

הסכמות שקבלתי ונדפסו בשאר ספרי באר משה
שייכות גם על ספרי זה, עיין עליהן.

להוציא הספר לפי הכתובות

MOZNAIM PUBLISHING CORP.

4304 Twelfth Avenue
Brooklyn, New York 11219
(212) 438-7680

הסכמות שקבלתי ונדפסו בשאר ספרי באר משה
שייכות גם על ספרי זה, עיין עליהן.

כל הזכויות שמורות

נדפס בישראל

Printed in Israel

הקדמה

ואפרסמו עם ביאור רחב בספרי ח"ו. ומאז כמה וכמה משפחות פנו אלי להושיעם ולהצילם מצפורני ב"ד עם בורדים-אומנים שצרחם מתרבה יום ויום וגם אחמול צלצל על הטעלהפאן משפחה אחת והגידו דברים נוראים מעשי נבלה שגורם להם אהבת ותאווה כסף של אלו הבורדים, שומו שמים, וממש בכו שאעשה דבר מה להצילם כי באו מים עד נפש ממה שסובלים בגלל בנם שבשביל עוד ישיבה אחת בב"ד שמקבלים לערך שש מאות דאללאר מקלקלים אותו. ולפני שבועיים באו אצלי אב ואם וכמעט נתעלפה האם מרוב צערה וכעסה על מה שמענינם ב"ד כזה את בתם זה חדשים וחדשים ואין מידם מציל, והכל בשביל שיקבלו עוד כסף בעד ישיבה אחרת. ורחמנא שזיב לן מענה בפייה מליצה יפת מכווער שרחמנא אסרה, „משכור“ את הרין תורה „וקחו לחם“ כסף הרבה, כדי בויין וקצץ. בגורל המשפחה האחרונה שגורלם נגע עד לבבי צלצלתי ג' פעמים אל רב אחד בויליאמסבורג — כי המשפחה אמרה שהבע"ד שכנגדם שיין לאותה קהלה — ולדאבוני לא נעשה מאומה כקול קורא במבדר. ואיני רוצה חלילה לקטרג על עצמנו אבל חלילה וחלילה המאורעות הנוראות המשונים מאוד מאוד מי יודע אם לא מעשים הרעים נורמים והציבור כבר הורגלו ולא חלים ולא מרגישים שמצפון (בעהאלטן) — מקום טמון) תפתח הרץ. וטהר לבנו לעבדך באמת.

מה אשיב לה' כל תגמולחי עלי. בשיר ושבה של אדוננו דוד המלך ע"ה אפתח פי להודות ליוצרי ומניני מיום שראיתי אור עולם עד עתה שחנני אעפ"י שאיני כדאי ורחמני אעפ"י שאיני הנץ. כבר עלה בדעתי לחבר קונטרס מיוחד תחוד הקדמה, לספר לדור אחרון נפלאות ה' שהפליא חסדו ואמיתו עמדי הוציאנו מגוב של אריות מלטני משיני כפידים העבירני באש ובמים, הרג נחשים ועקרבנים ושרף כל הקוצים וברקנים. ובהקדמה לספרי ח"א קבלתי על עצמי לעשות כדבר הזה כי מצוה לספר חסדי ורחמי ה' לדורות הבאים כמבואר בדברי חז"ל. אבל מה אעשה, שבין כך ובין כך נתחפץ חדר הוראתי לחל תלפיות יום ולילה לא ישובו והטרדות עולין יום יום למעלה ראש. וא"א לי למלאות חובתי ומאן דכר שמי' ליקח לי מועד בהשקט לחבר קונטרס הנ"ל שמן ההכרח תחבל המאורעות עם קצת אגדה ופרפראות להמשיך לב הקורא לנפלאות הבורא. עכ"ו החלטתי נחושה שלא אשקט ולא אנוח עד שיעלה בידו בעזרי"ה לגזול קצת זמן ולהתפטר מעט מכל טרדוהי להוציא מכה אל הפועל פרי מחשבותי ולגמור קונטרס הנ"ל בספרי ח"ו, כי חלק ר' כבר נמצא תחת מכבש הדפוס ואצפה שיגמור בקרוב ועד אותו זמן קצר איני רואה כמעט שום אפשרות אפילו להתחיל הקונטרס הנ"ל.

הנה בספרי ח"ד (בסוף הספר) כתבתי קונטרס מיוחד נגד הבורדים-אומנים וכמו שכתבתי שם שמראש ומעיקרא יודיע שגורלי יהי' קשה וכבר בגלל אלו הרברים, אבל יותר ממה שחשבתי עלה לי, לא יאומן כי יסופר, אבל דעת הציבור בעזרי"ה עמדי וזה חלקי מכל עמלי, וכל הצער ושברין לב כדי לעזור הציבור על הצרעת הממארת האוכל בשר גידין ועצמות מגופו של כלל ישראל וליתן סוף למעשיהם הרעים וגם בתקל זה כתבתי מרירות נגדם וגליתי כמה ענינים מבוהלים וגם בדרשתי בפני כל עם ועדה בשבת הגדול העצמל"ט פ' ויקרא שנה זו הרימותי קולי ואקרא בקול חוצב לבבות אש נגד מחלה זו הגורם רעות רבות בכרם ה' צבאות כמאמר חז"ל כל פורעניות הבא על ישראל אינו אלא בשביל דיני ישראל (שבת קל"ט א') והי' לתורת אלקים. ודרשתי זו נתפרסם בעזרי"ה בכמה מקומות ונתקבלה ברחבי הציבור בסבר פנים יפות. קצת מהרדפות והמרירות העליתי על הכתב

מי יתן והלואי שדברי יהי' נשמעים והבוררים-אומנים בעצמן ומעצמן יעשו תשובה לחזור ממעשיהם כמה דאפשר לחזור וחזץ מה בעבירה שבין אדם לחבירו צריך שירצו את חברים גם בדברים. והעיקר תלוי ביד הקהל.

ממש היום באו לפני סגל אנשים תשובים מאוד, לערך ששנה חסידים מהרבה סוגים, בשביל אברך אחד שזה כשנה שאיננו רד עם אשתו והולך מדחי אל דחי ואין איש שיצילו מכללי אשתו הרעה, עשיתי בעזרי"ה יותר מידו כתי, והגם שמראש אני יודע שהצד האחר יורקו בלסטראות ותיציע נגרי, לדעתי אסור לי לחוס על עצמי במקום פק"ג ממש של האברך. וה' ירחם על עמו שאירת הפליטה מבהרה. כי מי יודע מה יולד מכל זה אם הצבור לא יתעוררו טרם שח"ו לא יהי' מאוחר.

ברכה מיוחדת לכבוד אחי הגדול הגאון האמיתי צ"ת חו"ב עצום מהר"ר בצלאל שליט"א בעהמח"ס שו"ת בצל החכמה ג"ח הנפלאים עם כל משפחתו שיחי' רב בעיר הבירה ווילנ' יע"א.

תורה מיוחדת לאנשי קהלתי „קהל יסודי התורה“ המפורסמה לשם ולתפארת, כולם עושים רצון קונם. יזכו בכלל ובפרט לברכה משולשת, חיי בני ומווני, בחדות הנפש.

בצאת ספדי זה החלק החמישי לאור עולם כפי אפרוש אל ה' נותן התורה, שיהיה חלקי ממוכי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, וח"ו כל אכשל בדבר ה' זו הלכה. כה דברי המדבר בלב נשבר ונורכה עבד לעבדי ה', המצפה להרמת קרן התורה וקרן ישראל בהרמת קרן משיח צדקנו כב"א.

יום כ"ח מנחם אב שנת תשל"ז לפ"ק
פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

אב"ד רעברעצין יצ"ו

וכעת רב דקהל „יסודי התורה“ בברוקלין יצ"ו בלאאמו"ד
הנה"צ מהרא"ש וצ"ל הי"ד

[מרג' על קדו"ש ביום כ"ו סיון תש"ד לפ"ק כאושפיצין עם אמי מורתי הצנועה והחסידה הצדקנית ההכמנית מרת גיטל צ"ה הי"ד
עם זקני אבי אמי הגאון האדיר צ"ת וכו' בקש"ת מוהר"ר יוסף מאיר טיגערמאן וצוק"ל הי"ד]

ועוד הופעה לא טובה ומעור לא נעימה עינינו רואות לצעדינו העמוקה שהרבה מהדור הצעיר, באחרית הימים, מקושרים עם כמה וכמה זיופים ואונאות, גניבות וגזילות בחשאה, והרבה מהם מצאו ונמצאים על דרכים עקלקלות שסופן באר שחת, צריך מאוד להתבונן מי גורם וגרם כל אלה, שמא לומדים מעשיהם מהבוררים האומנים בק"ו אם הם רשאים אנו לא כ"ש, או חינוך עקום (בחמ"י) או המאכלים שאוכלים שאינם ברורים עפ"י הלכה מכה או"ה או מכה ריני חו"מ, עיין דברים נוראים בספה"ק מגיד תעלומה להנה"ק בעל בני יששכר וצוק"ל (בדכות דף ל"ב א' ר"ה בשביל כסף וזהב) בשם רבו הקדוש וצוק"ל איום ונורא. נא ונא בעלי אחריות להתעורר טרם יבא השמש ויעריב, וה' ירחם עלינו וישלח לנו משיחו הולך חמים ויגאלנו גאולה שלמה במהרה אכיה"ד.

בתורה על העבר על חסדי ה' המרובים, ובתפלה לעני כי יעטף לפני ה' אשפוך שיחי על העתיד, בעבור אהובי יקירי מחמד עיני ומשוש לבי בני ובנותי נכדי ונכדותי שיחי הי"ו, יתן ה' בלבכם אהבתו ויראתו לעבדו בלבב שלם, ואזכה לראות רב נחת ושמחת מכל יוצאי חלצי זרע ברוכי ה', עם זוגתי א"ח היקרה תחי', ובדרכי לחמותי ב"ג תחי' ולכל משפחתי כולם אהובים כולם ברורים אהבי ה' ותורתו, עמוע"ש.

ספר

שאלות ותשובות באר משה

חלק חמישי

סימן א

נשאלתי

מאחד שראה בספרי (ח"ד סי' ב') שהנוגע במאכל ומשקה אחר יציאתו מבית הכסא מדרם שנמל ידיו. ושואל מה דין מאכל ומשקה שהוכנסו לביה"ב אם בדעבר מותרים או לא.

השבתי

גם במאכל שהוכנס לביה"ב מותר בלא פיקפוק. ואני נשאלתי (שם בספרי) בנוגע ולא עלה ברעתי לברר דין מאכל שהוכנס, אבל האמת יורה דרכו שגם בהוכנסו מותרין.

א' מפורש יולא מהבאר היטב (סי' ג')

סק"ג) שרק לאכול צביה"כ אין לאכול הא המאכל בעלמא לא נפגם מלאכלו. ופשוט צעתי שמה שהעולם נוהגים להזהר מלהכניס אוכלין ומשקין לביה"ב הוא מטעמא שחיטת צפי כל הצביות שיש רוח רע צביה"כ (עיין בספרי ח"ד סי' ב' ה"ג). וברגע זה, ערס שעלה צדי לחפש אחר דין זה, האיר פני מזרח אור החמה ספרי דבי אחי הגדול הגאון האמיתי שו"ת צלל החכמה (ח"ג) ומלאחי לו שדן על זה (צסי"א) ובצקיותו העצומה העלה כה"ל. (והצביא שהגה"ק מהר"ש מצעלא זצוק"ה החמיר לעצמו, וקדוש ואמר לו). אך על דבר אחד רצוני להעיר שבסוף התשובה הביא דברי קמחי"ז הגרע"א בגלגול הש"ס (יומא ע"ז ב') על דברי החור"ה (מאס) וז"ל: בערוך איחא מנן ב' חדשים עד ז' שנים, והכרח רעה אוחזת התינוק בצלורו במפרקת צדידים שאחורי האוזר ומייבשת אוחס ומתנוונה והולך עד שימות, וממה היא, בשעה שאחי צאה מציה הכסא או מזהר ומינקת לנכח לאלתר עכ"ל בגלגול הש"ס, וע"ז כי אחי הגאון

האמיתי ז"ח שליט"א וז"ל: מצוה כי החלצ שהי צדדי ציאלתה מציה"כ מויק להתינוק מפני רוח רעה ששורר עליו. ויש לחלק ואין להאריך בזה עכ"ל. ונראה לי דציאור דברי הערוך הוא עפ"י גמרי ניעין (ע' א') דכא מציה הכסא אל ישמש מטחו עד שיטהר שיעור חזי מיל מפני ששד בית הכסא מלוה עמו ואס שימש הוויין לו בנים נכפס עיי"ש הוצא להלכה צרי"ף (שצעות פ"ג) ומג"א (סי' ר"מ סק"ב) ועיי"ש ציד אפרים על המג"א. ואין הכוונה שהשד של הבית הכסא נדבק על הזרע הויאל מהאס אלא שאותו שד נדבק על האשה ומשם על הולד שיואל מהווג של אותו זמן ולחז"ל כל זה נגלה מסוד ה' אל ירואו כמו כן הפי שרור רע של הצביה"כ הדבוק על האשה נדבק ממנה אל התינוק היונק מדדי עד זמן מה משילא לביה"כ עד שתחיל להניק, ולכן לאלתר לא תהי מניק הולד, וכן נודע להם מסוד ה' ליראיו. ועיין צב"ק החיים (אז"ח סי' ג' אות ו') שעל מה שצ' הרמ"א שלא ידבר אדם צביות הכסא, כ' צסא אור ישראל משמי דהר"א ז"ל כי יש מין שד המחטוף את האדם אס ידבר שם. וענינים אלו נעלמים משכלנו. — ועכ"פ עלה צדינו דין מחודש, דלא רק צאש הכא מציה הכסא יומע עלמו משמש עד שיטהר כחי מיל אלא גם צאשה שילא מציה"כ אל תשמש פס בעלה עד אותו זמן הנזכר צמרי"ה הנס דלשון הגמרי"ה משמע דק אש שילא מציה"כ ימחין ודו"ק. [ועיין צס' ג' חיים ח"א סי' ושר"ה דבר יהושע ח"א סי' ע"ז ושר"ה ישכל עבדי ח"ז סי' מ"צ] ועיין בקרן לדוד אז"ח סי' א' וחס"י מהר"ם צריסק ח"א סי' י' צענינים אלו.

ושמעתי

צסס רב אחד שאמר שמפני כל תשקלו אין לאכול מאכל ומשקה שהיו צביה"כ, חוץ ממה שנעלם ממנו דברי הצארה"ט

רגעים אחדים גם כן אינו נכון להסיר העטות אפילו רק מראשו לצד למאן דס"ל דיעקר עטיפת העטות על הראש כעטיפת הישמעאלים משום דהוה כמעבר על המצות היינו מצות לציית שהוא כבר על ראשו, כ"ש כלל צני"ד שהוא מוכרח להסיר העטות לגמרי על זמן מה בודאי אינו נכון, ואם ירד לפני התיבה כך מטיטב בטעית כנגד מנהגו של האדמו"ר לפענ"ד אם האדמו"ר אינו מקפיד ע"ז אינו צריך כלום, מאחר שבמקומינו המנהג לירד לתפלת פסד"ז מעוטף בטעית, אבל אם הוא מקפיד בצינויות על מנהגו אז בודאי ובודאי לא יעבור על מנהגו. וזה ברור.

אבל מנהגינו לומר בהכרחות בטעית דוקא וכן כ' בספר דברי יצחק (אות ל"ה) שהגה"ק מהר"ש שר שני זצוק"ל הקפיד ע"ז שצ"ה"ש יאמרו דוקא בטעית ותפילין, וכן הוא בספר בית ישראל (פ') ואתחנן להגה"ק הר"מ' מדעיטשצוב זצוק"ל וכו"ה צס' מנחת זכב (פ' צא) ע"כ למנהגינו יסוד ושו"ש בגולה ובנסתר, ומנהג האדמו"ר הנז"ל בודאי כן מקובל מבית אבותיו הקדושים זצוק"ל וחי' להכרח אחריו והמכריח אחריו כמהכרח אחר השכינה.

ובעה"ה כ' לס' מקץ תש"ב לפ"ק פה רעברעצין יע"א

משה שטערן בלאאמו"ר הרא"ש וצ"ל
אב"ר רקח"י הנ"ל

ומכאן אחת דן על מנהג גרוע של אמריקא — וחלילה לקרוא מנהג חלל מעשה גרוע — ורע צעני מאוד מעשיהם שבחמטת החפלה מסורין העלות מראשיהם ומניחים חלק הכונה על הראש על כחפיהם ומתפללים כן ביזרחקל על ראשיהם. ושתי רעות ששים חדא שמסורין העטיפה מראשיהם, ושנייה הדרך ארץ ואיה כבוד השכינה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים כדרך שעומדים לפני חזיון, חזיונות כלפי שמים, חלילה, ובמטה אפרים (שער ג' אות יח) כ' שאינו נכון כלל לעלות לתורה במלגעת (כיצד קטן, היינו יארמעקל). ועתה שזכיתי לספר הנפלא מגן גדורים מלאחי (בס"י ז"א צפ' אלף המגן אות ג') וז"ל צס"ה המאירי ראיתי צניח הכנסת יש מהן שמסורין הסריבל מעליהם והכיבוע שצראשם, ונשארוני לפניו יתברך כאשר הם עומדין צניחם כצובע קטן, ולאומרים זמירות וזכרות וק"ש

הנ"ל אין לדבריו שחר גם מסביר. ותי"ח אחד העירי שכן נמצא בספר מעשה אברהם (סי' ו') ואינו מצין דבריו והספר אחתי' לעיין בו.

וע"ז בעה"ה אלול תשל"ה פל"ק ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

(א) בין איש ובין אשה היוצא מבית הכסא יתחין כחצי מיל מלהשמש. — (ב) אין שום איסור כל השקצו על מאכל ומשקה שהוכנס לבית"ב.

פירות הנושרין לחידושיא:

(א) ביאור דברי הערוך הובא בגיליון הש"ס יומא ע"ז.

סימן ב

(תשובה זו כתבתי עוד ברעברעצין)

נשאלתי, פעם עבר בעירינו אדמו"ר גדול מאור מארץ רוסיא, ושבת אצלינו, ומנהגו שהש"ץ אומר עד פסוקר"ז בלי שלית ורק לפני הורו מתעטף בשלית, ועל שבת באו רבנים ודיינים ובע"כ חשבוים היו"ב מסביבות לקבל פניו הק', וכשבה לתפלת שחרית בבקר ביבר רב אחד עם פסד"ז, ואותו רב כבר נתעטף בשליתו כי לא ידע מנהג כ"ק האדמו"ר הנ"ל, וגם לרבות לא ידע שיכבדו אותו לעמוד לפני העמוד לתפלת פסד"ז. ולא ידע לשות עצה בנפשו כרת מה לעשות אם להסיר השלית מעליו כי כן מנהג אצל כ"ק אדמו"ר הנ"ל, או לא להסיר ולעמוד כך בשלית לפני העמוד, או לא לבטל מנהגו של כ"ק אדמו"ר הנ"ל וגם לא להסיר השלית ובכן ירד איש אחר להתפלל תפלת פסד"ז, ושאל פי כרת מה יעשה.

השבתי לו שאם כ"ק אדמו"ר מקפיד על מנהגו בריוק נמרץ אז טוב יותר שירד אחר לפני התיבה, ויגיד לו שעמו.

(ח) **אומר** אני דאין להסיר העטות מעליו מאחר שכבר נתעטף לאורך חפלה, ויותר מזה מנארל צע"ז (אוי"ח סי' כ"ה סק"צ) שעל

לפניו יש בו יותר קדושה שקדשי קדשים נשחטין
בזמן דוקא, אבל צליית שלפניו מהו קדושה
יתירה, ולענין ה"י יש קדושה צליית שלפניו שהם
בשעת החפלה לזר ארון הקדש, והצליית שלאחריו
הם נגד אחריו של אדם, ויול גמי עש"י מדרש צליית
שלפניו מרומן על מי"ע ועשרתם אוחס, וצליית
שלאחריו על מל"ח ולא חתורו וכו' ומ"ע מאהבה
ול"ח מיראה, וגדול אהבה מיראה זכר לדבר עדל"ח
(כמ"ש הרמב"ן). ולענין להשליך ה"י בקדוש
חובי הצליית יקדש חתילה הב' צליית שלפניו קודם
הב' שלאחריו, ועל הד' ימין חתילה ואח"כ של שמאל
שלפניו, והדר הימין ואח"כ השמאל של צ' צליית של
אחריו, עכ"ל הרי שלפי דברי כ"ק אשמו"ר ה"יד כן
שורת הדין נותן לקדש הצליית שלפניו חתילה ואח"כ
של אחריו, ועוד יש לי להוכיח על דברי כ"ק אשמו"ר
הגאון ה"זל ה"יד, ולשתי צליית שלפניו יש להן
מעלה לגבי הב' צליית האחרות כפי המפורש בשר"ע
סי' כ"ד סי' ס"ה, כשמסתכל בצליית מהסתכל בשני צליית
שלפניו.

משום החוס אף שאין דרך לעמוד כן לפני גדולי
המקום וכו' בודאי חליפות מיקרי עיי"ש ועיין
חוספות יומא כ"ה ד"ה וכו' עכ"ל ותימה גדולה
בעיני שמונה גרוע זה נשתרצב גם בין החסידים
וראיתי בציכמ"ד שמקלחן מחפליים כן בכובע קטן,
ואתמהל לפני רבם ה' מחפליים לעמוד ולפני מלך
מלכי המלכים מחפליים לעשות ובודאי שאלו
החסידים הם מהצבועים ואינם מהחסידים
הראשונים האמתים ואין קושיא עליהם אבל אני
חמה על האשכנזים שהיו מהדרים בכל חוקק ועוז
לעמוד בצומח וצירא צביכ"ז בחסידים האמתיים
אין שכן חסידותם בעיני זה וקבלו מנהג גרוע
דאמריקא. ומאיר להקן מה שאפשר להקן בעיני זה.
ואח"כ זמן רב מלאחי בשר"ח מערכת הגימ"ל (אות
ע"ה) שעמד ע"ז והביא גם דברי המגן גבורים בשם
המאירי ושמתתי עיי"ש. ועיין בחשו' חיים שאל
(ח"א סי' א'), שוב מלאחי בספר עברה יו"ט (ח"ה)
עמוד קל"ג) בענין זה במכתבו של הגר"א מרגליות
ז"ל ותמלא נחת. ועיין בחשו' הרד"צ (ח"א סי'
שמ"ג) וחשו' דבר שמואל (סי' קכ"ג).

חדש אלול תשס"ז פה ברוקלין יצו

משה שטערן

★

סימן ג

נשאלתי אם יש חוב לקדש הב' ציצית
שלפניו ואח"כ הב' ציצית של
אחריו או אין שום הקפדה בדרך.

השבתי בסלית גדול יש להחלה זו יסוד נאמן
לקדש הב' ציציות שלפניו, אלא גם
בסלית קטן הנקרא „ארבע כפות" ג"כ נכון
לקדש הב' ציציות שלפניו.

המתחלה אשתקד לו דברי כ"ק אשמו"ר
הגאון ה"זל ה"יד בספרו שלחן
אש על דברי המג"א (סי' ח' סק"ו) בשם הש"ח
שם לעשות עטרה מחתיכה משי לסימן שאותן צליית
שלפניו יהי לעולם לפניו כמ"ש קדש שזכר להקטן
בזמן לעולם בלפון, וע"כ כ"ק אשמו"ר ה"יד וז"ל
וכתב בנכ"ע סי' תר"ל דליו דומה למ"ש בירי,

ז **הנה** דברי הירושלמי אלו, הם במס' שבת
(פ"ב ה"ג) דאמרינן החס' שהיו
רשומין הקרשים שלא יתחלפו מדרום ללפון ומלפון
לדרום ופריך הירושלמי ויחליף (למה הרושם יחליף
מדרום זה לדרום זה) ומשיי א"ר יאמי והקמות את
המשכן כמשפט וכו' יש משפט לעלים (דמשפט משמע
כראוי וקשיא וכו' ע"ז אחד ראוי יותר מחצירו) אלא
איחבו קדש זכר להקטן בלפון (ופי' כמשפטו, כסדרו
הראשון כן תשעה כל הימים) יתכן בלפון (ששם
השלחן) בדרום יתכן בדרום (ששם המזבח).
התקתי לשון הפס"ט, ומדבריו מובן דבלא טעמא
אין אומרים שזכר בלפון יתכן בלפון אלא לפי שבלפון
הי' השלחן ובדרום הי' המזבח. אבל מספר עובד
ירושלים (על הגליון הירושלמי) מפורש דבלפון איכא
טעמא לפי שקדשי קדשים שחטתן בלפון וזל לפון
חשוב יותר משאר הדרים וע"כ נחקקו בדבר דלמא
לי מקרא כמשפט חפ"ל משום מעלין בקודש ואין
מורידין. אבל אינו מובן כלל דה"י לפון חשוב משאר
רוחות אבל לדרום מה חשיבותו וצירושלמי אמרו
„בדרום יתכן בדרום", וכן מלאחי שהקשה בחשו'
אמרי אש (ח"א סי' ז'), וע"כ ז"ל בהפני משה
בדרום איכא המזבח ולפון אין אנו צריכין לומר
ששם השלחן רק רוח לפנות חשוב יותר משאר
רוחות כי שם ק"ק נשחטין, וכ"כ רש"י (מנחות ז"ט
ב' ד"ה המכניסין עומדין בלפון) פרש"י דהכי שפיר

ע"ז ול"ח) או עמיים כמוסים אחרים שגזר סוכות בצניות לעומת סוכת דוד הנופלת וצבל דל ודל כוון כוונות נוראות שמה עיניו מלראות ולבנו חטום מלהבין, וע"כ התמיר שלא לשנות קרש הסוכה מלפון לדרום וכיוצא וכו'.

ושמעתה אומרים שגם במזוזה שניתן בפתח זה יתנו לפתח זה ולא יחליפו אותה

כשלקחין אותה לבדוק מפתח לפתח חלה פתח שזכה במזוזה זו יתן בפתח זה. ולא אלאמין שלא מפי רב מוחזק בהוראה, ואם יאל הדברים תמוהים הם ואין לפסק יסוד ושורש בהוראה, מה שיאל מפי מהר"ל בודלי עוב וכו' וחזר קדוש עליו לקיים גם אם אינו מצוים בהוראה, כי ה' לנו גדול בההרה"ל, שכל פסקיו ומהגיו מיוסדים בהררי קודש, אבל הבו דלא להוסיף עליו. ואפשר ד' גומע שמה ועשה, דמזוזה שהי' על פתח הבית מחייב מדאורייתא לא יתנו על פתח שאינו מחייב מדאורייתא כמו פתח בלא דלת וכיוצא שיש מחלוקת הפוסקים עיין יו"ד סי' רפ"ו סי' וסע"ו, וצב"ג מחברת בהוראה ששמה.

(ג) **בחדשי** מהר"ם שיק (אור"ח סי' ע"ה) נשאל צ"ח ששכר העץ החיים של ימין ולאחר החיקון נתקעו ואי אפשר ליתנו עוד בימין אי ראשן להחליף של ימין לשמאל והשמאל לימין אי ית' לדמות זה למ"ש בפסיקתא על וקמחא אח המשכן כמשפטו, קרש שזכה להנחן בלפון לא יתן דדרום, והביא מהמהר"ם דברי המג"א סי' ח' סק"ו, ושוב העלה בכחו הגדול דכמו דמבואר בירושלמי (שם בפ"ג ד"ג) דנשתנה הענין אין כאן חוקה דקרש שניתן בלפון עי"ש והביא ראיה אלימחא דבמקום שיש טעם גדול לשנות משנין, ועיין במג"א (סי' קי"ג סק"ע ובכ"י שס"ז סק"ו) והאריך קצת בראיות עליונות דבמקום לורך שרי. [ועיין תוס' מנחות (ק' ב' ד"ה שני ימים) ש' דאם הל ר"ה יום ה' ו' וקודם מנחה בלוי עדים אין כאן חוקה חלה חד יומא ומחרתו דהוא ער"ש חול, אע"פ שכבר אפו לחם הפנים ביום ד' מערב יו"ט חורזין ועושין אחרים לקיים לחם חום כמו שנוכל יותר וראשון נאכל בפדיון וכו' היבא דאיכא חקנה לא אחר משום לחם חום צוים הנקחו. הרי משום חקנה מתירין דבר שלא היינו מחזיר בלל"ה עי"ש, ולקמן נדבר מדברי תוס' אלו באריכות]. ושוב דן [המהר"ם שיק] על הא דכ' המג"א (סי' מ"ב סק"ג) דאם נקדש לו הלוואה במקום הקשר אי שרי להפך עליון

מילתא דאוחן המסדרין יהיו בלפון דקדושה לפון חמירא, וכמו ש' בצכרי יעקב (סי' חר"ל ה"ל), ובכ"י רש"י בסוף סוכה (דף י"ו א' במשנה) כמו ש' בחש"י חמירא חש ה"ל. ופלא שרש"י (אחרי"ה ד"ה וחד להכשיר) כ' דלין בלפון קדושה יותר משאר רוחות רק קצושה מקום שנומא עי"ש, ועיין גי' ה"ק עה"ג ולפי דבריו דברי רש"י אינם סותרים ועולים כהוגן ואחר חיפוש בספרים מלאחי קצת מדברי בחש"י חמירא יוצר (ח"א סי' ע"ט). ובעיקר קושי העוב ירושלים חפ"ל משום מעלין בקודש, לעמיד פשוט דלא מלינו דין מעלין חלא כשמשתמש בעלמא לדר' שנקדושה חלל מנחת שבי חלא או בקדושה קדושה לא שייך מעלין בקודש חלא מפני דין קרש שזכה להיתן בלפון כ"ל פשוט, אח"כ מלאחי שכלל דברי כ' בס' ח"ה (אור"ח סי' מ"ב).

אבל באתח פלא על הבכ"ע (סי' חר"ל ה"ל) בדוראי בעלות גדול יש לחלק העליון משפט, דכיון שזכה למעלה בראש חלא חפילין, משפטו להיות חמיר למעלה חלא החפילין, כמו חלא השלחן בלפון וחלא המטרה שדרום, ולפי דברי העוב ירושלים והבכ"י שללפון יש חשיבות אגב דק"ק שחשבת בלפון והלא ראש האצנים הוא הראש ומהאי עממא בשעת רחובת הדין לרחוק הראש תחילה, וכן בחפילין בחפילין של ראש הן ד' פרשיות כל פרשה ופרשה בפ"ט, משא"כ ביד הן הכל ביחד, וא"כ דין הראש כמו דל לפון בביהמ"ק, לפי"ז בודאי מחברת שבעלית גדול יקשור הב' לזיוות שלפניו מתחלה ומסחרת שהימין תחלה ואח"כ של השמאל כי הימין חסוב כמפורש בשו"ע (סי' ב'). ולפי"ז י"ל דגם בעלית קען הדין נותן שיקשור הזיוות שלפניו מתחלה דהלא הלוואות של ראש חליון לפניו כמו הזיוות, ומפורש בפוסקים שהלוואה הימנית יהי חליו עד המילה והשמאלית עד העצור (עיין בעבור סי' כ"ז בשם י"א ובשו"ע סי' כ"ז סי"א ובמפרשים שם), ועפי"ז יסוד הוה"ב יהי הלוואה הימנית עד עיבורה והשמאלית עד החזה היינו עד לבו (עיין צב"ה סי' כ"ה אות ס"ט). וחי' דמהרה"ל הקפיד אפילו בדופני הסוכה שדופן שזכה בלפון יתן בלפון וכן כל הרוחות ופלא למה הקפיד ע"ז. ואפשר שהמהר"ל שבדואי יזן שוכחו ומעטו ה' מונחת בין לפון לדרום (עיין במ"ב ברכות סי' ג' ובה"ע סי' י"ז סי' ר"מ סי"ז) ובמפרשים שם) וגם ה' מתפלל בחובה והתפלל למזרח, היה הדידים מזרח ול' לפון ודרום שראשו ה' מונה מקודש חלא (ואפשר שבסוכה אין לדקדק

הקדשים היו בדרך זה $\sqrt{\frac{1}{2}}$ בלופן שא"ל להחליף הכוחות עי"ש, אי"כ מכה הרישומות היו בן זוגו של כל קרש וקרש ויכר וידוע אצל לא בשביל כך רשמו שלא יחליפו הקדשים שצד לפון ברוח לפון בעלמו דבפון עלמו אין שום קפידה להחליף וכדברי האמרי יושר אלא כדי שעי"ז לא יחליפו קרשי רוח לפון לדרום ולהיפך. והוא פשוט וברור. ובאמת בתפא"י מפרש במשנה לידע אחריו בן זוגו כי קרש שזכר בלופן לא יחליפו לדרום אצל שברוח לפון עלמו לא יחליפו הקדשים דזה פשוט לכל בר דעת ששרי. וע"כ ח"א לומר בלופן אחר רק כי ישר דבר ה' בפי האמרי יושר, דאם לא כן למד להירושלמי לומר, אלא אי זכו קרש זכר להימתן בלופן ימתן בלופן בדרום ימתן בדרום, רבותא יותר גדולה ה' לו להירושלמי לאשמעינן שקרש שזכר בלופן צד אחד לא ימתן בלופן צד אחר, אלא ודאי זה טעות מוחלט דבסדר הקדשים ברוח לפון אין שום קפידה להחליפין אלא מלפון לדרום ומדרום ללפון וזה ברור כמש"ל. וזכר טעה ושגג בעל תשרי מנחת אשר וכזה על הגאון האדיר בעל אמרי יושר שנטעל ממנו משנה שלימה ונהפוך הוא שממנו נעלמה הכנסה הפשוטה דמשה עפי"י הירושלמי וכמו שהשנתי לרז גדול אחד בספרי כאן סימן קכא אות כ"ה].

(ה) **ומצאתי** בתשרי מחנה חיים (מהדורה תנינא חלוא"ה סי' י"ד) שזן צנורות (לחמפן) של ציבה"י שנקצטו בתקרת הציבה"י למעלה מראשי הבצב"ב, והבצב"ב טוענים שיעקרו מהחם למקום אחר כי לפעמים השמן או החלב מטפסף על צנדיהם בגדי שבת ויו"ט ושאלו אח פי הגאון בעל מחנה חיים והשיב לאסור בכל חוקף ועז דאסור לשנות מקומן מכה קרש שזכר בלופן עי"ש, ועוד נשאל (צמחדורא תליתאי חלוא"ה סי' י"ד) ציבה"י שבנו מחדש והבצב"ב לא ידעו מחומר האיסור לננות הצימה למעלה סמוך לאחר"ק ועתה מתחברים אי שרי להם לעקור הצימה ולקצעה בצלמט ציבה"י דסודא דארעא חד הוא עי"ש. ולפע"ד לא מצטי"ב בשאלה השני' שבנו הצימה למעלה שלא כדון בודאי שרי לשנות דליון לך לורך גדול מזה לקצעה על מקומה הראוי לה בצלמט ציבה"י וכמו שהוכיח המהר"ם שיק בצלחיות עלומות כן, אלא גם כדון הראשון מאחר שמטפסף שמן או חלב מהכורה (לחמפן) ומטפסף צנדיהם בגדי שבת ויו"ט אין לך לורך גדול מזה לשנות מקומן למקום שהטפסף לא יזיק לבוש אדם, אצל בודאי מתחלה

לתחתון והמהר"ם ש' כי דהלך קרש שזכר בלופן לא ימתן בדרום, ובצד דברי הא"י בשם זקינו ודברי השע"ת עי"ש, וקמח"ז רבינו הח"ס (חלוא"ה סי' כ"ח) העלה להלכה ולמעשה לננות הצימה בצלמט ציבה"י החדש שנבנה על מקום הראשון מהאי טעמא דקרש שזכר בלופן עי"ש, וכ"כ בתשרי מהר"א (סי' ג') ובסכמה עלה עמיהן בציח שערס (חלוא"ה סי' י"ב), והעלה דין מחודש דציבה"י חדש אסור לשנות סדר הספסלים שאם ציבנה היו מסודרין לפון לדרום ומדרום ללפון אסור לשנות למזרח עי"ש, ועיין בתשרי מהר"א (סי' כ"ח) וציח שערס (סי' י"ט וס') ובתשרי לבושי מרדכי (חלוא"ה סי' כ"ח), ועיין דבר נכון בתשרי אור החמיר (סי' ע"ו).

סימן ד

המשך לסימן הקודם

(ד) **ודע** שחלוא"ה בתשרי אמרי יושר (ח"א סי' עט) דבר תמוה מאוד לפוס רביעא, שהעלה דרק מלפון לדרום או מדרום ללפון אין משני כלשונא דהירושלמי בבריות [פי"ג הל"ה] אצל ברוח לפון או ברוח דרום מותר לשנות עי"ש ולכאורה אין הצנה לדבריו ואיך נעלם מגאון עלום ואדיר משנה שלימה (בשבת ק"ג) שלר' יוסי היו רשומים על קרשי המשכן רשימה משום סימן לידע אי זכו בן זוגו. הרי כל קרש וקרש היו רשום שלא להחליף זוגו גם ברוח לפון ודרום וכן למזרח ולכאורה ציותר פלא על גאון אמתיו ואדיר כמותו והלא דברי הירושלמי מוצארים בשבת (פי"ג הל"ג) ומצארים על התשובה ה"ל ואיך מו"י וציח חילוב לא הרגיש שדבריו הם נגד המשנה במקומה. אצל האמת יורה דרכו שדברי האמרי יושר מיושרים ואמרתיו ישרים משמתי לב. דמתחלה פריך הירושלמי על ר' יוסי דמאי מביי הרישומה דברי ש' לחוש שיתפכו הקדשים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה ומשנה דאחיה כמ"ד דהקדשים היו משופעים למעלה וא"ל להפכן, ושוב פריך שחא יתפכו מפנים לחון ושצמון צפנים, ומשי טענתה היו מוכחות שצד הפנים היו העצמות וא"ל להחליפין ושוב פריך שחא יחליף פי' שיתחלף לך דרום ללפון ולפון לדרום (עיין צפ"מ וצק"ע) ומשי א"ר אחא לוכסין היו כתוב עליהן, פי' שהכימן שהיו רשום על

השבת יש לו להשאיל תפילין כדי שהחולה לא יבטל ממצות תפילין והוא ישאל לעצמו תפילין כשרון מחבריו.

(א) **הנה** מלאכי צבאר היעז (א"ח סי' י"ד סק"י בסיפוי) ו"ל שלח אס מחוייב אדם להשאיל עליו למי שרד כפר כדי שהוא יעקב לישאל עליה מאחרים פסק בשו"י יעקב סי' קי"ד דאין מחוייב לישאל עליה לאחר וכו' ויכרך על עליה שאולה עי"ש עכ"ל הכה חשו"י צ"ח יעקב איוו חח"י ולפוס רהיטע עלה בדעתו שפעמו יחי' מאחר שהמחש"ל והט"ז (סי' ה"ל סק"ה) ס"ל שלח לברך על עליה שאולה מזו"ת עי"ש וכו' וכן שבו יסאל עליה לאחר וכו' יסאל מאחר עליה דבין הוא וצין האחר לא יכ"י יכולים לברך ברכת להחטף, אבל באמת זה א"ח שיהי' עשמו דכלא הכרי"ט בעלמא הביא (באוהו סק"ט) מהביא יעקב (באוהו סימן קי"ד) שחולק על המחש"ל והט"ז וס"ל כדעת הרא"ש ורוב מנין וצין האחרונים שם לברך על עליה מזו"ת וכמו שנחפשט באמת כן להלכה ולמעשה שמצרכין על עליה של חצירו אפילו צלי דעתו והגם שיש מאחרונים שמחזירין שלא לברך צלי ידיעת הבעל העלית אבל ידיעתו כמעט כולם ס"ל שיש לברך ועכ"ל דעתו של הב"י כי עליה שאולה איוו חייב צליית אלא מדרבנן (עין צ"ח בסי' י"ד ס"ג עיין מה שכתוב מזה לקמן בריש אות ב' שדמית דבר זה בשתי ידיים), וא"כ אס יסאל עליה לאחר וכו' יסאל עליה מאחר לא יכ"י מחוייב צליית אלא מדרבנן ואין ברכתו אלא על חיוב מלוא דרבנן, (ועיין היעז במג"א סי' י"ד סק"ה וצ"ח) ומחל"ה סי' ודו"ק). ולכן א"ח לחייבו שהוא יסאל עליה כדי שיהי' מוכרח לשאול מאחר ולבעל מז"ע דאורייתא כי על עליה שישאל מאחר לא יכ"י מחוייב אלא מדרבנן ולא יקיים כי אס רק מז"ע דרבנן (ועיין עוד במג"א סי' י"ד סק"ז ודו"ק היעז) כ"ל, וכו' לכאורה לפוס רהיטע אמת נכון הדבר שאין לו להשאיל עליה לאחר כדי שיהי' יברך על עליה שאולה, אבל עתה עדיין עומדת על הפרק השאלה לענין תפילין כי בחפזין שאולין קיים מז"ע דאורייתא ומכאן עשמה חמדה על הנהאון בעל ממנה חיים (שאחמ"י רק הביאו האחרונים) שכתב (בזח"א סי' ג') להסחפק צמי שלא היה יכול להשיג כל היום עליה ותפילין ולעת ערב גודע לו שכול להשיג אחר מהם היינו אס ילך למעמד יזמן לו

לריכין הבעה"צ לנסות לסחוס הנקבים וצקעים שצנר (לחמפנן) כדי שלא יעפטפו ואס א"ח אז שרי להסירן משם ולקבעם במקום שאין מטקף הטיפטוף בגדי הבעה"צ. וחידוש גדול נמלא בשו"י הגאון"ק דברי חיים (ח"צ חל"ח סי' י"ד) שהעלה דלא אמרינן קרש שוכה צלפון אלא במחזור ולא במטעליו, ופלא שדבריו הם נגד דברי המח"א (סי' ח' סק"ז וסי' מ"צ סק"ג), ולא עוד אלא שסותר דברי ענמו בח"א (חיו"ד סי' ר"א), וי"ע ומנהו ליישב. ועיין במעשי מלך (פ"ג מהל' ב"ב הלע"ז) ובית שערס (חל"ח סי' ג"ע וס').

ובדעתי הי' להאריך בענין זה אבל ממחמת העדרות צע"כ מוכרח אני לקצר.

תשכ"ג לפ"ק חרש תמוז פה בדוקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנזשרין לחלבה:

(א) דופני סוכה שוכה בצפון לא יתנו לדרום (ב) ב' מזה שוכה בפחה זה אס יחליפו לפתח אחר (שם) ג' — להחליף העץ החיים מימין לשמאל או להיפך לעת צורך (ג) — ד' שניו הספסלים כביה"כ מצפון למזרח וכיוצ"ב (שם) — ה' גרות ביה"כ שוכה בדרום להחליף למקום אחר (ח).

פירות הנזשרין לחידושא:

(א) בדין קרש שוכה בדרום (ב) — ב' ביאור הפסנה שבת ק"ג עפ"י הירושלמי (שם פ"ב ל"ג) ודלא כרב אחר שטעה בזה (ד).

סימן ה

(תשובה זו כתבתי עוד בדערקעצין)

נשאלתי אחד ששוכב בבית החולים ואין לו מלית ותפילין ואס אחד לא יתן לו מליתו ותפילין שלו אז החולה הזה לא יהי' באפשרתו להתפלל בשלית ותפילין, אס מחוייב אחד בעיר השאיל לו מליתו ותפילין שלו והוא יסאל בעיר מאחר מלית ותפילין עד שיתרפה החולה מחליו.

לאיגוס וכו' ובסדרת הט"ז בעליה שאלה. ועיין בזה
(3) בסמוך.

(ג) **הנה** מה שכתבתי לעיל בטעמו של הביטוי
יעקב עטות הוא, דהרי שהאמת עטות
שאלה דרכן אבל עטות מצייתת אם נותן לו בשאלה
הוא כאלו נתן לו במחנה או מחנה עמ"ל
ומדאורייתא חייב צניעות כמבואר בס"י י"ד ס"ג
במפרשי הש"ע, וא"כ הדרי בשאלה למקומה אם
ישאל עטות לכן כפר וכו' וישאל בעיר מחצירו עטות
ויבקש ממנו במחנה או במחנה עמ"ל או יקיים
המלווה בשלו ולא ישאל לאחר כדי שיבא מוכרח
לבקש מאחר, ואין לומר דגם כן אין זה בגדר
שאלה דמא לא ישאל לו שום אדם עטות במחנה
עמ"ל וא"כ בודאי אל יכניס עמ"ל בספיא, זה אינו
דבאמת קודם שישאל את עטותו לכן כפר (כנודון
הב"י) או להחליף בבית החולים (כנודון דידן)
יבקש מאחד מבני העיר שישאלו לו עטות משך כמה
וכמה ימים בחור מחנה עמ"ל ואם יבטיח אותו
שיעשה לו כן אז יתן את שלו להבין כפר או להחליף
והדרי בשאלה לדוכתי, ואין לומר דמאי איכפת לן
בהצעתו של זה שיתן לו בכל יום ויום עטותו
בחור מחנה עמ"ל שמה יבט לדרכו ויקח עמו
עטותו או שמה ירעה אותו שיחפץ במאחר או
במקדם וממילא לא יוכל ליתן לו העטות זה ג"כ
חשש רחוק ואין משגיחין בה בדואי עטות אחר
צין הרבה אנשים שיעשו לו או שישאלו עטות במחנה
עמ"ל בפירוש באופן שיואל אליה דכ"ע, ומהאי
טעמא נפל בבירא קוש"ה הראשונה על המחנה חיים
(לעיל אות א') כי כמו שאמרתי ששאלה אינו
מחוסר מעשה שבדואי ישאלו לו חפלין כי ינחה ליה
לאיגוס וכו' כמו כן י"ל בעליה דבדואי יתן לו במחנה
עמ"ל כי מה קשה בוטות הלא המקבל מוכרח בע"כ
להחזיר לו העטות כי אם לא יחזיר לו אז נמפרע לא
יאל מלוא לזית והעלית גזילת בידו כמבואר כל זה
בסוגי דמחנה עמ"ל (סוכה מ"ג ובש"ע הל' גלגל
כ"י תרנ"ח ס"ד וכו') במשנה ברורה כ"א בס"י י"ד
הק"צ ובשר אחרונים ואין מקומו כ"א (הר"ן)
א"כ גם לגבי עטות הדרי בסדרה חזקה ינחה ליה
לאיגוס וכו' ומיושב קוש"ה הראשונה על המחנה
חיים אבל הב' קוש"ה האחרים במקומן עומדין —
והשאלה עומדת על הפרק כדת מה לעשות.

(ג) **המג"א** (ס"י תרנ"ח סק"צ) כתב וז"ל
אדם שיש לו אחרון מאחד ובעיר

עטות ולא חפלין ואם ילך למחנה יקבל חפלין ולא
עטות אחר מהן יקדים ואחר מהן יצטל וחקר הרבה
ולבסוף העלה שיכול לברר עמ"ל העטות [ע"י משנה
ברורה (ר"ס כ"ה)] אם רוצה ע"כ, ופליאה דעת
נשגבה הלא גמר' מפורשה בדידיו (ר"ס ל"ד) מי
שלפניו ב' שירותי בלחם בקוים בתקיעות ולא
במחנה ובאחרת במחנה בקוים ולא בתקיעות ילך
למקום שבקוים בתקיעות ואפילו אם מקום
המחנה ודאי ושל תקיעות ספק ילך לעיר שספק
שמקיים התקיעות דספק דאורייתא עדיף מודאי
דרבנן (עיין היטב בש"ע ס' תק"ה) וא"כ מאחר
שעטות שאלה פטור מלית עטותין שאלוין
דאורייתא בודאי ילך למקום שיקבל חפלין ואפילו
אח"ל דעת המחנה חיים שיעקב מצעל העטות שיתן
לו במחנה גמורה או עכ"פ במחנה על מנת להחזיר
דאי ויאל מל"ש דאורייתא מ"מ מי החזיר לו להכניס
עמ"ל לספק שמה לא יחלוצה בעטל העטות ליתן לו
רק בשאלה ולא במחנה ואז אפילו מדרבנן אינו יכול
לברך על העטות משא"כ חפלין ויאל בכל אופן ועיין
בריש"א (שבועות דף ד') דזה שהם יחזיר נדר הוא
מחוסר מעשה דמי נימא שיזקק חכם להחזיר כ"ע
נימא בוד"ד של המחנה חיים דהוי מחוסר מעשה
דמי נימא שיתן לו במחנה משא"כ בשאלה בודאי יתן
לו החפלין דחזקה שניחה ל"י לאיגוס למיעבד מלוא
בממוניה ובכ"ז, ועוד חזק מזה מאחר דהרבה
פוסקים ס"ל דעיקר מלוא לזית לא הוא רק עם
חכמה אבל לכן בלא חכמה אינו מקיים מלוא עשה
דאורייתא (עיין בעל המאור ומלחמות שבת כ"ה
ובש"ע"י שביא הרבה ראיות לשיטתו הבעה"מ
ועיין ב"י ס' י"ב בשיטת הרמב"ם ובלבד ס' י"א
כתב לזמן לחוד לא הוא כי אם חלי מלוא ולא
בשלימות) הגם דאין ס"ל כסחם מחגי' דחכמה אינו
מעבד לכן עכ"ל לגבי חפלין יש לנרץ סדרת הגאונים
הי"ל דמלוא לזית צריך לא הוא מלוא בשלימות
ועוד יותר לקיים מלוא חפלין, ועוד דהלא
הבארה"ע וש"ע"י (ר"ס ס' כ"ה) הביאו מדוב מנין
ובנין הפוסקים דמי שאינו משגיח יור לקנות לזית
וחפלין איזה חשבון ביתר להקדימה והעלו רובם
ככולם דחפלין עדיף לקנות א"כ מהאי טעמא גופא
יקיים חפלין ויניח את הליזות מלקימה והדבר
תקוב ולא ידענא אם נתעורר בכ"ז ודחה אותו.
ואפשר דס"ל להגאון בעל מחנה חיים דמאמר
בבעליה לזית שיהיה של בודאי יתן לו באופן שיואל
יד"ה מה"ט ויתן לו במחנה עמ"ל כי ינחה ליה

בעידן רוחת' וכו' עיי"ש ווא"כ בנד"ד שלא פשע זה במה שאין לו בעליה גם ב"ד של מעלה אין שונשין אפילו בעידן רוחתא ע"כ אין חיוב מוטל עליו לשלוח עליה וכו"ש כשיש לו עליה קטן על גופו — ודיונו של המג"א (סי' תרע"א סק"א) אין ענינו לבאן — ומבחי עממא נדחה ג"כ דיונו של המהנה חיים הכ"ל וזכיר לו לילך למקום שיקבל תפילין המונחת על קרקפתו ולא למקום שיש עליה שאינה מונחת על קרקפתו. ועיין במג"א (סי' ל"ח סקט"ו) ומשם ג"כ מפורש יולא כדבריו הכ"ל.

(ד) ועתה מלאחי בם' באר יבואה על הקדמת סב"ק חרדים (אחת זי"ן) משמיה דהגה"ק אגד"פ (אחת ק"ט) דמדברי אברהם שביא רביו החרדים (בכתביו הי"ן) כמה הלכתא גבורתא איכא למשמע מיני ואחד מהן היא דעל השתדלות מעשה המלצה לר"ך דוקא שיוציא ע"ז מעות ואינו דומה המניח תפילין ועליה שלו למניח עו"ת שאולין ולפי"ז הא דנחשקין אס' ישאל אדם לעת הצורך [פיין דרשות חס"ם לפסח] עליה שלו והוא יצרך על עליה שאולה נראה דלא יעשה כן דכרי מצבור באברהם אישדולתא דקיימא בעוצרת אסור לנעלה ל"י במגנא וביין דקאמך אסור בודאי באיסור קיימא כ"ש שאפשר עכ"ל הנה הכ' הכ' אגד"פ אחי"א אס' הביא דברי המג"א ומתירא (הכ"ל בענין אחריו). אבל אחר בקשה מחילה מקפחוי"ל של הגה"ק בעל אגד"פ אין מדברי התנא רבי שמעון בעל זכור הכ' ראינו לשאלה שלנו כי בודאי לקיים מצוה ה' במגנא איסור איכא לשיעור הוה"ק אס' לריכס' אנו נקבל דבריו באימה וביראה אשר רק מלוא שבחמא הוא לא חשבה לחיוב גדול שיתן בעצורה כסף וצרכ איכא בחייו מלוא ואסור לעשות כן עפ"י אברהם אבל כגון דא דבאמת קוב עליה תפילין ואחריו וכו' חיל מכסו על מצוה ה' והתעצב רב היה מוכרח ליתן לחצירו שלא יבעל מצוה ה' לגמרי אז אדרבה תחייב עונות עשה קוב בממנו ויעד מלוא שבהלל לחצירו כדב"א אס' שיה יולא בעליה תפילין ואחריו של חצירו בודאי אינו מכחי שהזכיר"ק כתב עליהן שזהו ענין ועושי המלצה במגנא ובאמת דברי הוה"ק לא חזית הוא ומתאוס לדברי הש"ס יומא (ל"א ע"ב) שפרוך הש"ס אחיו הבהנים אי לא דקי בגויה היכי מבפר הכ"ל עיי"ש, הכי ר' שלכפר בלי הולאת כסף אינו נכסו נגד ה' וזה רמז נאה מאוד בעבור"ת לדברי הוה"ק, ושוב ראיתי שהגאון בעל באר יבואה (שם בסוף

אחרת אין להם כלל מוטב שישלחנו לשם והוא יצרך על של הקבל עכ"ל. הרי נ"ך לכאורה ראינו צורה שמחוייב לשלוח את שלו שחצירו לא יהי בעל מהמונה אלא שהיה מקום לומר דדוקא לעיר אחרת היינו שרבים יקיימו המלצה החירו שישלח את שלו אבל לא ליחיד כמו בדיון ידון (אבל הביא יעקב מכפר מדבר והיו ג"כ רבים) אבל באלי רבה (סי' תרנ"ח סק"ב) ראיתי שביא כן מהגה"ק מהר"ל (והמג"א הביא כן משאר ספרים) ושוב כתב ליישב קוש"א הביא יעקב (סי' קי"ד הכ"ל) שהקשה על דיונו של המהר"ל ומג"א וסיים לכן נראה דאף משום יחיד הכי ציבוי שאין לו אחריו ראינו לשלוח והוא יצרך על אחר ובלבד שזהו יחיד לא יפגע דוגמא דעירוב תפילין עכ"ל (מה שהזכיר האלי רבה שלא יפגע דוגמא דעיר"ת כוונתו לכא דאיתא בסי' תקכ"ז ס"ז עיי"ש והבין). הרי נ"ך שאפילו אס' יהי זה יחיד, שנתן אחריו שלו לעיר אחרת, מוכרח לצרך על של הקבל שהוא גרוע מאוד כמו שכתב האלי רבה (ודלא כהש"ק עיי"ש באלי רבה אחת י"ב ושע"ת סק"ב) דמוטב שיטול של חצירו במתנה עמ"ל משיטול של הקבל וכ"כ ההי"א (כלל ק"ב ס"ט) ועיין באליה רבה (סי' תרנ"ח אחת ח"י בשם הש"י המצ"ח ח"ג סי' מ"ט) עיי"ש והבין. ווא"כ תפילין נמי חייב הוא לשלוח להחולל לו לכן כפר שאין לו במה לשלוח שאל ע"י פשוטיו כ"ל בתפילין אבל בעליה עדיין הדבר לר"ך ישוב כי לכאורה נראה דבזה יודו כל האחרונים להביא יעקב שא"ל לשלוח לו כדי שיהא הוא מוכרח לשלוח מאחר ובסדרתו הוא (ואין ספק בזה יעקב תח"י לעיין) דרך תפילין ואחריו שהחייב מונה על קרקפתא דגברא צרכ אנו מחוייבים להליא את מי שאין לו שאלה ג"כ יוד"ת משא"כ לוי"ת שאינה מונחת על קרקפתא אין אנו מחוייבים לשלוח לו להכניסו במלוא נהי דכתב הרא"ש (מוע"ק פ' ואלו מגנחין סי' פ') ח"ל מיכו יש לו לאדם לחזור ולקיים כל המצוות וכו' וכש"כ מצוה לוי"ת שהוא להוכיח כל המצוות וכו' עכ"ל, ועיין תוס' (שבת כ"ה ד"ה סוין וחו"ס) שכתב ב' ע"ב ד"ה הכל חייבין) עיי"ש ובצב"י דוד בפתיחה לאו"ח כללי ברכות כלל רצוני מלוא ה' ולהלן יצא על המדוכה בכל המצוות שאמרין צרכ שמתנה להכניס את עצמו בהמצוה וזה לא נאמר כי אס' רק לעצמו אבל אחר אינו חייב בדבר וכן נמלא בחתן סופר (שבת י' יחידים פ' ע"ו) שכתב חז"ל מ"ש שאינו מונה אחרת אלא כגון לוי"ת ומזוזה וכדומה אין ב"ד של מ"ה כפיין אבל ב"ד של מעלה שונשין

ויכוון ללכת צמה שכיוון צביתו לפטור בצרכה שעשה על עלייתו את העליית שיקבל צביכ"ג ויחפול עס הליצור כדא וכדון.

וע"ז בעה"ח שנת תש"ב לפ"ק חודש כסלו פה דעברעצין יע"א

מושה שמעון בלאאמו"ר הרא"ש וצ"ל
אב"ד רקח"י פה

פירות הנושרין לחלבה:

(א) אם להשאל סליתו שהוא יצטרך לשלוא מאחר דאם הוא לא ישאל לא ידיר להאחר סלית כלל (א) — (ב) במקום אחר ישיג סלית ולא תפילין ובמקום אחר ישיג תפילין ולא סלית (א) — (ג) ליתן אחריו לאחר והוא יקבל במתנה עמ"ל שאם לא יתן לחבירו לא יתן לו אחריו כלל (ג) — (ד) מצוה בחנם איננה חשובה כ"כ (ד) — (ה) אם מוטב להתפלל ביחיד בשלית שלו או עם ציבור בשלית שאולה (ה).

סימן ו

נשאלתי מאחר שלבנו הבר מצוה הוקף ראשו קטן מאוד כמה הוא התפילין היותר קטן שיקנה לו.

השבת' ב' אצבעות, וגם מי שראשו גדול יותר לא יהי' גורל התפילין לבתחילה יותר מר' אצבעות אבל בודאי גם שיעור יותר מר' אצבעות התפילין כשרין וגם פחות מר' אצבעות כשרין.

(ה) **אין** מקום להאריך, ומקורו בחוס' (עירובין ל"ה ב' ד"ה מקום) מתחלה כחצו שמסופק היה ר"י איזה שיעור יש ברוח תפילין דיש עושין גדולים מהצדדים יש עושין אותם קטנים ביותר, ושוב מלא ר"י במדרש דשיעורן כג' אלצעות, והר"י הביא ראייה לדבר מל"ץ עיי"ש, ובחוס' הרא"ש (עירובין שס') כי כגל דברי החוס' צלריות יותר וחוספות הסכר, רק תחת מה צנחוס' כי צנחמדרש' נמלא שיעורן צ' אלצעות כי בחוס' הרא"ש "בשימוש רבא". ובגדלה דגם החוס' כוונת לשימוש רבא כי לא נמלא במדרש שלפנינו (עיין יפה עינים) והרבה פעמים נמלא בחוס' וצדאשנים שמציאים מהירושלמי וכו"ל ומכנים מקור הדברים

האות) הביא ראייה זו לדברי האו"ה"ק והוסק לליין נש"ם שזעזעו (דף י"ד ע"א) עיי"ש ולדברי הע"ז (סי' שס"ע סק"ב וג') ואני אוסיף לליין דברי הכה"כ (סי' ש"ה ציו"ד) והכן. באופן שאין שום סתירה מדברי האו"ה"ק לדברי הפוסקים בעל צמח"ס. [ואריך לעיין צנח' ספר האגד' ז"ל].

(ה) **הנה** מלאתי להגאון בעל אמרי יוסר (ח"צ סי' ר"א אות ב') ששאל אודות מי שאל"ו לו לוקח עליית מציתו ויטעך להפסל צביכ"ג בעליית שאולה אם מוטב להפסל צביתו ביחיד בעליית שלו והבי"ז דלא יטעא מה גריעותא דעליית שאולה הרי מסתמא מקנה לו והוי בעליית שלו כמבואר בצ"ח (סי' י"ז), אך כיון דלוקח עליית צביכ"מ צלי ידיעת צביתו דצוה ס"ל להרבה אחרונים שלא יצרך כלל צוה היה מקום להשאלה עכ"ל חלה צדדים קודם לזכרתי עליית וגם אין העליית חייב להפלה וצפרע דמסתמא יש לו ע"ק שהולך לבוש ע"כ. הנה לפי מה שבי' האמרי יוסר שאין שום גריעותא לוקח עליית שאולה צחורה מתנה עמ"ל אז נפשע ספיקו של הצוה יעקב דבדולא ישלח עלייתו לכפר והוא ישלח עליית מהצדדים שצטור אך צלמח לאין כי פשע כ"כ שאין גריעותא מאחר שהרבה פוסקים מולקים על הרא"ש כמו מהרש"ל הרא"ש ועוד אחרונים כמבואר בצדדיהם ועוד דגם להרא"ש העשם דיכול לזכר על עליית שאולה שהיא מלויית משום דבדולא אדעתא דהכי השאילה לו שיצרך עליה ולכן נחנה לו במתנה עמ"ל ובצלמח לאו כו"ש דינא גמירא ולריך להודיע להשואל והגם השואל לריך לכוון שלוקח עליית אלוהו לקותו במתנה עמ"ל וכבר האריך צוה צחש' רמ"ן (חאו"ח סי' א') וכתב שחזק להודיע בזה למי שאינו יודע מה עיי"ש, וא"כ אין הדבר פשע כ"כ. עיי"ש נלע"ד דענין האמרי יוסר טוב שיצרך על עלייתו צביתו ויכוון גם להעליית שיבאל צביכ"ב (והפסק לא הוי כי כן קו"ל) וצפרע צדד שא"ל צע"ה) דהדיון דמי שיש לו כמה צדדים של ארבע כפות יצרך צרכה אחת על כולם ויהי דכאן אין הצדד צביכ"ג שלו ואם היה בעל העליית עותק לו פסי' במתנה עמ"ל היה לריך לו לזכר וגם הוא פשע צדד העליית שעליה צריך ועיין צמח"ל סי' ח' ס"ב וצמח"א, אלז מ"מ צלוי נותן צפירוש במתנה עמ"ל ולא בר הכי הוא בעל העליית לכוון ליתן במתנה עמ"ל והשואל לאו צד הכי לכוון לקנות במתנה עמ"ל כדי שלא להכניס עמו לספק צרכה יותר טוב שלא יצרך עוד הפעם

בשם ה"מדרש". ובאמת בפסקי הרא"ש (סוף מנחות כ"ב) קטנות ה"ל תפילין בדפוס וילנא דף קכ"ג ע"ב. וז"ל ר"ה חנו רבין) הביא דברי החור"י אלו בשם ריב"א ובסוף ד"ה הביא לשון השימושא רבא תרתי אלבעי על תרתי אלבעי. לפי"ז תמוז ל' תמיכה הבית שערס (חור"א סי' כ"ח) שתמך למח בביא העור ולריך שהתפילין יהיו רחבים ב' אלבעות מדברי השימושא רבא ולא הביא מדברי המדרש שהביאו החוס' וכוונתו, ובאמת לק"מ דהעור בחר אביו הרא"ש גריר שאינו מביא דין זה מהמדרש שלא נמלא לפניו חלל השימושא רבא ויפה עשה העור. וביחוד כי ה"ל החוס' לשימושא רבא כוונתו במה שבי' "במדרש" כמו שהוכחתי לעיל. וממילא מובן שמה שמחלק הבית שערס בין המדרש והשימושא רבא, דלהשימושא רבא לריך שהבית יהי' בעצמו בלא התחורא ומעברתא ב' אלבעות, משא"כ לפי המדרש הבי' אלבעות כוללים הבית עם התחורא ומעברתא ביחד, אינם עולים יפה. ועיין במג"א (סי' ל"ב סק"ו) ובמחנה"ש, ועוד במחנה"ש (סי' ל"ד סק"ב).

(ג) **שוב** ראיתי באשכול (ה"ל תפילין סי' כ"ח) שהביא לשון השימושא רבא (בלי להזכיר שמו) ובעל נהל אשכול (אות י"א וי"ח) האריך מאוד בציאור הדברים בצקאות והסבר מופלא ואסתחין לשונו שנאות י"ח וז"ל: [ואקדים הקדמה קטנה דמקום התפילין של ראש מתחילה למיחה השער (מנחות ל"ז ע"ב) למעלה מן המלא עד מקום שמוחו של חינוך רופס (מנחות ל"ז ע"א ועי"ש בחור"ד מקום), היינו למעלה בראש, ועל אוחיו מקום שצין חתילה למיחה שער הראש שלמעלה מהמלא עד מקום שמוחו של חינוך רופס אחרו חז"ל מקום יש בראש להיות ב' תפילין, ועפ"י יסוד זה תצין כל דברי הראשונים ה"ל ודברי הנחל אשכול:] הרא"ש הביא ג"כ שיעור זה [דב' אלבעות] ומסיים עכ"פ חפלה בראש יוחר מרוחצ אלבע דלחר שחם ס"ו דלין רחב ב' אלבעות ומונה במקום תפילין (זה לא כי גנמ) ויותר מבוחר בם' התרומה וז"ל לפי ר' יצחק ב"ר (הוא ריב"א ע"ה) יומא ע"א וסוכה ה' חוס' ד"ה ואל, וריב"א לדעת קה"ד עיקר מצעלי חוס' וכ"ג מח"ד קה"ה, קל"ד ר"ז ר"ע) שפי' ביומא שהל"ן ה' על הראש במקום שער ובה דב' על מלא למעלה מן המלא וצקווען ס"ו הקם לבס בלין שפין עיניך היינו כמו צין עיניכם דתפילין שהי' במקום

בשם ה"מדרש". ובאמת בפסקי הרא"ש (סוף מנחות כ"ב) קטנות ה"ל תפילין בדפוס וילנא דף קכ"ג ע"ב. וז"ל ר"ה חנו רבין) הביא לשון השימושא רבא ושם בריש דבריו כ' כן: תרין אלבעי תרתי אלבעי על תרין אלבעי (כגו' המעדרו"ע) ואי כוונתו שפי' דמי ואי כוונתו לא פסול. ושם בדפוס וילנא (דף קכ"ג ע"ב עור ב') כשפרש הרא"ש דין זה דשימושא רבא כ' ככל אשר נמלא בחוס' הרא"ש (עירובין ה"ל), ועיין במעשרי יו"ע (אות י') על דברי פסקי הרא"ש ה"ל קטנות ה"ל תפילין (סוס"י ה'). וברא"ש הכפלו הדברים כי אחר פסקי הרא"ש ה"ל תפילין שעל הרי"ף (דפוס וילנא דף ע"א עור ה') העתיק בם הפעם דברי השימושא רבא (ועי"ש ד"ה ועתה אסדר) וכ"כ במדרי ה"ל קטנות ה"ל תפילין (דפוס וילנא דף י"ב ע"א עור ה') ועי"ש בציאור מהרמ"ב (ד"ה ואם פחת) בשם השימושא רבא בשם הסמ"ג, וחא"כ (בדפוס וילנא דף י"ג ע"ב סוף עור ה') הביא עוד הפעם דברי השימושא רבא וסיים בשם רבינו שמשון שיש לחוש לדבריו, ועי"ש בציאור מהרמ"ב (ד"ה ואמנם אין רא' גמורה) ועיין באחרות חיים (לרבינו אהרן הכהן מלוגיל ה"ל תפילין אות כ"ו) מה שבי' בענין זה (ורבנא דבריו בקיאור במג"א סי' ל"ב סק"ו). וצריע"א (עירובין שם) מהסיים שרואי שלא לפחות מרחש שחי אלבעות ואין לכוסוף על רחב ד' אלבעות כשיעור המקום, ולבסוף כ' הריע"א: ואפשר שהמעברתא בכלל כיון שהוא הלכה למשה מסיני (כמפורש מנחות ל"ב א'). ועיין בענין זה גם ברא"ש (בדף קכ"ג ע"ב עור ב' ה"ל) שבי', והאידנא מה שאין עושין הבתים רחבים ב' אלבעות ליינו לפי שהתחורא והמעברתא רחבים ואם היו הבתים רחבים ב' אלבעות מלבד התחורא והמעברתא לא היה מקום בראש להניח שם שני תפילין עי"ש. ומלאתי הריע"א (יומא ע"א ע"ב ד"ה נכתות) שלא הביא מהמדרש שזריך התפילין להיות ב' אלבעות חלל בשם השימושא רבא והביא לשון השימושא רבא ממש בלשון הרא"ש ה"ל: וחידוש גדול נמלא בריע"א (שם) שמסיק: ואין לעשות יותר מאלבע ומחלה מפני הספק עכ"ל, וסובר דבריו שבה' עירובין, ובתוס' ויטס (יומא שם ד"ה אמר ר' זירא) האריכו ג"כ בדין רוחב התפילין והביאו וז"ל משמיה מהמדרש השימושא רבא והביאו לשון ממש בלל הכוונה בהמדרש מאומה, ומתחילה ר"ל לומר דב' אלבעות הן רוחב התפילין ואח"כ דייקן דיוכל להיות הרבה יותר, ולפענ"ד

הוא עלמנו כ' למעלה ב' אלצעות ולפחות יותר
מאלצע. וז' להניח אין לעשותו פחות מאלצע וחלי,
והיינו כהוכחה של ס' התרומה שעכ"פ יותר
מאלצע, אבל ב"א ודאי ש"ד. וחוס' ערובין ל"ב כ'
שבמדע מלניו ב"א. ובערובין ב' ריעב"א לזעת
חוס' לא פחות מנ"א ואין להוסיף על ד"א ואם
פחות לא נפסלו ודמעברתא ככלל. מש"ש אם פחות
ל"ג, ג' דקאי על ב"א, אבל על יותר מאלצע קפדין,
דלג"כ למה אמרו מקום בראש לנ"ב, ג' נמי. ושוב
כ' הריעב"א: וי"א שער ב"א למעלה אבל למטה אין
לסע שיעור לכן וכו' לעשות פחות מנ"א, והראשון
עיקר עכ"ל. ש' שאלו י"א ס"ל כסחת חוס' בסוכה
ויומא לין כ' במלחא ולא במקום תפילין ולא מוכח
שיעור מסוים מלן, ודאמר בערובין מקום בראש
להניח ב"א, ואי קעניס ביותר ג' נמי, י"ל כיון
דמלאוס בשדה ולבשם משום תכשית והוא מלובש
כובע בראשו, אם מניח ג' תפילין אפי' קעניס
במקום תפילין אחד כנסם פחות קובעו (לכ"י
המניחים תפילין גדולים מסירים הכובע) ואין זה
תכשית כיון שאינו ג' כמ"ש חוס' שם. ועוד דכל
שעורו שבת ממלחא דשביחו מסמני רבנן ודברו
בהווה וסחם תפילין עם מעברתא יותר מאלצע
לכ"י אין המקום מחזיק ג', ואף אי ס"ל כריב"א לין
על הראש ומוכח דמקום תפילין יותר מנ"א, וכן
דוקא כ"ג שאין לו קובע אלא מלנפא לפי ריב"א
בסוכה שלא כ' מכסה כל הראש שלין דוחה אותה
וכ' יוכל להניח תפילין בסוף מקום תפילין, אבל
שאר אנשים שיש להם קובע המכסה הראש אינם
מניחים תפילין הכובע אלא בגלוי ממש, ובלי שחם
הכובע אין המקום מספיק לביעת ג"א אפי' קעניס.
ולחוס' סוכה ויומא ורש"י ערכין ג' וי"ו לין מכפר
עט"מ ורש"י זכחים י"ע ורמב"ן ורמב"ם חלקו על
ריב"א וכו' לין על מלח ממש. וכיון דכל ג' המורים
לא נתמו שיעור לתפילין לא למעלה ולא למטה, ש"מ
קעניס מאלצע נמי שרי ולכ"י לא כחב הש"ע שיעור,
ומה שלא הכיאו הראשונים מה שבעירו האחרונים
דבית ש"י אינו אלא שלש דש"ר כתבפילין דהרוב
ביתר גיעין י"ח. י"ל דס"ל דזה נעשה ממילא דבשל
יד בית א', אבל נזדמן שבוה רחב כש"ר לא מיעבר.
וכמדקדק עושה ש"ר ב"ה היתורא ושי' רחב אלצע
כמ"ש לקמן בשם ש"ר, עכ"ל הנה"א. ובזה יתבאר
והתלנו יסוד כל הדעות וביעית רבותיו הראשונים
וגם האחרונים. ופסקתו להשואל שיקנה, לבנו
שיקרא ראשו קצר מאוד, בחים של ב' אלצעות עם

שער, ולא קאמר בלין שעל מלחך כד' בקרא, ולפרש
זה דקדק מורי (הוא ר' יצחק בר שמואל נכד ר"ח
כדאי' בחש"י י"ז להל' אישות ומתלמידיו ר"ח) הא
דאמר ערובין ג' ע"כ שער נראה בין לין למלנפא
שם מניח תפילין ובפ' האשה אי' הלין רחב ב'
אלצעות ומונח במקום תפילין (אינו בגמ' אלא לפי
ריב"א שזהיר א"כ רחב התפילין לכל הפחות יותר
מאלצע, שאם לא כ' רחבן אלא אלצע, א"כ יש
מקום בראש להניח ג' תפילין, מקום הלין ב'
אלצעות ועוד אלצע מקום ששער נראה ואמאי
מניס זוג זוג (ערובין ל"ב) ולא יורה. ואם נפרש
דוקא כ' בראש מקום להניח ב"א ולא יותר אפי' חלי
אלצע, א"כ ע"כ רחבן של תפילין ב' אלצעות, ושיעור
זה כ' נראה שער להניח תפילין וב' אלצעות ללין,
דאי אמרת אלצע וחלי רחבן של תפילין וכך כ' כ'
שער נראה, הלא כנגד הלין ב' אלצעות א"כ יש חלי
אלצע יותר, וכ"כ בש"ר אייתיקן אע"כ עבא ב"א על
ג"א עכ"ל, מזה ג' מ"ש הראש' ולא במקום תפילין
הוא שפי' ריב"א אבל לא כ' בהדיא בגמ' ומוכח
מחוס' ערובין ל"ב ש' ש' שדומה להם שלין מונח
במקום תפילין, ומ"ש הראש' היתורא אין עושין
רחבים ב"א אפשר שר"ל בתיים אין רחבים, דע"כ
החשבון ב"א היינו עם היתורא שברא' המנחת
תפילין של כ"ג ודאי עם היתורא שאל"כ כ' ה'
המקום ששער מנוהל יותר מנ"א, אבל קרוב לומר
שדעתו שיהי' לכל הפחות יותר מאלצע שזה מוכח
בהוכחה גמורה לפי ריב"א כמ"ש ס' ה', אבל ב"א
לא מוכח שם' ה' לא כחב זה אלא בלשון ואם
נפרש וכו', וכן דעת רש"י מנלה כד' שטושין בתי
תפילין מריבוע שהתא אלצע ברחב ובאורך שה'
אלצע וב' שלשי באלכסון ובמנחות ל"ב פי' היתורא
בית מושב של ח' נראה כמין דף של גשר א"כ עם
היתורא רחב יותר מאלצע. ומ"ש ש"ר כאן אי טפי
מנ"א לא פסיל, חע"כ דת' של כ"ג לא הוי טפי, הי"ע
דלא אפשר מפני הלין, ומ"ש אי בזיר לא פסול, יש
לומר לאו קעניס כאלצע, דא"כ קשה למה אמרו
בערובין מקום בראש להניח ב"א הא יש מקום
לנ"א, אלא פחות מנ"א קאמר, ואפשר נמי שאנובה
ב"א דקאמר ברישא קאי שאין לו שיעור מעיקר
הדין. אבל הריעב"א ביומא הדין, לש"ר אין שיעור
כלל לח', וכ' דליתא דא"כ מאי קאמר מקום בראש
להניח ב"א אלא ודאי יש שיעור למטה ואין לעשותו
יותר מאלצע וחלי מפני הספק עכ"ל, ודבריו
האחרונים אינו מנין, למה לא יותר מאלצע וחלי,

קושייתם (שם בצרכות) על רש"י, ואח"כ מלאחי צקן חורב (בסוטה שם) שזכיתי לכוון צדק לעשות הגדולה ושמתחתי. ועל דרך זה יב"ב מיושב קושיית השעמ"ק (מנחות שם אות ט"ז) וז"ל ואין נראה (כפרש"י במנחות) דבמסכת צרכות (ס' ע"ג) שהולך ומפרש סדר מלא צרכות שאדם חייב לצדק בכל יום, כי משי ידיה מצדק על נטילת ידיים כי מזה חפילין של יד מצדק להניח חפילין ואשל ראש על מנחת חפילין, ותיקן השעמ"ק דיש לחיות דהבוא דצרכות מיירי דאין לו אלא אחת מהן של יד לצד או של ראש לצד, קאמר של יד מצדק להניח בשאין לו של ראש, ועל של ראש מצדק על מנחת חפילין אם אין לו של יד. אבל אם יש לו שחיס חזני מצדק אלא אחת צנא סח עכ"ל, ותיורו דחוק מאוד. אבל לפי ה"ל לק"מ דמי שרואה לקיים לצדק מלא צרכות בכל יום צודאי לפרש"י ה"ל שמואל ושכר צרכה צידו אם חס צודאי ישעיה בן כדי לקיים לצדק מלא צרכות בכל יום. (ועיין בצנאר שבע סוטה שם צד"ה עזירה מה שבה' בדעת רש"י).

(ט) **הרא"ש** (בבב"ק ה' חפילין ס' י"ד) מביא מהנהגת רש"י ור"ת והקשה על שיטת רש"י, דאי נתקן צרכות על מנחת על של ראש כשהוא מניחה לצדק צנא של יד, למה לא יצדק נמי אותה צרכה כשהוא מניחה ע"ס של יד. ור"ת צרכה להניח שצריך על של יד פוטרת נמי של ראש, א"כ יצדק נמי להניח כשהוא מניח של ראש לצדו ולמה חיקנו צרכה אחרת. החיורן על קושי זו לפענ"ד הבליע רש"י בנתיבות בלשון הזהב, דפירש להניח, דבשל יד מחחיל להניח, מנחת חפילין, דעכשיו גומר את המלה, המעיין היטב בדברים קאריס אלו מעשמו יצין שס"ל בצרכה להניח קיימא על של יד ועל של ראש כמו שבי' החוס' והרא"ש (בבב"ק י"ד ה"ל) וצרכה על מנחת חפילין קיימא על של ראש ועל של יד כמו שבי' העור והבית יוסף (ס' כ"ה) הוצא גם בדברי חמודות אות נ"ז על הה"א"ש (ס'), וכ"כ צע"ו (ס' כ"ה סק"ו) צתשו' אחיו הגאון זצ"ל, וא"כ קשה למה חיקנו צ' צרכות אחרות ה"כ סגי בצרכה אחת להניח על שחיהו או על מנחת על שחיהו, כדי ליישב קושי' זו דייק רש"י בלשון דבדיוק נתקן חיקנו צ' גוססאות צרכה להניח על היד ועל מנחת על הראש, כי הכס שמנחת חפילין דיד ודראש צ' מנחת ניגרו ואם אין לו אלא אחת מניחה וכתתן (מנחות ל"ח א') תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש ושל ראש אינה מעכבת את של יד, ויכרמ"ס

השבת, יבדק תיכף להניח תפילין ועל של ראש לא יבדק מאומה. ולהלכה ולמעשה גם בנוכח בתוך כדי דיבור לא יאמר להניח תפילין כדי לתקן ברכת על מצות תפילין, ושויעלה לו לברכת להניח תפילין תחת על מצות תפילין, אלא יבדק ברכת ברוך אתה אשקבמו"צ להניח תפילין. אולם אם אמר להניח תפילין בתוך כדי דיבור וכונתו ה' לתקן ברכת על מצות תפילין לברכת להניח תפילין, אז עלה לו לברכת להניח תפילין ועל הראש יבדק על מצות תפילין דאם לא כן יהיו תיבות, "להניח תפילין" הפסק בין ברכת על מצות תפילין ובין להניח תפילין שצריך לו לברך עוד הפעם על הראש.

(ח) **איתא** במנחות (ל"ז א') אמר רב חסדא סח בין חפילה לחפילה (צין של יד לשל ראש דסיפר קודם שנייה הראש) חוזר ומצדק ופריך הש"ס סח אין לא סח לא וזה שלח רב חייל צריב דרב הונא משמ"י דר' יוחנן על חפילה של יד אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו ואנו להניח חפילין (דבשל יד מחחיל להניח) על חפילין של ראש אומר ברוך אקדשו על מנחת חפילין (דעכשיו גומר את המנחה) ומשני אצ"י ורבה דאמרי תרוייבה לא סח מצדק אחת (אין מצדק אלא על של יד לצד) סח מצדק שחיס (כדשלח רב חייל) פ"י כשלח סח מצדק להניח צנאד וקאי על של יד וראש. סח ביינו אחר שצריך להניח על של יד סח אז חוזר ומצדק על מנחת על של ראש. ובר"ת (שם בצדו"ה לא סח) חולק וס"ל לא סח מצדק אחת על של יד להניח ועל של ראש על מנחת סח אחר שצריך להניח על של יד חוזר ומצדק להניח וגם על מנחת על של ראש. ועיין בחוס' (צרכות ס' צ' ד"ה אשר קדשנו) שזכרנו דבדברים, רק בצרכות כתבו להקשות על פרש"י שפירשו דוחק דמפרש דחיקנו מעיקרא על מנחת אף ורק בשם ועבר עזירה. ולע"ז בשני קושייתם דהלא במנחות (שם) אחר מה שבעתקתי מדברי הש"ס ואמר תנא סח צין חפילה לחפילה עזירה היא צידו וחוזר עליה מעורכי המנחה, פרש"י סח צין חפילה לחפילה, ולא צריך על של ראש אלא סמך על צרכה ראשונה, עזירה היא צידו, מה שלא צריך על של ראש, אבל מה שסח צין חפילה לחפילה לפרש"י אינו עזירה אלא אדרבה מורה ושכר צרכה צידו, וכן פרש"י בסוטה (מ"ד צ'), וכן מפורש בחוס' (מנחות שם ד"ה עזירה) דלרש"י לכתחילה שרי להיות סח צין חפילה לחפילה ושכר צרכה צידו, וא"כ לק"מ

רש"י הדבר נכון מאוד בצוה"ת. וזאתה על דברי המאורי (סוטה ספ"ח ד"ה התפילין) דס"ל כפרש"י דמצדך ברכה אחת היינו ברכת להניח על שחיבה ואינו מצדך על מלות על הראש רק אם סתם, וס"ל (שם) כהר"ם הבי"ל שצריך להניח שחיבה זהו אחת ולכן ס"ל להמאורי דלא כפרש"י אלא שאסור להסוח בין של יד ושל ראש, לא בשביל הברכה אלא בשביל שמפסיק את ההוי' וכמו שבי' המאורי (שם) דלכן אסור להסוח דחציב, "והוי" ללות, שיהא, "הויכח" של ראש לשל יד, נחשור קושי' הראש' בכל חוקק ועוד. אבל לק"מ דלפע"ד יסוד נכון על קושי' זו נמצא במאורי, דהמאורי (סוטה הבי"ל) לאחר שבי' דברכה להניח קאי גם על הראש וא"ל נצרך על תפילין ברכה ראש בפני"ע, וכפיעת רש"י, וגם ס"ל דאסור להסוח בין של יד וראש ודלא כרש"י כ' המאורי ח"ל: ושמא האמר א"כ מה שאמרנו על תפלה של יד אומר להניח ועל של ראש אומר על מלות [קושי' החוס' בברכות סי' ז' ד"ה אשר הבי"ל ועיין באו"ז הל"ת סי' תקפ"ב] לא נחקקו זו של ראש אלא לעוצרי עזירה, עכ"ל, וזה מיושב קושי' הראש' דחז"ל ראו לחלק בין ברכה דברכה דברכה דלכתחלה חוקקו להניח וכו"ה שבי' יכולים לחקק על מלות לכתחלה אלא לפי שצד מחלוקה לעשות המלות החקיקו להניח, ועל הראש לא ראו לחקק אותה ברכה משם כדי לחלק בין לכתחלה ובין עוצרי עזירה, וחזקן זה א"ש גם לרש"י.

יד ודרך אגב אעורר דעת הקהל על טעות שאני רואה אצל הרבה בנ"א שאחר הנחת תפילין של יד קודם להנחת תש"י מושכין בתי ידים של חלוקס (העמוד-ערמל) ולפעמים גם הבתי ידים של צנדים העליון (דשקטעט צנלן המדינה) ושובין הרבה מנחת תש"י עד הנחת תפש"י, וזה טעות גדול ובלא צענין הוי' אחת בלא הפסק ברכה, דאפשר, ע"כ אחר הנחת תפש"י רק יכסה בכיסוי צענלם עם בתי ידים של חלוקס תפש"י וחו' לא, וזה הדרך הכונן, דתש"י נך ללות חציב ולא לאחרים וצריך לבסותה. ואח"כ מלאחי שכבר הוביר ע"ז בסי' שניר אורה (סי' כ"ה) ומוציא בפסקי תשובה (סי' י"ד).

זכ"פ מצוה דלכ"ע ברכת להניח קאי גם על הראש, לרש"י גם פוער של ראש, ולהחלקים אינו פוער אלא קאי על הראש ג"כ וחוץ מזה מצדך על הראש ברכה בפני"ע אצל על מלות תפילין דעל הראש לא קאי על של יד משא"כ להסור

בספר המלות מונה אותן לב' מלות (מלכו י"ב ומלכו י"ג) וכן אמרו (מנחות מ"ד א') אלא מאן דלית ליה חרי מלות חד מלוא נמי לא ליטביד, עכ"ל סדר הנחתן של יד תחלה והדר של ראש וכשיש לו שחיבה אסור לו להניח של ראש קודם של יד כמו שדרשו (מנחות ל"א א') וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטועפות בין עיניך, וגם דרשו (החם) והיו לטועפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהו שחם (ועיין ערכין ג' ז' חוד"ה ושל יד) וחז"ל חקנו כל הברכות באופן שמבדכרם ע"מה יתעורר לידע את שלפניו כמו שאמרו (ברכות ג' א') מברכתו של אדם יוכר אם תלמוד חכם הוא (ועיין ברכות ל"ח א' אדם גדול הוא וצדק צדכטו ועי"ש צד"ש וצ"ע) סי' קס"ו סק"ד), ולפי"ן לק"מ על רש"י דבדואי בין "להניח" בין "על מלות" קאי אחריוויכוי מלות רק חמנו ז"ל צחכמחם הגדול ב צחכמה אלקי צחכס דוקא התקויו ברכה בפני"ע על הוד וצרכה אחרת על הראש כשמונה של ראש כדי להבדיל בין ברכה על הוד שהיא ברכה על תחילת הנחת תפילין, ובין של ראש שבה המלות נגמרת. ולפי שחז"ל ראו להבדיל בין ברכה יד ובין של ראש באופן שבה לבדך על הוד בפני"ע ועל הראש לשיטת רש"י דמלוא להסוח כדי ששכר ברכה יהי בידו, מעלמו מובן שאם על ידי סובב אורו מניח רק של ראש לא יטב ברכה לבדך להניח רק על מלות והוא פשוט מאוד לפע"ד לפי שיטת רש"י, (ועיין הטעם צד"ש פסחים סי' ו' לענין ברכה תפילין ובמאורי פסחים ז' א' סוף ד"ה ולענין הברכה וצדאורים שם (אות שט"ה-ש"ע"ו ובלאות ש"י).

י בודאי לפי שיטת הפוסקים דענין הוי' אחת כמו שבי' "והוי" ללות על ירך ולטועפות בין עיניך בלא שום הפסק ושיחה בין תפילין של יד ושל ראש כמו שבי' הר"ן (סוף ר"ה) בשם הר"ם הובא צ"י (או"ח סי' כ"ה) וכן דעת תשו' הרא"ש מטעמה אחריוא הובא צ"י (שם) ודברי חמודות (על הראש"ש שם אות י"ז) שבי' (שם בתשובה) שהי' יובא שמיד אחר ששקש של יד על הצדוע הובא מניח של ראש קודם שיהי' כורכ הראועה סביב זרועו מפני שברכה של יד שייכת גם על התפילין של ראש וכריכת הראועה סביב הצדוע אינה ממלאת הנחת תפילין, וכ"כ הר' ירוחם בשם המפרשים, (ועיין צ"י מה שחמה על הטור שניה לשון אצוי בתשובה), א"ל לומר כפרש"י ולא כבמאורי בשעתו ליישב קושי' הראש' אצל לפי שיטת

עד כאן כתבתי בלא עיון בספרים כלל רק מה שעלה במחשבותי לפי דעת רבותימי הראשונים ואחרונים. וכשפתחתי את השו"ע מלאתי בשע"ת (סי' כ"ה אות ה') שבהיה שאלה זו מהמחזיק ברכה (סי' כ"ה) וכתב בשם המהר"ש דאם מזכר קודם ההידווק מצדך להניח קודם ההידווק ג"כ ועל של ראש מצדך על מלות, והמכתם לדוד חלק עליו וכי שאלם מזכר קודם ההידווק יצדך להניח ועל ראש לא יצדך כלל ואם לא מזכר יצדך כשמניח של ראש להניח חפילין עי"ש וכדברי הגאון בעל מכתם לדוד נראה להלכה ולמעשה. והמהר"א הכפיל דבריו בספרו קשר גדול (סי' ג' אות ט"ז) ועיון במשכ"ז (סי' כ"ה סוף סק"י).

סימן יא

המשך לסימן הקודם

שוב ראיתי באל"א להנה"ק מצוטטשטש (סי' כ"ה ס"ה ש"ל: עשיתי היום ואמרתיו על חפילין של יד על מלות חפילין וחוץ כדי דיבור אמרתיו להניח ועל חפילין של ראש אמרתיו להיפך להניח וחוץ כדי דיבור על מלות כי לא הי' אפשר לי לעיין בזה לנכון בין חפילין של יד לחפילין של ראש וחזרתי ש"ל ש"ל בהרכות הם מלד שבהניח קאי אחתלה בהנה"ק ועל מלות קאי על המצד הנחתם עליו זמן מה ולזה נחיסודו ב' ברכות וכו' במק"א שמלד שהונהג לצדך ב' ברכות אין שוב חשש פתחון פה דברכה לבטלה בזה ובגדון ה"ל שיש שמו מהנכוה הי' חשש אך לדקוימא לן שיש תקון בחוק כדי דיבור הרי נכון כנ"ל מלד שעל ידי התוך כדי דיבור הרי ב' ברכות ממש כפי הנהוג וגם שבברכה ב' אמרתיו בכוונה גם חתלה להניח גם חוץ כדי דיבור על מלות חפילין אין זה רק כדי ללאת ידי חובת כל הדיעות שנגזי חוץ כדי דיבור בסי' ר"ע ולגזי טעות כנ"ל בלי חיקון חוץ כדי דיבור זל"ע כעת. שכתתי וברכתי על של יד על מלות וזכרתי ואמרתיו גם חובת להניח דהיינו על מלות להניח חפילין ונראה פשוט שאין בזה שום חשש לומר שלא לצדך על של ראש אח"כ דגם ש"ל שחיקנו להניח על חתלה המלד ועל מלות על סיומה מכל מקום אין טעם זה החלטי מוכרע כל כך רק כיוון שקצתו חז"ל ב' ברכות על של יד ושל ראש יש לצדך ב' גם אם כמלוא אחת וכיון שיש ב' ברכות אין קפידא בהקדים המלדוחרתם כי כיון שיש חזרה חוץ כדי דיבור ואמר להניח חפילין הרי זה כאלו לא אמר

כפי מה שפי' הב"י ביוגחו קאי ברכה על מלות של ראש גם על של יד ובלא שום דוחק י"ל גם לשאר פוסקים דס"ל כן הגם שאינו מוכרח, וכן מפורש במג"א (סי' כ"ה סק"ע בשם הל"ח). וידועים שיטת הסמ"ג סמ"ק וסב"ת דמנו שאלם אין לו אלא חפלה של ראש מצדך עלי' שחיס להניח ועל מלות כמו כן אם אין לו אלא חפלה אחת של יד יצדך ב' ברכות להניח ועל מלות והגם דלא קי"ל הכי אצל עכ"פ ג' רועי ישראל אומרים כן, והגרי"א בביאוריו (סי' כ"ה) בלמדת דעתו דעת תורה מכריע לצדך ברכה א' להניח חפילין על היד כהמחבר היינו כשיטת רש"י מהאי טעמא ועיון בחשו' בית אפרים (חאו"ח סי' ד') ועיון גם היטב במגן גבורים (סי' כ"ה אות ה').

יג) ופלא מלאתי באל"א (סי' תקפ"ב הל' חפילין הג"ל) שמביא דברי הירושלמי (ברכות פ"ב הל"ג) שגורם דעל היד מצדך על מלות חפילין ועל הראש הנחת חפילין. חה יו"ה ראי' גדולה להטור דבין ברכה מלות ובין ברכה להניח שיד וקאי על היד ועל הראש דאין שום הקפדה אם לצדך להניח על היד או על הראש או להיפך. ועיון במראה הפנים (ברכות שם ד"ה כשהוא) ועוד במהר"פ (שם פ"ט הל"ג ד"ה ושל ראש), וצירטצ"א (ר"ה ל"ד א' ד"ה כתב הר"ף) באריכות רב בעניני ברכה חפילין וג"ה בירושלמי, ועיון בעמודי ירושלים (ברכות פ"ג הל"ג ד"ה כשהוא נוח), ועיון ברא"ש (פסחים פ"ק ס"י) שמלשונו מוצא דמלד הדין הי' טוב לתקן נוסח ברכה אחת על של יד ועל של ראש והא דלא חקנו כן דלא ראו חכמים לתקן שתי ברכות זו אחר זו במלוא אחת שנות וחקנו בשל ראש על מלות, שביא נמר המה"ס (ועי"ש בקר"ב אות ג'), ועיון עוד ברא"ש (שם) שלפי זה ב' הרא"ש, דלא מלינו דשיחה הוי הפסק אלא בין חפילין לחפילין, משום דברכה ראשונה קיימא נמי אבהת חפילין של ראש ואם סח לרדך לצדך פסח אחרת להניח לפר"ח ולרש"י נמי וכו' עי"ש, ועיון אלי' רבה סי' כ"ה סק"י במה שחמם על הפו"ח. אי"כ פשוט עולה לנו הלכה ברורה ופשוט אין סדר הברכות מעכבות וחיובך אחר שצריך על מלות חפילין על היד בטעות יצדך להניח חפילין וכיוון גם על של ראש והראש יות בלא ברכה, וטוב גם אם לא יצדך להניח רק כשמניח הראש כי אין סדר הברכות מעכבות וברכה להניח שיד שפיר גם על של הראש, וגם בשל יד לרדך בעת ברכה להניח לכוון גם על של ראש.

מפרשים הכל זה אחר זה מיד ולא סח בזיוהם כוללם
בזכרה אחת יע"ש, ואש"צ דהתם לנחלה כוללם
בזכרה אחת והכא שתי הזכרות מזכרין בכל פעם,
היינו משום דהתקנה היתה כך מתחלה לנדר שתי
זכרות לדעת הסוברים כן כמ"ש צ"י אצל כהר"י
אם כבר הזכיר מעין שתי הזכרות בזכרה אחת וכן
מונחין לפניו ודעתו ללבוש נראה ללא יצרך עוד
וצפרט דין זה דנאלו הכי פלוגתא תניא ומוז"ס
ג"כ חש לה ואמר דעוב דעוב לומר אחר זכרה שניה
בשכמל"ו, ע"כ הכה"ח. ויחידים ששניהם לא ראו
דברי הא"א הכ"ל ולפענ"ד ללא כהמסגרת ודלא
כהקף חיים, דמאחר שבזכרה על מזות תפילין שייך
גם על תפילין של יד כמו שבזכרתי לעיל א"כ כשיבדק
על מזות תפילין על של יד אין לו רשות וכה לתקנו
על להניח ולא מהני כלום מה שאמר בחוב"ד להניח,
ויזהר בסתר פסקו של המסגרת, ולומר שבידק כאלו
צריך צ' הזכרות ביחד (כהכח"ח) ג"כ א"א לומר
דא"כ יצרך בזכרה שלא חיקט חז"ל, ומאחר שלא
חיקטו חז"ל בזכרה על מזות תפילין להניח תפילין הוי
כאלו מעולם לא אמר "להניח תפילין" ובזכרה על
מזות תפילין כדקאי קאי, וקושיא אחרונה זו שעל
הכה"ח קשה גם על הגר"ק בעל א"א ודבריהם ל"ב,
ועיין היעב צמנן גזורים (סי' כ"ה סק"י) ותמלא
כדדרינו. והכוון לעשות כעטל מבית סופר כי רב
גוצריה מאזר, ועוד שגם הגאון בעל קשר גודל
הסכים אליו ולהם שומעים. ועיין הדק היעב צמנ"א
סי' ר"ע ס"ק ה' ובמחל"ש יד אפרים ופמ"ג
צא"א ואלי' רב ואחר שעתיו בכל המקומות האלו
תראה שהדין הוא כמו שכתבתי.

ואין לומר שיעלה בזכרה על מזות תפילין ולהניח
תפילין שאמר בחוק כדי דיבור לנ' זכרות,
ומה שאמתי לעיל שלא מזני שחז"ל חיקטו בזכרה
כו' לכלול צ' מיני זכרות ביחד בזכרה אחת, זה אינו
דמנינו לנדר להפריש תרומה ומעשרות ביחד הגם
שעיקר תקנת חכמים ה' לנדר להפריש תרומה
צפ"ע ולהפריש מעשרות צפ"ע, (עיין צרמ"ס
ספ"א מהל' מעשרות ובי"ד סי' ש"א סעי' ע"ח)
ויותר מזה מזני ביד אפרים (סי' שס"ו ושע"ח סי'
תקכ"ז) דאפשר לעשות עירובי תפילין ועירובי
חזרות ביחד ולנדר אשקבמ"ו על עירובי תפילין
ועירובי חזרות, דע דזה אינו מחדל ותר' שעמל,
חדל דהלא מתחלה כשיבדק על מזות תפילין לא אמר
בא"א מלך העולם ע"מ לכלול גם להניח תפילין
ועוד דגם גוף פסקו של היד אפרים אינו צריך כ"כ

יותר רק להניח גם אחרת על מזות להניח גם בלי
חזרה הוא גם כן כאומר רק להניח ובאחד מכל
עומדים לנ"ע אך בצרוך כולם אין חשש וגם לפי
מ"ש במק"א שיעקר הסמך הוא מלד המנהג שעי'
זה אין לכולי עמלם עוד חשש בזכרה לעולם הזה
מ"מ אין לומר שעי' נוסח הזכרה מכפי הנהגה
יהי' חשש כי כיון שהנהגה הזכרה גם אם יש בה
שתיים רבים אין קפידא כלל כל שאינו נוגע לגבי
המעט שפגעו חז"ל בדרך קפידא ובמק"א כ' ק"ת
בזה. ואח"כ באותו סימן שוב כי וז"ל: כי במק"א
אודות עומד ואומר על תפילין של יד על מזות והנה
מלד שאין הזכרה בנוסח רחמנא מלד מהבזכר
ולא מזני בדברי חז"ל להדיא סברא שיהי' על תפילין
של יד דוקא שייך לשון להניח ושלא יהי' שייך כן על
תפילין של ראש אין להמליץ חשש שלא לנדר כה"ל
על תפילין של ראש להניח וי"ל שלשון להניח הוא
לשון מזכר יותר והקדימוהו וכשאמר לחלה על
מזות יצרך על תפילין של ראש להניח היעב גם
שהסמיכה בסקס על המנהג ובזה לא שייך מנהג
קבוע כל כך הרי ממה שמזכרים במדינות אלו על
של ראש לבדו שני הזכרות כשהפסקו מבואר ששני
הזכרות שייכים על של ראש וצ"ע ז"ל כי ששני
הזכרות שייכים על כל אחד ואחד וזהו גם ה"ל
המנהג היעב, עכ"ל. ודבר תמוה לעשות כדבריו
לכתחילה על של ראש להניח ובחוק כד"ד על
מזות תפילין והדבר לריך תלמוד, ויותר נראה כחשו'
מכתם לדור.

(יד) בקצשו"ע (כלל יו"ד במסגרת אות ג')

כי שאם צריך על של יד על
מזות תפילין ובחוק כדי דיבור אמר להניח תפילין
הוי כאלו צריך על של יד להניח תפילין דבחוב"ד
כדיבור דמי (עיין צ"י ר"ע ס"צ) ויצרך על של
ראש על מזות תפילין, וראיתי בספר קף החיים (סי'
כ"ה אות י"ע) שהביא דברי המסגרת אלו וכו' עליו
וז"ל: ולי נראה ללא נאמרו דברים הללו דחוק כדי
דיבור תשיבא בזכרה אחת אלא בתי שאריך בזכרה
אחת ועשה בדיבורו ואמר נוסח הזכרה אחרת וחזר
חוק כדי דיבור ואמר נוסח הזכרה שגריבה לו א"כ
אמרין דחשיבא בזכרה וא"ל לחזור ולנדר כמבואר
בסי' ר"ע סעי' צ' אצל כהר"ג שאריך לשתי זכרות
והתפילין מונחין לפניו שיהיה של יד וש"ר ואמר
בסיים בזכרה נוסח האריך לשניהם ע"י דילא חזרת
שני הזכרות וא"ל לנדר עוד, וכמ"ש מרן ז"ל בי"ד
סי' ש"א סעי' ע"ח צענין חרומות ומעשרות דאם

לברך חמדי צ' ברכות כ"ח והביא שם דבר נפלא משמ' דהגה"ק מוידעטשניצ זכ"ע שכן יש להעמיס בדברי רש"י במס' מנחות שס"ל כ"ח, אבל עכ"פ בשם אופן א"א לומר שעל הברכה מלוא תפילין על הראש מופל דין ספק ברכה לבעלה, והלכנו בחמת השמיט דברי הרמ"א לברך בשמל"ו אחר ברכה מלוא תפילין (ועיין אלי' רבה סק"י) והפריה"ש (סי' כ"ה סי"צ וי"ג) וצחתן סופר (שער הטעמות כול ל"ה) כתבו שלא מחמת ספק ברכה כי הרמ"א לומר בשמל"ו עיי"ש, אבל עכ"פ ברור כשמש שהשומע ברכה מלוא תפילין מחוייב לענות אמן. צודאי לכתחלה כל אחד יב"י מזה שלא לברך בקול רם ברכה מלוא תפילין אבל עטה וצריך בקול השומע חייב לענות אמן שוב מלאכי בקף החיים (אות מ') שכתב כן, ואח"כ ראינו במאסף לכל המחנות (אות י"ד י"ז) בזה באריכות רב והעלה ג"כ כמו שכתבתי, והוא הנכון, ונהי שכי' בתי' הרמב"ם (ירושלים תר"ד סי' פ"ד) דכל העונה אמן אחרי ברכה לבעלה או ברכה מסופק חייבה עמיד ליתן את הדין, ועי' גם בתי' יבון וצונו' (סי' קי"ח) דהרשב"ץ והרשב"ש ל"ה עונים אמן אחרי המקדש בביבכ"ם בגיל שבת. אע"ג דאיכא פוסקים דקיימו המנהג ע"ש ועי' בשלחן מלכים (ד"צ ע"א), עכ"ל בנידון דתן אליבא דרש"י יש לענות אמן שכן דעת רוב ורובא דרבנן דפוסקים. ודברי הפרימ"ג א"א (סי' כ"ה סק"י) וכרם שלמה (שם) ז"ע, ויחידוש גדול מלאכי בחשו' אלף לך שלמה (סי' י"ז) שלכתחילה מחיר לברך בחש"ר על מלוא תפילין בקול ולענות אמן עיי"ש. ועיין בחשו' יגל ועקב סי' מ"ב ובמטה אפרים (סי' הקפ"צ סעי' כ"ז) ובאלף למטה (שם) ובתשו' יד אפרים (סי' ד').

סימן יג

המשך לסימן הקודם

(יז) **נשאלתי**, אימתי יש להתחיל לברך ברכה על מצות תפילין על תפילין של ראש, אם רק כשכבר מונח התפילין על הראש ועדיין לא הורק, או תיכף כשהגיע התפילין באויר הראש יכול להתחיל הברכה.

השבתי, לא יתחיל אלא כשכבר מונח על הראש ולא יתחיל בשעה שהגיע התפילין באויר הראש היינו שעדיין התפילין בידו

כמו שהלכתי מאוד בדבריו (בהצדורי חלק זה סי' קצ"ח) ומשם תרשנו לטובה, ועכ"פ דלא להוסיף ענה.

סימן יב

המשך לסימן הקודם

(עו) **וראיתי** לעורר על דבר שכיח וטעות גדול הוא ביד צ"ח, שיש לדקדק שלא לומר חיבק אחר ברכה על מלוא תפילין, בדרך שם כבוד מלכותו, קודם שיהדק יפה יפה התפילין של ראש על מקומו הראוי, דאם יאמר חיבות בשמל"ו קודם שיהדק התפילין של ראש על מקומו הראוי הוי הפסק בין ברכה לנשיית מלוא, הלא ימשיך הברכה עד שיגמור ההידוק וזו יאמר בשמל"ו. ושוב מלאכי כן בספר משיב הלכה ח"ב סימן מה.

(עו) **ועוד** אעורר שמי שנטעות אחר ברכה על מלוא תפילין ושמע חצירו, יש לו לענות על הברכה, דנהי שכי' הרמ"א שיש לומר בשמל"ו אחר ברכה על מלוא תפילין משום ספק בהרבה פוסקים ס"ל דאין לברך ברכה על מלוא תפילין הלא אם סח בין תפלה לתפלה ונזכרתי אם לא סח המנדר על תפלה של ראש הוי כברכה לבעלה ועי"כ העלה הרמ"א שיאמר בשמל"ו, ועל ברכה לבעלה אין לענות אמן (בסי' רע"ו), ח"ו אל חאמר כן, דהרבה ראשונים לאין מספר ס"ל כ"ח במתחלה כן נתקן לברך על של ראש על מלוא תפילין גם בלא סח ושכן פשטות פי' הש"ס מנחות, וצויתר דברי האחרונים מלאו בברכה מקומות בזה כ"ח וידוע שאם הקבלה מכריע כפי' אחד מהפוסקים בדברי הב"ם פסקין. כהכרעת הקבלה כמשורש היטב בחשו' יעצ"ן (ח"א סי' מ"ז) וכמו כן נמלא במחזיק ברכה (בקר"א סי' וסי' כ"א) בשם הספר הישר ל"ח בחשו' להר"מ, דאם נמלא בש"ס דבר סתום ויש לפרשו צ"ל אופנים וצמדת נמלא כא' מהב' פירושים אז המדרש מכריע כאותו הפי' וכן יש לפסוק. שוב מלאכי אריכות רב בספר מאסף לכל המחנות (סי' כ"ה אות י"ז) אם הזכיר מכריע נגד הפוסקים אם קו"ל כהזכירו אז לא, ועיין בצרכ"י (סי' כ"ה אות ה') שהביא חזל נציאים דס"ל כ"ח. שוב ראינו בספר מאסף לכל המחנות (סי' כ"ה אות מ"ז) אריכות רב בזה וסוף הביא מפרסם גדול לרש"י סי' י"ח שמצאור שם צפי' שגם רש"י ס"ל

ע"ט ומשניות מס' פרה פ"י מ"ה) חזל בתפילין שלרץ לדקדק על אופן הכנה שלרץ לכיון אוחס בחמט כד שיהי בין העינים כמ"ס הר"מ רפ"ד מתפילין ושאר דקדוקים המבואר באו"ח סי' כ"ו, זהו ל"א קלוטב כמי שהנחה דמי, דלא אמרי' אלא קלוטב כמי שהנחה חזל קלוטב כמי שהנחה כראוי לא אמרינן, ודוממא לזה בעירובין י"ט ע"ב תרי רואין לא אמרינן, וה"י רואין כמי שהנחה וגם רואין כמי שהנחה כראוי זכ לא אמרינן כולע"ד ברור ד"ה, עכ"ל. וסברא נכונה ויפה היא, חזל דברים אלו מצינים בענין שהכלק"ט דן עליו, לענין הפסוק דהוי הפסק, וגם בעיקרי דה"ט (סי' ז') אות סי' כ' בשם חפלה לודו שפסק שאם הפסק אז לרץ לבדך דהוי הפסק, חזל לענין דבריהם באמת אין שום נפק"מ באופן הכנה וכל אופן שהתפילין מונחין על הראש הדין נותן שיתחיל לבדך, וימא שיבדך גם ככה"ג שצ"ח ביו"ר הראש. חזל האמת יורה דרכו דהעיקר כסדרה הכלק"ט דמאחר שהתפילין בידו לא אמרינן קלוטב כמי שהנחה דמיא, וא"כ חסור להחיל לבדך אז אפילו אם התפילין כבר כן באויר הראש, ולא יתחיל לבדך אלא"כ התפילין באמת כבר מונחים על הראש כמ"ל ברור בערוכה"ת. ובגוף דברי הכלק"ט עיין בספר החיים (סי' כ"ה). ואח"כ מלאחי לשמחתי בספר מאלה"מ (סי' כ"ה אות סי' ג') בשם תשו' מנחת אלעזר (ששי כח"ק) שכן ככל דצרינו ושמחתי מאוד לכונן לעצת גדול ואח"כ מלאחי בשם"י בית שערס (חאו"ח סי' כ"ד) מה שהשיב לחתנו להגאון בעל ילכ"ג בענין זה. ותמלא שם ספרות יקרות ואין הפנאי מסכים להעתיקן, ראה והכתבם מחורתי ובספרתי הישרות המשמחת.

סימן יד

המשך לסימן הקודם

נשאלתי מאחר שזה דברו בכל פעם כשמתעשש ואמר פסוק לישועתך קיווית ה' ופעם אחר בין הנחת תפילין של יד ושל ראש נתעשש ושכח ואמר פסוק הנ"ל אם היה הפסק ומברך עוד הפעם.

השבתי, אין זו שאלה רבודאי חייב לברך כי אמירת פסוק הנ"ל הוא הפסק.

למעלה מהראש באויר הראש שסופו להיות מונח, דבכה"ג הוא הברכה עובר דעובר, ואין לברך עובר דעובר.

טעמא

דמילתא, קו"ל כל דברא מצדקין עובר לעשי' (פסחים ז' ז') חזל לא עובר דעובר כמפורש בש"ט (סי' קס"ג סי' ג') ולכן אין לבדך קודם שיחפוס הלחם (עיי"ש במג"א סק"ט) ולענין לולב עד שיחפוס הלולב (סי' תרי"א סי' ה'), ועפ"י פסק המג"א (סי' כ"ה סק"ג) שלא יבדך להניח תפילין עד שיהיה התפלה על הקיצורא (עיין במחל"ה סי' כ"ה סק"ג וסי' קס"ז סק"ט וסי' תרי"א סק"ה). ומבאני טעמא כ' המג"א (סק"ג) שצ"ח ראש יבדך אחר הנחה על הראש וקודם ההידוק דלא כמו שנהגין העולם שמצדקין קודם הנחה עיי"ש ובבאר היטב (סי' הנ"ל סק"ה) הביא מהשו"ה הלק"ט אם הניח תפילין של יד וכשצ"ח להניח של ראש קודם שהגיע הקליפה צצ"ח אחר שהגיע לאויר הראש הפסוק דצדור אי אמרינן כהא קלוטב כמו שהנחה דמיא (הלק"ט ח"ב סי' מ"ז). עיינתי בגוף הספר וראיתי בקולות עלום דבין קלוטב, ח"ל: ועיין בפרק הזורק (ל"ז ז') ופ"ק דשנה (ד'): ובגנין פ' הזורק (דף ע"ט). כיון שהגיע הגע לאויר הגג ה"ז מנוגש וצפ"ח דצדור סי' כ"ה, אויר כלו ככלי דמי, ושם אויר שסופו לנוח כמנוח דמי ובדף כ"ו אויר פנים כפנים דמי ושם ספיק"ד דף ע"ו צעיר דקטעה יד כבן קודם שהגיע דם לאויר המנוח ושם דף י"ט ע"א אם נכנסה לו רוח צננזו והבדלתו מצדו צע"ח עמודה מכו והיונו שעצד עמודה קודם שנה הצנז ועיין חילוק דבר שעתק והוא באויר דצדא איכא למומר שסופו לנוח חזל כשהוא בידו כגון צמי"ל דלא אמרינן צב"ג שסופו לנוח (עי' באו"ח סי' כ"ה סק"ה עמודה"ה אות סי' ז' אות סי' ושו"ת צר ליואי אהע"י סי' ס"ו), עכ"ל. ובאמת מפורש דצדור צדור' שנה (דף ד' ע"א ד"ה חזל למטה) דכל שצדור לא אמרינן קלוטב כש"ד, ופלא על בעל הלק"ט שלא נהסתר מדברי החוס' אלו, שוב מלאחי צב"גה"ו הגאון מהרש"ם באו"ח סי' כ"ה אות י"ב, רק נפל ע"ם דצדור' ש' בשנה ע"א ד"ה חזל וז"ל דף ד' ע"א ד"ה חזל למטה. ומלאחי בספר ילקוט הגרשוני (ערך ק') ד"ה קלוטב כמי שהנחה דמיא) שהביא דברי הכלק"ט אלו וכ' עליו ח"ל ולעני"י מ' מסבירא דל"א קלוטב כמי שהנחה דמי רק היכא שאין שום י"מ צאופן ההנחה וכל אופן שמונה כמי גאון בשנה וגם ושימחה (עיי' גישין דף

סימן טו

המשך לסימן הקודם

(ב) **נשאלתי** הרבה פעמים, מי שמטע והניח תפילין רר"ת חילוק תפילין ררש"י, וממילא בדרך ברכת תפילין על תפילין רר"ת, כרת מה יעשה, מהו ההלכה הברורה להלכה ולמעשה בכל פרטותיה ודקדוקי.

השכחי, אם נורע לו אחר גמר התפלה, בוראי חיבי להניח תפילין עם הברכות, ואם תיכף כשגמר הברכות הרגיש בטעותו, ובלא שום הפסק והסח הדעת חולצו ומוניח תפילין של רש"י תחתיהן, ואין צריך לברך עליהן, וכל זה באיש שכן ררכו להניח בכל יום תפילין רר"ת, אבל איש שאין ררכו להניח תפילין רר"ת והיו לפניו ב' תפילין ומטע והניח של רר"ת, בכל אופן מחוייב לברך על של רש"י. ואם הניח תפילין של רר"ת ושל ראש של רש"י, ובעורן עליו הרגיש ברבר, חולץ של ראש על מנת להניח של יד ולחזור ולהניח של ראש וא"צ לברך אלא על של יד ועל הראש לא יברך כשמוניח פעם שנית, אבל אם חלץ תפילין של ראש כי סבר רחיק של רר"ת ואח"כ הרגיש שהן של רש"י צריך לברך הב' ברכות כנהוג. ואם טעה והניח תפילין של רש"י על היר ועל הראש רר"ת אם הרגיש ברבר רק אחר התפלה יניח של ראש בב' ברכות ואם רוצה טוב שיחלוץ של יד ג"כ ויחזור ויניחן כסדר בב' ברכות כנהוג, ואם הרגיש בטעותו תיכף בלא הפסק או אם הניח רר"ת על היר יחלוץ ויניח של רש"י בלא ברכה וכן אם הניח של ראש רר"ת יחלוץ ויניח של רש"י בלא ברכה. ואם הניח רר"ת על היר והרגיש ברבר תיכף בלא הפסק אחר שכבר הניח של הראש ררש"י או מצד הרין א"צ לחלוץ גם של ראש כרי שנייה של היר תחילה אלא יחלוץ של יד לחור, עכ"ל מהיות טוב לצאת כל הרעות אם רוצה נכון שיחלוץ גם של היר ויניחן כסדרן בלא ברכה כלל אבל למעשה א"צ לעשות כן, וכל זה אם אין אחר המניח תפילין עתה אבל אם יש מי שמניח תפילין יבקשנו שיוציא אותו עם ברכת תפילין ולא יברך הוא בעצמו בשום אופן. זה הסולת נקי העולה מכל רברי האחרונים הרגין בענין זה.

(ע) **הנה** הבי' (סי' כ"ה) הביא דעת הרשב"א וברכ"ש מזה אחד ודעת הר"ת במדרכי מזה השני, וברשב"א וברכ"ש ס"ל דבין תפלה לתפלה לא יפסיק אפילו לדבר שקדושה כמו קדיש או קדושה ואם הפסיק חוזר ומברך, ודעת ר"ת ובמדרכי שיש לענות בין תפלה לתפלה קדושה ואמן יכש"ר עיי"ש, ובש"ע (סי' כ"ה ס"י) פסק המחבר כמכריע בין ב' הדעות שלתחלה לא יענה ואם ענה א"צ לחזור ולברך (כ"כ הבי' סק"ח) אולם המג"א (סיק"י) פסק כהרשב"א וברכ"ש דגם בענה קדיש וקדושה חוזר ומברך ועיין במח"ל עמנו, ולדברי המג"א הסכים האלי רב (סק"ד) וחיי"א (כלל י"ג אות ה') וסדרכ"ח ומ"צ (סקל"י) ועיין בפרמ"ג (במש"צ) סק"ח ובח"א סק"י. ובבב"א הביא מהלק"ע שאפילו אם רמז בעניו וקצו באצבעותיו היו ג"כ הפסק בין תפלה של יד לתפלה של ראש (הלק"ע ח"א סי' כ"ו). ולמעשה דבריו ז"ע כי כל רחיקו מסח בין תפלה לתפלה, ואין רחיק זו צורה דיש חילוק רב ציויבס, וע"כ דין נותן שאינו חוזר ומברך, ולמעשה כן יש לפסוק. ולענות אמן בין תפלה לתפלה על ברכת תפילין דחצירו לדעת הפמ"א (ח"א סי' נ"ט הוצא בשע"ת אות ח') מותר לענות, אפילו אם אסור לענות קדיש וקדושה, ודעת רוב הפוסקים שלא יענה אמן, וכן דעת הדבר שמואל הוצא בהגה' קמח"ל רע"א זכ"ע (סי' כ"ה) והביא רחיק לדבריו, ובתשו' יד יצחק (ח"צ) סי' רמ"ג (כתב דלכתחילה לא יענה ואם ענה אינו חוזר ומברך וכן הסכמת האחרונים שלא יענה ואם ענה אינו חוזר ומברך. ולפי כל הנ"ל כ"ש אם אמר לישועתך קויתי ה' בין תפלה לתפלה דהוי הפסק. ועיין בפרמ"ג (סי' נ"א סק"ג וסי' נ"ו סק"ד בח"א) דאפילו תיבך אחת הוי הפסק וכ"כ בשמ"א (כלל ה' אות ה') וכן מלאתי בתשוב' (סי' י"ט) וא"כ אין מן הוצרך להאריך דאמירת לישועתך קויתי ה' על הטיעוש שאמר בין תפלה ש"י ובין תפלה ש"ר הוי הפסק. ועיין גם בתשו' מהרש"ג ח"א (סי' נ"ב אות ג').

ועל שאלת ת"ח גדול אחד אם ענה אמן אחר ברכת עומר ישראל בתפלה או ימנא דהוי כמו בענה על ברכת תפילין, והשכחי לו בדודאי הוי הפסק כשאר אמן סחם וחוזר ומברך.

סימן מז

המשך לסימן הקודם

(כב) **נשאלתי**, נקב שאיננו נראה אלא ע"י זכויות המגדל (הנקרא מיקראסקאפ) אם פוסל בפרשיות סת"ם.

השבתי, מאחר שאיננו ניכר כי אם ע"י מיקראסקאפ אין עליו דין נקב ובושר.

ענין תפארת ישראל (ע"ז פ"ב בועז אות ג') דאין אנו משגיחין בזכויות מגדל בשום דבר הנוגע לתורה וז"ל לולא מחשפיהו היכ מיל דכל שאין נראה בלי זכויות לא נקרא קשקשת, ולרוב שיכיר לבוש [כגדגד דג"א ב'], וזה אינו רק נקודה קטנה שלא שלט בו העין, וודאי לא נקרא לבוש, חדע דבי שערות של קטנה שתחשב על ידן כגדולה, שצריך שיהיה כדי לכוף ראשין לעיקרן, וכי ס"ד דגמולין בזכויות המגדל שהן גדולים כך, תחשב גדולה. או האוכל חתיכות חלב שנראה בזכויות המגדל שהוא כזית, וכו' ס"ד שיהיה וכו' בשעור ד' מינין צלול, ובכל אותן האיברים שבגמול שיש שיעור לנקיטתן וישאר שיעוריהם, ס"ד שלרוב בתור השיעור הנראה בזכויות המגדל, דכל מה שנראה כך אינו באמת כפי שנראה, והחורב אמר לנו רק לסמוך על הדבר הנראה בלי זכויות, ולא דמי כלל לעיבדי דמיתתי הש"ס הכא (ל"ט א') וע"ש, וכן אנו רואין [בהאלל] קשקשים קטנים בזכויות המגדל, וכי ס"ד להחירו ח"ו משום זה, ע"כ יפס כתבו רבותינו שישחקע הדבר ולא יאמר היתרו, עכ"ל. וכיוצ"ב מלאתי בספר פסקי תשובה (ח"א סי' כ"ב להג"ח פיעטרהווסקי ז"ל דומ"ל לאד) שהביא מחש' מהרש"ם (מהדח"ל סי' שצ"ז) ע"ד שהמליאו ד"ח להדפוס בלי החיך במלאכת פאטאגראפיע ומינה כולו צחוק א' וחוץ החיך משוי' זכויות מגדל הראות (ומיקראסקאפ) אשר ע"י רואים לקראם, ויושאים אותו ע"י שרשרת מו"ש ושאל אם מותר לניכס בו לציכ"ס, או לר"ך ליתנו בכים הכגד. וע"ז העיר הגב'המח"ס פסקי תשובה דלכן שרי ליכנס ע"ס חת"ך כזה לציכ"ס דמאחר שהוא כתב בא"ח לקרות כי אם על ידי מיקראסקאפ ל"ח כלל כתב, ועיין בתשו' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קכ"ד

(כא) **הנה** ספרי רבותינו גדולי האחרונים מלאים משאלה זו ולא הניחו גם פרע ועוללות בענין זה שלא עלה על שלחנם, שלחן מלכים, ע"כ רק אינן לדבריהם שמהם שאנחנו הפסק שבי לעיל. תשו' סס חיי סי' א', תשו' חיים שאל ח"א סי' א' בשו"ת דברי חיים (ח"ב חיר"ד סי' פ"ב בסופו) שו"ת אבני לזקן סי' ב', תשו' האלף לך שלמה סי' י' ובספרי ספר החיים (אור"ח סי' כ"ה), אשל אברהם (בועזשטט מהד"ת סי' כ"ה) ובספרי דעה קדושים סי' ל"ד בהגה' מקדש מעט, בספרי דבי רב כ"ק האמור"ר תשו' כתבי אש ח"ג סי' ל"ח, ובספר אורחא חיים ספינקא (סי' ל"ד אות ז') וספר שלחן מלכים (כל' תורת סעי' ר"ח) נקלהמ"ח (סי' כ"ה אות ס"ה סי' י"ו) הביא בזה כמעט כל ספרי גדולי רבותינו האחרונים ועיין בדבריהם. ועיין עוד במש"ב הלכה ח"א סי' קפ"ב ובדברי חפץ (שם) ובתשו' תירוש וילנר (סי' נה) ותשו' שדה יבושע (סי' ה').

ומה שבי לענין חלאת תפילין של ראש ג"כ כשעטה והטח תפילין על יד דר"ת, וזה אנו מבואר בשום ספר מספרים הג"ל, מקורו בע"ז סי' תרפ"ד והוא ז"ל ס"ל דא"ל להסיר תפילין של ראש אם בעטות הניחה קודם לשל יד, והאלי רבה (שם סק"ח) הסכים עמו, אולם בספר החיים (סי' כ"ה) כי כיון דאפשר לתקן זה מי שאיננו לו כן יחוש ויסיר הראש ויניחנו שנית בלא צרכה עו"ש, ע"כ כתבתי על השאלה שאפשר שיעשה כן. אולם אח"כ ראיתי בתשו' בית שער (סי' כ"ג) שבעלה שא"ל להסיר וגם המ"צ (סי' כ"ה סק"ב) ובצדאור הלכה ד"ה פגע וכו' כ"כ, ונפרע שמלאתי בם' מהלכות"מ (סי' כ"ה אות ג"ב) שכתב מרוב מנין וצנין דאחרונים שא"ל להסיר הראש, ע"כ פסקתי כן, שלמעשה א"ל להחמיר כלל. והגם שמלאתי אח"כ בשו"ת חורב לשמה (סי' א') שבי דעפ"י הקצלה מהצוייב הוא להסיר מתחתו התש"ר ולהניח תש"י וש"ר כסדרן. הבא בסודס יעשה כן אצלנו אין לנו אלא דרך הגלגל. ומי שהניח תפילין דר"ת בעטות ימנע וימנע ושל רש"י לא הניח אף לר"ך כפרה ומה יעשה עיין בתשו' חזון נחום (סי' ז').

לירושלמי פ"ג דחלה בל"א: דהא אמרה שאסור לעשות עיסתו קצין]. ואמרין בפ"ג דפסחים (מ"ח ב') מאי דעתך לחומרל חומרא דאחי לדי קולא וכו' [ועיין מנחתם ס"ז ב' דברי רש"י תמוהים ונע"ג]. ולפענ"ד דברי המג"א דזורים, ופי' דבריו כן הוא, דרק ברכת מלוא החמור המונחת על קרקפתו וחי אפשר לו להפטר ממנה מחוייב לבדק מעומד, דומיא דעומר (עיי"ש) צנץ" סק"א ובמחל"ש סק"ז ובעטרת זקנים), משא"כ חלה שאם אינו רוצה לאכול אין מלוא חלה עליו, ולכן קול ברכתו, ואינו דומה לעומר, וממילא לא ילפין מנייה ולפיכך גם מיושב יכול לבדק חבל כשעושה עיסה, בדולח מוטל המלוא עליו להפריש חלה ואין לו לעשות העיסה באופן שיפקיע עלמו מידי המלוא לעשות עיסתו קצין קצין, וזה פשוט וצורו בעזרי"ת. ושם רש"י דהגה"ק ק"ו מרן הגרש"א שגם הוא ז"ל הבין כן דברי המג"א. ועיין בישרי" (סי' ח' ס"ק ז) ורלוה נכונה לדברי מלאתי מחמרים (ק"י ח') דהנחלו ר"מ וחמרים אס קרבו מזירות צבמת יחיד, ר"מ ס"ל דקרצני עולה ושלמים דמזירות יורד ויורד הן וקרצו צבמת יחיד וחממ"א דלוינו יורד ויורד ואינו קרב. ר"מ ס"ל דמזירות ע"י מדת אדם שקיבל על עצמו צא ולכן קרצני מזירות העולה ושלמים יורד הן. וחממרים ס"ל (שם בפ"ג) חובות יונכו. ופרש"י דהוא לא התנדב אלו הקרצנות אלא אחר עצמו ציון ובתגלחת, ומאליו נחתיצו דקרצנות. ועיין בפמ"ש להרמב"ם רפ"ג דדברים. וזהו כוונת דרשנונו בפמ"ש מנחות ז"א ב' ד"ה אימא צמה שכ' וגם "דמו" לנדבה דמזירות נדבה היא. ולכאורה דבריהם סתריא יניכו "דמו לנדבה" פי' חטאת ואשם דמיר "דמו" לנדבה וישיב כ' דמזירות "מדבה" היא. אבל לפי ה"ל ח"ש מהוד דקרצן חטאת ואשם דמיר רק "דמו" לנדבה דבה"ש צמיו צמיו צמיו "דמזירות נדבה" שקיבל על עצמו, ודו"ק היטב. וכענין זה ראה צפי הרא"ש דמרים ב' ב' ד"ה לאפוקי שבוטה, לענין יין למיר, ושנין צמיו"ט שנסוף האצני מלואים (סי' כ"ג) צמס המהר"ע ודבין היטב. ודברי המהר"ע שהצניא האצני מלואים (שם צד"ה ונראה) הם דברים נפלאים מהוד עיין עליו היטב. עיין עוד בפמ"ש"י מנחות ז"ג רע"ג ד"ה למד על, שכן ועולת ראיה "כמו" עולת חובה היא, ועפ"י ה"ל יתפרש כמין חומר "כמו" שכ' רש"י, ופלא. ושנין צמיו"ט נפנה פנחה (ירושלמי תשכ"ב) ס' ז' חות ב' מה. כמו כן אינו מחוייב לעשות עיסה גדולה כדי להחתיצו בחלה, רק כשעושה עיסה גדולה נחתיצ

חיתך אחר גמר הניחתן או מוכר בין הנחת תפשי" לחפשי"ר. ביאור דחב להלכה ולמעשה (כ. כא) — (טו) טעה והניח תפלין של יד דר"ח ושל ראש דרש"י או להפך מה יעשה (שם) — (טז) נקב בפרשיות סת"ם שאינו נראה רק ע"י זכויות מגדל מהו (כב) — (יז) אם מותר לבטל לביה"כ עם פולס שלעולם דברי תורה הנראה רק ע"י זכויות המגדיל (שם) — (יח) קשקשי דגים שאינם נראים אלא ע"י זכויות המגדיל (שם) — (יט) באצילין שאינם נראים רק ע"י זכויות המגדיל (שם) — (כ) חולעים שאינם נראים רק ע"י זכויות המגדיל (שם) — (כא) נקב שאינו נראה בפרשיות סת"ם רק כנגד החמה (שם) — (כב) מוקף גיל שאינו נראה רק ע"י זכויות המגדיל (שם) — (כג) פניסת סכין הנראה ע"י זכויות המגדיל (שם) — (כד) ערות ע"י זכויות המגדיל (שם) — (כה) עד הבדיקה דהפסק טהרה הנקי מכל לפי ראות המורה אבל נראה ע"י זכויות המגדיל (שם) — (כו) ע"י זכויות המגדיל נראה שאין אות נוגעת באחרת (שם) — ע"י זכויות המגדיל נראה היקף גיל (שם).

פירות הנזשרין לחידושא:

(א) ביאור כתב דברי החות' עירובין ד"ה ב' (א, ב) — (ב) ביאור רב כשיעור רוחב התפילין (שם) — (ג) ביאור דרוב במר' מנחות ל"ו א' (ח"י) — (ד) ישוב לקושי הראש' על פרש"י (ט) — (ה) ברכת הלחץ קאי גם על הראש, וברכת על מצות קאי גם על הד' (י, יב, יג).

סימן יז

נשאלתי ברכות התורה בבקר אי בעמידה או בישיבה.

השבתי שרי לכתחלה בישיבה, ואם רוצה לעמוד עומד, אינו מחמיר כשעומד ואינו מיקל כשיושב.

(א) **בש"ע** (סי' ה' ס"ח) אימא, יתעטף צלילת ויכרך מעומד. וכו' המג"א (סק"צ) פי' הכרעה והעניינן שחיון יכיו צעמידה. וכו' המחל"ה (שם) דירושלמי אמרין דברכת כל המלוא צע' צעמידה. וכו' צדגמ"ר (שם) צמס הירושלמי, וכו' צביאור הגר"א וז"ל: כ' צמ"ח צמס הירושלמי כל הצרכות מעומד ופי' הוא דצרכות המלוא קאמר, דח"א לפרש על ברכת הנהנין וכו'. המג"א (ה"ל) הקשה ח"ל, ול"ע דרש"י ד"ס שכתב משמע דמותר לבדק מיושב והוא משנה שלמה וי"ל דהפרשה חלה אינו מלוא כ"כ דלוינו עושה חלה לתקן מהכלו דומיא דשחטה כ"ל ע"ל צביאורי הגר"א כ' על דברי המג"א אלו, דבריו אין להם שחר, והלא אסור לעשות עיסתו קצין [אפשר כיון

דלא כהע"ז ומלא ברמב"ם פ"ב מהל' מעשר ה"א שם: אינו חייב להפריש מן התורה אלא הנומר פירותיו לאוכלן לעמלן אלא הנומרן למכור פטור מה"ט וכו'. ואמרו כד הוינא עליו חירן לדברי הע"ז ואח"כ מלאחי לזקנים כוונתו, דכוונת הע"ז דמלוא להפריש משעב שהחליט לאכול מפירות אלא גם שעתה אין בדעתו לאכול מפירות אלו אלא לאחר וצוה שקטב הספירה לדממה וכל הקושי שהקשו גדולי עולם על הע"ז מיושבים ומלאחי צמעה למלך ישוב על הע"ז וכעת אינו זוכר איך מקום כבודו ושוב מלאחי כדברי גם בתשו' מנחת יוחאל ח"ב סי' מ' ומ"א באריכות עיי"ש. ועתה מלאחי צמעה למלך (פ"ב מהל' צית הבחירה הע"ז) אות כ"ה ד"ה ובהו (דף) שחירן חירן בן מן סתירה דברי הע"ז מדברי רש"י גיטין לחלק בין מעשר לתורה עיי"ש ועיין עוד צמעה למלך (פ"א מהל' צית הבחירה ה"א) אות מ"ע ד"ה ונפמ"כ) מה שם דברי המג"א אלו והע"ז ורש"י גיטין ה"א. ועיין בדעת חורב (סי' א') סקמ"ח) וצד שאלו (סי' י"ח) ובש"מ (מהד"ק ח"ג סי' פ"ג) ובקומן הממה למ"ה (מלוה רפ"ד), ובחכמה שלמה (י"ד סי' א'), צאמרי צינה (ה' תר"מ סי"ג) ומלאחי באחרונים שהביאו חשו' רבינו אברהם בן הרמב"ם (סי' י"ד) שצ"י כ' כרש"י גיטין מ"ז ה"א. ועיין רמב"ם פ"א מהל' ציבורים ה"א ו"ח, ועיי"ש גם חשו' חמדה שלמה (י"ד סי' י"א) ותשו' מהרי"ה הכהן מהד"ק (א"ח סי' ב') ובדרכי' על דברי הע"ז ה"א.

ג) וראיתי צהגיה' חכמה שלמה (שם להב"ר שלמה קלוגר ז"ל) שכתב לתוך קושי' המג"א וז"ל ולקמ' ד"ל שח"ל דענין המלוה בן הוי הצרכה דאם המלוה מיושב הוי הצרכה נמי מיושב, אבל אם המלוה מעומד אז גם הצרכה חבו' מעומד, ובפרט לפימ"ש הרד"א הוצא צמ"א (סי' קפ"ד, לא בשם הרד"א) כתב המג"א כלל' דא עיי"ש) דרכי דהוי דאורייתא ודרבנן יחד מחמירין דרבנן מזה דלא ליחי לזולתי ציה צרכות דרבנן א"כ ה"י צוה הכי דהמלוה הוי מעומד אם יצרך מיושב אחי לזולתי ציה צרכות דרבנן לכך תקנו דגם הצרכה הוי מעומד עכ"ל. ודבריו תמוהים במכתב"ק דהלא מעומד ולפיין לכל צרכה המלוה שצריך לצרך מעומד וא"כ הא גופא קשיא למא יחי מלות הפרשת חלה בשיבוע, והי' הפרשת חלה צעמידה דוקא, וגם הצרכה מעומד כמו כל שאר

צהלה, אבל יכול לנשות עיסה קטנה ויפטור מחלה, וכו' ומאחר שאם לא עשה עיסה כשעור חלה לא חל עליו חיובי חלה לכן כשעשה שיעור חלה איננה חיובא כ"כ רק לתקן מאכלו. אבל ההג"א ס"ל דהכמים גזרו עליו שאם עיסה עיסה וצרכו לעשות עיסה גדולה, אל יעשה קצין קצין להפטר מחלה, אלא יעשה צאופן שיחי' חייב צהלה, מאחר שצרכו לעשות עיסה גדולה, הרי דהכמים חייבוו שיכנסו עממי ליד חיוב הפרשת חלה ואל יחלק העיסה קצין קצין להפטר א"כ מחוייב להפריש ומלוא היא וקשיא על המג"א, אבל המג"א לא ס"ל כן ושפיר כתב מה שכתב. ועיין מנחות מ"א א' ויחוד"ה עשיתו ובפסחים ק"ג ב' תוד"ה ואין לו, ובצ"ח פ"א ע"א תוד"ה הדיא, והענין י"ע. וי"ל אחר עיין קצת, ועיין רש"ש אבות פ"ד מ"ב. וע"כ לריך לפרש בן כוונה המג"א וחדושי' על הג"א שלא נחית לכל זה. דהלא הש"ע איירי בצרכה עליו, דג"כ אינו מלוה של חיובא, דאינו מוכרה לקנות בגד של ד' כפפות, רק אם יש לו אין לבעל הכסף לעשותו של ג' כפפות, ועכ"ז מוכר מעומד, וע"כ לריך לחלק דכחצבין. ולהג"א לריבין אלו נומר דמאחר שהמג"א דיוק לתשוב, דאינו עושה אלא "לתקן מאכלו" דומיא דשחיטה, לכן שפיר יש לצרך מיושב משא"כ צרכה העליון שעושה "לתקן גשמתו" שפיר מחוייב לצרך צעמידה. ועיקר קושי' הגר"א סבבא רק על מה שם המג"א "דהפרשת חלה אינו מלוה כ"כ" והבן. ופלא על הגאון ז"ל שדחה דברי המג"א צשתי ידים. [והנהי מוסיף לציין צענין ה"א ה"ל. עיין חוס' שבת כ"ה ב' ד"ה סדין וח' שבת ל"ב ד"ה צעון לאית, ועיין חזון איש א"ח סי' קכט חגיגה כ"ה א' אם כדי לקיים מלות ראייה מחוייב הוא לקנות קרקע עיי"ש] ועיין ברידו"ט מה שבידא גי' הירושלמי מכת"ב של הגר"א ונדפס כמה בסוף הירושלמי. ועיין בגליוני הש"ס מה שם צוה על הירושלמי שם. וראה צבית האולר (כלל ד').

בכעין

הי"ל עיין צע"ז יור"ד סי' א' סק"י שדעתו דעת חורב ששלמה הפרשות תרומות ומעשרות מ"ש דאורייתא גם אם אינו רואה לאכול העצב. וכבר חמרו רבים ושלמים עליו מדברי רש"י גיטין (מ"ז ב' ד"ה מדאורייתא לא) שם, ולא דמי למעשר וכו' דמעשר עובל ואסר ליה באכילה ולא מלוה דרמיא עליה אלא אם כן אוכלן וכו' אבל ציבורים מלוה הוא דרמיא עליה הוא, עכ"ל הרי מפורש דלא כהע"ז. ויותר מפורש

ברכת המזל, ועוד דהלא כל הדרשה מעומד
אסמכתא בעלמא הוא ולא דרשה גמורה, ובמקום
אחר (לקמן אות ה) אחר"ך צ"ב.

ואח"כ ראיתי בס' מור וקטיעה שכתב ככל דברי
הח"ש ה"ל ומלחתי לו שנתן דבריו
מכוון ליישב קושיות, אבל דבריו קשי ההבנה הם
ואינם מוציאים לו.

ג) ומה שאני אחזה לתרץ גוף קוש' המג"א, כי
באמת לא זכיתי לבין קוש' רבניו
המג"א ז"ל, דהלא מתחלה לריבין אנו להבין איך
החידו הפרשה חלה ערומה, וכי מדרבנא כלפי שמיא
וכי זה כבוד השכינה שחזר"ה את השם הגדול
ובהורא ערומה, (עיין ע"י יו"ד סי' א' ריש סק"צ)
וכי אין זה אי כבוד יותר גדול מלברך מיושב ולא
מעומד ופלא. ועש"ל דארי"ה באופן שאין לה להלביש
עזמה ולבסות עזמה בחלק, והוא רוצה לאכול
ולאפות הפת, ע"כ אמרו שיש לה חקיה שיכולה
להפריש כך ערומה בלי גילוי ערוה, כשעומדת
ערומה בקרקע, אבל באמת כשיכולה להלביש בגדיה
מחוייבת מתחלה להלביש עזמה, ולברך ברכת
הפרשה חלה מעומד ככל שאר ברכת מזבח. דזה
ברור דאין עמידה מעכבא אלא שום ברכת מזבח, וזה
נראה לי ברור ואמת בקוש' המג"א. ואחרי כוחי
הדברים אלו, סבדי במרומוס, שמתלחי להחביש
(סי' א' סקט"א) וז"ל הפרישה לשיטתו א"זל (בס'
רי"ש) דס"ל דלכתחלה יש לבסות כל גופה וכ"מ
(שם) בע"ל, וכן משמעות הפוסקים, והא דתקן
האשה קולא לה חלה יושבת ערומה וכן הוהא
דהיה עליה וכו' ממחיתו ולמטה חק"ש, היינו
אפילו לכתחלה "היבא דלא אפשר" וכי חזק דאפילו
שלא בשעת הברכה הנושעים אינם מגלים גופם וכו'
ומכ"ש בשעת ברכה, שיותר מהמה בני הוהר עכ"ל,
זה דבריו ושמתחי מאוד שבעה"ה בדרך אמת
להלכתי לכוון לדעת רבניו הקדושים בעל החב"ש זכ"ע.

ד) לעיל (באות צ') הבאתי תירץ החכמת
שלמה על קוש' המג"א והקשתי עליו.
ועתה מלחתי להפ"י (מגילה כ"א א' ד"ה אלא
דאח"ה) שכתב ג"כ כוחי' והפ"י שמה עזמו
מקושיתו ודבריו ח"ש ואפשר שגם החכמת שלמה
כוון לדבריו. וז"ל הפ"י: אלא דלחתי יש לזקוק בזה
דיושב קורא המגילה אפילו בלחילה, וממילא
שאימ"ר ג"כ הברכות מיושב, דמ"ש מברכה לילית

ושופר שזריך לאומרן מעומד, וכמו שהביא הב"י
בא"ח סימן ח' לענין ברכת לילית, והביא שם
הירושלמי דכל ברכת מזל' צעינ' מעומד. מיהו לע"ד
נראה דלא צעינ' ברכת מזל' מעומד, אלא בהך
שעיקר מזל'תן מעומד כגון בשופר וילפינ'
מעומד, וכן ככלל וכוונא דו, ואם כן הכא במגילה
כיון דשעיקר מזל'תה עמידה לא מעכבא, כ"ש ברכת
דירה, כן י"ל ברור. והתמיה על בעל מג"א שדחק
בזה שם בהלכות לילית ליישב הא דברכה חלה
מיושב, דמשמע דשעיקר מזל'תה נמי קשיא ליה, ולא
נחית לפרש דבשופר וילית דוקא צעינ' מעומד
דלפינ' מעומד, ובכלל נמי איכא קרא כן י"ל. ועדיין
י"ע ודו"ק, עכ"ל הפ"י. אבל כנראה לא נה עשה
הפ"י בשיבו' ולבסוף כ' ועדיין י"ע. והנחה לי
דנהי דקושיותי שהקשיתי על החכמת שלמה לפי דברי
הפ"י ל"ק, דהפרשה חלה לא נחרכה לעמידה כמו
חפילין וילית, אבל עדיין קשה דהלא ירושלמי ס"ל
דכל ברכת מזל'ת צעמידה ואינו חלוי צעמידה המזל'ת
כלל. ובאמת מכה דברי הירושלמי אלו כי בעשרת
זקנים (רס"ח) שברכה לישב בסוכה דריך ולמד
צעמידה, וא"כ כמו כן ברכת הפרשה חלה צעמידה
אפילו אם הפרשה בשיבוה. וזה שסיים הפ"י
ועדיין י"ע.

ותימה צעינ' מה ש' הפ"י "כיון דשעיקר
מזל'תה לא מעכבא, כ"ש ברכת דירה".
ולע"צ "עכבא" מאן דבר שמיא, בודאי כל ענין
עמידה למזל'ת ועמידה דברכה הוי רק בגדר לכתחלה
והיורד מזל'ת, וחו' לא, אבל עכבא לא עלה ולא יעלה
על הדעת. והלא דרשה "דקמה" אל חקרא בקמה
אלא "בקומה" לא נזכר בש"ס לא צבנלי ולא
ירושלמי, ודברי הירושלמי כל ברכת מזל'ת מעומד
לא מזכר ברי"ק ורמב"ם ח"כ בודאי אינו מעכב.
אבל מה אפשר הלא גם המג"א (סי' הקפ"ה)
סק"א) כ' וז"ל דאם חקע מיושב יאל דהא שופר
ילפינ' מעומד וצטומר גופא יאל כמ"ש סי' תפ"ט,
עיי"ש במתח"ס ביאור דברי המג"א. הכי דגם
המג"א הולך לבד דדיעבד יאל, וי"ע למד לנו
בירור ע"י והלא פשע בלא"ה. ועיין ביד אפרים שם
לבו"ש ובברכ"י. אבל ח"א לנחום עס חקיק ממנו
הרמב"ם ש' (בפ"י מהל' תמידין ומוספין הלכ"ג)
ואין מוה"ר (ספספ"ע) אלא מעומד ואם מזה מיושב
יאל. וכזה הכס"ס ואין מוה"ר אלא מעומד כתב
הרי"ן בן גיאת שזה קבלה מפי רבותיו ואסמכתא
חקרא דקמה קרי ביה בקומה (ועיין בב"י סי'

לכסות עמלה בור, להנחת גופו, וכשעשה כן שמכסה עמלו בור אז אמרה תורה, שצריך שיעיל לזית בכנגד (ויצור ישנתי על נכון עשיתי קושיה הגאון זעל ברוח אברהם, המפורסמת, על הרשב"א דס"ל דגם בהנחת הגוף אמרין מזאת ללכ"י אס כן איך ילפינן עשה דומה ל"ח מכלאים בלזית תפק"ל דלגן החיה תורתה"ק כלאים בלזית דמורה ללכ"י, אבל להל"ל אחי שפיר כמין חומר דמלוא שכל עיקר המלוא צאה לעשות הדבר להנחת הגוף, ומזה לומה שוב המלוא שבתורה מחייבו, ככ"ג גס הרשב"א מורה דמלוא כזו מזאת לה"י, והארכתי צד להעשים הסביר ואין כאן מקומו) היה סביר לומר שיצרך ברכת להשתעף בלזית מיושב, ולזה אמר הג"ש להודיענו שגם כל זה צריך שיצרך משומד, כמ"ל להלן עוד רבינו הב"ח. אבל אני עומד ומשחומם בשעה חדה מה יעבור הב"ח, דהלא ממקום שמו צאים ללמוד הג"ש משומד, קשה למה לי הלימוד של רבינו עובדיה (ה"ל וכן מלחתי שוב לרבינו זעל העטור ה"ל שער ז' שכתב בשם ר' עובדיה כל ענין הג"ש בפירוש, וזהו הדברי יוסף ז"ל לכוון את האמת בדרכו בקדוש, ושם ראיתי בהגה' הגרי"צ אות ג' על הרא"ש פסחים פ"י סי' מ"א דעל מה שבי' הרא"ש דח"ר בקמה תחל לספור אל חיקרי בקמה אלל בקומה כ' הגרי"צ שלא מלל שכל האדם ועיי"ש מה (שבי'), והלא בשומד לא היה ברכת הגוף בשעת עשיית המלוא רק ללמח ממנה הנחת הגוף אח"כ, וא"כ הדרי קושיה הב"ח למה לי לימוד דקמה בקומה אלל עומר תפק"ל דכל ברכת המלוא משומד כדברי הירושלמי ולדיק מה פעל (הב"ח) בחירונו, ואחר עיון נראה שדברי הב"ח מאוד נכונים וכוונה עמוקה עמונה בדבריו, דמשומד משקרא לא הקשה דלא קשה מדרי דיש לומר שרבינו עובדיה זה עמלו חידש לן, ומקור דברי הירושלמי הראה מהיכן דבריהם הקדושים יוצעים (והפס"ג הביא מקור אחר לדרש הירושלמי), דמאחר שגילה החורב אלל עומר בקמה פ"י בקומה היינו משומד, משם ילפי' לכל מקום, שהמלוי משומד וכן נראה, והג"ש גם לכל לרבינו רק ללזית שלא היה אפשר ללמודה משומד ומשאר דברות מלוא, כי לזית עיקר מלואה מקושרת עם הנחת הגוף וסד"א שיצרך ברכת הליזית מיושב ככל שאר ברכת הבהנין קמ"ל הג"ש דגם ברכת לזית משומד, ודו"ק, (ועיין עולה תמיד ומה שכתב עליו האלבי רבה) וצד נסתר דברי הדברי"ק (שם) שכתב שהגוש (ח"ח"ה שם) חזקו כן (היה) (היינו קושיה הב"ח ה"ל) באומרו דירושלמי יליף

תפ"ע מה שהביא דברי הרמב"ם אלו ועוד). ועיין בדברי"י (סי' תקפ"ה אות א'). והאפשר לומר דהרמב"ם לשיטתו שפיר הולך להודיענו שבדיעבד יאל צומה מיושב, דהלא הרמב"ם ס"ל (פ"י מהל' חו"מ) דספירת העומר צו"כ ג"כ דלורייחא כמבואר באחרונים ועיין בדברי"י (סי' תפ"ע אות א') וא"כ היה ה"ח להחמיר שמונה אך ורק בעמידה, דהלא יסוד הדרשה "בקמה בקומה" צעומה כחיד, קמ"ל דגם בסה"ע אינו מעבד, אבל צמלוא אחריו צודאי א"ל נפרש ולצרר דאינו מעבד וכ"ש את הברכה אין ישיב מעבדה. וא"ש מאוד דהרמב"ם לא כתב חידוש דין זה בדדיעבד ולא מיושב רק צמלוא ספרי"ע ולא כן בשאר מלוא דכל קבול דרש עמידה בשעת מלוא אך ורק צעומה כחיד "בקמה בקומה". ועיין ברמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"י).

ה) ואעתיק לך מה שכתבתי מכבר (בספר צדק משה ששל דיוני בני א"י וחז"ל ח"ח"ה לסי' כ"ח ומדפס בשנת תשכ"ג). הנה הב"י (ח"ח"ה ס' ח') בהביא דכל ברכת המלוא מצריכין משומד מזהיר שוב דלכס גם מספירת העומר, דכתיב צד בקמה, ודרשין אל חקרי בקמה אלל בקומה. ודע דרש"א לא יזמלח בש"ם צבלי וירושלמי כלל ומקורו בפסיקתא (פ"י לך, ואמר ובשולח) ומתחביר הפסיקתא ח"ה רבינו עובדיה (שביה קריב לזמן הגאונים) כמו שביאור יפה הדברי יוסף (ריש סי' ח) באריות. בגלל כן לא אכל לעבור עלי להזכיר גם בקרית האומר עכ"פ מה שנתקשה רבינו הב"ח, שם ריש סי' ח"ח"ה ה"ל, דלמה לי גז"ש לכס גם מספירת העומר שצריך לבקר משומד הא מרסין בירושלמי כל ברכות המלוא משומד ותיקן דברכת עטיפה עליה בלזית ברכת הבהנין היא כיון דאית צד נמי הנחה ולכן צד הכ גז"ש, עכ"ל, ולבאור חירונו אינו מובן לי כלל דמה לי שברכת לזית היא גם ברכת הבהנין אלל עכ"פ ברכת המלוא היא, והצרכה לרין שהיה משומד וכי משום שיש לו הנחה ג"כ יגרע כח המלוא מצדן הדבר משומד אחרמה, והלא מזאת ללכ"י גס במקום הנחת הגוף להרשב"א (גדרים ע"י עיי"ש צרין שחוקן, ובאחרונים) ואפילו במקום איסור דלורייחא, וא"כ למה היה מקום לומר דברכת לזית יצרך מיושב אס לא מחמת הג"ש דלכס לכס, ואח זה עדיין יש ליישב דכוותה רבינו הלל כן היא, בלזית שאני, כי כל עיקר המלוא שיהיה עליו נגד

גאון זמנו העירו על קושיא זו על הב"ח וכמעט כולם הביאו מספרים ומדעת עומד שהב"ח עיקר כוונתו על העעפיה ולא על ברכת טלית עייש"ה באריכות רב (בס' כ"ע ה"ל מד"ה ועל מה שהקשותיו עד סוף הכסיון). ועיין בחשו"מ מנח"ח ח"א סי' מ"ח (ובמפתחות שם) כמה שמכריע נגד הפרמ"ג צענין מורה וסודק צידו הגם שמצד צישיכס שיפס נכגו גדולי עולם כן ודלא כהפרמ"ג (סי' חקפ"ה משב"ז סק"ה). שוב ראיתי שזכיתי במקף דברי לחשו"ב בית יצחק א"ח (סי' ד).

(ו) **פלא** גדול שהרמב"ם לא הזכיר דין מעמוד בברכת מלות רק בשופר וספ"ה כ"ל וז"ל. אבל העשוי"ע הזכירו כמעט בכל מלוא ומלוא בא"ח סי' ה', חפ"ע חקפ"ה, חר"ה צרמ"א ס"ה, חר"ה, ויו"ד סי' רס"ה. ואולי יש ליישב דעת הרמב"ם עפ"י דברי החת"ם דבתי (עיין החקיעות סי' ע"ה) דהתוקע הוא כמלץ לפני הדיון וגם קי"ל בעלי דין בעמידה. ועדיין נשאר בקולמס ל' צענין זה מפי שאר דברי דבתי הראשונים ואחרונים אבל אין הפנאי מחכים. ועיין בשד"ח בפאת השדה (מערכת הב' סי' כט).

וע"ז בעה"מ ג' לפ' לך תשכ"ה לפ"ק פה ברקלין יצ"ו

משה שטערן

(ז) **אח"ז** רב שנדפס מחדש ספרי חבליים צנענים (שנת תשל"ו) מלאחי (ח"א סי' א) תשובה צענין עמידה בברכת מלוא ודן על השאלה שנשאל לפניו אם ברכת נע"י לסעודת לר"ן לעמוד והעלה שא"ל לעמוד עיי"ה. וטעה (תשל"ו חר"ה סיין) קבלנו בכתוב מחמד מנכדי בהלון האמיתי ראמ"ש א"צ"ד בראד ז"ל חש"י מחבר אברהם ח"צ ועיי"ש בס' ג'. וגם בחשו"מ חקל יצחק סי' ג' נמלא תשובה ארוכה בזה בבקורות עולם ורב, וביאור מחשו"מ הרמ"ע סי' ק"צ ושם דן על ברכת החורה ג"כ אם צעמידה או לא, ודעתי ג"כ שאין לר"ן לעמוד. ובחפשי בספרים מלאחי אריכות בזה בדברי האחרונים עיין בעמודי אש (סי' ב' אות ל"י) ובס' משכנות הרועים (קונטרס עת מלוא דף ז' ע"ג) ובס' מעורר ישיבים (עמוד ק"ה) שדעתם שר"ן לעמוד בברכת החורה עיי"ה, ועוד ועוד אחרונים בזה. ולדעתי עיקר הכלכה כמו שז' דעיקר הכלכה שא"ל לעמוד. (וחשו"מ הרמ"ע ה"ל נזכר בבאה"ע סי' ח' סק"צ וסי' כ"ה סק"ג).

כל מלות מעמוד מגז"ש זו (וכעת אין בס' אלוהי רבה חח"י, ובאשר נראה מדברי הברכ"י האל"י חידש זה שהלבוש כוון לתוך קושיא הב"ח) ובאשר הוכחתי אין זה חירוק מספיק ליישב קושיא הב"ח — ובהקפדה הראשונה בברתי ליישב קושיא הב"ח עפ"י דברי הדגמ"ר (סי' ח' ה"ל על דברי המג"א שם סק"צ) שכתב שהגז"ש לכס לכס קאי על גוף המלוא שצריכה שחכה צעמידה, והירושלמי קמ"ל דגם בברכה צענין לצדק מעמוד, וא"כ נבאורה אין מקום לקושיא הב"ח, דהן שתי הלכות נפרדות זו מה, אבל טעות היא ליישב כן קושיא הב"ח, כי ראיתי להפרמ"ג (שם) אברהם שם סק"צ והביא כן מהאליה רבה (סי' ק"צ) שהבליע חירוק זה בנשימה שקושיא הב"ח היחה מכל שכן מה בברכה שהיא דרבנן אמרו בירושלמי דצענין לאמר מעמוד, כ"ש המלוא בעומה שהיא דאורייתא וגז"ש לכס לכס למה לי. אכן מה שחירוק הפרמ"ג (שם) וז"ל, ולדודי י"ל דהסמ"ק (שמצא גז"ש זו) סובר בבכך דיעבד נמי פסול אם עשה מיושב ור"ן לחזור לעשות מעמוד ושאר מלות רק בכתחילה, עכ"ל (ועיין בפניי מגילת דף כ"א ע"א שרואה ג"כ לומר כעין זה, לענין אחר). ואחר בקשת מחילה מרחה אפינו בעל הפמ"ג זקוק"ל אין הכרח לדבריו וכי אדם דן גז"ש מעלמו, בחמיה, לפסול אפילו בדיעבד, והלא גז"ש זו לא נזכרה בדרשות חז"ל והרבינו עובדי דרש כן מדעתו הרבה למעורר מן המובחר אבל לא לעבד, וכנראה לפום רביעא סבר הפרמ"ג דגז"ש לכס לכס גז"ש גמורה היא מחמיה הש"ס וכן נראה מרביעית לשונו במשב"ז (סק"ה) ובאמת זה אינו, וכבר הראה לנו הברכ"י (שם) שהגאון בעל חשו"מ דרכי נועם (א"ח סי' ג') חישב כן שגז"ש זו מלא צע"ס ורקשה מה שהקשה, ואולי כי לאו גז"ש דחמיה הש"ס היא. (ויותר ממה שכתבתי נשאר בקולמס, אלא לקצר אני לר"ן וגם עם מה שהעליתי פה יאחזי חוץ לגדר מכות ספרי הנועד אך ורק להלכה ולא לפילוסופים, ומה שהעליתי עד הנה היה הוראה שעה מעטם הכמוס אלפי כי הן פרי מחשבותי מכעין חורה שלמדתי בזה החציבה עלי מחמת דרחמ"ל. וה' יעמידני בקרן אורה להאיר עיניו באור תורתו אכ"ר. עכ"ל בספרי באר משה על דיוני בני א"י וחז"ל הנדפס בשנת תשכ"ג וכל הכתוב שם חידשתי בשנת תש"ג לפ"ק בשנת ה'תש"ס. אחרי זמן רב שנדפס כ"ז מלאחי בעבורה"ה בשד"ח (מערכת הב"ח אות ו) שטעם דברי הב"ח אלו והביעה בקושיא. ושוב ראיתי בשד"ח (בפאת השדה סי' כ"ט) שהרבה

כלשון וכן אסור שיתקשה עמלו לדעת או יביא עמלו לידי הכרח ולא פי' זו ששם עושה כן שהוא יושב בנידויו ואדבריה הו"ל לכתוב דין הנידוי גבי קישוי לדעת דהוי ברוחא טפי אלא נראה שסובר דחומרא דנידויו אינו על הקישוי עמלו כי אם על מה שבא ע"י כך לידי הוצאת זרע לבעלה ובשבא לידי כך אז הוא יושב בנידויו ולא בשלא בא ליד"ב אלא איסורא מיהא איכא כדי שלא יבא לידי כך כ"ל עכ"ל. ודבריו קושיא הבבבא דהלל על מה שאמר רב כל המקשה עמלו לדעת יבא גזווי פריך הש"ס ולימא אסור ומשני דקמרי יב"ר אנפשיה ופי' הר"ן (על הר"ף בשבט פ' שמה שרש"י שם מביא הר"ף דברי רב אלו) דכוונת הש"ס ולימא אסור כלומר ובהכי משמע שראוי לגדומו שכן הוא המורה בכל האיסורים שהעובר עליהם ראוי לגדומו ככל העובר על דברי חז"ל ופרקינן דנקט כי הכי לישנא לאשמועינן שאיסורו יותר מפני שמגדיר יב"ר בעמלו עכ"ל. [ופלא לי על קמח"ז מן הח"ס (נדב שם) שפי' קושי' הש"ס ולימא אסור כהר"ן ויחיד הש"ס פי' בענין אחר דפח"ח, ולא הזכיר מהר"ן כלום]. ואם נימא כדברי הדבר"ח מאי פריך הש"ס ולימא אסור הלא בלחמא רק איסור איכא במקשה עמלו לדעת ויבדולי לא קאי כי רק על הבלגות ש"כ"ל לבעלה. ובענין לנר (נדב שם) ראייתו שבבבא לפרש קושי' הש"ס ולימא אסור חז"ל פי' וכי לא די אם יאמר דאסור ולמה החמיר כ"כ שיהא גזווי מה שלא נאמר בשאר איסורים ומשני דהו' חמיר דבשאר עבירות הלא"ה"ר בא אליו ומתעו אצל בעצירה זו הוא מגרי יב"ר אנפשיה עכ"ל, ויחידש שלא ראה דברי הר"ן שלא פירש כן. וגם לפי פי' זה דברי הדברי חמודות עדיין לריבין ביאור.

(ו) **ולולא** מסתפינא הייתי אומר שנוסחא אחרת היה לו להרמב"ם כמבואר בסמ"ג (לאזין קצ"ו שהביא דברי הש"ס ממש כלשון הרמב"ם אות בלחות) עיי"ש והוא דברדלי דברי הערוך לנר נראים לי מאוד שאין לומר שבכל מקום שאמרו חז"ל אסור הוי העובר גזווי [ועיי"ה מנחות ס"ד ז' חוב' ד"ה ארור ודו"ק מאוד] דא"כ בקדושין (כ"ח ע"א ובגדלים דף ז' ע"ב ובאן בגדה) למע הלא"ה לומר יבא גזווי, וחז"ל רק כל העובר על דברי חכמים יעשנו נחש או חייב מיתה או מכת מדרות אמרו (ברכות ד' ע"ב ועירובין כ"א ע"א) ובשאר דוכתי, ורק המזלזל בדברי חכמים מגדוין דהו' חמור מעובר עיין בבבבא משנה ה' ח"ת פי"ו ה"ד

מאי חיקו. וכיון דמידי דתקנתא דרבנן הוא נקטינן לקולא. ואע"ג דתקנתא עזאזא ליתא האידנא כתבתי זכ' משום דנפ"מ למי שקיבל עליו לנהוג כתקנתא עזאזא, עכ"ל אצל עכ"פ פשיטא ליה להב"י דנקטינן לקולא ועולה לו לטהרה. ומע' שיהי' פשיטא להב"י להקל הוי פשיטא להמאירי היפך חז"ל (גיטין שם ד"ה בזמן שתקנו) עיבה חז"ל גופו בעצילה במקור וחז"ל גופו בנתיבה יראה שאינו כלום ומי"מ בזה"ל כבר בטלו עטילה זו עכ"ל. ולבאורכ' ל"ע למע פסק המאירי לחומרא. ויותר קשה בדסמוך וגראה (ד"ה כבר ביארנו בראשון) בצע"י דר' ירמ' חז"ל בביאה וחז"ל בנפילה מאי חיקו. כתב המאירי ז"ל יראה שהוא טבור שהרי נשאתו כאלן בספק וספיקא דרבנן לקולא. אצל דברי המחזיר וכו' דברדלי בצע"י דר' ירמ' שהוא טבור מכה ספיקא לא מעמאין ליה, אצל בצע"י דר' פסא שהוא עמא ועתה רואה לטהר עמלו ס"ל להמאירי וכו' והוא בחזקת איסור דרבנן חז"ל עולה מחזקת טומאתו מכה ספק, וסוגי' זו ענין עמוק בנתיבות באיסור דרבנן אם אמרינן ביה ספיקא דרבנן לקולא להקל ולא כן ס"ל להמאירי והיפך מזה ס"ל להב"י. ולא בנחאי אלא להעיר בחפזו רב כי אין הזמן מספיק. עכ"ל שם.

סימן יט

שי"ך לסימן הקודם

(ה) **והואיל** ובה מומרא דרב (נדב י"ב ז') לידן אימר ביה מילתא: ז"ל הרמב"ם (פכ"א מהל' א"צ הח"י) אסור להוציא ש"י לבעלה וכו' ומואלין ש"י לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה גזווי הוא וכו' וכן אסור לאדם שיתקשה עמלו לדעת או יביא עמלו לידי הכרח וכו' עכ"ל (הל' נזיקין לעניינינו) והדבר חמור דבגדה (דף י"ג) איחא אמר רב המקשה עמלו לדעת יבא גזווי מבואר דעל קישוי בעמלו יבא גזווי ועל מוליא ש"כ"ל לבעלה ביד או ברגל ע"י אמרו הוי בכלל ידיכם דמים מלאו ובכלל לא חנאף עיי"ש דגזווי בודאי הוי מעיקרא עמט שיתקשה לדעת עוד קודם שהוציא זרע לבעלה והדבר נע"ג. וראיתי בדברי חמודות (נדב פ"ב אות ח') שתעורר בזה חז"ל ואולי שהוא מפרש דהא דאמר רב כל המקשה עמלו יבא גזווי היינו מפני שבא לידי הוצאת ש"כ"ל לבעלה ואה"ג שאם נתקשה ולא הוציא זרע לבעלה שאין כלן דין גזווי דהו' שלא כתב אלא

הראשונים הניל אצל כאן במוציא שכ"ז לבעלה ס"ל להרמב"ם דעכ"ל שפי' יהא בנדוי שבוה בנדוי מן השמים (עיין שטמ"ק גדרים הניל) דהלל להוציא שכ"ז האדם מוציא בחשאי בסתר, דמי פתי יסור הנה להוציא זרע לבעלה צריכים, אפילו הפסחוי והריקוי ביותר אינם עושים כן, א"כ נפל בביתו הנידוי במוצא שכ"ז לבעלה, ע"כ פי' הרמב"ם כאן דע"כ יהא בנדוי הוא משמים סתם, אפילו אם לא נדוהו, ואין לדמות יהא בנדוי זה לשאר יהא בנדוי שש"ס.

(ז) **והאומר** דא"ל לכל זאת דהרמב"ם גם בשומע הזכרה השם מפרש יהא בנדוי שבוה בנדוי (עיין בהל' שבעות פ"ב ה"ט) שכתב ואם לא נדוהו הוא בעלמו יהא בנדוי ולריך להחיר אותו מיד כדי שלא יהא ממשול לאחרים שהרי אינו יודעים שגדוהו וכו' עכ"ל. הרי מבואר שמעלמו הוא בנדוי מדלריך להחיר אותו מיד, טעמו הוא בידו, דהרי הכסף משנה (שם) הביא פי' הר"ן יהא בנדוי היינו שראוי להבגדות משמע שס"ל להכס"מ שכן ג"כ דעת הרמב"ם וכו"ל הרדב"ז על הרמב"ם (שם עיי"ש) ועוד דהלל הרמב"ם בעלמו (בהל' ח"ה פ"ו ה"ד) כתב שלל כ"ד צריכים מנדון את האדם ונחית "ג הביא המחזיר שם שמים לבעלה הרי מבואר דס"ל שצריך לגדוהו אצל מעלמו אינו בנדוי וכן הביא הרמב"ם (שם אות ג') שהקורא לחבירו ענד מנדון אותו ופי' הכסף משנה כהחוס' (קדושין שם עיי"ש). אצל פליאה נשגבה בעיני שהרמב"ם (נצחית כ"א) כתב שמנדון את המקשה עלמו לדעת עיי"ש. וזה סותר לדבריו שכתב בהל' ח"ב (הניל) וזה הוי בהעלמה כנראה לפום רביעא מרבנו בעל דברי חמודות בזה נחשוין ובהא סלקין שדברי הרמב"ם לריך ישוב, ועיין צביה שמואל (סי' כ"ג סק"ג) ובמפרשים שם. (ובצאת ח' אחת ישוב נכון לדברי הרמב"ם ולדברי הדברי חמודות משם חרדשטן). ועתה ראינו בספר סדר משנה להגאון ר"ו מבאסקאוויץ ז"ל שמפרש דעת הרמב"ם שהשומע יהא בנדוי פי' דהוי בנדוי עיי"ש בפ"ו מהל' ח"ה ה"ד צריכות רב בבקיות נפלה וימנע דברי הללם משנה בפ"ו נוהל' ח"ה ה"ד שטע"ג. ופלא שהר"ן הוצא בכסף משנה פי' מהל' ח"ה ס"ל דמכות מדרות הוי ויחר מנדון והסדר משנה (שם) להגאון ר"ו מבאסקאוויץ חזיל בזה בחר איפכא ויש להתיישב בדבר ועיין היטב מנחות (ע"ה) אי אשמעין לוקה מכת מדרות, והבנת

ובמל"מ שם) אצל בנדוי אינו, אלא רק ראו לגדוהו אצל לא כל מוצאו ראוי לגדוהו כי לגדוהו אסור אלא הוי בנדוי מן השמים, משא"כ במקום שאמרו חז"ל יהא בנדוי הכוונה שכל מוצאו חייב לגדוהו ואם המוצאו לא נדוהו הוי עובר על דברי חז"ל וראוי לגדוהו (עיין היטב צ"ח גדרים שם ומה שכתב על דבריו בסדר משנה הניל והחכם בנדוה שם לא כתב כן והחמיר מאוד), הוצא מן הכלל בזה הוא, השומע הזכרה השם מפי חבירו שצריך לגדוהו ואם לא נדוהו הוא בעלמו יהא בנדוי (גדרים ז' ע"ב) פי' שהשומע בעלמו הוי בכלל שצריך לגדוהו (עיין שם צ"ח גדרים' ובפי' הרא"ש) אצל זה שלא נדוהו אצל השומע, אפ"י שערב על דברי חז"ל, ראו שגדוהו אצל אינו בכלל שגדוהו ובהן החילוק מאוד, וא"ש דברי הערוך לגר, ועיין צ"ח גדרים' (הניל). ועתה כשפריך הש"ם על רב שאמר המקשה עלמו לדעת יהא בנדוי ופריך הש"ם ולימא אסור הכוונה, דהלל שיקר הגדוי הוי רק על השכ"ז לבעלה שיבא מזה, וא"כ לימא אסור דקמגרי יח"ר אנפשיה, ובכלל צריך אז יהא בנדוי לא להוי אלא רק כשהוציא זרע לבעלה, ויהא דקאמר הש"ם דקמגרי יח"ר אנפשיה, אינו חירון על הפירכא ולימא אסור אלא אדרבה טעם להקדושיא למה לימא רק ואסור מאחר שכל המקשה הוי שסוף עיי' גירוי ה"ה"ר אנפשיה וזא לדי עיי' שש"ל לבעלה, אצל עד עוד לא כל לדי שצ"ל לבעלה לא יהא בכלל נדוי, ונשאר הקדושיא לפי גירסת הרמב"ם, ולפי"ז דברי הרמב"ם נכונים מאוד וזה נועם לשון הסמ"ג (הניל) כמו שיראה כל מעיין זה הוי נראה לפום רעבה לפי חומר הנושא ולבסוף אכתוב גם הרמב"ם ס"ל שמנדון להמקשה עלמו לדעת וכל מה שכתבתי לא נכתב אלא לפיפולא ולחידוד בעלמא.

הנה הרמב"ם כתב שהמוציא שכ"ז לבעלה בנדוי הוא, משמע שס"ל דמה שאמרו חז"ל יהא בנדוי פירושו שבוה בנדוי מן השמים וזה דלא כהחוס' (גדה שם ובקדושין כ"ה ויחוסין הרא"ש בנדוה והר"ן שכתב פי"ד וחוס' ר"ן ופי' הרא"ש בנדורים שם והרשב"א והריטב"א בנדוה שם וכו"ה הביאם בפכ"א מהא"צ הניל וכו"ה כל הראשונים ועיי"ש בנדורים בשטמ"ק שהביא פי' שונים בזה) דס"ל יהא בנדוי היינו שצריך לגדוהו, אצל בלל"ה אינו בנדוי. והחוס' הביאו ראיה מקדושין, וכן בקדושין הביאו ראיה מדרים, ועיין בשאר ראשונים (הניל). וא"ל נהי דנשאר מקימות הפי' כמו שכתבתי

הש"ס לפי ר"ג שם ודוק. ועיין צ"י ויד"ס סי' של"ד
ובכסף משה כאן ישוב על כמה דברים שהשמיט
הרמב"ם ולא הכניסן בזמנן שצ"ד מגדיל העובר
עיי"ש הקדושים.

(ח) לעיל (אות ה' ו') הנחתי דברי הרב דברי
חמודות בחימה וממילא נשארו דברי
הרמב"ם צ"ע ולסוף מלאחי סחירת הרמב"ם
ונתקשתי בזה מאוד. ועתה לחומר הנושא אמרתי
ונראה שהוא דבר אחת בדודאי רב שאמר כל
המקשה עליו לדעת יבא צדווי, כוונתו ה' לפי
שכסוף יכ"י מו"א שצ"י לבעל וכו' שמשי הש"ס
דקמגרי יב"ד אנפיה היינו שצ"י שנתקשה אצרו
יתרבה חאורו ויבא לידו הולאת זרע לבעל וכדעת
הדברי חמודות, ולפ"י כך יכ"י פירש הש"ס ולימא
אסור פי' למח החמיר כ"כ שהוא צדווי והא עדיין
לא הו"א זרע לבעל (וכפי הערוך לור הג"ל),
וע"ז משני דקמגרי יב"ד אנפיה, פי' דרב לא על
המקשה עליו לדעת כיוון שהוא צדווי, רק על
המו"א שצ"י לבעל, ומה שאמר שמקשה עליו
לדעת יבא צדווי כוונתו על שם סופו וא"כ ח"ש
דברי הרמב"ם כפתור ופרח למח הזכיר צמו"א
שצ"י לבעל שהוא יושב צדווי מה שז"ל הוצר צ"ס
כלל וכלל לא, אלא בא לפרש דעיקר הולאת צמקשה
לא היו על קישוי אלא על ההולאת זרע לבעל וע"כ
שפיר עשה הרמב"ם שעל קישוי לדעת לא כתב רק
אסור דאי משום מו"א זרע לבעל שיו"א לנכסף
הלא את זה כבר כתב לפני זה שצגלו צדווי הוא
יושב, וא"ש גם שצב"ל ח"ת כתב סחם המקשה
עליו לדעת היא מכ"ד שצ"ד מנדן, דשם אינו
מבאר דין המקשה לחוד ודין המו"א זרע לבעל
לחוד ע"כ נקט דברי רב סחם דהמקשה עליו לדעת
מנדן אחת ולמה מנדן אס על הקישוי לחוד או רק
על שם סופו שיו"א זרע לבעל את זה יפרש
במקום הראוי לו בבהמות ח"כ כי שם ביחו והבן,
והכל ח"ש ואורה נ"כ כי הביאני בכוד קדושים
להבין אמרי נועם של הרמב"ם ודברי גדול
האחרונים הדברי חמודות, ועיין בפרישה (אה"ע
סי' כ"ג סק"צ) ויש ליישב ודוק, ולפי דבריו לריך
לומר דהא דהשמיט הרמב"ם השומע הזכרת השם
יבא צדווי י"ג מתוך הסדר משנה ולא בהלח"מ
שהזכרתי לעיל (אות ז') עיי"ש. [ועתה פה
בארה"צ מלאחי בספר הנפלא חכמת צלאל על מ"ס
נהר שבעיר בזה על הדב"ח עיי"ש ובמחתי].

(ט) הנה אפשר לומר ישוב אחר בשיטת הרמב"ם,
דבר שלפוס רהיט נראה נכון מאוד
בישוב דעת הרמב"ם והדברי חמודות וכו',
דהרמב"ם יסבור שמה שפרק הש"ס ילמא אסור
היו כהר"ן דכל העובר על דברי חכמים צדווי הוא
וא"כ למח הדגים רב דהמקשה עליו לדעת יבא
צדווי וע"ז משני דקמגרי יב"ד אנפיה פי' כמו
שאמר הדבר"ה שעל הולאת זרע לבעל אחר רב
שיבא צדווי פי' שהוא יושב צדווי מאחר שהולא
זרע לבעל משא"כ מקשה עליו לדעת בלי הולאת
זרע אסור וצריך לנדותו כלל העובר על דברי חכמים
זה החילוק בין מקשה בלבד ובין המו"א ז"ל
דהמקשה לבד איסור איבא אך לריך לנדותו משא"כ
המו"א חמור ויושב צדווי אף בלי נדוי מצ"ד ולפ"י
ח"ש שצב"ל ח"ת מונה המקשה בין ה' שצ"ד מנדן
שאת המקשה לריך ה' צ"ד לנדותו משא"כ את המו"א
שצ"י ח"ש לנדותו כי ממילא הוא יושב ולכן אינו
מחזירו בין ה' צ"ד דברים שצ"ד מנדן כמו שאין
הרמב"ם מונה את השומע הזכרת השם בין ה' צ"ד
שצ"ד מנדן כי משלמו צדווי הוא יושב כמו שכתב
הלח"מ (שם צב"ל ח"ת הג"ל). ודבריו נכונים אליבא
דהלח"מ, אלא לפי דעת הכסף משנה ורד"ק (צ"ח)
שבעות הג"ל כמובן ח"ל ליישב כן דעת הרמב"ם,
רק כמו שכתבתי לעיל.

(י) וכדי שלא יחסר המצא אעתיק דברי העין
יעקב (נדה י"ג) שכתב לפרש קושי
הש"ס ולימא אסור וחיתן הש"ס באופן שמתנגד לכל
דברי הפוסקים הג"ל וז"ל אפשר לפרש לומר קושי
הש"ס דבמה איירי אס אשתו עמו ומקשה עליו
לדעת כדי לשמש עמה אחי יבא צדווי ואס אין
אשתו עמו וא"כ יוליא שצ"ל איסורא נמי איבא
הכא וינימא אסור (ועיין פסה"מ להרמב"ם כאן
במתי"ר ריש פרק ז') וע"ז שפיר מתחן לעולם
שצב"ש עמו אפי"י יבא צדווי דקא מנרה יב"ד
אנפיה שאין לבעול אלא כשנפשי תאב לנדר ועיין
צ"ח סי' ר"מ ואפי"י סי' כ"ה עכ"ל, וזה פי' יקר
אך נגד כל הפוסקים דלפי דבריו אסור היו חומרא
יותר מנדוי ולא כ"כ הפוסקים הג"ל, ועוד דהלא
הרב פטמים צ"ח עונה כמו ליל עזילה ולי' שצח
חייב נקיים מלות עונה אף שאינו תאב לנדר עיין
הגיגה דף ה' ע"ב צ"ח עמו וא"כ איך קאמר רב סחם
וכ"ת דרב לא אמר דבריו כי אס רק שלא במקום
מלוה מ"מ הלא כבר כתב הרמב"ם (בפכ"א מה"ל

מבין, ואם תראה לעמוד היטב הדק על כוונת המכש"ל (גדה י"ג) מה שכתב דקמגרי ויהי' אנפשיה עיין בפרישה א"ח (ס' ר"מ ה"ל) וחבין. ועיין דבר פלא בחי' קמח"ל מן הח"ס (שנה דף קנ"ב א') על ה' דבר אינגד, ודבריו יצ"ח.

יא) וחובה צטניו לניין לר"ן פסחים וי"ד ס' שלי"ד ה"ל סעי' מ"ג ופיר"ח א"ח ס' תע"ח ותל"ו שמדבריהם לכאורה לפוס רביעא משמע דבאמת על כל דברי סופרים נדוי או מכוח מדרות חייבים וא"ל לומר כן חזק נגד גמרי' משורש מנחות ע' ע"א ועיין בזכור שור (שנה מ' ע"ב), ולריך לפרש דבריהם באופן אחר. ומלחאי ל"ס האשכול (ה' תפלה וקרי"ש אות י"ב) שכתב על ה' דאמר חז"ל (צרכות כ"ד ע"ב) אסור לח"ח לעמוד במקום עופות כיון דאי אפשר לו בלא הרהור חורב וז"ל וכחז הגאון ז"ל (סחם גאון בשם' אשכול וכן בספרי הראשונים הוא רבינו האי גאון ז"ל) ואסורי דאמרי רבנן לאו דאורייתא כגון אסור לאדם למלא שחוק פיו בשולס זכר, ואסור לשמש מטתו בשנה רעבון, ואסור לישן יותר משנייה הסוס ביום וכיוצא בזה ח"ן עליהם לא מלקות ולא נדוי, אלא קריין אותה עובר על דברי חכמים (שנה מ' ע"א) מאן דעבר ארדנן שרי למקרי עברייתא עיי"ש) והגאון בנחל אשכול (שס') כ' דעכ"ל לחלק בין מה שחקו וגזרו למה שלמדנו דרך מוסר וחובבה, ובלתי ספק איכא חלוק בין עשה מעשה לשב ואל"ה דבשנה קנ"ה אומן דלא מיין מעבירין אותו ולא מזניו לו נדוי או מדרות עכ"ל ודברים נכונים הם ודלי לנו חספא ומניין מרגינחתא עבא דלית ליה עימאל. והוא דאם נימא דכל המקשה עלמו לדעת לא היו האיסור אלא שזכר ע"ז ויזיל שכי' לנעלה אז וי"ל דאפילו אם נימא דכל מי שעובר על איסור דרבנן יבא בנדוי ע"י צ"ד כמו שכתבתי מהר"ן ורמ"ס (בגדה) אז נימא שזכר פ"י וימא אסור פ"י דמאחר שמה שר דאורייתא שלא יתקשה עלמו לדעת דסופי שיבא לידו הולשכ"ז לנעלה כיון רק בדרך מוסר וחובבה ממילא יאמר אסור ועל איסור זכר אין כאן נדוי ויהי' נפ"י גדול בין מה שאמר רב יבא בנדוי או רק יאמר אסור דבכ"ג לא מתרגמינן ועל איסור דחובבה ומוסר יבא בנדוי ע"י צ"ד ונפ"י שמי דמסר כן אומר רב יבא בנדוי משום דבאמת נבי דכל קישוי עלמו לדעת היו מוסר וחובבה אלא עכ"פ מחמת שמגרי יבא"ר אנפשיה יבא בנדוי וחמור יותר

א"צ ה"ט) כל מה שאדם רואה לעשות באשמו עושה בועל בכל עת שיראה וכי' הוצא גם ברמ"א (ס' כ"ה ס"ב) וכתב הגר"א (בצינאורים באה"ע) וז"ל בועל בכל עת שיראה וכי' ז"ס (שם בנדרי' כ' ע"ב) משל לבשר ר"ל בעונתה ושלא בעונתה וכן נראה מהרב המגיד (שס') שזכר מקור מקומה של הרמב"ם עיי"ש, ורב (בנדרי' כ' ע"ב) ג"כ מהני שאמרו כן א"צ גם לדידה בועל בכל עת שיראה ומלשון זה בכל עת "שרואה" מבואר שאפילו אינו חאב רק הוא רואה לעשות מעשה ראשי וא"כ איך אפשר לומר שצ"ז אומר רב יבא בנדוי. אלא אחר עיין מלחאי בנור (אה"ע ס' כ"ה) שבהבוא דברי הרמב"ם (פכ"א מא"צ ה"ט) אלו, ושוב הביא (שס') ממש בדברי העין יעקב צפי' דברי רב צמה שאמר המקשה עלמו לדעת יבא בנדוי וי"כ העור וטו"ש (בא"ח ס' ר"מ ועיין בפרישה ס' ר"מ אות ד') ביאור נכון בדברי הש"ס ולימא אסור, ומה שחידן הש"ס דקמגרי ויהי' אנפשיה עיי"ש, ועוד כתב הפרישה באה"ע ס' כ"ה אות כ"ד פירש חריף בדברי הש"ס ועוד כ' שס' פי' שני בדברי הערוך לר' שבהאחי לעיל (אות ה') וא"כ יהיו דברי העור סותרים אחדדי דלאן כתב הרמב"ם דבועל בכל עת שיראה ושוב כתב המקשה עלמו לדעת לנעלה אשמו בלא חובב בנפשו הוא בכלל כל המקשה עלמו לדעת שמוא בנדוי ועכ"ל דס"ל להעור דמה שכתב הרמב"ם בועל בכל עת שיראה היינו רק אם חאב לזכר וכיוונה שבוכל בין בזמן עונה אפילו אינו חאב לב ובכל עת שחאב ורואה יכול לנעלה אפ"י שאינו זמן עונה ובהן, אלא מה שפי' העין יעקב לימא אסור דאסור חמור מגדוי קושי' ההבנה הוא, ולדברי העור לר"ך לפרש כוונת הש"ס כמו שפי' הפרישה (צב' מקומות ה"ל) באופן נאה מאוד, עיי' בלה"ק. ורמ"ח צ"ס סור מרע מהבאור"ק לר"ה זלוק"ל שכתב מהזכר ה'ק' שח"ח הבועל חוץ מליל שנה (ובדואלי גם חוץ ממלית עונה בליל עבילה והזכר"ס בשו"ע א"ח ס' ר"מ ואה"ע ס' כ"ה) כיון כבא על כלחו. ובכוספתא מהר"א להגאון"ק מדינ' זלוק"ל כתב דלא לבר"ע נאמרה עיי"ש, ושמה כוונת הזכר"ק כשיטת העור והעין יעקב שמי שאינו חאב ומגרי' ויהי' אנפשיה לנעלה כיון כבא על כלחו, אלא במתאחר לה אז לא עבד איסורא גם להזכר"ק, ומה שדמה הזכר"ק לזה על כלחו ויבין היטב שפי' היורשעלמי הוצא ברוקת ושרי' האוכל מזה בערב פסח אחר חלות כבא על כלחו עיי"ש הטעם ובהן ואין ענינו לכאן והיודע

לכו"ע אינו חוץ ומחמת זה התרחי לאשה לעיור
 שיש לה עין זכוכית ומתביישת להסירו כי אין אדם
 יודע מזה, ויש לחוש שאם יעורכה להסירה יאמה
 חשש מיקבול כי מורה עולה על ראשה שע"י
 יתפרסם הדבר, שחטבול עם העין זכוכית (כמפורש
 היעצ בספרי באר משה ח"צ סי' י"ו) והבאתי דברי
 השו"מ (מהר"מ ח"ג דוס"י ק"ח ד"ה ובהנה אורי)
 וחס"י מנחת יצחק (ח"ג סי' פ"ב). וגם כאן בשן
 חותב נהי דאין אדם מתבייש להסירו, אבל בודאי
 מתבייש להיות בלי שן חותב ויותר ויחא ליה
 שהשינים חותכים יהיו צפוי ואינו מקפיד להסירן
 אדרבא מקפיד שלא להסירן בודאי אין כאן שום
 ספק דלגני עובית ערוא ח"ל להסירו, וביאור רב
 בדין זה חמלא עוד בספרי באר משה (ח"א כח"י
 אשה בעזבי"ת להוליא לאור עולם בעזבי"ת) בענין
 השאלה הגדולה השולל על שלחן מלכים בענין נשים
 לעירות הנושאין „ברעישעס" על גבי שיעיהם אם
 חוץ לעציל כי לפעמים זריכה להחזיקה ע"ג שיעים
 כשה וסוד יותר, ושיעם חותכים הרבה יותר קל,
 ומהי דנשים בודאי חייבות להסירן וחלילה מלהקל
 להן אפילו דניעמד אם עולה ושכחה להסיר השינים
 חותכים שזריכה לעצול עומה עוד הפעם, אבל
 באנשים המחמיר אינו אלא מן המתמחים. האמת
 חגיד שראיתי הרבה זקנים מהסירו ומסירים השינים
 חותכים קודם ענילה ואמרו לי כשה מלא שסמירין
 משום חזילה ולא אמרתי להם שאינם זריכים
 להסירו הגם שלדעתי עפות הוא בידם, עכ"ל אפשר
 שרב אחד פסק להם כן, ולא רציתי להבינם עומי
 בזיוכוחם, ולכן שחקתי ולא אמרתי להם דבר. וביחוד
 מאחר שאיחא בחס"י הגאונים שערי תשובה סי'
 קע"ה שבע"ק יעשה חפיה מה שלא שבענו אבל
 מפי הגאונים יאלו הדברים. אבל למעשה מי ששואל
 אחי אני פוסק והולך שאינו צריך להסיר, ובעיקר
 דין חזילה לבעל קרי אינו רואה לכתוב כלל כי כבר
 עלה על שלחן מלכים רבותיו גדולי עולם והרבה
 האריכו בספריהם וכל הרואה לדעת שיעם ודעתם
 יענין בספר החתום שלחן מלכים להגאון הגדול בעל
 הוראה מובהק מוה"ר משה נצי לאנדא ז"ל דומ"ז
 קליינווארדיין שנמצא שם קונטרס מיוחד על זה
 בנקיאות עומם ורב מפורש כשלמה, ומה לי לעומן
 קמחא עתיגא. ואינו לא באחי כאן אלא לברר
 דשאלתינו אינו חוץ אליה דבר"ע אפילו לאלו
 גדולי החכמים החוששים לחזילה גם שבענו קרי
 כאן מודים ויבר"ע באין חולק אינו חוץ ובדין
 חפיה לבע"ק ראה באשכול (הל' תפלה סי' א')

משאר חוכמה ומוסר שאמרו חז"ל זה יהי נכון
 להגאון ז"ל אבל ברמב"ם קשה להעמיד. וענין היעצ
 באה"ע סי' כ"ג בחלקת מחוקק (סק"ג) וב"ש
 (סק"ג) ושם בבאר הגולה ומה שכחצ בציאורי
 הגר"א ושמחתי שבתחלה דברי כוונתי לדעת גדול
 רבן של ישראל כמותו, ודו"ק. אח"י רב מלאכי בספר
 ליומם לחורה להבני ענגל ז"ל (כלל ג') אריכות
 עומם בענין זה מפליא פלאות.

עש"ק סי' כי תצא תש"ח לפ"ק פה רעברעצין יצ"ו

מ"שה שטערן בלאמור הר"א ש"י וצ"ל
 אברקה"י פה

סימן ב

המשך לסימן הקודם

(י) **הנה** בשנת תשל"ב כחצתי תשובה בדין
 חזילה לבעל קרי לכבוד ידיד"י
 הרהב"ז חו"פ חוב"ע המפורסם למאוד מוה"ר
 ח"י"ל דייטש שליט"א חב"ד העלמען ומדפסם בספרי
 הגדול עהרת יו"ע (ח"א על מס' מקואות בעמוד
 קכ"ו) ואז לא ידעתי שדין המון כח"י מנאל תשובה
 על זה מה שכחצתי בעודי בדעברעצין. וז"ל תשובתי
 (שם) עהרת יו"ע שם, וכמזון שזאמנא התשובה
 מכרו כמה ענינים שונים ואשתחיה כלורה בלא
 שום שיעים):

הנה מה שנשאל אם הדין נותן שצריך להסיר
 השינים חותכים (נעבים) קודם ענילה
 עזרא. לפי דעתי אין דין צריך בושש שא"ל להסיר,
 כבר רבותיו גדולי האחרונים העלו שאין חזילה
 צמיעת המקפיד חוץ לענין ענילה עזרא. ומעיקר
 הדין אפילו בענילה דאורייתא מיעוטא שאינו מקפיד
 אינו חוץ כמפורש בש"ס בכמה מקומות (ראה
 סוכה דף י' ע"ב) ונהי דאין לענילה מדה מחמירין
 אפילו על משה (עיין ברמ"א סי' קל"ח סעי' מ"ג
 עד כמה אנו מחמירין לתחילה) אבל לא כן בענילה
 עזרא, וכ"ש ביות הסתרים ולהרבה ראשונים ראוי
 לציאת מים ביות הסתרים אינו מה"ב (עיין בספרי
 באר משה ח"א סי' י"ד בענין שיעים מתנדמים)
 ועוד דכלל כל דין חזילה הנזכר בש"ס ופוסקים
 אינו רק כשמקפיד עליו שלא יהי שם אבל במקום
 שאדרבא מקפיד שיהי שם ומתבייש להסירו בודאי

ר"צ) דיש קאת מרבותיו הראשונים דס"ל זוחלין מדרבנן, למעשה ס"ל דכוא דאורייתא כמו ש' בעלמו (ס' ר"א) ש' צבירוש שיש לסתום הנקבים משום חשש זחילה שביא חששא דאורייתא, ולפי' עלה בידיו דרך בשאזיין הקולו חז"ל עבילת בע"ק דלרוב דעות (ובדולאן כ' כ' גם בדורס של חנאים ואמוראים) שאזיין דרבנן, משא"כ בזוחלין דרובא דרובא של הדעות הוא דאורייתא אין לבחור זוחלין לבט"ק.

ומצאתי בחכמ"א (כלל ע"ז סי"ט) שחידש לן בדמקוב זוחלין אין לעבול כלים חדשים. וכלים חדשים מקרא ילפינן שזריך לעבולן (פ"ז ע"ב ד' ז') ועיי"ש בתוס' (ד"ה מים) וכן רש"י (שבת ס"ב) כ' לפרש, אין המים מעבירים בזוחלין אלא פרת ציומא תשרי וניסן בלנד, לעבילת אדם וכלים, וראה בגליון קדו"ז מהר"ש איגר (בגליון מהרש"א יו"ד ס' ק"ב) ולפי' י"ל דבע"ק דלכרע מדרבנן לדברי תורה וצו"ח חומרא דרבנן וקדושה יחירה אין להחמיר. אבל אין לומר דשפיר יש לעבול דאינו צריך שאלו שאזיין המקוב ע"י פלומ"פ ועדיין מ' סאין בבור שעי' שאיצת הפלומ"פ נפסול המים ודינא כמים זוחלין לגמרי מבי"ת ומידי ספק לא ילאנו, ולכן בזוחלין כזה אין לאסור לעת צורך דזה אינו דמתום' ע"י גע' ד' ד"ה אמר ר"פ מפורש יואל דבכה"ג בוי כולו שאזיין וצורך תמכ הלבוי"ש על הע"ז (ס' קרי"ט סק"ג) מדברי החס"ד על הע"ז ולכן נכון שלכתחילה ימתיין עד שיפסוק מלאכה הפלומ"פ ולא יעבול במקוב כזה, אבל דעידנד לעת צורך צודאי אין להחמיר ויעבול עלמו ושכר עבילה צידו. וצויתר לפי המצואר בשו"ע (או"ח ס' קרי"ט סע"ו וסע"ז) וצנו"כ שם, ולאחר ע"י שם אפשר שיש להקל יותר בעיקר שאלתיו.

סימן כב

המשך לסימן הקודם

(יד) **ובהנוגע** לחידושו של קמח"ז מן הח"ס (חיו"ד ס' קי"ג) ש' מקדמון אחד דאם אין המקוב כדיוה גם המים מתעמאין ולכן שאזיין פסולין מן התורה, דהמים מתעמאין מהעובל בהם וחזרין ומעמאין את העובל עלמו עיי"ש. ועיי' תמכ המהרש"ם (ח"צ בסק"ה בהשטות לבי' ג"ט) מדברי הרמב"ם בפע"מ מהל' עמ"א הל"א

ובמהרש"ם (ח"ז ס' ש"ג). ולענין חילוף בצע"ק אציין לספר שו"ת עמודי חש (קונטרס בית חפלה אורח י"צ) שלא ראיתי בשום ספר שהביאו דבריו.

סימן בא

שייך לסימן הקודם

(יג) **ובענין** עבילת בעל קרי במקוב שהמים זוחלים ע"י שאיצת הפלומ"פ, הכה זחילה שאיצת ניכרת בהם שאנו מחמירין לגבי עבילת אשה נדה, לגבי עבילת קרי צודאי אין להחמיר, וגם אם המים זוחלים לתוך הבור והמים נשארים בתוך הבור לגבי עבילת עזרא אין להחמיר מלעבול בעת זחילת המים לתוך הבור, וכן בשאזיין לתוך למעלה ממ' סאכ אין להחמיר כלל, וכל השאלה לדעתו אינו אלא בשאזיין ע"י פלומ"פ היינו בשפלומ"פ שואב המים לתוך ובפלומ"פ קבוע למעב ברגלם המקוב וע"י שאיצת הפלומ"פ מלמטב כל המים נחשורו ללאה ונכרח דין כל המים כמים זוחלין.

הנה קיי"ל (מקוואות פ"ח מ"א) דמקוב שאזיב כשרה לעבילת צע"ק וא"כ לפי מה ש' הפני' (שבת ס"ב ד') דלמ"ד שאזיין מדרבנן וקרא דאך מעיין אסמכתא בעלמא ב"ע לדירכו דרשא דזוחלין מוכך קרא בוי אסמכתא, גם זוחלין כשרין לעבילת עזרא, אבל שיטת הפני' אינה צריכה כי לא זכה לחי הריטב"א (נדרים מ') שצפי כזה היפך דבריו, וכזה דגם אם שאזיין מדרבנן זוחלין מבי"ת פסולין, וא"כ י"ל דדוקא שאזיין התיירו לבע"ק לא כן זוחלין שהוא מבי"ת ועיין צ"ח (ס' ר"א) דס"ל דזוחלין לית מאן דפליג דמבי"ת פסול וקדמו כזה התשנ"ד (ח"א ס' י"ד בשם הרשב"א), אבל כבר כ' קמח"ז מרן הח"ס (חיו"ד ס' ר"צ) דנמלא מרבותיו הראשונים דס"ל דזוחלין דרבנן, ואם הפני' (הג"ל) כבר קדם בב"י (רס"י ר"א) ועלה דעתו לומר בשיטת הרמב"ם דכמו דס"ל להרמב"ם שאזיין דרבנן כמו כן זוחלין דרבנן ובכר תמכ עליו הדרכ"מ דאין נראה לתלות זה צוה ועיין בשמלה (ס' ר"א סק"ז) ובגדולי טברה (גבא סק"ו), שז מלאחי בתשו' מהר"א (ס' ר"ג וכו"י ר"א) שעמד כזה עיי"ש ב"ב. וגם בספכ"ק דברי חיים (סע"ג ג') כ' דזוחלין "כמעט" לכל הפוסקים הוא מבי"ת. מפורש יואל מלשון דע"פ יש מי שס"ל דזוחלין מדרבנן, ודע דגם שקמח"ז מרן הח"ס הביא (בס"ה הג"ל ס' י

סימן כג

שייך לסימן הקודם

(עו) **ומה** שנוגע להמקור בדלאלאס־טעקסטס שיש צור ע"ג צור למעלה מקומות אדם למעלה מצור המקור ומבצור הנצוב וזלים ע"י נקב כשפח"ג להצור המקור, וצשפת עזילה לא יוכל להיות להמקור השקב עם הצור, ובהדג"ל שליט"א דרש מלנשי הקבלה שם לעשות צור השקב צשפת צור המקור כח וכוין. ורז אחר אמר להם שאין שום לורך צדצו והמקור כמו שהיא כשרה אפילו למחדרין. חמבני על אותו איש שקיבל על עצמו אחריות כזו וחולק למשפט על גדולי עולם כהגאון רשכבה"ג מהר"ם שיק (חלק יו"ד סי' קל"ח) וכהגאון העזים צית שנמה (ח"צ סי' פ"ו) צשכסכמה עלו להורות שמי גשמים כשם שאין מעהרין אדם וכלים כשם זוחלני כמו כן אין מעהרין שאוצין כשם זוחלני עיי"ש, ומאן ספין צומניו לחלק על גדולי עולם כמחם וצפרט צמקור טברה שרדון נתן ללאת לידו כ"ע, צודאי בלא שום ספק שהלכה כמותו והדין עם כהדג"ל שליט"א שיעשו צור השקב צשפת של הצור מקור וזה"ל שערן אליצא דכו"ע ולא להכניס עצמן צפרלה דחוקר שיש בו חשש גדול, ואני חושב שאפילו אותו איש שבי' מכשיר צודאי מחמת חסרון ידיעה הכשיר שלא ידע מדברי הגאונים מהר"ם שיק וצית שלמה, ואם ידע מדבריהם ואין כאן חסרון ידיעה אז אני חושב שיש חסרון גדול מהם אלל אותו איש היינו חסרון יראת שמים ותורתו הקדושה, וצודאי החוב מוטל על הקבלה לתקן כפסוק של כהדג"ל שליט"א צקדושה.

פירות הנושרין להלכה:

(א) מועט המקפיד בטבילה בע"ק (א) — (ב) חציצה בשעת הראש בפני"ע ובגוף בפני"ע (א, ב) — (ג) על קישוי לאחר אם יש צד חסירה לטבול (ג) — (ד) שמשמש בלא הוצאת זרע אם מחוייב לטבול (שם) — (ה) הטלת ט' קבין על חצי הגוף ואח"כ על חצי השני (ד) — (ו) חצי הגוף בטלת ט' קבין וחציו העני במ' סאה (שם) — (ז) המוציא שכ"ז לטבלה הר"ז זה בנדוי (ה) — (ח) אם הוא בנדוי מטמא או הדין שמתדין אותו (שם) — (ט) המקשה עצמו לדעת לתאוו בעלמא לאשתו (י) — (יא) להסיר השינים תחתים בטבילה בע"ק ובטבילה נשים (יב) — (יג) בבריעהעם על שיני נשים בשעת טבילה (שם) — (יד) חפיפה לבע"ק (שם) — (טו) טבילה בע"ק במקוה שמימיה וחולין (יז) — (יח) מקוה כולה

שצפי' כחצ דמים צמקור אפילו שאוצין ואין צהם מ' סאה אין מקבלין עומאה. והמהרש"ם הכפיל קוש"ו ז' על מרן הכ"ם עוד הפעם (צח"ג סי' ק' אות ד') עיי"ש, ובאמת הוא קוש' עומאה. ולפענ"ד דברי קמח"ז מרן הכ"ם נכונים והכל עולה ככוונת, הכה מדברי מפרשי משניות רפ"א דמקואות מפורש יולא (חן מפהמ"ש להרמב"ם ועיי"ש צח"ס רעק"א אות א') דרך מים שלא נחלשו צשום אופן אינם מקבלים עומאה ולא כן צנתלשו ואח"כ נחצצרו וכדברי מרן הכ"ם ופירושו צמוסם על דברי ההוספתא. אולם הרמב"ם (ה"ל) צשאצ דצריי ג"כ מחוספתא (ה"ל) ע"כ פי' פירוש אחר וחלק על דין ה"ל. ונראה דמחלוקתם תלוי אם כולו שאוב כשרה מה"ת או מה"ת פסולה אם מה"ת כשרה א"כ גם מים חלושים דינם כמחוצרים ואינם מקבלים עומאה, וזה יר"ד דעת ההוספתא שהוא מקור לדינו של הרמב"ם, אבל החולקים דס"ל דתלושין מקבלין עומאה ס"ל כולו שאוב מה"ת פסול. ועתה הכל עולה נכון להרמב"ם לשיטתו דס"ל כולו שאוב מה"ת כשרה כמו שבי' הצ"י (ריש סי' ר"א) ונמלא צאהרונים צזה אריות רצ ודעת רובם כצ"י צעת הרמב"ם, אבל החולקים ס"ל דרק במחוצרין מעיקרא אינם מקבלים ס"ל דכולו שאוב מה"ת פסולה. והכ"ם צשם איתו קדמון ס"ל כולו שאוב מה"ת פסולה ולכן תלושין צבאו צצור דינם כתלושין ומקבלין עומאה, והכל א"ש צצוה"ת.

ועוד נראה לי ליישב דעת מרן הכ"ם ז"ע. הרמב"ם צעלמו (צפנ"ץ מהטור"א ה"ל) כ' דצמחכוון לנגיעת עומאה צכוונה מקבלין המים השאובים עומאה, וא"כ הא שבי' הרמב"ם דגם אם הלך צהם העמא הרי המים שאובים טהורין ואין מקבלין עומאה, היינו כשלא ה' כוונה העובר אלא לעצור ללד האחר ולא לעצור במים, וכמו שבי' הכ"ם שם ליישב השנה הראצ"ד אבל כשכוון לצבול עצמו ולנגוע צכוונה צהמים נעמחו המים וכהה"ם, ואין כאן שום חסירה מדבריו לחי' של אותו קדמון שהצ"א הכ"ם ז"ע. ועיי"ה צתפא"י (ריש פ"א ממקואות בחלק צועז), וכבן לענין עזילה נעיתי מדבריו עפ"י קמח"ז מרן הכ"ם ז"ע.

תודיע אותו) תתענה צ' פעמים בשבוע מ"ב עיי"ש.
ואחר בקשת מחילה מקדושת חורת הגאון עולם
מברש"ק זוקלנדי"ה לא ירחיק לכוף דעתו דאם היא
מבקשת תשובה על שומוחיה ועל שמעלה בצעלה
וכהשם, חלל לה איננה מסכמת שידועו לצעלה,
ורואה גם להלן להיות עמו באופן שאסור לו,
לפעל"ד איך אפשר לסדר לה סדר תשובה על להצא
על כל ציאת איסור שתעבור ממנה, ומסדרי
תשובה על עצירות שברלוה לעשות אחרת אם
תראה שמתמירים עליה, שמה פעם אחת יתחרט על
מעשיה ותחודר לה' ולצעלה על חטאה, משא"כ אם
יסורי לה סדר תשובה גם באופן שהיה גם להלן
עם צעלה באיסור, אז תחשב שכבר יצאה ידי"ה
ולעולם לא יעלה על דעתה להתודות ולפרש מצעלה,
ותהי' כל ימיה באיסור עם צעלה. ובסדר כזו ממש
נמצא בתש"ו קמח"ז מרן הח"ס (הח"ע ס"ב ס'
י"ג ממש בסופו) וזה נראה לי ג"כ מקו"י מדברי
הח"ס עיי"ש, ועיין פלפול נאה בענינו של הנוצי"י
בתש"ו ק"ז הכתב סופר (הח"ע ס"ב ז') והוא
החמיר הרבה שצריך להודיע להצטל בכל גוונא
עיי"ש דברים נכונים עד מאוד, ועיין גם בתש"ו רב
פעלים (ח"א חח"ע ס"ב א'). ובתש"ו מלפך ארי'
ח"ב חח"ע ס"ב ו' האריך ג"כ בשאלה זו והעלה
שאלו האשכנזי' מחוייב'ת להגיד לצעלה עיי"ש.

ג) לעמוד ל"ה בצפון ח"ג (אות ד). עיין
בתש"ו יסודות מלכו (ח"ח ס"ב
מ"ה) ששאל אודות איש שנכשל ר"ל צ"פ צדיקה
פנו"י מהו תשובתו, והשיב דבתש"ו מבר"ס צ"ב
מבואר ענינה מ' יום רגופים, אך האידנא קשה
הוא לציראות, ע"כ יתענה מ' מעל"ע לא רגופים
אלא צ' ובי' בכל שבוע צ"פ, וכן בשנה שח"ז עור
הפעם מ' יום כהנ"ל, כיון שהי' צ' גופין, וגם במזד
אמריקן גופין מחולקין כבקדושי' וכריתות ע"כ,
(מלאכי בן תש"ו חסד לאלפים ס"ב יו"ד כח"ק של
כ"ק אלאמור"ה הרא"ש בי"ד ז"ל שח"י). ועיין
בפ"ת (יו"ד ס"ב קפ"ה סק"י) ובדרי"ת (ס"ב).

ג) לעמוד ל"ז בספר ח"ג, עיין בתש"ו משיב
שלי (ס"ב רמ"ה) תש"ו חסד
לאלפים (ס"ב ק"ו) תש"ו השו"ת ש"י (ס"ב הע"ר)
ובנוצ"ח חח"ע (ס"ב י"ב) ובתש"ו דברי"ת (ח"ב
ה"ע ס"ב א').

שאוהב לטבילת בע"ק (שם) — טו) מי מקוה אין מטהרין שאובין
בשהן וחלזין (טו).

פירות הנזשרין לחידושא:

א) ביאור רחב בש"ס דה"י ב' (ה' יא) — ב) ביאור דברי
הרמב"ם בדין קישוי לדעת הר"ן בגדודי (ד"ט) — ג) ישוב סמירת
הטור בענין זה (י' — ז) א"א אין המקוה כדנה אם המים
מתמטאין (יד).

סימן כד

שייך לסימן הקודם

ולפי שאחר שזעזעו אחדים (בשנת הש"ס צימו
תנוכה בבידתי עוד דרעברעל"ן) כתבתי
כצענונים הג"ל הערות לכבוד ידידי' הרה"ב"ל
המפורסם מאוד לשם ולחבלה חוב"ט ח"פ מ"ה
ח"ל דייטש שליט"א אצ"ד העלמנץ על ספרו היקר
ספרת יו"ט ח"ג ארסן לבאן.

א) בח"ג לעמוד לה (אות ה') הביא תשרי
הדברי"ת אם מודיעין לאיש ששחטו
זנבה נשיא איננה מסכמת לה, ועיין מה שבי' על
דבריו בתש"ו שער ח"ב ס"ב פא. ועיין בתש"ו
האלף לך שלמה (להגרש"ק מצבדא ז"ל) ששאל
בענין איש שהודית לפני הרב שזינחה כמה פעמים
ומבקשת תשובה אם חייב הרב להגיד להצטל, והביא
שם דברי הנוצי"י, וכתב שצפ"פ ספר החיים (ס"ב
י"ג) העלה שהשומע רק מן הנושא שהתודה נמי
מחויב להגיד להצטל וז"ה צוה לכבוד הבריות, חלל
בניד"ד שהאשה בעלמה מתחווה ומבקשת תשובה
לכריע לריבה להודיע להצטל, ואם היא איננה רואה
אז הרב יודיע, דברי עיקר תשובה לתקן החטא
מכאן ולהבא, ואין תדור עמו באיסור. ויודיעו
בסתר ויגרושה בסתר עיי"ש. עכ"ז כתב הגאון צעל
האלף לך שלמה שאם היא איננה רואה להודיע
להצטל ומחכה גם בדרך שכל יודיעו, שמה שח"א
לעמוד הדת על חלו, לא יודיע הרב להצטל, רק
יסדר לה תשובה על איסור ח"א שצברה עד עתה,
שתתענה ארבעים יום צ' ימים בשבוע ולא תאכל
בשר לא צלילה שלפני התענית ולא צלילה שאחר
התענית, ועל כל ציאה שיצא צעלה עליה (אם לא

הרמב"ם (בספר"מ ל"ח ש"ג) הזכיר מהקרב אל אחת מהעשרות האלו ואפילו בלא ציאה כגון חבוק וישיקה והדומה להם מן הפעולות הזרות והוא אמרו באזהרה חכה, איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כלילי יאמר לא תקרבו שום קירוב בצינור לגלות ערוה וכו' אין לי אלא נדה שהוא בכל תקרב וכל חבלה מנין לכל העריות וכו' עיי"ש, הביאו גם כהדגרי"ל בספרו (דף ר"ע), ובחשו' בית שערס (תחומ"ה סי' רל"ד) האריך להוכיח בנדון שאלתו, שנשאל על אחד שכמה פעמים אשר ילכו חקפו עליו חיצק וינשק אשתו נדה דרך צנדיה היינו על מלבושיה כי סבר שרק לגע בצינורה ממש היו איסור דאורייתא משא"כ על צנדיה רק איסור דרבנן ועי"א לא היה יכול לעמוד כנגד יארו, שטעות היה בידו של האי נצלה דחיצק בצנדיה ג"כ להרמב"ם איסור מה"ח בלאו גמור ולקמן עליה והעלה הבית שערס (בסוף) דלריך כפרה ולעשות תשובה בתענית מ' אשר בלתי תרופים עיי"ש ובפסלי (הקרא תפא"י סי' קל"ה סעי' ו) הביא דבני הרמב"ם אלו והאריך קצת לפלפל עם הש"ך (סי' קל"ה סקי"ב ומחמ"י) ובסוף כתב וז"ל ומכל זה יאל לנו עכ"פ חוכמה מגולה על מנהג רע ומר אזי לנו על שצרי' ואזי לנו כי חטאנו אשר נשק ויחבק החתן בלילה וילכו אל הכערה והוא לא העורה מעומאחה, ואזי' ואמה רואים ושמהים, אזי לנו מלמד איסור קשוי לדעת וגירוי יא"ר ועון קרי וז"ל ר"ל בכו"כ אף כי איסור חמור של חורק ויחנה להיות בכלל יברו ואל יעבור, ובעבור"ה חכמי הדור מהמים וזהו הוא אשר גורם אריות גלות ואבדם הוד ישראל ועינו עוללה לנפשי מכל צד"י כי רבים חללים הפילה עון זה ועלומים כל הרוגיה בכו"ה, ואולי ירחם ה' להשיב לנו רוח חדש ולב עבדו ויהי ידינו רמות למחות אבן העושי' הזכר, ולבשר עון חמור כזה מישלח עוללה"ה הבוער בלפיד אש, ולפי הדברים הנ"ל אין שום חירוק ואין שום התנלות לומר הלא הכלה בצנדיה ומלגוש בהונן דחיצוק דרך האלה ויחבה אין נפ"מ כמו שהוכיח הבית שערס הנ"ל ועיין צד"ש (אה"ע סי' כ'). בספרי שו"ת צ"ח ח"ג סי' קל"ע אות ג' הארכתי בזה ואז לא ידעתי שצד המון כח"י כבר כתבתי בזה.

ועוד בשנה שעברה נשאלתי מרב ת"ח גדול מ"י שנשאל מצע"צ אחד הדר בכפר יחידי עם אשתו (בעבור"ה שחרבו הקהילות קענות ה"י) וידו הימנית כחיצ לו בחזקת שא"ל לו להגביר ואינו יכול נקשר תפילין של יד, ואין איש אחר בכפר שיעזור לו

ד) לעמוד ל"ז בספרו ח"ג (אות ח). בחשו' משיב שלו (סי' רמ"ה) נשאל מאחד שזמן וסח אשתו רוב פעמים ביום א' אף פעמים מועטים האורה ממכה לבא קודם יום א' או יומים, והיה עמה לל ש"ק ובצקר נחודע שגשג בודאי באיסור נדה ר"ל, מה שחשבו וחסונה, והשיב הגאון בעהמ"ח, נהי דל"ה כאונס, אבל גם חיד גמור ל"ה, דרוב פעמים אינו ממכה ווסחה קודם יום א', ובודאי המשמש סמוך לוסחה לריך כפרה גם בלא רחצה (כצשערי דורא סי' ז') הגם דוסחות וסמוך לוסחות דרבנן, ואולי היה נמלאת ספק נדה בשעת הפעולה היו ספק דרבנן דא"ל כפרה (כתבה"מ סי' רל"ד), אבל צנדי"ד כיון דודאי נגשג באיסור נדה, עכ"פ לריכים כפרה כנדה צשוגג, והכין שילתו דמי ב' שערס כשוויים בזה"ל עבדו ועבורה דמי ב' חטאות, ולהתענות עכ"פ בסיורגין כמ"ס צה"ב, אבל כיון שהדור חלוש, יתענו פ"א לכה"פ צה"ב, והמותר יפדו צממון כמנין ל"ז ימים כפי אכלס ששור יום יום, חוץ דמי ב' שערס, ושלא יאכלו בשר ולא ישחו יין כל המ' יום ויחודו וייתחרעו ויהיו רחום ויכפר עון וכו' (שם בחשו' חסד לאנפים סי' ק"ו) ועיין בחשו' תשורה ש"י (סי' העיר'). ועיין בחשו' שערס צנימין (סי' יד) שהעלה דבעבר הכרה פעמים גם הנחיצות ס"ל לערוך כפרה, וראה צמי נדה (סי' קפה) דחולק על הנחיצות וצנו הגאון צשערי צנימין הביא ראייה לדבריו.

ה) דע לך שלא רק בציאה גמורה של נדה לריך כפרה הוא והוא, אלא אפילו לא גמר בציאתו, רק הכרה בה אפילו היא קענה צת ג' שנים ויום אחד חייב כרת ולריך כפרה וצנדיה שניהם חייבים כרת ולריכים כפרה (פשוט בכל הפוסקים) אבל אם הכנים אצרו לתוך ירכי אשתו נדה אז אשת איש אין על זה דין הערמה, כמבואר בנזכ"ח (תהר"ע סי' י"ד וכו') ובחשו' דברי"ח (ח"צ הא"ש סי' א'). והדברי"ח בוסוף שא"ל בכה"ג להחמיר עליו בסינופים גדולים רק תענית ער"ה ויום אחד בצצוע שנה לרופה, ועיקר העוצמת החטא ולקחה אשה ולגמור בעברה ולפרשו מהבטלים של זנות וקלות ראש ולא יחשוק עינו מדמשה וייקיים חטאיו נגדי חמדי ואז שז ורפא לו, ולא ידאג כלל לנצל מתורה ותפלה כי בודאי סר חטאיו וטונו יכופר ואדירה ישמה צבורה וצתפלה עוללה"ק.

ו) לעמוד נ"ד בספרו הצביר ח"ג, וקאת האריך בזה לתכלית הענין ז"ל

עיי"ש, וא"כ לפי"ז מי ששימש בשעת וסתה ומלאה דם ופירש באבר חי לריק ב' כפרות (וב"כ בערוך השלחן סי' ה"ל) ופשוט, ועיין בחש"י נוצ"ח חו"ד סי' פ"ה הובא בפ"ה סי' ה"ל סק"ד ועיי"ש מה שז"ל להח"ס). והנה שאלה מאוד אי נעימה נתגלה לפני. פסם אחת בא אלי איש ירא וחרד לדבר השם עד לחול, בפנים וזעפות, וברחת סיפר לי את המעשה אשר קרה עמו, דעשה בחשבון ימי הוסת וסדר שרק בליל ג' לריק לפרוש מלאשו וע"כ בא עלה בליל ב', ובאמלע החשמיש חזר שטעה בחשבון ובליל ב' בוי ליל הוסת, וע"כ אימה ופחד אחזוהו כי לא ידע לשות ענה בנפשו כדת מה לעשות (כי לאו לורבא דריבן הוא) וחשש שח"ו תפסדו אשתו נדה, ע"כ פירש ממנה באבר חי עוד קודם שראתה, אך דא עקא כי מחמת שפירש ממנה באבר חי ולא ממנה שכן לעולם, ועתה, איך עשה חכם חסוד, נפש לשאול הגיע לקבל חסוד על מעשה הרעב שהגיע לידו. ומתחלה נצטר הענין דמה היה לו לעשות בחמת וצלקת עפ"י הפוסקים שמשפיעם אלו חיים, הנה הפ"ה (סי' ה"ל סק"י) כתב מהחור"ז שחס שמש סמוך לוסתה צבוג וזכר בחמלע חשמיש לריק ג"כ לפרוש באבר חי, ולפי"ז לכאורה בודאי לא יפה עשה צמה שפירש ממנה באבר חי. אבל האמת יורה דרכו כי לדברי החור"ז לא הסכימו הפוסקים האחרונים וברר האריך בחשו' מהר"ם שיק (חו"ד סי' קצ"ו) לחלק על החור"ז ופסק דמלוי עליו צב"ג לפרוש באבר חי עיי"ש והדברים נראים כן לבלע, ומה שכנת בחשו' פני מבין (חו"ד סי' ש"ג) ליישב דעת החור"ז ולסחור דברי המהר"ם כל המשיין יראה שדברי המהר"ם שיק נכונים, ד"ל החור"ז חס שימש סמוך לוסתה וזכר בחמלע חשמיש, דלריק ג"כ לפרוש ממנה באבר מה כיון דאסורה חשמיש, הפרישה באבר חי ג"כ אסור עפ"ל, והמהר"ם חולק דכל האיסור סמוך לוסת, דיש לחוש להבא שראתה בסוף, וא"כ בהפרישה באבר חי אין כאן איסור, משא"כ חס ימתין עד שימות שחא ביי"כ וצ"כ שראתה, ומה שהפני מבין חולק על המהר"ם, דאין לנו לדורש טעמא דאיסור, מדוע אסור סמוך לוסת, רק דהכמים אסור חשמיש סמוך לוסת יהי מלאה עטם שוה, וא"כ ע"י הפרישה באבר חי עשה ודאי איסור חדש כביאה שנית ואי אפשר להחיר עיי"ש. ודבריו קושיא להבנה, דבדאי באיסור דריבן ככל הולך אחר טעם האיסור, וכן בגמירותיהם אין פ"מ העטם, וצוה נסחר ראי' הפני מבין ופשוט. ואמרתיו להכריע קלמ, דהנה האחרונים זוכירו ומרתה הא"ז

להניח חפילין של יד, חס אשתו נדה יכולה לסייע לו בקשירת החפילין של יד, והאכרתי מתחילה בדברי הראשונים ואחרונים אי חס מהרתה לקשור חפילין לבר חיוב מאחר שהיא פטורה ממלוא חפילין (עיין ע"ז דף ג"ט סע"א, ובכורות דף ו' סע"ג רש"י אומר מעשה באשה אחת וכו' ועיין צפ"ר חמלע בע"ז, וברא"ש חולין פ"ק סי' י"ב ובה' חפילין לרא"ש סי' י"ג, ובהגה"ה מיימוני ה"ל לזית פ"א, ובצ"י אר"ח סי' י"ד, ובחשו' חכמה שלמה סי' א' להגר"ש קוועטש ז"ל ובהשו' אסוד חח"ח סי' י"ט, ובהשו' מהר"ם שיק חח"ח סי' ע"ו, ותשורה ש"י ח"א סי' תר"ח והרביתי לפלפל בדבריכם) והעליתי דאין צוה שום עיבוד, ושוב הבאתי דברי הרמב"ם (במל"ח ש"ג ה"ל ודברי האחרונים שהיכים לז"ר) והעליתי בעיקר השאלה עפ"י דברי הפ"ה (סי' ק"ב סק"ז) בשם ספר מקור חיים) שכח שחס בעל הוא רופא יכול למשש לאשתו נדה הדפק ע"י הפסק צנד עיי"ש ולא הסכימו האחרונים ואני מקורו הראתי בירושלמי (סוטה פ"ג ה"א הובא בחס"ס סוטה דף י"ט ע"א ד"ה וכן) ועיין בחשו' מילי דאבות (ח"ה חאה"ע סי' א') ולכן צדדתי. תקה האשה צדי דים וכן תקשור לו החפילין (ואין ענין איסור הב"ח מג"א ובאה"ע אר"ח סי' י"ב לכאן כמובן) או תכרך צבגד את ידיה כדי שיהי הצנד מפסיק והכן. בספרי שו"ח צ"מ (ח"ד סי' ו') האכרתי בשאלה זו ואז לא ידעתי שנמלא בין המון כח"י צענין זה.

ובענין ניעה צעירות מחלקו הרמב"ם והרמב"ן בספחמ"ל מלוא ש"ג, להרמב"ם מה"ח אסור ולברמב"ן מדרבנן. וחלקו ב"ש (אה"ע סי' כ"א) וש"ך (יו"ד סי' קי"ז סק"י וסי' ק"ה סק"ב) צגניע שלא דרך חיוב להב"ש להרמב"ם אסור מה"ח והב"ש מדרבנן, ועיי"ש בתוה"ש (סקע"ו) וסדר"ע (סקע"ד). ועיין בחשו' רש"י א' ח"א סי' חלק קמ"ח) מזה.

סימן בה

שייך לסימן הקודם

ז) לעמוד ג"ו בספרו הנחמד ח"ג. הנה הרמ"א (יו"ד סי' קפ"ה ס"ד) כתב שאם בשעת החשמיש נעמלח ופירש מיד בקשוי צבוג שלא ידע שאסור לפרוש ממנה עד שימות האבר אז יתענה מ' יום בכל צבוע צשני ובחשמי

שפסק דאם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל היום והלילה שלפניו וכן ראו לכל יראי ה' במחנה (עיין בש"ך סי' קפ"ד ושאר אחרונים) ואם טעה בכה"ג שראתה ביום ובצעל מחזור בדיוו של הא"י ונרבה לפרש ממנה בלילה שלפניו, ועתה טעה וצא עליה וזכר באמנע החשמים שטעה אז יכול לפרש ממנה באחר חי וא"ל לפרש ממנה באחר מת, ואם מרגיש בעמלה שאם יפרש ממנה באחר חי אז יאל ממנו הש"י לנעלה בכה"ג אם סמוך לוסתה הוא הלילה הזה שטעה ושבג בצעולתו ג"כ אל יפרש ממנה באחר חי כדי שאל יאל ממנו שב"ל ד"ל אלא ימחין עד שימות ואם ב"כ ובי"כ יאל הש"י לרחמה לא עשה איסור או אפשר שיותר טוב שימכר ביאחו ולא יוילא שב"ל לנעלה. ולפי"ל לכאורה האי גזרה כיוצא עשה כהמחמ"ש, והגם שאנו הכרענו שבכה"ג שמרגיש שאם יפרש באחר חי יאל ממנו שב"ל אז לרין שיפרש עמ"ל באחר מת, עכ"ל אין שום חשש על האי גזרה שלא ידע לשות טעה בנפשו בשעת מעשה, ועוד מחמת הפחד והמורא היה כמעט חתום בדבר, ע"כ יקבל על עמלו להעשות כפי כמו בכה"ג ולא יותר, ומעשה יחי' חזר ביותר בחשבון הוסת ויחמיר חרטה גמורה על טון שצא לידו שלא גרזנו, ודברים אלו כתבו הספיק מוסר בכה"ג ויכופר לו. ועיין בתשובה מאהבה (ח"א סי' ע"ג ד"ה ועל) והבן. הנה בספרי שו"ת ב"מ (ח"ג סי' ק"כ וקב"ל) האררתי צוה ואל לא נזכרתי שבין הדין כח"י כחצתי כבר בעיני ז"ה.

ולפענ"ד

בכה"ג שטעה בחשבון וסבר שעדיין לא הגיע השעת וסת ובאמת כבר הגיע ובשעת החשמים פורסה נדה בודאית צלי שום ספק לריבוס כפרה ודברי המאיר נחיצים (סי' ע"ג הובא בפ"ח סי' קפ"ה סקט"ו) חיירי שלא בסמוך לווסת ודבריו נכונים. כל זה כתבתי לפוס רהיטה בשעה שנשאל לפני השאלה ועתה מאלחי דדרכי חסודה (שלא היה חס"י עד עתה סי' ה"ל אוח מ"ד) שהציג דברי החו"ד ומחמ"ש והאררין בשם ספר פ"ר (במקשה וזה סוף סי' זה) לחלוק ג"כ על החו"ד ובסוף כתב צוה"ל אך אם חושש שאם יפרש מיד יוילא שז"ל יש לדון צוה שא"ל לפרש מיד דאיסור סמוך לוסתה הוי איסור דרבנן ואיסור האולת שב"ל לנעלה לפני חמור מאלו וכו' והכי דלכתחלה אין להתיר אפילו איסור דרבנן מחשש זה דהולאה שב"ל לנעלה וכו' אך בדיעבד צוה יש לדון דא"ל לפרש מיד כמ"ל עכ"ד, וזהו כמו שכתבתי,

ודבר גדול צ"ל ללמוד מדברי הפ"ר (ה"ל שחת"י רק כפי אשר הוצא בדרכ"ה ה"ל) דאם יאיר חקפו ואינו יכול להתגבר עליו ואשחו סמוך לוסת היא עומדת אז ג"כ מוטב שיוילא שב"ל לנעלה משיעול וזה כנראה אינו מחלים לדברי הספר חסידים שרק באשחו נדה ממש או אשת איש כתב בן (עיין באה"ע בחלקת מחוקק וצוה שמואל סי' י"ג) ואני כבר האררתי במכתבי הקודש בענין כזה ובכה"ג הדבר עדיין לרין חלמוד וכפי הנדברים שכתבתי (שם) נראה דרדון עם הפ"ר (ה"ל) ואל יעשה בסמוך לוסת בשום אופן. אבל צוה הא"י יעול ואל יוילא שב"ל לנעלה. ועוד כתב בדרכ"ה (שם) אוח מ"ה) לחלוק על המאיר נחיצים בשם ספר מי נדה (בקר"א על סי' קפ"ה) והדרכ"ה (שם) מאלו ע"ל עד אוח ס"ד) האררין להציג דברי האחרונים הרבה מאוד בענינים אלו. [ואח"כ ראיית בהגבו' מקור חסד על סי' חסידים מה שב' צוה בשם הזוה"ק והבן היעב.]

ח) נא לעיין ביוצאמי (צרכות פ"ג סי' ד') מעשה דר' יוסי בר חלפתא דהוי אחי בסימנא צלילה ויחזיק אחד שהיה המחמיר אחר הבהמות הולך אחריו וזהו כמו מעשר עומק מלאה מים שם וזהו האי מחמיר לנעול מקרי ואמר ליה ריב"ח שלא יסכן עמלו צלילה לירד לחור הבור והשיב לו המחמיר שהוא לרין לעבור עמלו שצא אוחו לילה על אשת איש והוא נדה ואמר ליה ריב"ח אעפ"כ לא חסכן עמלך דכתוב ושמערתם מאוד לעפשותיכם ולא ראה לשמוע ולקבל דבריו אז א"ל ריב"ח ירד ואל יעלה וכן היה שירד ולא עלה ע"כ, (עיין בפני משה, ובפני מעלה ספר החרדים שלא העתקתי לשום כדי שירד צו הקורא). ויש להוכיח מכאן, דעד כמה ערה ריב"ח להכילו גם שידע שבעל עבירה גדול הוא, כי צריך, לדקדק לכל דמיון אפילו הרשעים גמורים אלא אדרבה לשמור ולהחפץ עליהם שישמרו מדרגם הרע כמו שהציג גם בהדגמי (בספרו דף מ"ד) באריכות עיי"ש. וחידוש שלא הזכיר ענין של ההוא לדון דהוב בשצנחיות דריב"ל (צרכות ז' ע"א וצרכות' שם) שמואל כן, וגם מה דאמרה צוריה אשת ר' מאיר לנעלה בהגבו צרוי דהוי בשצנחיות דר"מ (צרכות יו"ד ע"א) עיי"ש, ועוד הו' דהשיב אלא חלקיה לדביותה לזכות ובעינא רחמי על הכוב צרוי דליהדרו (עיי"ש) בתענית דף כ"ג ע"ב) ועיין חסודה נפלאה בתשוב' משיל דקדק (סי' ז') ובעיקרי הד"ע חו"ד סי' י"ע אוח ח"י

ובתשׁו' בית שערס (חיד"ד סי' רכ"ט). וי"ל בדברי תורה (מחלומי' הגדיק' ממנוקאטש וז"ל ח"צ סי' מ"ו).

סימן כו

שייך לסימן הקודם

ט) בספרו הבהיר ח"ג עמוד ק' כתב לאמור, שבהר"ק צעל המחבר ספר יסוד יוסף פסק לנו בסכילא תריפא דגם האשכנזי מלווה על השחחה זרע לנעלה וכתב שרבותיו רש"י ור"י רמב"ן והרשב"א כן ס"ל עיי"ש, ובמכתב"ק קילר במקום שיהי לו להאריך כי הלא רש"י השחחה זרע הצעל אסור לאשחו אבל שייך השחחה זרע באשה בזרע שלה שזו איירי הר"ק צעל יסוד יוסף זכ"ר מזה לא נמלא רמז ורמזה ברש"י ובי"ב באמת בתשׁו' שו"מ (מהד"ת ח"ג סי' מ"ד) דאע"ג לדרש"י גס האשה מלווה על השחחה זרע היינו על זרע של הצעל אבל לא על זרע שלה, ומהאי טעמא ל"ש בהו סירוב עיי"ש ועיין בהר"ע (סו' ה' סי"ב) ובח"מ וצ"ש (שם), ובתשׁו' ח"ס (חאה"ע סי' כ' הוצא צפ"ס (שם), אבל בתוספי הרא"ש (נדב י"ב ע"א ד"ה גסים) מוזכר דס"ל לרבינו חננאל ורש"י דאשה מלווה על השחחה זרע שלה שרואות קרי על ידי חימום ומשמוש רב, וזה בדברי בהדגרי עיי"ש, אבל מהר"ש גראה (צפ"ד נדב פ' צנות כותים סי' א') שפרי לה להשחית זרע צעלה דז"ל אמנם אם תראה להחליט ספירתה מיד ממחרת ראיתה תקנה יפה במוך או בצג דק להפליט כל הזרע או תרחץ במים חמין ויפלטו המים חמין כל הזרע עיי"ש, ועיין טושו"ט סוס"י קל"ו סי"ג). ולפי דברי המה"ח (מלו' א') שמאד נומר שרק בזרע שראוי להזרע מלווין אבל באינו ראוי להזרע אינה מלווה או ח"ש היעצ נכון כי הרא"ש (צפ"י צנות כותים) איירי בנשמה נזה בין הצעילה ולהשחחה זרע הצעל, דכנה"ג רוצה דרוצא כזר אינו ראוי להזרע (ועיין בתשׁו' ריב"ש צוה) וצנה"ג אין האשכנזי מלווה וממילא שרי לה לקנא כשאיינה מכוונת להשחית, זה ג"כ סבת המנ"א (סי' תר"ו סק"ח) שכי' אשה בשמשה חוץ ג' ימים לערצ יוה"כ לזרבה לנבד צוהה בחמין שלא תפלוט שכ"ז ודוקא שלא היה סמוך לנציגתה או סמוך לוסחה דבאזותן שעות רגילות להתעבר ויש לחוש ששחיתה זרע הכריון עיי"ש, ונמלא ראוה מדברי הרא"ש (ה"ל וכן ס"ל לגדולי

הראשונים עיי"ש בדברי חמודות וצ"י) וצוה מיושב חמיהה קמוח"ז הח"ס (בחייד סי' קע"ב) שכתב על המנ"א דלא ידע מנא ליה להמנ"א לחלק ככה"ג עיי"ש, ובתשׁו' (להצטל כו"ס) סי' קל"ו ס"ח, ומה שכתב עליו הס"ט והגאון צעל בדרך טעם בהנכוח על הספר הפארסי (עיי"ש). ועיין במחל"ה (יו"ד סוס"י קל"ו) [ובכן בארלה"צ ממלחין לחזון איש יו"ד סי' ק"ד צעין השחחה זרע שלה והבן היעצ]

ובתשׁו' אחת הארבעה צענין להשחית אברי הזרע וכן אקלר מאוד. הארבעה (שם) באוזה תשובה) לברר ולנבן שכל מי שיעיין היעצ בש"ס (שבת ק"ו ע"ב וקרא"ע ע"א) ובדמ"ס (פנ"י) מה' אי"צ ה"א וי"צ) ישר יחזה בדמסרם בידים את הזכר לוקה ובנקבה פטור אבל אסור מדינת, ובמסרם ע"י כוס עיקרין בזכר פטור אבל אסור ובנקבה מותר ודבר זה בציאור רחובות מפורש ויולא מתורת קמוח"ז מוך הח"ס (חאה"ע סי' ז'), ועיין באר"ע סי' ה' צב"ח (שם ד"ה ואשה מותר וכו') וצ"ש (סקר"ד) ובצרכ"י (סקר"ד) ובמנ"ח (מלו' ר"א) ובצרכ"י (שם אות י"א והבן). ושוב הבלתי דברי הריב"ז (וימות ס"ג ע"ב) על אמרתו דבן עזאי, מה אעשה שנפשי חשקה בחורה, וכתב הריב"ז וז"ל ואסור לאדם לשתות שום דבר שיעקרו כדי לעסוק בחורה, אבל לנעל ממנו חאה ובהורו שרי ואריך וכן שמעתי בשם רבינו הגדול ז"ל שאם קיים מפו"ר וחשקה נפשו בחורה לגמרי ורואה לשתות או לאכול דבר של עיקר כדי שלא יחצטל מתורתו שהוא מותר דהכי דר' יהושע מלו' דרצין (הא דר' יהושע נמלא בדימות ס"ב ע"ב מקרא דערב אל תנה ירך) וצ"י הא שרי רצין וטעמא דמסתבר הוא ושמעתי על גדולי' שעשו מעשה דבד זה צעלמן עכ"ל, והאי הארבעה מאוד לפרש כוונת היעצ להסיר ממנו תולדות הברכה"י (חאה"ע סי' ה') אות י"ג) וליינות לעיין במנ"א (סי' ר"מ בריש הסימן משמיה דהריב"ק ונשאר אחרונים שם ע"ז). ועיין בצמילה (כ"ז א') ובשו"ע ברכ' בבל' תלמוד תורה. ושוב כתבתי דאם הצעל עד עתה לא קיים מלות פו"ר אסור להאשה לשתות כמנא"ר צפיסקים דלעיל, ועיין בתשׁו' בית היולר (חאה"ע סי' ג') ובתשׁו' פרי השדה (ח"א סי' פ"ח), והבאתי דברי היש"ש שאינו מותר לאשה לשתות כוס עיקרין אלא בים לה לבר ליה, וכ"ש אם אין ביה כוללים בדרך ישרה ויראה שאל תרצה זרע כי האי עכ"ל, הוצא

מלות פו"ר למפרע. ומה שהקשה הפ"ח (ה"ל) על ה"ש"ש מהבדל שאין הבלה כרש"ב דלמך שאלו אין בניו וכוונתו כשורה זכור לעזב שנתן נכסיו לאחרים ולא לבניו אלא גם ככה"ג אין רוח חמים ונחב הימנו דשמה יחי לבניו שאינם הנונים בניו כשרים וא"כ גם כן נבי דהרש"שונים אינם כשרים שמה האחרונים כשרים יחי, ולמה שרי להם לבעל ממלות שבת והניחה ב"ע, ו"ל דבדולא אפשר שיהי להם אצל עכ"פ אינם מחויבים כמו שכתבתי לעיל [וכאן באלה"ב רחמי נפקי חשובה סי' רל"ח ובהג"ה שם אריכות בענין ה"ל ועיין עליו והחבשם מחורחו].

סימן כו

שייך לסימן הקודם

(י) **בעמוד** ל"ו (ח"ג אות ח') האריך שהקיעת שופר הוא צדא דמקור ומתקני העינים ע"י שמיעת קול שופר. ידועי דברי קודש של הגאון"ק רבי שמעלקא הורוויץ זח"ע על הגמ' (רפ"ד דר"ה) ולא תקש' ורדית הפס וכו' כי פ"ח בנימטרי לילית וע"י תק"ש מכניעים ומורידים אותה וז"ש ע"י וילאח קול שופר בא דרית הקליפות והכנעתם עכפ"ח, ומי שיש ח"ו אותה הכעא הידוע בידו ולא חיקיו כראוי לא יחב לראות פני השכינה (כמו שהאריך בספרו צוה כנמה מקומות) ועפ"י פירשתי מק"ק שאומרים אחר תקיעת שופר צר"ה, אשרי העם יודעי חרובה ומכוון להכנעת הקליפות ולהוריד הרשעת שלא חצא להפעיל בחייון לילה וע"י יחב ה' צדור פניו יהלכו לחיות צדור ה'. ועוד אמרתי דלכן אנו אומרים קודם תקיע"ש הפסוק ערוב עבדך לעזב אל יעשקי זדים, שהצנים של שז"ל עושקים פרנסתו של אדם ויעשקי הכ צוה כמו שהציו בספרו (ח"ג מהפס"ק ישמה משה ובאר מים חיים) וזה שאלו מצקשים, ערוב עבדך לעזב עש"י תק"ש יחי ה"ש"ת לנו לערוב, כי מתקן ההעא, ויתבטלו המשיחיות הזדים העושקים פרנסתו ומאבדים ממנויות (הנולדים חצא הידועה) ועי"ז אל יעשקי זדים וא"ש.

(יא) **בעמוד** קנ"ו, בח"ג (אות ז') הביא מק"ק (ישי"ע ל"ו) שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע עי"ש, וגל"פ דליחא צ"פ (כי חלל) כי חלל מתנה על איובך ושמרת מכל

בצרכי" (סי' ה"ל אות י"ד ובפ"ח שם אות י"א) ובחש"י פרי השדה ה"ל סי' ה"ל צדא ג') והארכתי לפרש דבריו כדי להלילו מחייל האחרונים, אך עמדתי על דברי ה"ש"ש (ה"ל ואין הספר חח"י) דלויך כתב שאלו אין צניה הולכים בדרך ישרה ויראה שלא חרבה זרע מרעים שרי לה לשחוח והלא מפורש וילא משי"ם (ברכות יו"ד סט"א) דלא כוונתי דעל מה שהשיב חזקי מלך יהודה שלכן לא עסק צפורי משום דחזי ברו"ק דנפיק מוניה בניו דלא מפליג השבי ל' שמיני הנציה צבדי כצ"י דרחמנא למך לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קוב"ה לעבד, כמו כן נומא הכא צבדי כצ"י דרחמנא למך לך מאי דמפקדת לעבד אל תח ודך איבעי לך למעבד, ואם יגדלו הנערים זרע מרעים צנים משיחיות ח"ו מה דניחא קמיה קוב"ה לעבד. ועוד קשה לי על חזקי מלך יהודה גופי דהלא הכל בידי שמים חוץ מוראח שמים וא"כ אפשר שבניו יחי עובים ועכ"ל דהלא חזקי הדגים שחב"ה צ"ה"ק" (עיין צ"ס יעירות דבש) שכן יחי (ובהא דחריה סותר הידיעה כבר האריכו המפרשים הרמב"ם והראש"ד בראש"ס), ע"כ שפיר עשה לפי דעתו שלא עסק מפליג, אצל צומתיו מן הוא זה ואחריה אשר מלאו לבו לומר שחובה צ"ה"ק לעבד מלות פו"ר מחמת צדור הדברים שהצנים שילדו יחי צנים משיחיות שמה הראשונים רעים היו ואחרונים יחיו עובים. וי"ל דשאני דיו של ה"ש"ש שכבר קיימו מלות פו"ר דאורייתא והשאלה בידון לעבד אל תח ודך שהוא דרבנן (עיין באל"ה סי' א' סי"ח ובדמ"א ובאחרונים) ובמקום לעבד לא גזרו רבנן כמו לעבד גדול לדידה דשרי לשחוח לה כוס עיקרין כמו כן אין לך לעבד גדול מזה להורים ישרים לראות צניהם לילך בדרך עקלקלות ועי"ה בשעמ"ק (מנחות ע' ע"ב צסוף אות א') ובדן, וזהו יסדתי חמיהם הלקוטי סופר (מנח"א) סוג אלה"ה שהקשה על ה"ש"ש (ה"ל) מנמר צ"ב (צ"א ע"א) דאמרין החם מתלא אמרין בחיך דילתה שיתין חוליד חד דמשיחין זריו עי"ש והניחה ב"ע, ובאמת לק"מ דבדולא צמקוס שמתו בניו ר"ל וממילא לא קיים מפו"ר למפרע (בביצמות ס"ב ושר"ע אה"ש סי' א' סעי' יו"ד) ע"כ בודאי מחוייב וא"ש ואם כוונת הלקוטי סופר להקשות דמליו בשבסוף היה לו צן הבין אז בל"ה לק"מ כלל דאפשר שכולם הגונים היו כשמתו, ושפוע. (ועי"ש צפ"י רבינו גרשום), אלא ודאי דכוונתו היה להקשות דמה אנו רואים דגם שמתו עסק במלות שבת וזה אינו דאם מתו אז נתבטל

דערנאך עורף, שטורפ' וחוטפ' מלפניו ציוו המצקים ודורשים חקקים ושוקים אחריו בע"כ, ומרוקים שפע צינור דליה צלחי ידעוהו, וזה שאמר בגמ' ומר זוטרא אמר מהבא להודיע ולכן אמר חורב לישנא דחוק על ציונות להודיע ולרמז על העריפני לכס חוקי שיש לו שייכות גדול עם חקיעת שופר שניתן לנזק לערוף המשפיעים לכל יערפו פרנסתו.

ידועי' דברי הרי"ק שראש חיבות ציומו חתן שכרו הוא שבת, ופירשוהו ע"י הרי"ק דכל ברכאין דלעילא ודלתחתא ציומא דשבת חליון, והשבת משפיע מזון לכל ימי השבוע, וזהו ציומו חתן שכרו, ע"י שמירת שבת יתן הקב"ה שכר להשומר שבת כדי להפטרם, והבן. וזה"ל הציא אשרי אלוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה, אשרי לחדש צבורה ועוה"צ וכו' יחזיק ויחזק במצות, ולא ידי העצירה יחזיקו בו, וזה אפשר רק בשומר שבת מחללו וע"י זוכה לברכאין דלעילא, וחי' החיזונים אל יערפו ממנו ציונות הקצובים ונחויים לו, לכן ושומר ידו מעשות "כל רע" החטא שבו נכלל ביחד "כל רע" וזהו חטא הידועה שממנו חולאות חיים וכלל תלוי במזל (במזל ז"ל), ורק אם שומר נפשו וידו מעשות חטא הזה, אפשר לו שייחזק להחזיק בשאר מצות ולא יידי לו מחלול הכהלת ציוו לבין אציו בשמים, וזה שאמר חורב כי תלך מחנה על אייבך, שנברא ע"י מעשיך הרעים, רק אז אפשר שתלך את המלאכי החסנה שנבראו משארי עבירות, אם וגשמרת מעצירה שכולל בעצמו כל דבר רע הוא חטא המזל ואז תלית בכל דרכיך, וצוה מלאכי רמז בפסוק שוב ישראל עד ה"א וכו' שוב ישראל ר"ת ש"י, גמטרי' קר"י, שיעקר אשונה ישראל שיהי באפשרות לשוב לה' תלוי בחיזון חטא זה, והבן.

ובזה פרשתי הדק היעב, המדרש פליאה חלו זכיתם הייתם קוראין כי ציוס הזה יכפר עליכם לעבר אחכם מכל חטאתיכם, ועשיו שלא זכיתם אחם קוראין עומאחה בשוליה לא זכרה אחריה עכ"ל. ובכוונה אם העציר רצוני יח"ש מצין ומשיג מהם המצדיל ציוו וצין החשבה תלוי שצשנים הוא החטא הידועה, ושם אל ה' מעומק לבבו בלג נכבד ומדכה, אז יכול לכות שישו אל ה', אבל כל זמן שלא שם על לבבו האטום וסחוס, שחטא הזה בעברו וכמהות חזקת כבדו לא חמוט עומד ציוו וצין השכינה, אז אפילו על שאר עבירות

דבר רע, ופירשו כי להסכים פיות המקטריגים ומשפיעים של המלאכים מלאכי חבל שנבראו ע"י חטא הידוע מזל' הוא היחיד קשה, ולרין לזה יגיעה רבה ועצור קשה לקנן ידי המקטריגים האוחזים ומחזקים את הצעל העצירה, כדבר הדורשי רשימות לפרש נפקת התנא הסתכל ב' דברים וכו' ואין אחת בא לידי עבירה, היינו הידים האוחזים להעצור ופושט, כי חיית הנה החטאים ופושט ע"י המלאכים שנבראו מהן, ועפ"י ראיית לפרש פסוק אחד מנעים זמירות ישראל (תהלים קמ"ב) הקשיבה אל רינתי כי דלותי מאוד, כי עניית מכפרת (וכמו שכבד גם בספרו באריות) ואסמכוהו על הפסוק יתן עני צעניו הללו מרופי, כמה המשפיעים שנבראו ע"י עבירות, שרודפים אחרו ומה שצבחה לדרפו הוא מעט כי אמנו ממנו, היינו שהחיות קבלו ממנו בגדר מתרחיץ ומתרחיץ היחיד גדולים ועלומים הם אשר נבראו מעצירה ש"ממך יאלו", פי' עומאח הקרי שהיא עומאח היואל מגופו ממנו מתקדו, וזהו אציהם ויואל. ולעיל כתבתי מהגה"ק אור עולם ר"ר שמעלקא ניקלשבורגער ז"ל וקללה"ה שחקיעת שופר פועל לצעל קיעורג מלאכי חבל שנבראו מאחרו חטא ולבכיר המרשעת שמצירה צי"א להולאת ז"ל ולהצילו מעשק ששוקים פרנסתו כי המה ציבים החוטפים ציונותיו מקודם ויתרוקו ע"י צינורות השפע והכריח ר"ל, וזה שאמר חורב"ק חקעו בחדש שופר וכו' והצילם מעשקים כה"ל, כי אז חזון חוק לישראל הוא, ואין חוק אלא לישנא דמונות (בינה ע"י) לחלק פרנסה לכל באי עולם ולעמו ישראל בפרט, ולכן כדי שלא יקטרגו אחרת חורב שיתקעו כדי לסתום פיהם של המקטריגים והעשקים פרנסתם של ישראל. וזהו הכנתי דבר שעמדתי עליו זה כמה ולא עתה צדי למלא פשר דבר וכו', דליתא בגמ' (שם בינה) מאי משמע דהאי חק לישנא דמונות הוא דכתיב ואכלו את חורב אשר נתן להם פרעה מר זוטרא אמר מהבא הערפני לכס חק. ופלא מה רואה מר זוטרא להציא ראייה מפסוק במשלי עניו שיש ראייה נכונה מפסוק מפורש בחזרה, וכי כעורה היא הראיה הראשונה. ועפ"י א"ש צבורה"ה דלכאורה יש לזקק בפסוק העריפני לכס חוקי למע בהר החכם מכל אדם בלישנא דהעריפני מלשון עירוף שהוא היפך הכנה המזון ולא נקט לישנא קלילא המורה על הכנה מונומית, אך ח"ש כי רוב לרמז בלישנא דהעריפניו שפעמים מונומית של אדם קצובים מראש השנה ועד יוה"כ"פ ואכ"י אפשר משפיעים מידו, מלישנא

כזאת חזק לא הוי מלך הדין רק מלך יומום ומוסר דר"א והשתחא דלחית להכי י"ל בקינור ממך בפשיטות דש"ס זכוכות (שם) איירי מלך הדין ובערכין איירי רק מלך יומום ומוסר דר"א וממילא אין כאן שום סחירה בין ש"ס זכוכות וערכין ודברי העושי"ע נקוים דש"ס אינו מביא כי אם דבר שהש"ץ מחייב מחמת עלות מחמת ויהיה אצל דבר שאינו מחייב אלא רק מלך יומום ודר"א לחלק כבוד לציבור את זה יעשה הש"ץ מעלות ופטרע שזה אינו מחייב אלא כי אם בתפלה שאינו בכל יום כי אם מזמן לזמן רחוק או אדם גדול בזה לביה"כ להחפול שם ויצא מונון למה השמיט הרמב"ם מימרה דבר אפי' משום שאינו דין רק יומום ודר"א והבט שהכרח דיינים נמלכים ברמב"ם ועושי"ע שאינם מלך דין רק מלך יומום ודר"א חזק נופא דאין מסרבין לגדול רק מלך יומום ודר"א הוא וכו' כמו שהכרח מה לקמן (ולקמן נכתב ממחרש"א דאין מסרבין הוי דין) וכמו כן הכרח דיינים מאוד עכ"ל ממחר שציארו שמלך עיקר דר"א ויומום פטור הש"ץ קבוע ודברי רב אפי' לא נאמרו אלא ליחר שאת וליתר עוז ע"כ לא הביאו הפוסקים ובה שכתב צביאור הלכה (שצמנשנ בצורה סי' י"ג) ליישב תמיהה ההגדלו' וזק"ל הם דברים תמוהים מאוד אינם מוציאים כלל.

(ד) כ"ז אמרתי לפום רהיטא אצל עשה חזק רואה שצמנשנ הביא הרמב"א (סי' תר"ז) ס"א) דאסור לחזן לקרוא את המגילה עד שאומרים לו קרא, ולכאורה מצוה דאפילו בחזן הממונה ע"ז (ולא כמנ"א) וע"כ הטעם לזרז לממליך צביאורא או עס הממונה ע"ז, וזה דיו של רב אפי' ממחר דקריאת מגילה הוי ענין מזמן לזמן רחוק ובהי שבוט ש"ץ קבוע ככה"ג לרזק לממליך וגם הסבירות שכתבתי מודעת עממי חזק רואה שצמנשנ צ"ע היעב כי ז"ל המחבר (סי' לק"ע ס"ג) אפילו ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו קרא (עיין סי' י"ג סע"ז) ובהו שש"ץ כשרולה מצד וקורא צלי נעילה רשות משום דהוי כאלו משעב משיכוו נש"ץ כרשויה על כך הג"ח וצמנשנ אלו אין טוהגין כן (עיין ריש סי' תר"ץ צבג"ב) עכ"ל וכן הן הדברים שכתבתי לעיל דממחר שכבר נחמנה מהלצור אין שום זיגול כצדום ואין שום ויהיה אם קורא צלי נעילה רשות רק אם רואה לישול רשות ליחר שאת הדבר נכון וכו' ודברי המחבר אפילו ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו קרא הוא תוספתא מפורשת (מגילה פ"ג הובא בר"ר

בדברי תורה (ת"ד אות ס' וס"א) שוב אמר לי ת"ח גדול אחד שכן נמלא קושייתו בספר גמז חיים להגר"י זונדל (תאור"ה סי' י"ג) ובס' החפץ חיים להגר"ח פתלנא (סי' נ"ב אות י"ג). ועיין בס' יד אלי' (סי' ל) שעליו לין המהרש"ם דע"ח.

(ג) ומה שאחזה אני בזה הוא דבערכין (שם) צעי רבי אבין עולה נדבך לציבור עטונה שירה או אינה עטונה שירה ור"ה הש"ס לדייק ממה דכתיב ויאמר חזקי' להעלות העולה להמנחה ובעת החל העולה החל שיר ה' והתאזרנות ודתי הש"ס דהמשעב צחוקי' הוב ככנס הכא עס העומר דהוא עולה חוצה בע"ז צייקין וכו' דלוימלכו דקמצעולא לכו מי הוקבע ר"ח צומט דליקריב או לא וע"ז מחקי' לה ר' אויב וליחזי פסח הכי עמיד מזה הכי אכיל וע"ז חרין רב אפי' מידי דהוי אשליחא לציבורא דממליך פי' ר' אפי' אמר דלעולם ככנס הכא עס העומר הוב וכו' דממליך לאו משום דמספקא ליה אימתי הוקבע ר"ח דולא ידעו מחי הוקבע ר"ח רק רשותא הוא דקנסיב וכו"ס סיים ע"ז השתחא דלחית להכי אפילו חימא עולה חוצה (פי' צחוקי') הוב עולה חוצה ולא ככנס הכא עס העומר וכו' דממליך) מידי דהוי אשליחא לציבורא דממליך ע"כ. וכדבר לרזק צביאור רחב צמאי פלגי סתמא דש"ס ורב אפי' ולמה לא ר"ה רב אפי' ג"כ ליישב כן דלעולם עולה חוצה הוב ומידי דהוב אשליחא לציבורא דממליך ור"ה לו דבספרא צמנשנ פלגי (ועיין היעב צבג"ב יע"ז) דרב אפי' ס"ל ממחר שכל זה שש"ץ קבוע לרזק לממליך צביאורא הוי רב מוסר ודרכ' ארץ לכבוד הציבור לא שייך זה אלא בדבר הבא מזמן לזמן רחוק אצל לקרבן התמיד דהוי מקריבין מידי יום ציימו בזה ליכא שום דר"א וכו' הציבור לממליך בזה בכל פסע וכו' שירחא שלא לזרז וכתמא דש"ס ס"ל דגם בזה צקרבן של תמיד דהוי בכל יום הוב שייך כבוד ודרכ' ארץ מדעמו שם חזקי' מלך יהודה שלא הוב דרכו לעמוד שם תמיד וא"כ הכל א"ש דהש"ס (זכוכות) דמצוה שם שהטעם שזרז לרוב הוא להראות שאינו כדי אצל ש"ץ קבוע א"ל לרוב ולא לשלול פי' הציבור בכל פסע ועסם צתפלת התמידין משא"כ בערכין קמיידי שש"ץ קבוע שדרכו לממליך צביאורא הכי דומיא דכנס הכא עס העומר צתפלה שאינו בל כל יום ויום אלא צתפנת וי"ע ויומם ונראים או בכל חפלה וצתפלה שכל יום ויום אם גדול אחד בזה לביה"כ דומיא דחזקי' מלך יהודה שהיב שם לעת

הוא וגסות כמו שמצואר צמרדכי הוצא צמסנה צרורה (סי' תר"ל אות ז'), והלא אפשר לומר דרבו שאני אצל הרבה פעמים מלינו צכ"ג שכי' מצדדים ולא סירבו כמו ר"ע שעתו לו ר"ג רשות לצרכי (צרכות ל"ז ע"א) ושאל משם ג"כ לק"מ דהוי רבו ועוד דאמרו (צ"ס"ס ש"ס) קפץ ר"ע וצרכי וכבר דקדקי באחרונים מאי זכ קפץ (ועיין בל"ח וצבאר מים חיים ושאר אחרונים) ונלפי"ז א"ש דקפץ דהיה לו לסרב ורק לכן לא סירב כדי להודיע הלכך לרבים דלא כר"ג, ועי"ש עוד (צרכות ל"ט ע"א) צבר קפצא וצ' תלמידיו שלא סירבו, ור"ב לא סירב כשרצי נתן לו רשות לצרכי צרכמ"ז (צרכות מ"ג א'), ועוד הרבה חוץ מהלכו נמלא צכ"ג צ"ס"ס ונלאחי להפס אחרים, ועב"ל דהר"א"ה מכאן לקח דיו צמקום מלוח א"ס גדול מצד אדם אחר צמלוח שהיה כבוד לו מיני דשריות לו אל יסרב ולכן שפיר אמר באומר גדול לאדם סירד לפני התיבה אל יסרב אצל החוס' (פסחים) איירי צמילי דרשוחא ולא צמקום מלוח שפיר אמרו דצכ"ג צמקום כבוד ושררה אין אומרים אין מסרצין לגדול והכל א"ש ועי"ש צמכרש"ל צח"א (פסחים פ"ו ע"ג) דהאי דאין מסרצין לגדול הוא לא מגדל דר"א אלא צב"ל דינא הוא מאחר שלמדו כן מאצברס אציו ועיין בל"ח רבב (סי' ק"ע אות ט"ח), וצכ"ג רש"ש (פסחים ש"ס) לא רחב דברי הל"ח רבב כי כבר קדמו שיי"ש.

פה דעברעצין שנת תש"ו לפ"ק חרש תמוז

משה שמעון

אב"ד רקח"י פה

פירות הנושרין להידורשא:

- (א) תמיה רבחה על הטור א"ח סי' נ"ג ממנו ערכין י"א ב' (ב) — ב' ביאור דברי חיים ערכין וישוב לדברי תוס' (ג) — ג' ישוב לדעת הרמב"ם שהשמיט דברי ר' אשי בערכין הנ"ל (שם).

סימני בט

(תשובה זו כתבתי בדעברעצין)

נשאלתי

מאיש ירא וחרד לדבר ה', בשעת תפלת שמו"ע שצריך להשוות הרגלים אם צריך להשוות כ"כ שיהיה עקב בצד

וצר"ש שם מגילה פ"ג וגם צמרדכי שם עי"ש היטב וצמכר"ס פ"ב מה' תפלה ה"ז וצמ"ע היטב מקומות הנ"ל וצמ"ז וצמ"ע צמסנה צרורה). אצל צמ"ח דברי המג"א (סי' תר"ל סק"ב) מוכרחים דגם צמגילה א"ס הוא ש"ך קצוב וממונה ע"ז א"ל לקח רשות ומה שכתבתי לעיל דהעטם משום דהוי מזמן לזמן רחוק זכ אינו נכון מאחר שזה נלמד מהכוספתא והכוספתא צקריה"ת קמיירי ודברי המג"א כן הן דברי המחבר (סי' קל"ט ס"ג כמו שז"י המג"א) וגם לפי"ז א"ש דברי העשו"ע דצב"ה העתיקו דברי רב אשי, ודברי רב אשי נוצעים מהכוספתא (מגילה פ"ג הנ"ל), ומה שכתב הרמ"א (סי' לק"ט ס"ג) וצמדינות אלו אין טורחין כן אין טורחין להלכות על המחבר, ועיין בדרכי משה וצ"ח. והאי דינא דש"ך קצוב עתה הוי כהאי דינא שנצב צשי"ע (וי"ד סי' ח"י סעי' י"ז) שמהל הדין מנדין טבא שלא הר"א סבינו לתי"ח אפילו צמל"ה הסבין יפה ועכ"ל עתה שנבנו למנות אנשים יודעים ע"ז מחלו חמשים כבודם כי"כ צמ"ד ש"ל הש"ך קצוב לשאלו פי הממונים בין צדבר שהוא בכל יום ויום בין צדבר שהוא מזמן לזמן רחוק אצל צב"ה נראה שדרכין צבור ש"ס ש"ך קצוב צביה"כ וצ"ח חסם אחד גדול להחפול החס' לר"ך לשאלו פיו אל יתחיל להחפול בצחקי' מלך יהודה צקרבן התמיד כסתמא דש"ס ערכין (י"א ע"ב), וצ"ח יאלו יד"ח צצירור הלכה ז'.

(ה) ועדיין על דבר קטן דעתי לעיור (ורמתי

עליו לעיל) על מה שהמחבר (סי' נ"ג סעי' ז') כתב וא"ס האומר לו סירד הוא אדם גדול אין מסרב לו כלל ודין זה כתב הב"י צ"ס הר"א"ה ולא ידענא והלא הוא מדרש רב מפירשת (פ' וירא על הפסוק ויאמרו לא כי צרחו נליו) וצמ"ח צב"ה מליטע דף פ"ו מכאן שמסרצין לגדול הוא צבור ש"ס (ש"ס) אצל ש"ב נחמתי דיפ"ה עשה הב"י שכתב כן צ"ס הר"א"ה, ולבאור דברי הר"א"ה צמ"ח ל"ט, דכבר כתבו החוס' (פסחים פ"ו ע"ג ד"ה אין מסרצין) דצדבר גסות ושררה אין אומרים אין מסרצין לגדול והוא צמ"א (סי' ק"ע סק"י) וא"כ לירד לפני התיבה שהוא דבר גסות להרבות שהוא כדי לזה כמו שכתבתי לעיל לא היה לנו לומר אין מסרצין לפי שיטת החוס', אלא דלכאורה שיטת הר"א"ה מוכרה דברי אמר לרב קום משי ירך (צרכות מ"ג ע"א) לא מלינו שבי' מסרב אעפ"י להולא רבין יד"ח צכ"ה המזון היה מצדו, מיתנא דשררה

יהיו זא"ז והגדולים יהיו פרודות זמ"ז. ולפי"ז במה שאמר הירושלמי שהמלאכים אין להן קפילין בזה ר"ל לפרש דרגל וסרס של המלאכים יהי באופן שמן העקב עד האצבעות יהי דבוקים וסמוכים זע"ל. ועיין בעור חו"ט סי' ל"ב בציור דברי הירושלמי ועיין בב"י ד"ח פרישה וצחי"ל על העור בשם הרמ"ה מה שכתבו בכוונת העור למח לו להציור דברי הירושלמי מאחר שהציור דברי הש"ס, ולפי דבריו ח"ש, דהעור ר"ל להכריח ע"ס דברי הירושלמי שפי' הש"ס שלנו כמו שכתבו ולא כה"ס ניהינן שהציור הרביעי יונה, ודו"ק. ועתה בא לידי האלי רבה שהוא מיקר המליחות חו"ל (סי' ל"ב חו"ט א') כתב ר' יונה יש שיהינן לתת ריווח למעלה אלל האצבעות משום דכתיב וקפ רגליהם כקפ רגל עגל ע"כ, וכתב ע"ה ושפ"י שמיסים (הרי"י) שא"ל לך, משום דמש"ס שלנו לא מוכר מזה כלום, מ"מ נראה דמאן דנהיב כך "מדות חסידות" הוא ע"כ. ולענין משנן רבינו יונה ואין זה כלום שהרי בש"ס לא הזכירו אלא שידמו לאחד, ע"כ משמע דשלא כדין עושין כשנותנים ריווח למעלה, דדוקא בענין שידמו אחד וכן משמע באבדוריהם דף ל"ב ע"כ"ל האלי רבה חו"ט בזה (העמקתי כי אין הספר חורב הזה מליי ציד כל אדם). צור"ל כי המשין ישר יצין בעדרי רבינו יונה מראין כהאלי רבה ולא כהש"ס [אלל חו"ט מזה קשה מאוד לירד לסוף דעת הע"ה, מאי זה מידת חסידות לנהוג להביא ריווח למעלה באצבעות, ואפשר משום לקיים גם וקפ רגליהם כקפ רגל עגל, והיו בגדר "יראת שמים" וזאל ידי שיהיה "רגל" ישרה וקפ "רגליהם" והבן. אלל זה פלא, מאחר שלא מוכר בש"ס, ומש"ס מוציא להיפך ובוותר מהירושלמי כמו שכתבתי. אולם לקמן אציא ראשונים שכ' לקיים גם הקרא וקפ רגליהם כקפ רגל עגל. ולפי"ז דברי הע"ה עולין שפיר, ומידת חסידות" שכתב בכוונת יראת שמים וזאל ידי שיהיה כק"ל בעהרית" — עכ"פ דיון צרור אלזינו כהאלי רבה כמו שהוכחנו לעיל שאריך לבחלה לסמוך העקב וגם האצבעות זל"ז בלי שום ריווח בניהם לא למעלה ולא למטה ולעמוד לפני ה' ברגל ישרה מכוונים זל"ז כאלו הוא כפות ברגלים כעבדא קמח מריה בלא תוספת שיעור (מהרש"ה במקומו ובמפרשים ובצ"י) ודיעבד אינו מעבד בשום אופן עיין באל"י רבה ובפרמ"ג ובחחרוים. ומאלתי בלגוס (סי' ל"ב) שנותן ג' עשמים למח לריך לכוון רגליו בשעת הכפלה ולפי עטס רבי' שכתב שכשעומד כן (רגליו מכוונים) אינו עומד בחזקת על רגליו וזה מוכר שעומד באימה

עקב וגודל בצד גודל, או אינו צריך כי אם שעקב יהי' בצד עקב, אבל האגודל של רגל ימיני יכול להיות מפורד מהאגודל של רגל שמאלית, כדרך העולם.

השבתי, עיקר ההלכה להשוות הרגלים זא"ז בין בעקב ובין באצבעות, אבל אינו מעבד ויוצא ייר"ח גם באופן השני.

איתא בש"ס (ברכות יו"ד ע"ב) ח"ר יוסבי צר חנינא משום ראב"י המתפלל לריך שיכוון רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה (ופרש"י יכוין אח רגליו זו אלל זו ורגליהם רגל ישרה נראין כרגל אחד עכ"ל), וכונתו פשוט דמאחר דכתיב בפסוק רגליהם בלשון רבים ושם כתיב רגל ישרה בלשון יחיד, ש"מ שאריך שיהי' נראין כרגל אחד. הרי מוציא שאריך שצין העקב וצין האגודל של הרגלים סמוכים אהדרי. ועיין בדברי חמודות (ברכות פ"א חו"ט ג"ח) בשם הרוקח. וכדבריו מוציא בדברי רבינו יונה חו"ל: כלומר לריך שימכר אותן זא"ז בכיוון, כאלו אינם אלא אחת, משנן רגל קא דייק, דמשמע שיהי' סמוכים זה לזה כמו אחד וכו'. ויש שיהינן לתת ריווח למעלה אלל האצבעות משום דכתיב וקפ רגליהם כקפ רגל עגל, ואין זה כלום שהרי בתלמוד לא הזכיר אלא שיכוין אותן ויסמכם בענין שידמו אחד עכ"ל, הרי בעהרית" כלל הכ"ל, ודעת הי"ס ניהינן לדעתיו הוא, שיקיימו צפעס אחת שיהיה ביחד, רגליהם היינו אלל האצבעות יהי' נראה רגליהם, היינו רבי' רגלים, ואלל העקב יהי' רגל אחד מחוברים יחד ואח"כ ראוים שיהיה יכוין לדברי המחזירי (לקמן חו"ט ג'). חו"ל הירושלמי (ברכות פ"א ח"א) זהו שעומד ומתפלל לריך להשוות אח רגליו תימן ואמרינן, ר' לוי ור' סימון, חד אמר המלאכים וחד אמר ככהניס, לא תעלה צמעות על מוצאי, שהיו מהלכים עקב צד גודל וגודל אלל עקב, ומ"ד כמלאכים ורגליהם רגל ישרה, ר' חנינא צר אנדריי בשם ר' שמואל צר סוער המלאכים אין להן קפילין (פי' חוליות ברגליהן), המשך בדברי הירושלמי קשה מה ענין המלאכים אין להן קפילין להא דנעיל (ועיין במראה הפנים מה שצ"ל). ולפי"ז ח"ש מאוד דרגל ישרה אפשר להיות באופן עקב צד עקב ואצבעות צד אצבעות שיהיה יחד וגם אפשר לפרש רגל ישרה עקב צד עקב אלל באצבעות הרגלים פרודות זו מזו. אלל מו שאין חולי' ברגליו זה אינו יכול לסמוך רגליו זא"ז באופן שהצ' עקב

עליו. וחד אמר כמלאכים, כלומר סמוכין ממשי שנאמר ורגליהם רגל ישרה. ובגמ' ידין סוכר כמ"ד כמלאכים, הילכך לריק ליונים כדי שידמו רגל אחד. ויש שוכנים לחת ריוח למעלה אלל האצטעות, משום דכתיב וכף רגליהם ככף רגל עגל. ובספר הכר מלאחי ככל לשון פרש"י ח"ל פי' שיכויו זו אלל זו שיכויו דומין לרגל אחת, ובתוס' רבינו יהודה שירלואין כ' ח"ל: רגל ישרה פרש"י דדיוק מדכתיב רגל משמע דחרויכוו כחד רגל, אי נמי יש לפרש מדכתיב ישרה, שמכוונות רגליהם ומישרות. וצירוש' פלגיו צב אמוראיו חד אמר ככהנים, דכתיב לא העלה במעלות על מזבחי, כלומר אין להרחיב את פסיעותיהם, אלל הולכים עקב צד גודל, וחד אמר כמלאכים, דכתיב ורגליהם רגל ישרה, ומכאן נראה לרבינו דהא דאמרין בסוכה אמרו עליו על צנה של מרחא צת ציתוס שביה טעל שמי ירכות של שור הגדול הלקוח צאלק וזו וכו' הולך עקב צד גודל שלא להרחיב כמו הוי עושה כן, אלל שכן יש לו ללכת כשאר כהנים, עכ"ל. וככל דצרינו כתוב בתוס' ר"י החסיד, וריש דברי התוס' ר"י החסיד ותוס' ר"י ש' הר"ל כתוב גם בתוס' הרא"ש. העולה מן הקיצון שלרוב ראשונים העיקר שהצ' רגלים יכיוו מתחלה ועד סוף זו אלל זו שיה צבוע אלל מי שמפיר רגליו בצלצעותיו ג"כ שפיר עבד.

חדש אלול שנת תש"ז לפ"ק פה דעברעצין יצ"ו

משה שטערן

אב"ד דקה"י הג"ל

פירות הנושרין לחידושא:

(א) ביאור בדברי הש"ס ברכות ס' ב' (א) — ביאור בדברי הירושלמי ברכות פ"א הל"א (שם).

סימן ז

נשאלתי הנה בסידורים נרפס באמצע ברכת שומע תפלה אנא ה' חשאתי עייתי ופשעתי לפניך וכו' עד כל שמות שפגמתי בשמך הגדול, אם כשר ונכון לאמרו בכל יום או לא, או רק מזמן לזמן יאמרו.

ויראה ובהכנסה לפני צוראו ית"ש ע"כ, ולפי"ז צודאי יותר נכון שהרגלים יבי' מכוונים ז"ל לגמרי ולא יתה ריווח אלל אצטעותיו כי אם מניח ריווח אלל אצטעותיו אז עומד ביותר חזקה מאס אינו מניח כמנין דו"ק, וכן יש להורות למעשה צמח"ת. [כאן צללה"צ ראינו בספר עוד יוסף חי פ' משפטים אות ד' ובספר ערוך השלחן סי' ז"ה ס"ב מזה]

(ג) ועתה מלאחי צב' האשכול (כל' חפלה וקרי"ש סי' ע"ח) ח"ל איכא מאן דאמר דהאי כיוון רגליו כמלאכים הכי הוא דעקבי רגלים סמוכים זו לזו, ואצטעות הרגלים פרודות אלו מחלו וזה כעין סגנל (הגנל) שדומה לכף רגל עגל ודכ' ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל עכ"ל, וזה כה"מ שצרינו יונה ופלא על צעל ס' האשכול ששקל לפי' זה מחאש שהוא נגד הש"ס ושמה גם הוא הבין כצעל העולה תמיד ודלא כר' יונה אלל האמת יורה דרכו שפשטות דברי הש"ס מור"י כר' יונה, וכמו שכתבתי.

(ג) ודבר פלא ראינו במאורי (ברכות י' ב' ד"ה המהפלה) המהפלה לריק שיכוין את רגליו עד שיכיוו שריסם נראין כחד, ובתלמוד המערב פירשו שיכיוו מכוים כנגד עקביו ומתפדיין מלמעלה, הוא שאמרו דרך סמך ורגליהם רגל ישרה, רגלים ממקום אחד ורגל ממקום אחד, וכוא דמיון רגל עגל.

[ואח"ז] רב כשצאתי לאללה"צ מלאחי ס' המכתם על מס' ברכות וכו' שם ח"ל: לריכין שיכוין את רגליו, ומפרש צירושלמי שסומך עקביו ומפיר אצטעותיו, דכתיב ככף רגל עגל. וכל זה הוא כדי שיראה אדם את עצמו צעמד בתפלה, כאלו הוא מלאך עומד לפני השם בצחיה וציראה עכ"ל (וטיין צב"י סי' ז"ה). ובפי' ריבצ"ן כ' כפרש"י שיכויו נראין כרגל אחת, דכיון שכן ישות ומכוונות זו אלל זו נראין כרגל אחת. ובשיטה להר"א אלשצילי (ברכות שם ד"ה המהפלה) כ' ח"ל: המהפלה לריק שיכוין את רגליו שאל' ורגליהם רגל ישרה. כלומר לריק שיחבר אותם זה אלל זה בכיוון, כאלו לא היו אלל אחת, ומרגל קא דיוק, דמשמע שיכויו סמוכין כמו רגל אחד ממם. וצירושלמי נחנקו צבא חד אמר ככהנים עקב צד גודל, שכהנים אין יכולים לפסוע פסיעה גסה משום לא תגלה עדותך

אבל ידענו גם ידענו שמונה קצוץ כן אלל רוצה דרווא של המחפלים הדואגים על חטאיהם ועוונותיהם, ושלחתי פי המחנכים לאמרו וכמעט כולם צאין יולא מן הכלל אמרו שכן נוהגים ולאמרו מידי יום ציונו ג"ע. וגם פלא על המדעיסים וגם על מתקן חפלה זו איך לא כתבו להזכיר שלא יקבעו חפלה זו בחפלתו מידי יום ציומו. ונראה לי שהמג"א (סי' ק"ע סק"א) לא ס"ל כהע"ז דכ' המג"א (על הדין המפורש בש"ע שם, ובשומע חפלה יכול לשאול כל זכריו שהיה כוללת כל הבקשות, ומקור הלכה זו הוא הגמ"ר שהציא ה"ע"ז) ועוד לומר חטאיו עייתי פשעתי ולשאול מחונותיו (הכוונות) אפינו הוא עשיר (כתבים). משמע שכן יעשה בכל יום ובכל חפלה, וזה דלא כהע"ז. גם מהמ"צ (סי' קכ"ג סק"ח) בשם החי"א מפורש יולא דלא כהע"ז ד"ל המ"צ (שם): כתב הח"א וכן ורואי לכל אדם להתפלל "בכל יום" ביחוד על זכריו ופרנסתו ושלל ימוש החורה מפיו וזרעו וזרע זרעו ושיביו כל יולא חליו עונדי כ' בלחמ ושלל יולא ח"ו פסול בזרעו וכל מה שיועד בלבו שגור, לו, ואם אינו יודע לדבר לחות בלש"ק יאמריה אף בלשון אשכנז רק שיביא מקורות לבו. ועוד יותר לקבוע חפלות על כל הענינים הנרבים לו אחר שסיים כל הי"ח מלקבעם בצרכת שומע חפלה כדי כשיתערך לענות קדים או קדושה יביא יוכל לענות אחר אמירתו יבין לרצון לבו, עכ"ל המ"צ. וי"ל פסקו של החי"א שאינו כותב דברי הע"ז ודו"ק.

ז **ועתה** ראינו צדק החיים (סי' ק"ע אות ג') שמקור חפלה זו אלא ב' חטאיו עייתי ופשעתי וכו' הנדפס בסידורים מקורו בזה"ק פי' בלל והבוסח החפלה יסודתו בהרי קודש משער הכוונות (דרוש ו') ועי"ש עוד ועוד מזה. ומכל הכתוב (שם) מפורש יולא שכן ינהוג בכל חפלתו בקציעות, ויבין קו"ל מחבר שכן מפורש יולא מהצור"ק, ואין שום ראייה מש"ם כנגדו, ולדבריה פשעתי לישא דהש"ם (ע"ז דף ח' א') משמע דשרי לשאול לרצון בש"ח בקציעות ג"כ רק חורחה של רציונו הע"ז חידוש לן שאינו כן, ומאחר שצור"ק מפורשת היפך דבריו וגם פשעתי לשון הש"ם מוכח כצור"ק בודאי הכי נקטינן. ואפשר גם להע"ז שרי לקבוע חפלה על חרטה ועוונותיו שיהיה כל כוונה החפלות חליו, אך אין לשונו משמע כן.

השבת אמת גכון הדבר שאם רוצה יכול לאמרו בכל יום ג' פעמים, והאינו אמרו אלא מזמן לזמן ג"כ שפיר עבד.

ח **לכאורה** מסביר חילוקה היה לנו לומר שבודאי יאמרו בכל יום ויום ג' פעמים עפ"י יסוד הגמ"ר וחטאיו לנגדי חמיד ומיניה דרש ראצ"י (יומא פ"ו ז') ששצירות שהתורה עליהן יור"כ זה יהודה עליהן יור"כ אחר (אשכ"ז) שלא עבר עליהן עוד) וכ"ש שהוא משוזה שנאמר כי פשעי אדם וחטאיו נגדי חמיד עי"ש, והבי קו"ל (סי' תר"ז ס"ד) א"כ מה עוב ומה נעים שיתורה על עוונותיו וחטאיו חמיד בכל יום ויום. אבל מלאחי בע"ז כחירה לדברינו, דכ"י (קכ"ג ס"ג) כ' המחבר דאם בא לפסוק ולענות קדים וקדושה בין י"ח יבין לרצון אינו פוסק, שיבין לרצון מכלל החפלה הוא, אבל בין יבין לרצון לשאר החנונים שפיר דמי. וע"ז כ' הרמ"א ודוקה במקום שיהגים לומר יבין לרצון מיד אחר החפלה אבל במקום שיהגין לומר החנונים קודם יבין לרצון מפסוק ג"כ לקדים ולקדושה. וע"ז כ' הע"ז (סק"ג) וקשה הא איחא בגמ"ר יבין לרצון הוא מכלל החפלה כמו שכתב כאן [עיין בצ"ח וביאור ש"ח] וביאור ש"ח לומר החנונים שם ולהפסוק ולפ"ג דגם בצרכות י"ח יכול להוסיף משין כל צרכה ובש"ח אפי' כל מה דבעי מ"מ היינו דוקה לפי שעה מה שגור, אבל לעשות קציעות ולהוסיף בכל צרכה בכל יום אין לנו ראי' להכיר בזה דהא לא אמרינן בגמ' אלא אם בא להוסיף בכל צרכה והיינו דרך עראי לא שיקבע לו מעצב אחר יותר ממה שבעצמו חכמים וכן מ"ש שואל אדם לרצון בש"ח היינו מה שנתקן לו לפי שעה אבל לא לעשות לו בקציעות נוסח אחר מוסיף על הקנה חכמים, וכן קשה בצ"ש אחר כך שיהגים להפסוק בלח"י נלור כו', למה בלחמ יפסוק בקציעות קודם יבין לרצון שהוא מכלל י"ח וכ"כ בסמוך אין וכן לומר החנונים קודם יבין לרצון כו' ע"כ נראה עוב ויבין לומר צ"פ יבין לרצון א' קודם לח"י נלור וכו' אחריו כיון שכתב לח"כ שהרשית צידו נעשה כן י"ש לנהוג גם לכתחלה בכל יום שטושן קציעות מאלקי נלור וכן שצאר החנונים שהוא מוסיף כולל, עכ"ל הע"ז. הרי מפורש יולא מעברי רציונו הע"ז שסבור לקבוע חפלה בצרכת ש"ח, וא"כ אסור לומר הא הנדפס בסידורים חפלה כע"ל מידי יום ציומו.

סימן לא

המשך לסימן הקודם

ג) ומאחר שכל לידתו דברי הנמר (יומא פ"ו ה"ג) אימר ציה מילחא, דבר שמקשינו בו צעיוני בלבדכו ז', ולדעתו בעיקר כאשר אכחזו בעזרה"ת. הכה מפורש בשו"ע (סי' קכ"ג ז') ומקורו בש"ס (יומא י"ג ז') ששכסוים אדם חפלתו יפסע ג' פסיעות ויעמוד שם ולא יחזור חיכך למקומו כדי שלא יהי' דומה לכלב ששז אל קיאו. וכי הכמ"א בשם חש' הרשצ"א (ח"ל"י) דגם הש"ל יעמוד כדי הליך ד' אמות קודם שיחזור למקומו להחפלה בקול ר'. מתחלה אשתיק לשון חש' הרשצ"א (ח"א סי' תל"ו) ח"ל"ש שאלת שליח צבור שהחפלה לעצמו אם יכול לחזור למקומו מיד כשירצה לחזור ולהחפלה להוציא את הרבים לפי שחלמיה אמר לך משמי שהוא מותר. ואמרת שאלה חמב ע"ז וחלתו הפטות בחלמיה לפי שאמרו שאלם עשה כן דומה לכלב שז על קיאו וצערו הרב אלפאסי והר"מ ז"ל עד כמה ישה. ואמרת שמענת את שליח הציבור מעטם זה שיעקרו ציומא. תשובה דבר זה לא נמלא בגמרא ומה שאמרת שיעקרו ציומא זה לא נוטל לנו ציומא אלא שהרב אלפאסי ז"ל כתבו בפרק אין עומדין שאמרו כן משמי דרב מרדכי ואולי מפני שהלשון הזה דומה לכלב שז על קיאו ציומא (פ"ח דף פ"ו ז') בצעירותו שהתורה עליהן יום הכפורים זה ושנה בהם לריך שיתודה עליהם ואם לא שנה והתודה עליהם הרי זה ככלב שז על קיאו ושמה זה ציה נחלקך לך. ומה שאמר החלמיה איני רואה בו שגנה אילו רצה השליח צבור לעשות כן ולא ראייתי לחזק מן הכדולים שמהיה דברו יא' אע"פ שכל שליחי צבור עושין כן אדרבא נראה שריך לעשות כן שהרי כשהחפלה לעצמו לריך לעשות שלם פסיעות ואם לא עשה כן הרי אמרו שהוא כמו שלא החפלה ושמעתי מאחד מגדולי האשכנזים ששליחי צבור שלהם עושין כן שממתינין במקומן כדי מהלך ארבעה פסיעות והפרס יא' צין יחזר לשליח צבור לפי שהיחיד שהחפלה וחזר מיד למקומו נראה שהוא רואה להתודות שנית על עצירותו שהתודה עליהן ועל כן נקט עטם זה רב מרדכי ציה לפי שראה עושה זה כהביא דאמרו ציומא חב כמה ששאלנו על אותו לשון שכתב ציה הגאון ז"ל והשכחתי להם כן אצל שליח צבור שדוע שחזר להוציא את האחרים ידי

חוצתן לא וזה לי נראה צורה, עכ"ל חש' הרשצ"א, ועיין עוד בחש' הרשצ"א ח"א סי' תרע"ה ומה שהעיר האלי רבה סי' קכ"ג סק"ו ע"ז ואיין לעיין בחש' צנינים ואב (סי' קס"ד). מתחלה אמר שלא ירדתי לדעת הרשצ"א במה שבי' דציומא לא חזר דבר זה, והלא מפורש בדה"צ ז' ומהם העתיק הכ"ר"ף צפ' אין עומדין. ואפשר שהרשצ"א כוון לדבר אחר שאינו מציין, וז"ל. ולשמחתי הרב מלאחי במעטני יום עוב (על הראש"ש פ"ה סי' י"ג אות מ') שהעיר על דברי הרשצ"א אלו וכי שלפני הרשצ"א לא הו' בלשון הש"ס כן אלא שהר"ף פי' כן עיי"ש ושמחתי. ודקדקתי צפ' דקדוקי סופרים (יומא שם) ומלאחי שלפני רוב דעותיו לא הו' גי' זו ציומא מצינו"ש א"ל" רב מרדכי כיון וכו' ששז על קיאו" והעיר"ה היעב צאות מ' בקיאות ענוס צזה והביא דברי חש' הרשצ"א סי' תל"ו אלו והוסף לאיין עוד לחש' הרשצ"א (ח"א סי' תרע"ה) ששז הוכפלו דברי הרשצ"א (שצס"ח תל"ו) אות בליות. אבל צורה כשמש שלפני הר"ף והראש"ש ה' הגי' צס"ח יומא כמו שלפנינו. וגם העיר (סי' קכ"ג העתיק לשונה דגמרא יומא ה"ל כמו שהוא לפנינו. והבי' (שם ד"ה וצמקוס שכלו) ערה לפרש הלשון "ששז על קיאו". והבי' (שם ד"ה וצמקוס שכלו) על הא דפי' רבינו העיר לישא דהש"ס דומה לכלב ששז על קיאו: שסופו הוכיח על תחילתו שלא פסע לאחוריו כדי ליפטור מרבו כיון שחזר אלו מיד עכ"ל. כד (הצ"ח) ח"ל"ש ופי' רבינו העטם מפני שסופו הוכיח על תחלתו וכו'. כל' וא"כ דבר מגונה הוא, ועל כן מדמי ליה לכלב שז על קיאו, דג"כ דבר מגונה הוא, דמתחלה משליך הקיא שאין לו בו תועלת, ואח"כ שז על קיאו ואוכלו. אף כאן פסע ג' פסיעות להראות שפער מרבו, ואח"כ שז מיד לפי שלא נפער מרבו, ולמה א"כ פסע ג' פסיעות וכו"כ צ"י בשם הר"י אבוב, ולפ"ז אינו ממש ככלב שז על קיאו, אלא כל' דבר מגונה הוא כפי'. ועוד אפשר לומר דהו' ממש ככלב שז על קיאו, וכו' דהעטם דיעמוד שם ולא יחזור מיד הוא כדי להראות דכבר נפער מרבו על מה שהיה מנבקש על העבר, החזירונו בתשובה שלימה לפיך סלה לנו אבינו כו' כי נוהם על שוונותיו ולא ישוב עוד לעשות כאשר עשה, ועל דעת זה נפער מרבו והלך לו. ואם יחזור מיד נראה דחזר ממהשגה זו ועלה צדעתו לעשות עוד כמעטיו ששעה לשעבר, ושעל כן חזר לפני רבו לחזור ולהחפלה לפניו שיחזלו לו על הכדורים רעים ומחשבתו ברע, וזה

סי' תר"ז ד"ה ומ"ש רצונו שהר"ש ובי"ח ד"ה וענות וד"ה ומ"ש שהר"ש וכן פסק הרמב"ם והרמב"ם כמו שבי' הבי' (שם). וכן פסקו כל האחרונים ודלא כהר"ח (שם) עיי"ש. וישנו של הבי"ח על פסקו של הר"ח כהת"ק אינו פשוט וקוש'י ההבנה. ולפעמי' משולם לא כוון הרשב"א לפסוק כהת"ק וגם הבי"ח לא כוון לפרש דברי העור עפ"י הברייתא דת"ק ביומא (פ"ו ב') מאחר שבעור לא ס"ל כהת"ק אלא כראב"י כמו שפסק אביו הר"ש, כי יש חילוק גדול ומרחק רב בין הנושאים, ויב"כ יום תשובה וחרטה יום כפרה בודאי פסיר מסתבר שבעור לא תשובה ומתחרט על מה שעבר כבר הרי זה משובח עפ"י יסוד מק"ק חטאתי נגדי תמיד, משא"כ בלוחות זמן ולוחות מקום שהפסל עשה וחוזר למקומו חיבק נראה ככלל ששז על קיאו, ק"ו ממי שמחר ומחודש ביוב"כ אחר, וא"כ ראי' הרשב"א ובי"ח נכון מאוד גם אם ס"ל כראב"י, וראיתם מהת"ק בדרך ק"ו, ובכ"כ בודאי גם ראב"י מודה דהוי ככלל ששז על קיאו, כי בלוחות זמן ומקום ביום חול ככל השנה לא שייך לומר שמחודש עוד הפעם בלוחות רגע בגדר חטאתי נגדי תמיד וכן הביע.

וע"ז בעה"ח אלול תשכ"ב ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין לחידושא:

ביאור בש"ס יומא ב' ג' (ב) — ביאור בש"ס יומא פ"ו א' (שם).

✱

סימן לב

נשאלתי אם כהן השליח הציבור ואומר בתפלת חזרת הש"ץ ברכת כהנים, אם יש לענות אמן אחר ברכת כהנים או לא.

השבתי אין לענות אמן אלא אם הש"ץ כהן הוא ת"ח.

(א) **ז"ל** הבי' (סוסי"ם קכ"ז ד"ה כחזר ה' דוד): כחזר ה' דוד אצדודרס ששאל הר"ף אם נריכים הקהל לענות אמן כשאומר ש"ל ברכת

דומה ממש לכלל שז על קיאו, שלאחר שהקיא הדברים הנמאסים עליו שז לאוכלו, וכן מורין מעשיו של זה שלאחר שבי' מאוסין עליו מעשיו הרעים שפשה לשפזר חזר וחשז לעשותן ולשנות בלוחותיו וכבי' חזיר צפ' בחרה דיומא עבירות שהחודה עליהם ביוב"כ זה אינו מחודה עליהם יב"כ אחר ואם לא שז בכם והחודה עליהם עליו הכחזר אומר ככלל שז על קיאו כסול שזיה בלוחות, דכיון דחזר ומחודה עליהם מכלל דהיה חזר דעתו לשנות בלוחות ולעבור עוד אותן עונות, עכ"ל הבי"ח. והמג"א (שם בסק"י) על דיו' של הרמ"א בשם הרשב"א (שהש"ל יעמוד כדי הילוך ד"א קודם שיחזור למקומו להפסל בקול רם) כי חז"ל אכל מדינא יכול לחזור מיד דחיוד כלתו וזה לאחזר ולהחודות וכו' ככלל וכו' ועס"י תר"ז ס"ד, אבל בש"ל הדבר ידוע שטובש כן להוציא רבים ו"ה (שם ברשב"א) עכ"ל. ופי' הפשוט בדברי המג"א כמו שבי' המחז"ה, שהרשב"א פי' המשל ככלל ששז על קיאו כמו הבי"ח, וס"ל כמ"ד יומא פ"ו ב' עבירות שהחודה עליהן יוב"כ זה אינו מחודה עליהן יוב"כ אחר אם לא עבר עליהן עוד הפעם, ואם החודה עליהן עליו הכחזר אומר ככלל שז על קיאו. ופי' זין המג"א עס"י תר"ז ס"ד, דאין לא קייל בזה כהרשב"א, דהוי דהרשב"א פסק שאינו מחודה עליהן ביוב"כ אחר, אכן קייל כראב"י דחולק וס"ל דלדרכה הרי זה משובח וכמ"ס דוד המחז"ה ומטאחי נגדי תמיד, ולכן ע"כ לדין החזר למקומו דהוי ככלל ששז על קיאו אין פירושו ממש ככלל ששז על קיאו דכלל לא קייל הכי אלא דדומה לכלל ששז על קיאו עיי"ש היעז במחז"ה, ובפרמ"ג (א"א סק"י). ולפעמי' נבי דאפשר לפרש שהרשב"א חולק וס"ל דאין להחודות ביוב"כ בזה ודלא כראב"י, דגם העור סי' תר"ז כי משמ' דכר"ף שפסק כהת"ק עיי"ש, אבל חימה רבה על העור שס"ל בסי' תר"ז כפסק אביו הר"ש כראב"י דלדרכה אם מחודה ביוב"כ אחר הרי זה משובח (ועיין צ"ח שם דמאמת נראה דעתו נוטה כהת"ק) וא"כ דבריו סותרים אלהיו. עוד דכלל האלי רבה ראה דברי המג"א ועכ"ל כי הא"ר (סק"ה) שפ"י ככלל ששז על קיאו ככלל יוב"כ, וכלל בזה יוב"כ לא קייל כן כמו שבי' המחז"ה והנזו' שם והאלי רבה שתק להוראסם. וא"כ בודאי לא הנין הא"ר דברי המג"א כהבנת המחז"ה והפרמ"ג. וגם קשה לומר שהרשב"א פוסק דלא כראב"י שדבריו קצ ונקי והלכה כוותי' (עיי' צ"י

שיקוימו ע"י מל"ע דברכת כהנים ויש לענות אמן על דברכותיו. וכ"כ במעשר יטנים (סי' י"ט). אבל צדקה ישראל לא יענה אמן כמש"כ. ועיין במחבר סי' קכ"ח אות ה' ובפתחי תשובה אות סי' קכ"ז ובקלוד"ש (סי' כ"ז ס"ט) שנראה שאיננו פשוט כ"כ אבל למעשה כן נראה לי להורות.

וע"ז בעה"ח אלול תשכ"א לפ"ק ברקולין יצ"ו

משה שטערן

סימן לב

נשאלתי אחר שטעה ואמר שיש שלו חילוק שלו רב או שלו רב אמר בחילוק שיש שלו אם חוזר ואומר.

השבתי א"צ לחזור ולאמרו.

שים שלום אומרים רק בתפלה הראויה לדברת כהנים, שחרית ומוסף, לא כן במנחה (חזן מתענית) ומעריב. והטעם דבשים שנים זהו אומרים "שים שלום" וגם "באור פניך" והיא הדברת כהנים "וישם לך שלום" יואר ה' פניו, ועיין דברכ"מ ורמ"א (סי' קכ"ז), אבל דיעבד אין שום יסוד שיהיה מוכרח לחזור כשהחליף אותן (והספרדים לעולם אומרים שים שלום) כנ"ל פשוט, ואח"כ מלאחי כדברי במ"צ (סוס"י קכ"ז). שז מלאחי כן מפורש צ"ל לקט יושר (מהתה"ד עמו' כז).

נשאלתי אם שבת הש"צ ולא אמר דברת כהנים ועדיין לא גמר הברכה, אם חוזר.

השבתי אם סיים הברכה אינו חוזר אבל אם עדיין לא סיים הברכה אפילו אמר ברוך אתה חוזר. אבל אם אמר ברוך אתה ה' אינו מסיים למדני חוקין אלא מסיים הברכה ואינו חוזר.

הגה בזמן הש"ס לא היו נוהגים שהש"ץ ואמר דברת כהנים כשלא היו כהנים

כהנים, והשיב דל"ל לענות אמן, אלא כשנשא הכהן את כפיו ע"כ. והטעם מפני שאין עונים אמן אלא כשומעין מפי המזכיר, ולכן יש מקלח יחידים שעונים כן יחי רצון במקום אמן עכ"ל, וכן כתב הרמב"ם ואם אין להם כהן כלל כשיגיע ש"ץ לשים שלום אומר אלהיו ואלהי אבותיו כו' ואין העם עונים אמן וכ"כ בשם ה"ל שהשיב רצונו הלא אין מנהג אלהיו לענות אמן אחר כל פסוק ופסוק לפי שמפי כהן הם ג' דברות וש"ץ מסדרן כעין דברת אחת שאומר דבריו בדברת וכו'. והצ"ח (ד"ה אבל ר"ע) אחר שהעתיק כל דברי הב"י אלו כתב וז"ל: ונראה לפי זה דאין עונים אחר הש"ץ אלא כן יחי רצון פסם אחת בסוף שהרי אינו אלא כעין דברת אחת ואם רוצה עונה כן יחי רצון על כל דברת ודברת אבל מה שנוהג העולם שלא לומר כן יחי רצון אלא בסוף וצ"ו דברות הראשונות עונים אחר הש"ץ יחי רצון הוא שטעה דיהי רצון אינו משמע על אחת דבר הוא אומר שיהי רצון אלא אין עונה כלום אחר שחי דברות אלא בסוף בג' אומר כן יחי רצון או עונה על כל דברת ודברת כן יחי רצון, אבל העיקר שלא יענה כלום אלא בדסוף עונה כיב"ד והכי משמע בש"ע עכ"ל. ועיין במ"ז (סק"ה) שמיידב בדוחק מנהג העולם שעונים אחר הב' דברות הראשונות יחי רצון ואחר הג' כן יחי"ו. והמג"א (סק"ד) כ' ככל דברי הב"ח. בש"ע (ס"ג) פסק המחבר אם אין שם כהנים אומר ש"ץ אורי"א דבריו בדברת המשולשת וכו' עד ואני אדברם, ואין הליצור עונים אחריו אמן אלא כן יחי רצון, והטעם כמו שבי' הר"ף שאין עונים אלא כשומעין מפי המזכיר. והש"ץ איננו אומר בתור דברת אלא דרך בקשה שיברכוהו ה' בצרכה שהכהנים מזכירים (עיין מ"צ סק"י), ואומרה כקודם בתורה כמו שבי' העור סי' קכ"ז בשם המנהיג, ואח"כ אין חילוק אם הש"ץ ישראל או כהן הוא אין לענות אמן כי גם ש"ץ שהוא כהן איננו אומר בתורה דברת כהנים דהלא לא עקר רגליו בעצורה (עיין סי' קכ"ה במג"א סק"צ ושם סעי' כ' ובמג"א סק"ט) ולא עלה לפני החיבה, והוא פשוט. וככל דבריו מלאחי בלבוש (סי' קכ"ז) עיי"ש באריכות.

ג' אולם אם הש"ץ כהן ח"ח הוא וידעין ביה שצחמיר דברת כהנים מכוון לדברת כהנים אז מסתבר שיש לענות אמן וכ"כ בספר אלה המלות למחבר"ם האגוז (אות שט"ח) ועיין במשמרת שלי' (סי' י"ד אות ט') שטוב להדר אחר ש"ץ כהן

לפסוע אין למחות בידו הרדב"ז ועיין הלק"ט ח"ג סי' ס"ז עכ"ל אין שום סתירה, דעכ"פ כג' פסיעות שפיר י"ל דשייכים לתפלה, משא"כ לעקור רגליו לזורך תחנון. ועוד דהלל המג"א בסי' קל"א סק"ב כ' בשם הריב"ש שאם רואה לומר תחנון מעומד רשאי וכ"ה במהר"ל שבסעיף חתלתו נשענה שמתחילים הציבור תחנה עומד על מקומו ונפל על אפיו מעומד וכ"כ מע"מ. ונהי דהמג"א (שם) סיים דהזכר מקפיד שלא יאמר תחנון חלא בשיבה, כיונו כשהדין נותן כן אבל לא כן כשהדין שיעמוד, חלא הפרמ"ג (בא"ח סק"ב) מציא מהא"ר דאם אחד עומד בתפלה נגדו שאינו רשאי לשב יאמר התחנון מעומד עיי"ש. וכ"כ במ"צ (סק"י).

עכ"ז ש"ן היושב בתחנון שפיר עבד, דחלא לקריאת בתורה עולה, ולא"כ למד יגרע דין תחנון שמתוך בשיבה עפי' חזרה ונפסק להלכה כן בשו"ע (סי' קל"א ס"ב) ופילת אפיס מיושב ולא מעומד. וכנראה הוסיף רבינו בעל השו"ע, ואלא מעומד" דחלא סגי באמרו מיושב ואני מנין ואלא מעומד" וזה דהוסיף ולא מעומד כי ידע שעפי' הלכה מש"ם אין הכרח לזה ולא"כ רבים יקילו וצוחר כשהיה להם רק לז' אחד לומר שפיר יותר מיושב, לא ישבו, ע"כ הכפיל והוסיף, ואלא מעומד", ע"כ נכון מנהג הש"ל היושבים בשעת תחנון. ומלאחי במג"א ובמהל"ת השקל (סי' ק"ד סק"ב) ככל דבריו וז"ל: ואפי' המנהג שהש"ל עוקר רגליו כשאומר תחנון ויושב דמבואר סי' קל"א ס"א דראוי לישב בשעת אמירת תחנון (וכ"כ שעלה עם הסי"ח על הצימה) עכ"ל. וכן פי' הלבושי שרד דברי המג"א (סק"א) עיי"ש ובמ"צ (סק"א). והמעין בפרמ"ג (א"ח סק"ב) וזלנ"ש ומ"צ, מבואר דבמהל"ת חליא מילתא דבמקום שנהגו שהש"ל יושב שפיר עבדי עיי"ש ולא"כ הכל א"ש דצירוף לא נהגו לישב ושפיר עבדי וכלן בארנ"כ נהגו לישב ושפיר עבדי, וכלל שכיחין לנו לשמים. [ומת"ח גדול אחד נשענתי לעיין בסי' משנה יעקב סי' קל"א שבי' כדבריו].

ועי' בעה"ח חדש מנחה אב תשכ"א ל"פ פה ליוונגסטאן מענאר ג'.

משה שטערן

צביכ"ג כמפורש בעור וצ"י (סי' קכ"ז וקכ"ח) וכן מפורש בתום' זכרות (ל"ד א' ד"ה לא) עכ"ז כבר כ' המחירי (מגילה צ"ה הקורא עומד) בשם הגאונים (הובא בק"ה החיים אר"ה סי' קכ"ז אות ע"ז) שאם עדיין לא סיים הש"ל בזכרה חזר וסודרה ואם השלים את הזכרה אינו חוזר עכ"ל. וכן שם שגב מלאחי במ"צ צב"ל (סי' קכ"ז ד"ה אומר הש"ל) שכן על שאלה זו ודעתו שאם עדיין לא סיים בזכרה חזר ואומר זכרה כהנים רק לצדוק היות השאלה בצי"ע אין אחר פסק ברור מהמחירי בשם הגאונים ולא כלום. וכדבריהם יש לפסוק וכן פסקתי ככל כ"ל. ואם סיים ברא"ה אז לא יסיים למדני חוקין, מאחר שזכרה כהנים לא הוזכר בש"ס לש"ל כשאין כהנים צביכ"ג (ועיין בספרי צ"מ ח"ד סי' י"ח אות ד').

ועי' בעה"ח מנחה אב תשל"ב ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

סימן לד

נשאלתי אם יש מקור לחא דנהגו קצת שלוחי צבור שעוקרים רגליהם אחר חזרת הש"ן, ויושבים לאמירת תחנון, כי לא ראה לנהוג כן ביוראפ.

השבתי למנהג זה מקור נאמן. וגם למה שנהגו ביוראפ שהש"צ לא עקר רגליו לישב לתחנון מקור מהור לו.

לכאורה יש להוכיח שאינו רשאי לעקור רגליו לפילת אפיס. דמפורש

בשו"ע (סי' קכ"ג ס"ה) דש"ל כשסיים חתלתו בקול רם אינו אריך לחזור לפסוע ג' פסיעות. ובתש"ה נעטם במג"א (סק"א) דסומך על הקדים שאחר וזה לז"י, אע"פ שמפסיק בקריאת החזרה וכלל וא"מ כולכו לסדר התפלה בא"ס. וכ"כ בעי" (סק"ח) וז"ל: דהא לא יאמר עשה שלום עד אחר גמר הקדים ואז יעקור ויפסע. הרי עד קדים תחזקל הדא תפלה ותחנונים יניחו ולא"כ למד יעקור רגליו לתחנון. ומה שבי' הבאה"ע (שם סק"י) ואם רגל

סימן לה

נשאלתי אם יש ממש במה שבני אדם אומרים שאסור ליפול על פניו על כפות ידים או לא.

השבתי שפיר יש להיות נזהר בכך.

(א) **הא לך** דברי הבאר היעב (סי' קל"א ססק"צ בשם האריה"ק ז"ל) ויחזר שלא יפול כי אם על הזרוע עכ"ל. הרי לך שרק על הזרוע יש ליפול ולא על כפות היד, וטעם הדבר עלה על דעתי לפום ריהעא לומר משום דהמג"א (שם סק"צ) כחז דנוהגין להפסיק בצנזר דיד לא חשיב כסוי דמין כמיוזין חוץ (כמ"ש בסי' י"א ס"ד) ע"כ, ועיין שפרמ"ג (בא"ח סק"צ) וא"כ צרוע יכול לכסות בצנזר שעליו משא"כ כפות יד האדם הוא גלוי ואין עליו שום צנזר ואסור. ולפי"ז ה"כ מקום לומר שצמחית שיש עליו עלית יכרוך כפות ידיו בצלית ומכסה פניו בצלית שפיר שרי ליפול על כפות הידים, אך מאחר שכל דברי האריה"ק מיוסדים על יסודי סודות ודמיונים עניינים גזורים צרימו של עולם, מי יודע אם זה ה"כ טעם עומק הוראה. ושוב פקחתי את עיני וראיתי מראות ה' צפסר נועם מנגיני להפרמ"ג (בתורה"ש של נפילת אפים) מנסין פניהם ולא יפול על כף יד שטונות כחוצים שם אלא מכסה פניו בצלית או בצנזר עכ"ל. הרי לך ויאל תדבריו טעם לשבח למה אין נופלים על כף היד, וזה טעמו של האריה"ק שכחצ, ויחזק"ר שלא יפול כי אם על הזרוע, דמשמע שצריך לזהר בצנזר מאלו, וע"כ העעם שעל כף היד עטותיו כחוצין, ועי"ז יכול ללמוד לו היקף רב שלא יתקבל חפלתו, וצודאי לזה הדבר לא מהני הפסק עלית או צנזר ג"כ.

(ב) **שוב** ראיתי בשכנ"ג (בהג"צ אות יו"ד) שהמהגב לכסות פניו בצלית או בסידור צנפ"א כשאין לו עלית, והטעם כדי שלא ליפול על כף ידו שזה כחוצים עטותיו וכ"כ בא"ח (אות ז') בשם המהוב. הרי דגם לפי טעם האריה"ק מהני הפסק עלית או שום דבר בין פניו לידו. אבל מדברי מורה בצלצט (להחיד"א ז"ל סי' ג' אות פ"ה) שכתב: בצלית אפים חזר שלא יעב ראשו חוץ ידו שהוא "סכנה", אלא על זרועו בין הקיבד"א וסמוך לו

עכ"ל. משמע כדברי הראשונים שצנזר אופן לא יפול לחוץ כף ידו אפילו צהפסק אלא יפול על זרועו. וכנראה לשון המורה צלצט הוא העתקה מלשון הארי"י בשער הכוונות (דרוש ג') עיי"ש, וכן נכון לעשות. [שוב נתעוררתי מת"ח גדול אחד לעיין בענין זה בקצוה"ש (סי' כ"ד סי"ג) ושלחן שלמה (סי' קל"א ס"א)].

ועי' בעה"ח ג' ל"ס פנחס תשוב"ב לפ"ק פה דעברעצין יע"א

משה שפערן
אב"ד דקה"י פה

✱

סימן לו

נשאלתי למה בקדוש בשאומר עושה שלום במרומיו אומרים ואמרו אמן (בחזיריק תחת האלף) בלשון ציווי וכן אומר בקדוש במה פעמים ואמרו אמן, ובברכת החדש אמרינן יחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו ב"י מסיימים ונאמר אמן ולא בלשון ציווי ואמרו אמן, ושמוע שרב אחד תיקן גם בברכת החדש לסיים ואמרו אמן.

השבתי חלילה להגיה וכן הוא הנכון בקריש ואמרו אמן ובברכת החדש ונאמר אמן.

(א) **המג"א** (סי' קפ"ט סק"א) כ': צרכת בטל הבית מסיים ונאמר אמן שאין יכול לגזור לומר ואמרו אמן, משא"כ בטושה שלום וכי' שהוא שצחו של הקב"ה וכל ישראל מכויין ע"כ אימר ואמרו אמן עכ"ל, ועיין צמח"ה"ש. וכן יש לומר ג"כ מה שאנו אומרים ונאמר אמן בצרכת החדש, ופשוט מאד. ומכאן אתה דן על כל מה שירושב לנו מאצותינו שיסודתן כדברי קודש וחלילה לנגוע בה יד, וכל הנוגע בה יד כנוגע בצנזר עיניו.

(ב) **ועל** ואמרו אמן שנסוף השמיע"ת איתא בקצוה"ש של"ה, שאומרים כן "ואמרו

האיצטרי, דרענן לגבי דאורייתא כרשות דמי, כ"ש מה שהנביא צענמו תדיר אינו כלל בכלל תדיר לגבי תפלה שתקנו חז"ל, והוא פשוט וצדור, ועיין צנז"י מד"ק (תארי"ח סוס"י מ"ח) דלא ס"ל בהשג"ח גם בחש"י אמרי אש ארי"ח מלאחי שחולק על השג"ח.

ועפ"י דברי השג"ח אלו אמרתי להשיב על מה שנשאלתי, מר"ח אלול שאומרים האשכנזים לדוד ה' אורי וישעי אחר תפלת מוסף בשבת ק' אש ואמרו לדוד ה' אורי חייבך אחר עליו כמו שנוהגים בכל ימי החול אז אחר עליו ואמרו בשבת שיר הכבוד כמו שנוהגין לומר בכל השנה ולצדק לדוד ה' אורי וישעי, ולפי דברי השג"ח שיר הכבוד לגבי לדוד ה' אורי שהוא מזמור חתלים, כרשות דמי ויכול לומר מתחלה מה שרובה, חולם להנצי"י צודאי יש להקדים אמירת לדוד ה' אורי שהוא מקודש, שהוא מזמור בספר חתלים, נגד שיר הכבוד, ולכן במקום שעדיין אין מנהג יותר טוב להקדים לדוד ה' אורי לפני שיר הכבוד וכוונ"י, חולם במקום שכבר נהגו לומר חתילה שיר הכבוד ואח"כ מזמור לדוד ה' אורי כדי הוא השג"ח לסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק, אבל גם להשג"ח יותר טוב להקדים לדוד ה' אורי.

ועיין צנז"י (ס"י תקפ"א סק"צ) דבר"ח במקומות שאומרים לדוד ה' וגם צרכי נפשי אחר תפלת מוסף יקדים צרכי נפשי לדוד ה' אורי וישעי, ובמקום שאומרים לדוד ה' אורי אחר שמירת יקדים שיר של היום ורק אח"כ יאמר לדוד ה' אורי עי"ש בשם האחרונים. ועיין בחש"י בית נפתלי (ס"י ג) כמה וכמה שאלות ותקורות בענינים כאלו ותמצא נחת רב מבקיאותו וחריפתו העליונה.

וע"ז בעה"ח אלול תשכ"א לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

✱

סימן לח

נשאלתי איך פונים הפרוכת לפני הארון הקודש. מימין לשמאל או משמאל לימין בבבל במקום, כל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין (עיין סוטה ט"ז ב' יומא י"ז ב')

אמן" למלאכים שעמו, על דרך "כי מלאכיו יורה לך" והאל"י רבה (ס"י קכ"ג סק"ג) כ"כ בשם ר"י החסיד. ואפשר שיש לחלק בן גם בין אמרו אמן שבקדים ואמרו אמן דבברכת החודש.

וע"ז בעה"ח חדש בסלו תשי"ח לפ"ס פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

✱

סימן לו

נשאלתי, מי שדרבנו לומר תמיד בכל יום, בברכת שומע תפלה היה"ר שנרפס בספרים או שאר תחינה בכל יום אם ביום תענית יקדים תפלת עננו לתפלתו או מאחר שתמיד מתפלל תפלתו, תפלתו קודם.

השבתי בוראי קדים תפלת עננו לתפלתו התמידית.

(א) **הנה** מפורש ברמ"א (ס"י קר"ז ס"ה הוצא הדרכ"מ שם אות ג') בשם הר"ד אבודרהם דהדין דמי ששכח לשאול מער צברכת השנים דהדין שאין מחזירין אותו כי יכול לשאול בשומע תפלה, ואם ביום התענית שכח לשאול מער צברכת השנים אז יקדים ויאמר השאלה קודם ענוי, וכ' המג"א שטעמו של אבודרהם, דשאלה חמירה מענינו, דאם לא אמר מחזירין אותו משא"כ בענינו, (ודלא כמו שצ"ל הלבוש משום דתדיר עיין במחל"ה היעב). וכמו כן צידדון דין מאחר שענינו הוא תקנת חז"ל לאמרו ומה שהוא אומר אינו אלא מדעיה דנפשי צודאי יש לו להקדים מה שחז"ל תקנו ממה שצענמו בחר לאמרו.

וגם תפלת עננו מקודש לפי שחז"ל תקנו מה שא"כ תפלתו נבי' שהוא תמידית אבל לא חז"ל תקנו, והגם דמקודש ותמיד איזה קודם לא נפסק בש"ס, אבל הלא הרמב"ם פוסק בן דמקודש קדים, וגם לפי דמי הש"ס אין שאלתנו נכנס בכלל האיצטרי דמה שהנביא צענמו אינו גדר תמיד לגבי תקנת חז"ל. וידיעם דברי השג"ח (ס"י כ"צ) תדיר דרענן ומקודש מדאורייתא אינו בכלל

זבחים ס"ב ב' וסוכה מ"ח ב' ובכמה דוכתי).
ובעיקר תמה השואל שראה בביהכ"נ שלי
שפונים הפרוכת מימין לשמאל היינו מדרום
לצפון.

השבתי אין בזה שום קפידא ובכל אופן טוב.

(א) **איתא** בב"י (א"ר"ח ס' קכ"ג ד"ה וכתוב
בהגהות) וז"ל: וכתוב בהגהות
מיימוניות (בפ"ה מה' חפלה) שרגל שמאל יפסע
תחילה (אחר החפלה) דאמרין בשחר עוב בפסוק
כל עמלתי חאמרנה אמר דוד וכו' עד רגל שמאל לני
פסיעות שחר החפלה. ואח"כ הביא מהור"י
אבובב בשם א"ח שצרגל ימין יפסע תחילה כמו
שחז"ל כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך
ימין. ובעל שו"ת הלכות כתב שצרגל שמאל יפסע
תחילה מהביא דשחר עוב. ולענין הלכה מאחר
שנמצא מפורש במדרש לעקור של שמאל תחילה הכי
נקטינן. והביא דכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא
דרך ימין. אינו ענין לזה, דהכא אינו פונה לשום דבר
עכ"ל הב"י. ומאחר דאין פסקין להלכה דשמאל
פוסע תחלה ע"כ לריבין אנו לקבל סברה בב"י
דבמקום שאינו פונה לשום דבר לא חמירין הכי כלל
דכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין. וכמו כן
בשולח שפנינו אין שום טעם לומר שיפסע הפרוכת
משמאל לימין. ועל שמחתי הרב מנחם צפריה (ס'
קכ"ח אות כ"ג) כדברי וז"ל: ולפי מה שכתב הב"י
(לשל ס' קכ"ג) דנחתים שלום לגד שמאל תחלה
ולית זיב משום כל פינות שאתה פונה יהיו על דבר
ימין כיון דאינו פונה לשום דבר, ה"ע בפתיחת ופינות
פרוכת מלפני לדרום אין קפידא, דהא ג"כ אינו
פונה, ועיין מ"ש לקמן בדין נעוטה הולב ללדין
איזה דבר יקדים. ועיין בחש"י קמח"ל מנחם צפריה
חא"ר"ח ס' קפ"ז וכו"כ הש"ע ס' תרע"ו
באריכות. וראה בחש"י זכרון ייחוד מה שהעיר על
הח"ס הזה. ועיין בחש"י כי רב אחי הרב הגאון
האמתי צלל החכמה (ח"ג ס' י"ג מחות ג' עד
סוף הכימון) דברים נכונים, ויש לעיין בדבריו עפ"י
דבריו.

(ג) **הגה** בדין ג' פסיעות לפסוע מתחילה צרגל
שמאלית הבי"ל (באות א'), המורה"י
אבובב הביא עוד ראיה צבימין יפסיע תחלה ממה
דאמרין במנחת (ל"ד א') כי עקר אינו כרעא
דימיתא עקר צרישא, ועל ראיה זו לא השיב הב"י

(הי"ל באת א') כלום. אולם הב"ח (שם ד"ה
ובמקום) כ' ליישב וז"ל: ונלפע"ד דהכא דנפטר מרגו
ורואה עמלו כאילו שכינה למול פניו וזוהן שלום
לשמאלו צרישא לפי שהוא לימיו של הקב"ה שהיא
עדיפה על כן לריב ג"כ לעקור רגל שמאל צרישא
שמכיון לפסוע תחילה מימין רבו שהיא עדיפה
ואח"כ לפסוע משמאל רבו עכ"ל. ובמחזיקי (יומא ג'
ג') מנאחי ככל דברי הב"ח שהמחזיקי מדעתה
דנפשיה כ' שיפסע בשמאל תחלה מעטמה דהב"ח.
וככל דברי הב"ח כ' הע"ז (סק"ו) מדעתה דנפשיה
וחידוש שלא הזכיר דברי הב"ח. וגם המג"א (סק"י)
כ' ככל דברי הב"ח משמיה דהלכות. והמג"א כתב
עוד עטם וז"ל: י"ל העטם (שעוקר רגל שמאל
תחלה) משום דמסתמא עוקר אינו כרעא דימיתא
צרישא לכן יפסע בשמאל תחלה דמראה כאילו כבוד
עליו לפסוע מלפני המקום ועמ"ס ס' ג', ומכ"ע
איבר רגל עוקר שמאלו שהוא ימין דעלמא תחלה,
ואפשר עוד לומר כעטם, דלריב לפסוע לימין
השכינה תחילה וא"כ לריב לפסוע בשמאל תחילה
וקל"ה נובחין לפסוע רגל הימני אל השמאלי ואח"כ
פוסעין בשמאל (ל"ח). לפי"ז יש ליישב קושיא
המורה"י אבובב מכל פינות שאתה פונה יהיו לימין
בעו"ד, דלעולם ככל דבר ששיעור י"ל דלריב לרקוק
שכל פינות שפונה יהיו לימין וכסדרת המורה"י,
דלא ככד"י, אבל קשה לומר המורה"י ל"ק דאחרת
שום כאן סברה עובד ליתן כבוד לשכינה עושים
בשמאל, ולא קפדין על דבר ימין. ועכ"ל כן גם
למורה"י וכו', דהלא מפורש בגמרא (יומא דף
י"ג) הוצא להלכה (ר"ס ס' קכ"ג) כשכורע אחר
החפלה צעת שפוסע בג' פסיעות תחלה כופך פניו
לגד שמאלו ומפורש בגמרא ובפרש"י (שם) העטם
הוא ימין השכינה, שהמחפלה רואה עמלו כאילו
שכינה מול פניו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד,
ושמאל האדם הוא דבר ימיו של הקב"ה (עיי"ש)
בע"ז סק"ב ומג"א סק"ג וכו"כ ל"ז בע"ז סק"ב
ומג"א סק"ו) וכאן בצריעות פונה באמה עמלו לגד
שמאל, ולא קשה איך יפסע לשמאל והלא כל פינות
שפונים יהיו לימין, דבמקום עומד כבוד לשכינה אין
מקפדין ע"ז, וא"כ ה"ה בפסיעות שפוסע בשמאל
מפני כבוד השכינה אין מקפדין על שיפסע לגד ימין
וא"ש נכון. וא"כ דברי הב"י אינם מוכרחין וז"ל
דכלל אופן יש להקפיד על ימין וכסדרת המורה"י,
ולפי"ז יש להקפיד שיפסע הפרוכת לימין דוקא ולא
לשמאל. ועכ"כ נראה לי דבמקום חודש חס מהקדים
שיפסע הפרוכת משמאל לימין שפיר יש להקדים על

אנשים קפדנריא והיינו קיצון בני אדם יחד, וע"ז כוונת רבא דאמר קפדנריא בשמה, היינו דכוונת המשנה לדידי' שאם ירלו בני אדם לדבר יחד זה עם זה, לא יעשו זה בזה הבית שהוא מקום רחב ופנוי ונות להתקבץ בו, והיו עושין כן גולי האיסור, ואשמעי' תנא דאסור לעשות כן, עכ"ל. וא"כ לרבא הוא הדין בצביכ"ג אסור להתקבץ ולדבר עם מעמיניהם. וע"כ אם הקהל כבר גמרו חפלתם אל ישהו בני"א בצביכ"ג קבוצים קבוצים לדבר מעמיניהם, צדיקים של מה בכך, אלא ילכו לחון מצביכ"ג, אבל צודאי אם מדברים מעמיני הקהלה או שאר דבר מלוא צודאי שרי להם להשאר בצביכ"ג לדבר מעמיני מלוא כלל. גם יש ראייה להלכה זו בגמרא מגילה (כ"ח ב') עי"ש. ועיין ס"י קי"א ס"א ובמג"א שם סק"ג. ומאחר שלרוב ביום השבת הדרך להשאר בצביכ"ג חבורות חבורות, לתיכוס אלו לדעת שבשבת חמור עוד יותר כמפורש בפרמ"ג (שם צ"א סק"א), גם יש ראייה להלכה זו בגמרא מגילה (כ"ח ב') עי"ש.

(ג) **הנה** בענין אמירת רפואה מפורש בשו"ע (ס"י רמ"ו סי"ז) שאין אומרים בצביכ"ג והפרישה מתיר צמנינו כמו שבי' בש"ך (סקט"ז) בשמו והע"ז (סק"ו) תמה מ"ל לצדית קולא כהאי עי"ש ועכ"ל דלכ' צ"ד מתנה דלא יהי' אסור אלא דיבור של קלות ראש ושוחה בעיול דע"ז זה לא מהני תנאי ולספר מה עשה ומה אמר הפרעזיזעט של ארלכ"צ ואיך נפל דעת הירש"ן ופאלטיק דעלמא ככלל שיחא בעיול שאסור אוליכא דכ"ע. והמ"צ (ס"י קי"א) אוסר בשם הפרמ"ג (סק"א צ"א) אפילו שיחא דלרבי פרנסה, ומה שבי' הצרכ"י (ס"י קי"א) מהרש"ש ס"י רע"ד שאסור לשחות אפילו מים בצביכ"ג ובעל זכור לאצרכם (א"ר"א אות ב') כ' שצמנינו המנהג להחזיר לשחות מים בצביכ"ג עי"ש עכ"ל ג"כ דהוי משטמא דלכ' צ"ד מתנה כי צל"ה א"א להחזיר כי לשיקף הלכה צודאי הדין עם הרשב"ש והצרכ"י. ואיך להיות מחוד מזה שלא לדבר שום שיחא בעיול בצביכ"ג ולדעת השו"ע הרב (ב"י ה"ת פ"ד ה"א) אפילו שלא בשעת הלימוד ואפילו אמירת רפואה אוסר. ולדעתי מן ההכרח לדרוש צדיקים צדק ולעורר לב אחינו צדי המקילים מחוד מחוד וחי' לא מלך פשיטותא רק מהסרון ידיעה ועיין במג"א (רס"י קי"א) דבעיין קלות ראש בצביכ"ג נהפך חי' לבית עכ"ס כ"י. ואם לא הקהלות יתאחדו לעשות חקיות

יסוד בהלכה עפי' דברי המורה"ר בשם האו"ח, אבל במקום שהמנהג מקודם לפנות הפריכה מימין לשמאל לא ישנו ויסמכו על הכ"י וא"ש בצבו"ח. [ת"ח בקי אחד טורתי לעיין בם' משנת יעקב חא"ה ס"י קל"ד].

וע"ז בעה"ח ה' לם' ראה תשכ"ג לפ"ק ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין לחידושא:

(א) כשפוסע הג' פסיעות פוסע בשמאל ולא בימין, ולמה (ב).

סימן לט

נשאלתי אם רואים חבורות חבורות בנ"א

בביחב"ג, ומדברים ברבים של מה בכך, אם מחוייבים למחות בידם מצד קדושת ביהכ"ג, או מאחר שאין מדברים ברבים בשלים ממש אין אנו מחוייבים למחות בידם.

השבתי מחוייבים למחות בידם כי ביהכ"ג

מקום תפלה רנה ותחנה הוא לה' נורא עלילה, או לאסיפת ענינים של מצות, ושאר ענינים ידברו בחצר ביהכ"ג.

(א) אמרינן צמתי' (צרכות ל"ד א') ולא

יעשו (להר' הבית) קפדנריא.

ובגמרא (שם ס"ב ב') דביכ"ג ג"כ אסור לעשותו קפדנריא. ופריך הש"ס מאי קפדנריא אמר רבא קפדנריא בשמא (כחמשעשר פירוש שמה). ורב חנא בר אבא משמיה דרב סמא צביה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקפנא אדרי איטול צבא (צבדו שאני מקיף כל שורות הכתים הללו אכנס לבאן לקל דרכי). וראיתי בגניזות הש"ס (צרכות שם להגאון העלום מבר"י עג"ל) שבי' וז"ל. ובה גוף דברי הגמרא כלן לא מתפרשו כ"כ בפירש"י, ולשון הגמרא אמר רבא וכו' ור' חנא כו' אמר כמאן דאמר כו' משמע דפליגי. וכך נלע"ד, דרבא פליג א"ר חנא ושאר אמוראי דבתרי' כאן דקמפרשי ליה מלשון אדמקפנא אדרי איטול צבא, והכוונה שלא לקל דרכי דרך הר' הבית, רק רבא דאמר קפדנריא בשמה כיוונה על מה שנקרא צפי

שכחצתיו. וליתר ביאור אני מוסיף לומר דהטעם שינוי מראה שפוסל לנטי' יהי' מאותו טעם עצמו שמלאכה פוסלת המים לנטי', והטעם כמו שכחצ הרמב"ם ומהר"ל חציו (הוצא בנמ"א סק"ג) דמאחר שעשה אדם דבר לגרום עם המים נעשו כשופכין (ולזה הטעם הסכימו כל האחרונים וזמו שכחצ במשנה ברורה בביאור הלכה ודלא כהר"ם) וא"כ בנשחנה מראיתו ג"כ פסולין משום דהוי כשופכין ופסולין לנטי' (משא"כ למקוב שפיר כשרין שלא שייך במקור נעשה כשופכין ועיין צ"י סי' ק"ם הוצא דבריו בדברי חמודות חולין פ"ח אות ס"ג). ולכן אם ביטל מים ועשה ממנו קאפסע וטעם כשרים לנטי' דלא נעשו כשופכין, אדרבה נשחטו למעליהם. וזוהו א"ש דברי המחבר שכחצ (בס"א) מים שנשחטו מראיתו בין מחמת עמלן וכו' פסולין והנמ"א הקשה על זה כמה קושיות עלומות מאד הפלא ופלא וכתב שגם הכ"ח חולק על המחבר ומכשיר מים שנשחטו מחמת עמלן לנטי' והנמ"א הכינס להב"ח וכן הב"י מחמת מאוד על המחבר בזה וכן השיגו עליו כל האחרונים כמו שכחצ בביאור הגר"א והדבר מתחיה איך טעה ח"ו רבינו הגדול רוח אפיו בעל הבית יוסף בדבר פשוט כזה, אצל לפענ"ד עפ"י דברים הנ"ל דבריו מאוד נכונים וכל הקושיות כאן נגד פסקו נשלחו העבור, כי בודאי מים המחזירים למשין או מי גשמים במקור באשצורן לא נפסלו בשינוי מראה מחמת עמלן דא"א לומר עליהם שנעשו כשופכין כמובן, משא"כ מים חלושין שעמדו בכלים ונשחטו מראיתו בודאי נעשו כשופכין אפילו בנשחנה מחמת עמלן וא"כ אפילו אם נשחנה מחמת עמלן בשמין או במקור מאחר שדולה מהם בכלי ונעשו חלושין דמים כמים שופכין דנראין כשופכים ואסורין לנטי' ודברי רבינו בעל הכ"י קיימין נגד השגת כל האחרונים ושפיר שחק הרמ"א לדברי המחבר וכן יז לפיכך כי דעריכס נכונים בלי פסקוק, ועיין בחשו"ב ביון שלמה סי' י"ב בזה.

ג לפי עיקר הלימוד שהביא הכ"י סי' ק"ם משמיה דהרא"ה דמים של נטי' לריך להיות דומיא דקידוש ידים ורגלים מן הכיור, דמים בזהויתן בעיניו שלא נשחטו עי"ש, וא"כ מי משין או מקור גשמים הגם שנשחטו מעמלן שפיר הוי בזהויתן מאחר שעדיין מחזירים צדקקט, אצל מים שדלו בכלי יבכלי נשחנה מחמת עמלן בודאי לאו בכלל מים בזהויתן הוא וכן כשדולה בכלי ממשיך ששחנה המים מחמת עמלן דעמדו צדקקט שפיר הוי

במילתא דן בלא ספק ה"א אפשר לתקן גדולות ונלוות ומי יתן וכו' לבסס של ראשי הקהלות ורביהם שיחיו שלם בעינין אז נראה בעזרי"ח שינויים עלומים לשמחתנו.

חרש כסלו תשכ"ו לפ"ק פה ברקלין יצ"ו

משה שטערן

✳

סימן מ

(תשובה זו כתבתי עוד ברעברעצין)

נשאלתי אי קאפסע או טעם כשרים לנטי'.

השבתי לפענ"ד בשערה"ח כשאין לו מים כשרים.

הנה יחיה נש"ע מים שנשחטו מראיתו פסולים לנטי' (סי' ק"ם ס"א) וא"כ לכאורה היה מקום לומר שקאפסע שחור מאחר שנשחנה מראיתו לשחור וכן טעם למראה בריון פסולים לנטי', אצל אז אינו דהלא מי פירות או יין כשרים ג"כ להרבה שיטות (עיי"ש בסעיף י"ב) אט"פ שאין להם מראה מים, הרי אט"פ דאין למי פירות וליון מראה מים עכ"ל כשרים לנטי', ועכ"ל דהטעם דמחמתלן מי פירות ויון כן הוא וזה לכן מראה כראוי לכן וא"כ מים שנשחטו מראיתו שפיר פסולים דלא כן לריך להיות מראיתו משא"כ במצב מים לקאפסע או לטעם שצכוונה משנה למראה אחרת וכן יפה ועוד, לא מקרי זה נשחנה לגריעותא אלא אדרבה לגריעותא, וזה כוונת הרמ"א (בסעיף י"ב) וכ"ש דמותר לטובל ידים בשפת הדחק בשכר או במי דגם במצבולין דעיקרן מים, וכוונתו דהלא מי פירות ויון שערקן לאו מים כשרים לנטי' ואין שינוי מראה ממם מפסידן, משום דכן עיקר מראיתו וכן טובה ויפה, כ"ש שכר ומי דגם דעיקרן מים, והשינוי מראה טוב ויפה להמים בודאי אינו מפסידן מלהיות כשרין לנטי', ולי"ק קושיה הגר"א בביאורו (לאור"ח שם סי"ב) שהיה דברי הרמ"א בלי"ע, ולא נראה לו חירולו של הנמ"א (בספק"ט) אשר בודאי ראהו אט"פ שלא הזכירו (והא דלא הזכירו כי בודאי לא נראה בעיניו הצדולמים), אצל הדבר פשוט כמו

סימן מג

המשך לסימן הקודם

(ג) **הפשתי** בחארוטים ומלחתי בשיירי כנה"ג (סי' קי"ט הבהות ב"י אות ט') חידוש עלום שמציא דברי מהרש"ל בשי"ש דגם אם לענין טומאה חשוב כלי לענין נטילת ידים חשוב כלי. ומזה מראה דלוחם כלי עץ דלוחם מחמיקה אחת רק שוליו מדובקים צופה או עומקאל שאין נטילין ממנו ידים ואפילו לדעת הרא"ש דלא דמי לכלי מלא נקבים. שמעתי שהיה מזהר בזה מהר"י שזיאל ז"ל עכ"ל. ולכאורה סחירה גדולה לדבריו מדברי השגה"ג. אבל ח"א לומר כן, דהלא הברכ"י שכל מקום מחצב ומציא דברי שגה"ג לא הביא דבריו על מה ש' היפך' דבריו (בברכ"י אות ד' ור' הניל) ועכ"פ היה לו לרמוז עליו שהבעל שגה"ג לא ס"ל לכן. הלא ודאי לר"ך לומר דלוחם כלי שממנו השגה"ג מדבר איירי ששוליו סופו להפסק, ודיוקן הצפה גרוע ואינו ממדקדק היטב. ועפ"י מונח גם מה ש' שאפילו לדעת הרא"ש לא דמי לכלי מלא נקבים. ושפיר עשה הבעל בברכ"י שלא הזכירו (באות ד' ור') והכל ח"ש. אחר כתביו כ"ז עיינתי בם' חורח חיים (פסעט) חו"ח (סי' קי"ט אות ז') שהביא דברי השגה"ג וחממה על השגה"ג למה לא יבי' כלי עץ זה כשר לענין ואחר שמפלפל ק"ה בדבר כ' בדבריו עיי"ש ושמתח. וטוב הביא החו"ח גם דברי הברכ"י (הניל).

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

(א) אם נייר מקבל טומאה ונפסק'ם לכתמים (ד"ה נה"י) — (ב) קופסא הנעשה מנייר לענין כתמים (שם) — (ג) כלי נייר לענין קידוש הבהלה (ד"ה כפה) — (ד) כלי נייר לענין נט"י (שם).

סימן מד

(תשובה זו כתבתי עוד בדערקעצין)

נשאלתי אם אחר נטילת ידים לצורך סעודה אם שרי להפסיק בשיחה קודם ברכת אקב"ו על נטילת ידים ואת"ל שרי אם הפסיק אחר ברכת נט"י ובין ברכת המוציא הוי הפסק לענין שצריך לו לישול ידיו עוד הפעם.

שוחים מכלי זה. ולפי הי"ש' כל חינו חשוב נקרא כלי שניקב או נשבר בסיסו או כובע של הולכי דרכים וכיוצ"ב, אבל כלי זה שנעשה לאורך בנה"א החשונים ביותר כלי חשוב הוא לפי הסברו והבנתו של רבינו הי"ש' ג"כ ואין לל ספק בדבר. ורואתי בם' ברנ"י ויפ"ק (סי' קי"ט אות ד' ור') ש' שכלי שניקב וסחמנו צופה מהני אעפ"י שאינו ממין הכלי. וזה יבי' בכל דבריו. ועיין בע"ז (סק"ח) ומג"א (סק"ז) ובבב.

[הנה] על שאלה זו כ' באריכות בספרי צאר משה (ח"ג סי' נה) ולא לא ידעתי שבין המון כח"י נמלא תשובה זו שכתבתי צעודי דעצרתעלין.

ועי' בעה"ה אור ליום ב' לס' בי תשא שנת תש"ב לפ"ק פה דערברקעצין

משה שטערן בלאאמור' הרא"ש זצ"ל אבדקרה"י פה

סימן מכ

המשך לסימן הקודם

(ג) **כעת** ראיתי בחש"י אגרות משה ח"ג סי' ל"ט שאוסר לקידוש ולהבדלה. ודבריו מאוד חמוכים שכל ראיתי שהכום לר"ך להיות חי כלי שלם וכמו ש' המג"א סי' קפ"ג סק"ה מהמהר"ל עיי"ש ופלא דהלא המענין צמחרי"ל צנוף הדברים יראה שמשם סחירה לדבריו כי כל עטמו של המהר"ל בחסר בסיס הכלי שפסול לפי ששם סבור עליו, ח"כ אדרבה מפורש שכל זמן ששם כלי שלם עליו כשר, ואם כוונה באגרות משה שכלי נייר שם סבור עליו ומעיקרא מאחר שטומא אחר תשמיש ראשון לארקה לאשפה או סברתו לא שמע לי כלומר לא ס"ל כי ח"א לומר סברה כזו ומעיקרא ליתא צמחרי"ל כי רבה היל, ויותר מזה היה לו להגלות בעל אגרות משה להביא ראיה לדבריו מדברי הי"ש' (פ"ח דחולין הניל) דענינו כלי חשוב לענין, אבל גם משם אין שום ראיה כמו ש' לעיל. אבל כבר כתבתי בספרי ח"ג סי' ר"ה הניל ולענין קידוש והבדלה רק בשעבודת' שרי כלי נייר, משום הידור מלוא, אבל לענין כשר גם לכתחלה בלא שום לל ספק.

השבתי לכתחלה לא יפסיק בשניהם ואם הפסיק יטול ידיו פעם שנית בלא ברכה ואפילו אם לא יטול ידיו ג"כ לא עשה שום עבירה.

א) לכאורה מאי שנא משאר מצות שאסור לדבר ולהפסיק בין ברכה למצוה ואין לומר דמאחר שאמר חז"ל (סוטה ד' ע"ג) האוכל לחם בלא יניגז ידים כאלו אוכל לחם עמא עיי"ש. הרי לך דעד אחר יניגז לא נגמרה מצוה נע"י וא"כ צודאי שרי להפסיק, והתוס' (פסחים ז' ע"ג ד"ה על הטבילה) מתאבד הביאו ליישב למע אין אלו מצרכין ברכה נע"י קודם הנטילה לנכך עובר לשעיתן ויתילו דגם אחר הנטילה קודם הניגוז הוי עוד עובר לשעיתן עיי"ש. וש"ן היעב ס"י ק"ח ס"א וי"צ ובגמ"כ בעינן רב ותמאל הכל. אבל האמת יורה דרכו כי זה עשות דהלא עיקר המצוה לנכך על נע"י עוד קודם הנטילה כמבואר בגמ' (ס"י ק"ח ה"ל וכמו שהביא הביאור הלכה שבמשנה ברורה שם מאר"ז בשם ר' חננאל ובשם הגאונים עיי"ש) וב"כ התוס' (פסחים ה"ל) דמנהגינן שלא לנכך עד אחר הנטילה הוא משום שפעמים אין ידיו נקיות כגון שלא מצינו"כ עיי"ש א"כ ח"כ אחר שנטל ידיו חל עליו חיוב הברכה הריה לו לנכך עוד קודם הנטילה ובהי דהפסק לא הוי כל זמן שלא יניגז ידיו ויוכל לנכך ברכה נע"י מ"מ צודאי אסור לו להפסיק ח"כ אחר הנטילה אפילו קודם הברכה מאחר שעיקר ברכה על נע"י הריה לו לנכך עוד קודם הנטילה ולא צ"י שום ספק שאם צריך ברכה נענ"י קודם הנטילה כגון שידיו היו נקיים אז צודאי דינו ככל שאר מצות שאם צריך אסור לו להפסיק עד שיטעה המצוה וכל זמן שידיו לא יניגזו לא קיים המצוה ואסור לו להפסיק עד שנגמרה והבן. (ואם יס נפ"מ אם בלא ברעית מים על כל יד ויד אז לא עיי"ש בצר"ע סעיף י"ג ובגמ"א ובמשנה ברורה סקמ"ו).

ב) ועוד איתא בש"ס (ברכות מ"ב ע"א) אחר רבי חייה בר אבא אחר רב שלש חטיפות הן, ח"כ לסמיכה שחיטה, ח"כ לגאולה חפלה, ח"כ לנע"י ברכה ופס"י ח"כ לנע"י דמים אחרונים ברהמ"ז וכן פ"י התוס' (שם) וצ"ב צודאי הדין עממם שא"א נפרש ח"כ לנע"י מים ראשונים קודם הסעודה ברכה ברכה נע"י דהש"ס בברכות (שם) ממים אחרונים מדבר וכו' שמשתאח נע"י

דמים אחרונים איירי עיי"ש. אבל מלאחי צירושלמי ברכות פ"א ה"א, (ושם מלאחי בגליון הש"ס לנכוד קמח"ז הגר"א ז"ל קוללה"ה שז"ן לירושלמי אחר) ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה שלש חטיפות הן ח"כ לסמיכה שחיטה ח"כ לנע"י ברכה ח"כ לגאולה חפלה וכו' כל מי שהוא ח"כ לנע"י ברכה אין השטן מקטרג צאחה סעודה עיי"ש, מהו מצוה דהירושלמי בע"כ ס"ל דהא דאמרין ח"כ לנע"י ברכה קאי על מים ראשונים קודם הסעודה דבגמ"א חז"ו מובן מאי דקאמר אין השטן מקטרג צאחה סעודה מאי דבור הוב ודבדנ הוא פלא והפלא שבזה יתלקו הבבלי והירושלמי אם ח"כ לנע"י ברכה קאי על מים ראשונים או על מים אחרונים. ולולא מסתפיא ביחוי אומר דבין לבבלי ובין לירושלמי קאי הכי ח"כ לנע"י ברכה על שיהיה בין על נטילת מים ראשונים ובין על מים אחרונים והש"ס מצ"א צעמין דאיירי צעמין מים אחרונים והירושלמי הביא רק סגולה שזומת מה שהמקיימו זוכה שאין השטן מקטרג צאחה סעודה. ולזה הביאנו קושית התוס' (ברכות י"ג ע"ג ד"ה ח"כ) שהקשו למה אין הש"ס מביא בין ה"ו ג' חטיפות ה"ל גם האי דאמרין (ברכות י"ג ע"ג) ח"כ לנע"י סעודה, ולפ"י ל"ק דבין ה"ו ג' חטיפות אינו מביא אלא דבר שאסור להפסיק ביניהם כולל ח"כ לנע"י סעודה ס"ל להתוס' (פסחים ק"ו ע"ג ד"ה זימנן גיאלין) דרך היסח הדעת גדול אסור ובח"כ לנעילה ברכה ס"ל להתוס' (חולין פ"ו ע"ג ד"ה אסור לבן) דרך בלא ברכה לפניו אסור אבל אם מצרך לפניו שרי לו נאכל קודם ברהמ"ז א"כ זה ג"כ לא דוקא וימנעא הרי קשה להם אבל אם יומא דבכלל ח"כ לנע"י ברכה קאי על מים ראשונים נמי ושיניהם בכלל אז א"א לחשוב האי ח"כ לנעילה סעודה בין ה"ו ג' חטיפות דבה"ו ג' אינו חושב אלא אלו שאסור בכל להפסיק וח"כ לנע"י ברכה יוכל להיות הפ"י גם על נע"י לסעודה דאסור בכל להפסיק ונפרש חושב ח"כ לנע"י ברכה בין ה"ו ג' חטיפות משא"כ את ח"כ לנעילה סעודה אינו יכול לחשוב ביניהם והבן. וש"ן היעב טור וצ"י (ס"י קע"ט) ובצ"ח שם וטור צ"ח קס"ו צטור וצ"י וצ"ח וצ"ח ה"ס דר"פ ושו"ע וי"ג ובפרע צ"ח ותמאל הכל. וראיתי להעור (ס"י קס"ו) שהבין ג"כ דהא ח"כ לנע"י ברכה קאי גם לש"ס דינן אשיניהם וזה כיוונת דב"י צ"ח שחולק על העור שצ"ח אפשר לומר ג"כ שס"ל דהאי ח"כ לנע"י ברכה קאי על מים ראשונים נמי רק הביא כאן

יד ליד עיין בתש"י לגושי מרדכי מהר"ח (האור"ח סי' יט) דבדולאי לכתחילה אסור להפסיק ובידוע בד"א. ועיין במשנה ברורה. ולפי דבריו אינו לירך נע"י שנית אם הפסיק בין נעילה להמונאל. עכ"ל עוב לעשות כדברי ויטעול ידיו שנית בלא ברכה. ועיין במנ"א סי' ער"א סקב"ו וכ"ז ועי"ש היעב במחז"ה.

ועיין באחרונים שהאריכו הרבה מאוד אם לומר מזמור לדוד בין נע"י להמונאל עיין במחזיק ברכה סי' קס"ו ובנמוקי אור"ח להגר"ק ממנוקאטש ז"ל. ולפי"ז השומע ברכה אחר ברכה נע"י לפני ברכה המונאל בודאי מחוייב הוא לענות יהי אחי ברכה שהיא, וזה ברור כשמש. ועיין גם בספר כה"ח רס"י קס"ו בזה באריכות מדברי האחרונים.

פה דעברעצין תש"ז לפ"ק חרש מנחם אב

אחרי זמן כשבאחי לארצה"ב זכיתי בהספר היקר תש"י לחם שלמה (להגאון האדיר אב"ד שאמלאו ז"ל האור"ח סי' מ"ה) ומלאחי אריכות רב בשאלה זו ובמחזיק"ח אין דבר חוצץ בינוי להלכה ולמעשה, ונחתי שמחה בלבי שזכיתי לכוון האמת תל"א. ועוד מלאחי לידידי הגאון המובהק מוה"י שטערנהעל שנת"א מצאנטימאר בספרו כוכבי יחק ח"א על ירושלמי ברכות פ"א ה"א אות ס"א אריכות נאה בצקאות עלום כדרכו. ובתש"י אגרות משה (ח"צ האור"ח סי' מ"ח) כי דברים תמוהים מאוד, ואוסר לומר שום חפלה ומזמור בין נע"י והמונאל, ועלנו לקטן כל דברי האחרונים שבי' לומר אחי חפלה ומזמור ודבריו מרפסין איגרינ לכתוב דבר שכבר יצאו דבותיו גדולי האחרונים עליו לדון והוא אוסר כאלו הי' הלכה למחמ"ס. אח"כ ראיתי בתש"י יגל יעקב (אור"ח סי' נג) מה שחולק בארוכה על שו"ת לחם שלמה ויש ליישב בדבר, ולמעשה יש להבין כמו שכתבתי, ומה שמביא היגל יעקב (שם) מהגה"ח בעל אמרי יוסף שזרכו בקדוש הי' ללחך בלשון על ידי התעופות מכוס של הבדלה חיקף אחר ברכת פסח"ג וטעמו וימוקו עמו כדי שיוכל לעשות אמן אחר ברכות של אחרים כדרי להוציא נפשו מכל ספק והגאון בעל יגל יעקב ז"ל כי שכן הנהיג עמנו אחריו, בודאי עלה עמוקב הא.

ואגב גררר אזכיר דבר נכון שראיתי בספר פסקי חשובה להגר"פ דומ"ל לאדו ז"ל משמיה דהגאון האמיתי מהר"ח מצריסק זלוק"ה כששהי

בעיני מים אחרונים ולא כהצ"ח שנתקשה מאוד ופסע עי"ש, אבל להטור אפילו אם יומא דבכלל חיקף לנע"י ברכה היו גם מים ראשונים אין הכוונה חיקף לנע"י ברכה ברכת על נע"י אלא ברכת המונאל וזה הוי כהלי כלל דחיקף לנע"י סעודה ועיין בדרישה (סי' קס"ו אות א') שמישצ בזה קושיא החס' (נ"ב ד"ה חיקף הנ"ל) ולא ידענא למה לא יבא בכלל חיקף לנע"י ברכה היינו ברכת אקב"ו על נע"י וזה היה נראה נכון לפי פשטות הענין דאם יומא חיקף לנע"י ברכה הוי ברכת המונאל אז יהיה זה ממש מה שאמרו חיקף לנעילה סעודה ולמה שזו הלשון וגם בתוס' ובחס' ר"י החסיד ובחי' הרא"ש ונשיטה מקוצות וכלל הראשונים הקשו (ברכות מ"ב ע"א) למה לא חשבו הרי חיקף לנעילה סעודה בין הני ג' תפיסות מוזאר דלא ס"ל דיהי אפשרות דהיינו הך, ואין לומר דמשום שדעתן של הני ראשונים הוי חיקף לנע"י ברכה היינו ברהמ"ז כמזכיר בדבריהם בפירוש, אבל מה יענו לפי שיטת הירושלמי ואפילו אם יומא דדברי הירושלמי לא איכפת נכו' אבל למה הרחיקו חירוק פשוט כ"כ לעולם הש"ס כולל בחיקף לנע"י ברכה בין נע"י לסעודה וצין נע"י לברהמ"ז וממונאל לא יהיה קשה מדי למה לא חשבו הרי חיקף לנעילה סעודה בין הני ג' משום דהוא הוא, ועכ"ל דס"ל דאפילו אם יומא דחיקף לנע"י ברכה כולל נע"י לסעודה הוי הפי' חיקף לנע"י ברכה ברכת על נע"י וכמו שכתבתי ואסור להפסיק בין נע"י לברכת על נע"י וא"ש. ועיין פ"י בעל החרדים שמפרש ג"כ דקאי אחרונייהו על נע"י קודם סעודה ועל מים אחרונים עי"ש. ועיין גם בפ"י מהר"א. ועיין דרשות הגל"ה (דיוש ד' אות כז).

ג) ובענין להפסיק בין ברכה נע"י לברכה המונאל כבר הבאחי פלגות פלגות הראשונים בזה הוצא באריכות רב (בצור וצ"י ב"ה ובדו"פ ונ"כ השו"ע סי' קס"ו) והעולה שבדאי לכתחלה לירך לאחר ואם הפסיק ח"ל לנכך ברכת נע"י עוד הפעם רק עוב שיטול ידיו שנית בלי ברכה כמו לענין מים אחרונים שאם נעל מים אחרונים והפסיק ועול ידיו עוד הפעם לקיים חקף לנע"י ברכה כמזכיר בפוסקים (סי' קט"ע) ובהא סלקין ובהא נחתין שז' דייס שנשאל לפניו בודאי לכתחלה לא יפסיק ואם הפסיק לירך ליעול ידיו עוד הפעם בלי ברכה כדי לקיים חיקף לנע"י ברכה בלי הפסק. כנ"ל ברור בעזה"ה. ואם הפסיק בין נע"י

חסור ממנו, ובשרת שלות כעין זו עלות על שלתי מידי יום ביומו, ומשום לא ידתי נעמקו של הלכה לברר מהמקור, רק פסקתי עש"י השו"ע ודמיתי מילתא למילתא, אבל לנצ אברכי כולל הלוי בעמקה של הלכה יום יום, אז אפשר להשיב ע"י דמיון מילתא למילתא בלא מקור הדברים, ע"כ בודאי מן ההכרח לבנות הבנין משרש. ומה' משנה לשון כל אכשל בדבר ה' זו הלכה. (ינקמן באות מ' אציל לשון השואל אות באות).

א **איחא** צברכות (ל"ה ב') אמר רב יוחנן אמר שמואל וכן אר"י אמר ר' יוחנן שמן זית מצרכין עליו צורא פרי העץ וכו' אלא דקא אכיל ליה ע"י פת, אז הכי הוי ליה פת עיקר והוא (השמן) עפל ותנן זכ הכלל כל שהוא עיקר ועמו עפלה מצרך על העיקר ופוער אח הטענה, אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון (מין מחבל הוא ונותניו מילא לתוכו שמן) דאמר רבב צר שמואל אניגרון מילא דסלקא (מים ששלקו בהן חרדין) אכסיגרון מילא דכולכו שלקי (כל מיני ירק שלוק), אי"כ הויל אניגרון עיקר ושמן עפל וכו' הכא במילי עסקינן בחושש צגרונו (ולריך לתח בו שמן הרבה דהוי ליה שמן עיקר ואניגרון עפל) פשיעא מכו דתימא כיון דלפיועה קא מכוין לא לבריך עליה כלל, קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה צעי צרכו. לכאורה דברי רש"י אינו מובן למה פ"י החושש צגרונו שותן בו "הרבה שמן" ולכן השמן עיקר, לפי פשטות הסוגיא היה נראה לומר, דנפולס גם בחושש צגרונו אינו שותן שמן יותר ממשאר אניגרון עס שמן, רק כשחושש צגרונו עיקר כוונתו לשחות האניגרון בשביל השמן, ולכן השמן עיקר ומצרך על השמן צפה"ע, ואם אינו חושש צגרונו אז העיקר האניגרון ומצרך צפה"א אז שהכל בצרכה האניגרון. ואין לומר דרש"י הוכרח לפרש שצריך לתח בו שמן הרבה דהלא כן הוא בצרייתא שהציו הש"ס החושש צגרונו לא יעדיענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן "הרבה" לתוך אניגרון וכולע, הרי דלפיועה נותנים שמן הרבה באניגרון, זה אינו ראייה כלל, דהצרייתא לענין שבת רבותא אשמעינן, דגם אם נותן שמן הרבה באניגרון בשבת שרי לו לבטע ולא אחרין שאסור צפה"ג משום דמוכה דכוונתו לנפיועה ופיועה אכורה מנזיות שחיקת סמיים. אבל לענין צרכה אין שום הכרח ליתן באניגרון שמן הרבה דגם בשמן כדרכו תמיד ג"כ מצרך על האניגרון צפה"ע כשחושש צגרונו תבוס דהשמן עיקר וכל כוונתו על

מסדר קידושין ה' מנענע קלח בהבוס שיפכו קלח יין על כפות ידו וכו' אח"כ מלחך היון שעל ידו כי הוי חושש אולי החתן והכלה יצרכו לעלמן וא"כ יהי צרכתו צרכה לבטלה. ובאמת כשאיני מסדר קידושין אזי מזהיר החתן והכלה שיכוונו ללאח צרכה צפה"ג צברכתו ובודאי לא יצרכו ומצקס מהמחמתנים שיפילו דברי להחתן והכלה כדי שלא יהי ח"י צברכתו צרכה לבטלה. ותימא צעיתי על כמה וכמה מסדרי קידושין שלא נהגו להזכיר אזהרה אחר אזהרה שהחתן והכלה יכוונו ללאח צברכתו צפה"ג שלי. ואחר כל האזהרות עוד נוסף נוהג לעשות כהר"ח מצריסק זצוק"ל.

משה שטערן

אב"ר פה

פירות הנושרין להלכה:

א) השומע שום ברכה בין נט"י להמוציא מחיוב לענות אמן (ד"ה ועי' — ב) אם לומר שום תפלה ומזמורי תהלים בין נט"י להמוציא (שם ד"ה אחרי) — ג) טוב ללקק אצבעותיו אחר ברכה כפה"ג בשעת הברכה כדי שיוכל לענות אמן על ברכות של אחרים (שם) — ד) נכון שהמסדר קידושין ילקק אצבעותיו אחר ברכה אירוסין כד שבו"א לא יבדך ברכה לבטלה (שם ד"ה ואגב).

סימן מה

נשאלתי כשאוכלים כשר עם פירות מבושלין

(קאמפאט) אם הבשר פוטר (הקאמפאט) פירות המבושלין.

השבתי איננו פוטר ומחוייב לברך על פירות

המבושלין בפנ"ע (ובמשך תשובתי יתבררו הרבה דברים אחרים כיוצ"ב).

ארשה"ס בידודות כראוי.

מתוך המון ערודותי נחתי משפט בהחירה

לשאלתו הנס שמועחים לפני שאר שלות הממחיתים על תשובה, עכ"ז אמרתי וענית להשיב נאצרכי כולל תחלה, בפרע לכולל גדול ומפואר ככוללנס, מפני שלפי דעתי אברכי הכוללים ככוללנס הם הם יסוד ומקור לפעידות וקיומו של כלל ישראל, ומן הדין הוא לבדס נגד זקני עמנו ודין הוא שיקבלו שכרם.

כמו שדרכי בכל שאלה ושאלה לעיין במקור

ההלכה שמשס הוראה וילא גם עתה לא

(ג) **אחר** כחצי כל זאת — עד בשחק נאמן — מלאתי ממנו ככל דברי צ"ח ובודאי הרוח דברי הצ"ח יאמר שמשם כעמדתו, אבל האומר כן חושד בכשרים. וז"ל הצ"ח (סי' י"ב ד"ה וי"ש ופי' כ"ר יוסף) אחר שהאריך צביאור דברי כ"ר יוסף והצ"ח שכתב העור שם (ולקמן נדבר מדבריו): ונראה דלמסקנא בחושש בגרונו דשמן הוא העיקר לרפואה גרונא אפי' לא נתן צביאורו אלא שמן מוטע כמו שהוא הרגילות נמי מצד צפה"ע בין לבר יוסף בין לצ"ח ומשום הכי כתב רבינו בתחלה בסתם ומוקדם לה בחושש בגרונא שזו היא רפואתו שנותן שמן לתוך הצינורין ויבולטו וכו' ולא כתב שנותן שמן הרבה דאפילו בנותן שמן מוטע מצד צפה"ע נלדבר הכל כדפי' אלא דה"ר יוסף כתב דבאינו חושש בגרונא ונתן שמן הרבה מצד ג"כ צפה"ע דהשמן הוא העיקר ואינו מצד שהכל אלא בנותן בו שמן מוטע כמו שהוא הרגילות דאז צביאורו עיקר ולצ"ח אין לחלק אלא בין חושש בגרונא לאינו חושש דבאינו חושש אפי' נותן בו שמן הרבה מהכל ובחושש אפי' בנותן שמן מוטע כמו שהוא הרגילות מצד צפה"ע וכ"כ הרמב"ם צפה"ח בסתם דבחושש מצד צפה"ע ולא כתב שמן הרבה ובה דמצינו החושש בגרונא לא יערענו תחלה בשבת בשמן אלא נותן שמן הרבה לתוך הצינורין ויבולט הכס אחת לאורויי רפואה דאפי' בנותן שמן הרבה לא אסרי' ליה בשבת מטעמא דמחזי כרפואה אלא לענין ברכה אפי' בשמן מוטע מצד צפה"ע דכיון דחושש בגרונא השמן הוא העיקר ויש פסרי רבינו שכתב דכן שזו היא רפואתו שנותן שמן הרבה לתוך הצינורין וז"ל דע"ס הוא וצריך להעביר הקולמוס על תיבת הרבה ודוק' ולענין הלכה נקטין כצ"ח, עכ"ל הצ"ח (סס). וחל"א שכונתו לדעת גדול כמוהו ממנו לכל דבריו.

(ד) **ועוד** אי מוסיף על ה"ל הכה העור (בסרי"ב) אחר שהביא דברי הגמרא ה"ל כ"ר וז"ל: ופי' כ"ר יוסף לאו דוקא חושש בגרונא אלא אורחא דמלתא נקט וכו' נמי אם אינו חושש בגרונא אם נותן שמן הרבה לתוך הצינורין מצד עליו שהרי נהנה ממנו אלא צ"ח כתב שאין לו לברך אלא אי כיוצא ליה חיובי דמיתבין לרפואה ומיתבני מיתב אלא ליכא רפואה אפילו נותן שמן הרבה הוי הצינורין עיקר ואין לו לברך על השמן וכן כ"ר הר"ם מרענבורג וכ"כ הרמב"ם ז"ל אם שחם אותו נלדו או שלא היה חושש בגרונא מצד עליו שהכל ואין

השמן ואינו שוחם אלא בשביל השמן. ועיין לקמן (אות יג) מה שכתוב בשם הא"י רב דבר יקר מאוד, ופסי' דבריו מוכן הדק היטב למה פרי"י שצריך לתח בו. ששמן הרבה"ה דפתי"ה ש"י. חולס לפי מה שכתוב מהרש"א, שפי' אלא מילתא בעלמא קאמר ולומר "דפסמים שהשמן היתכן לתוך הצינורין עיקר" נדחו דבריו ואין ראייה לפרי"י, דוק היטב ויבן.

(ז) **לפענ"ד** כוונתי לדעת הרשב"א הגם שאינו מפורש בדבריו כן, אבל כל המעיין ישר יראה שכן שומך כוונתו, וז"ל הרשב"א בהא במאי עסקין בחושש בגרונא, פי' ואש"כ דבאפי' נפשיה אזוקי מזיק, כיון דפי' הצינורין מעלי לרפואה ומעלי לאכילה משחית לעליוהי קרינן ביה. ומי' לענין ברכה כי שחי ליה בשבת על ידי הצינורין מצד עליו צ"פ העץ, דהא עיקרו שמן, אבל אי שחי ליה בחול פי' הצינורין לא מצד עליו כלל, משום דהוא ליה הצינורין עיקר ושמן טפלה לו ואינו מצד על השמן אלא על הצינורין שהוא עיקר, ואי שחי ליה באפי' נפשיה לא מצד עליו כלל משום דאזוקי מזיק, כן כתב רב האי גאון ז"ל. ונראה דלאו דוקא בשבת ובחול, דאין הכרכות משתנות בשני העתים, אלא כל ששוחבו פי' הצינורין ומתכוין בו לרפואה, בין בחול בין בשבת, מצד עליו נזרע פרי העץ, דהוי ליה שמן עיקר, וכל שאין מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוי ליה הצינורין עיקר בין בחול בין בשבת, ואינו מצד אלא על הצינורין. ומה שהלך הגאון ז"ל בין שבת לחול, נראה לי שדעת הגאון ז"ל שאש"פ שחושש בגרונא אם הוא שוחם את השמן פי' הצינורין לא מוכחא מלתא דפסמים חושש בגרונא שותבו, ואדרבה מוכחא איפכא, דא"כ למה לי הצינורין יערער את השמן לצדו, דהא אפשר והוא עדיף ליה טפי, אבל בשבת כיון דחושש בגרונא אפי' בסתם דעתו על השמן אלא שאי אפשר לו בערעורו לצדו, ומי' אפי' בחול אם מתכוין ממנו לרפואה מצד עליו דהוא עיקר, והיינו דאזוקינא בחושש בגרונא דאלמלא לא משכחא לה לעולם דמצד עליו צ"פ העץ אלא בחושש בגרונא, הא בנותן לתוך הצינורין שלא מחמת רפואה לא מצד על השמן אלא על הצינורין, ובה מיייתי ברייתא דחושש בגרונא בשבת לאו למימרא דדוקא בשבת מצד על השמן, אלא מלתא בעלמא קאמר, ולומר דפסמים שהשמן היתכן לתוך הצינורין עיקר, וכדקדקו צבייחא בחושש בגרונא נותן שמן לתוך הצינורין ויבולט. עכ"ל הרשב"א.

לריבין לפרש דגם כשנותן שמן הרבץ לרפואה אין הפי' שנותן שמן הרבץ יותר מהאניגרון אלא היינו שנותן שמן הרבץ יותר ממה שנותנים כשאינו שוחה לרפואה, אבל לעולם מי האניגרון הרבץ יותר מהשמן שנותן בו, דאם השמן יותר מהאניגרון אפשר שאין מצרכין עליו כלל דשחא צב"ג ג"כ מזיק ונקמן נדבר מזה (צלות ע') צביאור יותר.

(ה) **ונראה** לי ליישב דברי הצב"ג מקושית רבינו העור. דמ"ל לכה"צ דשום אדם שאינו חושש בגרונו אינו נותן הרבץ שמן לאניגרון כדי שיהיה מהשמן דהשמן אינו מין משקש שצריך רואים להנות ממנו כי אם כחושש בגרונו ולרפואה. א"כ גם אם המלא תמלא שאדם שאינו חושש בגרונו יתן שמן הרבץ בחורף לאניגרון כדי שיהיה מהשמן בעלה דעתו אלא כל אדם (כמו שאמרו צב"ג צרכות ל"ה צ' לעין אחר אלא יין) וע"כ א"א שאדם יצרך על השמן צב"ע אף ורק כשחושש בגרונו. וזה מסתבר מאוד ודברי הצב"ג נכונים. (ועיין בצפלה צרכות ל"ז א'). [ועיין צחי הגר"ז מרגליות ז"ל לפי כולד מצרכין אחתי אחרין בעלה דעתו]

(ו) **ובאמת** מאלתי צחוס' הרא"ש שהסכים לדברי הצב"ג ומפרש יולא מדבריו שבעין דעת הצב"ג כאשר ביארוהו ה"פ דברי בני הגדול רבינו העור. ח"ל חוס' הרא"ש (צרכות ל"ז א' ד"ה כיון דאית ליה): כיון דאית ליה הנאה ממינה צבי צרכות. וא"א בלא חושש נמי אם יתן שמן הרבץ בחורף לאניגרון יצרך עליו כיון שבהה ממנו, וי"ל הא מילתא דפשיטא היא [ואין זה שום חידוש, לשון חוס' ריב"ח] אלא כך הרפואה קא מכיין אז השמן ס"ד דלא צבי לצרכי כך פי' ה"ר יוסף, אבל בלשון ה"ג הכתוב בספרים משמע שאין לו לצרך אלא כי כיצוי ליה חינוכית דוקא דמכיוון לרפואה ומיתכני מיתיה אבל אי ליכא רפואה אפילו אם נותן שמן הרבץ הוי לאניגרון עיקר וחקן מצרך על העיקר ופוער אה כעפלה אבל כשהוא לרפואה אז השמן עיקר והכי מסתבר טפי, עכ"ל חוס' הרא"ש. [וכ"כ אות צלות צחוס' ר"י שרילאון וצחוס' ריב"ח]. הרי לך עד שרבינו העור הסכים עם ה"ר יוסף אצוי הרא"ש מכסים עם הצב"ג. ועפ"י ים לפרש דברי פסקי הרא"ש (צרכות פ"ו ס"צ) ויפס כוון הגאון בעל תפארת שמואל בהגבורה על הרא"ש שם, וחכם עדיף מנביא, כי בלא"ה היה מקום לפרש דבריו (של הרא"ש) בצופן אחר, והמדקדק בלשון חוס' הרא"ש

נראה מה שכתב שאם שחא אחיו לצדו שיצרך עליו דקאמרי' בגמרא אי דשתייה צעיתיה אצוקי מזיק ליה פי' ולא יצרך עליו כלל ויותר נראה סברא ראשונה לצרך אף כשאינו חושש דכיון שהיה נכונה למח לא יצרך אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לצרך עליו כשאינו לרפואה מכשהוא לרפואה, עכ"ל העור. וע"ז כ' הצ"י (ד"ה ומ"ש רבינו) ח"ל ומ"ש רבינו ויותר נראה סברא ראשונה וכו' כלומר שמה שהסכימו בו צב"ג והר"ם והרמב"ם שאם אינו חושש בגרונו אינו מצרך על השמן אינו נראה, ויותר נראה סברא ראשונה שהיא סברת ה"ר יוסף, שאפילו אינו חושש בגרונו אם נותן שמן הרבץ לחורף לאניגרון מצרך על השמן, דכיון שהוא נכונה מן השמן למח לא יצרך עליו, אדרבה יותר פשוט הוא שצריך לצרך עליו מכשהוא לרפואה ומיכה מתוך דברי הרשב"א ותיישב זה ש"י דכל ששוחה ע"י לאניגרון ומתכוין בו לרפואה מצרך עליו צב"ע דה"ל שמן עיקר וכל שאין מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוי לי' לאניגרון עיקר ואינו מצרך אלא על האניגרון, עכ"ל הצ"י. וע"ז כ' הדרכי משה (אות א') ולא ידעתי למח חלה הדבר צב"א הלא צב"ג כתבו כמ"ש העור צשמו. ובאמת ים לתמוך על דברי רבינו העור על מ"ש כיון שבהה למח לא יצרך וכו' דזה לא קאמרי' החולקים עליו אלא אמרו שאינו מצרך על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר עכ"ל, ועיין צפרישה (אות ז') שנדחק מאוד. וצב"ע דברי רבינו העור צרכות וגם הצ"י דבר גדול דיבר צמה ש"י שמתוך דברי הרשב"א ותיישב. ובאמת כוונת העור צמה שהקשה על הצב"ג הוא, דאם נותן בהאניגרון שמן הרבץ ובהה מן השמן למח לא יצרך צב"ע מאחר שהשמן העיקר. ומעולם לא עלה על דעת העור דלצב"ג אינו מצרך ולא כלום, אלא כוונתו דלמח כשאינו חושש בגרונו, אפילו נותן שמן הרבץ בצופן שהשמן עיקר, מצרך צרכה שהכל, ככל פסם על האניגרון עם שמן, ורק כחושש בגרונו וגם נותן שמן הרבץ, צחתי לציבוחא, מצרך על האניגרון צב"ע צרכות השמן, דהלא הצב"ג ס"ל דכשאנו חושש בגרונו נותן שמן הרבץ באניגרון, וע"ז הקשה העור, דאם נותן שמן הרבץ אז גם באינו חושש יצרך צרכות צב"ע על האניגרון צרכות השמן, ואימתי יצרך על האניגרון שהכל, גם כששמן מעורב בו, היינו כשאנו נותן שמן הרבץ, בדרך העולם כששוחה לאניגרון שלא כדרך רפואה, ואז אינו נותן שמן הרבץ באניגרון רק מטעם, לשעמא שחושש, בצופן שהאניגרון העיקר והשמן הטפל, כ"ל צרור כוונת רבינו העור. ולפענ"ד

האניגרון בלחוד (או בפס"א עיין מג"א סי' ר"צ סק"א). ודע (וכבר רמתי ע"י) לשיל אות ד' בסופו) דגם בנותן הרבה שמן אין הפי' שהשמן רוב נגד האניגרון לא כן אלא האניגרון רוב נגד השמן רק הרבה שמן נותן יותר ממה שרגיל ליתן מעט שמן, לטעמא בעלמא, ובעת בחושש בגרונו נותן "הרבה" שמן שיהיה ממנו וגם ירפא אצל האניגרון נשאר רוב כנגד השמן.

(ח) **ועפ"י** מוצינס מאוד דברי דברי הכ"י נישב קושית הטור עפ"י הרשב"א, והדרכ"מ חמה עליו כ"ל (אות ג) אצל באמת דבר גדול דיבר הנצי" (הכ"י). דכבר כתבתי (לשיל אות ד') דס"ל להרשב"א דגם באניגרון ע"ס שמן כרגילות בלא נתינת שמן הרבה, אם מכיון לרפואה מנכר בפס"ע, והכוונה לרפואה, י"ש השמן לעיקר והאניגרון לעפל, ואם שוחה אניגרון שלא לרפואה מנכר שהכל כדרכת אניגרון, הרי לך חידוש גדול שחידש לן חורוהי של הרשב"א ודברי הרב"ג לפי שיטתו (דלא כהרשב"א) עפ"י סברת הרשב"א בדוריס כשמש, ושפיר כ' הכ"י דמחוק דברי הרשב"א נתיישב זכ, ומיושב הדק היטב קושית הדרכ"מ, כ"ל בעבור"ת.

(ט) **הנה** לשיל (אות ד, ז) ככתבתי דגם אם יש שמן הרבה באניגרון אין הכוונה שהשמן רוב נגד מי האניגרון, אלא אדרבה השמן ההרבה מיעוט בזמנות נגד המי אניגרון, ויש להבין מדברי דב"ש כשהשמן רוב והמי אניגרון מיעוט בדודאי בכל אופן אפילו כששוחה שלא לרפואה מנכר בפס"ע דהלא השמן הרוב ועיקר, אל תבין כן, דאפשר בכה"ג אינו מנכר אלא שהכל ועדיין אין הדבר ברור ולרדק עיין בדברי המג"א (סי' ר"צ סק"י). דהנה על מה שבי' בשו"ע, ואם אינו מחכוין לרפואה אלא לנכילה הוב האניגרון עיקר ואינו מנכר אלא על האניגרון שהכל, כתב המג"א (בסק"י) אניגרון עיקר אפילו הוא המועט. הרי דברור לו שגם בכה"ג מנכר שהכל אצל זה אינו, חזרה בדאמת על דברי המג"א כבר עמד הפרימ"ג וכתובו ב"ש. ועוד בדודאי דידיו של המג"א י"ל כהמג"א דכששוחה האניגרון שלא לרפואה בכל אופן אין מנכרין רק על האניגרון גם ברוב שמן, דאם ינימא שהשמן כ"כ הרבה שאינו טועם האניגרון אז אפשר דלא יבדק על השמן כלל, וע"כ כששוחה המיעוט האניגרון ע"ס רוב שמן כי נכנה מהאניגרון ג"כ

יראה בעיניו ובלבבו יבין שהר"ש פירש דברי הרב"ג כמו שפירשתי לשיל, דהלא דקדק לכתוב, אלא כי כיוצא ליה חינוכיה דוקא דמכיון "לרפואה ומיחבתי מיינה" פי' דע"י מה דמכיון לרפואה מחבתי מיינה, אצל באינו חושש בגרונו אז גם במרבה בשמן לחוך האניגרון אינו "מיחבתי מיינה" כי אין אדם צריך שוחה שמן ללורך הגאה, וכוונת האדם בשוחה אניגרון על האניגרון ולא על השמן גם בשיש בו הרבה שמן ובעלמא דעחו אלא כל אדם אם מכיון על השמן ובעלמא דעחו אלא כל אדם אם מכיון על השמן. וגם ס"ל להרב"ג דאם אינו מרבה שמן לחוך האניגרון אז גם בחושש בגרונו אינו מנכר בפס"ע על השמן כי אם שהכל על האניגרון כי אז אינו נכנה מהשמן דלא נותן לרפואה כי אם לטעמא בעלמא, וא"ל לי לבדק בפס"ע על השמן כי אם שהכל על האניגרון שבהו ממנו.

(ז) **ועפ"י** מיושבים דברי רש"י הנ"ל כמין חומר ע"ס קלת חוספות ציבור. דמה שבי' רש"י ולרדק לתת בו שמן הרבה דהוב ליה שמן עיקר ואניגרון עפל. פירוש דבריו דאם אינו נותן שמן הרבה לחוך האניגרון אינו נכנה מהשמן כלום ואינו מרגיש בהשמן וגם אינו מרפא וא"כ ח"א לי לבדק בפס"ע על השמן אפ"י שיעקר כוונתו לשוחה השמן ולא האניגרון, דהלא אינו מרגיש רק טעמא בעלמא מהשמן ואיך יבדק בפס"ע, אלא אם באמת נכנה גם מהטפל ועיקר כוונת האוכל המאכל בשביל הטפל שזריך לו, שפיר יש לומר שיערך על הטפל ואין לומר שבעלמא דעחו אלא כל אדם דהלא כו"ע החושש בגרונו שוחה האניגרון ע"ס השמן אך ורק בשביל השמן גם אם לא הי' שוחה אניגרון כן פעם אחת. ומה שבי' רש"י ולרדק היטב על שמן הרבה דהוב ליה "שמן עיקר" אין הפי' דבלא"ה בכה"ג הרבה מאותו המין שאינו מכיון ח"א שיהיה עיקר, אלא ס"ל דשמן באניגרון, ע"כ לרדק נתת שמן הרבה כי בלא"ה אינו נכנה מהשמן שבהאניגרון או אינו מרפא וממילא הוי טפל להאניגרון, משא"כ בזהרבה שמן באניגרון מהשמן נרגש ביה"ע והנהו ממנו ואינו מכיון, כי חושש בגרונו מנכר בפס"ע כי האניגרון עפל להשמן, ומיושב היטב קושית הע"ז על הטור (בסי' ר"צ סק"צ). אצל באינו חושש בגרונו בכל פעם עיקר כוונת הכוונה על האניגרון אפילו אם יש בו שמן הרבה כי האניגרון ערב עליו ולא השמן. אצל במעט שמן שאינו נכנה מהשמן גם במכיון ואינו וגם מרגיש טעמו מנכר שהכל ככל

דהלא לפי פ' אוכל הירקות ממש, ולקמן נדבר בזה כשעתיד דברי המאירי, בזה"ל. ואגראח הריטב"א ה' גורם בגמרא אלא דקא, "אכיל" לי ע"י איגרון ולא כנירסא שליו דקא שתי לי ע"י איגרון ויש לדקדק אח"י בדק"ב] אלא בשנתון בהאיגרון שמן מעט או הרבה חל עליו נשאר האיגרון רוב ועיקר. ג) וכשנתון הרבה שמן מאוד עד שאין ראויין לאכילה כך אז מצרך ברכת שהכל, הבס בשותה שמן לעצמו אינו מצרך כלל, דלזיקי מזיקי, עכ"ל כשעשרה שמן הרבה ואינו ראויין לאכילה כך ע"י השמן הרבה מאוד, מאחר שאינו מזיקי כך מדמערב בהשמן דברים אחרים, חייב לבקר עכ"פ ברכת שהכל, דברכת פרי"א [לשיטת הריטב"א] אינו יכול לבקר דהלא השמן הרבה עשאו לאינו ראוי לאכילה כך, פרי"א גם כך אינו יכול לבקר דאינו ראוי לאכילה כל כך, ומדאינו מזיקי מחוייב הוא לבקר עכ"פ דהנהיג מהעצמות, ע"כ מצרך שהכל, וברכתי ברכת הנהנין שנצטוה"ת בדרך הישר הלכתי לכיון לעת גדול הראשונים רבינו הריטב"א, ומאחר שידוע שרבינו הריטב"א חלמיד הרא"ה וברש"א אמרתי נענין בזה"ל הרא"ה מה כתב הוא ז"ל צדקור דברי הש"ס, אלא שם מלאחי ממש היפך דבריו, וע"כ ז"ל שברש"א שאב דבריו מתורת רבו הרשב"א ורבינו דבריו כמו שהבנתי, וצ"ל ע"כ צריך לומר שמקור לפסקי הריטב"א הוא ח"י רבו הרשב"א דל"כ דבריו כחידוש בלא פסח הם שני הריטב"א ועל זה "בין בחול בין בשבת" מצרך על השמן פרי"א וכו', ולאנו הדברים בלא דברי ח"י הרשב"א (הג"ל בזה"ל ב') אין שום הבנה, דאך יעלה על הדעת לחלק בין שבת וחול לענין ברכת הנהנין, ועפ"י דבריו מוציאים הדק היטב.

סימן מז

המשך לסימן הקודם

(יא) **וכדי** שיצין המעיין שכלו נטה הריטב"א מדבריו רבו ומורו המובהק הרא"ה וקצת הנכות עולם עפ"י דברי הרשב"א אחתון כך דברי ח"י הרא"ה, וז"ל אמר ר' יהודה אמר שמואל וכן אמר ר' יאחזקאל אמר ר' יוחנן שמן זית מצרכין עליו בורח פרי העץ, ודוקא היכא דחש בגרוניה ושחי ליה ע"י איגרון דה"ל שמן עיקר, פ"י ודוקא היכא דחש בגרונו דהבס נותן בו שמן מרובה כ"כ שהשמן עיקר, ולא דוקא דיכא דיר יי"ל הוא נפיק מחורת

בכה"ג, ולכן מצרך שהכל על האיגרון, אבל בחושש בגרונו צדיה כחצתי דברי, גם כשהשמן רוב מאחר שכוונתו לרפואה, ואפשר לשחוק כך, אפשר שמצרך פרי"א, וכ"ש בשמן הרבה אבל מיושב הכמות, ורוב מי איגרון כשהושש בגרונו ומכין לשחוק השמן, וכן דרך בני"א לשחוק, בודאי מצרך על השמן פרי"א.

סימן מו

המשך לסימן הקודם

(י) **אחרי** כחצי כ"ז חפשיה בספרי רבותינו הראשונים שילאו לאור עולם והאירו פני כל הארץ כולו וראויהי בזה נפלאות בענין זה, ועפ"י דבריהם הקדושים המאירים בספרים נקבע מסמרים בצננת הסוגיא ועל יסוד זה גם יתלבן ההלכה ברורה בעזה"ת.

ראשית מאוד תפעתלי מספיקי הריטב"א (ה') ברכות פ"א הלכ"א-כ"ב) וז"ל

(צב"כ"א): לא אמרו שמצרכין על השמן כששותהו בפני עצמו שהרי מזיקו ואין מצרכין עליו כלל אלא כששותהו על ידי דברים אחרים, שהשמן בזה עיקר, שאינו לא היה השמן עיקר על העיקר מצרכין. (הכ"כ"ב) כיצד דרך בני אדם לתת בירקות שמן ולגשל אותן, ופעמים אוכלין אותם דרך מזון, ואותה שעה ירקות עיקר ועליהן מצרך בורח פרי האדמה, ופוער את השמן, ופעמים עושין אותם לרפואה למי שחושש בגרונו, ואעפ"כ פעמים שאין נותנין בהם שמן אלא כדרך לאכילה, וכל שאוכלה לרפואה אוכלה, ועל זה בין בחול בין בשבת מצרך על השמן בורח פרי העץ ופוער את השאר, אבל אם נתן בהם שמן הרבה עד שאין ראויין לאכילה כך אינו מצרך עליהם אלא שהכל, וכן הדין במזג היין במים מרובים מאוד, שאין דרך לשחוקן כך מצרך עליהם שהכל. עכ"ל רבינו הריטב"א. הרי מפורש יולא מדבריו הקצרים המחזיקים הרבה הרבה בכל דבריו הארוכים המחזיקים מעט מעט. א) מפורש בדבריו דבשותה לרפואה גם אם אין שם באיגרון יותר מהנלוות ג"כ מצרך על האיגרון פרי"א דברכת השמן, דכוונתו לרפואה עושה השמן לעיקר עד העיקר הכמות של האיגרון שקיבל דין טפל ע"י מהשבתו והאיכות, היינו מהשבתו לרפואה, העיקר האמיתי, ועיקר האיכות מצטל עיקר הכמות. ב) דאין מצרכין ברכת האיגרון [להריטב"א פרי"א

אכילה והיו לרפואה בלחוד, דכל כי האי גונא
 אפי"ג דמיחבתי מייתי לא מנרץ עליה אלא שהכל,
 כדמוכה לקמן בגמ', אלא הכא ודאי כשריבה זו
 השמן עד כדי שהשמן עיקר, ובשאל יא"ב זו מחורה
 אכילה, ולכדי מנרץ על השמן ומנרץ עליו ברכותיו
 הראויה לו, דהא אמרת דדנחוי לאכילה מיירי.
 ואינינון הוא מיה דסלקא, ובשאלם חושש בגרונו
 ונתן בו שמן מרובה עד כדי שהשמן עיקר וכשאיין
 אדם חושש בגרונו ונתן בו שמן מעט עד כדי דמיה
 דסלקא עיקר, ואי שחי ליה מנרץ על העיקר דהיינו
 מיה דסלקא, ומנרץ שהכל ואידך מופער בדידה,
 כדמוכה במאי דנפרש לקמן בס"ד לדעולם מנרץ על
 העיקר ואידך מופער. ובתנן רבנו ז"ל [בר"ק] אכל
 היבא דאכל ע"י הכת, כלומר אפי"ג י"ב בו שמן
 מרובה כדדי שהשמן עיקר לגבי אינינון, הייבא ליה
 פת עיקר, כלומר ושמן ודאי עפילה לגביה, ותנן זכ
 הכלל כל שהוא עיקר ועמו עפילה מנרץ על העיקר
 ופוער את הטפילה. ואי שחי ליה מיחסי בטימיה
 אזוקי מיזיק ליה ולא ברין כלומר מפסיד הוא השמן
 פ"י דלא חזי כלל ואינו אלא מפסידו ובעלה דעתו
 אכל כל אדם ובהא לא חזי לברוכי, עכ"ל הרא"ה
 (ושי"ש) צביארויט על ח"י הרא"ה שדברי
 מתוקפקוס). הכי נ"ל כהרעב"צ ברוב דבריו נטב
 מדברי מורו המובהק הרא"ה, ומתאים יותר לדברי
 רבו הרעב"צ. ומאחר שלא זכינו לחי' הרעב"צ על
 ברכות ח"א לעמוד על סוף דעתו בזה רק באופן
 שביארתו לעיל בעזרי"ח.

(י) **ובפסקי** רבנו ישעי' דעראלי (רי"ד)
 ברכות (ל"ה ב' ד"ה גופה)
 מלאחי דבר נכון, דשמן באינינון מנרץ על האינינון
 דהשמן איין ונתנים אלא להטעים את האינינון,
 הילכך השמן טפל והאינינון עיקר. ובחושש בגרונו
 יתן שמן הרבה (ולא רק להטעים) ויהיה ליה שמן
 עיקר והאינינון טפל עי"ש. ועפ"י אלו הדברים
 האמתיים י"ב להשוות רוב הדעות (ובדוחק כל
 הדעות) באופן זה, (א) דאם השמן שנותנים
 באינינון רבנינו אינו אלא לעטמא אז גם אם שוחה
 עתה האינינון מפני שחושש בגרונו אינו מנרץ אלא
 שהכל על האינינון איניבא דכר"ע (ב) ואם השמן
 שנותנים באינינון רבנינו כל הרבה ויתן מליהן עטס,
 היינו שגם נכונה מהשמן עם האינינון ביחד, אז אם
 שוחה נחטעו בעלמא מנרץ שהכל, אכל אם שוחה
 האינינון עתה רק מפני שחושש בגרונו וצ"ל לא
 ה"י שוחהו מנרץ כפיה"ע על השמן. (ג) ואם דרך

(ג) **אחרי** כחבי כ"ז מלאחי לגדול האחרונים
 להגאון בעל אלי' רבה (ס"ר ר"ב)
 סק"ע) שכי' ח"ע"ד ואם נתון בו שמן מעט ושוחה
 לרפואה כתב הרב"ח דלכ"ע מנרץ כפיה"ע, ומוחק
 חיצת הרבה שכתב העור, ונמשכו אחריו כל
 האחרונים. ונעל"ד ז"ע דהא בש"ס דף ל"ו פריך אי
 שחי ליה ע"י אינינון א"כ הוי ליה האינינון עיקר,
 ונשני הכא במאי עסקין בחושש בגרונו פירש"י
 ולרץ לתת בו שמן הרבה דכ"ל שמן עיקר ואינינון
 טפל ע"כ, משמע שהרפואה הוא דווקא ע"י שמן
 הרבה ולכן ה"ל שמן עיקר, וכן משמע בחשב"ץ ס'
 שכ"ג, ויבא בדליו שוחהו לרפואה אף בשמן הרבה
 ה"ג אינינון עיקר אפשר דכ"ל לרש"י כה"ר יוסף

שכתב העור דבשמן הרבה לעולם השמן עיקר. או י"ל דכיון דה"ל לשחית בלא חניגרון ושוחכו משום חניגרון ה"ל חניגרון עיקר. אי נמי כיון שאין דרך לתן שמן הרבה אם אינו עושה לרפואה בעלמא דעתו אלא כל אדם כאשר פרשתי ק"ל. גם י"ל ראי' לה דאלי"כ למה הביא הש"ס עלה דחניא החושש בגרונו כו', וכי רוצה להביא ראי' ששמן הוא רפואה לגרון, אלא דמיתני משום מה דחנא נותן שמן הרבה כו' ודו"ק. וכתב הע"ז דכיון שיש בו שמן הרבה אף שאיגרון רוב השמן עיקר, כיון שיש ממנו ג"כ כך חשוב. ואנא אורחא הקשיתי קושיא בש"ס שם דפרקי פשיטא, דילמא ה"א דמצרך בורא פרי ט"ז זית כמו ציין דנשתנה נמי לעלוי, כדאמר הש"ס שם לעיל מיני' קמ"ל דמצרך צפ"ט במסקא דשמחא שס. וי"ל בדוחק, ע"כ האלי' רבה. הנה מה שהק' האלי' רבה על ה"כ"א יש ליישב בנקל ע"י דברים ה"ל בעזרי"ת, דבדוא"י ס"ל לרש"י דבאיגרון רגילי אין נותנים שמן אלא כדי שיתן טעם טוב באיגרון וכששחית האיגרון לרפואה אז נותנים שמן הרבה, פי' הרבה יותר מכדי נתינת טעם, אבל המי האיגרון נשאר רוב ועיקר כנגד השמן. ועפ"י דברי רש"י עם פסקו של ה"כ"א שפ"ה אחת הן ואין שום סתירה לפסקו מדברי רש"י, דבדוא"י ציין נותן טעם שמן לעמאל בעלמא ציין נותן שמן יותר כמו כשחושש בגרונו מצרך על האיגרון שהכל כששוחה אותו נשחי' ולחטונו בעלמא, ובכ"כ כשנותן הרבה יותר מכדי נתינת טעם ומכוין לרפואה מצרך צפ"ט, וכשנותן עוד יותר שמן משיעור הזה ועדיין האיגרון ע"ס תערובת השמן ע"כ ק"ל להחיק ואינו מוסיקו מסתבר שמצרך צפ"ט גם כששוחה לחטונו בעלמא, ודוק היטב בלשון האלי' רבה.

סימן מז

המשך לסימן הקודם

(יד) **והא לך** דברי המחזיק: השוחה שמן זית לבדו הן לרפואה כיון חושש בגרונו, הן שלא לרפואה, אינו מצרך כלל, שאין כאן שום הנאה ואדברה לענין הזנה מיהא מוסיק הוא לגוי, (רש"י בלא). ויש מפרשים (רש"י ביומא פ' ב') אזוקי מוסיק ליה האדם לשמן ר"ל שהוא מפסידו אחר שאינו נהנה ממנו, וכן פרשבו גדולי המפרשים, ואם הוא איכנו צפת או בחבשול [משמע אפילו לרפואה] אינו מצרך עליו כלל שהרי הפת או

החבשול עיקר ועלוי הוא מצרך. ואם שוחכו שלא לרפואה על ידי חניגרון וכואו מין של סלקא שהיו משימין בו שמן הרבה, ויש מפרשים בו צמיס שנחשבה הסלקא כהם אלא שלדעתו אין מצרכין בזה צ"פ האדמה כמו שנבאר (בבבא ז"ט א' ד"ה מים שנחשבו), אלא שעיקר הפי' על מין הסלקא, הרי חניגרון עיקר ומצרך על מין הסלקא צ"פ האדמה ולא על השמן, ואם הוסיף בשמן עד שהיה השמן עיקר אינו מצרך כלל אף האיגרון בעל אלו. ויש חולקים בזה וומר שאף זה איגרון עיקר ומצרך עליו. ואם שוחכו לרפואה על ידי חניגרון זה ומפי' הרפואה הוא מוסיף בו בשמן עד שהשמן עיקר שנמלא עכשיו השמן עיקר ויש בו הנאה טעם מעט מצרך על השמן וצרכה שלו צ"פ העץ. זו היא שיטתו בשמוע"ז. ויש חולקין בה בקלף דברים. ע"כ המחזיק. והרבה יש להחיות בדבריו הקדושים שמתנגדים בכמה דברים לה"ל. הו"א מדבריו, מה שאינו פשוט כ"כ, (א) שאם מוסיף שמן הרבה לאיגרון עד שהשמן עיקר יש מי שאומר שאינו מצרך כלל, הוא דבר תמוה דהלא יש בו הנאה טעם מעט מפורש יולא מסוק דבריו. ומע ש"י ויש חולקים בזה שמצרך צרכה האיגרון כן דעת דכ"כ רמב"ם ובר"ם מרענבורג (עיין בטור). ולפי מה שבי' לעיל יש חולקים וס"ל דכ"כ יצרך צפ"ט, ומה שבי' המחזיק שהאיגרון הוא מין של סלקא ומצרך על האיגרון צפ"ט אבל על מי סלקא דעתו לצרך שהכל, מפורש יולא מדבריו דאלמני דין שעל מי ירקות יש לצרך צפ"ט גם כאן ה' דין טהן לצרך צפ"ט ולא שהכל, וכן הקשה המחזיק (ס'י ר"צ סק"א ועי"ש במחזיק"ש), צמח , לדין דקיי"ל (ס'י ר"ה סק"צ) דעל מי שלקות מצרכין צפ"ט גמא איגרון מצרכין שהכל, ועיין באל"י רבה (סק"ט מה שבי' ליישב) שוב ראינו שהצ"ט והר"א בשער ה' הוצא ב"ס מחז"ר, ס"ל צמח לצרך צפ"ט על איגרון.

(טו) **ומה** שהקשה האלי' רבה בסוף דבריו (בסוסק"ט) והניחה ב"ש, דמאי פריך הש"ס פשיטא דילמא הו"א דמצרך בורא פרי ט"ז זית כמו ציין שנשתנה נמי לעלוי, וכתב ש"ל בדוחק. לא ידענא לאיחא ושוב כיון הגאון ז"ל. אבל לפענ"ד יש ליישב בדרך זה, דאחר שנחבצר ששמן כמו שהוא אזוקי מוסיק נשתוח, ואין לשתוח רק ע"י דבר אחר כמו חניגרון, וגם ע"י חניגרון אין דרך לשתוחו רק משתמשין בו לנתינת טעם באיגרון, ואך

קושטא קאי, ואלמלי היינו זוכים לכל דברי רבותינו הראשונים היינו מוצאים שם כל קושיות האחרונים האמיתיים, ועיין בפני' (בד"ה החושש) שהקשה ג"כ קושית האלי רבה ותוין כמו שחילתי ושמתחי מאוד בעזרי"ת לכיון לדעת גדול ועיין עוד בפני' (ד"ה וברי שמן). ובשר"ת מאיר נתיבים בחי' בסוף ח"צ הביא ג"כ קושית הראשונים ה"ל בשם שמתחי להקשות ומייסב ע"ד קצת פלפול.

(עו) תמה המג"א (סי' ר"צ סק"ח) בשם הב"ח למה הולך הש"ס לתוך צחושה בגרונ' ושוחבו ע"י אניגרון והאניגרון עפל והשמן עיקר, היה להש"ס לתוך כדמטיקא שאוכלו ע"י פת והפת נעשה עפל להשמן מאחר שחושה בגרונ'. ותוין הב"ח דלעולם הפת אינו נעשה עפל, וע"י הקשה המג"א דהלא מלינו צמליה שהפת נעשה עפל להמלי. ונלמד ליישב קושיא זו בדרך זה. וידועים שיעת הרשצ"א שכל מה שאופן עשייתו מעיקרא כך הוא, לא שייך ציה ציעול (בוצא צמג"א סי' תמ"צ סק"א ועי"ש בה"ל פסח סי' תמ"ז צמח"ש סקמ"ה ומה שהבדכתי מאוד בשיעת הרשצ"א בספרי ח"א סי' ק"ז אות ט) ועיין בשאר מהר"ם זיג (חארי"ם סי' ט') מה שצ"ב ציה. לפני רבות בשם הקשיתי על שיעת הרשצ"א נמנרת צבורות (כ"צ א') אמר ר"ל משום ר"י נשיאה הלווקה ליר מעט הארץ משקין צמים וטבור ממח נפשו, אי מוא רוצא ניעבו כיון דעציד לכו השקב טברי לכו ואי רוצא ליר ניעבו ליר לאו בר צבולי עומאה הוא מאי חיבא משום הך מיעוטא דמיא, הך צטלו לכו צירוצא. מוכח דחלק ה"ר הוא מים, היינו עיקר עשייתו זיעת הגים ע"י מלח ומים, וכ"כ הרע"צ (מכשירין פ"ו מ"א) ועי"ש צמשה אחרונה. וא"כ איך מיעוטא דמים צטלו לכו צירוצא דזיעת דגים. אבל צאמת עעות הוא קושיא זו, דבדולאי א"א לעשות ליר צלא קצת תערובת מים אבל יותר טוב היה אם היה אפשר להפריד עזיעת דגים והכחל מהמים רק א"א וא"כ איך זה דומה לדגיו של הרשצ"א כלל (ועיין הדק היעצ צבורות כ"ג צ'). ועוד נוסף על ה"ל אפילו יומא דצאמת עיקר עשיית ה"ר עס קצת תערובת מים, היינו דבצביל שזיעת דגים עס המלח הריק מאוד, לריך לערצ צו קצת מים להחליש חריפותה, ג"כ לקח על הרשצ"א, דמה שמערבין המים להמתיק חריפות ה"ר אינו בגדר עשייתו מעיקרא ע"י מים, דלעולם עיקר ה"ר הוא נעשה מזיעת הדגים והמלח, ומחית המים הוא

ורק צחושה בגרונ' נותנים הרבה כדי שירפא גרונ', איך שום סברא שיכא מצרכין על השמן צרכה צפריע כמו ציין וסגי בצרכה צפריע. ולכן פריך הש"ס פשיטא, דהלא עיקר היות לאורך שמן נוטעים ובדולאי מצרכין עליו צפריע. והא ראה דלר"א על יין טרם שנתנו צחוכו מים מצרכין צפריע דלכתי לא אשתני למעליהא ודינו כהפרי ענמו, ולכן מצרכין עליו צפריע (צרכו ג' צ' ובפרי"ו) משא"כ על ידי נחית מים נשתנה ביין צאכיתו למעליהא, ושפיר מצרכין צפריע. אולם השמן שלעולם לענמו צאכיתו לא ישתנה למעליהא רק ע"י אניגרון וכיוצא, סגי שצרכו עליו צפריע כהפרי ענמו, ולהבדמים דס"ל (שם צרכות) דגם טרם נחית מים ציין מצרכין צפריע משום דס"ל דגם יין חי נשתנה למעליהא דחזו לקורייט (עי"ש צבד"ה למאי חזי). שוב מאלתי שקושית האלי רבה קושית הקדמונים היא, ורואתי שדמו חרולי כלאהר די ובדין עמהם, ועכ"פ נחתי שמחה בלבי לכיון לברא שלהם. וז"ל החס"ד ר' יהודה החסיד (ד"ה פשיטא): פשיטא מהו דתימא כו', תימא מאי פשיטא דקאמר, ובה לא אחר ר' יוחנן ושמאל לתימר אלא דאין מצרכין עליו צפני ענמו, ואע"ג דאשתני לעליהא דלא הוי כמו יין, ולא מעטמא דקאמר דס"ד דלא ליצריך עלב כלל, [דע, דבאלו הדברים כלאהר די דהם חרולי ה"ל שכתבת על קושית הא"ר] דא"כ היה לו לומר שמן זית מצרכין עליו (ומצרכין עליו צפריע) [פי' ולא ה' לו לומר שמן זית מצרכין עליו, בורא פרי העץ] ג' חיבות אלו מיותרים הם]. יש לומר דמ"מ עיקר מלתיכו לאו לצורא פרי העץ אחא, דממתינין שמעיין לה דקתני חוץ מן היין, משמע דשמן אינו קובע צרכה לענמו כמו יין, מ"מ לא בא לאקשויי עליה ממתינין כדפרישנא לעיל [צדק ל"ה צ' ד"ה דאמר ר' יהודה אמר שמואל הקשה צחוכ' ריה"מ וממתינין דקתני חוץ מן היין לא הוי צבי לאקשויי דאין למדין מן הכללות, קדושין ל"ד א', ולא היתה קושיתא פשוט כ"כ, עכ"ל] שאין למדין מן הכללות. וחדע דעל כרחין לא צאי שמואל ור' יוחנן להשמיענו שלא נשתנית צרכתו כמו של יין, דא"כ הוי ליה לתימר שמן זית איך מצרכין עליו אלא כמו פרי העץ [פי' ולא בורא פרי הית]. אי נמי שמן אינו קובע צרכה לענמו, אלא ודאי עיקר החידוש משמיענו שצרכין עליו, ומעטמא דאית ליה הנאה מתיבה. ה"ר יוסף וכן פי' בשם ה"ר אלהן, עכ"ל חס"ד ר"י החסיד, וכ"כ צחוכ' הרא"ש וצחוכ' רבינו יהודה שרליאון. הכי לך שאין לך כל חדש חמת השמש,

לדבריו מדעתה דנפשא. (ועיין לקמן אות לג שהוכפלו אלו הדברים בשביל דבר שנתחדש צו). לפי"ז האוכל לעקאך ועצלו ביין מצד צורממ"ז ופוער היין.

(ח) **ואם** שותה איגורון לרפואה ומצד עליו צפיה"ע לא מלאחי בראשונים וצשר"ע איזה צרכה יצדך לענין צרכה אחרונה. והי' מסתבר לי שיצדך צרכה אחת מעין ג' בעל כל פרי עץ של ז' המינים. ותפשתי ומלאחי צספר חדשים גם ישנים שבי' של"ע שלא זכר בפוסקים איזה צרכה אחרונה יצדך. ואחר עיון צספרים מלאחי צבחה"ס (סי' ר"צ) שהציא מס' מעשה רוקח פ"ח מהל' צרכות הל"צ שדעתו שיצדך צורה נפשות ושהפ"ש (סי' ר"צ אות ו') חולק עליו ופשיטא ליה שיצדך צרכה ח' מעין ג' ושכן דעת הדצ"מ הובא צבחה"ע אות ה' הובא צשד"ח צאספ"ד מערכת צרכות סי' א'. ושם מלאחי צמ"צ (סי' רי"צ סקל"צ) שהציאם.

(יח) **חידוש** דבר ראיתי צחש' קמח"ז מרן הח"ס זכ"ע (תלפ"ח סי' מ"ז) שחקר למה טפל לעפל ג"כ נפטר מצרכה, וכ' ח"ל ונסתפקתי צזה כמה שנים עד שזכני ה' ולמדתי צרכות וצבגיטני אל תוס' הניל מ"ד ע"א ועיינתי מניל להתוס' סצרה זו שהקשו כל כך צפשיטות ואחרתי שמוכת כן מצרכות ל"ה ע"צ פריך ש"ס הו"ל פת עיקר ושמן טפל וכו' וקשה מאי פריך דלמא מייורי צאופן שהפת גופי' נפטר שבי' טפל למילחא אחריתי ושיב העפל (היין) [השמן] להפת אעכ"ה מוכה כהתוס' וכו' עיי"ש. ואינו מצין קושית קמח"ז מין הח"ס זכ"ע איך יתכן הש"ס כקושית הח"ס והלא אז נהי' מוכרחים להעמיד מיימרא דשמואל לצד צרכה צפיה"ע על היין אך ורק צאופן משונה מאוד שהפת נעשה טפל לדבר, וזה פלא.

סימן מט

המשך לסימן הקודם

(ט) **עתה** נענין צסוגית הש"ס צרכות (ל"צ ע"צ) מה אפשר ללמוד לענין עיקר פוער את העפל. חצין קדירה (מין מאכל קפוי כמו חלב שצבצבו צקיבה, והוא מקמחא דונשא ומשחא) וכן דייסא רב יהודה אמר שהכל נהיה צדברו רב

היפך חכלית הלי. וזה נראה לי ג"כ לחלק צין חכלית פת אחר מליה צין חכלית פת עס שמן, צצאחילת פת אחר מליה צפיר נעשה הפת טפל ומצדך על המליה ופוער את הפת, דהמליה לעלמו אורכ' טוב ויפה הוא וצ"א נהנין ממליה ועטר להם, רק המליה החריף כדי שלא ישרוף חיכו ופיו ולשונו מוכרח לאכול אחריו פת להחליש החריפות המליה, וצבחה"ג היו הפת טפל, אבל אם אותו מאכל שאוכל עם הפת נעלם אינו ראוי לחיך צניח', ואדברה אזורי מניין לו כמו השמן, צודאי גם אם אוכל הפת רק צבציל השמן אין הפת טפל להשמן אלא השמן טפל להפת. ועוד י"ל צפשיטות יותר, צדכל מקום שאוכל הדבר עם הפת ציחד וצ"א לאכול אותו דבר צפיה"ע רק ע"י פת וכיוצ"צ צודאי הפת עיקר גם אם עיקר כוונתו משום השמן, משא"כ צמליה שאוכל מתחלה המליה ורק אח"כ צבציל חריפות המליה כדי ליעול חריפותו אכול אחריו פת היו הפת טפל כ"ל נכון צבחה"ת לתרן צב' אצפין קושית הצ"ה וצבחה"א. ואח"כ מלאחי חירולי הראשון צבלי' רבה (סי' ר"צ סק"ח) וחירולי הצ' מלאחי צמאירי. כי רמז על קושית הצ"ה וצבחה"א צמאירי (צרכות מ"ד ח' ד"ה המשנה החמישית) וז"ל: כוונה המשנה לבאר שיש צברים שהפת עפלה להם ונפטר הפת צצרכותן והיו מענין החלק השני. והוא שאמר הציאו לי מליה, פי' צמליה שדרך האדם לאכול צלא פת כגון יזחיס מלוחות וכדומיהן, ומתוך שחכו חד למליחותם יותר מדאי הציאו פת עמהם להצביר אותו טעם המליחות מצדך על המליה ואינו מצדך על הפת, כשם שהפת פוערת כל מיני מאכל מפני שכולם טפלים לו, כך כשהפת עפלה לאחד דבר אותו דבר פוער את הפת, הן שצא הפת אחריו הן שצא עמו לכונה זו. וגדולי המפרשים כתבו שאין הדברים אמורים אלא צבצבצור המליה חחלה, אבל כל שהפת צא עמו ציחד אפי' פת צאה לתשיש דבר אחר, הפת עיקר ועליו מצרכין, וכן כל דבר שאין דרכו להאכל אלא צפת אעפ"י שאינו אוכל לכוונה הפת מצדך עליו, והוא שאמרו צראש הפרק (ל"ה צ') דקא אכיל ליה ע"י פת. וכן כתבו צחשוצת שאלה על מי ששרה פתו ציין שאינו מצדך אלא על הפת אפילו היה אוכל להשקיע למאו שמחצירה משחיתת היין. ואף צחוספתא אמרו הציאו לפניו אורז ויין, ר"ל פת אורז ויין, שהיה דרכם לתקח פת אורז ציין, מצדך על האורז ופוער את הפת, כלומר אעפ"י שצרכה היין חשוצה יותר, הואיל ופת אורז עיקר עכ"ל. הרי זה צדבריו צבחה"ת, ועד צשחק נאמן שכוונתו

מ"ע סמידא עיקר, דמחזא (צני כרך) דלא מפשי ציה קמחא מצרך עלוי שהכל נהיה בצדו מ"ע דובשא עיקר, וכדר אמר רבא אריז ואריז צמ"מ דרב ושמואל דאמרי תרוייכו כל שיש בו מחמשת המינים מצרכין עלוי בורא מיני מזונות. פ"י הקמחא עיקר דהקמח הוא עיקר האכילות וכדובשא עיקר הכמות ואזלינן בחר עיקר האכילות היינו הקמח ומצרכין בורא מיני מזונות, וזה גם פ"י בגמרא דה"ל (צרכות ל"ז ב') רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא "עיקר" רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר, פ"י לא נחלקו במציאות אם דובשא עיקר הרוב בחציאל או הקמח העיקר הרוב בחציאל, אלא רב יהודה סבר דובשא עיקר דאזלינן בחר רוב הכמות ורובו בחצין קדירה הוא הדבש ע"כ מצרך שהכל נהי' בצדו. רב כהנא ס"ל דהוי שהדבש הוא עיקר הרוב אבל און בחר עיקר האכילות אזלינן ועיקר האכילות של החצין קדירה הוא הסמידא ואזלינן בחר' ולא בחר רוב ועיקר הכמות הדבש. ופליגא בשני מה ש' בשעת ריב"צ (סביב לרי"ף) וילגא דף כ"ו פ"א) וז"ל: והלכתא כוותי' דרב כהנא ולא מטעמיה דאמר "סמידא עיקר" דאפי"ג דדובשא עיקר מצרכין עלוי בורא מיני מזונות עכ"ל, הבין הריב"צ דפי' "סמידא עיקר" דברים ככתבן, שהסמידא רוב נגד הדבש, וזה כמעט א"א לומר, דא"כ רב יהודה ורב כהנא במציאות פליג, דרב יהודה ס"ל דחצין קדירה דובשא עיקר, פ"י הרוב הוא הדבש, ולכן מצרכין שהכל, אבל אם סמידא היה העיקר שפיר מודה שמצרכין בורא מ"מ, ורב כהנא ס"ל דחצין קדירה סמידא עיקר, פ"י הסמידא הרוב, אבל אם דבש העיקר מודה שמצרכין שהכל, וא"כ באמת אין שום מחלוקת ביניהם רק במציאות אי בחצין קדירה הסמידא הרוב או הדבש הרוב, וזה מפלוגא פלגא.

ומה פירוש "עיקר" לא ידענא, דהמעדי"ע כ' ואם אינו "עיקר" ג"כ לית סברא שיצרך עלוי צמ"מ, ומכא "עיקר", והלא הפי' הפשוט של "עיקר" הרוב מהמאכל, וכאן אדרבה הרוב והעיקר הוא מאחר מינים וממהמשה המינים אינו אלא מיעוטא וא"כ מה זה "עיקר הוא".

כ) ומציאתי להמארי (צרכות ל"ז א' ד"ה כל תבשיל) שהסביר לנו פירושו וז"ל: כל תבשיל תאלו הנוכרים שהם בדין בורא מיני מזונות אם עירב בו דברים אחרים כגון דבש ושמן

כהנא אמר צמ"מ צדייכא (כעין חצין קדירה) גרידא (של חטים כחושות במחשמה) כ"ע לא פליגי צמ"מ כי פליגי צדייכא כעין חצין קדירה (חטי) דמחברי באשיחא ויהבו דבו דובשא ועבדי לבו בקדירה) רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר אי"י יוסף כותיב דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייכו כל שיש בו מחמשת המינים מצרכין עלוי בורא מיני מזונות, וכתבו הכוס' ח"ל: כל שיש בו מחמשת המינים מצרכין עלוי בורא מיני מזונות, וכן קלייריפ"ע בלע"ז שששים מקמה ומים או מחלב מצרכין עליהם בורא מיני מזונות וכן כשנותנים קמח לתוך פולין או לתוך עדשים או כרשנים וכן לתוך שקדים ששזין לחולא אם עושין אותו כדי שיסעוד הלל אז לריך לנרך בורא מ"מ ואם לרצק בעלמא אינו לריך לנרך בורא מ"מ ועוד להחמיר ולגמטו בחור הסעודה לאחר צרכת המוציא ופסור ממה נפשך עכ"ל. הרא"ש (ס' ו') כ' חצין קדירה, וכן דייכא כעין חצין קדירה כגון דלויכא בדין דובשא רב יהודה אומר שהכל ורב כהנא אומר בורא מיני מזונות אמר רב יוסף נקוט דרב כהנא צידך דרב ושמואל דאמרי תרוייכו כל שיש בו מחמשת מינין מצרכין עלוי בורא מיני מזונות וכן הלכתא דרב רב יוסף מיימי מיייכו ראי' הלכך כל שעיקרו מחמשה המינים אפי' רובו ממין אחר מצרכין עלוי בורא מיני מזונות ולכסוף צרכה אחת מעין שלל אבל תבשיל שנותנין שם קמח להקפות המאכל ולדבוק לא חשיב עיקר כדאמרין לקמן (דף לע). הלא תבשילא דסילקא ודור ציה קימחא לדבוקי בעלמא הוא דעבידי ומצרכין עלוי בורא פה"א, עכ"ל הרא"ש. והמעדי"ע (אות ו') כ' על ד' הרא"ש הלכך כל שעיקרו מ' מינין אפילו רובו וכו', וזה לשונו: הכי מוכח בדיקא מריבא דלקמן וכו' מדברי הב"י ס' ר"ה מהתם משמע ל"ה וגם לשון שיש בו הכי משמע דכל שיש בו ואפילו אינו הרוב ואם אינו עיקר גם כן לית סברא שיצרך עלוי אלא ודאי דמ"מ עיקר הוא ועוד דהא פלוגתייהו דרב יהודה ורב כהנא דבי מיייכו עיקר פליגי ועיין עוד צס"ם דלקמן וכדת הרמב"ם צפ"ג מהל' צרכות דעטס דצדד מפני שכל שכאז עיקר ועמו עפולה מצרך על העיקר ופוער את הכפולה, עכ"ל מה ש' המעדי"ע הכי מוכח בדיקא מריבא דלקמן, כוונתו להא דאמרין (צרכות ל"ז ב') אמר רבא האי רביעא (הוא חצין קדירה) דחקלאי (צני כפר) דמפשי ציה קמחא (שמצרכים בו קמח) מצרך צמ"מ

וחצלתו, אעפ"י שהכנים בו מהן הרבה, הואיל ויש בו מחמשת המינים, ושיעור החבשיל קרוי על "שס" אותו מין תחמשת המינים אעפ"י שרובו מדברים אחרים הולכים אחר אותו המין, והוא שאמרו שמידע עיקר ר"ל הקמח. וחבו שקראו בכאן חצין קדרה שהוא מאכל של קמח דבש ושמן וחצלתו. ודייסא היא של חטים ומחפשים עד שמחפסקין ומחפשים בן ממשט שאינה חלוקה כל שיהא חלוקה או חושהב, והיא הקרייה כאן דייסא כעין חצין קדרה ר"ל שנתעצב ושיש בה דבש ושמן וחצלתו. ולשון חצין הוא מלשון מהצין את החלב שהוא מתעבב אחר שנתחבב, אבל אם עיקר החבשיל מדברים אחרים ומכנים בו קמח הרכב למחך את העטם או לעצור החבשיל כדרך שטושים בחבשיל של גריסין אין לקמח עיקר ואין הולכין אחריו, והוא שאמרו בפרק זה (ל"ט א') בחבשילא דליפתא דאפשא לה קמחא ואמרו עליה מצרך ג"פ האדמה. וריבעא דמחוחא המצר בסוף סוגיא זו הוא הוא חצין קדירה, אלא שנתחוח היו מכניסים בה דבש הרבה והיו מצוירים מתוך כך לברך עליה שהכל יצחקגלה ר"ל העשוי בצפרים בורא מיני מזונות, ואינו כן אלא שיהיה בורא מיני מזונות כדרך שכתבנו. וכן הוין בקמח של חמשת המינים שנתערב בהם קמח משאר מינים וישאן פת מצרך המוליד וג' ברכות, וכן כתבוה גאונים הראשונים, עכ"ל המאירי. ויאל לנו מדבריו שפי' "עיקר" הוא ש"שס" החבשיל קרוי על שם החמשת מיני דגן שנתוין בחבשיל. ועוד הודיענו המאירי שאם החמשת דגן נותנים בחבשיל בשביל למחך את העטם או לעצור את החבשיל אין החמשת דגן עיקר ואין הולכין לענין ברכה אחריו.

כא) וז"ל השעמ"ק (דף ל"ז א') באמצע ד"ה כל שהוא: דכל שיש בו מה' המינים, ואעפ"י שהוא מועט ושאר התערובות עיקר, לעולם מצרכין בורא מיני מזונות, משא"כ במיני פירות אפי' הן מ' המינין, דבתערובות דידכו הולכין אחר העיקר, ואם שאר התערובות עיקר מצרכין עליו, ולכא אחריי מעין ג'. ומיכו דוקא בתערובות הוא דלמרינן דכל שיש בו מה' המינים מצרכין עניו ואפילו היו שאר התערובות עיקר דלעולם חמשת המינים עיקר אבל כשאניס בתערובות פעמים שהיא עפילה ואפי' פת ואין מצרכין עליו כלל כדאיתא לקמן בהבאינו לו מליח ופת א"נ בפירות גיטורס ועממח דמינתא דכשהוא בתערובת אפי' מועט מ"מ

לעיקר חבשיל הוא שס ואעפ"י שמרבה בשאר מינים וכו' עיקר לגביה, מ"מ כיון דהוא מעיקר החבשיל הוא חשיב אבל כשהוא צעין וצא עם המליח או עם פירות גיטורס אינו עיקר כלל ולא צא חלף להכשיר את פיו ולא עוד אלא אפי' בתערובות כל זמן שאינו מעיקר החבשיל כלל שאינו צא לכוונת אכילתו כלל לא חשיב וכדלמרינן לקמן בחבשילא דלפתא דריכבי ביה קמחא דא"ל דמפשי ביה קמחא לא מצרכין אלא שהכל משום דקמחא דבהוא חבשילא לא אחי לכוונת אכילתו כלל אלא לדבוקי בעלמא, עכ"ל השעמ"ק. וכ"כ השעמ"ק (ל"ו ב' ד"ה אמר רבא) על ה' דאמר רבא האי ריבעא דמחוחא כ' ח"ל פירוש שמערבין קמח מעט עם מים הרבה ונותנים דבש הרבה בו ועל ידי שהוא דבר רק ומחפשת בשפיכתו נקרא ריבעא שהוא תרגום ריבא. דחקלאי פי' עם ששדות דמפשי ביה קמחא בורא מיני מזונות, אבל אין מצרכין בו קמח כמו בחבשיל חצין קדרה דא"כ היינו חצין קדרה דלמרינן לעיל ולא אחא לשמשינן הכא אלא דאפי' לא מפשי ביה קמחא מתוך עליה בורא מיני מזונות ולא למרינן דובשא עיקר ואעפ"י שהרכב נותנים בו והכי אסיקגא, עכ"ל השעמ"ק. ועוד כ' השעמ"ק (דף ל"ט א' ד"ה ולא היא): ולא היא אידי ורידי בורא פרי האדמה. ואפי' דמפשי ביה קמחא לדבוקי בעלמא הוא, פירוש וכיון דלאו מעיקר החבשיל [אינו מצרך עליו בורא מיני מזונות אע"פ דמפשי ביה קמחא משום דקמחא דבהוא חבשילא לא אחי לכוונת אכילתו כלל אלא לדבוקי בעלמא כ"מ] לעיל ויכיז דהוי מעיקר חבשילא שמכיון בקמחא לאכילתו] אפילו פורחא מצרך בורא מיני מזונות דהא קיי"ל כרז ושמואל דלמרי כל שיש בו מחמשת המינים בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ומיכו דוקא בדאית ביה כחית בכדי אכילה פרס דאי לא לא חשיב כלל, עכ"ל. מדברי השעמ"ק אלו הבנינו פי' אחר לגמרי לנטינו "עיקר", דכדי פירוש דרך חבשיל לעשות עם קמח ובקמח חלק מעיקר החבשיל היינו שכוונתו לאכול הקמח שחביכו להכשירו ולסעדו ואינו צא רק לעשות החבשיל. חב וכן מחזר בהבנת "עיקר" ואפשר להחליט דברי המאירי לדני' השעמ"ק. ונענין בכדי אכילה פרס ש' השעמ"ק עיין במג"א סי' ר"ח סקט"ו ובמחל"ה שלא כ' בן אילם החו"ע בדברי חמודות (אות י"ט) כ' כהשעמ"ק וראיתי באל"י דבה שחולק על המג"א מדברי הדב"ח ובה נך השעמ"ק ש' כותי'. שוב מלחין שהעיר צוה האבני

וחידוש מלאכי צערוך השלחן (סי' קע"ד סי"ד) שבי' שפאלווע שייך להסעודה ופטור מצרכה והטוי איינו שייך להסעודה ומצרכין עליו אחר הסעודה, וזה היפך מנהג העולם. ולפענ"ד העלה שנתן המש"צ היה ביותר טובה וכבוד שיערך על הסוכה קודם לקאפעי, וכדי ליישצ קושיא מעליו, נריך שידקדק שאל ישאר קאפעי על הסוכה צערוך עליו אלא יכלע מתחלה הסוכה ואח"כ יקח סוכה אחר אחר לשחות הקאפעי כי אין העיקר פוער העפל כשהנהג מהעפל קודם לעיקר כמבואר בשו"ע (סי' ר"צ סי"ב בהג"ה ועי"ש בשמחה ברורה) וכ"ש עפל דעפל בודאי לא, וזה דרך ישיבן אור אליבא דרש"י, ועכ"ל טעם ישאר בלא סוכה כי אין דרך העטע אלא לחמם האלעומאכא וכמים בעלמא ניכר ודלא כהעש"ש"ע (ועיין לקמן אות מ"א) [ואח"ל מלאכי תשובה משפורה בחש"י נחלת בנימין סי' י"ד להגר"צ אב"ד טאב ז"ל שבהצרכי בסוף אות מ"ב ושמתחי מאוד כבודותי להוראתו בזה בעצה"ח וכונותי להרבה מדבריו תל"א].

קלפי מה שציארכי דברי המאירי מובן לי מה שבי' בחוס' רבינו יודא שירילאון (ל"א ח' ד"ה אמר רב יוסף) וז"ל: אכל הכיב שאין עושין כן, שאין נותנים שם קמה אלא לדבק המינים, כעין שאנו נותנים קמה להקפות המאכלים וכו' וכו', ולא ליתן טעם, מצרכין בורא פרי האדמה, עכ"ל. וממש כדבריו יתיאב בחוס' ר"י חסיד (ל"ז ב' ד"ה אמר רב יוסף) וכן דעת שיטת ריב"צ (בבב"ר ה"ף וילנא דף כ"ו ע"ה). מפורש וילא שאם נתינת הקמה הוא צשכיל שיתן טעם מצרכין בורא מ"מ. וזה סותר דברי המאירי. אכל הכיב"ל אין כאן מחלוקת. דבחוסי' ר"י ס"ל שנותנין בו קמה צשכיל שיתן טעם צהצשכיל ויבי' הקמה נרגש, ובקמה יתן טעם צפי האוכל והבן. ועפ"י אלו הדברים יש ליישצ קושיא אחת שנתקשיתי בה הרבה ומלאכי צאור שמח (פ"א מה"ל ברכות ה"ל). דבצרכות איתא, כי הוינן צי רב כהנא אמר לן תצשילא דסלקא דלא מפשו צב קמחא בורא פרי האדמה, דלפתח דמפשו צב קמחא טפי בורא מ"מ. בורא אמר אידי ואידי צפכ"א, והאי דשני צב קמחא טפי לדבוקי בעלמא עבדי ליה. ועי"ל הקשה האור שמח, משמע מכאן דצחשילא דסלקא דלא מפשו צב קמחא אינו נריך לעממא ולדבוקי בעלמא, אע"ג דכל שיש צו מחמת המינים מצרכין בורא מ"מ, אע"ג דרובו ממין אחר כמ"ש הראש"י וכמ"ש רבינו אכל אס עירב כדי ליתן טעם צחשכיל

זר חא"ח סי' ל"ח צחשכיתו הנפלאה. ולמעשה נראה דעיקר כבודות המג"א (סי' ר"ח סק"י) כמו שכתב השבילי דוד וכמו שהעתקתי דבריו לקמן (אות כח) והבן היטב.

סימן נ

המושך לסימן הקודם

כז) ולמודעי אני נריך דמה שבי' המאירי "למתק את הטעם" וכי' אין הקמה עיקר ואין הולכין אחריו, אל טעמה לפי למתק הצשכיל ויבי' נרגש צהצשכיל טעם הקמה דלא בודאי מאחר שמרגישין טעם הקמה הולכין אחריו ומצרכין צמ"מ, ועיין צסי' ר"ח צמ"צ וצס' סעי' ע' וצמ"צ סקמ"ע וצביאור הלכה שם ד"ה מצרך חלבה צמ"מ, עמ"ג"א סי' ר"ד סקב"ה, אלא כונתו למתק את טעם עיקר הצשכיל לחמל צלפתן דאיירי ביה הש"ס (ל"ט ח') דמפשו ציה קמחא רק למתק את טעם הצלפתן אכל לא שיהי' נרגש טעם הקמה צלפתן, דבכ"כ שיהי' נרגש טעם הקמה בודאי מצרכין צמ"מ. ולפ"י השוטה טעם אחר אכילתו לפני צרה"מ" וקוץ יקקער צפיו נשחות עליו הטעם למתק מרירות הטעם אין לו לצרך שכל על היקקער, דהלוא הטעם עפל להסעודה (ועיין צשטמ"ק מ"א ב' ד"ה אחר נס) והי"קקער עפל להטעם ואין לצרך דעיה צחש"י ח"ס (מ"מ ה"ל צאות ר"ח). אולם אס שותה קאפעי אחר הסעודה קודם הצרה"מ"י, דהדין דמצרך על הקאפעי כי הקאפעי צא לעכל המון צחשכומאכא, משא"כ הטעם אינו צא אלא לחמם האלעומאכא ולא לעכל, אין שום סכא מצרכין על הסוכה לפני שתיית הקאפעי, דממ"צ אס מצרכין על הקאפעי אחר הסעודה קודם צרה"מ"י אז למד לו לצרך על הסוכה, יצרך על הקאפעי, ואס ספק לצרך על הקאפעי אז אותו ספק סוכה גס על הסוכה, דהלוא הסוכה עפל להקאפעי והקאפעי עפל (היינו נפער) לצרכה המוציא והמוציא פוער עפל צעפל, וא"כ אס ספק על הקאפעי לצרך אותו ספק סוכה על הסוכה. ע"כ חידוש צעני על המש"צ (סי' קע"ד סק"ל) שצביא מהכח"י"א לצרך על הקאפעי כששותבו אחר הסעודה, והמש"צ כי עליו שאין דבריו מוכרחים, וע"כ נכון שיערך מתחלה על מעט יקקער לפעור הקאפעי, וזה פלא דאס אינו מוכרח לצרך על הקאפעי כמו כן אינו מוכרח לצרך על הסוכה.

דחמשת המינים עיקר כשניחן בהכשיל למסעד לא כן צבא להטעים הכשיל, ורז כהנא ס"ל דגם צבא להטעים סמידיא עיקר ולא פליגי במילואה. ורז יוסף הביא ראיא לרז כהנא מלישנא "כל שיש בו" מחמשת המינים שאמרו רב ושמואל, דמלישנא "כל שיש בו" משמע דגם כשלא ניחן הקמה בהכשיל רק כדי להטעים הכשיל ולא למסעד ג"כ מצד בורא מ"מ, וזה נכון מאוד בבואור מחלוקתם.

סימן נא

המשך לסימן הקודם

(כד) **ואחר** עיון בראשונים מלאחי פ"י אחר "לעיקר" הזכר בש"ס לענין חמשת מיני דגן. ד"ל השגיח להר"א אלשצילי (צרכות ל"ז) א' ד"ה הכוסם את האורח: ויחיד דוקא בתערובות הוא דאמרין דכל שיש בו מה' המינים מצרכין עליו ואפילו היו שאר התערובות עיקר, דלעולם חמשת המינים עיקר, אבל כשאזכר בתערובות פעמים שהיא עפילה ואפי' פה ואין מצרכין עליו כלל, כדאיתא לקמן בבבאיו לו מליה ופת א"צ בפירות גיטוסר, ועממא דמילחא דכשבוש בתערובות אפי' מועט מ"מ נעיקר תבשיל הוא שם, ואעפ"י שמרבה בשאר מינים והוא עיקר לגביה, מ"מ כיון דהוא מעיקר התבשיל הוא חשיב, אבל כשבוש צעין וצא עם המניח או עם פירות גיטוסר אינו עיקר כלל, ולא צא אלא להכשיר את פיו. ולא עוד אלא אפי' בתערובות, כל זמן שאינו מעיקר התבשיל כלל שאינו צא לבונה אכילתו כלל לא חשיב, וכדאמרין לקמן בתבשילא דלפחא דיהבי ציב קמחא דאע"ג דמפשי ציב קמחא לא מצרכין אלא שהכל, משום דקמחא בבהיא תבשילא לא אחי לבונה אכילתו כלל, אלא לדבוקי בעלמא, ע"ל הר"א אלשצילי. מבואר מלשנו דס"ל דפי' "עיקר" התבשיל החמשת מינים, היינו שהקמה לריק ישיב' מעיקר התבשיל היינו שישעוד הלז וישביעו ולשם אכילתו נותן בהתבשיל (ושפין בחוס' צרכות ל"ז צ' ד"ה כל וצמרדי צרכות ס' ק"ח) וכן יש לדיוק ביאור ופירוש זה מלשון השעמ"ק (ל"ד א' באמנע ד"ה כל שהוא) שהעחקתי לעיל (אות כא). ועשה ראייתו בשו"ט להר"א אלשצילי (צרכות ל"ט א') שבי' (בד"ה ולא היא) יותר משורש הכל כמ"ס וז"ל: ולא היא חידו ואידי בורא פרי האדמה והאי דמפשי ציב קמחא לדבוקי בעלמא בורא. פירוש, וכיון דלאו מעיקר תבשילא אינו מצרכין עליו בורא

הרי הוא עיקר. והוא קושיא אלימחא. אבל לפי דבריו הר"ל לק"מ, דרק כשנותן קמה בתבשיל כדי לאכלו בתבשיל הקמה לשביעה אז מצרכין בורא מ"מ, משא"כ כשנותן בתבשיל כדי להטעים וצא איירי תבשילא דסלקא דלא מפשו צב קמחא טפי ובכן. והאור שמח תירץ וז"ל: נראה לי כן, דכל היכי דלא היו מרבה בקמחא היו מחבלו זה חשיב המיטע המעורב וכמו חצין קדירה ודייטא דאי היו מפשי צב קמחא ומעט דובשא ג"כ חזי לאכילה, לכן המעט המעורב מחמשת המינים אינו בעיל וחשיב ומצרכין משום מיעוט מה' מינים המעורב בורא מ"מ, אבל בתבשיל סילקא דאילו היו מרבים בקמחא לא היה עוד לאכילה, דעטם הסילקא ב"י נפגם, ולא עדיף אם מפשו צב קמחא לכן לא חשיב המיטע המעורב בלא טעמא דבבא ואין מצרכין עליו בורא מיני מזונות, כן נראה לי צדור להלכה.

אבל בפסקי רבינו ישעי' אחרון (הרי"ף) צרכות (פ"י ה"א אות ח') כ' וז"ל: תבשיל של לפת (לדבוקי בעלמא) שנותנים בו קמה כדי להטעמו, אין מצרכין עליו בורא מיני מזונות אלא בורא פרי האדמה, שהרי אין נותנים שם קמה להטעים אלא להטעמו התבשיל, וכן כל כיוצא בזה, ע"ל. הרי דס"ל דגם אם אין נותנים הקמה בתבשיל אלא כדי להטעים התבשיל ג"כ מצרכין בורא מ"מ. וזה צדורו של כדברי המאירי.

(כג) **וראה** חידוש מלאחי בספר מרומי שדכ (ל"ז ב' ד"ה כי פליגי) וז"ל: כי פליגי בדייטא כעין חצין קדירה כו', פרש"י שהוא הוא ריבטא דחקלאי דלהלן דף ל"ז צ'. ויותר נראה בזה הדין הקמה לסעוד, משום דמסיק רבא בפשיטתא דמצרכים בורא מיני מזונות מדרב ושמואל, אבל הכא אינו צא הקמה אלא להטעים את הדגש שיהא נוה לאכול, ובזה פליגי אם היו כעטל, וכמו הבא לדבוקי בעלמא, או דהוי בכלל הא דרז ושמואל, ואמר רז יוסף כוותיה דרז כהנא כו' מדקאמרי רב ושמואל כל שיש בו מחמשת המינים, משמע שאפילו אינו למסעד, והבי קי"ל בשו"ע ס' ר"ד, ע"ל. הרי דס"ל דגם צבא להטעים מצרכין בורא מ"מ, ועפ"י דבריו יתפרש מחלוקת ר' יהודה אם דיבשא עיקר ורז כהנא דסמידיא עיקר כמין חומר. ולכונ"ע רוב התבשיל דקדירה דגש הוא ומיעוטא סמויא, ושייבם ס"ל להא דרז ושמואל, אלא דרז יהודה ס"ל דע"כ לא אמרו שני רבותיו רב ושמואל

מיני מזונות, א"ע דמפשי ציב קמחא, משום דקמחא ברהיח תבשילא לא אחי לכוונת אכילתו כלל, אלא לדבוקי בעלמא כמ"ש (דף ל"ז א' ד"ה כל) והיכי דהוי מעיקר תבשילא שמכוין בקמחא לאכילתו אפילו פורחא מנרד בורא מיני מזונות, דהא קי"ל כרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינים בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת משני שש, ומיבוי דוקא כדאיתא ציב כוונת בכדי אכילת פריס דאי לא לא חשיב כלל, עכ"ל. הרי מפורש כדבריו. הנה מש"כ הר"א אלשצילי בסוף דבריו דנענין דאית ציב כוונת בכדי אכילת פריס, כבר הבחינו כן (לעיל אות כא) בשם השעמ"ק (דף ל"ט א' ד"ה ולא הוה) וכן דעת הרא"ה (ברכות ל"ז א' וי"ע א') ואחריו תלמידו הגדול הרישב"א (הל' ברכות פ"א אות כ"ה) ולהלכה עיין בס' ר"ח ס"ע ובמג"א סק"ז ובמ"צ וביאור הלכה שם. ועיין בהערה על הר"א אלשצילי דף ל"ט).

כה) ועתה נענין דבריו הרמב"ם מה שיעשו ודעתו הרחבה בענין זה. וז"ל הרמב"ם (פ"ג מהל' ברכות הל"ו): כילד הוא הטפלה המעורבת כגון לפח או כרוב ששגלו ועירב בו קמח של אחד מחמשת המינים כדי לדבוקי אינו מנרד עליו בורא מיני מזונות שהלפת הוא העיקר וקמחו טפלה. שכל דבר שמערבין אותו לדבק או כדי ליחך ריח או כדי ללבוש את התבשיל הרי זו טפלה. אבל אם עירב כדי ליחך טעם בתערובת הרי הוא עיקר, לפיכך מיני דבש שמבשלין אותן ומחנין בהן חלב חטב כדי לדבק ועושין מהן מיני מחיקה אינו מנרד עליו בורא מיני מזונות מפני שהדבש הוא העיקר, עכ"ל. מלשון דבריו מפורש יולא דדעתו כפסקי הרי"ף (נזירות כג) דגם כשנותן קמח בתבשיל כדי להטעין התבשיל ג"כ מנרדין בורא מי"מ. וכן פסק המג"א (סי' ר"ד סק"ה) דאם הקמח מחמשת מיני דגן נותן טעם בתערובות מנרדין במי"מ. אבל בשאר מינים בכל אופן אזלינן בחר רוב התבשיל שהוא עיקר נגד המיעוט. אבל לרי"ד שיהי' ג"כ כוונת תמינת הקמח בתבשיל כדי ללכלך, וכמ"ש בע"ז (שם סק"ז), ויותר מזה כי בע"ז (סי' ר"ח סק"ג) שגם אם אין הקמח נותן טעם בתבשיל יש להחמשת מינים חשיבות כיוון שניתן בהתבשיל לאורף מאכל. וכל זה באמת כבר נחבאר לעיל מדברי רבותינו הראשונים.

כו) ועתה י"י אלי הדברים דברי החס' (ברכות ל"ה א' ד"ה האי) לריבין ביאור,

כו) אבל עדיין קשה ממה שפסק הרא"ש (הוצא בשו"ע סי' ר"ח ס"ג) דעל המים שנתבשלו בהם ירקות מנרד בברכה עלמה שמנרד על הירקות עלמן, הרי שאעפ"י שלא נתן הירק במים רק טעמא בעלמא עכ"ל מנרדין על המים בפה"א. וכנראה בשביל קישור או כי הכ"ח הוצא במג"א (סי' ר"ד סק"ט) לפרש כוונת החס' בקלף הוספה דשאני במים שהפירות נתנו בהם טעם שמנרדין בפה"א או בפה"ע דהתם נרגש טעם הפירות, משא"כ בשכר אין טעם התמרים והשעורין נרגשין כלל אלא טעם אחר לגמרי עיי"ש, אבל קשה להכניס כוונה זו בחס' ע"כ נראה יותר שכוונת החס' כמו שכתבתי, וזמני פירות (סי' ר"ב ס"י וסי' ר"ח ס"ג) לק"מ וכמו שכי' המג"א (סי' ר"ד סק"ט ה"ל) משמיה דחש' המהר"ם סי' קנ"ד דע"כ לא אמרו דעל מים שנתבשלו בהם הפירות שמנרדין עליהם בפה"א או בפה"א אלא כשהמים עבים ביותר ויש ממשות מחמת השלקות משא"כ בשכר, וזה א"ש לפי פירושי, וכן מלאכה בדרישה (סי' ר"ד אות ב'). ועוד יותר א"ש פירושי בדברי החס' (כלל הוספה עפ"י הצנח הכ"ח) דמים שעומדים לשחי' מנרדין עליהם שהכל ולכן על שכן מנרדין שהכל, משא"כ במים שבהם נתבשלו פירות או ירקות לתבול קלי וחשוב מאכל במקורם כמו שכי' המהר"ם הוצא במג"א (סי' ר"ב סק"י). ועפ"י דברי המהרזי אלו כי המג"א דמסקה ששנין מתפוחים

מזכר שהכל ומים שנחשלו בכן מיני דגן וכיוצא
מזכר בזממ".

כה) ועוד כ' המג"א (ס' ר"ח סק"ו וס' ר"ח
סק"י) שאם משע נציות או שאר
דבר מהמשע מיני דגן כרוצב זופ"א ועיקר כוונתו
להרוצב מזכר על הרוצב תחלה שהכל ואח"כ
בזממ"ז על הנציות וכיוצא עיי"ש במחזה"ש, וכ"כ
בנשמ"א כלל נ"ד ס' ע"ו בסופו. (ודברי הנחיצ
חיים במה שמגיע בדברי המג"א ס' ר"ח תמורה).
ועיין במ"צ (ס' ר"ח סק"י וס' ר"ח סק"ג).
בס' שצ"י דוד (א"ח ס' קס"א אות ג' וס' ר"ח
אות ב') וכן לזה לעיין בגלגל שברים ספרו (כללי
ברכות כלל ה' אות ו') כ' דרכה שכוונתו על שניהם
מזכר על שניהם דע"כ אחריון שהממשע מיני דגן
תשיבי עיקר היינו כשגלל ביחד ונעשה כחד אבל
יש צלח לא, ואם כוונתו על שניהם מזכר על
שניהם. והקדן לדוד (ס' נ"ד ד"ה אולם) כ'
דמהמ"א לא משמע הכי דלדידה רק בעיקר כוונתו
על מין השני כמו רוצב רק אז מזכרין על שניהם
לא כן ככוונתו על שניהם ס"ל להמ"א דמזכר על
המזונות ופוער הרוצב או מין השני. ועכ"כ מסכים
הקדן לדוד זופ"א שיש בו ממיני מזונות וגם הרצה
קטניות עיקר כוונתו על הקטניות שצריך על
שניהם היינו על הקטניות כפ"א ועל הדגן בזממ"ז.
לפ"ז כ"ש באוכל פת ב"ב"ע עם קאפסי שצריך שצריך
על שניהם על הקאפסי ועל המזונות ואין המזונות
פוער כלל את הקאפסי, וכן מנהג העולם ויפה
נוהגים כן להלכה ולמעשה. ואח"כ מלאחי כן צלחם
הפטים על הקאפסי"ע (ס' נ"ד אות ד') מהצטל
קאפ"ע עמ"ז ודחה דברי רב אחד שה' אומר
דברכה בזממ"ז פוער את הקאפסי. ושוב מלאחי
גם הנחיצו"ה הלכך במ"צ (ס' קנ"ד על סוף ב')
פסק בדברי ושמחתו לכוון את האמת תל"א.
ובסמוך (באות זכ) אכתב ממנה חש' שכן פסקו
בפשוט. וכ"כ במ"צ (ס' קס"ח ס"ק ס"ד). ועיין
בספר עברה המים בשו"ר עברה אות ס"ד ובספר
פקודת אלעזר הספרדי (א"ח ס' רמ"צ) צוה. וכן
הנוכח לצדק תחלה בזממ"ז על המזונות ואחר כך
שהכל על הקאפסי ג"כ יפה עשה מאחר שהפכ"כ
והקאפסי ב' מינים נפרדים זמ"ז ואין להם שום
שיבות, משא"כ בדיו של המג"א שצ"י דוד ובקדן
לדוד נחשלו ביחד שם צדאלי הדין ויתן כפי'
המחזה"ש שצריך שהכל תחלה שאם יצדק בזממ"ז
אפשר שיפוער את הרוצב דע"כ ביחד נחשלו
ביחד אוכלין אותו בצק, משא"כ הפכ"כ והקאפסי,

וכוונת ב"א על שניהם, ושניהם עיקר ואין אחד
טפל להשני, ואינו דומה כלל לאוכל מזונות ושניהם
שקף שהצ"ח המג"א (ס' ר"ח סק"צ) צ"ש בשל"ה,
שהפת שאוכל עם היי"ש א"ל צרכה והצאה"ע
(סק"צ) כ' שיש למנוע מלאכול פת בשעת השתי כי
מי יוכל להצדיק אם אוכל משום מילוי כרס דאז צריך
לצדק המוליד או שאוכל למיתוק השתי ופוער
מזכר עיי"ש, ועיין גם במ"צ (אות ה') והעלה
שאם אוכל פכ"כ עם יין שקף ודעתו על שניהם
מזכר ושניהם עיקר, צריך לצדק על הלעק"ך תחילה
כי הוא חשוב ואח"כ על יי"ש אפי"ש שהיי"ש חציב
עיי"ש, אבל עכ"פ מזכר על שניהם, ואין כאן דל
ספק. [ולקמן אות כ"ע אכתב מהשצ"י דוד שמדק
מנהג ב"א המזכרין תחלה על היי"ש ואח"כ על
הפכ"כ]

סימן נב

המשך לסימן הקודם

בחי) נשאלתי האוכל באנאנע עם סמטענע
(שמנת חלב, קרים בלע"ז)
מה יבדק.

השבתי אם אוכל הבאנאנע מרוסק בתוך
שמנת החלב באופן שנעשו ביחד
כרדב מעוק, בודאי מברך עליהם שהכל. אבל אם
אוכל הבאנאנע שלא בדרך מרוסק, אלא חתיכות
חתיכות באנאנע מחותכין בתוך שמנת החלב, אז
יבדק תחלה בפ"א על הבאנאנע ואח"כ שהכל
על הסמטענע ואין ברכת אחד מהם פוער השני
כי שניהם עיקר הם. והתשובה נתבאר מתוך
הדברים שנכתבו עד עתה וממה שנכתוב אח"כ.

סימן נג

המשך לסימן הקודם

נשאלתי האוכל רייו-קריסע או קארנ-פלעקס
או סיריעל מחמשת מיני דגן בחלב,
מה מברך.

השבתי לדידן שאנו מברכין בפ"א על הרייו
וגם לאלו המברכין על הרייו בורמ"ז,
כשבושול ונתמעך צריכין לברך שהכל על החלב
ואח"כ לב"ע בפ"א על הרייו. ואלו האוכלין

השבתי על וויסדזשעוים חי מברכין בפה"א כעל רגן חי, ועל וויסדזשעוים קלי בתנור מטונן בצוקקער ורשש יברכו בורממ"ז (עיינ' בסי' ר"ח ותבין שכן ההלכה), ועל וויסדזשעוים קלי בתנור בפנ"ע אם אוכלין אותו כן בפנ"ע מברך בפה"א ואם אוכלו בחלב או שאר משקין מברך בורממ"ז (עיינ' היטב בסי' ר"ח).

סימן נו

המשך לסימן הקודם

נשאלתי על משאלענט שמעורב בו שעורים איזה ברכה יברכו (משאלענט הזה נקרא כפי יוצאי הנר ריטשענט).

השבתי שהשעורים שנברקו ע"י כישול רב וגם נתמעכו קצת עכ"פ בשאלענט, הוא העיקר, ויברך בורממ"ז. ועל הקטניות בופה"א כי עיקר דעתו על הקטניות, ובכה"ג יברך על שניהם כמו רוטב לביבות עם קטניות שמברך על שניהם, ואם מעורב בתוך הטשאלענט גם בשר יברך על הכשר בפנ"ע שהכל, כי לא נעשה הבשר ספל להטשאלענט. ולענין ברכה אחרונה אם אוכל כית מהשעורים בתוך כראכ"פ מברך ברכה אחת מעין שלש היינו על המחית ואח"כ בור"ג ואם איננו אוכל כית רגן בתוך כראכ"פ אז לא יברך רק בור"ג (עיינ' היטב בכל סי' ר"ח).

סימן נז

המשך לסימן הקודם

נשאלתי האוכל פת הבאה בכיסנין ושותה עמו טעע או קאפפי אם מברך על הטעע או קאפפי או נפטרין בברכת הפהב"כ רעיקר פוטר הטפל.

השבתי שצריך לברך עליהם ברכת שהכל ונלמד מכל מה שכ' כאן וגם אחר שתעין במג"א סי' קס"ח סק"ל תבין שמבואר כן שם, וכן יש ללמוד אחר עיון בט"ז סי' רי"ב סק"ח ובאלי' דבה סק"ז, וכן מצאתי כפירוש דין

קארן פלעקס בחלב, יברכו על הקארן פלעקס בפה"א ואח"כ שהכל על החלב, ואלו האוכלים מיני סיריעל השואבים בעצמן כל החלב או עכ"פ רובא החלב ואינו נשאר רק מעט חלב בקערה, יברכו על הסיריעל בורמ"ז (הסיריעל הם לרוב מה' מיני רגן) ופוטר החלב, ואם הסיריעל אינו מחמש מיני רגן ובולעים החלב כולו או רובו אז מברך בפה"א ופוטר החלב או מברך שהכל גם על הסיריעל אלו, וכן נראה יותר לברך גם על אלו הסיריעל שהכל. (עיינ' בסמוך המקורות בזה).

סימן נד

המשך לסימן הקודם

נשאלתי איזה ברכה לברך על רייוז קעיק החרש המשתמש כעת כמו וויטאמין.

השבתי אלו המברכין בורמ"ז על רייוז מבושל שנתמעך קצת יברכו כמו כן על הרייוז-קעיק בורממ"ז, ואלו המברכין שהכל יכולים לברך שהכל. ועיינ' היטב או"ח סי' ר"ח במ"ב ובקצשו"ע סי' נב סעי' יז ועיינ' היטב או"ח סי' ר"ח במ"ב ובקצשו"ע סי' נב סעי' יז. אבל יותר נראה לי שגם אלו המברכין שהכל על רייוז כשנתמעכו לגמרי, ברייוז-קעיק הזה יברכו בורא פה"א עיינ' מג"א (סי' ר"ח סקי"ג ובמחצ"ה מה שציינ' לעיין בסי' ר"ב ומ"ב סק"ל ובשעה"צ שם אות מ"ב) וגם כאן צורתן ניכר לרוב ורובא דרובא דבנ"א ע"כ יברכו בפה"א, כנ"ל עיקר. וכבר הכריע הברכ"י (סי' ר"ח) ובסי' שערי רחמים בשם הגר"א דהאורז הוא רייוז ואין ספק ברבר, ועיינ' בשו"ת אמרי נועם (סי' מ"ה). ועל רייוזקריספעס בחלב, יברכו על הרייוזקריספעס בפה"א לבו"ע ועל החלב שהכל (כנ"ל בסמוך).

סימן נה

המשך לסימן הקודם

נשאלתי על וויסדזשעוים שאוכלים כוויטאמין בזמננו מה מברכים.

הביאו לפניו מלית תחילה ופת עמו מצרך על המלית ופוער את הפת שהפת עטלה לו. זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו עטלה מצרך על העיקר ופוער את העטלה. ופריך הש"ס ומי איכא מידי דהוי מלית עיקר ופת עטלה אמר רב אחא בריה דרב עירא אמר רב אשי צאובלי פירות גווסר שנו. ופרש"י שהפירות גווסר חסודים מן הפת. ודברי רש"י אלו נפלאים ואין דברי הש"ס מובנים. דבמתני' אמרינן הביאו לפניו מלית מצרך על המלית ופוער את הפת וע"ז פריך הש"ס מי איכא מידי דהוי מלית עיקר ופת עטלה, ומאי משני דצאובל פירות גווסר שני, עענו בחיטין וכו' וכו' לו צשעורין. אצל למ"ק ודברי רש"י מתפרשים היטב עפ"י דברי תר"י דז"ל הרביו ויכ" (דפוס וילנא דף י"ב א') צאובל פירות גווסר שני, פי' פירות גווסר הם מחיקים ביותר ואינם נאכלים אלא עם מלח הרבה כדי שהמחיקה לא חיק להם, ואוכלים אותם עם פת, ומלא שהפת עטלה אל הפירות, ולפיכך מצרך על הפירות ופוער את הפת. ונראה כוונתו דפירות גווסר אצל מחיקותו ח"א לאכול בלא מלח הרבה, ונתן מלח ע"ג פירות גווסר ואוכלו ביחד עם המלח, כדי להסיר מחיקותו, ובשני המלח הרבה שאוכל עם פירות גווסר אוכל פת. וזה ג"כ כוונת רש"י. וכ"כ צפי רבינו אהרן הלוי (הרא"ה): פי' שמחוק מחיקותן נותנין "בהן" מלח הרבה. וכ"כ בשעמ"ק ובפ"י רבינו יוחנן הכהן מלגול, ובשיטה להר"א אלשגביל. שוב מלאחי להרבה אחרונים שפי' כן דעת רש"י ועיין צמגן גצורים. אולם לא כן פי' החוס' שעל ידי רב מחיקות של פירות גווסר נחלש הלז והמלית צא להשיב לבו ועל המלית לרד לאכול הפת. הנה פי' החוס' הרבה יותר נוח לשמוע מפרש"י. וז"ע למד לא פירש רש"י כהחוס'. ומלאחי צמחירי (ד"ה המשכה החמשיה) ששייכת פי' הרמב"ם שהוא ממש כהחוס' [עם קלף ביאור אחר] ח"ל המאזני. וגדולי המהצרים [הרמב"ם צפה"ש] פירשו בה שם אוכלים הפירות נחלית מחיקותם, ועושים מאכל מלית על דרך הרפואה לחתך הליחות הנקצרות בצלעומכא, ומחוק שאי אפשר לאכול המלית לצדו אוכלין אותו בלחם, ואין כוונתם לאכול בלחם ומלאח הפת עטלה, והפי' "מלא ומקובל". לפי"ז עוד יותר חידוש על רש"י שלא פי' כהחוס' והרמב"ם. וי"ל פשוט דגם רש"י ידע לפרש כהחוס' רק קשה היה לו קושיה החוס' (ד"ה צאובלי) דלפירושם למד מצרך על המלית והלא פירות גווסר פוערין אותה דהמלית עטל לפירות

זה בספר מאמר מרדכי (סי' קס"ח סקב"ד) ושמתחית. ואח"כ ראיתי בתשו' אמרי יושר (ח"ב סי' קי"ג) שכ' בן בנשיפות. ות"ח אחר הראה לי שכ"כ האלף לך שלמה (אור"ח סי' פ"ו) ושוב מצאתי במוס"ר מהר"ת סי' ר"א (וכבר כתבתי מזה לעיל אלא לפי שמצאתי עתה בין בתי' גרנר קטן זה העתקתיו, ומשנה לא זה מסקומה).

סימן נח

המשך לסימן הקודם

נשאלתי האוכל לביבות עם גבינה, כדרך בניא לאכול ביחד, האם יכרך על הגבינה ברכת שהכל.

השבתי א"צ לברך כי הליביות פוטרין את הגבינה (כן פסק במגן גבורים סי' ר"ח סק"כ). אבל מעצמו מובן שאם אוכל לביבות ואח"כ אוכל עמו בפנ"ע גבינה שאו מברך על הגבינה שהכל.

(ע"י) **ודע** דמה שכ' המ"צ (צלות כח) דהיון להקדים ברכת צוממ"ז לברכת היין שרק, אינו מוסכם מכל, והרבה צ"א מקדימים ברכת י"ש להמזון, ופסער אגשי חסידים וצלא ספק יש מקור גלמן למנהגם. וחפשי ומלאחי בשני דוד ח"ו"ה בכללים שצריס הספר (בכללי ברכות כלל ה' פי"ב אות י"צ) וז"ל: ודע כי יש ענין הנראה לפוס רהיעא להפליא, כי יריבוג כשמציאין לפני האורחים לעקד (מיני מזונות) ויין שרק מצרכין על היין שרק חחלה, והרי ז' מינין קודמין מכ"ס צוממ"ז, ובפנים צסוס"י קט"ז ובס"י רי"א הנאחי ח"י הרשנ"א ברכות דכל דבר שצא להמשיך חחות המאכל קודם לשבעה מינין וא"ש עכ"ל. ודברי ח"י הרשנ"א הן בברכות (מ"ב) כמו שהצא השצילי דוד דבריו (בס"י רי"א אות צ').

סימן נט

המשך לסימן הקודם

(ל) **ועתה** נעתיק עצמנו לסוגי' ברכות (מ"ד א') שם מקור ההלכה בדיון מצרכים על העיקר ופוער את העטל. והכי איחא החס.

גיוסר. ומה שחילצו דמיוני שלא חלל פירות גיוסר
באותו מעמד, הוא פלא ולא רזה לקבל, דה"ל
להתנא לאשמעין חידוש גדול שאם הפירות גיוסר
לפניו הפירות פוערין המליח והפת, וחו"י יכול
לומר ואם חלל המליח אח"כ אז המליח פוער הפת
(ועיין בצ"ט סי' רי"ג סק"א ובמנן גבורים). וגם
לחירולם הב' שכתב הפירות גיוסר עדיין לא ה"ל
המליח והפת לפניו, לא הסכים רש"י דמאחר שכן
דרך כל אובלי פירות גיוסר לאכול מליח ופת איך
אפשר שלא הכין לו מלה ופת, וכי לא ה"ל יודע שיה"ל
לדרך להם, והוא אינו שונה משאר צ"א, (ועיין
במג"א סי' רי"ג סק"ב בשם הש"מ עיי"ש). וגם
אם ניומא דיש מיעוט צ"א שאין מוכרחין לאכול
מליח ופת אחר פירות גיוסר, אבל עכ"פ רוב צ"א
כן דרכם ומוכרחים לאכול מליח ופת אחר פירות
גיוסר, וא"כ איך אפשר שהתנא חייבי ממועטא
דצ"א ולא אשמעין דבין צ"א צ"א. ע"כ הוכרח
רש"י לפרש כמו שפירש. שזי רחמי צ"א יוסף
שזכיתו בזה לדבריו. והתוס' סבלי יותר הדוחק שב'ב'
חירולים מלפרש כפרש"י שאין לשון הש"ס סובלתו
כ"כ. ואח"כ רחמי שבהכרח דברים קדמו הע"ז
(סי' רי"ג סק"א) וגם הב"ח (שם) כ' דתרי
כפרש"י ותוס' בהרמז"ש ושמתיה ועיין מג"א
(סק"ב) ומתלה"ש ופרמ"ג היטב שנתה ק"ח
מהדברים הנ"ל, ועיין גם בל"ח. (ושזי רחמי
בהפלאה על דרכות מ"ד א').

לא) בביאור ג' חירולים דהתוס' (הנ"ל)
נחלקי הצ"ח והמג"א (סי' רי"ג)

סק"ב) ועיי"ש במתלה"ש. לפענ"ד לפרש ב' חירולים
בדרך אחרת. כי יש לי דיוק רב בדבריהם. בחירולם
הא' כתבו וי"ל דמיוני שלא חלל הפירות באותו
מעמד. ויבאורה יש לדרוק ה"ל להם לתבוא דמיוני
שלא חלל המליח ופת באותו מעמד, ולכן לא נפטר
המליח והפת בצרכת פירות גיוסר, דהלא זה ה"ל
קושיאם שיפער המליח והפת בצרכת הפירות. אבל
לענ"ד דבר גדול קמ"ל רבותיו בעלי התוס'. דהחזון
א"ס (אור"ח) חידש בן (צ"ח) אות ע' ודייק לה
כן מחירולם הב' של התוס', דהא דעיקר פוער את
הטפל אין פירושו דטפל אינו לריץ ברכה דטפל חיוב
ברכה ממנו כיון שהוא רק טפל, אלא פירושו שהטפל
אין לריץ ברכה דידיה, אלא שארץ עתה ברכה
העיקר, וה"ל עתה העיקר והטפל ברכותיהן שוות,
וצרכת העיקר הוא גם ברכת הטפל, [ומלאחי

באחי' לצושי מרדכי מהד"ח חא"ח סי' ל' שהכר
השולל כתב בן והבא"ל בטל לצושי"מ הביא רחמי
לדבריו], והלכך כשלא ה"ל הטפל בשעת ברכה ולא
ה"ל דעתי עליו לא נפטר עיי"ש. ועפ"י מובן מאוד
לשון התוס' בקושיאם, ואח"כ פירות ח"י עיקר
ומליח טפל ולבדוק על הפירות וליפטר כולו.
ולכאורה ה"ל להם לעמוד קושיאם בזה האופן,
ואח"כ פירות ח"י עיקר ומליח טפל ויפטר מליח
בצרכת הפירות. אלא אם כן ה"ל בוחבין קושיאם,
ה"ל משמע דהטפל פוער מצרכת מחמת דהטפל
אינו לריץ ברכה, דטפל חיוב ברכה ממנו, ע"כ
האריכו וכתבו "ולבדוק על הפירות" וליפטר כולו,
פ"י דהצרכה שמבדק על הפירות קאי גם על כולו
וכללן יחד. וע"ז חילצו דמיוני שלא חלל הפירות
באותו מעמד, פ"י דרק אז ברכת הפירות כוללת
הטפל כשהיך אחר אכילת העיקר אוכל הטפל
באותו מעמד זה אחר זה, ועיין היטב בלבוש סי'
רי"ג הובא במלאתם שלמה (על משנה הנ"ל פ"ן
מ"י). אבל בל"ח לא, [ושזי רחמי בחי"ט עיין
דבריו ושמתיה]. ועיין בחי"ט דכ' לפרש לישא
דמתני' הביאו לפניו מליח "במתלה" ופת עמו,
דליתעריך למתני בתחלה, ולא תימא דווקא
כשלאכלי העיקר והטפל לא דרך שה"ל עושה ה"ל
במלה ומרור עיי"ש. ולכן לא היו יכולים לכתוב
דמיוני שלא חלל המליח ופת באותו מעמד, דלא ה"ל
משמע דרק אז הטפל אין לריץ ברכה לפי שכתב"ג
לא היו טפל להיות בטל לגבי העיקר אבל באותו
מעמד הטפל בטל לגבי העיקר ואין כאן חיוב ברכה
על הטפל בכלל, וזה אינו דהטפל נפטר בצרכת
העיקר כי ברכת העיקר כוללת הטפל והבן,
ובחירולם השני ס"ל להתוס' דא"ל שיאכל הטפל
סמוך ממש זה אחר זה, אך בודאי היסח הדעת לא
י"ל בניהם. [ועיין בחירול"א לקומח"ז מרן זצ"ט
מה שז' לפרש דבריהם וכבר קדמו המג"א ועיי'
בתפא"ר]. לפי"ז אם עיקר פוער טפל רק בזה"ל
ממש או אפילו זאח"ז בהפסק זמן מה, תלוי ב'ב'
חירוליהם כנ"ל נכון בעזרי"ח. ומדויק לשון המשנה
ופת "עמו", "ועמו" טפלה. ולפי"ז י"ל מובן מאי
קמ"ל תנא דמתני' בזה הכלל, שדרך הש"ס לפרש זה
הכלל לאחיו מאי ובאן שחק הש"ס מקושיא זו וגם
רבותיו הראשונים לא עמדו ע"ז עד שבא קומח"ז
מרן הגר"א (בתוספותיו על המשנה) ועמד ע"ז
עיי"ש דמתני'. [ואח"כ רחמי שכבר קדמו בקושיא
זו בצעל מלאכת שלמה ולא חירן כלום]. ואחריו

פוער העפל גס כשאובל העפל הרבה אח"כ וגם כשאין העפל לפניו בשעת צרכה העיקר רק יציאו אותו אח"כ, והכן. ועיין בלא"ה רב ס' ר"צ סק"ד ודוק היטב.

סימן ט

המשך לסימן הקודם

לב) ועוד עלה בדעתי לומר דלכן לא רצה רש"י לפרש חירון הש"ס צאובלי פירוש גיטור שו כהחוס' והרמב"ם, דלדברי החוס' מוכרחים חנו לפרש דהעיקר פוער העפל דעפל וכמו שהוכיח המג"א (ס' קט"ד סק"ט) מדבריהם, וכנראה דרש"י לא הי' ס"ל דהעיקר פוער עפל דעפל, דעפל קתני במחתי ולא עפל דעפל, ע"כ נד מפי' החוס', משא"כ החוס' סבדי דאין נפק"מ בין עפל לעפל דעפל, והכן היטב. אבל הדרי מזה, מאחר שקמח"א מן הח"ס זכ"ע (חא"ח ס' נ"ז) אחר שהתפלל באמת על דברי החוס' היה מלאו ראייה לפי דבריהם דהעיקר פוער עפל דעפל, מלא ראייה גדולה בגמרא דף ל"ה ב' ע"ש, ח"כ בהא דברי החוס' צבירים ואל"ה שרש"י חולק בזה עליהם, ע"כ מחורחא כמו שכתבתי בתחלה. ושוב נחמתי בדאמת י"ל כן בכוונת רש"י ולא הי' ס"ל לרא"ה קמח"א הח"ס וכמו שתמחתי עליו (לעיל אות יח)

ועפ"י דברי החזון איש (ה"ג צאית ל"א) מיושב כמין חומר קושיה הע"י (ס' ר"צ סק"י) על הא דר' הרמ"א (שם) בשם התה"ד, דהא דמזכירין על העיקר ופוער העפילה היינו שאובלן ציחד או שאובל העיקר תחלה אבל אם אובל העפל תחלה מנך על העפל, וע"י הקשה הע"י מצרכות מ"ג דין ריה עיי"ש. ולפי הג"ל נק"מ דכאן אין העפל בעל ופוער מצרכה אלא ברכה העיקר כוללת גם העפילה והצרכה קאי גם על העפילה, ואל"ה לפעור שום מחלל שאובל עם ברכה שיעך אח"כ.

לג) הנה הב"ח (בס' ר"צ וס' ר"צ) הוצא במג"א (ס' ר"צ סק"ח) תמה דמג"א (ברכות ל"ה ב') מפורש יולא דפת ח"ה שיהי' עפל לגבי עיקר, ובמשנה (מ"ד א') מפורש יולא דגס לפעמים עפל לגבי עיקר, והעיקר פוער הפת שהוא

קמו גדולי דכותיו האחרונים ועדו ליישב. [והידוע גדול על קמח"א דחירולו על קוש' מה אחי לאשמעין בזה הכלל] חינו עולה שפיר אלא לפי פי' החוס' והרמב"ם אבל לפי פי' רש"י וחר"י שמעולם לא בירך על המליח שהכל אלא צפה"ע על פירות גיטור שבו בעמלן מלחין חינו עולה שפיר, ופלא איך נח דעתו הרחבה צבירולו. ואפשר לפי שהרע"ב נמשך אחר פי' הרמב"ם כ' קמח"א חירולו לפי פירוש זה, ועדיין ל"ע. ולפי דבריו יש לומר כן, דברישא דמחתי קתני הביאו לפניו מליח תחלה ופה "עמו", ואפשר לפרש ופה עמו, דמאחר שבשעת צרכה המליח הי' הפת עם המליח פטרו ח"ש"ס שאינו אכלו צבירו מעמד זמח"א ממש אלא בהפסק מה, קמ"ל שזה חינו אלא זה הכלל כל שהוא עיקר "ועמו עפלה" לא רק שהצאו העפלה עמו אלא ל"ך שיאכל ג"כ העפלה "עמו" ממש או עכ"פ זמח"א ממש בלא הפסק, אבל חירון זה ח"ש"ס לחירולו הא, ולחירולו כב' נראה לו צביר אחר פטרו מאדו לצביר "אב הכלל", דמאי קמ"ל דמנוף המשנה צמליה פוער את הפת הוי אפשר לומר דרק צביר"ג שאת העפל אובל שלא לשום צורך אכילה פוער העיקר את העפל, כמו צפה אחר מליח, שהמליח מוזק לו לנשונו ולגרונו ואובל אחריו פה להל"י מן הצער ולהסיר בה שכיבת המלח, והפת צביר"ג חינו אלא כעין צבירות ארי מוכסיו. ועיין בגמ' צרכות מ"א ח' בטעין לזין שאובל זה להסיר חריפות הלזון ובמג"א ס' ר"צ סק"ג ומחל"ה. אבל באובל את העפל לצורך וצורך אכילה ממש לשום דרך אכילה צמ"א, רק ממש בדרך עפל להעיקר, אין העיקר פוער את העפל, קמ"ל זה הכלל דבכל אופן כל שהוא עיקר עיקר ועפל מנך על העיקר ופוער את העפלה, וזה נכון בעצה"ח. ומדבריו צבירוש "אב הכלל" דמחתי, ראייה גדולה לנעל הג"ה צעל עמק הצרכה הוצא צבירוש (ס' ר"צ סק"א) ודלא כהדרישה. וכדעת הגאון הג"ה בעמק הצרכה דעת הרמ"א (בצח"ש רמ"א ס' א') עיי"ש במחלוקת גאון צבירוש עיי"ש, דהעיקר פוער העפל גם באובל זמח"א בדרך צמ"א אובלין ולא רק בלה"ני מהבחיך כמו צמליה, והכן (ולחשי' הרמ"א הג"ל רמ' המג"א ס' ר"צ סק"ג). ויותר מזה מפורש בצעל המחור (צרכות מ"א הג"ל) על מיימרה דרב פפא דדין צבירוש הצאים ממחית הסעודה אין עטויין צרכה לא לפניהם ולא לאחרים עיי"ש"כ צלשונו וגם עיי"ש במחוריו ובשיטת רבי"צ, שיעקר

י"ש לדקדק בדבריו רצונו הגדול מה זה ש"י הרי
 "שליך" היה לו לכתוב אובל דג מליח או חל דג
 מליח וכו'. וגרסה לי עומק כוונתו, דכבר תמהו כל
 חכמי לב על הרמב"ם שהשמיט חירון הש"ס
 (צרכות מ"ד א') בפירות גיווסר שנו, ועוד קשה
 היה לו להרמב"ם לפי פירושו בפמ"ש קושית
 החוס', דאם צאובל פירות גיווסר שנו למה מצדק
 על המליח, והלא הפירות גיווסר שהוא עיקר יו"ה
 פוער גם את המליח, וחירון החוס' לא היה יחא
 ליה כמו שלא נח דעת רש"י בחירוש וכומו שביארחי
 לעיל (אות ל'). וגרסה מליח לפי פירושן חירן צאופן אחר
 קושית החוס' דלירוי שגם בלאו אכילת פירות
 גיווסר התאזר אחר אכילת דג מליח צאופן שלא היה
 הדג מליח טעם לפירות גיווסר, כי גם אכילת הדג
 מליח היה עיקר אלו, וע"כ בכוונה חיבר ב' האכילות
 יחד אכילת פירות גיווסר ודג מליח [ובגמ' לא זכר
 "דג" מליח, אלא מליח, רק הרמב"ם בחכמת התורה
 הוסף לבחוב "דג" מליח לפי פירושן כי כן דרך
 ב"ח לאכול מליח אחר פירות גיווסר וממילא הוא
 "הולך" לאכול דג מליח, ע"כ המשך ב' אכילות
 זה"ח, וכן כ' הרמב"ם הרי "שליך" לאכול "דג"
 מליח, ומשום ב' עומים לריך לאכול דג מליח חדא
 בשביל פירות גיווסר וכיוצא' היינו דברים מתוקים
 מאוד לריך לאכול מליח (ולא דג מליח) אחר
 המתוקים שצאטומא, [ובכוונה השמיט חיבור
 "פירות גיווסר" כי צמטנו אינו מתייחס כלל],
 ונתיבות הרי "שליך" לאכול מליח כיון אל הסוגיא
 ולחירון הש"ס בפירות גיווסר שנו, ומלאחי צלחם
 משנה שכיון לזה, [ועד צחק נאמן ששג מלאחי
 צב ככל דברי צ"ח (ס' ר"צ) עיי"ש באריכות].
 וגם כיון ליישב קושית החוס' ע"כ הרי "שליך"
 לאכול "דג" מליח. וגם מוסף אני לצאר "דאפשר"
 דלא ס"ל להחירון ב' של החוס' כי אז מוכרחים
 אנו לומר שהעיקר פוער טעם דעפל (כלעיל אות
 לב) והרמב"ם לא ס"ל לבלבד זו וכומו שחמ"ח ח"ס
 עליהם מתחלה, ורואה ח"ס מדף ל"ה לא קיבל
 מחמת קושיתי שהקשיתי עליו (לעיל אות יח) וע"כ
 לא העתיק הש"ס כלורחו.

הנה אח"כ רצ מלאחי צחש' יד אלי' (הנדפס
 צליוורנא שנת תקצ"ז לפ"ק חזר"ה ס' יא)
 שהאריך צסוג' דעיקר פוער את העפלה ומלאחי לו
 שהרצה לתמוה על הרד"ז צסוג' זו והשיב על
 דבריו דרך חימה רבה ולפענ"ד שהאמת ודק עם
 הרד"ז. ונדעתי להצדיק את הצדיק (הרד"ז)

טעם. ולפענ"ד עפ"י הדברים שכתבתי לעיל לפרש
 דברי הש"ס, צאובל פירות גיווסר שנו, בין לפי
 פירוש רש"י ובין לפי פ"י החוס' י"ש ליישב דרך נכון.
 דבין לפרש"י והרבה מראשונים העומדים בשיטתו,
 כוונת הש"ס שפירות גיווסר צעמין היו מולחין,
 צלל שהפירות גיווסר מתוקים מאוד מאלו וכמעט
 א"א לאוכלן בלא מליח, ובין לפי החוס' והעומדים
 בשיטתם, שאחר פירות גיווסר אכלו דג מליח
 וכיוצא, ונשייבם בין לרש"י ובין לחוס', הפה אכלו
 כדי שלא יזיק לו המלח מחמת חריפותו, אכל המליח
 לעצמו דבר מאכל טוב והגון הוא, לא מצע"י לפרש"י
 דפירות גיווסר היו מלח בודאי היו מאלל הגון טוב
 ועיס, דהלא זה היה עיקר כוונת אכילתו, ורק
 להסיר חריפות המלח הולכו לאכול אחריו דבר מה
 להסיר החריפות, בודאי שדבר מאכל זה אפילו אם
 היה פה היה עפל לגמרי, אלא גם לפי החוס'
 שהמליח אכלו אחר פירות גיווסר, עכ"פ המליח היה
 דבר הראוי לאכול והמאכל לעצמו לא היה מזיק
 וראוי היה לצרכ עליו, אך חריפות המליח היה יכול
 להזיק לו לגרונו או ללשונו, והוכרחו לאכול פה
 להסיר חריפות המליח כה"כ בודאי מסתבר שאפילו
 פה צעמין נעשה טעם להמליח, אכל צעמן שבצעמין
 אזוקי מזיק, ואינו טוב ויפה לשתי אוכלו עם פה
 כדי שיהיה טעם לאכול השמן ראויה עפ"י
 בודאי א"א לומר שהפה ירה טעם להשמן, גם אם
 עיקר כוונתו אך ורק בשביל השמן לפי שחושש
 צגרונו, אכל איגרונו גם צבה"ג נעשה טעם להשמן
 אכל לא כן הפה, והכן היעז כי הוא דבר המסתבר
 מאוד הדק היעז, חז דלא כהמ"א (ס' ר"צ הר"ל
 וס' ר"צ מוסק"ג). [אח"כ מלאחי זה צספר היקר
 מי צאר מוסק דף מ"ד אות ז' ומלאחי שם כמה
 דברים כעין דברים שכתבתי מהן למעלה ושמתחי,
 וקשה עתיקהא]. וכבר הורכתי צזה (לעיל אות
 עז) ולא נכלל אלא בשביל דבר שנחשש צו.

לד) זה לשון הרמב"ם (פ"ג מהל' ברכות
 הל"ה"ו) זה הכלל צצרכות כל

שהוא עיקר ועמו טעם מצדק על העיקר ופוער את
 העפלה בין שהיה הטעם מעורב עם העיקר בין
 שלא היה מעורב (בכלכל ו' מצאר הרמב"ם אך
 קמה מחמתה המינין נעשה טעם בצבשיל, ואח"כ
 צהל"י תצ) ביד הוא העפלה שאינה מעורבת, הרי
 שליך לאכול דג מליח ואלה הפה עמו שלא יזיק
 המלח גרונו ולשונו הרי זה מצדק על המליח ופוער
 את הפה מפני שהפה טעם לו וכן כל ציוצא צזה.

דמשיקרא ע"כ אסתק לשוני ואכתוב מה שיש להשיב
וה"ל הדי אולי (שם) שנינו צ"ל כולד מצרכין דק מ"צ
בירך על הפרפרת לא פער את הפת. גאלה הרדב"ז
(בשניות ס"י תרמ"ג) דהא פשיטא דלא נפטר הפת
בצרכת הפרפרת ומאי אחא לאשמועינן ונחא ליה
דאוריין כשיש לפניו פת ופרפרת ורחא לעשות את
הטפל עיקר והעיקר טפל משום דחציצה ליה
הפרפרת סוד"א דפער את הפת דק"ל מצרך על
העיקר ופוער את הטפלה קמ"ל דבעלה דעתי אלא
כל אדם ופת עיקר ואינו נפטר בצרכת הפרפרת
ובזה נוחא מה שהכנים הרמב"ם דין זה בדיו
המלכה עכ"ל. ובאמת דבריו הם הדין כל הפוסקים
שפירשו צמ"ש שם ד' מ"ד הביאו לפניו מלח ופת
עמו מצרך על המלח ופוער את הפת ופירך ומי
איכא מידי וכו' ומשני באוכל פירות גושר. ופי'
החוס' דמיייר שאוכל פירות גושר ולרוב מחיקותם
לרר לאכול מלח ופת אחריו להוליך המלח מפיו
והיו מלח עיקר ופת טפל וכו"כ הרמב"ם צפ"י
המשנה וכו"כ הרשב"א בחדושי וכן כתב רבינו צפ"י
המשנה וכן כתב רבינו יונה וכן פי' הר"ב לח"מ ז"ל
כונת הרמב"ם והוא מוכרח וכו' עכ"ל והאריך
עיישצ"ה. ולפענ"ד דברי הרדב"ז צריכים דבדואי מי
שאוכל דג מלח כי הולך לאכול דג מלח (כלשון
הרמב"ם) או תאחז לדג מלח דכו"ע אוכלין אחריו
פת להפיג כח המלח אין הרדב"ז חולק דהפת טפל
למלח והפת נפטר בצרכת הדג מלח. אבל לאכול
פת באופן שהפרפרת עיקר בדואי דבעלה דעתי
אלא כל אדם. והדברים פשוטים להמעיין בכל דברי
שכתבתי עד עתה ודברי הרדב"ז נכונים וצריכים.

סימן סא

המשך לסימן הקודם

לה) וצפ"י מה שכ' הרמב"ם (פ"ג מהל'
צרכות הדין) תכבול שנתן צו קמה
מחמשת המינין כדי לדבר או ליתן ריח או כדי
לצבוע התשביל. וזו מצרך בורמ"ז כי הקמה טפל
להתשביל, אבל אם עירב צו כדי ליתן טעם
בהעצבות הרי הוא עיקר ומצרך בורמ"ז (בהצאתי
לשון הרמב"ם לענין אות כה) ומקורו גמ' (צרכות
ל"ע כמו שכ' הכה"מ והב"ח ס"י רי"צ), עלה עתה
בידי להשיב תשובה מאברהם על שאלה אחת שהייתי
בזמן זה זה כמה שנים ולא ידעתי צירור כדת מה
לעשות להלכה ולמעשה, על צד דברים שמתנגדים

בשמן הקורא "אוצרנעלוייגענע פלייש" או
"אוצרנעלוייגענע פיש" בשלן לע"י, ואופן עשייתן
מתחילה מנגללים הבשר או הדגים בקמה ושזב
מנגללן אותן במי זיגים ואח"כ מפזרין עליהן קמה
מזה או פירורי לחם דק דק מאוד ממש בקמה מזה,
ושזב ותימים על האש לטונגס בשמן, ואחר העיגון,
התחיות צד דגים מעוגנים היטב, ומכוסים מכל
לד מחומר גוש ששיקרי קמה מזה או פירורי דק דק
לחם וקמה עם קצת זיגים ושמן, ועתה השאלה
כשאוכל הבשר או הדגים אם יצרכו עליהם בורמ"ז
או שהכל ואחר הדברים האלה הדבר פשוט שאריך
לבדוק רק שהכל ולא בורמ"ז, כי החומר הנעשה
מחמשת מיני דגן טפל לבשר וא"ל לבדוק עליו כלל,
וא"ל כלל ליתק קמה מהבשר ולבדוק שהכל ואח"כ
ליתק קצת מהחומר מחמשת המינין ולבדוק בורמ"ז
או להפך מתחלה בורמ"ז ואח"כ שהכל, ואל תשיבו
מדברי החשב"ן הובא בגמ"א (ס"ו קע"ו סק"ג)
שדעתו דהאכלה מוליתא או פשעידה של תפוחים טוב
להוליך מהמוליתא פירות מעט ולבדוק עליו, ולבדוק
בורמ"ז על המוליתא צפ"י וא"כ ה"י יומא הכי זה
אין, חדא דאין לא קו"ל בהחשב"ן אלא כהר"פ
המוצא שם בגמ"א מהגהות תשצ"ז, ושוד אפילו
להר"ה לאחת גם דברי החשב"ן, ציד"ד לא אמר
החשב"ן דבריו, דע"כ לא אמר החשב"ן דינו לבדוק
על הפירות צפ"י וגם על המוליתא בורמ"ז, אלא
במוליתא שבמי מוכנים עליו שיהא דבר הנעשה
מחמשת מיני דגן וכוונת האוכלים לאכול הפירות
העיקר וגם המזונות המוליתא, משא"כ בצד דגים
"אוצרנעלוייגענע" ה"ל שכלל אין שם מחמשת
מיני דגן עליהם, וגם אין כוונת האוכל לאכול
החומר סביב הבשר והדגים, ולא נעשה אלא בשביל
שע"י נענן יפה יותר, בדואי צבע וטפל הוא לגבי
הבשר ודגים, וא"ל לבדוק עליו כנוס רק על הבשר
ודגים. וענן פאטעטישע-קלישעס (מחפזי אדמה)
והוא נעשה כמוליתא, צפ"י הם תפוחי אדמה
מרוסקין ויבזון סביב עיסה, אליבא דכו"ע גם
להחשב"ן אין לבדוק אלא בורמ"ז, וא"ל להוליך
תפוחי אדמה מצפנים ולבדוק עליו צפ"א. דעו כאן
לא קאמר החשב"ן להוליך מהמוליתא פירות אלא
בפירות אלו כמו תפוח וכו"ל צ' השבועים ביותה,
אבל תפוחי אדמה שאינם חשובים כ"כ בדואי גם
נדידיה א"ל להוליך תפוחי אדמה ולבדוק עליהם
בופ"ה, ולמעשה דקו"ל כהר"פ, תפוחי אדמה
קלישעס אלא שום ספק לר"ד לבדוק רק בורמ"ז ולא
צפ"א.

ובדרך אגב אודיע דברים שדרך בני"א כשאלולים מונוות ובורפיה"ע או צפה"א שמצרכין מחלה דברכה ברכה א' מעין ג' ואח"כ ברי"ע על העץ והאדמה. דלכאורה לא כן הוא, אלא מחלה יצדק ברי"ע ואח"כ דברכה אחת מעין ג', כי יש פוסקים דברכה ברי"ע דיעבד נפטר ע"י דברכה אחת מעין ג', ומלאכי כן בשם דברי מלביאל (ח"ג סי' ג' וח"ד סי' ע') ואפשר ליישב מנהג העולם דמאחר שצפירות מכיון שלא לפעור הדבר א' מעין ג' דברכה ברי"ע בכה"ג שרי להקדים ולמנהג העולם יש יסוד נאמן בהלכה. ואין לומר דאין יכוין שלא לפעור והא מצדק דברכה שאינה לריבה זה אינו דמאחר דלהרבה פוסקים דברכה מעין ג' אינו פועל ברי"ע לא הוי כדברכה שאינה לריבה. וזה שמקדימין דברכה ברי"ע א' מעין ג' משום דהוי דברכה חשובה מצד ברי"ע דלהרבה פוסקים הוי דאורייתא ומנהג העולם עולה שפיר לרלון.

סימן סב

המושך לסימן הקודם

ודין "פאשירע פלייש אין פיש" (נעפילטע-פיש) שמערצין דבשר נעמן או דגים נעמנים קמה או פרוזי מנהג או פרוזי פת לכאורה נ"עג חיוב דברכה יש לבדק. דהכל כל שיש בו מחמשה מיני דגן דברכתו דורמ"מ, ומעולם לא שמענו ולא ראינו מי שיצדק על ה"פאשירע-פלייש" או "פאשירע-פיש" דורמ"מ. אבל לפי ה"ל הכל א"ש ונכון מנהג העולם שמצרכין עליהם שהכל ולא דורמ"מ, כי דרשתי וחקרתי אחר עשיית ומהות מאכלים אלו ונודע בצירור שבקמה והפרורי מנהג או פרוזי פת אין מערבין בחור הבשר ודג עמון אלא כדי לדבק או כדי לעצותם שיביי רק ולא קשה ובכה"ג כבר נחזר בארוכה בעיון הדק היצע שאין לצדק עליהם דורמ"מ אלא כדברכה העיקר מאכל שהכל נהי' דבדרי, כי אין הכוונה ליתן טעם גם אם אפשר שנותן טעם קלוש. ועיין היצע בנ"א (סי' ר"ה סק"ב"ה). וגם הבעלי קטיערער (היינו בעלי המסעדה) שמאוד היו רגילים לערב יותר ויותר פירורים בבשר ודג עמון כדי שירויחו ביוצר (כי הפירורים צול ודבש ודגן ביוקר הרבה הרבה) עכ"ל אין עושים כן, כי ההרבה פירורים מחסרין הטעם הטוב ומה שריוחו בפעם אחת יותר ויותר

(לו) ועל דרך זה אנו מציינים שיטת החשבון, דלכאורה איך כתב שיש להוילא מהבוליתא קתא תפוח ולצדק עליו צפה"ע וגם לצדק על המוילתא דורמ"מ, והלא הלכה פסוקה כרז ושמאל כל שיש בו מה' מיני דגן מצד דורמ"מ ופועל השאר, אבל לפי דרך ה"ל מובן מאוד, דהלא המוילתא מבחין אינו נותן טעם בדפירות שצפנים ע"כ ס"ל דאין דורמ"מ פועל הפירות. ומעשה קשיא על הר"פ שס"ל שדברכה המוילתא היינו דורמ"מ פועל התפוח שצפנים, וחימה למה והלא אינו נותן טעם בדפירות. ועכ"ל ד"ל להר"פ דהיי' דבשעת אפי' אין המוילתא נותן טעם בדפירות, אבל אופים כן שצנעת אכילה כשאלולים אחרים ביחד המוילתא שבהן עם הפירות שצפנים בודאי ובודאי נותן המוילתא טעם טוב בדפירות, ומאחר שכן נאפו ביחד שפיר המוילתא שהוא מה' מיני דגן פועל הפירות שנאפו עמו ביחד ולקמן איבא ראייה לזה, וכן הוא גם בחפזיה אדמה-קניטעס (פאטעטעא קניטעס) וע"כ יצדק עליו דורמ"מ כ"ל למעשה. וראיתי בספר היקר מי בצר מים חיים (בסוגי' דדברים הבאים בחור הסעודה אות ע' ד"ה ולכאורה) שמישצ ומפרט גם כן שיטת החשבון על דרך ה"ל, ופלא שלא ענה אותו לדיק יסוד עולם זקוקלה"ה לפרש דעת הר"פ, אבל לפי דבריו הכל א"ש ומלא חפנים עיבודת אחיזק לאחור גאון ולדיק שדלי לני חספס ומאלא מרגינתא חותיב צנחית. (ומאוד חביבים עלי דברי אותו לדיק עתיק ז"ל כי ה' מורו ורבי דאמרו"ר הגאון"ל ז"ל ה"י. ודרכו היה לספר בשבחו בעינים רעובות).

(לו) ואם קולף אדם החומר שסביב האוצער-נעלייגענש-צשר או דגים ואוכלו צפה"ע אז בודאי מחוייב לצדק עליו דורמ"מ צפה"ע ועל הבשר או דגים שהכל, (עיין ע"ז סי' ר"צ סק"ח ואלי רבה סק"י) ועיין בספרי דבי רב אחי הגאון האמיתי שו"ת צלל החכמה (ח"ג סי' ק"ד) שנוצר דין גלירה האוכלים בחור גזירה העשוי מקמה ומים, והעלה דמי שאוכל כל הגלירה כולה ואח"כ כשחורקן הנביע לגמרי אוכל הנביע צפה"ע בודאי מחוייב לצדק דורמ"מ על הנביע ואין דברכה שהכל על הגלירה פועל הנביע, הגם שבדאי אוכל גם טפל להגלירה, ואם כשאוכל הגלירה אוכל גם מהנביע בודאי מצדק על הגלירה שהכל לצד ופועל את הכל העפל עיי"ה דברים צוררים וזה.

(לט) כל המעיין בסוגיא דעיקר פוטר הטפל ובש"ע (סי' רי"ג) ע"ס המפרשים זע"נ יראה דהעיקר פוטר את הטפל ב"ז א"ס אוכל העיקר והטפל ביחד ב"ז א"ס אוכל העיקר מחחילה וחיובך אחריו הטפל בלוחו עומד, משא"כ כשאוכל הטפל מחחלה אז מחוייב הוא לברך על הטפל ג"כ אז לא ה"י דעמו צ"ע ברכת העיקר לאכול אח"כ חיובך הטפל אפילו א"ס דרכו לאכול עמו הטפל דזע"נ שיה"י דעמו על הטפל צ"ע ברכת העיקר או ידע שלערך לו כי חמדי דרכו כ"כ. ועוד מפורש יולא, דרך כשאניו רואה לאכול את הטפל מחמת עזמו אלף בשביל העיקר, אבל א"ס רואה לאכול גם אחרו מחלל בעלמו, גם ב"ל העיקר, הגם ששהה אכלו בטפל לעיקר, אז א"ס א"ס אכלו ביחד עם העיקר כי תא"ז לו יוחד, אז מטעם אחר העיקר לו לעיקר, מצדק על הטפל ברכתו הראויה, ואין ברכת העיקר פוטר את הטפל מנזכך עליו. הנה כן הוא מנהג העולם, שכשאוכלים סעודת קצת עם בשר — וצ"ל לחם — שאוכלים עם הבשר פירות מצושים, אז דבר חמוץ כמו אוגערקעס חמוצים וכו"צ, אבל שום אדם אינו יושב לאכול פירות מצושים או אוגערקעס חמוצים לצד ב"ל בשר ומי שאוכל בדרך זה בטל במיטעוה דמיטעוה. וא"כ לפי"ז — לעומקא דהלכה — האוכל בשר עם פירות מצושים או אוגערקעס חמוצים ביחד אז זא"ז חיובך מצדק על הבשר ופוטר הפירות מצושים או אוגערקעס החמוצים. ע"כ להלכה ולמעשה נראה לי שיש לברך בפה"ע על פירות המצושים ובפה"א על אוגערקעס חמוצים קודם שיאכל הבשר שלא יפטור ברכת שהכל על הבשר ברכת הפירות מצושים ואוגערקעס חמוצים הנאכלים בטפל לעיקר על הבשר, כי דרך צ"ל לאכול חמלו פירות מצושים או אוגערקעס חמוצים גם בפני"ע אחר אכילה בשר ב"ל בשר, היינו אחר שכבר אכל הבשר ולא אכל עם הבשר שום דבר אוכל פירות מצושים אלו וכו"צ ובפה"ג בודאי חייב לברך בפה"ע על הפירות מצושים ובפה"א על אוגערקעס החמוצים ואלו ב"ל א"ס בודאי חייבים לברך בפה"ע או בפה"א, ונס באוכלס ביחד עם הבשר אפילו ממש צ"ע א"ס ע"כ בודאי וכן יוחד לברך עליהם ולאכול מהם קודם ברכת הבשר. וכן צימי הקין הארוכים, שאוכלים מעט מזוגות כמו לעקעק עם פירות מצושים אחר הכהרים, וזו אין המזוגות נאחד העיקר אלא גם פירות המצושים, וכדי לשבר בעצמן אוכלים עם הפירות מזוגות,

יפסידו א"ס יתפרסם שטעה "פאשירט בשר" או "געפילטע-דיגס" ב"ל טעם הגוף וטעם הפירות ה"י נרגש, באופן שבסחם "פאשירט-פלייש" או פאשירט דיגס (געפילטע-פיש) אין לחוש כלל על חטירות הפירות ומצדק שהכל כי כמעט בכל מקום וכל צ"ח כן עושים. לז"ס א"ס אשה ע"י עושה ציחה לצעלה ולבני ביתה דוקא עם חטירות הרבה הרבה פירות פת כדי שיתרצה הפאשירט פלייש או פאשירט פיש (געפילטע-פיש) כדי שיה"י הרבה מאכל לאכול ודעה בחטירות הפירות כדי שיאכלו מהמחמה מיני דגן המעורב בבשר או דג טחון, בודאי יש לברך בורמ"מ, ואין לומר שבעלה דעה ח"ל כל א"ס, כי במקום עניות בודאי גם שאר נשים הא עושות כן כן נראה לי נכון להלכה ולמעשה, ואח"כ מלאחי בשר"ג מברש"ג ח"כ סי' ל"ב ככל דברי והגאון יחיד מומחה בבוראה כתב כן כמעט ב"ל שום ראה רק מסבאל בעלמא, אבל ידוע ומפורסם שה"י בעל סבאל ישראל ומאוד לכוון את האמת. ועיין בחלק לוי חא"ח (סי' ס"ח). ובחשו"ר אבני נזר (חא"ח סי' ל"ח) מלאחי את שאהב נפשי ביאור רב ועולם ציחור הפאשירט-פלייש (וכ"ה פאשירט-פיש) בסוגי"ה הש"ס ופוסקים והרמב"ם דברי אלקים חיים עיי"ש והעולה מהחשובה הברורה הג"ל דפאשירט-פלייש ופאשירט-פיש לעולם יש לברך שהכל חוץ באופן שכחתי לעיל את המפורש ומבאר שאלה זו דלפנינו. אחרי כתיב כ"ז שאני רב גדול אחד שאלה זו והשכחי לו ככל הכ"ל וסימתי שכן הוא בשר"ג אבני נזר. ועי"ז אמר לי שגם הוא יודע מחשו' האבני נזר רק רב אחד (בעל חשו' מנח"א"ש) חולק עליו. השכחי לו כל החולק על פסקי של האבני נזר הוא חולק על האמת, ואם מיישב או מסביר הענינים בדרך פילפול דלא כאבני נזר יכ"ל לפילפולא אשר לו כי החורה הפקר לכל לבין כהנחתו, אבל להלכה ולמעשה אינו אלא עושה מדרך האמת (כמנח"א"ש הג"ל).

לח) לעיל (אות לד) כתבתי שבגמ' (ברכות מ"ד א') אינו זכר "דג מליח" רק מליח בלבד רק הרמב"ם מזכיר "דג מליח" וכתבתי לפרש למה שינה הרמב"ם משון הש"ס שאין דרכו כ"כ. ועמה מלאחי בעובי"ת שכבר קדמי בהערה זו הפרישה (סי' רי"ב סק"א) בשם מורו ה"ה המהרש"ל וכי קרוב לדבריו ושמתתי בשבועה"ת דברי הישר דרבתי ב"ל הערות.

צפני עמנו או שהוא נעשה טפל לבשר ונפטר בצרכת שהכל טפל הבשר. והנה ראינו בספר קרן לוד ח' או"ח סי' מ"ט כסופו שמסוק דביון שאוכלין אותו לטפל לבשר דבר פשוט דהוא טפל וא"ל לגר, וגם ראינו בספר שנילי דוד אצוי של ה"ג בעל מעשי למלך מוויטעלען, שכתב בספר שנילי דוד בתחילתו בכללי ברכות כלל חמשי ברכת הפירות פ"א סעיף ד' ח"ל הטפל השלישי, בעיקר כוונתו על אחד מהם והשני לא בא בשביל הראשון רק ע"פ דעיקר הכוונה בשביל האחד ג"ז ידיון לטפל רק החילוק בין הטפל הראשון שכתבתי, דשם אפי' אכלו צא"ז, משא"כ כאן רק בכניסו בצי"א לחוך פיו, אבל לא צא"ז ע"כ. אבל באמת לא ידעתי להבין דברים הקדושים, דהלא מבואר כמה פעמים בש"ע או"ח דהא דאמרין מוצר על העיקר ופותר את הטפל הוא בשני אופנים דאם נתבטל יחד אז אמרין דמה שהוא הרוצ נחשב לעיקר והמיעוט לטפל בלבד אם ידוע צירור שהמיעוט חשוב אלא לעיקר, חוץ מה' מיני דגן דלפ"י אם הוא המיעוט מ"מ נחשב לעיקר. ויש אופן שני אם לא נתבטל בידה רק אוכל בידה העיקר עם הטפל וצוה האופן השני אינה נקראת טפל רק אם לא ה' אוכל צפני עמנו ואין לו עשוי לזרז בו כלל רק כדי שלא חיקו העיקר למשל דגים מלוחים ואוכל עם עמדם בסי' רי"ב דלדובל כדי שלא חיקו בגברות אז מקרי טפל ועיין במשנה ברורה שם סק"ה שמצינו שם חיי אדם ח"ל וכ"ז שאין כוונתו לאכול את הטפל שאינו רעב כלל ואינו אוכל רק להפיק מיריותו אבל אם כוונתו בשביל הטפל ג"כ כגון ששוחה יין שרק ואוכל לעקעך ג"כ עם מרקחת אע"פ שגורא שאחד עיקר והשני טפל כיון שכוונתו לאכילת שניהם א"כ אין לו טפל לזה ואיך לגר. ויבואר אח"כ דה"כ כשראה לאכול שאר דברים וכו'. ועוד כתב בשם של"ה דטוב למנוע מלאכול פת למחוק שתיית וי"ש כי מי יוכל להבחין היעב אם הוא רק להפיק מיריותו או גם לטעמו את הלב, ודבר פשוט הוא שהקאמפאט ה' אוכל אפי' אם לא ה' לו בשר כמו שהוא שחב אוכלין קאמפאט לקניית סעודה, וגם לגיל סי' קס"ח מוצא בש"ע תניא לענין פת הבצא בביטול דאם אינו מחבין לאכול הרקיקין רק המרקחת שעליו ואינו עושה הרקיקין רק שלא יענפו ידיו אז ה' הדין דרקיקין בעלין לגבי המרקחת וכחש שם התני' דצמיתותיו שגם הרושנין נעשה עם זקעך או דבש ויש לו עטם טוב א"כ כוונתו גם לאכילת דובשנין ממילא נעשה עיקר. ודברי הקרן לוד ה'

ובכ"ה צדאי מחויבים לגר על המזונות צפני"ע ועל פירות המצוללים צפני"ע. ע"כ נראה שבזמנינו מי שאוכל בסעודת קצב — בלא לחם — פירות מצוללים עם בשר יצרך חתלה על פירות המצוללים ואח"כ על הבשר, ואם שכח מלגדר על פירות מצוללים בתחלה וצירך על הבשר חתלה, יאכל פירות מצוללים צפני"ע בלא בשר כלל ככוונה כדי לאכול צפני"ע ויצרך עליהן צפני"ע ואח"כ יכול לאכול אותן עם הבשר ביחד, ואין לומר דבכ"ה אדרבה יאכל הפירות מצוללין עם הבשר ביחד ויכ"י פטור מלגדר צפני"ע על פירות המצוללין, דזה אינו, ולרוב דרך צ"ח כשכבר גמרו מלאכול הבשר אוכלין אחר הבשר פירות המצוללין צפני"ע, ולדעתי בודאי לא נפטרו פירות המצוללין שאוכלין צפני"ע בלא שום קישור ושייכות להבשר שאכל מכבר, ע"י מה שאכל מלפני זה מפירות מצוללין אלו עם הבשר ולא צירך עליהן צפני"ע כי נפטרו מברכת צפני"ע ע"י מה שאכלו עם הבשר (ועיין בש"ע סי' קע"ז ס"ג ובט"ז שם ובצמ"ע סק"ה על דין המפורש שם ב"ה) כ"ל פשוט. ועוד והוא העיקר דהלא אפילו צאמ"ט סעודה קבועה כשאוכל פת ומצויין פירות מצוללין לבשר לרוב אחרונים מוצר על פירות המצוללין צפני"ע ואין הפת ואין הבשר פותרתן (עיין היטב בצמ"ח ריש סי' קע"ז ושם צמ"ח שער"ל וצביאור הכנה ובכ"ה וצאמ"ט שם) וכ"ש כשאני אוכל פת רק בשר עם פירות מצוללין וצדאי אין הבשר פותר הפירות המצוללין ובודאי אפילו אם מתחלה צירך על הבשר שהכל יעלם הבשר ויצרך אח"כ על פירות המצוללין צפני"ע וזה ברור. ועיין היטב בערוך השלחן סי' רי"ב ס"ב.

סימן סג

המשך לסימן הקודם

(מ) **ועתה** נבא על סדר דברי הרב השואל ונראה האם יעמדו דבריו כבוד הנתיבה. ח"ל השואל אות באות.

הנה אלנו נשיבה ונחנים הרבה פעמים על ארוחת הערב רועב של בשר (זו"פ) ובשר ואיזה יפתן (לזפנין) וגם קאמפאט ועפ"י רוב אין אוכלים לחם רק מוצרין על כל דבר צפני"ע ברכתו הראיה. ונחשור אלנו מאכל אם אוכלין את הקאמפאט ללפת עם הבשר אם לריכים לגר עליו

ואח"כ שהכל על הבשר. ואם מברך רק שהכל על הבשר ג"כ שפיר עושה רק לא יאכל קרוים אח"כ בפנ"ע.

הנה לכאורה אין השאלה שאלה כלל, דהלא הרמ"א (סי' ר"ה ס"א) פוסק דמא שהירקות משנחת ע"י הכשר לא היו נשחטו למעיוותא ומצדד על הירקות שהכל נשחטו לגריעותא, וכלל יודעים שאל משנשים קרויע או פאפריקא בלא כשר ובלא מי עאמעט נשתנים לגריעותא וצרכתו שהכל כצרכה הכשר ואין כאן שאלה כלל. אבל זה ענות דכבר העלה לנו הלכה בדורכ המ"צ (שם סק"ז) בזה האחרונים) דר"ע של הרמ"א לא נאמר אלא כשמנשים הירקות אלו כדי שיחמו עטם בצשר או ברעש, אבל כשמנשים הירקות כצויה כדי לאכול הירקות אלו אז מצדדן עליהם צה"א ובהם דברים נדירים וא"כ בשאלתיו שמנשים הקרויע והפאפריקא כדי לאכול אותם צודאי מן הדין לגרר עליהם צה"א אם אינם עפלים להכשר וע"כ השאלה הנשאלה לפנינו שאלה גדולה היא, ועפ"י יסודי הלכה שנצטוו עד עתה הדין נותן לעשות כאשר השביל בהתשובה. כי הרכה צ"א אפילו אינם אוכלים כלל הפאפריקא רק נוטלים הכשר מתוך הפאפריקא ואוכלים אותו ואת הפאפריקא זורקין, וגם אלו האוכלים הפאפריקא אוכלים רק עם הכשר וצפ"ע אין אוכלים אלו האוכלים גם צפ"ע בעלים צמישוען ובעל דעתם. אבל בנעולטע-קרויע שהכל אוהבים הקרויע עם הכשר וגם הקרויע צפ"ע וגם לרוב נותנים גם קרויע צדקריה מלא מי עאמעט ואוכלים הקרויע צפ"ע ע"כ החוב לגרר צה"א מתחלה על הקרויע ואח"כ שהכל על הכשר וצ"ח יולא יד"ח אליבא דכו"ע, ואח"כ מלאחי בלנ"מ מהד"ת חא"ה בוס"י ק"ה בדברי, ושמתחי.

נשאלתי עוד האוכל בשר עם אורו אם הבשר פוטר האורו או להיפך.

השבתי אין הכשר פוטר האורו ולא האורו הבשר ומברך על שניהם זאה"ז גם אם שופך מימי הבשר על האורו.

הנה הכשר אין משלים עם האורו אלא כל א' וא' מתבטל צפ"ע, רק דרך צ"א לנפוך רועז ולר הכשר על האורו, ושניהם חשובים צפ"ע ע"כ אין אחד נעשה עפל לחצתו ומצדד על שניהם.

אפשר ליישב דוחק דמירי שאין רלונו כלל לאכול הקאמפלט כמו שמצוי המשל מתירין או סאל"ע שאין רגילין לאכול לבדו בשום פעם, אבל דברי השביל דוד ל"ע לפענ"ד, עכ"ל השואל.

ולפענ"ד הדין עם הקרן לדוד צפ"ע וכו' ש"י גם השואל צעמנו ויפס כוון לפוס ריעא בדברי הגאון בעל קרן לדוד, אבל גם דברי השביל דוד צוררים ואמתיים, כמפורש יולא מדברי החוס' (ברכות מ"ד א' ה"ג) שהעיקר פוער את העפל גם באלו אח"כ לחירוס הב' וכו' שהבין המג"א דבריהם וכן לפי הבנת הב"ח דבריהם נחירוס הב' הוצא צמח"ב"ש (סי' ר"צ סק"צ) וכן מפורש צפ"ע, והבס שכתבתי שהשואל יפה כוון ציטוט פסקו של הקרן לדוד אבל לא עיין צפ"ע צעמנו, כי מפורש בדבריו דגם כשאוכל העפל חיכך ומיד אחר העיקר, העיקר פוער את העפל, וז"ל (צ"ד אולס) אבל פירות המצוללים שקורין "קאמפלט", שמצויים לעפל לאכילת צשר, צ"ח נראה "פשוט" דלא גרע משאר עיקר ועפל דמצדד על העיקר ופוער את העפל, כמבואר בסי' ר"צ דאפילו "אינם נאכלים צבת אחת", ובה שהקשה השואל ומרבה צראות דדוקא צבת אחת העיקר פוער את העפל ודוקא צאופן כדי שלא יזיקו העיקר או לפע"י מיריות של העיקר כ"י אינו דלא נאמרו אלו הדברים אלא שגם פת ופת"צ ביינו מה' מיני דגן יב' עפל לחיריני, (ועיין היעז צמנן צבורים סי' ר"צ) וגם באלו א"ל שיאכלנו צבת אחת ממש כמבואר מהחוס', אבל בשאר עיקר ועפל כל שלא הי' אוכל כלל העפל כעת ואינו צל לזרז סעודתו אלא אך ורק צבול לטעמים הכשר שאוכל או צבול שהכשר שמן ואכלו להסיר השמנונית מפיו או לפתוח תאות אכילה או מטעם אחר כיו"צ, הדבר פשוט שגם אם אינו אוכל הקאמפלט צ"א אלא ממש זאה"ז ג"כ העיקר פוער העפל, אבל העיקר בשאלה זו כמו שכתבתי לעיל ועיין בהג"ה (סי' ר"י ס"א) ובאלו רבה (סי' ר"צ סק"ד) ודוק היעז.

נשאלתי על געפולטע-קרויע או געפולטע-פאפריקא איזה ברכה מברך.

השבתי על געפולטע-פאפריקא מברך שהכל על הבשר ופוער הפאפריקא, ועל געפולטע-קרויע שדרך בנ"א שאוכלים גם הקרויע בפנ"ע יברך צה"א מתחלה על הקרויע

כתבתי מה לעיל אות כב באריכות העתקתי אלו הדברים שמלתי בין המון כח"י בקולור נמרץ על שאלה (ז).

(מג) **ובאוכל** עם בשר — בסעודה בלא פה — קריו, סאלט (חסד) או שאר ירקות חיים ממניים שונים, שעתה מחדש נחחדש בחיי בני ארצות הברית, בזכר ל"ע דהא מה לעשות, ויש לפשוט דרכה אם אוכל אלו הדברים בסעודה שאוכל בה פת, הפת פוערת, ואלו באים לפתוח ולעורר חלוא המאכל וכמבואר בחוס' פסחים (קע"ו א' ד"ה וחדר) ועיין במג"א (סי' קע"ז סק"א) ועיין חשו"ג (הספרי כלל א' סי' ל"ב) וברכ"י (סי' קע"ז סק"א) ובשע"ת (סק"א) וחלי רבה (סי' קע"ז סק"א), אבל באוכלן עם בשר, בסעודה בלא פת, בודאי יש לברך על הבשר בפני"ע ועל אלו הירקות בפני"ע, וכ"ש אם הירקות מבושלים וצאין להשניע וכן מעיקר הסעודה אינן נעפלים להבשר, אבל להפת הן נעפלים והפת פוערתן כמבואר בדברי רבותינו האחרונים (רי"ס סי' קע"ז) ובפרט במ"צ וביאור הלכה עי"ש. אחרי כתיב כ"ז מלתי חסוכה נאח דרין עיקר פטר העפל בחשו"ג נחלת בנימין להגרוע"צ אב"ד טאז ז"ל (סי' נ"ד) ומלתי כמה ענינים שמדתי ג"כ עליהם, ולפי שלא ראיתי שום סחירה נגד דברי לא ראיתי לחזור על כל האמור והמעין יענין שם וימלא נחת. ומה שבי' המ"צ (סי' ר"ה סק"ד) בשם הפרמ"ג דהבשר עיקר והירקות עפל ואינו מברך על הירקות רק על הבשר, בזמניו שהירקות עיקר ג"כ יברך על שניהם בפני"ע, כ"ל לפי זמניו ומנהגיו.

סימן סה

המשך לסימן הקודם

(מג) **אגב** גרר אשתיק לו מה שדפס בשמי בקונטרס מדרוך לנשרה (שנת חש"ה) חלק חדש חיי"ר-סיון) בזה הלשון: (א) שקדים, אגוזים ולמוקים מחופין בשוקולאד מברכין שהכל, שהעיקר הוא השוקולאד, והפנים (שקדים וביול"ז) נחתו רק כדי ליתן טעם טוב בהשוקולאד. (ב) אבל אם השקדים, אגוזים ולמוקים מחופין בלוקער או דבש אז מברכין בפני"ע, כי בכרי עיקר והלוקער אינו אלא למחיתו הפרי (כ"ז מבואר בבאר משה

וסדר' הברכה י"ה על האורז החלב ואח"כ על הבשר. לא מצע"י אלא המברכין על אורז בומ"מ בודאי יברך חלב על האורז אלא אפילו אלו המברכין על אורז מבושל בפני"א ג"כ יברך על האורז חלב כי ברכה בפני"א מצוררת יותר מברכה שהכל. אח"כ מלתי בחשו"ג רצ פעלים (ח"צ חל"ה סי' ל"ג) שכתב שיברך על האורז והאורז פוטר הבשר העפל לו. אבל באמת אין שום סחירה מדבריו לדבריו כי בא עלי מה שהאורז הרוכז וכנראה דרכם ה' לעפל הבשר עם האורז ביחד והאורז ה' הרוכז ע"כ שפיר פסק כה"ל. אבל אין דרין שאין הבשר נבשל עם האורז ואין האורז הרוכז וכונת האוכלים על שניהם ועוד יותר על הבשר מעל האורז בודאי דרין כמו שכתבתי שיברך על שניהם בפני"ע ועל האורז מראש ואח"כ על הבשר כ"ל נכון. ובענין תבשיל שזופים עם אורז עיין בלבו"מ חלק "על כל דש"מ" סי' קפ"ה דמברך על הרוכז.

חדש אלול תשכ"ה לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שמערן

סימן סד

שייך לסימן הקודם

נשאלתי השותה קאפטי או טעע אחר הסעודה אם מברך או לא.

(מא) **השבת** במחלוקת האחרונים הרבר תלוי, ולכן טוב לברך שהכל על צוקקער קודם השתיה, ואם הוא גברא השותה הקאפטי או הטעע עם סאכארין בלא צוקקער כי אסור לו לאכול צוקקער עפ"י ציווי הרופאים אז לא יברך עליהם ויסמוך על המקילין.

עיינ משה ברור סי' קע"ד סק"ע בשם החי"א שחייב לברך עליהם שאינו אלא לעפל המון ול"ד לשאר משקין, ובבעל משי"ב כ' עליו שאינו מוכרח, והערוך בשלחן (שם סי"ד) כ' להלך בין קאפטי וטעע שהקאפטי פטור והטעע חייב. ועיין בחשו"ג ח"ס לקמח"ז מרן הכ"ס (חל"ה סי' מ"ז) ובס' הפנא בחר מ"ס חיים (על מ"ס ברכות) מה שבי' על דברי קמח"ז מרן הכ"ס. (והגם שכבר

ע"כ עוב שיטתה או יאכל דבר שבזכרה אחרונה שלו
בג"פ ויכין לפטור גם הנלדו ולס אין לו לא יצרך
זכרה אחרונה, ע"כ שם בג"ר דרך לשכרות (והגם
שנכתבו שם גם הלכות שאין שייכות לענינו, לא
רציתי להעתיק רק חזיו). ועיין בחשו' ובחרת בחיים
(להגד"ש"ק סי' ז) ביאור רב ועלום בהני עארטין
משקדים שחוקים מעורבין עם לוקקער וצילום
שמכרין עליהם שהכל.

(מד) **בספר**י באר משה ח"א סי' ז' ביארתי
דהאכל טשאקאלאד החופה
שקדים או רעין, או העינלאטש, מנרך שהכל על
הטשאקאלאד ופטור השקדים וכיו"צ מה שבפנים
בכעשאקאלד, כי מה שבפנים הוא טפל להעיקר
שהוא הטשאקאלאד, שוב ראיתי בס' אז נדברו ח"ג
סוס'י ר"א פסק כן. שוב מלאתי בזה נדברו ח"ה
סוס'י י"ד שמשני לאחד שזרור על פסקי שנח"ג
דהעיקר כמו שז' בספרו ח"ג ולבסוף שבשפלינו זכר
לנו שכן מלא בזהר משה כדבריו.

ובזה אלא נשים שלו עובד וזכרה ללא ורכב על
דבר אחת ועליו מעלה אחר מעלה על דמתי
הכללה ואפשר האמיתי.

וע"ז בעה"ה שבס' חשלו"י לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

באהבה ובירידות רב

משה שמעון

פירות הנושרין להלכה:

(א) האוכל או שותה שמעורב בו מאכל או משקה של רפואה
ויכוננו לאכול או לשותה לרפואה מברך בברכת הרפואה (א"ט)
— (ב) השותה משקה מעורב עם שמן שלא לרפואה ותיקר כוננו
על השמן ירש הרבה מהשמן מה יברך (א"י) — (ג) השותה משקה
מעורב עם שמן והשמן הרוב מה יברך (א"י) — (ד) אם כוננו
האיכות האכילה גובר על כמות האכילה (י' ט) — (ה) כשנותן
שמן מעט במשקה כדרך העולם להטעים המשקה והדיו דמברך
בברכת המשקה הרוב ולא בפ"ע בברכת השמן או אפילו
כששותהו לרפואה מברך שהכל (יב) — (ו) ואם נותן שמן מעט
לרפואה אבל יותר מהרוביל לטעמא בעלמא, או מברך בפ"ע (יב),
(ג) — (ז) אם שותה שמן לבדו אפילו לרפואה אינו מברך כלום
(יד) — (ח) האוכל פת הבא בכסנין (כמו לעקאר) וטובלו בין מהו
מברך (ט"ו) — (ט) שותהו משקין, מעורב בשמן, לצורך רפואה,
דמברך בפ"ע, איזה ברכה אחרונה מברך בור"ג או ברכה אחת.

ח"א סי' ז' (ג) מזונות של גבינה, אם הגבינה
הפנימית מחופה בצלם מכל דף, מברכין מזונות. (ד)
אם הצלם אינו מחופה על הגבינה מלמעלה רק
כפולים על הדדים קלת, ומאלף שהגבינה טומאת על
הרקיק, והגבינה לרוב עבה כפולים כהרקיק, אבל
יברך על הרקיק בפנימית מזונות ועל הגבינה שהכל
(כן הוא במג"א ובמחנה"ש סי' ר"צ סק"ה). (ה)
אולם המ"צ (סי' קס"ח ס"ק מ"ה) כתב שאם
נאפה המרקחת עם הרקיק ביחד אז בכל אופן בטל
המרקחת ומברכין רק מזונות, אי"כ ה"ה צידדו דין
מאחר שהגבינה נאפה ביחד גם אם אינו מחפה
לגמרי מנרך רק מזונות. ובאופן זה גם המ"א
ומחנה"ש מודים. (ו) אולם אלא הרבה בני אדם
הגבינה הוא החצי והעיקר וע"כ באמת כשהגבינה
הוא עבה כפולים מהעיסה, לכאורה אינו נכון
שיפטור הגבינה ע"י מזונות דעיסה (עיין בהג"ה
סי' ר"צ ס"א), ובודאי ה"י נכון שיברך שהכל על
דבר אחר ויכין לפטור הגבינה. אבל מלשון שו"ע
הרב (סי' קס"ח סעיף ט') משמע דגם בכ"ה סי' ר"צ
לברך רק מזונות. ועיין עוד בשו"ע הרב סי' ר"צ
סעיף ט"ז) האוכל רקיק מחוק ומניח עליו גבינה
מחוייב לברך על הרקיק מזונות ועל הגבינה שהכל.
(ח) פירות החדשים הגדלים משנה לשנה, אע"פ
שבמדינתנו מחקימין כל השנה, ברור שיש לברך
זכרה שהחיינו על פרי חדש הגדל בשנה זו, כי אין
טעמו ומראיתו של פרי חדש כטעמן ומראיתן של
פירות המונחים בכל השנה במקרה, לרוב יוטל טעם
העיקרי ואין אדם יכול לאכול מהם רק כדי עשימה,
משא"כ פרי חדש טעמו משונה לגמרי, ועוין לאוכלו,
ושמחים לקראתו, ע"כ ברור שיש לברך עליהם זכרה
שהחיינו. (ט) כללים קטנים חדשים מברכין צפה"א
ועל הגדולים וישים שאין אדם אוכלו רק עם פת,
האוכלו בלא פת מנרך שהכל. (י) על גזר לעולם
מברכין צפה"א וכן על טאמשיעאם בלע"ז מברכין
צפה"א, היות שבמדינה זו אוכלין אותו כמות שהוא
ולא רק כתבשול. (יא) לנזן בין קטנים ובין גדולים
מברכין צפה"ע היות שכלן במדינה זו גם לנזן גדול
וישן אינו חרף כ"כ ואפשר לאכול בלי פת. (יב)
הבלוקקים גלודים (בלע"ז אייסעס, אייזדקרים)
לאט לאט ושוכין יותר מנדא"ש שהוא לערך ששה
מינוטין, לא יברך זכרה אחרונה, אבל באמת יש
לגלוד דין משקה (כן מנזאר בזהר משה ח"ה
ח"א) ובכן גם אם אוכלין אותו כפחות מנדא"ש
אין לברך זכרה אחרונה, שאין מברכין זכרה
אחרונה על משקה רק אם שחך רציעית צנה אחת.

פוסק כר' חייא וכן דעת הרמב"ן והטור, ודלא כשמואל, ולר' חייא להזכיר שם שמים לנעלה הוא מטעמה דכבוד השכינה וכבוד שמים וממילא אסור, אבל כלל ושיירות ותשבחות מאלדמ"ר שלו שמצא התעוררות בלב שמעס אין לאסור. ועיין עוד במס' מכות (ו' ב') מתרחש שאמרו אפילו מפי עצמו ואפילו "מפי שד" והבס שהמאורי מפרש מפי השד ר"ל דרך משל ששמע קול המתהר ולא ראהו, היינו שההתראה בא מפי איש שאינו נראה, אבל אפשר מפי שד ממש לא, בודאי פשוטו של ש"ס אינו כן אלא מפי שד ממש ג"כ ההתראה הוי התראה, הרי דקול בעלמא הנשמע הוי קול, יב' ממי הקול בא, בודאי לא ועלם ממנו מה שאמרו בתנאים (ט"ז א') שהם דומים בג' דברים לבג"א ובג' דברים לבעמה, עכ"ל אינם נראין, וא"כ עכ"פ שם השם נזכר בצרכה בכדי, צה"ס לא דבר, וזה אם אינו ביו"ט שם עכ"פ כבוד השכינה וכבוד שמים בודאי אינו.

ג) הנה הרמב"ם (פ"ב מהל' ע"ז הל"י) פסק, כל השומע צרכה השם חייב לקרוע ואפילו על צרכה הכינויין חייב לקרוע והוא ששמענה מ"שאל וכו' אבל השומע מפי עכ"ס אינו חייב לקרוע ולא קרעו אלקים ושנאל אלא מפי רשקה ה"ב ישראל מומר. ובכ"מ הביא מתנ"י מהר"ק שחמה על הרמב"ם למה פסק כשמואל נגד ר' חייא והארי"ג וגם בכ"מ כ' ליישב ועיין בלח"מ, ולחאורכ המעין דר' חייא ולכן אין קורעין על הצוה"ה לא יבין, וצ"ל שחמה לפוסד ריבוא אינו מובן, מה זה חימה על הרמב"ם דהרי י"ל דלעולם פסק כר' חייא, וכר' חייא צוה"י, דאם אח"כ אומר כן כל הצנדים ימלאו קרעים, ולכן אין קורעין על של עכ"ס. אבל צאמה אי אפשר לומר כן דל"כ ה"ל לו להרמב"ם לכתוב טעמו דר' חייא ולכן אין קורעין על הצוה"ה מפי עכ"ס דלנ"ה יתמלאו כל הצנדים קרעים וכדי שגדע דלעולם מלד הדין כי להשומע לקרוע רק א"ה משום דאז יתמלאו כל הצנדים קרעים, ומדכ' סתמא משמע דמשיק הדין אין קורעין רק על של ישראל לא כן על של פי העכ"ס, ופשוט נער ויחבס, ולא כתבתי אלא לפי ששמעתי שר אחד טעה בדבר זה. ועוד דמה שכ' הרמב"ם רשקה ישראל מומר ה"ב, לא הולכו בש"ס לומר כן אלא אליבא דשמואל לא כן לר' חייא. ומה שמפרש יולא מדברי הע"ז (ס"י ש"מ סק"צ) כפי שמפרש דברי השו"ע (שם סעי' ל"ז) והוא שישמענה מ"שאל, דהטעם דאם היינו קורעין על עובדי כוכבים יתמלא כל הצנדים

ג) אח"כ עיינתי בדברי הב"ח וראיתי לו שפירש פסק הרמב"ם אליבא דר' חייא וכמו שכתבתי לעיל (אות ב') בשם רב אחד ששמעתי שטעב צוה וחמה על המהר"ק ובכ"מ, והב"ח בכה חרותו מיישב גם מה שכתבתי שרמב"ם ע"כ לא ס"ל כר' חייא אלא כשמואל מדכ' דרשקה ישראל מומר ה"ב עיי"ש. אולם גם אם יבין ל"כ לרצונו הב"ח שכדבריו כן הוא בצננת שיעת הרמב"ם ודלא כהמהר"ק והבכ"מ ולח"מ, היינו שיש לפרש כן בדרך דברי הרמב"ם, אבל, כי לחמה על המהר"ק והבכ"מ בודאי טעות הוא, כי פשטות דברי הרמב"ם מורים כפי המהר"ק והבכ"מ. וגם הב"ח במחבר"ק אינו מפרש למה לא פסק הרמב"ם ככל דברי ר' חייא וה"ב לו לפסוק דצאמה השומע צרכה ה"ב מפי עכ"ס אפילו צנדיים י"ש לקרוע, אולם צוה"י אין לקרוע דלא יתמלאו כל הצנדים קרעים כמפורש בגמרא, ואין דרך הרמב"ם להעתיק הלכה המפורשת בש"ס צק"ור בלא ציחור אם בגמרא מפורש טעם הפסק ושתיה דין לפי פי' הש"ס כמו כאן דמלד הדין ראו לקרוע גם בצרכה השם צנדיים מפי עכ"ס, וצויתר שיציא הא דרשקה ישראל מומר ה"ב שאין לו שיכות כלום

לבעלה בודאי אסור לשמוע מהם (ד) — (ב) למחוק שמות מהטייפ־רעקארדער אין איסור בדבר (שס).

פירות הנושרין לחידושא:

(א) ביאור בש"ס סנהדרין ס' א' (א) — (ב) ביאור בדברי הרמב"ם פ"ב מהל' ע"ז הל' (ב' ג').

סימן סז

נשאלתי אם לכרך ברכת שהחיינו על שינים תותבים (פאלשע־צען) ששויים עולה לסכום גדול.

השבתי שיש לברך, כי שמחה הוא לו כי בלעדיו קשה לו האכילה, ומה שמצטער על איבוד שיניו הוא ענין אחר.

(א) **לכאורה** עלה בדעתי ברגע הראשון שלא יצרך דמה זה שמחה שגפלו לו שיניו ולריך לו שינים חותכים צעד הון רב. אבל מחשבה זרה היא אליצא דהלכתא ושפיר לריך לברך. ורחמי ברורח מנמר' מפורשא (צרכות י"ט ז') מח אציו וכוהו יורשו צחלה אומר צרוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר צרוך הטוב והמעט, וכשיש לו אחים דקא ירחי צהדיה מצרך הטוב והמעט אבל אם אין לו אחים וכוהו יורשו לצדו מצרך שהחיינו (כבש"ע ס' רכ"ג ס"צ ועיי"ש צביאור הלכה), וכן הדין צאשה שילד זכר מצרך האב הטוב והמעט ואם מתה צעת לידה מצרך המצרך שהחיינו, וגם אם מת האב קודם הלידה היא מצרכת שהחיינו (עיי"ן ס' ה"ל ס"א וצמ"צ סק"ד) ופשוט שמחלה מצרך הוא על מיתתה דיין האמת ואח"כ שהחיינו וכן היא מחלה מצרכת צב"כ דיין האמת על מיתתו ושהחיינו על לידת הזכר. הרי שמצרכין שהחיינו גם שהגאח ושמתה הנוף של יורשה או צן זכר צא לו ע"י ענין גזול ומכאוב לצ של מיתת קרוב שמחויבים לצרך צרכת דיין אמת, וע"כ לריכין אנו לחלק הטוב מהרה לצרך על הרה דיין אמת ועל הטוב שהחיינו.

(ב) **ואל** תשינינו מדברי החוס' (סוכה מ"ו א' ד"ה העשה) שז' דעל מלח מילב אין מצרכין שהחיינו לפי שאין מצרכין אלא על מלח המקורשת עם שמחה, ומילה דאיכא לערא דיוקא

לר' חייא רק לשמואל כמצבור צש"ס וכמה טרח האי לויק (כצ"ח) לפרש למה הביאו הרמב"ם, והעיקר אליצא דר' חייא חינו מציאו, ע"כ נראה דהעיקר צכוונת הרמב"ם כהצנת המהרי"ק כס"מ ולח"מ ועפ"י שלשה עדים יקום דבר.

(ד) **אבל** צורר כשמש דטייפ־רעקארדערס מחזיזים קלי הדעת המוליאם שס שמים לצעלה לשיר צעלמח בודאי איסור גמור לשמוע אותם [הגם שאינו עוצר השומע את הטייפ־ צלא תשא] וכל הקונה הרי הוא צכלל מסייעים לעוצרי עצירה וגדול עונו ממשא ולריך להעצרים מכל צחי ישראל לא יחזרו ולא יפקדו והשומע טייפ־ רעקארדערס כוחה צבית אחרים מוזל צקדושה השם ולא יחי חלקי עמכם. ועיין צחשו' מנח"א אדמו"ר הגאון"ק ממונקאטש ז"ל (ח"ג ס' כ"ה) ואחר חופש צספרים מלאחי להלבושי מרדכי (צחלק על כל ד"ר ש"ע ס' כ"צ) שאוסר ג"כ עיי"ש וצדצרי הגאון האמיתי צעל ארץ צבי (צסוכ"י כ"ג) יש להחייב צהרה והעיקר שאיסור גמור הוא צחזיזים קלי הדעת שמוליאם שס שמים לצעלה וחלילה לשמוע קולם קול עלה נדף ולהשומעים למנוע עלמם מלשמוע אותם יועם צזה וצבא. וצלבושי מרדכי (הי"ל) אוסר משום עשאני ציך ככוור שמנגנים צו ללים כמצבור צש"ס סנהדרין ק"א. וגם צאגרות משה (חיו"ד ס' קע"ג) אוסר לעשות טייפ־ רעקארדס מהאי טעמא.

(ה) **ומה** ששאל השואל האם שרי למחוק השמות מהטייפ־רעקארדער נראה לי שיעשה שס שיר אחר והשמות יכיו נמחקים מעמך. אבל גם המחוק להדיא ליכא איסור וגם זילזול ליכא כולעני"ד וצמקום אחר הארכתי צזה צראיות צרורות שאין כאל דין מחיק וציוין כלל וכלל לא, אבל למחוק סחס לא התרחי אלא אלא ע"י שקולעים שיר חדש ממילא נמחק השיר החקוק מכצד, כן ציארתי צחצובה אחת, אך כעת איני יודע ולחפש אין לי פנאי, אבל כן העליתי למעשה.

חדש תמוז תשל"ו לפ"ק ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

(א) טייפ־רעקארדער מחזיזים קלי הדעת המוצאים שס שמים

לערא" אבל לא הפדע"צ גורם לער, שפיר י"ל שיבדק שהחיינו ויש להסתפק. אבל הרמב"ם דס"ל דמזכרין שהחיינו במילה, עכ"ל דס"ל דשמתח המלוא הרבה יותר מעלה שיש לו מעלה דיוקא ושפיר מזכר שהחיינו, ועם דלערא דיוקא ליתא, וא"כ שפיר יש להסתפק במלות פדע"צ כמות הבן קודם פדיון לאחר ל' יום שמחיינו לפדותו, אם יבדק, דכבש"ג חונת הלב דאז רב וגדול וא"ך יבדק שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לפדות בן בכורו ראשית אונן שמת מכבר, או דילמא גם כבש"ג חייב אדם להחנכר על לערו ולבדק מחזק שמחת הלב ברכת שהחיינו שזכה לקיים מלות ה'. (כעין חייב אדם לבדק על הרבה בשמחה כל כמו שמזכר על העוב כידוע) וכסדרת הש"ס (סוכה כ"ה ב') מביטעל ל' ליחובי דעתיא, ופרש"י חובב עליו ליישב דעמו למלוא, ועתה א"ש המשך דבריהם כיוון חומר. ואח"כ מלחא בספרי דבי אחי הגדול הגאון"ל מהר"ם ז"ל "רב חסד" (אות ל"ד) ש"י ח"ל (שם): במתניתין בכורות מ"ב איתא, מה הבן לאחר ל' לר"ך לפדותו, וכן חוס' בפסחים [קכ"א] אמרין דאבי הבן מזכר ב', ויש לספק כיון שמת הבן אם מזכר שהחיינו [כיון שמכיר לערו, או אפשי"כ מזכר, רח"ש] מכיון דזוכה לקיים המלוא, ואין לתמוה אדלא מזכרין שהחיינו על כל מילה ומילה, כמו על פדיון הבן, דשאי מלות פדע"צ דלא שכיח, וברש"י מציא עוד ח' בשם ר"מ, משום דלא ילא עדיין מידי נפל, אך דחאו הרא"ש דהא אזלינן בחר רובא, ועוד דממנפ"ש מלוא קעבר. ור"מ משום לערא דיוקא, וברש"ב"א (הובא שם במעיי"ש) ל"ל טעם דלערא דיוקא דברכת שהחיינו אינו תלוי בשמחה, אלא בדבר שמגיע לו תועלת, אפשי" שיש עמו לער, דהרי אם מת אביו ונפלה לו ירושה אומר שהחיינו (ועיין בפרמ"ג א"ח סי' כ"ב במ"ז שביא בן מלגוס), ועפ"י פושט המעיי"ש ספיקו של חוס', אף שמת הבן ונתערב עמו לער, בנ"ל מזכר כיון שיש כאן מלוא, וסיים דמ"מ ספק דברכו להקל. ובזה י"ל בנ"ל נכון ליתא המשך דברי חוס' ה"ל דלחא ספיקו אי מזכר שהחיינו במה הבן, כהז ואין לתמוה למה אין מזכרין זמן על כל מילה דמשמע בדיחא מדבריהם דהא תלי בזה, כיון דמסקל"ל ספק זה בפדע"צ, לכן הקשו למה אין מזכרין שהחיינו בכל מילה ומילה. ולכא"ה סי' ב' דברים נפרדים דל"ש זל"ז, ועתה א"ש, דפשוט היינו יכולין לומר דלכן אין מזכרין שהחיינו במילה, משום לערא דיוקא כמ"ש הרא"ש. אבל כיון שמסקל"ל לחוס' תחילה

(ראה מהרש"ל) אין מזכרין שהחיינו, וכ"כ בהגמ"י (פ"ג מהל' מילה) והרא"ש בצבורות (פ"ח סי' ח' בשם ר"מ), דלק"מ דשאי החס במלות מילה שכל אחת מעשה מלוא שיש לו זכר לערא בודאי אין מן הזכר לבדק שהחיינו (והרמב"ם פ"א מהל' ברכות הל"ט לא ס"ל כן אלא גם במילה מזכר שהחיינו), משא"כ בירושב או נולד לו זכר לגעיל וכן בענייניו בודאי מן הראוי לבדק שהחיינו. ובסדרת זו מיושב קושי הראש"ל בתשובה (הובא במעיי"ש אות סי' בצבורות על הרא"ש פ"ח סי' ח') שהקשה (וכן הקשה הרבניו שמתח הובא בהגמ"י פ"ג דמילה על ה"מ) על היותהם טעם דע"כ אין מזכרין שהחיינו על מלות מילה משום לערא דיוקא שבהי אפילו מת אביו ונפלה לו ירושה אומר שהחיינו. ובאמת דברי ה"מ אחי שפיר לפי חילוק שכתבתי והוא סברא ישרה בעצמיה. אבל בספיקא שנסתפק בזה הרי"י (ברא"ש שם) שאם מת הבן לאחר ל' והדיון שהאב חייב לפדותו, ומסתפק הרי"א אם אבי הבן מזכר שהחיינו כיון שמזכיר לערו או מזכר שהחיינו דמלוא עושה, א"א לפשוט מזה סברתינו, דהלא ב' עניינים נפרדים הם המלוא והלער, ושפיר י"ל שיכ"ה האב מחייב לבדק שהחיינו כמו בירושב במיתה אביו, דכאן במלות פדע"צ על אחת מלוא מזכר היינו על אחרו בן בכורו מזכר שגם לו הלער, משא"כ בירושב שמזכר על הירושב והמיתה הוא ענין אחר, ובה נדחו דברי המעיי"ש ש"י שפ"י דברי הראש"א מנגמ' ברכות דיון מת אביו וירשו מזכר שהחיינו יש לפשוט ספיקתו של הרי"א ועפ"י מה ש"י זכר ליתא.

ג) הנה בחוס' בכורות (מ"ט א' ד"ה לאחר) הביאו ב"כ ספיקתו של ר"י (ועיין בשעמ"ק אות כ"ז) ואח"כ כ' ח"ע ואין לתמוה אלא דלא מזכרין שהחיינו על כל מילה ומילה כמו על כל פדע"צ דשאי מלות פדע"צ דלא שכיחא, עכ"ל פי' ואיכא שמחה יתירה. ואמרתו לעשות המשך לדבריהם, ולכאורה קשה בעיני ר"י מה שמסתפק אם לבדק שהחיינו בפדע"צ כמות הילד והלא יכול לפשוט ספיקתו מהא דאין מזכרין שהחיינו בכל מילה ומילה, וע"כ העעם משום לערא דיוקא כמו ש"י ה"מ, ואין לומר דאין עעם ה"מ מספיק כמו שהקשה עליהם הראש"א דכבר יישבתי היעב קושיא. אבל לק"מ ולא ה"י יכול ר"י לפשוט ספיקו ממילה דשאי מילה דבאחרו רגע דלערא דיוקא הוא מזכר בודאי הדיון נותן שלא יבדק, משא"כ בפדע"צ שמת הבן לאחר ל' דרך "מדבר

קמוח"ז מרן הח"ס (חיו"ד סי' רמ"ט). גם שם נכון התירוץ והצרכה שהחיינו יחי' על הביטור שמצטר ומכלה ממנו. (ועיין בס' תל"צ בדברי האחרונים סביב שלחן ונספריהם). ומושב קושי' הרש"א (סי' שמ"ט) שהק' על דנינו פרץ עיי"ש.

(ה) **הנה** בתוספתא (דמס' ברכות פ"ו) איחא דעל עשיית סוכה, לולב, זילית תפילין אם עושה אותן לעצמו מצדן שהחיינו. על השחיטה כיסוי דס מילה הפרשת תרומת' חינו מצדן שהחיינו רק הברכה ואשר קב"ל. דברי התוס' (סוכה מ"ו ח') כבר הזכרנו (באותה א') שטרחו לפרש ולבאר למה על כמה מלות חיקו ברכת שהחיינו ועל כמה לא חיקו, והעלו בזהם כדולל דמלוא או דבר המקושרת עם שמחה מצדן שהחיינו ואם לא לא, והביאו ראייה לדבריהם מגמ' ברכות (ר"ד ח') שמצדן על קנין כלים חדשים, והביאו מרב שריא גאון שאין מצדן שהחיינו אלא חמדי דחתי מזמן לזמן, והתוס' הקשו עליו ממלות פורב"ב, והמאירי פסחים (ק"א ע"ב ד"ה פדיון הבן) [ועיין עוד במאירי פסחים ז' ב' ד"ה שלנו הראשונים], וברין (שם סוכה דפוס וילנא דף כ"ב ב' ופסחים דף כ"ז סע"ג) מקיימים דעת הרש"ג ומיישבים קושי' התוס' דפ"ב מזמן לידה עד ל' זמנו לפדות. ומתחשפתא ה"ל מוכה כדברי התוס' אולם אפשר לשיטת הרש"ג וברין והמאירי דלא קיייל כהתוספתא דאין חנו מצדן על עשיית תפילין וזילית ברכת שהחיינו, וא"כ ס"ל להרש"ג המאירי וברין כהתוספתא שמשתתא. והתוס' ס"ל דאפילו אם ניומא דלא קיייל בזה כהתוספתא אצל עכ"פ נזק יסוד דברי התוספתא אין לנו שום ראיה לזכות דמצדן שהחיינו גם על מה שזינו בזה מזמן לזמן כמו עשיית תפילין וזילית, וכן מפורש ברמב"ם (ה"ל בלכות ח' לשון הרמב"ם פ"ט מה' ברכות הל"ט ע"ו) וס"ל להרמב"ם דקיייל כהתוספתא ה"ל, וכן מוכה מגמ' (סוכה מ"ו ח'). ועל הרש"ג וברין לק"מ מגמ' סוכה (מ"ו ה"ל) דלדברא דדמס' אש"ס אינו מציא מדברי התוספתא אף ורק לענין עשיית סוכה ולולב שכן מזמן לזמן ש"מ דבשאר דברים לא קיייל כהתוספתא. והמעין בדברי המאירי (סוכה מ"ו ח' ד"ה בתלמוד המערב) יראה דאם לא שהרמב"ם העתיק מדברי התוספתא לא היינו אומרים כן, וגם הביא מהרש"ד דלא קיבל כל דברי התוספתא, ועיין היטב ותמלא כדברי וא"כ הרש"ג כן ה"ל דלא סמכין בזה על התוספתא.

במה הבן צפדי"צ אי מצדן שהחיינו, ומלשון תוס' נראה צדו דיותר נטיס לזד ומצדן ש' רק ד' לזה כיון דזוכה לקיום המלוא (ולא בהרש"ס ש' גם ד' לאורך גיסא כיון שמזכיר לערו) אי"כ ע"כ ס"ל לתוס' לאחיה (או עכ"פ בסבירה ד' יותר) דגם בנעטר צד בהמלוא יש לצדק ושפיר הקשו א"כ ה' מקום לתמונה למה לא יצדק במילה אף דאית לער' לניוקא, ויתירן דפד"צ ל"ש משא"כ מילה, עכ"ל. ודפח"ה והגם שנטה מדבריו עכ"ל קרובים דבריו לדבריו הק' בביאור המשך דברי התוס', אבל לדיוק נפק"מ רב ציינו והכוזר יבחר. [ודע דמלאתי במאירי (פסחים קכ"א ד"ה מה הבן) שכן דאם מה הבן מצדן שאשקבמ"ל על פדיון כדורי ישראל ואינו מצדן שהחיינו שאין כאן אלא צד עכ"ל].

(ד) **ובסברא** ה"ל מיושבים גם דברי הנעל המאור (סוף מס' פסחים) שהקשה למה אין מצדן שהחיינו על ספירת העומר ויתירן ספירת העומר אין צו זכר לשם הנאה אלא לעגנת נפש לחורבן בית מאווינו ע"כ אין לצדק שהחיינו. ולגאורה גם על תירוצו קשה מיושר זה אביו, אלא ע"כ כמו שהלקנו לעיל וא"ש מאור. וכן חנו לריבין לומר על מה שבי' הרמ"א (יו"ד סי' כ"ה ק"צ) במו ששטע פסע הראשון מצדן שהחיינו על הכיסוי אבל לא על השחיטה דמזין לצריה. (ועיין בש"ק סוכה ט"ז ונגמ"א סי' כ"ב סק"א), והש"ך (סק"ו) תבאר על טעמו של הרמ"א שטעם זה דחוק עיי"ש (ועיין דורכ"ח) ומסתמא כוונתו דהלא עכ"פ מלוא הוא עושה, אבל אין לומר כוונת הש"ך דהלא בזה יורשו ג"כ מצדן, דזה לק"מ דאם יחי' קושיא זו קושיא, וא הרמ"א סותר דבריו (מס' כ"ה עס סי' רכ"ג). אבל בזהם אין כאן קושיא מעיקרא דברכה שהחיינו על שחיטה הוא על עשיית שמחה לצריה וזה אינו נכון שיצדק על מעשה זה שהחיינו משא"כ על הירושא שמצדן שהחיינו שאין לו שום שינוי עם מיתא אציו שפיר מצדן וכן בזכר כשמה האב או האם ופשוט ומהאי טעמא ניומא שהריט"א (פסחים ז') ב' דהטעם שאין מצדן שהחיינו על צדיון חמץ שאין הנאה בצדיון חמץ דלדברא מצדן החמץ שאסור לו, וב"כ הרש"א בתשובה (הוצא צרמ"ג א"ח סי' תל"צ) דאין לצדק זמן על צדיון חמץ יען שמכלה החמץ והיו כמחזק לצרי' עיי"ש הוצא בספרי דבי אחי הגאון"ל מהר"ם ז"ל ספר רב חסד (אות ל"א). וב"כ הר"פ הוצא בתשי' הרש"א (ח"א סי' שמ"ט) ועיין תשי'

והיחיד מראה שכלם ס"ל להחוספתא רק הרש"ג מאירי ובר"ן ס"ל לחילוק רב איבא בין עשיית מלוא וזין עשיית חפץ המלוא בעשיית חפץ המלוא שפיר יש לבדק שהחיינו גם בחינו מזמן לזמן כי השמחה על שזכה לעשות חפץ שבו יכול לקיים מלוא ה', אבל בעשיית מלוא לירך שהרי מזמן לזמן שלא היה כ"כ שכיח ועי"ז שמחה נכנס בלבו כדי לבדק עליו שהחיינו, והכל חלוי בשמחה הלכ כי יותר שמחה הלכ יש לו לאדם כשזכרו ה' שעלה בידו לעשות ולגמור חפצי ה' לקיים בו מלוא ה' ימים רבים כמו ליגית ותפילין, או שזכה לחפצי ה' על משך כל זמן חיובו סוכה לילג שופר וכו"ל, אבל על עשיית המלוא חינו מצדך אלא אם הוא מזמן לזמן להרש"ג והעומדים בשמחה, אבל מהמאירי (פסחים ז' ד"ה שאלו הראשונים ה"ל) משמע דלא ס"ל לחילוק זה.

ו) ואח"כ מלאחי מקור נאמן לסברתי בעזרה"ח בחשו' מהר"י כי רב (בסופו) שדן הוא ז"ל עם חבריו בענין ברכת שהחיינו על קצין ס"ח לעזמו עי"ש שהעלה דחליצא דבר"ע יש לבדק על קצית ס"ח שבר מקדים בזה המלוא כל ימיו הוא הנאכ היותר גדולה, ועיין בחשו' קמח"ז מרן הח"ס (האור"ח סי' ר"ג) לענין שהחיינו על כתיבת ס"ח.

ודבר גדול ויבר מהר"י כי רב (שם) דלגאורה למה מצדן שהחיינו על קניית ס"ח ולא הטוב והמטיב, והלא יש הנאכ לו ולאחרים. ועי"ז כי דרך בשמחה והנחת הגוף שיש לו ולאחרים עמו מצדן הטוב והמטיב לא כן בשמחה מלוא, לעולם מצדן שהחיינו, (ועל חשו' מהר"י כי רב רמז לן הבאה"ע סי' רכ"ג). ועיין במג"א (סי' תרמ"א) בשם המרדכי לענין שופר ומגילה אם לבדק שהחיינו על עשייתו, ועיין עוד בחשו' קמח"ז מרן הח"ס (אור"ח סי' ר"ה וסי' קצ"ז) וכעת ערונתא בענינים אחרים ע"כ אקצר במקום שהי' ראויה להאריך ועיין בספרי דבי אחי הגאון"ל מהר"ם ספר רב חסד (הנספח לספר מסדר חילוקים ושוטות) אות כ"ח— מ"צ מדיוני ברכת שהחיינו, ותמאלא שם בקיאות מופלא ומקורות נפלאות — ראשונים ואחרונים — בזין ברכת שהחיינו.

ז) ואח"כ מלאחי גוף סברת המאירי ובר"ן כישוב שיעת הרש"ג בדברי הרמב"ם ונאלא ספק כוון לזה. וז"ל הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות הל"ט י'): כל מלוא שהיו מזמן לזמן כגון שופר וסוכה וילגל ומקרא מגילה וגו' מוכיח וכן כל זמן על הבדיקה).

ח) אח"כ מלאחי גוף סברת המאירי ובר"ן כישוב שיעת הרש"ג בדברי הרמב"ם ונאלא ספק כוון לזה. וז"ל הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות הל"ט י'): כל מלוא שהיו מזמן לזמן כגון שופר וסוכה וילגל ומקרא מגילה וגו' מוכיח וכן כל זמן על הבדיקה).

ז) ואגב חסיר על חידוש שמלאחי במאירי (סוכה מ"ו א' ד"ה כן) שבי' העושה סוכה לעזמו "מעבד יום טוב" אעפ"י שלא חל זמן חיובו עדיין לאחר שעשה לעזמו למלואו מצד זמן.

סימן סח

המשך לסימן הקודם

(י) נשאלתי אם מחוייב אדם לברך ברכת שהחינו בשקונה לעצמו קאר, עירקאנדישן, וואסמאשין, דרייער, רישוואשער, וכיוצ"ב ואת"ל מחוייב לברך אם מחוייב לברך השב והמטיב דהלא מכל אלו הוא ובני ביתו נהנין. ואת"ל מחוייב לברך השב והמטיב למה אין אנו שומעין שהי' מי נוהג לברך ברכה זו.

השבתי, בוראי מחוייב לברך שהחינו כשהוא יחיד לעצמו. ואם יש לו אשה ובנים

מברך השב והמטיב (וא"ח סי' רנ"ג סעי' דה) ומה שאין נוהגין לברך אפשר יוצא ממה שכ' הרמ"א (סי' רכ"ג סעי' א') והיותר נראה שיצא מנהג זה ממה שדרך בני"א במדינה זו לקנות כלים הנ"ל ע"י עזרת הבאנק או המוכר הגדול בעצמו, שאם מחיר הכלי למשל ד' מאות ראללאר, אין הקונה משלם יותר מחמשים או ששים ראללאר הנקרא בלשון המדינה „ריפעמענט" והשאר משלם מירי חורש בחדשו עד ששה או י"ב חרשים ולפעמים עד ח"י או כ"ר חרשים כדרך לקנות בית באופן כזה לשלם להמוכר חלק קטן וע"י הבאנק קונה הבית והקונה משלם ט"ו או עשרים שנה להבאנק מירי חורש בחדשו חלק קטן עם רבית גדול האוכלת בשר גוע"צ באופן שבשעת הקנין ובשעת התחלת תשמיש הבית וכלים הנ"ל איננו שלו ולכן לא נהגו לברך. ואחר עיון בראשונים ואחרוני' לא מצאתי דין זה מבורר אבל לפי משמעות הפוסקים רבותינו משמע שצריך שיהי' קנין גמור משא"כ באופן הנ"ל אין לברך ומשם נובע המנהג שלא לברך אבל הקונה בכסף מלא בוראי מחוייב לברך כנ"ל.

ואין להביא ראיה היפך פסק שלנו מהא דאמרו בש"ס (ברכות י"ד א') מנכר על הכוונה מעין על הכוונה. ומפרש הש"ס (שם סי' א') כינוי דמי טובה מעין על הכוונה, כגון דאשכח מלאכה אע"ג דרעה היא לדידיה דאי שמע דה מלאכה שקול לה מיניה, השתא מיהא טובה היא, ומפסק כן להלכה נעושי' סי' רכ"ג ס"ד. הרי מפורש ויאלל על השמחה של עתה מנכרין שהחינו וכדלכא

מלכר ומלכר שהיא קניין לו כגון לילית ותפילין ומזוזות ומעקה, וכן מלכר שאינה תדירה ואינה מלוויה בכל עת כהי' היא דומה למלכר שהיא זמנית, כגון מילת בנו ופדיון הבן מנכר עליה בשעת עשייתה שהחינו, ואם לא בירך על סוכה ולולב וכיוצא בהם שהחינו בשעת עשיית מנכר עליהם שהחינו בשעת שילא ידי חובתו בכן וכן כל כיוצא בכן. אחד העושה מלכר לעצמו ואחד העושה אותה לאחרים מנכר קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו ולנו לעשות, אבל אינו מנכר שהחינו אלא על מלכר שעושה אותה לעצמו. היו לפניו מצות הכרזה אינו מנכר אשר קדשנו במצותיו ולנו על המצות אלא מנכר על כל אחת ואחת בפני עצמה, עכ"ל ועיי"ש בנכס"מ. ובמה שכ' הרמב"ם „דומה למלכר שהיא זמנית למנ"כ כוון למכרה המאליי וכו"ן, דמילת בנו ופדיון אינו כה מנכר לזמן אבל עכ"פ דומה למלכר שהיא זמנית לזמן, דמיום הלידה עד יום ח' א"א לזמן ומיום הלידה עד ל' יום א"א לפדות בכן.

(ט) אחר עיון בדברי הרמב"ם אלו תצין ולא ס"ל קדעת גדולי האחרונים שחס עושה מלכר אחת בפעם הראשון יכ"י אחר מלכר שהי' מנכר שהחינו כגון כיסוי הכס שפסק הרמ"א (סי' כ"ח) שמנכר שהחינו מהכי עטמא ומכתם למדו גדולי רבותינו האחרונים לברך שהחינו על כל מלכר ומלכר שעושה מתחלה שינכר שהחינו, ופלא דהלא זה נגד דעת הרמב"ם וכו"י לכה לעורר ע"ז, ולפי שלעת עתה מלכר אינו מלכר נכשר להלכה ולמעשה א"א להעמיד בענין זה וסוד חזון למועד בעתה"ת ושם אחריו כדכנת ענין ברכה שהחינו במלכות שעושה בפעם הראשונה ובצינור דברי הש"ס ותוס' ברכות ל"ז ב' ומנחת ע"ה ב' ה"כ עומד ומקריב מנחות בירושלים ועיין היגע בספר דני רב אחי הגדול האוה"צ הבקי נעלה בעל מח"ס רב חסד בענין זה בספרו (מלכות כ"ח-מ"ז) ובפרט בלכות ל"ז-ל"י).

מירות הנושרין להלכה:

(א) מה הבכור לאחר ל' יודין שהאב מחייב לפדותו אם יבדק שהחינו (ב, ג) — (א) ברכת שהחינו על קין ס"ח (ו).

מירות הנושרין לחידושי:

(א) ישוב נכון לסתירת התוס' סוכה מ"ו א' מברכות ג"ט ב' (ג) — (ב) ביאור נפלא לדברי התוס' בברכות מ"ט א' (ג) — (ג) ישוב נכון לדברי הבעל המאור סוף מס' פסחים (ד) — (ד) הבנה עמוקה בדברי הרמב"ם פ"א מהל' ברכות הל"ט ו' י' (ה, ט).

נפרדים הם, על מיתה אציו מצרך דיון האמת ועל הירושה שהחיינו לו העוב והמטיב כמבואר שם באריכות רב. משא"כ בשאלתינו שעל אותו חפץ שקנה עליו חיוב תשלומין ונוסף על ההלוואה של הבאנק משלם רבית גדול האובל חיי בשרו, אין לצורך שהחיינו כ"ל צבור וכדברי חשו"ב לז חיים ודלא כהל"ץ אליעזר שכל דבריו בתשובה זו תמוהים ואין לסמוך עליו בזה כלל.]

חדש סיון תשכ"ח לפ"ק פה ברקלין יצ"ו

משה שטערן

*

סימן סט

שעתידה לנא איננה מעכבת בהצרכה, וכ"כ הר"י יונה (צרכות שם דפוס וינא דף מ"ד ע"א) שאין דמיון לענין צרכה שהחיינו על של עתה, כאשר הוא הענין עתה וענין בלשון הרמב"ם פ"י מהל' צרכות הל"ד, וענין צרכ"צ ובתפא"ח. ובמלחכת שמים וספרי דבי רב גפי אש לכ"ק חאמו"ר הגאון ר' זל"ל הר"ה. וגם בחל"י רבם סי' ה"ג מה שהביאו מפרמ"ש להרמב"ם, הרי לנאורב סתירה לפסק שלנו, אבל האמת יורה דרכו שאין מהלכה זו שום סתירה בדורא א"ס מן השמים הזמנינו לו ענין של שמחה בהם שאפשר שילמח לו ממנו דבר אי נעים לא איכפת לו ומחוייב לצורך צרכה שהחיינו, דעכ"פ כאשר הוא שם החפץ כולו של ומן שמוא קא זכו ליה החפץ המלא. ושמחה הוא לו עתה. משא"כ בנידון שלנו שהחפץ אינו שלו וראשו מלא דאגה איך לשלם החוב שעליו מוטל לשלם איך יצרך שהחיינו והוא פשוט מאוד נער וכתבנו.

נשאלתי מוזג צעיר שחשם ירחם אין בניהם הזכרים מתקיימים רק הנקבות — והגורם לזה לפי דעת הרופאים מומחים תערוכות דמיהם של האיש והאשה והיא פליאה עצומה הי' — אם נולד להם נקבה יברכו הטוב והמטיב ובזכר לא יברכו.

השבתי דלא יברכו הטוב והמטיב בחולדת בת ומברכין הטוב והמטיב כשנולד להם זכר כי תקנת חז"ל לא ישתנה. וכן אם יש לו זכרים ומצפה לנקבה ברי שיקיים מצות פו"ר אין לו לברך הטוב והמטיב בחולדת נקבה ויש להם לברך הטובות"מ בחולדת זכר, וכן בגולד להם כת תחילה שחיא סימן יפה לבנים לא יברכו הטובה"מ.

מפורש צ"ש" (צרכות נ"ע צ') דהעוב והמטיב מצרכין רק כשיש אחרינה צהדי' ולכן כשלאחר ליה ילדה אשתו זכר מצרך העוב והמטיב דאויא אשתו צהדי' דמחא לה צזכר, וכן נפסק בעושו"ע (סי' רכ"ג ס"א) שהוא והיא מצרכין העוב והמטיב, ומפורש צמ"צ (סק"צ) דאפילו היה לו כמה זכרים ועדיין לא קיים מצות פו"ר ומאוד רואה בנקיבה עכ"ל אין מצרכין העוב והמטיב בלידה נקבה וכן מבואר בערוך שערן (שם ס"א). וראה דבר פלא צירושלמי (פ"ט דצ"צ הל"צ) האומר המצרכין א"ס ילדה אשתו זכר יעול מאחים (המצער מאחים בשביל שזר הצעורה) ילדה זכר

[אחרי כתבו כ"ז הראה לי ח"ח אחד בקי נפלא בכל ספרי אחרונים שאין יאל מחמה הדפוס ספר לין אליעזר חיי"צ (ושם צבי"ט) דן על שאלה זו, ומתחלה הביא ממש"ל לז חיים ח"ג סי' ר"ב ש"כ ממש ככל דבריו. וספר לז חיים מעולם לא ראינו (ופלא צעניי שנאורב יוס שאמר לי ח"ח זה הלייקי ח"א חו"צ לז חיים מעקד ספרים ולא את הח"ג) והאין אליעזר כ' על פסקו של הלז חיים שדבריו "מרפסין איגרינ" ואני אומר דברי הלז חיים הם דברי אלקים חיים ודברי הלז אליעזר "מרפסין איגרינ" כי ב' ראיות מביא לפסקו נגד הלז חיים ולשתיכן אין תקומה, ראיות ב' הוא מגמר צרכות סי' א' הל"ל שדמיתו צמתי ידים, וראיות א' שצמחת ענה בדעתי ג"כ רק שצמחית הענין נדמה לי שאין צב ממש לא העליתי על הנייר. ראיות א' הוא ממה שאמרנו בצרכות נ"ע צ' מה אציו והוא ירשו בתחלה אומר צרכין דיון האמת ולבסוף אומר העוב והמטיב עיי"ש ובמחכ"ת נראה א' אין שחר, דברי חיי ענינים מפורדים הם המיתה, והירושה אבל על דבר אחד שמאנו אין לצורך כמו שהארכתי מאוד באר היטב ענין זה בספרי כאן (לעיל צבי"ט) דיון צרכה שהחיינו על שנים חתומים, דצרכת מילה אין לצורך שהחיינו כי באותו ענין היינו צמחת מילה שיש לערר דיוקא אין לצורך שהחיינו לידון שאין פסקין כהחיים (וגם להרמב"ם דס"ל דצמחת מצרך שהחיינו בעניניו אין לצורך גם לדיוה) משא"כ מיתה אציו והירושה שירש צ' ענינים

קושי' עומה עיי"ש. שנית, מאחר שחז"ל לא חיקו ברכה בהולדת בת אין לנו לומר ולחדש מדעת עמיתנו בשום פנים שיזכרו בהולדת בת. שלישית, דהלל כבר כתבתי (באות א') מהמ"צ (סי' רכ"ג סק"צ) דגם באם מתאזר שילד לו בת כדי שיקיים מצות פו"ר דזכרים יש לו מכבד עכ"ל אין לו לברך הטוב והמטיב כשנולד לו בת, ובגמ' ב"ב (ע"ז ב') דרשון ור' ברכך את אברהם בכל אמר ר' יהודה שהיתה לו בת, ועממא דר' יהודה שבזה קיים אברהם אבינו מצות פו"ר, (ועיין בחשק שלמה ובעין יוסף ב"ב קמ"א א') שם הוביל דרשת ר' יהודה עיי"ש), א"כ הגם שהתורה קרא "ברך את אברהם בכל" צ"ל שיהי' לו בת עכ"ל קי"ל דאין מברך הטוב והמטיב, כמו כן אפילו ר"ח אמר על אופן שהשאלה נשאל לפנינו בנתי עדין מצני, עכ"ל לברך ברכת הטוב והמטיב אין לנו רשות לברך מאחר שחז"ל לא חיקו ככה"צ.

ד) חידוש גדול צעני מה שהניח ב"ע הגאון בעל מ"צ בביאור הלכה (סי' רכ"ג ס"א ד"ה זכר) ולידאי יש לעיין אם יש לו כמה בנים ואין לו בת ותאב שתולד לו בת ועוד לו בן אם יש לו לברך ברכת הטוב והמטיב אחרי דסוף הדבר הוא דלא ניחא ליה בזכר ול"ע, עכ"ל. ותימה גדולה צעני וכי בדיוק תליא מילתא בודאי מאחר שחז"ל חיקו לברך על לידת זכר חייב לברך בכל אופן, ועוד דגם אם תאב אחר נקבה אין שום ה"א לומר דלא ניחא ליה בזכר אלא שלא ניחא ליה כ"כ בזכר כמו בנקבה, ובאמת עושה לפי שעה הוא בדבר, דחז"ל ירדו לסוף דעתו ולבסוף ירי' ניחא ליה ועוד ירי' לו בלידת זכר בכל אופן ומחוייבים לברך הטוב והמטיב.

אבל צ"ל באופן ששאל לפנינו, שהזכרים אינם מתקיימים ממחת מחלה אם נולד לו בן אם יברך. ולדעתי גם ככה"צ יש לו לברך ודבדי כשלא דרשמנא למי נך (ברכות י' א') אחת עשית את שלך עסקת במלות פו"ר ומה דניחא לפני קוב"ה ליעבד, כ"ל ור' הטוב ירש כל חולי ישראל במהרה אכ"ה"ר.

ועי' בעה"ח ב' לס' דברים תשל"ו לפ"ק פה טוואן לעיקר ב"י

משה שטערן

נוטל מאתים, אם נקיבה מנה, ילד נקיבה מנה, זכר ונקיבה אין לו אלא מנה (ולדעתי האומרים אין לו אלא מנה, ודע"צ דעל בשורת הזכר אמר ליתן מאתים, משום דלא ה"ב דעתו אלא אם תולד זכר לבדו) א"ר מנא ביטלה לרת נקיבה שמחת זכר (ר') מנא אמר עממא דביטלה לרת נקיבה ששטע לשמחת בשורת (הזכר) עיי"ש בפרי"מ ובמראה"פ. ועיין בגליוני הש"ס ב"ב (קמ"א ב' ד"ה במצטרי) מה שהקשה על הרוקח עיי"ש והרוקח (סי' ש"ע) כ' לכן אומרים בצרת מילה הדוד לה' כי טוב כי בשורת לידת זכר בשורה טובה הוא עיי"ש באריכות. ויותר מזה מפורש במהר"ל (הל' מילה) שבי' ג"כ לכן אומרים הדוד לה' כי טוב בצרת מילה משום דאיתא בגמ' (ברכות ה"ל) אמרו לו ילדו אשתו זכר מברך הטוב והמטיב, והעטם שאין מברכין הטוב והמטיב רק בלידת זכר לפי שהשמחה מרובה משא"כ בבת וספרי רבותינו מלאים לפרש טעם הדבר, עיין ב"ב ע"ז ב' אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שניו זכרים אוו לו מי שניו נקבות, ואמר מימנא זו בהרבה מקומות בש"ס, ומהם בסנהדרין ק' ב', ויש אמרו בשם ספר בן סירה בת לאביה מעמנות שוא מתפחד לא יישן (אחי יכול לישן) בנקטותיה שמה תתפחד, בנעמרתה שמה תזנה, צגרי שמה לא תישא, נישאת שמה לא יהיו לה בנים, באקניה שמה תעשה כשפים עיי"ש.

ז) לפי"ז עלה צנזי איסתפקתא דמפורש בש"ס (ב"ב קמ"א א') בת תחלה סימן יפה לבנים א"כ לפי"ז אם ילדו אשתו בת תחלה ה"ב לו ולה לברך הטוב והמטיב ממחת שמחת הבנים זכרים שליחת סימן יפה לבנים, ולא בנתי אלא להעיר.

ג) הנה איתא בב"ב (קמ"א א') אמר רב חסדא ולידוי צנזן עדיפן לי מצני, ופי' הרש"ס שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות לכך מתאזר ה"ב לבנות. הרי לענין שאלתיו דעת חד מגדולי אמוראים ר"ח אמר דצנזן עדיפן בבכ"צ היינו אם הבנים לא נתקיימים ולכן שפיר הדעת נותן שיברך הטוב והמטיב כשאשתו יולדת בת. אבל חזרתי ומלפסוק בן מנח ומתי ותלת עממא, חדא דהלל החסום (ב"ב שם ד"ה לידוי) חלקו על פרש"ס ולהכי קאמר ר"ח לידוי צנזן עדיפן לי מצני, לפי שבו חתניו גדולי הדור רבא ורמי בר חמא ומר עוקבא בר חמא, ועל פי' הרש"ס הקשו

סימן ע

(תשובה זו כתבתי עור ברעברעצין)

נשאלתי מהרבה בעה"ב (בשעת מלחמה

הנוראה בשנת תש"ג) אשר נשותיהם רגילות להדליק נרות הרבה לבילוי שבת ועתה מחמת המלחמה אינו בנמצא נרות ככל הצורך אם תדליקו נרות קטנות ואז יהיו המנזן כמנהגם או תדליקו עבות כבראשונה ותפתחו מהמנזן, ועינתי בהרבר וזה החלי בעה"ת.

ראיתי בחשו' מהרש"ג (תחלו"ה סי' מ"ע)

שנשאל כענין זה ומתחלה היה רואה לדמות ענין זה להא דפי' הרמב"ם (פיה"ש אבות פ"ג) והכל לפי רוב המעשה והמשימה מלמדיו דיש יותר מזה ליתן למאה עניים לכל אחד ואחד פרוטה בצורת לזקב ממה שיתן לעני אחד בבת אחת מאה פרוטות ולשאר העניים לא יתן כלום משום דבמה שיתן למאה עניים מאה פרוטות צדק יש מעשה יותר טוב, וא"כ אפשר דה"ב בנידון דידן טוב יותר להדליק הרבה נרות קטנים השיך צדק הכל לפי רוב המעשה ממה שתפחות ותדליק רק נרות עבים אחדים אף שבה יחיו מהדורים יותר דכמו כן בלזקב אם יתן נדבה גדולה הוי המזהב מהדורה יותר ומו"מ כתב הרמב"ם דריציו המעשה עדיף יותר, ואח"כ דחה רמ"ב זו דנשלמה גמי מלת לזקב שפיר כתב הרמב"ם שיתן למה עניים משום דכל נתינה ונתינה הוא מקיים מזהב דאורייתא מחדש וא"כ נתינתו למאה עניים מאה פרוטות מקיים מאה פעמים מזהב לזקב, ולכן שפיר כתב הרמב"ם דטוב יותר לקיים מזהב מ"ע אף שאינה מהדורה כ"כ ממה שיקיים המזהב רק פעם אחד אף ששה"ב מהדורה ביותר, דאין צדק בהידור מזהב הראשונה לדחות מזהב השניה לגמרי, משא"כ בהדלקת נרות של שבת כמו בנידון שלנו (דומה לנידן דידן) אם להדליק נר או שני נרות כבר קיימה המליצה וכשתדליק אח"כ יותר אין צדק קיום מזהב מחדש רק הידור למזהב הראשונה, ומאחר שגם הדלקת נרות רבים אינו אלא הידור מזהב א"כ נרות גדולים ועבים ג"כ הוי הידור מזהב ושפיר יש לומר מה לי הידור נדבות רבים טוב יותר בהידור נדבות מועטים אצל עובדים ויפסיק ע"כ. ובמהכ"ה אין הדברים נראים לי כלל ואעתיק דברי הע"י (או"ח סי' תרפ"ו סי' כ"ב) דס"ל דאם מפסיק מלימודו ואח"כ חזר לו

אין זה תשלומין למה שהפסיק אלא מה שלומד עתה הוא מזהב בפני"ע ומה שהפסיק ולא למד נדחה לגמרי וא"א תשלומין עיי"ש דס"ל דכל רגע ורגע שפוסק בחוריה הוא מזהב לעצמה ואם הפסיק ציטל רגע זה ואם כן אין שום נפ"מ אם לומר ד' ה' שעות ביחד בלי הפסק או אם לומר ד' או ה' שעות בהרבה הפסקות סוף סוף בכל פעם למד ד' או ה' שעות והקב"ה מונה השעות והוא פשוט, וכן אינו אומר לענין לזקב אין שום נפ"מ אם נתן מאה פרוטות בבת אחת או נתן מאה פרוטות כל פרוטה ופרוטה לחוד צדק כן וצדק כן נתן מאה פרוטות ואין הקב"ה מונה הנתינות אלא הפרוטות ואין שום נפ"מ כלל לא לענין נתינה לזקב זה אלא צדק כשמש, וא"כ נתינת לזקב יש לפינוי שני הידורים ליתן מאה פרוטה בבת אחת והבידור הוא שמונן מאה פרוטה בבת אחת או שיתן המאה פרוטות מאה פעמים ואז הבידור הנתינה וצדק הרמב"ם בבידור הנתינה, וכמו כן בבידור של נרות שבת הידור של עבים ויפסיק מועטים, או הרבה קטנים, ויש לנו לצדד לפי"ו בבידור של הרבה וקטנים לפי הבנת הגאון מהרש"ג שדומה להדור. אך לפעמ"ד כוונת הרמב"ם בפייה"ש הייתה עפ"י הגמרא (עירובין ס"ג) אמר רבי אבה בר זבדא כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מצדו רעב לעולם וכבר כתבו החסידים (בכתובות כ"ז ע"א סד"ה אין צדק וקדושין כ"ז ע"א ד"ה נתון) דבזה לאו חזקא ה"ה אין נותנים כל מתנותיו לעני אחד וכ"כ בנ"י (פסחים רי"ז) שלא יתן אחד כל דקדקתיו לעני אחד, ופסק כן בשלחנו העבור (שם ס"ע) וכ"כ המדרכי צ"ב סוף סי' תקפ"ג, והעטס כדי שלא יבא עני זה שבע לגמרי וישאר לו גם למחר ועני זה יבא גם היום רעב (ועיין בפאה פ"ח מ"ה ובתפארת ופדור ע"ד דבי אבה מארי הגב"ה גפי א"ה) וליפיי' אין דבריו של הרמב"ם קרוב לעניינו, ופאל על הגאון מהרש"ג שלא הרגיש בדבר, ועוד נ"ל עטס אחר בדברי הרמב"ם ופסי"ו יבא לנו ראייה לנידן דידן ולא יבא נדחה (דכבר השבנו על דחיה של הגמרא"ג) וכאז שהמחבר (סי' תקס"ח ס"ד) כתב יש מי שאומר ששני ימים ושני לילות רגופים יש להשוותם לארבעים חעיות שאינם רגופים וכתב ע"ז הרמ"א דלא נאמרו דברים הללו אלא במי שנחתיב ללום מ' ימים שאין רגופים מכה חסובה להלעטר ואז משוינן האי לער להאי לער וכתב הגמ"א (בספיקו) ע"ז דמ"מ טוב יותר שליוס מפורזים שכלל עת יהי' לנו כנעו ויהי' חסאי נגדו תמיד עכ"ל, וא"כ כמו כן בלזקב דאם

דלמה לא יתן כל מתנותיו לאיש אחד דלא יבא זה שבע ויבי' די וכו' ופני זה יבי' רעב וכמו כן קטורה שביה מחשער וכן סנדקאות דהוי כמקטיר קטורה אם יכבד כל פעם איש אחד נמצא מעשרת איש אחד וזה לא יתכן שלא יבי' הון רב ולא ולא כלום וא"ש. ובהש' קמח"ז מרן הכ"ס (חא"ח סי' קנ"ח וקנ"ט) כ' ליישב דברי הרבניו פרץ מכל השגות הנוצ"י עיי"ש.

ג) לעי'ל כתבתי שהרמב"ם פי' דברי המשנה עפ"י הגמ' (עירובין) דלא יתן אחד כל מתנותיו וכו' אלמא דס"ל להא דינא וכ"כ הרמב"ם צ"ח (המנוחה) (חולין סי' פ' הזרוע) וז"ל ואמרו בזרע לאחד הקיבה לאחד לחיים לשניים ואם היו מתנות שור מחלקים אותן לפי שאין מותר בכל מתנות כהונה לתתם לאיש אחד וכבר נמנו מזה מאוד ע"כ, היינו משום שאמרו שמתיר רעב לעולם, הכי דרין זה ברור אללו ופלא שלא העתיק דין זה בחיבורו הגדול יד החזקה וכבר עמד בזה הכ"ח הרש"ש (עירובין ס"ט) וכתב ע"ז בשם הב"ח (איוני יודע מי הוא זה) דבאמת הרמב"ם לא ס"ל דין זה ובפי' כתב היפך מזה בב'ל' בכורים (פ"ט ה"ו) דברולה ליתן המתנות לכתב אחד ונותן והרש"ש דחה זה דם (בב'ל' בכורים) מיידי הרמב"ם ממחנות זרוע לו"ק מבהמה אחת אם ראה ליתן לכתב אחד ונותן בעירובין איירי שכל פעם אינו נותן אלא לכתב אחד וא"כ אין דיונו של הרמב"ם (בב'ל' בכורים) מתנגד לדין שאיתא בעירובין, לכן כתב הרש"ש דע"כ דחה הרמב"ם דיונו של רצ"ז (שבעירובין) דמליוו בש"ס מכריז כהונה (גטין למ"ד ע"א) וכבר הרגיש בזה המהרש"א בחא"ח ע"ב. הנה דברי הרש"ש נפלאים דמה יענה ציוס הדיון שידובר בו, שהמחבר (סי' ס"א סעי' י"ד) דכתב כהן שיש לו מזכירין שרגילים ליתן לו כל מתנותיהם וכו', ולמרות זה פסק כרצ"ז (בב'ל' זרקה סי' רנ"ו) (ס"ט) שלא יתן אחד אחד כל מתנותיו לעני אחד ועוד משני מקומות שבהמ"ש להרמב"ם (הב"ל) מצואר שדינו של רצ"ז הוה ברור אללו והפליג מאוד בזהבחרתו, וי"ל בזה דלריכוס אינו נלעם מה הוה עשמו של הרמב"ם (צביה"ש) שאמר ליתן כל מתנות של זרוע לו"ק לכתב אחד ומה עשמו בחיבורו שחזר מזה וכבר הרגיש בזה הפ"ח (סי' ס"א אות ע"ו) ונתן טעם לדבר רק כתב דנה שפסק הרמב"ם (בב'ל' בכורים) שיכול ליתן מתנותיו זלו"ק לכתב אחד אינו מתנגד להא דאמרינן בעירובין שלא יתן כל

פעם אחת נותן המאה פרוטות לעני אז לא עלה בדיעווי ובמשכנתו הכרענה הקדושה לפשות טוב עם אחיו האומללים שעי"ז הוא נחמול דלדקא תרומם גוי כי אם פעם אחת, משא"כ אם המאה פרוטות בללו נתנו במאה פעמים אז בכל פעם ופעם נכנס לבו ונותן הודיה לה'. וכמו כן בהדלקת נרות אם האשה מדלקת רק נרות אחדים אף שהם עצים ויפים איננה מרגישה בהנחה קדושה שבה רק פעמים, משא"כ אם חדליק הרבה נרות בכל יום ויום שחלדיק מרגשת קדושה שבה ביותר במדמד מרובה, שהדלקת נרות אלה היא העבודה היותר גדולה לזרין שבה וזה יפה וכשר לה ונראה לה. וענה פקח ה' עיני ועיניתי שבהמ"ש להרמב"ם ומאלחי השני טעמים מפורשים ואלחי מדברי רבנו משה בקלור נמנן ומבטל הדברים בניעמם לשון הזהב, דאחר שכח שיתן האלף וזכרים באלף פעמים ולא יתן בב' אחת לאיש אחד וכו' מפני שזה כפל מעשה הדיבור אף פעמים, וכנינו לו קנין חזק, וזה פעם אחת לבד התעוררה נפשו התעוררות גדולה לפעל טוב ואח"כ פסקה ממנו. ואח"כ הביא טעם השני ג"כ שיותר טוב להשלים חסרונן עשרה עניים כל אחד בעשרה דינרים מלתן לעני במאה דינרים שהוא די מחסורו עיי"ש וכן ה' הדברים שכתבתי לעיל ופלא על הבאין מהרש"א דבמראה לא עיין אלא בפ"י הרע"ב על המשנה הב"ל שביא דברי הרמב"ם בקלור ולא עיין ברמב"ם עצמו.

ד) ובמה שפירשתי דברי הש"ס (עירובין) כל הנותן וכו' בזה הבנתו דברי הנוצ"י (מהד"ק חו"ד סי' פ"ו) שהקשה לו הרב השואל על הרמ"א (סי' רס"ב סי"א בשם ר' פרץ) מאחר שהסנדק הוי כמקטיר קטורה לכן מוכיגין שלא יתן שני ילדים לנצל ברית אחד דאמרינן גבי קטורה חדשים לקטורה ועי' בקשה הרב השואל מה חילוק יש אם הוא אלף אחד או אלף אחד אחד אחר הלא בקטורה מעולם לא שבה בזה אפי' כל ימיו וא"כ סנדק נמי מי שביה סנדק פ"א שוב לא יבי' סנדק (ומתחת קוש' זו דחה הגר"א בציפורי על היו"ד שם דברי רבנו פרץ ז"ל עיי"ש) ועי' חידן לו שבה' פרץ דימה דבר זה למא שאמרו הנותן מתנותיו נכבדן אחד מביא רעב לעולם וכו' נמצא שגם האדם בשני ראוי שלא יתן בכל אחד ויז' בזה אחד אחד אבל בעל ברית אחר יכול גם הוא לכבד לכל מי שירצה ומה איכפת לו בזה שכבר כבדו איש אחר ע"כ, ולכאורה הדמיון אינו מוכן כלל אף לפי מה שכתבתי א"ש

שליש, ושתי ידות לקרוביו, ותנא דמתני' סבר דמייבצי ליה לאשוייכו ככולהו עניים ולא למיכב עפי משום דנענש בגמרא הרבב הר"ש שיריליו ז"ל עב"ל, הרי דיוו של ראב"ז מפורש במתני' דלא יתן לעני אחד כל מתנותיו דאל"כ יול הכל אלא ע"כ דגם לקרוביו אסור (ועיין בש"ך סי' רנ"ו סק"ט) ומאי קמ"ל ראב"ז, אך זה לק"מ בדאמח ראב"ז לא הדין אחי לומר לנו רק עונש הדבר מי שאינו עושה כהדין וזבה מדויק לשון הגמרא מאוד אמר ר' אבא ב"ר כל הנותן מתנותיו לבן אחד מתוך רצון לעולם, ולכאורח מתחלה היה לנו לאשמעין שאל יתן כל מתנותיו לבן אחד, והנותן לבן אחד מציא רצון לעולם, אלא ודאי לאו דינא רזיה לומר לנו, דהא מפורש במתני', ולכן אומר כל הנותן וכו' ועושה כנגד הדין המפורש במתני' (הב"ל), לא העונש שמציא רצון לעולם, והביא ראי' מפסוק, והעונש פשוט מזה כנגד מדה, הוא נתן מתנותיו לעני אחד, ועי"ה הרבב עניים שלא קבלו כלום נשאר רעבים, והבב"ה מציא עונש ע"ז רצון מכ"ה. ואם בניס הדברים אז הרמב"ם מציא הדין דהכל מעתיק דברי מתני' (הב"ל) בכל מתנות עניים (פי"ו ה"א) וא"ש בערוכה חז' נראה לי בדעת הרמב"ם, ועיין בשאר קמח"ז מן הכ"ס חיו"ד סי' רכ"ט דבאביו חייב ליתן כל מתנותיו עניים. ועיין עוד שם (חח"מ סי' ק"ח) מה שהביא מהמג"א (סי' תרנ"ה סק"ג) ופלא ב"ן על הב"ח ומג"א והכ"ס שלא הזכירו כלל דברי הכ"ס (עירובין הב"ל) והשו"ע (יו"ד סי' רנ"ו הב"ל) וז"ל. ודברי החוס' קידושין כ"ז א' ד"ה נתון בחירוס הב', וז"ל.

ד) ועתה נחזור לענין דידן הכה בשאר מהרש"ג (שם בסופו) כתב לאומר ח"ל יש

דבר עתה נפקותא גדולה כי ע"י המנחמה גדולה איתו צננאל נרות, והשני שבו רגילות להדליק הרבה נרות אינן רואים לפחות משום שהושבין לעולם אם ייחשו מלהדליק כמו שבי רגילין, ולכן מדליקין רק הרבה נרות קטנים ולדעתו אינן האמת כן רק מועב להם להדליק נרות ח' או ד' גדולים שידליקו על כל הסעודה ממה שידליקו קטנים עכ"ל, ועמנו הוא כמו שכתב (שם לעיל מייב) דאם חזקין נרות קטנים שיכלו עוד ערס שיתחילו הסעודה אינן בהדלקה כזו כמעט שום מלוא דעיקר מלוא של נרות בשבת הוא רק שיהי' דולקים ומאירים בשעת הסעודה עיי"ה, ולפע"ז לולי הייתי כדאי הייתי אומר דאף שבת האמת עמו דעיקר המלוא שיאירו

מתנותיו לבן אחד, דלא אסור בעירובין אלא אם נותן לו לעולם אבל אם אינו נותן לו לעולם רק באקראי יכול ליתן לבן אחד. ואמי תמה הלא לשון הרמב"ם (בצבורים פ"ט ה"ד) הוא "הרובה ליתן המתנות לבן אחד נותן" ומי הגיד זאת להפסד"ה שבוות הרמב"ם שרובה ליתן באקראי שמה גם במתנות, ועוד מה יתכן על לשון המחבר (סי' ס"א ס"ד) כהן שיש לו מכירין "שרגילים" ליתן לו מתנותיהם וכו', וגם על לשון הרמב"ם (בהל' צבורים פ"ט הכ"א) כהן שהיו לו חצרים "שנותנים לו המתנות וכו', וקשה לומר שצאמת אנשים הללו שלא כדון עושים כמו שכתב המחבר"ה בח"א (עירובין ס"ג), ועיין ברש"י חולין (קל"ג ע"א ד"ה במכירין) שרוב העיר כו' וקשה לומר שרוב העיר נכשלים בזה. ע"כ ר"ל ביהודאי הרמב"ם ס"ל בראב"ז (בעירובין) שהסור ליתן כל מתנותיו לבן אחד וכמו שכתבתי משמו צביה"ש (ואכתב להלן שכן איתא גם בספרו יד החזקה) רק בזר"ה ס"ל דשרי ליתן שלששים ביחד לבן אחד, והוא, דידוע דעת הרעב"ש דלא קיים המלוא דל"ק אלא"כ נתן שלשתן אבל אם לא נתן רק ב' לא ילא ידי חובתו (דרכ"ה סי' ס"א חז' ד' ועיין בקווערס קומן מנחה שסדוף מ"ה מלוא תק"ו) וא"כ מאחר ששלשתן ביחד חזא מלוא היא, ס"ל להרמב"ם דהרובה ליתן (גם במתנות) המתנות לבן אחד נותן, מאחר שהתורה הקדושה עשה שלשתן חזא מלוא, וכן אמרה תורה (עיין צפ"ח) ומלשון הרמב"ם הלא מוכח דס"ל בראב"ז, דאל"כ מה על לשון "הרובה", פשיטא ופשיטא ומי מעבד בידו, אלא מאחר שראב"ז אמר שאסור ליתן כל מתנותיו לבן אחד, קמ"ל הרמב"ם דבאן מאחר ששלשתן חזא מלוא יכול ליתנם לבן אחד (ולא כהב"א שהביא בחי' הרש"ש שכתב סותר הרמב"ם דעת הראב"ז אלא אדרבא מחזקו כמו שכתבתי בעיה"ח) וא"כ פשוט של המחבר (סי' ס"א וסי' רנ"ו) נכונים דשפיר כתב (בסי' ס"א) כהן שיש לו מכירין שרגילים ליתן לו מתנותיהם, פי' היינו ז"ל"ק בכל פעם שיש לו נותן לו דאגב שנותן לו חזא נותן לו שלשתן דחזא מלוא הם משא"כ נדקה. ומה שהקשו למה לא הביא הרמב"ם מיימרא דראב"ז (עירובין) שהעשנר כל מתנותיו לבן אחד מציא רצון, לפע"ד לק"מ דלכאורה חימה על ראב"ז וכו' מתניהו אחי לאשמעין דתנן (פאה פ"ח מ"ה) היה מליל (פי' ללורך קרוביו) נוטל מהלוא ונותן מהלוא וכתב ע"ז במלחמה שלמה ח"ל פליג אלאא יוסי בן דוסתאי דתוספתא דקאמר אם רואה נותן לפניהם

שציעה שציוחה תורה (עיין דרע"צ פאה פ"ח מ"ה) שז' א"ס י"ש לו ה' מתנות שהן כדי שציעה ל' אנשים וצאו יו"ד עניים לא חמרינן יתן רק ל' אנשים כדי לקיים מלוא נתינה עד כדי שציעה, חלא חמרינן מאחר שנתן כדי שציעה כצ' וקיים המלוא, שז' יותר טוב שלא יתן ל' אנשים והחמשה השאר לא יקבלו כלום, חלא נתן לפניהם ועל כל אחד ואחד יבא חלי כדי שציעה, כמו כן י"ל צידון דידן מאחר שצלא"ה מדליקה שני נרות יפים וגאים זכר לשמור וזכור, ולא רק נר אחד כמו עיקר החיוב, שז' יותר טוב שדלוק יו"ד נרות קטנים, מלהדליק בעדס רק ה' נרות ענים מאחר שהיא נוהגת להדליק יותר וצודאי מטעם שנוהגת להדליק בעבור אחרים וכיו"צ כבוד, או ז' לו ימי השבוע או יו"ד עשרת הדברות עיין בגמ"ל וצברא"ע (סי' רס"ג) ולא עוד חלא שאפילו א"ס י"ש לו ה' נרות ענים ורגילה להדליק יו"ד נרות חוץ משני נרות לשמור וזכור יכולה לחלק כל נר וגר לשנים וחדליק מניה שהיתה רגילה ואף שיש לחזק ראייה זו מחד ויתרי עממא דשאני החס' צמחנות שלא יביוו ה' עניים שצעים וי' האחרים רעב לגמרי ולכן לא לפניהם וכמו שדחיתו לעיל דברי הרש"א ועוד דצוה שנתן לפניהם ה' סעודות לנזרך ה' עניים קיים מלוא כדי שציעה של ה' עניים ומה שחולקים, העניים עושים ולא הוא, מ"מ בצברא"ה יש להצוא ראייה לגיד' משם מאחר שמה שמדליקה חוץ משני נרות (שנעשה כמעט חיוב ולא רק נר איש וציתו) הוא רק מנהג כל אשה ואשה כמו שכתבתי לעיל ומוכן.

(ה) **ואף** שהרמב"ם (צפ"ו מהל' מתע"ב ה"ט) מפרש המשנה (דפאה פ"ח) כר' יונה צירושלמי וחזר ממנה שפי' צמחנות (עיין צבספ' משנה צפ"ו מתע"ב ה"א) וגם הרא"ש צירוש' על המשניות (שם בפאה) כתב לפרש כר' יונה צירושלמי עיין במלאתה שלמה שכתב דבריו, מ"מ נראה דגם הם לא חלקו רק שגא יזיל לקרוביו היכא שלא יבאר ליתן לכל העניים הבאים כדי שציעה חלא א"ס חלק חלי מעשרותיו לקרוביו ואח"כ צאו יו"ד עניים ואין לו ליתן רק ל' כדי שציעה מודו שיתנם לפניהם והם חולקים ציניהם ופשוט.

(ו) **ועוד** דמות ראייה י"ל שדלוק שני נרות ענים ויפסי' והשאר יכולה להדליק קטנים למלואות מנין שהיתה רגילה להדליק, ממנה פספס המג"א (סי' תרע"א סק"א) דמי שאין לו

שעת הסעודה מ"מ לא תפחות ממנין שנהגה עד עתה חלא חדליק כמה שהיתה רגילה רק קטנים ודקים אך ורק חדליק שני נרות ענים ויפסי' שהיו השנים הללו דולקים עד סוף הסעודה והשאר יביו קטנים למלואות המנין שהיתה רגילה להדליק והצברא"ה היא כמו שכתבתי לעיל מהרמב"ם ציניהם (לאצות פ"ג מע"א) צטעמו הראשון.

סימן ע"א

המשך מסימן הקודם

(ה) **ועוד** י"ל ראייה נכונה שדלוק שני נרות ענים זכר לשמור וזכור ועם הקטנים תמלא המנין שהיתה רגילה להדליק עד עתה ממחתי (פאה פ"ח מ"ו) היה מלוי (פי' רואה להליל ממעשר עני שלו לקרוביו עניים) נוטל מחלה (מלניע לנזרך קרוביו) ונותן מחלה (לעניים שצאו) היה לו דבר מועט נותן לפניהם וכן מחלקים ציניהם ע"כ, ומפרש צירושלמי (שם) דר' יונה ס"ל דכא דשרין נוטל מחלה לקרוביו העניים ונותן מחלה לעניים שצאו היינו כשה' לו מעשר עני הכריב יותר מכשיעור לפי העניים שצאו (ושיעור כמה יתן הוא כדי שצבו של כל עני וכמה כדי שצבו עיין בפאה פ"ח מ"ה) ורק צבא"ה החיוב לו להליל מחלה לקרוביו העניים וליתן השאר לשאר עניים חלא א"ס יזיל לעניים קרוביו לא יבאר שיעור ליתן כדי שצבו של כל העניים לא החיוב לו להליל בעד קרוביו העניים, ומה דתנן צמחתי (פאה מ"ח פ"ו) היה לו דבר מועט הוא מילתא צאנטי נפשה, חלא ר' חזקיה ס"ל דאף כשאין לו רק כשיעור שרי לו להליל לקרוביו העניים, וסיפא דמתני' היה לו דבר מועט לידידה, אהיה מלוי קאי, וי"כ שא"ס ציקם להליל אשפי' שאין כחן חלא כשיעור לכל עניים שצבו לצא א"ס"ה יש לו רשות להליל ומלניע חלי לנזרך קרוביו העניים ונותן מחלה לאחרים, ולפי שעי"א לא נשאר לו ליתן שיעור כדי שצבו של כל עני ועני, ואינו יכול לחלק להם, דאין פוחתים פחות משיעור, יתן לפניהם וכן מחלקים ציניהם (הבוא פלוגתתם צ"ש שם וכן צפ"ו מהר"י ז"ל מלכי זק"ש). הנה הרמב"ם צפה"מ"ש כתב לפרש מחתי כר' חזקיה דאשפי' שעי"א שצאנטי החלי לעני קרוביו ויפול לכל עני ועני שצאו פחות מן השיעור רשאי לעשות כן, וכן פי' הרע"צ והגר"א בשנות אליהו, מוכח לפי"ז דמחתי שקיים כצ' צמחתי חלי מעשרותיו שנתן לקרוביו הכדי

מראיותיו הוא ממחירין מנגד לצד עי"ש ומה שביטע עליו השב"י (בצ"ח סי' למ"ד) הוא תמוה (עיין באר"ח סי' תע"ג סק"א ובשע"ת סס). ומה שנוגע לפלגותחם כנראה כבר נחלקו צדד הבג"ר (פ' ע"ב) ומג"א (סי' רנ"ח סק"ד ועיין ע"ז שם סק"א), הכה השב"י (בצ"ח) הביאו ראה לדבריו משנה (ע' ע"ב) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיחלל, ולא יכנס אדם למרחץ ולא לצורסקי וכו' ואם התחילו אין מפסיקין כיון דכבר התחיל, וכ"ש כאן צדד חנוכה כיון שהתחיל צדד של שטח לא יפסיק. ועל ראה זו כתב הח"י (שם) אין לו ענין לבאן, דהתם המלומד מתקיימת בחיובו, לכן לא אערוכו רבנן, חדע שברי אין מלומד דמחית מפני דבר רשות עכ"ל, וא"כ גם צידן דידן שהמלומד מתקיימת בחיובו צדד נרות ג"כ, ואידך הם כרשות, ומאחר שהתחיל מכבד להדליק מנין ידוע לא תפסוק מלעשות כן וחדליק מנין הרגילה צד. וכ"ש ח"ש להשב"י (ח"ב סי' למ"ד) שהביט על דמחית הח"י ח"ל, כל דבריו צדד תמוהין הלא מ"מ מלומד מן המוצר להיות מן הורחין להחפול חיבך עם הציבור כשהביט זמן, ואף גם כן אולי יערך אח"כ להחפול ביחוד אח"כ לא מערמין כיון שכבר התחיל אפי' צדד רשות, וכ"ש צדד מלומד עכ"ל, ולפי"ז ח"ש ראייתו מכלל בק"ו כן ק"ו ודו"ק, אך לפע"ד רא"י של השב"י אינו, עפ"י פלוגתא המג"א ובכור שור וכוונת הש"ס עפ"י הבכור שור וגם לפי"ז ח"ש ראייתו משם עפ"י הפרמ"ג שכתב דמה שכתב הרמ"א שכתב קאי גם על השאר נרות ולא כהביאור הלכה.

(ח) **ובל** דברי רק כשיש לה שני נרות עבים ויפוס שיאירו עד לאחר הסעודה, אבל באם איננה יכולה להדליק בנרות קטנים מנין שהיה רגילה אלא ח"כ חדליק רק נר אחד יפה ואם לא חדליק קטנים כלום אזי יכולה להדליק צ' נרות עבים ויפוס, צדד עדיין אינו נצור, כפי דו"ק יולא גם צדד א' מ"מ מאחר שזכר צדד"ע השני נרות כנגד שומר וזכור, ועוד דלאורה הם לריבם, שמא יותר טוב שחדליק צ' נרות עבים ויפוס, וקטנים ולא כלום, ותחסר המצו המנין שהיה רגילה. אך גם צדד יפסל לצד דין לתקן ולאמור שצאמת חדליק רק נר אחד יפה והשאר יפוס קטנים למלכות המנין כדי שלא תחסור המצו ויבא עפ"י מה שכתב הפרמ"ג (סי' תרע"ז בצ"ח) ועפ"י המהר"ל מפרש"ג וכן כתב גם המאירי בצ"ח הוצא צדד"ה (ערך חנוכה) וגם בעפ"י הוצא.

שמן הרבה כגון צליל ה' להדליק ה' נרות רק לצורך ג' נרות, אז יתן בלחשד שמן כששור, והמוחזר היינו העמים הנוחרים יחלקו לר', וידלקו רק חלי הזמן שהיו לריבם להדליק, כמו כן צידן דידן יעשה כן להדליק צ' נרות יפוס ונאום (ולא רק כעיקר החובב כמו שכתבתי לעיל) והשאר קטנים או יחלק העמים לשנים כדי למלאות המנין שהיה רגילה להדליק, אף שצדד חנוכה ודיון של המג"א לא היה אפשר להדליק צליל ה' דחנוכה ג' נרות, דאדרכה מקלקל המנין (עיין מג"א סי' תרע"ז ח"י"א כלל ק"ד אות כ"ה משנה בדורות סי' תרע"א אות ה' ובתש"י בח"ס סי' קל"ה) משא"כ בדורות שצת, אעפ"י מוצר מהמג"א דאם יולא עיקר המלומד אז ידליק היותר אפילו אם אינו מקיים המלומד דהלא לא ידלקו ששור הראוי, וכמו כן בצדד אעפ"י שלא ידלקו עד לאחר הסעודה מ"מ קאת מלומד איבא ולכן חדליק כמה שהיה רגילה.

(ז) **ואין** להביא ראה להיפך מהא דקו"ל כשמואל (שצח כ"ב מנחות מ"א) מחירין הולית מנגד לצדד וכתב רש"י (בשצח) להחיר הולית מעלות יפס ולהעיל לעלות חדש מוצר כוונתו דמאחר שגלות חדש נאח וחשוב הוא אלל בעליו ונכשאים אחרו, יותר מעלות יפס, כיו מלומד מן המוצר ולכן מותר להסיר מריבן ולהעיל צדד, ולהחוס' כנראה לא יחיה ליה צדד דסתמא קאמר מחירין מנגד לצדד משמע אפילו מחדש לחדש ג"כ שרי ולכן כתבו (במנחות סס) דהכוונה צדד שריא יותר וחפץ להעטף צו שרי עי"ש, הרי כך שאפילו לשמואל דמחייב כלי קופסא (מנחות מ"א ע"א) מ"מ צדד מלומד מן המוצר שרי לו לצדד מלומד לולת ולהסיר מנגד זה כדי לקשרו לצדד אחר מ"כ צידן דידן יבא שרי להדליק עבים ויפוס פחות ממנין שהיה רגילה ממה שחדליק הרבה וקטנים שאינם מהדורים כ"כ, אך זה אינו דכבר הקדמתי שצדד נרות קיימת המלומד מן המוצר, ומה שמוסיפה הם רק רמזות צעלמא או צדדו אחיתו אמו גיסתה וכיו"צ שזכרנו הנשים, ולפי"ז צדדו יותר טוב להדליק המנין הרגיל או שכן הרגילה עממה להדליק, וכיו ענין נדר, ויתעשה גם להלן כן. ועתה מזכרתי שהח"י (סי' מ"ה) כשחולק על השב"י (ח"א סי' ל"ז) שפסק בתי הברית מדביק נרות של שטח בכותל כדי להדליק למלומד נר חנוכה וצדד שבוה עסוק צדד הביאו לו שמן זית ידלקו בנרות של שטח אף שצדד מן המוצר הוא שמן זית, וכתב"ל (סס) הביאו ראיות כנגדו, ואחד

ולציקר

הלכה מקום אחי לומר שפערור לגמרי להדליק יותר מנ' נרות דיוקראל דלא שכיחא הוי אונס כמבואר בט"ז ובי"ש אה"ע סי' קי"ד סק"ג ועיין בט"ז יו"ד סי' רל"ב סקמ"ז ובפ"ח שם סק"ד בשם תשו' קמח"ז מרן הח"ס חיו"ד סי' רכ"ח שפ"ח דצריכה שפוערין אותו משפועה ונדר כ"ש בנידון דידן. אולם דבריו נאמרים כשהיא רוצה להחזיק מנהגה הטוב, ושכן דרך הנשים להקפיד בזה ביותר.

(ט) וראיתי תשמי' עני חיים (תא"ח סי' כ"ב) שנשאל שאלה כזו לפניו, ומתחילה הביא ראיה ממנחות (ק"ח ע"א) דתנן מי שאמר שני שורים אלו עולה ונסתאבזו ר"ל יבא בדמיכון אחד ורבי אומר וקאמר בנמר' (שם בע"ז) דהעטם משום דהוי ליה גדול והביא קטן ופרש"י שכל מקום שנים חסודים מאחד ואפילו שניהם שוין מבואר דהכי דשני קרצנות צידה שווים צמחיה כמו האחד הגדול יותר חשיב להביא שנים וגם הת"ק לא פליג על רבי בצוק הבערה אלא צמה דס"ל לרבי שאינו יכול לשנות משנים לאחד ס"ל לת"ק דיכול לשנות אצל גס הת"ק יכול לסבור בזה דשנים הוי מזהר עפי כרבי וא"כ ה"ז יותר טוב נרות הרבה וקטנים מנרות מועטים וטעם וגדולים ואח"כ כתב לדחות דא"י זו דנשלמה אצל קרבן שמקיים המזהר בקרבן קטן כמו בגדול ולכן אמרין ששנים הם חסודין יותר מאחד אשפי' שהאחד גדול מהשני כנר שנת אס הם קטנים כ"כ שנשעת האכילה שאז עיקר המזהר כבר כלו לגמרי ואז לא קיים המזהר (כמבואר בשו"ע סי' רס"ג) בזה"ל יותר טוב להדליק נרות ארוכים מועטים מלהרבות נרות קצרים כמנין גדול ע"כ, ולפי מה שכתבתי אני שזה בודאי שצריך להדליק כ' נרות (ובא' ספק) גדולים שאינן משך כל הכבוד אף ראוה' זו חזר ויעשר ולא ישנה ממנין שהיה מנהגה להדליק.

(י) ועוד

חידוש צעניו מה שבי' הנה"כ בעל עני חיים ז"ל דגם הת"ק יכול לסבור דשנים הוי מזהר עפי כרבי, דא"כ איך אמר הת"ק אס "לזה" יבא בדמו שנים, וכי ברלונו תילא מילתא אס להביא שנים הוי מזהר עפי, ועוד דהלא צדיעבד גס רבי ס"ל דלא אס הביא אחד וא"כ ע"כ בלתיחילוב פליגי וס"ל לת"ק דלתיחילוב אס רוצה להביא אחד הרשות בידו. ועוד יש לתמוה על הגאון בעל ע"ח והלא למסקנא רבי חולק גס ברישא וס"ל בבור זה עולה אסור לו להביא שנים בדמיו, ופרש"י ורבי אומר דלא שני ליה בין קטן והביא גדול לגדול והביא

קטן (ועיין מנחות ק"ו ב' וק"ז ב' בשעת רבי) ועיין צפי' ר"ג (מנחות ק"ח א') ועיין חידוש דבר בשעמ"ק (ק"ח א') שגורם צפרש"י על רישא דמשה שור זה עולה ונסתאבז אס ר"ל יבא בדמיו שנים, דהוי קטן והביא גדול, דשנים חסודים מאחד, הרי דגם לרבנן ס"ל דשנים חסודים מאחד, ושקלא מחלקותא אינו תלי' כלל בזה אלא דמאחר שנסתאבז וממילא בעל ליה לגדור לרבנן בידו לעשות כמו שירצה להביא תחת ב' א' ותחת א' ב' ורבי לא ס"ל כן אלא כמו שפרש"י ר"ג (בדף ק"ח א') עיי"ש ודו"ק היטב וכן פרש"י בדף ק"ח ע"ב ועיין בהנהגות רש"ש (מנחות ק"ח ב') ולפי דבריו נדחו דבריו וגם דברי הע"ח עיי"ש, והדברים לריכים תלמוד. ועוד חידוש צעניו על הגאון הגדול בעל ע"ח למה הביא מתני' דמנחות ק"ח א' דאיירי בברי' זה ונסתאבז דשוב אינו חובה וכמו שפרש"י (ק"ח ריש ע"ב) דחלף ליה נדריה ונאחריות מני לא ליחייב דכא אמר אלו, הרי לו להביא מתני' מנחות (ק"ז ב') דאיירי בברי' ע"ל, דעניינו להרי עלי דמי, שחוב ע"ל להביא ולהדליק הנרות, ובהרי עלי גס רבנן ס"ל (ק"ז ב') גדול והביא קטן לא ילא וא"כ איך ב' הע"ח "דנשלמה אצל קרבן שמקיים המזהר בקרבן קטן" דהלא בברי' עלי הדומה לעניינו בזה"ל אינו יולא בקטן במקום גדול, עכ"פ הדברים עדיין לריכין עיון, אצל גוף הערתו הוא הערה גאווית, ראויה אלו.

(יא) ואח"כ הביא עוד ראיה שיותר טוב למעט במספר גדולים מלהרבה בקטנים מהמג"א (סי' תרע"א הי"ל) ואחר שהביא לשון המג"א כתב ח"ל ובי' כן הוא שצריך להדליק נרות ארוכות כדי שיאירו כשעור עד לאחר אכילה. ולפי מה שכתבתי לעיל מדברי המג"א אלו יס ראוה' לדברי דב' נרות כבר ילא מזהר מן המובחר, ובהו מופרך גס ראו' השניה מדברי המג"א (ריש סי' רל"א) שהביא מס' חסידים (סי' תתס"ד) דמי שיש לו מזון ב' סעודות ואס יתקלס לג' סעודות לא יכ"ל לו לכל סעודה לשבעה מועט שיאכל ב' סעודות לשבעה ע"כ, ה"א הלא גס בלא שבעה קיים סעודת שבת, אך אינו מזהר מן המובחר ולכן טוב לעשות ב' סעודות לשבעה ה"ה הכי בנרות עיי"ש, ולפי מה שכתבתי שצ' נרות לריכס להדליק למזהר מן המובחר הכל א"ש.

(יב) ועוד הביא תשמי' עני חיים (שם) ראוה' להיפך שיותר טוב להרבות בקטנים מלמעט ולהדליק גדולים ממה שכתבו תוס'

סימן עב

נשאלתי, אם בברכת בפה"ג קידוש בשבת ויו"ט צריך לבוון לברך על יין של שבת או על יין של יו"ט, כי שמע בשם גדול אחד שעשה בן ואיננו יודע שום מקור ויסוד לדרב.

השבתי גם אני לא ידעתי ולא שמעתי עד היום, אבל מאחר שגדול אחד עשה בן חפשי ומצאתי להוראתו יסוד נאמן בש"ס.

(א) בובחים (ז' סע"ז) איבער לאו חזיר ומקודש אחיז מהם קודם חזיר קודם משום דחזיר לא דלמא מקודש קדים דקדיש, ואמרין (בהם ז"א ט"א) ת"ש ד"א ברכת היין חזיר וברכת היום איניז חזירי ודחזירי ושאניז חזירי חזיר קודם (בפסחים חזירי לה, דקאמרי ב"כ מנכר על היין ואח"כ מנכר על היום שבוין גורס לקידוש שחאמר דבר אחר וכו'), אפ"ג בברכת היום קדישא (ששם שנת עליה שחוצה לשנת היא בזה, דאילו ברכת היין אף בזהו (הא), ומשני בש"ס אע"כ שנת לברכת היום מהני לברכת, כיון לא אהני, פ"י דזמנו ששם שנת על ברכת קידוש היום שחוצה לשנת היא בזה, כמו כן שם שנת על היין שחוצה לשנת הוא בזה. הכי שעל ברכת היין דקידוש שם שנת עליו ונשעת ברכת היין של קידוש לריך לדעת שאינו מנכר רק ברכת היין לאחד כמו בחול, אלא לריך לדעת שמנכר על יין שנת שנת עליו, ולכן מקדים ברכת היין לברכת קידוש היום.

ובעזה"ת זה דין מחודש עם יסוד נאמן ונריך לכוין מזכר דאם אינו מזכר בזה אז עושה כז"ל, דב"ש ס"ל קידוש היום קודם ליום וטעמם דמקודש וחזירי מקודש עדיף (ועיין ירושלמי פ"ו דחזירי סה"א שעליו לזיין קמחו"ה הגרע"א זכ"ע שמופרש בן) ואח"כ ס"ל לב"ש דין דקידוש אין שם שנת עליה דאל"כ ה"י היין חזיר ומקודש וכבן היעב.

ואין להשיב על ראיותי, דזה נאמר רק בדרך דמיון שלא לפשוט מהכח דחזיר ומקודש חזיר קדים, אבל לאמא אפשר שאינו כן, זה אינו, חדא דלשון "אע"כ שנת לברכת היום אהניז לברכת היין לא אהניז, משמע שהוא דבר פשוט שאין לפלפל

(קדושין מ"א ד"כ פיהת וכו') שאין דרך ב"א לברור היפות כדי לתרום אלא הבינונים אבל יש הרבה ב"א דורכין לתרום בשני יפה שיי"ש, הכי דממין בינוני נותנים עין יפה משא"כ מן היפה הרבה יותר טוב להרבות בבינוני מליתן מהיפה ומשע ודחא ראיז זו דנחמא כן דרך הב"א אבל האמת אינו כן ע"ה, כהנא הגה"ק ז"ל שפיר דחא ראיז זו אף לפענ"ד בלא"ה אין משם ראיז דנחמא לדקב בודאי שדיון נוחן שאם רואה ליתן ממין יפה מעט וממין בינוני הרבה שבודאי יותר טוב בלי פקפוק ליתן מהבינוני הרבה מהה מהיפה פחות כי לשבור רעבון העני טוב הרבה בינוני ממעט מיפה וזה סברא ברור, ואח"כ ה"כ בהרומה דיון כן שיותר טוב ליתן הרבה מהבינונים שיבי' להכבן לאכול ימים רבים אף שאינו ערב כל כך מליתן מהיפה פחות אף שיעטם להחיק ביותר, ולעומת זה יכלה במשע ימים. וזה דאמרין (בבב"ל דקדק) כל חלק לה' היינו בשוים ופשוט. ואח"כ אפילו הב"א שהביא הכתוב' לשם בודאי שפיר עושים, מ"מ אין משם ראיז להכא כמו שדחית דברי מהרש"ג לעיל באריות. ואין לדבריו שום שיוכח להא דמחתי' חרומות (פ"ב מד' ומ"ה) הובא בברכות (ל"ט ע"ג) עיי"ש במפרשים היעב כמו שזיין בעינין אחר שיון קלה בטוב. ועיין בחש"י לבושי מרדכי מהד"ה חא"ה ס' מ"ע דברים נכונים בשנין זה.

חרש מנחם אב תש"ג לפ"ק פה דעברעצין יצ"ו

משה שמעון

פירות הנושרין לחלבה:

(א) אם יותר טוב ליתן אלהי ודברים לעני אחד מלהלך בין מאה או אלה עניים (א) — (ב) מרק כמקדיר קטורת (א, ב, ג) — (ג) מצות ודע לרי"א. שלשתן מצוה אחת היא (א, ב, ג) — (ד) אסור ליתן לעני אחד כל מתנותיו (א, ב) — (ה) התחיל להדיק דות שעה לנר חנוכה והביאו לו שכן מה יעשה (ו).

פירות הנושרים לחירושא:

(א) הבנה עמיקה בפרה"ש הרמב"ם אבות פ"ג (א) — (ב) ביאור דברי הש"ס עירובין פ"ג (א, ב, ג) — (ג) ביאור דסנך הוי כמקדיר קטורת (ב) — (ד) למה השמיט הרמב"ם רבתי הש"ס עירובין פ"ג ה"ל (א) — (ה) סחית הרמב"ם מפה"מ פאה פ"ח מ"ו עם חיבורי בפ"י מהל' מחגי' הל"ע (ה, ה) — (ו) ביאור כבן בסוגי' דמנחות ק"ח א' ו' (ט"א).

(ח) **טעמו** של אותו כרז האוסר לא ידענא ולא איכפת לי כי לעולם לא צירר ולא יצרר שאסור כי צודאי מותר הוא, ולפני ימים אחדים חזר לי ידידי' הרהב"ל חו"ס כש"ת מו"ה חי"ל דייטש שליט"א אצ"ד העלמן צעהמח"ס עהרת יו"ט המפורסמים, שלפני כמה שנים שאל בעלמו שאלה זו מלפני הרהב"ל בעל הוראה מומחה לרבים מהרה"ש כ"ז ז"ל אצ"ד ריסקאו ז"ל צעהמח"ס אורחות משפטים ג"ח והכיר לו בפשטות, ושחוק קל עבר על פניו כששאלו אותו כאלו כל השאלה היא שאלה של מה בכך.

סימן ער

(ב) **נשאלתי** איך התרתי לסלסל (רדייען) פאות ארוכות ביום השבת והלא בתשו' בית ישראל אוסר. (עיין ספרי ב"מ ח"א סי' י"ט אות ז).

השבתי, אין זה קושיא הוא אוסר ולדעתי יש מקום בראש להתיר, כמו שביארתי ואיני רואה שום יסור לאסור גם אחרי שראיתי רבביו, ובאמת לא ה' ספר בית ישראל מצוי אצלי. ויודי'ג הרהב"צ חי"ל דייטש שליט"א (הג"ל) שלח לי צילום מתשו' מנחת יחיאל להגאון הגדול אלפר יחיאל נבענצאחאל זצ"ל (ח"ב סי' פ"ו ד') שבפרוש מתיר שאלה זו בכל דברי, וכעת אין הצילום תח"י לעיין בדיוק מקומו איה. ושמתתי מאור לבון האמת, הגם שדבר פשוט הוא, עכ"ז כשיש אוסר צריך חיזוק, וכדי הגאון"ג הנ"ל לסמוך עליו לבתחלה אפילו באיסור חמור וכ"ש בדבר הזה.

הנה הרהב"ל חו"ס צו"ק יודי'ג האצ"ד העלמן שליט"א הכה"כ די עין טוב ועשה עמי אות לעוצה למען ידידות עוז שניינו ושלא לי עוד הפעם צילום מתשו' מנחת יחיאל ה"ל חי"ל (צח"צ צסי) פ"ז אות ד'): ומה ששאלת אם הכתורים מותרים לסלסל שער הפאות בש"ק, הנה אם מסלסל בפאות שערות יצאות צלל מים ויבדיו צלל כלי אין אני רואה שום איסור וצעת דק ל"ה וצ"ע סי' ש"ג שם חנן דנשים דדרכם צקלועת שערות פלנכטן צה שייך העטם דאמרין הכס משום אורג או צנין וע"ש אצל לסלסל הפאות יצאות צלל מים ויבדיו צלל כלי לא ראיתי שום איסור צה, עכ"ל. וזה בדבריו ה"ל. שזר ראיתי צספר היקר קלות השלמן

צזה. דשם (צצחיס) חיתא איבעיא אחריתא, תדיר ושאינו תדיר, וקדים ושחית לשאינו תדיר מאי, מי אמרין כיון דשחיתא מקריצ ליה או דילמא יביצ לאחר דמחרס צדמו עד דמקריצ ליה לתדיר והכר מקריצ לשאינו תדיר, ועי' ר"ה הכ"ס לאפשט, ת"ש ד"א צרכת היין תדיר וצרכת היום אינה תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קדים, ופרש"י ואש"ג דשאינו תדיר קדם וצא שצבר קדם היום ועדיין יין לא צא ודמיא לקדים ושחיתא לשאינו תדיר צרישא, ואם נימא דצנת לצרכת היום אכנאי ולצרכת היין לא אכנאי אם כן תפשוט מהכא דתדיר, ושאינו תדיר וקדים, תדיר קדים, ולעיל לא איפשטא דתדיר קדים למקודש, אלא ע"כ דהש"ס לא זו מסכתו, אטו צנת לצרכת היום אכנאי לצרכת היין לא אכנאי וכל השקלי וערואי אצל על זה הדך. ועוד דאמרו (הכס י"א רע"א) אטו צנת למוספין אכני לתמודין לא אכני, כמו כן גם על היין מהני. וגם מלני מנחות (מ"ט סע"א) מוספים עדיפי דכוו לכו מקודש, דקרנן צנת הוי מקודש יותר מקרנן חול וכיוצ"צ נמלא צחם סנהדרין (נ"א ע"א) דקדושת כהונה מתפשטת על מלות צנת וכו' הו"א שחילול צנת של כהן ועשו חמור מחילול צנת של כל אדם מישראל. וראה זה דבר חדש צספר מתן שערן של מלות (מהפרמ"צ) חקורכ ז' אם עצירה הנעשה בצנת חמורה מאס נעשה אותה עצירה צחול אח"כ מלחתי להגר"י ענגיל צספרו לקח טוב (כלל י') שהאריך צזה צצקילות עלומה וצרוך שכוונתי לכמה מלאויות.

ועי' בעה"ח חדש אלול תשכ"א לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטיערן

סימן ענ

נשאלתי, אם עדיין עומד בהוראתי להתיר להכניס השטריימל בקופסא שלו ביום השבת, מאחר שנודע שרב אחד בווליאמסבורג אוסר.

השבתי, בודאי מותר ומותר.

(בבדי השלחן סוס"י קמ"ו) שכתב ככל דברינו, וכו' ברור כמש"ש בעזכרית.

ג' לס' בראשית תשל"ו לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

סימן עה

ושאלתי,

למה אני דורש ברבים, וכן אני נוהג, בברכת המוציא בשבת להוציא כ"ב שגם הם יהיו יוצאין יד"ח לחם משנה, ואינני מניח שב"ב יברכו ברכת המוציא על הפרוסה כי אז איננו יוצאין יד"ח לחם משנה.

השבתי,

מאחר שכן נהג קמח"ז מרן הח"ס זכ"ע אנו בני הגר ההולכין אחריו כמעט בכל הוראותיו ובכל מנהגיו ממש, ישר והגון לעשות כמנהגו, שירוע שה"י סולת נקי, איננו מהרהר אחר אלו שאינם נוהגין כן, שיש להם על מי לסמוך, אבל ליכות אני מחזיק לי להטות לב הסרים לדברי שיחזיקו במנהג קמח"ז רבינו שבגולה מרן הח"ס זכ"ע ועכ"א.

(א) **הנה** ידוע ואין מקום לפלפל בזה, שגם נשים חייבות במלות לחם משנה כמפורש בבבלי"ע (סי' רע"ד סק"א) משמיה דר"ת מרדכי ואדמו"ר, ועיין בחש"י קמח"ז מרן הגר"א (סי' א'). גם ידוע דעת הכ"ז (כל' המוכר סי' תרע"ה) דמלות לחם משנה דאורייתא וגם להחולקים, עכ"פ מלוב דרבנן לכו"פ הוא צלוח חולק, ומקורו בש"ס (ברכות ל"ט ב' ושבח ק"ז ב'), וברא"י החוב עלינו מוטל לראות שגם הנשים יקיימו מלות לחם משנה, וא"כ הדין היה וותן שגל אשה ואשה וכן הצוות יצטוו על לחם משנה, כמו שהמנהג היפה הוא, שכל בן זכר כשהגיע לגיל י"ג ונכנס לעול התלוש שבוע על ב' ככרות, כן היה צריך לכוז שגם הנשים והבנות תצטוו כן ולמה חגגנו נצלת לקיים מצוה חשובה זו, שהוא מדאורייתא עכ"פ להט"י. ואין אפשר שברכותיו בגולה לא הקפידו ע"ז ולא דרשו בצינע לנהוג כן. וע"כ צריך לומר שהנשים והבנות יוצאות עם הלחם משנה של בעליהם ואביהם, ולפי"ז ע"כ לריבין נלאת ברכת המוציא בברכת בעליהם

ואביהם דהוי כאלו הן דרכו בעמון על הלחם משנה, דאם חזרו לעמון על פרוסה הלחם ח"כ לא תקיימו מלות לחם משנה כלל, וכן היה מנהגו של קדוש מוח"ז רבינו מרן הח"ס זכ"ע שה"י מוליד בני ביתו בלחם משנה בכל שבתות ויו"ט על שנה, וצ"ל מקודם חג הפסח בסדר היה מוליד עם לחם משנה כל היושבים סביב שלחנו הקדוש משום מלות לחם משנה וברכת על מלות מלה ה"י כל אחד ואחד מברך לעמנו (עם מרן ביחד) כמבואר היטב במנהגי ח"ס.

ומה שמבואר שם שקמח"ז מרן הח"ס זכ"ע מתחלה בירך ברכת המוציא בעמנו והוציא כל ב"ב עם ברכת המוציא ומלות לחם משנה, וחלק לכל אחד ואחד ב' זיתים וש"ב בירך ברכת מלה עיי"ש, בחש"י משנה שכר ח"ב סי' א' עמד ע"ז, דהוא נגד דברי הש"ע שיש לברך ב' ברכות ביחד, ואחר שהאריך וטעה עמנו לצאר דעת קדושים מנהג קמח"ז מרן הח"ס זכ"ע סייס, דהגם שמרן הח"ס רב גוצריה להכריע ולעשות נגד הטור וש"ע, עכ"ז אין ודאי אין לנו אלא דברי הטושי"ע ולא לזוז מפסק הש"ע אפילו ז"ל כל דהוא ולברך ב' ברכות המוציא ואכילה מלה ביחד עיי"ש. ופלאה נשגבה צעתי על הגאון בעל משנה שכר, איך חשד את קמח"ז שנטע מהכרעת הטושי"ע בלא שום ראיה וביאור הלבנות עולם, ואין דרכו בקדוש לעשות כן. הנה אף עתה ממש (שנת תשי"ג) הוציא לאור עולם ידידי הרב חת"מ גדול תתו"ש מו"ח היודא משלם דוב פאלאטשעק נ"י הגדה של פסח "חחם סופר השנ"ס ועל בקשתו כתבתי לו הערות אחדות כמו שדפסם בסוף ספרו (עמוד קל"ו). מנהג ה"ל הביא בספרו (עמוד קפ"ח הערה כ"ג) בחריכות רב עם ביאור נכון וצדק כחצ ג"כ על מנהג ח"ס ה"ל לחלק ב' ברכות ברכת מלה מברכת המוציא, שהוא נגד הטושי"ע עיי"ש, וע"ז השבתי לו תשובה ברורה שה"י לא עשה הח"ס זכ"ע דבר נגד הטושי"ע והסכמת האחרונים צלוח חולק. וזה שהשבתי לו (שם בעמוד קל"ז: להערה כ"ג): יפה האריך וכדין הטור, אצל מה שכתב (בסוף ד"ה חולס) ח"ל דאף כי מרן החת"מ רב גוצריה לעשות נגד הכרעת הטור והש"ע, מ"מ עלינו מוטל לעשות כאשר הוסכם בש"ע לברך שתי ברכות יחד, עכ"ל. לדעתי בלשון זה החטא את המערה, דהא מה שכתב קמח"ז מרן רבינו החת"מ (בבבלי"ע ח"א סימן קנ"א) בחשבונו הנפלאה הפלא ופלא להגאון האדיר מהר"ם מינץ וז"ל: ויבאשר כחצ הגאון שגם

וכן פסקו הערה"ש והמשנה ברורה (סי' קס"ז) אחר פ"ג וסי' רע"ד אות ב', והחיי"א (הל' שבת כלל ד' סי' ז'), ואחריו הקשו"ש (סי' ע"ז סעי' י"ז). וכל זה ה"ו ברור ופשוט צניני בלא חולק, והגם שידענא שיטתו דגדולי אדמו"רים מהיותר מפורסמים שלא יבגו כן, חלילה לי להכריח אחר דרכם בקודש, ולי לעלמי קיימתי כל מעשיך [בפס"ר] (היינו בשו"ע) נכבדים, ע"כ לחוב קדוש מחזיק לי לעלמי לדרוש ברבים שכן יבגו אחר רבנותי הנ"ל שביראחס בקודש מיוסד על השו"ע בדרך גנבה, ורזי סודות של האדמו"רים אינוי מבין, וממילא ח"א לי אדם מועט לעולם לנכוח אחרים, וביותר רוחב הציבור המחוייב להחזיק בדברי השו"ע הנגלה בודאי מחוייבים לעשות ככל הנ"ל. (ולקמן סוף אות ב') יישצתי שיטת האדמו"רים גם בדרך גנלה ועיין גם באות ג' בצנחנא מהבס). עיין בשו"ע הכז סי' קס"ז סעי' י"ח. [ודע והלבוש כ' דלכן מצרכים "על" אכילת מלה משום דבעי"צ מוילא את כל המסובין, ועיין בשו"ע אגני מזר א"ח סי' שפ"א.

ב) הנה חפשי בפסרים מלאחי בשאל אצרכים להבדיל מצעושטשע זוק"ל וז"ל (בסי' רע"ד): יולאים ידי חוצה לחם משנה בשמיטה גם שצרכים של נהנין אינו יולא חוצות ומצד צניי עצמו, מכל מקום מותר לחם משנה על הכניעה קודם הנאה האכילה מהני בכך שליחות ומהני גם קודם נטילה ידים (שהרי יכול לצדך המוילא על פחות מכזית בלא נטילה ידים) ונטילה ידים אינו הפסק, ושייך מוכלל ונטילה ידים צפסם אחת, עכ"ל. מתחלה נפרש דבריו הקצרים ואח"כ נעיין בדיון, בדורא מה דכ': מהני בכך, "שליחות" הם דברים שאינם מוציאים לפוס רביעא, שליחות נצטע אחמה. וכלל כל באי שער הלכות שליחות יודעי דמחלוקת דצנחנים לא מהני שליחות, ומקורו בחומ"ס רי"ד הוצא בקלות (סי' קפ"ג וסי' שפ"ג). (ועיין בשו"ע קמח"ז מן הח"ס חר"ה סי' קפ"ג ובחי"ה סי' סוכה מ"א ב' ד"ה ולקחתם), וכל האחרונים מלאים מזה. ונראה לי ביאור דבריו הקצרים ובהעמקם, עפ"י דברי קמח"ז מן הח"ס (בחי' הולין פ"א ח' ד"ה ובי' ש"ך) וז"ל ובי' ש"ך מדכ' רא"ש לחלק בין חוטף מן האב עצמו או שחטף ממי שבידו האב נמול ובי' ש"ך מזה מוכח שאין לעשות שליח למול, והסביר קצתה"ס שפ"צ דלי' ס"ד שטחו כמותו במילה ח"כ מי שחטף משלוהו הפסוד האב. שאלו מל שליח, הרי כאלו הוא מל עצמו, וזה האחר מל שלא בשליחותו והכרח מקפידים על

במחצתו אלי, ושיגל ושיגל כמה פעמים שהוא רואה שאני "מחייב" ללאת חוץ לגדר הרמ"א אפילו "כחוט השער", אני אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא, והוא "תכלתי ותפארת", עכ"ל. הרי שהי' מחייב ללאת מגדר הרמ"א אפילו כחוט השער, ויודע דמקום הרמ"א שחלק להמחבר דיוו של המחבר ב' דעות יונבו, היינו דעת המחבר והרמ"א דשחק ליה, ואין ילא החכם סופר נגד המחבר והרמ"א צידד לעשות מעשה בעלמו, וזה מן הנמנע. אבל הדבר ברור שמן החכם סופר ירד לעומקה של הלכה והכריע למעשה לא נגד השו"ע אלא לפי מזה דמנו ולפי האחרים כמנהגו, ודוראי כדברי הגאונים צעל קצתה"ס (שמביא כד"ה י"ז) האמת, דמאחר שרבים היו מיושבי שלחני הק' והיה הפסק רב, לכן המחין עם ברכת המלה עד לצסוף, ועוד וכו' ברור ופשוט מאוד, דצמון רבנותי הראשונים והשו"ע עשו מלה עבה מאוד שממלה אחת היה אפשר לחלק כמה וכמה זיחס, היה צניקל לחלק גם להרבה צניא ב' זיחס צידד צמחירות, אבל צמון מרן החת"ס זכ"ר עשו מלה דקה מאוד בצופן שממלה אחת לא היה אפשר לחלק יותר מנ' או ג' זיחס, וע"כ היה מוכרח להכין הרבה מלות לגרף לצמון מוילא ולכזית מלה, היה ההפסק רב מאוד הרבה יותר ממה שהי' צמון רבנותי הראשונים, ולכן עשה לפי דעתו דעת ענין כחורה וכלכלה, ובזה מיושבים הקושיות ח' וג' מה שמקשה על מנהגו של קמח"ז רבינו החת"ס ז"ל, דברכת המלוה לרין להסמיך כל כמה דאפשר לעשיית המלוה. וקושי' הב' כנראה דנ"כ לק"מ, דברכת המוילא המוילא את כולם כי בנא"ח אינם יולאים צמלות להם משנה (כמו שכתב צמ"צ סימן קס"ז אות פ"ג), ולא כהעולם שמצרכים המוילא כל אחד ואחד וכבר לוח ככדוכיא על מנהג זה הקרב"צ (מס' פסחים פ"ה) בלא צנחנא השנה ויו"ע, ומאחר שכלל השנה כל אחד ואחד מצדך ברכת המלוה, וכן יבגו העולם מנהג טוב, משום חינוך הבנים והבנות, לא ראה קמח"ז מרן החת"ס לעשות מנהגו העוב שג כל השנה גם בליל פסח, ולכן לויב שכל אחד ואחד יצדך ברכת המלה לעלמו, וכן אני נוהג אחר רבינו החת"ס זכ"ר עבהקדש ליל חג פסח, חוץ ממה שקמח"ז מרן החת"ס חלק בזה"ח זמ"ז ואני נוהג צדד כהשו"ע לחלק צידד, עכ"ל שם.

ובאמת בדין זה להוילא צ"צ בצרכה המוילא משום לחם משנה כבר קדמו (להח"ס) הקב"צ (על הרא"ש פרק ער"פ סי' ע"ז אות ה')

בקיצור אומר אם כי המלצה שהוא יצא לא מהני שלוחות ואי המלצה שיהי נצטע מהני שלוחות, ובודאי כן הוא שלריך שיהי נצטע ומהני שלוחות. ועתה לפי מה שבחבתי לעיל מהקרי' ה"ח"ט ע"ה"ש וי"צ הענין מאוד נעלה במצד הבצוע המוליד את השומע עם הכרעה מעטם ערבות ועם הצלעה מעטם שלוחות, והנה"ק צעל אשל אצרכה ס"ל דמנות בלעה צ' לחם מקיים השומע בתורת שלוחות ובכרעה אין לו שום שייכות עם מנות בלעה וכל אחד ואחד יכול לנרך ברכת המוליד צעלמו, ועפ"י עלו דברי הא"ל כהגון מכל זד היינו אפילו מחורח הנגלה ואין אנו לריבים לדחות עצמינו שהאדמור"ם המפורסמים צוה סמכו עצמן רק על יסודות חזקות דנסתר שאין לנו צבור"ר בצנה צה, אלא מהבגס עוב וישר עפ"י יסודות חזקות דנגלה לנו ולבנינו.

ג) אבל גם לפי דברי הא"ל ז"ל ולפי מה שבאחרנו דבריו עפ"י חי' קמח"י מרן ה"ח"ט ז"ל עדיין קשה על הני אדמור"ם גדולי עולם שצטנו ראיתי שהצטנו צ' לחם והכרעה לא ידעה חומה נצטע צ' לחם, רק הבגצי וכיוצ"ל לקח פרוסת לחם אחר הצטעב והולכו לחן חדרה. ולריך לומר דכ"ל לאלו האדמור"ם דא"צ שלוחות צעת הצלעה ממש אלא בכל ער"ש ושצח כשהיא מסדרת השלחן גמרה דעמחה לעשות צעל שניה או מעיקרה ומתחלה כן עשאו שניה לצטע צ' לחם, והוא יודע מה ונעשה שזוהו לצטע צ' לחם. וצוה עולין כהגון דברי הגאון הגדוק צעל ליקוטו מהר"ח (סדר סעודה ליל שבת) שאחר שהעתיק דברי הא"ל כ' (צד"ה ועיין צד"ה) וז"ל ועפ"י לריכה ליחבר שחרי' שומעת [פי' הכרעה] ולא כאשר המהג כאשר אלא המויו עם שצטע שהצעל צוטע על שהי ככרות הוא יוצא ונכנסם וצויתר שביה זאח צסעודת שחרי' עכ"ל. והדין עמו צצויר, דשנלמא צאשח חצר (כניל) שבוה ובוהו יודעם מדין מנות לצטע על צ' ככרות שגם היא חייבה צה כניל, בודאי היא מכוונת שצעל ירי' כשליה דידה לצטע, וגם הוא מכוין לעומתה להיות כשלוה לצטע צ' לחם, אבל אלא המון עם צשנלמא כשהיה יושבה אלא השלחן דעתה עליה עם דעתו עליה אלא כשהיה נכנסם ויוצאם היא היא ולא היא דעתה על שלוחות לא היא דעתה לעשותו שניה ולא היא דעתו להיות שניה ובודאי שלא כדין עושין וע"כ ספיר כ' הגאור"צ צעל ליקוטו מהר"ח שאריכין אנו להוכיחם על כך, שח"ו אל יזלזלו בדבר.

זה שיהיו דוקא מובל שלו אש"כ אין שלוחו כמותו, וחמסם צעטם דכרר מ"ש מילה מכל החורח ומשחיתת פסח ע"ש שלא העלה דבר צרור והנלע"ד לפי דברי חוס' רי"ד דמייחתי קצה"ה צעלמו ובצוה"ם דבדרים יותר בצפות חמרים גבי עוצדל דר"צ (סוכה מ"א צ') דנתן אחרוג צמתה ע"מ להחזיר ע"ש, והעיקר דאעפ"י דשלוחו כמותו מ"מ אין חיבורי כחיבורי המשלה. והנה הקצ"ה רצה שיהי חפילין מונחים על ראש וזרוע וא"ל לומר שיהי ראשו וזרועו של זה צמקוס ראשו וזרועו של זה, אבל הקשירה יכול להיות ע"י שניה, כיון שעיקר הכוונה שיהיו החפילין מונחים על הזרוע שוב אין קפידא אם יהיו הקשירה ע"י שלוחו הוב כמותו לענין זה, ובהו שחיתת קדשים אנו משערין חכלית הכוונה שיהיו הקדשים שחיתים, ומזהו על הצעלים לשחוט, אבל אין חכלית הכוונה שחיתו השחיתים על ידו של הצעלים, דא"כ לא הי' אפשר לעשות שניה דאין ידו של זה כידו של צעלים, אך כיון דחכלית הכוונה שיהי' נשחטים, ושצו המלצה על הצעלים, יכולים לעשות שניה כמותו, ואח"כ צמילה אי לא כחיב אלא וימל אצרכה את יתח צמו דמיו"י ילפין מ"ע על האצ, ה"א כמו ושעת את הבקר דעיקר כוונה שיהי' הצנים מימולים, ומה שהמלצה מועלת יותר על האצ לוב יכול לעשות שניה כמותו, אך הרי כחוצי קראי אחריו על כל ישראל שמחוייבים למול הערלים כמזוחר צקידושין כ"ח וכחוצי על השניה כמו על המשלה, נמלא מה שפרע על האצ הוא מ"ע אחרת שמלצה צידו של אצ דוקא כמו זרוע של הנחת חפילין ולאי לא יכול לעשות שניה שיהי' מעשה ידו כמעשה ידו, ובכנצו כ' לענין כיסוי נמי אינו יכול לעשות שניה והיינו כניל כיון דכחיב ואל צני ישראל לומר שמוטל על כל ישראל, א"כ מה דפרע על השומע שיכסה, הוא קפידא צפ"ע כמו גבי מילה, וכן יש ליישב דעת השולל צצו"ש שפסקו רמ"א צי"ד סי' ש"ה וצ"ח סק"ה כיין המלצה על הכן לפדות א"ע א"כ מה שכתיל החיב על האצ הוא קפידא וכניל, עכ"ל קמח"י מרן ז"ל. ויותר ממה שכ' כאן יש לעיין צחשו' קמח"י מרן ה"ח"ט (חלו"ה סי' ע"ו (הא') צד"ה חו הקשה) וכמו כן צענין בלעה לחם משנה אי הוי אמרינן דהקפידה היא שהצמך יצא בודאי לא הוב אפשר נקיים ע"י שלוחות אלא בודאי זה טעמו לומר שדוקא המצרך יצא וכי מי שחש לו ידו ואינו יכול לצטע, וכי יעלה על הדעת שאינו יכול לנרך ואחר יצא החתו, בודאי צלל שום ספק גם אחר יכול לצטע הלחם משנה, וא"כ מהני שלוחות.

סימן קז

המשך לסימן הקודם

ד) **הנה** אחרי כ"ז אחרתי נענין בדברי רבותיו הראשונים שמפיקם אלו חיים ועל פיהם אלו יולאים ונכסוס בכל דבר ה' זו הלכה. אחיה בברכות (ל"ע ז') ובשנת (ק"ז ב') אמר רב אבה בשנת חייב אדם לנצות (ברכת המוציא) על שתי ככרות דכתיב לחם משנה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיע תרתי (אוחזן בידו) ונצט חדא אמר לקטו כתיב (דמשמע אחיה אבל בנצט לא כתב משנה) רבי זירא הוה נצט אכולה שירותיה (פרוסה גדולה ודי לו זה לאותה סעודה, ולכבוד שנת ונראה כמחצב סעודה שנת להתחזק ולאכול הרבה) אמר ליה רבינא לרב אשי ובה מוחזי רעבתנותא ח"ל כיון דכל יומא לא עבד והאידינא הוא דקעביד לא מוחזי כרעבתנותא. הנה הרשב"א (בחידושי ברכות ל"ע ז' ושנת שס) כ' לפרש ר' זירא הוה נצט אכולה שירותיה, היינו על הכ' ככרות, לא רק על כר אחד כפשי"י. לכאורה כפשוטי דכ"ס משמע כרשב"א בשם הרב הכי גאון, אולם רש"י (צמח' שנת) לא היה גורס "אכולה" שירותיה, אלא לכולה שירותיה, ו"לכולה" משמע שפיר כפשי"י יותר מפי הרב הכי גאון, ולג' הפירושים הקצ"ע דהש"ס עולה באופן מאוד נעלה, לפי הרשב"א כך פירשו, אמר רבי אבה בשנת חייב אדם לנצות על שתי ככרות פי' על ז' ככרות ביחד ולא כמו בחול שצולעים רק על כר אחד, וע"ז בא רב אשי לפרש דאל חטעה לפרש דברי רבי אבה בדאמת חייב להתוך הב' ככרות ביחד אלא כוונתו כמו שעשה רב כהנא דנקיע תרתי ונצט חדא דלקטו כתיב. [ובחי' הרא"ה לברכות מלאה שפרש דרב אשי חולק על רבי אבה שיי"ש וכדברי הרא"ה כ' במתנבז ונצט להר"א אשכילי וכן מפורש יולא מדברי השטמ"ק שם בברכות]. וע"ז בא ר' זירא כחולק על ר' אשי, ומפרש דברי רבי אבה כפשטי דחייב בשנת ברכת המוציא להתוך הב' ככרות. ולפירש"י יתפרש דרב אשי בא לפרש דברי רבי אבה דאל חטעה לפרש שיחתוך הב' ככרות ביחד כמו שפירשתי לעיל אליבא דרשב"א, ור' זירא בא להוסיף דנהי דלין הפי' שיחתוך הב' ככרות לכבוד סעודה שנת אבל עכ"פ לריך לנצות חתיכה גדולה יותר גדולה בעין יפה "לכולה" שירותיה מפני כבוד סעודה שנת, דלע"ג דמחזי לעולם כרעבתנותא

לחתוך חתיכה גדולה מאוד לכולה שירותיה עכ"ל מותר (ועפ"ז מיושנים כל הקושי' שהקשה הרשב"א בברכות ובשנת על פרש"י עיי"ש). ועפ"ז מובנים גם דברי המחזירי שב' וז"ל וראוי לנצות בנצט ומהדרת ומ"מ אין לריך לנצות כשיעור כל אכילתו ולא עוד אלא שגריה כרעבתנותא מעט, עכ"ל. ודבריו לע"ג שכן כנגד הגמרא אבל לפי דבריו ח"ל ח"ש בעהר"ת. אבל למדוע חזי לריך שפלא בעיני מה שהקשה הל"ה על פי הרשב"א ובגלל קושייתו מסכים לפרש"י וז"ל: עיין ברשב"א שפי' אכולה שירותיה היינו על שתי הלחמים, ולע"ד ל"ע דא"כ איך אמר אח"כ דכיון דכל יומא לא עבד הכי וכו' לא מתחזי כרעבתנותא, ולפי' הרשב"א אלו בכל יום מציאין לפניו לחם משנה, וא"כ אחי בשנת נצט אחרי מחזי כרעבתנותא יולאמרו אלו ה" מציאין לפניו בחול לחם משנה ה" ג"כ רעבתן ונצט אחרוניו, משא"כ לפרש"י יולא עכ"ל. ופליגא בעיני על דבריו הל"ה מה עלה על לבו נצ' ארי מבטת בחורה, להקשות קושיא כזו על הרשב"א בשם רב"ג ואלו הסכימו כמה מדבותיו הראשונים והר"ז (ברכות ס" קל"ג) הביא שכן פי' גם הר"ה. דפשוט דכן פי' דברי הש"ס, כיון דכל יומא לא קעביד הכי, להביא לסעודה חול ז' ככרות ולהתוך משתיכה, והאידינא, פי' בשנת, קא עבד, להביא ז' ככרות ללורך הסעודה לנצות הב' ככרות, לא מתחזי כרעבתנותא, ופשוט.

ה) **והידוש** מלאחי בפסקי ר' ישעי' דמראני (ברכות שס) וז"ל: אמר רב אשי כי היינו בי רב כהנא הכי הוה עבד נקיע תרתי ונצט חדא, נקיע תרתי לקטו לחם משנה כתיב, ונצט חדא דלוי אמרת ונצט תרתי מוחזי כרעבתנותא. ונצווינו על פסקי הר"ה העיר שכן הוה הגי' דח"ק כ"פ. ועפ"ז בין להרשב"א ובין לפרש"י אחי המשך דברי הש"ס כמין חומר, מאחר דרב כהנא לא נצט אלא אחדא משום דמחזי כרעבתנותא ח"כ איך עשה ר' זירא הכי לנצות אכולה שירותיה היינו על הב' ככרות ובה מחזי כרעבתנותא, ומשני הש"ס שפיר כן הוא אליבא דרשב"א, ואליבא דרש"י אחי שפיר עוד יותר, דר' זירא אחי חולק כלל על ר' כהנא ואינו חולק כלל על ר' אבה אלא מפרש דבריו כמו שבי' לעיל, ור' זירא חושב באמת למחזי כרעבתנותא כרב אשי ורב כהנא, כי כהנא שפיר הוא בלנצות על ז' ככרות וגם יש ללך קושי' הל"ה לסניף רבא להראות חציבותא דסעודה שנת עכ"ל, ע"כ נצט

פגומים כדי שיהיו ע"ז כוסותן מתוקנים, וזריך שיטפון המקדש בכוסות שלהן קודם שיטבח שלא יבא כוסו פגום (עיי"ש מ"ז סקפ"ז מהר"ש וכו"י). הוא משום שהשומעים שותים מכוס שלהם ולא מכוסו של המקדש, אבל אם שותים מכוס של המקדש דיום בהמקדש עלמא (ועיי"ש בשע"י אות פ"ט וט"ס גם נפל בדבריו כאשר יבין כל המעיין היטב). ועוד אם אחד מהשומעים יטבח מהכוס ויבדק יטבח כב"ש שס"ל קידוש היום תחלה ואח"כ יין (בברכות ג"א ב') ואין קיי"ל כב"ה ואסור לעשות כב"ש (בברכות י"א ע"א). אבל אחר עיון ק"ת נראה לי שזה אינו, דבלא השומע כבר יאל מלות קידוש גם בלא שחית היין וא"כ ברכת כפ"ה על היין אין לה שייכות להקידוש עלמה לחשבה כיון אחר קידוש היום, והגם שהמחבר פסק דמלוך מן המובחר שיעצמו כולם מכוס של קידוש, ומהאי טעמא שרי לו להמקדש להפסיק אחר ברכת הקידוש ולשפוך מכוסו בכוסות המסובין שנטוהוין פגומות כדי לתקן, והמקדש לא יעצם מכוסו רק אחר ששפך בכוסות המסובין, דכלל"ה היינו שאם יטבח מחלה נעשה כוסו פגום ולא יכול חו לתקן כוסותיו, והטעם ששרי להפסיק בשביל כך לפי שמוזה שיטחו מיון של קידוש, וא"כ אם מי ששותה מהכוס של יין בצרכה אף ורק בשביל שרול לשחות מיון של קידוש הרי עושה כב"ש להקדים קידוש היום לפני ברכת היין, עכ"ל ח"א לומר כן מחבר שכבר יאל עיקר מלות קידוש גם בלא שחית מהיון, ומכ ששותה מלד מזה מן המובחר אינו אלא כהציוותא דמורה, אבל מ"מ הדין נותן שהשומע לא יבדק על היין מחבר שיכול ללאת בברכת המקדש ואם מכוון שלא ללאת הוי ברכת שא"ל ואסור לגרום ברכה שא"ל. כ"ז כתבתי מדעתא דנפשאי ואח"כ כשעיינתי בסידור דרך החיים (דיוי קידוש על היין בציוה) מלאתי שברז דברים זכיתי לכוון לדבריו וז"ל (אות ב'): אם מקדש על הפת להוליא גם השומעים לריבין השומעים שיכוונו ללאת גם בברכת המוליא דלא לא יכוונו לברכת המוליא רק יכוונו ללאת רק בקידוש היום וברכת המוליא רוצים לבדק בעלמא בשעת אכילה עושין איבור דעושין כב"ש (בברכות דף ג"א) דס"ל מצדק על היום ואח"כ מצדק על היין ואין קיי"ל כב"ה שם דמצדק על היין ואח"כ מצדק על היום והטעם כב"ש במקדש ב"ה עבד איסורא אבל אם מקדש על היין יכולין לבין ללאת ידי קידוש ושלא ישחו היין דלא אם שותין אח"כ יכולין לבדק על היין דבשלמא בפת שמחויז לאכול אחר הקידוש דאין

אכולה שירותא חתיכה גדולה שלא הי' דרכו לעשות כן בחול. ועפ"י יחי' מוצנים גם דברי המאירי (שבת קי"ז ב' ד"ה חייב אדם) שהם פלאים לפום רהיעא (רמח"א עליהם לעיל אות ד) דז"ל: חייב אדם לבלוע על שני ככרות בשבת שני לקטו לחם משנה ומ"מ אינו חייב לבלוע את שחובין אלא לוקח שנים ובלוע [על האחד] שאין לחם משנה [אמור] אלא בלקיטת [שני לקטו לחם משנה] וראוי לבלוע בליעה גדולה ומבודרת ומ"מ [אין לר"ק לבלוע] כשיעור כל אכילתו [ולא עוד אלא שגרה כרענות מעט] עכ"ל. להאריך אין לדבריו שום ביאור אבל לפי הני"ל אפשר לפרש דמדכתב המאירי ומ"מ אינו חייב "לבלוע את שחובין" משמע דרשאי לבלוע שחובין דלא חיישין כ"כ לרענותא מחבר דכל יומא אינו עושה כן, ורק בשבת עושה כן, ועכ"ל רב חשי ורב כהנא חששו לרענותא בבלוע את "שחובין" צידד (ובקושיות הל"ה ה"ל צאות ד). ולכן מחבר שאין צידדו להכריע בין רבי אבא דלא חייש לרענותא ודעתו לבלוע הב' ככרות צידד ובין ר"א ור"ב דחששו לרענותא ע"כ "אינו חייב" לבלוע את שחובין. ובמו כן י"ל לפ"י דר' זירא דבנע אכולה שירותיה הי' ס"ל כ"י אבא דאפילו שחובין רשאי לבלוע, מטעמא דמחבר דבכל יומא לא קטניד הכי ורק בשבת קא עבד לא מחזי כרענותא וכמו שיישכחי קוש' הל"ה דל"ק, ואפשר דל"י אפי' ור' כהנא כמו שאין לבלוע על שחובין מפני רענותא כמו כן אין לבלוע אכילה שירותא חתיכה גדולה מאד, ולכן שיכל המאירי ידו הגדולה בחכמת החורב וכו'. וראוי לבלוע בליעה גדולה ומבודרת מפני חציבת סעודה שבת "ומ"מ א"ל לבלוע כשיעור כל אכילתו" שגרה כרענותא מעט". פי' דאפשר דר' חשי ור' כהנא לא ס"ל כ"י זירא ועכ"פ איכא כ"רענותא מעט" וכו'.

(ו) **הנה** לענין קידוש בודאי מוכח משר"ע דהמקדש הי' המוליא את השומעין בצרכת היין והשומעין לא היו מצרכין כפ"ה צפ"ט. עיין ש"ע (סי' ער"א מסעי' י"ד עד סוף הסיומן) וכן מחבר שמפורש בש"ע (שם י"ד) שמוזה בכל השומעים יטעמו מהכוס בודאי יטעמו בלא ברכה, לא הוי כאלו עועמל מכוס פגום, דמחבר שבוטל שותים מכה בברכה על המקדש וכולם נגדרים אחר המקדש לא נקרא הכוס פגום ע"י שחית המקדש. והא דפסק המחבר (שם סעי' י"ז) שהמקדש יטפון בכוסות של השומעים אם כוסותן

סימן עז

המשך לסימן הקודם

(ז) **אחר** שדרשתי כן ברכים (בשנת הגדול אלו הדברים, לענין ברכת המזיא וברכת אכילת מצה כמנהג ה"ח"ס), צא אלו ח"ח אחד ושאלנו אם ראיתי מה ש' צענין זה בהסכמת הרב הגה"ל מהרי"א אב"ד פאפא שליט"א על ספר ויגד משה לפסת. השבתי לו שכן דברי לדרוש זה יונג וכמה שנים, הרבה לפני הדפסת ספר הגיל שאך ולא לאור עולם, ומעולם לא עלה על לבי לנפות מדרך קמח"ז מן ה"ח"ס וזכ"ע ע"כ אפילו אם אמנא בשום מקום שיש להבוג בצופן אחר לא אשנה ממנהג קמח"ז וזכ"ע ולכן לא חפשתי אחר ענין זה בספרים, אבל מחאת שטורני ע"ז א"ה אשנין שס. ובאמת מלאתי שם בריש הספר בהסכמה מהרהב"ל שליט"א הגיל, שהציג דברי הגאון"ק בעל אשל אברהם ומקשה על מה ש' שהבוג מציא מטעם שלחות מה זה שלחות ועוד דשוב כ' של אחד ואחד יצרך, וא"כ הוי תרתי דסתרי אהדי עיי"ש, וממח לו דחה דבריו מהלכה. וחלילה לי לחשוך את הגאון"ק בעל א"ה זכ"ע שטעה ח"ו בדבר פשוט, וסותר את עצמו מנייה וזיב. אבל הדבר פשוט מאוד, דדין שלחות ה' ס"ל כמו שביארתי (לעיל אות ב'), ומה ש' של אחד מצרך, אין שום סתירה כלל למה ש' שהבוג שלוח, דהדין בציטת לחם משנה הוי דדין קידוש, ודין ברכת המזיא הוי דדין צפה"ג שעל היין, וכמו שכתבתי לעיל באריכות, ומלאתי א"ה"כ בסדר"ח (כג"ל אות ו) שיכול ללאת בשמיעת המקדש, עכ"ז יכול לגרך א"ה"כ ברכת צפה"ג, כמו כן יכול השומע ללאת מזאת ציטת על לחם משנה מטעם "כ"ש שלוח, וא"ה"כ לגרך ברכת המזיא, דהלא השומע לפי הא"ה הוי יכול ליקח פרוסה מחתיכת לחם שלפניו (לא פרוסה לחם שהבוג נתן לו) ולגרך ברכת המזיא כמו ציין שלא לשחות מהיין כלל או לשחות מוכוס שלפניו כמו שביארתי לעיל ואין כאן שום סתירה בדברי הא"ה ז"ל.

ומה שהעלה דבר חדש מאוד שמזות ציטת לחם משנה הוי התחלת הסעודה וכל חיוב לחם משנה אינו אלא להתחיל הסעודה בצ' כריות וסני

קידוש אלא במקום סעודה והמסובין מחויבין לאכול מן הפח א"כ שמכיון ללאת ידי חוצה קידוש בשטה שמצרך המקדש יולא ממילא גם על האכילה בצרכה זו משא"כ ציין שאין חוב על המסובין לשחות יין אם היה יודע שיטעה מהיין והוא אינו מכיון ללאת בשטה שמצרך המקדש הוי כגורס צרכה שאין לריבה דאסור כלע"ג, עכ"ל הסדר"ח. ונהנתי מאוד. ומכאן אהה לומד גם לענין שהאלה שנשאל לפניו שגם בלאו דין לחם משנה הדין נותן שהצ"צ יולא יד"ח בברכת הבוגע ויכוניו ללאת ולא לגרוס ברכה שא"ל בנס. ומה שהעלו הגל"ח (ברכות י"א) והי"ש"י (סי' רע"א) בדאשה שאינה מתפללת תפלת ערבית מלד הדין יכולה לקדש וא"ה"כ לגרך ברכת היין וכצ"ש, לא העתיקו ולא הביאו האחרונים להלכה, ע"כ לא ירדתי לפלפל בדבריהם להלכה ולמעשה. ויש לי הרבה ראיות ממשמעות דברי האחרונים שלא ס"ל סברה דבריהם.

ובחפשי בספרים מלאתי לגאון דורו שכל ישראל נשעניו עליו כהוראתו מטה אפרים

(סי' תרכ"ה בחלק למטה ס"ק ע"ד) שבהמנהג שכל אחד ואחד מהשומעים מצרכין ושוחין מהמסובין ומיישב המנהג משום שבשעה הקידוש השומעים עומדים ולהוליא יד"ח ברכת הנהנין צענין הסיבה או ישיבה בזמניו, אבל לפי מה שהעלה שם דהקידוש היינו עשיית המזבח עושה הקציעות ואפילו עומדים המקדש מוליא את השומעים בצרכה הפג חזר דדין שמלד הדין א"ל וכל ח"ח ינהוג צ"צ צדק הוי כי דרך זה הוא הישכון אור אליבא דכ"ע צאין חולק, בודאי אין לומר על אלו המצרכין על שחות יין מכוס קידוש שלא דדין עושין דיש להם על מי ועל מה לסמוך, עכ"ז היותר טוב והיותר נכון שכל השומע מהמכוס של קידוש לא יצרך ויכוני ללאת מהמקדש כ"ל בשדר"ח, וכמו כן ישעו לענין ברכת המזיא, ובברכת המזיא יש עוד טעם חזן ממה שהבוג מוליא את השומעים ושם ליתא לעטמא דהגאון בעל מטה אפרים שהכל עומדים, דאדרבה ואדרבה בשעה ציטת הפח הכל כבר יושבים, היינו אלו שאין לחם משנה לפניהם, ורוצים ללאת לחם משנה ע"ז ציטת הבצל הבית, ועוד נוטעמא דלחם משנה ג"כ בודאי טוב יותר ללאת עס ברכת הבוגע ושלא לגרך צפה"ג על הפרוסה שהצ"צ נותן לפני היישובים כצ"ב לשחור.

דמעטס זה כתבו הרש"ל והגר"א ונזעו שניהם, אינו מוצן כלל דהו שיעת הרש"א ושאר ראשונים שכן ס"ל דברי הש"ס ר' זירא "נזעו אכילה שירותיה" ולא הם (הרש"ל והגר"א) חידשו הלכה זו, אלא מפי רבותיו הראשונים כמלאכים ולא הדבר, ואם כוונתו דמחמת דברים שני הכתוב המברש"ל והגר"א לעשות כן, כהרש"א ודלא כהרש"ע, אז דבריו פלאים וכי מנהגו של ישראל מיוסד על הלכה שאינה מוסכמת בפ"ע. אבל הנכון כמו שכתבנו והכל מיוסד על פי הש"ע ואחי שפיר מאוד בעה"ת (ועיין ע"ז מג"א ושאר אחרונים סי' רע"ד).

אחר עיין עוב"פ בנידון שעלו חטו דין עליה בדעתי דלולי היה מקום לומר שהבוצע יכיון להוציא כל השומעים ברכתו עם מלות צליעת לחם משה, ומעממא דלהלן, בדפסחים (ז"ע ז') אחריו ולא יפחות לו (נצ"א דקרב המפרנסין אח העניים) מארבע כוסות של יין. וכתבו החוס' (ד"ה לא לפחות לו) שרק לו נותנים יין לדי כוסות אבל לבניו ולבני ביתו אין נותנין וכו'א מוציא אח כולם בשלו (וינבוצע כתבו דיש להחמיר להצריך כוס לכל אחד ואחד, אבל לשיקך ס"ל בכוונת המשנה דרק "ל"י נותנים). והר"ש (פסחים ק"ח ז' סי' י"א) כתב דיוקם של החוס' דמלשון ולא יפחות "ל"י" משמע דרק "ל"י נותנים והר"ש לא דחה ראייה זו אולם מציא מצרייתא (דפס' ק"ח ז') דמשמע שנותנים כוס וכו' לפני כל אחד. וסיים: ונכוון ליתן לפני כל אחד ואחד כוסו וכן נכון לעשות. משמע דלא צריח ל'י' בהלכה כן מאחר שבראייה ממשנה "ל"י" לא נדחה א"כ הוא הדין בדין צליעת לחם משנה מה שהבוצע מברך על שחי לחם כי השומעים יוצאים יד"ח מלות צליעת שחי לחם.

אולם זה אינו. דכבר עמד בתמיה רבה ומקוויית על דברי החוס' אלו רצינו מהר"ל מפראג זוק"ל בספרו הבהיר (גבורות ה') פרק מ"ח ד"ה ולא יפחות) ובי' שאינו מצין דצריכה דלא שייך שיהי' מוציא אח אחרים בד' כוסות, דמ"ש ממנה ומרור, דכמו שאין יכול אחד להוציא אח האחר במלה ומרור כמו כן אינו יכול להוציא בד' כוסות, דמלוי דרמי' עליה הוי, ומה שהציא החוס' ראייה מקידוש של כל השנה, הכס עיקר מלחא לאו הכוס הוא אלא עיקר מלחא הוא הקידוש, אלא שאין מקדשין אלא על הכוס, וכיון ששחה הבצל

דחכי וכל הסעודה עם כל היושבים סביב השלחן נגזרים אחריו עיי"ש. אינו מצין דבריו, דא"כ גם בנים הנשואין הבאים אצל אביהם או אלל חותניהם א"כ לחם משה כלל, וכ"כ הבנים שהגיעו לגיל בר מצוה שאינם צריכים לחם משנה, דהרי הם נעלים ונגזרים אחר הצעיר"ב שהתחיל הסעודה בד' ככרות. ומעולם לא נשמענו ולא ראינו אצל שום אדמו"ר ולדיק מחלמדי בעש"ע הק' זכר"ע שהבנים הגדולים וצוחר אלו שכבר נשאו שלא יצטעו לעלות על ד' ככרות, וא"כ יהי' מנהגן של ישראל ח"ו בלא שום יסוד בהלכה, בשולחן אחד הצעיר מוציא הנשים וכו' מי שרואה ללחם עמו, ועל אחריו שלחן בנים הנשואין או חתניהם בולעים על ד' ככרות כאלו אין רואים ללחם עם ד' נחמים של צעיר"ב אביהם או חותניהם, וזה כמעט א"א לומר, אבל האמת יורה דרכו שאין שום שייכות למלות ד' לחם להתחלת הסעודה, אלא היא מילה בפני"ע, ע"כ הבני בית סביב לשלחן צעיר"ב וואין דב' לחם של הצעיר"ב צחור "כשלושה" והבנים הגדולים מצר מילה ואינן עושים מלות צליעת ד' נחמים בפני"ע וכ"כ הבנים הנשואין, והכל א"ש עד למאד. ומה שנקשה הרב הגאון"ל הי"ל (שם בהסמכתו על ויגד משה) וז"ל ונעמד לקיים מנהג ישראל דהנה על עיקר ענין לחם משה יש להקשות לפי מה דקיימל"ש בפ"ע סי' רע"ד דאין צריך לנזעו על שניהם (ולא כרש"ל והגר"א שכתבו לנזעו שניהם) ואין חופסין לחם משה בידם רק בשעת הצרכה, איך יוצאין כזה לפי מה דנקע העו"ז בסי' תע"ח דלחם משה חיובו הוא מדאורייתא, והלא כל עיקר צרכת הנהנין לפניה אינו מדאורייתא אלא מדרבנן א"כ לובא למימר דחיוב דאורייתא הוא על שעת הצרכה ועכ"ל דחיוב דאורייתא הוא על הצליעה, ונראה דזה טעם הרש"ל והגר"א שכתבו לנזעו שניהם, עכ"ל. ואחר בקשה מחילה מכתב"ה" מנהג ישראל טוב וישר ולא באתי אלא ליישב ולהטעים ולפרש ולבאר מנהגי של ישראל הבורה ונכונה מכל דר ודאי לרדים, דמה שהקשה על מנהגי ישראל לפי שיעת הט"ז, ל"ק דל הצרכה מכאן העיקר לנזעו על ד' ככרות, וכי ערס שחקן צרכת המוציא, מה הי' קובעת צליעת הד' נחמים, הלא הצליעה בעלמה (ועיי"ש בדבריו שחקשה כזה ג"כ) ומה להצרכה שום שייכות למלות צליעת ד' נחמים. (האמת שום דעיה שכבר צרכו צרכת המוציא לחם מן השמים על המן שאכלו במדבר, אבל אין לפי פשטות הענין קוצה צרכת המוציא רבנן חיקמו). ומה שבי

שיצטע על צ' ככרות, ולכן לא אמר ר' אבא חייב אדם לנצות בשבת דלא הוי משמע שרק צ' סעודות כשחייב אדם לנצות ולאכול בשבת בג' סעודות רק אז חייב לנצות על צ' ככרות, ע"כ הקדים לומר בשבת יחי' כמה וכמה סעודות אפילו ה' או ו' חייב אדם לנצות על צ' ככרות, כי השבת גורם לנצות על צ' ככרות ולא הצניעה, היינו הסעודה הרגילה לנצות ג' פעמים בשבת גורם ה' ככרות. [ועיין היעבז הדק בחוס' פסחים קע"א ח' ד"ה מה, ואחר עיין תראה שאין סתירה מדבריהם לדברינו ואדרבא אפשר עוד ראייה].

וע"ז בעה"ח חדש ניסן תשל"ג: לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

(א) נשים חייבות בלחם משנה (א) — (ב) אי לחם משנה דאורייתא (שם) — (ג) אם לברך ברמז המציא על המצה בליל סדר ושוב לחלק ב' זיתים להמסובין או לא (שם) — (ד) לעגן קדוש המקדש עבור והשומעין הברכות ושומעין לכתחילה בלא ברכה (ו) — (ה) אם מקדשין על תפת השומעין אוכלים מהפת בלא ברכה ואינם רשאים לברך ברכת המוציא (שם)

פירות הנושרין לחידושי:

ביאור סוגי' דברכות ל"ט ב' ושבט ק"י ב' (ד, ה).

סימן קח

(תשובה זו כתבתי עוד ברעברעצין יצ"ו)

נשאלתי אם אבל ר"ל בתוך ז' אומר שלו' עליכם בליל שבת.

השבתי בינו לבין עצמו לא יומר אבל אם אחרים אוכלים עמו על השלחן אז יומר.

(ח) **הנה** המחבר (סי' שפ"ה ס"ג) מביא מהרמב"ם שהאכל נותן שלו' לכל אדם בשבת שהוא מכלל דברים שנפרסמו (ועיין צ"י ובכ"ס"ע מל הרמב"ם) מנאור מה דרוקא בפרסום

הבית שפיר דמי, אבל הכא בד' כוסות, עיקר מילתא הוא הכוס ולא הקידוש, רק שח"ל חקנו שכל אחד ואחד יעשה על הכוסות מנא, אבל כוס הוא העיקר ולא שייך צוה שהוא מנא אחר עיר"ש א"כ הוא הדין בצניעה השמי הלחם דלין העיקר צרכה המנא לא עיקר מנא ח"ל הצניעה בעלמא ואח"כ אין אחד יכול להוציא חבירו כמו שאינו יכול להוציא חבירו במנא ד' כוסות, ויותר מזה מלאהי בספר חזון איש (פסחים ק"ח) שהביא דברי החוס' (פסחים ל"ע ב' ה"ל) שס"ל דסגי בכוס של צעל הבית ובניו ובני יולאין יד"ה בשמיעה צע"כ. וכ' להבדיל באופן מאוד נפלא שיטתם שהמבצר מנא יד"ה השומע, שמכא הערבות של האחד על חבירו מתאחדים השומע והכושמע. לפ"ז אין הפי' שהשומע יולא בצניעה השמיעה לחוד, אלא שמתוך ערכה משתתף השמיעה והדיבור להיות מנא שלמה ודין שומע כעונה הוא התאחדות השומע והכושמע זה דבור וזה צניעה, עד שמתייחד גם הדבור למנא השומע, ולכן אף צניעה שאינו יולא דבור כל דהוא אלא צריך תנאים דבור מכל מקום יולא צניעה, כמו כן דיבור המשמע הושלם בכל תנאי המנא כדידיה דמי וכאלו ה' מחזיק כוס בידו. ולצדק הבוא דברי חשו' בית שלמה סי' י"ז שג"כ כתב כה"ל. וסיים דבריו ונראה שאם שניהם מצרכים על כוס אחד ודאי לא קיימו מנא על הכוס והיו טעמא, או שאין יכול ללחץ כשהכוס ביד חבירו, או שאין שנים מצרכים על כוס אחד וכן מפורש בשו"ת רעק"א (סי' ז'). לפ"ז עלה צדינו דלא מיעבי' להגזרות ה' בודאי אין שום מקום שהצנע יולא יד"ה השומע אלא אפילו לפי שיטת החוס' רק כשאוכל מהשמי הלחם ע"י צרכה הצנע יולא יד"ה שמי הלחם לא כן כשמבצר לעצמו והבן היעבז.

דרך אנכי חשור על שיה' לשון צממ' אמר רבי אבא "בשבת" חייב אדם לנצות על שמי ככרות. השינוי הלשון צריך ביאור "בשבת" חייב אדם לנצות וכו', ה' לו נומר חייב אדם לנצות בשבת על שמי ככרות, ככלל מקום חייב אדם לקבל פני רבו כרגל, ונראה לי שגוף מדומה הדין המפורש ברמ"א (סי' ר"א ס"ד) צ"ס הצדקה ומימינוי דאם סועד הרבה פעמים בשבת צריך לכל סעודה צ' ככרות, והוכנס דין זה מכל אחרונים, והעצם דלא הסעודה גורם לחייב לנצות על צ' ככרות אלא השבת גורם שכל פעם שאדם סועד בשבת צריך

ועיין בדגמ"ר או"ח סי' תקנ"ט שם דגמ"צ אין הש"ל חומר ברכת כהנים דגמ"צ אסור שאלת שלי ואין יאמר וישם לך שלי עיי"ש אח"כ ראיתי בתשו' אבני נזר (יו"ד סי' תע"ד) מה שם צוה ודו"ק. שזו מלאתי בתשו' חסידות ש"י מהר"ח (סי' קפ"א וקט"צ) שבעל שם לומר שלי עליכם. ומשנה לא זכר ממקומה.

וע"ז בעה"ח שנת תש"ו לפ"ק חרש אלול פה דעברעצין יע"א

משה שפערן מנייהויל יע"א
אב"ד דקה"י פה

✱

סימן עט

(תשובה זו כתבתי עוד בהיותי בדעברעצין)

נשאלתי, אם ע"י איזה סיבה לא העביר על הפרשה שמו"ת עד שבת הבא איך יש לעשות בהשלמת שנים מו"ת, אם להקדים פ' שבוע העברה משום שיהי' כסדרן, או להקדים של שבוע זו משום זמנו.

השבתי, יקרא כסדרן ואל יקדים של שבת זו לשל שבת שעבר.

לכאורה יש לדמותו לתפלה ששגג או נאסר ולא התפלל ויש לו תשלומין, מחויב להקדים בתפלה התפלה שבזמנה, ושוב אח"כ התפלה של התשלומין, כמבואר כל זכ צ"ח ופוסקים (עיין שו"ע סי' ק"ח). אך זה אינו דהלא כחזר הרא"ש הטעם (בדרכי כ"ו) כי לר"ך להקדים תפלה שהיא חובת שם לתפילת תשלומין, וכוסוף הראש"א טעם להא דאם היפך והתפלל תחלה של תשלומין ואח"כ של חובת שם ולא יא' ידי תפלה שהיא תשלומין ולר"ך לחזור ולהתפלל אותה, דלא חקנו רבנן בשלמה אלא בזמן התעסקות בתפלה חיובית ולא קודם לכן (הוצא במשנה ברורה סי' ק"ח אות ז' ועיין בט"ז ומג"א שם סק"צ), [ועיין להבדל המלאי (פ"ד דבריכות אות ב"ח)] וכל זה לא שייך בנז"ד בשנים מו"ת, כי תורה בכל זמן ובכל עת זמנה היא. ושםתי משמיה הגאון מהר"ח

שלא יבא נראה כחצילות צפרהסיה החירו להאכל ליתן שלי משא"כ שלא צפרהסיה וא"כ לומר שלי עליכם צדיותו להמלאכים שזו היא דבר שצנעא נראה דאסור. אבל האמת יורה דבר דאין זה ענינו נכא"ן כי זמר זה צדיותו אינו ממע שאלת שלי למלאכים כשאלת שלי לחבירו אלא גדולי רבותיו האחרונים הנביאו לומר זמר נאח זו להמלאכים שמתו"י את האדם כדאיתא בגמ"ר ע"כ אין שום דמיון לגדון הנ"ל, אך מטעם אחר היה מקום לומר של יאמר שלי עליכם לפי שהוא שריו צנעא ואין חומר שלי עליכם כלפי המלאכים, ולכן אמרתי אם ת"ח אסור חכמים בשבת דהוי דבר שצנעא (עיין יו"ד סי' ת') וגם פרק צמח מדליקין אין אומרים צדיות האכל והטעם כחז בהגב' ר"צ פרענקל (או"ח סי' ע"ד) דא"א שמייע ואגדת צדיות אכל, עיין בתשו' חסידות ש"י (ח"א סי' תד"ר) דפסק ג"כ דהעיקר דאין לומר פרק צמח מדליקין צדיות האכל א"כ זמר שלי עליכם נהי דאין בכלל ת"ח לאסור מחמת ת"ח אכל עכ"פ אין לומר דגרע הרבה מח"ת ורוא שריו צנעא ואין חומר להמלאכים, ואם אחרים אכלו בשבת אז לר"ך לו לומר כדי שלא תראה כחצילות צפרהסיה וכן נראה לי להלכה. וכן פסקתי בדיואי אם אין אחרים אכלו אל יאמר זמר שלי אחרים עמו אז יאמר כמנהגו כבשאר שבתות השנה.

ז' ושוב מלאתי בקונטרס נועם מגדים (אות עו"ת צמוסגר) מהגאון בעל רבינו הפרמ"ג שהביא מתחלה צאריכות דברי הכל זו שאל יאמר צדיות האכל מנן אבות וצמח מדליקין ולצדוף היות צ"ח אם יאמר שלי עליכם מאחר שהוא שריו צנעא, ובהגב' בית הלוי (אות ע"ב) פסק בפשיטות שאמר הזמר שלי עליכם וכן פסק שם להלכה ולמעשה וביאור ראי' לדבריו מהא דמתנחז (הג"ל סי' שפ"ה סי"ג) וז"ל וכי יגרע זאת (לומר שלי עליכם) מאומר לחבירו שלי עליכם דמבואר בש"ע (יו"ד סי' שפ"ה סי"ג) דהאכל נותן שלי לנ"א עיי"ש עכ"ל, ובמכת"ה (למרח בקיאותו המהביל) צהאי ראי' דומה להאי דבביא טרם לקינול. וצדיות הלוי הג"ל ליי' לחש' טעו"ד מהר"ג ח"ב סי' ר"ע דעתו לומר צמח מדליקין צדיות האכל ולס' יוסף דעת (סי' ת' סי"א) שפסק שלא יאמר עיין דבר נפלא בקונטרס נוע"מ צמוסגר ומש"י הרבני בעל פרמ"ג מכת"י שכתב שאפילו האכל בעלמו יכול לומר צמח מדליקין כמו שנים מקרא או אחיבו מקומן בחול עיי"ש וכו' דברי עזמו בקונטרסו נועם מגדים עיי"ש.

קצת מתנגדים לדבריו ביצורו תשלומין חפלה, עכ"ל להלכה ולמעשה האמת כמו שכתבתי. ועיין בחשו' בריית אברהם (חא"ח סי' יד) דבין מילי להקדים את שלא צומו למילי צומו (שהבאחי לקמן חלק זה סי' קי) שחומך ידיו על דברי הלבוש דעמא להקדים חפלה צומה לתשלומין הוא משום תדיר קודם עיי"ש ויש לשיין בדבר ועדיין י"א.

וראיתי בקווערס דנק טוב (סי' ה' הנספח לחשו' משנה שכיר ח"א) שנסחפך צור והביא מס' הכרס שלמה (סי' קל"ה) שכתב בשם ס' ללנת המן שפסק לקרות חויבא דיומא מקודם ומומחה אותו לחפלה דחויב קודם לתשלומין, ושוב הביא מס' לשון חכמים דפרשה של שבוע העברה לריבין לקרות בראשונה וחא"ח חויבא דיומא דחורא ה' תמימה וזרין כסדרו, והעיד בשם הגאון בעל מודבי" שפסק כן בשנת חקמ"ד שציעלו קרה"ח בשנת תחמת תגבורת המים ע"ה. והמחבר שם הביא ראייה נגד פסקו של הגאון בעל מבי"י, וכל ישר יחזה שצמחכח"ה אין בראיה זו די להשיב ולדחות דברי גאון שו" הנובי"י, (ועתה אין לי פנאי להעתיק ראייתו ומכ דיש להשיב ואם יהי לי פנאי אעתיקה). ושם כתב דשאל שאלה זו מגאון הבאנויים בעל המהרש"ס ותשובתו לו דפסק בחשו' מהרש"ס (ח"א סי' ר"ג) ועייתו כתב וכו' והוא ז"ל כתב להקדים הפרשה דשבת השיבא משום תדיר והביא ראייה מהא דאם הקדים חפלה תשלומין לא יא' (סי' ק"ה ה"ל), ופלא דאין ענינו לבאן כמו שכתבתי טעמו משמיה דהרשב"א (נעיל) אשר אינו שייך צדיר"י, וכתב המהרש"ס שהראו לו ברא"ה ה' שבת (סי' מ"ה) שצפירוש כתב להקדים פרשה של שבת העבר וכדבריו אך טעמו לא ידענא כי אין האו"י חח"י, וצעה"ת צהשקפה ראשונה להלכה בדוך הישר להלכה.

ואחר כתבו כל ה"ל צא לדי ספר קף החיים על או"ח ואחר עיין בדבריו העולה מדבריו להלכה ולמעשה כן הוא: אם ציעל ב' וג' פרשיות ג"כ יעצור על כולן כסדרן, וכן הוא להלכה גם צציעלו הקהל ב' וג' שבתות יקראו דברים כסדרן הב' וג' פרשיות, היינו דנכהן יקראו כל הב' וג' פרשיות וקצת מפ' דשבת זו (עיין צכה"ח אות ה' ה"ל). ואם אחד קרא שמותי עד צאלמע הפרשה, לא צצעה הבא יתחיל ממס. אבל צצציר בכה"ג אם נחצטל לקריה"ת צאלמע הפרשה אז צצעה הבא יתחילו מתחילת פ' של שבת העבר כי צצציר ח"א

מוואלזין זוקללה"ה לפרש הא דאמרו חז"ל מזהב צעידנא מנן ומליל תורה בין צעידנא בין שלא צעידנא, כי מי שאוכל מזהב בסוכות או יושב בסוכה צפסח איוו עושה כלום, משא"כ מי שלמד הל' פסח בסוכות או הל' סוכה צפסח הלא תורה למד, ולכן מזהב היינו מזהב רק צפסח וסוכה רק צפסח ומנן ומליל, משא"כ תורה אפילו הל' הפסח שלא צעידנא היינו בסוכות ג"כ מנן ומליל. ואף שיותר נכון ללמוד הל' ההג צהג כדי לדעת את המעשה אשר יעשו, משא"כ שמות צודאי לכל פרשה ופרשה יש ללמוד מן החורה בכל עת ובכל זמן. אבל אין לומר דלכן יקדים את הפרשה של שבוע העבר כדי שיהי על הדבר ולא ישנה אותה, דחורא ה' תמימה כתיב, זה אינו נכון, דבכל מקום דתנן ותיא דאין לשנות את הסדר יש לנו ראייה מפסוקים (עיין מגילת י"ז ע"א וע"צ) וצחורה לא מנינו ראייה לה ודחורה צממה מקומות לאין מספר אמרין אין מוקדם ומאוחר צחורה (פסחים דף ו' ע"ב ועיין חו"ח סי' קל"ז ס"ב). אבל גם אין לומר להיפך, דמאחר שחז"ל חיקנו לקרות הפרשה של השבוע שנים מקרא ואחד תרגום ממילא יש לה להפרשה דשבו דין תדיר לפני השאר פרשיות, וכללא בדידיו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (וצחים לז"ק), זה אינו חדא ודכי דאין הסדר מעצב עכ"פ יותר טוב כסדרו, משום תורה ה' תמימה, ואף שזה עדיין לא הובי לדחות הכללא דתדיר קודם, עוד יש לנו סברה שכתבתי לשל דצחורה לא שייך צעידנא דבכל עת וזמנה ועל כל פרשה ופרשה שייך דין תדיר. וע"כ צרור צעיו דיקרא מתחלה הפרשה של שבוע שעברה, ואח"כ פרשה של שבוע זה. וכן הוא לפעמ"ד גם לעיין קריה"ת של הפרשה צצציר שבי הרמ"א (חו"ח סי' קל"ה ס"ב) שאם צעלו בשבת אחת הפרשה מלקרות צצציר לשבת הצאה קורין אותה פרשה עם פרשה השניכה לאותו שבת, נראה לי שיתחילו לקרות את הפרשה של שבוע העבר, אך כדי להראות שפרשה הראשונה היא רק תשלומין ועיקר הוא הפרשה השנייה, לא יעשו כדון שחר שפחות קורין צה שחי פרשיות מזה דיון, שלהכריעי קורין קצת מפרשה הראשונה וגם מפרשה השנייה, היינו הרביעי מחבר השני הסדרות (עיין צע"ז סי' רפ"ב צשם הלבוש וציר אפרים וצמחצ"י וצאה"ע שם אות ו"ד) אלא להכין יקראו כל הפרשה של שבוע העבר וגם מפרשה של שבת זה עד שמי וזה נכון מאוד צעה"ת. [ושו' מלחא בדבריו צצציר האחרונים הוצא צכה"ח שם אות ה' ושמחתי מאוד לכוון לדבריהם]. ואח"י מלחתי בחשו' מהר"ם שיק (חו"ח סי' י"א) שדבריו

סימן פ

(תשובה זו כתבתי עוד בחיותי בנייהיול בבית
אאמו"ר הנאוה"צ זצ"ל ה"ד)

לכבוד הרה"צ בנש"ק עוסק בחוקי חורב חרב שמשון
מאמר שלישי"א

לפי שאאמו"ר הגאון (שליט"א) (זצ"ל ה"ד) פירד
צוה עלי להשיב לו וזו תשובתי מאתה וזה החלי
בערה"ת

נשאלתי, בדרך דרכת היין בהברלה ושמע
בדרכת היין אם יענה אמן.

השבתי, לא יענה אמן.

נשאלתי עוד, במוצש"ק שכח ונפל ידיו
ובדרך ענש"י ושוב נזכר שלא
הבריל, מה יעשה.

השבתי, י"א יברך המוציא ויאלץ כוית ושוב
יבריל. אבל העיקר שיבריל בין נפ"י
והמוציא וההברלה לא הוי הפסק בין נשילה
והמוציא.

(ה) **בתחילה** הביא בנ"ח נ"י דברי זקוני הגאון
מכר"ל ז"ל בלחוד שהבדיל וזינך
על היין ושמע אז כעין הכרעה מחזירו, דאסור לו
לענות אמן. וכי של"ד לדברי הפמ"א (ח"א סי' נ"ט
הובא בשע"ת סי' כ"ה סק"א) שמחיר לענות אמן
בין חפלה ש"י וש"ר על ברכת חפלה ש"י של חזירו
ואח"כ הביא דברי הפמ"א שסותר את עצמו, דלענין
ברכת המוציא כ' (בנ"ח סי' כ"ה) דאסור לענות בין
הכרעה והאכילה אמן, אפי' מעין הכרעה (ועיין
צטור אור"ח סי' נ"ט בשם הרא"ש וצנ"י בשם הר"י
יונה וצטור סי' ס"א אם הקדים וסיים הבזור
בעצמו ישראל) ומחלק בין הדברים ע"כ. ובאמת כבר
קדמו בצלל יעקב על (אור"ח סי' כ"ה), וחידש צניני
על כבוד זקוני הגאון ועל כדרכי נ"י, דהלא פסקו
של זקוני ז"ל הן הן דברי הפמ"א (בנ"ח סי' כ"ה
הביאו הפמ"א בצ"ח סי' ר"ו סק"ד וזכרו יוסף סי'
קס"ז אות ד' ונשע"ת הל' סוכה סי' תרמ"ג סק"א
ובס"י רע"א סק"ג) ונפמ"ג סי' קכ"ח במ"ז סק"ד
כ' חז"ל, ראייתו מקצת לומדים כשיושבים במסיבה

להתחיל לקרות בלמנע הפרשה (ועיין בנכ"ח אות
ו'). ואם הפרשה שלא קראו בציבור ה"י פ' ויחי או
פקודי אז ח"א להשלים בשבת שמות או ויקרא עם
הכהן באופן ה"ל שיקרא לכהן כל פ' ויחי ותחלת פ'
שמות רק יקראו להכניס כל פ' ויחי או פקודי וללוי
פ' שמות או ויקרא. (עיין בה"ח שם אות ה')
והיחיד שלא קרא שמות צפ' ויחי או פ' פקודי
ישלים מתחלה ויחי או פקודי לעמרי, ואח"כ יתחיל
שמות או ויקרא.

שוב ראייתו בשערי אפרים שכ' שאם לא קראו
בשבת העבר אם יקראו צ' פרשיות ויחזרו
בדכיעי וכן הסכים ע"י בחשו' מהרי"א הלוי (ח"צ
סי' ס"ד) והביא ראייתו לפסקו של השע"א עכ"ל
למעשה, הכנס שהלילה לי לחלוק על דכיון בעל שע"א,
אבל מאחר שהכרעה אחרונים כתבו כמו שכתבתי
וראייתו מהרי"א הלוי בנקל לדחות עפ"י דברים
שכתבתי העושה כדברי שפיר עזיר.

פה רעבערעצין א' לס' נח תש"ר לפ"ק

אח"ז רב מלאחי פה בלרנ"ה צ' בספר היק
קזית השלמן (סי' עז צנדי השלמן אות
ט) כדכירנו. ובס' שערי אפרים (הנדפמ"ח עם
הוספות) מלאחי בוינר משה (סי' ג') שהעלה שאם
לא קראו בציבור שבת ח' יקראו בשבת הבאה בסדרן
ויחזרו הכ' פ' עם הדכיעי, ולפענ"ד הנוהג כמו
שכתבתי לחזק עם הכהן ועש"ה שצטנמו כ' דעדי
כמר עזיר. ועיין בחשו' אחי הגדול הגאון האמיתי
שליט"א "בצל החכמה" ח"א סי' ז' אות ו' וזאת י'
וסימן ט' דברים מאוד נפלאים וכוונות בעינינו אלו.

משנה"ק שטערן

דומ"צ רקה"י פה

פירות הנושרין להלכה:

(א) ציבור שלא קראו השבוע לשבת הבא יקראו ב' הפרשיות
בסדרן (ד"ה לבאורה) — (ב) להבין יקראו כל הפרשה של שבוע
העבר וקצת מפי' של שבת הזה (שם) — (ג) אם ביטל ב' ונ'
שבתות יקרא כלן בסדרן וכן קהל שביטל כמה בשבתות (ד"ה ואחר)
— (ד) אם פסק באמצע הפרשה היחיד יתחיל בשבת הבא באמצע
הפ' בסדרן. ואם אירע אן בציבור או יתחילו מתחלת פרשה של
שבת העבר (שם) — (ה) אם הפרשה שביטל הקהל ה' פ' ויחי
וכיוצ"ב יקראו בשבת הבאה לכהן פ' ויחי וללוי יתחילו פ' שמות
(שם).

בין הגחמ ביד ושל הראש, גם הרמ"א יודה שלא יענה אמן כ"ל לפוס רביעא.

(ג) ולפענ"ד יש לשייב בני לומדים שהיו נוהגין לענות אמן אחר ברכה היין של הקידוש ולא חשו לרפמ"א דהוי הפסק, אף שכל האחרונים העתיקו דברי הפמ"א, ואעפ"כ כיון שהפמ"א בעלזמו מעיד עליהם שהיו לומדים, צודאי לא ה' קטלא קניא צאנמא, וגם הם היו יודעין שאחר ברכה הנהנין קודם עשימה אין לענות אמן, דהוא גמיר ארוכא ביאזו המחבר (סי' קס"ז ס"ו), אלא הלומדים ה"ל שהביא הפמ"א ס"ל, דברכה היין בקידוש היו בברכה המלוה כמובאר בר"ה (כ"ט ב') כמו חפלין ובחפלין הפמ"א בעלזמו פסק שיש לענות אמן והחזיק בפסקו הגאון בעל לחם שלמה סי' מ"ד ולא הכזית שערם סי' י"ט שחולק על הפמ"א, (ועיין יד יצחק ח"ב סי' רמ"ג ובמנחת אלעזר ח"א סי' כ') ועיין במנחת עומר סי' תרפ"ט אות י"א ובשו"ת מנחת שם סי' יו"ד, ועיין עוד באו"ח (סי' רע"ג סי' ד' ובע"ז סי' רל"ז סק"ח) ודו"ק, ולכן נראה דאם עשה והפסיק וענה אמן דביו של הפמ"א (ח"ב סי' ה') לענין קידוש, ודביו של כבוד זקינו לענין הבדלה, שהדיו נחת שבדיועבד אין לריך לחזור ולברך על היין ולא היו ברכתו ברכה לבעלה.

(ג) ואעתיק למעלתו דברי שור"ת מנחה יבדור (סי' זי"ח) וז"ל בשאלה, ש"ן שהפסיק צדיצור בין הברכה לקריאת המגילה בשיחה שאינו מענין קריאת המגילה, מאחר שהשומעים אינם לריכי לחזור ולברך, אם גם הוא א"ל לחזור ולברך, וכ' שם תשובה באריכות, ומסיק ע"פ דברי המג"א (סי' ר"ט סק"ה), דכמו דכס אינם לריכי לחזור ולברך, גם הוא א"ל לברך, כעין ברכה "לקידוש", דאם ה' מולא אחרים בקידוש א"ל לברך פעם אחרת, אפי' הפסיק בין ברכה לעשימה, ה"ה במגילה הגם נאם לא ה' בדעתו להוציא אחרים ה' לריך לחזור ולברך, אבל כיון שהוציא גם לאחרים והאחרים שלא הפסיקו בין שמיטה בברכה לקריאת המגילה יאלו בברכתו, לכן גם הוא יאל אפי' שהפסיק (ועי"ש מה שחילק בין ברכה מגילה לברכה שופר שלא יקשה עליו) וא"כ בהבדלה ובקידוש שמוציא גם אחרים גם הפסיק אין לריך לחזור ולברך, אבל אם ענה אמן על ברכה המוציא של חצירו בין ברכה המוציא ובין האכילה היו

שמערכים על הכוס של קידוש יחד, דרכם להמחין שאחר מצרך בפמ"ג, וחצירו עונה אמן, ושבו מצרך השני בפמ"ג ועונים אמן, ולא יפה הם עושים דברכה הנהנין אם מפסיק בין ברכה ועשימה הוי הפסק וריך לברך פעם אחרת, וברכתו שצריך מקודם הוי ברכה לבעלה עי"ש הרי לו שכן הן דברי הפמ"א.

וע"כ השנתי לשאל אחד אם שומע ברכה הרעם או רואה ברכה בין ברכה לאכילה או בין ברכה לעשיית המנוח אם יצרך או לא ואח"ל שלא יצרך אם צריך אי הוי הפסק וריך לברך עוד הפעם. השנתי שאין לו לברך ואם צריך הוי הפסק וריך לברך עוד הפעם.

ומצאתי בחשו"ת לחם שלמה (סי' מ"ד ה"ג) שעמד ע"ז והעלה ג"כ כמו שכתבתי, ולפי שהגאון הדיין ה"ל האריך בזה לא רציתי לברר מהמקור כי לך ראה והכתבש מתורגמו תורת אמת בפיו.

וראיתי בהגה"ק רעק"א (או"ח סי' כ"ה ס"ט) שהביא דברי הפמ"א (ח"א סי' י"ט) שהביא גם כהד"ת נ"י דמוחר לענות אמן בין תפלה לתפלה על ברכה חפלין דחצירו עי"ש, והגרעק"א הביא ראי' לדברי הדבר שמואל שחילק על הפמ"א מהמחבר סי' ס"ז וז"ל, אינו אומר אמן אחר גאל ישראל משום דהוי הפסק ע"כ ולא הנתי דבריו הלא מנהיגו בכל מקום כהרמ"א, והרמ"א שם כ' דעונין אמן, וכן נוהגין לענות עי"ש. וחידוש לדבריהם מכאן ראי' לדברי הפמ"א, ושמה כוונה בגרעק"א הוא, דבאמת אנו אין אומרים אמן וכהמחבר, אבל אח"כ עלה בדעתי דדבריו נכונים דהמחבר (סי' קי"ח סי"ט) כ' דאין הש"ן רשאי לענות אמן אחר ברכה של הכהנים והוא משנה (ברכות ל"ד ע"א) והחוס' שם (בר"ה לא יענה) הק' חימה חפ"ל דמפסיק תפלה אם ענה אמן וי"ל דאין לא הוי הפסק מאחר שצריך התפלה הוא, ועי"ש בע"ז (סקי"ד פי' דבריהם וגם צ"ח כ' לפ' דבריהם) וא"כ אי"ש ראי' רעק"א להדבר שמואל, וכוונתו, דאפי' צ"ח סי' ס"ז שהאמן מעין הברכה וגם תקנת חז"ל היו, ואעפ"כ ס"ל להמחבר דאין עושים אמן, ואף שהרמ"א חולק על המחבר, הוא משום דשם הוי הברכה תקנת חז"ל (וכסברה החוס'), אבל לענין עניית אמן אחר ברכה חפלין

הפסק ובהפסגמ"א ונריך לנרך עוד הפעם. שז מלחיו נחשו' לחם שלמה (סי' מ"ה ה"ל) שהעלה זכרו הגדול שאפילו בזרבת המוליד אס עויה אמן על זרבת המוליד של חצירו זין זרבת המוליד ואחילה לא היו הפסק רק אס עויה אמן על זרבת אחרת עייש"ב וזו שומעין כי הביא הרבה ראיות נכונות לפסקו. הגם שס' ארץ חמודה (הל' זרבת הנהנין סי' ז') פסק דגם ענייה אמן על זרבת המוליד היו הפסק וחזר ומצרך, עכ"ז בדיעצד כדי הגאולה"ג בעל לחם שלמה לסמוך שאל' לחזר ולנרך. ועיין בזק החיים (סי' קס"ז אות ס"א ועוד צסי' ר"ו ס"ג). ואח"כ מלחיו צסי' קפ החיים (סי' קס"ז) אות נ"ח ונ"ע) שאין דברי שו"ת מנחת יהודה מוכרחים כ"כ ויש לעיין הרבה ועיין עוד בזק החיים (סי' ר"ע אות י"ד) וגם לפי מה שבי' בשערי"ל (סי' ר"ע אות י"ג) מעלמו מוכן שגם בינדון נחשו' מנחת יהודה גם השומעים לא ילאו זרבת המוליד וחזר ומצרך עייש"ב.

סימן פא

המשך לסימן הקודם

ד) ובדין השני שהעלה כדחתי' צאחד שנעל ידיו לסעודה צמול"ק וצירך ענע"י כדין וקודם שצירך המוליד זכר שלא הבדיל תחלה לא תפלה ולא זכום דכאן כ"ע מודים שיבדיל תחלה ואח"כ יעול ידיו שנית בלא זרבת ויאלל עפי' דברי הרישב"א חולין ק"ו הביאו הרשב"א אור"ח סי' קנ"ח ס"א לעיין ולנרך דברי הרישב"א אין מן הצורך כי מלא אריכות גדול צבדי ומד צפחת השדה באסופות דינים הל' זרבות אות ע', וצבית הלוי על נועם מגדים בהשמועות נחשו' הגאון מהר"ם מראדאמישל ז"ל ועיין בח"ס חאור"ח סי' כ"ד ובחזיר"ד סי' ש"צ, ונחשו' חו"י סי' קל"ו ובס' צית דוד על יו"ד סי' ש"ג, וצדע"ק סי' ש"ג, ובגדולי הקדש שס אות ו'. ולענין דינא דברי משכ"ת אינם צורין. וז"ל ס' תורת שבת הל' שבת סי' רל"ע סק"ג ונלע"ד דאף שנעל ידיו וצירך ענע"י שחייב לנרך תחילה זרבת המוליד ויאלל פרוסת המוליד ואח"כ יבדיל וכו' ומה שבי' הרמ"א סי' ער"א ס"ה קודם שצירך זרבת המוליד ל"ד דה"ה לאחר שצירך ענע"י ולא שייך כלל הדין דאסור לאכול קודם הבדלה כיון שהוא לצורך כמו שבי' החוס' צפסחים ק"ב ד"ה מניחו דדוקא צמגם אין לאכול קודם הבדלה ואין לך צורך גדול מזה שלא יפסיק זין זרבת נעילה למוליד. ואח"כ ראיתי צסי' יוסף דעת (ה"ה נחשו' שו"מ מהד' חמישאה) סי' ח"י שדעתו ג"כ כהה"ש ולא הזכירו. ובאמת פלא שכן השו"מ וכן הה"ש לא הביאו דברי הרישב"א. ושמה לפי שאינו מוסס

ודרך אגב אכחזר דבר תמוה שראיתי נחשו' לחם שלמה (סי' מ"ה אות ז' ה"ל) ז"ל ואגב אורחא אציע לפני הד"ג שראיתי צסי' י"ש שנשאל למה זרבת זורא פרי האדמה אמרי' האדמה וצברתה הפת אמרין הארץ יע"ש ונלע"ד עשית"ש האר"ח על כי לא על הלחם לבדו ויחיה האדם וגו' וחז"ל כי הגוף ניחון מגשמיית המאכל והגשמה ניחונית מרוחני המאכל וכו' כידוע ולפ"ז כיון שהמאכל יואל מן האדמה עכ"ה שגם בהאדמה יש רוחניות נילוט קדושות שמציא חלקי אס שלבחת מלחיו ית"ש והכו' אח"ל למה נקרא שמה ארץ שרן לעשות רצון קוים. ועכ"ה שעל רוחניות שבה קאי כי ארץ הגשמי הוא דומם ואין לה שכל וצויה לקיים דברי הצורא יתעלה ומה ראיה שיש צד רוחניות חלקי נילוט קדושה וכו' השכל שבאדמה ע"כ שם ארץ מורה שיש רוחניות צאדמה לכן מצרכין המוליד לחם מן הארץ לבורות שעל הרוחני שבה ויחיה האדם כדברי האר"ח משא"כ שם אדמה מורה על גשמיית הארץ שהוא ארץ דומם שהיא שותקה ודוממת ואין לו שכל לחשוב ולעשות כלום וע"כ פירות האדמה שאין עיקר חיות בני אדם תלוי צו שאפשר לחיות מזגדס מצרכין רק פרי האדמה אבל צפת שהוא עיקר חיות האדם התקינו ח"ל להזכיר שם ארץ לעורר את האדם שידע כי רק רוחניות המאכל ויחיה האדם כולל"ד, עכ"ל. וחדש גדול צעני דהכל המלח"ה (סי' ו' סק"ד) הביא דברי

סימן פב

(תשובה זו כתבתי עוד בהיותי בדערברעצין)

נשאלתי, אם מי שאין לו יין ולא לחם משנה ואפילו פת שלם אין לו אי יכול לקדש על פרוטות.

השבתי, בשעת הדחק שאין לו יין וגם לחם משנה בשום אופן שדי לו לקדש גם על פתיתי לחמים.

(א) **הדבר** פשוט צעיתי דנכח"ג יכול לקדש גם על פתיתיו, דנחי דאמרו דכחמים שאין לקדש על יין ששמו ממנו כזר, הטעם שם דנעשה כל היין פגום לפי שנשעבט ששחב מיין שזכום, כל היין שזכום נגרר אחר פיו חיבק, אפילו כששחב מיוטעא דמיוטעא, (ועיין חוס' פ"ז דף י"ט ב' ד"ה אמר ר"פ מפורש סברא זו וכן חמה הלבוש' סי' ק"ט על כע"ז סק"ג מדברי חוס' אלו עייש"ה והבן שפיר.) משא"כ בפת אם חתך ממכר לחם מלך אחד אין ללחם שנלך אחר שום שייכות לזה, ואפילו בנשך מן הפת מלך מזה, לך האחר נשאר בלי שום נגיפה, ע"כ יתחון מקום הנגיפה ועל השאר יכול לקדש. אבל על פרוסה שיתכר בו הנגיפה לפענ"ד לא יקדש כי לאו דרך ערלי למיעבד הכי ויותר גרע מיין פגום, היינו יין שכבר שחב ממנו. כל זה אמרתי בלי עיון בספרים להשאל כענין. ועתה עיינתי בספרים ומלאתי להגאון בעל סידור דרכ"ח (בדיון על איזה יין מקדשים) דיוכל לקדש על חתיכות פת וזה כדברי בעזרי"ח, אבל שוב ראיתי בהגהות חכמת שלמה (להגאון מהרש"ק ר"ח) סי' רע"א) שחשיב על הסידור דרכ"ח וסיים ולכך נראה דאין לקדש על חתיכות חזי צרור עכ"ל. ולפי הסברא שהזכרתי כנראה דאין עם הגאון מליטא ז"ל, ושוב ראיתי בחי"א (כל' שנה כלל וי"ז סעי' י"ד) שכתב וז"ל ומותר לקדש אף על כזית פת אם אין לו יותר עכ"ל. מזה מפורר דנכדרכ"ח ס"ל ולא כהחכמת שלמה. ועתה מלאתי בשתי חרי' (סי' י"א) כתב (בד"ה ומה שחמך) וז"ל וכ"ס שאין לו פת שלם דודאי על פת פרוס א"א לקדש כמ"ס בחידושינו בנ"ב עכ"ל (הלרין לענינו) הכי בפירוש יולא מדברי חד מגדולי רבנים היותר מובהקים שאין לקדש על פת פרוסה. עכ"ז בשעת הדחק שאין לו בשום אופן רק פת פרוסה יכול לקדש אם יש בפרוסה כזית עכ"פ,

מהרבה ראשונים כמו שבי' השד"ח שיינתי לעיל. ולפענ"ד גם העור והמחצר סי' תקפ"ה לא ס"ל כדעת הריטב"א הכנת מעט"ת צהריטב"א, דעין שם ס"ג וכ"ס לפי פירוש ה"ח דדברי העור עיי"ש. אבל לפי הכנת הע"י יש להשוות דעת העור קלת עם דברי הריטב"א. ועיין חוס' ברכות י"ב ד"ה מניחו ותשו' חתן סופר סי' קנ"ח אות ד'. ועיין היעב צמג"א סי' ער"א סק"צ ובמפרשי המג"א, וק"ו הדברים ממה שבי' המג"א סי' ער"א סק"ב ועיי"ש צמג"ה.

שוב עיינתי בדבר ואני רואה שנכח"ג יבדיל בין נע"י והמזל"א ולא יעטוס קודם הבדלה. דכן מפורש בדברי המג"א (סי' קס"ו) (סי' קס"א) והכפיל דבריו צבי קע"ד סק"ו כמו שז"ל המחל"ה צבי קס"ו סק"א וצבי קע"ד סק"ו וז"ל לסי' קס"ו סק"א. ובולג דין זה צבי רצ"ע המ"צ סק"ה וז"ל להמג"א סי' קע"ד סק"ו. וכן הנכון.

ואסיים בברכת גמח"פ ושיו"פ מכברו בלתי מכיר

שנת תרצ"ח לפ"ק ג' לעיה"ת צום גדלי' פה ניהיזיל יצ"ו

משה שטערן

בן לאאמור"ר הגרא"ש שלום"א

ואח"ז רב כשהשמש יצא על הארץ תשו' יגל יעקב (או"ח סי' מג) מצאתי לו אריכות בענין זה לך וראה והתבשר מתורתו תורת אמת שבפיו

פירות הנושרין להלכה:

(א) בירך ברכת ברוך או דעם בין ברכת מצוה לעשותה או בין ברכת הנהנין להנאותו הוי הפסק וחייב לבדוק עוד הפעם (א) — אם שרי לענות אמן על ברכת תפשי' בין הנתח תפשי' ושל ראש (שם) — (ג) בירך ברכת המגילה והפסיק בין הברכה ולקריאה והשומעים לו הפסיקו אם צריך הוא לבדוק עוד הפעם או לא (ג) — (ד) למה על הפת מברכין לחם מן, "הארץ" ובפירות פרי, "האדמה" (שם)

דאסור לבעל כלי מהיכנו כדי שלא למעט בכבוד שבת לאסור „כלים“ המותרים. בניירות העומדן לקנח ליכלוך ועיווף לא שייך זהו בכלל דין לבעלם מהיכנס ושירי לעשות בהן בשבת כל מה שאדם רוצה כמו דאמר ר"י אחר רב (צילה ח' א') מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל זכרו. כמו כן עושה בניירות אלו כל זכרו בלא שום חילוק כגל בעצה"ת. (ועיי' בספר דעת מרדכי ח"ב סי' ר"ד להגמ"א ראבינאווי' ז"ל מה ש' בישוב סחירת דברי רש"י בציבור איסור ציטול כלי מהיכנו).

(ב) אולם פירש"י (שבת מ"ג א' ד"ה מפני) לא כ' רש"י דהטעם שאין לבעל כלי

מהיכנו משום דחשבו כבונה ובאלו מחברו שם בעיט, כמו ש' החוס' בשם רש"י אלא כן כ' רש"י. שהיה מוכן מתחלה לעלותו ועכשיו עושהו מוקף, א"כ לכאורה גם בנידון דין י' לאסור דברי עושהו מוקף. אבל כנראה שהחוס' לא כן פירשו כוונת רש"י, דלכאורה מה בכך שהיה מוכן מתחלה לעלותו ועכשיו עושהו מוקף, מה איסור דבר לעשותו מוקף, ועל איזה יסוד מלאכה אסור לעשות כן. ועוד דהלא הקוף צילה ואגוז עושה הקליפה ידיים ע"י מה שקולפן צין של הביצה וצין של האגוז מוקף, וכן האוכל תמרים הגרעינין נעשין מוקף ע"י מעשיו (עיי' בשו"ע סי' ש"ה סכ"ו וס"ל וצמ"צ שם) הרי מפורש דש"י לגרום מוקף בשבת, והבס לפום הדיעא יש לדחות ראיות אלו לדעתו לפי עומק ההלכה הראיות נכונות וצדירות. אבל בלא"ה גם בלא ראיות הסבירא נותנת כן שאין שום איסור דבר לגרום מוקף. ועתה מלאתי עוד ראיה נכונה שש"י לגרום מוקף בשבת ממה שפסק המהר"ל והסכים אליו המג"א (סי' רס"ה סכ"צ) שש"י להקים כלי מצעו"י תחת השלחן דבשבת אחר האכילה יסיר השלחן והכלי עומד מעצמו תחת הכר עיו"ש, ואיך שרי לעשות כן והלא כשכנסו שבת היה הכלי שרי לעלותו ועתה בשבת יגרום מוקף כללי, אלא ודאי לגרום מוקף בשבת אין שום איסור דבר, ואם נפסק לדחות גם ראיה זו אז ה' ראיות יחד יתנו עדיין ויזקקו הלכה זו. ולכן פירשו חוס' דכוונת רש"י דע"י מה שעושהו מוקף חשיב כאלו מחברו שם בעיט, וכמו ש' רש"י (שבת מ"ב ב' ד"ה כלי תחת הכר) וז"ל, איך קסבר אסור לבעל כלי מהיכנו, להבישין בלא מקום שלא יוכל לטול מעט, דהיי כקובע לו מקום ומחברו בעיט ודמי „למלאכה“ וכי' עכ"ל. הרי זה ברור ומפורש. ואין

סותר איכא, דהוב ס"ד דמצטל לכל היום, ומשני בשלפי זוטרא ואינו מצטל אלא בשעה וליכא סותר, וזונה ממילא ליכא בכרים וכסתות, וכי' ומיושב סחירת רש"י, עכ"ל. לפי"ז באלו ניירות בודאי לא שייך זונה ומחברו בעיט כמו בכרים וכסתות, וגם סותר לא שייך זהו דהלא עומדים לכך לקנח בהם כל ליכלוך ודברים מאוסים, וצמה שמקבלים שמן או חלב המעטף מבהרות הם בכלל ליכלוך לזורך מה שהם עומדן למחלה, וגם גוף ענין סחירת לית זהו דאינם כלים כמו כרים וכסתות שהי' שייך בהם גדר סחירה ולכן אין שום מקום לאסור להניחן תחת יד המעטף.

ואין מלאתי לדברי שכתבתי דהניירות שבנידון דין דבלא"ה עומדן לקבל ליכלוך ועיווף לא שייך זהו מצטל כלי מהיכנו דבריו הפני'. דהפרי' (שבת מ"ג חוד"ה מצטל כלי) כ' ליישב סחירת רש"י מנ' כירה לפ' בחרה וז"ל. ועד"ה נראה דדברי רש"י נכונים ונימוקו עמו, דבבאי דכלי תחת הכר ותחת חרנגולה דשמעתי שפיר שייך עטמא דבונה ולא דומה, שהרי מסתמא הך כלים דאיידי הכא איירי בכלים שטשיין לקבל זו, וא"כ השתא נמי שמינין תחת השמן או תחת חרנגולה עדיין ראויין הם לכך, דאפילו באתו שבת עומדן ראויין להשמיש זכ ולהניח זו שום דבר, וא"כ אין כאן סחירה כלל, אלא דלפי שאין דאמי לעלמס ממקומם הוי כאילו מחברן בעיט, וכו"ל כבונה, דק"ל דשייך ציין בכלים כשהן דרך קביעות, כמ"ש החוספות בזמה דוכתי. משא"כ בכרים וכסתות דלקמן פרק בחרה, דלא שייך זהו עטמא דציין כלל, שאין דרך ציין בכרים וכסתות, ואין דרך לחצרם בעיט כלל, לכן הולך רש"י לפרש דהפ"ה שייך זהו ציטול כלי מהיכנו משום דהול' כסותר שהרי תחילה עשיית כרים וכסתות הם לזורך שכיבה או לישב עליהן והשתא שמונחים לקבל כלי זכויות שוב אינם ראויין למלאכתן הראשונה באתו שבת וא"כ דמי לסותר כגל בכוונת רש"י וק"ל, עכ"ל הפני'. לפי דברי הפני' אם משתמשים בשבת בשום דבר לאותו השמים שהי' עומד מתחלה לכך — להשתמש בו רק פעם אחת כמו הביירים הג'ל — לא שייך ציה דין מצטל כלי מהיכנו משום סותר אלא משום ציין דהלא אדרבה לזה היה עומד מתחלה מעיקרא בדיקה"ש, וכן נעשה עמו בשבת. וציין לא שייך ציור כמו ש' והבן. ועיי' בראש יוסף (שבת מ"ב ב') על המשכה וצמ"א א' על דברי החוס' (הג'ל). וכ"ש לטעם הריעו"א (באות ג')

היום ורק בסוחר צעיר שאסרו לכל היום. ולפי הסדר הריעצ"א צעיר ובסמרטוט לא שייך כלל יסוד הכללה דמבעל כלי מהיכנו. כ"ל (בזאת ח')

סימן פו

המשך לסימן הקודם

(ד) **אחר**י כ"ז עיינתי צור"ע ומלאתי ראייה וסחירה לדברי ועכ"ל נראה לי שהאמת כמו שכתבתי. הנה פסק המחבר (סי' ש"ג ס"ז) קורה שנשצרה מותר לסומכה בארזיות המטה שהם כלי לא כדי שתעלה דא"ל הוב ליה צונה אלא כדי שלא תרד יותר והוא שיהיו רפויים שיכול לעלות כשיראה אלא אם מהדקם שם אסור. וכן המג"א (סק"ד) דאם חייב כלי רק עץ צענמא ח"ע"פ שהובן לעולם מ"מ אסור לסמוכו תחת הקורה דמיי לצונה. הנה מקור דברי הצור"ע הוא בגמ' (שבת מ"ג א') דהש"ס הקשה על ר' יוסף שפירש טעמא דר"ח משום מבעל כלי מהיכנו מהו דתנן וכן קורה שנשצרה סומכין אותה בספסל או בארזיות המטה ומשני דרפי דאי צעי שקיל ליה. ופרש"י בספסל דכלי הוא ומותר לעלותו. וכן פרש"י לקמן (שבת קנ"א ב') סומכין אותה בספסל, שהרי תורת כלי עליו. וצויתר מפורש במאירי (שבת מ"ג א' ד"ה כופין) וז"ל: הואיל והספסל והארזיות כלים הם, וראויים לעלולם. הרי מפורש יולא דרק צענל כן נקטב המשנה ספסל וארזיות המטה משום שהם כלים ותורת כלי עליהם, וראויים לעלולם. וא"כ ה"ה עץ צענמא "הראוי לעלול" ג"כ דינו כן וזה דלא כהמג"א. ומלאתי באלו רבה (סי' ש"ג סק"ד) שצאמת חולק על המג"א והביא ראייה נכונה לדבריו גם מדברי החוס' (שבת מ"ג א' ד"ה ושי' עיי"ש, וכן חולק על המג"א החוס' שבת (אות כ"ג). ועפ"י אומר אני דבר חדש דלכן נקטב המשנה "ספסל וארזיות המטה" בדיוק נמרץ דהלא רק לסומכה רפוי שרי דאי צעי שקיל לה אצל בלא"ה היינו צאופן דחוק אסור, דמבעל כלי (הספסל והארזיות המטה) מהיכנו. משא"כ עץ צענמא שהובן וצרי לעלולו שאין שם עלי וזה שייך צוה מבעל "כלי" מהיכנו שרי לסמוך צוה קורה הנשצרה אפילו צאופן דחוק אם סומכה רק כדי שלא תרד יותר, ולא כדי שתעלה דלא הוי צונה, ויהי זה פי' נכון מאוד בעצה"ת. וראיה גדולה מלאתי לדברי צדרי הב"ח (סי' ש"ג ד"ה קורה) שכ', ודוקא

לומר דפי' זה הוא פי' אחר ממנו שפרש"י במתני' (מ"ב ב') וג' טעמים בבואר אין מבעל כלי מהיכנו איכא דא"ל חוס' שכ' פרש"י פי' צפרק צחרא משום דמתחין כסוחר "ובאן פירש" משום צונה, הוב ליה ליה ליה ליה "ובאן פירש" משום צונה ומשום "שעושה" מוקצה" אלא ודאי ס"ל להחוס', כמו שכתבתי, לפרש כוונת רש"י. עיין בעיור (סי' ש"י) שכ' טעם איסור לבעל כלי מהיכנו משום סוחר ואחריו כ"כ המג"א אולם החוס' שבת (שם אות י"ד) הביא גם פרש"י משום מחברו צעיר ג"כ עיי"ש וצנצ"ל. ובגמ' נראה העור העתיק רק טעמא דסוחר משום דכ"כ גם הרמב"ם פכ"ה שבת הלכ"ג. והמאירי (שבת פ"ג ד"ה המשנה החמישית) כ' העטם כפרש"י (מ"ב ב') וז"ל: מפני שזה קבוצה לו מקום ומחברו והוא תולדת צונה וכו' ויש מפרשים שהוא כסוחר, ו"ל כסוחר את הכלי ולא יראה כן.

וראיה אלימחא לדבריו מלאתי בדברי הרא"ש (צ"ה ח')

דבריו מקושין עליומה של הל"ה. ודברא"ש צ"ה (ח) ה' למה אין שומעין את הכוי לכתחילה צוים טוב וישמר את הדם עד לילה לפי שאין שומעין לתוך כלי וכו' ע"ז הל"ה, דאנמלא ד' הרא"ש הייתי אומר דלכן א"א לשמוע לתוך כלי דברי הדם הוא מוקצה דאפי' לבהמה לא חזי א"כ אין ישמוע לתוך הכלי דברי מבעל כלי מהיכנו ע"ש [וע"ע צור"ע משב צברים אר"ה סי' נ"ב מח' ולפימ"ש ל"ק ק"י הל"ה דאיכא למימר שנוקח אינה דבר דל"ש צוה אין כלי יעול וכו' כי אינו מבעל מהיכנו, ולדעתו הוא ראי' אלימחא. ות"ח גדול אחד אמר לי שתיקף כשראה ריש דבריו כוון לראיה זה שפ"י דבריו ויתיישב קוש' הל"ה מברא"ש, והיודע שהוא ראייה נכונה בעצה"ת.

(ג) **ומקום** אחי להעיר על דברי קמח"ז מרן

הח"ס זכ"ע (בזאת ח') מדברי הריעצ"א שכ' (שבת מ"ג ד"ה רב יוסף) וז"ל: מבעל כלי מהיכנו פרש"י ז"ל בבאן דאסרוה רבנן מפני שגראה כיוון דלא יוכל לסלקו משם כל היום, ולקמן במכילתין פי' מפני שגראה כסוחר כמבעל אותו מתשמישו. והבנון דרבנן אסרו כדי שלא למשע צבצוד שבת לאסור כלים המותרים. הרי שהריעצ"א כ' כיון דלא יוכל לסלקו משם "כל היום" אסרוה רבנן מפני שגראה "כצונה" ומרן הח"ס ס"ל דמשום טעמא דצונה יש לאסור אפילו מבעלנו לשעה ולא כל

לדחותו, והוא דבר ברור בלא כל ספק, ובספר קף החיים (סי' ש"ג אות ע"ד) כי אמנם האחרונים חלקו עליו [על הפרמ"ג] בזה וכתבו דאין לחלק בביטול כלי מהיכנו בין שיש חורח כלי עליו ובין שהוא דבר המועיל לבדו כדפי' אסור לבטלו מהיכנו. לא ידענו למי מהאחרונים החולקים על הפרמ"ג חוץ מהמ"צ כוון, כי לא מלאחי בשום אחרון אבל יחי' איך שיחי' לעיקר דינא בשאלתו גם הבטל מ"צ מודה שמוחר להניח הניירות הנזכרות בשאלתו תחת יד המטפס מחר שהניירות אלו לך עומדים.

אחרי כתבו כל ה"ל חפשי בטקד ספרים אחד ומלאחי בם' נהר שחי' (ה"ל שבת סי' רס"ב על ס"ג בלוח ז') שכי' חז"ל לקבל שמן הנוטף נגט"ד שאם נוחן צנז' צלוי שובטל בחורב השמן הנוטף שפיר דמי ולא שייך בבי' הא בסיס עכ"ל. מפורש דמשום לבטל כלי מהיכנו לא דן כלל כי פשוט הי' צעיו. ולא ידענו אם פשוט הי' צעיו כהפרמ"ג או מעטמא דרבנן בלוי לך עומד לקנח צו כל מניי עינוק וליכלוך וכמו שכתבתי לעיל.

נראה לי לחדש דבר פלא מה שיש נפק"מ לדינא בין לפי רש"י וחוס' ובין לפי הריטב"א. דהדיו מפורש בשמכ"כ (שבת מ"ג ז') וכן נפסק בעשו"ט (סי' רס"ה ס"ב) דשרי ליתן כלי מצטנף יום תחת הנר שיקבל השמן שמעטפס. מהו הדיו צנחורה מצטנף ויש ועי' מקרה נשמע ומקומו אם מותר להחזירו למקומו לתחת הנר בשבת. דהדיו דאם לא נפל בכלי שמן, אע"ג שיחזרו לקבל שמן שיטפס, מותר לעטלו (כמו שכי' המג"א סי' רס"ה סק"ג בשם השולע"ג) ולא"כ הכלי לא נאסר. ולא"כ אם נשמע בודלוי לפי פרש"י והתוס' אסור להחזירו דהוי כצנור או סוחר, כמו לענין המענה אם תחלה בשבת אסור להחזירו לעמיו דהוי העמנה חדשה וכמו כן לענין שהי' אסור לעשות שהי' חדשה כמפורש בפי' כירח וצ"י כמה עומקין וצ"י סי' רג"ר. משא"כ לפי הריטב"א שרי להחזירו, כ"ל נכון צעור"ה. ומלאחי לרוב שמחתי בספר קפן ישי' (שבת מ"ג ז') שסחפס בשאלה זו והעלה להחזיר אפילו לפרש"י ולחוס', ופלא צעיו דהלל כמה שנשמע הכלי בטל ממנו ההכנה ואיך שרי להחזירו מחדש. אולם לפי מה שחידש נן שמוחר להחזירו כי ישבו נפלא על קושי' התוס' (שם מ"ג ז' ד"ה ואם) דהקשו דלשון המשנה ואם נחורה מצטנף מותר

בדבר שהוא כלי אבל מה שאינו כלי אסור צעילטול עכ"ל. הא עץ שהוכן ומותר צעילטול שרי גם להדקו צעילטול שלא חרד יותר דליכא משום מצטל כלי מהיכנו, כ"ל לשמחתי הרב שוב עיינתי בפרמ"ג (בא"ח סק"ד) ומלאחי בכל דברי חז"ל הפרמ"ג על דברי המג"א (ה"ל): עמ"ל ועמ"ל אות י"ד שהקשה ע"י מפרש"י שבת מ"ג ומחוס' שם ומחזיר אף באינו כלי, ולפי"ז אף מהדקו שרי באין כלי דלא שייך ביטול מהיכנו כל שאין תורת כלי עליו ועמ"ש צע"י מזה. וצ' פירושים ביטול כלי מהיכנו אי' קובע ומחזרו צע"י אפשר אסור. וא' כשוצר הכלי וכדומה ולא שייך באין כלי עכ"ל. ומה שזיין באש"ל אדרס ועמ"ש צע"י מזה חז"ל משצ"י (סק"ח): ואם החקין עץ מוכן כמו מקל וכדומה אם נאמר דשרי, אפילו מהדקו שרי ועמ"ל אות י"ד, ואי"ה שם יצא"ר עכ"ל. הרי זה צעור"ה בכל דבריו. רק לבסוף חרד הפרמ"ג נחזי' דלעסם צורה קובע בחומר אפשר אסור גם כשאינו כלי, משא"כ לעטמא משום סוחר אינו אסור אלא בכלי, דלא שייך סוחר בדבר שאינו כלי משא"כ לקבוע בחומר שייך גם בדבר שאינו כלי. וא"כ לפי מה שהעיר אינו מציא רק העסם משום סוחר והרמב"ם אז בדבר שאינו כלי לא שייך כלל דין איסור ביטול כלי מהיכנו. אולם לפי המלאחי שמקיים העסם משום צורה יחי' גם בדבר שאינו כלי גיב' אסור לבטל אותו דבר מהיכנו. עמ"ל וראה לי עיקר כריש דברי הפרמ"ג שבדבר שאינו כלי לא שייך כלל דין ביטול מהיכנו. ועל תמהתי הרב כשפתחתי המשנה בדורה מלאחי לו שהלך בחר אימכא. דצ"צ (אות מ"ט) מעתיק דברי המג"א אי"ר וחוס' שבת ופרמ"ג. ובשער האיון (אות ל"ז) הביא דברי הפרמ"ג דלא שייך שם ביטול כלי מהיכנו כל שאין שם כלי עליו וכי' עליו חז"ל ולענ"ד דבר חדש הוא ולא הירא, דכיון שגזרו איסור שלא לבטל כלי מהיכנו לא פוגז צמלתייכו ואסור לו דבר שהיה מחללה מותר לעטלו והוא גורס בפסולתו שיהא אסור לעטלו עכ"ל. ותימה רבה צעיו דבריו אדרבה ואדרבה חז"ל דייקו בלשונם לבטל "כלי" אין אינו כלי לא. ואם היינו רוצים לחלק בין כלי לכלי בודלוי היב' הדיו עם השער האיון לא פוגז רבנן צמלתייכו, אבל להוכיח על כלום כל דבר אפילו אינו כלי אין צדינו להוכיח אם לא בראי' ברורה. ואדרבה אם כדברי השער האיון היו חז"ל אומרים אסור לבטל "דבר" מהיכנו ומדנא אמרו כן אלא "כלי" ע"כ כדבריו כן הוא כלי דוקא ומה שאינו כלי לא. ואם דיוק זה לא היה ניחא לי להגאון בטל מ"צ אז עליו להביא ראיה

לכבוד הרבני המו"מ בתו"ש ידא וחרד לרבר ה' מו"ה רור רוב ג"י הערמאן אבן יקרה בקה"י גינהיזול.

אחרשה"ט, עד היום לא באתי מחמת פטרות שונות, להשיב דבר ה' זו הלכה לבר ענין הריחצה בשבת וי"ט, בבורית גוש, בבורית רכה וקפוי ונקרש, ובמי בורית (פלוסינגע זיפע) ועתה אשלם נדרי כיד ה' הטובה עלי. (ברשות כ"ק אאמור"ר הגאון"צ שליט"א [וצ"ל הי"ד]).

(א) **הנה** ריש המדברים בזה הוא מן הרמ"א (בס"י שכ"ז סעי' יו"ד) וז"ל ואסור לרחוץ ידיו במלח וכ"ש בצורית שקורין זיף עכ"ל, ולפי שיש הרבה מהאחרונים החולקים על הרמ"א (עיי"ש במג"א שם סק"ח"א בשם הש"ג, בבא"ע שם בשם תשו"ר גר"ו הספרדי כלל ג' סי' י"ד, ופחד יצחק ערך צורית) ואף שאנו אין לנו אלא מה שאמר מרן קמח"ז הכה"ם ובני ישראל יולאים ביד רמ"א מ"מ אצרך הדבר בעכ"ת עד ש"י יד ככה מגעת ומראה ביעמדו דברי החולקים.

(ג) **כ' רבינו** חננאל (מס' ביצה ב' ע"א) וז"ל, נולד פי' כל דבר שלא היה מאתמול (כיינו מערב שבת או יו"ט) ונעשה היום (בשבת או יו"ט) נקרא נולד עכ"ל. פירוש זה הוא עמוק עמוק מי ומלאו וחי"ב אחזור על דבריו ואפרשו. במשנה (ביצה ל"ג ע"א) איתא אין מולאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים ומפרש הש"ס (דף ל"ג ע"ב) משום מוליד. ופירוש"צ (במשנה שם) ודמי למלאכה שזורה האש הוא צו"ע עכ"ל, וגראה מדבריהם לפוס רביהם, דרך דבר שלא היה בעולם צער שבת או יו"ט, ונעשה בשבת ויו"ט, וזה אסור משום נולד, אבל כשהיה החפץ בעולם, רק נחנה צו"ע ובשבת זה אינו בכלל נולד, ושרי לטעול. וזה דבר שא"ח לומר, דברי מלנו בגמ' (שבת קכ"ד ע"ב) דכלי שנשבר בשבת אם אינו ראוי לטעול מלאכתו אסור לטעול, והעטם משום נולד, הרי נך שאעפ"י שהחפץ היה כבר בעולם מ"מ כיון שנשברה בשבת ויו"ט ושוב אינו ראוי לטעול מלאכתו אסור לטעול משום נולד, ופרש"י נלכן הוה נולד דמתמול לאו להכי מלאכה הוא קאי, ויותר מה מלאכה במ"מ ביצה (כ"ג ע"א) דסחופי כסא אשיחא צו"ע אסור ופרש"י לפפות כוס מנושם על שיראים כדי לכבדים זו ריה כנושם שנכנס אסור משום דמוליד ריח

דחוק דה"ל לה למימר דמצע"י נחנים ולפי חידושו הדבר נכון דפי' המשנה דאם נתנוכו מצע"י מותר ליינו מותר אפילו בשבת להחזירה למקומה, עיי"ש, ועכ"ז אינו מוכן לי ולפענ"ד אסור הדבר ולכן לא כ"ל להחזיר תירוטו, ומכ שרעב"א שרי, אנו אין לנו אלא כפרש"י והחוס' והרמב"ם שנכרו בפוסקים כנ"ל.

חרש שבט תשל"ו לפ"ק ברקלין יצ"ו

משה שמערן

פירות הנושרין להלכה:

(א) הומין כלי מע"ש לקבל שמן או חלב המטפף ושוב נשטט בשבת ממקומו אי שרי להחזירו למקומו (ה).

פירות הנושרין לחורושא:

(א) ביאור דחב בסוגי' דמבטל כלי מהיכנו (א"ד) — (ב) הירץ נכון על קושי' עצומה של הצלח על הרא"ש ביצה ח' (ב) — (ג) ביאור דברי רש"י שבת מ"ג א' ד"ה מפני (שם).

סימן מז

(תשובה זו כתבתי עוד בהיותי בבית אאמור"ר הגאון"צ וצ"ל הי"ד בגינהיזול)

לכ"ק אחובי המו"ל מוח"ז הוקר הגאון"צ המפורסם תפארת ישראל שליט"א

אחרשה"ט כראוי ונכון ברגשי בכור ויקר, מה השיבו מהלישבה? ובודאי וגמור ה' הטוב בעינינו כל טוב. ועתה אשלם נדרי לכתוב דבר תורה, והוא דבר נחוץ להלכה ולמעשה וכבר שאלו ממני בהורמנא דמלכא מאן מלכא רבנן כ"ק אאמור"ר הגאון"צ שליט"א הרבה אנשים מאן, וגם עתה שאל אחד אותה שאלה, והוא איש ירא וחרד לרבר ה' ואעתיק רק מה שהשבתי מאן על השאלה זו, ולא אוסיף ולא אנגע ובחיותיה אעתיק, וזו תוארה.

נשאלתי אי שרי להשתמש בבורית לח בשבת.

השבתי המיקל יש לו על מי לסמוך והמחמיר תע"ב.

ס"פ צמה עומתין) וז"ל דאסור להחם פשטידא בשבת אלל המדורג משום דשומן הנקרא יומח וכו"ל מוליד ודמי לכך דאין מרסקין לא אח כבדו והשגל וכו' (זרע כפרשיי ה"ג) והקשה עליו הרמב"ן דשומן כיון דלעולם אוכל הוא אפילו לרסקן ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין אותן לכתחלה. והביע ע"ז הר"ן (שם ס"פ צמ"ט) דאין זה קושיא דשומן זה כיון דכל זמן שלא קרש זכ ואלל הוא ודבריו צדק, אף כשקרא בפירות העומדין למשקב דמי ע"ז, וא"כ גם כבדו ושלג כיון דקודם שנשתנו למעמד זה, מים היו, ולא עומדין, לכן שייך אללן מוליד, וכ"כ השלמ"ג (הובא במג"א ס"י שכ"י סק"י), ולכן אסור לרסק כדו ושלג משום מוליד שעומדין למשקין (ואין להקשות מכלי שנשבר המוצא לעיל כמוצב).

(ד) ועתה נבא לעמק השור צידון שלנו, ולפי המצואר הדין עם הרמ"א (ס"י שכ"י ס"י ה"ג) צדורו דכבורית הוא דבר גוש וע"י רחילה עם מים הוא נשחט ממעמד גוש ללולוב והוא עומדת לכן וממילא אסור מדינא דגמרא כמו שלג וצדו. וכך נראה, דהלל דאין הראשון ש"כ הרמ"א וצדורו לרחוק ידיו במלח כ"כ בעור (ס"י ש"כ) בשם בעל התרומות, והוא ז"ל למד זה מגמרא (ה"ג) דאין מרסקין כדו ושלג (כמצואר במרדכי ס"פ צמה עומתין), וע"ז הובא הרמ"א וז"ש בצורית שקורין זיף בל"א, נראה שגם זה יש ללמוד מגמרא (ה"ג). וכן מלאחי צדורי משק (ס"י שכ"י) להדיא. וכן בצורית רכב כמו שמן קרוש ג"כ אסור צודאי דהלל הספר התרומות למד מגמרא (ה"ג) לאסור להניח שומן הנקרא אלל האש משום מוליד כמו שכתבתי לעיל הובא ברמ"א (ס"י שח"י ס"י ע"ז) וגם החולקים עליו ומחזירים להניח שומן הנקרא אלל האש אינם חולקים עליו דזה לא היו נוול רק מעטם שנשומן על שייך מוליד כיון שעל השומן לעולם חורח משקין עליו אפילו כשאוה קרוש אלל צורית רכב זו אפשר לאו חורח משקב עליה צעודי קרוש שפיר שייך אללה נוול לכו"ל, ועיין היעב צפרתי"ג (אלל אברהם ס"י שח"י סק"מ). אלל עדיין לר"ך עיין דהלל מה שנימוח מצבורות אינו ניכר כלל וכשאינו ניכר הנוול ליכא איסורא כמו שכתב הרמ"א (ס"י שח"י סקמ"צ), אך זה אינו דהא דאם אינו ניכר שרי צנוול, הוא דוקא כשנעשה מעמ"ו בלא עשיר ע"י אדם, אלל צידים צודאי אסור אף אם אינו ניכר כמצואר להדיא מהמחבר (ס"י

בשוראים עיי"ש. הרי שלכוליד ריח אסור ציו"ט ושבת, ואף שזה יש לכאורה עדיין להתאים עם דברי הר"ח והרע"ב, וכאן ג"כ צורה דבר שלא היה בעולם מקודם בשבת ויו"ט, דבר דהבוס היה מבוסס מ"מ השוראים לא היו מבוססים ועכשיו מוליד ריח צהם וצורה דבר חדש וכן פרש"י (שם צ"ח כ"ג בריש העמוד צד"ה דקמוליד ריח), אלל הקושיא הראשונה במקומה עומדת, רק האמת יורה דרכו דהרע"ב לא כתב דבריו בדרך כלל רק צפי"ע על המשה (ה"ג) אלל מר"ח משמע שדרך כלל אמרו וקשה. ואחר העיון צדרי ר"ח מאירים כספירים, ופירושו הוא כלל גדול לכל מקום, וכוונתו לזויה, והוא דכל דבר שלא היה צער שבת ויו"ט צממך זו ונשחט החפץ בשבת ויו"ט ממעמדו הראשונה זהו בכלל נוול ואסור נשחוט, ואם נעשה אסור לעטלו. וצדק א"ש צדרי רש"י ז"ל (שבת נ"א ע"ב) מה שפירשו על הא דאיתא שם הניא אין מרסקין לא אח השגל ולא אח הכדו בשבת בשביל שחובו יומיני, ופרש"י משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שצורח מים הללו עכ"ל, וכתב ע"ז הר"ן (שם) בסוף פרק צמה עומתין דאין זה בכלל מוליד משום דהני (פ"י שלג וצדו) צדודם קרושים חורח משקין עליהם לכל דבר עיי"ש. ולפי מה שכתבתי לעיל אין זה השגה על רש"י בדאמת אין כוונת רש"י דלכן הוב מוליד דמשקרא אוכל ועכשיו משקב, רק דלכן אסור לרסק שלג וצדו דע"ז ישחוט (השלג והצדו) ממעמדו הראשונה, וישונו להיות מים, והיו מוליד ולא איכפת לן צמה שחורח משקין על הכדו ושלג, דיהיה מה שיהיה עכ"פ ישחוט ממעמדו ממעמד גוש למעמד לא היינו מים והבן, ועכ"ל שכן כוונת רש"י דאי כפשוטו, דלכן אסור לרסקן דמתחלה היו אוכל וא"כ כשחובו יהיו משקב, וא"כ שפיר השיב הר"ן דגם צעודי קרושין ג"כ חורח משקב עליהם לכל ענין, והלא יותר מזה קשה על רש"י ידידי ארדיה, דבמ"ס נדב (נ"ז ע"א) ד"ה חושב עליו וכו' כתב רש"י שהשלג קרוב יותר להיות משקב ממאכל זה מוכרח שם צגמ"ר, והא"ך כתב רש"י כאן דהוב מוליד, שמשקרא אוכל ועכשיו משקב, אלא ע"כ כמו שכתבתי צדעמו צדו, ונראה.

(ג) אלל שלכאורה צדרי רש"י תמהים לפי"ז, דהלל קי"ל פירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין אותן לכתחלה אע"פ שישחנה הפירו שהיו דבר גוש למשקב שהיו ללולב, כדו נשחט קושיא זו על ספר התרומות (הובא ברא"ש שבת

ציו"ע משום דמוליד ריח צמים ואפילו לשפוך השמן
של ריח צברד יו"ע לחוך המים, ואח"כ לטול הידים
עם המים מנושם ה"ל ג"כ אסור משום דמוליד
ריח ציו"ע על הידים ויניחם לבו עיי"ש ואח"כ כ"ש
כאן בצבורית חוצ כיון דע"כ מוליד אצבעות
ורחיבה אסור ע"י מהפך דיו זצ"ל בוי מכלול כח
חדש שולח, ובאמת נח"ל ולא אכחש שכן מלאחי
ג"כ לבגלון האדיר גלון שולם מהרש"ם (ח"א סי'
ק"מ) שאסור לעשות צריח"ע פולטושי"ר בשבת
מעטעם מוליד כח חדש של רחיחא וכחז העטם
לדאור כ"ש ממוילד ריח ואח"כ מציא (ה"ס) דצרי
הגנת וורדים מהפסדי (ח"א כלל ג' סי' י"ד)
שהכיר לרחוץ בצבורית בשבת אע"י עשושה רחיחא
וכוי כעושה בריא חדשה מכל מקום כיון שאינו אלא
לפי שעה לא מיהפז נולד, ומשיג עליו בהרש"ם
מנמרי ציאה (ה"ל) דמצינו אסור אפילו להוליד
ריח אע"י שאינו אלא לפי שעה וכן דעת הע"י
(ה"ל) לדאור משום דמוליד ריח על הידים חז
ג"כ אינו אלא לשעה ועוד יותר מזה הקשה עליו
המהרש"ם מהא דלחין מוליחין האש מאבנים חז
הוא ע"י שמחכין הבגנים צ"ו ורש"י ואל (ועיין
צמיו"ע שם צמשנה ה"ל צ"ס הרמב"ם) אינו
אלא לפי שעה ועם כן זה אסור עיי"ש, הרי מפרש
יו"ע פסק צבור בשם מהבאון האמיתי פוסק דדורו
מהרש"ם אסור ברחי"מ מעטעם הרחיחא היעולה,
זה שייך אפילו בצבורית לה ג"כ, (ואע"י שאין אנו
קוילי צזה בהמהרש"ם רק כהשאר צעלי חשבות
הגלוונים וצראשם הגלון בעל יד יצחק ופרי השדה
המתוירים, ואח"כ תח"י כעת, אצל זה מעטעם אחר
כמו שכתבתי במקום אחר ואין כאן מקומו להאריך
ע"ה).

אלא שלכאורה דא עקא הלא במגיד ריח אינו אסור אלא אם נתכוון לכך כמו שהעבד המהרש"ל (פרק ב' דהמ"ב זיב"ה סי' ל"ד) הובא בצנ"ז (סי' תתק"א קט"ה) והבס"ט וז"ל בתפארת שמואל (סוף ס"ב וזיב"ה אוח ע"ה) וכן אינו מתכוון להטות ריחיה רק לנקות ידיו וממלא שריו (והו' משום פסוק ריחא עיין בצנ"ז סי' ה' הגני' וכן, בצנ"ה ח"א סי' ז"ב ובתפארת שמואל הני' אסור) חזי רוחא להבנים עומד בין הכרים הרמים הניל עיי"ש) אלא שחי תשרי דבדר חזא דהרמ"א (סי' ה' הגני' ס"ב) והבניא (שם סק"צ) מיוחסם בשעת המריא (שעלו משגי המהרש"ל צ"ח סי' ה' כ"ג) שאפילו אם אינו מתכוון למיגעיהם ג"כ אסור

ש"כ שט"י ט"ו) ח"ל חלל נותן הוא (היינו השלג ויבצרה) לחוך כוס יין או מים וכוהו נימוח מחליו משמע לרסק בידים לחוך הכוס אסור אשכ"י שמינו יבצר וכ"כ הרמב"א (שם סק"ג) וזה ח"ל דעת הרמב"א (ס"ה שכ"י ט"ו) הכוסר הרמיש בצבורית ובלאורה גם שם אינו יבצר מים ננימוח חלליה חלל ט"כ ח"ל כהמחבר, ואשכ"י שרצים וגם גדולים המה מחזירים לרסק שלג ויבצר לחוך המים ואינם אסורים רק לרסק השלג ויבצרה לחוך בלי שאין צו כלום והלא המה הרמב"ם, הרמב"ן הר"ן (אור שו"ת) חלל צנז"א ח"כ ש"כ סק"ג), נ"מ זה דוקא אם חלל שרעטס ואסור לרסק שלג ויבצר הוא אינו משום מוליד (כמבואר צנז"א הר"ל) והכן, ועוד כיוון דהמחבר הרמ"א הבהוט ושו"ע הרב, (שם סוף ע"ה) ויבצר ח"ה א"ה (פ' יתרו אה"ת ט"ו) אסורים לרסק אפילו לחוך המים, וכן הוא לרש"י וס' התרומות ועוד הראשונים המפרשים טעם איסור ריבוק השלג ויבצרה מחמת גולה, מי יורס ידו ורגלו גדם. וגדולה מזה כחז צחש"י דר פעלים (ח"ג ס"י י"ד) ובספרו בן א"ה (פ' הר"ל אה"ת ט"ו) הובא צ"ב ב"ה חיים (על צו"ה ס"ה ש"כ אה"ת ט"ו) דלוקקע גוש המיחיים חלל הוא בקהאפע אסור למחיות בחוך החלל הוא הקהאפע וכו"צ כמו צדר ושלג לדעת המחבר עיי"ש — ועוד רחמי' צ"ס התפארת ישראל (בצלגות שצח ואינו לא נמחית שם כלום חלל לא רחמי' אינו רחמי' ונמחיתו עלי הבהוטם וישראל ס"ה ס"ט ס"ה צוקוקי ירימאל אה"ת ט"ו) כ"ה"ס ס"ה ש"כ"י אה"ת ט"ו ויבולק"ה צו"ה ס"ה ש"כ"י שבוהצין בן צשמו"ש ש"ל דאשכ"י שיש מי שחולקים על הרמב"א (ס"ה ש"כ"י ט"ו) ומחזירים ללחוך צבורית (ואינו כבד צבורית לעיל דהדיון על הרמב"א) חלל צבורית רכב לכו"ע אסור משום ממחק (עיי' ס"ה ש"ד), דבשמו עב שייך דין ממחר מדרבנן.

(ה) **ועדיין** פש גנן לברר אי צבורית לה זב
(פלוססיגע זייטע) שרי לרחוץ
צשנת ויו"ע או לא, בהשקפה ראשונה אמרתי
להציו רחוי דאסור דכלא אפילו להוליד ריח אסור
משום גולד ופשטיי (צילא ביג ריש ט"ח) בטעם
לחם נכנס הריח בדבר שלא היה צו עדיין מוליד דבר
חדש וקריב הוא לעושה מלאכה חדשה ולכן אסור
ג"כ לסחופי כסא אשכנזי ציו"ע משום דקמוליה ריח
ורבוא להכליב דרמ"א (ס"ח תקנ"א סעי' ז') ועפ"י
פסק בע"י (שם סק"ה) ורמנ"א (ס"ח תקנ"א וס'
קנ"ח סק"ה) שאסור ליתן שמן מבישם לתוך מים

לנפש שום דבר ועוד שנית דמוליד ריח ממילא נכנס הריח משא"כ בצבורית האדם בעלמו מעלה הרחוקה נידים. אבל אחר העיון שתי תשובות הללו שחיהם גם יחד יש לרחוקן פירכא כהאשונה יש לרחוקה, להמכרש"ם נראה שס"ל כהמכרש"ל והע"ז דאם אינו מחכוין לנפש שרי אפילו בפסוק רישא דגנה הרמז"ם השמיט מיימרא דאסור לסחופי כסא אשיראי וכתב ה"ה (בפ"ד מהל' יו"ט דין יו"ו) ולכן השמיטו לפי שזה נכלל במה שאמר רבינו הרמז"ם שלגמר את הכלים (פי' נדיים) אסור צו"ע (בפ"ז מהל' יו"ט ה"ו) ואם נאמר כהמכרש"ל רמ"א והמג"א שאסור לנפש גם אם אינו מחכוין לה והא דאסור לסחופי כסא אשיראי היינו אפילו בלא מחכוין נאמר ח"כ עדיין קשה למה לא הביא הרמז"ם הא דאסור לסחופי כסא אשיראי לאשמעין דאפילו אם אינו מחכוין לנפש ג"כ אסור דמה שבי' הרמז"ם דאסור לגמר הצנדים מזה אין אנו יודעין רק שאסור לגמר במחכוין לה כדרך העולם אבל בלא מחכוין לה מנא לן אלא ע"כ ס"ל להרמז"ם דהא דאסור לסחופי כסא אשיראי (אע"פ דפשוט בלא מחכוין משמע) רק במחכוין לנפש נאמר וא"כ שפיר נכלל זה במה שבי' שאסור לגמר הכלים וזה כהמכרש"ל והע"ז, ומה שכתבנו בפירכא השני דכאן עושה נידים משא"כ ריח שממילא מעלמו נכנס בו, יש לשדות בה נרגא דע"כ מי הניח הכובש על הצנד הלא הוא הניח נידים ודומה להא דאיתא (בילה ל"ג ע"א במשנה) אין מוציאין את האור לא מן העלים וכו' ולא מן המים וכו' ופרש"י ולא מן המים פי' נוהגים מים בכלי זכוכית לנכח ונותנו במה כשהמשם הם מאוד והזכוכית מוציאה שלהבת ומוציאין נפוחים ומגישים בזכוכית והיא צוערת עיי"ש, הרי דלפניי שאין האדם מוציא האש מן המים רק החמה הזורח על המים מ"מ כיון שהוא מניח הדבר שם לנורך זה אסור משום גולד וא"כ ה"ה כלא ווא"י"ה מותר לרחוק במו צורית מאחר שאינו מחכוין להעלות רחוקה, ומ"מ כיון דלהמכרש"ל הרמ"א ומג"א אסור וגם עושה נידים ממש (ואיכא פסוק רישא) ח"כ מי יעבור על דבריהם בשלט נפש, ועיין בחש"י ח"א סי' ל"ב, תשו' יעב"ץ ח"א סי' מ"ז, ובהל"ק ח"ב סי' ד' להרי"י תניא היעב' דבריהם) ונפרט שפוסק דורנו המכרש"ם ג"כ אסור בדין דיליה (אף שאין קיי"ל כותבי' שהוא מטעם אחר), — ואף שמי שנוהג היתר לרחוק בשבת בצורית לא אין לו על מה לסמוך דכן כתב בס' מורח שבת (סי' שכ"ז אות ע"ו) וז"ל

נשאלתי כמה פעמים אם שרי לרחוק עם צורית גוש או לא מחלב ונו"ט והלא סיכה כשת"י.

השבתי, הגם שיש מרביתנו גדולי האחרונים שמחמירים, אבל בבורית (וי"ק) שלנו שנותן טעם לפגם ביותר כי יש בו כעמיש"ע חלקים, בין בשל גוש ובין בלה, שרי. ואפילו לכתחילה אין להחמיר לאחרים, והמחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים.

שוכ"ט לכבוד הרה"ג מאוה"ג חוב"ט בנש"ק
וכו' מוה"ר אברהם יעקב שלוש"א אבעלעס אב"ד
ששאסטא והגליל.

אחרשה"ט מר יאמין לי שאני טרוד בהקפת כל
הראש, ואעפ"כ שואל ומבקש ממני שאשיב לו
תומ"י, הנה לא אלמן ישראל ב"ה, ויש ויש בלע"ה
גדולים במדינה שקשנם עבה ממתני, שיכולים לפנות
אליהם בדבר הלכה למעשה, ואעפ"כ מפני שכבר
כתב לי וכו' שנהנין לו הרבה פגיתו לכבודו מכל עסקי
להשיב לו תשובה מאהבה תומ"י בס"ד כיד ה'
השובה עליו.

אודות מי צורית אי מותר לרחוק בהם בש"ק,
ובש"ס אם נותן המי צורית תחילה
במים, ורוחץ עלומו מהמים, דרכי צדקין שאלוה אלו,
אם צא יצא ע"כ לפני חומר לו אסור אפילו אם
כיה מותר מדינה שלא יצא להקל באיסור חמור
דשנת האסור מדינה, נפרע דבדד התמיה שאין
העולם יכול לחלק מדעת עלומו בין זכ לזה, ובג"ד
ולענ"ד בס"ד דאסור מדינה בכל האופנים ואפשר
שיחתי בעזה"ת.

המחבר צו"ע או"ח סי' ש"כ ס"ע פסק
(ובוא מגמ' שנת נ"א) השגל והכרד
אין מרסקים אותם וכו' אבל נותן הוא לתוך הכוס
של יין או מים וכו' נימוח מזליו וכו' וכן אם
הניחם בחמה וכו' ונפשרו מותרים, ויש ג' טעמים
באיסור הריסוק, טעם רש"י דקמוליד, טעם רמב"ם
(פכ"א מה"ש) גזירה שמה יסחוט פירות העומדים
למשקין, טעם הר"ן משום סרך מלאכה, והנה
מדפסקו רוב הפוסקים והמחבר מכללם דאם נפשרו
בחמה מותרים, ע"כ מוכח דעיקר הטעם לא משום
נולד כרש"י, דא"כ היה אסור אפילו אם נפשרו
בחמה, אלא הטעם כהרמב"ם או כר"ן, ונפשרו
בחמה ל"ש סרך מלאכה דנעשה מזליו, ולא משום
שמה יסחוט, ואף שיש מן הפוסקים שכתבו
דבהניחם בחמה ל"ש נולד, אבל כבר כתב המג"א
שם סק"ד דלהרמ"א סי' ש"ח סע"ג גם צדק היה
אסור משום נולד אלא"כ עיניכם צמים וכו' כר"ן.

היוצא מזה לדעת מג"א כיון שרוב הפוסקים
פסקו דבהניחם בחמה ונפשרו מותרים,
ולרמ"א אפילו לכתחילה יכול לעשות כן, א"כ טעם
לרס"ק בידים אסור ע"כ לאו מעטם נולד הוא,

הנה המ"צ (בציאור הלכה סי' שכ"ז סי') מצא
מהגר"א לאסור לרחוק צהלצ עכ"פ מדרצק
משום סיבה כשח"י, אבל בצורית ליכא למיחש דהלא
ה"ל (היש סי' מז) כ' להתיר אפילו לטעום צורית
משום דנוטלפ"ג, וידוע שצורית שלו שיש צו הרבה
מיני חטירות כעמשי"ט היו עוד יותר נטופ"ג
מצורית של זמן ה"ל, ומלאחי דדרכ"ת (סי' לה אות
פ"ד) שהציא מהיד אפרים כן שצורית של זמנו יותר
נוטלפ"ג מחמנו של ה"ל, ואני חומר שצורית של
זמנינו עוד יותר נטופל"ג מצורית של זמן היד
אפרים, וכ"כ דרכ"ת משמ"י דהתשובה מהלכה
(ח"ג סי' של"ב) להתיר תשלי שפל צו צורית
ממ"ט כי הצורית נטופל"ג, באופן שכל פולפולא צדק
אינו מן הלוך וגם האוסרים מדור שלפנינו מודים
דשרי לרחוק לכתחילה בלא שום חשש, והמחמיר
יחמיר לעלמו ואל יורה כן לאחרים.

פה גייהיזל אור ליום ה' שנת תרנ"ח ג"א (תרפ"ט)
לפ"ק לס' ויקהל

משה שטערן

ע"כ כתבתי אז ועתה יש לי בעה"ת להוסיף
כחנה ובהנה רק מחמת מפת הפנאי אקצר ואומר
שלי' לכו"ק אהובי המו"ל מוה"ח הגאון ה"צ חמרת
הימים שלוש"א ונא להודיע רעתו הרמה בענין זה,
כ"ד המו"ל נכדו הנאמן המשתתחה מרחוק מול
הדרת קדשו ומאוות עונג שבת באהבה רבה ובאהבת
עולם.

הנ"ל

סימן פה

שייך לסימן הקודם

ובאן קנה מקומה תשובת כ"ק אאמו"ר
הגאון ה"צ שר התורה אור עולם וצ"ל ה"ר שכתב אז
כמו שהזכרתי בתשובתי, ומן שמיא קא זכה כבוד
יריד"ג הגאון ה"צ חו"פ חוב"ט בנש"ק מו"ה ח"ל
רייטש אב"ר העלמען, בעת אור הורחיו וזרח
בווילאמסבורג יצ"ו בתשובה שלימה זו והרפ"ס
בספרו העניקו טהרת יו"ט כצורתה וכן אעתיק אחריו
ויישר כחו וחילו לאורייתא.

שאל נוחן השלג והצדד צבוס יין או מים והוא נימוח מאליו דמותו, והתם ליכא גולד כלל כיון שאינו ניכר, וגם סרך מלאכה ל"ש דמאליו נעשה, וגם גזירת סמיטת ל"ש דתעורבות כמ"ש החו"ש שם, ועוד דלף צבכ"ג דנוחן צבוס לא החיר המחצר רק בנימוח מאליו אבל לא להסך בידים אפילו צבוס, ומכ"ש צבכ"ג במי צורית דשיך אפילו צבכ"ג כל ג' איסורים לג' טעמים וגם עושבו בידים א"כ ודאי אסור.

ואי חלם מותר לאכול בשר בימים שצין ר"ח מ"א לט"ב, הנה המחבר ס' חקניא ס"א כתב כל מי שיאכל בשר במקום שנהגין בו איסור פורץ גדר הוא וינשכנו נחש (והוא מחשו' הרשב"א) מ"מ אם חולה שמחוק לו מאכליו חלב, או אפילו אינו חולה רק שיש חשש עפי רופא שיחוק לו מאכליו חלב מחיר צ"ח סימן חקני' צ' ומג"א לאכול בשר עוף שלא היו מקריבין ממנו קרבן, ואין שמחה אלא בצבשר בהמה, וגם בשבועות יטקב ח"א ס' כ"ב כתב דכל הבא לשאול בימים אלו שאינו יכול לסבול מאכליו חלב מחמת איזה מיוחד וחולי קצת אינו מחיר לו לאכול בשר עוף, הכלל בזה דהכל לפי ראות עיני המורה שאלם הטעם פרולים בעצירה זו יש להחמיר עפי ואם רואה שבאמת חלוש הוא ואומר שמרגיש בעלמו שמאכליו חלב מחזיק לו מותר בצבשר עוף עד ז' מ"א.

ובזה אומר להדרי' שלום מאור לו כל מיני עובות ישיטות ונחמיות בכלל כל ישראל המלפים לרחמי שמים חמיד, כ"ד הכותב וחיותם צרגשי כבוד ויקר

יום ג' לסדר רבירים תרצ"ה לפ"ק, נאוועזאמקי תע"א.

אברהם שטערן

(כ"ק אאמ"ד הגאון"צ שר התורה הר"ע עצום ובקי גפלא וצ"ל ה"ר נשרא על פוקר אש באוישוויץ ביום חרוץ אף כ"ו סיון תש"ר ביהר עם אמי מורתי הצדיקת המפורסמת במעשיה ע"ה, ה"ר ארץ ארץ אל תכסה רמם)

פירות הנושרין להלכה:

(א) אם חליש מותר לאכול בשר בין ר"ח סני"א לט"ב (ד"ה ואי).

והארכתי בזה לפי שראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ק"מ שהוכיח דין ש"ע זה בענין שביית מי זאדה צו"ע וצרוצ פולווער בשבת, וכתב בפשיטות דטעם איסור ריבוק שלג וצדד משום גולד הוא, ולא הזכיר כלל דלרוב הפוסקים לא מטעם גולד אסור, ומכ"ש לפי דקיי"ל דבהפסדו בחמה מותרין ס"כ ליחא בשלג וצדד דין גולד דצטודן קרושין נמי חורח משקין עליהם נכ"ה, אלא טעם האיסור ריבוק או משום סרך מלאכה כהר"ן, או משום שמא יסחוט כהרמב"ם, ועכ"פ הא פשוט וצדד, דאף דפליגי האחרונים אי מותר לעשות צדדיות בשבת או לא, דצו"ת שטרי דקד אר"ה ס' ל"ו מחיר, וצו"ת מהרש"ם ח"א ס' ק"מ אוסר (תשו' לגושי מרדכי שהזכיר מר אין לי) כל אחד טעמו ונמוקו עמו, אבל לרחוק במי צורית ודאי לכו"ע אסור דחוק מזה דל"ש הטעם היתר בצדדיות צדדיות זכר, דצדדיות יכול לשתות המים בללא", והריתחא רק גורם ואינו עושבו בידים, ומחקן נמי ל"ש דאין כוונתו לחקן הצדדיות אלא המים, וגם צאובלין ליכא מכה בפטיש עמ"ש בשערי דקד ה"ל (ומה שמחה צו"ת מהרש"ם דנעלם לי ירושלמי שבת פ"ז דמבואר דשיך צאובלין מכה בפטיש, לענין גם צעל שטרי דקד לא כתב רק דאינו נוהג מבצ"ב צאובלין מה"א אלא ענין מחקן צאובלין דאסור משום ענין מכה בפטיש נגשו צ" ומדצנן שיך מבצ"ב אף צאובלין וכמ"ש הלבוש ס' ש"ה) וכל החירים אלו ל"ש בפלסטיניע זיפיע דהריתחא בידים עושב, ועיקר כוונתו על המי צורית, וגם שיך צ" מכה בפטיש דלאו אוכל הוא, ואם "השויס" הריתחא עבה וגושה היא א"כ שיך נמי ממחק, וגולד נמי יותר וצדדיות ששם הריתחא לצד דבר חדש אלא המים משקב כצחילה, אבל הכא המשקב גופא נחבוי לריתחא "השויס".

וחזין מזה דגולד הוא וגולד אפילו לשעה נקרא גולד וכמו שהוכיחו הח"י ס' ל"ב ומהרש"ם ס' ה"ל, הכא במי צורית שיך נמי משום סרך מלאכה ועובדא דחול וכמ"ש הר"ן, וגם גזירת הרמב"ם דמה בריבוק שלג וצדד גזרו מפני דבר אחר דל"ש בשלג כלל שמא יסחוט פירות, מכ"ש צדדיות צ" לנזור אטו צורית גופא דכוי צאוחו דבר עמו, ואם כן אין חילוק אי רוחץ במי צורית עמו, או שהטיל המי צורית חתילה למים ורוחץ במים, דסב"ס מוליד ריתחא דכוי ממח, ומחקן ומכה בפטיש, וממחק, וכ" כרין ציטול, ועובדא דחול, ואינו דומה למ"ש המחבר בסי' ש"כ ס"א

סימן סט

(תשובה זו כתבתי עוד בהיותי ברעברעצין)

נשאלתי,

במקום שאומרים בשבת ק' שיר היום ושיר הכבוד, מה הרין בשבתות שמר"ח אלול עד שמ"ע, אם אומרים תחלה השם אורי ואח"כ השיר היום והשיר הכבוד, או להיפך (עיין ברבי"א ור"ח סי' תקצ"ח סק"ב וסי' תרכ"ב סק"א ובתשו' אמרי יוסף חאו"ח)

השבתי

לפענ"ד יותר נכון לומר מתחלה לדוד ה' אורי ושוב שיר היום ושיר הכבוד. אולם במקום שכבר נהגו לאחר אמירת לדוד ה' אורי וישע'י עד לאחר שיר הכבוד אינם מחוייבים לשנות, אבל טוב יותר לנהוג לכתחילה לומר לדוד ה' אורי וישע'י מקודם.

(א) **ראיתי** בברכ"י (או"ח סי' תקנ"ח) שכתב דמקום שאומרים אבינו מלכנו

בשנה (בר"ה ובחודש אלול) מתחלה י"ל אבינו מלכנו ואח"כ נדחק (ובהי'א) בן משמים דא"ה ובעל השמים ושכניה"ג) וטעמא לא כתב. אבל לקמן (סי' תרכ"ג) כתב בברכ"י בשם השכנ"ג דאף לנדחק הוא חדיר י"ל אבינו מלכנו קודם דיותר שייך אבינו מלכנו לאלו הימים, ועוד דנאמר בצדק ובמנוחה וכ"כ בספר יד מלאכי דחדיר של זמן עדיף מחדיר של כל השנה וכל הני טעמים שייכים גם בניד"ד לדוד ה' אורי שייכים לאלו הימים וגם אומרים בצדק ובמנוחה והגם שהברכ"י (שם סי' תרמ"ג אות ז') כתב לדחות טעמי השכנ"ג מש"ס (סוכה י"ז עיי"ש) מ"מ בניד"ד כ"ע ודו שגדור ה' אורי קודם, דמקודם ותדיר היא איבעי בש"ס ולא אפשרטא והכמנ"ס פסק דלח"ה שגורח יקדים (עיין ש"ס אצחים לד"ק ורמב"ם פ"ט מהל' תע"ט) ועל דברי הע"ז (סי' תרפ"ח) שכתב דמשמע שיש לנו לפסוק

דחדיר עדיף עיי"ש טעמו, כבר תמה עליו השאג"א (כל' לילית סי' כ"ח עיי"ש) ובתשו' אמרי אש (או"ח סי' י"ג וי"ג) הביא מהרע"ב שכתב דנראה דחדיר עדיף והתו"ט כתב לפרש טעמו (של הרע"ב) כעין מה שכתב הע"ז ודריכה"ב י"ג כ"ע כמו שחמה השאג"א ועיי"ש בלמרי אש (בשחי תשובות ה"ג) דברים נפלאים. א"כ לדוד ה' אורי קודם מאחר דמקודם דוד אמרה ושייך ק"ה כנחת

חדיר ג"כ כ"ל אולם נראה דאפילו נאמר שסבת השכנ"ג יד מלאכי נדחו לגמרי מכת קוש' בברכ"י מש"ס (סוכה ה"ל) ואין ללכת אפילו לטוס' עכ"ל הדבר ברור שיש להקדים לדוד ה' אורי לשיר היום ושיר הכבוד דברים אלו דברים (ברכות) עמוד הפני' והל"ח על כור הכתה למח ס"ל נג"ה דמנכך על היין תחלה ואח"כ על היום הא קידוש היום דלאורייתא לברכת היין דהוי דרבנן ולאורייתא דמקודש טפי לגבי דרבנן עיי"ש מה שחילטו ודיש ק"ה חילוק בנייהם כמו שכתב בתשו' אמרי א"ש (סי' י"ג ה"ל). אבל עכ"פ יולא לנו מדריכה שרק אם החדיר והמקודש שניהם במדרגה אחת הן עומדים אז לא אפשרטא אבל אם מדרגת אחת מהן גבוה משל חבירו אז המדרגה הגבוה עיקר (ועיין בלמרי יוסף שכתב מזהב דברי השאג"א) ור"כ לפי"ל לדוד ה' אורי שדוד המע"ה אמרה וכו' דברי קבלה כעין דלאורייתא ונמנה בין כ"ד ספ"ק משא"כ שיר היום ושיר הכבוד שאינו לא דברי קבלה ולא גם דרבנן אלא שיר נאה ויפה שחברו הגדולי האחרונים מפסוקים שונים בודאי לדוד ה' אורי קודם וזה ברור. והגם שיש מי שאומרים ששיר הכבוד דוד המע"ה חיברו אבל עכ"פ כנ"ד ספרי הק' לא נכנס. ואין להקשות דלפי"ל למח לא כתבו הוי רבותינו (דלעיל) לנדחק קודם לאבינו מלכנו כי נדחקר הם פסוקי חתלים ומקודש מאבינו מלכנו, דזה בודאי ליתא, מאחר שלא בן סדרס דוד המע"ה אין לו דין כהנאים וזה פשוט וסברה זו מרוממה ברמ"א (סי' י"ג בהג"ה הראשון) והבן. — עכ"ל לא אמרתי דברים הללו אלא למקום שאין מנהג קבוע בזה, אבל במקום שכבר נהגו מיומים קדמונים כהיפך אינו נכון לנעול המנהג מאחר שדחוק י"ש ליישבו. [אחרי בואי לארל"ה"ב מלאכי בתשו' מהר"ם מרומנובורג האחרון סי' י"ח שיש להעיר מדבריו על דבריו ועיין בתשו' בית נפתלי סי' י"ג מה שבי' בדין אמירת שיר היום אחר תפלת שחרית קודם לילית הס"ח בר"ח ואחר שיר היום חיפך אמירת ברכי נפשי עיי"ש.

חדוש אלול שנת תש"ב פה דעברעצין יע"א

משה שטערן

סימן צ

(תשובה זו כתבתי עוד בדעברעצין יצ"ו)

אל מע"כ הגאון הגדול צ"ת חו"פ כש"ת מו"ה חי"ל
רייטש שליט"א אב"ד העלמנעץ יצ"ו

קצת הערות על ספרו הנחמד סודות יו"ט ח"ג.

א) בדה"כ לא נחשב ונחנית ולא כנגד המורדים
ופושעים שאינם מניחים למול בנייהם
והאריך לנדר וללצן, שמי שנמנע אוני מניח למול בנו
אסור לקרותו לחורב, בנפירות רב כדרכו בקודש,
ולנפוק הביא חשו' הגאב"ד ריסקאווא שליט"א
שהסכים ע"י עיי"ש וקודם כל שיה אומר ישר כמו
וחילו לאורייחא, שעמד בפרק למען ברית קודש ששם
בנשרינו כראוי וכיאה לאיש רב פועלים אשר אם
קודש חוקד בקרבו ועומד לגם שמו, ומה שנוגע
לעיקר הדברים הלכה למעשה גם אני כבר נשאלתי
זוה מהפכרים סביב לקהלתי שנמלא כזה צבור
אחר החורבן הנורא במספר זעיר בהסבירה והשכתי
להלכה ג"כ שאסור לאכזר לעמוד לפני התיבה
ביום היאבה"ל או לקרותו לס"ח וגם לענות אמן
אחר קידוש או ברכה שיחמך בע"כ נגד רצון הקהל כי
אסור להניחו לומר קידוש וכל דבר שבנפדושה
בניה"ל, וכבר פסק בן הגאון מאור הגולה בעל
שאל ומשיב ששאל על אחד מהזדים אשר לא רצה
למול את בנו באמרו שאף שלא ימולו מ"מ לא ילא
מכלל ישראל, מה דיו של האב לענין קריה"ל וכל
דבר שבקדושה והשיב (בשו"מ תינח ח"ג סס"י
ס"ד) דאין לקרותו לחורב ואין ללרפו למנין עשרה
והוב כחיו יהודי כלל והאריך בדברים נעימים
עיי"ש (ונכתה אין הספר תח"י להעתיק דבריו, כי אז
חזר שאלה היה אל"ל) וכדי שיה מרובותיו היותר
גדול מדור שלפניו הסכים לכל מה שכחזר וכיוון
להוציא גאון הדור אור עולם שכל ישראל נשענים
עליו כבזרחו בקדושה ובעברה. [וענין בחשו'
הגאון מקאווא מהר"א זוק"ל בחשו' רע"ז
הילוליהימער ח"ח סי' ה].

ולפי שזאתו זמן כפסע אחת נשאלתי גם על
מחללי שבת מה אדון ביה האכרתי לנדר
הדבר עד שדי יד ככה נוגעת ועשה אקלר מאוד
ולא אציו רק מה ששייך לספרו הבהיר שהזכיר
בדבריו היקרים, הגב אם ללרף מהלל שבת למנין
אמתי בפשיעות שבדיוא ח"ו ללרפי ודלא אן קיי"ל

דחפלה כנגד תמידין חיקון, ונדי דקיי"ל בשו"ע (סי'
י"ה ס"א) שערבין נמנה לעשרה עכ"ל מחלל שבת
אין ללרפו, ודלא גם קרבות מקבלים מפושעי ישראל
ומעט"ז ומחלל שבת אין מקבלים (עיין חולין ה')
כמו כן תפלת מחלל שבת שחפלה נגד תמידין חיקון
אין מקובלת ונדחה מלפני אציו שבשמים ואין
אפשר ללרפו למנין, ובפי' כחז בפדמ"ג (א"ח סי'
י"ה סק"י) דמומר לע"ז ולחלל שבת דיו כגוי ואין
ללרפו למנין עיי"ש, וכבר כתב הרמב"ם (בפ"ל מהל'
שבת הע"ז ופס"ז מהל' עירובין הע"ז) דמחלל שבת
הוי כעט"ז ודיו כעכ"ס לכל דבר עיי"ש, וכיב
הבעל העיטור פירש משמיה דמדרש חז"ל ושמו
בני ישראל אח השבת מי ששומר שבת מקרי ישראל
אכל מי שאינו שומר שבת אינו מקרי כר ישראל עכ"ל
(רובא בחשו' חתן סופר סי' כ"ט וסי' מ"ג עיי"ש
עוד בסי' י"ד) ובתשובה אחרת (סי' כ"ח) נשאל
החתן סופר או שרי לקרות מחלל שבת לס"ח והשיב
דחו"ש לקרותו לס"ח וללרפו למנין (ואם אומר שמה
שבשדותיו עושים מלאכה יש לו ע"ז היחר עיי"ש
בחתן סופר מה שכחז בכה"ג אפילו אם אלו יודעים
ששקר בפיו ואין לו היחר יש להקל אל"ל) ובכח
דמחלל שבת הוי כמומר לכה"ל ודיו כגכרי עיי"ש.
ומלאחי במהר"ם ש"ק (סוף געיון) וז"ל ועליו
להרחיקם בכל מניי הרחקות עיי"ש ובכחז נשק
ככרוביאל על בני המכבדים אותם בצואם לביה"כ
וקוראין אותן לפני ס"ח עיי"ש ובתשו' מהרש"ג
(מהגאון מסעמיכאל ז"ל בח"צ סי' פ"א) השיב
להשאל אותו אם שרי לקרותו לס"ח למי שדר עם
נכרית בדיניהם והוא רוצה לענות לס"ח בשבת לפני
היאבה"ל והשיב דח"י לקרותו ואם סגבה בדבר
כשלא יקראו אותו אז כשקורין אותו אין לענות
אחריו אמן וכן אחר קידוש שלו אין לענות כלל וזיון
חשו' מורו הגאון מהר"ם שיק (חיו"ד סי' רמ"ט)
ואני אציין לענין בפדמ"ג ח"א סי' קכ"ה סק"ח שכן
הוא בצירור, ועיין עוד שם במהרש"ג (ח"צ סי'
מ"ט) שמחלל שבת בפדמ"ג אין לקרותו לס"ח
ובפדמ"ג לרפו לקרותו ראשון עיי"ש וכל מי שקרא
כהן מחלל שבת לס"ח ראשון אפילו במקום שאין
כהנים אחרים הרי זה ככלל מצוה קדושה כהונה
אחרת וחלילה לקרותו ראשון ונצות ככה"ל (וזה
כחז שאפילו במקום שקורין מחלל שבת לס"ח ככה"ג
בזו"א אסור) ומה שאנו קוראין [בקהלות יוראפ
בארן הגר] מחללי שבת לס"ח מחלל רצוני לומר
דכלא רובא דרובא מחללי שבת שלנו הם מחללי שבת
לחיאצון אהבת ממון וכיו"צ ולא להכעיס ושמא
ככה"צ אינו דיום כגכריס מאחר דעטם המחלל שבת

היו נכבדי כעו"ז הוא משיב דבור כמנעם
 בראשית וזה אינו כופר אלא הורגה וכלל מנעם
 ויראה שיקראו אותו לס"מ, וכן מלאי חשבה אחר
 ארובת צביון ליון (מכדין כי כ"ג) עיי"ש
 באריות, אך מאחר שראיתו בדברי הפרמ"ג (ח"א
 סי' נ"ה ב"א סק"ד) שצפי' בחב דרך בשאר
 איסורים איכא חילוק בין להכעיס ולחייבון ולא
 בזמנא לעו"ז וחילול שבת חזרתי מה ובתשו' חתן
 סופר (סי' מ"ג) האריך מאוד והעלה דמחלל שבת
 אין שום נפ"מ אם לחייבון או להכעיס הוא, מחלל
 את השבת בכל אופן דיו כנבדי ולא הביא דברי
 הפרמ"ג (ה"ל), שזב מלאחי בשאר' מנחה אלעזר
 (ח"א סי' ע"ד) שהביא דברי הצנין ליון (ה"ל)
 ודוחה דבריו בשתי ידים ואלא לחלוק עליו בכה עיי"ש
 וקדיו עמו כי כן כתב הפרמ"ג (ובמנחה"א לא הביא
 דבריו, וגם פלא שלא הביא דברי התור"ש שצפי'
 כתב כן בס"י ב' הובא בחתן סופר ה"ל אך שזב
 נחמתי דהלא הביא המנחה"א תשו' הגאון מהר"א
 אסאד חיד"י סי' נ"ו והוא ה"ל הביא שם דברי
 התור"ש הלו והבטיח לחזק בראיות עולמות) ושיקר
 העטם שאנו מליין לקרחת לחוריה ע"כ היו מעטמו
 של הגאון בעל המהר"א (אסאד סי' ה"ל) שנשאל
 צנין מחלל שבת בפרכסיה אם יונע צנין שלט
 נעשה יו"ג לאסור בשאר' והאריך דרך אם בלא עדים
 לפני צ"ד להעיד עליהם צפניהם רק אז עושין
 במנעם יו"ג אבל לא בלא"ה וזה לשונו וכו"ל לאסור
 היין צמנעו היינו נמי לפסול גופו ממש לעשותו כגוי
 גמור פשיעא דאם לא העידו עליו צפניו בחילול שבת
 וידוע כי הם מתבטלים בכל שאר מלות התורה
 ומהרים משארי עבירות התורה אין דיום כמומר
 לע"ז לאסור יין צמנעו, ומה גם כעת היום צמנעו
 שהדור פרוץ מרובה אין להרחיק כ"כ לדחותם
 בשתי ידים חלילה שלא יפקרו עפי ויותר עוב לקרס
 צרוע עכ"ל, הנה בשאר' מנחה"א (סי' ע"ד ה"ל)
 התמרח על שבוש זה של הגאון מהר"א והשיב על
 כל דבריו לכל פרט ופרט ואחר העיון יש להשיב
 בפשיעות על הערותיו של הגאון בעל מנחה"א דמאחר
 שיי"צ אפילו צמנעו של נכרי אינו אלא איסור דרבנן
 ולאו דאורייתא ק"ו יין שנעב בו מחלל שבת
 בפרכסיה אין להשיב על המהר"א מענינים
 הנזכרים בפוסקים לגבי איסור דאורייתא כמו
 שחייטה, ומה שכתב המנחה"א על המהר"א דהא
 דחידש לן שבזמניו שהדור פרוץ מרובה אין
 להרחיק וכו' שלא יפקרו עפי וכו' (כ"ג) זה
 לשונו (של המנחה"א) ותמתיי שהוא נגד דין מפורש
 בשו"ע (יו"ד סי' ש"ד סעי' א') דמ"א שמגדיל למו

שהוא חייב ידיו אפילו יש לחוש שעי"כ ילא לתרבות
 רעה אין לחוש בכך ואף שהע"ז פסק שם מי"מ
 הנה"כ החזיק בדעת הרמ"א וכן התשב"ץ וגדולי
 האחרונים כנזכר בפ"ח (שם) וכו"ש מה שאין
 להחיר לשחות מיין שנמחללי בשבת בשביל שלא
 יפקרו עפי ובפרט מה זה שלא יפקרו עפי אם מחלל
 שבת דיו כמומר הרי לא יוכל לפקור עפי עכ"ל,
 ולפענ"ד בלי שום ספק לא נעלם מהגאון המוצהק
 הבקי הנורא בעל המהר"א דברי הרמ"א ה"ל, אך
 החילוק עלום בין יחיד לרבים בודאי יחיד מנדוי' אם
 לריך לעדותו ולא איכפת לן אם יתפקר עפי אין
 עשיו את שלטו והקולר חלוי בלוארו משא"כ דבר
 הנוגע לרבים בודאי לריך ומאוד לריך לדקדק שרבים
 לא יתפקרו ע"י גזרתינו כדי שלא ילמח היום מה
 יו"הי' ההפסד גדול יותר מהתועלת והתכלית לא
 נגיע זה צורק, ומה שתמה המנחה"א דמאי זה שלא
 יפקרו עוד והלא דיום כבר כמומר חומה אקרא מה
 זו קושי' והלא בודאי איכא ואיכא שלא יפקרו עפי
 דהלא כל זמן שהם באים אללנו עומדים צביכ"כ
 וצביכ"ד עמנו, עוד יש תקוה שיחזרו בתשובה
 ושמו"ע ע"ז שנתקו אחת בשתי ידים לא יבאו חו
 ציינו ולא יבי' שום תקוה שיחזרו בתשובה לשב אל
 ה' ולחורו ושיגדלו צביהם על דרכי התורה וכו"ו
 ופשוט, ומה שתמה המנחה"א על המהר"א דאך
 נחיר ע"ז שלא יפקרו עפי המחללי שבת לשחות יין
 שגנעו בהם עיי"ש לא יזיתי לירד לסוף דעתו
 בדולאי אם היה הדין צורק לאסור יינם שגנעו בהם
 אז היה הדין עמו אבל מאחר שהמהר"א דן והעלה
 דאם לא העידו צפניהם צ"ד שחילול שבת
 צפרהסיה צפני עשרה אז אין דיו כדן מחלל שבת
 צפרהסיה שהוא כמומר לע"ז לנסך היין צמנעו,
 בודאי שפיר סיים דהגם שענין זה שגריך להעיד על
 המחלל צפניו צפני צ"ד לא חזר בפוסקים ע"ז
 צכ"ג לאסור צנרא יש לנרץ לסניף לחידוש דין זה
 הוי סכרס ישרה שדור פרוץ על המרובה אין
 להרחיק צבים אלא אדרבה לקרס צצורו ורלוחם
 הדברים למי שאמרם הגה"ק בעל המהר"א
 זוקללה"ה. עכ"ל בודאי מי שחנחו פתוח בשבת
 וכוה מוכר שם סחורו שמשפטו חרין מקמח"ז
 הח"ס (בשאר' חת"מ סי' ק"ה) ואלוי הסכימו כל
 האחרונים צבוחיו שצנולה ג"ע (וראה גם בשאר'
 אחיעזר ח"א סי' כ"ד) שלא מחלל ישראל מאחר
 שחילול שבת כזה מפורסם לעיני כל וכאלו נחקרה
 עדותם צ"ד (עיין ה"ע בשאר' אחיעזר ה"ל) הדין
 כהמנחה"א שיינו יו"ג בלי עדות צ"ד ואין לנרץ
 אפילו לסניף הוי סכרס שלא להרחיקם שלא יפקרו

עפי, דכבר כתב קמח"ל הח"ס (תשו' חאה"ע סי' ל"ו) שאין להחיר מניקה אפילו מחשש המרה דחס של בעל והאשה, והבוסף לומר דאפילו לע"ז (ציו"ד רס"י של"ד) שחולק על הרמ"א שאין לגדוד במקום שיש לחוש שיאל עי"ל לתרבות רעה, היינו שאם כבר עבדו לא יעשו העובדים בלי לודא אכן אחר הנופל אבל אם בנעל אחד יבקש ממנו להחיר לו למעטד איסורא, ואם לא, יאל מן הדת חלילה לנו להחיר לו אפילו איסור קל דרבנן עכ"ל, ודברת הח"ס שייך אפילו אם רבים יאלו לתרבות רעה עי"ל ואין צידימו להקל אפילו באיסור קל דרבנן ולהחיר להם בשביל שלא יאלו לתר"ד, ושבה מצדתי מחש"י מהר"א חסד"ר (חאה"ע סי' ק"מ) שביינן לסדרת הח"ס בזה גם להע"ז עי"ש, ובסדרת זו האריך בעל העקירה (שער עשרים) בענין אחר הובא דבריו בקיבור באר"ה (החדש מספיקא בהגדה הגאון מהרש"ס סי' תקנ"א אות למ"ד) וא"כ בודאי אין להקל ח"ו לשחות יין ממעט במקום שבהם בגלל מחללי שבת בפריסה"א שמבואר בפוסקים שמגע יינם יי"ג (עיין בב"י סי' קל"ט ציו"ד בשם תשו' הרשב"א ובתשו' ריב"ש בסי' ב' ובתשו' חתן סופר בי"ל באריות) בשביל חשש שלא יפקרו עפי עי"ל ואפילו אם ברור שעי"ל יפקרו, עכ"ל ח"ו להקל לשחות יינם בשביל זה, ובהו בודאי הדין עם המנה"א אך מעולם לא עלה על דעת הגאון בעל המהר"א להקל בכה"ג ח"ו, אלא כמו שביארתי לעיל דבריו. — הנה לעיל כתבתי בפשיטות ודבין עם המנה"א עד הצנין ליון ואח"י מלאתי להרבה גדולי עולם שסבמו ע"ד הצנין ליון, והם הביט יתקן (ח"צ מו"ד קונט"א סי' כ"ג ובחאה"ע סי' ס"ה) דע"ת (יו"ד סי' ב' סקכ"ז) תשו' מהרש"ג (ח"א חיו"ד סי' כ"ה אות ו' וח"צ סי' מ"ג) תשו' רב פעלים (ח"צ חאה"ח סוכ"י י"א) שד"ח (מסכתת מ' כלל פ"ו). עכ"ל למעשה בזמנינו אין דרכי לפסוק בהגה"ק בעל מנה"א כדי שח"י אל יתפקרו עפי. [ודברי הדבר יהושע ח"צ סי' מ"ט בן מרפסין איגריין וחלילה לשמוע לדבריו במתכת"ה]

(פירוש הנשפך בסוף סי' צא)

סימן צא

המשך לסימן הקודם

ב) וכאן מוכרח אני להעתיק לשון התורה חיים (להגאון ר"ש סופר ז"ל דומ"ל דקב"י בפעטס סי' נק"ה אות ג') וז"ל עיין מג"א (סי' קל"ח סק"ד) בשם ס"ח וקל"ר כהערתו שכ' שלא

איסור חדש) ועיין בשערי אפרים (שער ח' סעי' ל"ד) וז"ל ומי שחשד לעצירות מותר לקרותו אם לא שהוא פורסם לבעל עזרה שגשגה צפרהסיה ולא ידע עול בושח או מי שמלגלג על דברי חכמים ורגיל לדבר דברי אפקורבות כיון שהוא ממכחישי התורה צפרהסיה אין זה מצדך חלל מנאף ע"ל, ועיין בתשו' לגושי מרדכי (מהד"ת חזו"ח סי' כ"ח וכו') הוצא בס' שערי רחמים (שם על השע"א פ'). [הנה כל זה נאמר בצרור' יוראם — וצפרע בצרף הנה זהו אנשי הקהלה היו ומאזים מחללי שבת ולא היה כח ביד הקהל לדחותם אבל בצרור' צ' (באמריקא) שכל רב ורב שיש לו מנין צפ"ע וכן הקבלות שיש להם ברירה לקבל את זה בין הנמיס ולא לקבל את זה בין אנשי הקהלה בודאי ובודאי איסור גמור להניח לקרות לתורה מי שמחלל שבת, וכל מי שמניח לקרות לתורה מחלל שבת הוא בכלל מצוה את התורה ומחלל בחומר קדושה שבת בזה שנותן רשות לקרות את מי שמחלל שבת צפרהסיה, וכן בודאי איסור לעשות חמץ על ערביתו, והמניחו לירד לפני החיבה הוא קל בעצמו ויכיר בו שאין יראת שמים בלבו ומחמת אהבת כסף וקנא הפסד ממון מוכר כל דבר שקדוש לנו, ואיסור לשחוק והרואה דבר כזה מחוייב ללעוק בציצים ולבזות את המחלל שבת בידה עם מי שחזיר לו לעלות לס"ת או לירד לפני החיבה אפילו המחזיר הוא רב ומורה שלא כהלכה ואפשר שצוית החיוב לצוותו אם הוא רב ומורה כדי שלא יעשו אחריו, והוא ברור בשמש].

ח"א סי' ח' עניינים אלו].

(פירוש המשורין בסוף סי' צט)

סימן צב

המשך לסימן הקודם

(ד) **מאחר** שהתחלתי לדבר בענין מחלל שבת ומי שאינו מניח למול בנו עוד אחריך קצת להאסף פה קצת עניני מחללי שבת כדי שידע הכל איך לנהוג בזה. הנה הפרמ"ג (סי' קכ"ח סק"ט צמב"ד) הביא ע"ז דברים המונעים את הכהן מנש"י, ובאותו ע"ז כתב, מי שמומר לחלל שבת או לר"א להכניסו הרי הוא כעכו"ם ואין נש"י עד שיעשה תשובה עי"ש ובמלכות דוד (על קאש"ע סי' ק') כתב ג"כ מהפרמ"ג ומנן גבורים שמחללי שבת אסורי' לזנוך ואחר שהאריך קצת כתב בסוף וזה לשונו אבל אם יבא ח"ו לירי מחלוקת פסרת במקומות שהפרץ מרובה ר"ל יניחו אותו לעלות כש"כ עם הכהנים אחרים ולא יאמרו לרשע הוסף

(ג) **וכעת** ראיתי בתשו' ח"ל (סי' ל"ה בסופו) זקוקין דטורין יולאין מפי אותו גאון

ישראל קדושו ורעור' אחזני וז"ל וצויד המחלל שבתות צפרהסיה שהוא כנוי גמור כדאמרין (בעירובין ס"ע וחולין כ') ופסקוהו הפוסקים ז"ל ואיך יתכן שיעלה לקרות בתורה בצדור וכלל אין לך חילול השם וכיצדו מאור הדת גדול מזה וכל העומד וגמלא שם בלחותו פרק בלחותו מקום ואינו מוחה ולבד בעוונתו וצמלני חטאתו יתמך ואם רוח עברה עברה על מקלף אנשים בקלחתם קלחת ח' בלחות ללאח מן המקום ההוא כל יסופי בעוונם עליהם תבא ברכת עוז וכן העושה בשאט נפש רמה ופורק מעליו עול מלוות, אפילו מלוה אתה קלה"ה הרי הוא מאותן שאין להם חלק לע"ה ואם העלימו ועלימו עם הארץ את עניניהם גדול עונם מנשוא ואסור

להיות פותח ארון הקודש או גלילה או ליתן ס"ח בידו בשמחת תורה להקפס, כי צעירי דבר זה ציון התורה הוא, ואם ראיתי שאחר כיצד איש כזה צעניטס אלו נחשאי אמרתי לו שאינו נכון ומקלסם שמועז לדבר אבל בפרכסיו לא יכולתי [דבוערעוין, לא כן כאן בארצ"ב] למועס בדבר אפילו אם קראו אותו לס"ח ממחמ שפל המצד ורוח גרוע של הדור וגם בלא"ה לא היה אפשר למועז ממחמ הממשלה שזעז על הקבלות שלא לחלק בין איש לאיש, וכסם שמועז לומר דבר הנשמע כן מזה שלא לומר דבר שלא נשמע וא"ל לקיימו מחמת שר"ל רבים הם המחללים שנה (בקבלות יוראפ אחר החורבן של היבדות ביוראפ), וכסם היה רב אלל המחשלה והיו מלחם בידן לראצון נפשויו אבל אלו שאין מניחים למוז ביניהם בעזר"ח מעט הם ביורח וגם הפושעים שמחללים שנה ועוברי כל עצירות שבתורים מרגימם על מי שאינו מניח למוז ברו או על מי שאינו נמול וגם הם עומדים על דניו בצורה לבחתי לקרחתם לחורב ואם ככן הוא שלא יעלה לתורה ושלא ישא כפיו ולמועז ממנו כל כיבוד בעדה ישראל, ועי"ז אין להם שום כח גם אלל המחשלה כי לא יהיה להם עוזרים בקבלותיו החזק מועל עליו לגדור מילתא לגבור בכל קבלה וקבלה כמות שהיה שח"י לקרחת לתורה ולהביט לש"צ ולפנות אמן אחר קדיש או צרכה שאומר וצטוח אני שצוח יללה לכל רב ומורה שיראת ה' טעם בלצנב.

(ה) בענין מחלל שנה להיות מוכל ראיתי צספר צרית אצות (סי' ב' אוח כ"א) שצביא מחש"י מחנ"ח (חא"ח סי' כ') דאסור להיות מוכל אך אם אין אחר רק מחלל שנה ואם לא ימול הוא אז יצטעל מלות ביום השמיני ומול אז איינו מקבל הערבות לבשל מלות מילה עי"ש, ובבעל צרית אצות כתב דאילמלא ראה המחנ"ח דברי הרב בעל ימלת נפשי (סי' למ"ד) שמצד צאריכות שמחלל שנה בפרכסיו דינו כגוי גמור ופסול להיות מוכל אז היה מקבל ערבות ויהי צטוח בדבריו עי"ש, ואני אומר דיפס עשה בגאון בעל מחנ"ח צמח שלא קיבל ערבות מכאי טעמא דמחלל שנה הוי מומח, דצח"ס לקמוח"ז זכר"ע (חח"מ סי' קל"ד ויו"ד סי' א') כתב דפשוט שמועז ישראל גמור הוא וכמו שהוביח צספר דין העור (חא"ח סי' קפ"ט) אף מה שכתב האבע"י דומור נקרא בן צרית (וחולק על המצ"א) נגד החוס' צוח לא צייחתי ליה דנחמק ל' (לבעל האבע"י) צרית צעני צרית דבסמכרין אצרית דתורה קאי וכיון שהמיר וכוילא ע"מו

רשע ומנע מן המלות וצירושלמי (גיטין פ"ה ה"ט) ז"ל א"ל חאמר איש פלוני מגלה עריות ופוסק דמים והוא מצרני אמר הקצ"ה ומי מצדק לא אני מצדק שחאמר ושמו את שמי על צני' ואני אצרכם ע"כ ודבריו תמומים דהלא מחלל שנה בפרכסיו דינו כנכרי וילא מחלל ישראל ואין שום ראיה מהירושלמי למחלל שבתות וגוף הירושלמי לא הוסכם להלכה בשפ"ד עיין צצ"י ובשאר אחרונים (ועיין צפר"ח שם אוח ל"ט) וכן מפורסם בשו"ע הרב (סי' קצ"ח סעי' י"ב) וז"ל אפילו מרגימם אחריו בעצירות חמורות כגון ג"ע ואפילו נודע שברעון הוא אמת ואפילו עובר ואינו חוזר בו כלל ר"כ חוץ מחילול שנה בפרכסיו שהוא כנכרי לכ"ד לפי שאין שאר עצירות מונעים מני"כ אלא ממיר דת (משום קאם) ושפ"ד משום ידיים דמים מלאו עכ"ל, הרי כדבריו ואפילו אם נאמר כהמלודת דוד צמחלל שבתות מניחים לש"כ עפי' הירושלמי דאין קבלת הצרכה תלוי צככנים אלל בהקצ"ה שחאמר ואני אצרכם, מ"מ אין שום ראיה מהכא לקריב"ח שיהי רשאי לקרחת מחלל שנה לס"ח, דבש"כ רק אין אנו מונעים ומעצבים בידו בע"כ שלא יעלה לדוכן לש"כ, משא"כ צעליתו לתורה, אנו מצבדים אותו וקוראים אותו שיעלה, ואין זה כבוד התורה וצריך שיעלה איש כזה לתורה, אלל אדרבה ציוון לתורה כמש"כ בח"י (הב"ל), ועיין רמב"ם (פ"ל מהל' שנה הל' ע"ז והל' שחיעה פ"ד הל' י"ד), ואינו עולה בכלל כז' גצרה שחקנו חז"ל (כמחמח חיים ה"ל) [ועיין צצח"י אצרת משח אר"ח סי' ל"ג ובצח"ח משיב נפש להגאון מלאקאטש ז"ל ח"א סי' ש', רב פעלים סי' י"ח ובצח"י וכן אהרן להגאון מפינסק סי' י"ב ובצח"י מנחת יחיאל ח"ד סי' ע"ו]. עם סברא זו אמרתי לחלק גם בין הנושאים שפסק המצ"א (סי' קצ"ח סס"ק ר"ד) דאפילו לא מל ע"מו בצמד עשר (וחאחרים חלקו עליו עיין בצר היעב שם ס"ק ס"ג ובצפר"ח ובצפרמ"צ עי"ש) והלא כאן הבאנו וצברתי (מהש"מ וח"י) דבור שאסור לו לקרחתו לס"ח (ובצרה"ח שם המצ"א יורה צקרי לס"ח) אלל ל"ק דבש"כ הוא מע"מו עולה ובכלל ובצד חיוב צמלות הוא צמחת ככל שאר כהנים אין אומרים לרשע הוסק רשע על רשעו והמנע מן המלות, ועיין רמב"ם פט"ז מהל' נשי"כ הל"ז היעב ותמלא כדברי ועיין בשו"ע סי' קצ"ח סעי' וצבר"ש שם, משא"כ מה שאנו קוראים אותו לס"ח ומצבדים צעלי, בודאי צוח אנו מצבים על פשעיו ומסייעים ידי עוברי עצירות, וסכדי צמיתים שמועלם לא עשיתי שום כיבוד ולא כבודי אפילו כבוד היורח קטן וקלה למי שמחלל שנה, כגון

מכריחות ברית וברי הוא משרש פורה ראש ולענה
אשר לבנו פורה ולא יאבה ה' סלה לו וברי הוא
ממורידים ולא מעלים שזכ לא יחמיצ הכורנו
ומאחר שבאכול ובריתו צבשו חסום ומי יסירו
ע"כ הוא יכול להיות מובל וא"ל למעטו מואתה את
בריתו תשמור עיי"ש שהאר"ך בדברי הרמ"א (יו"ד
סי' רס"ד ס"א) ועיין בדרכי"י (שם) ובפ"ה (שם)
ועיין זה הזכיר קמח"ז מרן הכ"ס (בחקל לקוטי
תשובות הנקרא ח"ו בס"י פ"ג) ושלשית (בבב"א
סי' רע"ז) בתש"י שנית להג"ל ד"ר ומ"ש עוד מ"ח
הגאון נ"י וכו' עיי"ש ועוד בבב"א סי' כ"ב),
וא"כ לפי"ז מומר אינו בן ברית אבל ישראל גמור
היו, ומילכ רק זה אינו יכול למול מי שנחמטע
מואתה את בריתו תשמור ולא מומר א"כ מחלל שנה
שבא נמול וקרינן ציה ואחא את בריתו תשמור כי
הוא מכול ובריתו צבשו חסום ומי יסירו ולכן
הדבר פשוט שאם מחלל שנתו מזה חטון דיעבד
שפיר דמי ואינו לר"ך אפילו להפיק דם ברית עכ"ל
מעט אחר נראה לו אם ציוס השמיני ליכא מובל
אחר רק מי שמחלל שנתו ומובל ירא וחדר לדבר ה'
לא יבא רק בחוק ימים אחדים בודאי יתחילו על
מובל כשר ואל יניחו למול ע"י מחלל שנה וכמו
שכתב הגריש"ץ בספרו מגדל עוז שאם אחד דר
בתקום שאין שם ישראל כשר שיכול למול בנו ואין
שום תקוב עליו שיבא מועד למולו ע"י פסול
מלהניחו על גמרי, אבל אם יש צבירו תקוב שיבא
מובל כשר למולו אפ"י שיבא לאחר זמנו ממתינס
עליו עד שיבא כדי שיבא נמול ע"י ישראל כשר,
עיי"ש וז"ר לומר דמבאי סבא של קמח"ז מרן
הכ"ס זכ"ע אין מדקדקים כל כך לדחות את מחללי
שנה מכל וכל צביכ"י וצבנרים שהארבתי לעיל
ועדיין דברי הח"י נראים להלכה גם עפ"י סברת
ק"ז הכ"ס, אך קהל יש להדיק בדוחק המקילים,
ועיין מהר"ם שיק חו"ד (סי' רנ"ח) ועיין היעב
בספר בית מאיר (א"כ"ע סי' קכ"ט ס"ב) שהאר"ך
לכצוא ראויה דמומר בן צן לנחות את מחללי
שמואל (סי' קמ"א) שדיק מהכוס' (סנהדרין ע"ב)
דמומר לא היו בן ברית (כבב"א) ופי' דברי
הכוס' צענין אחר עיי"ש, [ובבב"א ברית שיש
מוהלים ויר"ש כל המניה למול ע"י ספק מחלל שנה
הוא בכלל מצוה ה' ותורתו צפרהסא ועונשו חמור
וכבר מאוד מאוד].

(ו) ולפי מה שכתבנו לעיל מאוד לר"ך להזהר
בכתיבת ס"ת, שברוך שכתופר מניה
כמה וכמה פסוקים חלק חיינו שכתופר מניין

(ז) ואם מותר לבשל ביו"ע צבצול מי שמחלל
שנה או יו"ע צפרהסא עיין בתש"י
מהר"ם שיק (חאו"ה סי' רפ"א) ובה"א דברי
הפרמ"ג (חאו"ה סי' תקי"ב) בא"א סק"א ובמשנ"ז
סק"צ). והעלה להחמיר אם לא בקדירה אחת או יש
לחמיר עיי"ש.

(פירות הנשרין בסוף סי' צט)

סימן צג

המשך לסימן הקודם

(ח) ובענין עיקר הדיון מי הוא צבד וצבכל
מחלל שנה עיין בספר דעת תורה
(סי' ז' אות כ"ז) שצבד דברי תש"י מהר"א
(אסאד חאו"ה סי' ז' ה"ל) אם מחלל שנה
צפרהסא מה"ה בוי מומר או רק מדרבנן וצבד
מחלוקה גדולה צזה, ועוד הביא מחש"י החש"ץ
(ח"ג סי' מ"ו ומ"ז) בשם הביטור דק צבצורה
הקרקע דיו מחלל שנה צפרהסא, הוצא גם צב"י

עצירה ברגילות, אז החוב מוטל להוסיף על ז' גברי נגד מה שקראו בתוך ז' גברא מחילו שכיו מלד דיון לאסור לקריתם, ו) ככה כסוד מחלל שבת אסור לו שישי"ב עד שיעשה חשובה (עיין היעזר צמג"א ופר"ח ופרמ"ג צבי"ק ק"ח) אבל אם יבא למחלוקת י"א דלא אין למועט ואין לעכב את הכהן שיעלה בתוך כהנים אחרים לנשי"ב אבל לדעתו גם צבכ"ג להניחו לעלות לדוכן, אולם צידד לכרע"ט בודאי לא יעלה ואם עלה אין לעלות ואחרי אמן ושאר חפלות שנחקנו בתוך גש"כ (ז) ככן שאינו נמול או לא הניח למול בנו לא ישא כפיו, ח) מחלל שבת לא יבי' מורכב ואם אין אחר ובעומים שצויים אחדים יבא מורכב כשר יר"ש עיב יותר לעשות המילה שלב"ג מלכיה את המחלל שבת למול, ט"ח) ס"ח שכתב מחלל שבת פסול, ע"כ לא ייחזר את המחלל שבת למלאת אוחיות בסוף הכ"ח אשר שרש הסופר האותיות והניח לכן בצמט"ה, כדרך המנהג העולם, יו"ד) אסור ביורע לשב ללודך מי שמחלל שבת או יורע, וצקדירה אחת להוסיף בשבילי ים להקל.

יו"ד) **ומה** שכתב בחשבונו, שמי שלא מל עצמו או לא הניח למול בנו אם מת אין להסיר ערלתו, עובדא ידענא מרביו הגדול בעל גיבוי זכ"ש (הוצא בספר מנהגי ישראל מהרב אב"ד דלאקטנבאך ז"ל אלל מנהגים של הגאון בעל גיבוי זכ"ש) שפעם אחת קרב בפראג יצ"י שאחד בפרכסיו צמיו דרכו כי לנעול זקנו בחצר ורבינו הנוצ"י הזכירי פעמים רשעו שיחלל מלפשות יגן ולא הועיל ושוב נפל העצבינוא למשכב אשר מת בו אחר זמן רב שבי' שוכב חולה, וכששמע רבינו הגדול ז"ל בשמועה שלא אחר החבר"ק שלא יקברו אותו עד שהוא (רבינו) צעמנו יחי' שם, וכל העם כן חממו מה ראה רבינו לבשר את זאת ולערות בעבור פושט, וכשגזר רבינו הנוצ"י ז"ל להסם הכריז בדרים אחרת שבי' גברא כל ימיו בחצר ה'עביר את זקנו כמו כן יעצרו זקנו מעל פניו שגדל בזמן רב שהיה חולה ולא היה באפשרות להעבירו כדי שלא יבא לעולם האמת עם זקן וכן נעשה מעשה שהעבירו זקנו של המת בחצר כמו צמיו והעם שמשו ויראו לעשות כן עוד, וביה לנס, וזאת רבינו הגדול הנוצ"י יגן עליו ועל כל ישראל עד עולם. — אבל נראה לי שחס מת קטן עד שלא נתגדל ולא נמול מחמת ערלת לב אבותיו בודאי יש להסיר ערלתו כי קטן אינו צד חיוב מה עשה שאבותיו לא ראו ולא הניחו למולו, כן נראה לי להלכה, אך מלאכי בסוף חי' הר"ן (על

אחי"ע סי' מ"ד) וכזה שהיה נגד כל הפוסקים, ועוד חקירת האחרונים בארוכה אם לריך לעבור עכ"פ על מלחכת שיש בה כרה או ל"ה או בני אם עובר על עשה, וחו הביא המחלוקת הגדולה שבין האחרונים אם במלחכת דרבנן נעשה מומר לכל הדברים שחבר בפוסקים לגבי מחלל שבת והאריך בזה מאוד, וכן הבטל דרכי חשובה (יו"ד סי' ב') מאות ס"ח עד אות ע"ב) האריך בפנינים אלו מאוד. ופליאה שנשנה בפניו שצמכח"ק כי רב נעלם מכל האחרונים דברי הח' רעצ"א (עירובין סי"ט ע"א) צמקומו שפירש כתב דאפילו אם רק עובר על איסור דרבנן היו בכלל מחלל שבת ומומר שמו, ועוד הביא הדעת חורה (אות כ"ט) מאו"ז הגדול (כל שחיטת סי' שס"ו) דלאו דוקא שבת אלא אפילו במחלל יורע בפרכסיו הוא מומר לב"ח כמו מחלל שבת בפרכסיו עיי"ש, והביא הדעת חורה אחרונים הרבה שעלו בחקירה לגבי יורע"ט ויורע"ט וכולם לא ראו דברי האו"ז שפירש כתב כן עיי"ש, וביאז מזהכח"ק גם כן שפירש כהאו"ז עיי"ש, ועוד האריך (הדעת חורה מאות כ"ז) — ל"ב בפנינים אלו מה היו בפרכסיו וביאז מהפכתי (סי' י"א לשיטת הרמב"ם והמרדכי) דגם בפרכסיו צמלמא בני אפילו בפחות מיו"ד, ועוד הביא מחללי רבה (או"ח סי' שפ"ב) דאם הוא בוש לפני אדם גדול ומונע מחלל שבת בפניו אפילו נעשה לפני עברה היו רק בכלל מחלל שבת צינענא) מי שלא מל בנו ולא הכניסו בצריתו של אצרכס אצ"ט וכ"ש אם הוא צמלמא אינו נמול אסור לקרותו לו"ה ואין לו לעמוד לפני הציבה ולהפלה, ואם אומר צמ"ק קדים או צרכה צבי"ק אין לענות אמן אחריו, (ב) מלד דיון מחלל שבת בפרכסיו אין לקרותו לס"ח והרי הוא מובדל מתוך הקהל אך המנהג הרע צבכ"ח שציראשם שלא היה אפשר לדחות מקבל מחמת שפל המגז ורוע גרוע שחורר כעת אבל עכ"פ אסור לקרות לס"ח כהן מחלל שבת אם יש כהנים אחרים צבי"כ"ג וכן אם יש שם ח"ח מפורסם [אבל חזרונת הכריז בכל אופן אסור]. (ג) מחלל שבת בפרכסיו כגון חניותו פתוח והוא צבוכי, ייני יי"י צמגנו ואין להקל בשום אופן לשחות ייני כדי שלא יפקר עפו ובשאר מחללי שבת בפרכסיו דוקא צמקבלה עדות עליו לפני ב"ד להמכר"ה, ולמנח"א אפילו בלא תחבול עדות עליו אך ידוע ומפורסם צמיר שהיה מחלל שבת מנעו אסור יין בשחי' (ד) מומר, ורגילו בעצירות, מלד דיון אין לקרותו לס"ח, (ה) ואם ח"א להנלל מלקרות מחלל שבת או עובר

שימול ונרדף לדחפו צנערה ובחפיפה ולא לחלל שם שמים צפרהסיא, וסודי צמרומים שהרבה פעמים כשישבעי אלל חתונה או סעודה ולא היה עשרה אנשים שומרי שבת רק עם מחללי שבת ביהד מעולם לא אחרתי צברכה זימון "מדרך חלקינו שאכלנו משלנו" ותמיד דלגתי חיבת "אלקינו" וגם צמקום איבה עשיתי באופן שלא ירגישו ולא השומרי שבת הזהרתי על זה שכל יאמרו חיבת "אלקינו" ועיין היעב סר ק"ע מג"א סק"ב ומה שהחמירתי לעצמי כאן יותר מלעלות לס"ח שא"ל להעמיד הדת על חלו, כי כאן אפשר לעשות באופן שלא ירגישו ועוד אינם מבינים הדבר כ"כ ועוד דכאן המזמן אומר את השם "אלקינו" לעולם ואמרו לר"ק להיות מהר בזה ועיין היעב צביאור הלכה (ס"ק ע"ג) שנמשנה צורה) והבן.

יב) בישול מחלל שבת אסור כבישול עכ"ל כן הסבכת האחרונים חשו מהב"ר א' חס"ד (י"ד ס"י לא) ש"ח עוט"ד מהב"ר ח"ב ס"י ע"ז) וכן יולא הלכה זו מדברי קמח"ל מן הח"ס (חח"מ ס"י ק"ה) דכל מאכליו ומשקו צחוקת איסור הן. ועיין חשו' קמח"ל מן הכח"ס (א"ח ס"י ז') ובתשו' אבני זכרון (ח"א ס"י פ"ב).

ואצפה שדברי אלו ימלאו חן צעתי כהדגמי ויעבור עליהם ויליין הערותיו צנקהאות נפלא כדרכו בקדוש, ואסיים נשים של' טובה צמאווית כל טוב כל הימים ומלפס לרחמי ה' ולהרמת קרן ישראל, כ"ד המכבדו כערכו הרס והנשא וחתם ברגשי כבוד.

א' לס' חיי תש"ט לפ"ק פה דעברעצין יצ"ו

משה שטערן

בלאממור "הרא"ש הי"ד וצ"ל אבד"ק פה

כל זה כתבתי בזהויתו דעברעצין שנת תש"ט שגזרת הממשלה ה' על הקהלות ולא ה' ביד הקהל לדחות את המחלל שבת מקרב הקהלה, אבל כאן בארצות הצברית וגם שאר מקומות שאין גזירת המלכות עלינו, וכל קהלה וקהלה קטנה כמות שהיא יכולה לקבל את מי שרואה בו ולדחות את מי שאינה רואה בו, וגם שום איש אינו רואה בארצות"צ שישקבלו

מס' ע"י) שדפסם שם תשובה אחת מהגאון בעל אבני זקן ז"ל שאם אחד לא הביא למול בנו ומת הבן ביד החב"ק שלא לקברו צביה"ק השי"ק לחב"ק ולהקבל אם יש להם רשות והורמנה לזה משרי המדינה ע"י"ש, והכו"ל הסיק שבזמן הגאון עולם בעל שו"מ אחד לא ראה להביא למול בנו ואמר לו הראש הקהל שאם ימות בנו הדין יקברו אותו ויכנסו דבריו בלבו ומל אחוה וביא מהשו"מ זכר"ע שומר לערות צממנו הוי מומר לכל החורה כולה שכמה פעמים מסרו ישראל עם קדוש את נפשם על מלוא זו ומחזיקים ונחזיקים בידם ע"י"ש (וכנראה דברי השו"מ נמלאים בתשובה שנייתי צריש תשובה) ולפ"י עתה שמן הגמטע לבוק, הפושעים שיקברו צביהם שלא נמולו צביה"ק של נכרים אז יקברו צבית הקברות של ישראל אך לא ימולו צבם כדי ליסר ע"י אצותיהם שלא יעשו כן גם להלן והקטן שלא נמול בלא"ה פטור ולא יענש צבם שלא נמול, ויש לשקול הדבר דשמת עתה לפי רוח הזמן אדרבה אם לא יקברו הבן צבדו על רק יסירו עלולתו אחר מיתתו זה יבי' יותר חובתו והצורה לבני מרד, והכל לפי עיני המורה לפי המקום ולפי הזמן וצבגון דא אין לדנין אלא מה שעיניו רואות. (פירות הנושרין בסוף ס"י ע"א)

סימן צד

המשך לסימן הקודם

יא) ומה שכתבתי לעיל דאם אין מוהל רק מי שמחלל שבת צפרהסיא מוטב שימחיתו ימים אחדים על מוהל כשר יר"ש מלהביא למול ע"י מי שמחלל שצפ"ר, עתה עיינתי עוד הפעם בדבר ולפום רביעא ה' מקום לדין דצבר דמאחר שמחלל שבת צפרהסיא מלד הדין כשר למול כמו שהוכיח ק"י מן הח"ס שומר שהוא נמול כשר להיות מוהל (כח"ל) ומלוא מילה צממו גדולה כ"כ עד שדוחה שבת היה מקום לימר שאם המחלל שבת זה אינו מחלל שבת רק לחיובו אבל בשאר מלות ה' נראה גאון לישראל מיה למול בנו שלו ומיה חפילין בכל יום ומתפלל צביה"ק אז יותר טוב להביאו להיות מוהל ביום השמיני כשאין אחר אבל אם הוא ממחלי שבת צממיר וגם אינו מדקדק בשאר מלות, רק אז הדין כמו שכתבתי לעיל דיותר טוב להמתין ימים אחדים על מוהל כשר יר"ש מלהביא למול עם מחלל שבת מומר כזה, אבל באמת אין לימר כן וצבל אופן יש לדחות את המחלל שבת וחלילה להביא

לחשכיר שדה למחלל שבת כמו כן יחי' אסור לו להשכיר דירה בבית כזה שידוע ומצורר מתחילה ומשקרא שבהדי שכירות כמו כן שוכר לו היטוב והיורד ששמשם בו כל ימי שכירתו שבתות ויורע ככלל (ועיין בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ז"ג), בשלמא למכור שדה למחלל שבת שרי ולא אחריו שרי' אסור בהמחלל שבת יעשה מלאכה שבה זו שישראל מוכר לו, דבשעת מכירה אין עושין שום עבירה וכשיעשה העבירה כבר הוא שלו וצדיקה עבד עבירה, (וכא דמליו בגמ' ע"ז) בכמה מקומות שאסור למכור לנכרי משום לפני עור וחי' אסור למכור צבילי וערפיה לישראל הגם כשאסורו כבר שלו הוא אובל, לא דמי כלל דהנ"ע דבר איסורו הוא גם בשעת מכירה וכן הדברים למכור לעכו"ם, משא"כ מכירה שדה או בית). ולפי שראינו שאין מדקדקין בדבר ואין אדם שואל כלל שאלה דבר בע"כ לריבין אני למשכנוי נפשינו להמליץ היתר ולחלק בין שכירה שדה ושכירה בית, דבשכירה בית העיקר הדירה ובעבור הדירה משלם והעולה ויורד ששמשם הוא עפל להשכירה ולכן שרי, משא"כ שכירה שדה שיעקר השכירות על השדה שבה עושה עבירה אסור. אבל עדיין ז"ע דבשכירה בית נמי והלא משתמש במים חמים כל שבת ויורע, וא"כ מים חמים של הבית לכל חשמישי הבית שהוא בלחמם משיקר השכירות שא"א להיות בלא מים חמים לדירה שבתו יחרק, וחי' אסור להשכיר בשביל שישתמש בודאי וצבירי במים חמים בשבתות ויורע המחממים על ידי שמן ואוילנערנער של הצבעה"ב, באופן שעדיין ז"א אפילו בשכירות בחים פשוטים. ואין בדעתי לאסור לשכור דירה למחלל שבת מאחר כמעט אין בעל בית גדול וקטן שאינו עושה כן, וחילולי השוהם לעוברי עבירה, עכ"ז הדבר ז"א להמליץ היתר חד וחלק, אם לא שמחלל שבת אין לנו מהרים מלשינוי בשכירות בחים ליכא משום נפיש, ואין לומר דבנידון שכירה בחים איכא לפי' דלא כל דירה ודירה אדם שכור, דעל שכירה בחים בעלמא אין כאן שום איסור ועל השתמשות בעולה ויורד או בחים חמים ליכא אלא מסייע ועוד פחות ממסייע וצוה במחלל שבת ליכא איסורא באופן ששרי להשכיר נומר ומחלל שבת דירה בין בבית גדול עם עולה ויורד בין בבית קטן הגם שישתמש במים חמים בשבתות ויורע המחממים ע"י שמן ומכונה (אוילנערנער) שלו, היינו של הצבעה"ב. שז' מלאחתי אחר חיפוסו בתש"י פרי הדב"ר (ח"ד סי' ל"ט) שגאל בשכירה בית ויש לפעם אס עוצר נפיש' או

אחיו בע"כ, כי אינו רוצה להיות יולא דופן וגלגל חמישי בענלה בודאי איסור גמור לקרות לתורה או להעמידו לעמוד או לחם שום כיבוד בעולם צביה"כ או צביה"ד למחלל שבת, וכן אסור להיות מחלל שבת כהן לעלות לדוכן, ואם יחרגו, יחרגו ומה צדק, וכל העובר על זה הרי הוא מחלל השם ומכבד אורו של תורה"ק ומצוי קדשי שמים. ופעם אחד מצע"ב דקבלתי עשה שמחה צביה"כ שלי כאן בצרה"ב ובאו הרבה צ"א זרים ידידים מכירים וקרובים של בעל השמחה ורלו לקרות מחלל שבת ומחיתו, והמחלל שבת הזהרני שיעשה קבלנא נגדי בערכאות אמרתי אינני על פסדן הוא יעשה את שלו ואני אעשה את שלי, ולא עלב לסת', וחי' למרפס ולציון, וכן יאבדו אויבך ה'.

חדש טבת שנת תשל"ה לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

בירירות עזו

משה שטיערן

(פירות הנשרין בסוף סי' עט)

סימן צה

המשך לסימן הקודם

נשאלתי אם שרי להשכיר דירה למחלל שבת.

השבתי שרי, והמחמיר תע"ב.

(י) להשכיר דירה למחלל שבת מעולם לא שמענו חומרא בדבר, ובתש"י מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ד) מפורש להתיר ואדרבה כ"כ פשוט היה בעיניו להתיר שמכאן מצוי ראייה להתיר להשכיר גם חנות למחלל שבת. ובאמת במכתבה"ק כי רבה הוא אין דמיונו עולה ויהי יפה ויש לחלק צביה"כ, אבל עכ"פ זה פשוט וצדור שאין איסור בדבר, (אולם לתש"ב ערובה"ב אור"ח סי' י"ד האוסר להשכיר חנות, לפי עמנו בחנות השום הרחק משכן רע יש לאסור להשכיר דירה ג"כ), אבל לע"ג בבית שמשחמשים בעולה ויורד (ניפט) מעיקרה המשכיר נותן לו רשות להשתמש בהעולה והיורד והישראל מחלל שבת בודאי ישתמש בה בשבת לכאורה לע"ג אם שרי להשכיר לו דירה בבית כזה, דמתחילת השכירות יודע שאין צדו למנוע מלהשתמש בה שבתות ויורע, וא"כ כמו שאסור

ואין הפסקים סותרים אחדדי דיותר הי' מסביר לפדותו עוד הפעם בצרכה דדיו להרבה רבוחיו כגוי מה"ת. ועיין ברמב"ם פ"א מהל' זבוחים הל"א, ובכלל כ"ד מתנות כהונה הוא פד"ב עיי"ש ברמב"ם הל"ג, ומנחות י"ח ב', וזרין ערל לב עיין ברמב"ם פ"ו מהל' כלי המקדש הל"ח, (ואולי למקור זה ברמב"ם כיוון המנחה הג"ל). ועיין לפנה פענה (ירושלים שנת תשכ"ב) סי' ל"ז ול"ח לענין מחלל שנת בחלק קרבן ליצור ועיי"ש בציוורים וציונים הרבה מאוד מהם.

(י) **ואם** מל מחלל שנת כמו רופא ישראל שהם מחללו שנת וי"ש וכל החורג טולה צנית החולים, לריק הטפת דם לידן כפסקו של הרמ"א (סי' רס"ד ס"א) ועיין צ"ס אות חיים ושל"י להגה"ק אדמו"ר ממונקאטש ז"ל (י"ד סי' רס"ד סק"ד וסק"ה).

(פירות הנשרין בסוף סי' צט)

סימן צו

המשך לסימן הקודם

ונשאלתי אם האב אינו רוצה להעניף דם צרית בכ"ג וצנו כצור שחייב צדיון הבן אם כהן מותר להזדקק לפדותו או לא. השבתי מעיקר הדין אין לעכב ערל לפדותו גם אם הבן ערל כי אין מצות פד"ב חלוי' במילה, צודאי עוב יותר לפדות אחר המילה, אבל איננה מעכבת, וכ"ש כצידון ידן שהרבה מרבוחיו הראשונים ס"ל דא"ל העפת דם כלל אחר הסרת הערלה ע"י מחלל שנת הגם דלא קיי"ל כווחי, עפ"ז כהן היודע מהשאלה ישחמט עצמו ולא יכהי' מחלל מסייע לידו עוברי עזירה, ויעשה כהן שאינו יודע מכל השאלה. ואם א"א לו להכחיל להשחמט בשום אופן אז עי"פ מחוייב למחות צדיו צפרסוף על הנבלה שאבי הבן עושה שאינו מקיים פסקו של הרמ"א להעניף מהבן דם צרית ושז' יזדקק להמלוכה.

הנה דעת העור (י"ד סי' רס"ד) צ"ס הרמב"ם וכן דעת השו"ע להלכה דגם במילה עכו"ם א"ל העפת דם, ועיין בתשו' כנסת יחזקאל (סי' מ"ב וכתשו' קמח"ז מן הח"ס (ח"ו סי' לא) וציוארי הגר"א כ' שכן דעת רש"י ורשב"א. וכ"כ המאורי (פ"ו כ"ו א'), ועיין בשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' ד' אות ו'). והרמ"א פוסק

מסייע, ועיי"ש שחזיר ועיין עוד בפרי השדה ח"ג סי' ל"ז שהאריך ג"כ להחזיר, ועיין בתשו' מהר"ם מהדור"ת סי' קפ"ד ושו"ת נהרי אפרסמון מהדור"ת סי' ח' ובשו"ת נעש שורק אור"ח סי' י"ע ותשו' תורת חסד אור"ח סוס"י ה', ואחר עיין תמלא שכדבריו כן הוא שרי לעשות כמו שכתבנו (ואלו הליונים ראינו בפרי השדה ח"ג וח"ד סי' הג"ל).

(יד) **כהן** מחלל שנת ועשה חטובה פשוט דכשר לעבודה, הגם צ"ס שנת ע"ז פסול לעבודה אפילו אחר עשה חטובה (מנחות ק"ע ב' וברמב"ם פ"ע מהל' צהמ"ק הל"ג), כ"כ המר"ח (מנח"א ו'), ועיין בספר המנהגי הל' שנת סי' ל"ב. וז"ל צ"ס כהן מחלל שנת עשה עבודה ערס שש מרעחו אם עבודתו פסולה, הגם שאין מקבלים ממנו קרבן אבל אפשר שעבודתו כשרה, ואם תעין בתשו' קמח"ז מן הח"ס (חיו"ד סי' שפ"א) תמלא כדבריו. ועיין צ"ס הפרדס לרש"י סי' ש"ב.

(עו) **מחלל** שנת שהוא כהן ושז' כשר לישא כפיו ואינו דומה לכהן שעבד ע"ז ושז' שלא ישא כפיו לרוב פוסקים (עיין אור"ח סי' קכ"ח סס"י ל"ז), ויש דעות דאפילו בעורו מחלל שנת אין דוחין אותו בעי"ב מלישא כפיו, אבל העיקר כמו שז' דבעורו מחלל שנת צ"ס אופן לא יניחו אותו לישא כפיו.

(עו) **ברין** כהן מומר לענין פדיון הבן צודאי חלילה לפדות אלו צנו כצור, (עיין רש"י חולין קל"ב ב' ד"ה שאינו מודה) ועי' רמב"ם פ"ל מהל' שנת כסופו. אבל השאלה אם צדועד כצור פדו אלו אם לריק לפדותו עוד הפעם אלא כהן כשר והכהן המחלל שנת מחוייב להחזיר החמשה שקלים או לא. הנה הפרמ"ג (סי' ס"א צמ"צ סק"ע) כ' צ"ס הכה"ג דכח ששאל נשים בעצירה או מעמל למחיס אין נוחנין לו מתנת כהונה. והמנח" (מנח"א תק"ו) כ' דליו מר"ת אלא מדרבנן, אבל מר"ת יואל, עיין פ"ו מהל' כלי המקדש, חז' פשוט כ"כ הדרכ"ת (סי' ס"א סק"ג) צמ"ג, והוא ז"ל השיגו שדיו של הכה"ג מר"ת הוא, ובצ"ס ספר מעשה אברהם הספרדי כ' הדרכ"ת דאם נודע קודם הנחירה שחטף אף צדועד לא ילא ידי נחניה (הם' מעשה אברהם אחח"י), עכ"פ לוינא נראה דיפדה צנו עוד הפעם ע"י כהן כצור צרכה ואת הכהן המחלל שנת י"ס לכופו שיחזיר ה' שקלים,

שכראשי האקליטין הם ישראלים, מחללי שבת, אסור ליתן להם כסף, אבל אם איננו ידוע או עכ"פ ידוע שרוב ראשי האקליטין נכרים הם, והם עושים עם הכסף כשלהם, אין שום איסור בדבר, ונענין האקליטין כל ספרי אחרונים מלאים ושהם לא ירדתי להאריך אלא לעלות על הכתב בקולור נמצא מה שדעתי בענינים אלו.

(כא) להשכיר או להשאיל עראק, טרעילער או טעקסי למחלל שבת אסור בצירור ואין מקום ללדד להקל, ואפילו במקום שהמחלל שבת יכול להשכיר גם אלא עכ"פ ג"כ אסור, והגם שאין קו"ל כהש"ך יו"ד סי' קנ"א (ועי"ש בדגמ"ר ועיין בספרי חלק זה סי' קנ"ט אריכות רב בזה) דצוממר לחלל שבת ליכא משום מסייע, עכ"ל אסור, לא מייצעי' עראק וכן טרעילער דלרובא דרובא שם הבע"כ או הקאמפאני נכתב עליהם בודאי אסור, אלא אפילו טעקסי שאין שם הבע"כ או הקאמפאני נכתב עליו רוב צנ"א מכירין הטעקסי, וגם אם נמצא שלא יכירו הכל יאמרו מאחרונים המחמירין אפילו לשכור ולהשאיל לשבת כלי שעושה מלאכה דאורייתא לנכרי, כי חוששים בכה"ג לשביתת כלי אפילו לצ"ה, והגם שאני בזה חרתי במקום אחר באריכות שאלו הדיון אין לחוש להומרא זה, אבל לגבי ישראל מומר חוששי מחשואו להקל.

(כב) אם להשכיר חנויות וכיוצא למחלל שבת בזה נמצא אריכות באחרונים, המכרש"ס (ח"צ סי' קפ"ד) והפרי השדה מחירין, וחסו' ערוגת הבושם (חאו"ח סי' י"ד) אסור, ואין בידי להכריע אבל המחמיר ח"ע" מן שמיא, עיין קמ"א סי' קנ"א ש"י בכה"ג דבעל נפש יחמיר.

ומכאן חובתה מגולה להיות שוקף עם מחלל שבת בשום אופן לא ולא ח"ו, ואין לעשות וחלילה לעשות זעדים וכל מורה המורה יותר בענין זה עמיד ליתן את הדיון כי מכיל את הדברים בזה להחליש ולחלל בקדושת שבת, ושמעתי שיש מי שהזדקק להורות לעשות שותפות עם מחלל שבת באופן שהמחלל שבת יעשה כרצונו הטוב בשבתות ויו"ט, ולא יבא חלקי עמו. ואם אפשר לו להחנות עמו שלא יעשה מלאכה בשום אופן שבעולם ועי"ז יעלה בידו למנוע מחילול שבת עפ"י הלכה יש להחריב כמו ש"י בחש"י חצ"ח להכריע מהד"ת סי' ס"ב. אבל למעשה צוממין ח"ו להחריב כי דבור חלוש

כהל"ל דלר"ד הטפת דם, ועל איננו מעבד שאר מלוא כמו מלוא דהקרבן פסח עיין יצמות ע"א ח' וצחוס' ומפורשים, ועיין צחי' קמח"ז מרן הח"ס גיטין (כג' ז' מה אהם), שר"ל דמחלל שבת שאל א"ל להטוף דם אך לבסוף דבריו מחמיר, עכ"ל למנוע מלקיים מלוא פדיון הבן בודאי אין לפסוק וחסשי מחשבת, ע"כ בקולור נמצא.

(יח) בשד"ח ראיתי שהביא מחש' קמח"ז מרן הח"ס (ח"מ סי' קל"ד) לענין אונאה צוממר דשרי כמו רביה עי"ש שהביא הח"ס כן משעמ"ק בשם הרצונו יהונתן עי"ש ומהפליתי (סי' קנ"ט) הביא דהפקעת הלוואתו שרי צוממר ובחש' דבר משה (מהד"ת סי' י"ז) כ' שלא ידע מנא ליה, ולענין מחלל שבת נראה ש"כ אסור. ועיין עוד בחש' לנכרי מהד"ת חומ"מ סי' ה באריכות קלה.

(יט) אלמנת מחלל שבת שרי לכהן, ולא אמרינן דכיון דדיונו כגוי שנאסר כיון הרי הוא כבא גוי עליה ונפסלה לכהן דבאמת לענין כמה דברים דיו כשרא'ל. כגון לקדושתיו הוי קידושין גמורים (עיין באה"ע סי' מ"ד ס"ט ובה"ע סק"י), כ"כ בחש' קמח"ז מרן הח"ס (תאה"ע ח"א סי' ב').

(פירות הנושרין בסוף סי' צט)

סימן צז

המשך לסימן הקודם

(כ) בענין להלוות מעות למחלל שבת, שדולאי יעשה עסק בשבת עם הממוין והסחורה שיקנה עמהם אין איסור בדבר, דכמו ששרי למכור לו כל מני חפצים שעושים צו מלאכה ובודאי יעשה עמהם גם בשבת, כמו כן המחלל שבת שקיבל המעות משעה שקיבלו שלו הם כי מלוא להוואה ניתנה, ודיונו כמו חפץ שבו עושים מלאכה חפץ המחלל שבת ונפסק כל שייכות כל המוכר עם החפץ, וגם בהלוואה נפסק כל שייכות של המלווה עם הכסף שורה להמחלל שבת, וזה נראה פשוט, וכן הדיון לענין למכור למחלל שבת סחורה בהקפה שרי מכאי עומא הגם שידוע להסחור שהמחלל שבת יעשה עסק עמהם בשבת, אבל ליתן מומן באקליטין שהותן הכסף י' לו חלק בהאקליטין וראשי האקליטין עושין עם הכסף מסחר בשבת, אם ידוע ומפורסם

(כו) **לענין** לחלל שנה בעבור חולה שיש בו סכנה וכו' מחלל שנה, עיין בחשו' כוכבי ויחזק ח"א סי' י"ג אות י"ג שהביא בבקיותו דברי הבניי חסידות בענין זה וכו' ואלא מדבריו שעל מחלל שנה סחם יש לחלל שנה אבל על מחלל שנה בפרהסיא יש חלוקים בדבר.

(פירות הנזשרין בסוף סי' צט)

סימן צ"ח

המשך לסימן הקודם

(כו) **בענין** אצירה מחלל שנה אם מחייבים להחזיר (עיין בחרי"מ סי' רס"ז סי"ב דמפורש בדיון), ואם שרי לאצד ולהזיק ממונו יש לעיין, ובקצירת האומר דעתי בעני' הזה כן הוא בחרי"מ (סי' שפ"ח סי"ג) נמלא פסק ברור לענין מסור וז"ל המחבר אסור לאצד ממונו של מסור אע"פ שמועד לאצד גופו, שהרי ממונו ראו ליוצאיו. הב"ב, ויש חומרים דמותר לעול ממונו לעזמו דאיוו אסור אלא לאצדו. והעטס שאסור לאצד ממונו פי' הסמ"ע דכחיו יבין רשע וינשג לדיק, וכו' ומגמ' ב"ק (ק"י"ט א'), וכו' ה"ך הביא דגם אצירתו מחייבים להחזיר וכו' שכן הוא בחוס' (ע"ז כ"ז ב' ד"ב א'). ואח"כ כ' הש"ך בשם הגהות אש"ר (סוף אלו מלאות) דמסור הוא כמו מונח להכעיס דאסור להחזיר אצירתו עיי"ש דמומרים מפורש בע"ז (שם) דאיוו ככלל לכל אצירה אחיד, ואח"כ עכ"פ יולא מדברי הב"א בשפ"ך דבמומר פשיטא שאין מחזירין רק במסור ברור ל' להב"א שאין מחזירין ולהחוס' מחזירין עיי"ש. ולמה באמת פשיטא ל' במומר, ז"ל העטס דעיין ברמ"א חרי"מ סי' רפ"ג סי"ב מה שפסק בשם חשו' רש"י ובש"ך (סק"צ) בשם חתנו מור"ר מאגס דהלל פסק רש"י וסודרו דמונו מסור לא אחמר ביה להכחא לא כמר ולא כמר אבל אי הו' קיי"ל גבי ממונ מסור שאסור לאצדו לא הו' זוכה כאן (בפסק שהביא הרמ"א מחשו' רש"י) ואח"כ אכן דקיי"ל דמונו מסור אסור לאצד לא הו"ל להרמ"א לבחוב פסקו של רש"י בפשיטות עיי"ש, וחסיד בהגהות אמרי ברור שע"ג השו"ע (שם סי' רפ"ג) בשם חשו' אמונת שמואל דגם למ"ד מסור אסור לאצד ממונו הימנו משום יבין רשע וכו' ובמומר לא שייך זה עיי"ש, ועיין בהגהות מה שהאריך קצת ודבריו נכונים. עכ"פ במומר שגם בניו יגרדו אחריו ויחגדלו בין הנכרים לכ"ש שרי לאצד ממונו וכו"ש שאל"ה להחזיר לו

בזמניו כמה מכשולים ילמחו משותפות זו ולא יבא חלקי עמיהם.

(ג) **שדכן** אסור לו להציע שידוך מחללת שנה לשומר דה ומאור ולהאמין לדבריה שאם יחארכו חשמור שנה וכן להיפך אסור לו להציע שידוך לשומרת דה ומאור עם איש מחלל שנה כשאומר שאם תחארכו ישמור שנה, ואפילו לשדך מחלל שנה למחללת שנה אסור להציע ולשדכן כי יחיו באיסור מזה וכו' דברים פשוטים וברורים ראיתי בחשו' אחרונים.

(כד) **מומר** לחלל שנה אוסר על ישראל יחידו דבר עמו בחזר ולא אמרין לענין זה דדיוו כגוי (כן דעת האצטרי"ז וכןכו' קמח"ז מרן הגרע"א חרי"מ סי' שפ"ב) אבל לא כן דעת הר' ירוחם דמחלל שנה בפרהסיא אינו אוסר על ישראל יחידו, וכ' בחשו' חשור"ש ש"י (ח"א סי' שר"ח) חלמלא האצטרי"ז ומרן הגרע"א ז"ל היו רואין דברי הרביוו ירוחם' לא ה' חולקים עליו עיי"ש, ועיין בחשו' לבושי מדרכי (ח"א חרי"מ סי' ס"ד ד"ב ומ"ש מעלתו) מה שבי' הזה. ולענין ציעול רשות מפורשת בשו"ע דמחלל שנה אינו יכול לבטל ואריך לשכור ממונו (סי' שפ"ח סי"ג).

(כה) **פתח** השיך לישראל ולמחלל שנה דהוי פתח של שותפים אם חייב במחבה. הנה פתח של שותפים ישראלים חייב במחבה ופתח בשותפות עם עכו"ם פטור (עיין בצ"י סי' רפ"ז בשם חשו' הרשב"א ומהר"א סי' רפ"ז סי"ב ועיי"ש בע"ז ש"ך וברכ"י ופ"ת), ועם מחלל שנה להאצטרי"ז וקמח"ז הגרע"א (באות הסמוך לעיל) חייב לקבוע מחזה, ול' ירוחם מסתבר דג"כ חייב, דהכי שכיח' לפטור משי"ח דרצון אבל כמעט א"א לפטרו ממלות מחזה דאורייתא שהוא מל"ט מבי"ח אפילו בחור"ל (ע"ז כ"א א' חור"ב אף), אבל ציטת המושבר בחור"ל דהוי דרצון אפשר דל' ירוחם פטור מלקבוע מחזה, וכן מסתבר ל' ירוחם. אבל בודאי אם רואה לקבוע מחזה הכרעות בידו ויפה עושה גם ל' ירוחם עיין דע"ק (סי' קפ"ו) וצנח"ק (שם ססק"צ) ועמק"מ (סק"ז). ועיין בחשו' בנימין זאב (סי' קס"ו) ובענין שותפות בגד עם עכו"ם לענין נזיית עיין בזה"ש (סי' י"ד חרי"מ) ומ"ב (סק"ז) מהגאון בעל ארצה"ה ולפי שאינו מצוי לא אחריו, צננד בשותפות עם מחלל שנה.

סימן צט

המשך לסימן הקודם

(ל) **נשאלתי** אם חברה תומכי חולים המתנהגת עפ"י יראים ושלמים אם שרי להם ליתן תמיכת אוכלים ומשקים למחלל שבת.

השבתי עפ"י עיקר הלכה אין ליתן להם אבל כבר ביררתי (לעיל בספרי זה) שמצוה לבקר חולה מחלל שבת כי עתה חזון ושעת הבושר להחזירו למוטב כמו כן אם יראה שחררים לדיבר השם עושים גמ"ח עמו אולי בנקל יד' אפשר להחזירו למוטב.

(לא) **נשאלתי** מומר או מומרת שבימי חלים נתחרטו ורוצים לשוב לחיק אבותם בלב שלם ומורים ומתחרטים על לשעבר, ואי אפשר לטבולם מחמת חלים, אי יש לקברם או גם חייב לקברם בקבר ישראל.

השבתי אין כאן ספק שמחוייבים לקברם בקבר ישראל, דרך בגר מעקב הטבילה לא כן במומר ומחלל שבת (אריכות קצת תמצא ע"ז בתשו' מנחת הקומץ ח"א סי' ע"ר).

(לב) **נשאלתי** אם שרי למכור למחלל שבת מעפר ארץ ישראל שיתנו בקברו.

השבתי בוראי אסור למכור אם לא שעשה תשובה (ועיין בתשו' מנח"א ח"ב סי' מ"ו אות ב' לענין למכור עפר א"י לגכרי עיש"ה).

(לג) **נשאלתי** אם מתאבלין על מחלל שבת בפרהסיא אם לא עשה תשובה קורם מותו.

השבתי א"צ להתאבל אם לא עשה תשובה קורם מותו.

עיין בש"ך יו"ד סי' שמ"ב סק"כ ובחכמ"א כולל קמ"ו ומה שנמלא בזהרונים להחמיר, חן שומעין להם, כי העיקר כהש"ך ובחכמ"א כמ"ל.

לצדו, ומלחתי בשד"ח מערכת המ' כלל פ"ח ד"ה ולענין שבי' כן צדס המל"מ פ"ה מהל' מלוח הליצ, משא"כ מחלל שבת שדולו יס' לנפות שנינו יהי' כשרים בודלי אסור לאנד ממונו. אח"כ מלחתי בחשו' קמוח"ז מן הח"ס (הוצא צפ"ח שס סק"א) שנגע להסבירו של הנכות בעל אמרי צדוק צדס האמונת שמואל רק לא הסכים רק הוסיף יסוד אחר עיי"ש, ועפ"י דברי קמוח"ז מן הח"ס גם צמומר צמנוני שהצמור דח בלא שום מורא יכול לחזור לדת אחת, אסור לאנד ממונו ואצדוהו לדין להחזיר עיי"ש, חולם צפ"ח (סי' שפ"ח סק"ו) הביא ממקמו"ז הח"ס יסוד נכון לדברי ה"א שהביא הרמ"א דמותר לטוב ממונו לעלמו ויבש"ך חולק, וכ' קמוח"ז מן הח"ס שדברי הרבנו צדוק שצמדכי שהוא ה"א נכונים בטעמם, וכוונתו דק"ו מעליא הוא, השהא גופו ממונו לא כ"ש, ורק משום דכתיב וילבש לדיק, והא לא כתיב בקרא אחיך לדיק ילבש, והרי זה המעבד הוא הלדיק הראשון ולמה יוליאנו מידו לחתו לדיק אחר, אפילו כבר הו"ל בנין דמעלי, ובזה נדחו דברי הש"ך עיי"ש. ולכאורכ דברי קמוח"ז אינם מוצגים כיון דיש לו בן מעליא הוא היורש והלדיק ואיך יחזיק זה צממונו. אבל אחר עיון קלה דבריו נכונים וצדוים, ולכאורכ ממונו של המומר כן הפקר לכל ועכ"ז אמרו ח"ל דהבן יורשו ואסור לאנדו לדיק ילבש, אבל אם אחד קדמו והחזיק בו אז אותו שהחזיק בו הוא הלדיק ילבש שזכה מהפקר, ודבריו צדוים ועיין בח"ס חשכ"ע (ח"צ סי' ע"ד). וא"כ של מחלל שבת אסור לאנד ואסור להחזיק בו ולדין להחזיר ליושריו, (ועיין בחשו' ח"ס ח"ו סי' ס"ז וסי' פ"ג).

(כח) **מחלל** שבת דיו כעכו"ם רק לענין חומרא ולא כן לקולא. (האש"ז) הוצא בזהר"ו קמוח"ז מן רמק"א (ח"א סי' שפ"ה), ומוסכם מכל הפוסקים (ועיין בחשו' מורשת משה סי' ח' ושם סי' ה' ח').

(כט) **להשיג** גבול מחלל שבת מותר (עיין חשו' קמוח"ז מן הכח"ס חח"מ סי' כ', ושו"ת פרי השד"ח ח"ג סי' ל"ח).

טקסי וקאר למחלל שבת (כא) — לו) חלילה מלהשתתף עם מחלל שבת (כב) — לה) הצעיר שידוך למחלל שבת או למחלל שבת (כג) — לט) ישראל יחיד הדר עם מחלל שבת אם חייב בעירובי חצרות (כד) — מ) פתח היקף ישראל ומחלל שבת אם חייב במוזה (כה) — מא) בנה היקף ישראל ומחלל שבת אם חייב בציצית (שס) — מב) דין לחלל שבת בעבור מחלל שבת (כו) — מג) אריות מחלל שבת אם מחויב להחזירו (כז) — מד) מחלל שבת דינו כגוי דק לחומרא ולא לקולא (כח) — מה) דין השנה נבול במחלל שבת (כט) — מו) דין ביקור חולים בחולה מחלל שבת (ל) — מז) מומר ששב וא"א לטבול וכוונתו בקבר ישראל (לא) — מח) אסור למכור למחלל שבת מעפר א"י (לב) — מט) אין מתאבד על מחלל שבת בפרהסיא אם לא שב (לג).

פירות הנושרין לחידושי:

א) בדין עזות בכשרות מחללה ועד סוף (א) — ב) בדין פסול עזות דרבנן לענין כשרות מחללה ועד סוף (ב) — ג) בדין נוגע בדבר לפסול מחללה ועד סוף (שס) — ד) הרי אג מקודשת לי בשביל שאני צריך גמור (ז. ז) — ה) בגזל אי מהני חשבוה קודם החזרת הגוילה (ג. ז) — ו) עשה חשבוה ועדיין לא התויר הגוילה אם כבר להעיד (ג. ז) — ז) ביאור נפלא בדברי התוס' מכות ו' ב' ד"ה בדיני נפשות (ה) — ח) סוטה עשעה חשבוה אם המים בדיקין (ו) — ט) חקירה למה לא מרבי חשבוה לגבי ב"ד של מטה לענין מלקות ומיתת ב"ד (ח).

סימן ק

נשאלתי שמנה שאלות נחוצות מאוד מת"ח א' על הטעלעפאן והשבתו עליהם תומי' על הטעלעפאן, ואעתיק ג' שאלות כעת ורה' האחרות אח"כ (בספרי ח"ו אי"ה).

א) **נשאלתי** בזמננו שיש באנקום שמשלמים רבית מדי יום יום, איך נזמלים רבית בשביל יום השבת הלא הוי שכר שבת כמפורש במג"א (סי' ש"ו סק"ז).

השבתי שרי, אך כב' ימים טובים רבית דיום א' דיו"ט לא יקבל ומה שהבאנן נותן בע"כ יתנו לעני, דא"א להקנות לו בע"כ מעות שאיננו רוצה. ומי שאיננו נותן לעני ומחזיקו לעצמו ג"כ יש לו על מי לסמוך.

על שאלה זו דן אחי הגדול הגאון האמיתי ז"ת שטי"א בספרו המפורסם שור"ת כלל החכמה (ח"ג סי' ל"ח) וזל אחר שניחור לזדי האיסור: והנגע"ד בס"ד דודלי אין דברי המג"א אמורים אלא כשמחזיקים הימים מלאה הכוזבים עד לאה"כ וכו', שרבינו היה עזר כל יום ויום בפנימ,

ועיין צ"כ שבת יכורד יו"ד סי' ש"ח ותמצא שמתיר עוד יותר.

אי"ה בספרי ז"מ חלק השישי אסיים קונטרסי באריות יותר ויותר דיוי "מחלל שבת" ככל פרטיים ודקדוקים וכעת אין הפלא ממסים לסדר אותם.

חדש אלול תשל"ב לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שמערן

פירות הנושרין להלכה:

א) מי שאינו מניח לפול בנו אסור לקראו לס"ח ולהעמידו לחיבה ביום יאה"צ ואין עונים אמן אחר ברכותיו (א) — ב) מי שאינו מניח לפול בנו אין מצטרפין למנין (שס) — ג) חלילה מלצטרף מחלל שבת למנין ואין עונים אחריו אמן (שס) — ד) הדר עם נכריה אסור לצרפו למנין וחלילה לקראו לס"ח (שס) — ה) אין קורין לחורה כהן מחלל שבת ויקראו ישראל חתניו (א, ג, ד) — ו) אין שום נפק"מ בין מחלל שבת במדי או בשביל אהבת ממון וכו"צ (שס) — ז) מחלל שבת מאבהת ממון יינו י"ז ככל מחלל שבת (שס) — ח) קראו לחורה מחלל שבת אינו נמנה בחור גברי וחייבים להוסיף עליו א' (ב) — ט) בעל עבירה מפורסם ומלגלג על דברי חכמים אסור לקראו לס"ח (שס) — י) עובר בשט נפש על מצוה קלה אין קורין לחור וכל כיוצא" (ג) — יא) כהן מחלל שבת אין מניחים לעלות לדוכן גם במקום מחלוק (ד) — יב) ליתן פתחת אה"ק או נכונה ס"ח או גלילתו למחלל שבת אסור (שס) — יג) לכבד מחלל שבת עם הקפה בס"ח בשמחת תורה אסור (שס) — יד) מזהל מחלל שבת אסור להניח לימול אפילו אם אין מזהל אחר ביום השמיני (ה) — טו) בדיעבד אם מל מחלל שבת א"צ להשיף דם בריח (שס) — טז) צריך לדקדק מאוד בשמנוחים לכתב סוף אחיות ס"ח שלא יהי מחלל שבת ביניהם כי פוסל את הס"ח (ו) — ז) גם בעל עבירה גדולה וקשה לא יהי הממלא אות בסוף הס"ח ויש לדקדק ע"ז מאוד מאוד (שס) — יח) אסור לבשל ביו"ט בשביל מחלל שבת בקדרה אחרת (ז) — יט) מחלל יו"ט דינו כמחלל שבת (ח) — כ) ביאור עצום מי הוא ככלל מחלל שבת (שס) — כא) מי שלא הגיח למול עצמו אן בריא את א"ל להסיר עולתו (י) — כב) קטן ערל שאביו לא הניחו למול א"ל מסירין עולתו (שס) — כג) להשכיר דירה למחלל שבת (ג) — כד) להשכיר דירה למחלל שבת בבית שיש שם עולה ויורד (לפט) והמחלל שבת ישתמש בו בשבת (שס) — כה) להשכיר דירה למחלל שבת כשיש להבית כלי כביסה והודרים שם משתמשים בהם בחול ושבבת (שס) — כו) להשכיר חנות למחלל שבת (שס וראי כב) — כז) כהן מחלל שבת ועשה חשבוה לענין נש"כ (ד, טו) — כח) כהן מחלל שבת עשעה עבודה טרם ששב אם עבודתו פסולה (שס) — כט) כהן מחלל שבת לפדיון הגן (טו) — ל) מהו בנו אצל כהן מחלל שבת מה הדין בדיעבד (שס) לא) רואה מחלל שבת מל מה דינו (י) — לב) אין האב רוצה להשיף דם בנו בכורו במקום שהדין ניתן להשיף דם אם כהן יודק לפדיון בכורו (שס) — לג) דין אונאה במומר (יח) — לד) אלאמה מחלל שבת כשר לכהן (יט) — לה) להלות ברכית למחלל שבת (כ) — לו) להשכיר או להשאיל שראק, טעילעז, או

סימן קא

המשך לסימן הקודם

(ב) **נשאלתי** מהשואל הנ"ל, בעת למדנו ה'ל' שבת (והגיענו לסי' רס"ג ס"א) ששם כ' הרמ"א דאם שכחה מלהדליק פעם אחת צריכה להוסיף נר אחר, נפל מחלוקה גדולה בין הלומדים איד הדיו"ט והסכימו לשאול את פי.

השבת לכאורה אין שום חילוק בין שבת ויו"ט וצריכה להוסיף נר א', וכן הוריתי מלפני זה כמה פעמים לאין מספר להשוואלים המרובים, והמקל ברבר ולחלק יצא אין מוניהין אותו כי יש לו על מה לסמוך סברות דקות אבל העיקר כמו שזכר. והמורה שתדליק נר עכה או נר גדול יותר קצת או תרכה שמן יפה הורה בלתי הפסיד.

הדין פטור, והלא המג"א (סק"ג) הביא בשם הב"ח הטעם שהריב"ה להוסיף נר א' אם ששה משום הכוונה שהריב"ה זכירה מנאן ולהבא כדבדד שנה עיי"ש, וטעם גם שייך גם ביי"ט, ועוד לדמיון בגמרא בילה (ב' ז') דכבר"ג, אחי תלמודא מפרש י"ט להחמיר יותר משל שנה, וזה פטור מאוד ועד יכבדו, ומתאחז מפורש בדבר"ה (אות י"ג) שכ' משמיה דמטע"מ ומבר"ה ח"ל: להוסיף על כל נר של מצוה יותר ממה שהיה נרילה, ופי' כחז הרב בעל כר"ה ח"ל: ששניין מהא תלחא, א' דף שרגילה ב' חולין (פ"ה ז') אפילו נר מצוה להוסיף שאינם של שנה (פי' היינו נ"י יו"ט), משמע דרק להוסיף שניין כגון שחולין נר גדול יותר או ליחן מעט שמן יותר אבל א"ל להדליק עוד נר לחוספות דלא כדבצנא הרמ"א ולבזש, וגדלה להקל צוה לאשה עי"ה (א"ר אות ט' מחל"ה ווא"א לפרמ"ג). הרי זה מפורש כדביב"ה ועוד והלא מפורש ברמב"ם פ"ו מהר"י הל"ט: שהצוה להדליק נר ביי"ט כמו צבחה, וי"ט בש"ט (סי' רס"ג סעי' ה'): גם ביי"ט אריך לנרך להדליק נר על יו"ט, וכ"כ בערוך השלחן (סי' רס"ג סעי' ג) בשם ששצנא מלוויס בדילקת נרות כמו כן ביי"ט, ופשיטא ביי"ט הוא זמן שמחה, ואין שמחה בלא אור וכו' והמרדכי והרא"ש והגמיו"ה הביאו זה ופירש"ה, ודין וזמן שלא לחלק בין שנה ויו"ט לדלות בדילקת נרות על השמש ומטעם יותר

ונמנא שהרביה שהוא מקבל עבור יום השבת אחר
דוק עבור יום השבת בלעד מבלי שחובל צו רביה
עצבור קאת שעות מש"ש או מיום ראשון. לא כן
העצבור צומצמוט שמחשבין הרביה מחלות היום עד חלות
ההיום הזה. כי מי שמכנים כסף לבגל לפני האהרים
המקבל עבור רביה לאחוריו יום והכמנים אחר
האברים אינו מקבל רביה לאחוריו יום. וכן מי שמוציא
כספו מבצוק לפני האהרים אינו מקבל עבור רביה
לאחוריו יום ואם מוציאו אחר האברים מקבל עבורו
רביה לאחוריו היום. נמנא היום נחשב לעין רביה
מחלות היום עד חלות יום הבא. וא"כ הרביה שהוא
מקבל עבור יום השבת חליו — שעד חלות היום
— נחשב כבצולה עם הרביה שהוא מקבל עבור
ערב שבת מחלות היום ואילך, וחליו — שאחר חלות
— נחשב כבצולה עם הרביה הנמני לו עד יום א'
— האברים, והי"ל שבר שבת בצבולה ומוחר, וע"כ.
וע"כ תריך להוסיף קאז צדמוט שבר האמנא
היו הבמנים שפאלים ציורים שעורים גדולים כדוע
ומפורסם מספרי דורס (והרבה לער ויגון גרמו
לפמינו צמה שלקחו רביה צבוח) והיו מחשבים היום
לחשבר או לרביה עם חשבים, וזו שמעתי שבר אחד
השם שבר כדבריו צד קוש' בוא ואינו יודע מבר
הקשה. אולם צד' יו"ע לא עלה היתר אז שפיר ומי שיש
לו כסף בצבולו תריך לרמוק צדבר כמו שכתבתי.

וידע דאס באהאנק משלם יום יום מחלי יום עד
חלי יום הבא אז צו יו"ט אסור לו לקבל
הרבית של יום טוב צ', פי' הרבית של החלי יום א'
עד חלי יום צ', ופשוט.

והסומך עמלנו על דברי השבות יעקב שהביא
המ"צ (פי' ש"י סק"ז) דמקום שאין
דעתו לחזור לא הוי שבר שבת, יש לו על פי לשמך
גם גידול דירי צבאק, הכלל בצבאק אינו מחזור
הממון מדעת עמלנו, ואם המקדש ממנו לבאק אין
דעתו לחזור בשבוע של כל יו"ט הוי הרביע
דבכלל ושרי, ויחיד זה סני גם לענין שבת דבשבת
כל בצבאק ולא המקדש יכול לחזור גם אין רואה כי
הלא סבור כיום השבת. ונרעניס שאין בצבאק
סגור בשבת אז יש לשמך על היתר שבתאי בשם
אחי הבאז'ר' שליט"א, או על היתר השבות יעקב
שהא אינו רואה לחזור ויטלסו ממנו מבצאק עד
יום ג' מנצני

אח"י רב מצאתי בס' "אז נדברנו" (ח"ג סי' ה') שכתב ככל דברי בענין אשה ששכחה להדליק ביו"ט. ושמתני לבוון האמת.

סימן קב

המשך לסימן הקודם

נשאלתי מהג"ל, שנפל מחלוקה גדולה בין הלומדים, אם רופא שומר הרת והמצות אם שרי ליקח שכר בעד ביקורו אצל חולה ביום השבת משום שכר שבת, והמחלוקה נתחזקה מאוד כי רופא שומר הרת והמצות ה' שם בשעת הלימוד, והרופא לעצמו אמר כשעטס איננו כמצאות שבביקור אחר יגמור הרפואה וגם אם אינו צריך לבקרו עוד הפעם אבל לרוב ולרובא דרובא במועש"ק באים בעד פרעסקרפישן או שואלים אותו בנוגע להחולה וא"כ הרי שכר שבת בהבלעה בא לידו ואין כאן שאלה, אבל באמת רוצה לדעת אם המצא תמצא שביקורו בשבת יח' באמת ביקור היחידי אם מותר שכרו דאינו שכר שבת או לא, ובא לפני כרת מה לעשות.

השבתי לו שמונת לו ליקח ואין כאן שכר שבת.

בקיצור נמצא חשיב כי אין הפנאי ממכוס כעת להאריך וכבר נשאל ע"י חש"י מחנה חיים מהד"ת (חא"ח סי' כ"א) ובמקום אחר הארכתי מאוד ליישב כל הקושיה הנופלות בהוראת הגאון צעל מחנה-חיים התמוהים לפיו רבינו (כי ערכי קונטרס צפ"ע דין זכ צ"ס "שכר שבת" וקנה מקומו צ"ח) מספרי דבר משה בכת"י ה' חכני להוילאו לאוריה בעזרי"ת מחוך הרבנות הדעת אצל בהשורה על שאלה על טעמא שאין דרכי להאריך רק להעתיק התשובה עם המקור) ח"ל (המחנה חיים) בקיצור נמצא (ועיין צפ"ס): שאלה אם מותר לישראל לקחת ממכתיבים האגרות אשר באים בשבת ע"ד ולהוביל אותם ולהלגם לכל אחד ואחד מכתבו ואגרתו כי פרוטות קלוצות לו בשכרו והיו שכר שבת ואסור דא"ש שאלה לו מכתב בשבת הובא כאלו שכרו זה תורף הדברים והאריך להכריע אין בכתבים פקוק נפש ואפי' ע"י גוי יחי' אסור. תשובה הגם

כמבואר בגמ' ורמב"ם מפני שכן מלווה צדקה ועוסקת בצרכי ליבור, וגם מטעמא דהיא כנחה חורו של עולם צמה שהכשילה את אדם הראשון צען הדעת כמפורש ברש"י (שבת ל"ב רע"א) ולריכה כפרה וצוה כפרתה שחלוק נר שבת ויו"ט, והבעל אינו רשאי לטול ממנה מזה זר, וכבר נהנו הנשים שמוסרין נפשו על הדלקת נרות של שבת ויו"ט, וע"כ הדיון נותן שאם שכחה לריכה ק"ח טוש (עיין במח"ב) להכירא שלא תשכח עוד הפעם והטעמה לגדור חמיד צמה שחלוק נר נוסף, והערה"ש (שם סעי' י"א) כ' דמה שזריכה להוסיף כששכחה פ"א: כדי שתקרה את עצמה למען תשכח וזריכה צוה, וכל אלו שייכים ביו"ט כמו בשבת.

ואפשר שאם שכחה ביו"ט יש להקל עליה שחלוק נר עבה או ק"ח גדול ממנהגה או להוסיף ק"ח שמן יותר ממה שדרכה הייתה להדליק דהלא גם בשבת יש מקילין הכי הייתה לעשרה ונכי דלא קו"ל הכי בשבת, אולי ביו"ט סגי בהכי דהלא צעני' גם בשבת פסקין דסגי לה שחלוקת אוחי מספר שתיכה רגילה להדליק רק חוסף שמן או חלוק נר עז או גדול ממנה שחלוקתה, אבל יותר נראה שלא לחלק בין שבת ויו"ט כלל ולכאורה יש להעיר מהא דמנחות (ק"ז ב') קטן והביא גדול יא' רבי אומר לא יא' וקו"ל כרצון כמפורש בש"ס (שם ק"ח א') כזעירי לא אמרי כיחידה (כר"ב) לא מוקמי, וכן הוא ברמב"ם (פ"ע מהל' משה"ק הל"א), וא"כ י"ל דלרצון צמה שצדא תחת נר קטן נר גדול אינו כלום דהיינו כך, ששלמה לרבי יוחא אצל אן לא קו"ל כוונתו. וי"ל דלק"מ דבאמת עכ"פ הכירה היו ופשוט. ואין לדמות עניינו להא דהיתא במנחות (ק"ח א') דלרצון דקו"ל כוונתו (דלא כר"ב) גדול והביא קטן יא' דהתם איורי דברי זה ובסתא דחליף הך לו מרו ובאחריות ג"כ אינו חייב רק לריך להביא בעצור הכסף קרצון וכמו שפרש"י (שם ק"ח רע"ב) משא"כ צידון דין שאיורי צורות שהחיו עליו מוטל להביא ודומה להא דמנחות (ק"ז ב') והבן, וכבר הערתי כעין זה על דברי הגאון העולם צעל חש"י ע"י חיים בספרי כאן (סי' ע"ה).

חדש סיון תשל"ה לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

שהזדמן במקרה שהוא שבת צזה ליכא איסור שכן שבת דווקא אם הפעולה נקשר בשבת יש איסור בשבת שבת והבן סברה זו בעזה"י. (ובלח האריך עוד בציאור הענין וסיים חשבותו): והבן זה בעזה"י דלא דמי להבין שכן שבת שמכרו בש"ס ונש"ע וקצתו מאוד הדין, ע"כ. הרי שלך לפניך שהגאון האמיתי יא"ש בעל מחנה חיים זצ"ל חפיו להשיב לא רזה מאחר שנחשט ההיתר עיינדה"ק. הנה לפני זמן רב היה לי דין ודברים בשאלה זו עם רב גדול אחד ודעתי כי יועם שהרפא יתן סמי רפואה להחולה וינצל סכרו בחוק דמי הסמים וממילא יכ"י שכן שבת בהפלה. השבתי לו דב' תשובות בדבר, (א) דהלא הרופא השומר דת והמנוח הצי להחולה אין עמו אחר כלום ועיקר השאלה כשאין החולה לר"ק לו לרופא אחר השבת ולרוב אין להרופא דוקא אותו סמי רפואה האריך להחולה והרופא כותב "פרעסקריפטן" לנזק הסמי רפואה, וגם אם יומא דחדת מצוי בהפלה לך להרופא במו"ש"ק לקבל ממנו קאת סמי רפואה עדיין חושש אני בחיקון זה מעטס אחר, (ב) היינו דהכללה לא מקרי רק אם הכללה הוא באותו דבר שעשה בשבת דהיינו דהרופא יבקרו עוד הפעם בחול או החולה יצא להרופא למרזו של שידקנו אחר להציל שכן שבת דמינו סמי הרפואה אין הדבר פשוט כי"י האמיתי לו שנקבעים "שכן שבת" עמדתו על חקירה זו והבאתי דברי האחרונים שממק"אם משמע לסמוך על הצלעה כזו אבל לעיקר משמע דקשה לסמוך על הכללה כזו כי מדברי פשטות הש"ס משמע דבכה"ג לא מקרי הצלעה, והנה שכתב מהרש"ג (ח"א סי' כ"ה) מפורש דגם בכה"ג מקרי שכן שבת בהכללה דמחיר ליקח שכן שבת דרעשמשאין (מכונה לנזק דישה) כי מוכרח להסיקו בעלים ובעמין, ובעד העלים והבעמין בודאי מותר לו לקבל חשלוטין ושכר המכונה ונצל בחשלוטין כל העלים והבעמין והיו שכן שבת בהכללה, הרי שלך לפניך דבכה"ג שרי שכן שבת בהכללה, כן הוא לפום הריעא אבל אחר שכתב אין עניינו דומה כלל לדיוו של המהרש"ג דשם שכן המכונה והסקת העלים ובעמין ד' ענינים מקושרים ש"א להפירוס ושכר המכונה (דרעשמשאין) חלוי ממש בהסקת העלים והבעמין ומחלה ומעיקרא בשכן המשאין בכלל ההסקת העלים והבעמין שאין המאשין עושם מלאכתו בלא עולם ובעמין משאין שכן חכמה הרופא אין לו שום שייכות לסמי הרפואה וצכה"ג אפשר לכו"ע לא שייך דין שכן

שלא לר"ק להשיב כי הדבר שנחשט להיתר בכל ישראל כמעט אסור להרהר אחריו כי הגדולים וזקנים שדור לא ה' שותקים אם יש בו איסור בכל זאת מותר נכ"ח ל"י לשאל עממא מאי ואבאר לו בעזה"י דעתי צזה. הנה גם מלפנים בישראל כאשר ה' רופאי ישראל אנשים כשרים ולדקים לקחו שכן חשלוטין על אשר בלא לחולה בשבת הגם שלא ה' בו חשש סכנה ולא שמעו מעולם רפ"ק איסור שלא יקחו מעטס שכן שבת אסור וכדומה דברים שלא חששו מאווי הדור על שכן שבת. ואמרתו צזה חקירה בסברה בעזה"י דים הבדל אם השכר צא בעצור פעולה הנקשרת ביום ההוא היינו שבת וי"ע אז שייך בו איסור שכן שבת אבל אם הפעולה אינה נקשרת ביום ההוא היינו שבת וי"ע והיתה יכולה להיות ביום חול רק אירע מקרה שנעשית הפעולה בשבת אז אין בשכר ה"ל איסור כלל ואבאר בעזה"י. נחוי אין בחון שנקבל להפלה רק בשבת וי"ע יען כי אנו לריכים איש יודע לומר ולנגן בקול נעים א"כ שכר קשור ביום שבת וי"ע או בעל חוקק מקבל שכן פעולתו ונקשר ברי"ה שהוא יו"ע או המחורגמין שהדרשה לריכה להיות בשבת שאז העם פנוי ממלאכתם או כחצ"ל תחומה "ויקבל משה עשה קהילה ודרש לפניהם איסור והיתר טומאה ועברה" א"כ שכן המחורגמים קשור אם יפרש הדרשה להמון שנתקבלו בשבת או בפועל לשמור הפרי והחיותות שבה לריכין להיות לכל הפחות משומרין שבעה ימים עיין רש"י צ"מ דף ר"ח וברמב"ם ואי אפשר לו' ימים בלא שבת א"כ השמירה קשורה בע"כ ביום שבת וכן במוריד דחכמים חקוי ערפשיקין ליום ואם יתן הבעל ז' ערפשיקין גם כן צא ערפשיק בעצור יתן דהא על שאר ימים חקוי ערפשיק בעצור כל יום ושי ערפשיקין על יום אחד לא חקויק בכל אלה קשור השכר ביום ההוא שהוא שבת קודש או יו"ט ואסור חצ"ל שכן שבת. אמנם בפעולה אשר נעשה בשבת והיתה יכולה לצאת בחול כמו בשבת ואם היא צאת בשבת אין מן ההכרח שחב"י כפולה פעם שנית בחול והפוך הוא אם נעשית בשבת הוא רק שהזדמן כך על יום השבת ועי"כ לא לריכה להיות ביום חול כגון רופא שנקרא לחולה בשבת קודש אפי' אם ששכרו הוא יען שצא לצית החולה או בעצור שמו"ה עפ"י הכמתו מה לעשות רפואה שיסיר המכאוב והיסורים ואם ה' נקרא בחול ה' ג"כ שכן בעצור ערחתו ותכמתו וסדמן שחלה האיש בשבת והרבה הרופא חכמתו בשבת א"כ אין היום שבת גורם שיצא בעולם הפעולה וקבלת השכר רק

שנת בהגשלה וכ"כ גם הנוצ"ח (סי' כ"ו) ותשו' ערוה"צ (או"ח סי' ס"ג). לענין שבר עבילה נשים צו"ע ועפ"י הר"ל כחצתי דברים יקרים מאוד בקונטרס "שכר שבת" על דברי הגאון רשכנר"ג מהר"ם שיק (או"ח סי' י"ז), אבל בודאי אחר ההיתר שלא מפי הגאון האדיר בעל מחנה חיים זצ"ל אם מוסיפין עוד חוקין שלא יחי שכרו שבר שבת המהי עכ"פ לקחת אחרונים מהיות טוב בודאי וכן לעשות כן. אבל לפענ"ד צמנינו שכוחצין "פרעסקריפשו" וגם אם הולכים להרופא צמנ"ש"ק שיכחז "פרעסקריפשו" והרופא רק מלגלג להדראגסטאר שימלא "פרעסקריפשו" כני הוא ששכרו על ציקורו בשבת יחי' נקרא שבר שבת בהגשלה ושרי.

סימן קכ

נשאלתי הרבה פעמים לענין שומר תינוקות (כלשון המדינה כיבי סיפטער) איך נותנין להן שבר בעבור השמירה ריום שבת לחור כמו ליל שבת או ביום.

השבתי יש מקום להתיר ליתן במתנה ודרכי לומר אם למשל ררך שומר תינוקות ליטול שבר על שעה דאללאר אחר ושמרה ג' שעות יתן לה ג' דאללאר ונ' דיים (היינו 3.30) היינו דאללאר וריים על שעה, בתורת מתנה (ענין במ"ב סי' ש"ו סקט"ו) בשם הפרמ"ג.

חרש סיון תשל"ה לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו.

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

א) אם יש היחר שהרופא יכלע שבר שבת בסמי רפואה שנוחן להתולה (בד"ה בקיצור) — ב) מילדת אם שרי להן לקחת שבר שבת (ד"ה ועין).

סימן קד

נשאלתי אם שרי לעשות צורת הפתח עם שמעקינע-דרונט היינו קנה מב' צדדים ולמעלה חוט משמעקינע-דרונט.

השבתי טוב למנוע אם אפשר שלא לעשות דבר חתמוה לרבים, אבל לדינא אין שום חשש בדבר.

שנת בהגשלה וכ"כ גם הנוצ"ח (סי' כ"ו) ותשו' ערוה"צ (או"ח סי' ס"ג). לענין שבר עבילה נשים צו"ע ועפ"י הר"ל כחצתי דברים יקרים מאוד בקונטרס "שכר שבת" על דברי הגאון רשכנר"ג מהר"ם שיק (או"ח סי' י"ז), אבל בודאי אחר ההיתר שלא מפי הגאון האדיר בעל מחנה חיים זצ"ל אם מוסיפין עוד חוקין שלא יחי שכרו שבר שבת המהי עכ"פ לקחת אחרונים מהיות טוב בודאי וכן לעשות כן. אבל לפענ"ד צמנינו שכוחצין "פרעסקריפשו" וגם אם הולכים להרופא צמנ"ש"ק שיכחז "פרעסקריפשו" והרופא רק מלגלג להדראגסטאר שימלא "פרעסקריפשו" כני הוא ששכרו על ציקורו בשבת יחי' נקרא שבר שבת בהגשלה ושרי.

ועיין גם בבאה"ע (סי' ש"ו סק"ו) שבי' משמיה דהשכנר"ג שהחיר למילדת לקחת שבר שבת. ועיין בשכנר"ג והביא דין זה בשם תשו' מהר"י מזרנוא וטעמו לא הביא ועיינתי בתשו' מהר"י צ ומלחאי לו בסי' ק"ד וכל להחיר מעטמח דמלוא ופק"י ובפוסקים דלמלוא שרי, ולכלואר מדברי מהר"י צ אלו איכא פירכא לסדרת המחנה חיים וההיתר משום מלוא איכא גם ברופאים, והמענין במחל"ה (סי' תקפ"ה) צלגנזי עין שמסקנתו להלכה להחיר במקום מלוא. ועיין בתשו' הרי בשמים (ח"א סי' ר"צ ד"ה ואשר) כחצתי מהר"ם בריסק (ח"ב סי' פ"א וח"ג סי' כ"א).

אח"כ מלחתי בספר הנחמד תשו' צאר לבי סי' י"א למחוחתי הגאון העלום לי"ע מוה"ר לבי קונסטליכער זצ"ל אצ"ד הערמטשטאט שהביא דברי המחנה חיים אלו ותמה עליו מאוד ממה שמפורש במנ"ח סי' רמ"ו סי' ש"ו שגם שבר דירה בשבת אסור אלמא דליסור שבר שבת שייך גם אם אין להדגיר שום שייכות לשבת, והיות דבריו צל"ע, הנה בקונטרסי "שכר שבת" מדעתא דנפלאי תמהתי על המחנה חיים כן וחירחתי צמנינו"ד צמנ"ח ואין כלל מקומו, דאין ספק שלא נעלם מהמחנה חיים דיוו של המנ"ח צ"ב מקומות אלו הידועים לכל רב ואור. ולענין שבר שבת צמנ"ע פונדק עיין בהגה"י מהרש"ם או"ח סי' רמ"ו על דברי המנ"ח סק"ג שם, גם מה שבי' בתשו' מהרש"ג ח"א חלו"ח סי' ס"ב, שוב ראינו בתשו' מילי דלכות ח"ה סי' ע"ז אות ב' שג"כ עמד על דין שבר פונדק בשבת והביא דברי המהרש"ם. ומלחתי בהגה"י מילי א"ש (על המילי

ולכל דבריו אין שום יסוד צהלה, לכן מה שלא
לאסור העירוב בפארעסעס כוללם אין הלדק עמו
צפרע שאוסר, רק הרב הגאון אב"ד פאפא
שליט"א אינו מחמיר בענינים לעשות עירוב פאר
יארק, אבל צוקערמאן שאל. המנהל"ש לחוק לא כוון
יפה. והוסף ה"ח גדול ראש הכולל ה"ל ש"ז כי
חי בענינו עד שמאל דברים שלא כי מחמין שצחת
מחשבותיו כתב על הגאון העלום בעל אמרי יוסר
שנעלם ממנו משנה שלמה ודבריו חמוכים" דברים
שאם לא כי רואה לא כי מחמין אבל אחר שראה
לשונות אלו על האמרי יוסר אז נחשטו לו כל
הקושיות. השבתי לו שא"כ בספרי ח"ב שאל לאור
עולם א"כ בעזרי"ת ימלא על חלונותיו של
המנהל"ש פשר דבר (בספרי כאן סי' ג') שיישבת
בעופ"ד דברי האמרי יוסר שדבריו ישרים למצין
וא"ל לפרש המשנה רק כהאמרי יוסר ע"י
הירושלמי, כשמע דברי שמה שמח רבה בעזרי"ת
העמדת דברי האמרי יוסר על מכונו.

משה שמערן

סימן קה

נשאלתי אם שרי להרליק ביו"ש הסיגארעט
מהגר או יותר טוב להרליק
ציגנטהעלצל (מעששעם) על הגר ולהעביר
הסיגארעט על הציגנטהעלצל.

השבתי בורא ירליק הסיגארעט על הגר כי
עתה בזמנינו אין שום חשש חלב על
הגר, וגם כשהי' חשש על הגר הרין הי' גותן
להרליק על הגר למעלה על האש ולא סמוך
להפתילה, ולא ירליק הציגנטהעלצל על הגר
להעביר אש שלא לצורך, וכמעט יש איסור
ברבר.

ראה בחשבותי בענין העלצאק שמעורב צו
גליצערין כעס כבר נדפס בספרי ח"ג
(סי' קירקע) הכלל המקורות בענין להדליק
סיגארעט מנר של חלב, ולב"ע שרי להדליק
הסיגארעט צראש אש הנר, למעלה רחוק רחוק
מהפתילה, ואם כן אין צורך להדליק ציגנטהעלצל
ולהדליק צו הסיגארעט, והדלקת הציגנטהעלצל הוא

ההיתר מפורש בחשו' חצלת השרון להגאון
האמיתי מערנאפאל ז"ל ב"ד (חאו"ה
סי' כ') והביא ראה אלימחל לדבר גם מחשו'
קמח"י. מרן הח"ס (חאו"ה סי' י"ז). וחידוש גדול
על גאון בקי דבושת' שאל ראה שכדבריו ממש כי
המקור"ה (בתיקון עירובין) ועפי' שנים עדים
נאמנים אלו יקום דבר. אלא לפי שהוא דבר חמור
לרבים לא נוח לו לעשות כן כשאפשר לעשות באופן
אחר, אבל למעשה העירוב כבר בלא שום פיקפוק.
ובספרי צאר חפרוב שנים (על מס' עירובין כת"י
העולה לערך אלפים עמודים על מס' עירובין, ה'
יעזרנו להוילאו לאור עולם צקרו) בססתי דבריהם
בראיות חזקות כל ימנו. וא"כ בספרי צאר משה
ח"ו אדבר מזה לצאר כל חמור צוה. ושמשתי
אומרים שרצ אחד ראה לאסור משום דא"ל למחוח
היטע ומלד הדין מן החיוב למחוח החוט שיהי' ישר
מקובל אל קנה. ודברי' בעלי' גמרי וסידוש הס
דבריו ואין לדבריו שחר, וכי הוא מדיינו גזירות
לחדש גזירות חדשות אם עשו דין ישר לגזור שמה
לא יחי' ישר. ועוד האמת יורה דרכו ששפיר יש
למחוח הדק ואין מעטמח דא שום חשש בעולם,
ודברי הגאון בעל חצלת השרון קיימין ויסודותן
בהררי קודש ולדברי הרב המעמר אין להם שום יסוד
צהלה ואפילו שלא צהלה אין יסוד, כי הוא מעמר
בעלמא ומעפפך על כותל חד וחלק ודבריו מציאין
אדם לידי נחור.

ועי' בעה"ח חדש סיון תשכ"ה לפ"ק פה ברקלין
יצי'.

משה שמערן

אחר שכבר נדפס כל ה"ל, אחמול כי חנוכה
תש"ז לפ"ק ציקר אותי ת"ח גדול אחד
ראש כולל מאחד מהכובלים ביותר גדולי והחשובים,
ובשחוק על פניו שאלני מה אני אומר לדברי תשו'
מנהל"ש האוסר לעשות זורת הפתח עם שטאכל'
דיוטע אמיתי לו שלא ידעגא ואם אוסר אז הוא
עשות אחר מעשותיו לאסור הכותל ובמקום אחר
לכתור האסור ואחר לו שחידוש גדול כי בענינו על
רצ צומנינו שכי' לאסור כמה דברים שרבים אחרים
שליט"א מחזיק ומחיר מה שהם אוסרים, ויפטר
דבר לא ידע והוסף שנמלא בספרו תשובה אחת
בענין עירוב שמפסל עם הכרה"ל מהר"ג אב"ד
פאפא שליט"א ובפירוש שמה ממנו שלא כוון להכלה

בדים והוא דבר שאינו מתכוון וגרמא ע"כ אינו נראה לאסור ושפיר נהנו עלמא קילא בדבר כ"ל.

הנ"ל

פירות הנושרין להלכה:

(א) האם שרי להכות ביו"ט על הצינארעטן להסיר האפר (א' ח"ה אח"כ).

סימן קו

נשאלתי אם שרי לו לאדם לנפוח בנחלים ביו"ט (תשאלה היתה להבעיר הגחלת של סינארעט ישן העומר לכבות) כרי שיעלה בירו להדליק בו הסינארעט או צינאהעלצל (הנקרא מעמש בלשון המדינה).

השבתי להתיר להבעיר ולהדליק הסינארעט אבל להדליק מעמש אסור, כי אסור להדליק מעמש על גחלת או על חומי עלעקשרי, וראיתי בנ"א שנכשלים בזה ומניחים מעמש לגחלת של הסינארעט ומדליקין בה המעמש, ופעות בירם, וצריך לפרסם ברכים. וגם בלא"ה אין להדליק המעמש מאחר שאפשר להדליק הסינארעט על גחלת של סינארעט הישן רבבה"ג המעמש הוי כאש בשלה (עין כאן בספרי סי' ק"ה) וגחלי סינארעט הם גחלים עוממות.

(א) **איתא** בגמ' (ב"ב ח' א') אמר רב יוחנן אמר רב לא שני, דאפר כירה מוכן הוא לכסות דם, אלא שבוסק מערב יו"ט אבל בוסק ביו"ט אסור דנעשה מוקףא אליבא דכו"ע אפילו לר"ש כמו ש' החום' (שם ד"ב אמר רב יוחנן) וכ"כ כל הראשונים (ועיין במש"א וצחי קמח"ז מן הח"ס הסדר העיני) ואם ראוי ללמוד בו בזה מותר. והבג"א (סי' תל"ח ס"ק כ"ט) חידש לן דגחלים עוממות אסור לעטלן ביו"ט (ועיי"ש בנתיב חיים) וכאז שם המה"ל דמותר לנפוח בזה כדי להבעיר, ואע"ג דעי' הנפיהה ז"ן הגחלים העוממות המוקפים ממקומן אין בכך כלום כמ"ש הרמ"א (סי' ש"ח ס"ג) דמותר לעטלן מוקף ע"י נפיהה, וכ"ש כאן שאין מתכוין כלל לעטלן עיי"ש פי' שאין כוונתו לעטלן אלא להבעירו. וכמו כן

אם של בטלה שאסור. כן פסקתי מדעתא דנפשיא בלא טעין בספרים. אח"כ בחפשי בספרים — צענין אחר לגמרי — מלאחי דבר מאוד נפלא בספר חשו' מנחה ילחק (ח"ב סי' ע"ו), בחשו' ש' צענין עזאזל המעטב בו גליטעין, ח"ל: דכירנא ששמעתי מחומי הכב"ג מוהר"ם ז"ל ה"ד, שאף בכל השנה היה חסר הגאב"ק מן הדברי יחזקאל משינאוויא זאקלכ"ב, שלא להדליק הפייס או הסינאר מר של חלב רק באמצעות קיסם, מ"מ ביו"ט ה' מדליק מר של חלב עלמו, ונתן עטם לשבת, עפ"י המבואר (באו"ח סי' חס"א סי' א') ברמ"א, דבשמשירי הכתור ע"י היסק, טוב וישר לחזור ולהסיק לאורך חפ"י, וכאז ע"י צחק יעקב (סק"ד) בשם המופלא מוהר"ר וואלף הורוויץ סג"ל דיון גד"ר ז"ל, כיון דהוי רק משום ישר וטוב, ביום טוב מותר לעשות הכל בהיסק אחד, ושלא לעשות הצערה שלא לאורך, ובמבואר בסי' חק"ע למנין ליבון עיי"ש, כמו כן להדליק מר חלב באמצעות קיסם, הוי רק משום חומרא, ביו"ט מותר בלא קיסם, ושלא לעשות הצערה שלא לאורך ע"ל ודפח"ח ש"י ראיון הכזרים, לליכ"ע מרן זא"ל משינאוויא, ושמחתי לכוון להוראתו, הבס בלא מקור נאה ויפה לשבת כמקורו, ודע שראיתי אצל המעטב ביו"ט שמכין בלצב על הצינאר כדי להסיר האפר, וראיתי בחשו' קמח"ז מן הכת"ס חא"ח סי' ס"ז שאוסר כי נילולות יתחין ממנו ויש בו משום כיבוי, לפי' צינארין מותר דמיו רואין צעיטו שאין נילולות יתחין כשמשירין האפר.

וע"ו בעה"ח ניסן תשל"ב ברקלין

משה שטערן

אח"ז בשנת תשל"ו זכיתי בחשו' שארית יחודה להבכ"ג מוהר"ל בלזכ"ס זא"ל (בחו"ח סי' ס"ו) אזאמר מטעם אחר עפ"י דברי המג"א סי' קל"ד סק"א ועיי"ש במה"ל, וצינארם אנו רואין שכשצורקין האפר מעליו נשחר פני העליון של הגחלת והוא מטעם שנכבד עיי"ש ולפי"ז גם צינארעטן ש' איסור זה כי גם צינארעטן אנו רואין שנשחר פני עליון של הגחלת, ובאמת מעולם לא ראיתי מי שנהג חומרא זה בצינארעטן ארצה ראייתי גדולים ועובים שצוקי האפר מעל ראש הצינארעטן, ולפענ"ד טעם איסור זה ליחא דמה שנשחר פני האש היא גרמא בעלמא כי האויר הוא דמשחירו ולא הוא

"עירובין" ואם יברך על מצות "עירוב" בורא יצא ויש סברא ראשונה לכתחלה ויברך על מצות "עירוב" והרובה לברך על מצות "עירוב" תבשילין ועירובי חצרות ג"כ יש לו על מי לסמוך.

(א) **הנה** שאלה זו כבר עלה על שולחן מלכים בחשו"מ מהר"ם די גוטין (סי' ל"ח) הוצא לקמח"ז מן הגרע"א בהגהותיו לאח"ה (סי' שס"ז סעי' י"ד וסי' תקכ"ז סעי' י"ג) וז"ל אם מניח ע"ת וגם עירובי תבשילין מוצדק ברכה אחת על מלוח עירובין שו"ת מהר"ם די גוטין סי' ל"ח עכ"ל. וגם ציד אפרים הביא דברי מהר"ם די גוטין וז"ל: ועי' במהר"מ די גוטין סי' ל"ח הרו"ה לערב עירובי חלירות ועירובי תבשילין כחדא אם לא הם צריכים יוכל לכוללן בברכה א' ויברך על מלוח עירובין כמ"ש הרמב"ם על הפרשת תרומות ומעשרות ע"ש, ויראה לכתחלה יש לו לפרש עירובי חלירות ועירובי תבשילין אף על גב דאם עושה כ"א בפ"ע א"ו על מלוח עירוב בסתם מ"מ כיון שכוללן יחד יש לו לפרש כ"א בפ"ע ולפרט בברכה עפי עדיף כדאמרינן חן לו מעטין ברכותיו ואמ"ג דלא קרי"ל כר"י לענין בורא מוה"י דשמים עי' בספרי שו"ת בית אפרים שכתבתי להלן בזה וסם הבאתי מקור דברי הרמב"ם מירוש' דדמאי ובהבאתי דברי הרי"ב"ם סי' שפ"ה, עכ"ל. וצ"ע (סי' שס"ז סעי' ק"ע) כ"י מחלה כהמהר"ם די גוטין בשם הגה"ה קמח"ז מן הגרע"א שיצדק על מלוח עירובין, שוב כ"י דבחי"א (כלל קב סי"ח) כ"י שאמר על מלוח עירובי תבשילין ועירובי חלירות עיי"ש, וחידוש שלא הזכיר שם כ"י ביד אפרים במקומו, ובשע"ת (סי' תקכ"ז על סי' צ"ז) מזכיר את אשר כ"י בסי' שס"ז וכו' וכו' שם כ"י בחדש פרי האדמה שמצדק על מלוח עירובין ועיי"ש סי' ע"ג בשע"ת העירוב עכ"ל. וכ"כ בלא"ה רב (סי' שצ"ה סק"א) ושוב ראיתי שגם בס' קובץ על הרמב"ם פ"ז מהל' עירובין הלכה כ"ד מצאו דברי מהר"ם די גוטין אילו בשחיקה כמודה לו. ואני לא ידענא למי לא יצדק על מלוח עירוב, וכי אפשר לשנות מטבע שטבעו חכמים על מלוח "עירוב" למלוח "עירובין". וצוהר חמור לי על ביד אפרים וחיי"א איך מלינו ברכה עירובי תבשילין ועירובי חלירות, מי חתן לנו רשות לעשות ברכה מורכבת ברכה שלא מלינו כמחה בש"ס, ועיין בחשו"מ מהר"ם שיק חזק"ה סי' ל"א. (ודו"ק היעזב רמב"ם פ"א מהל' ברכות הל"ה והל' ק"ש פ"א הל"ז וצ"ע וי"ל צדק) ולמה לא יצדק "על מלוח עירוב" הכוללת ב' העירובין כמו במחזה

בנידון דידן שנדעחו להבטיר הגחלה של סוגארעט ישן שעומד להכבדה שש"י.

(ג) **ולדעתי** אסור לכוזרע לטעול סוגארעט היסן העומד לכבדה דאין הגחלה ראוי כעת לשום דבר, ולכן מוכרח לפנות על הגחלה כשהסוגארעט מונח ע"ג הקרקע או בכלי שמיניחים אותו (הנקרא עשטרע). ואין לומר דשרי לטעול דהלא האיש שבי' שאב הסוגארעט כיח יכול להבטיר הגחלה ע"י מה שישבב בהסוגארעט, אלא לפי שעתה אין הוא לפנינו ולחדם אחר מאזם לשאוב על הסוגארעט להבטירו, אינו מוקף מאחר שראוי ע"פ"ס לטעול הסוגארעט, דזה אינו דרבה גרע סוגארעט עם הגחלה העומדת לכבדה מצדדי עניים המוקף לעשירים (עיין בש"ש סי' ש"ח סעי' י"ג וצ"ע) סק"ה עם הנו"כ) ועיין עוד (שם סי' ש"ח סעי' כ"ט וצמפר"ס). אבל האמת יורה דרכו דשרי לטעולו ולגופו כך כשמחזיק הסוגארעט צידו, מאחר שצו"ט עולמו כיח משקלא ראוי לטעול לכ"ע וגם עתה ראוי להבטל הסוגארעט לא נדחה ואינו דומה לצדדי עניים ולשאר עיני מוקף (בסעי' כ"ז כ"ט וי"ל) כ"ל נכון צמח"ה. (ועיין מג"א סי' רע"ט סק"י וי"א וצמח"ה לגו"ש).

ומה שכתבתי שאסור להדליק מעטש על גבי גחלים כן הוא מפורש בחשו"מ קמח"ז מן הכת"ס (חזק"ה סי' סז). ובחשו"מ עין הצדו"ת, ועיין בחשו"מ בית שער (חזק"ה סי' ר"ז) וצ"ח הארכתי בענין זה ועתה אין כאן מקומו, וידוע דגחלי סוגארעט גחלים עוממות הן.

תשרי תשכ"א לפ"ק ברוקלין יצ"ו

משה שפערן

✱

סימן קז

נשאלתי, אם אפשר לעשות עירובי תבשילין ועירובי חצירות בבית אחת עם אותו תבשיל או לא. ואת"ל דאפשר לעשות איך יברך.

השבתי, בורא יש לעשות ע"ת וע"ח בבית אחת ולכתחלה יברך על מצות

אכל נבלה שנוסח הברכה על מלוא עירוב דהיינו מלוא אין לורך לומר עירובין אלא כשיאמר מלוא עירוב די, שאלו עירוב כולל חבשילין וחלרות ומבואות, ומ"מ כבר הורה זקן, עכ"ל ולפי"ל לכאורה מיושב גם קושי' איך חלקו המהר"ם די בועין והי"א והח"י"א טוסה ברכה שלא מלנו בפוסקים, והכל גם ברכה, להפריש תרומה ומעשרות" לא מלנו רק להפריש תרומה או להפריש מעשרות, לא כן תרומות ומעשרות, ועכ"ל אם עושה ביחד מצרך נוסח ברכה זו להרמז"ס, כמו כן בשעת עירוב חבשילין ועירוב חלרות יצרך ביחד על מלוא "עירובין" כהמהר"ם די בועין או "על מלוא עירובי חבשילין ועירובי חלרות" כהי"א והח"י"א. אבל עדיין חומה מי היוצקנו לנסח ברכה חדשה במקום שאין לורך בה, וכדברי הבצל שוירי מהר"ג לדרך מלוא עירוב נכון מאוד. ועוד דאמרת ברכה להפריש תרומה ומעשרות אם מפרשין זאח"ז מפורש בחוספתא דברכות (פ"ו הל"ט) דליתא התם: הריהו מהלך להפריש תרומה ומעשרות אומר ברך אשקביל להפריש "תרומה ומעשר" ומקור דין זה בחוספתא: הריהו הגר"א ביו"ד סי' של"א על סעי' ע"ח ע"ש. והבספ משנה (פ"א מהל' מעשר הלע"ז) ג"כ הריהו להחוספתא זה וברד"ס (סג) הוסיף להראה גם לירושלמי (פ"ה דמלוי) ע"ש, והכי ליתא בירושלמי (דמאי פ"ה הל"צ) רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יוחנן לורך לדרך חמש ברכות (לתרומה, ולמעשר, ולתרומה מעשר, ולחלה ולמעשר שני) חני רבי חייה כולל ברכה אחת (מאחר שהוא מפרשין כאחת לא יצרך על כל ח"א בפני עצמו אלא כולל ברכה אחת), משא"כ עירובי חבשילין וע"ה לעשותן ביחד ולדרך עניהן איך נמלא שישנה הברכה. וז"ל דלמוד מתרומות ומעשרות, דגם בתרומות ומעשרות עיקר הברכה על תרומה להפריש "תרומה" ובהפרישת מעשר הברכה להפריש "מעשר" ובמעשרות תרומה ומעשר מצרך להפריש תרומות ומעשרות.

ב) קשה לי להצין למה במפרשים תרומה ומעשר מצרך "תרומות ומעשרות" ולא להפריש "תרומה ומעשר" בשלמא בירושלמי שפיר נקיע תרומות ומעשרות ששם איירי במצרך "חמש ברכות" שאם כללן ביחד אז איכא "תרומה גדולה ותרומה מעשר" ובמעשר איכא "מעשר ראשון ומעשר שני" שפיר מצרך תרומות לשון רבים (שכוללת תרומה גדולה ותרומה מעשר ועיין בחש"י

הקובע הרכה מחזות אינו משגי הברכה לדרך לקבוע מחזות אלא כמו שמלנו בדברי חז"ל נוסח הברכה לקבוע מחזות, ובודאי לא דמי לגמרי להרכה מחזות דכל מחזות ומחזות דומה להדי וריהו היא, משא"כ הני ב' עירובין דע"ה וע"ה אין דומין להדי. עכ"ל מאחר שמצרך "על מלוא" למח לא יעלה ברכה "על מלוא עירוב" על שיהיה על ע"ה וע"ה וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. ועוד איך אפשר לעשות ברכה שלא חלקו חז"ל כלל והלא המניח עירובי חבשילין בפרי"ט אינו מצרך על מלוא ע"ה, וכן בפרי"ט ע"ה בלחוד בפרי"ט אינו מצרך אשקביל"ו על מלוא ע"ה ואיך כשעושה שיהיה ביחד יצרך על מלוא ע"ה וע"ה אחתמה. כנראה היד אפשרים נתקשה בזה אבל ביחוד יפה לא נמלא ליישב קושיא זו. ועיין ירושלמי (פ"ט דברכות) אין לך רשות להוסיף על מעט שפצנו חכמים בברכות.

ואח"כ בחשבי בעקד ספרים מלאחי ל' שירי מהר"ג שהל"י רבה (סי' ש"ה) מנחיק דבריו בקיור ורליחי שם את שאהבה נפשי וז"ל: מי שרואה לערב ב' עירובין בזה א' זה אחר זה עירובי חלרות ועירובי חבשילין כוללן בברכה א' ואומר על מלוא עירובין מהר"ם די בועין סי' ל"ח. ורי"ב אם רואה לעשות עירובי חלרות ושחופי מבואות כוללן בברכה. אומם בנוסח הברכה שכח שז"ל על מלוא עירובין לכאורה הריהו נראה שאין לורך לשנות כשעושה עירוב א', שאומר על מלוא עירוב, דעירוב שם כולל לכל כמו קביעת מחזות ועשיית מעקה וכדומה להם שאשילו אם קובע הרכה מחזות ועושה מעקה במקומות רבות שמצרך לקבוע מחזות ולעשות מעקה ששם מחזות ומעקה הוא כולל. ואפשר לחלק דבשלמא התם וכדומה לכן הכל הוא מין א', ואין שוני בין זה לזה, אבל הכא אפי"ג דהכל הוא עירוב מ"מ הן מחלוקים דזה עירובי חבשילין, וזה עירובי מבואות, וכו' דומא דהמפרשים תרומות ומעשרות, דאם הפריש מעשר ראשון מצרך עליו וכן מעשר שני ומעשר עני ואם הפריש בזה אחת מצרך להפריש תרומות ומעשרות כמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' מעשר הלע"ז, שהביא הרב ז"ל שם, ולפי זה אם עשה הרכה עירובי חבשילין בזה אחת או עירובי חלרות או עירובי מבואות וכגון שהיה שליט מאנשים רבים מצרך על מלוא עירוב. אך מעט אחר הריהו נראה שאף בנידון הרב ז"ל אין לורך לשנות הברכה ולא דמי למ"ש הרמב"ם ז"ל דבשלמא מ"ש הרמב"ם הוא מפני שנוסח הברכה שם היא להפריש כ' בלמוד

צפני עלמנו ועל זה צפני עלמנו. וכשמזכיר על זה צפני"ע ועי' צפני"ע כתב הרמב"ם (שם הל"ח) שמזכיר על אכילה "מזה", על אכילה מזרה. ולי' צ"ל להם כשאכלו כאלה מצד "מלוא ומורו" צלשון רבים ולא על אכילה "מזה ומורו" אבל הדבר פשוט כאן דיברך כדחצי על "מלוא ומורו" יאכלוהו, ועיין בלחם משנה מה שבי' לפרש דברי הרמב"ם שאם אוכל מתחלה כאלה אז כשאוכל אח"כ צפני"ע אינו מזכיר כי הבורך פוער מה שאוכל אח"כ המלה והמורו צפני"ע ואם מתחלה אוכל צפני"ע אז הברכה שצריך על מלה ומורו צפני"ע פוער המלה ומורו של הבורך עיי"ש.

(ד) ועדיין חומה צפניו למה באלה אינו מזכיר בהפרכת מעש"ר להפריש מעש"ר ובהפרכת מעש"ם להפריש מעש"ם ועל מעשר עני להפריש מעש"ע. ולרוב שמחתי מלחתי ב"ש (פ"ה ממעש"ם מי"א ד"ה מלכרך) שבי' שמזכירין צא"י אח"כ אשקב"ל להפריש חרומה, וכן להפריש מעשר ראשון, להפריש מעשר שני, וכן למעשר עני וכו'. הרי כדברינו. אבל הרמב"ם והשו"ע תמורו. וי"ל דהרמב"ם ושו"ע היה להם לראוי [הגם ב"ש] צלמו אינו מפורש נוסח הברכה במעשרות רק כתב סתם בסוף פ"א מהל' מעשר הלע"ז המפריש מעשר זה מזכיר תחלה בדרך שמזכירין על המלות וכן מזכיר על מעש"ע ועל מעש"ע ועל מעשר מן המעשר על כל אחד צפני עלמנו [שאל' להזכיר להפריש מעש"ר, מעש"ע, מעש"ע, אלא סתם להפריש מעש"ר דאלי"כ לא הי' אפשר לכוללן ביחד, כג"ל. ואין לומר שצריך אשקב"ל להפריש חרומה גדולה מעש"ר מעש"ע ומעש"ע (אם יש לו תצוה משנה ב' וג') דמאחר שאל' להפרישן ביחד וגם אינן נוהגין בשנה אחת (מעש"ר בשנה א' ב' ד' ה' ומעש"ע שנה ג' ו') אינן מהדין לצרר לכוללן ביחד. ועוד דגם צ"ח וע"ה לא חזקו לצרר על מלות עירובי שבלילין, או ע"ה וכיוצא. [ובאלה לריך להבין למה לא חזקו לצרר על שמישת עוף על שמישת עוף, בבהמה על שמישת בהמה, או חיה, ועל כיסויי הדם לכסות דם עוף בעפר או לכסות דם חיה בעפר כמו שאמרו לר' יהודה (סוכה נ"ז א') חן לו מעין צרכותיו (ועיין לקמן אות ב' מהל' וי"ח). ועי' קשה לו מאוד על הדין אפרים וחי"א איך עשו נוסח ברכה לכוללן ביחד ולצרר על מלות ע"ה וע"ה מה שחז"ל לא חזקו כשעשוין זה צפני"ע וזה צפני"ע ע"כ בודאי קשה לעשות כדבריהם. ומקום הי' אחי ליישב

בית אפרים חל"ה סי' ד' מה שבי' בזה ולי"ע) ומעשרות (ובלולל מעשר ראשון ומעשר שני) אבל אם אדם מפריש חרומה גדולה ומעשר ראשון בלדו למה יצרך חרומות ומעשרות. ובתוספתא קתני "חרומה ומעשרות", ודברי התוספתא לריבין ביאור דבבי' אי' הכס (פ"ו דברכות הל"ט) היה מהלך להפריש חרומה ומעשרות ואחר ברוך אשקב"ל להפריש חרומה ומעשר, וממ"ז אם כוונתו שיהיה מהלך להפריש חרומה או מעשרות (ובי"ז) ומעשרות הוא וי"ז מחלוקת [אלום בהג"א סי' של"א אות קכ"ז ס"ל דאיידי בהפרישן ביחד זאח"ז וכן הבין דברי התוספתא המראה פנים ביירושלמי דמאי שם ד"ה חני ר' חייא זכ"כ הכס"מ והרד"ז ה"ל], למה נקט מעשרות, היה לו לנקוט או "מעשר", ואם כוונתו מעשרות כמה מעשרות, היה לו לצרר "מעשרות", ואם כוונת התוספתא מעשרות אחד מהרבה מעשרות, אז קשה למה נקט חרומה ולא נקט חרומות חרומה גדולה וחרומה מעשר. וזה ז"ל ליישב עדיין בפשטות, דחרומה גדולה מפריש ישראל וחרומה מעשר מפריש הלוי ולכן אינו שכיח שפריש חרומה, משא"כ מעש"ר ומעש"ע הישראל מפריש שחייב ולכן נקט מעשרות. אבל קשה דמלשון התוספתא משמע דכל להפריש באלה חרומה (היינו חרומה גדולה) ומעשרות (מעש"ר ומעש"ע) ביחד ולכן מזכיר להפריש חרומה ומעשרות, חרומה צלשון יחיד לחיוב מפריש הבט"כ אלא חרומה גדולה, ומעשרות צלשון רבים דמפרש מעש"ר ומעש"ע, וא"כ פלא סתם להרמב"ם והשו"ע דנקטו דמזכיר חרומות ומעשרות, הי' להם לפרש ולבאר שמזכיר חרומה ומעשר, אם מפריש רק מעשר א', ואם מפריש ב' מעשרות הי' להם לומר ולפרש שצריך חרומה ומעשרות, ואם מפריש הכל זאח"ז (כמו שבי' ברמב"ם ושו"ע וכדירושלמי ה"ל) אז מצד להפריש חרומה ומעשרות. ואיך לומר דהרמב"ם פשוטים ואל' לפרש, ואין מלחמה לדברי שרש"י ברכות (מ' ב' ד"ה מלכרך) כ' ברוך אשקב"ל להפריש חרומה ומעשר, וא"כ מכאן יש ללמוד על כל החורב כולם שאם עושה ב' מלות ביחד יכול לכוללן ולצרר מלות עירובין או כה"ה והבחי"א על מלות ע"ה וע"ה.

(ג) הנה צפ"ח מהל' מלה הלוי' כ' הרמב"ם בבורך מלה ומורו כאלה מזכיר ברוך איחא"ם אשקב"ל על אכילה "מלוא ומורו" ואם אכל מלה צפני עלמנו ומורו צפני"ע מזכיר על זה

המילה על כל חינוך וחינוך וטעמו דל"א להוביל
בצח חחה שניהם ביהוה, וברבי"ש חולק דל"א טעם
זה וכן לפניו לחלקם לנ" ברכות. ובעור כ' כרבי"ש
בשם אביו רבי"ש וכן נפסק להלכה בשו"ע (סי'
רס"ה ס"ה) ועיי"ש בש"ך (סק"ש) שהביא דברי
חש"י רבי"ש (הי"ל) ומסתלק בדבר, ועיין בפ"ח
בשם חש"י דרכי נועם (סי' כ"ה).

וראה זה חדש מלאחי בלתי רבה (סי' רס"ג
סק"י) שהביא בשם המהבנים לנכ"ר על נר
אחד בצבצח להדליק נר של שבת וצ"י נרות ויותר
להדליק נרות של שבת. וזה חידוש דבר, ובאמת דעת
האחרונים לעולם מצרכיו נר של שבת גם במדליק
הכרוב נרות כיון דל"א חיוב חלל נר אחד ודענדי
אם עשה וצרכה נרות ג"כ ילא ועיין בחורח חיים
(אור"ח סי' רס"ג אורח ע"י) שהביא דברי הפרמ"ג
סי' רס"ג ופר"ח וי"ד סי' ק"ב עיי"ש.

דבריהם (ה"א וחיי"א) עפ"י דברי המגן גבורים
(סי' כ"ה סק"י), אבל מאחר שאינו חד וחלק כ"כ
לא העניתי על הכחז והרוב להבדלם מחורח אמת
של המגן גבורים עיין בדבריהם. וק"ל קשה גם על
הא"א להבד"ק בזוטע שאמ"ס ז"ל שצ"ח סי' כ"ה
דין עשה וצריך בשעת הנחה חפשי"ע על מנת
חפילין שיוסיק להניח חפילין וכן בשל ראש דב"ה"ג
יצר אשקבצ"י להניח חפילין עם חוספות על מנת
חפילין ובמק"ל הארכתי בדבריו (בספרי בל"א סי' י"ד
יא באר"ח). ועיין בציפור הגר"א (אור"ח סי' כ"ה
על ס"ה ד"ה וי"א) ודו"ק היטב.

(פירות הגורשן בסוף סי' קח)

סימן קח

המשך לסימן הקודם

הנה טענות כלים הדין שעל כלי אחד מצד
על טעולה כלי ועל הכרוב כלים מצד
על טעולה כלים [ואם היפך דיעבד ילא, עיין
בפר"ח ובדרכ"ח] כמבאר ביו"ד (סי' ק"ב ס"ג
ובמפרשים). ובקציעת מחזה אפילו אם קובע הכרוב
מחזות נפולם מצד לקבוע מחזה (כמפורש ביו"ד
סי' רפ"ט ס"א) [ואם צריך על קציעת מחזה או
על מנת מחזה דיעבד ילא, וכן אם צריך לקבוע
מחזות דיעבד ילא עיין הלכה למשה מואת ע"ג-
ע"ו]. ויש לעיין למה בלמה חתנו חז"ל כן, ידענא
גם ידענא שעמד על זה האחרונים. וי"ל טעם פשוט
דמחזה א"א לקבוע צ"י ביהוה על כן מצרכין תמיד
לקבוע מחזה בלשון יחיד, טעילה כלים דאפשר לעבול
ביחד הכרוב מצרכין על צ"י או יותר על טעילה כלים.
סהדי' במדומים שכן אמרתי מדעתא דנפשא ווא"ח
מלאחי בספר הלכה למשה (בחקל שני ואמת אורח
ל' שר"כ בשם חש"י הלכה למשה (סי' רפ"ג)
ושמחתי. והגאון בעל הלכה למשה כ' טעם אחר
ועיין גם לחש"י מהרש"ג (חלק יו"ד סי' מ"ט), ויצר
יוסף (סי' ע' אורח צ"י), ותל תלפיות (שנה תרפ"ג
אות ח'). אבל אחר עיין כמעט א"א לומר טעמא
הי"ל לחלק, מחמת מה שגמלא דיושבתי ותוספתא
(הי"ל) ונפסק ברמב"ם ושו"ע שאם כוללן מצד
צרכה אחת להפריש תרומות ומעשרות וזה א"א
לעשות ביחד ועי"ן כוללן ביהוה, כמו כן יצד לקבוע
מחזות גם אם א"א לקבוע פחים בזה אחת, כמו
שמצרכין טעילה "כלים", וי"ל דדוחק. וראיתי בחש"י
רבי"ש (סי' שפ"ד) שגמלא בשם העשור שאם יש צ"י
חינוקות צביה"כ נמול לריך לצד ברכת אקב"ל על

ועתה האיר ה' עיני ומלאחי בחוספתא
(פ"ב דבילה ה"ב) שפורש (שם)
שני חזר רשאי לעשות עירובי חפילין ביהוה ואחר
ע"ה לעשותו לשחופי מנחות דכ"י איתא החס:
רשאיין בני חזר לעשות חפילין ולחפיות ולבשל עניו
לשבת ורשאיין לעשות לו [לאחר החפילין כיון שכן
שוחפין בו, צפי' מנחה צטורים]. שחוק למצוי. הרי
שפורש בחוספתא דיוני של הכרוב"ס די ביוטין ז"ל,
ומדלא קתני בחוספתא גם ברכת ע"ה ששעור
לע"ה או לער"ה ברכתן, ש"מ שא"ל לשנות, ומצד
רק על מנת עירוב, וא"ל לשנות הכרוב ולומר
"עירובין" וע"כ נראה לי ברור שדודאי מאחר שחז"ל
בצרכה ע"ה וכן ברכת עירובי חפילין וער"ה לא
חיקו לצד אקב"ל על עירוב חפילין או על
עירוב חפילין או עירובי חפילין בלא ספק בכונה
עמוקב עשו כן, ע"כ אם עושה אורח ביהוה בודאי
קשה לעשות ולצד כבוד אפרים והחיי"א אקב"ל
על מלית ע"ה וע"ה. הבס שעלה על לבי ליישב דעת
הני שני גדולי שולם שנתקבצו פסקים בכל חפילין
ישראל, ושקטנס עבה ממחתי, דודאי כשעושה
הע"ה ע"ה או ער"ה כל אחד בפני"ע לחוד אינו
צריך לפרוע על מה עושה העירוב אם על חפילין
או חפילין ותחומין משא"כ כשעושה אורח ביהוה
צריך לפרוע אורח מכה מכה שאלו שוסקין בזה כ"י
(סוכה מ"א א') בכל דבר ודבר תן לו משין ברכותיו
עיי"ש, ועיין בציפורי הגר"א אור"ח סי' רכ"ח ס"א
דפסקין כ"י (מקורו ברכות י"ד ע"ה) בענין

(חאו"ח סי' כ"ג וקל"ט) בדברנן יש הרבה שיטות דס"ל דלא שייך דינא דאין עושין מח"ח עיי"ש. ועיין בספרי דבי רב כ"ק אחר"ר הגאון"ל הי"ד ז"ל בספרו מסד חילוקים ושיטות אריכות רב ועלום דבין אין עושין מח"ח (מאות ל"ה-מ"ו). ועי"ז ערכתי בעלמי בסוגי דאין עושין מלות ח"ה ביאור בפ"ט ומשם חרשמו לעבוד. ויחידש גדול בעיני מה שמלאתי בחש"י ובחרת בחיים (להגדש"ק סי' קכ"ד) דמכת קוש"י דאין עושין מלות ח"ח דוחה נשתי ידיס דיוט של המהר"ם די גוטין עיי"ש וזה מן הנמנע מאחר שכל גדולי האחרונים הסכימו לדבריו כנ"ל וקושיתו יש ליישב כמזה אפ"ן. ולשמחתי הרב אח"כ מלאתי בחש"י מנחת אלעזר (ח"ד סי' טו) שפשיטא ליה ששרי לעשות ע"ח וע"ה על פה אחד (וחידש שלא הזכיר צדק דברי האחרונים המדברים מהם) ויבדלי הרב השולח הזכיר ועי"ז לא הכפיל אותן) ומיישב בפשיטות הקוש"י דאין עושין מלות חבילות חבילות כמו שכתבתי אני בעלמי דבתי דרבנן לא אמרין אין עושין מח"ח ובידלי דברי הכת"ם הנ"ל, עיי"ש, וזה ככל דצריכו בעזרי"ח.

(ח) ואם רשאי לעשות עירובי חבילות ועירובי חחומין צדק אחת אינו מפורש בספרים ולפוס רביעא נראה דאין נפק"מ דצדק וכן נראה לי להלכה ולמעשה דהכל צדק ועירובי חבילות בין העירובי חחומין מיו"ט לשבת, לר"ך שיכ"י עד הכנסת שבת צעין (כמפורש בס' חפ"ז סי' א"ל וס"צ) ודיוט כע"ה ואין נפק"מ ציונים להלכה. אולם מאחר שהפת של ער"ח לר"ך שיכ"י ראוי לאכול ביום הראשון, ח"ה לעשות ער"ח וער"ח צדק צדק, אלא בחבילות צפ"ע לער"ח ולער"ח. וטוב מלאתי במטה אפרים (בסוס"י חקפ"א סעי' י"ט) שאחר שכי' שובל לעשות ער"ח וער"ח או ער"ח וער"ח ביחד ולבדק לקממ"י על עירובי חחומין ועירובי חבילות ואם אמר סהם על מלות עירובין די צדק, כ' ח"ל: אכל מ"מ אינו יכול ללכת צדק אחד לעירובי חחומין ותבטלין לפי שהפת של עירובי חחומין לר"ך שיכ"י ראוי לאכול ביום הראשון והפת של עירובי חבילות לר"ך שיכ"י קיים עד שבת עכ"ל, (ועיי"ש בקל"ה המטה). חפשי בחש"י בית אפרים (שעלו רמז ביד אפרים שכי' בענין זה) ומלאתי (בחאו"ח צ"ב סי' ד') שכתב דומה לו לענין צדק חבילות של יד ושל ראש בפ"ט וחולק על ביאורו הגר"א (חאו"ח סי' כ"ה) שהכריע להלכה כדעת רש"י ורעומדים בשיטתו שאין לבדק על חבילות ש"י וש"ר רק חדא

הרואה ים הגדול ממקומו, דק"ל כר"י (צרכות מ' א') דתן לו משני צרכותיו, ופלא דהלא צרכות (מ' א') לא קרי"ל כר"י, רק צרכות מ"ו קרי"ל כוחותי ויבדלי כוחות הגר"א לשוב מ"ו א' ועיי"ש צרכות במאורי ובס' המכתם ליישב למה צרכות קרי"ל כר"י וצרכות לא קרי"ל כוחותי. עכ"ז למעשה אינו מבין איך אפשר לשנות ולחלק בלא ראי' צרכות צרכה מפורטת על כל אחד ואחד במקום שח"ל בעלמם לא חקנו. וגם יוחר נראה שיש לבדק רק "על מלות עירובין", אולם מאחר שהשיירי כנ"ל כ' על פסקו של המהר"ם די גוטין שפסק לבדק "עירובין" וכבר הורה זקן חלילה לי לחלוק אבל בטעם וצריך על ע"ה וע"ה שטעמו ביחד צרכה "עירובין" בלחוד בודאי אין ספק שיהא יד"ח. ופלא בעיני דברי הכה"ח סי' ר"ט אות ה' (שכי' על דברי המג"א שם סק"ה) וז"ל מי שביד מצדיל ואחר צרכה היין היה בדעתו לבדק צדק מאורי האש או שאמר צדק מאורי האש ומכר וסיים על הצעמים ילא וז"ל לחזור ולבדק על הצעמים. ומייד צרכה מאורי האש לר"ך לחזור ולבדק משפט לר"ך ח"צ סימן ס"צ כנ"ל צרכה"מ. מ"א ססי' זה וכתב שם המ"א ודוקא כשנחמון בשעת הצרכה על הצעמים אבל כשנחמון על האש ילא ומבדק אח"כ על הצעמים וכן כתב ח"ה אות ב' ולי נראה דאפילו אם הייתה כוונתו לומר צעמים אס' טעם ואחר מאורי אש לא יסיים עוד בצרכה צרכה צעמים דא"כ אפשר לומר דינא ידיו שניהם דא"כ מי שצריך לצי' צרכות יכול לכולל צרכה אחת אס' מוזכר שניהם כמ"ס ציו"ד סימן שיהא סעיף ע"ה יעו"ש. אלא כיון שטעם והזכיר מאורי אש לא יסיים עוד בצרכה צרכה צעמים כדי שיוכל אח"כ לבדק צרכה הצעמים צפ"ע עכ"ל הכה"ח. ופלא איך אפשר לעשות צרכה כזו מדעתה נפש"י, ובפרט שהמג"א לא ס"ל כן.

(ז) ובדין אין עושין מלות חבילות חבילות ואין התירו לעשות ע"ח וע"ה ביחד, לק"מ דהלא מפורש בתוספתא ובידולמתי שרשאי לתרום ולפרוש ביחד, ואח"ל הא גופא קשאי איך התירו לעשות כדבר הזה, כבר עמד על זה הגאון בעל אור שמה (פי"א מה"ל עומ"י) ועתה אין לי פנאי לחפש באחרונים שבודאי עמדו ג"כ ע"ז, ולעתה עתה אין פנאי תסכים להאריך כי לא נפק"מ להלכה ולמעשה דעכ"פ למעשה בתוספתא ובידולמתי להתיר ורק הגאון"ל נחידוש, וכבר ב' קמח"ז מרן הכה"ם זכ"י (חאו"ח סי' כ"ה) וכת"ם זכ"י

סימן קט

ושאלתי, אחד שמת ביו"ט ז' של פסח אי שרי לישראל לשלמלו מן המסכה ולהניחו על הארץ.

השבתי, דאם יקברו באותו יום או בכל ענין שרי לשלמלו מהמסכה לארץ ואם יקברו ביו"ט ב' או רק בשלבוש המת בגדים שיפשיטו ממנו, להחליפו בתכריכין, שרי לשלמלו.

א) לכאורה הדין פשוט לבחור כמנצח נשע"ט (ס"י תקכ"ו ס"א) דרך מלאכה דאורייתא אסור לעשות לישראל ציו"ט ראשון אבל כל שאר מלאכות דרצנן הכל שרי, ועלטול המת הוא אחד מהדברים המותרים וכ"כ בא"ח להגה"ק מצוטטש"ט ז"ל בפשיטות. אבל עמדהי משתומם על הא דכ' המ"צ (שם אות יו"ד) וז"ל: אבל לעלטול מן המטה לארץ כמו שזכרנו חייב לאחר מיתה לא שרי רק ט"ו כבר חזינוק וכמו שצ"ט, דעלטול זה אינו לורך קבורה, ומקורו הראה בשע"ט (אות ט') צ"י בשם הכלנז, ובאמת כן מנואר צ"י באריכות וגם העשרה זקנים הביאו דבריו, ופלא על כל רבנותיו הע"ז מנ"א ש"ע הרב ושאר קלוגי הלכות שלא הביאו דברי צ"י בשם הכלנז, והלא דבר הוא. ובפשיטתם בספרים מלאכי רמב"ם כלל ק"ע אות א' ובלקטא רמב"ם ס"י כ"ח אות ד' הביאו דברי צ"י אלו.

ב) בהל' שנה (ס"י ש"א ס"ד) פסק בשם יש אומרים (ובוא צ"י בשם המרדכי) משמיה דרבנו אביגדור) שלא להרכיב כר או חינוק אלא למת ערוס אבל אם הוא בכסותו אין לריך כר או חינוק, לפי"ז אין אסור לעלטול המת כי אם ערוס או בתכריכין (עי"ש מנ"א סקט"ז וע"ז סק"ד ומחל"ה סקט"ז) ועשה צמנינו שכל מת ומה אינו ערוס ואינו שוכב בתכריכין ועתיד' לפשוט ממנו מה שלבשו צו ולהלבושו תכריכין לדעת זו שרי לעלטול ציו"ט מהמטה על הארץ, וא"כ לא מצטיי אש ציו"ט ראשון דעתי לקבד צו ציוס (ציו"ט א' עמ"ס), דשרי לעלטול מהמטה על הארץ גם בלא טעמא שהוא לבוש צנדים שרונים להפשיט ממנו אלא מטעמא דצטלטול מהמטה על הארץ מתחיל הקבורה דלאורך קבורה יכ"י מוכרח בלא"ה לעלטול מהמטה על הארץ ומה לי לעלטול למת הקבורה או להתחיל זמן

צרכה להיות תפלין עיי"ש. [ודע דעל העתקתי דברי הרדב"ז על הרמב"ם סופ"א מהל' מעשר שמקור דבריו צחוספתא וצירושלמי והכס"מ לא הראה מקורו רק מתוספתא, ובתשו' צית אפרים הראה מקורו מירושלמי בגל' כמו ש"י הרדב"ז], וגם האריך דדון הרמב"ם (סופ"א מהל' מעשר בגל') שכולל תרומות ומעשרות צית צצרכה אחת, ומדבריו שם נראה דפשיטא ליה שרשאי אדם לכלול צ' מיני צרכות צצרכה אחת ונראה מדבריו (צד"ה ולכאורה כי) שאפילו מזה תפלין וליתא עפ"י עיקר הלכה רשאי לצרך אקצמל"ז על מזה תפלין וליתא עיי"ש, ובלא ספק שכן היה שיעורו גם צענין מזהו ע"ת וע"ח או עתה"ח וצורך שכלל צידו להבין דעת קדושים פסק גאון דורו ה"ד אפרים, עכ"ל להלכה ולמעשה יותר טוב לצרך "עירובין" או "עירוב" מאחר שחז"ל לא חיקו כלל להצריך צצרכה ע"ת ע"ח או עתה"ח בגל' צצרכה.

אח"ז לשמחתי הרב מלאכי בתשו' דברי מליכאל (ח"צ ס"י ז') שמשפלט צדינו של קמוח"ז הגרע"א בשם תשו' מהר"ם די בוטון, וכ' דצ' צרכות של ענינים מפורדים א"ח לנרפס צצרכה אחת, וזה ככל דבריו וגם דלא כהכח"ה בגל' עיין היטב צדברי מליכאל ושמחתי מאוד ועיין גם בתשו' לבושי מרדכי ליתאלי חא"ח (ס"י ג' אות צ' וס"י ל"ב). אולם בתשו' צנין עולם (חא"ח ס"י כט) משפקק על עיקר הלכה זו רק מסתפינא לחלוק על הגאונים המתירים עיי"ש. אבל למעשה נראה כמו שכתבתי וכל קושיותיו יש לישב ואין כאן מקומו להאריך.

חרש ניסן תשכ"ט לפ"ק ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

סירות הגושרין להלכה:

- (א) המפרש תרומה ומעשר ביחוד איזה ברכה מברך (א. ב. ד.) —
(ב) אכילת פסח טעם ומרור ביחוד. בומן המקדש, מה נזכה א"ה לגדר (ג.) — (ג) בירך על טבילת כלים הרבה על טבילת כלי (ה) — (ד) בירך על קביעת מזוזה הרבה לקבוע מזוזה (שם) — (ה) ברכה על נרות שבת להדליק נרות שבת (שם) — (ו) אם עושה עירובי הבשילין ועירובי תחומין ביחוד א"ך מברך (ח).

מה בנחותו יום לפני הקבורה (עיינתי בערוך השלחן סי' תקכ"ו אות ז' ותמצא שמיקל לעיקר דינה דין טלטול המה דהוא "הכרה לכל מת" עיי"ש, אך שוב הביא דעת הב"י בשם הכלבו שלא לטלטל רק ע"י כבוד וחיות), אלא שצו"ע א' שרי לטלטלו מהמטה לארץ, הגם שהקבורה לא יכ"י אלא צו"ע, ב' כשהמת לבוש בגדים אחרים ולא חכריכין, כ"ל נכון. ומלאחי נחשו' אהל יהושע (סי' י"ט) שהלריך בדין זה על דרך שדרכנו אריכות קלת יותר ולמעשה אין חולץ ביומיו הגם שנראה מדבריו שדעתו שאם ביום ב' יכ"י הקבורה אז אסור לטלטלו מהמטה לארץ אפילו אם הוא לבוש בגדים שעהידין להפשיט ממנו ולהלבישו חכריכין, עכ"ל לדינא נראה לי כמו שכתבתי.

ועי' בזה בעה"ח א"ח דפסח תשל"ב לפ"ק פה ברקולין יצ"ו

משה שטערן

*

סימן קי

(תשובה זה כתבתי עוד בהיותי ברעברעצין)

נשאלתי, אימתי צריך לזכות העירוב תבשילין לאחרים, אם קודם שעשה את התבשיל, לעירובי תבשילין, או אחר שקרא על התבשיל שם ע"ת בכרכה, יזכה לאחרים.

השבתי, אין חילוק בדבר בכל אופן שפיר עבד, ויותר טוב לזכותו קודם שבירך עליו.

אעתיק לך לשון דבריו בעל "שיטת לא נודע למי" (ביאה ע"ז ב') ח"ל צעיר נחמן (עירובין פ' א') עירוב תבשילין לריך לזכות או לא, אמר רב יוסף אמאי תבעי ליה, והא אמר שמואל לריך לזכות והוא שיאמר לאחרים זכו בעירוב זה לפלוני ולפלוני או לכל בני העיר, ובשכחא מזכה אינו מזכה לא על ידי זכו וזכו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנועים מפני שידן כידו, ועדיין לא הולין מרשותו, אבל מזכה על ידי זכו וזכו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העצרים, ועל ידי

המאירי (עירובין פ' א') ב' דדיני ע"ת לזכות בעד אחרים כדיני עירובי חלרות, ובע"ה מפורש בשו"ע (א"ח סי' שס"ו סע"ו) שצרישא מזכה הע"ה לאחרים ושוב מצד, וכ"כ

נחשו' על חיים ח"צ סי' ק"א אריכות בזה ונעזכ"י
זכיתי לבוון כמעט לכל דבריו ח"ל.

שאלה כשמעבד הרב צקהל עדתו על כל בני
העיר שזריך זכוי על ידי אחר אם הזכוי
הוא צחחילב ואח"כ מעבד או מעבד צחח"י ואח"כ
מזכבו ע"י אחר יורינו המורה ושכמ"ה:

תשובה הנה לפי מ"ש העור צל"ח סי' תקכ"ז
ח"ל כילד הוא עושה לוקח העירוב בידו
ונתנו למי שיש לו זכות בשביל מי שמעבד על ידו
ואומר זכב בעירוב זה בשביל פ' ונוטלו הזוכה מידו
וחזר ונוטלו מיד הזוכה ומצדד על מלות עירוב
ואומר בדין עירובא יבא שרי לן וכו' יע"ש הכי נ"י
דצחחילב מזכב ואח"כ מעבד ומצדד וכן מדברי
הרמב"ם בזהל יו"ט פ"ו ה"ח יע"ש והרב שצול
הלקט סי' ע"ז יע"ש וכו' מדברי רש"י בם' הפרד"ס
ד"א ע"ג יע"ש וכו' מנן צש"ע צל"ח סימן תקכ"ז
סעיף י"ג ח"ל חזר ונוטלו מיד הזוכה ומצדד על
מלות עירוב וכו' יע"ש וכו' הרב הלבוש שם סעיף
י"א ובסעיף י"ג יע"ש וכו' הרב אורחות חיים
בזהל בזהל יו"ט דין ע"ג אות ד' ח"ל המניח
עירובי תצטלין כדי שיסמוך הוא ואחרים עליו לירך
לזכות להם ע"י אחר קודם שיצדק צרכה העירוב
יע"ש וכו' הרב יענן ז"ל בם' עמודי שמים בזהל
ערב יו"ט דב"א ע"כ ח"ל אחר שהצביחו הזוכה חזר
המזכב ונוטלן בידו ומצדד יע"ש וכו' בם' עמק
צרכה דקב"א ע"כ ואח"כ יקח המזכב ויצדק זו
הצרכה וכו' יע"ש:

איברא דראיתי להרב מוהר"ח הכהן ז"ל צספר
עור צרכה בם' זה דקפ"ז ע"ד שכתב
ח"ל לא כך נכחו ברותי אלא המזכב על ידו עומד
עמו והמעבד נוטל העירוב בידו ומצדד ואומר בדין
עירובא וכו' ולכל בני המדנה ואח"כ נותן העירוב
ביד המזכב על ידו ואומר לו זכב וכו' ומגביחו יע"ש
גם הרב צרכ"י א"ח סימן תקכ"ז אות ה' הביא
דברי הרב עור צרכה וסיים וכתב וכן משמע מדברי
פסיקתא פ' בשלח כ"י יע"ש. אלא דמ"ש שכ"ן
מהרמב"ם השיב עליו דלפן נוסחתו כדמיית
ושפרה צבולי הלקט סי' ע"ז והעור כחצו בדברי מנן
יע"ש והנה הרב מנ"א צסוף סימן שס"ו סק"ך
הביא משם רבינו האר"י בם' הכוונה שכתב היה
מעבד ואמר בצרכה ואח"כ היה מזכב לבני החצר
ואוקמה הרב מנ"א דמיייר צע"ח ע"ש וכבר ביארנו

בדרשות מהר"ל (הל' ע"ח) דחמלה נותן הפת ציד'
אחד לזכות לבני הקהל ואח"כ לקח אותו מידו
וצריך צרכה עירוב ואמר בדין יבא שרי לנא
לעטעולי.

בטור ובש"ע (אר"ח סי' תקכ"ז) מפורש שרק
אחר שזכו המאכל המוכן לע"ח אז מצדדן,
דמחמלה כ' המחצר (צסעי' י') ע"י מי שרי לזכות
ע"ח, ושוב (צסעי' י"א) כ' לירך הזוכה להגביח
העירוב מן הקרקע ע"פ, ואח"כ כ' (צסעי' י"ג)
חזר ונוטל מיד הזוכה ומצדד על מלות עירוב ואומר
בדין יהי שרי לן וכו', וכן העתיקו כל האחרונים
בצרכה. הרי מפורש יולא צלל אל ספק שמחלה
מזכין העירוב ושוב מצדדן.

ובשבלי הלקט (ערוגה רמ"ו) כ' והמעבד
עירובי תצטלין לאחרים שיסמכו עליו
לירך לזכות להם ע"י אחר וכו' ולירך לזכות צענין זה
שהמעבד שהוא המזכב נותן את העירוב ליד השליח
הזוכה בשבילם ואומר לו זכב בזה העירוב חלק לבני
העיר והשליח מקבל העירוב מידו ואומר זכיתי להם
ומצדד ואומר צל"י אמ"ה אקב"ו וכו', הרי מפורש
ככל הנ"ל.

ע"כ לפלא צענין דברי המנ"א (סי' שס"ו)
סק"ב) שכ' ח"ל: האר"י ה"י מעבד ואמר
בצרכה ואח"כ היה מזכב לבני החצר ע"י אחר, כי
כן בדין אחר שיעבד עדו אז זכב לאחרים ונ"ע
דכא לירך להשתתף עמו עם כל החצר, ואולי קאי
על עירוב תצטלין, ומ"ש לבני החצר ל"ד אלא ר"ל
לבני העיר, עכ"ל. ותמהנה איך נח דעתו דעת עליון
בצדדן זה והלא מפורש מהעור וש"ע (סי' תקכ"ז)
שאחר שזכב העירוב לאחרים מצדדן צרכה ע"ח,
אזל לריוא דברי המנ"א נכונים ועיי"ש במחל"ה
שוב עיינו (סי' תקכ"ז) על סי"ג) ומלאחי צשע"ה
שכ', עיין בצרכ"י צסס עור צרכה שכ', לא כך נכחו
בדות, אלא המזכב על ידו עומד עמו והמעבד נוטל
העירוב בידו ומצדד ואומר בדין עירובא וכו' ולכל
בני המדינה, ואח"כ נותן העירוב ביד המזכב על ידו
ואומר לו זכב וכו' ומגביחו וכו' עיי"ש. ובצרכ"י כ'
שכ"מ מדברי פסיקתא פ' בשלח כ"י. וחידוש גדול על
השע"ח שלא הזכיר דברי המנ"א ה"ל. אח"כ מלאחי
צכ"ה"ח (אות ע"ז) שהעיר מדברי המנ"א צסס
האר"י ז"ל עיי"ש, ועיין בצדדן הלכה (אר"ח סי'
שס"ו סעי' ד"ה צשע"ה שמזכב). ואח"כ מלאחי

כלן ספק דניהו דרך מנן חדש חסדה אמר רחמנא,
אכל דין בכור יש לו לכל דבר גם קודם פדים, ואמן
אזלינן בחר רובא, ורובא בני קיימא מינהו.

וע"ז בעה"ח נימן תשכ"ח לפ"ק פה ברוקלין

משה שטערן

סימן קיב

נשאלתי מה רין חמץ שבכלי אשפה
שבחצירו ובכלי אשפה שברה"ר.

נשאלתי עוד איך ירליק: נשים הצעירות
שדרכן לסעוד אצל אמותן או
חמותן בליל שבת, ואיך ירליקו באורחים במלונות
בחדר הגדול או בחדרים.

השבתי רין חמץ בכלי אשפה ביארתי כבר
בספרי (ח"א סי' מ"א וח"ג סי' ע"ד)
באריכות שבכלי אשפה שברה"ר יפקיר וסגי
ובכלי אשפה שבחצירו ישפוך הרבה נפס על
החמץ ועל הכלי ובוה יצא יד"ח (כ"כ בח"א סי'
מ"א) והוספתי ביאור רב בח"ג סי' ע"ד שבכלי
אשפה שבחצירו חלילה להניח חמץ גמור אפילו
אם מפקירו, ולא כרב אחד שמקלו יגיד לו להקל,
ובררה"ר יפקיר וסגי.

השבתי על השאלה הב' שכלה וחמותה ובת
ואמה במקום שהעלעקטרי דולק לא
ירליקו שתייהם רק אחת מהן והשני' תרליק בחדר
המטות המיוחד להם. וגם האחת תרליקת במקום
העלעקטרי אם אפשר תכבה העלעקטרי קודם
הדלקת הנרות ושבו תרליק העלעקטרי בכונה
לצורך שבת ואח"כ תרליק הנרות בלא שום
הפסק ותברך על הנרות שעל השלחן, והאופן
הזה האחרון הוא דרך ישיכון אור. ובמלון שתי
נרות תרליק בחדר המטות המיוחד להם והשאר
תרליק על השלחן בחדר המלון שהיא אוכלת
ישם תברך. ואם בעל המלון איננו מתיר להרליק
על השלחן שאוכלין רק על השלחן מן הצד ששם
כולן יכולין להרליק, אז תרליק כל הנרות בחדר
המטות וישם תברך.

דשלימים וכן רבים מ"ל דתחילה עושה הזכוי
ואח"כ העירוב והכי הסבירא נותנת וכן אמתו
ניהגים וכ"כ בס' בית השואבה דקס"ו ע"ב אוח
כ"ג ח"ל והעיקר למעשה כפסק מנן וכ"כ העור
וע"ש ומיהו אם לא זיכה העירוב ע"י אחר ובכך
יכול לזכות אחר הכרכה וכן ראיתי להרב אורחות
חיים בזהבנות עירובין רנ"ע ע"א אוח וי"ז שכתב
וז"ל לקח האחד פת משלו ונתנו לחצירו אין לריך
לנצות אך לריך לזכות בזה ע"י אחר קודם שיצרך
ואם צריך קודם שזיכה להם ילא ויזכה להם אחר
הכרכה וע"ש, עכ"ל הלז חיים.

וע"ז בעה"ח תשרי תשל"ו לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

ואח"ז מלאתי ככל דברי בחש"י דברי מלכותא
(ח"ג סי' ו') ושמתתי עיי"ש.

משה שטערן

סימן קיא

נשאלתי נולד לו בן בכור בתוך ו' ימים לפני
פסח באופן שבער"פ לא יהי' נימול
אם האב מחוייב להתענות בעבורו.

השבתי חייב להתענות.

בחק יעקב (סי' ח"ע סק"צ) נסחפק ציואל
דופן, עיי"ש יסוד ספיקתו והניחו ב"ע.
אכל נידון דיון מאחר שטעם התענית צער"ש זכר
לגם שנילו ממכות בכורות, וקטן זה שעלי אנו דנין
הוא צבור גמור, צדלוי על האצ להתענות. הגם
ציואל דופן א"ל להתענות מספק, כמו צולד הצא
אחר ספק נפל דח"ל להתענות, דדוקא צנא אחר
ודאי נפל מחייב המג"א (שם ריש הסימן) להתענות
לא כן צנא אחר ספק נפל (כ"כ הדג"מ והישר"י
אוח צ' וכתשו"ב שו"י ח"צ סי' ט"ז ופרמ"ג צא"א
ריש הסימן ומ"צ אוח צ') וצכה"ח (אוח ו') הביא
עוד מאחרונים כן, והפרמ"ג צמשה"ג (שם) כ'
צולדו צ' זכרים צנא אחת ואינו יודע מי הוא
הבכור וכ"ש צנא ונקבה ואינו יודע איז ילא ראשון
שפטורים שניהם (צנ' זכרים) והספק (צנא
ונקבה) פטור מלהתענות, עכ"ז נידון שאלתנו אין

(ב) **שוב** כי לי ידידי הניל צוה"ל: יותר ממה שחולק ברעש על דבריו בענין חמץ ככלי אשפה עושה רעש (טומטט בלע"ז) לחלוק על דבריו (בספרו ח"א סי' י"ד) ושם (בסי' כ"א) בהעלם אחת (וכן בסי' כ"ג וכו') והאריך מאוד לחלוק על כל דבריו שבבאר משה (בסי' י"ד), והלחמת חניני כי לפי מה ששיניתי בספרו באר משה (סי' י"ד) כמעט לא הבנתי דברי הרב ר' פא"ז גאלדערנער הניל בספרו מנחם"ש בהשגותיו ברעש על דבריו הנכחצים בהשכל ודעת, ובאמת בתחילה דבריו המנחם"ש מראש הודיע (בסוף ד"ה ועוד זאת) וז"ל "ארחיב הדיבור ואלא בכוונת" "הבגשה" כד ה' העובד עלי היות שראיתי "ששגג שם בדברים אחרים גי"ח" עכ"ל וקיים דיבורו ביתר שאת ועוד שילא "בכתוביך גסה מן הבגשה" שלא ראיתי בזמן האחרון לכתב בלשון מדברת גדולות ככלל ספרו ואינו רואה שום דבר לדחות דבריו ואבקשו מאוד להודיע דעתו בכל הענין, עכ"ל.

(ג) **אהובי** ידידי הרב הגאון הדיקן חו"ס שליט"א עיינתי בדבריו המנחם"ש כמבוקשתי ואער לי מאוד על הכתוב שם ולשונו מכאיב לי הוא בכל דבריו שבספרו ואם לא כהר"ג שליט"א הים מצאנו להשיב ולהעמיד דברי על צויר ואמיתו לא הייתי מטפל בכל אריכות דבריו, הלומד הגאון ישפט, ולא עלי הכוב מוטל להכדיקני נגד דבריו של מה בכך, עכ"ז מפני כבודו הרם והנשא חודישו דעתי על אריכות השגותיו, שלפני"ד חלושים דלים ורקוס הס. *)

(*) כהם מתחלה חנאי קודם למעשה, לא איכפת לי כלל אם מפרש דברי הש"ס והראשונים בחזון שהוא רואה, וגם לא איכפת לי אם דוחה דברי מה שכתבתי וחדשתי ביאור דברי הש"ס והראשונים וחיזק הוא במקחו שניר, והעניין יתבר ויקרב העוב בעיניו. אבל דבר שפסקתי להלכה ולמעשה והוא בסברותיו המשובשים מהפך קצרה על פיה ופוסק שלא כהלכה ע"ז אסור לי לשחק, וממילא מנין שגדוק אגב אגבר במקומות אחדות שגם חידושי ופירושי הם שינוי הבגש ולא משלם ומוריד כי בעיקר אלאי ההלכה. ופדואי נמלא בספרי ה' חלקים שהוציל צוהרי"ח שצחידושי נעיתו מדברי אחרונים כי כן דרכו של תורה זה צוהר זה סוחר זה סוחר זה צוהר, והלכתי אחר בנתיבי נצונות הבגש שמתנגד לסברה האחרונה, אבל להלכה ח"ו לא בנתיבי לא סברה בעלמא שום הלבב על כל ראוות צדירות מב"ס וראשונים ולא נעיתו משפקי האחרונים מכה סברה כי אם ע"י יסודות חזקות לפי דעתי מדברי הש"ס

(ח) **הנה** אחד מהרענים הגדולים מידיוי כתב לי צוהר הלשון מודמן לידי ספר שור"ת מנחת אשר מהרב ר' פנחס אשר זעניו גאלדערנער שליט"א רב בפארעסט היללם נ"י ושם חולק (בסי' כ"א) על דבריו בנצורה (ולא כהמכה), וכי על דבריו "שכל דבריו דברי תימה" "ואח"ל לכה שחר כל"י "ודבריו עלו שלא כהוגן" "שגה גם בדברים אחרים" "שעב אום צאות דבריו" וכלשונות גסות כאלו הרבה זאח"ל, וגם הוסיף (בסי' כ"ג) לכתוב על דברי כבודו וז"ל ועיין בספר באר משה מהרב מדערערנין נ"י בסי' י"ד וכי "והיות שהרב המשיג טעה שם בכל דבריו וגם צוה"ל.

אמרתי לו שישלח לי ספר הניל וארחיב את האש הגדולה מהו הרעש ועיינתי בדבריו ומלאתי כולו שגגה ושיבוש והעלה חרם צידו ומאחר שתשובתי על דבריו בענין חמץ שבכלי אשפה משורשים כשאלה (בספרי ח"ג הניל) לא אכפל בדברים, ובפרט שכל מי שרואה בספרי ציון שלא כתבתי מה ש"ב בשמי, ולפי זכרוני לא כתבתי לו כלל וכלל לא, ולא אחמין שום לו חתי" מכתב "ערוך אליו" ממני, אבל לפי מה ש"ב שכן כתבתי לו, אפשר שכן הצין דברי בספרי ח"א הניל, אלא גם לפי"ז אין לדבריו שחר וטעות טעות עפסי להאי גבדא ונתקיים ביה מאחז"ל שבשעת כיון דעל על (ב"ב כ"א א') ובתשובתי (בס"ג סי' ע"ד) חמלא תשובה צרורה על טעותיו. *)

(*) ואפשר שכתרי אף יאל נ צמה שכח לי המון מכתבין שחתי" ולא השכחתי לו גם על אחד מהם כי לא ראיתי לקשר עלמי עמו בחילוק מכתבין חריפים ראו ושוב, וגם כשידבר עמו על הטענותיהן לא השכחתי לו מאומה רק לא ידעתי ואריך לעיין אין ולאו ופיא דברי ויבוצי"ב ולא יותר, כדי שלא יכ"י לו מה להשיב ולתשוב לי, כן עשיתי בנצורה. וכנראה זה גרס לו לכתב בכעס שלא כדרך המכתבים שבזמננו שלא ראיתי בשום ספר בשו"ר"ח בזמן האחרון, וגם עתה האחרון הזה עזרתי להשיב על כל מעשיו ואני מטולם לא התמשהתי בלשונות כאלו, כי לא כן למדתי צדית אבי הגאון"ל זצ"ל הי"ד, אבל כדי שלא ילמדו ממני (הבגש בלא"ה הוא דר חזן ממרכז שלנו) מוכרח אני להראות שיבישו וטעותיו, כאשר יראה העניין בלבד כי כל דבריו חזק המשולש של שיבושים וטעותים עם סברות נצונות דקות סברות פרי מחשבת טומטוט ואחרוניגיוס. וכבר מפורסם בלא"ה וכי ובספרו בתחומת ידיו הודיע לכל העולם שהפירסום ח"ל רחיק.

סימן קיג

המשך לסימן הקודם

(ג) **מתחלה** הביא (בד"ה אקדמות מילין) ב' העטמים למאז הדלקה, (א) מפני של' בית שלא יכשל, (ב) משום כבוד שבת לסעודה שבת, (והכל מצוה ומפורש בספרי וגם ג' הב"ח שהביא ממלא בספרי, גם הדיוק מלשון הרמב"ם ושו"ע להיות צנחנים, "נר דלוק" בשבת ש' לדייק כבר זכר הוא בספרי), וע"ז כ' צוה"ל: והנה לפי טעם הראשון דהיינו שלא יכשל אין חיוב אקרקפתא דגברא להדליק רק יש חיוב על הבית שיהא נר דלוק, כמו שמצינו במלות נר חנוכה דאין חיוב על כל אחד ואחד רק יש חיוב הבית (חזן מן המהדרין) וכן מצוה מלשון הגמ' (דף כ"ג ע"ב) דקרי ליה רבא לנר שבת נר ביתו, וכן מדויק לשון הרמב"ם העתיקו המחבר (בסעיף ב') דחייבים להיות "צנחנים נר דלוק", והכ"מ אם ישנים הרבה בעלי בתים בחדר אחד אין חיוב להדליק לכל אחד ואחד כיוון שבהדלקה אחת כבר אין כאן חשש מכשול וסכר אכן נגף, אבל לטעם השני הדיא מטעם סעודה במקום נר אז יש חיוב אקרקפתא דכל אחד ואחד להדליק במקום סעודתו, וע"ז דנו הראשונים אם התרופה אורה מחייב עוד צנחנים או לא, כאשר יצא להלן, וכו'. וכן מדויק לשון המחבר שכתב בסעיף ח', דב' או ג' בעלים אוכל במקום וכו', וכחז שם הרמ"א דאנו נוהגין שכל אחד מצדק, הרי שכתב המחבר "אוכלין" דייקא, משמע דרק על הדין של נר במקום סעודה דנו, אם יותר מאחד יכול לגרר, וראייה לזה דהנה הפמ"א (בא"ח ס"ק י"ד), והמשנה ברורה (בס"ק כ"ט) מביאים דבריו שמה בע"צ דרים בחדר אחד דיותר מאחד לא יצדק והאחרים יענו אמן על צרכו, וקשה למה לגרע מדין ב' וג' בע"צ שפסק הרמ"א דכל אחד מצדק על הדלקתו, ולפי דבריו ניחא דשם המדובר מהחובות הבית דהיינו

והאחרים, אחר עניני צנחנים ומשפטים. ועל דבר זה אחר שכל דברי המהמ"א מתחלה ועד סוף "שנים גסה מן הנסה" הן ואין ממש בכל הדברים שכתב (חזן ממש שהעתיק מדברי דבריו מהאחרונים וגם צנחנים שנה בהנחתו כמו שאמר לקמן) ואני אלק על סדר דבריו ואעתיק לבתי (לא כמו שהוא טעם שהעתיק מה שכתב והחסיד השאר והקשה מה שהקשה נסאם את העינים).

שלא יכשל וע"ז ח"א להדליק יותר מאחד צנחנה, רק הי מנייחוהו מפקה, ולכן אחד מצדק ואחרים עונים אמן, משא"כ כשהרבה בע"צ סועדים ביחד דאז חל חיוב בהדלקה אקרקפתא דכל אחד ואחד, דזה חלק מסעודתו כמו שביארנו, ולכן שפיר פסק הרמ"א דכל אחד מצדק לעצמו, עכ"ל המהמ"א. גוף חידושו מפורש בספר תורת חיים (להגר"ש סופר מבוארעטע א"ח רס"י רס"ג) וכנראה משם העתיק הדברים רק מה שהוסיף בשינוש הוסיף ועשה דברים כ"כ פשוטים שכמעט אין אני מצין איך אפשר לטעה בהם וכאשר יראה המעיין צדק הדק היטב.

(ד) **הנה** מה ש' דשנ' בית וכבוד שבת שבת ענינים מופרדים וכבוד שבת שייך רק לגבי סעודה, חזן ממש שאין הדעת סובלתו וכי של' בית לאו כבוד שבת הוא וכבוד שבת לאו של' בית הוא. עוד והלא נעלם ממנו גמ' מפורשת פסחים (נ"ג ב') יורה"כ שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו שלא להדליק (צוה"כ) מדליקין מפני "כבוד שבת" ויפסק כן להלכה בש"ע (ס"ו תרי"א ס"א) והלא צוה"כ אין סעודה ובה"ש קראו מפני "כבוד שבת" ולהמחל"ש ה"י לו לומר "עונג שבת" חלל ע"כ דלא כשיצאו. (ועיין ציונים לחורב להגר"ג והאמיתי והר"י ענגול ז"ל כלל י"ח ד"ה ועיין עוד בפסחים). ועוד ראיתי בלקט יושר (תלמוד הטהור) ש' (בטמוד ג') נמלא כחוב צמס אחד מן הגדולים, מה שטרפנות הנשים להדליק נר של שבת ואח"כ משימין ידיהם לפני הנר ומצרכות, משום מה העטם, שמדליקים בשבת משום "של' בית", וכיוון שמאפשרות הנר צדיקים עדיין לא נקרא של' בית והיו מצרכות עובר לעשייתן עכ"ל (ועיין בדכ"מ וברמ"א ס"ה) הרי דהלקט יושר דאיידי מנחות שהאשה מדלקת סתמא על השלח לזו"ר אכילה וקרא אותה משום "של' בית" חלל ודאי אידי ואידי של' בית וכבוד שבת נערה. ועוד ראיה דהלא הרא"ש סוף יומא כ' דצוה"כ מדליקין ומצרכין על הנר דמנו שמצרכין בשבת מפני כבוד שבת כמו כן צוה"כ שחייב לכבדו מצדק ג"כ, ועיין בחדש רדב"ז ב' אלפים ר"ע שכן צוה"כ כוונת הרא"ש. ופלא והלא הרא"ש בשבת כ"כ כ' בהדלקת נר בשבת משום עונג הוא, חלל הכל אמת ושווין הן. ועוד סעודה צוה"כ יותא ול' כבוד. ועיין דברים נפלאים בספר העתים (ס' קנ"ז ועיי"ש בציואר ע"ל) דפסי' ס"ל דעונג וכבוד

זרכות כ"ד א' ד"ה וכתבתי, ובהגהו' מפלס איתן
האריך זכ שם וגם בגיווי הש"ס שם.

ומה ש' להביא ראי' לדבריו מהפרי"מ ומ"צ
שיבוש הוא דהפרי"מ והמ"צ איירי מצע"כ
שהיו דרים בחדר אחד בכל אופן בין לשינה בלא
אכילה ובין צלינה עם אכילה שם, ומה שהק' דא"כ
למה לא ידלוקו כולם כפסק הרמ"א, אין לקושיותו
שחר ועטות גם הוא דהלל נשים מדליקין בבתיהם
ופטורים לגמרי להדליק ומה שמדליקין לא מדליקים
אלא בשביל שלא יהי חושך בחדרם בין לגבי אכילה
ובין לגבי שלא יהי נכשלים בדבר, ובכ"כ בודאי
סגי שחזר יצחק כי בלא"כ כולם פטורים משיקר
הדיו, כי נשותיהן מדליקין בבתיהם, והוא פשוט נער
יכתבם, ועיין בחלי' דכ"ה (סקט"ז), ומפורש כן
היטב בשו"ע הרב (סע"י ו) ומשם חדרשנו שגיאותיו
של המנהג"ש, ועיין גם בפרי"מ (א"א סק"ר).
ובכ"כ ג' כשים לו חדר מיוחד בציהם והוא חלל אשתו
אין לו לצרף בחדרו מפני המכשול רק להדליק. ח"ל
המחבר ס"י ו' חלל מי שהוא הלל אשתו א"ל
להדליק בחדרו ולצדק עליו לפי שאלה: מברכת עליו,
וכ' ע"ז צמג"א (סק"ר) וכתוב: הנה (סק"ר)
חלל להדליק לר"ך משום שג' בית שג' יכשל, עכ"ל.
הוצא צמ"צ (סק"ר ל"א) פי' מאחר שגמול הדלקת
נרות יוצאין בחדלקת נשותיהן אין להם לצדק כלל
ובכן. וצדק מובן לשון השו"ע שג' א"ל להדליק
בחדרו "ולצדק", לכאורה חידוש, בודאי שם א"ל
להדליק בחדרו א"ל לצדק ומאי קמ"ל המחבר
"ולצדק", חלל קמ"ל להדליק ולצדק א"ל חלל להדליק
בלא צדק לר"ך להדליק, חלל מי שחלל אשתו ויש לו
חדר מיוחד בבית אחר ללמוד וכיוצ"ב לשום דבר אם
מדליק שם בבית אחר לצדק לול שג' חייב לצדק
(ועיין במאמר מרדכי סי' רס"ג אות ה'). וכל
וחמומה או אם וכתב אם שתיים אובלין על שלחן
אחד וחמומה או אם מברכת על השלחן שאובלין
והכלה או כתב מדלקת בחדר המיוחד לה לשינה
בודאי מדלקת שם ומברכת ולא תצדק על שלחן
חמומה או אם כשחזר העלשקטרי מאיר וכל בחדר
השלחן. (ועיין במאמר מרדכי אות ו' ובא"א
להגה"ק מצ"ש שש"ס ז"א"ק צ"ס רס"ג באריות)
חלל אם אין עלשקטרי מאיר בחדר הסעודה או כלה
וחמומה או אם וכתב שתיים או כלה וחמומה
וכתב שנשתי יצרכו על שלחן שעליו אובלין כי
חוספות האור שמח הוא (ועיין במאמר"י וא"א

אחד הוא. ואם תענין בחוס' (שבת כ"ה ב' ד"ה
הדלקת) בשם ר"ח ובספר הישר לר"ח (סי' מ"ה,
מ"ז ומ"ח) תמצא ג"כ כדברינו. ובסדר דברי אביה
עוד המון ראיות אחרות ג"כ לזה בעזרה"ת. (עיין
לקמן סוף אות ז' וכו').

ועוד דבסי' כ"ד (ד"ה וי"ל ב' המנהג"ש דמה
ש' הרמב"ם פ"ה מהל' שבת הל"א
הדלקת נרות בשבת הוא טונג שבת במקום
הסעודה צנצד ועלם ממנו לשון הרמב"ם הל'
חובב (פ"ד הל"ד) שיעקר הדלקת נר בשבת משום
שג' בית ולפי דיבורו של המנהג"ש שג' בית הוא
ענין אחר לגמרי אין לו שייכות עם הסעודה.
(והרמב"ם מפרש שג' בית בין איש ואשתו ולא
כפרש"י שיושב בחושך ומלפניו אי יכשל ואפשר דזה
זכר חל' וכן נראה שלא להפריד בין הדברים). וראה
מאירי (שבת כ"ג ב' ד"ה מי שאין) דבין נר שבת
וגר חובב אחר קודם לקנות כשאין לו חלל פרוטה
אחת ב' ח"ל: הכי זכ נותן לנר שבת משום שג' ביתו
ר"ל שלא יהי בני ביתו יושבים בחושך. ויש מפ' מלד
אשתו שהמלך מסורה לה, כנראה כיון ביום מפ'
להרמב"ם וס"ל שם ב' פירושים נפרדים. חלל יש
לפרש דברי ב"ש מפ' "מלד אשתו" באופן אחר ואין
כאן מקומו להאריך בזה. ועיין בפרי"מ (יבמות ס"ב
ב') דקרא וידעת כי שלום חללך איירי בשלום דבין
איש ואשתו וצנצ' שבת ל"ד א"ל מפורש דמקרא
ידעת כי שלום חללך ילפין נר שבת פ"ה הר"ח
שבת (כ"ג ב') דלכן נר ביתו עדיף מנר חובב
ומקודש היום, ומפורש בש"ס כמחמ מקומות ביתו
זו אשתו, וזה יכ"ה מקור לדברי הרמב"ם והמאירי
ובכן היטב כי קלרית מאוד כי אין עתי בידו מחמת
העדרות מלד. ועיין בשו"ע שבי"ו לדברי המאירי,
ועיין בגמ"ר רש"י וימא ד"ה ביתו זו אשתו.

ומה ש' המנהג"ש לדייק מלשנה דרבה "נר
ביתו" דאין החיוב על קרקפתא דגברא רק
יש חיוב על הבית שדלוק נר, אין טעם לדבריו, דעל
קרקפתא דגברא החיוב מונח שדלוק נר שבת בביתו
ושיכ"ה נר דלוק בביתו בשבת לפטור כל בני ביתו,
וגשון "נר ביתו" פירושו נר של לרבי ותשמישי ביתו
יבני ביתו ובפשוט "ביתו" זה אשתו כמו ש' **ש'**
המאירי בפירושו, וכן הוא בש"ס כמה פעמים, ועיין
בהגה"י גליון הש"ס לקמח"ז מנן הגרש"א זכ"ע
פסחים ל"ב על תרומ"ה לא יפתחו. ועיין בחוס'

המרדכי (שנה סי' ר"ד). וזה בהחלט כדבריו וכל החולק על זה חולק על האמת.

מה שכתבו (הפרמ"ג והמ"צ) שצ"ע אחד יבצר ביידי בחדר אחד, איירי בין כשאוכלים ובין כשאין אוכלים שם דהרי אינם אלא נשוחים ולכן אי' יבצר, דעכ"פ עונג הוי לאכול אלא הכר או שלא יכשו מה שאין להם (כיינו העונג או שלא יכשלו) בזה ששוחים מנכרות בנחיים, אבל עיקר מלוח הדלקת מלוח מקיימין בזה ששוחים מלוקין בעצוריים בנחיים. אלא גם כשאין אוכלין מצד א'. וכדבריו כ' החוס' שנה (סק"א) לחלק בין עונג שנה וכבוד שנה ונכון. ויזכר יאל לנו הסבר נאה ויפה להבין ולבדור נפק"מ להלכה ולמעשה בין טעם א' ובין טעם ב' דרש"י ונכון בעצור"ת, ודלא כדברי המנחם"ש (בד"ה אקדמות מילין) שבי' מילין דכדי ודברים שאין להם הצנה בהלכה. ומה שמבאר בש"ע בסעיף א' וברמ"א שחס' ד' ג' צ"ע אוכלין במקום אחד ודוכיין שכל אחד מצד, בודאי כן הוא משום דשם איירי שלא דלוקו נשוחים עדיין במקום אחר רק כאן מלוקין ואוכלין, והוא כ"כ פשוט שבשום אופן אין אי' יכול להבין ולבאר טעמיהו ושיגאותיו של הבעל המנחם"ש. ומה שבי' לחלק בין טעם ראשון של רש"י ובין ב' של רש"י, ולטעם הא' אם כמע' צ"א בחדר אחד אין חייב לב' ג' להדליק, ורק א' ידליק דסגי אס' א' מלוק שלא יכשו בשום דבר, ולא שייך טעמא דכל מה דמחוסף אורח יס' דב' שלי' בית עפי, לא מחמולו בעיני' (כגס' שיש לו עוזרים לסבתו בין האחרונים עכ"ל לחידושא ולא להלכה ולמעשה לפי דעתי הוכיח כדברי, ומלאחי בשלטי"ג ככל דברי ועיין סוף אות זכ' ד"ה ודע) מסבאר ונמנר, מסבאר מלאח שצדור דעל קרקפתא מונח שידליק כמו שאבאר בסמוך וכל דר דעת מנין שיש עפי שמחה גם לנבי' מנשול, בחוספת אור, כי האור בעלמו מצוי שמחה בלל ונפש האדם ורוחא היטב יותר שכל יכשל שעה, נמנר דהלא מפורש במג"א (סי' רס"ג ס"ק ט"ו) דנשים הכולכים לעצלה גיל שנה וצביה"ל סמוך לבית העצילה מלוקין שם צביה"ל והבמ"א מצוי ראי' לנדר מיוכ"כ (ועיין עוד במג"א סק"א וסק"ג), הכי דגם הרצב נשים יכולין להדליק כי יש שמחה בחוספת אור בכל גוונא וזה חיונה לחידושא שחשג' לאחר ולא עלתה לו כלל ולא חשיבה מוצרי המנחם"ש (סק"ע) שבי' דכל מה דמחוסף אורח יס' צו שני' בית ושמחה ויחיר, וזה לא שייך בסומא

הי"ל) והמנחם"ש שחידש לן שצמלון כולן מצדכין גם אלא אור עלנקטרי שיצוה הוא. ואם ג' וד' בחורים דרים בחדר אחד אם כולם ידליקו כי חוספת האור גם לנבי שכל יכשו שמחה הוא ורק צרכה לא יבצר אלא א' חפרש לקמ"ו.

וכן מלאחי במטה משה (סי' ח"ע) הוצא במג"א סק"א שפשוט לו שצדור שמדלוקין מפני שלם בית שלא יכשל בעין ובצדן מצדכין על ההדלקה. וסיים דבריו וז"ל ומשום הכי מלאח מי שיש לו כמה חדרים וכולך מן הבית לחדר שצריך להיות לו נר אחד בכל המקומות שיש לחוש שמה יכשל שם וכן קבלתי מן המדקדקים במנחה. הרי שהחייב עליו מוטל שידליק במקום שכולך מוצרך להיות לו נר" שלא יכשל, ומה שבי' וכן קבלתי "מן המדקדקין במנחה" טעמו לפרש דרך חומרה בעלמא הוא ורק המדקדקין במנחה עושין כן, אלא פי' דבריו שהמדקדקין במנחה מחזירין על המנחה כן עושין בגם שרוב צ"א אין מדקדקין בדבר וכן הי' ס"ל להמ"א שכן הוא מעיקר הדין ולכן השמיט מדברי המע"מ חציבות "מדקדקין במנחה" ומי שצדורו להלוק על המג"א גם כמו וחילו גדול לפרש דברי המע"מ באופן אחר. וכן מפורש כדבריו בכל צו (סי' לא) שהביא המע"מ וז"ל לריבין להדליק נר השנה ולבצר עליו משום והדלקת נר שנה חוצה משום שלם בית פי' שלא יכשל בעין או בצדן או בשום דבר עכ"ל והכל צו כי זכ' בשם המהר"ם וכו' המהר"ם מרע"צ ז"ל וכן הוא בחשי' מהר"ם צ"צ (סי' רי"ד, חלק הפסקים). וכן הוא בשמו כדברי חלמיו

וזה דבר שלא פסקתי בספרי באר משה (סי' י"ד הי"ל) וכן בשאר מקומות בספרי) אלא שכתבתי דבר בדרך פילוג ולא פסקתי כן בסוף החשובה בחלק "שירות העשרין להלכה" אין אחריות החידושים עליו גם אם מלא היסך דברי בספרי גדולי אחרונים כי בדרך שירות ופילוג הכרזה נוח לכל ליכתב לפי הצדקה אלא להלכה ח"ו. והמע"מ בחלק "שירות העשרין להלכה" בסוף סי' י"ד וראה הרהורא שלא הנסחתי מה שהרשתי באמת החשובה בענין חוספת אור בחדר שמדלוקין רק בשביל שגא יכשו רק על צ' דברים פסקתי, שצמלונים וכן בכל בית ובית במקום שגא עלנקטרי דולק לא ידליקו כי נשים צרכה ועוד שהצמלונים שיש להם חדר מיוחד בבית הוריהם ידלקו בהם בלא צרכה. עכ"ל לחידושא אי' מחזיק בשלי שחוספת אור שמחה הוא גם בחדר שמדלוקין רק בשביל שכל יכשו. ולהלכה אכתב דעתי להלכה.

כי מעשה המלכות מעורר קדושה וחדוה בפניו שכי' הרמז'ס נפסמ'ש לאבות. ובהדלקת עירוב'כ יהי נפק'מ גדולה להלכה ולמעשה כאשר חזאר א"י'ה לקמן.

ודע דבשע"ג (אות ג') על המרדכי פ"ב דשבת סי' רע"ג) מלאחי ככל דברי ופ"י דבריו כל אחד ואחד גם יצרך כשמדליק אף ורק בשביל שני' צית לחוד. דח"ל השע"ג (פס'), מי שאין לו אשה מדליק ומצדק, וצדק נסתפק מהר"ח אם ד' דייס צצית אחד והדליקו ג' וד' לא הדליקה, כיון שאין הכר כי אם בשביל שלום בית וכבר יש שני' בית, אם יש לו להדליק אם לאו. ומיכיו נכחו שכל אחד מחזר על שני' בית ומצדק, פסקין מהר"ם עכ"ל השע"ג, הכי אלו הדברים מאירים כספיקים ככל דבריו שכל אחד מהבצורים מחויבים להדליק בשביל שני' בית וגם יש להם לכל א' וא' לנדר, עכ"ל מאחר שדבריו לא הוציאו בדברי רבותיו גדולי הפוסקים ש"מ לא ס"ל, אצל עכ"פ זה ברור שמד עיקר הלכה כל א' וא' מחויב להדליק ויותר טוב שכל א' וא' ידליק, אצל בודאי אם רק א' מדליק כולם לריבים להסתפק עמו ויעשו כמו שכי' לעיל וזה ברור כשמש בעזרי"ה.

סימן קיד

המשך לסימן הקודם

(ה) **אח"כ** כתב בעל המנח"ש (בד"ה ובאשר) ח"ל ודנה כתב המחבר (בס"ר רס"ג סעי' ע') ח"ל, ומדליקין בזויות הבית ואוכלין בחזר אם אין הנרות ארובות שדולקות עד הלילה הוב ברכה לבעלה, (ועי' בנ"י סוף סי' רע"ג) וכתב במנ"ח ע"י (בס"ר ע"י) ח"ל, משמע אוכל צצית אפילו אין דולקות עד הלילה שרי, ולכאורה איך הגאח יש לו מן הנרות דשרגא צביהרמא מאי מהני, אצל האמת וירר דרור, דבר שבה חוץ מה שיש לו הגאח צמה שאוכל אצל הנרות, והיינו שגובה מאור הכר שמאירין ומלאים זו ומפיקים נוגה, יש עוד מעלה בזה שנת שמדליקין במקום ששורה, משום שעלם איכלות אצל הנרות, זה בעצמו גורם שמחה בלבו של אדם שהנרות דולקות, כידוע שכל הסעודות מרצין רוח, וזה משפיע בלב האדם שונג רוחו ורוח של יו"ט, וזה צעלם ג"כ חלק מהדלקת נר שבת דככלל עינן הוא, וזה שייך אפילו ביום, או במקום שישנם בל"ה נרות הכנה שמאירים, וכעין

דבא אינה נהנית מן הכר כ"א שאחרים יאילוה לבל חשכל ולזה די בנר א', עכ"ל וכ"כ הפרמ"ג בא"ח, מה בודאי אין להביט בדולאי כסומא ר"ל ליכא שמחה טפי צריציו אור, ורק סומא דעתה יכול להביא ראי' לראיה המנח"ש, ופ"י אלו הדברים נחמס דבריו הדחויים מעיקרא מה שכי' אח"כ (בד"ה ובה) כמו שיראה הרואה ואין כדי להשחית דיו, ופ"י נדחו דבריו שהכפיל המנח"ש (בס"ר כ"ג וכו'). בודאי להלכה ולמעשה בצורים צביהרמא המדליקין בחדרם רק בשביל שלא יכשלו לא יצרך רק א'. חזק בצורים צממו רוצם ככולם הם סמוכים על שלחן אציהם ומקבלים פרס מאציהם ויואלים עיקר יד"ח בהדלקת אהם צציתם ועיין מג"א סי' רס"ג סק"י צ"ס הכי, והגם שאת זה יש לדחות דיש לו ראיות דרק בצעל יואל יד"ח הדלקת נרות ע"י הדלקת אשתו גם כשאינו צצית אצל לא כן שאר בני בית אינם יואלים כשאיהם צצית אהם אצל עוד וכו' עיקר והלא כל דיוו של הרמ"א בס"ח במקום סעודה ג"כ אינו דבר פשוט כ"כ וכני להצות ברכה במקום סעודה במקום עיקר הדלקה אצל בצורים לא יצרכו, אצל לא מעטמה דהמנח"ש, אלא מטעמא שכתבתי, דעל קרקפתו של איש מונה להדליק נר בחדרו צין לנרץ סעודה וצין לנרץ שכל יכשל, ופי' שעל קרקפתו מונה להדליק בודאי וכן שכל אחד ואחד ידליק בהם שרק אחד יצרך. וע"כ אם נר דולק מערב שבת חייב לכבותו ולהדליק, גם במדליק בשביל שלא יכשל כי על קרקפתו מונה להדליק נר (ועיין בנח"ס שבת כ"ה ב' ובמנהגי ושבלי הלקט ושאר ראשונים) כי עליו החוב, היינו על קרקפתו מונה שיכא נר דולק צציתו. ולא שיהי' נר דולק' סתם. וזה מפורש ויאל מדברי הש"ס הרב (סי' רס"ג ס"א). ועי"ש בקר"א (אות ה') ומדברי הקר"א (שם אות א') אדבר אח"כ בזה כד. וע"כ אם ג' וד' בצורים ישנים שבת בחדר א' ואין אובלים בחדרם כולם ידליקו כי על קרקפתם מונה להדליק ואחד יצרך וכולם ישמשו בברכה דוקא כי אינו דומה לשם שמנכרת בעצור צעלה. ויסדרו שכל ערב שבת אחר יצרך באופן שנמשך ג' וד' שבתות כל א' וא' יכיר כי הזכות לנר וכו' שעלעקרי לא יכיר מאיר בחדרם כלל. ואם רואים שרק אחד ידליק ויצרך ישחפתו צפרוטה וג"כ יואלים יד"ח. והיינו טוב שמעיקרא יקנו שבתות קופסא עם נרות באופן שכל נר וגר יכיר להם שבתות וכל ער"ש ידליק אחד צעד כולו. אצל יותר טוב אם כל אחד ואחד מדליק בכל ערב שבת כעיקר החיוב,

ראיין אני יכול להעלות על הדעת איך אפשר לעשות בדברי המ"צ שכתבתי ח"א לעשות, דברי ז"ל המ"צ: שאף שערדין יום ים לו הנאה, ושמחה בשעת חליבה מן הגרות (כי כבר השמש נאכל כהלכו'ש), ועיין בא"ח להגה"ק מצוטטאטש בריש סי' רס"ג והדברים ברורים.

ז) ומה שנמצא באל"י רבה (סק"ח סק"ב וסק"בא) דברים שמתנגדים לזה באמת האל"י רבה חולק על המג"א, אבל המג"א בן ה"י ס"ל, וגם האל"י רבה לא חלק על המג"א אלא מטעמא דכל שיש "חוספות אור" אפילו ביום גמור, אבל ח"ו לא עלה על דעתו ששנים הגרות שמחה הוא (בסכרת המנח"א"ש) כמבואר בשו"ת האל"י רבה בדיוק נמרץ ובאמת בסק"ב כ' הא"ר "דאפשר" ולא ה"י ברור ל"י כ"כ. והאחרונים לא העתיקו דברי הא"ר אלו, כי כנראה הסכימו בזה להמג"א.

יעוד כרי המ"צ בעלמו (סקמ"ב) כ' ח"ל ואם צנית כדלוק הוב "קלת חושך" ומשמע שם שום דבר לאור הגרות לנודק סעודה (במג"א סק"י) ליתא לחיבות לנודק סעודה) ליכא איסורא אף שאין דולקת עד הלילה ואף שאוכל בחצר. וראהו זו יש לחדות דבאלו איירי כשיאנו אוכל אלא הגרות כלל אלא בחצר. ומה שבי' בעל המנח"א"ש שריבוי הגרות לעלמן שמחה היא "ועלם חליבתו אלא הגרות זה בעלמו גמור שמחה בלבו" מעולם לא שמעתי שינוש ושטות כזה, וק"ו לפסוק עפ"י ספרא כרסיה כוז הלכך למעשה ולנדר ברכה לעלה, בדודאי ריבוי האור שמחה היא אבל ריבוי הגרות בלא ריבוי אור שמחה מה זו עושה ועוד לנדר ע"ז ממש שחוק עושה מעלמן. ועוד הלא המג"א (סקמ"י) כ' בשם השלח"ק דמ"מ לא יצרכו שנים בממורה אחת שם להם קנים הרבה עכ"ל, ואם בדברי המנח"א"ש למד לא וכלא בעלם ריבוי הגרות איכא שמחה, והגם שהאל"י רבה חולק עליו בשם זקינו הגאון (בסק"ח), אבל שם מפורש ג"כ שלא כהמנח"א"ש בל, וז"ל האל"י רבה: וכן מסתבר [בזקינו הגאון] מנפשוותו שלנו אם דולק כל הגרות אז, אזי האור "ממשך לכל הזויות", ועוד דא"כ בשם שני ממורתי זא"ז לא יצרכו ולא משמע הכי מרמ"א ופוסקים, ועוד דכל שמרביץ גרות אף במקום א' יתוסף אורה בכל החדר עכ"ל, (ומה שהאל"י רבה הביא רא"י מתשו"ת מהרי"ל עיין לעיל בסמוך מה שהכתבתי), ועיין בשו"ת ברכה בצרכי יוסף. ועוד אם אשה

לדיחא במס' גיעין (דף פ"ט) אמר עולה וכו' אלא כדי שיכיר גרות דולקת וכו', ואומרים פלונית נחקדשה ביום, ופרש"י בדרך המחקרדשות שוברגין שמחה ואור נר, כדאמרין בעלמא אור הכר צברור חיל משחך שם, ועיין סנהדרין (דף י"ב) דמירי צביות מילה, וזה לא כיו רק ביום, ובדמפרש שם ברש"י מוכח מהכא דמה גרות דולקת זה בעלמו גורם שמחה, (לזה כעירי כבוד גיסי הרב הגאון החריף מוה"ר חיים ישעי' קאלני שטי"א אב"ד יאקא). ולפי"ז ספיר מבואר דברי המג"א דאעפ"י שאוכל מצט"י אלא הגרות ואין נהנה מאורם מ"מ נהנה הוא ממה שיש גרות על השלחן ספיר שייך לנדר. שוב מלאחא שכ"כ במ"צ ס"ק מ' ועיין בלבו"ש שפי' בדרך אחר ופשטות הדברים אין מורין בן עכ"ל המנח"א"ש.

ג) נזה שגם מאד ולכן עשה מחלוקת בין הגמ"ש והמ"צ בזהם לא דבר. הנה קודם פלג המנחה אין להדליק אפילו בדיעבד (אם לא ביו"א מן הכלל ועיין בפרימ"ג בא"ח סק"י) עיין במ"צ (סי' רס"ג סק"י"ח) וכמובן מעלמו אחר פלג המנחה כבר צבית קלת חושך, אור וחושך משתמשים בערבותא, וכל נר ונר מוטיל עכ"פ קלה להאיר הבית ומצוה שמחה וחדוה בלג ונפש אשתי הבית וכ"כ בשו"ע הרב סי"ג עיי"ש. ומה שבי' המג"א (סקמ"י) משמע דאם אוכל צבית אפילו אין דולקת עד הלילה שרי ע"כ, פי' דבריו כהלכו"ש שבי' לפרש דברי המג"א צב"ל: דכיון דאוכל שם "נהנה מהאור" מיד "כשהשמש באה" עכ"ל, פי' דאז כבר אור וחושך "משתמשים בערבותא" ונהנה מהאור הכר הדולק צבית ובלא שום אופן אין אדם צר דעת יכול לחלוק ע"ז ותחליף ליתם להנאה אור עולם אחר צבית בשחקים בעל דעת לא ותחליף צבית משנה ברורה וזק"ל שיעשה ח"ו בזה ויהלוק על האמת דברי חלקים חיים של בלבו"ש. שוב מלאחא לרב שמחתי בכל דברי נחש"ר מהרי"ל (סוסי' י"ג) על הא דב' המרדכי שמדליקין צבית ואוכלין בחצר ח"ל והכוה גופא שכתב שמדליקין צביות צבית ואוכלין בחצר, כתב בלבו"ש דפי' שאם [אין] הגרות ארוכות שדולקות עד הלילה דהוב ברכה לעלה. וכמה פעמים שמעתי שקורין חגר על אותו מנהג. ואמרתי דאורו מקום שדולקין שם כוב קלת חושך שכן דרך בערב שמתשכין קלה בחדרים ומשתמש שם דבר לאור הכר כדפי' לעיל, עכ"ל. הרי זה בכל דבריו בעזרה"ח.

זח"ה ר"ן (סנהדרין ס"ט) שמכאן המקור להמנהג שמוליכין חצוקה של שיעור לפני החתן עיי"ש. ומכאן אחר דן על כל ראייתו "החצוקה וזכרונה ופשוטות". (וחדוש על ידידו גיסו הרה"ג שליט"א שעזר לו בזה) והעיקר דבאר המתפשט בכל החצוקה — כלשון בריית יוסף (סוכ"ה רס"ג) והא"ל רבה, והמג"א (סקט"ו) מוסיף בכל "חצוקה חצוקה" כלשון המהר"ל בענינו — מציא שמחה ולהפרי"י (שנה כ"ג ד"ה ועוד) עיקר תקנת חז"ל מפני אור הגר שלי בית חז"ל, משא"כ בנר שנה ויו"ט דעיקר מלותן מדברי הש"ס הרב (ס"ה שס"ג ס"א) והבן. וכן מפורש בש"ס (שנה כ"ג ב') שגר ביתו בשנה קודם לגר חנוכה ולקידוש היום כי שלי ביתו קודם כי ליטב בחושך גמר הוא לבני ביתו כפרש"י (ס"ט) וכן פרש"י לקמן (כ"ה ב') דלכול בחושך אינו שלי הרי דרש"י קרא לגר שאלו אכול "גר שלי בית", ועיין שנה (ל"ד א'), ועיין לעיל (אות ד' ד"ה ועוד).

(ח) **ומה** שכן בעל המנח"ש (בד"ה ולפי"ז) שפ"י דבריו ויזה קושית אחת שנתקשה

בה "ממדים יוממה" עיי"ש המעיין בדבריו אחר חלו דברים שכתבתי מעלמי יצין שאין כאן תחלה לקושי ואין בחיורו ממם ומומדים יוממה אין "דוב ויער", כי מאחר שהוא מדלקת אחר פלג המנחה ובכר קלח חושך צדית נכחת מן הכר ולכן שפיר וצדוק נמך כ' הרמ"א (ס"ה רס"ג ס"ה) שכדי שיכא עובר לעשייתו לא "יכנה" ממנו עד לאחר ברכה עיי"ש. אבל כבר גלית דעתי שקשייתו וחיורו וחיורו אין נפק"ה רק להלכה י"ש לצדוק אחריי.

ועפ"י חלו דברים צדוקים ואמיתיים לק"מ גם מה שנתקשה בעל המנח"ש (שם בד"ה) ועוד וד"ה חלו דברים (פשוט) ולענני ממם אין שום הכנה לדבריו, ולפי עני דיו שהולכתו לבד זה חלו כדי שח"י חל ועשו צדוק אחר פסקו שראיתי שהם עשית כאשר אצבר עוד א"ה"ה. * ומה שכן המנח"ש

אחת למשל מדלקת עשר נרות וכשנ"ה ב' נרות והג' ב' נרות וכי האשה השלישית יכולה לברך על הב' נרות בברכה כי יש חוספות שמחה בריבוי נרות לעולם, ונשלמה ריבוי חוספות אור יש לפיניו אבל ריבוי ב' נרות מציאין שמחה וחדות בכל היושבים הוא דבר שא"ל להטות על הדעת ועוד לברך ע"י חם מלהביר. ועוד במלונים שרצוהו ארצא או בכל המלונים באין יולא מן הכלל כל הנשים דולקות על השלחן אחד העמוד בפני"ט, ואין האשה מדלקת על השלחן שאוכלת עם משפחה, וכי יש שמחה בכה"ג בריבוי הנרות, לא בא המנח"ש הזה חלל לחק בזה, ואין לשם ע"י, לפסוק שחברו כולם ברכה לצטלה (חזן מהראשונה במבואר היטב בספרי סי' י"ד) והוא"ח שם שמים לצטלה רוצת עליה, אפילו אם בעל המלון נותן רשות להדליק על שלחן שהוא אוכלת (וכפי ששמעתי אינו נותן רשות כלל על זה חלל גם אם המלא חמלא בדרך יולא מן הכלל) וא"כ כשהאור העלעלקרי דולק צדית ומפני אור בזה חלף נרות וכי אפשר לומר שאור הגדול מציאין שמחה ולברך, אינו חלל מנח"ה. ומה שמציא ראובן מניעין וסנהדרין חלל ראייתו אין מציאין לידי שמחה, כי שיעור גם הן, דלפי הצננה של המנח"ש היה לו לחמור חמור קיימת וגדולה של חל"ה ובכ"י צדית כשהאור אין פסקו דרך אחד דליק בברכה והלא פסקם נגד גמר ב' מקומות שריבוי הנרות לעולם שמחה וחדות מציא לכל ולנפש ולמה לא יברר כולם חלל אין בראיה זו כך ראובן רק חסרון הכנה צדית"ה כי רש"י לא ב' על הכר צדית שמחה הוא חלל "בדרך המתקדשות שנוהגין שמחה, ואור נר. לא פרש"י שנוהגין שמחה באור נר חלל שמחה, ואור נר. ועשה בא וראה איך עשה בהצננה פשט הפשט, דהלל רש"י בענינו כ' צניעין כדאמרין בעלמא אור הכר בצדוק חיל משנה שם. והוא בסנהדרין ל"ב ב' ועיין בפרש"י וחס' ופי' ריבוי חננאל בששעת גזירת מלכות כך הודיעו "לסיומן בעלמא" להצריכהם ששמחה צדית כגון מילה ע"י הנרות והדלקת נרות הכי סימן ששמחה צדית, אבל לא שהגר צדית הוא שמחה. וזה שפרש"י צניעין "בדרך המתקדשות שנוהגין שמחה" היינו שמחה חזון וכלל ולסימן מדליקין אור נר וממילא צדית נמלא שמחה "ואור נר". ולכן גם עתה מדליקין נרות צדית במבואר צדית"ה (וי"ד סי' רכ"ה סוף ס"ה ובש"י סק"ה) דאעפ"י שהגזירה בעלה המנהג קיים ועיין בזה"ש הגאונים (וכלל סי' שס"ה) ומקורו בירושלמי כתובות פ"א הל"ה. וראה חידוש גדול

(*) כמו שזא שנהמנח"ש כלשון הזה בשם אחד מספרי והכל רואין בד"ה מספרי באר משה וגם בשאר חצוקות שנתקן הזה שמואל מהר"י בשו"ת לננוט כבדו מי שהוא אפילו דוממין ובכ"י יק"ו נגד רב וגדול שדור שלפניו חלל לפי שידענו וימכר את בעל המנח"ש ד"ל היטב "ממדים יוממה" רק שלפני שיקים השמך לך "פן" שזא יתכן על הכפר כדיצורו בציור, חלל עשיתי בזה עשיתי גדול (כמו שכתב על

בין יהודים ולא ח"ו בין גוים (אפשר שפארעסטע היילם במקום שדר המנחם"ש דרים יחידים בין הגוים, ועשה בדבריו) ועשה דין הרואה מה שבי' וכו'.

(א) **שוב** כ' על דבריו (בד"ה ומה שר"ה) ומה שר"ה עוד להמליץ שיותר מאחד לא ידליק בחדר הגדול שאוכלין שם, וכנה צוה"ל, וזה ידוע לכל מי שיש לו מוח צדקדו ולגבי חור החשמל השורר ומאיר וזה באולם הגדול העולה לאור כמה אלפים נרות, אור הנרות המדליקין שם לא יחוסף אור כלל, ואין שום שמחה יתירה להנאח אורן ואין כוחם רק כשרגל צביהרא ומה מהני וכו', עכ"ל. אין דבריו נכונים כלל וכלל דאם כדבריו אמתי רשאי לצדק אפילו אחד הנא ליכא שום חועלה בבדלקה, א"כ מה זכ דכתב שפ"פ א' ידליק, אך לפי מה שביארנו לעיל אפ"י שאין משתמשים מאור הנרות רק מה שאוכלין אלא הנר זה צעמנו שונו הוא, ושפיר שייך לצדק דכתב המג"א הג"ל, דאם אוכלין צביה אלא הנר אפ"י הוא מצטוו יום אין ברכתו לצעלה, כיון שהוא אוכל אלא הנר מעגג את השבת, וממילא מעטעם זה שייך גם כן לומר שיתחוסף אורה ולעטעם זה אין נפק"מ אפילו יש בחדר הרבה נרות, ובר מן דין לעשות לכח" דבריו האלי רבא ויראה וישפוט צעמנו שדכר מפורש כדבריו, וז"ל בס"ק י"ח, ועוד דכל שמדנים נרות אף במקום אחד, יתחוסף אורה בכל החדר, גם מראה לי ראייה מחשו' מהר"ל (ס' י"ג) מקור דין זה דמיתני ראייה ממדליקין נרות ציו"ע בבית הכנסת אור שרגא צביהרא מאי מהני, אלא כל מה דמיתחוסף אורה חשוב הנאה עפי, ע"ש. הרי דהם שהוא יום ממש והוא אור בכל בית הכנסת אפילו הכי חשבינו ליה הנאה עפי, עכ"ל הא"ר. מראה צעליל מדבריו דאפ"י באופן שאין הנר מוסיף שום אור והוא רק כשרגא צביהרא שפיר מצדקין, דחוספת האור שרואין גורם שמחה יתירה כדפירשתי שכן מוכחין דברי הש"ג, עכ"ל המנחם"ש. קושי האי דא"כ אמתי רשאי לצדק אפילו אחד, צעמנו הקשיחי בספרי שם (באור ג' בד"ה ועשה) ותוראתי היעב שבראשון המקיים חקת חז"ל שפיר יש לו לצדק, כי עליו מוטל לקיים חקת חז"ל הכונה על קרקפתו, וביאורו אור שחז"ל חקטו להדליק, ומאחר שבעלעקטרי אין אנו יולאים יד"ח כי אינו צלורה שחקנו חז"ל שפיר הראשון מצדק כות ורדיון חקת חז"ל אלא השני מצדקת צרכה לצעלה דכבר אין תוספות אור בהלוקה

(בד"ה ועשה) "שם עטיות יסודות עשה הרב מדעברענין" ומה שבי' (בד"ה שנית) וז"ל "ויראה ויבין צעמנו שטעה באור באור בדבריו" על אלו אין לי להשיב והמעטין ישפוט וכו', ולא חשיב על זה.

(ט) **הנה** על דבריו (בד"ה ועשה אמינא) כבר השבתי ואין שום צורך להעתיק דבריו עם סברותיו הנומיות והשדופות (כפרש"י פ' מקץ). ואח"כ כ' צעל המנחם"ש (בד"ה שנית וד"ה הנה וד"ה וצממכת וד"ה וכל) דברים שאין להם ראש ורגלים ולשיעורו אלא לחלק בין עטעם א' ועטעם ב' של רש"י וכל דבריו לוממחא אחר סברותיו הנומיות רקים ושדופות קדים וכל עיטול צהם שלא לזורק. אח"כ כ' (בד"ה אך וד"ה ויש וד"ה והא) ראייה לדעתו יהי' לו אשר לו, כי אינו את מקמי באחי לצדק, אלא מקמו הרע יהי' לו אשר לו.

סימן קטו

המושך לסימן הקודם

(י) **שוב** כתב על דבריו (בד"ה וצכלל) וז"ל וצכלל צממ"ת חידושו אינו עולה יפה, שכתב שגור חנוכה שכאשר הדליקו בנו ביתו כבר קיים פרסומא ניסא, דזה אינו, עיין צממ"ע (ס' חרע"ז) סעיף ג') שכתב המחבר, יש אומרים שאעפ"י שמדליקין עליו בחור ביתו אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק צבריות, הנה: כי חייב לראות הנרות (מדרכי). עיי"ש. הרי להדיא שבהלוקה שצביה לא יא' אלא באם ראה הנרות חנוכה, ורצ יצא שהיה אכסנאי וראה הנרות שפיר קאמר לא לריכנא דכבר הדליקו בנו ביתאי, וממילא אין שום מקום לומר דלמוד דין נר שבת מתנוכב דפטור באם כבר הדליקו עליו, כיון דמתנוכב ג"כ אין הדיון כמו שהבין, עכ"ל המנחם"ש, הנה צעמנו הבאחין דברי השו"ע ס' חרע"ז ס"ג ופריך עלי מהבס, ועשה אני שואל מהמעטין הישר עם שכל הישר וכו' ועלה על הדעת שאני עוסק באור הדבר בין הנכרים או מדומים דר' יצא דאשמו הדלוקה צביה וכו' הוא ה'

הרבה פעמים) שפי וידיו שיהיו ל"ל את של זולתו נידוע, כאשר יראה הרואה שדבר דבריו ע"כ התעטין צעמנו שיותר טוב לי להחזיק מהדיוור וזולתו מתקנים אחר עמו, ונכן לא השבתי לו על מתנתו אלי הכס שבי' הרבה המומחים חת"י כמו שכתבתי לעיל (בסוף אות א').

מלחם שפי' אור העלשקטרי כזר אור ככל זויות חיות שחדר. וגם למקל'ת אחריות דס"ל דגם בעלשקטרי יולא יד"ה נר שבת הוא דוקא כשמדלקת לשם שבת כעין נרות שבת אצל צחם עלשקטרי שאין צדשתה לר' לכו"ט איננה יולא יד"ה בעלשקטרי כזה. וראיה גדולה לזכרי מלחמי לרבותינו צע"ה"ת ב' מושב זקנים (פ' אהר) שהביא מחלוקת ר"ת ורבותיו משלם (שבת'ס) שבת כ"ב ב' ד"ה חובה) ש' משולם הביא ראי' לזכרי שאין לצרך על הדלקת נר שבת משום שאם היה לו אצן עוב א"ל להדלקת, וע"ז השיב לו ר"ת דאפילו היה לו אצן עוב חייב לצרך (ועיי"ש) פלא דביו"ט אפילו לר"ת א"ל לצרך על הדלקת נר יו"ט, וכ"כ באמת באבודרכם סדר מעריב של שבת וגם באו"ח ל"א מלגיל כ"כ בה"ל יו"ט ובה"ל שבת בשם י"א ובמקום אחר אכתב בזה ועשה אכ"מ). ועיין בשפת אמת (שבת כ"ה) ש' דמאן דס"ל שאין יולאין צמדורה, טעמו דלררן שיב' לזווי חכמים ניכר שמדליק ללורך שבת ללורך מלוא עיי"ש. מה ש' שלפי מה ש' שהאכילה אצל הגר צעלמן עוב הוא, כזר השבתי על שיעותו זה (לעיל אות ז) ומה שביא ראי' מדברי הא"ר ע"י עיניו מלרשות ועשה בדבר שגם לרוב עשותו לא היה לו לעשות אלא לפי שז' וכו' נגש, דכזר כתבתי לעיל (ד"ה ואין איני) דאמת הא"ר חולק על המג"א והמג"א לא ס"ל כן כמו ש' הא"ר בפירושו דלא כהמג"א ודמאן צעל הממח"ש להאי עורבא דמביא מורא לקיווי. ועוד הוכחתי מדברי הא"ר דמעולם לא היה ס"ל לנסדרת צעל הממח"ש דהעונג הוא מה שאוכל אצל נרות הרבה אלא מה שאוכל אצל חובסות אור ככל "זויות וזויות" והוא פשוט וצורח וחלילה מלחם סכרת הממח"ש שהוא רחוקה משכל אנושי ודעת ישר להא"ר שהי' רשכבה"ג בדורו דור דעה. חזר ושווה (צד"ה וצאלו) קושיות דל"כ לפי דירי גמי הראשון לא יצרך וכזר השבתי ע"י לעיל (באות זה). ומה ש' שאני סמכתי ושבתי שמכין בעלשקטרי לפני ההדלקה, גם זה אינו נכון, את זה לא ידענא כי מימי לא אכלתי צמלון, לא בחול וכ"ש לא בשבת, לא בחורף ולא בקיץ, וכמו שטעה עד עתה כן טעה לחשוב לי דבר של מה בכך, כי אני כתבתי כן לפי שחקנת חז"ל לא ישתנה הראשון מבין שפיר עיי"ש בדברי.

ועוד נוסף על הכתוב נראה לי דננידון דידן כשעלשקטרי דוקא בחדר גם האלי רבה החולק על המג"א מודה שאין לצרך לז' יג' נשים על

מוסכם מכל האחרונים בודאי ובודאי חלילה לעשות באופן אחר.

והידוש גדול לראיה בחשו' מהר"ם בריסק (ח"צ סי' נ"ד) שמפרש שיטת הרמב"ם ודעת

הגדול שבמדרבי שפסק ששפיר יש להדליק בציח ולאכול בחצר עפ"י דברי היראים שהדלקת נרות הלמ"ס ואין להדלקה שום שייכות עם שלי' בית וכבוד שבת רק חכמים אסמכוהו ע"י (ודלא כרש"י ותוס' שס"ל להדלקת נרות חוצה סעודה שבת הוא עיי"ש) ופלא איך אפשר לפרש דעת הרמב"ם עפ"י שלא נזכר ברמב"ם וביה לו להרמב"ם להזכיר שהדלקת נר שבת הלמ"ס, ואדרבה מזכיר עטמים אחרים ולא עטם זה, ועוד פלא בשני על הגאון החסיד בעל מהר"ם בריסק ז"ל דמוכח מדבריו דלפי פסקו של גדול בגרמניא שהביא המדרבי ס"ל לנאותו גדול כהבעל ספר יראים ולתלות הדלקת נרות אין שום שייכות לסעודה שבת וא"כ אפילו לא אכלו ולא נהנו מהנרות ג"כ שפיר לעשות כן ואח זה שום פוסק לא ס"ל דעכ"פ לר"ך שיכנס מהנרות אחר האכילה אבל אם כבו קודם שחזרו לביתם אחר אכילתם בחצר הכרעה ה' לעטלה. ואפשר דגם המהר"ם בריסק ג"כ הכי ס"ל עפ"י מה שסמכוהו הנציאים וחז"ל אקרא לשלי' בית וכבוד שבת, ומהר"ם בריסק ז"ל מפרש עפ"י טיקר דעת היראים. חולס לא משמע כן מדרביו ודרביו לריבין ביאור.

(י) **וע"כ** לר"ך לומר בדברי דל"כ לפי דברי בעל המנחם"ש ביוה"כ שאינו לזר"ך הסעודה רק שלא יכשלו בדבר יחי' אסור לזר"ך על נרות יוה"כ רק בחדר חושך ולא במקום שאור עלעקטרי מאיר בכל הזויות, ולפי דבריו המצדק על נר יוה"כ במקום שאור העלעקטרי מאיר מצד צרכה לעטלה ועושה לרובא דעלמא למצדקין ברכה לעטלה (ומסתמא לו לעלמו ג"כ דנלא ספק גס הוא מצדן ביוה"כ בחדר שבעלעקטרי מאיר אבל אפשר דלא) הרי שמחיר את האסור, לזר"ך צמלון למאח נשים, ואוסר את המותר להדליק נר יוה"כ בחדר שאור עלעקטרי מאיר. ואפשר שהוא מכלל שאינם יכיר וכו', כי בל"ה אינו מצין איך עשה עטיות כאלו.

ועוד דלפי דבריו כלל והמוכח אז בת ואמה גס בחדר שאין אור העלעקטרי דולק לא ידליקו

אוכל אלא הנרות לא היה לו לכתב שרגא בעיבורא מאי מהני"א אלא ה"י לו לכתב דהלל לא השתמש אלאן כלום דברי אכל בחוץ שלא במקום הנרות אלא ע"כ כמו שכתבתי בעה"ת החזון לאדם דעת.

וע"כ בדברי כן הוא כיונה המהר"ל שהביא האלי' רבה, לא מביע' הב"י והמג"א שהעתיקו מהמהר"ל מה שניחוסף אור ע"י ריבוי הנרות בכל "זויות חזיות" בודאי כל זכ קיצול מועת המהר"ל ורק לזה הסכימו הרמ"א והמג"א להדליק בצרכה לנמה נשים, אפי' אם המהר"ל מיקל יותר מחה, אלא האמת דגם המהר"ל והא"ר כן היה ס"ל דז"ל המהר"ל (סי' ג"ג הנריך לעיניו): "ל"ל ליישב דכל מה דמיוסוף אורח יש ביה שלי' בית "עפ"י ושמחה יחירה והנאה אורח "בכל זויות חזיות" דצכה"צ מדליקין נרות בציח הכנסה צו"ט אפי"ג דשרגא בעיבורא מאי מהניא, וכחז מהר"ם העטם בחדרה דלא הוי נר של בעלה דכל מה שמיחוסף העטם נרות ונכנה חשיבה לזר"ך היום ומלוחו. ה"י כל מה דמיוסוף אורח חשיב הנאה עפי' עכ"ל. ודברי המהר"ל לריבין ביאור דמה זה ש' בחדלת דבריו "בכל זויות חזיות" ואח"כ צביכ"ע כ' "דמיוסוף נרות ונכנה חשיבה לזר"ך היום ומלוחו" ולא "בכל זויות חזיות" ולבסוף כשהחדר על נרות שבת חזר וכו' ה"י כל מה דמיוסוף אורח חשיב הנאה "עפ"י הוסוף חשיבה עפי' מה שלא כ' בצכה"ג. אבל הדבר פשוט דצכה"ג הנרות בעלמא מרמזים על שמחה גס אם אינו להנאה אורח "בכל זויות חזיות" כי הנרות בעלמא מדליקין במקום מלוח ושמחה (כדלוח ז' לעיל) והיו שפיר "לזר"ך היום ומלוחו" כמו שאכתב בסמוך דהוי בכלל על כן כדדו ה' באורים, וע"כ גס אם שרגא בעיבורא מאי מהניא שפיר שרי להדליק ולא הוי בכלל נר בעלה. משא"כ בהדלקת נר שבת דעכ"פ שיהיה עכ"פ ק"ח מהנרות כמו ש' המהר"ל בחזית חשיבה צדוק דבריו כי בל"ה הוי ברכה לעטלה ולר"ך שמיחוסף אורח "בכל זויות חזיות" ולר"ך שיכיר צדד, כל מה דמיוסוף אורח חשיב הנאה "עפ"י ע"י מה שמיחוסף אורח "בכל זויות חזיות". והבן שפיר עפי' בעה"ת ועיין לעיל אות ו' מהמהר"ל. וגם אם אין כוונה המהר"ל כדברי אלא אם אוכל אלא הנרות אפי"ג שיכנס מהם כלום, ממש בדרך שרגא בעיבורא מאי מהניא, עכ"ל כל האחרונים, חוץ מהאלי' רבה, לא הביאו מהמהר"ל אך ורק שמיחוסף אורח "בכל זויות חזיות" ודרך זה

והיושב שכתבתי בספרי ז"מ ח"א סי' י"ד ג"כ סיגי וכדי לסמוך עליו חזל בעיבורי"כ יוחר נראה לעשות כן כדי ללכת אליהם דרובי' ומזהו לפרסם הדבר.

ומצאתי וראיתי צד"י (סי' רס"ג וסי' תר"י) ששם יכול המנהל"ש להרחות נזרות תורתו וזה וראה, ד"ל הבית יוסף (סי' תר"י ד"ה ומ"ש רבינו): ומ"ש רבי' צד"י צד"ש הרא"ש שיש לנרץ עליו כמו בשנת כ"כ במסכת יומא ופירש הטעם משום של' בית חזל המדכדי כחז צפ' מקום שנהגו דאין מצרכין משום דקתני מקום שנהגו להדליק מדליקין אלאה ליכא מזרח ואין לומר וזוהי משום מנהג, ובפרק במה מדליקין כחז נראה דציו"כ בלא שנה אין מצרכין על הדלקת הנר דלא חשוב לשום בית חזל בשנה, משום כבוד שנה, ובסכ"מ כחז י"ה שחל להיות בשנה מדליקין בלא צרכה הואיל ואינו צא לנרץ אכילה עכ"ל, ולכאורה היה מקום לומר דהסמ"ג היה ס"ל דשנה הטעם משום כבוד שנה שהוא סעודה שנה חזל בשנה שלא יכשל אין לנרץ ואין ס"ל דשנה שלא יכשל ג"כ מצרכין ולכן מצרכין גם על נר יו"כ, חזל כמו כל חידושי' שיצוה הן כמו כן דבר זה שיצוה, דבדואי נידון דס"ל כצ' טעמים שנתן לנו רש"י ושיניהם נכללים בכבוד שנה כמו דס"ל לכל הראשונים וכל האחרונים ומצרכין גם ציו"כ דגם בלא סעודה איכא נזרות משום כבוד שנה או יו"כ כמו שדרשו חז"ל על כן באורים כבדו ה' בפסוק יקרו ה' (הובא בענין). וכדצרינו יולא מפורש ממה שבי' צד"ש המדכדי, דלא חשוב "לשל' בית" חזל בשנה משום "כבוד שנה" הרי בשני מושגים כבוד שנה ושלי' בית, ושלי' בית וכבוד שנה, שני רעים לזמדות הן וא"ל לחלקן (רק ע"י סברות של המנהל"ש).

ואל יעשה אותך לשון הב"ח (שם) שבי' (צד"ה ומ"ש ובהגיוס) דהדלקת נר הוי כבוד וכו' ומטעם זה מצרכין אותו בכל מיני כבודים דהיינו "צריבוי נרות", ישמח המנהל"ש אף אלא בלא מפורש כדצרינו, חזל מעלמו מוצן השגאה דבדואי צריבוי הכוונה המאחרין ומשליין אור הוי כבוד היום. ומעלמו מוצן שם הב"ח ק"ל הדלקת נרות דיו"כ כבוד היום שלא יכשל ולא כהמנהל"ש דס"ל דכבוד היום אינו חזל לנרץ סעודה והוא שיצוה. ומה שפסק המנהל"ש שכל הנשים יכולות לנרץ בצרכה בחדר הגדול של האולם של בית המלון הוא הוראה

ציו"כ, ולפי פשטות במקום שאין אור העלוקטרי דולק שרי לבלה ותמוחה וזה ואמה שחלוקין נרות יו"כ על שלחן אחד (ועיין בא"ל להבה"ק מנושעאשע ז"ל סי' רס"ג) דהו"פ אור שמחה הוא לבני אדם הדרים בחדר זה ושלל יכשלו ואיכא של' בית כמו שבי' המ"צ (צד"ה מקומות צד"ה רס"ג סקכ"ה וסי' תר"י סק"ו) גם הרא"ש (צמ"ס יומא פי"א סי' כ"ז) כ' "של' בית" צד יו"כ, וכ"כ צד"י אחריו (צד"ה רס"ג ותר"י). והפוסקים החולקים וס"ל דציו"כ אין מדליקין בצרכה ס"ל כהמרדכי (הובא צד"י סי' רס"ג) שלא חשו חז"ל על של' בית חזל בשנה וי"ע לא כן ציו"כ.

ועכ"ז להלכה ולמעשה מורה עולה לראשי להחיר להדליק לבלה ותמוחה וזה ואמה ציו"כ אפילו בחדר שאין אור העלוקטרי דולק כי בפירוש לא מלאחי שגם ציו"כ בשביל שכל יכשלו שרי לנרץ לנ' וג' צ"ל. הגם שהבאחי (לשיל אור ד ד"ה ומה שכתבו) ראינו לדבר כשמדליק בשנה מדברי המג"א יש לדחות הראיה דוחק. ועל סברה דעלמה חילול לי לפסוק הבלה שבידכו וג' צ"ל הגם שהסברה סברה צריכה להכונה. ע"כ ציו"כ לא ידליקו צ' נשים בחדר אחד בצרכה כל א' וא' אפילו אם אין אור עלוקטרי בחדר חזל כל א' וא' חצרך בחדר אחר. וצויתר שמלאחי בשו"ע הרב (סעי' י"א) שלא העתיק ראיות המג"א מיו"כ ואפשר דלא ס"ל ע"כ ישעו כמו שכתבתי. (ודברי הבטל מועדים ומונים ח"א סי' י"ז תמוכה מאוד) ולמעשה אפשר שגם אשה אחת לעלמה לא חלוק בחדר שהאור עלוקטרי דולק רק חלוק במקום שאין אור עלוקטרי דולק ובאור עלוקטרי חלוקין בחדר אחר. חזל צד"ה עדיין צריכין להחייש כי כנראה דעפ"י שיטת הרא"ש המדמה של' בית דיו"כ לשל שנה יכולה לנרץ בצרכה נר יו"כ בחדר שהעלוקטרי דולק, עכ"ל להלכה ולמעשה יוחר עוז שחלוק בחדר שאין עלוקטרי דולק או בכונה חלוק האור העלוקטרי לנרץ יו"כ, היינו קודם זמן הדלקת נר יו"כ חכמו העלוקטרי שבהר וביא חלוקה לנרץ יו"כ ואח"כ חלוקין נר יו"כ וצד"ה ילאנו יד"ה מכל לז' ולז' לדודים ודרך זה הוא ישכון אור לכל הדיעות והשיטות. ובאופן זה גם בכל ערב שנה היא הדרך היותר נכון והטוב וכן התנהגתי צד"ה מהיום אפילו בערב שנה וכו"ש וק"ו כן אחנה בערב יו"כ א"י. חזל בערב שנה אינו נערכה כ"כ

השפת אמת, ע"ל. לא הבין ועשה בדבר פשוט, דבוראי כ"ל להשפעת אמת בכל דברי הפוסקים דאכסנאי יכול להשתתף לכתחילה. ומה ש' השפת אמת דר"ז ה' מסופק ח"ו הפי' שאם לא ה' מסופק לא ה' מסתפק להשתתף בפרועה לכתחילה, אלא פי' דבריו פשוט מאוד דה' מסופק אם הלכתא כר' שש דאכסנאי חייב צדד חנוכה ולכן השתתף, דממנ"ס שפיר עושה, דאם מהוויב אז משתתף מלד חיוצא ויולא יד"ה לכתחילה, ואם ח"ו דרין כר"ש אז ג"כ שפיר עושה ואין חסרון בדבר להשתתף, הרי שלא הבין שפת אמת כי להבין שפת אמת לר"ך לכתוב וכו' אינו יורד לדעת הכ' בשפת אמת.

ומה ש' (שם בד"ה ראשית) ראשית אקדים ע"ס נשנה להסביר דין של שיתוף להשתתף בפריעי טו"ש. מכבר לא ראיתי שביטו כזו, מהחלוב כ' לא מלינו בשאר מצות ששנים ישתתפו בהולאות ויקראו המצוה על של שניהם וכו'. לא ידע מה הוא שח צדד של שותפין חייב צלילות ומעלין שניהם הצלילות וקראו המצוה על שם שניהם, ואם ידחה את זה דוח נושא צפני"ע וזה נושא צפני"ע, מה יענה המנח"ש הכז על בית ופתח של שותפין דחייב צמחיה ואם בשותפות קונים מחזה וקובעים על הפתח מקיימין המצוה ביחד. ועוד דכלל יש דיעות דמלות בחינת ס"ח מקיימין בשותפות, עיין חולין קל"ה ובמפרשים וחו"ס בכורות ז' א' ד"ה ובמשתתף, ראה שותפות בקרבנות לענין סמיכה דלרצון בלון סומכין נ"א רש"י תמורה ז' א' וטריקין ז' א' ומנחות י"ג א' (ובמקום אחר בארבעי מאוד צביאור דברי החוס מנחות שם ד"ה לרבות) וגם לענין צדד צדד"ר לחיוצא מלינו שותפות כשעשו הכור צדד אמת שניהם ביחד כמבואר ב"ק נ"א א' כגון שקרו שניהם חוליא צדד אמת. ועשרות מצות כאלו, והוא מזה אם "בגבורות תורית" לילוח דלמות כל המקורות חלי והשאר מקורות כאלו, כמובן בפשיטות ובכתובות גסס מן גסס, ח"ו יסוד ושום הכנה לקשיות ומשיקרא ליתא, דלדור הכר יולא מנר השיך ל' ממילא מקיימין שניהם נר שבת לענין שלא יכשלו ולענין כבוד שבת וכן לענין ג' חנוכה דלדור שניהם מפרסם גסס, גסס שעל קרקפתם מונה להדליק שיהי' "נר דולק" בצית מצוה שמועל על קרקפתם מקיימין צדד.

ודע דמעולם לא שמענו ולא ראינו שמי שמשתתף בפרועה צדד שבת וי"ח שיתן באמת פרועה

מעט מכשיל את הרבים עם צרכה לעולה ולא חבי' כוחה בישראל להחזיק את הרבים.

סימן קטז

המשך לסימן הקודם

יג) הנה בעל המנח"ש עוד הזכירנו "לשבת" בספרו (ס' כ"ג) וזה לשונו "ועיין בספר צדד משה מהרב דמעצערלין נ"י ס' יד' אשר דחה דבריו (דברי השו"ת חלק לוי ס' פ"ה) צדתי ידיס, והיות שהרב המשיג עשה שם "בכל דבריו וגם צדד" ע"ל, וישר כמו וחלי לכל השבחים הרבים האלו. עברתי על סדר דבריו מחלבה עשה עשות גדול בדברי השפת אמת ולא הבין כלל דבריו ועל כן כ' על דברי השפת אמת "לא משמע כן מדברי הפוסקים" ושוב מעתיק לשון העור וכו' "הרי יולא מפורש" דלא כהשפת אמת. גם על השפת אמת לא חמל ולא חס, כי כמראה דברי השפ"א אינו מנין, ואין ספק אלא לפי שבסדר דבריו בכל מקום בא וכו' עשה ולא הבין השפת אמת שפתי ישרים.

יד) וז"ל בעל המנח"ש "ד"ה איתא) צמכסת שבת (כ"ג ע"א) אמר רב שש אכסנאי חייב צדד חנוכה, א"ר יורא מריס כי הוינא צדד רב משתתפנא בפריעי צדדי ואשפירא צדד דנכסיו איתחא אמינא השתא ודאי לא לריכנא דקא מדליקין עלי צדד צדדי, ועי' בשפת אמת שבי דר"ז ה' מסתפק אם להלכתא כר' שש דאכסנאי חייב צדד חנוכה או לא ולכן היה משתתף בפריעי, ובחר דנכסיו איתחא אמר השתא ודאי לא לריכנא משום דמדליקין עלי צדד צדדי, עכ"ל, וכוה לשון השתא ודאי לא לריכנא מדויק כותיה, אבל מה שעולה מדבריו דהבין של שיתוף בפריעי חלי נאמר רק כשמוספקין אם להדליק או לא חלי לא העלה ביעולה להשתתף בפריעי, אבל כשהוא לר"ך להדליק בעלמו לא די בשיתוף פריעי לכתחילה, לא משמע כן מדברי הפוסקים, עי' צדד"ע (ס' תע"ז) ובעור שם שמבואר דאכסנאי לכתחילה יכול להשתתף בפריעי, והא לך לשון העור אכסנאי חייב להדליק צדד עלמו ואינו יולא בעל הצית ומיירב בפרועה שיתן לו וישתתף עמו סג, ע"ל, הרי יולא מפורש מדבריו דאשפ"י שחיובו צדד להדליק נר חנוכה מ"מ בשיתוף פרועה סג ודין זה הוי אפילו לכתחילה, ולפי זה חל עליו חובת הביאור לתרן דיוקן של

מדבריו היקרים כמים קרים על נפש טיפה ובעיקר
הדיון כוון לדברי הא"ח צועשטעט זל"י ס"י רס"ג
ובבוא מהגאון בעל שם ארי ס"י עו שמחיר עוד
יותר שהבעל יכול להדליק עם צרכה אפילו אחר
שאשתו הדליקה עם צרכה על שלחן שאוכלין עליו,
בחדר המטות עיי"ש ועפ"י אלו הדברים יש ליישב
קצת פסקו של הגאון בעל חלק לוי ז"ל אולם מאחר
שלא נהגו כן אין צלולי להאריך בזה, אבל עיקר
החמור סר מפסקו של הגאון בעל חלק לוי ז"ל
ושמחתי להזכיר דבריו החמושים לפוס רביעא. ומה
שכ' (צד"ה ועם זה) הם פיעפועי מילי בעלמא אין
ספק שבעלמא לא הבין מה שכ' כי איתנו מבין כלל כי
לדבריו חסר חבטין ומלת.

סימן קיז

המשך לסימן הקודם

(עו) **ועתה** נבחר על הראשונים לעשות הדיון
וחיבור וסימכות לחילת דבריו
לסוף דבריו ולסוף דבריו עם חתילת דבריו,
כמו שכתבתי לעיל שבג' חסובות הן שלשלת ארוכה
של עשיות ושיבושים. מחחילת (בס"י כ"א ד"ה
אקדמות מילין) כתב זי"ל (ובכר העתקתי לשוני
ממש לעיל (אות ג'), ואחר עיון קצת אין לך שיבוש
גדול מזה, אי לעשם בשני יש חיוב אקרקפתא דכל
אחד ואחד להדליק במקום סעודה וכמו שמביא
ראיה מסעיף ח' אז יכ"ה הדיון שהוא מזה דגופי
ש"א"ח לקיים ע"י שליח רק בעלמא וכו"א שיבוש, ועוד
דהלא מפורש במג"א (ס"י רס"ג סק"א וצמח"ס)
דלא מבטיח דמהי שליח אלא ס"ל דגם איש שאינו
אובל לא השלחן כלל יכול להדליק, ובסק"א כ'
המג"א בעם המר"ש דע"י גוי אפשר להדליק והוא
חב"ר עיי"ש הרי דלא צעין שלחות ועיין גם
בפרמ"ג (א"ח ס"י חרע"ע סק"א). ומה שמחב
קמח"ז הגרע"א ס"י רס"ג על המג"א דאין שלחות
לעכו"ם דבריו לע"א שוב מלאחי באחרונים שהאריכו
בזה והעלו דבעיקר המג"א דלא שייך כאן דין
שלחות. וב"ש שיכול להשתתף עם א' הדולק וזה
א"ל לפנים. ומה שגרס לו שהעלה קוים ודרדריס
לא ידענא ואפשר וכו' אבל דבריו טע"י מדקרא האמת
וכן הללית ע"ד זה להוליד הלכות עומעוס
ואחרונינוס, וזה לפי שישא דה"ש וראשונים
באופן הפלא ופלא (ובמלל"ה הוב"י הדוע) אבל
למעשה פי' צמ"י או ראשונים ואחרונים אין נפק"מ,

שכ"י מנה כצח"מ ק"ע ס"ג ועיי"ש בהנחות
קמח"ז מרן הגרע"א שניין להמנ"א וחור"ס ס"י
שס"ע ומה שהוסף מדעת הרמב"ה. אולם מלאחי
בשד"ח (מערכת הכ' אות ח) שבדיון קיין אודיחא
הביא מחלוקת חוס' צ"מ מ"ו וצ"ק ק"ד אי אודיחא
היו קיין או כהודאח צע"ד והביא כן מצרכ"י חור"מ
ס"י מ' אות ב' עיי"ש ובכר שבת והמורה ממנ"ס
מהי דגם אי קיין אודיחא קיין דרבנן ג"כ מהי
למילי דרבנן. וגם האריך השד"ח בצקיות רב
במהלוקת הקלות והחביות אי אודיחא צע"א עדים
והעלה שיש לסמוך על החביות דמהי בלא עדים.
וגם לנעין הפקעת איכור מהי אודיחא עיי"ש וא"כ
כני בכהי בלא שום פקוק עיי"ש בשד"ח ותמלא
נחת.

(עו) **ומה** שכ' (שם ד"ה אבל) דלענין כבוד שבת
נר של שבת אינו יולא בשיתוף פרועה
כמו שכ' בשו"ע (ס"י רס"ג ס"ח) דב' וג' צע"צ
מדלקין בצרכה, כבר כ' של דבריו שלשלת של עשיות
וגם זה בעצת עשיות גסה אחת מהשלשלת הארוכה
של עשיות, דגם לענין זה ס"י להשתתף, רק אשה
שולח להדליק לעצמה ולגבר הדיון עמך ויכולה
לעשות כן, וכעין המבואר בשו"ע ס"י ו' סעי' ד,
דמכרה אין צדעה לכוליה והיא אין צדעה
ללאח וע"כ שחייב יצרכו, ופשוט. ועיין חור"ס ס"י ח'
ס"ה. אבל מי גילה ד' זה להבעל מנח"א צדנות
של סעודה אינו יכול להשתתף ואין נסחמו עיניו
מגראות (בשו"ע ס"ו) שמפורש דגם סעודה של
סעודה מחוייב להשתתף וסני בכהי ועיי"ש צמ"צ
(סק"ג) שכ"כ בפשיטות ולא ענה ולא יעלה. על
דעת שיבוש, ומה שמביא ראיה מדברי המ"צ
(סק"ל) בידידים שכולם יולאים בצרכה אחת, כבר
צירתי ציעול דבריו ועשיתי לעיל (אות ד' ד"ה
ומה). שוב (צד"ה המורה) הכפיל עשיות בכוונה
השפת אחת ובכר מפורש לעיל. כתב שוב פי' בדברי
ר"ז מה שמביא לדי גיחוק, אבל הכי שאינו מעלה
ומוריד להלכה יכ"י לו ולא איכפת לן, ובזה רואה
לייבש דברי החלק לוי "דלא נהוייה כעושה" (זה
כתב עליו המנח"א) בודאי לא יחא ליה להגאון
בעל חלק לוי לייבש דבריו החמושים בעשיות של בעל
המנח"א. ואח"כ מלאחי ביאור נאה באריכות רב
ובצקיות עלום חשאי רב פעלים (ח"צ ס"י ג')
צעין שהבעל יכול להדליק בחדר שישן ולגבר קודם
שאשתו מדלקת ומצרכת על מרח שהיא מדלקת על
השלחן במקום האכילה עיי"ש ותמלא נחת רוח

ראיה לדבריו מדברי הגר"א שבי' בסעי' ח' על הדין דב' וג' צ"ע וז"ל הגר"א: שכל אחד מאוהב עב"ל וכוונתו כדבריו עב"ל המנחל"ש, וח"ו לא כוון הגר"א לדבריו, אבל פשוט שכונת הגר"א לפרש דלמה לא תדליק רק א' בעצור כולם או ישתתפו כולם בהלקת אחת מהן וע"ז ב' הגר"א דחין הכי נמי יכולין להשתתף ויכולה אחת להדליק בעצור כולם, אבל מאחר „שכל אחד מאוהב" דין נותן שכל א' וא' תצרך לעלמה (כח"ח סי' ו' ס"ד וסי' ח' ס"ב ועיין בע"ז סי' תרע"ה סק"א ומה שבי' עליו בצרכי') משום תוספות אור וסי' ב' בחורים הדרים צדור א' שמחוייבים להדליק בשביל שלא יכשלו אקרקפתא דל א' וא' מוטל שיהא „מר דלוק" ואחד מדליק בעד כולם או ישתתפו ואם כל א' וא' רוצה להדליק החוספות אור שמהם להם וכל אחד ואחד היה יכול מלד עיקר הדין לצרך כמו ביורה"כ [אולם כבר כתבתי שמחמת הולאת שם שמים אינו פוסק למעשה לצרך בכ"ג] הרי מיהם לגדולי עולם מחשבותיו בלתי מוצינים שלא עלה על דעתם מעולם ועל כולם כתב ופשוט ובאמת פשוט שאינם מוצינים.

(ט) **ועתה** הבט אזנך ושמע היואל מדברי המנחל"ש, הנה מהלוקת הנאים ואמוראים אם לזית חובת מנא או חובת גברא ידוע לכל כמפורש במנחות (מ"ב) ונפסק להלכה לזיתית חובת גברא, וכל זמן שאינו לובש הטלית פטור מזיתית, משא"כ למ"ד דחובת מנא גם בטלית המונח בקופסא מחוייב לזיתית, ועל עשיית לזיתית חייב לצרך, משא"כ לדין אינו מצריך על עשיית הלזיתית שהמנא לא נגמר עדיין (עיין במנחות שם ובעור וצ"י ושו"ע סי' י"ט ונר"י), ולפי"ז לסברת המנחל"ש לעטס פרש"י הא' הבית חייב צר הבו כחובת מנא ולעטס הב' של רש"י הוי כחובת גברא, וא"כ לעטס א' גם אם שום אדם לא נמלא בבית בכל השבת בודאי החיוב להדליק, וכי שמעת עוד הלכה כזו עוממנס ואנדורוניוס ביחוד, וביאורו דב' עממי' רש"י כ"ב ושרי צעניו (בס"י כ"א) שהכפילו (בס"י כ"ג) ושלשו (בס"י כ"ד) ועשה שנלשם של מה צרך. (ועיין בכתמק שאלה על השאלות בהעתקת סי' קכ"ב מה שבי' לפרש שיטת הרבניו משלם שפסק שאין מצרכין על הדלקת נר שבת טי"ז).

יהי הדרך העקום שנחר לו שלו, עד שפוסק הלכה למעשה שמעקס עלינו הדרך הישר, והיותר פלא שכל שגוראותיו ושינויו רוצה להעמיס בדברי רבותיו שאינם סובלים הילוך דרכיו המועטה.

(י) **וראה** עוד סברה, דבי' לעטס הא' של רש"י אין חיוב אקרקפתא דגברא להדליק רק יש חיוב על הבית שיכא נר דולק, לפי זה אם נר דולק מערב שבת אפילו לא הדליקו לשם שבת סגי וא"ל להדליק לשם שבת וזה עשות כמפורש בנחום' (שבת כ"ה ב' ד"ה חוצה) דחייב לכבות ולהדליק לעורך שבת ודלא כמחן דס"ל דא"ל לכבות, וראי' ר"ת דצריך לכבות ולחזור ולהדליק מההוא סבא דאמר (שבת כ"ג ב') וצלבד שלא יקדים ולא יאחר, ובשו"ע מפורש להלכה (בסעי' ד') דינו דההוא סבא וא"כ לפי שינושו ההלכות סותר"י את עצמן, אם מי שמדליק שלא לעורך סעודה אינו מחוייב להדליק רק שיהי' לו נר דלוק בביתו וא"כ אם יש לו נר מע"ש שהדולק קודם זמנו א"ל לכבותו ולהדליק דהלא אינו מונח אקרקפתו להדליק רק על הבית שיהי' נר דלוק ואין יצרך, ואכן ס"ל שמצריך גם רק על שלא יכשל (נג"ח סק"א וסק"ג וסק"א ומחל"ה ונר"ש ופרמ"ג צ"ח), הרי שכל חידושי עולין בעשן, בודאי לענינאל מסתברא דא"ל לכבות ולהדליק לשם נר שבת וכמו שבי' הפנ"י (שבת כ"ג ד"ה גמ') אבל לא כן להלכה. שוב מלאתי בתו"א (אות ב') שהעיר ועוד דבי' דב' הטעמים הם טעמים מופרדים, והא' לך היפך דבריו בשבילי הלקט אחד מראשונים שבי' (בס"י נ"ט): וגם אין לו לאכול בחצר ביתו בליל שבת אלא במקום שהדליק על שם וידעת כי שני' אהלך. הרי דקרא דשני' אהלך שפי' רש"י שהיך ונכשל הביא על סעודה שבת ג"כ, כי הם ב' טעמים מלומדים אלא להפרידם ודלא כדבריו של המנחל"ש. וכבר הבאתי לעיל המון ראיות דעיקר חקת חז"ל להדליק מרות הי' בשביל שני' בית ואין אפשר לומר שאינו מונח אקרקפתא דגברא. ושוב מלאתי בספר ירשם פליטה (סי' ז') שהעלה כן הגאון"ל שר התורה הכתב ז"ל דעל אקרקפתא דגברא היא מונחת שדליק נר בביתו, ולא רק שיהי' „דלוק" בביתו, ושמתיו לכוון בצוה"ת האמת.

(יח) **הנה** כל הדברים שבי' (בס"י כ"א) הכפיל (בס"י כ"ד) ושם (בד"ה וז"ל) הוסיף

סימן קיח

המשך לסימן הקודם

(כ) **בש"ס** אמרו (כ"ב ז') מאי טעמא [אין מדליקין צעטערן] אמר רבה מחור שכיחו רע גזירה שמה יניחיה וילא אל' אביי וילא (מאי איכפת לן) אל' שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה, ופי' החוס' חובה במקום הסעודה שזיכור במקום הנר משום עונג, והקשה קמח"ז מן הח"ס (בחי'דושי' שם) וז"ל ל"ע כיון דאביי גמי ידע הא כמ"ש החוס' ממחני' ג' על עזירות נשים מחות וכו' ורק שלא ידע שז"ך להיות נר במקום סעודה וזה לא השיב לו רבא ושוקר חסר מדברי רבא עכ"ל והניחם בקושיא, ובאמת הוא חומה רבה וקושיא עיומה וז"ך לפנים, ובצוה"כית חל"א נחמדה לי חירן נכון על קושי' קמח"ז זכ"ש וכו' מדויק מאוד בלשון הגמרא ובלשון החוס', דרשתי בהמנוחי (הל' שבת סי' ע"ז) שכתב לשון הש"ס, שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה וכו' ע"ז בשם הרב אהא משבחא (בעל השאלות והתשובות) ומקומו בשאלות לא ידענו כי צ"ח חובה ובשעתך לא נזכר: וכדי פירושא סעודה בשבת במקום הנר חובה וכדאיתא בסוף יומא מאן דאית ליה סעודה לא ליכלא אלא עיין יומא והיינו דאמרין צ"ע ואמר לן עמינו מורי דלילמא אדלוצותו לצייתו מיתחקקא לכו שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה, והדלקת הנר במקום סעודה חובה ומלוא משום עונג שבת ושלוש הבית, [וכאן לך ד' טעמים אלו חדא הן לא יתפרדו ודלא בהמנח"א], ורבה דאמר לאביי הדלקת נר בשבת חובה, לא חל'טריך ליה למימר רבא שצמקוס סעודה בשבת היא חובה, דכלא סעודה שבת הא אשמיטין מחניטין דחובה, דתנן על שלש עזירות הנשים מחות וכו' ואשמוכח רבן אקריא ויחזק משלם נפשי זו הדלקת נר בשבת וידעת כי שלי' אהלך זו הדלקת נר בשבת, אם כן אחא רבה לאשמיטין דצמקוס סעודה בשבת היא חובה ומלוא, ואם היכה דולקת מצד יום ז"ך לכביתא ולהדליקא לשם השבת ולבדק עליה, דהניא ובלבד שלא יקדים ולא יאחר, עכ"ל וא"כ מפורש הדק הניח חירולו של החוס' והמנח"ז דבריהם, דרבה שפיר הקי' לו לאביי "דצמקוס סעודה חובה" היא, וכדי ליישב קושי' קמח"ז מן הח"ס זכ"ש דעיקר חסר מן הספר, ע"ז חירולו חירוליו בעלי החוס'

צעמן דלא כן, אלא הכל מפורש בדבריו, היינו בדברי רבה, דעל גוף הדלקת נר בשבת חובה לא חל'טריך ליה למימר, דאח' זה ידע רבה שגם אביי יודע ממחני' דעל שלש עזירות, אלא ע"כ הא חידש רבה לאביי צמח' שחמ' לו "שאני אומר" וכלא לא הוא האומר, אלא כן הוא צמחה, אלא ע"כ צמח' שחמ' רבה "שאני אומר" הדלקת נר בשבת, צמקוס סעודה חובה קאמר (ועיין בהעמק שאלה פי' בהעמק סי' קכז וזה באריות, שכ' פי' דברי אביי ורבא היפך מדברי החוס' ומפרש עי"ז דברי המדרי' עי"ש).

(כא) **ובזה** מיושב טעם הלשון "שאני אומר" וכו' לו להשיב צמח' אל' הדלקת נר בשבת חובה, אבל זה אינו דאח' זה גם אביי ידע ואם ה' כוונתו צמקוס סעודה היכה העיקר חסר מדברי רבה, אבל צמח' שחוס' לו "שאני אומר" וזה השיב לו הכל ושפיר הבין אביי חשונה רבו רבה, ואין דבר חסר מדברי רבה, וזה נכון מאוד בצוה"כית. ועי"ז י"ל פרפראות, דמה היה ס"ל לאביי, דאביי סבר דהא דאמר ר' ישמעאל צמח' דאין מדליקין צעטערן מפני "כבוד השבת" פירוש דכבוד שבת הוא שדליקו נר בשבת וכמו שכתבתי למעלה על הקרא על כן צאורים כדור ה' ומחרימין צפנסיא יקרו ה', וצמח' שדליק הנר קיים מלוא צאורים כדור ה', [כעין בזה חובב אל' יד"ח בהדלקה גם אם ככתב מיד, ועיין לקמן אות בג], ועוד דהרמב"ם צ"ל דכל שבת הל"א ס"ל דמק"ק "לקדוש ה' מכובד" על שבת קודש קאי ולא על יוה"כ (בשבת ק"ח א') ע"ש. [והרמב"ם בלמא ס"ל דאין מדליקין על נר יוה"כ] ועיין טור וע"ז (סי' תרי"א סק"ג). [אח"כ מלאחי בל' נדברו ח"ב סי' א' שקדמ"כ בהעכ"ז] זה פלא מלאחי צדיאורי מהרש"ל (פל הסמ"ג עין ל') שסמ"ג כ' דעיקר הדלקת נר שבת מפני הכבוד וע"ז כ' המהרש"ל שאלא ע"ז רמז נאה בישיב"י (כ"ד—טו) על כן צאורים כדור אה' חס' וזין צ' חלי לבנה ויחוסף שם, וזה רמז לשבת שחמ' בו "על כן" דברות האחרונות "על כן" לזכר ה"א לעשות את יום השבת, ופלא. ולכן פריך אביי וילא ופרש"י מאי איכפת לן, וע"ז חידש לו רבה דפי' דברי ר' ישמעאל "מפני הכבוד" מפני סעודה שבת. וחידוש נמלא חשבו' קמח"ז מן הח"ס זכ"ש (חא"ח סי' ע"ה) שחקקא להבין פסקיו של הרמ"א (סי' רס"ג) שאין

ולפי"ז יש לומר ולפרש על שלש עצירות נשים מחותן וכו' על שאין זהירות בנדה בחלום ובהדלקת הנרות, הפירוש על שאין זהירות בהדלקת הנרות להדליקן בזמנן, ועי"ז באין לידי חילול שבת ועונשין, וא"כ אין בחשיבה שום רמז ורמזה שהיא מחוייבת להדליק כלל נר שבת, ועתה אחי שפיר כמין חומר דאצוי היה ס"ל בדברי ר' ישמעאל דאין מדליקין בעשרון מפני "כבוד שבת" העטם, לפי שריותו נר גזירה שמתחין להדליק הנרות מפני ריחן הרע עד סמוך לחשיכה ממשי, ועי"ז חבא לידי ספק חילול שבת וזה "מפני כבוד שבת", אבל אין שום חיוב על האשה להדליק נרות, וכל ההדלקה אינו אלא רשות. ועתה כששמע מרבה מחור שריותו, שחבא על רבו ואמר ליה "ויאל" ולא איכפת לן, דאצוי ה' ס"ל בהדלקת נרות רשות, ועי"כ לריבין אנו לומר דאצוי היה לו שום פירוש בדברי ר' ישמעאל "מפני כבוד שבת" דלא כרבה, וזה' לו ראייה לדבריו ולפירושו ממתי' דעל הדלקת נרות שאין נשים זהירות נענשין, ובדואי לכן נענשין, לפי שעי"ז באין לידי ספק חילול שבת, ועי"ז הוצי' לו רבה לא כן תלמידי חכמי אלא טעיה בשחים, שאין הפי' בדברי ר' ישמעאל "מפני כבוד שבת" כמו שסברה אלא מפני גזירה שמה יניחנה ואלא, וחוב הוא להדליק סתם שיטבו באור ולא בחושך כדי שלא יכשלו, אלא "שאינו אומר" נוסף על שמשתעה המנוחה (דעל שלש עצירות מחותן) הדלקת נר שבת חובה מפני הסעודה ושיאכל במקום הנר משום עונג, ונכון בעזרי"ת. [שוב מלאתי ראיתי בחס' הרא"ש שאצוי לקמן בסמוך אות ג"ד שפי' כן לאצוי מחתיחין דנשים נענשין ומחותן בשביל חילול שבת, וכפסחור ופסח].

(כג) **אבל** אין לפרש ולומר דאצוי ה' ס"ל דפי' דברי ר' ישמעאל "מפני הכבוד" כדי שלא יכשל ויפול ויעטום ושלי' בית יפרד, דזה שיבוש הוא לפרש כן דלא איך אמר אצוי ואלא ופרש"י מאי איכפת לן, בדואי איכפת לן ואיכפת לן שלא יכשלו, ועי"כ כדלמתיחין, ואח"כ ראיתי בדברי המחמיר"ש (סי' כ"ד) שפי' לפרש דברי החס' לפי דבריו ומפרש שאצוי ה' ס"ל דעטם הדלקת נרות שלא יכשל ורבה חידוש לו שצמקוס סעודה, וכבר כתבתי לעיל מדעתא דנפשי ש"א לומר כן כי א"א לפרש כן, דא"כ איך הקשה אצוי ואלא ומאי איכפת לן, ובדואי איכפת לן שלא יכשל, ומש"כ לדבריו ס"ל לאצוי דנשעת הדלקת קיים כבוד היום וחו לא איכפת לן אם יכבה כמו צנר חנוכה דהלא

הפסד בחוספות על ב' נרות כנגד זכור ושמור והחיים הבוא ממכה מקומות שמלינו שאין להוסיף על המניין, ותיקן חז"ל מש"כ בהדלקת נר שבת דמורה להרבות נרות כדכתיב באורים כבדו ה' ואמרו במדרש בפסטי' ואיך יצארו חז"ל ויאסרו להוסיף על ב' נרות משום רמז דידברו עכ"ל. אבל אחר עיון קלה אין מדברי קמוח"ז שום ראייה דס"ל בהקרא באורים כבדו ה' קאי על שבת, דאפילו אם קאי על יוה"כ עכ"פ להרבות באור כבוד נקרא גם לענין שבת והבן. וחידוש בעיני על קמוח"ז מרן הכת"ם זכ"ע שבהבחי' ח"ם על אור"ח ריש סי' רס"ג הובא מה שהקשה על דברי הרמ"א אלו ולא ראה דברי אצוי הקדוש החיים זכ"ע בחשיבה הנ"ל. (ואולי כתב הנהגותיו עולם שנדפסו תשי' ח"ם אור"ח). ועיון מחז"ל סי' ער"א סק"ב. ועיון חידוש דבר צבי' סוס"י י"א בשם האור"ח דכל המוסיף גורע. ומדרכי משה (סי' רס"ג) מוכח שדבר זה במחלוקת שו"י.

ועפ"י דברי קמוח"ז מרן הכת"ם זכ"ע אלו אחרתי להעיר על פסקו של הפרמ"ג סי' חרע"ח דהדיון (שם בשו"ע סי' ס"א) נר שבת ונר חנוכה נר שבת קודם, ואם יש לו נר אחד לשבת ואפי"ג דעוב וראוי שיהי' ב' נרות לשבת כנגד זכור ושמור כמפורש סי' רס"ג מ"מ צמקוס הדחק די שיהי' נר אחד על השלשן שאוכל והשאר לנר חנוכה ולווי מן המהדרין עי"ש בפרמ"ג (א"א סק"א), ובשעה"ל (אות ג) כ' טעם לדבר דענין מהדרין מכר בגמר עי"ש ולפי דברים הנ"ל גם להרבות נר שבת מפורש בדברי חז"ל וא"כ אפשר שיותר טוב להדליק ב' וג' נרות לשבת ורק נר אחד לחנוכה ולא ידליק כהמהדרין, כנ"ל מאחר שהפרמ"ג בעלמו היה פסקו ב"ע קלה. ודע עוד דקמוח"ז מרן הכת"ם (בח"י לשבת דף כ"ה רע"ב) הביא מס' היראים דעיקר הדלקת נר שבת הלל"מ ואחר רבנן ואסמכוה אקרא משום שלי' בית וסעודה שבת עי"ש. ולפי"ז ישחנה כמה הלכות הנאמרים כאן אלא לפי שלא הוצרכו בשו"ע א"א לפסוק הלכה עפ"ד ועיון בחש"י מהר"ם בריסק ח"צ תלפ"ח סי' מ"ד ומה"י.

ועוד יש לי לומר ולהוסיף אור התורה התשמת לפי ונפש, דמלינו דביהו דר' יוסף דהות מאחרה ומדלקת נר של שבת סמוך לחשיכה, ובדואי אם דביהו דר' יוסף מדלקת כל נר סמוך לחשיכה בדואי נשים אחרים ג"כ לא להדליק קודם לכן ואם נתאחרה עוד מעט אפשר לנא גם לספק חילול שבת,

שהאריך (מס' א—ו) צענינו הדלקת נרות והעלה (בס' ו') ככל דברינו שנמלן בודאי אסור לנשים לצרף ויבדכו בחדרם במקום שישנים שייש ונשפלינו זכר לנו בחלק חובן הענינים השייך לס' ו' ח"ל: כן מתבאר מדברי המ"ז, וכן מסיק בשו"ת נאר משה ח"א ס' י"ד עכ"ל ותל"א שבזוהי להאמת, וזה שכרי מכל עמלי בעזרה"ת.

וגרגר א' אשתיק מתשובתו נא נדברו (ח"ה ס' ב) שדברי מכוונים לדבריו. ח"ל ושוב

ראיתי שבדברים מבוארים בש"ע הגרש"ז בסימן רס"ג סעיף א' ח"ל חקנו שיהיה לכל אדם נר דולק בשבת בכל חדר וחדר שבוולק שם בשבת משום שלום בית שלא יבשל בעץ ובאבן וחייב כל אדם כשאוכל סעודה לילך לאכול אלא אור הנר שזה בכלל עונג שבת הוא ועיקר מלוא הדלקת הנר הוא נר זה שאוכל אלא ויהא זכיר צו לעשותו יפה וכו' עכ"ל. הרי מבואר דיוסוד חקת הדלקת נרות שמצרכין עליה הוא בגלל של' בית שלא יבשל בעץ ובאבן [משמע ממנו ששל' בית ושלא יבשל היינו הך, עיין בסיומן א'] ומשום עונג שבת מלוא הדלקת במקום הנר ומשום זה אמרו שיעקר מלוא הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אלא דיש צוה תרחיץ משום של' בית ושלא יבשל וגם משום עונג שבת. ומבואר בדבריו דחייב הדלקת אור בכל החדרים, כלומר אפי' כשהוא אלא אשתו. וזה ע"פ דברי החו"ס שבת כ"ה ב' ד"ה הדלקת, פ"י במקום סעודה וכו', אבל מהדלקת נר גופי' לא היו פריך וכו', הרי דעיקר חובת הדלקת המדובר בכל פרק במה מדליקין הוא לא משום הסעודה. ומה שמבואר מדברי הגרש"ז ובקו"א שא"ל נר יפה אלא במקום שאוכלים כמו שאין עושין ב' נרות אלא במקום שאוכלים, [והנה לענין ב' נרות המנהג שלא נדקק בשאר החדרים, ונראה דמי שהוא צעיר אחרת ויש לו חדר מיוחד כיון שיש עליו חובת הדלקת צרכה יש להדליק לבתחילה ב' נרות, ולדקק שיהי' יפה, ובהכי מיידי המהר"י ממונה בנ"י קו"א ה"ל]. ומכיון שבכ"ר קיים ההידור של נר יפה במקום שאוכלים א"ל נדקק עוד בשאר החדרים. אבל אין זאת אומרת שהדלקת משום שלא יבשל אינו מעיקר התקנה אלא להיפך כאשר נתבאר. ולכן כתבנו בסיומן א' דבני זוג שאוכלים אלא ההורים ויש להם חדר מיוחד לגינה צניהם או צניה ההורים שמדליקים במקום שישנים ולא במקום שאוכלים כיון שיש כבר אורח שם ורמ"א כתב דק ליישב המנהג במקום שאין להם חדר מיוחד לגינה. ולפי האמור מובן זה יותר,

ראית הש"ס (שבת כ"ג א') והדלקת עושה מלוא מדמצרכין להדליק נר כמו כן בשבת ומצרכין להדליק נר יש לדיוק והדלקת עושה מלוא וכו' לא איכפת לן אם נכחה או ילא כן ה"י ס"ל לאצ"י. אבל רבה הוכיחו שאינו כן וכרבה קו"ל. ועיין בפני"י (שבת שבת כ"ג א' ד"ה בגמרא) שהקשה קוש"א א' דהלא אין מצרכין גם בשבת להדליק נר ועי"ש מה שבי' ושוב מלאחי בס' מועדים וזמנים (ח"א ס' י"ו) שבי' חזק אחר על קושיה הפני"י ובמחכמה"ה אין לכל דבריו הכנה ולא ידחיו לכוף דעתו לכל דבריו בלוחו סימן דס"ל במלח דכדור היום קיים בדלקת בעלמא ואם נכחה אין זקוק לו להדליק מעטמא דכדור היום רק מעטמא עונג שבת עי"ש והם דברים תמוהים. להכריח אמינא ולס"ד בדברי אצ"י קודם שהוכיחו רבה שפיר י"ל כן אבל למסקנא בודאי אינו מובן כלל. וגם כל דבריו (של המנחם"ש) ביושב קוש"א קמחו"ז הח"ס זכ"ר"ע שיעקר חסר מן הספר, ה"סוף תוספות מרובה לפי שיבוש, ולא חסר עוד יותר ויותר, אבל הדבר נראה נכון כמו שבי' עפ"י דברי המנהג בשם הרב אהא שכתב ומדויק עד לחדש "שאלני אומר" וגם המשך דברי החו"ס כפתור ופרח בעזרה"ת ומלא חפנים עיבודת מתקנינה בזה להמנחם"ש שלדי לנו חספא ומלניו מרגליות חותי'.

שוב עיינתי בחו"ס הרא"ש (על שבת שדפמ"ח) ועפ"י דבריו דברי אלקים חיים אני רואה שבעזרה"ת כוונתי לאמיתו של חורב תל"א, וח"ל הרא"ש בחוספותיו: הדלקת נר שבת חובה, פירוש לורך הדלקת הנר, כלומר מה שמדליקין בשבילו הנרות דהיינו הסעודה חובה הוא [עיין לעיל אות כ' בשם הרב אהא משפחא] שסעוד במקום הנר בשביל עונג שבת, דאם תמלא לומר הדלקת ממש, ובי אצ"י סבירא ליה שהוא רשות, וזה חק על שלש עבירות נשים מחמת של אינם זכירות בהדלקת הנר. מיהו לישא משמע דאדלקת ממש קאי, ומלאח דס"ד דאצ"י דרשות וענגשות משום דמאחרין ומדליקין ואפי' לודי חילוג שבת עכ"ל. וזה בעזרה"ת ככל דברי. (ועי"ש בפני"י ובהכר"י רש"ש שזכר לכוין לדברי חו"ס הרא"ש).

סימן קיט

המושך לסימן הקודם

אחרי כתבי כ"ז חפשיה בספרים ומלאחי לידידי' האגודה"ל בעל "אלו נדברו" (ח"ה ס' ו')

חלות לילה בא"י, וכן להיפך בן א"י בחו"ל ואשתו מדלקת בא"י אז עדיין חלות יום בע"ש בחו"ל אם גם בכב"ג הבצל ילא יד"ח בהדלקת נר שבת של אשתו, ודבר שעיך הדין שיואלים יד"ח. ולפע"ד דבר זה א"ל לומר דלענין חייובי שבת בכל תלוי במקום שהוא באותו שבת ק. בין בחו"ל בין בא"י ואין בן חו"ל שבא"י יולא כלל יד"ח במה שאשתו תדליק בעש"ק קודם שקיעת החמה כשכבר אז חלות לילה בא"י וכן להיפך אין בן א"י יולא יד"ח בכוותו בחו"ל כהדלקת נרות דאשתו בא"י מאחר שאז בחו"ל עדיין היום גדול ממש בחלות יום, וכו' דבר פשוט ואין לסמוך על הוראת בעל מועדים וזמנים בשאלות אלו.

גם שאר דברים שבי"ש הם דברים משפוקים מאוד ואינם מתחזרים בעיני כלש"י יראה. הוראה אחר שיעיין בדבריו אלו בהגהות אלו, ודברי אלו נדברו נכונים מאוד במה שחולק ותמה עליו בעינינו אלו, ורוב דברי אלו נדברו שם אחר עט דבריו בעזריה.

סימן קב

המשך לסימן הקודם

נשאלתי בחג הפסח מאחר שאשתו שכחה בברכת הדלקת נרות להזכיר של שבת ואמר רק של יו"ט אם יצאה יד"ח נר שבת ג"כ או לא.

השבתי לו שעיך מצות הדלקת נרות קיימה ולא רק שא"צ להדליק עוד נרות לשם שבת אלא שאיננה רשאה רק אמרתי לו שהיה לו להדליק ב' נרות או עכ"פ נר אחד לשם שבת בחדר אחר בלא ברכה, או אפילו על אותו שלחן שהדליקה היא.

ועתה מלאכי בתש"ו מברכים בריסק (הי"ל) שנשאל ע"ז ופסק ג"כ בדברי אולם לא הוסיף שם לכתוב בדברי שכתוב ידליק ב' נרות לשם שבת, דהלא הוא לא קיבל שבת וי"ע עם הדלקתה כמבואר בשו"ע א"כ מכיוון טוב ידליק הוא ב' נרות או עכ"פ נר אחד לשם שבת בחדר אחר או אפילו באותו שלחן שהדליקה היא מאחר שאינו מצריך על

דמקום האכילה אינו מחייב מצות הדלקה יותר משאר החדרים אלא שהמאכל לאכול במקום נר ונפי' יס' נחזור לנחמיה המקום אכילה להדליק בצרכה, ומכיון שכבר הדליקו שם נרות לכבוד שבת ומתקיים המאכל לאכול במקום נר שהדולק לכבוד שבת לכן יס' מאכל יותר להדליק בחדרם ששנים ומשתמשים שם, עכ"ל. ודבר זה עלה בדעתי לכתוב כאשר רמזתי בסוף אות ד' ולפי שמלאכי באז נדברו בסדר ובצורה כן העתקתי דבריו.

ע"כ השבתי על המנח"ש בנרות הוראה שעה נגד ראוני העוב אך מחמת הכרח שלא ישובה ולא יגובה כי ידענו שאם הייתי שותק הי' עושב לומר ולחשוב וכו' וכו' כמו שמכירו אני היעב. אבל מעשה לא חשבי לו מאומה אם יחזור וישיב או ישיג על פסקים אחרים שנפסקו בזה משה ה"ח כי גם מה שבי' עד עתה נער לו מאוד שהזקקתי לה וכן.

אחר שנדפס כל התשובה בא ליד קונטרס אחד שבי' ידידי הרב הגאון"ג המפורסם מאוד מו"ח משה שערנבוך שליט"א בעל מועדים וזמנים בעיני "הדלקת נר שבת וי"ע" לנבי ישיבות ואורחים". ובמכתב"ק כי רבך הוא, רוב דבריו תמוהים ובזמן אופן לא אוכל להבין ולירד לסוף דעתו. ודעתו שאין בחדרים מחייבים להדליק בחדר שישים אם בחדר אחד מדליק במקום האכילה ומולאי את כולם. ולפע"ד אינו כן. בזה בודאי הלכה כמותו שרק אחד ידליק באולם האכילה ותו לא מאחר דהעלעקטרי מאיר וכו', אבל לפע"ד בחדרים הישנים בחדרם ידליקו לעצמם. ואם ג' וד' ישנים בחדר אחד, אחד יצרך וכולם ישתתפו בחדרם ויעשו אמן אם אפשר, אבל אם בלא עניין אמן, היינו שאם השאר אינו שם, יולאים במה שה' מדליק נר שיש לכולם שותפות בו.

וגם מה שהורה שאם נר עלעקטרי הדולק ברחוב וע"ז אפשר להכלל בחדר שלא יכשלו א"ל להדליק והוכיח דכ"ש אם נר דולק מע"ש א"ל לכבות ולהדליק בשביל שלא יכשלו בחדרם במכ"ח הוא הוראה שאין הדעת סתולה כמו שצירתי בתשובתי (סוף אות ד') ואח"כ מלאכי שבאז נדברו השינוי ג"כ ויפה כוון.

גם מה שהורה שאם בן חו"ל הוא בא"י ולכן חו"ל אשתו מדלקת נר שבת באמצעיתא כשכבר

הנרות. ושמחתי שבעיקר השאלה כוונתי לדעת גדולי המכונים בריסק ז"ל.

סימן קבא

המשך לסימן הקודם

נשאלתי ברין כבש שזכה בדרום, להשוואל הנ"ל.

כה) בלוחות שניות כתב לי ידידי הרב הנ"ל זכר"ל כשדפדפתי בספר מנחת אשר להרב ר' פנחס אשר זעליג גרנ"ג שליט"א ראיתי (בסי' ק"ב) דבר שהיוצא חרה לי שבי' על הגאון האמיתי בעל אמרי יוסר (ח"א סי' ע"ט) וז"ל אבל דברי הגאון זצ"ל "תמזכירם מאוד כי "נעלם" ממנו לפי שעה משנה שלימה" וכו' ואין לה דוש מעלמו לכתוב על האמרי יוסר "שנעלם ממנו משנה שלימה", ולפי דעתי הוא עוזר וחולץ יחירה לכתוב על גאון עולם שכל העולם האירי מכבדו וכל גאוני דורו חרדו לקרואו "שנעלם ממנו משנה שלימה", ובפרט משנה שבה עסק בו דהלא דברי הירושלמי על אורח משנה נשנה, הנה שגאמרי יוסר הביא ירושלמי הוריות בלא ספק ידע מירושלמי שבה פ"ב. ונדרשתי, ואין מילין בפי, ורואה אני לדעת מה משפטו על הכתוב שם, ובפרט שכבודו של הגאון ז"ק בעל אמרי יוסר, שהי' קרוב אלינו במדינתנו, יקר מאוד מאוד צעיתי עכ"ל במכתבו.

ידידי הנאמן הדג"ל שליט"א חסדתי היא שאלמלי היכ כתב לי את זה ערס שכחתי לי מכתבו הראשון מה שבי' על דברי לא הייתי משיב מאומה על כל מה שבי' על דברי דאם לפי הבנתי שגג לא חדעתי לכתוב על הגאון האמיתי בעל אמרי יוסר "שנעלם ממנו משנה שלימה", לפי טעונו, ואין כל גופו מודעתי לכתוב עליו "דבריו תמזכירם מאוד" "נעלם ממנו משנה שלימה" מה חידש אם כתב על דברי מה שבי', והלא מה אני ומה חיי לגבי הגאון האדיר אמרי יוסר זצ"ק. אבל מאחר שכבר השבתי לו על מכתבו הראשון אל אמנע להשיב לו מפני כבודו הגדול צעיתי על מכתבו השני, וביותר מפני כבוד הגאון האמיתי אור עולם הבעל אמרי יוסר זצ"ק. ובאמת אם הי' רוצה ליקח ממני "קושיע" הייתי נותן לו כי כאן רוח הק' הופיע בבית מדרשו לכתוב הערה זו דוקא [דהלא עשרה

לשונות כאלו נמלא בספרו על גדולי ישראל שקטנם עבד ממחנו ומה בחר דוקא באמרי יוסר, אבל כנראה שבי' מכיר את הגאון הגדול בעל אמרי יוסר ולכן כאב לו לשונות עליו יותר ממה שבי' על שאר גדולי ישראל], כי ממש בספרי חלק זה מעלמי חמחתי על הגאון האמיתי בעל אמרי יוסר ממשנה הנ"ל והודיתי לבסוף כי עשיתי בקושי' עליו, וא"א לומר רק בדבריו כי ישרים אמרוהו [וכאן העתקתי מה שבי' לעיל סי' ד בציאור דברי האמרי יוסר] ופרט זה על הכלל כולו יאל ללמד מה משפט הכותבת הגסה של המחל"ש. ואצקנו מאוד שלא לשורר עוד דברים כאלו כי אין צרואי לכתוב עוד אודות הספר ממחל"ש הנ"ל.

סימן קבב

המשך לסימן הקודם

נשאלתי בעד"פ בשעת שריפת חמץ אם כשר הרבר שיישפכו בעניין או נפש על גוף החמץ או סמוך לו או תחתיו אבל לא על החמץ בעצמו.

נשאלתי עוד בחמץ שכללי אשפה שבחצרו מה יעשה אם ישפוך עליו בעניין או נפש אי שני בהכי.

השבתי על השאלה הא' בודאי לא ישפוך נפש על החמץ נופ' אלא סמוך לו.

השבתי על השאלה ב' דסני בשפיכת בעניין ונפש אם אי אפשר לבערם קודם פסח.

כו) טרם שחזיבם הדיו ובהדג"ל שליט"א עדיין לא קיבל חסדתי שבה בקשתי לכל יעורר דבריו המחל"ש בל כתוב השלישי להכריע ועולה על כל הכתוב למעלה. והעיר את אזני זכר"ל יש לי חת"י העתקה ממה שדרכו של כבודו וכו' לדרוש ההלכות בשבת הגדול, ואחת מההלכות צביעור חמץ, שזכרו שלא לשפוך נפש ובענין וכיו"צ על החמץ צעת צביעור חמץ רק חתה החמץ או סמוך לו שחמץ ישרא ראו לאכילה, כי בלא"ה אין חמץ ראו לאכילה כלל ואינו מקיים מצות צביעור חמץ כמו שאין מצטלן מהאי טעמא החמץ

קודם שריפה שירוף חמץ שלו. וכן דרכי גדרוש אחריו ג"כ בשנת הגדול כי כן נראה נכון וברור הלכה זו. ולרוב תמתי מלאחי להר"ר אפי" גד"ג שליט"א בספרו הגדושה מנחת אשר (סי' ט') מרוב בפארעסטע הילם (שהוא מאלא בפארעסטע-הילם קאת חוץ מן המרכז כמו וויליאמסבורג או בארא פארק) ש' שחין שום חשש בדבר והבט שגודע לו גסם להבדלה הגאון המובהק בעל הוראה יחיד מומחה בגאב"ד ריסקווא ז"ל דרש ג"כ בדרכו על בשנת הגדול כן שלא ישפכו הדבר חריף לשורף על החמץ כתב ששפיר מקוימין מזה ביעור חמץ גם צכה"ג ששופכים הדבר בעצמין והגפס על החמץ. וטעה אזי רוצה לדעת האם ישמרו דברי המנח"ש או לא, עכ"ל ידידי הגאון"ל שליט"א.

השבתי לא אהמין שילאו דברים ארים כאלו מפי רב וק"ו שיכתב הוראה משבועה כזו למעשה. עיינתי בספרו ומה שלא האמנתי איתא הכס והיותר פלא שזה נישב "המנהג ישראל קדושים" שכן דרכן בקודש לשפוך נפט או בעצמין על החמץ ממש עיי"ש ולא ידענא ומשולם לא שמעתי מנהג כזה ולאפשר בפארעסטע הילם המנהג כן, לא כן בבארא-פארק או וויליאמסבורג וגם בפארעסטע הילם דיברתי עם רב אחד ממש והבטי לי שמשולם לא שמע מנהג שיבש כזה בפארעסטע הילם א"כ אין כאן "דיו ויער" לישב המנהג שליטו מנהג כלל באמת ואפשר בין בני קהלתו ולא מכלל נוהגים בן ע"פ הוראתו בעשות, הא חדא. ועוד שבי' (צד"ה) נמלא לפי"י) ח"ל לא כן באם מפסידין אותו מלאכלו במה ששופכין עליו איזה דבר חריף אין זה חשוב נפסל מאכילתו כלל, דמה שאין ככלל אוכלו הוא משום הדבר חריף שבו ולא מחמת שגוף החמץ נפסד לו, מאי חאמר דע"פ דע"י אותו דבר חריף יהיה נפסד גם החמץ בעצמו, זה אינו, "דע"י חכמת החשמיקא יבולין להפסיד זה מזה", וזה מתברר שאין בהחמץ שום טיפוש, ושפיר יש מקום למנהגן של ישראל קדושים שנהגו לעשות כן, וחזן מזה הנסיון משד שאין גוף החמץ מתקלקל בעת צמצונו דבר חריף, כי באם שופכין על החמץ איזה דבר חריף ומניחין החמץ במים חוזר להיות ראוי לאכילה. לפי דבריו לא יפסד כן עושין אותו ששופכין דבר חריף על החמץ שמונחין בכלי האשפה, כדי שלא יהיה חל עליו חוצה ביעור. עכ"ל המנח"ש.

(ז) **ולאלי** דברים אין להם שחר ושיבוש מעיקרו להקל ונבעל מבג"א מלת

וצתה מלאחי בהגדה של"פ, "מועדים וזמנים" לידיו הגאון הגדול המפורסם מאוד

מהר"ם שערמנובך שליט"א בריש הספר דריי ביעור חמץ שבי' (צד"ה) ח"ל: אין לשפך נפט על החמץ גופא בשעה שריפה רק סמוך לה עכ"ל וזה ככל דבריו ובאמת אין שום חידוש בדבר וכל חינוך צ"ד יודע, אך במקום שיש עוררים, הם שאין בעירור ממש וכזה שיבוש, עכ"ל עובים העוררים ופסדו עוזר גדול כמותו ירבו שפירא.

חדש מרחשון תשל"ז לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

בירידות ובתוקרה כערכו הרם והנשא בצפ"י
לחסדי ה'

סימן קכג

(תשובה זו כתבתי עוד ברעעצין)

נשאלתי מ"ת ירא וחרד לדבר ה' מאחר
שהוא דר בכפר ולע"ע בעוה"ר אין
להם מקוה טהרה כי נפסד וליל טבילות אשתו חל
בליל ראשון של ר"ה ומעולם לא התפלל בלי
טבילות עזרא בעת שהיה צריך לטבול עצמו מה
יעשה.

השבתי שיבקש מאשתו שתמחול על עונתה
ואם עדיין לא קיים מצות פו"ו הכל
לפי מה שהוא אדם שאם יודע בעצמו שלא יהי'
לו דעת צלולה להתפלל בלא טבילה תבקש ממנה
שתמחול. וגם היא מחויבת למחול לו מהאי
טעמא

(ה) **כתב** הרמ"א (סי' תרפ"א ס"ג) ויש ניהבין
לעבול גער"ם משום קרי וכחז ע"ז
המג"א (סקנ"ו) ולכן אל ישמש מטחו צליל ר"ה אך
חס הוא ליל עניול חייל לקיים עונות ויחזור ויעבול
בשחרית (ש"ל), וכ"כ כחז לא ישמש מטחו בשני
הלילות הא"כ היות עניול מלוא שלא היות יכולה
לעבול קודם לכן אז מותר ויחזור ויעבול בשחרית
עכ"ל המג"א, וכ"כ הא"י רבה (סקל"ה) והחיי"א
(כלל קל"ט סק"י). אצל הפר"ח כחז דאפילו היה
אפשר לעבול קודם ולא ענבל עד ער"ב שפיר דמי
עיי"ש, והצרכ"י (סקח"י) כתב שבהפ"ח עיקר,
הביא אלה הדברים השערי חשובה (אות ע"ז)
עיי"ש ועיין במחל"ה מה שכתב, ומה שכתב השע"ח
על דברי חשו' מעיל לזכר דצריז מאוד נכונים ויותר
מזה כתב קמח"ל מנחם הכ"ס (חיו"ד סי' קמ"ט)
הובא דצריז בפ"ה (יו"ד סי' פק"ח סק"ג צק"יז
וביותר באריות בפ"ה אה"ע סי' ע"ז סק"ד)
עיי"בה"ק, וכשהבעל אינו יכול לעבול בשחרית מפני
שהוא אסמנים בודאי אין לו לעבול ליל לעצולה מפני
זה כמו שכתב החיי"א (שם), אצל עכ"פ צוה י"ל
דמן הראוי לבקש ממנה שתמחול לו עונתה דכלא
המג"א (סי' ר"מ ריש הסי') כתב משמ"י דהרי"ק
דצינתי הקור וגרין לעבול קריי אס האשה מוחלת
פטור מן העונה חז ביי ק"ז דאיוז מעבול רק לפי
שעה וגם הלא טעמו ונימוקו עמו כי בעברה רואה
לעמוד לפני ה' ציוס בהדול יוס הדון צר"ה (ועיין

משה שמעון

פירות הנושרין להלכה:

(א) אנשים שהם במקום אחר ונשותיהם מדליקין נר שבת בבתיהם
אין להם לכוך כל א' ואח' בפני"ע רק א' יברך בעד כולם (ד, ד"ה
ומה שכי' להביא) (ד, ד"ה מה שכי' וטו ר"ו) — (ג) על קרקפתא
דאיניש מונח שיהי' נר דלוק בבית שלא יהי' נכשל — (ג) אם נר
דלוק מע"ש יכבהו וידלקנה לשם שבת אפילו רק בשביל שלא יהי'
נכשל כי על קרקפתו מונח להדליק (שם) — (ד) בחורים הלומדים
בישיבה הישנים בחדר אחד, אם אפשר כולם ידליקו ואחר יכרך
להוציא כולם, ואז לא אחד ידליק וכולם ישתתפו עמו ויעמרו
שם בשעת הברכה ויענו אמן, וגם אם זה א"א אז סקי בסה
שמשתתפין בנרות (שם) — (ה) כשהבחורים מדליקין בחדרם טוב
שהעלעקטרי יהי' נגבה (שם) — (ו) ביה"כ טוב להדליק
העלעקטער לשם יו"ה ולהדליק הנרות ולכוך (יב) — (ז) בלה
וחמיתה אם וכתה כסעט אסור להן להדליק ביה"כ על שלחן אחד
באופן ששתייהן יכרכו גם אם אין העלעקטרי דלוק (שם) —
(ח) ביה"כ בלה וחמיתה, אם וכתה יכרכו ב' חדרים ואז
העלעקטרי לא יהי' דלוק בחדיהם רק בחדר אחד (שם) —
(ט) בדין שיתוף בפרטת בנר שבת אין נפק"מ אם הגד גולק
לצורך סעודה או לצורך שלא יכשל בדבר (טו) — (י) יו"ט שחל
להיות בשבת ושכחה בברכת הנרות לומר של שבת ואמרה רק של
יו"ט (כא) — (יא) כן א' בחי"ל אינו יוצא בנר של אשתו
שמדלקת בא"י וכן חו"ל בא"י אינו יוצא בנר שאשתו מדלקת
בחו"ל (כב) — (יב) בער"פ בעת שריפת החמץ לא ישפוק בעצוין
על החמץ גופיה (כג).

פירות הנושרין לחידושיא:

(א) ביאור ה'ב' טעמים שנתן רש"י להדלקת נר שבת, (א) מפני שלו'
בית. (ב) כבוד שבת (ג) — (ב) ה'ב' טעמים חזא הם (ד) —
(ג) לומר שהרהיב הנרות לעצמן בלא להאיר שמחה הוא, הוא
שטות וא"א לומר כן (ה, ז) — (ד) ההגה דב"י השפת אמת
שבת כ"ב א' דלא כהמנחת"ש ששעה בדבריו (יד) — (ה) ר"ן
שיתוף בנר שבת וחונטה (יד) — (ו) ביאור נאה ופה בדבריו התוס'
שבת כ"ה ב' (כ) — (ז) ביאור נפלא בלישנא והש"ס שבת כ"ה
ב', "שאני אומר" (כא) — (ח) עוד ישבו וביאור נכון בדברי אב"י
ורבה בשבת כ"ה ב' (כב, כד) — (ט) בדין קוש שוכה בדרום
(כה).

נכוחיו האחרונים החולקים (ועיין לקמן בתשובה הסמוכה).

סימן קבר

שייך לסימן הקודם

נשאלתי הרגיל בטבילת עזרא ואיננו זו ממנו, וא"א לו לטבול קודם זמן קר"ש, כי קשה עליו מחמת זקנותו וחלשו לקום השכם בבקר, אם יקרא ק"ש קודם הטבילה או מותר לו להמתין עם קר"ש ולעבור זמן קר"ש ולא יקרא עד שיטבול עצמו.

השבתי בודאי אסור לו לעבור זמן קר"ש.

הטור (א"ח סי' פ') כ' דמי שאינו יכול לעמוד על עולמו מלפניה עד שיגמור ק"ש ותפלה מוטב שיעבור זמן ק"ש ותפלה ולא יתפלל בלא גוף נקי וכו' עיי"ש וכו' ומתוך הרא"ש (כלל ד' סי' א') וכן פסק בש"ע, והגר"א כ' שאינו נראה כן להלכה. וגם קמח"ל הגר"א כ' וכתבתי הרא"ש וכן בדברי השואל לא נזכר ק"ש אלא ברכת קר"ש ותפלה, אבל זמן קר"ש לא נזכר, וא"כ י"ל דהוה צריך לזכור אצל בקר"ש דאורייתא אין מצטנין, וי"ש לדונא ועיי' פרי"ח וא"כ, עכ"ל קמח"ל הגר"א זכ"ע. ובמור וקליעה (סי' פ') האריך ג"כ לחלוק דלא מצטני בקר"ש דאורייתא בודאי אין להניח לעבור אלא אפילו תפלה דרבנן האריך לחלוק. וגם בש"ע הרב פסק דלא בהש"ע ובעבור עיי"ש. ודיונו של בע"ק בודאי דומה להך דין כ"ל, וראה שבבבלי מור וקליעה בסדור שלו כ' דלנשי מעשה המהרים בתקנת עזרא ועוצלים קודם תפלה, יזכרו שלא לאחר זמן קר"ש ע"י העבילה. וזכר אזיל לשיטתו במ"ק ה"ל.

והירוש' גדול מלפני צירושלמי (פ"ג דברכות ה"ב) שמשפוש שם בשאלה שעני' אנו דנין, וז"ל: עיר שמעיניה רחוק (ולד"ל שכות הרבה יולד נפש) כרי זה קורא קר"ש (תחלה) ויורד ועיזל (ואח"כ ילך למעין ויורד ועיזל) ועולה ומתפלל (ואח"כ יתפלל תפלה יש לה זמן ביוצא) אם הוא אחד מסוים (וגי' הבעל חרדים "מלוגין") (שהוא בעל בשר וקשה לו לעצול בבקר) עשו אותו כמעין רחוק (וקורא קר"ש ואח"כ יורד ועיזל)

לעיל שהארכתי בענין זה) א"כ יכולה למחול לו עונתה בגיל ר"ה זה ואל יחוש שמה רק מחמת בושב מוחלת ולא בגלל שלי דכבר כתב בשו"ע מע"ל (הנ"ל) הוצא בשע"ת הנ"ל) דלא חיישינן עיי"ש צ"עטור"ד, וכ"ש לפי דברי ק"ו מן הח"ס (הנ"ל) בודאי מהני אם אמרה שמוחלת לו עונתה עיי"ש. אבל נראה לי דכ"ז לא יעשה אלא בשקדים כבר מלוא פו"ר וכולירה אשחו לו זכר ונקבה, אבל בלא"ה לא יבקש ולא ישאל ממנה שתמחול (עיין א"ח סי' ע"ו סי' ו') אלא יקיים מלוא עונת אפילו בלא"ה לו לעצול בבקר צ"ה וכות המלוא לקיים פו"ר יעמוד לו ביום הדיון, וכן נראה לי להורות, להלכה ולא למעשה. ולמעשה חלי בדירובי שם יודע בעלמו שלא יכ"ה לו דעת לנלוה להתפלל ביום הנורא יום הדיון בלא עבילה יבקש ממנה שתמחול. וגם היא מחוייבת למחול לו מאחר שהיא יודעת שיהי' לו בגלל הדעת בשעת התפלה בלא עבילה. וגם מחש' לבושי מרדכי (ח"א חז"ח סי' קל"א) למדתי שם ש"ל איננו יכול לעבור עולמו אז לא יקיים מלוא עונת בגיל ר"ה עיי"ש. ועיין בשו"ע שואל ומשיב מדכ"ז (ח"א סי' קכ"ג) ובפרט בשו"ע מהר"ם דריסק (ח"ג סי' י"ב).

הנה ראיתי בסדרי עברה (סי' קפ"ד סק"ד) שכתבו מחש' כנסי' (סי' י"ג) שכתב להקל בגיל עבילה, אפילו חוד עונה סמוך לוסתה ומדמה לזולת לדרך, והגאון בעל סד"ע חילק עליו ואחד מהשטותיו הוא דמי הכריחה אותה לעצול בא האידנא לזכר עבילה בזמנה עיי"ש (ובפ"ה סי' קפ"ד סק"ג) הביא הרב פוסקים החולקים על הכנ"י וכן בדרכ"ח סקמ"ה עיי"ש). ולא ידענא מאי קש' ליה, בודאי אם היא איננה הולכת למקור ומחלה לו שפיר לזכר חוב עולו מאחר שהיא מתלה, אבל אם הלכה צדו הראש בעלמה שאינה מוחלת ומחוייב לקיים עונתה, ועיין בקל"ה המעב (על מעב אפרים סי' תקפ"א מחש' מעיל שמואל סי' ל"א וסי' ל"ב), ומה שהאריך אחי הגאון ז"ל ליישב דעת המעב אפרים עיי"ש ושמה כוונת הסד"ע להא דאיתא בש"ס (כתובות מ' ע"א) אי אמרה לא בעינא מי אחיה לעשה כלל ועיי"ש בתוס' ישנים משמיה דרבר' עזרא עיי"ג, וכאן כוונת הסד"ע כחידן הב' של התוס' ישנים דמאחר שגם היא מזהרה על פרישה סמוך לוסתה וא"ש ועיי"ה. ובדלתי למעשה לית הלכתא כהכנס"י אלא בדברי

מה לעשות והשואל מעולם לא עבר על טבילה
עזרא מיום עמרו על דעתו.

ולכאורה מכאן סחירה לפסקו של העור ושו"ע,
ול"ע.

השבתי לו מאחר שעדיין לא זרח השמש
החושך והאור משתמשים בערבוכי
והאנשים עדיין לא באו לביה"כ ולביהמ"ד (כי
המקוה אצילנו סמוך ממש לביהכ"ג ולביהמ"ד
הוא) ורואה אני פניך רעים מלא צער ולא יהיו לך
מחשבות שהורות לתפלה ולתחנה כל היום הגדול
והנורא, ע"כ אני מתיר לך לילך למבול עצמך
טבילה אחת, כן השבתי בתכ"ד בלי עיון בספרים
כי לא היה הפנאי מסכים לזה, רק סמכתי על
זכרוני שבכה"ג יש מקום להקל.

(ח) **ועתה** אלעזר דברים הנאמרים בענין זה
בדברי רבותינו שמפיהם אנו חיים,

וח"ל העור (סי' תרי"ג בסופו) לענין טבילה בע"ק
כחזר רב דבי יהודה ב"רלונטי שטובל כדרכו דתקן
הרואה קרי ביה"כ יורד וטובל וכ"כ בה"ג, ובר"ס
הוא הרמב"ם (צ"פ מהל' שביעית עשור ה"ג) כחזר
כיון דקו"ל דבע"ק ח"ל טבילה לא תתפלג ולא לדברי
חורב ח"פ בשאר ימות השנה אזילין לחומרא, שאין לו
לעבול ביה"כ ע"ל, ועיי"ש היטב בד"י ובד"ח.
ונפסק כי להלכה בש"ש (סעי' י"א) ושחוקת
הרמ"א כהודאה דמי' להמחזר, וכן דעת הלבוש
והרש"י וחיי"א והוצא להלכה בסי' מטעם אפרים
(סי' תרי"ג סקח"י). ובק"ה המטה (אות ח')
הביא מחשו' מהר"י מצרונא הוצא בעקרי הד"ע
(סי' ל"א אות י"ט) שמחיר לעבול לבע"ק ביה"כ,
וכ"כ בזכנ"א ערך יו"כ בשם גדול אחד להחיר למי
שרגיל כל ימיו לעבול מעוממאחו. ובהגה"ס מהרש"ם
שנא"ח החדש (סי' תרי"ג אות ט"ח) הביא מחשו'
מהר"ל (סי' קמ"א ור"ד) דלענין טבילה ביה"כ
מורים לו לפי מה שהוא אדם פי' דצדאם הכניל
לעבול מותר לו לעבול וכ"כ בחשו' מהר"י מצרונא
סי' מ"ט בשם מהר"י להחיר והטעם כחזר
המהר"מ דאי לא טביל לבו נוקפו ולא מצי להחפול
וכחזר המהרש"ם דצירושלמי (יומא פ"ח ה"א)
ובפסקיחא דר"כ (פסקא דיו"כ) מחיר הטבילה
לבע"ק בליעטה. ומלאחי צירושלמי פסחים פ"ד הל"ד
ובשו"י קרנן שם (ד"ה תני אפילו) שכי' פירוש
בדעת צירושלמי שבע"ק יורד וטובל עיי"ש וכ"כ
הבעל מנחת צבורים חוספתא פ"ג דפסחים הל' א'.
ועוד הביא בק"ה המטה וגם האור"ח והגה"י

ואחר חופים בספרים מלאחי בשלטי"ג (דפוס
וילנא דף ק"ד ע"א אות ו) שביא דינו של
העור (סי' פ' הניגל) וכ' עליו ח"ל ומן החימה
שיהא צהפה כל כך חומרא ול"ע. ועיין באל"י רבה
(סי' פ') שכי' שגם בחשו' רמ"א (סי' ל"ח) לא
הזכיר בשלשון העור קרי"ש רק תפלה ועיי"ש באל"י
רבה דבר נכון למה. ותמה על העור שגם בחשו'
הרא"ש לא הזכיר קרי"ש. אבל עכ"פ בשאלתנו צודא
כיו"ע מורים שאסור לו לעבור זמן קרי"ש בשביל
שיטבול קודם לכן דהלא מעיקר הלכה נחבטל תקנת
עזרא. ואח"י ראינו בחשו' מנחת יחיאל (ח"צ סי'
ק"ג) שדן על שאלה זו ובה על"י מטעמים אחרים
נכונים ואין דבר חולץ ביינו.

ובתשו"י מנחת יחיאל (הל"ל אות ג') דן על
השאלה דלפעמים בשעת חשימה
מתעופפים שערותיו של מקום האבר צרע מה יעשה
בשנת קודש, אם שרי לו לשפף השערות בידו במים
כמו שטעם בחול. ואסור לשפף ויסמוך שעי'
הטבילה יעבור הליכטון ועוד טעמים אחרים כי
שאין לשפף השערות עיי"ש.

ע"ה תשו"י לפ"ק פה העברעצין יע"א

משה"ק שטערן

בלאמו"ר הרא"ש וצ"ל
אב"ד רקה"י פה

סימן קבה

(תשובה זו כתבתי עוד בהיותי ברעברעצין)

נשאלתי

שאלה אי נעימה, אחר בא לפני
באשמורת הבקר של יום הקדוש
והנורא בפנים זועפים ומבוהלים ומתוממים, שאל פי
אם שרי לו למבול עצמו ביום הרין על חטא שבא
לידו בלילה ר"ל טומאת קרי, ועמרתו מרועד ברת

מחזר שכוונתי לדעת גדול לפוס רבינו, כשהיה לר"ק
 לי לפסוק במכירתו כהרץ שון. והרצ המו"ל (שם)
 כתב חתם השורר לנאר דברי פסקי רבו הגאון ז"ל
 והביא כמעט כל דברי הפוסקים הי"ל וראיתי
 (שם) שהביא ממחבר"א מקמרינא זכ"ע (בהקדמה
 ספר זוהר חי לספר האור דרים הספר) שמתחלה
 הביא דברי רבי"ו וברמ"א ועומם ששורר לפי
 שרגילים בכל השנה להחפול בלי עבירה ובאמת
 בחשו' מהר"ו ומחבר"ל חולקים ע"ז כיון שנוהגין
 להחפול ביוה"כ עוברה מותרין לעבול וכך הלכה
 דלא כרמ"א וכל זה בני שמחפול כל השנה בלא
 עבירה אבל מי שזכר מהלכת כל השנה בלא
 עבירה פשוט לכל הדיעות מרן רבי"ו וברמ"א
 ומהר"ו ומחבר"ל וכל הראשונים וידו נזה שתייב
 לעבול חוקף ולא גרע ממי שהולך להקביל פני רבו
 שהולך עד לואר צמים ומי שרגלי כחות שרוקן
 אוחס כיון שאינו לשם חטונ ומכש"כ זה שעניו
 כחות ונצו ככה בכל גופו רוחח ומוחש לו ר"ל סיג
 לעבול חוקף כדי להקביל פני השכינה בחפלתו באמת
 ומי שאינו מורה כן בנודאי אינו יודע הלכה ברורה
 עכד"ק. וברכתי ברכת הגהנין שכוונתי לדעת גדול
 וקדוש כמות. ומה שפסקם להלכה ששרי ליקל לשמור
 פירותיו צמים (ש"ס) יומא ע"ה ע"צ ושר"ע סעי'
 ח') דרכה דברים החירו חז"ל משום הפסד המון
 ואין ענינו נאמן. ואח"כ מלחתי בפסיקתא פ' אחרי
 על הקרא כי דיום הזה יכפר ה' עוונות להחיר
 לעבול לנע"ק ביוה"כ עיי"ש ואין אחר דברי
 הפסיקתא מה לדון.

שנת תש"ב בין יו"ב וסוכות י"ב תשרי פה דערבעצין
 יע"א

משה שטערין

כשזכיתי לספרי המחזירי — המחזירים עונים
 — וזכיתי ה' לנמוד מס' יומא צרבים

ד' פעמים מלחתי בכל הי"ל במחזירי (פ"ח ע"א)
 וז"ל הרואה קרי ציום הכפרים ויורד ועובל צדו
 שהקרי שטל בשור נח ואין לר"ק שפשוף שהמים
 מעבירין אותו לשטחו ואין כלל חילול. ואם ראה
 מעצב שכבר נחייב בשעת עובלו ישפץ בידו כל
 מקומו ואחר כך יעבול וגדולי המחזרים (הרמב"ם
 פ"ג מהל' ש"ע ה"ג) כתבו שצומן הוא אסור ולא
 נאמרה שמועה זו לדעתם אלא צומן שחקנו עבירה
 לבעלי קריין שהיה בעל קרי אסור בדברי תורה
 ותפלה, אבל עכשיו שמתעלה אסור לו לעבול לסבה

מחזרים פוסקים שס"ל להחיר עמי"ש צא"ח בשם
 אור עינים ח"צ שמי שראה ר"ל קרי בליל יר"כ ואינו
 טובל עמו בצקר קודם שיאמר שום דבר שנקדשה
 סוכה הוא לו ונצ"כ עיי"ש. ואינו ח"ו כחולק על
 הרב אור עינים עכ"ל קשה לומר כדבר הזה במקום
 שהרמב"ם צ"י צ"ח לגוש רש"י חיי"א מטב אפרים
 ועוד גדולים לא רק שאמרו שאל"ל לו לטבול
 אלא אסור העבירה ובדואי הגה"ק בעל האור עינים
 לא כתבו אלא לפי רוממות קדושתו הנוראה. ואני
 דנתי מתחלה מאחר שנפסק הלכה כר"א שכלה כל
 למ"ד יום מותרת לרחון פניה כדי שלא תתנגד על
 בעל (יומא ע"ה ושר"ע שם סעי' יו"ד) ח"כ על
 אחת כמה וכמה יבא לנאורה שרי לעבול כדי לקבל
 פני השכינה בטורה, כדי שלא יתנגד הנע"ק לפני
 בעלה של כל העולמות, ושזו נחמתי דמאחר
 שמתעלה חקת עזרא, ממילא לא יתנגד עיי"ז
 שנאמר בטומאת קרי, רק עיי"ז יתנגד שבה לידו קרי
 ציום הגדול והנורא, ואת חטא הזה אין העבירה
 מעבירה לגמרי. ומכאן טעמא אחרת לישב הראיה
 שהביאו הפוסקים להחיר עבירה לנע"ק ביוה"כ,
 דהלא להקביל פני רבו או אצ"ו או מי שגדול ממנו
 בהכמה או נשאר מזה החירו לו לעבול צמים עד
 לאורו, וא"כ למה לא יחירו עבירה שג"כ מזה,
 ולפ"י ח"ש בדמא מאחר שמתעלה חקת עזרא אין
 כלל מזה, רק מנכבא, ואין מנכבא מעבול דין
 המפורש בש"ס ופוסקים. וזה כוונת הרמב"ם (צפ"ג
 מהל' שניחא עשיר ה"ג) שהאריך צוה זה וכן
 מאוד בעזרה"ת. וא"כ מי שצו וקפו ואינו יוכל
 להחפול עיי"ש שלא עבול עמו לקרי ממילא הוי
 העבירה לגבש מזה כדי שיוכל להחפול, וכמו
 שפסקם בנדר שבהולך לביכ"ד שרי לו לעבול דרך
 מים עד לאורו, ואין לומר רק לביכ"ד לנמוד תורה
 החירו אבל לא לתפלה, כי טוב שיאמר ציתו ולא
 יקל לתפלה רבים אם אינו יכול רק דרך המים, דזה
 אינו דהלא נעילה הסנדל ג"כ החירו במקום מים
 רפש וטיט כדי שיוכל לילך להחפול צרבים צדיה"כ
 (סכ"י תרי"ד), וא"כ צדיה"כ אלוה דכ"ע שרי לו
 לעבול עמו גם להרמב"ם ובעלי הש"ע ואש"כ עכ"ל
 לא יעשה זה רק צנעה וכמו שכתבתי מהירושלמי
 ופסיקתא דר"ב ור' יעמרי מכל רע עד עולם.

ז ועתה צא לידו ס' דרכי חיים ושלום (מנהגי
 ופסקי הלכה של הרכבה"ק אדמו"ר
 ממנוקאטש ז"ל) וכתב (בערך יום הקדוש אוח
 חש"י) שכן היה פוסק במעשה רעב ח"ו ונהגתי

מינים. וזה החלי בקיצור נמצא לפי מסת הפניה ולתכלית חיבורי זה להלכה ולמעשה ומה' מענה לשון שלא אבשל בדבר ה' זו הלהב.

(ח) ראיתי בספרו של הגאון בעל ערוך לר הנקרא בכורי יעקב (הל' לולב סי' תרס"ג סק"צ) וז"ל ונסתפקתי אם צריך בשעת עשיית על לולב ושוב נעל לולב אחר אם יולא בזה בזמן שבעת עשיית דגמרי (דף מ"ו ריש ע"א) לא איירי רק מאותה סוכה ומאותו לולב, ובזה י"ל כיון שכבר צריך על מזוזת ראשונה שצויתו סוכה וצויתו לולב שוב לא יצריך על מזוזת אחרת שצויתו דבר שברי עשיית אחתהא דמזוזת היא דממה שהכין הסוכה ואגד הלולב לעשות בו המזוזת החתולה קיום המזוזת וכן אם נעל היום לולב זה ולמחר לולב אחר י"ל כיון שכבר צריך על המזוזת נעילה לולב זמן שוב לא יצריך אבל אם היום עשה לולב זה ולמחר נעל לולב אחר דלא איתו דבר איכא ולא איתת מזוזת איכא אפשר דלריך לצריך שוב זמן לכר"ע שברי לא החתילה אז המזוזת במה שאגד הלולב שברי לא נעלו ולא קיים בו המזוזת וברכתו כיון נבעלה ואף שנעל חבירו מ"מ כרי כבר כתבו החסידים (סוכה שם) דדוקא עשה סוכה ולולב נעלמו מצדן על עשיית אבל על של חבירו לא נלפ"י גם אם ביום שני נעל לולב אחר שלא נעל בראשון יש להסתפק כן וכן נענין סוכה כגון אם גילגל שני לא קודש בסוכה (אלא בציתו) וציוס שני אובל בסוכה אחרת שלא קודש בה גילגל ראשונה אם שוב יצריך בה זמן ול"ע, עכ"ל אות צאות. וכתב הבכורי יעקב ע"ז דמחמת ספק זה ספק ברכות להקל אבל עכ"פ יקפיד שלא להביא עצמו לספק עי"ש.

(ז) וידידי הרצני המו"מ בשמים בחו"ש כש"ת מו"ה משה אברהם שפארכ נ"י שו"צ מומחה לנדים פה הראוי שספק זה הובא גם בספר אורחות חיים (ספיקא ס' תרס"צ) בשם ספר מועד לכל חי (ס' כ"ג אות קס"ב) להלכה שציוס ד' וזהר לוקח דוקא אלו ב' מיני' שלקח ביום א' שלא יכנס עצמו בספק ברכות זמן עי"ש. ואחר מכת"ה מגויס מוצקס אלו אומר אני שקשה למזוזת לדבריהם פנים בהלכה, ועיניתי במשנה ברכות וספר ק' החיים שדרסו בקודש להביא כל דברי הבכורי יעקב להלכה ומאוד היה דבריו היקרים מפני ומפניו חציוס צעויהם כמו שיראה הרואה וכלן המשנה ברכות וגם לרבות הכפ החיים

זו ציוס הכפורים אלא מעביר סודר על הלה ומשפף במים את היגש ומחפנל שמאחר שאין ענינה זו אלא מנהג אין מנהג להסיר את האסור ומכל מקום רוב פוסקים מסכימים להחיר וכן שמשנה לחמנים גדולים שלחשור לתלמידים על ידי מעשה מפני שלא היה חפנל יום הכפורים חציוס להס' אלא אם כן בטכרר יתירה ועוד שברי מכל מקום כל שאין דעתו לתענוג מותר וזה אין כוונתו להקד' אלא שהוא בא ליעבר וראוי לסייעו ואף גדולי הפוסקים (הר"ף סוף יומא) הביאו בהלכותיהם וכן הדברים ראוי, עכ"ל המחיר. ואין חדש חתה השמש קושטא קאי בדברי רבותיו הראשונים. ודע דהר"ן (ד"ה ח"ר הרוח) מפרש דברי הר"ף כהרמז"ס שצנמן הזה אסור עי"ש. ואח"כ מלחתי בש"ח מערכת יו"ב סי' ג' אות כ"ע שהחירי בזה מאוד לא היה פרע ועולות ראה נא ותחצבס מתורתו בקדושה ובקיומיתו המבדיל ורואית לו (שם) ד"ה ובספר ארחות חיים) שהביא ג"כ דברי האור עינים והתפנל עליו עי"ש ופ"ל כמו שכתבתי לעיל ליישג דברי הק' לפי רס מדרגתו וטעין בחשו' רב פעלים ח"צ סי' כ"א אריות רב בשאלה זו ש"י ג"כ בכל דבריו בבקיומיתו עלום ורב מדברי רבותיו הראשונים ואחרונים.

כסלו שנת תשי"א לפ"ק פה ברוקלין

הנ"ל

*

סימן קכו

(תשובה זו כתבתי עוד בדעברעצין)

נשאלתי, אם מי שאין לו לולב ואתרוג בחג ומברכה ה' ביום הראשון לצאת יר"ח עם הדר' מינים של חבירו האם יש שום עיוב שביום ב' יצא יר"ח עם ר' מיני' אחרים או צריך דוקא אלו הדר' מיני' ליקח ביום ב'.

השבת, האמת אני ולא אכחש שמתחלה בור נרמה לי שאלה זו אבל בעיוני באחרונים ראיתי שגדולי עולם נסתפקו בזה, עכ"ז לפענ"ה הרבר פשוט בבירור שאין צריך לרקק כלל שביום השני יקח דוקא אלו הדר'

פ"א ה"ב ופ"ג ה"ד ובש"ק סוכה פ"א ה"ב
 ובמראה הפנים זכרות (ס) דבאמת בלולג לאו
 דוקא נקט לעצמו דמאחר שבלולג צריך להיות שלו
 ממש דולקחתם לכם כתיב ואינו יוצא בשאולה, כמו
 סוכה, ועיין בקרבן מהלל (סוכה פ"ד אות פ') דלא
 כהר"ל וכ"כ בער"ל) א"כ העושה לאחר והאחר
 הבטיח לו ליתן לו הלולג ללא ביו"ט ראשון א"כ
 הוי שלו ממש ויכול לצרכו שהחיינו אפילו לתנא דין
 וכה דנקט התנא העושה לולג לעצמו בלא א"י
 רוצה העושה ללא בלולג זה ביו"ט ראשון אז אינו
 מצרך שהחיינו משא"כ בסוכה שתמיד אינו נותן לו
 הסוכה ללא א"י כי יוצא גם בשאולה שפיר כתיב
 החוס' דבאן בסוכה דוקא נקט לעצמו ולעולם רק
 לעצמו מצרך שהחיינו אבל לא בעושה לאחר משא"כ
 בלולג אפשר שאפילו אם עושה לאחר אפשר שיצרך
 שהחיינו על העשייה אם בעל הלולג הבטיחו ללא
 באותו לולג ביו"ט ראשון היינו שיתן לו במתנה ע"מ
 להחזיר כי אז באמת על אותה עשה הוי שלו ממש
 והוי כעושה לעצמו והבן, ומאוד עמקו דברי החוס',
 וראיתי בערוך לנר שעמד ע"ז למד העמידו חוס'
 דבניהם על סוכה ולא על לולג וכזה דהם גרסו
 סוכה קודם לולג עי"ש ודוחק דהרי"ף ובהר"ש
 כולם גרסו לולג תחלה ושוב סוכה עיין בדבריהם
 והבט שבתוספתא (פ"ו זכרות) אחת סוכה
 תחלה ואח"כ לולג עכ"ל הש"ס דילן הפכו כדאיתא
 בראשונים ואף שלכאורה באמת הסדר הישר הוא
 סוכה תחילה ואח"כ לולג כי כן סדר המורה שסוכה
 מתחילה בלילה ולולג רק בצוקר בן החמה עכ"ל
 בכונה הפך הש"ס מחמת שעל לולג מצרך ז'
 פעמים ועל סוכה רק ביום ראשון לתנא דבריהם
 וכה לך ראה ברורה ע"ז דלעיל (סוכה מ"ה)
 סע"ב) אמר ריא"ש לולג שבעה (לזכרה) וסוכה
 יום אחד ורצ"ה אמר ר' יוחנן סוכה שבעה
 (לזכרה) ולולג יום אחד הרי דריא"ש נקט לולג
 תחלה ואח"כ סוכה ורצ"ה אמר"י נקט סוכה
 תחלה ושוב לולג, ועי' מהא' עממא הוא דלריא"ש
 על לולג מצרך שבעה ועל סוכה יום א' נקט לולג
 תחלה ואח"כ סוכה ולרצ"ה ארי' להיפך ולכן נקט
 הסדר להפך והבן היטב, ולכן הפך הש"ס הסדר
 מסדורו של התוספתא ודלא כהערוך לנר.

(ד) **ועתה** נבא על מאי דקמן. הנה הרא"ש
 (סוכה פ"ד ס"ב) הביא הספק אם
 לצרך שהחיינו על נטילת לולג ביום ב', וכזה שלא
 לצרך ועצמו של דבר דממ"צ יא' בזמן שאמר ביום

השמיני (בס' תרס"ב במקומו) ספיקתו ופסקו
 והדין עמם ויפה עשו, ועצמו של דבר.

(ג) **גרסינן** בגמ' (סוכה מ"ו) העושה לולג
 לעצמו אומר צריך שהחיינו וקיימנו
 וכו' נעלו ללאח זה אומר צריך אקצ"ו ע"י לולג וכו'
 העושה סוכה לעצמו אומר צריך שהחיינו וכו' נכנס
 לישב זה אומר אקצ"ו לישב בסוכה עי"ש, וכזה
 החוס' העושה סוכה לעצמו דוקא נקט לעצמו אבל
 לאחר לא מצרך מידי להאי תנא דסבד דאין מצרך
 לעשות כדדייקין פ' כחלת (מנחות מ"ב) ואיכא
 דתנא דירושלמי בפרק הירואה (ובפ"א דסוכה)
 עשה לעצמו מצרך לעשות סוכה עשה לאחר מצרך
 על עשיית סוכה (ג') הגר"א ועיין במפרשים) עכ"ל.
 וכוונתו, חזן מהכונה הפשוטה, דלא מלינו זכרה
 שהחיינו על זכרה מלינו בלי צירוף עם זכרה אחת
 (ועיין היטב במהרש"ל, מהר"ם לובלין, מהרש"א,
 סוכה מ"ו ע"א עכ"ל ד"ה הירואה ומה עכ' בהגה'
 מהרש"ש עובד"ל ז"ל הנדפס בש"ס ויולג על דברי
 המהרש"א וכדבריו כתב בתשו' באר שמואל מהגה"ל
 מאונסדורף וזללה"ב סי' א' אות ד', ועיין גם
 בספרו של אחי הרב הגדול הליק"ו ז"ל רב חסד אות
 כ"ח וכו' הנספח לספר מסדר חילוקים ושיטות
 לבית אלהים בגאון ה"ד ז"ל דבר נכון מאוד.)
 וא"כ לכאורה קשה הדין מצרך העושה סוכה
 לעצמו שהחיינו בלי צירוף עם זכרה אחת אבל לא
 קשה מידי והלא לבסוף יצרך לישב בסוכה כשנכנס
 וכן בעושה לולג אחר זכרה שהחיינו על העשייה
 צריך אקצ"ו ע"י לולג על הנטילה והוי שפיר צירוף
 צרכה אחת (ועיין היטב במהר"ם לובלין ה"ל)
 משא"כ אם העושה סוכה לאחרים מצרך זכרה
 שהחיינו, וישב בסוכה אחת היינו בשלו ביו"ט, לא
 הוי לשהחיינו זו שצריך על סוכה זו שום צירוף
 זכרה אחת, ולכן לא יצרך זכרה שהחיינו, משא"כ
 לתנא דירושלמי דס"ל דכל העושה סוכה לאחר מצרך
 זכרה על עשיית סוכה א"כ גם אם עושה סוכה
 לאחר יש לו לזכרה שהחיינו צירוף עם זכרה אחת
 שפיר מצרך לתנא דירושלמי זכרה שהחיינו גם מי
 שעושה סוכה לאחר והבן דברי החוס'. ולפ"ז א"ש
 למד העמידו חוס' דבניהם על העושה סוכה לעצמו
 ולא על רישא דבריהם העושה לולג לעצמו הלא
 דירושלמי (סס) מלינו העושה לולג לעצמו מצרך
 לעשות לולג ואם עשה לאחר מצרך על עשיית לולג
 (לפי ג' הגר"א בחוס' דירושלמי הגירסא כמו
 בחוס' ועיין היטב דירושלמי זכרות פ"ה ה"ג סוכה

כתב דמי שאכל בלילה ראשונה ציתו אעפ"י שצריך זמן ציתו כשאוכל בסוכה ביום לריך לנרד זמן משום הסוכה (ועיין בצדקה"ע נמש"י הכ"ה ובדגמ"ר שהסכים לדברי חש"י הכ"ה אבל אכן אין לנו אלא פסקו של הרמ"א ובכסבתו האחרונים רובם ככולם עיין בדבריכם) וגם לא אחד מנושאי כלי הש"ע הזכירו שאם אוכל בליל צ' ציתו בצקר ביום שני יצרך שהחיינו על הסוכה, ועכ"ל דכמו שצריך זמן בשעת עשייה כפי ליה (כדברי הש"ס הג"ל וכפסקו של הרמ"א שם בשם הר"ן) כמו כן אם צריך בליל א' שהחיינו היו כבשעת עשייה וכמו שכתב הרא"ש (ה"ל) לגבי ברכת שהחיינו ביום א' על הלולב (והשתקף לעיל), ואין לומר שאם אכל בליל א' בסוכתו ובליל צ' ציתו אם יאכל ביום צ' בצקר בסוכתו של חצירו ויחל מוכרח לנרד שהחיינו מידי דהוי כמבדק שהחיינו בשעת עשייה ושוב בליל א' אכל ציתו ובצקר כשהוכן לסוכה אחרת (לא אל אותה סוכה עשה מקודם החג) מסתבר שמחוייב לנרד שהחיינו כמו שכתב הבכורי יעקב לגבי לולב דאם עשה לולב מעו"ט ולמחר צו"ט נעל למזבח לולב אחר דלא חותו דבר איכא ולא אותה מזבח איכא דלריך לנרד זמן לכו"ע (כמו שהשתקף לעיל בזה"א ח') וכמו כן בסוכה הדיו הכי, וא"כ אם אכל בליל א' וצרך שהחיינו דהוי כשעת עשייה מ"מ כיו ספק חול וא"כ לא התחייב למזבח, וא"כ בצקר ביום א' או ביום צ' אם אוכל בסוכה אחרת יצרך עוד הפעם שהחיינו (דזה דודאי עושה לומר דגם אם אכל בליל א' ציתו וצריך על העשייה מעו"ט יצרך בצקר ביום א' זמן על אותה סוכה כעבר צריך שהחיינו מעו"ט), דבאמת גם לחידוש של הבכורי יעקב שהדש לגבי לולב הג"ל אינו מודה לו כי לדעתו מי שצריך בערב יו"ט או למ"ד יום קודם יו"ט (דיותר מלמ"ד יום לא מהני ואין לו לנרד שהחיינו צעת עשייה הסוכה ולולב ח"י הרשב"א, ח"א צ"ח) תרמ"ג ומשנה ברורה בחלק ביאור הלכה בסי' תרמ"א) שוב ח"ל לנרד שהחיינו אפילו אם נוטל לולב אחר שלא עשה ויכנס לסוכה אחרת שלא העמידה דהרי הרצב גדולים (החוס' סוכה מ"ז ע"א ד"ה נכנס, והרא"ש פ"ד סי' ג' והר"ן פ"ד דסוכה) ס"ל דאם צריך שהחיינו בשעת עשייה הסוכה בחול צעו"ט פוער גם ברכת שהחיינו של החג ובקידוש ח"ל לנרד שהחיינו אפילו בשביל יו"ט שסוכה ממחמת החג הוא ופוער ברכת שהחיינו של חג עי"ש בר"ש, ומה שהוסיף הרא"ש (בסוף דבריו) לגבי לולב דג"כ פוער ברכת שהחיינו דיום

ראשון, דאפילו חל"ל דחול הוא, הא אמרינן העושה לולב לעצמו מצדק שהחיינו ושוב אין מצדק בשעת נטילתו, וא"כ ה"י יאכל בזמן שצריך לחמול אפילו אם היה חול עי"ש שהצריך וכן בעור ושו"ע וצנ"ע (בסי' תרס"ג). ועתה נחזק, היה צדק אחרתו לעיל, שאם מצדק צו"ט הראשון על לולבו של אחר שהחיינו הוי כאלו צריך על שלו, וברכת שהחיינו שצריך הוי כאלו צריך על עשיית לולב שלו, דעטל לשם מזבח לנרד עליו עדיף עמי מנעלו בחול אחר עשייה (לשון הרא"ש שם ועיין בקצ"ב שם אות כ') וא"כ צו"ט צ' כשנוטל לולב למח צדק שהחיינו הלא צו"ט צ' ח"ל שיהיה הלולב שלו יצרך כשאוכל וא"כ אין לו לנרד על העשייה חדא דכבר צריך ועוד דאינו שלו ועל המזבח ג"כ אין לו לנרד כמו בשופר (סי' ת"ר), דכבר צריך פסע אחת על העשייה (עיין במג"א סי' תרס"ג בסופו) ועוד דשופר שאני דלפעמים עיקר הקדושה ביום צ' (ע"ז סי' תרס"ג ולחורץ זה הסכימו לולב האחרונים עיין במשנה ברורה וכפ' החיים בסי' תרס"ג) ועיין עוד במג"א (סי' תרמ"ד בסופו משמיה דהר"ן ועי"ש במחלוקת).

(ה) **אבל** בזה מודינא ליה שאם אכל בליל צ' ציתו וצריך שם שהחיינו ושוב בצקר אכל בסוכה אחרת שלא אכל בה בליל ראשון דאיכא ספקא רבה שיהא חייב לנרד ברכת שהחיינו עוד הפעם וע"י לריך להדר שיאכל בזה"א סוכה שאכל בה בליל ראשון, — אבל כל זה באוכל בליל ראשון בסוכה שאינה שלו אבל באכל בליל ראשון בסוכה שלו אז אפילו אם בליל צ' אכל ציתו בודאי אין שום חשש לאוכל ביום צ' בצקר בסוכה שאינה שלו ואין שום ספק לנרד ברכת שהחיינו מאחר שהוא צריך בליל א' על סוכה שלו דהוי כמו שצריך בשעת עשייה ואכל פעם אחת בסוכתו דשוב פטור מברכה שהחיינו על מזבח סוכה, ואין לומר דמאחר דהדבר ספק הוא אם בליל א' היה יו"ט, ואם חול היה אז בודאי הוי כאלו צריך ברכת שהחיינו על עשייה סוכה ה' ימים לפני החג ואכל כל ה' ימים בסוכה דלא הוי כלל בגדר חלילה, וא"כ גם בזה"ג שאכל בסוכתו בליל א' ובליל צ' ציתו יהי מחוייב לאכול בצקר ביום צ' בסוכתו דוקא, דשמא מה שאכל בליל א' היה חול ולא נהפך ללילס וכו' ומה ספק א' יצרך ביום צ' שהחיינו אם אוכל בסוכה אחרת ולא בזה"א סוכה שאכל בליל א' שצריך בה ברכת שהחיינו, זה אינו דהלא הרמ"א (בסי' תרמ"א)

ח) מפורש ברמ"א (סי' תרנ"ז ס"ז): וכוונתו להחמיר להסיר התפילין ועצמות מידם, אבל מדינה אין לחוש הואיל ואין כל הדין מכוסה בזה. הנה מקור דברי הרמ"א הוא האגודה בפרק מקום שבהם נצ"ח (ד"ה ודע שכתבו), והדרכ"מ (אות ה') ב': והמהר"ל כתב שהיה מסיר התפילין משום חליצה. לכאורה משמע דמהר"ל דעתו דשייך חליצה גם בשאין כל הדין מכוסה. אבל ברמ"א להלכה ולמעשה הסכים לדברי האגודה. אולם ברמ"א (סוף ד"ה ולקחת ע"י ד"ה) חולק על האגודה ודעתו דחליצה שייך גם במקלות ולכן דעתו שמהלך הדין יש להסיר הטענות וכיוצא, ולדבריו הסכימו גם הע"ז (סק"ז) והא"ר (אות י"ט), וכן דעת הגר"א בביתוריו. והא"ר (שם) הוסיף לומר דצדיעזר אם כבר נטל הדין מניס צעדו דבר חולץ ציו ולציון הדין מניס יחזור ויעול בלא צרכה, והסכים עמו הרמ"ז (אות ל"ו). ולפי"ז מן שיש לו בעגד-עיד על אצבעו או שום סמריעו על ידו להגין על מכתו יסילנו קודם הצרכה משום חליצה ואם נטל יחזור ויעול הדין מניס בלא צרכה, וכן נמלא להלכה בספר בן איש חי (פ' האלוני אות י"ג הוציא בכה"ח סי' תרנ"א אות ע"ח-ע"ט). וכ"ה גם בחי"א (כלל קמ"ו סעי' י') כלל דברי האלי רבה ה"ל. ומח שמיישב המג"א (סק"ח) דברי הרמ"א בשם האגודה עיין מה שכ' עליו הרמ"ז (בשעה"ל אות קמ"ד).

ז) מצאתי להכפות תמרים (סוכה ל"ז א' על החוד"ב כי הכיני) שחמה ברה"ב (כתבו עוד החוס' בע"ג) על הרמ"א ממה שכ' (הכפ"ת) לפני זה לנאך דברי החוס' וכוונתו דחליצה במקום שמים חליצה (ועיין במג"א סק"ח ה"ל ובמהל"כ ולנ"ק) ועוד הקשה סחירת הרמ"א דהלא בנאה"ע (סי' קל"ט ס"ד) כתב שצריך לדקדק שלא יהא שום דבר כגון ענפת בידה וכיוצא בשעת קבלת הכג. ועוד הרבה להקשות בזה וצנח"ט ועירוצין ק"צ ותמה מאוד על הרמ"א איך כתב דמלך הדין אלו חולץ. ותיקן דוחק דכוונת הרמ"א דיכול ליעול הדין מניס בראשי אצבעותיו במקום שאין שום דבר חולץ וסיים הכפ"ת דבריו בזה הלשון ובכן תשיש "מהגה העולם" שאנו דורשים כמה אנשים "גדולים" יש להם "עצמות" בידם ואין חוששין להסיר אותם בשעת נעילת הלולג, וכייוו מעטמא דאמרן דנוטלין הלולג בראשי אצבעות דאין להם ענפת ע"כ. וזה פלא שכפ"ת משיר צנלו

ראשון שהחיינו דיוס ז' (והצרכה לעיל ממקום אחר), ועיין בפרמ"ג (נא"א סי' תרמ"א סק"צ) ובצרכי (סי' תרמ"ג אות א') בצרכיכות עולם כדת מה לפשות אם צורך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה אם יצרך שהחיינו על הכג בשעת קידוש עי"ש, וא"כ הרי מה צריך צרכה שהחיינו על עשיית הסוכה גם על הכג בזה כוון וא"כ לא על סוכה זו בכיוון צורך וכל הסוכות פער בצרכה שהחיינו זו וכן לענין לולג ודלא בהצרכה יעקב.

וע"ז בכה"ח תשרי שנת תש"ח ל"פ מה דעברעצין יע"א

משה"ק שטערן

אב"ד רקה"י פה

סירות הנושרין להלכה:

א) בליל ב' הוכרח לאכול בביתו וביום ב' אוכל בסוכה אחרת שלא אכל בה ביום ראשון אם יבדך שהחיינו (ה) — ב) אם בידך שהחיינו על ד' מינים של דאבין ביום א' ביום ב' נוטל הדין מינים של שמעון אם יבדך שהחיינו עוד הפעם (א, ה).

סירות הנושרין לחירושה:

ביאור בסוגי' סוכה מ"ו א' (ב).

סימן קצו

נשאלתי, מי שיש לו טבעת או בעגד-עיד על אצבעותיו אם מחוייבים להוכיחו שיסירונו בעת לקחת הר' מינים, וכן בתפילין, וקבלת גט.

השבת, בודאי מחוייבים אנו להודיעו שיסיר הטבעת ראולי חסדון וירעה הוא לגביה ואינו יודע הדין, ונראה שגם אם יודע ואינו מדקדק מודיעין לו שטוב לדקדק, אבל אם איננו רוצה אין לעשות מחלוקת בשבילו, ואפילו מליתן לו הר' מינים שיבדך עליהן — כשאין לו לעצמו — אין בירדנו למנועו. וכל זה שייך גם לענין תפילין. ובענין הבעגד עיד יש להקל יותר ובגמ' יש להחמיר ביותר. דהטבעת בע"כ צריכה להסיר וגם בבעגד עיד יש לדחוק עד כמה דאפשר שיסירנה אבל אם אי"א לה להסיר הבעגד-עיד אין לדחות זמן מסירת הגט.

להב"ח והע"ז (שצאות א') והכפ"ת (צאות ב') והצ"ח במקלות שמים חלילה, דין הסרת עצמה בלולב שזה לגמרי לנע"ו ועצילה.

ד) ומה שהקשה הכפ"ת סתירה דברי רמ"א מסי' תרנ"א לאה"ע סי' קל"ט סי"ד (צאות ב') בפשיטות יש לומר דבגיטין משום חומר דאשת איש יש להחמיר יותר, כמו שמצינו חומרות יתרות בנגט משום חומרא דא"ל, ויצא מיושב סתירה דברי הלבוש דבא"ח סי' תרנ"א פסק דא"ל להסיר הכעצת בשעת נטילת לולב משום דהוי דרך כבוד ואינו חוץ ולא הביא כלל סיומא דדברי הרמ"א המנהג להחמיר שהזכיר הרמ"א, וצאה"ע (בסדר הגט סעי' ס"ה) כ' שאריכה להסיר הכעצת מידה כדי שלא יבא חוץ בין הגט לידה ונתן בידה כתיב, ודבריו סותרים אהר"י, אבל לפי הג"ל א"ש דנגט משום חומר א"ל החמירו. ועוד י"ל דנגט צעין דתמן בידה בכולל ולא מקצתה. אבל בלא"ה צעין הלבוש אינן סותרין, דבלולב פירש עעמו דהוי דרך כבוד ואינו חוץ, משא"כ בנגט דלא שייך "דרך כבוד" לקבל גיטה, ובגן. שוב מלאתי שהעיר דבזבז צ"ח דאש המצנח צמחם כ"ד א' על תוד"ה הואיל ורפפה והאריך בזבז שיי"ש.

אבל לא ירדתי צעני לסוף דעתו של הלבוש, שכתב להסביר דלכן אינן הכעצת חוץ "דכ"ו דרך כבוד", והלא דרך כבוד ולגוי אינו חוץ, אך ורק אם הדבר שעליו אינו דנין נעשה תשמיש להלולב בדרך כבוד או לגוי להלולב, עיין סוכה (ל"א א') ובמפרשים (סס), אבל מה שעל האלצט נמלא הכעצת דרך כבוד, הוא כבוד לעצמו ולא ללולב, ואמאי לא יב"ח חלילה, וכיוצא נעק העזרה על יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את "עלמו" ומחלל קדשי שמים עיין בפסחים (נ"ו א'), וגם כאן בעצת מכבד את עלמו ואינו מכבד קדשי שמים. ואין לומר דמתקטע עלמו בעצת לעשיית ולקיום המלוה (כדמצינו בשבת י' א'), זה אינו דמי ביקש זאת מידו, ועוד דתמיד הוה מקושט גם שלא בשעת מלוה ולא לשם מלוה עושה כן.

צ"כ מהנכון להזכיר את מי שיש על אלצט עצת או בעגד"ד שסירטו, ואפילו במקום שיטו צ"ח שאינם מסירים יש להזכירן דאולי חסרון ידיעה הוא, ואפילו אינו חסרון ידיעה, חוצ על כל אים ואים להודיעו שסירטו, ודברי

"שאלנים גדולים" והוא "מנהג העולם" שאינם מסירין הכעצת צעת לקחת כ"ד מינים, ויותר חידוש מאחר שהכפ"ת העלה בכתו הגדול שהדין נותן מעיקר ההלכה שבעצת חוץ איך התיישב לבו, לז' הא"י המצעת בתורה, שנוטלין בראשי אלצטות, וכי הדרך ליעול בראשי אלצטות. ויותר ממה שהחמיר הכפ"ת מלאתי בזה"י קמח"ז מן הח"ס (חיו"ד סי' קל"ב ד"ה אמה) שחפלה (סס) דביו של הנו"ב (סי' ס"ד) נאשה שהרופא שם לה עצת בעומק בית רחמה דהעלה הנו"ב"י דאין זה בית סתרים אלא מקום צלוע שיי"ש, וכ' קמח"ז מן הח"ס על לחלק על הנו"ב בזה ש"י דהכעצת הו"ל מיעוטו ומקפיד משום שאריכה להסירה בשעת לידה, ועל זה כ' הח"ס וז"ל אבל ההסרה בשעת לידה לא ידעתי אם תגרום חלילה, שאין אותה ההסרה מעטם הקפדה, לא על הכעצת ולא על הלכלוך גופה, אלא לפנות מקום לולד וכו' ואין זה מקרי הקפדה לחלילה, מדע לך שכן הוא, שהרי עצת של איש שאין בו אבן אינו חוץ כמ"ש ריש"ש פכ"ה ופסק בן המג"א סי' קס"א, וקשה והלא מסירו בשעת הכוח הכפילין "ונטילה הלולב" וע"כ משום שההסרה הביא אינו משום קפידה, אלא משום לפנות מקום "ללולב" ולתפילין. הרי דפשיטא לקמח"ז הח"ס זכ"ר שצריך להסיר הכעצת בשעת נטילת הלולב עד שהביא משם ראייה לסתירתו עד סבת הנו"ב".

ג) אבל היפך דברי הכפ"ת וקמח"ז מן הח"ס מלאתי בפרישה (א"ח סי' קס"א סק"א). דה"ב"י (סס ד"ה וכתוב עוד סס) הביא מהגהות אשר"י שאריך להסיר הכעצת מעל ידו בשעת נע"ו (והב"י מפלה בדרך) ולבסוף מסיק דאפילו עצת רפויק יסיר בשעת נע"ו אי משום דלא בקוואים שביעור רפיון זה, ואי משום דלא ליתו להחיר אף במהודקת, ע"ל. וע"ז כ' הפרישה (סס) וא"ת מ"ש בנעילה ובעצילה דצריך להסיר הכעצת ומ"ש בנעילה לולב דפסקין בלילות לולב דא"ל להסיר וי"ל דסם לא צעין אלא לקיים ולקחתם וכשנעטו ואוחזו ברוב ידו סגי, משא"כ בנעילה ועצילה דאפילו חלילה כל דכו חילוי, ע"ל. ודבריו תמוהים דאיה פסקין בכל לולב דא"ל להסיר בעצת, אדרבה פסקין לצ"ח להסיר. ואריך לומר דכוונת הפרישה דהרמ"א כ' דמיונה אין לחוש ורק נהגו להחמיר ולהסיר הכעצת, ובשעת עצילה ונע"ו מנז דין ומעומק ההלכה לצ"ח להסיר, ופשוט. אבל

ככולי עלמא, ממילא גם הנחת המנורה יניח ככולי עלמא. ועתה שואל איך יעשה עם הסידור כהנ"ל. יפה הערת ויפה שאלת וצאמח לא עלה בדעתו להסתפק בדבר אבל הדבר ברור שגם אישר יסדר ככולי עלמא. ועתה חגלה לאזק, שהרבה אחר הדפסת ספרי ח"צ הנ"ל, יאל לאור מכתי"ק הספר חורב תמימה שי"ת נשלח דוד (חא"ר"ח וי"ד לרבינו דוד אופנהיים זלוקוב"א אב"ד פראג) ומלאתי (שם) בחא"ר"ח סי' כ"ט) שנשלח לפניו שאלה זו, וגם מה שכתבתי בענין הנחת המנורה ברור כמו שכתבתי וכן בענין הסידור כ' כמו שפסוע היכ לפני סיסדר ככולי עלמא עיי"ש. בדבריו הנעמים מפז ומפנינים יקרים, ונחתי שמח בלבי שזכיתי לכוון לדעת גדול כמותו חלי"א.

וע"ז בעה"ח חרש כסלו תשל"ד לפ"ק פה ברקלין יצ"ו

משה שטערן

סימן קכט

נשאלתי זה כמה פעמים, אשה אפה חלות על שבת ק' ומשחה החלה עם ביצה, ואחר האפיה מצאה בהכוס ששם הי' הביצה מונחת טיפת דם, מה דין החלות, וגם מה דין החלה אם מצאה הטיפת דם אחר שמשחה החלה קורם שנאפה.

השבתי, אם כבר נאפה הדין נותן שצריך לקלוק החלות כדי קליפה בכל ששח שנמשחו עם הביצה, ואם לא נאפו עדיין אז יחכו להלכות הביצה מעל החלות עם סבין וכיוצ"ב, ושוב יחזור וילוש ויתבטל החלוחות משהו הנשאר על החלות, ואם א"א לחזור וללוש אז אחר שחכבו החלוחות הביצה יאפו החלות כך וסגי לגרור הטיפה שעל החלות מלמעלה אחר האפיה ותל"מ. וכאן בארצה"ב שכל הביצים (כמעט באין יוצא מהכלל) דינם כספנה מארעא יש להקל הרבה הרבה יותר כמובן. ולענין לחם משנה יוצא יר"ח לחם משנה ואח"כ יקלוק ביום השבת

העקרי הד"ע (סי' ל"ג אות כ"ה) תמוכים, רק להרעיש ע"ז ולעשות פירוד אין אדם מחוייב, וכ"ש למנוע מלידת הד' מינים לאיש שטבעת על אצבעו ואינו רוצה להסירו בודאי אסור, וכמו שפסקו צריס דבריו, והכל א"ש בצוה"ת. ומלאתי בשד"ח (מערכת ד' מינים סי' ג' אות י"ח) שזכיתי לכוון לרוב דבריו הגם שנמקלת נעיתי מדבריו, להלכה נראה לי כאשר כתבתי.

ואפשר שבעד"עיד יש להקל לגמרי, או עכ"פ הרבה יותר מטבעת, שכל שניתן לרפואה או לשמירה אינו חולץ כלל לגבי נטילת לולב ואפילו לענין נטילת מים נמאל דזה דעות שונות הגם בטבילת מים מחמירין בהחלט אבל לגבי נטילת לולב אולי יש להקל לכ"ע ולזה דעתי נטע. אולם צנע בודאי נכון וטוב להחמיר להסיר הבעד"עיד אם אפשר ויש לדחות שיסירנה, אבל אם צדוק אופן א"א לה להסיר אז אין לדחות מסירת הגט ובפרט שהרבה פעמים יכול ללמח מזה לרוב גדולות.

וע"ז בעה"ח תשרי תשכ"ז לפ"ק פה ברקלין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנורשין להלכה:

(א) חיוב להסיר הטבעת בשעת נטיל' (ב).

סימן קכח

נשאלתי איך הדין באישר יר בענין סידור גרות חנוכה, דמפורש בשו"ע (או"ח סי' תרע"ו ס"ה) דמליל ב' עד ליל ח' כשמוסף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין, ועתה שאל השואל דאישר איך אוליגן בתר ימין דעלמא או בתר ימין דיריה.

השבתי שיסדר וירליק בימין דעלמא.

(א) **שפיר** חזית כספרי צאר משה (ח"צ סי' ד' סוף ד"כ דברי) מה שהעליתי דאישר לא יניח הגרות בצל המזרח, דמלאת דבדן קביעת מזרח אין חילוק דגם האשר מחוייב לקבוע המזרח

ומותר לקלוק בשבת עיי"ש באריכות ובצקירות ופלא.
ועיין בדרכי" (סי' י"ז אות ז') שהביא מכתב שלמה
שאלו כזו, באשה ששכחה וקטפ' כלחם במרק של
בשר, שהגאון ר"ע מרזיטש' אב"ד ניקלסבורג ז"ל
החיר הפת דקו"ל סיבה אינו אלא משכו ואינו
מבליע רק כדי קליפ' עיי"ש. ועיין בפסחים ע"ה
ז' וע"ז א' ושם בחוד"כ משום הכי ועיי"ש בלח"ה
שכל דברי החוס' לא נאמרו אלא לפי הסק"ד אבל
לא כן לפי המסקנא דסיכא אינו אלא משכו עיי"ש.

נשאלתי

מאחר שאשתו שכחה ונטלה מסרק
(בארש"ט) שבו משחה חמאה על
מעשה אופה של חלב ומשחה החלות עם מי
ביצים, אם החלות ראויין ללחם משנה.

השבתי

לאור כל הכתוב למעלה שדי לו ליקח
החלות ללחם משנה אליבא דרבו"ע
(היינו אפילו לפי תשו' כוונת הלב) דבגיד"ר גם
הקליפה איננה אסורה ורק עם, בשר אסורה
לאכלה, ובכה"ג לכו"ע לא אמרינן כל העומר
לחותר כחותך דמי ואינו חסר מהלחם משנה
ולא כלום, ואח"כ יקלוק ברי נשילה והקליפה יהי'
נוהר שלא לאכול עם בשר בג"ל.

ודע

שכל כה"ל לא כתבתי אלא אם שאלו כזו
נכתבו בשאר חליות, אבל כאן באריות
הביות שכל הביות באין ויאל' מהכלל הם דיוס
כביות דספגא מארעא יש להקל הכבס הכבס יותר
רק אין מפרסמין הדבר כדי שלא יחלולו לעמרי. עיין
בפ"ת בשם תשו' יעב"ץ.

חדש אלול תשכ"ד לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

סימן קל

נשאלתי

מאחר שאכל במסעדה אחת הרבה
פעמים, כי סמך עצמו על בעל
המסעדה וחזין מזה על הרב המכשיר, אבל שוב
נורע לו לראבוננו שאכל איסור גמור, וכמעט או
ממש גו"מ, אם צריך כפרה ותשובה או הוי אנוס
ואונם רחמנא פטריה.

(א) **הנה** בגאפ' כבר דן בזה המהרש"ס (ח"ד
סי' י') והעלה כן לקלוק כדי קליפ'ה
עיי"צ באריכות רב מדברי הפרימ"צ (שער"ת ח"ב
סופ"ג ובשפ"ד סי' ק"צ סק"ה). ועיין היעב' בחשו'
לחם שלמה (שאלתיו חיו"ד ח"א סי' י"צ) בחלות
שבת שטחו אותן בביתם שבי' מעורין בגידין ולא
נמלחו, והעלה שבימי החול לריך לקלוק כדי קליפ'ה
אחר האפי'ה, אך בללוקר שבת יש לבחיר גם בלא
קליפ'ה עיי"ש. ובדן עמו החלות בבית שטול
ביו"ע עיין בערוך השלחן (יו"ד סי' ק"צ אות יו"ד)
שמחיר בפסיעות דסיכא החלה אין צו ממש כנגמרי'
פסחים ע"ו שאלו סיכא דמשכו צעמלא כוא, ועיין
בזה בפרימ"צ (בפתח"ח למעורבות ח"ב פרק ג' ד"כ
שאלה) בזה שגולד' ביו"ע ומשחו בלחות בזה
הלחם, ומה שבי' על דבריו בכה"כ הגר"ש ז"ל
שצריכס מתעדים לדבר הערוך השלחן עיי"ש.

(ב) **ובלא** גאפ' מאחר שא"ל להסיר הכל, ומה
שם להסיר כבר הוסרו בעל נצוי
החלה ושרי לחזור ללחם ולבטלו, ועיין מ"ו (יו"ד סי'
ק"ד סק"ה) בדק היעב'. ואם א"ל לחזור וללחם אז
יאי' כך אחר שמכחו הבלתיחית הביא היעב' היעב'
ומאחר שלא נשאר רק משכו שצמטכו סני לגרור
מלמעלה (עיי' ביו"ד סי' ק"ד) ועיין במשכ"ז (סס), וגם
בדיוקן דיון אחר שבוטל כל הבלתיחית הביא ולא
נשאר ע"ג החלות רק מראש הביא בוי כאין
האיסור ויכר ובעל ע"כ סיכא גריד אחר האפי'ה.
ועיין בכה"כ לצי לגדוק (רי"ס סי' ק"ד) ועיין בשו"ע
(יו"ד סי' ס"ו סי' וס"ד) ובמפרשים שם ומכל הלין
טעמים יש להורות כאשר כתבתי ואין להאריך.

שוב ראיתי שכבר עמד בשאלה זו בלחורונ'ה
החכמ"א (כלל כ"ט סי' ח) ופסק שגירור,
זה בדברי צמח"ת, ואח"כ רב מלחתי שאלתינו
בספר פתחא זוטא (חיו"ד סי' ל"ד). ולענין לחם
משכו אם לצדק עליכס קודם קליפ'ה או אחר קליפ'ה
עיין בחשו' ידו"ד הגאור"ל מקראסנא שליט"א כות'
הל' חיו"ד סי' י"ז אות ד' שהעלה בראיות נכונות
שאין לצדק קודם הקליפ'ה אלא אך ורק אחר
הקליפ'ה. ואח"כ מלחתי בחשו' בית שערס חלו"ה
סי' ע"ד ששאל ע"ז ואין דבר חולץ להלכה ביו
וביוניו.

ולענין

לקלוק בשבת ואלח"ה דין לחם משכו קודם
קליפ'ה בעל הבית שערס שיואל יד"ח

לאחר ג' חדשים אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברין ניכר לשליש, וזו הוהיל ולא הוכר עוברת מאי הוה ליה למיעבד, וכה"ג אמרין בשבועות (י"ח א') פרט לנשים גבי שלא בשעת וסכרה, ובתרי" (יבמות ס"ט) כתבו: לאחר ג' חדשים לא מלי למימר חגיגין בקרבן שכרי לנשים הוא אחרי ששעשה כחקת חכמים. ונראה שדרכים שפך אחת כן, עם דברי החסם, דכיון דרוב נשים עוברין ניכר לשליש ע"כ חקיין חז"ל שאלה ג' חדשים אם לא הוכר העובר רשאי ליבמה, כי מה"ס זולתין בפר רובא, ויודאי מי שסמך עלמו על מה שכתורה החיבה, אשכ"י שעי"ז נכשל אין כאן עשות אלא חסם. ומלמדינו גנוזי" חנינא חיו"ד סי' ל"ז (ד"ה וכו' ע"ד) ש' ליישב קושיא עזומה שהקשה הוא ז"ל עפ"י הסבר זה ותמלא נחת. ומדברי חו"י אלו ראוה גדולה לדברי המוצ"י ולדברי הראשונים שעליהם סובבים דבריו שכל מקום שאדם עושה כחקת חז"ל אם נמלא שעבד עבירה אונס הוא ופטור. ומשאל שלא ברשות ב"ד אלא עבדים דחייבין בקרבן עיין במחמדת שלמה (חיו"ד סי' א'), ובסוגי' דפסחים ושחטו ונמלא עריפה בספר, וכן בנודע לו שמשכו בעלים את ידיהם ממנו או שנתמחו עיניו פוטלע עולם בזה ע"כ נ"ח ונתבסם מתורתו תורת אמת בפיו. ועיין עוד בחמ"ד שח"ע סי' כ"ג הדק היטב.

(ג) **ודבר פלא** מלמדינו באשל אהרבה (בועשטעטש) חו"מ סי' ל"ט ש"כ: חפילין שנמלאו פסולים למפרע י"ל דשייך בך כעין מה שאמרו חז"ל משה בך ה' חילו וכו'. וכוונתו לגמרי קידושין (סי' ב'). אבל פלא איך למד מהתם להבא, התם גזי"כ. ועוד הלא בנודע שבהל חלל אפילו גם אחר שנועד ועבר והקריב עבודתו כשרה כמו ש' הרמב"ם פ"ו מהל' ביאת המקדש הל"י. ואפשר דס"ל להא"ל כהרש"א בשם הרמב"ן (קידושין סי' ב') דאם נודע ועמד עבודתו פסולה דלא כהרמב"ם. ומלמדינו להגביר"א (תענית י"ז ב') ד"ה עוד (ג"ל) שכתב ג"כ דאם נודע ושוב עמד עבודתו פסולה וחולק על החסם (ס"ט). ובהבאו רש"י חמה על הגביר"א שיעלם ממנו דברי הרמב"ם (ה"ל), ובאמת ממנו נעלם (ואפשר שעדיין לא נדפס בימיו) דברי הגביר"א (מכות י"א ב' ד"ה מאן דאמר) שהגביר"א בעלמו הביא דברי הרמב"ם אלו וחולק עליו והעביר שהחסם' (קידושין סי' ב') דאם ס"ל כהרמב"ם, ואח"כ (בד"ה טוב) הביא דברי הרש"א בשם הרמב"ן (קידושין ה"ל), וכן מלמדינו

השבת, אם היה אונס ממש היה מקום לפסור [אבל אסורים שאכל אכל], אבל עתה בזמנינו אין זה אונס כלל, וקרוב לפשיעה או שונג יותר מלאונס, כי אחרי ששמענו הרבה מאורעות רעות בענינים אלו היה לו לדקדק יותר ויותר, ואיהו דגם לנפשיה מה שלא דרש וחקר ברת וברין כראוי, וחייב לעשות תשובה בכל פרטיה ודקדוקיה של חובב בעל תשובה.

(א) **ידועים** דברי הפנמ"ל (ח"צ סי' מ"א) הובא בפ"מ סי' כ"ט ובדרכי"ח שם חות ז' ומקומות שעליהם לין (לעין) שנשאל באלה שאל שוף ואח"כ מלא בו אחד מ"ח עריפות אם לריך כפרה על מה שאל או לא. וכ' ע"ז, לכאורה הוה נראה להביא ראייה מלמדינו מיר (כ"ג ע"א) ולא ידע ואשם ונשא עונו, ומה מי שנחבון לעלות ביוו בשר עלה עולה בידו בשר חזיר בגון החובה ספק של שומן ספק של חלב, אמר קרא ונשא את עונו וכו'. מ"מ נראה דווקא הכס שגולד הספק קודם שאל, אבל אם גולד הספק עד אחר שאל הוה אונס ואונס רחמנא פטריה, וראיה דלמדינו בבבלי (כ"ב ע"א) אמר רמי בר אבא הפשע וניתוח בעולה וכו' לקבוצ, מכאן למדו חורב דרך ארץ שלא יוכל אדם בשר קודם הפשע וניתוח. וכתבו החסם' (בד"ה אורח ארעא) דוודאי ליכא איסור, דמשנחשב עומדת בחקת היתר, מיכו אם נמלא עריפה לאחר שאלה הוא נעש כשונג ולא כאונס שלא היה לו למחר כל כך. ש"מ דלאחר הפשע וניתוח הוה כאונס כיון דאין לך לבדוק אחר ח"י עריפות, ואונס א"ל כפרה, דומיא דאם שומע שלא בשעת וסכרה ומלאה אחר חשמים דס אפילו על עד שלו, דמקרי אונס ואונס לריכוס כפרה, לא הוא ולא היא, כמבואר בס"ס קפ"ה, ה"ג כיון דהוה אונס לא לריך כפרה וק"ל עכ"ל. ועיין בפרמ"ג (בפתחתא לס' ל"ב בד"ה וטחם) מה ש' דברי הפנמ"ל, ובתשרי חמדת שלמה (חיו"ד סי' א') האריך מאוד בשאלה זו דהפנמ"ל והביא ממנה מקומות בראיות עזומות ובפסול חריף מאוד. [ועיין ריש כלל גדול לענין חיוק ששכר אם חייב תעלה במחלוקת רש"י וחוס' ובמגניי שלמה שם].

(ב) **וראיה** גדולה מלמדינו לדברי הפנמ"ל מחוס' יבמות (ל"ב ב' ד"ה) ונמלאה מעוברת) ש' בחונן בחור ג' חדשים איירי, דאי

ראש של במקומו עיי"ש. ואין עניינו דומה לזה
דכתיב כנעני וקרי"ל יהוד ששם עש"י הוראת כ"ד
שחייב. דשגגות מי יבין ואפשר לעשות כי כן דרך
האנוש אצל חזקת כשרות דספיר חזקת גמורה היא
עש"י החזרה ושפיר סמכין עלי ואם עשה וסמך
עלמו עליו איום הוא.

(ה) ואין לומר דמי שהיה תפילין פסולין באונס
שפיר קיים מל"ע דתפילין עש"י הגמרי
ברכות (ו' א') חשב לעשות מזוה ונאנס ולא עשה
מעלה עליו כאלו עשה. זה איתו דכבר דכבר כי
קמנח"ז מן הח"ס זכ"ע (בגדלים כ"ז א' ד"ה
וגרסה קלת) דמימרא זו ס"ל כריש לקיש דס"ל
אונסא כמאן דעבד עיי"ש וז"ל הח"ס שם: וז"ל דמי
של הרמב"ם ספ"ז דסנהדרין שהתבצע היה חייב
לישבע ולפטור ואמר לשכנגדו השבע ועול וקצב זמן
כן וכן ולכסוף נאנס יש כאן ב' סברות, לר"ה דלא
אמרין רחמנא פטריה, אבדו זכויותיו של זה, דהיינו
לא יעול בשבועתו וגם חזרו ופטור משבועה כלל.
ולרצא אונס רחמנא פטריה עכ"ל, ואין לפטור
התבצע עליו שבועה. אך אי נאמר עדיין ישבע זה
ויטול, זה תליא בפלוגתא ר' יוחנן ור"ל, ר"י ס"ל
אונסא כמאן דקא עבד פ"י כאלו לא היה שום דבר
בעולם, ויהיה כמאן דקא עבד, וזה ישבע ויפטור. ור"ל
ס"ל כמאן דעבד, כאלו קיים תנאו וזה בזמנו,
ועדיין נשבע ויטול, וכדרך שאחז"ל חשב אדם לעשות
מזוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו
עשה. וזהו ס"ל דהספן מחזיק בשכירתו, אע"ג דלא
עבד כלל ה"ל כאלו נסע בספינתו דמאן דעבד
דמי, והלכה כר"י דרובא דמקודם. לכן שבועתו
דברמב"ם זה נשבע ופטור, ולא דישבע זה ויטול.
והידוע זה קמ"ל הרמב"ם ספ"ז מסנהדרין ויניק לה
הספ"ג מירושלמי דוקא ולא משמעתין, דבשמעתין
ס"ל כמאן דעבד דמי עכ"ל הח"ס. ועי' כחבתי
בספרי בפרשת משפטים (ח' על מ"ס' דברים ס"ה הכתוב
אחר ח"י ח"ס נדרים) וז"ל אונסא דמיגלה שאלו
כתב מן הח"ס (בד"ה וגרסה קלת) וז"ל, וכדרך
שאחז"ל חשב אדם לעשות מזוה ונאנס ולא עשה
מעלה עליו הכתוב כאלו עשה. בדבר תמורה, דכל
אין קרי"ל כר' יוחנן, אונסא כמאן דלא עבד דמי,
כמו ש"ל מן הח"ס כאן ובה"פ ס"י כ"א (ובמקום
אחר הארכתיו מאד צור) וא"כ איך אפשר דסתמא
דה"ש (ברכות ו"ז ע"א) חשב לעשות מזוה ונאנס
וכו' אחיז כר"ל, ובפרט דבעל המאמר של וחשב
אדם לעשות מזוה הוא רב אשי, דהלכה כבתלמי.

בשעה"מ (פ"ז מהל' ביהמ"ק ה"ל) ש"י להוכיח
מהח"ס קידושין דלא ס"ל כהרמב"ם עיי"ש, וגם
מח"ס' כחבית (כ"ג ב' ד"ה עדי עומאה) מוכח
דלא ס"ל כהרמב"ם. ועיין בקרבן אורח (תענית ה"ל
וזכתי ע"ז א') ובזכתי אפרים (זכתיים ס"ט)
ובצ"ק (ירושלמי פ"ט דמזיר ה"א) ומה ש"ל עליו
בטל תורה (שם בהשמטה לנזיר) ועיין בשפ"א
(תענית ה"ל), וחי' על גלויה הש"ס תענית שנעלם
ממנו כל זה. ועי' בשו"ת עונג וי"ע (ס' קר"ו)
אמבוכא דספרי (פ' קרח אות מ"ו) וברש"ש
קידושין (ס"ו) שו"ת בצר יתכן (אורח ס' כ"ה)
שו"ת דבר אברהם (ס' כ"ג) מרחשת (ח"א ס'
ח') ועוד שנעלם ממנו כ"ז (ועיין בצאר משה
תענית י"ז ב' ד"ה ועל מה).

(ד) ובאמת ע"כ דלא למד האשל אברהם
מהם רק בדרך אסמכתא וצדק
רמז רמז לגמרי ה"ל, ועיקר כוונתו דהלא אונס
הוא, דהלא לקח תפילין מסופר כשר ומוחזק בכשרות
ועשה ככל אשר מוטל עליו והניח תפילין וסוף טוע
לו שפסולין הן, מה כי לו לעשות, ואונס רחמנא
פטריה (נדרים כ"ז א'). אצל פלא לי על הגאון
זלוק"ל והלא אונס כמאן דעבד לא אמרין (עיין
ש"ך ח"מ ס' כ"א) ואין כי שאלו וקיים במשך כל
הזמן מצות תפילין למפרע וזה תמורה. והבט שמלאתי
כעין הא"ל, אצל לאחר העיון באמת איתו דומה לו
כלל. דהמחבר בשלחטו העבור (ס' ל"ט ע"ג) פסק
גר שחזר לדתו מחמת יראה כשר לכתוב תפילין
ורמנא"ל (שם) מחמיר וכו' צמד משה (ס"ק"ג שם)
ובקרב"ג (גיטין פ"ד ס' מ"ה אות ל') שאם מפחד
שאל יברגנו, ולכן איתו מניח תפילין אפילו בלונטא,
חשיב צד קשירה וכשר לכתוב תפילין. הרי דע"י
אונס חשיב צד קשירה. אצל זה טעות דבוראי
האמת כמו ש"ל הרשב"א הוצא בפרמ"ג (בשפ"ד
י"ד ס' ב' צטופ) דגר שחזר לדתו מחמת פחד
הריגה ישראל גמור הוא דלג מחמת אונס מעל
מל"ע ישראל כשר הוא. אצל אין לומר דמחמת אונס
היו כאלו מניח תפילין, רק פטור מחמת אונס, אצל
נמעשה איתו מקיים ואיתו עושה המל"ע רק צד
קשירה נקרא, ופסופ. וגם י"ל בדיונו של האשל
אברהם שא"ל כתוב כי אונס גמור הוא דמי ויחזר
סופר מומחה ומוחזק בכשרות יכתוב כדן כדן
וגם אפשר שהסופר עצמו אונס כי בדבר ולא דמי
לדיונו של הפנמ"א (ח"ג ס' ע') שהולך כתוב
דבשאלתי בשוגג עשה שלא כדן והניח תפילין של

ובחמא כבר הקשתי כן, ומלאחי לפני זמן רב בספר
זרכת אהרן (זרכות שם מאמר כ"ז) וכתשנא
אזני חפץ (ס"י י"ז) שיהם בפשיטות מאמר זה
לשיטת ר"ל, וזה מן הנמנע. ומלשון רבינו שבי
"ובדקדק" שחז"ל בוגט בפשיטות שאינו ממש כר"ל,
אלא "בדרך", ושמה משום שהם דברי אגדה אין
להקשות סתירה ולא להביא ראיה. אבל לפע"ד
אדרבה, רב אשי בעל המאמר חשב אדם לעשות
מזה ונאסם וכו' כאלו עשאה, במחלוקת ס"ל כר
יומנו, מהדגיש מעלה עליו הכתוב "כאלו" עשאה,
בכ"ף הדמיון, ולא אמר הכתוב חשבו לעשיה, ש"מ
דאינו חשבו לעשיה (דלא כר"ל) אלא כאלו עשאה
(וכר' יומנו). כנ"ל בעה"כ, עכ"ל שם "בחי" באר
משה. ואח"כ מלאחי בנשיא קמח"ז מרן הח"ס
(חזו"ט ס"א ח' ד"ה ולפי הנלע"ד) שבי דבר נפלא
מאוד ועפ"י דבריו הקדושים ונפלאים י"ל דבאמת
נחש"י לו כל הימים שהינה תפילין פסולין באונם
גמור כאלו הינה תפילין אבל אך ורק באונם גמור.
דו"ל הח"ס (שם): ולפי הנלע"ד דהרמב"ם חידש לן
בכאן דין מחודש דהנה מיירי בראובן שבי חייב
שבעה דאורייתא לשמרון וליפטר, ושבו פטר בזיכס
ששמרון יבוא ביום פלוני וישבע ויטול ואם לא יבוא
לא י"ל שאל יבוא שבעה אלא גם ראובן יפטר בלא
שבעה, ונאסם ולא בא, ואי לאו דרחמנא פטריה
אונם כי אידך פטור בלא שבעה כלל, אונם השתא
דאונם רחמנא פטריה יש להסתפק אם נאמר דה"ל
כאלו בא ביוםו ועדיין ישבע ויטול, ויכ"י כאלו נשבע
ביום החגאי, או יומא די לן שלא יפסיד משום
דאונם רחמנא פטריה אבל לא ירוויח, שבי עכ"פ לא
קיים תנאו, אלא יכ"י כמות שבי קודם תנאו שאם
יבוא אידך לישבע ולהפטר הרשות בידו, ודין זה
אינו מתבאר משה"ס דגדדים כ"ז ולא מדברי הרמב"ם
פי"א ממכירה, ובאורו הרמב"ם פה פ"ז ממכרהדין,
שבי כ' וישבע כשיצטעו חצרו כמו שבי קודם וכן
כל כיוצא בזה, ובמה"ס וסיים וכן כל כיוצא בזה, בא
לכלול וכן בנא דנשבע ויטול, וכמה"ס הש"ך ס"א כ"א
ס"ד, וקאמר הרמב"ם שבי קודם התנאי, ור"ל
שישבע אידך ויפטר ולא שישבע הוא ויטול, וזה
חידוש לא נודע לנו מדבריו פי"א ממכירה, אדרבה
אמר חז"ל מי שחשב לעשות מזוה ונאסם ולא עשאה
מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, הרי אמר דאונסא
כאלו עשה מעשה בפועל, וקמ"ל הרמב"ם דוכר
מחסידי בבורא ית"ש על עושי ראונו, אבל לא מעיקר
הדין ועל זה כ' הסמ"ג שזכו פלוגתא ר"י ור"ל
צירושלמי, ר"ל ס"ל אונסא כמאן דעביד, דכיון

דפטרי רחמנא כ"ל כאלו עשה המעשה בפועל, וזה
ביום הראוי, וברי הוא מקודשת, וכן הספן כאלו
העביר ספיתו ויטול שכרו משלם, וכן האשה שבי
לה לשמש אצלו ולהניק בנו הרי הוא כאלו שמשחו
ובהקתו, וכו"ל מגורשת ורשע"ג. ולר"י אונסא כמאן
דלא עבד, ר"ל נהי דרחמנא פטריה, מ"מ אינו כמו
שנעשה המעשה, אלא כמאן דלא עביד, לא יחייבו
האונם ולא יצטו, אלא כמו שבי קודם התנאי,
ואינו מקודשת ולא מגורשת בע"מ שחשמי ותינוקי,
וכן הספן לא יפסיד משלו ולא יזכה במשותיו של
הבה. וקו"ל כר"י לגביה ר"ל ומשום כן פסק
הרמב"ם כר"ל, ולזה נחזיון הסמ"ג בלי ספק ומקום
הניחו לי להגדיר בעה"כ, עכ"ל מרן קמח"ז הח"ס.
ועפ"י י"ל לומר דגם במינה תפילין פסולין באונם
גמור, וכן בשאר מזוה שעשאה באונם גמור שלא
כהלכתה, מחסידי בבורא יתב"ש על עושי ראונו
מעלה לו כאלו עשאה בפועל ממש, בהם שלא מעיקר
הדין, וזה דבר נפלא בצנח"ט ראובן הדברים
לקמח"ז מרן הח"ס זכ"ע. ובזה ילאנו בס"ד ידי
חובתנו בדין ושאלה מסובכת הו' שלא נמלא בספרי
דבותינו דור שלפנינו או עכ"פ לא מלאחי עד עתה.
ושבו ראיתי בהקדמה לשו"ת טע"ד (ח"צ מאמר
ט"ז) שהעלה דבריו שמים אונסא כמאן דעביד דמי
עיי"ש וזה כדבריו בעה"כ.

סימן קלא

המשך לסימן הקודם

יעוד מלאחי לקמח"ז מרן הח"ס (בחי' לחולין
פ"א ח' ד"ה וחייבו) דבר נפלא בעיני חושב
לעשות מזוה מעלה עליו הכ' כאלו עשאו חז"ל (שם)
וחייבו ר"ג עשרה זכובים. לבאור נראה לא שבר
שינוי המזוה או בצרכה חלילה מי יכול לשער אורח
חיים פן חפלים וכל חפלים לא ישו' בזה והו' מה לר"ך
לשם לו הפסדו אלא חשב לעשות מזוה ונאסם ולא
עשאו מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו ונאסם זה
שחטף ממנו מזוהו לאו מידי חסרי' אך הפרש יש
בין העושה מזוה ומקבל שבר או נאסם ולא עשאה
ומקבל שבר כי זה העושה עובד ד' בשמחה וצטוב
לבד ושכר על זה וזה שנאסם מנעטר על שלא זכה
לעבוד ד' ומקבל שבר שמים על לערו נמלא אעפ"י
שלענון שבר שמים אין הפרש מ"מ דלעשר בנפול
איכא הפרש והענישו ר"ג עשרה זכובים לפי שיעור
נערא דנפול עכ"ל.

שום סתירה להמשיך בנאמן שמואל יראה שהעובדא שלו היה שהי' ניכר לאנשי הקהל שהשו"צ הכהו אין יראה חלוקים בלבו ולא היה מוחזק בעינים לאיש כשר אף קודם שגודע להם שאינו מרגיש בסכין ובדיקת הריאה, ובכ"כ גם הפנמ"א ס"ל דלרובין כפרה דאין כאן אונס כי לא היה להם לסמוך על בדיקתו עיי"ש, וזה ממש בדברינו. (ולענין אוכל דבר איסור באונס גמור אם מחוייב בתשובה עיין בחש"ס חו"מ סי' ר"צ). ועד ששחק נאמן שאח"כ רב בשנת תשנ"ו י"ד כסלו מלאכי בתשו"י מחזיק אברהם ח"כ סי' ה' שכן על שאלה זו דתפילין שנמלאו פסולין עיי"ש תשובה ארוכה בזה. ועתה מן"לתי בתשו"י חקל יצחק להכריע"ק מספיקא זקוק"ל בסוף ספרו (עמוד רנ"ו) בענין זה מנהגא"ג בעל פרי השדה והעלה ג"כ דאם התפילין נכתבו ע"י סופר מומחה ונזדקו כהונן לא רק שאין הצרכה לעטלה אלא שגם המלוח קיים עיי"ש ושמחתיו. ובחשש בתשו"י פרי השדה מלאכי לו בת"כ סי' קי"ז שכתוב הדור הוא דברים נכבדן.

(ח) ומקום אחי להביא כאן דברים שכתבתי ממכר על דברי קמח"ז מן הח"ס ויש להם שייכות למח שנתכז לעיל. (אלו דברי העתקת מספרי בת"י על הוצר הרקוש מהכתש"ץ) זה לשון הזכריק"ק (מ"ע סי'), וכי' להביא אשם מי שזא ספק חטא לידו. משלשון דבית מבוחר דס"ל שזריך להיות שהספק חטא בא לידו בלי כוונה כינוי ששם ידע מתחלה על חתיכה אחת שביא ספק חלב ספק שומן וכו' אכלה במזיד, אז אינו חייב קרבן אשם תלוי בהם דספק אשם אכל חלב, ורק באם סבר על חתיכה אחת שביא שומן ואכלה ושזו מודע לו שחתיכה זו ספק חלב ספק שומן אז מביא קרבן אשם תלוי ואם יודע לו שהיה חלב ודאי אז מביא חטאת. וכ"כ רש"י (כריתות י"ז ריש ע"ב) ח"ל אכל אשם בשעת אכילה כיתה ספק וכו' ואכלה ספק מזיד הוא ופטור עכ"ל, והפנמ"א (כריתות פ"ד אות ה') כתב כן מדעת עצמו עיי"ש. ופליאה דעת נשגב ממנו, איך קמח"ז מן הח"ס (תחומ"מ סי' כ"ט) כתב בפשיטות הוי"ק בדברים, ח"ל, דמי שאכל חתיכה שהי' ספק חלב וספק שומן אין חילוק ב"ין ידע שהיה בו ספק ואכלה" וכן עשה וסבר שהוא ודאי שומן לעולם מיייתי אשם תלוי אפ"י "שהזיד לאכול" ספיקא דאורייתא ולכשגודע לו שהיה ודאי חלב מיייתי חטאת לעולם שגם היה בספק עצמו על דעתו עכ"ל וביא תמיה. אכן י"ל שמן הח"ס וכו"ע

(ו) ועפ"י דברי הפנמ"א נפשט ספקותיו, דבדואי ציונים קדמונים שהכריז המכשיר היה בר סמכא וידע שזנפשו יביא לחמו וערה ויגע ועמל בעלמו לדקוק ולחקור אחר כל מה שהי' מציאין במסערה ועיניו וגזו היה שם חמדי, וחזק מה שמשום לא נחמו השגחה רק לאיש מהימן שהי' ראוי לסמוך עליו אלא לפי שהוא נוגע בדבר הולך השגחה בחור אין מחזיקין אלא לחזק (מכות כ"ג א'), ובעל המכשיר בעלמו ידע את אשר לפניו לעוררו ולעודדו על חובו, ובעל המכשיר משולם לא קיבל שכרו מבעל המסערה אלא מקבל העיר שבה המסערה הייתה, אבל עתה שהרבה פעמים אין בעל המסערה בר סמכא גמור, או כלל, ובעל המכשיר מקבל שכרו מבעל המסערה וירא לעצמו להטיל עול על בעל המסערה פן ואולי יחליטו בזהר או לא ישלם לו שכרו משלם, א"כ כמו שבעל המסערה נוגע בדבר לכנסים במסערה מכל הכה לידו בזול, גם בעל המכשיר נוגע בדבר לסגור עיניו כאלו כביכול לא ראה מאומה, כל הסומך על זה בלא שום חקירה ודרישה ובשע נפש אורל שם, אינו אונס כלל, רק יותר קרוב לפשיטת משוגג ולר"ך כפרה. ועתה שמעתי שיש מחזקו בנ"י וילאי יוראש שאוכלים גם במסערה בהשגחה של א. יו. ותרנו בטני מי שאכל שם זריך לגטול כל גופו אם רוצה לעבר עצמו רחמנא שזיז לן מהאי עונשא. אינו אומר שעל מה ששם כינוי א. יו. ויתרם השגחה נ"ע הם. אבל כל מי שמחזיק בדרכי אבותיו ורבותיו ה' עתה שלא יכנס מכל מה שמתנים השגחה ואם נכשל ואכל יעשה תשובה שלמה ככל דברי בעל תשובה. דע שרובם של חברי חברה א. יו. הם גלוחי זקן, לרובן פעלעווירשן צדיקים, ואין מתחבנים בלבושיתם בדרכי רבותיו ה' זכ"ע, לרובם צדיקים שלם אין מחילה מפסקת כראוי בין אנשים וגושים ורחמנא ללן איך נסמך אנו על דבריהם והשגחתם שלם ה"ל אסורים לנו באיסור מוחלט ודי להניחא ברמזא, כי כל ה"ל הן מקלת מן המקלת, ומהשאר אינו רואה לדבר.

(ז) וכדברינו כן הוא, דהלא הדרכי תשובה (סי' ב' אות מ"ב) הביא מתשו"י נאמן שמואל (סי' י"ג) שבי' שמואל שלא הרגיש בבדיקת הריאה ובשחיטת התרינגול שזריכים כפרה על מה שאכלו ממנו עד עתה אפ"י שהי' בשגגה. והבעל דברי תשובה כ' ולגאורה דבריו סותרים דברי הפנמ"א, ולכסוף כ' שצאמת אין כאן

שם הלך ואלו ליישב דעת הרמב"ם וא"כ י"ל
 דהרמב"ם לא ס"ל כרש"י ובהרש"ב (כריתות פ"ד
 מ"א שפי' כפרש"י) חלל כמו שכתב מרן הח"ס.
 ובאמת בדברי הח"ס כתב השטמ"ק (לחצות כ"ב
 ע"ב) בשם תלמידו ר' יונה עיי"ש. ויש לנו ראיה
 לדברי קמח"ז מרן הח"ס מדברי החו"י (יצומות ל"ה
 ב' ה"ל) שכן; חלל מייירי חורף שלשה חדשים ומזיד
 לא היו "דסבור הוא שאינה מעוברת" וכו'. חלל גם
 זה אינו נכון ודחלל הרמב"ם צדירות כתב בספר
 המנחת (מ"ע ע"ן) דרך על הספק "המתחדש" לו
 מציא קרבן אשם חלוי, הכי שכל לפק דגם הרמב"ם
 דעתו דעת חורב שאשם חלוי בא רק על ספק בלא
 לידו צגוג ושוב נודע לו הספק ולא כשהיד בספק
 איסור כרת ופלא. ועוד נוסף על כל זה מצויר
 מש"ס דלא כדבריו יונה והח"ס. והוא בדוראי מה
 שכתב הח"ס דמי שחלל חתיכה שהי' ספק חלב ספק
 שומן לאו דוקא דהלא אפי' קי"ל דבעינן חתיכה אחת
 מז' חתיכות כמו דס"ל לרוב מנין וזבין (כריתות
 ח"י, וכן פסק הרמב"ם פ"ח ה"ב מה' שגגות,
 ועפ"י דברי הכסף משנה שם ה"ג ציטטו על השגת
 הראש"ד י"ל דדברי הח"ס דוקא חלל דוחק כמובן),
 וא"כ לפי מה דפסק לן הרמב"ם (שם כ"ד) דגם
 אש עתיק אינן איסור קצובה רק פעם אחת חיקצט
 ג"כ חתיכה אשם חלוי והכסף משנה תמה צדק על
 הרמב"ם והלח"מ מיישבו צטעור"ד ועינין היטב
 בשטמ"ק (שם דף י"ז ע"ב צוח ג') ובשטמ"ק דף
 ח"י) והחיות"ע (פ"ד מ"א ממ"ס כריתות) כיון
 מדעתו הרבה לחיור הלח"מ עיי"ש וא"כ לפי"
 אש היו כאן ב' חתיכות אחת של חלב ובה' שומן
 ונחלכלו שניהם ע"י שני צנ"א בספק מזיד כמשל
 שנתן הח"ס צנשו"ש שם, או הראשונה אכלה אחד
 צגוג גמור והשני' בספק מזיד, או הראשונה בספק
 מזיד והשני' צגוג, צ"י אופנים אלו להח"ס שניהם
 חייבים קרבן אשם חלוי והיפך הדבר מצויר בגמרא
 כריתות (י"א סוף ע"א הובא להלכה בנ"ל שגגות
 פ"ח ה"ד) ולע"ג — ועינין היטב (שם כריתות ח"י
 סע"א) ובהגה"ו יעב"ד ובהגה"ו מנפח ארת.

ט) ולפי"ז ע"כ על שלחנינו ספק חדש, הנה
 קמח"ז הח"ס כתב בפשיטות שאם
 אכל ספק חלב ספק שומן צמזיד ובסוף נודע לו
 שחלב אכל ומציא קרבן חטאת דלעולם שוגג היה
 צדק שסמך עצמו על דעתו, וזה ג"כ לפי שיטתו, דגם
 אשם חלוי מציא, חלל לדין דפטור מקרבן אשם
 חלוי צה"כ כמו שכתב רש"י י"ל ומצויר צדנצ"ס

בספח"מ (ה"ל) ומגמר' (כרתי' ה"ל), מהו אש
 נודע לו בסוף שחלב ודאי חלל אש חייב חטאת דהיי
 מספק לא פריש דסמך על דעת עצמו ששומן הוא,
 חלל מודאי היה צודאי פריש, ופסיר נקרא שצ
 מדיעתו, או דלמא מאחר שהכניס עצמו צמזיד
 בספק איסור, ועי"י אינו מציא אשם חלוי ממילא
 גם חטאת אינו מציא כשיודע לו, דמזיד הוא צגוג
 המעשה וצטיקור אכילתו, וכן ראיתי כעת לרבותינו
 בעלי החוס' (כריתות י"ז ע"א ד"ה ספק) שכתבו
 דספק חלל חלב מייירי צשעה שחלל היה צבור שהוא
 שומן דאי יודע שהוא ספק חלב כימי מייירי קרבן
 הא לא שצ מדיעתו עכ"ל, הכי לך כרש"י והרמב"ם
 ומעטם דלא שצ מדיעתו ודלא כר' יונה והח"ס.
 ויחזה מנחתו להגה"ו רש"י (כריתות דף י"ז רע"ב
 על דברי רש"י ה"ל) שכתב צבאיסתפקתא זה ולא
 העלה דבר צבור. — ודע דמרש"י מצויר דרך על
 ספק מציא אשם חלוי ולא על ס"ס חלל החוס' ס"ל
 (כריתות שם י"ז ע"ב ד"ה מדסופא) דגם על ס"ס
 מציא אשם חלוי עינין צהגה"ו רש"י והגה"ו הגר"ש
 הכהן (כריתות י"ז) ודו"ק, ועינין צס' חלוצים ישע
 (על דברי החוס' ה"ל) צהסכר דבריהם.

סימן קלב

המשך לסימן הקודם

י) ומלא חפנים יצומות מחזיקת למרן קמח"ז
 הח"ס דדלא לנו חספא ומנינו
 מרגניתא חותי' דעל מה שכתבו החוס' (ה"ל) דאי
 יודע שהוא ספק חלב כימי מייירי קרבן הא לא שצ
 מדיעתו כתב צס' חלוצים ישע צסס הגאון ושצ
 הכהן, שלא וזה להבין כלל, דמה ענין ושצ מדיעתו
 לכאן [ע' חוס' יצומות ל"ה ע"ב] הכי מזיד גמור
 ושצ מדיעתו הוא ענין אחר כמבואר צנש"י (חולין
 ה' ע"ב) עיי"ש וגם מהאי טעמא החפלא השצ
 הכהן על הגאון בעל צרה"י שכתב מזיד הוא ופטור,
 דלדנו למר שלא שצ מדיעתו כמ"ס החוס'. ומחמה
 הושצ הכהן וכתב, ומאי אעשה שלא זכיתי להבין
 ולעמוד על דעתם הכ' וא"י מה קשה ליה על דברי
 רש"י הלא הם מתפרשים כפשטתו ולע"ג גדול ליישב
 דבריהם הקדושי' עכ"ל ובאמת היא קושי' עצומה
 ראוי' הדברים להבאון בעל ושב הכהן, ומה שחירי
 בעל חלוצים ישע לא הויעל כלום כאשר יראה
 המעיין, ולפע"ד הדבר נכון מאוד ומוכרח ומתפרש
 היטב עפ"י דברי רבינו בעל הח"ס ז"ל, דהוא

כנ"ל) ויש ליישב בדוחק. — ומה שאמרתי לעיל, שהבית שפרים כתב ראה אלימלך להח"ס ז"ל כן היה לזרחה. דתן גדר (י"ד) נמלא על שלח לאח"י עממי מספק ופטורי מן הקרבן, ואמרין עלה תנא וחייבי אשם תלוי ותנא דיון מ"ט, צ"י חתיכה אחת מ"ז חתיכות, ואמרין (שבוטות י"ז) דבסמוך לוסתה ושגג דיכולני לנעול, בדאיו סמוך לוסתה אנוס הוא, עיי"ש, אלמא אש"ג דווסתות דאורייתא והבנים עלמו בספק דיכולני לנעול ולא תפרוס נדה מייתי אשם תלוי למ"ד דלא צינן חתיכה א' מ"ז חתיכות ה"ה הכי עיי"ש ובאמת אין צוה ראה אחר העיון דבשלא נדרה דבשעה שהתחיל לנעול באמת ידע בדיוור שהיה עבורה וכך אמרה לו שהיא עבורה וגם היתה עבורה, רק אח"כ באמלע הבטלה פרכה נדה ובכ"ג שפיר הוי גגור ספק דיכולני לנעול, משא"כ צידון דיון שידע שבחתיכה זו יש להסתפק ויהי כאן פ"א חלב צודאי, רק הוא סמוך עלמו על צידו שהחתיכה זו אינה חלב, ובסוף נחודש שהיתה חלב, צודאי יש לומר שהוא מיד קלה ואין כאן ספק גמור שיחייב אשם תלוי ובכ"ה ז' כחובה לענין אחר לגמרי בחש"י עמק יבועש (סי' ז') חאור"ה ד"ה אך דעיון קשה) צייטנע סחירי כהמ"א (מס' ש"ג לסי' ש"צ), עיי"ש. ועכ"ל כן דכלא גדרה אין צידו לעכב שתפרוס נדה, וא"כ איך נקרא שוגג מחלה שבכנים עלמו בספק כרה דגדר שאין צידו, אלא ע"כ לפי שאז עבורה הוא ואין לפניו שום ספק דגדר כעת ולכן הוי ספק לכרע, משא"כ צידון הח"ס אלמלי לא היה צידו לדעת שהוא חתיכה שומן, לפי דעתו, צודאי היה נקרא מיד גמור לכרע, והטעם שנקרא שוגג להח"ס לפי שבאמת אפשר שידע שהוא חתיכה שומן, והבן היטב צעורה"ה.

(יג) אבל האמת יורה דרכו כי משה אמת וזכרתי אמת וכל דברי רבינו הח"ס אמתיים ואין שום סחירה לדבריו מכל הניל. כי אחר העיון בדק דבריו ותפרשים כשאלה — ומה שהעליתי לעיל עפ"י הצנה החלונה בדברי הח"ס ופרשתי עפ"י דבריו תחום' וצ"ה הם נכונים רק הח"ס לא כיון למע ששומן בפשיטות מדבריו — כי מן הח"ס קמ"ל שם ענין חדש שלא בא זכרו בראשונים, היינו מי שאכל חתיכה א' מ"ז חתיכות, שחשצרו חלב ודאי עם שומן, כי סמך עלמו על דעתו, ששרי לאכול בכ"ג, (וח"ה לזה בספק"ד מזה"ה להקל כהרמב"ם ואינו ת"ח לזה שבמקום

הסביר דהשוגג שלו הוא שסמך עלמו על דעתו לדעת חתיכה שהוא אכול אינו חלב אלא שומן, אלא אם אלו לא היה הדבר צדור לא היה אכלו, וא"כ אפילו בשעה אכילה היו צ"א לזקוק עליו אל האכל דספק חלב הוא, היה אכלו דאלו לאו ספק הוא אלא ודאי שומן לפי עמדתו, ולכן שגורע עפ"י עדים שודאי חלב היה מציא קרבן הטאה לפי דעה הח"ס על שגגתו שגג לפי דעתו שסמך על עלמו כמובן, ועמה א"ש עד מאוד דלוי שב מידעו הוא ממש כפרש"י (חולין סס) דגם לקראת נקטת צ"א שספק חלב הוא לא היה שב מלאכלו ואין הפי' דצדור תחום' דלוי שב מידעו אפילו אם היה יודע שספק חלב הוא (עין פרש"י סס), אלא אינו שב מידעו שידע עלמו ששומן הוא לפי דעתו, ובאמת לא היה לו לסמוך על עלמו וממילא דיו כאינו שב מידעו מחמת טעותו שלא היה לו לסמוך על עלמו, אלא מיד סתם צודאי אינו דלא ח"ש לאשמשין שאינו מציא קרבן אשם תלוי, היינו גם אם לעלמו לא היה צדור ששומן אפילו היה מזה שהיה ספק אכלו צמזד צודאי בכ"ג אינו מציא קרבן אש"ה (ובכ"ג גם להח"ס אינו מציא אש"ה), ולכן רש"י שכתב דמזיד הוא ופטור כתב הכרז"ו לפרש דלאר"ד מיד אלא שסמך על עלמו ששומן הוא ועכ"ל אינו מציא אשם תלוי דלוי שב מידעו, ולהוליא מדעת הח"ס וזה נכון צעורה"ה.

(יא) שוב בחפשי בספרים מלאים להבאין בעל בית שפרים (חאור"ה סי' א') שהביא דברי הח"ס אלו וכתב להביא ראי' אלימלך לדבריו (אשתיקא לקמן ואשיב עליה), וישוה הביא דברי רש"י וחס' (כריחה י"ז ה"ה) ומהדר דהח"ס לשיטת הרמב"ם כתב הדברים ולהרמב"ם לשיטתו דבדמיה"ת לקולא שפיר כתב הח"ס משא"כ רש"י וחס' ס"ל דסתיקא. דאורייתא מזה"ה לחומרא עיי"ש בבסדר הדברים. ובמחבריה"ק נעלם ממנו דברי הרמב"ם בספכ"מ (ה"ל) שגם הוא ז"ל בשיטת רש"י וחס' עומד, וגם חילוקו מהמכ"ה אינו כי במקום דאיקבע חיבורא גם הרמב"ם ס"ל (ובכ"ג עלמו הביא בן) דסתיקא דאורייתא מזה"ה לחומרא והרמב"ם ס"ל דחתיכה אחת מ"ז חתיכות צעי כמו שכתבו לעיל, והגם שיש לפרש כוונתו בענין אחר עיי"ז דבריו אינם נראים כי צוה, ושזו הביא בבית שפרים שאלא בשמ"ק (כחצות ה"ל) מחלוקת ראשונים צוה והרצוני יונה כהה"ם ס"ל עיי"ש ולפענ"ד הדברים חמירי מכריחות (י"ה

והיטב חרה לי על אנשים יראים ושלמים
שעומדים בתור משניה במסעדה או
מטבחיה וכיוצא בעומדין תחת השבחת האוי. והם
בעלמם ח"ו לא יאכלו ממאכלם אפילו כל שהוא כי
לפי דעתם לנו אין לנו אלא מה שנמלא תחת השבחת
רבים שצוים כבית ישראל הנאמן לה ולתורתו על
טעלנווישן בלא צגדים קארים לנשים ונקיים הבתים
ממאגלויזשן וכיוצא. והם רבנים עם פאות הראש
וזקן כלורת רבנים מדור הישן ולא מדור החדש.
שהרבה הרבה צ"א נכשלים על ידם להכות ממאכלם
אך ורק על ידיהם, כיון שצ"א שצאים בהמסעדה
או מטבחיה ורואים שם איש עם זקן ופאות וצגד
ארוך חושבים צודאי הכל כסדר קוונים ואוכלים שם
ואלמלי משניה מגולה בלא זקן ופאות הראש
וכיוצא כי שם לא היו אוכלים וצוחים וקוונים שם,
נמלא הם הם מכשילים הרבים ומעללים ומחטאיים
אח הרבים, וחטא רבים רוצל על שמם, ועידין
ליתן את הדיון, ולא יאכל חלקי עמכם.

וע"ז בעה"ח חדש אלול תש"ל לפ"ק ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

סירות הנושרין להלכה:

(א) אכל בשד עוף וכיוצא בשב נדע שהיה טריפה מה עליו
לעשות (א) — (ב) הפילין שהיה כמה שנים ושבו נדע לו
שהפילין מסלין ספיקא מה כפרוה (א) — (ג) אינו מביח תפילין
מחמת אונס אי חשבו כי קשריה (ד) — (ו) להיות משניה
במסעדה של א. י. (יב).

סירות הנושרין להדירושא:

(א) עשה חקנת חז"ל ונכשל היו אונס (ב) — (ג) כדן שעבר
ונדע שהוא בעל מום או חלל (שם) — (ג) ביאור חישוב לעשות
מצוה ולא עשה כצוה מצוה עליו הב' כאלו עשה (ה) —
(ד) אונסא כמאן ועבד לא אמרין (שם) — (ה) פליאה גדולה
בחש"ח ה"ס ה"ח"ס ס"י כ"ט וישיב נכון (ח"י) — (ו) ביאור נכון
בש"ס כריתות י"ז ב' (שם).

סימן קלב

(תשובה זו כתבתי בבית חורי וצ"ל הי"ר עוד
בניהויול)

נשאלתי (בהורמא דכ"ק אמו"ר הגאון"צ

שליט"א [הי"ר וצ"ל]) מאיש יקר
רוח מוקיר רבנן בעל גינה גדולה ה"ה ר"ר ר'

דחיקצב איסורא לכו"ע ספיקא מה"ת להחמיר.
וכזה מליט בשבועות י"ח פ"א ממנו לענין כזה,
ונבי שהוא עושה צדין, דיע כשגוג (ראה ג"ז יו"ד
סי' ל"ט סק"ע ומכות ז' ג' וכו') הה"ס בעלמם
(תקן יו"ד סי' פ"ח) דלומד מותר מן התורה שגג
הוא והביא דברי הט"ז הנ"ל. וראה בחשו"ח ח"ס
(חאו"ח סי' ק"ע ד"כ אך אי, והאחרונים האריכו
בפרט זה עד למאור, פיין בספריהם). ומציא אשם
חלוי, ולזה מורה לשון קמח"ז הה"ס הדלמול שגג
היה שסמך עלמו על דעתו היינו ששרי לו בכה"ג
לאכול וצזה ילאו דברי מרן מווקקי' מכל השנה
וכסאו נקי כאן בכלל מקום. [אלו בדברים כלורתן
כתבתי בשנת תש"ד בצילורי על ספר זוהר"ק
להשפ"צ, וצו דפוס בשנת תש"ט] בסוף ספר זכרון
למשה שה"ל מחדש. ובשנת תשכ"א זכיתי על י"ג
סוגיות שדפסו ביירושלים. ומלאתי בסוגי' הי"ג בחי'
ר"פ ספק אכל שקמח"ז מרן הה"ס זכ"ע, מציא
דברי חר"י בשטמ"ק כתובות כ"ב הר"ל ומפרש
[בטמ"ד ק"ג מממדי הספ"ר] כמו ש' בכוונה
רבינו הה"ס זכ"ע ונחתי שמה צגדי שוכתי לכוון
האמת]. ואח"כ רב מלאתי בחשו"ר דוצב מישרים
(ח"צ סי' ל"ד) שהאריך בדברי הה"ס אלו בנקיות
עלום. ושוב מלאתי ב"ס עקבי חיים (סי' נה)
שהאריך בזה ואין הפנאי מסכים לעיין בדבריהם
צעיון הכדוש ועוד חזון למועד. ואחר זמן רב בשנת
תש"ז מלאתי בחשו"ר מחזק אלהבהם ח"צ סי' א'
שעמד על דברי הה"ס אלו ועי' שם הכוונה דבריו
בחימה.

נשאלתי מאיש ירא וחרד לדבר ה' אי שרי

לו להיות משניה אצל החברה א.ו.ו.
כמו ליתן החותם על הפראדוקט שהם כשר.
כששאלתי פיו למה שואל, והשיבתי כי בעצמו
חלילה איננו אוכל משום פראדוקט שלהם, אבל
מאחר שאין שום אחריות עליו כלפי חוץ כמה
שחותם חותמם ושום בן אדם איננו יודע,
מסתפק אולי ושמה שרי לו להיות משניה כי אין
לו פרנסה ושם ישלמו לו בהרחבה רי והותר

השבתי לו חלילה, לא תהי' כזאת בישראל,

מאחר שהוא בעצמו מרחק כל
פראדוקטן של א.ו.ו. ונפשו נעלה בבשרם ופתם
ומכל שאר חתירה שהם נותנים השגחה עליהם,
בוראי ובוראי אסור לו להיות משניה.

קללכו ע"כ, ומזה לא זכיתי להבין דברי עומק רבינו הגדול בספר המלות (ל"ח נ"ז) וז"ל שהוכיחו מהשחית האילנות כשנזר על עיר כדי להלך לאנשיה ולהכאיב לבם וכו' ואמרו יתעלה לא תשחית את עמך ואמר אזהרתי מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות ע"כ, ובהשקפה הראשונה דבריו הם היפך דברי הש"ס וספרי (כ"ד) דהלא אין לך מעולה בדמים יותר מזה, להרעיש ולהכאיב לבם של האויבים, והמלחמה האנגלי שבזמנינו נגד האשכנזים כורה לנו זאת ביותר גם, דכמה וכמה מליון לירה הקריבו והפריחו נגד שונאיהם כדי להרעיש ולהכאיב לבם כנודע, ואח"כ מלאחי (סהדי במרומים) להרמז"ן (במלות עשה ו') כמה שמשיב על הרמז"ס וז"ל וכן בימי המלך להלך לאנשי העיר בהשחתת האילנות שלא יחיו מהם כל זה מותר לא אסרה תורה אלא השחתה בהגם ולשון ספרי לבא מפניך במלך קללכו ולשון הרב (הרמז"ס) במלות ל"ח נ"ז איינו מכונן ע"כ, הרי כמו שהקשתי.

ז) ונלע"ד ליישב דעת הרמז"ס דהוא ז"ל ס"ל מאחר שהגמ' דרש מהפסוק "רק עץ וגו' א"כ דוקא אם קללו כדי להשחיתם בעץ גופו לשום דבר שארץ כגון לבנות ממנו מזרז או סוללות על העיר או נגד השונא וכיו"צ את זה התור התורה, דאין זה השחתה מאחר שארץ ומשתמש בעץ עצמו לדבר המעולה בדמים מהפירות האילן, משא"כ להשחית אילני מאלל באופן שא"ל לנו העץ בעצמו לשום דבר, רק כדי להלך לאנשי אויביו ולהכאיב לבם נבי דעכשו מעולה בדמים הוא להם, מ"מ דרך השחתה היא מאחר שגוף העץ אין צריך לשום תשמיש ומלאכה. והרמז"ן ס"ל דמאחר שע"י השחתה זו דאילן מאלל לזמח לנו רווח עצום, להרעיש השונא, אין לך מעולה בדמים יותר, וממילא לא היו דרך השחתה. וזה פ"י הפסוקים להרמז"ן כי תלך על מלחמה וכו' לא תשחית את עמך לנדה עליו גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות וגו' היינו אפילו אם אחר רוצה לכרות העצים כדי להרעיש שונאיו מ"מ זה הוה דרך השחתה ואסור. והרמז"ן (במלות ו') כתב פ"י הפסוקים עיו"ש ובפ"י הרמז"ן (ע"ה"ת שופטים) תמלא שכל דבריו דשם מתאיימים עם מה שכתב כאן.

ג) ואין להקשות לפי"ז על הרמז"ס מגמ' (צ"ח נ"ח) שמואל אייתי ליה אריסיה תמרי אכיל עשים בכו טעמא דחמרא ח"ל

ישראל נ"י טענצער נ"י מנייהיזל שיש לו בנינתו אילן עושה פרי ועכשיו זה כמה שנים שאיננו נותן פריו בתצורך כמו בשנים קדמוניות רק ועיר שם וזעיר שם ותקנתו עפ"י המבנים לקצוץ הענפים לחם ויבשים עד גוף האילן ועי"ז ישא פירות הרבה אחר שנים ושלש שנים אי שרי או לא.

השבת שרי בכה"ג ואם אפשר יעשה ע"י עכו"ם.

תשובה נחתו אל לבי לעמוד על ענין זה ממקור הדברים ולברר הדיוט המסתעפים מעיקר איסור תורה לקצוץ אילן מחל, כיד ה' הטוב עלי, וזה החלי בעה"ת.

א) כתוב בתורה (שופטים כ' י"ט) כי תלך על העיר וכו' לא תשחית את עמך וכו' כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות כי האדם עץ השדה וכו' רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאלל הוא אותו תשחית וכרת וזנית מזרז על העיר וגו' ודרשין בספרי (שם אות קכ"ט) יכול אפילו מעולה בדמים (פ"י ג"כ אסור לבנות עץ מאלל) ת"ל רק וכו' אותו תשחית פ"י מדכתיב מלת תשחית בל ללמד שמדבר בענין שיש השחתה בכריתה זו, כי שוב יותר כשלא יכרתו שאז רק אותו תשחית ולא עץ מאלל אצל אם אינו תשחית בכריתה זו כי שוב יותר אחר שיכרתו בזה אין הבדל בין אילן מאלל לאילן סרק, ובגמ' (צ"ח נ"ח) איתא יכול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק (ועיין בפ"י התורה והמורה על הפסוק שהכל הולך למקום אחד ועיין בשעמ"ק פירושים שונים בזה) ונפ"י לריכס אנו להבין מה שאמרה תורה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאלל וכו' וזנית מזרז על העיר וכו' משמע דאילן מאלל אסור לכרות עליו לבנות ממנו מזרז על העיר נגד האויב ולמה דהלא אין לך מעולה מזרז מזה, רק אין זה כולם דבאמת דרשין (צ"ח נ"ח) (צ"ח נ"ח) ובספרי (שם אות קכ"ה) רק עץ אשר תדע זה אילן מאלל, כי לא עץ מאלל הוא זה אילן סרק, ופירך הש"ס וכו' מאחר שסופו לרבות הכל מה ת"ל כי לא עץ מאלל, ומתוך דאילן סרק למאלל ע"כ. הרי דבאמת שרי לברות עץ מאלל לבנות מזרז אלא דאילן סרק קודם ואם אין אילן סרק אז שרי גם מאילן מאלל וכן הוא בהדיא בספרי (שם אות קכ"ז) על הפסוק לבא לפניך במלך הא אם מעבדך לבא מפניך במלך

ליקון ע"כ, והקשו בתוס' (שם) דליך אמר דבר"ח לר"י אלא לא קיינא, ביינו דס"ל דאסור לקון, דבנא"כ דודאי לא היה יכול לומר אלא לא קיינא, דבא מזיק לחצירו (ועיין לקמן מה"ר הרמב"ן), אלא ודאי ס"ל דאסור לקון דבנא"כ, ובה אמרין (בב"ק ז"צ ע"א) גבי הבהו דיקלי דמכשוי צנופי הוו, דקאמר למחר אייתי לי מקורייכו, אלא משום היות גפנים שרי לקון דקלים והתוס' נדחקו ליישב קושית זו כמו שכתבו האחרונים (עיין בחשו"י יעב"ן ח"א סי' ע"ו) ומה שחיר ביעב"ן עוד יותר דחוק ולא עוד אלא שחמיה הוא כמו שכתבו הגאונים בשו"י חיים שאל (ח"א סי' כ"ג) ובחשו"י חסרת ש"י (מבד"ח סי' קס"ה) אצל לפי מה שכתבתי א"ש דהלא כאלו לא היה רבב בר' חנן לר"ך לדיקלא כדי להשתמש בו לשום מלאכה ותשמיש, וגם הדקל בעלמו לא היה מזיק כלום (רק הַפְּסוּרִים דיתבי עליו עיין בגמ' (י"י), לכן אמר אלא לא קיינא דלאו ס"ל דבנא"כ אסור לקון ובספרת הרמב"ם, אצל ר' יוסף ס"ל דמאחר שעי' הדקל מחכוך היות גפנים שבים משולב דמיום הרבה מדקלים, דודאי שרי לקון הדקל דלא היה מחסר דעת הרמב"ן, ועיין בחו"ה הרמב"ן חירן נכון על קושי' החוס' [ואח"י נדפסו חו"ה הרשב"א ורשב"א ועיין בדבריהם].

(ה) **ואחר** כל הכתוב בזה י"ל דמוחר לקנא חילן מאכל לנורח סוכה או עני מזהב דכל אשר לאדם יתן צעד גפשו ויודאי לנורח מזהב משולב דמיום נקרא, אצל רק למחצית סוכה ועני מזהב וכיו"צ שגוף האילן לרובים להמחצית ועם עני האילן נעשה המזהב, אצל לעקור אילנות טובות כדי לבנות במקומן ביה"כ או מקוה וכיו"צ שאר דבר מזהב, והעלום בעלמון לא יתנו צנוף הצנין ולא יהיו משתמשים למחצית גופה אסור לדעת הרמב"ם, ולהרמב"ן שרי, דכבר כתבתי לעיל דלהרמב"ן מאחר שמשולב דמיום הוא, אפילו אלו ס"ל גוף העלום, לא מקרי הקצילה השחתה אפילו אם רק עניינים לדדים מחכוך ריווח והללחה משולב דמיום מפירות האילן, אם כן לדבר מזהב שפ"י השכל הישר לכל בר ישראל משולב דמיום הוא (כמו שכתב ביעב"ן ח"א סי' ע"ו) שרי בכל ענין, ולפ"ז מה שכתב הרא"ש (ב"ק ז"צ) וז"ל (אחר שהביא מעשה דשמואל ור' חסדא הני"ל) וכן אם היה לר"ך למקומו "גראח דמוחרת" עכ"ל, ופסק כוחיה הע"ז (י"ד סי' קע"ו) סק"ו) והכנסים ע"י החור"י (סי' קל"ה) ורוב מניין ורוב צנין של האחרונים כמו שכתב הגאון

מאי האי ח"ל צנין גופני קיימי אמר מכשוי בחמרא כולי הכי למחר אייתי לי מקורייכו ר' חסדא חזאי חאלי צנין אמר ליה לארסיס עקריכו גופני קני דקלי דקלי לא קני גופני מ"כ, ולכן שרי לקנא משום דמשולב דמיום והלא לעיל אמרין אפילו דהרמב"ם דביתר דמשולב דמיום לא מהני רק כשנר"ך להטען עלמו לשום תשמיש או מלאכה, משא"כ אם ח"ל להאילן כלל אעפ"י שמשולב דמיום יותר ממה ששוב פירות האילן, אם קנאו דרך השחתה היא ואסור, אי"כ האיר החיר שמואל ור' חסדא לקנא האילן משום ריווח של הגופני מאחר שלא היו לרובים להטען עלמו כלל, וממילא דרך השחתה היא, זה לק"מ דמאחר שהאילן מפסיד ומשחית להאדם דבר ששוב לו יותר מהאילן זה, אז דודאי בכל גווניו שרי, דדודאי משולב דמיום נקרא, ושרי לקנאו, וזה נראה ברור, ולכן ס"ל להרמב"ם דפסיר אמר בספרי "הא אם משבך לבא מפניך בתמור קללה", פי' אם מחמת אילן אי אדם יכול לבא בעיר קוללכו (זית רענן על ילקוט שמעוני פ' שופטים אות ל"ו), וזה הו' כמזיק, דבנא"כ האילן להם לאבן נפק ולא לחיים, ולכן דודאי שרי לקנאו ולק"מ על הרמב"ם מהספרי ועיין ג' ג' שגוף של הרמב"ם (פ"ו מה"ל מלכים כ"ו ח' ע"י) שדבריו מכונים לדבריו ולא קשה קושי' הלחם משה, וכמדומה שגשגם מהלחם משה דברי הרמב"ם (בפסח"ט שביעית פ"ד מ"ו) עיי"ש וצ"ח"ש (שם) ובתוס' ברכות (ל"ו ע"ב ד"ה חין) (ומה שכתב הכסף משנה והלחם משה שהרמב"ם מחולק בפירוש הגמ' עם רש"י ורמב"ן לא זכיתי להבין כלל דמנא לכו, הלא כל הדיונים שכתב הרמב"ם בזה מלכים שם מנורח הוטע דגמ' צ"ק גם עפ"י פי' רש"י ועיין בפסח"ט שביעית שם ותפסתי בספרי' מפרשי הרמב"ם ולא מלאחי גם לאחד שהעיר בזה עד שדדך מקרה טבור בזה לידו תשו' שו"מ (מבד"ח ח"א סי' כ"ח) ושם מלאחי צנוף החשובה שניה דברי הכ"מ והלח"מ צ"ע מחמת קושיא זו, ועיין עוד בחשו"י חו"י סי' קל"ה שנתקשה בדברי הכ"מ).

(ד) **ועפ"י** הדברים דלעיל חירולא קושית החוס' (ב"ב כ"ו ע"א ד"ה אלא לא

קיינא) דאיתא בגמ' (שם) רבא בר רב חנן הו' ליה הבהו דקלי אמינא שדרסוה דר' יוסף הו' אחרו ל'פורי יתבי דקלי ונחתי צפרדסא ומפסדי ליה אמר ליה (ר' יוסף לרב"ח) זיל קון ובר' ח"ל (דבר"ח לר"י) אלא לא קיינא וכו' מר אי ניחא ליה

יותר גדול מדיקלאל שרי לנטוע גפנים במקום שהיה כבר נטוע שאר איילנות משום דגופני קני דיקלאל וכוהו מעולה בדמים, אבל במקום שהיה כבר נטוע גפנים בודלאי חסור לנטוע שם דיקלאל ולעקור הגפנים דדיקלאל לא קני גופניו וכוהו מפסיד וממילא הוה השתחא גמור, דאם תפרש כן אז קשה למה כתב הרא"ש, ה"ר"ה דמורה, דכלל זה מפורש בש"ס דשרי לעקור דקלים ולנטוע במקומם גפנים משום דגופני קני דקלי" וכוהו מעולה בדמים, א"כ לנטוע בית במקום דיקלאל ג"כ שרי דבית קני דקלי ודקלי לא קני בית" כ"ל. אבל ראייתו להל"ל (ה"שן סי' מ"א) שנשאל מאחד שהיה לו כרם מגפנים ואילן אחד שגדילין בו אגוזים גסים עומד בין הגפנים וענפיו ושרשיו בין הגפנים ומזיקים אותן, האם רשאי לעקור אילן זה או לא, ומתפלל בזה הרבה למעלה היתר לזה, ובסוף כתב ח"ל אבל מ"מ מהא דר"ח יש שפיר להביא ראיה דשרי לפינוי בסתמא רק שיטע גפנים במקום שהיה כבר נטוע אילן משום דשבת של גפנים הוא יותר משבת של שאר איילנות פירות ושרי שהרי ר"ח לוב לעקור תאלי משום דגופני קני דיקלאל דיקלאל לא קני גופני ופרש"י מדמי ביין ויבולין לקנות הקדמות ואלי דקלי לא קני אין שבתן עולה אלא לדבר מוטע הרי דלא חלי הטעם משום דמכשיו לגופני אלא משום דלר"ד למקומן של תאלי לנטוע תמורתם גופני לכן שרי וכן פסק הרא"ש (שם) דאפילו אם א"ל אלא למקומו דמורה לעקור לכן בנד"ד דרובה לנטוע במקום אילן זה גפנים ודאי שרי ומכל שכן דידוע הוא דמזיק ממי גפנים בלא"ה מחמת ללו שהוא גדול ומתפשט למרחוק וכן שרשיו יונקים למרחק ומכשיו לגפנים ודאי דשרי למועקריה עכ"ל, הוה חף שהרא"ש לא היה מפרש דברי ר"ח כהל"ל כמו שהוכחתי לעיל ופי' הרא"ש א"ל בפשיטות גם בדברי רש"י כמובן מ"מ דברי הל"ל דפחת ושי' ודיוו דין אמת ורית ה' דיבר בו ופלא על האבני דאק (חיו"ד סי' מ"ב) שנשאל בענין זה בשדה ניר ואכלו אילן ומפסיד להזרעים מחמתם מחמת השרשים המחפזלים וגם מעבד הכלי מחרשם וגם הכל מזיק הרבה להזרעים אי שרי לעקור ולא נחשור הרא"ש כ"ל ותשובה על שאלת האבני דאק היא דקני האמה דאק עם דברי מבר"י באבאן שאביו אבאן ודוק היעב דצבריו כי מאירים כספירים. (ועיין מנחות פ"ה א' רש"י ד"ה ולא מצית האילן ורש"י כח"י שם, ומנחות פ"ה ב' רש"י ד"ה ולאמן מה וברש"י בת"י שם). ומנחות (פ"ו ב' במשנה).

חיד"א ז"ל בספרו חיים שאל (ח"א סי' כ"ב וב"ג), אז רק לפי דעת הרמב"ן אבל לשיטת הרמב"ם חסור הוא. ואין לומר דגם הרמב"ן לא החיר רק בשעת מלחמה לנזק רבני דכיו מלח (דמלחמה שזכר חורב צ"י שופטים שם הוא מלחמה רשות עיי"ש בתפרשים וינקוט שמטיו שם ובתש"י חיו"י סי' קל"ה) אבל שלא לנזק מלח חסור זה אינו, מאחר דהסבירא היא לשיטתו (הרמב"ן) שכלל אופן אם נומה לנו מהבשתה של אילן מחלל ריווח והללחה, שרי לקלל ולא הוי השתחא אם הריווח הוא מעולה בדמים מפירות האילן, ממילא לא שגא (ועיין בתש"י בית יעקב סי' ק"מ ובתש"י תשורת ש"י מבר"ה סי' קס"ה ועיין בשערי דעה יו"ד סי' קט"ז סק"ב ובש"ת בנין ליון ח"א סי' ס"א צ"ה). ועפ"י יפה עשה הרא"ש שכן, וכן אם היה לר"ד למקומו "הרא"ה" דמורה, ולא כתב וכן אם היה למקומו מותר, דבמלחמה מגמר דב"ק אין ראייה כ"כ דשרי, דכיו זה מוכח (מש"ס) דאף אם א"ל לנו גוף האילן שרי לקלל אם הקליה בעלמא מעולה בדמים הוא לנו, אבל זה דוקא כשהאילן מזיק ומפסיד לשאר דברים אבל לא כשהדקל בעלמא אינו מזיק כלום ורק לר"ד למקום שהאילן עומד. וזה מדוקדק ביעב בלשון הכהש"ן (הקטן סי' שס"ט) שכתב וזה לשונו לקון אילן "המזיק" לבית מותר כדאיחא צ"י החובל שמואל אייתי וכו' הרי דיקור וכתב אילן "המזיק" והכש"ן כתב הר"ש בר לזוק מפי המכר"ם מרעונברג שהיה רבו של הרא"ש ולכן כתב הרא"ש "הרא"ה", וכן מלאחי להג"ק בעל הדיב משב (יו"ד סי' ל"ז) שכתב כן מדעתו ולא הזכיר שר החורב את הרא"ש ואת הע"ז והדבר חיוב רב, ואח"כ ראייתו לנכדו הגה"ק בעל אבני דאק (חיו"ד סי' מ"ב) שהתפלל בלחמה על זקינו הגי'ל בזה. וי"ל לפרש גם ממשך ד"ר חסדא הכי, ר' חסדא חזא תאלי בן גופני, אמר ליה לאריסיה עקרינהו, גופני קני דקלי, דקלי לא קני גופני ע"כ, והכי פירושו, ר' חסדא חזא האי תאלי בין גפנים שלו, והתאלי היה מזיק בגפנים ע"י ענפיו ושרשיו המתפשטים לכלן ולכלן בין הגפנים, ולכן אמר לאריסיה עקרינהו, וב"ת חיו"י יעקרו הא חסר לקלל אילן מחלל, ע"ז מתוך צורך ד"ר חסדא גופני קני דקלי, דמהכאן שמפסיד אנו ע"י הדקל יכול לקנות דקלים, אבל מדקל אין אנו יכול לקנות גפן כמה בדקל מזיק לי בדרם שלי, וכוהו ממילא מעולה בדמים ושרי לקלל. ואין לפרש דברי ר' חסדא גופני קני דיקלאל דיקלאל לא קני גופני סתם, דמחמת דכשנה של הגפנים

סימן קלד

המשך לסימן הקודם

(ו) **ועתה** ראיתי לרבינו הגדול מנחם הכה"ם (חור"ד סי' ק"צ) וגם בחשו"ו (סי' קל"ה) שחשבונו מסביר שבעליות (אות ז') ח"ל הכה"ם: והנה בודאי קרא דלא תשחית דגבי מזור דמירי "שליך לקורות האילן לבנות ממנו מזור" אותו תשחית דאי אפשר לבנות המזור בלא קליפה, אבל לצורך מקומו לבנות מזור על מקומו מזה לא מיירי קרא, וי"ל דה"ל לא הותר לקצוץ כלל וגו' והאריך צ"ח מאוד ולבסוף העלה, דמ"מ הדיון עם הרא"ש והע"י ושרי לקצוץ דיקלל אפילו רק צריך למקומו לבנות תחום, גם שעיפא מדיקלל, אך אם אפשר למיעקר עם שריכו וקרקע וגם עפר עמהם שיכול לחיות ממנו ולנוטעם במקום אחר אסור לקוללם ע"כ. (ועיין בשאלות וע"ן ח"א סי' ע"ו וח"ש ח"א סי' כ"ג) ובתוך החשבה הביא הכה"ם קוש"י. הכי הרמב"ן (ב"ב כ"ו) דליק אחר רבא ב"ר"ה לרבי יוסף אלא לא קיימינא וכו' משנת הסודים הוא שמוקף תבין ולא צ"ע למיקלל ולפי מה שכתבתי ח"ש ד"ל דרבא ב"ר"ה ור"י נחלקו בפלוגתא שבין הרמב"ם והרמב"ן שכתבתי דהלא כאן האילן צעננו לא היה מוקף להגפנים (רק הטיפוסים והוא רק גרם החק עיין ברא"ש נמוק"י ושר"ע חור"מ סי' קנ"ה) וגם לא היה לר"ה לרבא ב"ר"ה האילן לשם תשמים ומלאכה ולכן אחר אלא לא קיימינא דס"ל בהרמב"ם דלעיל דבבב"ג אסור לקצוץ אבל ר' יוסף ס"ל בהרמב"ן דמאחר שהדקל מוקף להגפנים ויהי צאחה אופן שיהי' והגפנים יותר עדיפא מדקלים חו לא היו הקליפה דרך השחתה ושרי לעקרו וא"כ שפיר אמר ר' יוסף לרבא זיל קון והביע לו דאחא לא קיימינא דלדידה בבה"ג אין לקצוץ שום אילן מאכל (עיין לעיל סוף אות ד').

(ז) **שוב** ראיתי שיש ראייה עמומה שלדבר מזוה שרי לקצוץ אילן מאכל אפילו אם לא ישחטם בעץ האילן להמנוח (ובדאי רק כשא"א לעשות זה באילן סרק) כמו דליחא בנדרה רבא תרומה פרשה ל"ה סימן ז' ועשית את הקרשים למשכן עני שטים עומדים למה עני שטים למד הקב"ה דר"א לדורות שאם יבאש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות אומר לו ומה ממנה"ם שהכל שלו כשחמר לעשות משכן אחר לא הביא אלא מאילן

שאינו עושה פרי אחס על אכ"ז עכ"ל והיינו משום דאפשר בעני שטים אבל בלא"ה בודאי שרי כמבואר ממחנ"י (ב"ב כ"ד ע"ב) דתנן מרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה ובחורב ובשקמה י' אמה וגו' עיי"ש ומדחק מרחיקין את האילן סחם משמע אפילו אילן מאכל ועוד חרוב ושקמה חלילות עובות הן (עיין בבב"ב משנה הל' מלכים פ"ו הלכה ח' ובחפ"י ב"ב פ"ג אות ס' וס"א ודבר זה נעלם מהבית יעקב סי' ק"מ ודברי החוס' צ"ב דף כ"ו ע"א ד"ה ואחא במה שכתבו וי"ל דאויכא לאוקומי באילן סרק, תמורה"ס הלא במחנ"י איחא חרוב ושקמה שהם אילני מאכל, ומה שכתב החורח חיים להוכיח שהם אילני סרק כבר תמה על דבריו החיים שאלו ח"א סי' כ"ב וכ"ג עיי"ש היעב מה שכתב (צ"י דברי החוס') ועטם הדבר למה מרחיקין האילן מהעיר מפרש"ה (שם) משום נוי העיר שני הוא לעיר כש"ס דרחה פנוי לפניה, ולכן צריך לקוללו משום תפארת ארץ ישראל (דדן זה לא שייך ואינו נוהג רק בלא"ה כמו שכתב הנומוק"י שהוא הלכתא למשיחא ועיין בחי"ע פ"ב מ"ו ובש"ך סי' קנ"ה סק"צ בחו"מ) הרי לך משמשים נוי ח"י שהיא מזוה (מזוה יסוד ח"י) מותר לקצוץ אילן מאכל (א"כ לא היה להלכתא למשיחא דנפ"מ רבה גם לדיון בזה"ל למילף מזה דלצורך מזוה שרי לקצוץ אילן מאכל ובבב"ג לאו להלכתא למשיחא הוא כמבואר מחוס' יומא י"ג ע"א ד"ה הלכה כר"י), אלא לכאורה מזה יש ג"כ סתירה לדבר (אות ז') בדעת הרמב"ם, דכאן באילן שהוא בתוך כ"ה אמה לעיר ח"י לגוף העץ לשם מלאכה, דהא אפילו צ"ע צריך לעקור האילן כדאיחא בגמ' (שם), דאמרין לו קון, וגם האילן אינו מוקף כלום (ומה שאינו מרחב פנוי לפני העיר ע"י האילן אין זה בכלל מוקף רק בכלל מונע נוי העיר, ולא דמי כלל להא דאמר הספרי אלא משכבך לצד בנדרה קלל, ואמרנו דזה היו מוקף אלא בכלל מונע דהחיותו כש עולם ואין להאריך) ועב"י שרי לקלל, אעפ"י שהיה אפשר לחלק דמשום מזוה שאינו, אין זה כלום כמו שכתבתי לעיל, ועוד הלא גם דברי הרמב"ם במקום מזוה נאמר, להכות חויביו שהוא מזוה גדולה (אעפ"י שהפוסקים במלחמת רשות איירי כדלעיל) ויכרת השם העוב אוחס במהרה יב"ר.

(ח) **ע"כ** נלמד"ד דגם הרמב"ם לא אסר לקצוץ אילן מאכל אפילו אם ח"י להטען ע"מנו, וגם אם אינו מוקף האילן כלל, דרך בדרך השחתה אסרה חורב ולא כש"ס שום תועלת המעולה בדמיו,

שייחתי מעמון ומואב וכל עץ טוב וכו' או דיש להעמיד הגירסא אולי יוכל וכוונתו כן דרוקא אס משחית העץ מאכל לנורח מאור מותר דהוב כמעולה בדמים שלריך העצים לעשות מאור ושבת מרובה על ההיקר ולכלית ההשחתה שלריך להעלים אצל אס צאו להשחית סביבות העיר לפסוק חיותם למען יערכו להפשט למרחוק להחיות נפשם ומחמת זה אולי יבששו אותם דעיקר התכלית להשחית הפרי אשר היא להחיות נפש האדם אסור כ"ל וכבר נפלאות היה צעני מימים ימימה על אשר אינו מצואר הדיון הוא בשורש ותל"מ עכ"ל אות צחות (והשתתף כי אין הספר תורה הוא ומלא ציד כל אדם) וכל דבריו תמוהים צעני דמה שיחס שיטה זו להרמב"ן זה אינו דכן דעת הרמב"ם (כ"ל אות ז) אצל הרמב"ן שפתותיו צורר מלנו במאור ו' (כ"ל) דשרי גם זו, דזה לשונו (שם) וכן צימי המאור להצר לאגשי העיר בהשחתת האילנות שלא "יחיו" מהכל זה מותר עכ"ל, הרי לך היפך דברי האהל אברהם ומה שבי' וכבר נפלאות וכו' אינו מצואר דין זה בשורש, חסיד והלא במחבר וצבור אינו מוכר דין זה דאיסור קילת אילן עושה פרי כלל וכבר כתב בע"ז (יו"ד סי' קט"ו סק"י) ותמכתו שצטור לא הביא דין זה בשום מקום (ואף שצטור"מ סי' הל"ל מוכר צטור בקולור, מ"מ אף תמה בע"ז כמובן רק מה שבי' בשום מקום קשה קלת) ועוד מה ענין זה לצא בשורש מאחר שאין שום נפ"מ לנו כיון שמפחירים אחריו בין העמים וחוסים תחת ממשלת שוים. ושם כוונתו צד שיהא מצואר באופן שיהיה שייך גם צוה"ז ומ"מ דברי האהל אברהם צמח שהוא דחוק למח אסור להשחית פירות האילן אפילו כשם לנו צוה ריווח עולם נכון ויהיה לנו טעם לשיטת הרמב"ם שהוא כן כמו שכתבנו לעיל, ומקום הניחו לי אצותי להתגדר בו.

סימן קלה

המשך לסימן הקודם

(י) **ועוד** ר"ל לומר דבר נכון וצב"ח צפ"י פלוגתתא שבין רבא צ"ח ולרי יוסף ויהא ממילא מיושב קוש"י התוס' וכת"י רמב"ן (כ"ל) וכו', ודבצ"ו (ח"א סי' קי"ט) נשאל, שמעון נעט בגינתו אילנות חדלים פירות, ושאל מאפלת לחלומות ביתו של ראובן, וראובן מוחה בו שיקון אילנותיו, אי מחייב שמעון לקרן, ומשפיל

ויהי באופן שיהיה, כדמוכח מלשון הרמב"ם (ה' מלכים פ"ו ה"ח) שכתב סתם אצל קולאין אותו וגו' או מפני שדמיו יקרים ע"כ, משמע דאס מעולה בדמים בכל גיווגא שרי וכמו שכתבתי לעיל (אות ז) אליבא דהרמב"ן (ומ"מ תירוצו על קוש"י התוס' וחי' הרמב"ן ע"פ פ"י פלוגתא דרבא צ"ח ורי"י במקומו עומד דרבא צ"ח היה ס"ל כן כמו שכתבתי לעיל ואס הקושיא ממתינו צ"ב כ"ד ע"כ הבי' י"ל דרבא צ"ח לא היה מחלק צאמת בין חזיק ובין מונע וגם י"ל בדמיון מלוא גם הוא היה מותר יותר מדבר רשות וכתשו' תשורת ש"י סי' קס"ע מהד"ת ולא כמו שכתבתי אני לעיל שאין להלק (וכא דאס הרמב"ם בספר המצות (ל"ח ר"י) להשחית אילנות כשנאר על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב לבם, אטע"י שאין לך תועלת גדול מזה, לקצין אילן להשיג אצל האויב דבר זה, כמו שביארתיו לעיל (אות א') בארובה וכמו שמציין כל שכל הישר, משום דס"ל להרמב"ם דעל זה הקפידה התורה שלא יקצין אס אילן מאכל כל העיקר וסוף התכלית היא רק "להשחית הפירות" ויהי באופן שיהיה ואף שיהי' זומח לנו מזה ההשחתה, הלאה ביותר גדולה (ופי' לזה אפשר לומר עפ"י דברי הראב"ע שס על הפסוק כי האדם עץ השדה הוצא דרמב"ן שם עה"ת), והרמב"ן חולק ע"י וס"ל דאפילו אס כל כוונתו להשחית רק הפירות, ואי ג"כ שרי אס ההשחתה היא תועלת יותר גדול מדמי הפירות כגון להרעיש השונא ולהכאיב לבם, דכל זמן שזומח לנו תועלת והלאה משקירת האילן, אין זו השחתה רק תיקון (וסבירא זו איננה חדשה וכבר היתה בעולם עיין צריטצ"א מכות ג' ע"ב על מה דאיתא שם הפותח בית הלאר צבת חיוב דחייב משום מתקן וכן מצואר צרמב"ם פ"י ה"י מהכלות שבת וע"י שם צב"ה וכסף משנה ועיין משנה ברורה ה"ל שבת סי' ש"מ ועיין תש"ו אחרונים ופטר תש"ו מהרש"ם לענין השחתת זרע לנורח צדיקה שסובב ג"כ על יסוד סברא זו שעתה משחת לתקן אח"כ ואין כאן מקומו להאריך בזה).

(ט) **ועתה** הט אצק ושמע ופקח עיניך ורחא דברי תש"י אהל אברהם (ס"סי מ"ו מהב"ה ר"א שאג והשאלה שם היתה ממש כשאלת ה"ל"ש שהצחתי לעיל והבאון בעל אהל אברהם החיר לעקור האילן העומד בגפנים) וז"ל ודברי הרמב"ן (עה"ת פ' שופטים) יס צבס ע"ס וז"ל אולי לא יוכל לה יעשו כן לנקמה בדברים שא"ל למאור, וסוף דבריו מוכרחים לזה שמסיום כי צטטנו וכו' וכן מה

דזה אינו דרבה ב"ר"ה ס"ל דלי אסור לקלון משום שאין מזיק לו האילן כלום ורק לר' יוסף שרי משום דמזיק האילן לעצים שלו.

וע"ז זה יהא מיושב קושי' הגאון בעל שו"ת ריב"א (פאקס חא"ח סס"י י"ז) כמין חומר, וז"ל (הריב"א שם) ובהא אין ספק בדבר דמי שנוגע חומרא בדבר א' משום דחושש לדעת האוסרים דאסור להושיע אותו דבר למי שסומך על המחזירין כגון המונע לעשן עבק ביו"ט דדלמא העיקר כמחזירין דזה אסור לו לתת עבק או מקערתו לאחר לעשן זו ביו"ט כיון דלדעתו אסור ועובר על נפ"ע וק"ל לפי"ז גמרא ד"ב (כ"י ע"א) דאמר רבא ב"ר"ה לר' יוסף אגא לא קיינא אהי ינחא נך זיל קון וקשה לרב"ה דסבר דאסור לקון איך הניח לר' לכוון לתוך שדכו לקון זלג"ע עכ"ל, ולפי מה שהעלה דרב"ה בעל"ל דלר' יוסף שרי לקון האילן, לפי שזיק לו בין גפניו, ורק לעצמו ס"ל לרב"ה שאסור לו, לפי שאין האילן מזיק לו כלום, א"כ הכל על מקומו בא בשל"י וזה כפחת ופרח ביושב קושי' הגאון הריב"א לפי סברתו (ועיין לקמן) אות י"א שם דפשיטא ליה לריב"א הוא עדיין נפ"ג וכמעט ברור הדבר (להיפך). ולחזו אינו מחזיק להוכיח, שאל יעשה אדם לומר, עשיתי דמיוני, במה שהעלה כהן ולעיל לפרש פלוגת רב"ה ור"י בלופנים שונים, והכל מלקוחות מפורשת בש"ס, דרב"ה ס"ל דסגי להרחיק דקל מגפנים ד' אמות, ור' יוסף ס"ל דרק דקל דקל אהי גפנים גפנים סגי ד' אמות אצל אילן גפנים בענין עפי, דזה נק"מ בדאמת מתחילה סבר רב"ה דסגי ד' אמות לאילן אף אצל גפנים אצל מאחר שסבדי לו ר' יוסף דזה אינו, דאילן גפנים נחזר עפי הורד לו רב"ה לר' יוסף ועיין בחי' הרמב"ן (עיו"ש בחש"ח ח"ס הגי' אות ו') וא"כ ע"כ מה שלא רנה רב"ה לקלון דיקלו טעם אחר אית ליה בגב' וזה בחזית לפרש והוא פשוט וזאת לירך לומר גם לחי' רעק"א (שהבאתי לעיל) ועיין ברא"ש (ד"ב שם) ובכסף משנה (הל' מלכים פ"י ה"ח) שכתבו בענין אחר.

ויא' ועכשיו אבד מה שכתבתי לעיל (באות הסמוך אות י') על דברי הריב"א, במה שבי' דאין ספק אצלו שמי שנוגע באיסור דברו וחצירו מיקל אסור להאסור להושיע להבמילך דבר זה מאחר שהמושיע ס"ל דאסור, שאינו ברור, וכמעט ברור להיפך, והוא בדחולין (מ"ד

השכ"ז) אי יכול או מחוייב שמעון לקלון האילן מאחר שלעצמו אין האילן מזיק, ובעלה דחייב שמעון לקלון ק"ו, משום בחקו מותר לקלון כ"ש משום החק דלחריגה, דמה דעלן סגי לחצרך לא חצבד ובהיא ראה גמרא (ד"ב כ"ו) דא"ל ר"י לרב"ה זיל קון ואין כר"י קו"ל (כמו שכתב הרא"ש) וכ"כ הרמב"ם (פ"י מהל' מלכים ה"ח עיו"ש ב"מ שם) ועפ"י ז"ל פרפרת נאה דבזה פלגו רבא ב"ר"ה ור"י דרבא ב"ר"ה ס"ל דכ"י שזה אמת שאם אילנו של לחזון מזיק לשמעון שרי לקלון האילן מק"ו ולעיל שכתבתי מהשכ"ז, אצל רק לשמעון שרי, דלו הוא האילן מזיק, ולא ללחזון שאין מזיק לו כלום, ולכן אמר דכ"י דשרי לקלון האילן אגא לא קיינא, דלו אין האילן מזיק, ולכן אם אחר רונה לקלון, אמר אי ינחא ליה לקלון, ומא דחנן במתני' (ד"ב כ"ד ע"ב) קון משמע שהבב"ב קלון, אין זה קושיא דהלא גם לעצמו מתקן ווי העיר, וכ"ש לפי מה שבי' הירושלמי (ד"ב פ"ב ה"י) דעס שמרחיקין בחילנות מן העיר כ"ה אמה הוא משום ששומד ומאפיל, היינו שעי' עפוי המרובים לא יוכלו קוי השמש לזרוח לתוך העיר יעיר"ש, (וא"כ לפי הירושלמי יש נפ"מ גם לז"ז שמכאן מבואר דמה שהאין מאפיל על חלוני שרי למיקלייכו ופלג על הח"י הניל שלא נחשורר מהירושלמי במה שהעלה דשרי לקלון אילן מאכל אם הוא מאפיל אור הבית, ובשכ"ז מלחית בלחית שהעיר מהאפיל הניל) דגם לו מזיק האילן, ועוד י"ל דרבא ב"ר"ה ס"ל דבמקום מזה לנ"י א"י שרי לקלון אפילו לאחר, למי שאינו מזיק הדקל כלל ג"כ, וגם י"ל דרב"ה ס"ל לשון "קלון" לא קאי דוקא על הבב"ב רק אדעלמא וכן יש לפרש מתני' דנקמן (ע"כ כ"ה ע"ב וכו"י ע"ב) עיו"ש, אצל מהב"ם (ד"ב כ"ד ע"ב) מבואר דבבב"ב לירך לקלון האילן דאמרין ליה "קון", ומ"מ יש חילוק אחר ג"כ בין אם האילן מזיק או רק הבלפירות מזיקים כמבואר לעיל בצריכות ודוק' היטב, אצל ר' יוסף ס"ל דגם ללחזון שרי כיון דאילנו מזיק לאחרים ולכן אמר ליה לרבא ב"ר"ה זיל קון ויחייב קושי' הכתוב דכ"י דשמואל אמר לעבדו למחר אייתיני מן מקורייכו הוא שפיר אמר כן דהאילן היב מזיק גפנים שלו משא"כ במעשה דרבא ב"ר"ה ור"י וכן שפיר אמר רבא ב"ר"ה לפי שיטתו דאגא לא קיינא וא"כ ראייתו בחזק' רעק"א (ד"ב פ"ב אות י"ז) שנחשורר קלת מזה, ובזה מיושב גם קושי' הרמב"ן (שהבאתי לעיל אות ו') דכי מדה חסידות היא לומר אגא לא קיינא במקום שחזק לחצור,

בהחלט, וע"כ מה שהוא מחמיר הוא מכה ספק מאחר שיש הרבה גלושים שרי תורה שאוסרים (הכנה"ג סי' תר"ח בהבנה"ג ב"י קרבן נחנאל ספ"ב דבינה חיי"א כלל ז"ל סעי' י"ג ועוד), וא"כ למד לא יבא שרי לו להבטיח ולתן מקטרתו למי שסומך על המעשים, ועוד שהחילוק בעצמאיתו ברור להמעיין בדברי רש"י (חולין ז"ע ט"ז) ובכ"ז. ועתה מלאה נב"י ה"ל נדה סי' קפ"ב בד"ה ומה"ש ואם ניתנת וכו' דכחז ואפשר דאי הוי נשי לה מיינה אורווי נמי הוי מורה דלאמנה, ולפי ה"ל בודאי היה מורה כן דלאמנה כמו שביארתי. (ועיין בתשרי צית שפרים חור"ד סי' ר').

ומסתכל בייחתי בתורת חיים (ב"ב כ"ז ע"א)

וראיתי אור ח"ל חנא לא קייאנא דאמר רב וגו' תימא כיון דאיסורא וסכנתא הוא אחאי ח"ל דבר"ח ל"י יוסף מר אי ינחא ליה ליקוק, וכו' שרי ליה לר"י למיעבד איסורא או מלחא דסכנתא, דחמירא מאיסורא. ותי' דכתיב אמר רבא בר"ח חנא לא קייאנא דסכנתא ל"י דמאחר שהדקל רחוק מהנפנים ד' אמות חו לא מקיזי וסגי בהכי אפילו צאינן לנפנים, ולכן אסור לי למקצה, חנא מר אי ינחא ליה ואית לך דך סכר, דצאינן לנפנים בני עפי, קוק דלפי סכנתא נכא לא איסורא ולא סכנתא עכ"ל, הרי שמחללה הקשה כהריב"א וצטוף העלה דשרי לר"י מאחר דהוא ס"ל להחיר וכמו שכתבנו אנו בחיוב השני על קושיא הריב"א, ופלא על הגאון הגדול בעל ריב"א שלא עיין בס' תורת חיים במקומו. ועל גוף סכנתו כבר השבנו למעלה, וסוף דבר הכל נשמע ועדרי הריב"א מרפסין איגרי. וגם דברי השע"מ ה"ל אישוע פ"א ה"ב ד"ה שוב אח"י רב צא וכו' שהביא הכת"ם (א"ח"ס סי' ס"ז) ז"ע, ועכשיו לא עיינית בשע"מ רק מה שהביא הכת"ם (שם) ועתה ראיתי בתשרי כתב סופר חור"ד סי' ע"ז שבהרץ בענין ייזון הריב"א והעלה בראיות להחיר מכה שמי ראיות שכתבתי אנו ועוד האריך והביא כמה ראיות ממקומות שונים דלא כהריב"א, ועיין בדרכי השו"ב (סי' קי"ט אות מ"ח) שהביא דברי הכת"ם ועוד ספר ספריו אחד שכתב ג"כ להחיר הכת"ם עיי"ש.

(י) והאמת חניד ולא אכזה שזה זמן רב ערים

ידענא מדברי התורה חיים שער"מ ריב"א והכת"ם פלפלתי עס רב גדול אחד יושב על מדון, כגון פה בנביחיל מתמירים כתשרי

ט"צ) איחא היה פסוקה בהגדרת דחא לקמיה דרב, ורב היה מחמיר ואוסר ברוב עובדי, ולדידיה היה בהמה זו אסורה, ולכן שדריה לקמיה דרב"ח ויהיה בודק ברוב חללה וממילא בהמה כשרה וכן איכא דכוותי לקמן (חולין ז"ע ט"ז) כי אמו לקמיה דרבי אמי ואכלה היה השאלה אסורה משום דס"ל יש בגידון בנ"ע, משדר ליה לקמיה דרבי צ"ח דמורי צח להחירא משום ריב"ל וליה לא ס"ל היינו ר"א, הרי משורש דשרי בהכ"ז מאחר שיש להחמיר על מי לסמוך אפ"י שהמושיע אינו סומך לעצמו על המחמירים, ולכאורה יש ליישב דברי הריב"א שמכאן אין תיובתא לדבריו דהוא ז"ל דקדק וכתב וקשה לרב"ח דסבר דאסור לקון איך הניח לר"י, לנכנס לתוך שדהו לקודי' היינו דשע"מ רב (חולין מ"ד) ור' אמי (ז"ע שם) שפיר שדרי לקמיה המחיר משום דלא מה שהיה שייך לדידהו נתנו לאכול להמחיר, משא"כ כאן הא"ך הניח רבא בר"ח לר"י לנכנס לתוך שדו ולומר לו זיל קון ונספות בידים דבר שהוא אסור, חנא אחר העיין אין זה כלום דאם ינחא כהריב"א שיש איסור לפ"ע (בדואי רק איסור דרבנן) ליתן ולהושיע להמחיר דבר ששייך לו במה שהוא אסור כמו כן בודאי אסור ליתן ע"ה רעה (לפי שיעתה) שילק עס שאלה שלדידיה היא אסורה לקמיה דמחיר ועי"י יכול לאכול דבר שכוונתו ע"ה אסור. ואין לומר ג"כ דשמי רב ור' אמי דהם בעצמן לא אסרו הדבר, שהמחיר בהם, בהחלט רק לפי שלא היה היתיר ברירא בדידיהם, לכן מכה ספק החמירו לעצמן, חנא לאחרים התחכמו לשלוח השואל לקמיה דהמחיר, משא"כ דבר"ח דס"ל שבדואי אסור ור"א שפיר הקשה הריב"א, וא"כ גם כן אינו, דאף שהחילוק גרסא ישר ונכון לפום ריעותא מ"מ קושי' הריב"א אינו מובן, דאם ס"ל להחילוק הגזר א"כ מה הקשה, שמה גם דבר"ח לא ס"ל שאסור בודאי ואין שום זד היחר, רק מסופק היה, ולכן לא היה רוצה לקלון, וגם איכא סכנה בדבר, ור"י ס"ל דבהחלט להחיר לכן אמר לו מר אי ינחא ליה ליקוק, ועוד דלפ"י מה שכתב (הריב"א) בתחלה אי אפשר להבין כלל, וכי יש צומנינו מי שיכול להכריע לאסור עשון ענק נגד רבותינו המחמירין עשון ענק (הכנ"א סי' תק"ד סק"ד תשרי דרבי טעם סי' ע', סי' פה"א ח"א פ"א מה"ל יו"ע בשם רבני וגדולי ירושלים עירב"ק תוב"צ, והשע"מ סי' תק"א סק"ה בשם הכ"ז, פ"י שזה ל"ע ט"ז וצויה לעשים ה"ל יו"ע פ"ד ה"ו מהגאון רר"י בעל הפלתי ועוד גלושים וקדושים עד לאין מספר), ולהכסים מדעמיה לאסור

הח"ס (סי' מ"ה וס"ו ל"ג) בסירכות הבית הכסות, וצבדאפעסט סומכים על המקילים (עיין היעב צבא"ה סי' מ"א סק"ג ופנחתיו חשובה שם סק"צ וי"ג וצד"ה שם), אי שרי למכור הצבדאט שנשטמו צנייהויל ומלאו צבית הכסות סירכות כאלו להרשאי (פאבריקאנט) נקיק סלמי שצבדאפעסט, לעשות ממנה כל מיני כצבא (קאמערע). ואז אמרתי לו הראיות הללו מחולין (מ"ד ו"ט) דשרי ונדשרי למורה הוראה שצבדאפעסט והוא יחיר ממילא, ממש כמעשה דרצ ור' אמי (בחולין), ואז יא' הדבר להיתר רק לדיון הייתי נזקך מאוד מה הכיתר לאכול לצני צנייהויל ושאר קהלות, המחמירים כהח"ס, הבשר של צבדאפעסט וייערעל המחירים וצדכדי המקילים, וזה צודאי אסור שיהן מי שנהוג היתר בדבר אחד ליתן לחבירו שנהוג אסור בדבר כמבואר ברמ"א יו"ד סי' ק"י"ט סעי' ז' וצ"ח ס"ק ב' מהרלב"ח (וצבא"ה סק"צ). ועוד יותר דלכאורה יא' אסור לבן מעיר צנייהויל לאכול אלא חבירו צבדאפעסט, דשמה יתן לו בשר מצמכה עם סירכה כזו. ועתה ראייתו בשרי כח"ס (הי"ל) וצדכ"ה (שם אות ג"צ) שיש מקור להיתר זה ואין מקום להאריך פה ועיין צמ"א ססי' ש"ח וצשעה"מ פ"י מהל' לולב הלכה כ"ה וצ"י ילקוט הגרשוני א"ח סי' ש"ח צענינים כאלו ויש לעיין בזה הרבה, ועוד חזון למועד. ועיין צבא"ה (חיו"ד סי' ל"ט סק"ג) בשם השלח"ק זכ"ע צענין זה.

יג) ועתה נחזור למה שכתבנו לעיל (אות י') מהחוי"א והשצ"י דאם האילן מאפיל הבית שרי לקצו והפעם כתב החו"א משום שהאפלה התמידית מזיק לחוש הראיה, וגם כל האדם עליו מחמת החשך, ולפ"י כ"ש מי שיש לו גפן בגדיה צחלרו וצומן גידול הענבים מתרבים הצובצים והוא מנענע מהם מאוד מחמת ריבוי הצובצים, ששרי לעקרו ועיין צדכ"ה (יו"ד סי' קט"ז אות ג"א) שהביא שאלה זו משר"ח חקרי לב מהד"ת חו"ד סי' י"א עיי"ש (ואהסח"י) ויש ג"כ ראיה להיתר זה מגמר צ"צ כ"ו ע"א הו' אחו' ציפורי יתבו צדיקאל ונחתי צפרדיסא ומפסיד ליה א"ל זיל קוז וכו' קוי"ל עיי"ש וכו' — ואעתיק דברי חשו' מהר"י צאסאן (סי' ק"א) שהביא החדו"א בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' כ"ב) ולפי דבריו יש היתר לשאלה זו דריבוי הצובצים, וגם דבריו הו' כולל גדול לכל שאלה שהיו צענין קניית אילן מאכל ח"ל מהר"י

צאסאן (שם צאמנע הסימן), לכאורה י"ל דאם הצנין אינו לצורך גמור אלא לגוי למלאות חלוח נפשו, דאז אסור לקצו אילן מאכל, וכן אם השכר מצנין הבית אינו מרובה מהפסד השחתה האילן מאכל, אז אעפ"י שאין צוונחו להשחית מ"מ כיון שאין השכר מרובה על הפסד, משחית הוא ואסור איצרא סבדא קלושה היא, וכיון דרך דרכם של צני אדם שמוציאין ממון רב צענין צבים ועליות מרווחות אף שהצדירות אחד מעשרה ממנה שהיה מרווח הממון שהולא, ומ"מ עושים כן בצביל הנאח גופם שדירה נאח מארכת ימיו של אדם, או בצביל שהוא דבר מחקיים לימים רבים ופירותיו תדירים, ומתארים צעלי ממון להרויח מעט כהשקט וצמחה מלהרויח הרבה צעמל ואחריות, וא"כ כיון שזה צונה וכמנהג העולם, והאילן מאכל מעבב, ודאי שהרואה לעשות חסור צמעותיו כדי להרויח בדם מה שהוא מנהג להרויח צדוה סך, אין ספק שלא ימנע מעשות הסחורה האילן אף אם בל' לו נזק בדבר מועט כמו הפסד האילן ערך אל הבית וזה צדור עכ"ל, והח"ס כתב ע"ז שצדדים צדורים הם, ומה שבי' החו"א (סי' ק"א) דמה שהחיר הרמ"ש (צ"ק) לקצו אילן כדי לצנות על מקומו צית דירה או לתקן צמקומו דבר הוא דוקא צדור נזק משא"כ להרצו צלרו ולצורך עיול ותוספות אור וריוח צעמלא לא אמר, עיי"ש. כתב ע"ז הח"ס (שם) דצדדיו א"ל חזוק דודאי צענין שיכא דבר נזקך יותר מהאילן לדעת רובא דעמלא שזה הענין שרואה לעשות שזה יותר מהאילן עיי"ש, ועוד אעתיק דברי הגר"ק מלאנז ז"ל צספרו חשו' דצ"ח (ח"צ חיו"ד סי' י"ז) שכתב הכה מבואר מהכתוב דלא חשחית דרך השחתה אבל אם דבר זה צריך לו ואכל כל העולם חציב הדבר ששעב צבילן עושה פרי כמו עילוי צדמים שרי, אבל אם אומר אדם שחציב אצלו יותר דבר שרואה לעשות בהשחתה האילן לכאורה ה"ל להיות מותר דא' נהי דאיתו ניכר מצינו מ"מ לדיריה הוא עילוי ואינו משחית דרך השחתה ולכן מדינא שרי אבל זה אפשר לומר רק צני כלים וצגדים אבל צבילן העושה פרי שייך עדיין חשש דשכחה צרי (צ"צ כ"ו ע"א) עד שיכא עילוי דמים אלא כו"ע וצוה מפרש דברי הש"ס (צ"צ) צדור נכון מאוד וסוסי הצדריא אבל לצורך מלוא בגל גיונה שרי ולכן הותר לקצו אילנות עושה פרי ולעשות על מקומן מקוה עיי"ש (וצודאי רק כשא"ל צענין אחר שרי כמו שכתבתי לעיל מהמדרש).

סימן קלו

המשך לסימן הקודם

(ד) **ועפ"י** מה שכתבתי לעיל דהיכא דמטולה בדמים בכל ענין שרי לקצוץ חילין מאכל חף אם ח"ל לגוף האילין וצפער לפי דברי הגאונים מהר"י באשכנז ודבר"ח השבתי פעם אחת לאחר ששאל אם שרי לקצוץ לו חילין עפער (בראמזבער) שהפירות ממנו הם מלאים חולטים ואסורים לאכול לישראל אשר בו בחר השם לקדשו, ובניו הקטנים החייבים כבר בחיטין אוכלים הפירות, וא"ל בשום אופן לשמור אותם מזה כידוע, אם שרי לקצוץ האילין, דאזן באופן מה שרי לקצוץ האילין, וכן אם באים בני ישראל עוזבי דרך השם בני צלעל ואוכלים פירותיו המחולטים, דג"כ שרי לעשות כן ולקצוץ מזה שרי דהוי בודאי מטולה בדמים (כמו שכתבתי לעיל וכ"כ הפנים יפות פ' שופטים וכתבתי יעב"ץ ח"א סי' ע"ו ודבר"ח חיו"ד ח"ב סי' נ"ז ועיין בשו"ת חיים שאל ח"א סי' כ"ג) וכ"ש למנוע אנשים מעצירה, דהלא מתחלה סור מרע ורק אח"כ עשה טוב. ועיין גם בכתב פרי הבשר ח"א ואין לומר מאחר שנוגע הדבר לסכנה יעמיד שומר אלל האילין אפילו מעידות שבנכסיו (עיין בתו"ע נור פ' כהן גדול מ"א היטב ואין מקום להאריך) זה אינו דא"כ הוב הבולחא יתר על השבט (היינו אין ריווח כלום) ובכזה"ג בודאי שרי לקוללו כמו ש"כ בשיטת מקובצת (צ"ק ז"א סע"ב) בשם מהר"ם מסרקסעט ז"ל — ועיין בכתב נטע שורק (חיו"ד סי' מ"ב) ששאל בענין זה בענין חילין המגדל פירות המלאים חולטים ואסורים באכילה לישראל אם יש היתר לקצוץ, ועיין בכתב תפוחי ש"י מהר"ת (סי' קס"ה) בענין זה, ועיין בכתב שדכ"ם כרם שלמה (יו"ד סי' שס"ח) בענין לקצוץ חילנות העומדין בצית החיים והפירות אסורים באכילה ולתקן מעין האילנות גדר של הבה"ח, ועיין בזה גם בכתב חצלים בנשימים (ח"צ סי' ע"ד) והעלה להחריע עי"ש חילוקי דינים. ועיין בהגהה מלפס אר"י פסחים מ"ז ומתבאר חמדת שלמה ובכ"ח יו"ד סי' שס"ח על דברי התוס' מגילה כ"ע ע"א ד"ה חילין. ובכתב בנין ליון ח"א סי' ס"א ובכתב שער ח"צ סי' ע"ל. ובכתב מהר"ם שיק חיו"ד סי' ל"ד. וצפער בכתב ח"ס חיו"ד סי' שכ"ו.

(ע) **ועתה** נבוא לשאלה דידן חנן במתני' (תמיד כ"ע ע"א) כל העצים כשרין

למערכה חוץ משל גפן ושל זית אבל באלו היו רגילין במרכיות של חלבה של אגוז ושל עץ שמן ומפרש הש"ס (שם כ"ט ע"ב) למה לא משל גפן ושל זית ר"פ אמר משום דקערי רבאי אמר משום יסוב אי"י ע"כ (וישבו אי"י ל"ש כי אם ב' מינים שנסתבחה אי"י דאל"כ למה שרי לרביאי משל אגוז וגוי ועוד משמע כן מקושי' בגמרי' שם כמו ש"כ בהפסד דב"ה אלא מאי עמס לא חותבת וכו') והקשה הבאר שבע (תמיד שם) אחאי לא אסור לקצוץ חילין מאכל לזוך עלי מערכה משום לא תשחית את ענף וחרית שמא לזוך מזה גדולה כי הכא מותר ע"כ, (ובשאלה יעב"ץ שם הקשה כן וחרית בפשיטות דלזוך מזה שרי כי מטולה בדמים הוי ולא ראה דברי הבאר שבע ומה שחמה יעב"ץ על הרד"ק ורלב"ג מלכים ח' ו' כבר השיב על דבריו בכתב חיים שאל ח"א סי' כ"ג) והמל"מ (צפ"ו מה"ל איסורי מזהב בסוף ה"ג) הביא דברי הבאר שבע וכתב עליו ח"ל לא בבתי קושא' זו דמאי דאסור משום לא תשחית חיו' אלא לקצוץ האילין עצמו משרשו אבל לקצוץ ענפים וחריות לא ידעתי היכא רמזא איסור זה, והכא לא היו כורחים כי אם הענפים בדם שרשורי בשרעא שבוקו עכ"ל, ודבריו המל"מ כתב בכתב בית יעקב (סי' ק"מ) בפשיטות, שאין שום איסור בכריתת הענפים וכן נראה מכתב חיו" (סי' קצ"ה). וראיתי בכתב חיים שאל ח"א סי' ע"א שכתב דבודאי אם קוצץ ענפי האילין בחנם בלי שום לזך כלל איכא לחא דאיסורא, וכוונת המל"מ פשוטה דאין צוה משום איסור לא תשחית את ענף דאסור לקצוץ כדי לשרוף וכו"ו, כי הענפים מותר לקצוץ ויבבית ליקדת אש, וראיה גדולה מלפני לזה ממד"מ בראשית הובא בילקו"ש שמועני (נח סי' נ"ט) עה"פ והנה עלי זית ערף צפיה ח"ל נח להיווה חלו לא קעלחיה חילין רב הוב מתעבד, אלמא דאין לקצוץ שום דבר מאילין מאכל בחנם כללע"ה. ומה ש"כ הרב במגילת ספר (לאוין רכ"ע) דלקצוץ זמורה בחנם עובר בלאו אין כוונתו שהוא ממש איסור תורה אלא שהיה בכלל כל תשחית דרבנן ע"כ, ובכ"ז בכתב חסל"א (מהר"ת חיו"ד סי' ל"ה הובא בדרכ"ח סי' ה"ל אות נ"א) דאסור עכ"פ מדרבנן ועוד ראיתי שם בדרכ"ח שכתב משו"ת מהר"י באשכנז (סי' קי"ח) ומתבאר בית יחזק (חיו"ד ח"א סי' קמ"ב) דס"ל שאפילו אם קוצץ רק ענפי חילין מאכל עובר בלאו ולא זכרתי חיו"ד כוזב אז קוש"י בבית יחזק (דאין הסתמ"ח כעת וראיתי אותו פעם אחד, וחסד מהר"י באשכנז לא ראיתי מטעם) על הבית יעקב

(זו) **ואחר** כ"ז בודלי בנידן דידן שרי ושרי לקאָן הענפים שיגדלו אח"כ פירות הרבה דמה אם לנורך דבר אחר החירו לקאָן אפילו חילן עם שרשיו כ"ש לנורך ענמיו לקאָן הענפים וסבירא זו כבר כתובה וחכמה בחש"י דר"ז (ח"א סי' ע"י) שכתב לחדש דבא דאמרינן ששרי למחוק השם הקדוש עליהם לחתוך הוא דוקא היכא שמתחיל השם בענמיו כגון שגפול דיו על השם הקדוש והנורא ונתקלקל או שאר קלקול ותיקון בנוף השם אצל כל שהשם כשר ונכתב כחקונו רק שכלן נכתב שלא במקומו והוא רואה למחוק השם הקדוש והנורא ע"מ לחקן הכ"ס זה אסור דבא גוף השם הוא כשר וא"ל תיקון רק הכ"ס לנורך חיקון פ"כ דפח"ה, והשו"מ מהר"ק ח"ג סי' ר"ה משנה מאוד סבירא זו עיי"ש, וא"כ כאן שהחירו לקאָן חילן לנורך ד"א כל שכן לנורך ענמיו.

כשהרצתי ה'ל' סוכה פה חברה ש"ס (ביו"ט העל"ע שנה זו) סופר אחד מהשומעים שאילן סרק שיש לו בחצירו נתפשטו ענפיו עד למעלה מסוכתו הקצובה שנה שנה וזכר מוכרח לקאָן ענפיו להכשיר סוכתו ושאל מה היה הדיון באילן מאכל בכה"ג והשבעתי לו דמותה מכמה עממים המצוירים כאן וכן הוא בחש"י ויעתר יאחז (סי' ס"ד הובא בדרכי"ט שם).

ועתה מלאחי רחמי ברורה ששרי לקאָן ענפי האילן לעורכו ממשנה (בצויות פ"ד מ"ד ומ"ו) והוא ברור עיי"ש שזר רחמי בדרכי"ט (שם) מחש' חקרי לב (חיו"ד מהר"ת סי' י"א) שכתב בפשיטות כמה שורק לקאָן ענפי האילן בילדותו כדי שירבו ענפיו וייתרחב גופו וכן כמה שמן האורך לזמר ענפי הגפן בכל שנה ושנה לנורך גידול הענפי גפן צרכ בודלי חין שום חשש סכנה דבא מקרא מלא דיצר הכתוב שש שנים חוזר כרמך וגו' עכ"ל, וא"כ גם בניד"ד שרי דאין נפ"מ. — ועכ"ז ל"ל דבכל מקום שצריך ומבורח לקאָן ענפי האילן עד עץ העצ כמו בניד"ד או לקאָן חילן לגמרי ועשה זה ע"י נכרי אם אפשר (אף שנפי מה שאכתב לקמן אף בדרבנן אסור ע"י ערבים להשחית שום דבר) דמידי חשש סכנה י"א בודלי דע"י נכרי ליכא סכנה כלל כמו ש"י בחש"י שאלות יעצ"ן (ח"א סי' ע"ו) ובחש"י עוטו"ד (מהר"ג ח"ב סי' ח'). ושיין בחש"י לבושי"מ מהר"י בנאה"ל (סי' כה) ושי"ת לזי תפלת"ה (סי' ב'). ושיין בחש"י יד יאחז ח"ג סי' רנ"ט.

ומל"מ הוא מב"ב (כ"ו ע"א) דאמר ליה ברב"ה אנה לא קיימינא אף דלא היה לנורך לקאָן השורש רק הגובה שלא יבואו הציפורים (ועיין בס' רנן לבקר על מה' תמוד כ"ע ע"ב שמה הביא רחמי דעכ"פ יש בקצינא הענפים איסור דרבנן מדאמר ברב"ה אנה לא קיימינא). ואני אומר אם מזה בקשה הבית יאחז על המל"מ זה רחמינו שאיכא איסור לאו דל"ה בקצינא הענפים לבד, אז לק"מ על המל"מ דלפענ"ד בני ציפורים שבאו מדקלי דרב"ה לא מחמת הפירות בלא רק כן דרכם של הציפורים קודם ששעים על מקום נמוך פורחים על מקום גבוה שאלל המקום הנמוך ומשם מציבים ימין ושמאל לפנים ולאחריו אם לא נמצא חסם וכו"ב אלא מקום הנמוך שנשם רואים ללקט מאכלם וכן מבורח כל זה בנמוקי"י עיי"ש, וא"כ לא היה ר"י מרויח כלום במה שיקון ברב"ה ענפי האילן כמובן ועכ"ל כן דללא מאי ים איסור תורה לקאָן ענפי חילן מאכל וא"כ ממילא שפיר אחר לו ר' יוסף זיל קון (האילן) דבין כך ובין כך איסור תורה איכא זה אינו דמ"מ הכל מודים שיותר חמור לקאָן כל האילן עם השורש וא"כ האין אחר ר"ה זיל קון הלא "מאכלים אחרו קל הק"י (ועיין בחש"י שו"מ מהר"ד ח"א סי' מ"ב פלפול עולם בעיני מה שאמרו דמאכלין החולה קל הקל תחילה, האין בדיון אם אכל החמור אם עבר על האיסור, או דלמא כיון דגם האיסור החמור היה מותר לו אם לא היה לו הקל, קל"ש האיסור ולא נתחייב עניו אם אכל החמור עיי"ש) ויותר קל לקאָן רק הענפים, וזה בודלי חין לומר שבחמת מה דאמר ר"י לרב"ה זיל קון כוונתו היה רק על הענפים דזה חין במשמעות הלשון כלל (וממילא נדחק הרה"ה של הרנן לבקר שבהבאתי לשיל) כנ"ל, ומאחר שרוב מניין ורוב בנין, חש' צ"י, מל"מ חיים שאלו, חס"ל"א, רנן לבקר, מסכימים שאין בקצינא הענפים רק איסור דרבנן בני קיי"ל וא"כ בכל מה שהעלה ששרי לקאָן האילן אם אפשר לחקן הדבר ע"י קצינא הענפים חין היתר לקאָן האילן כגון בענין השאלה וצרכים דכני בקצינא הענפים ושוב לא יבואו הצרכים וכן באילן (עפ"ה) תוחים דכני שיקאָן הענפים ולא יגדילו התוחים וכל כיו"צ כמו ש"י הגאון בחו"י (סי' קצ"ב) דחשפ"י ושרי למיקיייה חילן המאפיל על חלונו מ"מ אם אפשר לחקן בקצינא קאת ענפיו לא יקאָן האילן ואחש"י בשמך כמה שנים יחזרו ויגדלו ויערך לחזור ולקאָן הענפים, משום שיהיה כ"ד לא שרין ל"ה וסכנה ע"כ.

חורב או רבנן משום שהמלאכה צעלמו היו דבר מחשב אז חסור להסית הנכרי שיעשה הדבר, דכאן ע"ז הקפידה החורב שלא יהי' נעשה הדבר, ואי"צ גבי השתחא ג"כ שיעקר המלואה היא לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ולא יאבדו אפילו גרגיר של חדל בשלום ויולד עליהם בכל אבדון והשתחא שירא ואם יוכלו להליל יאילו כל דבר מהשחית בכל חסם (לשון החינוך מלוב חקיק"ט) בדואי גם ע"י נכרי אסור בכל גוגא וא"ש.

(ח) והואיל ואח"י לידן דברי הכ"ס אשתוק מקונטרס מה שכתבתי עם דבריו זה זמן רב, וזה לשוני שם אורח בלואם דבריו (ירושלמי פ"ב ה"א) בעא ר' ירמיה קומי דר' אבוכו היה מעגל במעגלה בדרך הליכתה והואיל הלא את ראשו והעונה לו אם חייב המעגל או לא עיי"ש בפני משה פי' הצעי' ותימיה צעיו וכי' ר' אבוכו יחלוק על ר' אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי והוא אמר (במשנה מצות ה' ע"א) אם מצי יאחא האבן מידי הוילא הלא את ראשו וקבלה כרי' זה פטור ועמו מדכחיב ומלא פרע "לממילא את עלמא" דמלא משיקרא משמע (בגמרא' שם) וכן הוא הלכה ברמב"ם ה"ל רמיה פ"א ה"ע ור"ף ב"ק פ' הכניח (ובש"ס שם ל"ג ע"א), וי"ל עפ"י סברה הנמוק"י (כיד הרגל בסוגי' דלשו משום חזיו) דקשה למי' אשו משום חזיו ארץ מותר להדליק הכר' שבת הא מה שדולק בשבת הוא מכחו והיו כעשה מלאכה בשבת ותיין הנמוק"י כיון דאמריק אשו משום חזיו אמריק דכל מה שכוונה אח"כ מכה אשו הו"ל כאלו נגמר מיד ברגע ההדלקה וכאילו היה כל מעשה עשה בשבת הדלקה וכן הוא צחץ הוי"א מתח"י עיי"ש היעב, ובקוב"ח"ה (סי' ע"א). ואי"צ י"ל ג"כ כאן דר"א ס"ל דהא דאמר ראב"י זרק אבן והוילא הלא את ראשו וקבלה דפטור בזרק, הוא דוקא בזרק אבן מאחר שכבר יאחא האבן מידי ואינו בכחו שוב להחזירה ממילא שדין כל המעשה לחתלה האזיקה, וכיון דצתחלה האזיקה כל היום ראשו של הל' שם במקום הליכתו האבן רק אח"כ הוילא ראשו וקבלה בדואי פטור בזרק, משא"כ כאן דכמעגל אוחז המעגלה צדו, ככה"צ הציח ראשו של חזירי י"ל שפיר שבכ"צ חייב, ולא דרשינן מלא פרע לממילא את עלמו, לזכר וטוב הדעת ומוריד לשון ירושלמי (שם פ"ב ה"א) דאיתא שם תני ראב"י ומלא שפירא מזיו לו בשעה שהוא כרוג וכוונתו בשעה שילאכה האבן מתח"י וכן במעגלה שצאח

סימן קלז

המשך לסימן הקודם

(ח) עכשיו אברר מה שכתבתי לעיל (באות הסמוך אות עו) ברמזא דאף בדברנן אסור ע"י נכרי להשחית שום דבר (ואף שהאחרונים לא כתבו כן מ"מ יש מקום לדברי גם עפ"י הלכה), והוא בחשו' ריב"א (סי' י"ז) כ' אמנם מה שאני נזכר לפי"מ דאיתא ברמב"ם (הל' מלקים פ"ו) דדוקא בהשתחא חילן איכא איסור דאורייתא אבל בהשתחא דבר אחר אינו אלא כל השחית דרבנן, והפרי"ה (סי' תס"ח) כ' דמותר אמירה לגוף ולעשות מלאכה צ"ע"י דדוקא בשבת אסור שבות השחית וכן במשנ"י (סי' ש"ז) כ' דמותר צ"ע"י אחר שש' לומר לגוי שיקב' לו וי"ש ולהעמידו ברשות גוי אחר, דאחר שש' אינו אלא עשה דחשבתו ובעשה ל"ש אמירה לנכרי ואי"צ מותר לומר לגוי שיסחית דב"א חוץ מאילן, וקשה מחולקין (ז') צ"ע"י בכוונתא דר' דאמר קטילנה לבו איכא כל השחית והלא אפשר ע"י גוי ולל"ש עכ"ל, הנה מה ש' הריב"א דברמב"ם ס"ל דבהשתחא שאר דברים אינו אלא דרבנן דבריו אינם מוציאים לו כ"כ דהלא צפי' כתב ברמב"ם (בספר המלואה ל"ח י"ז) דגם על השתחא שאר דברים לוקח משום לא השחית (ועיין בהכרח רלבי"ח ב"ק פ"ג צ"ב צ"ב צ"ב חיי"ד סי' י"ד) מה ש' בדברי החסו' ע"ז ר"א ד"ה עוקרין ותוס' צ"מ ל"צ ד"ה מדברי ומה ש' בדעת הרמב"ם כהריב"א ה"ל ג"כ ז"ע מספר המלואה ה"ל ועיין חיי"א כלל י"א אות ל"ב וכמראה כולם נמשכו אחר הגרוב' מל"מ שצ"פ וי"י מה' מלקים). מ"מ קוש' הריב"א עדיין במקומו עומדת על שר הכרע ראשונים שס"ל בלחמה כן, שאין איסור חורב בהשתחא שאר דברים חוץ מאילן מאכל וי"ל ליישב בחופן יאור עפ"י מה שחידש לן מרן הכ"ס (ח"ו סי' כ"ד) דהא דשרי אמירה לנכרי בשאר איסורים, חוץ משבת וי"ע זה דוקא באיסורים הדומים לשבת וי"ע שאין מעשה נחשב צעלמו משא"כ חסימה פי פרה שבעט משום נעב"י וכן סוירים א"כ אם יאמר לגוי לחסום או לסרסו כרי' בעי"ה מלעטר ע"ש ואסור, הכלל הטוב מדברי מרן הכ"ס הוא דאיכא שהחורב הקפידה שגוף הישראלי לא יעשה הדבר, אפ"י שאין המעשה מעשה חדל אישים זה שכי' לומר לנכרי לעשותה, חוץ ממעשה שבת וי"ע שהחמירו בה, משא"כ מלאכה או דבר שלכך אסרה

מהשחית האילנות כשנזר על עיר כדי להזרז ולהכניס לבס והוא חומרו יתעלה לא השחית את עצה וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי ששרוף בגד לריוק או יטבור כלי ג"כ עובר משום לא השחית ולוקה ואמר אזהרתי מהבא כי ממנו חאלל ואותו לא חכרות עכ"ל, לנאורכ כוונת דכ"ק נ"ע דמה זה שכתב ואמר אזהרתי מהבא הכי כבר אמר לעיל דאזהרתי היא קרא דלא השחית את עצה. ונראה כוונת רבינו דמקרא זה דתן טעם כי ממנו חאלל ואותו לא חכרות נראה דלד"ק בשעת המעור רק בגל אילני מאכל איכא חיבור דכל השחית עכ"ל (ותיבן זה אינו מוצן ואין להאריך), ולפי מה שכתבתי לעיל דלהרמב"ם ג"כ בגל אופן דאיכא מעורב דמים שרי לקצץ האילן מאכל חוץ אם סוף חכנית הכשחתה היא "השחתת הפר"י כמו שציארחי לעיל צאריכות א"כ הרמב"ם צא ליישב דברי עמנו מה שכתב לעיל דאסור לקצץ אילן מאכל כדי להרעיש אנשי העיר וכלא אין זה השחתה לריוק ולחם ארצה מעורב דמיום הוא וממילא לא הוי השחתה כלל וגמא יבא אסור משום לא השחית את עצה וע"י כחב דלהשחית פירות האילן דוקא אסור בכל ענין אפילו צאל דרך השחתה דע"י הקפידה תורה כ"י ממנו חאלל ואותו לא חכרות" והוא כפי האהל אחרים לפי דעתו בשעת הרמב"ם הנ"ל ויכירם דברי אמת.

פה ניהייל אור ליום ה' סדר חיי שנת תרצ"ט לפ"ק

משה שטערן

כאשר נגמר תשובתי הראיתי לכ"ק אלהמ"ק כהנאו"ל (שליט"א) [ז"ל ה"ד] והסכים עמי להלכה ולמעשה. וגם שדרכי כל התשובה כעורכה לכ"ק המו"ל מוה"ז כהנאו"ל מו"ה מהרש"ל הכהן אביד דעברענין (שליט"א) [ז"ל] וקלסר. ובעזרה"י כשצאתי לדעברענין ה"י פיו מלא חלל ובראה לח"ח שבעירנו, חל"א.

הנ"ל.

פירות הנושרין להלכה:

(א) בדין לקצץ אילן מאכל לצורך סוכה, או לבנות במקוה מקוה או ביהמ"ד (ה) — (ב) בדין אילן המאפיל לחילוני של חבריו (י, יג) — (ג) מי שאינו מעשן בירושלם אס שרי לו ליחן לחבריו לעשן וכיוצ"ב (שם) — (ד) מי שנוהג איסור בדבר אי שרי לו להושיט

נא"ו לו בשעה שהוא הרגו ועושה מעשה הכריגה ילכן שפיר מחייבו ר' אבוכו משא"כ צדק אכן בשעת שזרק האבן אז עושה מעשה הכריגה ולא היה מנ"ו לו לכן פטור, ואף שיש להקשות לפי"ז א"כ למה לו להצדיק פסוק לפטור את הזורק האבן זפק"ל דפטור מכה סברה הנמוק"י י"ל את זה בקל אין הפנאי מסכים להאריך ועיין בחומ' מכות ז' ע"כ ד"ה אלא פרע וגו'.

אבל יבא איך שיהי קושי הנמוק"י במה שהקשה ממדליק נר צערב שבת צעניי לא רדתי לסוף דעתו, וכדי להעמיד הדברים ביותר יאמר שאלא אביא דברי מנן הכ"ס זכ"ר. ונדע קושי הפני (א"ח ס"י ג') שהקשה למ"ד (צ"מ י"ד ע"ב) דלאו בר חיוב מחייב שולחו אי ס"ד יש שליחות לנכרי מדרכנן (עיין בטור ס' קס"ט) מה יענה כך מ"ד לכולי תלמודא דאמר אמירא לנכרי בשבת שבות חפ"קל משום שליחות וחי הבית מאיר (ה"ע סס"י ה') דלענין מנוחה שבת לא שייך יצירה שלוחו כמותו, דהתורה הקפידה על מנוחה גופו של ישראל ולא אנוק המלאכה, ועיין בשאר ד"ס (חא"ח ס' פ"ד וס' ר"א וחי' ס' כ"ד) שהסכים לדברי הצ"מ ושבחם מאוד וציאר צא הדב ענינים (ובפרט צ"ח ס' כ"ד). ולפי"ז מה הקשה הנמוק"י מאשן משום חליו, דלמ"ד ה"ל יבא אסור להדליק צערב שבת לצורך שבת משום חליו, מאחר שגופו של ישראל נח ואינו עושה כלום בשבת, ודברי הנמוק"י לא זכיתי להבין ומאז ליישבו, ולפי סברה זו גם דברי חשו בשמים ראש (ס' רכ"ג) תמוהים ופלא שלא העיר בדבריו בעל הגה"ה כסא דהרסנא עיר"ש היטב. [שוב מלאחי ניאור רחב צ"ח שיה השד כלל ה' ציאות ארוך לדברי הנמוק"י] ומה שיש לתמוה על לשון הר"ן (ציב"ה י"ז א') צאצאיה דבוא נאמר או קמחו נאמר ש"י הר"ן וז"ל ואי אמרת הוא נאמר ואין קמחו נאמר מ"ל לאקנוי קמחו לאחרים, והקנאה מיהא צעי דבלא"כ א"א דשלוחו של אדם כמותו עכ"ל. הרי דגם ציר"ע שייך ענין שליחות. אבל לאחר עיון קצת לק"מ מיו"ט שלמלאכות חלו י"ח היתר לאותו ישראל ג"כ לעשות ופשוט.

עכשיו צעת חיתום שערות צא לידו ס' צביר

ויקר מאוד בשם חמדת ישראל (על תרג"י מלות ונסדר על ס' המלות להרמב"ם) וכ' במלות ל"ח (י"ז) וז"ל: כתב הרמב"ם שהבירנו

נתעורר בזה בהגבוי' מהרש"ם (בס' או"ח החדש ה' לזית סי' י"א), וכמדומה שהניחו ג"כ ב"נ"ע, וגם לא הזכיר שכבר קדמו הגה"מ"ם בהגבוחיו (ופהה חזן האו"ח עם הגבוי' מהרש"ם חח"י). וכי"ל בזה בפשיטת דאיתא בגמרי' (ברכות י"א ע"א) אמר רב יוחנן כל המצריך על כום מלא נותנין לו נחלה בלי מארים וכי' ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה וטחל שני עולמים העור"ז והעור"צ ומהו כום מלא עיין בעור (סי' קפ"ג) היינו על כל גדותיו. ויש לתמוה ובי משום שממלא על כל גדותיו שמלך הדין אינו לריק רק מלא כדי רבועות והוא מוסף מעט ויין כדי שיכיר על כל גדותיו, ועי"ז הוא נוחל נחלה בלי מארים ועי"ז ועולם הבא. וראיתי במפרשים דהעטם הדבר כי מאחר שהוא מוקדק ב"ב במלוא, שהי' סגי במלא סחם, והוא מוסיף על כל גדותיו היא ראייה שהוא גברא אשר יראה ה' חוסף עליו כל היום ומדקדק במעשיו במלוא ה' ולכן שפיר מניע לו כל הכבוד הזה לנחול נחלה בלי מארים ועור"ז ועור"צ, וזה ה' ג"כ בלזית הכסח דנבי דזב בעלמא אינו מלוא שיכיר שיעור אורך הלזית יותר מכשיעור הקצוב אבל עי"ז שהוא נועל לזית ארוכין כ"כ מה נראה עובר לבו ונפשו הן, שרק במלוא ה' חפזי כל היום, וכן י"ל בפסאות הראש והזקן ג"כ, דנבי דלין שום מלוא באריות הפסאות יותר מכדי שיעורו אבל מה נראה כי יראה ה' על פניו חוסף וכל רואיהם יכירו כי הוא זרע בך ה'.

וראיתי נמצ' (הל' מוכה סי' תרע"ז חז"ר) דהנותן בנר חטובה שמן הרבה שילוק יותר משיעור חזי שעה אין בו שום מלוא אבל בנרות של שעה יש הידור מלוא כשכן ארוכות עיי"ש בשע"כ מקור הדברים. הרי כדבריו דכנס דבדלקה יותר משיעור החיוב חזי שעה אין בו שום מלוא, עכ"ז בהידור של נר שעה מהודרת יש בו מלוא, כמו כן בכל הי"ל וקצת י"ע מדברי חר"י (ברכות פ"ג) ש' דאשפי' שחוס' שנה די בביש אפי"ה"כ אם הוסיף הרבה יותר בכלל חוספוס שנה היו וחזיו עליו. והביא ראייה מחטב א' דפוערת הכרי ואשפי"כ אם הוסיף יותר היו בכלל תרומה הכל וחזיו עליו עיי"ש וי"ל.

הנה פסח הזקן למח לא קתני במתני' דאלו דברים שאין להם שיעור, ובדאי לק"מ בלא"ה דהכל לא אמרנו תורה שנית לגדל זקנו רק לא שחיתנו הכל להעבירו כגון כסם שרי בגמרי מה"ט

לחבירו שנהג ויתר ברבר (יא) — ה' א' שרי לקצון אילן מאכל בשביל ריבוי הזבובים שהאילן גורם (יג) — ו' לקצון אילן מאכל שפירותיו מלא תולעים ובג"א ובשלים בהן (יד) — ו' קציצת ענפי אילן מאכל לצורך האילן (טו) — ח' לקצון ענפי אילן מאכל למעלה מסוכתו והקבוע לו (טז) — ט' להשחית אילן מאכל וריבוי"ב ע"י עכ"ם (יז).

פירות הנושרין לחידושא:

(א) ביאור עצום בדין השחתת אילן מאכל (א) — ב' ביאור דברי הרמב"ם בסהמ"צ ל"ח נו (א, ב, ג) — ג' ישוב לקושי' התוס' ב"ב כ"ז א' ד"ה אנה (ד) — ד' ביאור בירושלמי מכות פ"ב הל"א (יח) — ה' פליאה בדברי הגמק"י בסוגי' ראשו משום חציו (שס).

סימן קלח

(תשובה זו כתבתי עוד בדעברעצין)

נשאלתי מת"ח אחד אם יש שום מצוה באורך פיאות הראש יותר מכדי שיעורו וכן באורך הזקן.

השבתי בזקן בודאי יש מצוה שלא לנגוע בו וכן בפאות ארוכות יש הרור מצוה.

איתא במתני' דפאה (פ"א מ"א) אלו דברים שאין להם שיעור הפיאה הביצורים והכחיון וגמ"ח ות"ח ופריך בירושלמי (שם בפאה פ"א ה"א) ולמה לא תניין אפר כוטה אפר פרה רוק ויבמה דס' ליפור מלרע ומשני לא אחינן מתניתאי אלא דברים שהוא מוסיף עליהן ויש בעשייתן מלוא ואלו אשפי' שהוא מוסיף עליהן אין בעשייתן מלוא. ובזה מתקן העור"א (תניגב דף ז' ע"א ד"ה וגמ"ח) קושיתו למח לא חנן גס לזית ולולב ולפי דברי בירושלמי ניחא דכתי' (לזית ולולב) אם מוסיף על שיעורו ועושה לזית ולולב גדולים יותר משיעור מלוחן אין בעי"מ ואין מקבלין שכר עי"ז יותר מבי עושה כשיעורו, ולפי"ז הי"ב בפסאות הראש והזקן י"ל דלכן לא קתני דלין ביה משיעורן מלוא יותר מכשיעורן ונפשת השאלה.

אך יש מקום לעיין דהכל חז"ל שצמחו ללזית הכסח (גיטין כ"ה), ולפי דברי העור"א אינו מניע לו שום שנה בזה שהי' לו לזית ארוכין, וכן הקשה בדברי רמב"ם (תניגב דף ז' ע"א), וכן

יום א' ל' ונתתי את בריתי שלו' שנת תש"ד לפ"ק
פה ברעברעצין יצ"ו

משה שמערן

✱

סימן קלט

(תשובה זו כתבתי עור ברעברעצין יצ"ו)

נשאלתי שאלה זרה נתגלגלה לפני אם שרי
לאיש ליקח כר וכסתות (פאלסטער"ד
קישן) של אשתו נרה בימי נרותה ולשום תחת
מראשותיו או לכסות כשהבעל הולך לישן שינת
צהרים. ואת"ל זה אסור או מהו אם ע"י טעות
נתנה כר או כסת שלו במטתה כשהיא נרה בין
שאר חפצי מטתה, או שרי ליקח משם הכר או
הכסת לישן עליו או לכסות בו אפילו שינת לילה.

השבתי שאלה הראשונה אסורה והשניה
שרי.

(א) **איתא** בש"ע (סי' קל"ה ס"ה) לא "ישנ"
במטה המיוחד לה אפילו שלא
צפניה, והרמ"א שחק לו והט"ז גם כן הסכים
עמם (בסק"ו) וכתב בטעם וכן הוא בב"י דליכא
הרכור וע"י ההרכור יוצא לידו הרגל עבירה עיי"ש
ועיין בב"ב שחולק על הט"ז, וא"כ ה"ה הכר
המיוחד לה צימי נדומה שאסור לו לישן עליו שמא
יצא להרכור ולדידו הרגל עבירה. ועוד הרי אפילו
לשחות אחרי אשתו כתב בב"י שלא אסרו אלא שלא
ישתה הוא אחרים כדי שלא יצא ליתן לבו עליה ויצא
לידי הרגל כ"ש בניד"ד בודאי אסור דבר זה מהאי
טעמא, ועיין גם (בסי' קל"ה ס"ה) ודוק היטב.
אבל עכ"ש ויאל לנו מחס הוא אינו יודע אם
הכר שלה הוא המיוחד לה צימי נדומה אז שרי לו
לישן עליו כמו שאמרנו אם שחטה וכו' אינו יודע
א"ל להניד לו אלא מניחתו לשחות שאין כאן חסד
כלל ולא הרגל עבירה, עיין בב"י וצרמ"א (שם סעי'
ד'). אבל בודאי מה שכתובתו נא כר שלו במטתה
אין כאן שום קפירה וכי משום שנטמא ע"י משכב
ומושב של נדה אין זה כלום מאחר שאכלינו אין
עומא וטערה נוכח, ודענו הט"ז (סי' קל"ה

סק"ו) ידועים כמה שכתב ג"כ שהעולם טועים
בזה. ופשוט דמאחר שהרגל עבירה בכה"ל לא שייך
משום עומא וטערה אין לאסור. ומהאי טעמא
השכחי לשואל אחד אם אחר שבעה נקיים שלה
ועלה וכו' הולך אלה נקיים מלות עונה אם אינו
לרד להחליף בסדין והאונטרלוג שעל גבי הכרים
וכסתות, והשכחי בדולאי מלד הדיון א"ל להחליף
דאחר שנטמא לא שייך שוב טעמא דכרגל עבירה
ומשום עומא וטערה לא איכפת לן.

סימן קמ

המשך לסימן הקודם

נשאלתי כשאשתו בבית החולים אחר הלידה
האם שרי לו לישב על מטתה
כשהיא שוכבת שם, ואת"ל אסור אם היא
יושבת על הכסא אצל המטה האם שרי לו לישב
על המטה שבבית החולים.

השבתי, השאלה הראשונה אסורה. והשני
מותר.

הנה אין המטה שצניית החולים מטה המיוחדת
לה, דלא נקרא מיוחדת לה אלא המיוחדת
לה בביתו ללרכי חיי משפחה, ע"כ לישב על המטה
של הבית החולים כשהיא שוכבת עליה שרי.
אבל לישב עליה שבעה שהיא שוכבת עליה בודאי
אסור וק"ו הוא מספקל המחננדות, אבל בלאו ק"ו
ג"כ אסור איסור גמור לכל הבין ויש לו לב הבין
יכוני הלכה זו, וע"כ אין להקל בשום אופן כלל וכלל
לא, והמיקל עתיד ליתן את הדיון.

סימן קמא

המשך לסימן הקודם

(תשובה זו כתבתי עור ברעברעצין יצ"ו)

(ב) **נשאלתי** אם שרי לו לכפל ולהציע הכיוס
המטה (הנקרא בלשון המדינה
בערספרער) בעת נרותה.

השבתי אין שום איסור ברבר ושרי.

סימן קמב

המשך לסימן הקודם

ג) ופעם בא אחד אלי ושאלני כמה נפש שאשחית נדה לקחה קלונקריין (היינו פעלן כ"כ הרע"צ בפכ"ט מ"צ קלונקריין כסות עבה של זמר שלושין בעת הקרירות ועיין בתפא"י) שלו כשראה לילך בזמן הקור למרתף, ועתה נפשו לשחול הגיע אם שרי לו ללבוש כי הקור גדול ואריך לו בצגד חס.

השבת י לו שאין שום חשש בדבר שבדראי שרי לו ללבוש בלי שום פקפוק ועיין בס"ז (ס" קצ"ה סק"ו) ובתוה"ש (סק"ו) ובסר"ט (סס" קצ"ג) משמיה דהרד"ישא ותבין.

ג' פ' נח תש"ב לפ"ק פה דעברעצין יצ"ו

סימן קמג

המשך לסימן הקודם

ד) ולפני זמן רב נשאלתי מחסיד אחד גדול בתורה וביראה שמים (כ"ה הרה"ח מו"ה זבי פש"מ י"י [ז"ל ה"ד]) שבע"צ שיש צדיקים קאנאפעטע"א או דיוואני (היינו סאפא בלשון המדינה) ודרכם שאחר הלהריים שוכנים שם כי עורח הדבר לבלבל המטה המלעת אם שפיר למיעבד הכי שישן שם אשתי נדה צימני נדחת והוא אחריו או הוא יאן מתחלה ושוב הוא אצל למחר כשישן הוא הלא כבר שכבה גם הוא אחמול על אותו קאנאפעטע"א או דיוואני. והשגתי לו דעבור איתא (ס" קצ"ה) ולא ישב במטה המיוחדת לה אפילו שלא בפניה ובצ"י (שם) כתב דהיי שפוסקים לא נזכר כי אם רק שלא יאן או לא ישכב על מטה (עיי' צנ"ח שם) מ"מ ס"ל לרד"ו פעל הטור דה"ה דאסור ליכב עליה דבשיבה עליה גמי איכא הרהור ומנל הרהור יבא לידי הרגל עבירה עיי"ש, וצרי"ג ההשיבה הנאחזי שדעת האחרונים כצ"י ועיין בחי' הגהות שעל הצ"י ראוה לדבריו. ולכאורה היה מקום לדייק מדכתבו לא ישב או לא יאן או לא ישכב במטה "המיוחדת לה" מבואר בא אינה מיוחדת לה שפיר יש לו לישן או לשכב וכ"ש ליכב אצל בלמח אחר העיון זה ליחא דיש לומר דהוראכו שבמטה תהי' מיוחדת לה היינו באופן שאפילו אם הוא לא

שכבה באותה מטה בעת נדחת עכ"ל אסור לו ליכב עליה מפני הרגל עבירה אצל שמה אם שכבה או יאן עליה בעת נדחת או אסור אפילו אם איננה מיוחדת לה או ג"כ אסור לו לישן או לשכב שם (אצל ליכב צודאי שרי דאפילו במטה מיוחדת לה רבים גדולים ס"ל דשרי לו ליכב עליה כו"ל בר"ש התשובה). עי"ן נראה לי שדקין בן שרק במטה המיוחדת לה אסור לו ליכב ולישן ולשכב אצל במטה שאינה מיוחדת לה שרי לו אפילו לישן ולשכב וכ"ש ליכב, והוא דכע"ז (סק"י ה"ל) העלה דגם לה אסור לישן במטה שלו דיש הרהור בשכבה ובקומה אצל ושיבה בעלמא מותר לה על מטה שלו דריש לא מרגלה ליה ובתוה"ש (ס"י זה אות ז') חולק על הכ"ז ומתיר וכ"כ הברכ"י (הנדפס בסוף יו"ד ויולגא) הביא דברי התוה"ש וחולק על הכ"ז אכן החו"ד (בחיודשים אות ו') הסכים להכ"ז וכן ראיתי בצד"ט (סק"יא) שהסכים להכ"ז בזה (וחולק עליו בענין ושיבה על מטה המיוחדת לה עיי"ש). מבואר מכל ה"ל להמעיין היטב שכל שקלי ועטרי שנשאו ונתנו בדבר לא היה אלא אם שרי לה לישן במטה המיוחדת לו אצל אם לו שרי שוב לישן על מטתו המיוחדת לו אחר שהיא שכבה וישן עליה לא הזכירו כלום דריש פשוט להם דאם אין המטה מיוחדת לה אלא לו והוא לא שכבה עליה רק באקראי בעלמא אין כאן שום חשש ששוב לא יהא שרי לו לישן ולשכב עליה אם כן ה"ה צנ"ד בקאנאפעטע"א או דיוואני שהוא מיוחד לו ולה ולכל בני הבית וכל מי שרוצה ליכב ולישן באמלע היום שוכב וישן שם צודאי אין כאן חשש ושרי לו לישן ולשכב שם ובעטם נראה לי כי לא אסור לו אלא במטה המיוחדת לה שם עושים זרכים והיו מקום הרגל עבירה ביומא, ולהע"ז ודעמיה גם במטה שלו איכא הרגל בשכבה ובקומה שדרכו לישן שם בהפשטת מלבושים כמבואר, מש"כ בקאנאפעטע"א ודיוואני שאין עושים שם זרכים ותמיד שוכבים וישנים שם מלבוש במלבושים וכדמות ראה הוא והיא צננו (שם י"ג) אין כאן מקום הרגל עבירה ועיין צנ"ח (שם) שביא מהת"ם בזה הלשון דדוקא ליכב שם ולישן כשפושט צננו הוא דאסור אצל ושיבה בעלמא כשהוא לבוש צננו אין בו איסור שלא בפניה עכ"ל, ולשון התה"ד היו ראוה עומה לדברי כו"ל, אצל צודאי צעוד הקאנאפעטע"א או דיוואני אם ששכבה שם מתחלה אסור לו לשכב ולישן שם עד שיאטמן ופשוט. ושמה עפ"ז היה מקום להתיר לקח כר או כסת אשתי נדה ולשום תחת מראשותיו או לכסות בו,

מאחר כיוצ"ב שעשתה טעורה טובה ממאכלים שהיו לו לשבע רצון אם שרי לו לומר כדברים הנ"ל.

השבתי בודאי אסור, שהן הן דברי חיבה הנזכר בשו"ע.

הרש אדר שנת תש"ז לפ"ק פה דעברעצין יע"א

משה שטערן

אב"ד דק"י פה

סימן קמז

המשך לסימן הקודם

*

סימן קמז

נשאלתי אשה שזה כמה שנים חיתה לבעל ולו"ק לא זכתה, והרופאים החליטו שאצלה ה"אווילעישן" בלשון מרינה, היינו זמן שביותר מוכשרת להתעבר אחר הוסת, בא לה בליל ה"א היינו אור ל"ב, ולכן קשה לה להתעבר, אבל באמת יכולה להשתר עצמה אחר יום ד' אם יש שום צד היתר שתספור רק ד' ימים ובאור ליום ה' תפסוק בטהרה באופן שבאור ל"ב לוסתה תסבול לבעלה.

השבתי המתיר בכח"ג יש לו על מה לסמוך, אבל אני לא התירתי כי כן צוה עלי כקמח"ז הגאון"צ מהרש"צ כחן וצוק"ל בענין כה"ג, אבל אמרתי שיפרוש ממנה יום וימים קודם לוסתה ובצירוף כ' רעות יש להתיר בכח"ג שתפסוק בטהרה אחר ד' ימים.

(א) **ז"ל הפ"ה (ס"י קצ"ז סקט"ז)** ע"י בשל"ב דף ק"א שכח ח"ל מעשה צא לידו צאש אחת שביד יום ד' לנדה ולא עמשה עס בעלה צלילה שקודם לליתיה וכתרתי לה ללבוש לבנים ציוס ד' ולהחמיל לספור ציוס כ' כי אם הייתה מחמלת לספור ציוס ו' אז כי צא ליל עזילה צליל שנת שאלר יו"ט ומוטע שניתי חומרא זז כדי לקרב העצילה לחפיסה עכ"ל, ועיין בס"ט שכח דגראל לו דנציון כז אף צשמעל שר להחיר שתפסוק ציוס ד' לראיחה ותמנע שבעה נקיים מיום כ' עיי"ש עוד, עכ"ל הפ"ה, ופעם אחת היה לי שאלה הכנע יוחר חמור ממלהרמיק העצילה

אכל מ"מ טוב להחמיר בזה כי לא דמי לגמרי וכן נראה לי אחר עיון ויכנ.

ה' פ' חיי תש"ג לפ"ק פה דעברעצין יצ"ו

[ולרב שמחתי לחצ"ז מלאחי נחשו' מהר"ם בריסק (ח"צ ס"י כ') שנשיקר בשאלה שנשאל לפניו כחז ככל דבריו בעזה"ה].

ועפ"י דברים ולגיל הכרתי לאחר ששאלני מאחר שיש לו ולב כסא גדול מיוחד כדרך שרים ושרות, היינו עם סמיכה מלדדים ומאחריו ודרך שם גם לישן אחר ארוחת הבהרים אם שרי לו לישב וגם לישן בלוחו כסא המיוחד לה והשנתי להתיר צלי סקפוק ומה' אבקש שח"ו אל אכשל בדבר כ' זו כלכה.

סימן קמה

נשאלתי אשתו נדה שוככת במשתה אם שרי לו לנגוע בכסה העליון שלה.

השבתי בודאי אסור וא"צ לפנים.

נשאלתי מאחר שבימי החורף ררכו לקום בהשכמת הבקר וכבית עדיין קר מאוד, אי שרי לו לזרוק הכסת שלו על אשתו כשהיא איננה טהורה כי קר לה. ואת"ל אסור האם שרי לה ליקח הכסת שלו ולכסות עצמה מלמעלה מהכסת שלה.

השבתי, השאלה הראשונה אסורה כחלש והשני מותר.

סימן קמו

נשאלתי אמרה בעת נרותה דבר חכמה מאוד (שאינו של חיבה וקירוב הרעת) אם שרי לו לומר לה אלמלי טהורה את הייתי מתנהג כדרכי בעת טהרתך. שוב נשאלתי

זמנה דשכוי מלכ לא משכינ, אס נ' תינות
לפניו ושניהם מילכ בזמנה הם יקיימו את הנוול
תחלה בצויו יוס.

ועיין דבר פלא מאוד בדרשות מהריק"א עה"ת
למך הקדוש בעל נ"י זק"ל פ' שמות, דמי
שלא נמול לשמונה ימים, מלין אותו לשלשים יום
והוא דבר חדש מאוד. וכן פסקי תשובה (סי'
קפ"ג בהג"ה) הביא סמוכין לדבריו מדברי
הירושלמי פרק ר"א דמילה ה"א דנאמרו בדברי
שמואל בחלתו חמה נותנים לו שלשים יום. אולם
בחוסי' הראש (יבמות ע"א א') מביא דברי
הירושלמי אלו שנותנים לו ז' ימים, והוא כש"ס דילן
עיי"ש.

משה שמעון בלאמו"ר הרא"ש
אב"ד דקח"י נידויעל יע"א

פירות הנזשרין לחידושא:

דבר פלא בדרשות למך הק' ב"י זק"ל דבן שלא נמול לח' מלין
אותו לל' (ד"ה ועיין).

סימן קנא

נשאלתי, אם מצוה ביקור חולים שייך גם
אצל איש רשע.

השבתי, מצוה לבקר כי אפשר להשיבו לה'
ולתורתו כי עתה שעת הכושר.

הנה דין מצוה ביקור חולים הארכתי מאוד
(והוא בכת"י, ועשה בעזרי"ת כבר מדפס
בספרי ח"ב סי' ק"ד"ו) והבאתי שלהרמב"ם פ"ד
מהל' אבל ה"א הוא מצוה של דבריהם, אבל סיים
שהי' הוא בכלל והאבה"ל "לרע"ו כמור, ולעיי'ן
לכאורה אין אדם מצוה לבקר איש רשע דעיי'ן
בהג"מ פ"ז מהל' דיעות הל"ג שרשע אינו בכלל
והאבה"ל לעד. אולם מלאתי באחרונים בשם
השעמ"ק (כתובות ל"ז ב') שכל דכל היכא דכתיב
רעך אפילו רשע במשמע וא"כ מכלל ספק לא ילאו.
ועוד דלהפוסקים דס"ל למצוה ביקור חולים היא
מצוה לאוריייתא כמו שבי' הרמב"ן בספר המצוה
שורש א' בשם הבה"ג שגלו הרמב"ם חולק והרמב"ן

הנאוה"צ מהרש"צ הכהן זצ"ל לא הסכים לזה בשום
אופן ובק"ב חזיתי לדברעצין).

נשאלתי הרבה פעמים אם ביום אחד איכא
ב' תינות למול הרא מילה בזמנו
והרא מילה שלא בזמנו איזוהי מהם מהליגן
תחילה.

השבתי מעיקר הדין ראוי להקדים המילה
שלא בזמנו, ולעת צורך אם יש טעם
לדבר יקדים של זמנו.

הגם שמסביר חילוקה נראה שהמילה בזמנו
קודם לפי שמקודש שדוהה שנת ויו"ע
משא"כ מילה שלא בזמנו ובאמת מלאתי כן בחשו'
בר"א (תא"ח סי' י"ד), אבל נראה לי שהעיקר
שהתינוק שנצ"י קודם מאחר שבכל רגע באיסור כרת
עומד משא"כ בזה התינוק לא שייך רק זריזין
מקדימין במאי שיקדמו אותו למול קודם התינוק
שלא בזמנו, ועיי'ן בגליון מהרש"א (יו"ד סי' רס"ב)
בשם חשו' מהרא"ח דלהראש"ד חייב כרת בשוהה
מילה שלא בזמנה ועיי'ן נוב"י מהד"ת יו"ד סי'
קס"ו. ואחר חיפוש בספרים מלאתי בחשו' חסנ"א
(מהד"ת חיו"ד סי' ס') שהביא פסקי הגאון בעל
בר"א (הי"ל) וחולק עליו מהאי סברא שכתבתי
לעיל ושמחתי. ועיי'ן מג"ח סי' תקס"ח קס"י. ועוד
נראה לי דהלא זריזין מקדימין למצוה שייך גם אצל
התינוק שעתה אצלו שלא בזמנו המילה אבל עכ"פ
מצוה איכא למול וכבר כתבו החוס' (קדושין כ"ט
ע"א) דמיום שמיני והלאה אין הפסק למצוה מילה
וא"כ אין שום טעם להקדים את התינוק שמילתו
בזמנו מעטמא דזריזין מקדימין למצוה דהאי אפילו
במילה שגז"י שייך. וכן הנהגתי גם בעיני דערענין
להלכה ולמעשה להקדים מילה שגז"י, אך לעת צורך
אם היה טעם לדבר קיימתי גם פסקי של הבר"א.

שנת תש"ו ל"פ פה נידויעל חדש תמוז

כ"ז כתבתי כשהייתי מחוסר ספרים וכשנאלתי
לארצה"צ מלאתי בשו"ת דבר אברהם ח"א
סי' ל"ג כדברי. ובח"צ סי' א'—ד האריך להשיב
להחולקים עליו וכתבתי פסקי על עמוד ולבסוף אין
ולאו ופיא דידה. גם בשו"ת זכר יחזק (סי' א')
האריך בזה, ובעיקרי הד"ע ה"ל מילה כ' בשם ספר
יד אלי דמילה בזמנה קודם, אולם אם הביא
התינוק של שלא בזמנו תחילה אין להמתין על של

הנה דבר זה הוצא בקש"ו"ע (סי' קל"ג) בשם הספר כרם שלמה, וזכרם שלמה כחז"ל עומדים להלכה זו. (א) עפ"י הגמרא (ברכות כ"ח ע"ב) דאין כמה משתכחין עמ' כלל אלא לאחר י"ב חדשים וא"כ מי שמזכיר הנשמות אשר הלכו לעולמם בתוך יב"ח הוא מעורר בדין ואכל ועסק ומגלגל (לאחרים, ז) דעסם הזכרות נשמות הוא שזכור אלקותי גם אנוהו עמכם לעוצה בזכותם ובתוך שנה ראשונה לא שייך זה כי די שיקטיו את עצמם עי"ש ובספר ריקנות ישראל חולק עליו וכתב ד"ל גם בשנה ראשונה מלא רחמים ולהזכיר נשמות עי"ש, ובזקק השיג הלקות ישראל על הכר"ם מדברי הגדושים (אור"ח סי' ת"ל) שכתב דלכן מחזירין נשמות באחרון ש"פ משום דאין קורין כל הבכור דשם כתב איש כמחנה ידו ולכן פוסקין לזקק בעד הזכרת נשמות שזכור אותם אלקים ולאגב יזכור אותנו עמכם לעוצה בזכותם וכן מחזירין נשמות בכל הרגלים ביום שקורין בו כל הבכור וציו"כ שהוא יום הדין עכ"ל, ולפ"ז אדרבה בשנה ראשונה שלרובים המחיים רחמים ביותר בודאי היה מזד' הדין ראו שחזירו נשמותיהם ויתמזבו לזקק בעד הזכרת נשמות ועיין בספר יוסף דעת (סי' שט"ו) עיין זה, ושוב מלאוהו מפורש במג"א (סי' רפ"ד סק"י) שמחזירין נשמות גם בתוך שלשים ואפילו בתוך ז' ימי אצילות ובודאי מהא"י עממא כי אז המחיים צריכים רחמים ביותר ולזקק צריכים מהני להם להקל דינם ח"ו, אבל מה שכתב בספר אור"ח (החדש סי' תרכ"ח) שעי"ז שיטורר בדין עסקק ואצילות בתוך השנה חוץ ממה שיגלגל לאחרים עוד יזמח לו ג"כ הפסד להתאצל בשנת וי"ע עי"ש, זה נכון מאוד, ומכמנ"א (הג"ל סי' רפ"ד) ל"ק (כ"כ בהערות הגאון מבראדי ז"ל על ס' בית הלוי) דכמנ"א איירי שאחר מזכיר נשמות הנפטרות ולא האצילים בעצמם משא"כ הזכרת נשמות של הקרוצים בעצמם אפשר דאסור גם להמנ"א כי מעורר אצילות אללם בשווי"ע עי"ש. עכ"ז נראה לי דככל חלוי במנהג נהרא ונהרא ופשט"י (כ"כ בהערות הגאון מקיטוב ז"ל על ספר ה"ל) ומכא"י עממא בשנה ראשונה של הגירוש הנהרא בשנת תש"ד שששה מילאנען יהודים (שנים מאהצדי) על כל העולם כולו) נהרגו (ואני עצמתי בייתי בין הגולים ובחמלת ה' עלי גללתי ממרצ הרשעים, אבל אצותי היקרים במצחר שנותם נשרפו על קידה"ש ועלו במוקד אש עם אנשי בני קהילתם הי"ד בשנת תש"ד כ"ו סיון ארץ ארץ אל תבסר דמם) אז אמרתי לאלו שגלו שגם בשנה ראשונה יכולים להזכיר נשמות וכן נעשה הלכה ולמעשה ובי

הסכים אל הבה"ג אפשר דמלוא נבקר, אבל בלא"ה נראה לי ששאלה זו אינה סובלת אריכות, והלא עיקר מלוא ביקור חולים היא לדעת מה החולה צריך לגופו ולנפשו וכמו שביארתי בתשובה ה"ל, וא"כ אין לך חוב גדול יותר מלהשיב נפשו אל ה' ולחזרתו ואם על אצידה גיפו מלווה אחת על אצידה נפשו ק"ו, ע"כ בלא שום ספק מלוא נבקר אולי עתה הגיע הזמן להחזירו למוטב ולהחזירו אל חיק אצותי.

וחי' דבר ראיתי במח"ג דפשוטא לי' דענד כנעני חייבי' נבקר. ולפי מה שנחשקת הפרמ"ג (אור"ח סי' קצ"ו) אם ענד כנעני ככלל ואכנת לרעך כמור, ה' לנו לומר שבהפרמ"ג ספק אם חייבי' נבקר, אבל לפי מה שבי' גם להפרמ"ג פשוט שחייבי' נבקר.

ואח"י מלאוהי בהכרח' חממה שלמה (ויד' סי' של"ח) שפסק אם צ' חולים לפני הרב אחד לזקק או ביוניו ואחד רשע ידוע, ונקרא הרב לשנייהם להתוודות עמכם, ספק דמתחלה ילך אל הרשע לפי ששלי' שלי' לחזק ולקרוב, דמי שמתרחק מקדימין לו שלי', ועוד דאין ספק מלוא מידי ודאי, הרשע הזה בודאי צריך לעשות תשובה והשני הלזיק או ביוניו ספק, עי"ש.

ועי' בעה"ח חרש נימן תש"ל לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

סימן קנב

(תשובה זו כתבתי עוד בדעברעצין יצ"ו)

נשאלתי אם יש טעם ומקור להמנהג, שמי שאכל אחר אביו ואמו ל"ע, בשנה ראשונה הולך מביהכ"ג חוצה ואינו מוזכר נשמות.

השבתי יש למנהגם טעם נכון וחלילה לשנות המנהג, וכל קהל וקהלה תחזיק במנהגה. אבל כודאי בינו ובינו יזכיר נשמות וינדר צדקה בעד הזכרת נשמות.

ירחם על שארית הפליטה במהרה דידן. שוב מלאחי בדברי חורב להנהיג ממוקאטש (ח"ג סי' ס"א) מה שבי' טעם לכא דברי' אין מזכירין נשמות ועפ"י דבריו י"ל טעם גם לשנה ראשונה ועפ"י דליקוטי מהרי"ח בסדר אחרון של פסח, שוב מלאחי בשו"ת דודלי השדס סי' פ"ה שבי' דמה שיוגלון בשנה ראשונה הוא מנהג טעות ועיין בגמ' יוסף (סי' רפ.).

פה חדש אלול שנת תש"ה לפ"ק פה דעברעצין יע"א

משה שטערן בלאאמור הרא"ש הי"ד זצ"ל
אב"ד דקה"י פה

סימן קנג

(תשובה זו כתבתי עוד בדעברעצין יצ"ו)

נשאלתי אם בשנת העיבור יאמרו האבלים קדיש י"א חודש או י"ב חודש.

השבתי שלא יאמרו אלא י"א חדשים ובשנה פשוטה העיקר למנות מיום הקבורה ולא מיום המיתה ויש לפסוק ביום לפני יום הקבורה לבסוף י"א חדשים ובשנה מעוברת לבסוף י"א חדשים ביום הקבורה.

(א) **מאתר** שמנהגו של ישראל לפסוק מלומר קדיש אחר י"א חדשים כדי שלא יעשה אבותיו ח"ו לשפ"י כי משפט השעשים גניבהם י"ב חדש ולא"כ מי שמת ונתעברה השנה ובי לפי שנתעברה השנה יח' משפטו י"ג חדשים ובודאי רק י"ב חדשים משפטו ולא"כ לר"ד להפסוק ב"א חדשים כדי שלא יאמר קדיש גם בחדש ה"ב אפילו בשנה מעוברת, וזה נראה לי ברור ופשוט, ובהרמ"א יו"ד סי' שצ"ו ועיין ברא"ש מוע"ק כ"ב ב' על אביו ואמו לאחר י"ב חודש ועי"ש ברא"ש היעב וצו"ד סי' שצ"א ס"ב וכן היעב. (ומה שנמלא מחלוקת דענין עריפות אם בשנה מעוברת גם חדש כ"ג ככלל וכן דענין השנה ומניקה חצירו אין ענינו לכאן, עיין יו"ד סי' ל"ז ש"ך סקמ"ג ויו"ד סי' קפ"ד פ"ת סק"ג ואה"ע סי' ד' סעי' י"ד דרמ"א, ובחומ"מ סי' שצ"ב סעי' ו) ואחר שהוריתי כך עיינתי

בספרים ורואיני מנכנס גדולה, עכ"ל להלכה אין לזוז מפסקו של המהרי"י מינן (סי' ע') שצטוירש כתב מי שנפטר בשנה פשוטה ונתעברה השנה נגמר דינו בחדש י"ב כי לעות אדם בריכו ב' לא לזה והאחרונים שנתקדו בזה לא ראו דבריו ואילו ראו בודאי לא היו חולקים עליו וכ"כ בפרימ"ג אור"ח סי' נ"ה ב"א סק"י בסק"ה וחדש וכו' בפירוש עי"ש, ועיין בדבר זה בחשו"ב בית ילחק (לנצו, חו"ד ח"צ סי' קנ"ז, ובקל"ש"ע סי' כ"ו, ובספר חשו"ב פאה השדה מהבאב"ד עטח ז"ל ח"א סי' נ"ח, ובפרימ"ג יו"ד סי' פ"ד סק"ה, ובס' ברכה משושלת להב"ס ועוד מדינוב על המעניות עדות פ"ב מ"י, ועוד באחרונים, ובס' בית הלוי על קונטרס נועמ"ג להפרימ"ג אות קע"ז הביא דבריהם). ועיין ב"א"ר ובפרימ"ג סי' קל"ג ובמטה אפרים בדיוי קדיש בשער ד' ובא"ק למטה שם, ובשד"ח מע' אכלית אות קס"ג. ואחר עיין בכל הנ"ל חבין שיש ליישב קושיות קמוח"ז מרן הח"ס (חאו"ח סי' י"ד) על המהרי"י מינן הנ"ל. ועיין בחשו"ב קדו"ז מרן השג"ע סופר (חו"ד סי' קי").

ואגב אכחזי שלעולם אני פוסק, עד"מ אם היאכרי"ל הוא ציוס ד' לבסלו אין לומר קדיש רק עד במנחה ציוס ג' מרחשון בשנה המימח וכדברי היוסף דעת (יו"ד סי' שצ"ו) ולא כהפרימ"ג בקונטרסו נועמ"ג (בסופו באות א' עי"ש) וכ"כ בדע"ק (סי' שצ"ו) אם המיתה היאם בעשרים לחדש לא יאמר קדיש רק ב"ע שפניו במנחה ועיין בחשו"ב שצ"ו (ח"צ סי' קכ"ע) דס"ל כהפרימ"ג בקונטרס נועמ"ג הנ"ל דאם מת ציוס ד' לחדש כסלו לשנה הבאה ציוס ד' מרחשון במנחה יפסיק מלומר קדיש עד"מ מנהגיו כמו שכתבתי מהיוסף דעת, אך בשנה מעוברת אני פוסק שאם מת בד' כסלו שפסיק מלומר קדיש ציוס ד' חשו"ב ולפי דברי הבכר"י (סי' שצ"ו סק"ח) משמים דהאריה"ק ז"ל דהקדיש מועיל להעלות נשמתו ויאמר קדיש כל י"ב חדש ויק מפי המון עם יפחות שבע א' וכל שאמר מי"ב חדש סגו, וכ"כ בנזכ"ל (ח"א ה' אכל אות כ') שכן הנהיג הגאון צעל כנ"כ נומר י"ב חדש חסר שבע אחד דאין היעבם להגלל כהנפ מניהם לבד אלא מועיל להעלות מדריגה אחר מדרגה וכמו שכתב האריה"ק ז"ל ובודאי זה היה כוונת קמוח"ז מרן הח"ס שז"ר לבנו קמוח"ז מרן הכתב סופר (הוצא בשו"ת בית היו"ר חאו"ח סי' מ"ה) שיאמר אחריו י"ב חדש קדיש וכן עשה הגאון צעל כח"ס וכן לזה הגאון הגדול ר' שלמה קלוגר ז"ל לבנו

פירות הנושרין לחלבה:

(א) בשנה ראשונה מיום הקבורה י"א חדשים פחות יום אחד יאמר קדיש (ד"ה ואנב) — (ב) בשנה ראשונה, אם היא מעוברת מיום הקבורה י"א חדשים יאמר קדיש (שם) — (ג) אם ציוה האב לבנו שיאמר י"ב חדשים יעשה כן (שם) — (ד) היאמר י"צ לעולם ביום המיתה בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת (שם).

סימן קנר

(תשובה זו כתבתי עיר ברעברעצין)

שאלה נקבר הגוף בלא ראש ונהגו אבילות שבועה ושוב חובא הראש לקבורה אם צריך להתאבל ז' ימים עיר הפעם או לא.

תשובה מלאחי צספר לקוטי שושנים (מערכת ח' אות ה' מהנאכז"ל ר' שצבי ליפשינץ ראב"ד אורשווא יצ"ו) ח"ל צש"ח אמרי יושר (סי' מ"ד) כ' שם שאלה אם נקבר כל הגוף חוץ מהראש ונהגו אבילות כזה, כשיצולו הראש לקבורה אם צריכין לנהוג אבילות מחדש עיי"ש באריכות. ולדעתי יש לפשוט דין זה מש"ס מפורשת במס' סוטה דף מ"ה ע"ב דכ"י איתא שם, ויכולא דומאל ראשו במקום ח' וגופו במקום אחר מוליכין הראש אלל הגוף דברי ר"א, ר"ע אומר הגוף אלל הראש. והרמב"ם פסק כר"ע (בפע' מה"ר) דהראש העיקר, וכן ש"ס מפורש (במס' עירובין דף מ"א ע"א) עמד ר' יוחנן ב"ג על רגליו ואמר בחר רישה גופא אזיל. ותימה על הגאון בעל אמרי יושר שלא העיר מזה. וא"כ לפי"ז יש לומר שהאבילות של ההנהג ה"ל צריכין עוד הפעם לנהוג אם יצא הראש כנלע"ד, עמ"ל כזה חשו' אמרי יושר אחת"ח לע"ע והבעל לקוטי שושנים לא ילא יד"ח ביאור הדבר, ע"כ אמרתי לנאר הענין מהל' שמחות ולא להביא לחתי מחוקק, כי קשה לדמות מלחא למלחא בענין אבילות כידוע.

איתא צש"ע (סי' שע"ב סי"ו) מי שהודיעוהו שלגבו עכו"ם קרובו בעיר אחרת ונהג אבילות מיד, ואח"כ נודע לו שעדיין עמד בלילה, אותו אבילות לא עלה לו וחזר ומונה משיקרהו, משמתיאשו מלקברו (ועיין בבי' שמ"א). ועוד כתב המחבר (שם סי"ו) מי שטענ' במים שיש להם סוף או שלא קול שהנהויה לסטים או שגרתו חיב,

שיאמר אחריו י"צ חדש קדיש, ובודאי למרת ענותוהם ידעו בעתהם שרצנים גדולים בעלי הורחא מוכהקים הם וח"ו אינם בכלל אלו שמשפטם יצ"ח, אלא לכן ציוו כן, לפי שסברו שהעיקר כדברי האריה"ק זכ"ר ששמירת הקידוש מועיל להעלות הנפש ממדריגה למדריגה וע"כ ציוו כן כי כציוו שמירת קדיש של צניחם האדוקים, שבדואי לנך החזיקו אותם וכן היו, יופיל להם כפי מאמר חז"ל ברא מזכי אצל. וע"כ חיו פוסק דבשנה מעוברת יאמרו קדיש עד אותו יום שנפטר עד י"א חדשים כנלע"ל שאם מתו ביום ד' כסלו יאמרו קדיש עד יום ד' תשרי במנהג, והבט דלכאורע לפי דברי האריה"ק זכ"ר עכ"פ אשר הח"ם והמנהג"ק כוונתם ס"ל היה מקום לומר שבשנה מעוברת יאמרו קדיש כל יצ"ח וגם בשנה פשוטה יאמרו קדיש עכ"פ עד יום ד' מרחשון במנהג, מ"מ אין עובדין לפסוק כן לפי שהעולם קבלו לפשטות שיעקר אמירת קדיש כדי להליל הנפש מגיהנם ואם יאמרו גם בחוד י"צ חדש אפילו במנהג דיוס אחד בחדש מקרי חדש יאמרו שהוא מחזיק את אצ"ו לרשע ח"ו וכו' ציון לאצ"והם ע"כ לא יאמרו ביום ששייך לחדש י"צ, משא"כ אם אצ"והם ציוו לומר גם ב"צ חדש בודאי לא יאמרו שהוא מבזה את אצ"ו ע"כ יש לומר קדיש גם בחדש י"צ ובכן. — אך מה שציוו הנרש"ק ז"ל לבנו שאם שנת מיתוהו יהי' בשנה מעוברת יאמר אחריו י"צ חדשים איננו מובן ועיין בחדש' בית יתכן (הג"ל) ובס' בית הלוי (הג"ל) ודו"ק. ודע שדרכינו וכן דרכי לפסוק כהאלי רב (סי' קל"ג) דה"ל חדשים מונין מיום הקבורה ולא מיום המיתה, והמורה ה"ל חדשים מיום המיתה ג"כ יפה הורה. ועתה מלאחי צש"ד מערכת אבילות (אות קס"ב באמת) שהקפדה בדבר הוא שלא יאמר קדיש גם ביום התחלת חודש י"צ, וכ"כ בצא"ר"ע א"ח סי' קל"ב סק"ה בשם חשו' כני"ח ועיין בהגב"י ד' שאלו וי"ד סי' שע"י. [שוב ראיתי מה שצ' בחדש' רצ פעלים ח"ג וי"ד סי' (ל) נהרי אפרסמון (ח"ג וי"ד סי' (ל"ו) ולבש"מ וי"ד סי' רכ"ג ורכ"ד] עיין בסדור יעב"ץ (דברי קדיש אות נט) מה שצ' בזה. ובחדש' מהכש"ס (ח"ג סי' ר"ב אות ח') האריך לחלוק על בית יתכן הג"ל עיניה.

ועי' בעה"ח עש"ק לס' לך לך שנת תש"ח לפ"ק פה דעברעצין

משה שמערן בלאאמור הראש"ה הי"ד זצ"ל
אב"ד רקח"ה פה

והאמת אגיד ולא אכחש, כי עלה בדעתי לומר שצדק"ד אם נמצא הגוף ולא הראש, והוא נהג אצילות ז"ל צעטות מאחר שלא נתייארש מלפניו אחר הראש, או להיפך שנמצא הראש ולא הגוף ובשעת קבורה הראש נהג אצילות ז"ל צעטות דלא נתייארש מלפניו הגוף, ושוב נמצא הגוף או הראש, דא"ל להתאצל עוד הפעם ולא כמו שכתבנו לעיל, ומעמא שאיחא צבור (סי' שפ"ה) ז"ל שאלה לרצונו האי גאון ולרצו שרירא על שרעורכו שלעון וקורביו צעיר אחרת מאומתי מתחילין האצילות והשיבו משעת שמועה דמה שאמרו צבורי מלכות משעת שתייארשו מלשאלו מיירי שלא נחביר שמה אלא קול יואל צנך וקורביו מחפשים על חמיחא הדבר צהא קאמר שתייארשו ופוסקין דרישתן ומונין כי צב נחקר דעמא אצל אם יודעים שנהרג כמה מעמא דמי ומונין משעת שמועה ועיין צד"י מה שכתב עליהם צס"ה הרמב"ן, ועפ"י דבריו של האי גאון ושרירא גאון רצונו להקל אך מאחר שאין דבריהם מוצא צשר"ע אפילו צס"ה יש חומרים אין לפרש לקולא ושוב עיינתי צחשו"ר רא"ש כלל כ"ז אות ח"ת וצאלב רצתי ספ"צ ורצונו שאין להקל וכמו שכתבתי לעיל הוא הוכחו וצלו המות לנא וכו' וחיים ושל"י עד עולם, כשהגעתי לנאן צא חשו' אמרי יוסר לדי ומהאר שראיתי שהאריך צה צעוער"ד עיי"ש (סי' מד' מ"ה) הפסקתי מלהאריך בהלכה זו.

ה' לס' יתרו שנת תש"ה לפ"ק פה דעברעצין יע"א

משה שטערן מנהיגועל
אב"ד דקת"י פה

סימן קנה

נשאלתי, מאבל אחר אם השינוי מקום בכיחב"ג הוא דוקא במקום חשוב למקום גרוע אבל במקום גרוע למקום חשוב לא או אין נפק"ם והעיקר שישנה מקומו, וגם אם בשורה אחת מצפון לדרום או מדרום לצפון מהני שינוי מקום.

השבתי, למקום חשוב לא הוי שינוי מקום אבל באותה שורה מצפון לדרום או להיפך שפיר נקרא שינוי מקום.

מאומתי מוניס משתייארשו לבקש. מלאוכו אברים אברים ומכירין אותו בסימני גופו אין מונין לו עד שימצא ראשו ורובו או שתייארשו מלבקש. ואם נמצא אחר שתייארשו ממנו אין הקרובים לריכים לחזור ולהתאצל אלא הבנים (ובש"ך חולק בסק"ה דכ"ב שאר קרובים עיי"ש) אם הם גם צעטת שנמצא מתאצלים אותו היום דלא גרע מליקוע עצמות אביו, אצל אם אינם הם ושמועו אחר שעבר היום אין לריבין להתאצל, ע"כ הוצרך לעניינינו (ועיין היעב צבור וצ"י סי' שפ"ה וסי' שמ"א). ורצונו להפרישה (שם אות י"ע) שכתב לפרש דברי צבורי צהא צל רצונו שהצד העור (ובשעתה לעיל משו"ע סי' י"ז) ז"ל עד שימצא ראשו ורובו, אין פי' דענין שיהיה ראשו ורובו אלא שדי צבור, וצלבד שיהא צשיעור הכוב הראש, לאפוקי רובו צלא ראש אע"פ שאם חשער כל הגוף צלי הראש הוי רובו אפ"כ אינו מועיל, והשחא א"ש מ"ש ר' יהודה (שם צבור) השדרה והגלגולת הם רובו עכ"ל. הנה כל איש יראה שצד כיון הרב צעל ליקועי שושים לאומיתו, אך לא ילא יד"ה ציאלו דלפי"ז הענין כן הוא, אם נמצא הגוף צלי הראש צחמת א"ל להתאצל עליו, אך הכ"מ כל זמן שלא נתייארשו מלבקש ולחפש אחר הראש, אצל צתייארשו מלבקש אחריו מיד חל האצילות ומתחילין למנות ז' ולמ"ד, ואם טעב צדון וספר קודם שצאלו הראש כי סבר שצריך להתאצל על מה שנקבר כל הגוף אז הדבר דומה ממש"ל למה שהעסקתי מהשו"ע (שם סי' י"ז) דאם נודע אחר שנהג אצילות, שצדין הוי עומד צלליכה, הנה צעט שנהג אצילות צבר מה צודאי, מ"מ מאחר שלא נקבר צריך להתאצל עוד הפעם משעת קבורה ואילך, ה"כ ציד"ד מאחר שעל קבורה הגוף צלא ראש אין להתאצל הוי כנהוג אצילות צעטות שצריך להתאצל עוד הפעם צעט שימצאו הראש, ואז מעט קבורה הראש מתחיל האצילות ז' ולמ"ד. אצל גם זה נראה צבור שאם לא מצאו רק הראש ונקבר, וכל הגוף לא מצאו, צ"כ אין האצילות מתחיל כלל וכלל לא אם לא נתייארשו מלבקש הגוף, ואם נהג אצילות הוי אצילות צעטות גמור ומוחלט וצריך למנות אצילות עוד הפעם צעט קבורה הגוף, רק אם צעט קבורה הראש נתייארשו מלפניו אחר הגוף אז צודאי מחויבים הקרובים להתאצל אחריו, ואם ימצא אח"כ הגוף אז הבנים מחויבים להתאצל כצשעת ליקוע העצמות (ועיין צערוך השלחן סי' שפ"ה אות י"ד שמייעב קוש"י הש"ך סק"ה דלמה גם שאר קרובים לא יתאצלו כמו צעטת ליקוע העצמות עיי"ש).

כל שינוי מקום שאדם עושה לשנות מקומו צביהכ"ג
אם אינו לחצותה ולמעליה אם סגי והגון הוא,
וצדאי היושב צורה אחרונה של צביהכ"ג יסנה
מקומו צלוחה שורה משלון לדרום או לכיוון, אבל
לא לקרב את עמלו ללד הארון ללד מרחק.

סימן קנו

(תשובה זו כתבתי עוד בדערעצין יצ"ו)

נשאלתי אחד ירע בחבירו איש חשוב
ומיוחס שמשדכין לו אשה
ממשפחה שיש פגם באותה משפחה, לא ח"ו
מצד האשה שמשדכין לו, אלא מצד אחיה או
אחותיה וכיוצ"ב ואין בג"א יודעים מזה אם
רשאי לגלות לו הדבר.

השבתי פסול שנשמע נשמע ולא יגלה. פגם
חלל לכהן מגלילי פגם קטן אין מגליל
אבל פגם גדול הכל לפי עיני המורה.

(א) **מתחלה** עלה בדעתי שלאורח הדיון מפורש
צ"ש"ע (א"ה"ע סי' ז' סעי' ה'
צ"ה"ג) דמשפחה שנחפר צה פסול ואינו ידוע
לרבים כיון שנתמשה נעמשה וכיוצא פסולה אינו
רשאי לגלותה אלא ייחסנה בחזקה כשחם וכו' ומ"מ
כשר הדבר לגלות לנזעין (כך משמע מהר"ן פ' יו"ד
יוחסין) ע"כ. הרי לך שגבר הדבר לגלות לנזעין.
וא"כ ה"ה הכא כשר הדבר לגלות לו מאחר שהוא
איש ירא וחדר לדבר ה' וממשפחה מיוחסת בישראל
וכן להודיעו. אבל כשייחסי צ"רין (שם) ראיית
שאינו כן. ד"ל: ומיכה אפשר שראוי לגלות לנזעין
כדי שלא ידבקו בהם, אפ"י ששם היו מדקדקים בהם
בלא ידיעה לא היה שם איסור כלל, אבל מפני שאין
הזרע מוכן לקדושה ומהרה כי אין הקצ"ה משרה
שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל כשר
הדבר לגלותו (לנזעין, זה הוסיף צ"ה"ג א"ה"ע צ"ה)
ז' כמו שכתב בחידושו בהכות שם אות ג') ועיין
צ"רין לקמן (שם) ע"כ. וכיון שאין א"י עתיד לגלותן
אף היודעים בהם אין מנצין אותם שאין צ"ה
עכ"ל" ליומא המשיח לענין זה כלום ע"ל (שייח
צ"ה"ג א"ה"ע סי' ז' ה"ה צ"ה"ג צ"ה"ג), ולכן
כתב הרמ"א כך משמע מהר"ן פ' יו"ד יוחסין.

(א) **הנה** צ"ה"ג (סי' ש"ג) ה"ה מנהג זה
לשנות לאכל מקומו צביהכ"ג מנמוק"י
ומדרכי אפילו בשבת, טעם המנהג לא חזק, מקור
המנהג יסודותיו כדברי קדוש צמוע"ק (כ"ז סעי' ז')
אז צ"ד שמת כל צחי מדרשות שבעירו צעילין
ונכנסין לציכ"ג ומשנין את מקומן היושבים בלפון
יושבין בדרום היושבים בדרום יושבים בלפון,
וכנראה יסוד הטעם כדי להטעור, ודוקא צביהכ"ג
ע"ה השינוי מקום כדי להטעור, כי צ"ה ניכר לרבים
שמטעור והוא מכבודו של הנפטר, ולפי"ז אם משנה
מקומו למקום גרוע א"ת צ"ה שפיר היכר שמטעור
יש צ"ה כבוד המת, אבל לשנות למקום חשוב אין
כ"ל צ"ה ואינו מקיים יסוד המנהג וטעמו. כן
מפורש בקצ"ש"ע (סי' ר"א סעי' ו'), שיתרחק לכל
הפחות ד' אמות ממקומו, ולמקום שהוא יותר רחוק
מארון הקודש ממקומו, ע"כ. וצדאי פסק כן
מטעמא שכתבתי.

(ב) **ובחפשי** בספרים מלאים צה"ה חקל ילחם
(סי' ס"ג) שנשאל שאלה זו לפניו
ואחר שכתב כלל ה"ל הוסיף עוד טעם לשבח
להמנהג לשנות המקום צביהכ"ג מטעם גלות, ודיון
דמות הדין שורה ח"ו ע"כ צ"ה ללכוד גלות
דמפרת עון וע"כ משנה מקומו, וצדאי למקום
חשוב לא היו גלות אבל צלוחה שורה משלון לדרום
או לכיוון היו שפיר גלות כדחקן (מכות פ"ב מ"ו)
משכונת לשכונה. וכן מפורש (ה"ל) דמשלון לדרום
ולכיוון היו שינוי מקום, דהלא צ"ש"ע (סי' ד"ס
סעי' י"ח) כשהמחבר מעתיק דין זה המפורש
צמוע"ק כ' צ"ה"ג "משנים מקומם".

(ג) **ונ"ל** לכאורה דעיקר הטעם לשנות מקומו
הוא מפני כבודו של מת להודיע
שמטעור על מיתתו, כמו צ"ה צ"ד שמת, ששם קשה
להטעים הטעם לשנות מפני כפרת עון ומשינס
מטעם גלות וגלות מכפרת עון, אבל אפשר שכל
העיר חייבים ולדוק (הכא צ"ד) נחפש צ"ה"ג העיר
וכולם יריבים כפרה וגלות מכפר. אבל לאמת נראה
דגם צ"ה צ"ד הטעם לשנות המקום משום כבודו
ולחודע שמלעטרים על מיתתו, דעממא דכל צחי
מדרשות שבעירו צעילין, הוא כדי שלא יתעללו
מלהספידו כראוי שהוא מכבוד המת כמו שפי' צ"ה
לאחר הקדמונים (הדפמ"ח עמוד ר"ט), וא"כ גם
דין לשנות מקומם הוא מאותו טעם, וכן כל הכשר
צלוחה צרייתא א"ל נשיא הם מטעם כבודו (ועיין
צ"ה"ג על פי לאחד הקדמונים אות שפ"ג) וא"כ

צח"ר. ולכאורה מה דעך סמי לחנך לא תעביד ואיך יען לעשות כן שחורים יעשו ליתן בתם לזה, חלל ע"כ אם אחד חינו שואל לדעת מקורו אין שום חיוב להודיעו. ובחפשו בספרים מלאכי להאזין האמיתי בעל אמרי יושר (ח"ב סי' ק"ד אות ח') שאמר בכה"כ ליועל ולסיועו וצעניו בודאי הדין עם הבה"ק בעל אמרי יושר ושפור דחה הרא"י מצימות (ה"ל) חלל בנידון שאלתנו הראיה עולה יפה יפה בעזה"ת.

ומצאתי בחש"י מ"ס רבים (אה"ע סי' ע"י) ש' שאם נודע שהמשדכת היא בת גרים דהוי פסג ורשות ביד ה'לד השני לבעל השידוך. ויש לו ראי' מגמ' יצמות (ה"ל) ממעשה דרב עיי"ש. חלל פלה והלא מליו תנאים ממשפחה גרים כמו משמ"י ואבעליון ועיין תוס' חגיגה (פ' ב' ד"ה דר) וחז"ל אסרו (ב"מ נח) להזכיר לגר מעשיך הראשונים וגם בין רבותיו בעלי תוס' ה"י גר (קידושין ע"א ד"ה קשים) חלל לק"מ, דמליו לעומת זה שחז"ל הזהירו בגרים כמו שפרש"י (דברי הימים א' ב"ה בשם הירושלמי יצמות) דאל תחמין בגר עד ע"י דורות, והבס ש' בעלי הבהות דליתא בירושלמי יצמות חלל מלאא בירושלמי הוריות (פ"ג הל"ה) ח"ר יוחנן אל תחמין בעד עד ששה פסג דורות ועיי"ש בכרך לאדן שהביא דברי רש"י בדברי הימים. ועיין במקומות שעליהם לזין בליון ירושלים ובמראה פנים (שם ד"ה אל תחמין) הביא מרד"ק על ירמיה מ"א בשם חז"ל דאל תחמין בגר עד כ"ד דורות עיי"ש ולפי"ז הכל ח"ש בודאי גרים כשרים הידועים לנו תשובים הם מאוד מאוד חלל אצל סתם גר אין לסמוך עליו סתם וע"כ שפיר פסק בעל תשרי מ"ס רבים שיכול לבעל השידוך, ומי שאינו מקפיד ואינו שואל אין חיוב להודיעו כמו שיעור ר' יהודה ורצא להאי בן בת ישראל שנבעלה לנכרי. ואפשר דגר גרע מזן בת ישראל שנבעל לנכרי ואולי יש קלף חיוב להודיעו עכ"פ ברמז ובתמיהה. ומי שדעתו רחבה יבאר יותר ויותר.

חרש אייר תש"ז לפ"ק רעברעצין יצ"ו

משה שטערן בלאאסו"ר הי"ד וצ"ל

אב"ר דקה"י רעברעצין יע"א

ועיין בחזון איש אה"ע סי' פ"ו סק"ל-ל"ב.

(וכידוע לא הרמ"א בעלמו עשה בכל מקום המראה מקומות) ולא כתב שכן הוא צ"ח, ד"ל דהר"ן לבסוף חזר מדבריו וס"ל דאפילו לנזעים אין מגלין מאחר שגם חלי' לעתיד לא עתיד לגלותן או שמה רק לאינן נזעים אין לגלל אצל לנזעים מגלין ומה שאין חלי' עתיד לגלותן אין רחיה שלא יגלו לנזעים ד"ל דחלי' אם מגלה אז הכל יכיו יודעים או דאז לא יח' ופקי"מ בדבר כ"כ, ע"כ כתב דכן משמע דלא חזר הר"ן מתחילת דבריו שללנזעים שרי וכשר לגלות — וא"כ אם יש פגם על אחות או אחיו של האשה חלל האשה בעלמה נקי' מכל פגם וגם הוריה אשמים כשרים בודאי אסור לגלות לאזני חבירו מאחר שאינו ידוע לרבים, כ"ל, ושמה מאחר שידוע שיהי' לחבירו למר גדול ועגמת נפש מהדבר שרי לו בדרך מסלפ"ת לשאול אותו אם בדק אחריה ככל הלורך ות"ל, ועיין בתמ"ח ב"ש ישר"י עלי ארזים ובתניבות לשבת על הרמ"א ה"ל.

(ב) ודע דיש סברה להיפך כאשר כתב הבית שמואל (סי' ב' סק"ע) דדוקא ממזרים ונתינים דאין רחיהם לבוא בקהל ונעמעו אין מגלים חלל חללים דיש להם תקנה להתחתן בישראלים מגלים, גם חלי' יגלה עיי"ש, וא"כ פגם ה"ל דאחר מקפיד אחרים אינם מקפידים ח"כ מאחר שיכולה היא להנשא לאחרים שאינם מקפידים ח"כ הסברה נוחתה דמגלים לו. אכן נראה דלא כן הוא בדוראי פגם חלל לכהן מגלים מאחר שיכולים להנשא לישראלים חלל פגם אין מגלים כלל מאחר שאינו ידוע, ולפי"ז ג' חילוקי דינים הם, (א) פגם גדול דאסור לבוא בקהל אין מגלים כשנעמעו, (ב) פגם גדול כחלל דיכולים להנשא לישראלים מגלים לכהנים, (ג) חלל פגם קטן אין מגלים כלל מאחר שבהקפדה תלי' מיתלה וכשאין ידוע אין מגלים. כ"ל נכון בעזה"ת, ועכ"ל הכל לפי ראות עיני המורה ודין כהלכה עפ"י אלו הדברים ואין לדין חלל מה שיעשו ראות וכו'.

ראה חידוש דבר ביצמות מ"ה א' שרז התייר

הטול מעכ"מ הבא על בת ישראל ועכ"ל בתו לא רצה בשום אופן ליתן לו, עכ"ל ר' יהודה נתן פלג להטול מבנת ישראל שנבעלה לנכרי"ם זיל אינן יורק למקום שלא יכירו אותו וישא בת ישראל וכן יצא רצא לאוס כזה גלי, שאל לגלות במקום שלא יכירו אותו ושם יתנו לו בת ישראל כשרה. וההוס' ס"ל (ד"ה זיל) שאפילו של מיוחסת יתנו לו, ועיי"ש

סימן קנו

וע"ז בעה"ח מ"ז למסמונים תשו"ב לפ"ק פה
רעברעצין יע"א

(תשובה זו כתבתי עוד ברעברעצין יצ"ו)

משה שמערן בלאאמור"ה הרא"ש זצ"ל

אב"ד דקה"י פה

סימן קנח

(תשובה זו כתבתי עוד ברעברעצין קודם המלחמה)

אל מע"כ כ"ק הגאון הגדול שליט"א.

ברין אשה בפחות משו"פ לא מקניא נפשה

וכדי שלא יבא ביהאיה גס עד עתה ביאה רקנית
— הגם דמ"ל לסמ"ג (לאוין ש"ס) הוצא
בלח"מ (פ"א מה"ל חגיגה) דלביאה רקנית יש
לכ השלמות ואפילו לא ביאה עתה יש לה השלמות
לביאה ואינו עובר, וגם לי ה"ב פנאי בשלמותין —
עכ"ז עזר במילין לא אוכל במה שעמדתי ממש
ברגעים אלו צעת לומדי מס' קדושין ג"ר לי עיין
לכדין דעת קדושים, וזו חולארה,

ה) שיטת רש"י (קדושין ג' ריש ע"ב) דאשה
בפחות משו"פ לא מקניא נפשה
דגנאי הוא לה, ורבותיו בעה"ת (שם בע"א ד"ב
ואשה) נחלקו עליו וכתבו דבעטם דנפחות משו"פ
לא מקרי כסף, עיי"ש בדב"ק, ואינו עומד ומשתומם
כשעה חדא, מה יענה רביו רש"י וגם למה לא
העירו רבותיו הלרפתים עליו — מנמנר מפורשת
(שם ג' ע"א) א"ר אבי ח"ר מי כסף שאין אשה
נקנית בפחות משו"פ כך אין קרקע נקנית בפחות
משו"פ, ופלא מה שייכות יש לשני אלו הדברים לפי
שיטת רש"י, דהלא הא דאין אשה נקנית כעטם דלא
מקניא נפשה בפחות משו"פ דגנאי הוא לה, משא"כ
בקרקע דלא שייך האי טעמא, אם כן ע"כ לפיכך
איה נקנית משום דפחות משו"פ לא מקרי ממון.
ועוד דלפי דברי רש"י ז"ל ר' אבי סוחר עזמו
בחו"ל, דא דאין קרקע נקנית בפחות משו"פ ע"כ
משום דלא מקרי כסף, וא"כ אם יומא דאשה אין
נקנית בפחות משו"פ מטעמא דגנאי הוא לה, מבואר
הא בלא"כ היתה נקנית ולא היינו אומרים דפחות

נשאלתי אם כוס ויין שנוטלין לחופה
וקידושין תחת החופה צריך שלא
יהי היין והכוס פגומים ביין וכוס של ברהמ"ז
וקידוש, או דוקא כוס ויין של ברהמ"ז וקידוש
צריך שלא יהיו פגומים, דלצורך דבר שבקדושה
הן באין, אבל כוס של קידושין א"צ שלא יהיו
פגומים.

השבתי, צריך שלא יהי פגומים.

ה) הפשתי בספרים ולא מלאחי מי שהיה
מזכיר מזה כלום לא לכאן ולא
לכאן, ומדלא הזכירו בודאי מסתבר שאין צורך כלום
וכמו דמי שמצד סתם על כוס ויין א"ל לדקדק שלא
יהי הכוס או היין פגום כמו כן בכוס ויין של
קדושין, וזה בסברה החלושה. אבל מלאחי לרש"י
(פסחים דף ק"ו ע"א ד"ה קפיד אכסא פנימא)
ז"ל לקידוש ולהבדלה ולנכמ"ז ולכל מצוות שחקנו
לסדרן על היין" שלא יצרך על כוס פגום אבל אם
רואה לשמות ויין לזרין לבקר בורה פרי"צ שאסור
ליהנות מן העור"ז בלא ברכה עכ"ל הרי לך דבר
אידי דר שיטת קפיד אכסא פנימא וכלל "כוס"
שחקנו לסדרן על היין קפיד על כוס ויין שלא יהיו
פגומין ולא הוציא מן הכלל הוצר את הכוס מיון
סתם משום שאסור ליהנות מעור"ז בלא ברכה א"כ
כוס של קידושין לכתחלה צריך להקפיד שלא יהי
הכוס ויין פגום, ועכ"ל בנזכר הרש"י כן דברי
הרש"י כחצ לקידוש ולהבדלה ולנכמ"ז, וכלל
מצוות שחקנו לסדרן על היין שלא יצרך על כוס
פגום, והבדל צריך לתמוד איה כוס איכה שחקנו
לסדרן על היין חוץ מקידוש הבדלה ובנכמ"ז שכבר
הזכיר הרש"י מקודם, ועכ"ל דתו ליהא כי אם רק
כוס של קידושין וכוס של בריית מילה אחר המילה
כשומרים אשר קודש ידיד מצטן וכו' וכו' כוסות
של סדר צליל חג הפסח, וא"כ מלינו לפי פי'
הרש"י דחד מאמוראים קפיד שכתוב וכיין של
קידושין וברית מילה וכו' כוסות של הסדר לא יהי
פגומים והגם שלא נזכרה הלכה זו בגדולי הפוסקים
עכ"ל כל בעל גוסף וחמיר על עומנו להקפיד על זה כי
כן יולא מפ' הרש"י. ועיין בקא"ש ע"ב (ס' ע"ז
ס"ו).

הוא לה משא"כ קרקע נקנית, דפחממ"ש ג"כ ממון מיקרי.

(ג) ועתה במסילה נעלה להבין איך ס"ד דהמקשה דשדד נקנית בפחממ"ש דמיקרי ממון ואשכחא חז"ל מתקדשת בפחות משו"פ, וכלל את גז' דקוחה קוחה משדד עפרון (שם ד' ע"ג) וליפין דאשכח נקנית בכסף, וא"כ כמו שדד נקנית בפחממ"ש כמו כן מגז'ש וז' עמלה ידענו שגם אשכח נקנית בפחממ"ש, ולפי ה"ל א"ש, דבאמת י"ל דמה"ה כשם שקרקע נקנית בפחות משו"פ כמו כן אשכח בגלל הגז'ש דקוחה קוחה, אך חז"ל גזרו משום גנאי הוא לה, וכדי שלא יזלזלו בכבודו בקדושתו, אמרו שבפחות משו"פ אין אשכח נקנית, וביעלו קדושי אשכח בפחות משו"פ (ושבד ראייתו בחי' הרשב"א שנתעורר בענין האחרון שכתבתי, ושמחתי).

(ג) ומה שאני אחרון ליישב שיטת רש"י לפוס רבינוא בלי עיון בספרים — וצדק יחי' מיושבים קושי' הראשונים שיורו המורים בה — וכו', דאמרין (הכס ח' ע"א) כיון דאמר לה מנה ויביב לה דינר כחול דאמר לה על מנת דמי וא"כ הכא נמי מידע ידע דבזבזי מפרועה לא מקדשה (עיין רש"י הכס ו' ע"ג ד"ה לו דילמא) יומא הכי דהפחות משו"פ שנתן הוא לה צדדי דרך על מנה יביב לה ודחי' מקדשה ובלבד שישלים כמו הכס (ח' ע"א) ואין לחלק דהכס עכ"פ יביב לה דינר מיד, שיעור הראוי צפ"ש לקדשה, ולכן אמרין שפיר דמקדשה מעבשיו וישלים משא"כ בפחות משו"פ שכוון שיעור שאינו ראוי לקדושתו כעת, חילוק זה אינו עולה יפה, דשו"פ דכאן הוא ממש מנה דהכס ומאחר שאמר לה שתתקדש לי במנה חייב ליתן לה כל המנה כולה עד פרועה אחרונה וכל"ה אינה מקדשת מחמת דיבורו שאמר ליתן לה מנה, כמו כן אמרו חז"ל ליתן לה פרועה שלמה ולא פחות משו"פ, וא"כ יומא בפחות משו"פ דינרים, דיוודע דפחות משו"פ אינה מתקדשת וצדדי דרך על מנה נתן לה הפחות משו"פ כמו במנה דיוודע דאינה מתקדש דינר מאחר דאמר ליתן לה מנה.

(ד) ובאמת מאלתי סברא וז' ביורולמי (פ"א ב"א) חמון אינו ראוי להשלים עליו ברם הכא ראוי להשלים עליו ועיי"ש צפ"מ (ד"ה חמון) — ונענין אחר נאמר גם בפסחים (ירושלמי

משו"פ אינו ממון, משא"כ לפי שיטת רבותינו הבב"א ח"ט תלמוד דכיוני טעמא דאשכח וכו"יני טעמא דקרקע שחיבין אינן נקנית לפי פחות משו"פ אינו ממון שראוי לקנות בו שום דבר, ולפי דברי החוס' לשון רב אסי מוזקק ומדויק היבט, "כשם" שאין אשכח וכו' "כך" אין קרקע וכו' מלי זכ "כשם" ו"כך" שאמר רב אסי, ועוד קשה קושי' החוס' (שם ד"ה כשם) דאיפכא הו"ל למידק דכא קניני אשכח לא ידעין אלא משדד ולפ"ז ח"ט תלמוד, דקמ"ל רב אסי דלא תימא אשכח אין נקנית בפחות משו"פ דנגזרי הוא לה למקדשה אבל בלמה גם פחות משו"פ מיקרי כסף וא"כ קרקע דלא שייך בה טעמא דגנאי בלמה נקנית בפחות משו"פ ולכן דיוק והקדים לומר "כשם" שאין אשכח נקנית בפחות משו"פ, דזכ שאשכח נקנית בכסף וליפין משדד, אבל הו"א דע"כ בסכין חריף אנו לריבין לחלק ציניכס בענין דפחות משו"פ, ובאשכח אין נקנית ולא ילפין משדד דגנאי הוא לה ובשדד דלא שייך כחי טעמא בלמה נקנית ולכן הקדים כשם שאין אשכח נקנית בפחממ"ש "כך" מהאי טעמא גופא אין קרקע נקנית כדי להבין דטעמא דאשכח היינו טעמא דקרקע משום דפחממ"ש אינו ממון לענין קנין, וא"כ בשמחתי' אומרת דפרועה ובשדד פרועה כדי למעט פחות משו"פ לא מעטעם גנאי הוא לה למעטעין אלא משום דאינו ממון.

ועפ"י דברים אמתיים אלו יש לומר ולהבין קושי' הש"ס דפריך והנהיגא אפ"י שאין אשכח נקנית בפחות משו"פ קרקע נקנית בפחות משו"פ, ולבאור ילמא מלי פריך קרקע נקנית וכלא גם לדידיה ע"כ הברייתא משבשתא דממ"ז אם פחות משו"פ מיקרי ממון אז גם אשכח חבי' מקדשת ואם פחות משו"פ אינו ממון ולכן אשכח אינה מקדשת אז למה קרקע נקנית. דע"כ לזוקמיה הברייתא בחליפין לא ידע המקשה דלא לא הוב פריך כלום, אבל לפי ה"ל בכל ח"ש דמדדייק רב אסי בלשגא ואמר "כשם" שאין אשכח וכו' "כך" קרקע הנין המקשה דלכאורה יש לחלק ציניכס ולומר דאשכח שפיר אין נקנית בפחממ"ש דגנאי הוא לה משא"כ קרקע דלא שייך ביה כחי טעמא בלמה גם בפחממ"ש נקנית ולכן ציטא ר"א בשפתותיו דלא כן, אלא "כשם" שאין אשכח נקנית וכו' "כך" קרקע, ועיקר הדברים דפחות משו"פ לא מיקרי ממון, ולכן הקשה המקשה מהברייתא דשם בלמה מצויר החילוק שרב אסי רוצה לשלול בדבריו דאשכח אין נקנית בפחממ"ש דגנאי

לפעמי' הוא דרך יסכון אור נשטעט רש"י הגם
שהדברים פשוטים עכ"ל הענין יקר.

(ה) **וַעֲצוּר** צמילין לא אוכל בדברי הירושלמי
(פסחים ה"ג) דנע"י ר' יוסה
הנהגה מן ההקדש פחות משו"פ מהו שיהא חייב
בשטלומין ונבסוף אמר הכא ראו' הוא להשלים
עליו עיי"ש, הקב"ע בש"ק (ד"ה הנהגה) דזר האוכל
דשטעט הרמב"ם (פ"י מהל' תרומות) דזר האוכל
תרומה בשוגג משלם הקרן אעפ"י שאין בו כוונת
ואין בו שו"פ עיי"ש, כשקפדה ראשונה כשעיינתי
ברמב"ם לא הבנתי בן דבריו אלא אדרבה דבשאלין בו
כוונת וגם אינו שו"פ אין כלל חייב שטלומין ושבו
מלאחי בפירוש ברדב"ז (רמב"ם שם סוף ה"ב)
שכתב בן כהנא, ולע"ז על הש"ק. — אכן גוף
בעי דר' יוסה לא אוכל להבין כלל דכלא אמרין
(ב"מ ג"ה סע"א) אמר רבא ואת אשר חטא מן
הקדש ישלם לרבות פחות משו"פ להישבון, וברמב"ם
(פ"י ה"ח מהל' מעילה) העתיק דבר זה וכתב
המועיל בפחמשי"פ בין בזדון בין בשגגה משלם את
הקרן ואינו חייב חומש ולא קרבן ע"כ. הרי כך
דלברמב"ם אין נפ"מ במועיל פחות משו"פ בין שוגג
למזיד חייב לשלם הקרן הגם שלא ידענא מנה ליה
לרבינו זה דכלא עיקר הלימוד הוא מפסוק ואת
אשר חטא מן הקדש ישלם ופסוק זה בשוגג כחוב
ולא במזיד בודאי ידע רבינו מקור טהור לפי דעתו
הרצבה, (ופלא שגם אחד מרמב"ם הרמב"ם לא הבינו
זהו ועיין פתלי"ם בח"י מהל' תרומות שהעיר
בכעין זה) וצורולגמי (כאן) מצואר עפ"י פי'
הפנ"מ דמזיד צדור לכו שצריך לשלם וכדברי
רמב"ם, אבל מה דקשה לי הוא, דמדאמר ר' יוסה
כבא ראו' הוא להשלים ע"כ פי' הדברים בן הוא
דברי הלכה צדיקו שהמעילה מלערפין אפילו לזמן
מרוצה (מעילה ב' ע"א רמב"ם פ"ה ה"ד) ואיך
כשמעיל פחות משו"פ הפחות משו"פ זו חלו
ועומדת הוא להיות מלערפן לאח"י לפחות משו"פ
אחרת וסב"י כאן פירוט אחת שלמה וחייב בקרבן
וחומש ובקרבן מעילה ככל שאר מועיל בשוגג ולכן
מהסתר שמתוויב לשלם הפחות משו"פ מדראו' הוא
להשלים משא"כ במזיד דא"כ שילערפן לזמן מרוצה
לצריך להיות כהעלם אחד כמו שכתב רש"י (כריחות
ח"י ע"ב וברמב"ם ה"ג וברע"ב צמעילה פ"ה
מ"ב) וכו' פשוט דהלא מצי חמשול מעל ויפנין
(צמעילה ח"י ע"ב) כל הלכה זו וא"כ אם ר' יוסה
איירי במזיד מאי זה שאלמך הכא ראו' הוא להשלים

פי"ב סוף ה"ג) אמר לון חמן אינו ראו' להשלים
עליו צדק הכא ראו' הוא להשלים עליו, עיי"ש —
ובפרט דכלא הוא מלכ עושה במקדש לב אשה
בדואי נומא, כמה דאפשר לתקוני מתקין, וכדין
רולא לקדשה בפריטה והפחות משו"פ בלופן על
מנת נחמו וישלים וסב"י מקודשת כששלים. ע"כ
הוכרח רש"י ז"ל להוסיף מדעתו הרחבה בפי' הגמרא
לא מקדש נפש דגנאי הוא לב להקדש פחות
משו"פ, היינו שהקדושין אפילו אינם מתחילים עם
פחות משו"פ, דגנאי הוא לב ואינו ללולוי בקדושי
אשה, ע"כ אמרו חכמים מאחר שצדקה דין פחות
משו"פ אינו ממון נבי דה"ל לנו לומר ששלים וילערפן
לפרוטק, כיון דצמורה הוא עסיק, עכ"ל לא אמרו
משום דגנאי הוא לב להחזיק הקדושין עם פחמשי"פ
ולפי"ז גם לשיטת רש"י יסוד הדבר דאין אשה נקנית
בפחמשי"פ הוא לפי פחמשי"פ אינו ממון והעטם
דגנאי הוא לב לאו לריבין רק שלא נחמא שפחות
משו"פ נתן רק בלופן על מנת וישלים ולא סב"י
מקודשת קמ"ל דלא, ולפי ה"ל דברי ר' אבי
מזרקקים שבעתים ועומק כוונתו זה, "כשם" שאין
אשה נקנית בפחמשי"פ "כך" קרקע אין נקנית
בפחמשי"פ דר' אבי ידע ושמע צבי מדרשא, דהעטם
דגנאי הוא לב, ולכן אין אשה מתקדשת בפחמשי"פ
עשו לו כגופים ולכל בר די בר היה שגור על פיו, ע"כ
ידא ר' אבי לנפשו פן וואלי יעשו אינני לאמור
מאחר דאין אשה נקנית בפחמשי"פ העטם דגנאי
הוא לב, א"כ מוכח מה ענינו דפחמשי"פ מיקרי
ממון, ולכן כיון דצדק דלא שייך טעמא דגנאי הוא
לב כמו קרקע נקנית בפחמשי"פ, לכן הכריז
בצביה"מ דלא בן הוא, דעיקר העטם דאין אשה
נקנית פחות משו"פ הוא דפחמשי"פ אינו ממון,
והעטם דגנאי הוא לב לאו לריבין רק להבין למח לא
נחמא דבוא נתן לב הפחות משו"פ רק בחזרת על
מנת וישלים וסב"י מקודשת. וא"כ "כשם" שאין אשה
נקנית בפחמשי"פ דאין ממון "כך" קרקע ומיושב
בזה קושי' החוס' (שם ד"ה כשם ה"ג) כששיטות
דבולרץ להקדים "כשם" שאין אשה וכו' "כך" אין
קרקע וכו' כדי להוציא מנגם של השומעים שאל
יעשו לומר דגנאי הוא לב הוא עיקר יסוד למח אין
אשה מתקדשת בפחמשי"פ, רק בשביל לעקור עטות
זכ צא לשמעינו. ולפי"ז כשפירק הש"ם והחניא
אעפ"י וכו' הכי פריך דכלא מכאן אשה יכול ללמוד
דצמח עיקר העטם דאין אשה נקנית בפחמשי"פ
הוא דגנאי הוא לב, ולא משום דאין לו דין ממון
דא"כ למח קרקע נקנית בפחמשי"פ וכבן היעב, כי

האוסר על עצמו ח"ש אסור מה"ח או לא (עיין במל"מ פ"ד מהל' שבוועה ה"א ובאחרונים י"ב שה"ע סי' ש"ח ביו"ד) וא"כ כך צ"ע דר"י בהנהגה מן ההקדש פחות מש"פ חייב בתשלומין או לא אם נימא דא"כ אסורא בח"ש מה"ח ממילא חייב ג"כ להחזיר או דילמא נימא דבאיסור האוסר מחמת עצמו לא גמרינן ח"ש אסור מה"ח ולכן גם אינו חייב בתשלומין, אולם זכ אינו דהלא המל"מ (שם) הזכיר מחלקותם רק בהזכיר שבוועה שלא "אולכ" אס כוונתו לאכילה חורב ובא"כ חופ' אבל בקנימות דאינו מזכיר שם אכילה אלא דכ"ע אסור בכל שהוא וא"כ בהקדש שאינו מזכיר שם אכילה ג"כ אלא דכ"ע יש לומר דח"ש אסור מה"ח.

וע"ז בעה"ח ניסן תש"ב לפ"ק פה דערברעצין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין לחידושא:

(א) ביאור נבון בדברי רש"י קדושין ג' ב' (א, ג, ד) — (ב) ביאור בגמרא קדושין י"ג א' (א, ב) — (ג) ביאור דברי הירושלמי פסחים פ"ב הל"ג (ה) — (ד) הבנת דברי הרמב"ם פ"י מהל' תרומות (שם) — (ה) הנהגה מהקדש פחות מש"פ (שם).

סימן קנט

(תשובה זו כתבתי עוד בדערברעצין יצ"ו)

שאלה כהן שלקח לו באונס או במזיד אשה גרושה או חלוצה אם מוטל וחובה על הרב והקהל למנוע מקוה שהרה מאשה הנ"ל כרי שלא יפריץ, אם יש לחוש או קרוב לוראי שיורדו גם בטומאת הנדה, ולא יגרשנה בשביל כך ע"כ.

תשובה, החוב מוטל על הרב ומנהלי הקהל למנוע המקוה שהרה מאשה כזו גם אם יש לחוש שעי"ז יורדו בטומאת נדה.

(א) **בענין** עד כמה החוב מוטל על הרב והקהל להפריש איש מאיסורא חזן מן הכורץ להאריך, וכבר אמרו כל מי שיש צידו למחות ואינו מוחה נתפס עליו בצינו (שנה ל"ד ס"ג) ובהפ"מ ג' (בא"ח תח"ח סי' תמ"ג סק"ה) הוכיח מהמל"מ (הל' כלאים פ"א ה"ו) דאפילו צליו עושה מעשה רק שיש צידו למנוע ואינו עושה עובר בלפ"ע

ולאחא אינו ראוי להשלים רק בשוגג (ועיין ברש"א גיטין י"ב ע"ב ד"ה פחות מה ש"כ בענין המקדש ידי עזרו ופירין קמא קמא קדוש ל"ב ומשמי פחות פחות מש"פ והקדש הרשע"א והלא מעילה מעטרפה לזמן מרובה וחזין כהתום) ומשחמח חזין מקדישין פחות מש"פ עיי"ש, ופליאה דעה ממני נשגבה והלא העצד במזיד ובדעת אולכ וצכ"ב" לא אמרינן מעטרפין לזמן מרובה ורק בשוגג צהעלם אחד ולע"ג), וכי חימא דכוונה ר' יוסה דראוי הוא להשלים היינו סברה חלי שיעור וחזי לאעטרופי (יומא ע"ד ע"א) אז לא ידענא למח דיקא צנהגב מן ההקדש פחות מש"פ צבי ליה ולא בשאר דברים שהן בפרוטת (צ"מ י"ה הל' וכה לא קשה לי דבחי הרשע"א (גיטין הל' מנזאר דחלי שיעור בפרוטת קודש אינו אסור מה"ח רק מדרבנן, וא"כ מחי צבי ר' יוס', דבאחא דברי הרשע"א תמורים כאשר צדק העיר צה המל"מ (מעילה פ"ב הל' ובפ"י ה"ח). ומה שהכריח אח רבינו הגדול הרשע"א לומר כן בדל"ה חז' אחר הש"ם (שם צניעין) פחות פחות מש"פ והלא חלי שיעור אסור, זכ לק"מ לפי חזין הר"י (בתום) שם) וכוונא גם ברשע"א דכוונה הש"ם דחזין ההקדש חל כלל על פחות מש"פ שלא היה בדעת המקדש שיחול הקדש על פחות מש"פ עיי"ש, ואם נימא דרשע"א לא ס"ל חזין התום' אלא דבין כך ובין כך הקדש אינו חל על פחות מש"פ אפילו דעתו עליו וימלא דמה שלא מנה המנהג (בפ"ד מז"מ דף י"ה ע"א) דבר זכ צין השאר דברים שפריכים להיות ש"פ וקדושי' התום' הוא משום דמה המנהג שיעור מעילה בש"פ, ומדאין מעילה פחות מש"פ ממילא שמעינן דגם הקדש אינו חל, ובחדא מילתא תרחי אשמעינן מש"א"ח אם היה התנא אומר דהקדש אינו חל אלא על ש"פ לא היה מודיע אותנו דחזין מעילה פחות מש"פ, דהי' אפשר לומר דבאחא אינו חל על פחות מש"פ, אבל כשהל' ההקדש על דבר שש"פ אז גם על פחות מש"פ מועילין, ולכן קמ"ל דגם אם חל כבר ההקדש על ש"פ אם נכנס מפחות מש"פ אינו מוטל, מה אז יודעין שק"ו שאינו חל על פחות מש"פ רק על ש"פ, אז אין התחלה לקושי' זו שפחות מש"פ אסור מה"ח מעטס חלי שיעור, דבאחא עדיין לא חל שום קדושה על פחות מש"פ ואין כאן כלל ח"ש וכו'.

ובהשקפה ראשונה לעובד, היה מקום לומר דצ"ע דר' יוסה אזל וכוונא על קועט מחלוקת הרמב"ן והרמב"ם אס' באיסור

אין ישראל אחר מלווה להפרישו ע"ש, הרי מפורש
 יולא מתורה כהנים (הש"ך) והלוים (הבוצ"ז)
 שמומר במזד אין לנו מלווים להפרישו, ועפ"י
 העניתי עד לפני שנים דין מודש לא ממלחי בשום
 אחרון, דמאחר שאין לנו מלווים להפרישו ממילא
 אין ערבים בעצורו, דכא כהא חלי' כמזין, (ועיין
 בריע"א ע"ז דף ו"ו ר"ע), ועיין במהר"ם שיק
 חר"ג מלח (מלוה ר"ג אור ד') דמומר אינו בכלל
 ערבות. וכל ברכת מלוה שזכר יכול להוליא חצירו
 הוא משום ערבות (ר"י דף י"ט סע"א), א"כ אין
 לאדם לנדר על קביעת מזוזת כשקובע מזוזת לנדר
 מומר מחלל שבה כפרהסיא וכיו"צ, ולא רק ברכת
 מזוזת אלא אפילו נתקובע ברה"ל להוליא מחלל שבה
 דהוי מומר, כשהחוקק כבר ילא, אסור לו אפילו שלא
 לנדר על התקיעה, היינו כשהמומר יבין, דאסור
 לתקובע ברה"ל כהמס אחר שכן ילא (עיין בחשו
 בשמים ראש סי' ר"ז ובע"ז ה"י ר"ה וחשו' שאג"א
 והאחרונים הסכימו להשא"ל) וגם בקריאת מגילה
 אסור לו לנדר לנדר קריאת מגילה למומר אס הוא
 כבר ילא, אבל כשהשומע יבין אז שפיר יכול לקרות,
 דהוי כלומר צורה. וכן הוא בשאר ענינים. וזכר
 דהמג"א (סי' שמ"ז סק"ד) חולק על הש"ך, וס"ל
 דאסור להושיע דבר איסור למומרים, היינו דוקא
 להושיע ס"ל דאסור, אבל כמה שהעלה הש"ך
 ודגמ"ר דאין לנו מלווים להפרישו, כזה אינו חולק
 עליו, ועיין בחשו' שערי צנינים (להגאון ר' אברהם
 צנינים קלוגר ז"ל סי' ט') מאז היה הספר תח"י
 אבל עתה נאכזר ממני. — ומעלמו מובן שכן מומר
 מותר למנוע עס ברכת דהלל על כל ישראל מוטל
 שלא יכיר הינד נשאר ערל והמוהל בדידיה קטסיק.

ג) הנה צגליון מהרש"א (על הוי"ד סי' קמ"א)
 כתב על הש"ך (הכ"ל) וז"ל ח"י מאין
 פשיטא ליה להש"ך ואי מפ' מרובה (ב"ק סי' ט"ט)
 ע"א) דארש"ב בשאר ימות השנה הליטעטו לרשע
 וכי י"ל ש"ה בדכוכ"ב עובר על איסור גזל, ובאותו
 דבר עשה רשעות עכ"פ אין לנו מלווים שלא יענשו
 באיסור אחר עוד, וכ"ז משמע צמ"צ"ס (פיכ"מ"ש
 מע"ש פ"ה מ"א), דדוקא מחמת דאיסור גזל חמור
 מאיסור כרס רבעי א"ל להפרישו ע"ל. ובאמת גם
 כמה שדודס האלון צעל גליון מהרש"א אינו כן לפי
 הצנח, ובמח"ה נעלם ממנו לפי שעה ירושלמי
 מפורשת צ"י מקומות (דמאי פ"ג ה"ב ומע"ש פ"ה
 ה"א). דליתא הכס ר' יוסי ויבש"ב אחריו דבר אחד
 כמה דר"י אמר אין לנו אחרתאן לרמאין כן רשב"ג
 אמר אין לנו אחרתאן לרמאין מסכתא ר' יוסי יודי

עיי"ש, ועיין מוש"ק (ח' א'). א"כ בכל כה ועוז
 צריך לעמוד על המשמר למחוז בעלי עבירה ופרט
 במקום שיש לחוש שפי"ז ילמח מכשול לרבים שילמדו
 ממעשיו. ועיין צב"ה (ע"ז סע"ב ור"ס דף י"ז)
 כמה שמשי הש"ס כיון דמקלקלי ציה רבים היינו
 קלקולא עיי"ש בפרש"י. ומה ההם שכל עיקר השאלה
 לא ה"י כי אם משום שבה א' והי אפשר בקל להזהר
 שלא לעטל, וגם המורה הורה להחמיר בשביל
 קדושת יו"ט, אמר רב עליו חתולת הוראח של האי
 לורבא מרבנן נתקולא, ק"י בן ק"ו באיסור עריות
 שנעשו של אדם מחאוב בודאי מאוד מאוד צריך
 להזהר שלא לקלקל ח"י, ועיין בחשו' קמח"ז מרן
 הח"ס (חאר"ה סי' ז"ט) מש"ס עירובין (כ"א
 ע"ג) בשעה שחיקן שלמה עירובין וע"י ילא ב"ק
 ואמרה אם חכם בני ישמה לבי גם אני, והקשה
 בתוס' הא גם שניות חיקן, ותיירן מרן הח"ס וכו"ע
 עפ"י הש"ס צ"ה (הכ"ל), דכמה שבוסק חומרא
 לאיסור שניות אע"פ שהוא מלוה לעשות סייג
 לתורה, מ"מ לא שייך ישמה לבי, כי אולי יכשלו צ"ה
 ביה"א שאינם הגויים, אבל כשעשה סייג לשמירת
 שבת ולקדוש שלא יקלקלו, אז ישמה לבי כי למד חיקן
 שיעברו עירובין ולמד חיקן לעומאם בע"י עיי"ש.
 וא"כ בייחא לריבים אנו לזקק בעניני עריות שח"י
 על ידי החיקון לא נקלקל במקום אחר, ולפער"ד
 רבותינו בעלי החסם מעטו בחירונו של קמח"ז מרן
 הח"ס ז"ל, כי מאחר ששוקר כוונה. שלמה ה"י
 בשניות לעריות לגדור גדר, שח"י אל יעברו על
 איסור חורב, ולרובא דרובא לעובד ה"י ויחא לכו
 כהא רק להבי אינשי דלא מעלי לא ה"י ולא יכ"י שעת
 רגון מהבדק, ועכ"פ חיקן גדול עשה לדורו ולדורי
 דורות, בודאי שמחה איכא לפני מי שאמר וביה
 העולם, אי לאי משום חירולא הכס עיי"ש. ועיין
 צמ"צ ע"ה ע"פ חרור אשר לא יקום את דברי
 המורה האמת, ועיין בחשו' מהר"ם שיק חר"ה סי'
 שצ"ג ועוד דהכל חורב"ה ויתנה רשות להכות
 הסוגר עד שחלל נפש, ולהרבה ראשונים ס"ל דממש
 עד ש"י שרי להכותו, ואדבר להבין מזה חר"ה. אבל
 יכ"י אין שיהי' אס ילמח מכשול לאדם בודאי אסור
 גם אם שיקר כוונה המורה לתקן ומה' אצקש שאל
 אכשל בדבר ה' זו הלכה. [ועיין על חיים חיי"ד
 (סי' ל"ג)].

ג) הנה הש"ך (סי' קמ"א סק"ו) חידש לן
 דישראל מומר אין לנו מחויבים
 להפרישו מאיסור שטעם. ופי' דבדיו הגאון צמ"צ
 (סס) דמאחר שרואה לעצור במזד על איזה עבירה

(בספרו שאל שאל על הוי"ד סי' פ') ממעשרות (פ"ב מ"ג). ובמקום אחר הארכתי מאוד בזה ובבאתי לזה ראיה ברורה (מ"ש"ס ע"ז כ"צ) עם פילפול חריף בעזרה"ת ועתה אין מקום להאסף פה.

סימן קס

המשך לסימן הקודם

(ד) **מאוד** לר"ך להיות מתון בנז"ד עיין ברש"י (מנחות ק"ט ע"ג ד"ה היורד לה) שאין מורידין אותו שלא יקלגל, וכ"כ רבינו גרשום (שם בדף ק"ט ודפס צ"ח), הרי לך שאעפ"י שטעה שלא כדון לר"ך להיות מתון להורידו מגדולתו שלא יקלגל, ק"ו באישות שפסו של אדם מחאוב איבא לחוש שלא יקלגל. הנה האגודה קדושת פ"ק סי' כו) כתב הוצא צאחרונים שהמכה בנ הגדול עובר בנ"ח דלמא יבעט ואפילו במכה ללורך מלוא נאמר, ויש חולקים לדבר מלוא שרי רק במכה בדבר רשות עובר על פני"ש (עיין אריכות רב בזה בשד"ח מערכת ו"ו אות כ"ו סק"ד). ולפום סברה חילוק נחלקו בסברה שנחלקו הרמב"ן והבעל המאור בענין אין למלוא אלא מקומה ושעתה (עיין ביו"ד סי' רס"ו ש"ך סק"ח ובח"מ סי' רמ"ח וסי' ש"א) ובאחרונים מלאים מזה, וממילא גם בנז"ד כן הוא דעתה לפי שעה עליו מוטל להשיגה ולהפריד פוטלי עון מזד הוכה חובות או מטעמים אחרים המצוירים ועיין בספר מסדר חו"ש לכ"ק אהמ"ר הגאון"ה ה"ד (בסדר כופין אותו וערך מכות מדרות), ואם עי"א יא לא תרצות רעה אלו את שלנו עשיו ובקולר חלוי בוארו, ולאיך שיהא מאחר שכל כוונת הוכה חובות היו רק שישיב העצרייגא את דרכו, ממילא אם אנו ע"י מעשיו את הדין שגי, שעוד יפקוד, בודאי לא קיימנו שומק דעת מלוא ה' להביט עמו. והגם שמוות הוכה חובות גם על ספק נאמר, אבל רק כשאנו מסבך לו ע"י התוכחה עוד עון גדול ממה שעושה. וזה יכ"ר ג"כ סברה מחלוקת הרמ"א עם הט"ו. דהרמ"א (סי' של"ד ס"א) ס"ל שמדנין כל מי שחייב ידיו, ולא איכפת לן שחם ע"י כך יא לא תרצות רע, כי אמתו את אשר מוטל עליו עשיו, ועתה הביע הכח לאותה מלוא לגדול את החייב ידיו מדנין אותו ואינו את אחרתו על מעשיו, וכת"ו (שם) חולק על הרמ"א עי"ש וס"ל בדמקום שיש לחוש שעי" ידיו יא לא תרצות רעה אין מדנין, ס"ל לר"ך לשקול בפלס מאזיז מכ שימח מזה,

לרש"צ ורש"צ לא יודי לר' יוס, ר' יוס יודי לרש"צ דאין אנו אחרתו לרמ"א ורש"צ לא יודי לר"י, שאין אנו אחרתו לרמ"א שאין דרך חבר להיות מולא דבר שאינו מתוקן. ופי' הדבר הוא דר' יוס חולק על הח"ק (דמאי פ"ג מ"ה) דס"ל הנותן לפונדוקית לתקן לו עיכס הקדירה לר"ך שיעשר את שהוא נותן ואת שהוא נועל ממנה דשמה יחלפנו, ור' יוס ס"ל דאין לר"ך לעשר את שהוא נותן דאין אנו אחרתו לרמ"א, ופי"ן זה אמר רש"צ (בפ"ק ממע"ש מ"א) דח"ק ס"ל כרס רצנו וערלה מלייזס כדי שם יבא מי לגנוב ידפ שזה ערלה או כרס רצנו, ורש"צ ס"ל דא"ל לליין דאין אנו אחרתו לרמ"א דהלעטיבהו לרשע ויומנו. ומתחלה סבר הירושלמי דר"י ורש"צ בשיטה אחת עומדים, ולבסוף דחה דזה אינו, ודודאי ר' יוס דס"ל דאין דאין אנו אחרתו לרמ"א גם בזמן שהחבר נותן צדדים להע"ה העיכס טענל הו"א, מכ"ש דס"ל כרש"צ דא"ל לליין האיסור שבגזל לא יבא לידו איסור, משא"כ רש"צ לא יודע לר' יוס, דרך לליין א"ל האיסור מאחר שבגזל מעלמו בא יבוא, אינו מולא מתח"י דבר שאינו מתוקן, משא"כ בנותן עיכס שהיא טבל ומולא מתח"י דבר שאינו מתוקן לא אמרינן אין אחרתו לרמ"א, אלא אסור להכשיל בכה"ג הע"ה, ובח"ק דר' יוס. וממילא א"ש דהרמב"ם פסק כרש"צ, וגם בח"ק דר' יוס, ולא הוי סתרי, ולא כחש"ר בית יאחז (א"ח סי' כ"ט) שהקשה כן. אבל בזה יאחז חק מפשע בזה, דהר"ש (פ"ג דמאי מ"ה) העתיק רק תחילת הירושלמי דר' יוס ורש"צ אמרו דבר אחד ולא הביא סוף מסקנת הירושלמי, וכבר העיר עליו בבה"ה הגר"א ע"ז (במשניות שבסוף ברכות ש"ס ויולגא עם הגבו' הגר"א) והביא מסקנת הירושלמי, ובאמת בזה יאחז בעולם בניהו כיוון לחילוק הירושלמי מדעת עמו רק לא מלאו לבו לחלוק על הירושלמי שהביא הר"ש (הי"ל) דר"י ורש"צ אמרו דבר אחד, ולכן נתקשה למה פסק הרמב"ם בח"ק דר"י ורש"צ, אבל יפה כיוון שבאמת אינם מתאזים להדדי והחילוק גדול יש ביניהם והביא יאחז בעלמו מלשנא שאין לו הירושלמי לעיין בזה. אבל עכ"פ הגליון מהרש"א לא דק במה שאמר לרש"צ שרי להושיט ג"כ האיסור, דזה אינו. אלא הקושא על הש"ך לק"מ דהש"ך איירי בזמור גמור ופוקר כמו שהאריכו בזה באחרונים, אבל לא בעי"ה שאינו מתקדק במוות, וכדונו של הח"ק ולא כר"י, ומהאי טעמא לא קשה מידי הקושא שהביא מחו' הגאון מקאשוי ז"ל

הפרו תורפת עיי"ש. דשם אחר ששאלה שוב לא יעצור על כל פעולה ופעולה, משא"כ בנר"ד אפילו אם חלק למקור, בנעילה עצמה יעשו עבירה דאורייתא בגרושה, ודרבנן בחלילה דהוי כעין דאורייתא, א"כ למה לנו להניח לילך לעצילה מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת (בימות ק"ע סע"א) ועיין בה במל"מ (פ"א מהל' י"ע) ובתש"ו נב"ק (חא"מ ס' כ"א), ולענין הרחקה נאמרו הדברים עיי"ש.

(ה) עכ"ז עתה נראה שכל מה שנעשה בדבר שהוא חתה השגחה בנ"ד, מי שעושה שם דבר מה הוי כנדרות ב"ד כסדרתי מתחלה, דזה לשון הדרכי תשובה (ס' קל"ז אות פ"ג על המחשבה סע"י י"א) עיין בס' שורש מיעקב (בס"י זכ) ששאל ע"ד איש אחד רע מעללים שרואה לבין את אשתו שלא לחוש לחומרת חז"ל להמתין חמשה ימים לראייתה ואח"כ ז"ל, ואמר שהוא אינו רואה להמתין רק ז"ל מיום שהפסיק בעברה אפילו בתוך ה' ימים לראייתה אפילו ביום הראשון אם חב"י נקיים מדמים, ופסל צוה אם מועד לעצור על איסור קל כדי שלא יעצור בעלה באיסור חמור דכרת ח"ו, והעלה דח"י לבורות היתר ולהקל בזה כלל, וכיון דהוא רחוי לגדותיו עש"י החורב, כ"ש שלא נחש לו וכלעיטורו לרשע וכו' ואנחנו לא נעצור על ההלכה פסוקה המקוימת לנו בלי פקפוק כלל עיי"ש עכ"ל הדרכי תשובה אות ב' צוה. (ידענא ג"ע) שכתבו משיב דבר מהגאון הנ"צ ח"רד איכא תשובה נפלא בזהה אחת שאינה רואה לילך לעצילה כי אם ביום בעת שאין שחר נשים מתיישב שם והיא מסכמת לילך ביום ה' לספירתה אבל אך רק ביום אם מתירין לה לעשות כן כי אם לא יתירו לה אז לא חלק כלל וידורו כן בעומתא הכרה, ולא ידענא עתה מסקנתו, אבל כמדומה לי שהחמיר שלא לפרוץ, וגם בחשו' לחיזור ח"צ להגרמ"ע גראדענסקי הי"ד איכא תשובה בזהה שיש לה לפרנס ארוכות נגשים המתחששים ואינה רואה לנועלם מה דויה אם להניחה לילך כן למקור או לאסור לה העצילה, הבס שיש לחוש שער"י ידורו כן בעומתא הכרה וישבי שגריק להיות מתון (דבר). הנה ספר שורש מיעקב אחת"י, אבל דבריו מיוסדים על דאני סברה הישרה דז"ל העקירה (שער עשרים הוצא בחשו' דרכי שלום ס' נו"ן אות י"ד) ואני דנתי ע"ז פעמים רבות לפניהם ולפני גדולים והסדרתי להם, שהחטא הגדול אשר יעצור עליו איש איש מבית ישראל ושלל

אם לא יר' ההפסד מרובה מהבטלות. וראה זכ פלא שכוונתי האמת שהע"ז (בס' רס"ז סק"ג) לשיטתו (ס' של"ד היל"ל) בחמת ס"ל דאין מלך מילה שלא בזמנו ביום ה' וציוס ו', הרי דס"ל כסדרת הרו"ה (ומה שכתב בהע"ז רמב"ן לר"ך להיות רשע"ן והבן), ושמה כאן מאחר דאין ודאי שעי' הוכחה יאל לתרבות רעה, יש לומר דלכ"ע החיוב מוטל עלינו לעשות את אשר צידנו, ודלא כהע"ז, וכהסכמת האחרונים חו"י (ס' קמ"א) ויעצ"ן (סס"י ע"ט), אלא אפילו בודאי יאל לתרבות רעה אפשר שעתה לפי שעה עלינו לעשות את אשר מוטל עלינו להפרישם זה מזה בכל כח, וצמה דאפשר, דאין קו"ל כהרמב"ן דאין לתורה אלא שעתה ומקומה, כמבואר באחרונים שנימתי.

ומצאתי לקמח"ז מן הח"ם (חאה"ע ס' ל"ו) שלא ראה להחיר מעוברת חצירו אפילו מחשש המרה דהם של הצעל והאשה וכתב שם דאפילו להע"ז (ו"ד רס"י של"ד) שחולק על הרמ"א וס"ל דאין מנדן במקום שאיכא חששא שאלה לתרבות רעה, היינו שאם כבר עברו לו יעשו העוברים בלי לידה אכן אחר הנופל, אבל אם בליעל אחד יבקש ממנו להחיר לו למיעד איסורא, ואם לא יאל מן הדת, חלילה לנו להחיר לו אפילו איסור קל דרבנן עיי"ש. ולפע"ד מאחר שהב"ד שצריך משגיח צעני פקוחה על המקור ועצילה נשים, והם יודעים מכל מה שנעשה שם, ומי הכוללים, ואם ועלינו עין ולא יעכבו, שחיקה כדולחית וכמרו"ה דמי, וממילא היא הולכת כנדרות ב"ד. דשאלמא אם עושה שאר עבירה שאין ביד ב"ד למחות ורק לגדותו צידו, ועתה השאלה אם ידורו או לא ידורו, כי יש לחוש שער"י יאל לתרבות רעה, אז לר"ך לשקול צמיטע הגיון כדמ לעשות, כהרמ"א ח"י כהע"ז, אבל דבר התלוא רק בנ"ד, בודאי לא מה שהוא עושה בדרשות ב"ד הוי. אבל שוב נחמתי כי סברה זו דחוייב מעיקרה, כי אכן לא על גוף הנשואין מסכימים צמה שמתירים חוצה לילך לעצילה, כי אם שלא יעשו ולא יוספו עולה על עולה ופשע על פשע, א"כ שפיר עדיין שאלחנו צמסק עומדת כדמ מה לעשות. ואין להצוה רח"ה להחיר לה לעצול ממה שהחיר הרמב"ם (בתש"ו פאר הדור ס' קל"צ) לנעטן על השפחה שישאלה במקום שהדבר צורר שידורו כך גם אם לא יתירו להם ועשמו וימקורו עמו מפני חקתה השבים, מועד שואכל רועע ולא שומן שמו, וסמך על אמרם ז"ל עת לעשות לה'

בחבור החירו לו לרדוח קודם שיצא לידי חיוצ
 חטא ע"י"ש בסוגי, והקשה בקיקון דיונה (שם)
 ד"ה על הכוס קודם שיצא) הלא באחמל והוא
 העמידו דבריהם במקום כרת ומאי ציפי ליה לרז
 ציפי ברי"א וגם למסקנא למח לא העמידו דבריהם
 במקום כרת ודוחק לחלק בין כרת למקלה. וכח
 לתקן ח"ו, הלא הענין והטעם דהתם לא נעשה
 איסור ע"י אדם רק שחמילא נדחה העונה כרת
 ע"י חכמים אבל הכא נעשה על כל פנים האיסור
 בפועל אדם ע"ל, וא"כ ק"י שאין לנו רשות לעשות
 תקנה ש"י"א אפשר שיעבור על איסור דאורייתא
 שלא היה עובר בלא התקנה. והגם שאינו דומה
 לגמרי דבשלמא בהדבוק פה בחבור דאם לא ירדו,
 בודאי י"א נאפק, משא"כ צידוד עדין לא ברור
 שיעבור על איסור חמור דכרת, מ"מ ראינו עכ"פ
 בודאי אין לנו מחאי כלל דהעמידו דבריהם אפילו
 במקום כרת בשו"מ. ומתחלה לא רצינו להעלות
 דברים אלו על הכתב מחמת פשיטותי אבל חשי
 חיים שאל (הב"ל) עוררני לכתוב דו"ל חשי חיים
 שאל (הב"ל) גם אחר שבהא דברי חשי מהריב"ל
 ה"ל ולפי זה לא הוצרכו מחשי חשי ז"ל ולא כלום)
 ועפ"י דברי הרב ז"ל (מהריב"ל) יוחא לי מאי
 דהוקשה ציפי על דבריו מלכו דק מרן ז"ל
 בתשובה ח"ה שהשיג על מי שבהא ראינו לדינו
 מרדית הפה דשאני התם דעתיד לצא איסור
 סקילה, ועוד להחיות צא ממילא, ועוד דאיסור
 רדית פה איסור קל, זה, חורף דבריו. והיוני צב
 דחיי מנו תלחא חילוקי מרן הוצרכו הויא חיוצתיבו
 הכ דפ' בשולח, דהכיני צב הפקרה לאו איסור
 סקילה, וגם לא אחי ממילא, ועכ"ז שרי לשחררה
 ולעבור על גלוס צבם תעבורו. האמנם אי מרן ז"ל
 כנר כהמריב"ל דהתם חשיב שו"מ, ולכתי
 מקילוק, אחי שפיר, דבדמיונו הוי קוס עשה, ואז אין
 לעבור איסור כדי שלא יעשו איסור אחר חמור אף
 שהוא דאורייתא ע"ל, ואז לא ידענו על מה דברי
 מרן ז"ל סובבים ועל מה הביא בשולח ראינו לדבריו
 מרדית הפה ודחה דבריו מרן מכה תלחא טעמא
 (הב"ל). וידענו שמרן הוי המחמירין לישא אשה
 מיוקא אפילו במקום שחייב לחוש לעצירה (ועיין
 אה"ע סי' י"ג סעי' י"א) ולא ס"ל כהרמ"א (שם)
 עיי"ש. ודבר זה ראיתי באחרונים שהב"י בחשי
 מחזיר בדבר להחמיר, וא"כ י"ל דראית בשולח היה
 על ענין זה, להקל מרדית הפה, ובב"י דחה ראיתו
 מנ"י טעמים שהזכיר החיים שאל כ"ל צלי ספר חשי
 צ"י. אבל מאוד מובנה, י"א נכתב ראי בשולח להא

דמיוקת או לענין אחר השייכת לאיסות, לא ידענו
 אך הביא ראינו מרדית הפה, ולמה הוצרך בב"י
 לדחותה בלא ג' טעמים שקשים הם כמו שדחק
 בחשי חיים שאל, הפקיל דמשם ליכא שום ראינו
 דברדית הפה הוא בענינו כבר חטא ובחמור, (ועיין
 חוס' שנה ד' ע"א ד"ה קודם) ורואה לתקן החטא
 הגדול ע"י חטא קטן מזה, כדי שהחטא הגדול לא
 יבוא לעולם, בודאי בסכרה נוחתה שאומרים לו לתקן
 הגדול ע"י עבירה קטנה כמו שהזכיר בש"ס חמור
 פעמים חטא בפאמך בשביל שחזרה בענין דבר
 אחר, (עיין מנחות מ"ח ע"א ותר"ס שם). אבל לומר
 שיעבור עבה להתחלה על עבירה קטנה כדי שלא
 יעבור על עבירה חמורה, ח"א ללמוד כן הדין
 מהחירו לו לרדוח, ומכאן אמחא בודאי אין שום
 ראינו לענינו, דעיינן בחוס' (שנה ד' ע"א ס"ה)
 וכי אומרים וכו') דאם לכן החירו דהוי כמחזה
 דרבים, להליל רבים מידי עבירה, דהעוברים כיו
 כאנוסין מחמת ילדי דעריה, ועיין גם בגיטין (מ"א
 ד"ה כופין) ומה שכתבו צבם האחרונים, ועיין ביטע
 צמ"מ (כ"ל מלוב ולוב סי' כ"ב) צמ"מ הדיבור
 מה ש"כ בענין אפילו אם שנועב חלב על דברי
 סופרים, עכ"ז אין לו לעבור על איסור דרנן כדי
 שיקיים שנועב, והאריך צבם מאוד ועיין בשו"ע סי'
 רל"ז ובש"ך שם ובאחרונים הריב"ש מאוד. ובגוף
 קוש' הקיקון דיונה (הב"ל) עיין צמ"מ (סי' רנ"ד
 סק"צ) ונחית חיים (שם) ובשאר אחרונים.

סימן קמ"ב

המשך לסימן הקודם

(ח) **הנה** בש"ס ח"חא כהן שנשא גרושה דופני
 לגרשה (בימות פ"ח) ועיין דופני הוי
 ע"י כפיה שאפשר להמלא עיין בחשי ריב"ש (סי'
 שמי"ח) רמזו בב"י (אה"ע סי' ו') בקבלה, ושם
 הביא מחשי הגאון דאם י"א לחוש שכהן שנשא אשה
 בעצירה ילך למקום אחר ויפירוס ידיו, קייאין ליה
 לראש אלכטותיה, וקציעין צבם מומא דלא ליפירוס
 ידיו. ושם הביא לשון הרמב"ם מה שכתב בענין
 אחד שנשא גרושה למרס אותם וכל צר וצח ישראל
 שישא ויתן עמהם וישהא ויאלל וישב עמהם חוד ד'
 אמות וכו' ולהראות שמהם וששון באדם ואז
 לגשים בתכלית אזהרה מלהבנם עם הזונה צבם
 מקום ואפילו לצית המרחץ, וכזה ראינו לנו השומעים
 בקול רב, שפירשם ובדיל כל מקום כל הקמים עליו

ויעזרים על מלכות ממלכותיו, ולא נתיב צדיקו וצדיקו
 שחף ולא שייכת בשום ענין ולא בשום פנים עד
 שישנו אל הש"ת וכו' כי לא יתכן להחשיל בכח
 מעשה הרעב הזה הגדול, להרים יד בצמיו ולקפור
 במשה ובחורחו לקדושה בגלוי וצפרהסיה ומהעלם
 מזה, והלילה לשם ית' שנקבר פנים צדק או שנקחד
 משום אדם או נעשה לכבודו, ובעל הרחמים ארך
 אפים ויחזירם למוטב עכ"ל הרמב"ם שהביא הכ"י
 באריכות. ומי הוא זה שראה דברים אלו כלפיד אש
 ויולאים מפני קדוש הרמב"ם ולא יעזור בגבור חיל
 וכה להפריד אנשי פועלי עון אלו מכל וכל, והקולר
 תלוי בצלוחים ואנו נקיים מכל וכל וכוונתו עשוי —
 בודאי חיינו עושה דבר לומר ולדייק דמה שכתב
 הרמב"ם "ואפילו נצית המרחץ" שכיוון לעצילה
 דוקא, אבל עכ"פ אין יחיד הכ"ד אוחה ליכנס
 למקום ששים כשירות ורחות מעומלית נחת, גם
 שהרמב"ם לא חסר כי אם מלהכנס עם הזונה ביחד,
 במחזר שלא ביחד שרי, היינו בית המרחץ שאין ידיו
 על הכליונה, או בית המרחץ השייך ליחיד, אבל בית
 המרחץ השייך להקבל בודאי חסור להחזיר לה ליכנס
 להסם, דברי היא צדיקו ואסור ליטב עמה בד'
 אמות, ואין חזיר לה ליכנס במקום שצדים מאוים
 הכס, נהי דלא חזירנו אוחה, מ"מ עכ"פ כן הי'
 השורת הדיון, אך אין צדיקו לעשות כן בצוה"ר
 מעטמים הכמוסין, אבל אין יתכן להקל ע"י,
 ומיכיו חתיו לומר שאימה בכלל נדוי (ועיין צו"ד
 סי' ש"ד ס"צ).

ט) מקום עיון מלאחי צפה"ם להרמב"ם
 (פ"ה מ"א דמט"ש) שכתב דעמנו

של שב"צ שצא שם לא לרץ לאיין הערלה ורבעי
 לפי שאין רשות צ"ח לשלוח ידם ולאכול מה שאינו
 שלהם, ואם עבר אדם ואכל הרי זה גזל ואין לעשות
 חקקה לגזול שלא יצואו ידיו מבטול, לפי שעון
 הגזלנות יותר גדול וכל זה דבר אמתיו עכ"ל, הנה
 רבינו הגדול דקדק בלשונו לפי שעון "הגזלנות" יותר
 גדול ולא כתב שעון אכילת גזל, כמו שכתב מחלה
 "אם עבר אדם ואכל", כי בודאי האכילה צעמומה
 אכילה ערלה ורבעי חמור יותר מאכילה גזל, כי
 ערלה ורבעי איסור חפלא ענינה וגזל רק איסור
 גברא, וזה כלל גדול צדיקו שאיסור חפלא יותר חמור
 מאיסור גברא (ובמקום אחר הארכתיו בזה בצוגי'
 דמאכילין אוחה קל הקל ליישב בזה שיטת הר"ף
 שאינו מצא הכרייתא ותמה עליו הצע"ה"מ ואמרתי
 דבר חריף צע"ה"מ ליישב שיטתו) ומה דאיתא

לחצורו, ועיין בסוג' דמינו דחשוד אמונא חשוד
אשכנחא והבן, ועיין היעב דק צו"ד ס' ק"ט
ובכל המפרשים שם ודו"ק.

סימן קסג

המשך לסימן הקודם

(א) **למרות** האריכות לא יאלצו יד"ח צבירור
בסדר ז', אם במה שאנו סוגרים
בית העפלה לפניו אם אנו איום בכלל סוכני
האיסור. הנה צד נראה לי עתה דבר חדש עפ"י
מה דאיתא (בחגיגה ט"ז ודודאחי עובא) מאמר ר'
אלעזר הזקן אם רואה אדם שילדו מתגבר עליו וילך
למקום שאין מכירין אותו וילגש שחורין ויתעטף
שחורין ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים
בפרהסיא, שיעת החוס' דיעשה מה שלבו חפץ היינו
לגמרי משמע דמועבד שיעשה חפשו בסתר ולא
בפרהסיא, ור' חננאל כתב (עב"ג בחגיגה הובא
בחוס' שם) דח"ו שמחיר ר' אלעזר הזקן לעשות
עצירה, אלא עלה עובד קמ"ל שיעשה כן, ולבו יהי
נשכר ויתגבר על ילדו עי"ש. והחוס' חולק כי לא
משמע כן בחגיגה ובמוע"ק (י"ז) עי"ש, ורש"י
בחגיגה פירש כר"ת, ובמוע"ק פירש כהחוס', רק
הביא מהאי גאון כר"ת, ובקדושין (מ' ע"א) משב
רש"י ב' פירושים ביחד באופן נאה מאוד. ולכן גם
בניד"ב בין לפי החוס' ובין לפי"ח אחרין, שבידן
הוא שילך למקום שאין מכירין, לחוס' לעבור שם
בסתר ושלא לחלל שם שמים בדברים, ולר"ת אין
ויתנים עלה לרשע לעשות עצירה בסתר, דמאחר
שהוא רואה לעבור בכל אופן, אז אין אנו אחרין
האין יעשה עצירה אם באופן קל בסתר או באופן
חמור בפרהסיא, דכח"ג הלעיטכו לרשע וימחה
(לשון מושאל כחבתי), אי"כ ע"כ למי שרואה לעמוד
בנשיון אחרין לית לעלם עובד שילך למקום שאין
מכירין ויכנע לבו ויהי רחוק נשכר בקרב, וישב צב
ונפש חפלה אל ה'. ולפי דברי הר"ח בדבר חמור
מאי פריך הש"ס מהא דהניח כל שלא חס על כבוד
קונו רחוי לו שלא בא לעולם ואמר ר' יוסף זה
העובר עצירה בסתר, ובכר הקשה כן בחוס'
(חגיגה שם). ועב"ל דלר"ת ג"כ הדין דין אמת,
דמי שאינו יכול לנפול ליצירה ויחר טוב שיעבור
בסתר ולא בגלוי, וע"ז נותן ר' אלעזר הזקן העלה
שילך למקום שאין מכירין, כי יגיעת אכסמאית בלמוד
היה אפשר לו לקבל אם ילך למקום אחר רחוק
מביתו, אבל מה שהוסף ר' אלעזר הזקן שלגש
שחורים ויתעטף שחורים, בודאי אינו רק בשביל
שיכנע לבו הקשה וישכר ילדו הרע אחר, וכ"כ
המהרש"א (קדושין) עי"ש. וא"כ בניד"ב נמי אם

(י) **יהי** איך שיהי כוונת רבינו הגדול הרמב"ם
עכ"פ אם יש לנו כלל בדיני מחורו של
הרמב"ם להלעיטכו לרשע לא אחרין מאיסור קל
לאיסור חמור. וראיתי בחש"י מוצל מאש (ס' מ"ב
להגריי אפאדורי) שהאריך קצת בזה, שאם
המשביע יודע שיכנע לו בשקר, שעב"ז שרי
להשביעו, ודין דס"ם זה המשקר רשע וגזלן הוא
שגזל ממון חברו ואינו עובר המשביעו אלפניו, אלא
אחרין להלעיטכו לרשע וימחה כרש"ג בפי' דמעשר
שני עי"ש, רק החמיר משום שדרשו חז"ל על שבעה
ה' תהיה בין שיהיה, מלמד שהשבעה חלה על
שניהם (שבעות לט'), ופרש"י ששניהם נענים
מפני שלא דקדק למסור ממנו ביד נאמן וצאו ילדו
חילול ה' עי"ש, ויעשו אחרים ג"כ בשביל השבעה.
ומאחרי להגאון העולם בעל בית יאחק (חי"ד ח"ב
ס' ס"ה אות ב') שהביא דברי המוצל מאש (הי"ל)
שעיקר הדין שומח להשביעו משום להלעיטכו לרשע
כרש"ג, והוא ז"ל הציב על דבריו וז"ל אין דבריו
לודקוס דשם (ברש"ג) אין הוא עושה מעשה,
משא"כ כאל שהוא השביעו ואין ראיה מרש"ג
עב"ל, ולבאורי דברי הכ"ז לודקוס מאוד, דהלא
חילוק זה איתא ביירושלמי (הי"ל באות ג) דרש"ג
לא ס"ל כר' יוסי מהאי טעמא. אבל האמת יורה
דרכו שכוונים דברי החנא ירושלמי מהר"י אפאדורי
ז"ל בעל מוצל מאש (שבינו המל"מ שאל פיו הרבה
פעמים ממחורר במל"מ ובחש"י מוצל מאש), בדודאי
בשם שחבר המעשה לא עשה שום פעולה
להשבעה, כי מהכיר ועלה על דעתו שיכפור, דאם
היה עלה על דעתו בודאי לא היה מלמד לו, וע"כ
החזיקו לאיש נאמן (עב"ז) יפה פרש"י בשבעות
הי"ל דהיה לו לדקדק אחרי הלוה ביותר ואז היה
מודע לו כי לאו בר סמכא הוא) ובשם שמשביעו
אינו עושה שום מעשה אלא מבקש ממנו, והוא
אינו רואה להחזיר לו, אבל השבעה אינו מבקש,
דיותר ניחא היה לו שישלם לו, ולא יהי מוכרח
הצ"ד להשביעו, ואין לומר דמאחר שאינו מוחל לו
השבעה היינו ממנו, בזה עושה מעשה, דזה בודאי
שוא"ת גמור הוא, ואין כאל שום מעשה רק סיבה
בעלת אידא שהוא המסוכן, והוי רק כנרמא
בעלמא שאינו כלום.

אנו סוגרים בית העצילה לפני המרשעת שדר עס
 בעלה באיסור לאו דאורייתא, הדיון נותן שחלף היא
 עס בעלה למקום שאין מכירין מאחר שאין בידם
 לכיף לילייה, וממילא גם צדק בדיון אנו עושים
 שדוחקים אותן לעזוב העיר וליגל למקום שאין
 מכירין — וחזן מזה, במה שאנו מונעים אותה
 מליגל לעצילה צעיר והלא ביכולתה שחלף בכפרים
 שסביב ותעזוב שם, ואם אינה רוצה להעזיב עמלה
 וליסע מה לנו לעשות, הקולר תלוי באלוה ואלחנו
 נקיים מכל פשע ועון — הגם שהמעין דר' חננאל
 שנדפס על גיליון הש"ס (מוע"ק ובצמ" חגיגה,
 ובצמ" מוע"ק בלא דבריו ביותר ביאור) ימלא שמה
 שכתבתי לעיל ממשיח רבינו המהרש"א צשיטת ר'
 חננאל חזוני נכון, והמהרש"א לא ראה דברי ר'
 חננאל כי לא נדפס בימיו עדיין, וכנראה שמה
 שכתבתי מתחלה צשיטת ר' חננאל הוא יותר קרוב
 לאמת, שלששים לא נתן ר' אלעזר זקן עולה, רק
 להגלל מעצירה דאורייתא נתן עולה הגולה כדת מה
 לעשות שלא יעבור העצירה, עכ"ל דבריו ח"ש
 לשיטת החסידים בפשיטות, חלף אפילו לשיטת ר'
 חננאל ח"ש דמאחר שכתב זה שנשא גרושה או
 חלואתא מחללים שם שמים צפרהס"א בכל זמן ויטו, ו
 הגם שהדין נותן שאין נותנים להם עולה לילך למקום
 שאין מכירין ולעבור שם בסתר, דאין אנו אחראין
 לרשעים ליתן עולה שיעשו העצירה באופן שלא יכ'י
 חילול השם בדבים, מ"מ להסגיר המקור לפניה שרי,
 שחב' מוכרחה ליסע מהכא למקום אחר, לא בשביל
 שיעברו שם על איסור תורה חלף בשביל שלא ילמדו
 ממשעבדים נשים אחרים לעשות כמותה, ואם היא
 לא חלף למקום אחר וידורו כך במקומם בטומאת
 הנדה לא אחנו עשינו להם זאת חלף ע"י מעשיהם
 הרעים גרמו לעצמם במה שלקחו לעמלן מקה רעה
 ואחנו נקיים.

(יב) באות הסמוך כתבנו דשיטת ר' חננאל הוא
 דאין אנו אחראין ליתן עולה לרשע
 אחר עצירה יעשה צדון לבו, קטנה או גדולה,
 והחסידים חולקים עפ"י מה שמפרשים דברי ר' אלעזר
 הזקן, ולנאורה לפי"ז לריבין אנו לומר דהספר
 הכרדים (סי' קע"ז) ש"י שאם ח' מתירא שלא יכשל
 בח"א, או באשתו נדה ח"י, עוב לו להוליא זרע
 נבעלה משיבשל ח"י באיסור ח"א או בנדה, רק
 יתענה מ' יום בימי הקין או ישב בקרה בימי החורף
 עכ"ל, הובא בחלקת מחוקק (סי' כ"ג סק"א), ולפי
 שיטת ר' חננאל אין אנו נותני לו עולה מה יעשה

ולא איכפת לן העצירה שיעשה, חלף אומרין לו
 שיחטוף ויחבסם שחורים וישבר ילדו הרע ולא
 יעשה שום עצירה. כן הוא לפוס רביעא. חלף אחר
 עיון נראה לו שגם הר' חננאל יודה לפסקו של הר'
 יהודה הכהן, דהנה המהצר (שם סי' כ"ג ס"א)
 כתב שטון להוליא שכ"י לנעלה חמור מכל עצירות
 שצחורה (ובוא מהצורה), וגם צש"ס דלין (נדב
 י"ג) החמירו צדק עד מאוד כמבואר בטור וצ"י
 וב"ח ובאחרונים וצ"י (שם סק"א), ולנאורה
 דברי הס"ח סוחרים דברי חזקוני המהצר
 (צמ"א), וחזין הביט שמואל (שם) דמה שאמר
 הזכר, והמהצר פסק כותיה, דעון מוליא שז"ל
 חמור מכל עצירות לאו דוקא עכ"ל, ולפסג"ד יש
 ליישב בפשיטות קושי' הכ"ש, דבדואי מי שמוליא
 שז"ל כדי שלא יוליד כמו דש פנים חזרה צחון,
 שמנעל מזה רבה ועובר עצירה חמורה צנת אחת,
 שפיר כתב חזקוני שחמור מכל עצירות שצחורה
 משא"כ מי שהיה רוצה לקיים מצות פור' צב וגפס
 חפלה כדרכו, רק אשחו נדה או אין אשחו כאן
 ומדמן לו ח"א, ואינו רוצה לעבור על עצירות
 חמורות, יותר טוב שיולא שז"ל במקום שאינו מכין
 להשחית שלא יוליד רק להגלל מעצירה, וע"י וצב"ג
 לא אמר חזקוני דבריו. ורואים בדורה לדבריו דהכי
 שיטת הכ"י הובא להלכה דצמ"א (סי' כ"ב ס"ב)
 שאם מתאחר לאשחו שלא כדרכה מותר לנא עליה
 באקראי אפילו במוליא זרע, ובהי דהאחרונים
 החמירו גם צדק מאוד ומבואר צמ"א חרדים הכל
 באריכות (ובצחצוה אחת הארבעות מאוד צדק),
 עכ"פ במקום עצירה צב"ג הכל מודים שיותר טוב
 להוליא הרע לנעלה מלנא על ח"א או אשחו נדה,
 ובדואי נותנים עולה טובה לזה שחקפו ילדו להגלל
 מאיסור דאורייתא שיעברו רק איסור דרבנן, ור'
 חננאל לא אמר דבריו חלף שלא נתנו ח"ל עולה
 להרעע שאותה עצירה דאורייתא, שרואה לעבור
 צפרהס"א יעבור בסתר, וכן מתורס דר' חננאל עמלו
 במוע"ק, ויגל למקום שאין מכירין, פי' ששם ישחה
 יין ויאכל צמר שאסור בלח"ה, חלף להגלל מאיסור
 תורה החירו לו, וע"י נתנו לו עולה טובה ויבן, ושבו
 מלאתי בעלי ארזים שמייעב קושי' הכ"ש על הס"ח
 בדברי ושמחתי וידענא שגם צמ"א ערך ש"י האריך
 בענין זה הרבה מאוד, ובעת אין הספר תח"י.

סה"י במדומים שחש' משיב דבר (שרמחמי עליו
 לעיל שחתח"י) בא לידו אחר חיפוש
 ומלאתי (שם בחי"ד סי' מ"ג ומ"ד) השאלה

זו של המשיב דבר נחשו' פרי השדה (ח"ד סי' י"ג)
לאסור בשביל הפרלה, וכחש שכן מלא נחשו' הרי
בשמים (ח"א סי' ל"ח ואין הסתמ"י), והוא האמת.

ועתה מלחמי כדמות ראי' נכונה לדבריו מדברי
נחשו' ריב"ש (סי' חכ"ה הוצא נצ"י סס"י
קפ"ג וברמ"א שם ס"א ודברי חמודות פ"ה דנדה
אותו ז'. ומה שכתבו בס' נחשו' ריב"ש סי' חכ"ג,
ע"ס הוא, וז"ל חכ"ה, ושם צריכ"ש שלהם ה'י
רשום סי' חכ"ב כי כן נמלא הרבה פעמים נחשו'
הראשונים) שנשאל כ' שאלות אחד א"ס בפניו שיק'
איסור כרת דנדה, וזכ"ל שייכה גם בפניו, ואז
תמה השואל איך הניחו חז"ל שום קדשה בעולם כי
מסתמא אינן מעבירות עלמן, ואין לא חקנו שום
חיקון או שום דבר של עברה בפניו כדי שלא יכשלו
בה רבים, אחר שבצאה עליה ענוש כרת. וע"ז השיב
כדרכו בקודש בראיות ברורות מש"ס דגם הבא על
הפניו נדה חייבים כרת גם שיהיה. ושם הביא
הפולגתא לרמב"ם ב' צווג חייבים מלקות דלורייחא,
ולשאר פוסקים רק איסור דרבנן איבא. ועל השאלה
שניה למד לא חיקנו לפניו עברה ואין הכוונה חז"ל
שום קדשה בעולם, ע"ז התמנח, דחילול שחז"ל
יניחו קדשה ויחידוהו אף א"ס התייב עובדות לנדות,
ובהיא דברי הרמב"ם על הפסוק לא חת' קדשה
מצוות ישראל וגם פי' הרמב"ן ע"ה"ש על פסוק זה,
ובימי חז"ל היבד נזר' ושמד לגזור עליהם ר"ל
(עיין ע"ז י"ז), ומ"מ נראה שציוהים היו הקדשות
זבחות מלשם צימי נדוהן (כדמשמע ע"ז דף ח"י
ע"א). ובסוף כתב הרשב"א וז"ל ומה שפלתא איך
לא חקנו עובלי עובדים כדי שלא יכשלו בה רבים,
אין כאן מקום חימה, שהרי כיון שהפניו איסור
כמו שכתבתי, אדרבה א"ס היבד עובלת היה בה
משגל, שהיו מקולין באסורה, כיון שאין אסורה
אלא מדרבנן עכ"ל. ובה דבריו"ש אינו מדבר אלא
מפני מה לא חקנו, מ"מ נראה מדבריו שאין אין
אנו אחראין בזה שרבים בראש עולב בעומת נדחה,
מאחר שאפילו א"ס תעבול עמה מנדתה מ"מ השאר
אסור למנאף לרמב"ם מכת' ולשאר אחרונים
מדרבנן. (ועיין בנמ"א סי' תר"ו סק"ח ועיין בנמ"א
אפרים סי' תר"ו ס"ח וצמה שהאר"ך בק"ה המטה
שם אות י"ד לקיים דברי המג"א ומטה אפרים נגד
השגת השד"ח מערי"ב ויב"ב סי' א' אות ו' שהרב"ח
לדמות דברי המג"א שבתולות יעבול צעורה"כ מחשו'
הריב"ש ורמ"א ה"ל עיי"ש דברים נכונים ועיין
נחשו' מהר"ם שיק חיד"ש סי' שס"ד ושם"ה). ולא

(שהוכרתי לעיל) בלשם שחשודה לדור עם צללה
בעומת הנדה, ושמה רואה לקיים מלות עובלת
נשים אך רק ביום אפילו ביום ח' רק לא צללה,
מחמת צושה לעבול צללה עם נשים רבות, א"ס י"ס
להחיר לה דבר זה, כי א"ס לא יחירו לה זה, אז ידורו
גם להלן בעומת הנדה כמו עד עתה. והגאון
האמיתי בעל משיב דבר ה"ה הליצ' (בסס"י מ"ד)
כתב שזה יהי' חלוי במחלוקת קמאי צפי דברי ר'
אלעזר הזקן (הגיגה ע"ז) א"ס כפרש"י ורס"ו או
כפר"ח ור"ב האין גאון שצרי"י (מוע"ק), דלרש"י
ורס"ו מחיירין איסור קל מפני איסור חמור, ולר"ח
ורב"ב אין מחיירין, וכתב דבריהם שבוטא בח"מ וצ"ש
(אב"ע סי' כ"ג) כרש"י ורס"ו ס"ל עיי"ש, ומאוד
שמחתי שדרכתי בדרך ישרה וכונתי לראי' הגאון
העלום הליצ' ז"ל. אך לפעמי"ד דבריו חמורים
דכונתא לא רח"ק הגאון ז"ל דברי רבינו חננאל בפנים
צפי' על מוע"ק (ושם לא מדפס עדיין צימיו) כי
גם ר' חננאל בעלמו מודה שעל איסור דרבנן נחתו
חז"ל עכ"ל שיעבור א"ס לא להליל אותו בענין אחר
משבירי דלורייחא, וזה לכאורה שיעת הרמ"א בסי'
רכ"ה ביו"ד ולא כהש"ך בשם נחשו' הרשב"א ה"ל,
אבל בלמח אין מכאן שום סתירה על הרשב"א
דחז"ל לא אמרו להחיר רק יותר עוב שלא יחלל שם
שמים כפרהב"א אבל להחיר לא אמרו מעולם ע"כ
אין להחיר נדור מלשחוק בקבוצה, וע"כ אינו מובן
דברי המשיב דבר בראיות ממאמר ר' אלעזר הזקן,
ועכ"ל דהמשיב דבר הבין דברי ר' אלעזר הזקן עם
פרש"י ורס"ו כפשוטיה ובלמח מכאן יהי' ראי'ה
לשיעת הרמ"א בשם המרדכי (יו"ד סי' רכ"ה ה"ל)
וממילא נדה דברי המשיב דבר ר' חת' למחילה
מעומתיו הקדושים צמה שר"ה לחדש דדברי הס"ח
רק לרש"י ורס"ו א"ש ולא לשיעת ר"ח ורב"ב וזה
אינו. והרב השואל (נחשו' דבר סי' מ"ג) האריך
בדברים מאוד נכונים כמו שקלסיה הגאון המהצר
וקל"ה נגע לדברים שכתבתי לעיל, ובסוף העלה
בשאלתו שהיה מקום להחיר לשמה בעבולה ביום ח'
כדי להלילה אותה ואח' צללה שהוא אלוס צעריית
מאיסור כרת דלורייחא, אבל הגאון בעל משיב דבר
(סי' מ"ד) הכס שלא דחה ראיות הרב השואל אינו
מסכים לזה להחיר איסור בשביל איסור במקום
שאפשר שיפרטו גם אחרים בדבר וכחש שגרי"ך יבז
הרב"ב עם נדלו חורה עיי"ש. והבין אמת לאמיתו
שאין לנו להחיר ליחיד איסור קל בדברים בשום פנים,
א"ס לא שבעת דחוקר לפי דעת צד"ק גדול י"ס להקל
לנזק כידור, ולא בשביל יחיד ח"י, וכן מלחתי שאלה

(י) אשה שאיננה רוצה לילך לטבול כי אם ביום, אפילו ביום ח', ואם לא יתירו ידורו בטומאת המדה אם מחירין לה (ה, י"ג) —
(יג) אשה מדרגית שאיננה רוצה לחתוך צפרניה הארוכות, ואם לא יתירו לה לטבול כן ידורו בטומאת המדה (ה) — (יד) נשבע שלא לשחק, אם מחירין לו השבעה כשצוה שיעבור על שבעתו אם לא יתירו לו (ו) — (טז) תשובת הרמב"ם בקול חוצב להבת אש להרחיק מן המנהג לכתן שנשא גרושה (ח) — (טז) אכילת גזיל עץ נורא פעולה וכו' י"ב דלא כטועין ברבך (ט) — (יז) אם המשביע ידע שבע"ד ישבע לשקר אם שרי לו להשביעו (י) — (יח) שלא ליתן עצה לרשעים שיעבור על עבירה קטנה כדי למונעם מעבירה גדולה (יא, יב, יג) — (יט) יצרו חקפו וירא שלא יכשל בא"א או באשתו מדה אם שרי לו להוציא ז"ל (יג) — (כ) בפניו שיקר איסור נדה (יג) — (כא) איך הניחו חז"ל שום קדשה ולא עשו תקנה בשביל כרת ודדה (סם).

פירות הנושרין לחירושא:

- (א) ביאור סוגי' ההלכות לרשע וימות ב"ק ס"ט א' (ג, ט) —
(ב) חכמים העמידו דבריהם במקום עשה וזכר (י) — (ג) ב ביאור סוגי' חגיגה ט"ז א' רואה אדם שצור מתגבר (יא, יב, יג).

סימן קסד

אחרי תת שלו' בידרות

מכתבו הנכבד הגיוני ושמחתי לראות ספרי ש"ת צלח משה ב"ח מלאו חן בעיניו, הנוגע לשאלותיו ארבע במספר חנן בקליטת האומר לעת עתה, ואי"כ כאשר אדפיס חלק שישי מספרי צלח משה שם יצאוו באריכות, ובפרט השאלה הראשונה שהוא שאלה קשה כנחל, ולרץ נגר ובר נגר לער וללנן באריכות כל הפרטים הנוגעים לשאלה מסובכה כזו, אשר יעלה לפי דעתי לקוננים מיוחד, אבל עתה שאני עסוק בסידור ספרי צלח משה ח"ג למסור לדפוס אין הפנאי מסכים להאריך.

(א) **שאלה**, אם שרי לרופא העושה מלאכת „הדרמה" (איינשליפערן) להרשים

אשה ישראלית כרי שרופא אחר יעשה הפלת העיבור, וזאת"ל אסור מהו אם הרופא העושה הפלת העיבור הוא נכרי.

שאלה כזו ממש לענין לסרס זכר או נקבה.

(ב) **שאלה**, אם שרי לרופא שומר דת והמצות לחלל שבת ויו"ט בעבור חולה שאינו מרתו.

רק שאין לנו לתקן מקרה לטהר אלא אפילו אם יש לנו מקרה אין לנו שום התחייבות שיצונו לעצול, ואדרבה אין לנו לומר להם שיצונו לעצול, וטעמנו של ריב"ש א"ש לגבי כהן שנשא חלוצתא בפשיעות אלא אפילו בכהן שנשא גרושה יש לנו לומר כן מאחר שנדר בכרת וגרושה בללו וא"ש הראיב נכון מאוד בעזרה"ת.

ועתה צא לידי אחר חיפוש הספר ש"ת (מערכת יו"כ הנ"ל המזכר בלוח הקודם) ומצואר

מדברי האחרונים שהביא, ולשיטת הריב"ש אסור להיות הכהנות לעצול, מוכח אפילו בירענא שמתות ג"כ אסורה, וצוה איירי הריב"ש כהני קדשות שלא חשו חז"ל לתקנתן ולתקנת הרבנים הנכשלים בהן. ועפ"ז קמה גם לנכר ראייתי מהריב"ש נכון מאוד בעזרה"ת (ועיינית בתשו' מהרמ"ש חיו"ד סי' שס"ה ודבריו י"ע לפעמ"ד).

[דע דעל שאלה זו סובבת תשו' אחי הגאון האמיתי בעל תשו' צלל החכמה (ח"א סיכריכו) ובעת שכתבתי לו השאלה לא הי' באפשרותי לשלוח לו תשובתי הארוכה בצורתה רק ראשי פרקים מאריכות דברי, ועתה פה צלח"צ מלאתי בתשו' אמרי דוד סי' ק"ג כדברי והנס שהביא איירי בכהן שנשא גרושה אבל ראוייתי נכונים ופזרים גם לגבי חלוצתא. אולם בתשו' בית שער חיו"ד סי' תכ"ד ראיתי דברים המתנגדים לדברי, מ"כ מפני יראה הכבוד בפני גאון עולם בעל בית שער לרץ לשקול הענין ולעבור פרשתא דא עיה"פ].

חדש סבת שנת תש"ח לפ"ק פה עבר ענין יצ"ו

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

- (א) ישראל מומר אם מחוייב להפרישו מאיסורא (ב) —
(ב) מומר איננו בכלל ערבות (סם) — (ג) אין לקבוע מוזה בבכרה לישראל מומר (סם) — (ד) אין לתקוע שופר בר"ה לישראל מומר אם הוא כבר יצא ד"ח (סם) — (ה) אם כבר יצא ד"ח מקרא מגילה אסור לקראת בבכרה לישראל מומר (סם) — (ו) בן מומר שרי למול (סם) — (ז) המכה בנו הגדול לדבר מצוה אם עובר בל"ח דלפני"ע (ד) — (ח) מנחין המחוייב נדר גם אם יפקיר טפי (סם) — (ט) אין להתיר מעבודת חבירו גם אם ימרו דחם (סם) — (י) אם להתיר להגטען על העשפה שישאנה במקום דבלא"ה יפקרו טפי (סם) — (יא) איננו רוצה להמחין הוי' ימים לפני ד' נקיים אם מחירין לה לטבול כי בלא"ה ידורו בטומאת נדה (ה) —

(ג) **שאלה**, אם בהן בעל מום ודש בעירו אם ישא כפיו.

(ד) **שאלה**, אם הש"צ יקדש בליל סוכות על הכוס בבית הכנסת.

(א) **השבתי**, יש נפק"מ מי הוא הרופא ומי היא האשה ועיין הישוב בפנים

(ב) **השבתי** כאן באמעריקא אין שום הכרח לדבר ע"כ ימנע עצמו מכל וכל.

(ג) **השבתי** ישא כפיו.

(ד) **השבתי** המנהג הי' לקדש.

(ה) **עיין** בתוס' סנהדרין דף י"ט ד"ה ליבא ונדב דף מ"ד ד"ה איבו מיית, ובתשו' מהרי"ם ח"א סי' י"ז וי"ט, תשו' נוצרית חזו"מ סי' י"ט, תשו' עטרת חכמי חב"ד סי' א', וראה מאירי שנת דף ק"ו, תשו' חו"י סי' י"א, ותשו' מהר"ם שיק חו"י סי' קנ"ה, אחר העיון באלו המקומות ועוד ועוד שאין עתה הפנאי מסכים לאין עליהם ככל האורך הדין העולה בשאלתנו כן הוא. אם הרופא העושה בהפסל הוא רופא בן ברית אבל הוא מומר היינו שאינו שומר דת ישראל כלל וכלל לא, וחוקי ה' כלל נהפכים אללו, וגם האשה המניחה לעשות הפלת העיבור איננה שומרת דת אין איסור בדבר שיהי' הוא "הגרדס" היינו שיעשה מלאכה "הברדמח" דאין דין מסייע לגבי מומרים כמו שב' הדגמתי וי"ד סי' קנ"א ועיין בס' שאל שאל הבקי בחכמת הברדמח אינו חלף מסיע הרופא העושה הפלת העיבור הוא נכרי יש לעיין הרבה דהלא הנכרי מלוך על הריגת העובר כמפורש צדמ"ס פ"ט מהל' מלכים הל"ד. אולם גם הוא עובר בשאט נפש והו' מות צ"ה שחוק צעניו העומים. אצל בלא"ח צידון ודין הדבר פשוט שכל מומחה הבקי בחכמת הברדמח אינו חלף מסיע דהלא כמה מומחים אחרים נמלאים בצית החוליס והש"ן (וי"ד סי' קנ"א סק"ו) חולק על הרימ"א וס"ל דמסייע שרי לגבי בני נח, והבט שהבנ"א (סי' שמ"ז סק"ד) דעתו בהרימ"א, שיש אוסרים גם נסייע לגבי נח, כבר כתבו האחרונים לית' ויחזיקו כל הדעות, דמקום שהמסייע אינו מסייע כלל לנח

נח דבר שעליו מלווה, והישראל מסייע רק מלאכה לדתית כמו בשאלתנו לכו"ע אין עליו איסור. ולענין סירוס הדין כן כמו שכתבתי לעיל, אם הרופא יהודי מחלל שנת צפרהסיא שהוא מומר גמור, מסייע אין לאסור, ואם הישראל הנסחרם הוא ג"כ מחלל שנת צפרהסיא היינו מומר, אין לאסור להיות עושה מעשה "הברדמח". ואם הרופא נכרי, הנכ רוב הפוסקים פוסקים דבן נח אינו מלווה על הסירוס, חוץ מהסמ"צ והג"א, דס"ל שמלווה צ"ע על הסירוס ראה בצית שמואל חב"ע סי' ה' ס"ק ט"ז, ועי"ש שם צאה"ע סעי' י"ד, וא"כ מסייע אין לאסור. ואם המסחרם חולה וממחמת חולה מסרם את עצמו ע"י רופא נכרי מחיר הצית משה (חב"ע סי' ה' אות י"ג) ובשעמ"ק (ערכין דף י').

מדהזכיר כהדח"י סירוס לגבי זכר, משמע דס"ל דסירוס בנקבה שרי לגמרי, אבל לאמת אין הדין כן, אלא לסרס בנעשה גם בנקבה אסור כמ"ש הצית שמואל סי' ה' סק"י"ד והסכים עמו קמח"ז מרן הח"ס חת"ע סי' כ', והצית משה חב"ע סי' ה' סק"ט. אבל מעשה "הברדמח" אין לאסור כשהרופא מחלל שנת וכן אם האשה מחללת שנת.

כ"ז כתבתי צקצור נמנך ולצאר הכל ארין קונטרס מיוחד ואח"כ עוד חזון למועד.

(ג) **בדין** רופא שומר הדת לחלל שנת וי"ט צעצור חולה אינו ישראל, עיין במשנה ברורה סי' ש"ל אות ח', תשו' קמח"ז מרן הח"ס חו"י"ד בוס"י קל"א ותחזו"מ סי' קל"ד, תשו' דברי חיים ח"צ חתו"ה סי' כ"ה, ובס' מחנה ישראל מבהאנן בעל חפץ חיים פלי"א ס"א, ואין לי לחדש בכלכה זו כלום. ועיין גם בתפא"ר מס' ע"ז פ"צ אות ו'. ובאמת צמדינותיו ארצות הברית מדינה של חסד, בנקל יכול הרופא להכפער מחלל שנת אפילו חילול מדרגתו והבן הישע, ע"כ החוב מוטל על כל רופא שומר דת והמאות להיות נזהר מחלל שנת לאורך אינו יהודי כי חוקי המדינה נותנים לו רשות ע"ז מאחר שאפשר ע"ז אחרים. האמת כי מלאחי תשו' מנפח ארי (ח"צ חתו"ה סי' י') שבמקום חולה שוב"ס דעכו"ם מחיר לעשות אפילו מלאכה דאורייתא ובחולה שאין בו סכנה מחיר לעשות שבות עי"ש אבל כל זה לפנפולא כי ליטעש אין שום הכרח כאן באמעריקא לבקש כאשר כתבתי ואינין ואלא מן

הכלל יש לדון בדבר. ועיין בס' צרכי משה (קונטרס החשובות סי' כ"א) ובשער יד שלי' (זאבנא סי' י"ז) בזה.

(ג) **בדין** כהן יפה כוון והדין עמו שיטא כפיו.

(ד) **המטה** אפרים (סי' תרכ"ב סעי' מ') כתב שמקדש הש"ל צניכ"ץ וכן היה המנהג בעירי ציוראפ שהש"ל עשה קידוש ועיין באלף למטה אות ס"ד. ואל להחזיר לי תשובתי זו כי מלאכת הכתיבה קשה עלי ואם כהדתי רואה לעשות העתקה מדברי בודאי מסכים אני לזה בשבט לזון.

ברגשי כבוד ובהוקרה בראוי

משה שטערן

סימן קסה

נשאלתי הנה מנהגי יוצאי ארץ ליטא שהאב והאם של החתן והאב והאם של כלה מכניסין אותם תחת החופה, ומנהגינו יוצאי ארץ הנר שהב' אבות מכניסין החתן והב' אמהות הכלה, אם שרי לבן מארץ הנר לשנות מנהגו. (עיין טוש"ע סי' נ"ה וס"א, ובס' שלחן העזר ח"ב ס"ד עיי"ש) ואנרא דפרקא סי' ס"ז משמ' הוזה"ק, ועיין קונטרס ויגד משה שבסוף ס' שלחן העזר עמוד י"ז).

השבתי אין לו לשנות מנהגו בלא טעם הגון (ועיין דרשב ברברינו למטה).

(א) **הנה** צניאור יסוד המנהג שמקורו מש"ס ופוסקים אין ראונו להאריך ולכתוב דבריהם כי כבר מפורש היטב בס' שלחן העזר (ח"ב סי' ז' ס"ד) ומה לי להתלבש בעליה שאלה או גזולה, ואיני כותב אלא מה שנוגע למנהגינו עתה בזמנינו.

בדידי הוי עוצדא [עוד לפני כעשר שנים] שהכלה היחה מדעברעלן, והחתן מערי ליעוהי והלד החתן מצקש מלד הכלה שיעשו

כמנהגם שאבות החתן ואבות הכלה יכנסו אותם תחת החופה, ושאלו פי דת מה לעשות. הלכתי ושאלתי את פי רשכנ"ג אדמו"ר הגב"ק מסאטמאר הי"ו והשיב לי צפה מלא שאם שיהב, היינו משפחת החתן והכלה ממקום שיהגו שהב' אבות הכניסו החתן והב' אמהות הכניסו הכלה אז בודאי ובדאי אל יתה לשנות ואל יסדר להם חו"ק כי חדשות מצקשים, אבל אם אלל לז אחד בן הי' מנהגם מעולם שהאב והאם הכניסו בניהם החתן וכן האב והאם הכניסו בתם הכלה, ולא מלד חדשות עושים בן, ולא מלד חדשות מצקשים בן גם מלד האחר, אז אינו רואה חיבור בדבר. ושאל אותי אם רוב הצאים להתחבר מאחר לז צאים, השבתי שאינו יודע, ואז אמר לי, שאם אפשר לפשרם שיהגו מנהג רוב הצאים אל להתחבר אז מה טוב, וכן אם לז אחד משלם כל הוצאות החתונה, כדי למנוע מחלוקת, אמור להם שאנו הולדים ויכריעו איך יטשו אז אעשה בן, אבל להכניס עולם למחלוקת צרכי אינו כדאי והחכם עיניו בראשו לפשרם.

חדש סיון תשכ"ה פה ברוקלין יצ"ו

סימן קסו

נשאלתי פעם נודמן לפני חתן מסביבות רעברעצין והכלה ממרינה אחרת והכלה בשום אופן לא רצה שהחתן ילבוש הקיטל ועמד לפני השאלה כרת מה לעשות.

השבתי שלא יסדר בשום אופן.

בדידי הוי עוצדא ושאלתי את פי רשכנ"ג הגב"ק האדמו"ר מסאטמאר הי"ו והשבתי שחלילה מלסדר, וכן עשיתי בדבריו שכן היה פשוט בעיני ג"כ ויספדתי לפניו עוצדא ששמעתי מפי כ"ק אדמו"ר הגאון הלאה יסוד עולם סבא קדישא מור"ר יוסף מאיר עינערמאן ז"ל הי"ד אב"ד ייבייזל יצ"ו ששלמד במלד אלל הגאון האמיתי מור"ר עמרם בלום ז"ל בעל בית שערם ביהו"ת אב"ד מלד, בימי נעוריו, חתן בן עושר אחד החליף ולא ראה ללבוש הקיטל וממילא לא ראה לסדר חו"ק, והעיו אזי החתן, עושר יענה עות, שהאב יראה לו שיסדר לבנו חו"ק, כי יכפנו ט"י הערכאות, ט"ז השיב לו הגאון העולם בעל בית שערם ז"ל הוי

היינו דהי' כחוצ צ"ב והמדפיס פתרו בית הכנסת ובלאמת צמקור דברי הרמ"א כחוצ צבית הנשואין או צחלר בית הכנסת, והם דברים צרוצים ואמיתיים, ונשימינו הי' ענין סידור חו"ק צבית הכנסת בכלל כאיסור תורה דצחוקותיהם לא תלכו, וכשעיינתי בספר הנכבד שלחן העזר ח"צ סי' ז' סי' צ ראיתי שהביא כל ה"ל ועוד הרבה הרבה יותר וגם הביא מהב"ח דלסדר חו"ק צביב"ג הוא בכלל איסור תורה דצחוקותיהם ושמתח, ועיי"ש שהביא דברים יקרים ומראים מכל רבותינו ראשונים ואחרונים צוה ע"כ אקלר מאוד כי הולכה לדעת דברי האחרונים יענין החס וימלא צמקשחון. ועיי"ש השיבו לי שצמדיית החתן, ולא צמקוס הכלה היו מסדרין חו"ק צביב"ג. השבתי להם שאני אינני מחוייב לסדר יכבדו רב אחר, השיבו לי שמצבה אני צוה משפחות החתן והכלה, השבתי לפי דעתי אין זה ציון אם מנהגי שלא לסדר חו"ק צביב"ג מאחר שידוע שאבותינו ורבותינו הק' יע' כן נהגו, והלכתי לביתי ולא סדרתי חו"ק, ויום יום אחר המעשה נללנו צ"ח אף לא ירחתי לנפשי לצות חתן וכלה ציום שמחת לבם, השבתי להם תשובתי ה"ל, הלכתי אל אדמו"ר הגב"ק רשכב"ג סאטמאר שליט"א והשבתי צפח מלא שיפח עשיתי וחז' אל תהי' כואת בישראל שרץ יולא מארץ הגר יסדר חו"ק צביב"ג צבוס אופן שצבולס.

סיון תשכ"א לפ"ק פה ברקלין יצ"ו.

משה שטערן

סימן קסח

(תשובה זו כתבתי עוד ברעברעצין)

הערות על תשו' טוב עין להגאון החיד"א וצ"ל (סי' ו'). (כשנאגלתי מנלות היטלר יס"ש שחוק טמא בא לירי בין המון ספרים תשו' טוב עין להגאון חיד"א וצ"ל ואנב חביבותא לגביה כתבתי הערות על ספרו ובאן אעתיק הערה שכתבתי לספרו (סי' ויו'), המדבר דין פסולי עדות מהמת עבירה אם צריכים שיהיו כשרין מתחילתם עד סופן.

יודע שב' פעמים נוצים אחרים לאדם הקיטל פעם ראשון צעת החתונה ופעם צ' צעת הקבורה, ועתה יש לך הצריכה אם לנבשו צעת החתונה או צעת קבורתו, ועיי"ש השיב לי החתן צחופה שא"א לפחדו צדברים של דורות ישינס, וכגאון צעל בית שטרים סידור חו"ק והחתן לא לבש קיטל, כשנחצברה אשתו מת הוא וכשנולד הולד מתה היא ודי' לגס, ועיי"ש השיב לי כ"ק אדמו"ר שליט"א כנעין דבר זה שמת משמי' דהמ"ה"ם שיק ז"ל, (ועיי' צחש"ר מהר"ם שיק אה"ע סי' פ"ח והבנ'), ואמרת לי פניו שכ"ק אאזמור"ר ז"ל אמר לי שהכיר היטב את משפחת החתן ה"ל וגם משפחת הכלה ובודאי שיהיה אמת, (וחידוש דבר מלאתי צפי' הסולס סי' רי"ד על הזוכ"ק ופלא).

הוספתי לשאל את פי אדמו"ר שליט"א איך הי' דיון שאם החתן הוא צמקוס שאין החתן נוצש קיטל רק הכלה היא צמקוס שהחתן נוצש קיטל, ועתה אין החתן רוצה לנבשו קיטל גם שהכלה מצקשת כן. השיב לי שהיה מיען שלא לסדר חו"ק, אם הרב המסדר חו"ק הוא צמקוס שהחתן נוצש קיטל.

כסלו תשכ"ג פה ברקלין יצ"ו

סימן קסז

נשאלתי אם יש צד אופן דותר לסדר חו"ק בביהכ"נ.

השבתי חלילה בשום אופן לא.

פעם אדע שכבדו אותי עם סידור חו"ק וקשהלכתי למקום החתונה ראיתי שהעמידו החופה צביב"ג, רק יש מקום פתוח כלפי שמיא, אמרתי שלא לסדר חו"ק צבוס אופן צביב"ג ועעמי ונימוקי עמי הוב כי צמדייתנו וקאצבותי הקדושים הקפידו עיי' מלאך, [ועיי' צחש"ר קמוח"י מרן הח"ס חאה"ע סי' י"ח וצחש"ר תלמידו הגדול אמרי אש אורי"ה סי' ט', ודקרי התפא"י (ריס סדר מועד כלל שמחות) ציבשו לשון הרמ"א יו"ד סי' ש"א סי' ס"ג יודעים שהם דברי אלקים חיים שצמ"א ע"ס נפל

(א) **האר"י** לנפוך חמחו על הגאון בעל נוב"י בספרו דגמ"ר חו"מ סי' ל"ה, האמת עם הגאון בעל טוב עין, כי בנזק הדיון גם הנוב"י מודה שגם בעדות פסולי עבירה צעין חתילתם וסופם בכשרות, כאשר כתב הנוב"י (תה"ש סי' ע"ג ד"ה אפילו אם יאמר האומר וכו') בשם זקנו המאור"ג הר"ר הפעול זל"ה ויכוד לו עיי"ש. ועם דברי קמח"ז מרן הח"ס (חו"מ סי' ל"ו) שמיישב סחירות הש"ך ומחלק דבסי' ל"ד (סק"ג) איירי הש"ך בפסול עבירה שאינו חסם וחיימוד ממון, אבל בפסול חסם וחיימוד ממון דמחוסר מעשה להחזיר הגזילה לא אמרינן בידו לעשותו ומכאן איירי הש"ך (בסי' ל"א), ומיישב בזה כל קושי החומים (סו"ס ל"ד), נדחו כמה ראיות החיד"א ג"כ כמובן. ועיין היטב בכל זה בס"ח (חו"מ סי' ל"ד ס"ק מ"ה) באריות, אך הדגמ"ר בוסף גם על דברי קמח"ז מרן הח"ס לקיים שיעת הש"ך אפילו בפסול ממון ובודאי קשה עליו מסכתה ה"ר"ן שביאבה קמח"ז מרן הח"ס (שם הובא בנז"א סי' חמ"א סק"ג וסי' חמ"ח סק"ה עיי"ש).

(ג) **ומה** שכתב הגאון בעל טוב עין על דגמ"ר שנעלם ממנו דברי ר' ירוחם הובא בנ"י חו"מ סי' ל"ח עיי"ש, לפענ"ד לא כן אדונינו, אלא אדרבה ידע היטב וצקולור נמנן חיך כל זה. דהנה רבינו הנוב"י ראה שהמחבר בא"ש (סי' ל"ו סעי' ל"א) סתם דבכל ענין אם אחר בשביל שאני זדיק דמוקדש מוסק אפילו הוא רשע גמור דשמת הברבור תשובה בלבו, ולא חילוק בין רשע מחמת גלגולת או שאר עבירות, דצ"ל וצ"ח מקודש מוסק וכמו שכתב החמ"ח (ס"ק מ"ד), ולחלוקה קשה דהמחבר בעלמו בחו"מ (סי' ל"ד) כתב ושם (שם) דבגל לא מכני תשובה לענין שיכיר כשר לעדות עד שיחזיר (ועיין צדית שמואל שם סק"ה בשם הב"ה). ועי' מתרן דגמ"ר במחק לשון לעולם י"ל דחובק דהרסר תשובה בלבו לעשות ולהחזיר חיבף הוא זדיק גמור (לשון זדיק "גמור" שכתב דגמ"ר שיגרל דלישנא הוא דעיין בהנה"ר רעק"א א"ש סי' ל"ח על סעי' ל"א שבהרה לעיין בחש"י קול א"י ב"ח אחר על מנה שאני זדיק "גמור" עיי"ש) והקדושין ספק קדושין, עכ"ל לענין עדות אין בהכרח כלום עד שיחזיר, מחמת שבי"ח אין מאמנים לו עד שיחזיר, ועתה שראינו שבהזיר בפועל אינלאי מלחא למפרע שהכרחי תשובה שבי"ח לו, באמת עשה וצדק נחשורר לזכ, וממילא מאז כשר ה"ה, ושפיר הוא בידו מאז ומעתה שבהחיל להכיר בתשובה וא"ש מאז. ובזה ח"ש שלא יבא קשה עליו (היינו על דגמ"ר) ממה שכתב קמח"ז מרן הח"ס (חחו"מ סי' ל"ו ה"ל), דלכן בפסולי עדות דחמס לר"ך שיחזיר הגזילה, דה"ל מחוסר מעשה ולא אמרינן הואיל ובידו עיין בשרא כזו ב"רן הביאו המג"א (סי' חמ"א סק"ג וסי' חמ"ח סק"ה) עיי"ש ודברי ה"רן הם בפסחים (פרק כ"ש בסוגי' דהרבינו דף ל"א). ולחלוקה חמור על דגמ"ר מכלל, וא"ך כתב דגם בזמן כשר להעיד חיבף כשהכרח תשובה, והרי מחוסר מעשה. ובאמת לאחר עיון י"ל באופן נכון עש"י הדברים ה"ל, וצ"ח דבעה"ת. ועוד י"ל דבנ"א ח"ל דבשלא ח"רן שפיר קאמר בענינו דלין אלו אימרים שיכול לעדות החמ"ן ויעבור על צ"י וצ"י דמחוסר ממון כמחוסר מעשה, אבל במקום מלוא כמו כן דמ"ע דאורייתא להשיב את הגזילה אפילו במחוסר

לנפוך חמחו על הגאון בעל נוב"י בספרו דגמ"ר חו"מ סי' ל"ה, האמת עם הגאון בעל טוב עין, כי בנזק הדיון גם הנוב"י מודה שגם בעדות פסולי עבירה צעין חתילתם וסופם בכשרות, כאשר כתב הנוב"י (תה"ש סי' ע"ג ד"ה אפילו אם יאמר האומר וכו') בשם זקנו המאור"ג הר"ר הפעול זל"ה ויכוד לו עיי"ש. ועם דברי קמח"ז מרן הח"ס (חו"מ סי' ל"ו) שמיישב סחירות הש"ך ומחלק דבסי' ל"ד (סק"ג) איירי הש"ך בפסול עבירה שאינו חסם וחיימוד ממון, אבל בפסול חסם וחיימוד ממון דמחוסר מעשה להחזיר הגזילה לא אמרינן בידו לעשותו ומכאן איירי הש"ך (בסי' ל"א), ומיישב בזה כל קושי החומים (סו"ס ל"ד), נדחו כמה ראיות החיד"א ג"כ כמובן. ועיין היטב בכל זה בס"ח (חו"מ סי' ל"ד ס"ק מ"ה) באריות, אך הדגמ"ר בוסף גם על דברי קמח"ז מרן הח"ס לקיים שיעת הש"ך אפילו בפסול ממון ובודאי קשה עליו מסכתה ה"ר"ן שביאבה קמח"ז מרן הח"ס (שם הובא בנז"א סי' חמ"א סק"ג וסי' חמ"ח סק"ה עיי"ש).

(ג) **ומה** שכתב הגאון בעל טוב עין בדברי המל"מ פ"ד ה"ד מכל' עדות. עיין בקצה"ח סי' ל"ה אות ד' מה שכתב בדבריו ופשיעא ליה להקב"ה בדפסול עבירה דרבנן לא צעין תחלתו בכשרות כיון דבעבירה דרבנן צעין חימוד ממון דוקא כמ"ש הרמ"א (סי' ל"ד ס"ג) א"כ אין פסולי אלא משום חשד גיעת ממון בעדות זו (וכמ"ש הסמ"ע סק"ה שם) וכיון דצונגע גופיה לא צעין תחלתו בכשרות, אלא כיון שסילק נפשו רשאי להעיד, ה"י בפסול דרבנן וכו' עיי"ש. וחידוש צעני דכלא דבר זה דצונגע אין לר"ך שיכיר תחלתו וסופו בכשרות במחלוקה נשנה עיין בש"ש (חו"מ סי' ל"ג סעי' ו) ובסמ"ע (שם סק"ג וס"ק סק"ג וצנח"ה"ס סק"ה) ובש"ש (חו"מ סי' ל"ו ס"ח) וצ"ך (סק"ג) האריך מדברי הפוסקים שגם צונגע צעין תחלתו וסופו בכשרות וכן הביא מחש"י מהר"ע ובעל האיסחפקתא במל"מ (שם בזה' עדות) הוא מהר"ע א"כ לדידיה שפיר נסתפק, ובודאי הקב"ה דעתו ה"ה כשה"ע דצונגע א"כ כשרות מתחלתו. אך פלא שבסי' ל"ו במקום שהש"ך האריך לחקק שחק הקב"ה ולא הוסיף דעתו הרמה להכריע במחבר או בהש"ך, באריות (סי' ל"ו סק"ל) כנראה הכריע כהש"ך עיי"ש, ועיין בחומים

מעשה אחריו הוואל, רק במחוסר מעשה גדולה כמילה אף דהוי מלוה לא אחריו הוואל, דמחוסר מעשה רבה (עין היעזב בחוס' פסחים ס"ב ע"א ד"ה האי מחוסר וכו' ובפסחים שם ובפרט בהגהות מלפס איתן דכוותה החוס' דמילה מחוסר מעשה בנזף האדם עיי"ש) ופשוט.

(ד) **ומה** שהקשה הגאון בעל עוב עין (בד"ה ולפוס רביעא) על הדגמ"ר, דהש"ך צא עליה מעטמא דלא דייק, והדגמ"ר מדבר משניין אחר שמחוסר מעשה. לפער"ד הם דברים אחרים, והדגמ"ר עמאל יהיב להם אין העבר"ם מדייק, דאפילו אם בדעתו לגייר מ"מ מחוסר מעשה דמי יומר דמזדקא לי תלחא (עין קדושין ס"ב ע"ב) ולכן מחמת סיבה דמחוסר מעשה אינו מדייק (ועין היעזב בגמ' כחוצות כ"ח ע"ב) וסבירא זו כחוצה צבאר היעזב (ס"י ל"ד סקל"ו) ובהגה' קמח"ל הנרע"א (בס"י ה"ל על הש"ך סקל"ג) רמז לדברי הבבארי"ע וכונאם ישרו צעניו הבבארי"ע. ומה שהקשה הפ"ח (שם סקמ"ב על הבבארי"ע) צוה דלא מלניו כן חלל צערי"ם ועבד ולא צבאר פסולים, אפילו אם כהשגחתי מודה עכ"פ צערי"ם ועבד כסבירא הבבארי"ע ודבריו טובה צערי"ם כהוגן. ובמקום אחר הארכתי שסבירא זו דבבארי"ע מכרה גם צבאר עניני פסולי עדות.

סימן קסט

המשך לסימן הקודם

(ה) **ולא** אוכל לעצור צעניו זה שלא להזכיר דבר נפלא ששמעתי מפי כבוד אחי הגדול הרהב"ל מו"ה מרדכי ז"ל בעממ"ם רב חסד על עניני דברית שאמר להסביר ד' החוס' (מכות ו' ע"ב ד"ה בדיני נפשות) באופן מאוד נעלה שהקשו איך אפשר דבדיני נפשות עדות מיוחדת פסולה ובידיני ממונות כשרה הלא ממעטף אחד יהי' לכם ילפין (סנהדרין כ"ז ע"ב) לאסור קרובים בדיני ממונות כבדיני נפשות וא"כ יומא ג"כ משפט אחד יהי' לכם לפסול עדות מיוחדת בדיני ממונות כבדיני נפשות. וחילתו וז"ל וגרסא דע"כ האי קרא (היינו דלא יומא עפ"י עד אחד) נאזו בדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל נממן דלשבוש מיהא איתא עכ"ל, וכחז אחי הגדול זללה"ה להסביר דבשלמא בדיני נפשות שפיר אמר תירב עדות מיוחדת פסולה משום דמאחר

שהעד אחד אינו יודע מהעד השני ויודע בעצמו שהוא לבדו אינו נאמן כלל בדיני נפשות ולא מעלה ולא מוריד מה שהוא יודע ממילא אינו מדקדק בשעת מעשה כהוגן, ועמה הגם שטוע שגם עד אחר ראה בדבר ואיכא חרי עדים א"ל לגרפן דכל אחד ואחד לא דקדקו בהמעשה כהוגן כי לא ידעו זה מה ואיך יסידו צנפשות, משא"כ בדיני ממונות אפילו אם הוא צנפ"ע ואינו יודע מהצירו מכל מקום מדקדק בכל הנעשה מאחר שהוא נאמן לשבוש ומדקדק היעזב גם אם הוא לבדו ולכן אם נודע שאיכא עד אחר מלרפין אותן דשפיר דקדקו כל אחד ואחד לבדו ומשלם ממון עפ"י עדותן, וזה שאמרו רבותינו בעה"מ דלשבוש מיהא איתא "והוא" מדקדק דעד אחד לא לבדו מפני השבוש שיחייב הבעל דין עפ"י עדותו, ולכן מלרפין וזה כפחור ופרה בהסביר הדבר וא"ש, הכי לך דרבותינו צערי"ם רמזו לסבירא זו בדבריהם הקלרים גם צענין שאר פסולי עדות ודברי הבבארי"ע נכונים וגם כסא הדגמ"ר נקי אליבא דר"ע ובכ"ן.

(ו) **מה** שהביא הגאון בעל עוב עין מהמשה למלך צענין סוטה אם עשה חשוכה על ציאה האסורה לו דברי המל"מ חלו, נמלתי בפ"צ מה"ל סוטה (ה"ח ד"ה ויש להסתפק אי עבד חשוכה וכו'), חלל נראה לו לדיק מש"ם צעניות (ה' ע"א) דלא מהמי חשוכה, דא"כ מאי פריך הש"ם אי ידע מי צדקה לה מיא, והתמיא ונקב האיש משון ואשכא הריא חשא עויה צומן שהאיש מנוקב משון המים בודקין חא אשחוי אין האיש מנוקב משון אין המים בודקין חא אשחוי עיי"ש, ואם איתא דכל שעשה חשוכה המים בודקין מאי מתמה בש"ם מי צדקי לי מיא, לעולם בלחתי מייירי שידע ונעלם ממנו וצא עליה, ואח"כ חזר, ועכ"ל המים בודקין שעשה חשוכה, חלל ע"כ ס"ל להש"ם דאם כבר עבר אשכ"ל שעשה חשוכה שוב אין המים בודקין אותה ועיי"ש בחוס' (שבועות) היעזב, ומה שכתב קמח"ל המהרש"ך (שם) הם דברים יקרים מאוד ועוד אכתב מהם להלן.

(ז) **ומה** שהאריך הגאון עוב עין צענין חשוכה אי מהני בגלל גם טרם שהחזיר. עיין בהגה"ה שי למורה מהגר"ש נאעמאלחא (הגדפס על גליון השו"ע אה"ע ס"י ל"ח לסעי' ל"א) שנחשור בקושי' הכי עדות ציפק (שבועות) היעזב על בלאן מצ"ק (ל"ד) מדעת עצמו, וגם רמז לחיך הגאון

הגרא"א שבס"י ל"ח סל"א לא העתיק דברי חשו' מהר"ם פדוואה ס' ל"ז שבעלמנו מעתיק בס"י מ"ז סק"ל ומקור דברי הח"מ ה"ל הם צ"י עיי"ש בדבריו היעב ותמלא כדבריו. ועיין גם במקרה קדושין (שם) וה"ל קדושין ס' ל"ח סעי' ל"א. ועשה ראיתי באחרונים שבציאו מהאור"ז הגדול ח"א ס' ק"ב שכתב בדברי מהר"ם פדוואה ה"ל שז מלאחי בספר חקת השבין לאדמו"ר הגר"ק מהר"ל הכהן מלובלין ז"ל שביצא ראייה אלימחא שאם אמר להחזיר אז מהי גם קודם שהחזירו מנכרות (כ' ב') דאמר לכו קבילנא עלי דיהיבנא ליה עיי"ש וגו'.

(ח) **ומה** שחקר הגאון עוב עין אם מה שצ"ד לוקח גם כשפשה תשובה מטעם גזיר"כ או לפי שאין הצ"ד יודעים דברים שכלל — לפענ"ד נראה ראייה ברורה דגזיר"כ הוא מהא דכתבו החוס' (צ"ב ק"ע ע"ב ד"ה אפילו) בשם המדרש דמקושש לשם שמים החכונן ובודאי נבואים שצדור ומשה נאמן בית ה' ידעו זה בצדור ואם יומא דהא דצ"ד של משה אין מוחלין הוא משום שאין צוחין כליות והלא כאן ידעו בצדור שמקושש לא רק שטעא ועשה תשובה אלא אפילו לא חטא כלל דלשם שמים כוין (ועיין בחדרי חמדים"א צ"ב שם דברי מלאכה שאל"ג ובמקום אחר הארכינו בזה ואין ענינו כלל לתורה לאו בשמים הוא כמובן) אלא ע"ב דגזיר"כ וכן נראה מלשון הש"ס (מכות י"ג ע"ב) חייבי כריתות ישנו בכלל מלקות מ' שאם עשו תשובה צ"ד של מעלה מוחלין לכן חייבי מיתות צ"ד אינו בכלל מלקות מ' שאם עשו תשובה אין צ"ד של מעלה מוחלין לכן. מצוה מלשון מ' שזאת תשובה שעליה צ"ד של מעלה מוחלין שהיא תשובה הגונה דקמי' שמיא גילא, אותה תשובה עולה צ"ד של מעלה אין חקקין ואין מוחלין גם אם היו יודעין בצדור ששעו תשובה הגונה, כיו גזיר"כ הוא ומיניה לא תחז. וראיתי בספר גליוני הש"ס (מהגר"י ענגיל מכות י"ג ע"ב) שהאריך קלת בצקאותיו וקפירה זו דהא דלא מהני תשובה לצ"ד של מעלה אם העטם מפאת דלא מהימנין ל' שש, שהוא דבר שכלל, א"ז אפילו שב באמת אין תשובה מוטלת לפעור מעונם צ"ד של מעלה והביא מדינין והלכות שבסוף ספר שו"ת מהר"י (ס' ס"א) דגם לענין מלוא גואל הדם להרג את הרואה לא מצינו תשובה ואפילו חזר הרואה ועשה תשובה עכ"ל עדיין גואל הדם מואה להרגו ושז הביא דברי הקרצן חגיגה (המציא

המתחר מדעתו להחצה וכחז עליו שהוא דוחק. ושז הקשה הש"י למורה מיוה"כ שאינו מכפר עד שיראה את חצירו אפ"י שיה"כ לרין תשובה ג"כ ומחברו להשיב וחייר דכיון דיכול לקיים, כל שאינו מלאה שז ל"מ הכפרה ע"כ. וסהדי צמרומים שקושא האחרונה של שי למורה ולקושי העלי ארום מנכרות (י"ע ע"א) שביצא העוב עין כוונתי מדעת עמי, ושמתחי צראתי מזכרין עלי ספר (וכן מלאחי צנה"ו הגריח"ל מיוחלש ז"ל ברכות שם ועיי"ש מה שבי' וחייר הכי למורה (ה"ל) על קושי מיוה"כ וחייר הגאון המתחר על קושי עלי ארום שפה אחת יניחו והבן. אבל בהורמנא דמלכא מאן מלכא רבנן חירן העוב עין דחוק מאוד דגמרי (ברכות) סתמא איתמר, אבל צממונא עד דמהדר למריה, משמע אפילו אם עדיין לא הספיק להחזיר, ולא היה לו עת ופנאי להשיבו, עכ"ל אינו רוצה עליו חיוב של אל תחברו אחריו כי בודאי עשה תשובה. ואם יומא כ"מ צהר צברניו ירוחם אחאי אינו בכלל אל תחברו אחריו כי בודאי עשה תשובה, והלא כבר החליט בנפשו להחזיר, אלא קשה בדברי העלי ארום. אבל לפענ"ד אין שום קושא מכל ה"ל מקומות, דהיט מפרשים בחרו ס"ל דק באמר על מנת שצדיק, כיון שצטא בשפתיו שצרוני להיות צדיק, והודיע הדבר לזולתו בשפתיו לפשות תשובה המשק, ולהחזיר כל עשק שחתם ידיו, אז מהני גם ההרבה בדבריו להיות צדיק בדבר, אבל במקום שלא גילה דעתו להחזיר אז בהרבה בעלמא לא עשה ולא כלום גם להיט אומרים בחרו שצרוני ולא קשה עליהם כלום. ובצ"ק (צ"ד) איירי ג"כ ששעה בכה"ג שצפירש אמר דרואה לפשות תשובה על כל מעשיו הרעים ומתני להיות צל תשובה בשלם ההספיק להחזיר מעת שהודיע וישר לבצו ובהגאון עוב עין החיד"א ז"ל. ויסוד נאמן לסברא זו מלאחי צמרהד"ן ס"א א' וצ' וגו'. ולרצ שמחתי אחר שעלה בדעתי חירן זה, מלאחי בחשו' מהר"ק שורש פ"ה בשם חשו' רש"י שכתב כן בקדושין (מ"ט) במקום ע"מ שאני צדיק גמור ש"אחז"מ ע"מ שאני צדיק. ובחשו' מהר"ם פדוואה ס' ל"ז (שעליו רמז הרמ"א אה"ע ס' מז ס"ה הוצא צנה"א אות ל') כתב ביושר ביאור ז"ל: עשמה דבה איבא מאחר שהוא אומר ככה וראה בקדושין מסתמא רואה לקיים תנאו, ומציא ראייה שהרבה לצד יספיק שיחשב צדיק עיי"ש. ואחר חופש בספרים מלאחי שכבר קדמי צמרהד"ן זה בהרבה חשו' מגדולי צרותיו האחרונים, שבי"ה הח"מ (ס' ל"ח סקמ"ד) וחי' על

האזי נבדח המדבר ביו לבין חבריו. עכ"ז מיראה ופחד מפני הדר גאווה של רשעב"ג מרן המהר"ם שיק ז"ל מטעם דעתי, הכס שספק אם אמרו או לא, ואפשר שהשומע שמע וטעה, עכ"ז כדאי הוא הרב בעל שפ"ה המשיך עליו ששמע כן בשמו ובודאי שמע אמר סמכה. אבל עכ"כ מו שבעטו חמר על אחד המהפלי ג' פעמים ביום, כל היוצא מפיו שקר"ן אין לריך כפרה כי רק על שיחתו שצד אחד לחבירו כיון.

וראה דבר פלא שמלאחי בספר זכרון שג"ר על

ברכות (ס"ז ב' ד"ב ב"ק הוב זצ"ן) וז"ל: שמעתי משה קדשו (של הכה"ק בעל מנח"א אדמו"ר ממנוקאטש זצוק"ל) דאיתא בזכר הקדוש שהמלאחי מפיו דיבורים מצלי סיכוי חסידים אצל השומעים ומתקבלים עליהם, הוב כמולא זרע לבעול ח"י עכ"ל, וחס דברים המוקדים ודוקקים בלבו של אדם להבין עד כמה לריך להיות חסר עכ"כ שלא לומר דבר שקר כזו לנצח רבילות לשון הרע וכיוצא, השם ישמרנו מכן וממהומם. ומכאן אחר דן על הבוררים הכזועים [בערופם — צוררים, אומנים — צוררים] המלומדים בעל דים לומר שקר וכזב בדיון חורב כדי שחכי [ר"ל יתחייבו] בדיון, ויקבלו שכרם משלם ויתפרסם שםם העוז [הרע] שהבורר אותה הוא יולא זכאי [חייב], וזה ממש היפך דברי רב (סנהדרין ז' ב') דרכ כי הוב חסר לצי דינא חמר הכי ברעות נפשיה לקעלא נפיק (לישא עליו חטא), ועל עצמו הוב אומר) ולצי ביחיה לית הוא עבד (לרכי ביתו אינו עושה כאן) וריקן לציחיה עייל (שאינו משחקר כאן כלום) ולואי שחבא ביאה כליחא (שחזור לציחיה שאלתי מביתו בלא חטא, שלא אטעב ואטעב). ובודאי אלו צוררים הרעים מקבלין החטא ברעות נפשם בשביל לרכי ביתם הטועים כאן כי הרבה משחקרים כאן וריקן מציחם ואזין אצל מלאים לציחם עיילים. אזי לאותה בושא ואזי לאותה כלמה אזי לעינים שך רואין ואזי לאזנים שך שומעים. והעולה על כוללה שהטעמא גדול כל כי חבול שחוקים ואין פולה פה ומאפ"ק, כי יראים לנפשו שגורו בהם הכלבים הרעים והחיות עירפות בחלות לילה הפייסלעטער (אנשי המכבה האש) יגיעו, וכי וכי די ציון וקא"ק. אלו דברים הם דברים אמתיים וידועים לכל, דברים צברוקלין, אצל מי יסרה ויקרא אותו במקום אחר איתו צראש אפטר שצברוקלין במקום שאדמו"רם ורבינו מובהקים שיח' דרים יחי' נפשה

בפנים) לענין ביאה אסורה בסומה, ואין לענין צבוק"ק חלוא"ם סי' ל"ב (ד"ב אלא שאומר אני) שהביא המחבר ג"כ בפנים, ושמה ששוב מלא צבית אלק"ם להמצי"ע (שער החשובה פ"ב) שדיבר מזה וכח דנחשו' הרד"ך (בית י"א חדר ב') כח צפירוס דבהרונזי צ"ד לא מהני חשובה אפילו היינו יודעים כדלוי טעם חשובה וכן מבורר מחשו' רדב"ז (ח"ג סי' תחקב"א) עיי"ש (ושמחתי שחס כדברי כולעיל) וגם אין לענין נחשו' חיים שאל (ח"צ סי' ג') ולחשו' יעב"ך (ח"צ סי' ע"ח) וחשו' חוי' (סי' ע"ט) עיי"ש.

הרש אלול תש"ו לפ"ק מה דעברעצין יצ"ו

משה שטערן

בלאזאמ"ר הרא"ש זצ"ל הי"ד
אב"ד פה

✱

סימן קע

נשאלתי אם שרי למימר על ארם שררכו לשקר, "כל היוצא מפיו הוא שקר".

השבתי איננו נכון גם אם ררכו לשקר.

כן ראינו בספר שפתי חכמים (ברכות נ"ט א' ד"ב ומיליה כדיוקן) שכ' וז"ל שמעתי בשם הגאון בעל מהר"ם שיק ז"ל שהזכיר מלומר על שום אדם, כל מה שמולא מפיו הוא שקר, אף שרגיל לומר שקרים, דמכל מקום שמה פעם א' מימיו שבה לצורא יתב"ש עיי"ש. ולבאורה יש לחמוה על שמועה זו, ובספק גדול אלא, לפום רהיעא, אם אמרו. ולמה הולך המהר"ם שיק זצוק"ל לומר שמה פעם אחת מימיו אמר שבה לצורא יתב"ש. והלא בודאי איירי מאחד שכן דרכו להפסל בכל יום, וא"כ הוב לו לומר דאסור לומר עליו כל היוצא מפיו שקר, דכלא מולא חפלה מפיו שהוא אמת. ועכ"ל דממה שמחפלין אין שום קושא, דבודאי כיונה המנזח לומר "כל היוצא מפיו" שקר, על היוצא מפיו בדרך שיחה ודיבור בין צ"ח ולא בדרך חפלה, וא"כ ה"ב אין כוונתו על שבה שמתן לציח"ש אלא על דיבורו של

פירות הנושרין להלכה:

תוכחת מגולה. נגד הבוררים-אומנים (בערופס-בוררים) עיין (ב"ד וראה).

סימן קעא

(תשובה זו כתבתי בעורי בניהייוול בבית כ"ק
אמור"ר הגאון-צ"ח וצ"ל)

דין לינה בלחם הפנים על השלחן ולמסמ מהשלחן.

שלו' וישע' רב לכבוד הרב הגאון המובהק פוע"ה
צדיק תמים הכהן הגדול שלשלת היוחסין המיו"ל
מוח"ו מור"ר שלמה צבי הכהן שליט"א [וצ"ל]
שפראססער אב"ד דקח"י דעברעצין והגליל.

אחדשה"ט כראוי וכנכון לכדנ"ק כמיו"ל
מוח"ו שליט"א [וצ"ל], שמח
עלך בלבי לבדך ברכה כהכנין בזכיתי לקבל פניו
הטובים, ואת רצוני לכתוב לו אחרי ח"ת שמר
רוחי, ואף שבדיון השאלה שהיני פא"פ, רצוני ב"ס"ד
להרחיב הדיבור לכל אופני הענין, ולא עסקתי בו עד
היום, אבל עוד במשך השבוע ב"ס"ד אנוסף ידי יד
ככה עליו בעבר"ה אך לא רציתי שאחמור"ר הגאון
שליט"א [וצ"ל ב"ד] ישלח האגרת ריקה בלי ח"ת
ממני, אמרתי עד עתה אצט לפני כהדריג נ"י ענין
שאי עוסק בו כעת לעובד, וכוא ענין עמוק דבר
שעומד ברומו של עולם, קלה דיבור דיונים בלחם
הפנים שלא מלאתי מזכור בספרים וזה החלי
בעב"ה.

(א) **איתא** במשנה (אבות פ"ב מ"ו) עשרה
נסים נעשו לאבותינו בציה"ק וכו'
ולא מלא פסול בעומר ובשתי הלחם והלחם הפנים,
ומפרש ר' יונה (שעל גילוי הש"ס ווילנא) וז"ל ולא
בלינה שבו לריקן לאכול אוהו (פי' הלחם) כפי'
בשבע שאחר השבת שהסריבו ואם נשאר לשבע
אחרת הוא נפסל ולא אירע להם פסול ותקלה
משולם עכ"ל. ובפרשת דרכים (דרוש י"ט ד"ב
ואחרי בקשת מחילה) מלאתי כחוד וז"ל מלאה
דפשיטא הוא דלחם הפנים אף שהוסר מעל השולחן

כיו"צ, עיר דאק ילון בזה ועתה מרמזים במלוא מובן
המילים. אבל הוי ואהבה!!! לראשון נפשינו ולענינו
הגדול בכל אמת ואין מושיע כי אין מידם מלא
ומכאן אחר דן שעד כמה לריקים הבוררים-
האומנים (בערופס-בוררים) לעשות תשובה על כל
דיבור ודיבור של נעית דיון כדי לזכות [להיצי] את
הבעל דין שלו שצטר בו לרע, על כהנאח זרע לבעלה
שלהם, השם שזיב לן ממשעוהם כרע, וברע
שגורמים במשעוהם לכל העולם כולו, ומכרישים
העולם לכף חוב. וכלל אלק תודות לריך הממחייב
להודות לה' שגילל מגזל כמו שפרש"י (סוכה"ד ז' א'
ד"ב לימר ולז"ל) כחיל ודין אמת דנו לא הפסיד
כלום, אלא גילל כחילא מידו, ולכן לימר ולז"ל.
אשרי מי שאינו מקבל להיות צורך דיון חורב רק
לכיות חצר לבד"ל נוטרלי של צדו החדים גם
באחד מהם, ואוי לו להבוררים-האומנים שעתידין
ליטן דין והשבון על הרע שפסו וגרמו. ועיין צה"ח
(סוכה"ד ק"א א') מימרח דד' כחות אין מקבלת
פני שכיב שבי' דכחילא לשון הרע כמוש"ל דמי,
דברית הלשון וברית המעור זה לעומת זה בן כמ"ש
ב"ס, וזה"כ אל חתן את פיר לחטיל את צדק.
ועיין זכר חשד שר"ס סי"א א' בשרק דבשר קודש.
ועיין זכר ויחי דמוש"ל לא חמי אפי שכינתא עי"ש.

חדש מרחשון תש"ל לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

ובימים האחרונים נשמעו שמעות מצולות
(ואח"כ נחזר אלל, לעצרי הגדול, ע"י
דין חורב שכיב אלל מתוך תעודות בלא לל ספק
ולראשונה כמעט ענין ממש שנשמע הוא האמת
האמיתי) שיש צורך שאבד כון רב מאות אלפים
דאללר בעסקא ביש צורך אחר אבד מאה וכ"כ
אלפים וצורך שלישי אבד מאה אלפים. ובדבר פשוט
בשממון בלאו אין ברכה רוח ובעל ישאם. ור"י על
שארית ישראל שלא יפלו במלודת צוררים בעלי
אומנים שמעוררים דין למעט ולמעלה. ולאמנא היו
שחקים אלו הבוררים אספר שבייתו שותק ג"כ אבל
דוקא רואים לישא דגל החורב בראש כל חלוצות, ועל
זה אסור לשחק, וכל השותק עוין יבא וכל פרעניות
שבה לעולם לא בזה אלא בשביל דיני ישראל אלו
(שבת קלע א').

דברי רבותינו בעלי החוס' שס"ל ג"כ כחש"י שחלח"פ
 אינו נאכל רק יום וילנה כשאר ק"ק עדיין לריבם
 אלני חלמוד. ומלחתי ישוב נכון לדעתם ז"ל צפי'
 המשניות להרמז"ס (במשילה שס) שבי' לאמור וכבר
 נחבאר בבי' ממנהות [פי' צפ"ב דמס' מנחות] האריך
 מחפנל לחלח"פ ושתי הלחם ונחבאר ברי"א ממנו [פי'
 צפי' י"א דמס' מנחות] ששתי הלחם ונחלח"פ יעמוד
 ימים (וכוה' המשנה בג"ל מנחות ק' ע"ב שהביא
 רש"י ז"ל) ואחר כך יאכל וליפיק לא נזכר כאן לינה
 עכ"ל, ושפתי הרמז"ס ברור מלנו שאעפ"י דגם הוא
 ז"ל ס"ל דלחלח"פ אינו נאכל רק יום וילנה (כמו
 שאביא א"י"ה לקמן) מ"מ מאחר שהלחלח"פ היה
 עומד ימים רבים פעמים י"א יום מזמן האפי' הוב
 זמן שעל השולחן לא היה נוחל ליה לחנא למינקט
 פסול לינה מאחר שכמה וכמה לילות היה הלחלח"פ
 מונח על השולחן יותר ממה שצריך מסתם והבין זה,
 וזה ברור ג"כ בדעת רש"י וכן ג"כ בכוונת החוס',
 וגם דברי ר' יונה והפ"ד א"ש.

(ג) **ומ"מ** דברי ר' יונה שחלח"פ יהיה נאכל
 משבת עד שבת הוא נאכלה פליאה
 נשגבה והלא משנה מפורשת (מנחות ק' ע"ב)
 לחלח"פ נאכל אינו פחות מע' ולא יותר מ"א ע"י"ש,
 (ומשנה זו הובא בפסח"י מ"ו) וע"ז כתב רש"י שם
 מה שהביאנו לעיל) הרי ג' משנה מפורשת דלחלח"פ
 אינו נאכל רק יום וילנה (עד עכ"ש של יום א'
 דשבוט הבא) ואיך כתב ר' יונה שנאכל כל השבוט
 ונוראות נפלאותי שכדברי ר' יונה מלחתי צפי' ר'
 גרשון מאור"ג (מעילה ט' ע"א) שבי' ולחלח"פ נאכל
 משבת עד שבת. אצל חלילה וחלילה לחשוב כזה על
 רבותינו י"ע שיאמרו דבר נגד משנה מפורשת.
 ובאמת זה עדיין יש ליישב ונומר דס"ל לר"ג מאור"ג
 ור' יונה דמה דליתא במשנה ולא פחות מע' ולא
 יותר מ"א הכוונה היא דבשום חופן אי אפשר
 שחלח"פ יהי' נאכל קודם ט' ימים מעת אפי' וגם
 לא היה אפשר להיות שזמן התחלת היתר אכילה
 מעת אפי' יהא נמשך יותר מעל י"א ימים אצל
 שער כמה שרי לאכול מזכ לא דיבר המשנה כלל.

(ד) **כל** זה אמרתי מזה אצל עדיין לא נחקררה
 דעתו ועכשיו בנלמדי מס' מעילה עוד
 הפעם עיינתי צפי' קדמון אחד (על מס' מעילה
 הנדפס בצוף מס' מעילה בש"ס ויילגה) ומלחתי
 שכתב על המשנה (הב"י) וז"ל לא גרסינן ו"בלינה"
 (אצל לחלח"פ) וספרים דכתיב בזה (פי' חיבת

אחרי הקטרת הצזיבין אפי' אכור לזרים לפי שהוא
 ק"ק (וגל' בהיפס מראה פי"ו דיומא מאמר ב'
 שהעלה דלחלח"פ אחר שהוסר מעל השולחן אחר
 הקטרת הצזיבין שם מותרין לזרים) ואינו נאכל
 אלא ליום וילנה עכ"ל, הרי ששניהם ס"ל דשייך
 איסור לינה בלחלח"פ רק לר' יונה אחר כלות כל
 השבוט שאחר שהסירובו מהשולחן ולרצונו בעל
 מל"מ מיד אחר שבת ק' דאינו נאכל רק ליום השבת
 שהסירובו וילנה עד עכ"ש של יום א' דשבוט הבא
 ככל ק"ק הנאכל יום וילנה (אצל בהיפס מראה
 שסבר דלחלח"פ מאחר שהוסר מעל השולחן אחר
 הקטרת הצזיבין הם מותרים לזרים ס"ל שחלח"פ אז
 הם מחויבין בעומה ולא שייך אלאם שום פסול שוב
 ועיין לקמן מזה).

(נ) **ותימה** בעיני דהלא במשנה (מעילה ט'
 ע"א) נאמרו וגשו כל הפסולים
 הפסולים בלחלח"פ ולא נזכר פסול לינה כלל ונחוס'
 (שם ד' ח' ע"א ד"ה קרמו) כתבו הטעם דהרי
 לחלח"פ נאפת מע"ש וא"כ מיד יפסלו בלינה אלא לא
 גרסינן בלינה בין הפסולים הפסולים את הלחלח"פ
 ולר' יונה ולר' מל"מ למד לא גרסינן ו"בלינה" דהלא
 אחר שנטעם מזוהו אינו נאכל רק יום וילנה או כל
 השבוט ואח"כ אכור ונפסל בלינה, ועיינתי ברש"י
 (מעילה משנה ה"ג) ובי' ובהג"מ (אצל לחלח"פ)
 ליכא בלינה דהכי קוי"ל לחלח"פ נאכל לחשעה לעשרה
 ול"א (מנחות ק' ע"ב) עכ"ל, ובער אני ולא מבין
 הלא מ"מ נפסלו בלינה אחר שהוסרו מעל השולחן
 בשבת עם עלות השחר של יום א' דשבוט לפי שיטת
 רש"י שהוא כדעת הפרשת דרכים (הב"י) דעל מה
 דליתא במנחות (ז"ט ע"ב) חל ויב"י ליהוי בשבת
 (ואין יכולים הכהנים לאכול בלחלח"פ היום)
 מתחלקות (הלחלח"פ) לערב, ופרש"י ולא נמחר
 דנפסל בלינה לאחר זמנו שנסחוק ע"י, וכי' רש"י
 ז"ל בפסחים (מ"ו) פ"א ד"ה שני ימים של ר"ה)
 דהוי נאכל (הלחלח"פ) ליום וילנה עיי"ש, וגם
 החוס' (מנחות י"ב ד"ה ש"מ) ס"ל דלחלח"פ נאכל
 ליום וילנה עד בקר א' דשבת הבאה עיי"ש, וא"כ
 קשה מאוד אמאי לא גרסינן במשנה (דמעילה)
 "בלינה" בין הפסולים הפסולים את הלחלח"פ,
 ומלחתי בעה"י"ת בשיטה מקובצת (על מעילה שעל
 גליון הש"ס) וז"ל ובספרים שכתוב בזה (פי' חיבת
 ובלינה) וסבירי אס' לן לאחר זמנו נפסלים הרי"א ז"ל
 עכ"ל, וכן מלחתי צפי' ר' גרשון מאור"ג ז"ל וזה
 כדברי ונהגתי. אצל דברי רצונו הגדול רש"י ז"ל וגם

השני ולא יקטיר הבזיכין בשנת ראשון דלא יפסול הלח"פ מאחר שלא היו הלחמים על השלחן ח' ימים והכן היעב צערי"ת (אצל פי' הפשט במשנה הוא שאפילו אם נאפה הלח"פ בע"ש ולא הסדירו בשנת אז ג"כ יש תקנה ולא בהפסד הקדמון הרי"ו).

(ו) **אבל** על מה דמבואר מהמפרש הקדמון שאם נסדר הלח"פ בשנת צומנו כחוקו ע"ז ג"כ קאי הא דתנן אפילו על הן השלחן ימים רבים וס"ל דלא נפסל הלח"פ בלילה אם לא לקחו מעל השלחן, וה דבר חמיה הוא ולפוס רהיטא נגד הש"ס (מנחות ק' סוף ע"א וריש ע"ב) שמבואר (שס) דאם היינו הלח"פ ע"ג השלחן יותר משנת עד שנת היינו ח' ימים אז נפסל הלח"פ בלילה עיי"ש ברש"י, וזה מבואר ג"כ במשנה (שס) דתנן סידר את הלחם בשנת ואת הבזיכין לאחר השנת והקטיר את הבזיכין בשנת פסול ולית לו תקנה והעטס דמאחר שנסדרו הלחמים בשנת כדינו מיד קדשו השלחן ושוב אי אפשר להניחם ע"ג השלחן אלא עד שנת ראשון דעד שנת השני כבר נפסל בלילה במזלאי שנת ח' (כמו שפרש"י והרע"ב) וכן מפורש ברמב"ם (שס) ובכסף משנה. הרי מבואר שאם היה הלח"פ משנת עד שנת על השלחן שוב אין להשהותם עוד ימים דחייב נפסל במזלאי שנת ע"כ דיוס ח' ומכ דתנן (משנה ח') שאפילו הוא על השולחן ימים רבים אין בכך כלום היינו בסדורו הלחמים בלא זמנו (פי' שלא בשנת רק ביום ח' או ב' וכו"ב) שלא כמזלו ולכן לא קדש השלחן עד שנת הב' אבל לאחר שנת הב' לר"ך צאמה להסדיר מיד ולאכלן דגלגל"ה יהא נפסלים בלילה כמבואר בפירש בגמרא (דף ק' סע"א ורע"ב) ועד שעמדתי משתומם כרגע על דברי המפרש הקדמון והיה מר לי על שאיני יכול לנרד לבסוף דעה רבוחיני הראשונים ז"ל עוד יותר תמהנה על רבוחיני צעלי החוס' ר"ע שמפרש בדבריהם כדברי המפרש הקדמון במנחות (ל' ע"א דב"ה שאפילו) ומתחילה צאמה ב' נפשיות כדברי דמה דתנן "אפילו הוא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום" לא קאי רק כשנסדר הלח"פ שלא צומני; ואז מאחר שלא נתקדש הלח"פ בשנת כמזלו בשנת הנחה רק בשנת שאח"כ ממילא לר"ך שפארו הלחמים ע"ג השולחן משנת שנתקדשו עד שנת הב' דהיינו ח' ימים אבל כשהסדירו הלח"פ בשנת כמזלו אז מיד בשנת הנחה לר"ך להביר הלח"פ דגלגל"ה יפסלו בלילה

"ובלילה" גבי לח"פ) מוקמינן ליה בלילה דלאחר זמן אכילה ולא היה דהא גרסינן במנחות [פי"א מ"ח] דאפילו הכי ימים רבים על השולחן אין בכך כלום אלא הכי פי' לן מורנו דלילה גבי לח"פ לא מייירי צנטיחו אלא בהסדרתו שלא בסדורו לשנת שבה אלא צאחר בשנת ולנו ונפסלו עכ"ל, ושלם הלכא גבורתא איכא להוכיח מדבריו הקדושים, (ח) דלילה אחר זמן אכילה ליכא ושרי לאכול הלח"פ בלא זמן וקצבה דכרי כחז "דהא גרסינן במנחות דאפילו ימים רבים" ודוחה עיי"ש פי' המפרשים דלילה דמשנה יהא אפשר לפרש על אחר זמן אכילה, (ג) שלאחר שגבר קדשן השולחן את הלח"פ בשנת שוב יכול להיות שם על השולחן כמה וכמה ימים ושעות ולא יהי נפסל עיי"ש דכן כחז "דלילה גבי לח"פ לא מייירי צנטיחו" מבואר דעיי"ש שאינו נוטל הלח"פ איוו נפסל בלילה כלל, (ג) דאם בסדורו הלח"פ צאחר בשנת פסול הלח"פ דכבר נפסל בלילה במזלאי"ק ואין להם תקנה.

(ה) **ובעניי** לא הכנינו דבריו הקדושים ושלשה אלו נעלמו ממני ואח"כ מן המאוחר על הקדמון ואחריו אחריו חזיו, מה דמשמע דאם בסדורו הלח"פ צאחר בשנת נפסלו בלילה ואין להם תקנה הוא לכושר דבר שא"ל לאמרו מאחר שהיה משנה מפורש (מנחות ק' ע"א) הוי"ך זה דחיתא (שס) סידר את הלחם ואת הבזיכין לאחר השנת והקטיר את הבזיכין בשנת פסול כיצד יעשה ויחנה לשנת הנחה שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום ופרש"י יעמוד הלח"פ שצוים על השלחן ומאחר שלא נסדר בשנת אין השלחן מקדשו עד שנת השני ולא מופסל הלח"פ בלילה למזלאי שנת ראשון רק למזלאי שנת השני עיי"ש היעב ברש"י וכן פי' ר"ג מחזיק"ג ז"ל (שערי"ג הש"ס) והרמב"ם בפי' המשניות והרע"ב הרי מפורש ויאל ממנה בדורה שלא נפסל בלילה ויש לו תקנה להניחם עד שנת השני וכו"ב הרמב"ם (בפ"ה מהל' תור"מ ה"יג) ועיין בכסף משנה (שס) וכו"ב בפרי"ש וזכרם (פ"א ח') עיי"ש. ונל"ד ליישב דעה המפרש קדמון הרי דבוינויך כך הוא אם נאפה הלח"פ קודם שנת ולא בסדורו בשנת רק צאחר בשנת אז פסול דכבר נפסל בלילה במה שלא בסדורו בשנת והמשנה (ה"יג) איירי בשלא נאפה הלח"פ בערב שנת וא"כ לא היה מה שיפסול בלילה אז נותן החנה עליו טובה שאם אופה הלח"פ בחוץ הפשוט ויחנה ע"ג השלחן עד שנת

לחם מכו להניחו לשבת הבאח אחר לוי חביב ונתח על השלחן להכרי"פ לפני תמיד להכרי"פ אפילו הוא כמב ימים ע"כ, וזהו פי' דברי הירושלמי (עפ"י הגר"א הגר"א) דבני רבי אילא היתה בלח"פ שנסדרו כהלכתו בשבת וקמיצתי ליה שאם אין לח"פ לשבת הבאח אי רשאי להניחם בלחמים משבת זכ לשבת אחר או אחריון משום שבתו כהלכתו מיפסל בלילה מיד אחר שבת הראשון או לא מיפסל ופשיט ליה ר' לוי דלא מפסלו כשנסדרו בלחמים כהלכתו ורשאי להניחם שם ע"ג השלחן גם לכתחילה דהא קרא דונחת על השלחן ודאי בנסדר בלח"פ כהלכתו משתעי וכתיב תמיד להיות דרשאי להניח שם ע"ג השלחן ולא מפסלו בלילה (עיין בתקלון דהתין ובהגב"ה הגר"א שם עה"ג), ולפי"ז דברי החו"מ א"ש דבאמת כשנסדר בלח"פ כהלכתו יש לנו פסוק שלא יהא נפסל בלילה דביה משתעי קרא משא"כ בנסדר שלא כהלכתו דביה לא חיירי התור"ק ס"ל לרבותינו בעלי החו"מ ר"ע דלא בלח"פ נפסל בלילה אע"ג שם ע"ג השלחן ואח"כ מלאחי (סבדי צמרומים) במשנה אליהו (על הירושלמי שם) שמי"ש בזה דברי החו"מ וצרכתי ברכת הבהנין, שוב ראיתי בלח"מ (ע"כ דה"מ) שהקשה על הרמב"ם שמדדו וראה דס"ל כפי הקדמון ה"ל מגמר' מנחות ותיקן שהרמב"ם מקד' על סוגי' הש"ס בזה"ל שם צמרומים צ"ל שם ע"ג השלחן ויעיין בקרן אורה (מנחות ק'), וצד"ש וחשק שלמה (מנחות ק') א' על רש"י במשנה).

ובמשנה אליהו האריך בדברים נשים נשיטת הרמב"ם שחלגו בו הכסף משנה פ"ה מהל' חו"מ ה"ד ותויו"ע מנחות פ"א מ"ח עיי"ש — אבל שיטת רש"י אינו כן אלא בכל ענין נפסל בלילה כמו ש"ל לעיל (עיי"ש צד"ש על המשנה ועל הגמרא) וכפסטיה דהגמרא, ועוד מלאחי להעריך (פרק יוס') וז"ל שאפילו על השלחן ימים אין בך כלום (מנחות ק') פי' אם נשארו על השלחן שבת חמישה אין אלו חייבין עליה כלום עכ"ל, וזה כדברי החו"מ, והתפא"י מנחות (פ"א חות ס"א וחות ע"ג) שכתב הכל כפרש"י ז"ל, לא זכר דברי החו"מ בשני מקומות ה"ל וגם לרבות דברי הערוך, עכ"פ גם דברי המפרש הקדמון א"ש כמובן.

ח) ועל מה שמבואר מלשון המפרש הקדמון ה"ל שלח"פ שרי לאכול אחר שנתקדש

ובבואו ראינו לזה בלח"מ מגמר' מנחות (ק' ה"ל) כמו שכתבתי לוי צבר"ה מדעתי ושמהתי, אבל אלה דנתקן כדי דיבור חזרו רבותינו בעלי החו"מ ר"ע מה וכתבו דלשון "אפילו הוא על השלחן ימים רבים" קאי גם על הלח"פ שנסדר בזמנו בשבת כמלח"מ ומ"מ "אין בך כלום" עיי"ש, ותימה גדולה דלח"מ חזרו מדעתם להראשון מאחר שלח השני על ראייתו מגמר' (מנחות) שמבואר שם דאסור להניח בלח"פ ע"ג השלחן לאחר שבת דנפסל בלילה עיי"ש וזאת היתה צעתי כחידה ופלאה עד שלאחר העיון מלאחי בזה"ל צד"ש (פ"ז ע"א ד"ה לשלחן) שכתבו כצנתי דבריהם במנחות (ה"ל) ובהג"ה (שבת) צד"ש) הקשה ע"ז כמו שהקשתי לוי צעתי ושמהתי מאחר ש"ה העובד הולכי בדרך האמת, ותי' בהג"ה (וכ"כ צעמ"ק שער"צ הש"ס בשם ר' פרץ עיי"ש) דמנחות (ק') מיירי שנסדר בלח"פ שלא בזמנו כפסול היינו ביום א' (אחר שבת) לכן אף שיכולים להניח שם ע"ג השלחן עד שבת הב' ויהי שרי לאכול מ"מ אין לו כח כ"כ כמו כשנסדר כהלכתו בשבת ק' דאם נסדר כהלכתו בשבת ק' אז א"ל להסיר בשבת הבאח ויכול להניח שם בלח"פ ולא יהא נפסל בלילה משא"כ כשנסדר ביום ראשון שלא כמלח"מ אינו מילוי השלחן מפסול ליה ויכיר להסיר מיד אחר שבת הב' דבל"א יהא נפסל בלח"פ בלילה, אבל בסוף היות צעל הג"ה דברי החו"מ צ"ל דמאחר שאין לנו שום פסוק שאין נפסל בלח"פ בלילה (אם הוא ע"ג השלחן) כשנסדר כהלכתו א"כ מאי שגא שאם נסדר שלא כהלכתו (ומ"מ כשר בלח"פ) דלא נפסל בלח"פ בלילה אעפ"י שהלח"פ יהא מונח ע"ג השלחן ע"כ, ובלח"מ הוא חומה רב ויחידאח עלומה על החו"מ וגם פלא על ר' פרץ שתיקן בהג"ה ולא מעורר דמאי שגא הא מהא (ועיין בלח"מ משנה פ"ה מה' חו"מ ה"ג).

סימן קעב

המשך לסימן הקודם

אבל אומר אני חולעת ולא איש שבאמת רוח הקודש הופיע בנית מדרשם של רבותינו מורינו ומאורינו בעלי החו"מ ר"ע ודבריהם דברי חלקים חיים ומקור עבור מלאחי לדעתם בירושלמי (שקלים פ"ג ה"ג ע"ג) ה"ב"ה הגאון הגר"א ז"ל) וזה הדבר אשר נאמר שם בפי רבי אילא לא היה שם

(ט) **אכן** גם על הרע"צ (משנה זו פ"ב מ"ב) יש לחמוה שבי' "וזמן אכילתו (של לחם"פ) כל אותו שנה שמסירים אותם מן השלחן בלדרי' וכו', ולמחר "כלומר שלא בזמנו" (זהו לבחור כמו שפי' לעיל אליבא דר"ג ור"י דחיבת למחר כלומר שלא בזמנו) ע"ל. מציור שכוונתו דמחר שאין הלחם"פ נאכל רק באותו שנה י"א. למה נאמר במשנה "למחר" ליתנא "בלינה" לכן התחכם הרע"צ וכחצ "למחר" כלומר שלא בזמנו. וזה חומה דהלל משנה מפורשת במנחות (פ"א מ"ז) דלחם"פ נאכלק לערב וכ"כ הרע"צ בעלזמו (שם) ועוד דהלל בקדשים הלילה הולך אחר היום וא"כ איך אפשר שביום שרי ובלילה יבא אסור וביחוד י"ש לחמוה על הרע"צ שבעלזמו בציורא משנה (פ"ב מ"ב) בציורא שורות לעיל מנייה כחצ "וזמן אכילת חלות אינו אלף ליום ולילה" ואח"כ דאינו שכבר מתקשה בדבריו החיוני"ט (שם) וגם בראשון לזיון מהגאון מהר"פ הקשה על הרע"צ ממנחות (פ"א מ"ט) ובאמת חלילה לומר שזה היות כוונת הרע"צ וא"ו טעם בדבר שמיטקות של בית רבן אינם טופים וגם יסמור דברי רש"י במשנה אחת, ומלאכי צה"י מהר"ח (שכסוף) המשניות ווילנא) וז"ל וכן אינו יכול לאכול הלחם"פ רק יום ולילה וכמו שבי' הרע"צ (צפ"א מ"ז) דמנחות וזה דכתב כאן הרע"צ ונאכל כל אותו שנה בלדרי' הלא בלמח אובלים ג"כ בלילה זה אינו קושיא שהרי בקדשים הלילה הולך אחר היום והיו לערב ג"כ שייך לשבת וזהו שכתב הרע"צ למחר כלומר שלא בזמנו פי' דלמחר הא היינו מוש"ק בלילה גם היא יום מחר לענין מנין הימים ובאמת יכול לאכול בלילה (כר"ל) לכן מפרש הרע"צ כלומר חוץ לזמנו דהיינו למחר ביום א' ולא במוש"ק וק"ל עכ"ל וזה נכון מאוד בפירש דברי הרע"צ, ומיושבים כל הקושי' ופשוט.

(י) **ואחר** חיפוש בספרים מלאכי צמשה למלך (על הלכות מעשה הקרבנות בהשטעה פ"י ה"א) שכתב על מה שכתב הרמב"ם (שם) ובי"ה לחטאת ולשירי מנחות שכלל נאכל ליום ולילה וז"ל הנה מכאן משמע דס"ל לרבינו דגם לחם"פ נאכל ליום ולילה דשירי מנחות כולל הכל דגם לחם"פ הוא שירי מנחה וזה דלא כמו שכתב בפסה"ס פ"ב מ"ב דמנחות דלחם הפנים אינו נאכל רק ביום השבת וכו' ומדבריו כאן נראה שחזר מדבריו בפסה"ס עיי"ש, וקשה מאוד לומר כן על הרמב"ם, שטעה ח"י בפסה"ס בדבר פשוט, וגם

על השלחן בלא קצבה על זה אם לי חומה דבה ומקיימת (וממילא גם על היסב מראה) ממשנה (מנחות י"ג ע"ב) דתנן "הקטיר שני בזיכין לאכול אחד מן הסדרים (של לחם"פ) למחר חייבין עליו כרת" הרי מפורש דלריך לאכול הלחם"פ באותו שנה דוקא ולמחר כבר הוא נותר והטעם דלחם"פ הוא קודם קדשים וק"ק אינו נאכל רק יום ולילה (כן מפרש הרמב"ם המשנה בפסה"ס) ומה ג"כ פליאה משנה על ר' גרשון מאור"ג ור' יונה הג"ל שכתבו שלחם"פ נאכל משבת עד שבת, ואין ליישב דברי הפ"י הקדמון דכוונתו לר"ה לפי שיטתו (שהוא ג"כ שיטת התוס' כר"ל) דלחם"פ שנסדר כהלכתו לא נאסר בלילה אפילו אם יבא על השלחן כמה ימים ולכן לא יכול התנא לומר שלחם"פ נפסל בלילה דזה אינו דמ"מ בודאי מיד שהסירו הלחם"פ אפילו לאחר כמה שבעות או חדשים שוב אינו נאכל רק יום ולילה ושפיר נפסל בלילה משעה שהסירוהו ולכן לריך נגר ובר נגר ליישב דברי הקדמון ור"ג מאור"ג ור' יונה — וקא"י יש ליישב דעת ר"ג ור"י (אבל לא דברי המפרש הקדמון ודכיה מראה הג"ל) דמה דאיחא במשנה (כר"ל) "למחר חייבין כרת" היינו לאו דוקא למחר, רק כאלו כי אומר חוץ לזמנו, ולדבריו "למחר" היינו חוץ לזמנו הוא, והוא לאחר אותו שצוה שמתירים היו הלחמים לאכול והבן, ודוק. ואין להקשות ממשנה זו מה התוס' והמפרש הקדמון אינו על הרמב"ם העומד בשיטתם בזה (כמו שבי' במשנה אליהו שם) דלפי מה דס"ל שלחם"פ שנסדר כהלכתו לא נפסל בלילה א"כ איך אמר התנא הקטיר שני בזיכין וכו' למחר חייבין כרת, ולמה הלא אם מניח הלחם"פ ע"ג השלחן בשבת ואינו מסירו למחר שרי לו לאכול הלחם"פ, באיזה יום שרואה להסירו, יום ולילה, ולמה יכרי פסול אף גם שהוא מונח עדיין ע"ג השלחן, זה בודאי לאו כלום הוא וקא"י דכא דס"ל להתוס' (והעומדים בשיטתם) דאם נסדר הלחם"פ כהלכתו לא נפסל הלחם"פ בלילה כל זמן שהיו ע"ג השלחן עד דוקא אם עדיין לא הקטירו בזיכין (ובמציורא בירושלמי הג"ל שזיה הכל כמו שהוא וכן יש להוכיח זאת מהמשנה מנחות ק' ע"א) אבל אם הקטיר בזיכין אז בודאי מיד נפסל בלילה אפילו ע"ג השלחן וזה דבור. ועוד י"ל לומר דכא דשרי להניח הלחם"פ ע"ג השלחן כמה וכמה שבעות או חדשים זה דוקא לחם"פ אחד, ולא שנים, ותמיד לריך להסיר הלחם"פ בשבת ולא ביום אחר, וא"כ בלא"ה לא ק"מ קושיא לעיל והבן.

שנעלם ממנו משנה מפורשת (פי"א מ"ז דמנחות).
 והדבר ברור כחמך דגם צפה"ש דעת הרמב"ם
 להחלי"פ נאכל ליום ולילה דברי לחם הפנים ק"ק הוי
 כמו שכתב הרמב"ם (שם צ"י המשניות) וק"ק
 נאכל ליום ולילה ודקדושים הילול הולך אחר היום
 עיי"ש היעזר צפה"ש והרמב"ם, ולשונו מפרש כמו
 שפי' מהר"ח לשון הרע"ב, והוא פשוט וברור ודברי
 הרב מעשה למלך צדק קשי ההבנה הם. — ועדיין
 לנ"ע ממשנה מנחות ע"ז א' שמפורש דהמקטיר אחד
 מהבזבזין לאכול ב' סדרים למחר נעשה פגול, הרי
 שצליה למחרתו נפסלי, וי"ל בדוחק עפי' ה"ל.

ובזה אני חותם בכל חותמי ברבות ברנשי כבוד
 כערכו הרם והנשא ואשתהיה מול הדרג"ק שליט"א

פה נייחיוול יום א' ל' חיי שנת תרנ"ם נ"א
 (תרפ"ט) לפ"ק

משה שטערן

מנייהויל

סירות הנושרין לחידושא:

א) זמן אכילת הלחם הפנים (א"י) — ב) ביאור משנה חמיה
 במעילה ט' א' (ב, ד) — ג) ב' חידושי הלכות בלח"פ בדברי פי'
 הקדמון על פסילה שם (ד) — ד) קושיות על ג' חידושי הלכות
 פי' קדמון הנ"ל (ה) — ה) נסדר הלח"פ בשבת בזמנו ונשאר
 שם לכתחילה או בדיעבד כמה שבתות (ו, י) — ו) נסדרו הלח"פ
 שלא בשבת והסור בשבת הבא (שם) — ז) נסדרו הלח"פ שלא
 בשבת והסור בשבת הב' (שם) — ח) נסדרו הלח"פ שלא בשבת
 ונשאר בדיעבד או לכתחילה כמה שבתות (שם).

סימן קעג

ביאור רחב ברין מקום מליקת חטאת העוף ועולת
 העוף

מנחות (דף ג' ע"א) כתבו החוס' (ד"ה חטאת
 העוף) כמו כן היה יכול להקשות
 ממליקת חטאת שמלקה למטה לשם טוהר דמליקת
 עולת העוף למעלה כדאמרין בצדקים (ס"ב א')
 מה הקטור בראשו של מנחה אף מליקה. פי' ולא
 כ' מלי' הש"ם לשנוי מליקה בכל מקום במנחה
 כשירב כדמשני לעיל (צ' ע"ב) בחטאת העוף,
 דבשולת העוף אינו כן אלא פסולה מליקה למטה.

וכן מפורש בשטמ"ק (ב' ב' אות י"ב) שכ' וז"ל:
 חימה חקשי ליה חטאת העוף שמלקה למטה לשם
 עולת העוף חרזה [פי' יעלה לבטלים לשם חובבה]
 דמטעיה מוכיחין עליה דחטאת העוף היא, דאי
 עולת העוף, למעלה הוי עבד ליה, ובשחא לא שייך
 לשנוי מליקה (מגל) [בגל] מקום במנחה כשירה,
 דהא עולת העוף פסולה למטה, ואחטאת העוף לבד
 הוא דקאמר מליקה בכל מקום במנחה כשירה ע"ל.
 וברור עבן כוונה החוס'. ועפי"ז מבני מה שפרש"י
 (לעיל ב' ב' ד"ה מליקה) "לחטאת העוף", פי' אכל
 לא כן בעולת העוף, שאינו כן אלא פסולה למטה,
 ורק אחטאת העוף לבד הוא דקאמר מליקה בכל
 מקום במנחה כשירה, והבן. וכן הכפיל רש"י
 (בצדקים ס"ז ב' ד"ה האמר מר) "גבי חטאת
 העוף", ושם (בד"ה אלא במילוי) פרש"י מליקה
 עולת העוף למטה ליחא.

א) **שוב** פתחתי את הל"ק וראיתי פי' תמוה
 מאוד, ובגלל כן הקשה על החוס'.

קושיא שביניהם צ"ע ונאחז במכתב"ק ל"ק וז"ל:
 (על החוד"ה חטאת העוף) פי' כמו דמקשה מעולה
 העוף בחרתי ממליקה וממילא כמו כן הוי ליה
 להקשות מחטאת העוף בחרתי ממליקה ומילא. אכל
 דבריהם אינם מובנים לי, כיון דכבר היה משני
 דמלקה בכל מקום כשירה משום הכי לא מקשי חו'
 ממליקה י"ל ע"כ. וזה חימה גדולה דהלל אלא
 אמרינן מליקה בכל מקום במנחה כשירה אלא
 בחטאת העוף ולא כן בעולת העוף. ועטם הדבר
 דמלך דרין חטאת העוף מליקה כשירה בכל מקום
 אפילו לבחלה ואין לנו שום לימוד למטה דוקא,
 אלא לפי שהזכיר ה"י למטה, קצתו חכמים לבחלה
 מקום מליקה ג"כ למטה, מפני שדמך מועט ויאבד
 בדרך, להכי עזב ויבין למלקה במקום הזא"ה [כן פי'
 החפא"י צדקים פי' מ"ב אות ז' טעם חקת חז"ל
 למלוק במקום הזא"ה דוקא עיי"ש. וחידוש שלא הביא
 דברי החוס' מנחות ב' ב' ד"ה עולת שכ' מכל מקום
 אין דרך לעשות [חטאת העוף] למעלה שלא יפול
 הדם לארץ קודם שיצא למטה למלוא. ואח"כ ראיתי
 שמקור דברי החפא"י בראש"י ריש קינן שצ"ב וז"ל:
 אכל מליקה כב"מ במנחה כדי שחבא קרובה
 למקום הזא"ה ומלוי דמך "שלא יתפזר דם הנפש"
 עיי"ש וראה צפי' ה"ר"ש שם מה שחולק על הראש"י
 ויש ליישב ואין כאן מקומו] משא"כ דין עולת העוף
 ילפינן מקרא כמו שכ' רש"י (כאן ב' ב' ד"ה עולת
 העוף) מח"כ ומלק והקטיר ומלא, מה הקטיר

ז) אגב אעורר מה ש"ה היום' (זכחים פס')
 וזי היזי "דלז הקטיר למעלה כשר"
 שכו צעלי הליזים לכוזע לז חזי מקוס ככור,
 וכוזי' (יוזא ג' ז' ד"ה חזי מה מלוזים) ככו
 קויל' הקכרז כל מעכזא' נרשז שכוזר מנחוז
 מ"ע, חז חז לזר דכזז' חז חזי' מלכר
 זענוז הכז. וזיזי' זכז' יזחז ומזחזי שכוזר

סימן קעד

המשך לסימן הקודם

(ד) לעיל (אות א') הבאחי ראיות מפרש"י דס"ל דמליקה עולה עוף למטה פסולה אבל עדיין היה מקום לבעל המחלוקה להסתפק ולדחות אותה, אבל עתה מלאחי [אפשר שהוא מפרש ולא מרש"י ילאו הדברים] בריש קנין (דפוס וילנא דף כ"ב א') שפירוש כ' דנעמא העוף אמרינן מליקה בכל מקום במצח כשירה, אבל לא כן בעולה העוף ועי"ש בהנהגות שטמ"ק (אות ד') דגיס בריש"י מילוי "ומליקה" ואם עשאה למטה פסולה. וכ"כ צפי' הרא"ש להדיא דמליקה בעולה העוף פסולה למטה, וכן יולא מדברי החוס' (ס"פ). וכן מלאחי בחוס' הרא"ש (יומא ג' ב' ד"ה אי מה) שמליקה למטה מעכב. וחידוש צנני מה שראיתי צפי' הרא"ה (בריש מס' קנים) שבי' בזה הלשון: עוד פירש הבכס [כוונתו להראב"ד] מליקה היתה על אותו קרן עמנו "לנחלה" למטה מן הסיקרא דמחז קרא שטמא נפקי דכתיב ומלך והקטיר וגמלא דמו וכו'. הנה חובה "לנחלה" לא גמלא צפי' הראב"ד, ואדרבה מהראב"ד מבואר דגם בדיעבד פסולה כמו מילוי הדם וכן משמע מפרש"י וכמו שהג"ה השטמ"ק כנ"ל, דהלא מקרא ידלפינן מילוי עולה עוף למטה במצח משם ולפינן ג"כ מליקה למטה במצח בעולה העוף (עיין אצחוס ה"ל) ובדואי שזין הם לדינא כנ"ל ברור בעצה"ת.

שוב עיינתי בירושלמי (יומא פ"א ה"א) ומפורשה שם: מה מליקה בראש המצח אף הקטרה בראש המצח [ובדואי עיקר הני:] מה הקטרה בראש המצח אף מליקה בראש המצח עיי' בקצ"ע. "מליקה מעכב" אין הקטרה מעכב. הרי מפורש בירושלמי דמליקה בראש המצח מעכב. וכלל שם ספק מה שבי' בריענ"א (יומא ג' ב' ד"ה אי מה): וקיי"ל דהקטרה בראשו של מצח מעכב ולא מליקה, ט"ס ולי' וקיי"ל מליקה בראשו של מצח מעכב ולא הקטרה [ידוע שבדברי הריענ"א בהרבה מקומות נשחשבו מאוד], וכמו שהוא בחז"י וצחוס' הרא"ש בשם הירושלמי, וכמו שבי' החוס' אצחוס' (ה"ל) וכן יולא מירש מס' קנין וממס' אצחוס' (ס"ו) עיי"ש. ודברי החפא"י (קנים פ"א מ"א אות ה') שבי' מיהו מליקה של עולה וחטאת כשר בכל מקום למצח, תמוהים מאוד. א"כ מלאחי

בחפא"י בחומר בקודש פ"ה אות ו' שהכפיל דבריו דמליקה כשרה בכל מקום במצח בין בחטאת העוף בין בעולה העוף. ובהג"ה חתח השורה נדפס דין זה בעולה העוף לע"נ. ולא ידענא מבטן מי ילא בה"ה ה"ל על החפא"י, אבל ראיתי בחפא"ר יעקב (במשניות דפוס וילנא) שהעיר על דברי החפא"י בהנהגותיו על הפתיחה חומר בקודש (בפ"ה אות ו') וז"ל דבריו תמוהים מאוד דכזו בחטאת העוף אבל בעולה העוף אם מליקה למטה פסולה כרמב"ם פ"ו מפסיכהמ"ק עיי"ש שלפ"ן להחיות פ"ו דאצחוס מ"ב. וזה בדבריו בעצה"ת, שוב ראיתי שהגאון בעל תפארת יעקב במס' קנים מ"א על החפא"י אות ה' לזכר לשון בדבריו בחומר בקודש.

(ה) הנה החוס' יו"ע (אצחוס פ"ו מ"ב ד"ה עשאה למטן) הביא דברי החוס' (אצחוס ס"ה וריש קנים) דס"ל דמליקה עולה העוף למטה פסולה. שוב כ' דלהרמב"ם והרע"ב איתו כן ומליקה עולה העוף למטה כשרה בדיעבד. ופליאה נשגבה על החוס' יו"ע ח"כ כ' בשעת הרמב"ם כן, והלא לעיל פירשתי בראיות ברורות שהרמב"ם לא כן ס"ל אלא מליקה עולה העוף למטה פסולה. בשיטת הרע"ב ח"כ לי קושי' על החיות' ולכאורה בדבריו משמע מדברי הרע"ב בריש מס' קנים שרק על מילוי דעולה עוף אם עשאה למטה כ' שפסולה, אבל מליקה לא הכיר וכמו שמשורש שבי' צפי' רש"י [או מפרש] אבל השטמ"ק מני' שפיר מילוי "ומליקה" כאשר נבחנו לעיל, ויותר מסתבר שגם להרע"ב מליקה מעכב כמו מילוי הדם למטה מעכב כמו שבי' הרע"ב בפירוש, דמילוי ומליקה מחז קרא ילפינן וכמו שבי' לעיל אליבא דהראב"ד. אבל דברי ה"א"ק שצריש דבריו מתמיהים שפי' דברי החוס' נגד שיטתם כמו שכתבתי לעיל.

ואח"כ חפשי צעק ספרים ומלאחי בספר ישן מנחה טובה (על מנחות ג' א') על חוס' (ד"ה חטאת העוף) שתמה ג"כ על ה"א"ק דהחוס' יאירי בעולה עוף ובעולה עוף ס"ל להחוס' דמליקה פסולה למטה והביא רא"י לדבריו מהרמב"ם פ"ו מכל' מעה"ק ושמחתי מאוד אבל חידש שלא הביא דברי החוס' אצחוס ס"ה ב' שכן ס"ל. שוב ראיתי בעברה הקדש (מנחות) על החוס' שתמה ג"כ על ה"א"ק וליין על החוס' ותו"ע ריש מס' קנים וגם עליו חיומה דהלא צעמנו בעברה הקודש (אצחוס ס"ה ב') כ' כן שהחוס' ס"ל דבעולה העוף

אצוי „משום שנאמר“ ומן המקדש לא ילא, ומפורש בגמ' (שם י"ט א') דעיקר טעמא ד' יהודה גזירה דאגב מרריה דילמא מקרי ואחי ונגע, ועיקר קרא אחי שכה"ג אונן פוצד עבודתו. וכ"כ בחי' הר"ן (סנהדרין שם) בשם הרמב"ן דעיקר קרא אחא לכה"ג שפוצד אונן ודרשת ר' יהודה מהקרא אסמכתא בעלמא הוא, ור"מ ור"י (במשנה סנהדרין י"ח א') בסברה בעלמא נחלקו, עיין ברמב"ן (ויקרא כ"א י"ב) דק ותצין, ובהשגותיו על הרמב"ם בספר המלות (שורש ה' אות י"ג), ובודאי נמלא באחרונים אריכות בקצויות יותר אין פלאי מסכים לחפש ולהאריך ונפרט שאין הדבר נוגע להלכה ולמעשה כפי צמח שכתבתי וכן כן יתנו עידיכן וילדקו וסני דהכי ותל"מ.

וע"ז בעה"ח חרש שבש תשכ"ז לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שמעון

סימן קעו

נשאלתי לפרש דברי התוס' מנחות ל"ח ב' ד"ה לרבי שהם קושי' ההבנה, ובבצ"ק לא מצאתי ביאור לרביהם.

השבתי להשואל אם כי לשונם מנומנם עכ"ז כוונת עומק דבריהם נכון וברור.

ז"ל התוס' פירש בקונטרס וכדרכי צעין לאוקמה, ותימך דמשמע דלרצון יחא ואם כן למסקנא לא נלמד לחיוב דבי יהודה ולא מסתבר הכי, מיהו למסקנא נמי מליזו למימר דבעי לאוקמי מחינתא כרבי, א"צ י"ל דכל שכן לרצון דקשה טפי אמאי חיסר מילה הא לא משכני אהדי טכ"ל שיעור דצריכס כך הוא, נלאורכ יג' לדקוק דדברי הש"ס דיוק נמנן דהקשה הש"ס לרבי עובדי מעבד אהדי אמר רב יהודה אמר רב שחיסר מילה ועשה מילה וכי' מלי' זכ' „אמר רב יהודה אמר רב“ היה לו להש"ס לומר „אלא“ שחיסר מילה ועשה מילה וכי', דכלא אדריי יהודה אמר רב קאי דאוקמי מחי' דכילי חומא רבי לא נצרכא חלא לקדם דמינא וכי', חלא ע"כ פי' הצריחא מילה להקדים נבן

מליקה למטה פסולה, ופלא. ושמה סמך עלמו על מה שהחזיר'ם בקיום לוי' לטעין בחזיר'ם צחים פ"ז מ"צ ושם הכי' החזיר'ם דברי התוס'.

גי' לס' נח תשל"ו לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שמעון

אב"ד רעברעצין יצ"ו

בעהמח"ס תשו' באר משה ד"ח.

פירות הגושרין לחידושי:

(א) ביאור חדש בדברי התוס' מנחות ג' א' ד"ה חטאת העוף (ד"ה מנחות ואות א) — ב' פי' הצק' בדברי התוס' פליאה נשגבה (א) — ג' מקור לדברי התוס' וצחים פ"ה ב' ד"ה הברל ששכחו בעלי העינים לציון (ב) — ד' מקור נאמן לציון שבתוס' יומא ג' ב' ד"ה אימה דלא כהציון הנידשם בחז"ל (שם) — ה' מקור נאמן ברמב"ם דט"ל דמליקת עולת העוף למעלה מעבכת (ג) — ו' מקור נאמן בפרש"י בריש קינן במליקת עולת העוף למטה פסולה (ד) — ז' — חידש בודל בפי' הר"ה ריש קינן (שם) — ח' עיקר הגי' בירושלמי פ"א חלא דמליקת עולת העוף למטה פסולה (שם) — ט' בירושב"א יומא ג' ב' ד"ה אי מה נצחקו בדרי הירושלמי בטעות (שם) — י' פליאה בדברי התוס' קינן פ"א אות ה' (שם) — יא' פליאה בחזיר'ם וצחים פ"ז מ"ב ד"ה עשאה (ה).

סימן קעה

נשאלתי לבאר תחילוק בין „שנאמר“ ובין „משום שנאמר“ הנאמר בש"ס.

השבתי בביטוי „שנאמר“ משתמש הש"ס כשהלימוד מהקרא קאי ע"ז ישר ובריוק, „משום שנאמר“ אמרו כשלא קאי האי קרא על דבר זה שהש"ס לומר מאותו קרא.

(א) **בגיטין** (דף כ"ו ע"א דפרין הש"ס ובה כי כתיב „לב“ אחורף הוא דכתיב (פי' ולא אטופס וחיכי יליף ר"ח צמנשה מייחא למיסר טופס) ומשני חלא חומא משום שנאמר, ופרש"י חלא לא חומא שנאמר, דמשמע מייחא יליף, חלא חומא משום כלומר משום שנאמר צחוק וכתב לה לשמה גזרינן טופס אטו חורף דאורייתא. וממס כדברי רש"י מנינו בסנהדרין (י"ח א') שרי יהודה של ס"ל שאין כה"ג יולא מן המקדש לאחר מיטתו של

להקדים לכן להכלת וכו' הפך הסדר. וכל דבריהם מאירים כספירים בעזרי'ת על ל' היותר טוב.

סימן קעז

ביאור דיני עיבור השנה ביצר נעשה בכל פרטי' וירדוקי'.

נשאלתי אמרינן בסנהדרין (י"ב ב') שחוקי' מלך יהודה עיבר ניסן בניסן ואסיק הש"ס דרעה ברשמואל דס"ל לחוקי' דדאוי לקובעו ניסן לא אמרינן עיי"ש. והקשה לי קושי' גדולה והלא מלך לא דין ולא דנין (סנהדרין י"ח א') ותניא אין מעקבין השנה אלא במוזמנים לה מסנהדרין (סנהדרין י"א דע"א).

השבתי לו יפה הקשה. וכבר קדמו המאירי (סנהדרין י"ח ב') על הא דאמרינן ההם אין מושיצין לא מלך וכב"ג בעיבור שנה. הקשה המאירי מלך אינו יודע למח האזרכו לאשמעין, אחר שכבר למדנו שאין מושיצין אותן בסנהדרין, שברי אין מעצבין את השנה כמו שאינו מסנהדרין. ושם היה להם רשות לזמן בעיבור שנה אף שלא מן הסנהדרין אם היו יודעין עליו שהוא חכם מופלג. והעיר המבאר בהערותיו (אות ל"ד) שכן מסתפק המאירי בדבר וכ' "ושמא" ולעיל (י"א ב' ד"ה אין מעצבין) כהז בפשטות בסנהדרין רשאים לתת רשות לנ"ד אחר והניחא ב"ע. ולק"מ דע"כ לא קאמר המאירי (י"א ב') אלא כשהסנהדרין נתן רשות לנ"ד מיוחד לעצב, אבל אם אפשר לגרף חכם גדול לנ"ד שאין דרכו ליטב בנ"ד שמא אינו מן הדין קמ"ל כאן (דף י"ח ב') שאפשר שגם את זה רשאים. [ועיין רמב"ם רפ"ו מהל' קידושין].

וראה זה חידוש מלאי' בתשו' הרשב"א (ח"ו סי' ק"י) וז"ל עוד כהז ק"ל במ"ש (סנהדרין י"ח ב') שאין מושיצין מלך וכה"ג וכו' והקשה קושי' המאירי ממנו, וע"ז השיב לו הרשב"א, לפי דעתו קשיא אין כאן, כמוזמנים לה שאמרו (סנהדרין י"א ר"א) לאו מזומנין להיות בסנהדרין קאמר, אלא כמוזמנים לעיבור, שיזמנים הנשיא לנ"ד קאמר כמעשה דר"ג דאמר השכימו לי שבעה בעלי

להכלת ואם הקדים הכלת ללנן יאל אלא שחיסר מזה פירשו רבי יהודה אחר רב כן בפני עמנו בלא המשך וקושי' עם חירן רבי יהודה אחר רב על קושי' הש"ס לימא מחני' דלא כרבי. ופסק נכח לפרש דבריהם, "חתימה דמשמע דלרצון ניהל" פי דניחא הברייתא ואחיא שפיר בלא פי' דרב יהודה אחר רב, והבי פירושא דהברייתא "אלא שחיסר מזה" פי' דלרצון התכלת אינה מעכב את הלנן והלנן אינו מעכב את התכלת, אפילו אם לא הטיל בטלית הכלת כלל או לנן כלל, ואם כן כשהפך הסדר והטיל הכלת מחלילה ושוב לנן, הוי הלנן כאלו לא יטעול לגמרי (וכמו שפרש"י קושי' הש"ס בד"ה אילוימה) ואחיא שפיר "יאל אלא שחיסר מזה" פי' יאל דתכלת בלחוד יאל אלא שחיסר מזה, מזה לנן, "ואם כן למסקנא" לא נלמדך לתירץ רבי יהודה" פי' תירץ דרבי יהודה לפרש הברייתא לא נלמדך וי"כ קשה שרי' א"ר צא לפרש הברייתא אליבא דרבי ולא לרצון "ולא מסתברא הכי" בשלמא מחני' צא ריא"ר לפרש שלא ימא מחני' אחיא רק כרצון ודלא כרבי, אבל על הברייתא לא פריך הש"ס ימא כרצון ולא כרבי למח מפרש ריא"ר הברייתא כרבי ודלא כחכמים. וע"ז חירא "מייכו למסקנא ממי מינו למימר דעמי לאוקומי כרבי" דאין הכי נמי כמו שרי' צא לפרש מחני' כרבי ג"כ כמו כן צא לפרש הברייתא גם לרבי "דעמי לאוקומי מחני' כרבי" ג"כ ואח"כ לרצון אין אנו צריכין לרבי ריא"ר לפרש הברייתא כי מוזבן בפשיטות הברייתא אליבא דרצון כמו המשנה לרצון אחיא בפשיטות ולרבי "בעי לאוקומי" כרבי ג"כ ובחירוצ' השני הוסיפו דהו אינו אלא קושי' הש"ס מאי חיסר מזה אילוימה חיסר וכו' גם אליבא דרצון קשיא וא"כ חירן ריא"ר ג"כ לרצון נלמדך וזה שכי' "א"י דכל שכן לרצון דקשה עמי אחיא חיסר מזה הא לא מעכב אהדר" פי' דרק לרבי דס"ל דהלנן מעכב את התכלת י"ל שפיר דאם היפך את הסדר והטיל הכלת מחילה ואח"כ הטיל לנן, הוי הלנן כאלו לא נתנו לגמרי, אבל לרצון דס"ל "לא מעכב אהדר" א"כ אחר שהטיל הכלת ושוב לנן דין נותן צבירור דהוי כאלו שניהם תליין בטלית כדת וכדין של חורב ואם כן קשה "אחיא חיסר מזה" והלא הכל נעשה ככל הליך כדת וכדין, ולפי חירוצ' השני של החוס' קושי' הש"ס "מאי חיסר מזה" מתפרש מהפך לשפך מלגלג אל קיה לבסוף קשה "אחיא חיסר מזה" והלא כל חיסר כלום נעשה כחיקוקו, "ולרבי טכובי מעכב אהדר" קשה, וע"ז משי ריא"ר דלא עשה מזה מן המוצרך שכי' לו

ג) ולחומר הנושא עינינו ועצרתו פרשתיא דא עוד הפעם ונפענ"ד גם להרמב"ם יש ליישב קוש"י זו בפשיטות, דאין שום הכרה ולומר שחזקי' צעלמו עיבר השנה, אלא לפי שהי' חכם גדול ומופלג בחורב הקיץ עם הסנהדרין שעתקו וכוידעם שכל אחר מעבירין כי ראוי להיות חדש ניסן לא חמירין, והם עיברו עפ"י הוראתו והסכימו לדבריו וכמו שבי' בקרא: ויועץ המלך וכל שריו וכל הקהל צירושלים לעשות הפסח בחדש השני ומה שאשמעין הברייתא שאין מושיבין מלך בעיבור השנה אין הפי' שאין מושיבין שיהי' אחד מהי' אלא שאין נוהגים לו רשות אפילו שיהי' יושב צבית וועד בשעה שהי' נושאים ומוציאים דבר כי אפשר שעי' מה שיהי' המלך יושב שם יהי' מוכרחי' מפני חומת המלך לעשות כמבוקשתו גם אם לא יאמר בע"פ ר'זנו מאחר שנקלם יודעים שרולע בזה והוא יושב שם, ומצינו בגמ' (סנהדרין י"ח ב') שכה"ג מעיד לכן מלך כשהמלך יושב שם ופריך הש"ס והלא אין מושיבין מלך בסנהדרין ומשני הש"ס משום יקרא דכה"ג אחי ויחיד ומקבלי' יוכלי לסבדחיה (דכה"ג) קאי הוא ואולי (המלך) ומעייניה ליה אין (סנהדרין) בדיויה (דצן מלך). ומצינו במדרש שמור' פטור' שנלמד המלך היה יושב צוועד עיבור השנה ולא היה בין זה, ושנמד' היה תופס פיו ולא דיבר מאומה עיי"ש.

וראה זה חידוש ברמב"ם ספ"ד מהי' ביאת מקדש שכ' וביקש רחמים, על עלמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו' והרמב"ם הביא שם מלפני זה שעיבר בלי ניסן עיי"ש.

ג) לפום רביעא קשיא לי על הרמב"ם שכתב (צפ"ד מהי' קה"ה ה"י) שבעיבור השנה מתחילין מן ה'ז' וא"כ למה חמירין בסנהדרין (י"ח ב') דלכן אין מושיבין מלך בעיבור שנה משום אפסחיה ספק"ל משום לא תענה על ריב לא תענה על ריב, והא' א"א שאחרים יגידו דעתם לפניו וציוין הוא לו שהוא יתחין לגלות דעתו עד לבסוף, כמו שאמרין כן לפני זה דלכן אין מושיבין מלך בסנהדרין, והנה מקור דברי הרמב"ם שבעיבור השנה מתחילין מן ה'ז' הוא צירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ג ור"ה פ"ג ה"ג), וחי' על המפרש שלא הראה מקורו, ובאמת מלאחי צירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"א) שנוחן חד פעמא למה אין משיבין מלך בסנהדרין ובעיבור השנה משום השואל ופי' הפנימ' שלא יבא

(סנהדרין י"א סס), עכ"ל. ובאמת כן פרש"י (סנהדרין דף י"א רע"א) [אצל לקמן חוכית דס"ל דנשיין שיהיו מסנהדרין] אצל המאירי לא ס"ל כן כי (בדף י' ב' ד"ה ורבן שמעון בן גמליאל) כי שראש צד"כ והוא הנקרא נשיא חמין מבערב שצעה "מן הסנהדרין". וקשה על הרשב"א מהא דאמרו (סנהדרין י"א ב') אין מעבירין את השנים אלא ציהודה דכתיב לשנוי חדרשו וצאת שמה, כל דרישה שאתה דורש לא יכיו אלא בשכנו של מקום, ופרש"י שצ"ד הקבוע ציהודה. הרי דרש"י ס"ל כהמאירי שצ"ד שיהי' מצ"ד הקבוע ציהודה, אולם מלאחי ברמ"ה (סס) שחולק על פרש"י וכי דלא מסתבר כפרש"י דא"כ צירושלים מביעי' ליה, אלא מסתברא דאכולה אין יבודה קאי דכולה שנו של מקום מיקרי מאחר דהוי ציהוד"ק צבוב דהא כולה מחדא נחלה הוא, וברי זה כהרשב"א. ועיין בקרב"ע (ירושלמי פ"א ה"ב ה"ה יקרוני ז') מעיין זה. (ועיין בחשו"ב נפש חי' להגרמ"א חצ"ד קהלים ז"ל סי' א' וסי' ס"ח ובאבני נזר חא"ח סי' ש"ז ובמעשה למלך ה' ציה בצהיר פ"א אות ז'). ודע דמהא דתני (סנהדרין י"א א') מלך לא דן ולא דנין, לק"מ על חזקי' מלך יבודה חזק' כי מעבר השנה דמתי' רק במלכי ישראל נאמר לא כן במלכי ציה דוד (בסנהדרין י"ע ז') ועיי"ש בחור"ה אצל ובדף י"ח ב' חור"ה ובה חתן). ופלא גדולה על הרשב"א שדחה קוש"י השואל בשתי ידיים שפי' מוזמנים לה אין הפי' מסנהדרין אלא שיהי' מוזמנים לאורן עיבור השנה, והלא ברמב"ם (פ"ד מהי' קה"ה ה"ה) מפורש כהשואל חז"ל הרמב"ם: אין מעבירין את השנה אלא מוזמנים לה, כ"ל יאמר ראש צ"ד הגדול לפלוני "מן הסנהדרין" היו מוזמנים למקום פלוני וכי' ובכמה מעבירין אותו בשלשה דיינים "מכלל דסנהדרין גדולה ממי שסמכו אותן" עיי"ש. הנה צודאי הרשב"א חינו משובעד לדעת הרמב"ם אצל הלא דרכו להזכירו ולהשוו' עם דעתו גם במקום שחולק עליו וא"כ לא היה לו לרחוק דעת השואל בקש ולומר לו שלא הבין דברי הש"ס וכל קושייתו נכנה על פי עשות מעיקרא אלא היה לו להודיעו שכי' ששפיר הקשה לפי הבנת הרמב"ם, אולם ע"כ אין הפי' כהרמב"ם מכה קושייתו. עכ"פ לדעת הרשב"א ולהמאירי ל"ק קוש"י חזק' עיבור חזקי' מלך יבודה את השנה, אולם לדעת הרמב"ם קשה בין מחזקי' מלך יבודה ובין מצרייתא דסנהדרין (י"ח ב' ה"ג). ואפשר שחזקי' מלך יבודה היה מסנהדרין כמו שמתנו שדור המלך היה ראש הסנהדרין.

החמשה אומרים דעתם, ומכריעים הרוז לפי דעתם
הרצבה, ואפשר שג' מהחמשה לבסוף יאחרו
המיעוט, אם כ' שבוסיפו על ה' הסכימו להב'
מהחמשה שאמרו שאין לריכב לעבר. אבל משלש
הש"ס ומפרש"י מפורש יולא דרך ה' היו מגלין
דעתן ובה' היו נושאים ונותנין בדבר, אבל כ' ה'
הנוספין ביינו השוים והבשוי לא היו נושאים
ונותנין בדבר ולא כלום, רק מאוד היה לגמור
בשבעה. ד"ל הגמרא (סנהדרין י' ב') תניא כיצד
אמר רשב"ג בשלש מחתילין ובהחמשה נושאים ונותנין
וגומרים בשבעה וכן הוא ממש הלשון גם בירושלמי
סנהדרין פ"א הל"ב: דר קפרא שמע כולכון מהדא,
יבדכן ה' וישמך מיכן "שמחתילין" בשלשה, ואר ה'
פניו אליך ויחוקך מיכן "שנושאים ונותנין" בחמשה,
ישא ה' פניו אליך וישם לך שלר, מיכן "שגומריין"
בשבעה. אחר אומר לישב (אחד מהשלשה אומר
לרץ לישב ולעין אם לריכב לעבר שזכ' זר) ושנים
אומרים שלא לישב (שנים אומרים א"ל להושיב ב"ד
על כך שאין כאן ספק שבדלי חזיה לריכב לעבר)
בעל יחיד במיעוטו (ולא ישבו החמשה עוד לעין
בדבר) שנים אומרים לישב ואחד אומר שלא לישב
(הולכין אחר השנים וישבין לישא וליתן אם לריכב
לעבר אם לאו, ושמא ומתן של עיבור לרץ חמשה
לפיכך) מוסיפין עליהם עוד שנים ונושאים ונותנין
בדבר. שנים אומרים לריכב (לעבר) ושלשה אומרים
חזיה לריכב בעלו שנים במיעוטן (ועומדן והולכין
להן) שלשה אומרים לריכב ושנים אומרים חזיה
לריכב (הולכין אחר הרוז). מוסיפין עליהם עוד
שנים (להשלמת המנין ומעבדין) שאין המנין פחות
משבעה. מפורש יולא משלשן הגמרא ופרש"י דהג'
הראשונים לא היו נושאים ונותנין כלל חלא כל אחד
מהג' היו מגלים ואומרים סתם דעתם, בלא שום
עטס והסביר אי לריכב לעבר או א"ל לעבר, והולכין
אחר הרוז, והחמשה התחילו לישא וליתן וגלגלו
עמם ויומקס עם, ואם הרוז מהחמשה ביינו ג'
הסכימו לעבר, אז כבר נגמר הדין לעבר, והב'
שבוסיפו עד ז' לא היו נושאים ונותנין כלום רק גמרו
בז' כדי להקלים המנין שבעה, וכן מפורש יולא
משלשן הירושלמי הר"ל לכל המעין ישר.

ובזה אמרתי דבר נפלא בציבור לשונו הזכר של
רש"י החמושים מאוד לפוס רהיעא. שאל
מוסיפין עוד ב' שיהיו ה' כחז לפרש, שנושאים
ונותנין בה' אם לריכב לעבר אם לאו, ואלא הוספה
דב' שיהיו ז' פרש"י, מוסיפין עליהם עוד שנים

חושדין אותו שמעב הדין ואין לחלוק עליו דכתיב לא
תענה על ריב לא תענה על רב, וא"כ ביינו עממא
דסנהדרין ביינו עממא דציבור השנה, וא"כ מאוד
לירושלמי לשיעורו, אבל על הרמב"ם דאולי בחר ש"ס
דין דעממא דלא מושיבין מלך בציבור השנה בשביל
חיילות שלו ולפנין מחתילין מן הזד בציבור השנה
נגדר אחר הירושלמי, לכאורכ קשה. (ובענין דין לא
תענה על רב עיין רש"י סנהדרין ל"א ח' ובתי רבינו
יונה וחי' הר"ן שם ובתשרי רדב"ז ח"ב ס"ה ששע"ג
ובגמראק"י סנהדרין שם).

(ד) אבל אחר קאת עיין לקמ", דהלא דעת
הרמב"ם (פ"ד מהל' קה"ה הל"י)
דמחללה מחתילין עיבור השנה בג' ואח"כ מוסיפין
ב' ולבסוף עוד ב', וגם חלו הב' האחרונים נושאים
ונותנין ג"כ וגומריין בשבעה, א"כ מאוד, דמטעמא
דלא תענה על ריב לא תענה על רב ה' אפשר
להושיב מלך ויהי המלך מב' הנוספין המסלומין
בשבעה, ובכ"כ שגבר החמשה הראשונים אמרו
דעתם בלא המלך אין שום נגאו להמלך, ואדרבה
כשוסיפו הב' האחרונים בודאי מחללה מגלים להם
החמשה הראשונים על מה נשאו ומתו ואיך ה'
המנין, באופן כשהמלך נמנה עמם כחור שציעו,
אדרבה ואדרבה זכ' כבודו להכריע בין הששה,
וכדבריו יפסקו, דבריו יהיו מכמה בפטש לבסוף,
ע"כ הולך הש"ס לומר דעממא שאין מושיבין מלך
בציבור השנה משום אפסמא, דבכ"כ ח"ק בחללה
שיבת ה' ובה' יהי מוכרחים לחשוב עס רזונו של
מלך שלבסוף יבצ' שצ"ב ובהן. וענה נפל דעתיו
חידוך יותר מרובה למה בציבור השנה מחתילין מן
הזד, עפ"י דברי הר"ן (שבת פ' כירה ר"ף דפוס
ווילנא י"ע ב') ועיין שם בחי' הרשב"א וריעב"א
(פ' כירה מ"ב ח') דזקא דרביס כסכנה נפשות
השכיב לן עישיה. וא"כ מאחר שמעיד השנה יכול
לנחמם החק לריכב בסכנה נפשות חושבי', ליה, ולכן
מחתילין מן הזד, וזה נראה נכון בצמח"ת.

(ה) לעיל (אות ד') הבאתי שיעת הרמב"ם
דבציבור השנה מחללה בג' נושאים
ונותנין אח"כ החמשה נושאים ונותנין עוד השבעה
נושאים ונותנין עי"ש וז"כ בפמ"ם, גם בציבור
רבינו יהודה אלמלארי (בדף י' ב' סוף ד"ה רשב"א)
ראיתי שג' בהרמב"ם שג' ומוסיפין עוד ב' להשלמה
המנין (ביינו שבעה) ומעבדין, א"כ יסכימו הרוז",
הרי מפורש בדבריו דס"ל דגם הב' הנוספין על

להשלמת המנין „ומעשרין“ וזה פליאה נשגבה מנה ליה לרבינו רש"י לומר „ומעשרין“ אולי הב' הנוספין על החמשה יעמדו על ז' הב' מהחמשה שאמרו אינה לריכה לעבר ויהיו ד' כנגד ג' ולא יעברו, וכמו שבי' בלחמ המצות „בפ"ד מהל' קדו"ח הל"ו). אלא הוא אשר דברתי, דס"ל לרש"י דאחר שג' מחוץ החמשה הסכימו לעבר השנה כבר מעשרת והז' לא היו נושאין ונותנין כלל, רק לקיים לגמור העיבור השנה בז' הוסיפו עוד ג' נוסף על החמשה כדי „לגמור“ בשבעה, כג"ל נכון וצדק בעזרה"ת. [ואח"כ ראיתי בספר דברי רב משולם להגאון הרמ"ז ז"ל צו של החכם לבי זקוק"ב בח"צ ק"צ ג' שמדע על דברי רש"י אלו] וכמו שפירשתי הוא כפתור ופרח בעזרה"ת.

ואל תחמה ממה שרש"י פי' בשבת (ר"א ח' ד"ה עיבור שנה) שהיו עולים „שבעה“ לעליה „ונושאין ונותנין“ אם השנה ראוי וליכבד להתעבר וכו', הרי שס"ל שגם השבעה היו נושאין ונותנין דבר. זה לק"מ דהלא לא כל ה' היו נושאין ונותנין מתחלה ומעיקרא, אלא מתחלה ג' ושוב עוד ג' ועוד ג', וגם הב' הראשונים לא היו נושאין ונותנין כלל אליבא דרש"י, אלא רש"י עיקר הדין בקיבור קמ"ל, ורמז על הסוגי דעיבור השנה ומשם חדרשנו לעובה הדין וההלכה הנכונה.

ועפ"י יתפרשו דברי המדרש (ויק"ר פכ"ט ד') ר' אבובי פתר קרא בחמשה זקנים נכנסים לעבר את השנה. והוא תמוה מאוד דחמשה אינו לא של המחולין שהם ג' ולא של הגומרים שהם ז', וכבר ראיתי למי שרואה להבי' לשון המדרש והוא דבר בטל במחמכת"ה. אבל לפי דבריו ח"ש מאוד דבכ' בלחמ כבר נגמר וחמשה הם הם המעברים את השנה. [ובחי' תת"ל על מס' סנהדרין ביארתי מה שזמניו כמה פעמים כדלקמן ע' ע"ב ובהכרח מקומות שאין קידוש החודש פחות מעשרה, וצדק במדרש שג"ר פס"י כ' שאין עיבור השנה פחות מעשרה ומה שבי' שם במדרש באריכות רב איך ה' הסכמחם העיבור שנה ע"י חז"ל דברים נפלאים, בעזרה"ת].

מהמאירי (בדף י' ב' ד"ה רש"ג) מנאור דבג' לא היו נושאין ונותנין כפרש"י, רק החמשה ובשבעה ס"ל כהרמב"ם שהיו נושאין ונותנין דבר, ולפרש"י ובמאירי [ולמהמעיין בלשון

סימן קעח

המשך לסימן הקודם

(ו) **ועפ"י** דברי פרש"י ומאירי שהג' לא היו נושאין ונותנין דבר רק אמרו וגילו דעתם, ורק בביהמ"ס חמשה ביחד התחילו לישא וליתן, ח"ש מאוד לישא דהש"ם בדרך מאוד נעלה. דבלישא דהש"ם שכבר העתקתי (לעיל אות ה') יש לי דיוק מתוך מאוד, דבג' הראשונים אמר בש"ם אחד אומר „לישב“ ושנים אומרים „שלא לישב“ וכו' שנים אומרים „לישב“ ואחד אומר „שלא לישב“, וכשהחמשה היו נושאין ונותנין דבר אמרו שנים אומרים „לריכה“ ושלושה אומרים „אינה לריכה“ וכו' שלשה אומרים „לריכה“ ושנים אומרים „אינה לריכה“, ופלא למה שיהי' הש"ם לשון ולא השון

ואפשר שגם להמאירי אחר שהג' אמרו שצריכה לעבר הוסיפו מתחלה צ' ואח"כ עוד צ' לקיים הלימוד נגד ברכת כהנים ורואי פני המלך. ונכון לפרש כן דעת המאירי כדי להשוותו לדעת ח' הרבניו יונה שמופרש כן בדבריו שגם אם הג' הסכימו כולם לעבר מתחלה הוסיפו צ' ושז עוד צ' כדי לקיים הלימוד כנגד ברכת כהנים וכו' וז' רואי פני המלך, הנם שפשוטו לשון המאירי אינו נראה כן יותר עוז לסבול קצת דוחק בלשונו ולהשוותו עם הר' יונה מלפרש דבריו לשונו בפשיטות ולעשות מחלוקת בינו וצין הר' יונה, וכ"כ בחי' הרצ"ן עיין בדבריו. שז ראיתי צפ"י מהר"י מלוגיל הגדפמ"ח שצ' ג"כ כהרבינו יונה. ולדעתי רוח אחרת עם רבניו בעל הדין רמ"ה (בדף י' צ' ד"ה רצ"ג) וז"ל: בשלשה מתחילין, ובחמש טשלין ונותנין, וגומרין בשבעה, מאחר שטשלין ונותנין בחמשה וגומרין בשבעה, למה מתחילין בשלשה, חלל שמתחילין צ"י, אם הסכימה דעת שלשתן ליטב "ולעייין" אם צריכה לעבר ואם לאו, יושבין וטשלין ונותנין בדבר, אם הסכימו דעתן ועיבורו מעוברת, והיינו דקחני ואם גמרו צ"י מעוברת. והאי דבצי חמשה ושבעה, כגון שנחלקו מתחלה, אחד אומר ליטב ולעייין, שעדיין יש ספק בדבר צריכין לעבר ושנים אומרים שלא ליטב, כלומר שאין צריכין ליטב ולעייין, דודאי אינה צריכה לעבר הואיל ועדיין לא יצאו בעל יחיד שהוא אומר ליטב במיעוטו ותפארתו חבילה, ושז אינו צריכין להוסיף אחרים. אבל אם שנים אומרים ליטב ואחד אומר שלא ליטב, בעל יחיד במיעוטו ויושבין לעיין בדבר, ומשא ומתן של עיבור במקום שיש שם מחלוקת מתחלה צריך חמשה. לפיכך מוסיפין שנים על הראשונים כדי שיהא חמשה נשאו ונתנו בדבר, ואמרו שנים מהם צריכי לעבר ושלשה אומרים אינה צריכה לעבר בעל שנים במיעוטו ותפארתו חבילה, ואין מעברין. שלשה אומרים צריכה ושנים אומרים אינה צריכה בעל שנים במיעוטו ומוסיפין שנים כדי שיגמר הדבר בשבעה. כללו של דבר גבי שלא ליטב ושלא לעבר כיון שעדיין לא יצאו ועדיין לא עברו חלוצין בחר רובא ותפארתו חבילה, וגבי ליטב ולעבר כיון דלחידושי מיתא קחאו ויתארא מחלוקת ארביין להוסיף שנים שנים עד שיגמר הדבר בשבעה, עכ"ל הרמ"ה.

המעייין היעצ בדבריו יצין שחולק על המאירי, דעד שהמאירי [וכן] הרבניו יונה והר"ן ס"ל דאם הג' הסכימו כולם

מודחת לומר "ליטב" צ"י וצ"י או לומר "צריכה" צ"י וצ"י. אבל לפי דברי רש"י והמאירי הדברים מאירים כספירים, דק"ל לא היו טשלין ונותנין בדבר רק כל אחד גילה ואמר דעתו אם "ליטב" או לא, משא"כ כשכבר היו חמשה, היו טשלין ונותנין בדבר וכל אחד מהם היו מנעיס דבריו ודעתו אם צריכה לעבר או לא, וזה פי' נאה ומתקבל לפעמ"ד בעה"ת.

ז) הנה (לעיל אות ה') כתבתי בסגורין שגם הרמב"ם ס"ל דק"ל לא היו טשלין ונותנין בדבר רק גילו והודיעו דעתם אם ליטב ולהוסיף עוד צ' כדי ליטב וליחן בדבר או לא, וכן נראה מדבריו בפהמ"ש. ואחר עיון כמאומה לי כשיוחתי לעומק כוונת המפרש דהמפרש (סוף הל"ע) כ' אמרו השנים נשז ונראה, ואחד אמר לא נשז מוסיפין שנים, "שהרי משא ומתן של עיבור צריך ה"י. נראה לי שכוון להרבינו ה"ל דק"ל לא היו טשלין ונותנין בדבר כלל וכלל לא. ועפ"י מדויק עד מאוד לשון הרמב"ם: ונשז "ונראה" שהואסוף הרמב"ם שלא נזכר צ"י, שכוון לפרש "ונראה" כשוכה"י ונזכר דעתיו שצריכה לעבר. וכפ"ל ליטב דהמפרש צריך ביאור, דהלא להרמב"ם גם ה'י' טשלין ונותנין בדבר. ונראה פי' דבריו שהרי משא ומתן של עיבור צריך ה'י' פי' עכ"פ ה'י' דבפתוח מה' אין טשלין ונותנין בדבר, וכן מפורש יולא מהיד רמ"ה שצ' שאם צ"י אמרו יטב "ולעייין" הוסיף חיבת "ולעייין" ג"כ שלא נזכר צ"י כי כיון לפרש "ולעייין" בהיותו חמשה ביחד נה"י טשלין ונותנין בדבר הרי דס"ל ג"כ שה' הראשונים לא היו טשלין ונותנין בדבר, חלל מתחלה כל אחד ואחד הודיע דעתו אם ליטב ולעייין אח"כ או לא.

ואחר עיון נמנן בדברי הרמ"ה, ראיתי לו שיטה חדשה נכונה מאוד שלא נתבאר בשאר ראשונים, ואבאר בעה"ת.

ח) הנה (לעיל אות ו') הבאתי שיטת המאירי שאם הג' הראשונים הסכימו לעבר אז מוסיפין חתק עוד ז' וגמרו ועברו צ"י. ולפי דבריו הא דתמן במתני' (ב' א') ואם גמרו צ"י מעוברת, פי' אם הג' הראשונים עשו שלא כדון ולא הוסיפו להם בה' וכו' ולא המחזיקו עליהם חלל גמרו ואמרו להנה מעוברת אז מעובר דיעבד. ובדואל אם יולה הנשיא חלל בלא רצון לא, כמבואר בגמ' (י"א א') ובגמב"ם (פ"ד מהל' קדו"ח הל"י).

זכר בשאמרו שנים לריבה עבור לא נחזיק לדבריהם עד שיציר בשנים או עד שיצור לשבעה, שם לגבי העבור כשנשים ואחד גבי דיני נפשות, ע"ל הפירוש. ולדעתו לא כיוון הרמ"ה כיון "דלחידושי מילתא קאח"י. פי' לחדש דבר להוליא השנה ממנה, לחדש שנה חתה י"צ חדשים שיבוי י"צ חדשים. הנה כהשקפה ראשונה צראוהי קוש' הפירוש ע"כ בלגי חירוק אחר פשוט יותר. דהל' בש"ס (סוכה ד' י' ז') שואל הש"ס בני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי ופלגי בך אמוראי חד אמר כנגד זרבה כהנים (בפסוק ראשון ג' תיבות והשני ה' והשלישי ז' תיבות) וחד אמר שלשה כנגד שומרי הכף (בזקוריה) חמשה מרואי פני במלך (שם בלדק'') שבעה רואי פני במלך (בזאחורש), אי"צ לק"מ קוש' ה"פירוש" דהל' גם אם בג' ראשונים מחלוקה הסכימו לעבר פ"ז בוסיופ' ה' ו' וכן מפורש בח"י ר"ח עיי"ש. אבל תירץ זה ה' תיבה להמאירי, אבל להרמ"ה ד"ל דאם בג' הסכימו לזכר אחת לעבר אין לירך להוסוף ה' ו' שפיר קשה קוש' ה"פירוש", וע"כ לירך לישב בהרמ"ה ובה"פירוש".

סימן קעט

המשך לסימן הקודם

(י) **אבל** תימה צעוי איך כ' הרמ"ה שאם בג' מחלוקה הסכימו לעבר אז השנה מעוברת ואין מוסיפין ה' ו' והלא מצטלן בזכר הסדר ג' ה' ו' כנגד זרבה כהנים או כנגד רואי פני המלך כ"ל, הן אחת דלשנא דהש"ס מוכחא בהרמ"ה ובמעט א"א להבין ולומר באופן אחר, דהל' ז"ל בהרייתא, רש"ג אומר שנים אומרים לישב ואחד אומר שלא לישב מוסיפין עליהם עוד שנים, רבואה גדולה ה"ל לרש"ג לומר דאפילו כל בג' אומרים לעבר מוסיפין עוד שנים שיבוי ה', ואם גם כל החמשה אמרו לעבר מוסיפין עוד ד' שיבוי נגמר צ"י, ומדלא אמר כן, אלא רק כשחלקו בג' הראשונים ואחד אמר שלא לישב ואחד אמר לישב, רק אז מוסיפין עוד שנים, ש"מ דאם כל בג' אמרו לעבר אין מוסיפין כלל. ולבארה זכר ראי' עלומה להרמ"ה, ותייבחה גדולה להמאירי. אבל בחמ"ה לק"מ על המאירי ואין ראי' להרמ"ה, דהל' מחלוקה אמר רש"ג בשלש מחלוקין ובחמשה נושאין ויתחין וגומרים בשבעה, אם לא ה' רש"ג הולך ואז לפי

לעבר מוסיפין עד ז' וגומרים צ"י, בהשכס כולם" ס"ל להרמ"ה דבג' גומרים להחלוקה וא"ל שום הוספה דחמשה ושבעה, וחמשה ושבעה צעין דוקא צנחלקו.

ועפ"י הנהיגו דברי הרמ"ה (סוכה ד' י"א רע"א ד"ה ח"ר) שעל ה' דלמר רבן גמליאל שיצטוו לו שבעה לעבר השנה, כדכ' הרמ"ה וז"ל: מהאי דאליטריך רבן גמליאל שבעה, לא שזריך מחלוקה, אלא מפני שאמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא צמזומים לה, וחשש שמא יהיו לריבין לשבעה ולא ימלאו מזומים ע"ל. ודבריו מרפסין איגרון, מה זכ' שז' וחשש"ה שמא יהיו לריבין לשבעה" והלא בכל פסח לריבין שבעה כמפורש במשנה וברייתא. אבל לפי ה"ל א"ש דאם כל בג' מסכימים לעבר אז א"ל בחמ"ה להוסוף עד שבעה וסגי צ"י וא"ש נכון.

ועוד יש להבין מדברי הרמ"ה שבה קשה לו קוש' גדולה אם שנים אומרים, "לש"צ" או ג' אומרים "לריבה" למד להוסוף עוד ד' מאחר שצ"י הוי מיעוט ובעל השנים צמיעוטן וכן צענים אומרים לישב והאחד בעל צמיעוטו למד להוסוף צ"י כהוי כאלו כולם אמרו לישב, וע"ז מתקן "כיון דלחידושי מילתא קאחו ואיכא מחלוקת לריבין להוסוף שנים שנים שנים שגומר הדבר בשבעה". וצעני לא ירדתי לסוף דעתו מה זכ' "דלחידושי מילתא קאח"י. וצעזכ"ה האיר ה' עיני ומלאחתי קוש' הרמ"ה בדברי "פירוש" על הרמב"ם (פ"ד דהל' קד"ח ה"ל"י), ועפ"י חידושי מוצנים הדק יעזב כיונה הרמ"ה וז"ל הפירוש: ויש לשאול מפני מה שנים אומרים לא נש, ואחד אומר נש, בעל יחיד צמיעוטו, ואם אומרים שנים נש, ואחד אומר לא נש מוסיפין שנים, ולמה לא נאמר כמו שאמרנו בחמ"ה בעל יחיד צמיעוטו, וכן כדון אם אמרו לריבה עבור אז אינה לריבה ולמה סמכו על העיקר וכאן אחרי רציו להכות צמי שאומרים לא נש, אז אינה לריבה עבור, ולא נסמך על העיקר זכ', צמי שאומרים נש ונראה אם לריבה עבור אלא מוסיפין שנים ויהי ראי' שיבוי שני הדינים שוים, או יבעל המיעוט צמיעוטו, או יוסיפו שנים או יחלקו המעט על הרוב. וההשגחה שהאומר נש ונראה, היא מוליא השב: ממנהגה והוי כמנ המתייב צדיני נפשות, שלא נלך צי אחר הרוב עוד שיציר המחייבין יותר על המחייבין שנים [כדחתן בסוף פקדון] גם

הראשונים וחרשוניים לפרש ולבאר לפי רוחב בינהם ולהבין לנו לפי קולר דעתיהו, וג' כנגד שומרי הסף וה' ז' כנגד רואי פני המלך כנר אמרו בירושלמי (בבבא ברמייה) שיבא גבי"ז ויעטב גבי"ז של שרי אדום וישמעאל. ועיין בפ' המשנה מהר"י מלנויל, ובפ' מהר"י מלנויל (סנהדרין דף י' ב') (ועיין לקמן אות י"ד), וכיוצא שם שבוזרו הרמ"ה והר"י מלנויל בירושלמי שלפנינו ליחא, ונמלא במדרש (מד"ר פ"א-ג', ושה"ש פ"ג-ד').

ואעורר על טעות אחד של המבאר דברי הר"י מלנויל, דז"ל הר"י מלנויל בפ' המשניות (סנהדרין ב' א') על הא דאיתא במשנה ואם גמרו בנ' מעצרת: ואם גמרו בנ' בלא שום חוספת תכמים, כיון שכן ראוים לזה הרי השנה מעצרת, שלא הליכו לשני חוספות אלא משום הדר ועכסיו מלכות כדפרשתי. ע"כ כ' המבאר (בהערה ל"ו): לטע"ק למו שילק בנמר מערכת כהנים נמה אם גמרו בנ' מעצרת עכ"ל, ותימה דבה על למדן גדול כמותו כנראה מציאוריו, וכי לתימוד מערכת כהנים נמזר הוא והלא אינו אלא רמז וסגולה בעלמא כמו שפי' הרמ"ה והחז"ט, ובידוע אינו מעכב כמו שאינו מעכב הרמז של עכסיו מלכות ופשוט וברור יותר וכו'.

(יא) **אחר** כך עיינינו ברע"ב ובחז"ט (סנהדרין פ"א מ"ב) ורואים שהחז"ט הביא שאלת הפירוש על הרמב"ם ורקשה עליו ז"ל: דקדקתי על דבריו, דא"כ גם לבסוף לבני שנים שיביו מרובין המחייבין לעבר השנה ולהוציאה מכמהבה כמו במחייבין דינן ופשוט ולכן העליתי גרסה לי דמעיקרא הקושיא לאו קושיא, אלא דהואיל לא תכמים ראו לתקן שיהיו ג' ישיבות או כנגד צרכה כהנים דמיתא ר"ב, ג' כנגד ג' שומרי הסף וחמשה מרואי פני המלך דעלדקיהו ושבעה רואי פני המלך דלחשוריש כמו שהוזכר ג"כ בסוגיא (ד' י' ע"ב), הליכו א"כ לתקן בעל כרחו ולומר, דאין שחי הענינים שזים שאם נאמר שבין שהשנים אומרים נשכ, או לא נשכ, לעולם יוספו, א"כ ישיבה אלו לחנם ולעלה, ומדכוזרכו לחלק, ודאי שביבאר נותנה שאם יאמרו נשכ שאז יוספו, הואיל ובאים להוציא השנה ממנהבה, וישאר באומרים לא נשכ שאין מוציין השנה ממנהבה שאין מוסיפין והשאר השנה כמנהבה. ומ"ש הר"ב ומעצרת אחת, כלומר נושאין ונותנין בדבר, עד שיסכימו הארבעה לדבר אחד ויעשו [מעשה], הרמב"ם, עכ"ל החז"ט.

ודבריו היה מקום לפרש וכן הי' כל דבר מפרש בפשיטות, דירי איד שיהי', בין אם א' מהב' או ב' מהב' אמרו שא"ל לעבר, או כל הב' אומרים שא"ל לעבר (ולא היו אומרים שלא לעבר, כי אין בידם לומר שלא לעבר) מוסיפים עליהם עוד ב' ועוד ב' באופן שיהי' נגמר בשבעה, ועד שאין כל ה' ביחד א"ל לנמור כלום, וכל זה תיך לעשות כדי לקיים כנגד צרכה הכהנים או ז' רואי פני המלך, ע"כ הוסיף רש"י לנאר ולפרש דבריו, שה' ראשונים לא היו נושאין ונותנין כלל אם לעבר או לא לעבר, רק אם לעבר או שלא לעבר, ומדבריהם הולך רש"י לומר שנים אומרים לעבר בעל היחיד במיעוטו, וקטע בסופא ג"כ כלשון הירשא שאם שנים אומרים לעבר בעל היחיד במיעוטו ומוסיפין עוד ב', וי"ל דה"ה וכן"ל שכל הב' אומרים לעבר בדוחי מוסיפין עוד ב'. ועוד נוסף ע"ז רש"י ב' בעצמו מפרש דה"ה הראשונים לא הי' להם כלל התמנוט ע"ז לישא וליתן בעצור השנה, רק בענין לעבר והבוסוף עוד ב' או שלא לעבר עוד ב' והכל בעל. וא"כ לק"מ על המחזיר. אבל תימה לא הרמ"ה איד אפשר שג' הראשונים יעברו השנה לכתחלה והלא לא התמנו ע"ז כלל. והמדויק בדברי הרמ"ה יריגש שקושיא זו רוצה לישב במה שג' דאם מתחלה הסכימו כלם לעבר, אז הכשות ניתן להם לישא וליתן, רק עד שלא באו להסכם אחד לא הי' נושאין ונותנין בדבר, רק לומר לעבר או שלא לעבר, אבל אם כולם הסכימו לעבר היינו שכולם עושין שנה זו לריכה לעבר, אז ברשותם לישא וליתן ולעבר אם רואים לסמוך על עצמן ולעבר, אבל אם גם כשכולם הסכימו לעבר אין ברצונם לסמוך על עצמם לעבר, גם אם לפניהם ברור שנה זו לריכה לעבר, אז מוסיפין עליהם עוד ב'. ובזה מיושב הקושיא שהקשית על הרמ"ה אם הי' הראשונים יסכימו כולם לעבר מעצרת השנה לכתחלה אז יב' בטול הדין ג' ה' ז' כנגד צרכה כהנים ו' רואי פני המלך, אבל להביל א"ש, דמאד הדיו בני ב' של ג' לעבר, כמו דאיתא במתני', ואם גמרו בנ' מעצרת, רק חז"ל ראו ברור קדוש ענין של סגולה בכוספות ה' ז' כנגד צרכה כהנים ורואי פני המלך עיין הרמ"ה [ושם ראוים גם בחז"ט פ"א ע"ז] אבל זה הולך רק כשהב' הראשונים לא הסכימו דעתם מעיקרא, והי' מחלוקת ביניהם, ומאחר שהי' מחלוקת ביניהם הולכו להבוסוף עד ה' ז' אז חיקנו חז"ל, מיוסד ה' ליראוי, להבוסוף בדרך הזכ מתחלה ב' ועוד ב' עד ז' ולא ד' על הב' הראשונים בזה אחת, כנגד צרכה כהנים שהי' להם טעם מיוסד ה' ליראוי, וכמו שפרטו רבותיו

צמחכה"ק כי רב ועצום זה אינו צדור כלל. דכבר כתבתי לעיל (אות ה') דרש"י ס"ל שה' לא היו נושאים ונותנים בדבר רק החמשה, אולם כן ס"ל להרמב"ם בפסמ"ט ובחיבורו הגדולה שגם ה' היו נושאים ונותנים ביחד, אבל לא ידענו מי גילה רז זה לרבינו הגדול בעל חיו"ט שהרע"ב כהרמב"ם ס"ל, אדרבה ואדרבה מדעתמו לשון רש"י פירושו על הגמ' ולא לשון הרמב"ם בפסמ"ט, ש"מ דכרש"י ס"ל ואלא כהרמב"ם, ופלא על התו"ט שלא העיר ולא תעורר כלל שרש"י כן ס"ל, ושכן מוכח בציור ליבנא דהש"ס כאשר ביארכי (צחות ו').

יג) כשהגעתי עד כאן חפשי באחרונים על מ"ס סנהדרין (כי על הרמב"ם

ה' קדמ"ח אין לי ספר מיוחד) אם אמלא בדבריהם ראיה או סתירה לדברים שנעתי בהם עד עתה. ולגדול שמחתי ראיתי בהגות רש"ס סנהדרין (י') ב' שרוב דבריו מתאימים לדברי ובה' לך לשוני: ובשפוטא נראה דהב' שמוסיפין בסוף לתשלום ז' אינם לסיוע המו"מ אם לריב לעבר (דרכ כבר נגמר בהחמשה כיון דג' אמרו דלריבה, הולבין אחר הריב) רק כבדי שיוגמר העצור במושב ז' לעמיהם דלקמן וכ"מ מפירש"י. אולם דעת הרמב"ם בפ' ובחבורו פ"ד מהל' קדמ"ח כ"י נראה דאחר הוספת הב' האחרונים נ"י עוד הפעם וכ"מ מפירש"י בשבט (י"א) ד"ה עיבור שנה. וכבר כתבתי זאת בהגותי למ"ר ויקרא פכ"ט. ונראה דאף דעת הרמב"ם ה"ש"א אם בתחלה הסכימו כל הב' שגזר' לישב מוסיפין עוד ד' שיהיה המו"מ בה' וכן אף אם הסכימו כל הב' שגזר' להתעבר מוסיפין עוד ד' שיהיה הגמר דו'. ותמה אנכי על המפרש להל' קד"ה ואחריו נמשך התו"ט שגילה דעתו שאם הסכימו טולס אין מהלך להוסיף. ומה שמדמה שם עיבור השנה לד"ה: י"ל ראיה מה דפסק הרמב"ם שם דמתחילין בה מן ה"ד כד"ה, ומפרשיו לא חפשו מקורו, והוא מהירושלמי בפ"ד דרי"ה כ"ה ובפרקין ה"ב, וטעמא י"ל דנ"מ בה לר"ה להעשות בני עונשין בני יג"ש ובנות יב"ש, וגם להעשות בני חטט ובת ג' שחבה ביאתן ציהא להכנס אחרים ע"י, עכ"ל הרש"ס בהגותיו. הנה רוב דבריו נכונים כאשר ביארכי באריכות באותיות שלפנינו, רק מה שב' לתמוה על המפרש להל' קד"ה והתו"ט שגילה דעתו שאם הסכימו כולם מהלך להוסיף. אין לדבריו שום יסוד להבין דברי המפרש והתו"ט כן ואדרבה הוכחה (לעיל אות י"ב) שצ"ח המפרש ודבריו התו"ט ס"ל דגם אם הסכימו הב' לעבר לר"ה להוסיף ה' וז'

יז) הנה מה שהקשה התו"ט על הגאון בעל הפירוש, לא ירדתי לסוף דעתו מה זו קושיא בדודאי לא כיוון הפירוש שריתו כדתי נפשות ממש דלא נצטי סנהדרי גדולה של ע"א, אלא כיוונתו שהחמירו הרבה מתחלה עד ז' שיהי' הנטי' בב' אבל דו' שרים לענין עיבור השנה כע"א לנפשות לא החמירו שיהי' הנטי' בב' דהלא מפורש בקרא לפי דרשת חז"ל (סנהדרין ד' סע"א) דאך ורק כדתי נפשות ממש שבה' "רעב גמור" בפניו הנטי' בב' אבל עיבור השנה שאינו רעה ואדרבה לרוב טוב לכל דודאי לא צעין בסוף ספ"י ד'. והמדקדק בסוף דברי ה"פירוש" שהעתיקו (לעיל אות ט') יראה שכיון ליישב קושי' התו"ט.

יבזה מיושב ג"כ הדיוקדוק רב שדקדק בהג'ו' מהר"ה (בסוף משניות וילנא) על ה"פירוש" דלפי דבריו בתמשה אם ד' אמרו לעבר ואחד אמר שא"ל שלא יחי' לר"ה להוסיף עוד ד' עד ז'. דזה אינו דס"ל להגאון בעל ה"פירוש" ד' לגבי עיבור השנה כע"א בנפשות, וכמו שא"ל לר"ה נפשות ברוכ צדור, למשל אם ה' בסנהדרין רק ס"ב וז' מהם אמרו חייב וע"י אמרו פטור לא אמרין דאפילו אם כל ה' החסרים מכב"ד יעמדו על ז' הנטי' ג"כ יחי' כי רוב ויחי' חייב, דרוב מתוך כולו אמרין ולא רוב מתוך רוב, דנענין שיהי' כל הע"א במעמד אחד בשעת הדין, ובמפורש הוריות (ג' ב') או איכא כולם הויא הוראה וזו לאו לא הויא הוראה ועיין ביעב' בתש"י קמח"ז מרן הח"ם חא"ר"ם סי' ק"מ ד"ה ותי"ח אחד. [ובמקום אחר כתבתי שלפנא על קמח"ז מרן הח"ם זכ"רע שלא הזכיר מקורו בש"ס הוריות אבל דודאי כיון להחם]. וט"י בתש"י מהר"ם ח"א סי' נ"ח שביא דברי הכ"ס הוריות ה"ל. כמו כן בעיבור השנה צעין שיהי' כל ה' ביחד. ובדודאי הגאון בעל הפירוש ה' ס"ל כהמאורי דגם אם הב' מתחלה הסכימו לעבר לר"ה להוסיף עד ז' כי כן מוכח מהרמב"ם, ולכן נכון מה שב' התו"ט "ח"כ וישנה אלו לחם ולבטלה". אבל אם ס"ל לה"פירוש" [וכן להתו"ט] כהרמ"ה אז קמ"ל דשפיר שאין וישנה לחם ולבטלה, דנפק"מ שאם מתחלה כולם יסכימו לעבר מעוברת וא"ל להוסיף עד ז'. ומה שב' התו"ט ליישב שאלת ה"פירוש" שמה לצי' לכוון לדעת גדול כמותו הרביו תו"ט.

ומה שב' התו"ט בכוונת הרע"ב שהשגחה נושאים ונותנים בדבר ולא רק מעבדין אותה,

ובעזה"ת יאל דבריו נכח הקדושה להחליט
העומדים כנגדו.

ה' לם' שמות בג"י תש"ל לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

מירות הנושרין לחידושא:

(א) ישוב לקושית המאירי סנהדרין י"ח ב' בדין עיבור השנה (א)
— (ב) קושית המאירי מצאתי בחשוי הרשב"א תוס' ק"צ ומה
שהירץ (שם) — (ג) אם כל המומנים לעיבור השנה צריכים שיהיו
מהסנהדרין (שם) — (ד) פליאה בחשוי הרשב"א הג"ל (שם) —
(ה) ישוב לקושית הרשב"א ומאירי גם לשיטת הרמב"ם (ב)
(ו) עיבור השנה מהחליין מן העד (ג) — (ז) קושית הרמב"ם פ"ד
מהל' קה"ת הל' חזירין לדבריו (ג, ד) — (ח) ביאור מופלא בשיטת
הרמב"ם מה דין תה' וזה' בעיבור השנה (ה, ז) — (ט) ביאור
נפלא בשיטת רש"י מה דין תה' וזה' בעה"ש (ה) — (י) שיטת
המאירי בדין תה' וזה' בעה"ש (שם) — (יא) ביאור נפלא
בלישנא דהש"ס סנהדרין י"א ב' (ז) — (יב) פ"י נכון לדבריו המפרש
על הרמב"ם בהל' קה"ת פ"ה הל"ט (ז) — (יג) שיטה חדשה
ונפלאה של הרמ"ה בדין ג' ה' וז' בעיבור השנה (ח, ט)
(יד) אם הג' מחלה הסכימו לעבר אם מוסיפין ה' וז' (י)
(טו) ביאור דברי הר"י מלונגל סנהדרין (שם) — (טז) ישוב לקושית
החזו"ט סנהדרין פ"א מ"ב על המפרש דברי הרמב"ם (יא, יב) —
(יז) אין שום הכרח לפרש דברי הרע"ב על משנה הנ"ל כהחזו"ט
(שם) — (יח) ביאור לדברי רש"י סנהדרין י"ב ליישב קושית
החזו"ט (יד) — (יט) דבר נפלא מירושלמי כפרשי"י (שם) —
(כ) ביאור נכון אין תיקון ק' קילוח בשופר של ר"ה כנגד מאה
פעיות דפעיא אייבא דסיסרא הטמאה (שם) — (כא) חידוש גדול
מרשב"א ורישב"א מגילה כ"ג א' (שם) — (כב) עם "כלומר" שבי'
רש"י סנהדרין י"ב כוון ליישב קושית החזו"ט (שם) — (כג) חידוש
בחי' הרמ"ה סנהדרין כ"ו א' (טו) — (כד) דיוק נמרץ בירושלמי
סנהדרין פ"א הל"ב (שם).

ופליאה בענין על הרמ"ה איך עלה על דעתו
דעת קדושים שיהי' איסור בדבר להיות
שם אם הוא אינו מן המומנים והלא ב' מומנים
סני, ובפרקי דר"א (פ"ח) אחת רח"א בעשרה
מעשרין שנאמר חלקים נצב בעדת חג ועיין
במכתבי חורב להגאון הנורא מהר"י מרונגטשוב
מכתב י"פ. וכ"כ בשמו"ר (פס"ו) עיבור השנה
בעשרה, וע"כ הפי' שהן מה' מומנים היו שם ג'
כדי שיהיו עשרה כנגד דבר שנקדושה. הרי שלא רק
שלא שלחו מהעליה כל הנמצא שם יותר מהשבעה,
אלא לכתחלה הוסיפו עוד ג' להשלים מנין עשרה
דכל צי עשרה שכינתא שריא, וזה פלא. וכן מפורש
(סנהדרין ע' ע"ב) דבעיבור החודש היו עשרה וכן
מפורש בירושלמי (סנהדרין פ"א הל"ב) דאין קידוש
החודש פחות מעשרה חזרים, וזוהי ג"כ מטעם
דכל דבר שנקדושה אינו פחות מעשרה. אלל לפי
הג"ל הכל א"ש עד מאוד בעזה"ת.

הרמ"ה (בדף י"א ח') הביא על הא דכשי
שמואל הקטן שהוא עלה שלא צרשות
ולא לעבר השנה עולתי אלל ללמוד הלכה ולמעשה
פרש"י שעלה ללמוד חורב הואל חעשו עיבור השנה,
ועי"ן כ' הרמ"ה שצירושלמי משמע דהלכה אחרת
קאמר דקאמרינן החס הלכה נארכה לי ונכנסתי
לשאל. וחדוש שהקצרה"ע פ"י דברי הירושלמי
כפרש"י, אלל באמת לשון הירושלמי ששמואל הקטן
אמר "אני עולתי שלא צרשות הלכה נארכה לי
ונכנסתי לשאל עליה", משמע יותר כהרמ"ה.

מפתח

אימתי יאמר השכמל"ו אחר ברכת מצות תפילין.
(סי' יב)

טעה ואמר ברכת מצות תפילין בקול ושמע חבירו
האם יענה אמן או לא. (סי' יב אות טז)

אימתי יתחיל לומר ברכת מצות תפילין. (סי' יג)

אחר שהגיע התפילין לאויר הראש אי הוי כמונח ואם
הפסיק לא הוי תו הפסק. (סי' יג)

האם שרי לברך על תפשי"י או תפש"ר כשהתפילין
עדיין בידו. (סי' יג)

התעטש בין תפש"י ותפש"ר וטעה ואמר לישועתך
קויתי ה' מה יעשה. (סי' יד)

לענות אמן בין תפש"י ושל ראש על ברכת תפש"י
של חבירו. (סי' יד)

טעה וענה אמן יש"ר בין תפש"י ותפש"ר איך יתנהג.
(סי' יד)

ענה אמן אחר ברכת עוטר ישראל בתפארה בין
תפש"י לתפש"ר. (סי' יד)

בטעות בדרך על תפילין דר"ת חילוף תפילין של
רש"י.

ביאור כל אופני הטעות, בין אם נזכר אחר התפלה,
בין אם נזכר תיכף ומיד, בין אם נזכר אחר של
תפש"י קודם לתפש"ר, ובין אם הטועה הוא שדרכו
להניח תפילין של ר"ת ובין אם הוא שאין דרכו כלל
להניח תפילין של ר"ת, ואם טעה והניח של היד תפילין
של רש"י ושל ראש דר"ת ובין הניח של יד דר"ת ושל
ראש דרש"י ועוד ועוד. (סי' טו)

נקב בפרשיות התפילין ואינה נראה כי אם על
זכויות המגדל (מיקראסקאפ). (סי' טז)

היקף גייל איננו ניכר אלא ע"י מיקראסקאפ. (סי'
טז)

נראה גיעת אחיות בסת"ם אבל ע"י מיקראסקאפ
נראה שאין כאן נגיעה. (סי' טז)

הניח תפילין מסופר כשר ואח"ז נמצא פסולין אי
צריך תשובה או הוי אונס ופטור. (סי' קל אות

ג)

ברכת התורה בבקר בעמידה או לא. (סי' יז)

ביאור ברכת המצות מעומד. (שם אות א)

ברכת המצוה בעמידה כעשיית המצוה. (שם אות ב, ד)

עמידה אינה מעכבת בברכת המצוה ועשייתה. (שם
אות ד)

אם ברכת נט"י בעמידה. (שם אות ד)

מקור דין ברכת מצוה מעומד. (שם אות ה)

הל' ביה"כ

מאכל ומשקה שהכניסו למרחץ ולביה"כ מה דינם.
(סי' א)

אין לאכול בביה"כ. (שם)

אין לאשה להניק בנה תיכף כשיצאה מביה"כ,
וחמתין מעט. (שם)

יש מין שד המחטיא את האדם המדבר בביה"כ. (שם)
בין איש ובין אשה משיצאו מביה"כ לא ישמשו עד
חצי מיל. (שם)

הל' ציצית ותפילין

עטיפת טלית גדול (סי' ב)

להסיר הטלית מראשו לשום צורך(שם)

לומר ברכת השחר בטלית דוקא. (שם)

מעשה גרוע דאמערקא להסיר הטלית מהראש
בשעת תפלה ולהתפלל ביארמעקל. (סי' ג)

חסידים העושים כן אינם מחסידים הראשונים. (שם)

האשכנזים העושים כן שבקו מנהג אבותיהם. (שם)

אם יש חיוב לקשור הב' ציציות שלפניו ואח"כ
ציציות שלאחריו. (סי' ג)

חולה שאין לו טלית ותפילין ואם אחד לא יתן לו
טליתו ותפילו לא יקיים המצוה אם מחוייב

ליתן לו והוא יתפלל בטו"ת של אחרים. (סי' ה)

ב' עירות לפניו באחד ימצא טלית ובהשני תפילין
לאיזה עיר ילך. (סי' ה אות א)

מי שיש לו אחרוג ובעיר אחת אין אחרוג יתן להם
והוא יברך על של אחר. (סי' ה אות ג)

העיקר להוציא מצות על המצוה ולא לעשותה בחנם.
(סי' ה אות ד)

אם טוב להתפלל ביחידות ובטלית שלו או מוטב
להתפלל בטלית שאולה ובמניין. (סי' ה אות ה)

כמה שיעור תפילין היותר קטן. (סי' ו)

אי זירות התפילין יכול להיות חוץ משער. (סי' ז)

איה מקום קשר של הראש בדיוק נמרץ. (סי' ח)

דין הסתכלות על שייץ של ראש בעת הנחתה. (סי' ט)

טעה ובירך על של יד מצות תפילין ונזכר מה יעשה.
(סי' י וסי' יא)

יש להיות נוהר מאוד שלא למשוך בתי ידיים על
תפילין של יד טרם שהגית של ראש. (סי' י יא)

טעה ובירך על ש"י מצות ותוך כד"ר אמר להניח.
(סי' י וסי' י"א)

הל' טבילת עזרא

אם מחוייב לנקר צפורניו קודם טבילת עזרא. (סי' יח)
אם חציצה בכלל פוסל בטבילת עזרא. (שם אות א)
על קישוי בלבד אם תיקנו טבילה. (שם אות ג)
מקוה כולה שאובה לטבילת עזרא. (שם ושם וסי' כא אות יג)
על חשמיש בלא הוצאת זרע אם תיקנו טבילה. (שם ושם)
ט' קבץ לבע"ק על חצי גופו ושוב על חציו השני (שם אות ד)
חציצו בטבילה וחציצו בנתינה. (שם ושם)
המקשה עצמו לדעת לבעול בלא תאוה בנפשו. (סי' יט אות י)
אם להסיר השנים תחתים בשעת טב"ע. (סי' כ אות יב)
חפיפה לטבילת בע"ק. (שם ושם)
טבילת בע"ק במקוה שמימי זוחלין (סי' כא אות יג)
טבילה בע"ק במקוה שאין זחילה נכרתה. (שם ושם)
בעת שהפאמפ שואב מי המקוה דינה כזוחלין גמורין. (שם ושם)
כשהמקוה אינה כשרה וטבל שם טמא אם מימי המקוה נטמא. (סי' כב אות יד)
מי גשמים וזוחלין אם מטהרין מקוה. (סי' כג אות טו)
גם בעלי עבירות דרקון לטבול טבילה עזרא. (סי' כה אות ח)
תקיעת שופר תיקן לחטא מז"ל. (סי' כז אות י)
רוחות הגולדין מז"ל מאברין פרנסתו. (שם ושם)
שבת תיקן לחטא מז"ל. (שם ושם)
ביאור כמה מדרשים בדרך אגדה עפ"י הנ"ל. (שם ושם)
אם יקרא קר"ש קודם טבילה כשא"ל לו לטבול קודם זמן קר"ש (סי' קכד)

הל' תפלה

אם ברכת התורה מעומד (סי' יט)
ש"ץ קבוע אם צריך להמתין שיאמר לו הממונה שירד לפני התיבה. (סי' כח)
איך להשנות הרגלים בשעת התפלה. (סי' כט)
לקבוע תמידין כסדרן תפלה באמצע שומע תפלה. (סי' ל)
בדין ש"ץ כשפוסע ג' פסיעות צריך שיעמוד כדי חילוק ד' אמות. (סי' לא)
כהן ש"ץ ובהורות התפלה אומר ברכת כהנים אם לענות אמן על ברכתו. (סי' לב)
אמר שים שלו' חילוף שלו' רב או להיפך. (סי' לג)

ש"ץ ששכח מלומר ברכת כהנים ועדיין לא גמר ברכת עמו בשלו' מה יעשה. (סי' לג אות ב)
ש"ץ אם ישב לתחנון או לא. (סי' לד)
נפילת אפים על הכפים אם איסור דבר. (סי' לה)
ביאור אמירת ואמרו אמן שבקדוש. (סי' לו)
איך פונים הפירות מימין לשמאל או להיפך. (סי' לח)
באיזה רגל יפסיק תחילה לצורך ג' פסיעות, בימין או בשמאל. (סי' לח אות ב)
חבורות חבורות המדברים בביהכ"נ אחר התפלה אם מחוייבים למחות בידם. (סי' לט)
מי שדרכו לומר תפלה בשומע תפלה ביום התענית יאמר ענוו תחילה ושוב תפלה שדרכו להתפלל יום יום. (סי' לו)
אשכנזים האומרים לדוד ה' אורי אחר מוסף אם בשבת יאמר מתחלה לדוד ה' אורי או שיר של כבוד. (סי' לז)
בר"ח אלול יאמר ברכי נפשי קודם לדוד ה' אורי. (סי' לז)
האומרים לדוד ה' אורי אחר שחרית יקדים שיר של יום קודם לדוד ה' אורי. (סי' לז)

הל' ביהכ"נ

מנורה שקבעו בביהכ"נ במקום אחד והשמן מטפף על בגדיהם אם שרי להחליפו למקום אחר. (סי' ד אות ה)

הל' נבי"ו

ברכת נט"י מעומד או לא (סי' יז)
אי קאפפי או טעע כשרים לנט"י. (סי' מ)
דין מים שנשחנו לנט"י. (שם אות ב)
דין מים שיר סולדת. (שם אות ג)
כלי מנייר לנט"י. (סי' מא-מג)
אם שרי להפסיק בשיחה אחר נט"י קודם הברכה. (סי' מד)
הפסיק אחר ברכת נט"י קודם ברכת המוציא. (סי' מד)

הל' ברכת הנהנין

כשאוכלים בשר עם פירות מבושלין אם הבשר פטור פירות המבושלין. (סי' מה וסי' סא אות מ)
כששותה שמן ומברך בפה"ע איזה ברכה מברך לאחריה. (סי' מח אות יז)
טפל לטפל ג"כ נפטר מברכה. (סי' מח אות יח וסי' נח)

מזונות מלא גבינה ומחופה הגבינה עם הבצק מכל צד מה ברכות כשהגבינה הרבה יותר מהעיסה.

(סי' סד)

מזונות מלא גבינה ומחופה הגבינה מכל צדדים וגלויים מלמעלה, מה מברך כשהגבינה הרבה יותר מהעיסה. (סי' סד)

פירות חדשים מברך עליהן שהחיינו גם אם נמצאים מהישנות כל השנה. (סי' סד)

בצלים קטנים מברך בפה"א ועל הישנות שא"א לאכלן בלא פת מחמת חריפותן אם אכל בלא פת מברך שהכל. (סי' סד)

על גזר חי ועל טאמעטא חי לעולם מברך בפה"א. (סי' סד)

צנון בין קטנים ובין גדולים מברך בפה"א. (סי' סד)

טעה ובירך על היין בפה"ע. (סי' סד)

ברכת שהחיינו על שנים חותמים (פאלשע ציין). (סי' סד)

ברכת שהחיינו על קנין ס"ת. (סי' סו אות ו)

קאר, עירקאנדישאנער, וואשמאשין, דרייער, דישה וואשער הקונה אם מברך שהחיינו. (סי' סז)

קאר, עירקאנדישאנער, וואשמאשין, דרייער, דישה וואשער הקונה ע"י דאן פנעמענט (משלם קצת והעיקר זאח"ו). (סי' סז)

שטריימל אם לברך שהחיינו. (סי' טט)

געפילטע פאפריקא איזה ברכה מברכין. (סי' טג)

על געפילטעקרויט איזה ברכה מברכין. (סי' טג)

האוכל בשר עם אורז אם הבשר פוטר האורז. (סי' טג)

בירך בטעות ברכה אחת מעין שלש חילוקי ברהמ"ז. (סי' טט)

שמע רעם או ראה ברך אחר ברכת הנהנין אם שרי לו להפסיק ולברך קודם שיטעום. (סי' פ)

הל' ברכה

ברכת המצות מעומד (סי' יז)

טייפרעקארדער, לשמיע ברכה או הלל וכיוצ"ב עם שם ומלכות. (סי' טה)

טייפרעקארדער למחות שם מתוכו (שם)

ברכת שהחיינו

זוג צעיר שר"ל אין בניהם הזכרים מתקיימים רק הנקבות אם נולד להם בת יברכו הטוב והמטיב ולא כן בוכר. (סי' סח)

יש לו בנים זכרים הרבה בעוה"ת ורוצה בבית לקיים מצות פיר"א אין בירך הטוב והמטיב בהולדת בת. (סי' סח אות ד)

פי' „עיקר“ פוטר הטפל. (סי' מט אות כ"כד)
טעע עם צוקקער בסוף הסעודה אם מברך. (סי' נ אות כב)

קאפפי עם צוקקער בסוף הסעודה אם מברך. (סי' נ אות כב)

רוטב עם לביבות (לאקקשן) אין מברך. (סי' נא אות כח)

רוטב עם לביבות (לאקקשן) וקטניות אין מברך. (סי' נא אות כח)

פת הבא בכיסנין עם קאפפי אין מברך. (סי' נא אות כח וסי' נה)

מזונות עם י"ש אין יברך. (סי' נא אות כח)

באנאנע עם סמעטענע אין יברך. (סי' נב אות כח)

רייזיקריספ בחלב אין יברך. (סי' נג)

קארן-פלעקס בחלב אין יברך. (סי' נג)

רייזיקעיק איזה ברכה מברך. (סי' נד אות כט)

האוכל לביבות עם גבינה אין יברך. (סי' נה)

אוכל פה"כ עם טעע או קאפפי מה מברך (נו)

איבערגעצויגענע פלייש או דגים מה ברכות. (סי' נא אות לה)

פאטעיטע-קנישעס מה ברכות. (סי' נא אות לה)

קליפת האיבערגעצויגענע-פלייש או פיש מה מברך. (סי' נא אות לו)

המלקק גלידה בגביע אם מברך על הגביע. (סי' נא אות לו)

האוכל הגביע אחר שלקק כל הגלידה מה מברך. (סי' נא אות לו)

פאשירט-פלייש ברכות. (סי' סב)

געפילט-פיש ברכות. (סי' סב)

עיקר פוטר טפל בין באוכלן ביחד בין באוכל זאח"ו. (סי' סב אות טט)

האוכל בשר עם אוגערקעס או שאר ירקות חמוצין אין יברך. (סי' סב אות לו וסי' סד אות מב)

האוכל בשר עם קאמפאט היינו פירות המבושלין. (סי' סג אות מ)

וויט-דושעירם חי מה מברכין. (סי' נה)

וויט-דושעירם קלי מה מברכין. (סי' נה)

וויט-דושירם מטוגן בדבש או סוכר מה מברכין. (סי' נה)

טשאלענט עם שעורים מה מברך. (סי' נו)

בשר המונה בטשאלענט אם מברך. (סי' נו)

השוהה קאפפי או טעע אחר הסעודה אם מברך (סי' נד)

שקדים, אגוזים, או צמוקים מחופים עם טשאקאלאר מה מברך. (סי' נד)

שקדים, אגוזים, או צמוקים מחופים עם סוכר מה מברך. (סי' נד)

בורית לה (פלוסטיגע זייף) לרחוץ בו בשבת. (סי' פו)
בשבתות מר"ח אלול מה אומרים תחילה אחר מוסף
 לדרה' אורי ואח"כ שיר הכבוד או להיפך.
 (סי' פט)

מחלל שבת אין לצרפו למנין עשרה. (סי' צ)
מחלל שבת אין לקרותו לס"ת אפילו ביום יאהר"צ.
 (שם אות א וסי' צא אות ג)
אין לענות אמנן אם אומר קריש או עולה לס"ת
 ומבדק. (שם אות א וסי' צא שם)
יינו יין נסך. (שם)
מי שחנותו פתוח דינו ככל חומר מחלל שבת
 בפרהסיא. (שם)

ואם נחמיר עליהם כל הדינים הנ"ל יתפקדו טפי
 הקולר תלך בצוארים ואנחנו נפשינו הצלנו. (שם)
נואף אסור לקרותו בתורה. (סי' צא אות ב)
כהן מחלל שבת אסור להניחו לעלות לנש"כ. (סי' צב
 אות ד)

מוהל מחלל שבת חלילה להניחו למול וימחינו אפילו
 לאחר ח' על מוהל כשר. (סי' צב אות ו וסי' צג
 אות ח, יא)

בסיום כתיבת ס"ת מאד צריך להיות נזהר שלא יהי'
 מחלל שבת מאחד הממלאים האות בסוף
 הס"ת כי בלא"ה הס"ת פסולה. (סי' צב אות ו וסי' צג
 אות ח)

בשביל מחלל שבת אסור ביו"ט לבשל ובקדרה אחת
 המיקל אין מזניח אחד. (סי' צב אות ז)
מי הוא בגדר מחלל שבת. (סי' צג אות ח)

כהן מחלל שבת אם עלה לדוכן בלא כהנים אחרים
 אין עונים אחריו, וגם עם כהנים אחרים לא
 יעלה, ואם עולה בע"כ מוחץ בידו ועכ"ז עולה
 אין לנו לעשות יותר. (סי' צג אות ח)
בישול מחלל שבת כבישול עכו"ם וכן פתו. (סי' צג
 אות יב)

להשכיר דירה למחלל שבת אי שרי בבית פשוט. (סי'
 צה אות יג)

להשכיר דירה למחלל שבת שבו עולה ויורד (ליפט)
 שברור שההחלל שבת ישתמש בו בשבת
 קודש. (סי' צה אות יג)

להשכיר דירה למחלל שבת במקום שיש כלי כביסה
 בידרה שבדאי יכבס בשבת. (סי' צה אות
 יג)

בדירה שיש בו מים חמים המתחממים ע"י
 אוילבערנער של הבעה"ב והוא ישתמש במים
 חמים בשבת. (סי' צה אות יג)

כהן מחלל שבת ועשה תשובה דינו לענין נש"כ. (סי'
 צה אות ד)

נולד להם זכר כשאין הוכרים מחקיימים אם יברך
 הטוב והמטיב. (סי' סת ד"ה אבל)

הל' שבת ועירובין

כוס מנייר לקידוש. (סי' מב אות ב)
קידוש בביהכ"נ בסוכות. (סי' קסד אות ד)
אם אי אפשר לה להדליק מנין הנרות שדרכה להדליק
 איך תעשה. (סי' ע)
בברכת כפה"ג דקידוש צריך לכון לברך על יין של
 שבת או יו"ט. (סי' עב)

שטריימל להכניס בקופסא שלו בשבת. (סי' עג)
סלסול הפאות בשבת. (סי' עד)

להוציא בברכת מוציא לחם הבני בית שלא יברכו הן
 כי בלא"ה אין יוצאין לחם משנה. (סי' עה)

כן היה מנהגו של קמח"ז מרן הח"ס זכ"ע. (סי' עה)
דין שליחות לבצוע לחם משנה. (סי' עה אות ב)

בדין בציעה על הג' לחמים. (סי' עז אות ד)
בקידוש השומעין לא יברכו כפה"ג ויצאו בברכת
 המקדש. (סי' עז אות ו)

עיקר דין בציעת הלחם משנה. (סי' עז)
אבל אם אומר שלר עליכם בליל שבת. (סי' עזח)

בבית אבל אל יאמר בתפלת ערבית פרק במה
 מדליקין. (סי' עזח)

בבית אבל אל יאמרו בתפלת ערבית מגן אבות. (סי'
 עזח)

רופא שומר הדת והמצות לחלל שבת ויו"ט בעבור
 נכרי. (סי' קסד אות ב)

ע"י סיבה לא העביר על הפרשה שמו"ת עד שבת
 הבא האם יקדים הפ' של שבת הקדשם או של
 עתה. (סי' עט)

נתבטל קריה"ת בשבת בציבור אין יעשו בשבת הבא,
 כמה וכמה חילוקי דינים בזה. (סי' עט)

בירך ברכת היין בהבדלה ושמע ברכת היין האם יענה
 אמנן. (סי' פ)

בירך ברכת היין דקידוש ושמע ברכת היין מאחר
 האם יענה אמנן. (סי' פ)

במוצאי שבת טעה ונטל ידיו ובירך ושוב נזכר שלא
 הבדיל מה יעשה. (סי' פא אות ד)

אין לו יין ולא לחם משנה אי יכול לקדש על פרוסתו.
 (סי' פב)

אי שרי להכות באצבע לחינוק בוכה שישתוק. (סי'
 פג)

אי שרי להנעיל לילדים קטנים מנעלים שעליהן
 ארוגים זגין המצלצלים. (סי' פד)

נעפפקין או טיששו שרי להניח תחת נר המטפסין.
 (סי' פה)

כלה וחמותה בת ואמה אסורין להדליק בער"ש ובעירוי"ט על שלחן אחד במקום שאור העלעקטרי מאיר. (סי' קיב)

כבוד שבת ושל"י בית הם דברים אחרים שלא יתפרדו. (סי' קיג אות ד)

אקרקפתא דאינש מונח שיה"י נר רלוק בבית ביום השבת. (סי' קיג אות ד וסי' קיז אות טר"ו)

בחורים ד' ה' הדדים בחור אחד איך ידליקו ויברכו. (סי' קיג אות ד)

ביוה"כ יותר טוב שכלה וחמותה ובת ואמה לא ידליקו על שלחן אחד אפילו במקום שאין עלעקטרי דולק. (סי' קטו אות יב)

יותר טוב שאשה לא תדליק נר יוה"כ במקום שהעלעקטרי דולק, או תכבה העלעקטרי ותדליק לשם יוה"כ ואח"כ תדליק הנרות ותברך. (סי' קטו אות יב)

דין שיחוף בנר שבת וחנוכה ביאורו. (סי' קטו אות יד) **גם** אשה המשתתפת בנר חבירתה יוצאה יד"ח. (סי' קטו אות טו)

אם הבעל יכול לברך על נר שבת בחדר שלומד או ישן כשאשתו מברכת על השלחן שעליו אוכלין. (סי' קטו אות טו)

יו"ט שחל בשבת ובשעת ברכה לא הוכירה אלא של שבת מה תעשה. (סי' קכ אות כב)

היא בא"י והוא בחו"ל עליו החיוב להדליק ואיננו נפטר בהדלקת אשתו שבא"י שהדליקה שש שעות ויותר קודם זמן שבת בחו"ל. (סי' קכ אות כד) **בן** חו"ל בא"י ואשתו בחו"ל איננו יוצא יד"ח בהדלקת נר אשתו שבחו"ל שמדלקת שש שעות ויותר אחר זמן שבת שבא"י. (סי' קכ אות כד) **שטאכעלדראנט** אם כשר לצרות הפתח (סי' קד)

הל' פסח

איך יתנהג בברכת מוציא וברכת מצה לבילי פסח. (סי' עה)

נולד לו בכור בתוך ז' לפסח ובער"פ לא יהי' נימול אם אבי הכבוד צריך שיחננה. (סי' קיא)

כלי אשפה המונח בר"ה וחמץ בחוכו מה יעשה בערב פסח, כי לא יריקו הכלי אשפה רק אחר חצות. (סי' קיב)

אם כשר הדבר שישפכו בעניין על החמץ עצמו בער"פ כדי לשרפו. (סי' קכב אות כו)

כלי אשפה שבחצר ויש חשש שבו נמצא חמץ ולא יריקו אותו עד אחר חצות, מה יעשה האם מהני לשפך בחוכו בעניין. (סי' קכב אות כז)

כהן עז"ז ושכר אסור לנש"כ. (סי' צה אות טו) **כהן** מומר ומחלל שבת לענין פדיון הבן. (סי' צה אות טז)

פדה בנו אצל כהן מחלל שבת בטעות מה יעשה. (סי' צה אות טז)

מחלל שבת שמל אם מחוייבים להטיף דם אחריו. (סי' צה אות יז)

מוהל מחלל שבת מל בן בכור והאב איננו רוצה להטיף דם ממנו אם כהן יודקק לו לפדות בכורו טרם שהטיף ממנו דם. (סי' צו)

אונאה במחלל שבת. (סי' צו אות יח)

אלמנה מחלל שבת אי כשרה לכהן. (סי' צו אות יט) **להלוות** מעות למחלל שבת שעושה עסק ביום השבת בסתירתו שקנה בעד כסף ההלוואה. (סי' צו אות כ)

טראק, טרעילער, טעקסי להשאל או להשכיר למחלל שבת. (סי' צו אות כא)

להשכיר חנות למחלל שבת. (סי' צו אות כב) **לעשות** שותפות במסחר עם מחלל שבת. (סי' צו אות כב)

שרכן להציע שידוך לאיש שומר שבת בת שאיננה שומרת שבת וכן להיפך. (סי' צו אות כג)

מומר מחלל שבת אם אוסר על ישראל יחידי הור עמו בחצר אחד. (סי' צו אות כד)

פתח השיך לישראל ולמחלל שבת אי חייב במוזה. (סי' צו אות כה)

לחלל שבת בעבור מחלל שבת שהוא בסכנה. (סי' צו אות כו)

אבירה מחלל שבת. (סי' צח אות כז) **מחלל** שבת דינו כגוי לחומרא ולא לקולא. (סי' צח אות כח)

להשיג גבול מחלל שבת. (סי' צח אות כט) **ליתן** חמיכה לחולה מחלל שבת. (סי' צט אות ו)

איך שרי לקבל רביית מהבאנץ שמשלם על כל יום יום בפנ"ע. (סי' ק)

רופא שומר הרת והמצות לקבל שכר בעבור ביקורו אצל חולה בשבת (סי' קב)

אם מהני לצאת מחשש שכר שבת כמה שהרופא יתן להחולה סמי תרופה ויהי' שכרו בהבלעה. (סי' קב ד"ה בקיצור)

שכר שבת במקום מצוה. (סי' קב ד"ה ועיין) **שכר** שומר תינוקות (בייביסיטער) איך ליתן בשבת. (סי' קב)

המדליק נר אחד מברך להדליק נר ובמדליק ב' נרות אם לברך „נרות" או אם טעה וביקר „נרות". (סי' ק"ח אות ה)

הל' יו"ט

שכחה להדליק נר יו"ט אם צריכה להוסיף נר כמו שהדין כששכחה בשבת. (סי' קא)
להשתמש במים חמים מהסיניק ביו"ט. (סי' קד)
אם שרי להדליק הסיגארעט מהנר או יותר טוב להדליק הסיגארעט משוועבעלע ביו"ט. (סי' קה)
אם שרי לנפת בגחלת של סיגארעט ביו"ט כדי להדליק בו סיגארעט אחר או שוועבעלע. (סי' קו)
לעשות עירובי תבשילין וע"ז ביחד. (סי' קז)
לעשות ע"ת ועירובי תחומין ביחד. (סי' קז)
ואם עושה אותן ביחד מה יבדק. (סי' קז)
מפריש תרומה ומעשר ביחד מה מברך. (סי' קז אות ב, ד)

כרך מצה ומרור בזמן בהמ"ק האם הי' מברך ביחד. (סי' קז אות ג)

לעשות ע"ת ותשופי מבואות ביחד. (סי' קח אות ו)
טילטול המת ביו"ט. (סי' קט)
אימתי מוכין הער"ת לאחרים קודם ברכה או לאחר ברכה. (סי' קי)

הל' ט"ב

בשר לחלוש עד ו' באב. (סי' פח בסופו)

הל' ר"ה ויוה"כ

ליל טבילה חל בליל ר"ה ולא יהי' לו מקוה לטבול והוא ש"ץ מה יעשה. (סי' קכג)
טבילת עורא ביו"כ. (סי' קכה)
אם יתענה בצום גדלי' לא יהי' יכול להתענות ביוה"כ מה יעשה. (סי' קכה)

הל' סוכה

דופני סוכה שוכה לצד זה לא יחליפו לצד אחר. (סי' ד אות ב)

קיבל במתנה ע"מ להחזיר ד' מינים ביום א' אם יש הקפדה שביום ב' יטול דוקא אותן ד' מינים. (סי' קכו)

אכל ביום א' דסוכה בסוכה של חבירו ובליל ב' אכל בביתו ביום ב' יחדר לאכול דוקא באותה סוכה שאכל ביום א'. (סי' קכו אות ה)

להסיר הבענר עיר מהאצבע בעת נטילת לולב. (סי' קכז)

לעשות סוכה ע"י קציצת אילן מאכל. (סי' קלב אות ה)

הל' לולב ואתרוג

מי שיש לו אתרוג ובעיר אחת אין אתרוג כלל. יתן להם והוא יברך על של אחר במתנה עמ"ל. (סי' ה אות ג)

הל' חנוכה

איטר יד איך יסדר נרות חנוכה מימין לשמאל. (סי' קכח)

הל' או"ה

רגים שאין נראה עליהם קשקשת כי אם ע"י זכוכית מגדל (מיקראסקאפ) אם אפשר להחזיק. (סי' טז)

באצילין הנראין ע"י מיקראסקאפ. (סי' טז)
תולעים הנראין ע"י מיקראסקאפ. (סי' טז)
פגימת סכין שאיננו נרגש ונראה ע"י מיקראסקאפ. (סי' טז)

ער הבריקה איננו נראה מאומה וע"י מיקראסקאפ נראה. (סי' טז)

משחה החלות לשבת עם מי ביצים ואחר האפיה מצאה בשולי הכוס שבהמי ביצים היו מונחים דם, איך יתנהגו. (סי' קכט)

ביצי אפרוחים המהווים ע"י חימום אם דינם כביצה דספגא מארעא. (שם)

אכל במסעדה ונודע שמכרו שם דברים אסורים אם מחוייב לעשות תשובה או היו אונס ופטור. (סי' קל)

השגחת חברה א. יו. (שם)
הנוהג איסור בדבר וחבירו נוהג היתר אם שרי להנוהג איסור בדבר ליתן להנוהג היתר בדבר. (סי' קלא אות י, יא)

בעיר אחת נוהגין היתר ובעיר אחרת אוסרין מה יעשו בנ"א הבאים מהתם להכא ולהיפך. (סי' קלה אות יב)

הל' קציצת אילנות

לקצוץ מאילן מאכל הענפים שיתנו פירותיהן. (סי' קלג)

לקצוץ אילן מאכל לצידק סוכה. (סי' קלד אות ה)
אילן המאפיל הבית אי שרי לקצוצו. (סי' קלה אות י, יב)

אילן הגורם ריבוי זבובים ובנ"א מצטערין אי שרי לקצוצו. (סי' קלה אות יג)

כר וכסחות של אשתו נרה אם שרי לו ליקח. (סי' קלט)

האם שרי לו לישב על מטת אשתו בבית החולים אם היא שוכבת במטה או עכ"פ כשארנינה שוכבת שם (סי' קמ)

אם שרי לו לקפל ולהציע הכיסוי המטה בעת נדוטה. (סי' קמא)

אשתו נדה לקחה לפי שעה המעיל שלו אם שרי לו ללבשו. (סי' קמב)

סאפא שישן עליו ביום הוא או היא אי שרי לישון עליו זאח"ו. (סי' קמג)

כסא גדול שדרך לישן בו ביום אי שרי לו לישן אחר שישינה שם אשתו נדה. (סי' קמר)

אם שרי לו לנוגע בכסוי עלין שלה בשעה שהיא מכוסה בו. (סי' קמה)

האם שרי לו לומר לה בימי נדוטה רברים המרמזים לרברים של חיבה בימי טהרתה. (סי' קמו)

לא זכתה עדיין לז"ק והרופאים החליטו שצריכה להתחיל ז' נקיים אחר ר' ימים איך לעשות. (סי' קמו)

אשה שראתה ב' פעמים ממעין סתום ובפעם ג' ראתה באותו יום כתם אם נקבע וסתה או לא. (סי' קמח)

אשה שאינה רוצה לילך למקוה כי אם ביום ואם לא יתירו לה אז חיו כך בטומאת נדה. (סי' קס אות ה' וסי' קסג אות יב)

הל' מילה

דין מי שאינו מניח למול בנו בכל פרטי' ודיקדוקי'. (סי' צ וסי' צג אות ח)

אסור לצרפו למנין עשרה. (שם)

אסור לקרותו לס"ת וכל כיוצא"ב. (שם)

מי שאינו נימול אסור לקרותו לס"ת. (סי' צג אות ח)

מחלל שבת לא ימול וימחינו גם עד אחר ח' עד שיוזמן מוהל כשר. (סי' צג אות ח)

אינו נימול או לא הניח למול בנו כשמת אין מסריץ ערלתו בשעת הקבורה. (סי' צג אות ט, יא)

ב' חינוקות למול א' בזמנו וא' שלא בזמנו את מי להקרים. (סי' קג)

את מי שהביאו תחילה ימולו תחילה. (סי' קג)

ב' חינוקות של זמנו לפנינו ימולו הגולד תחילה. (סי' קג)

הל' ס"ת ומזוזה

מזוזה שוכה להנחן על פתח שהיב מה"ת לא יחליפו לפתח אחר שפטר מדאורייתא. (סי' ד אות ב)

לקצוץ אילן מאכל כדי לבנות בית במקומו. (סי' קלה אות יג)

אילן שפירותיו מחולעים ובנ"א נכשלים בהן אי שרי לקצצו. (סי' קלו אות יד)

אילן שענפיו מתפשטין ע"ג הסוכה אם שרי לקצצן. (סי' קלו אות טז)

להשחית דבר ע"י נכרי. (סי' קלו אות יז)

הל' פאות הראש

אם יש מצוה בפאות ארוכות ביותר. (סי' קלח)

הל' צרקה

למי מחויבים ליתן כתב מליצה לצורך צרקה. (סי' קמט)

הל' נדה

אשה עם עין זכוכית להסירו קודם טבילה. (סי' כ אות יב)

ברעיסעם על השינים לענין טבילה נדה. (שם ושם)

הסרת שינים תוחבים לטבילה אשה נדה. (שם ושם)

הנכשל ב' פעמים בפניו שכולך נדוה. (סי' כר אות ב)

ראתה בשעת חשימש ולא בדקה עצמה כשרה' לה לברוק. (שם אות ג)

אשה שפעמים וסתה ממחרת לבא ולא בדקה ונכשלה. (שם אות ד)

על הראה צריכין כפרה כעל ביאה גמורה. (שם אות ה)

נכשל בחור"ב באשתו נדה. (שם אות ו)

עון פלילי חור"ב דחתך וכלה. (שם ושם)

אשתו נדה יכולה להניח לבעלה תפילין כשא"א לו להניח. (שם ושם)

נזכר באמצע חשימש שהי' לו לפרוש ממנה, מה יעשה. (סי' כה אות ז)

נזכר באמצע חשימש שהי' לו לפרוש מכה וסת דאו"ז. (שם ושם)

אם כבה"ג כשפירש יצא ממנו זלב"ט. (שם ושם)

מרגיש בעצמו שיצא זלב"ט כשפרוש ממנה. (שם ושם)

אשה אם מצוה להשחית זרעה. (סי' כו אות ט)

אשה מצוה מלהשחית זרע בעלה. (שם ושם)

הבעל רוצה שאשתו תלך למקוה אחר ז' נקיים בלא המתנה ה' ימים ואם לאו ידורו כך. (סי' קס אות ה)

עץ חיים של ס"ת אם שרי להחליף מימין לשמאל ומשמאל לימין. (סי' ד אות ג)

הל' ביקור חולים והל' אבל

מצות ביקור חולים גם אצל איש רשע. (סי' קנא)
ב' חולים רוצים להתחדות לפני מיתחם אחד צדיק ואחד רשע למי ילך הרב תחילה. (שם)
אבל אם יזמר שלו עליכם בליל שבת. (סי' עח)
בבית אבל אל יאמרו מגן אבות. (שם)
בבית אבל אל יאמרו במה מדליקין. (שם)
במה שאבל בתוך שנה ראשונה הולך חוץ לביהמ"ד בשעת מזכיר. (סי' קנב)
בשנת העיבור אמירת קריש י"א או י"ב חדשים. (סי' קנג)

באיזה יום אחרי י"א חדשים יש לפסוק. (שם)
אם אביו ציוה לומר קריש י"ב חדשים בשנה פשוטה או י"ג בשנה מעוברת מה יעשה. (שם)
נקבר הגוף בלא ראש ונהגו אבלות ושוב נקבר הראש אם צריך להתאבל עוד הפעם. (סי' קנד)
שינוי מקום בביהכ"נ ממקום למקום איך לשנות. (סי' קנה)

הל' אישות

אשת איש שוינתה הודית אם מדיעין לבעלה כנגד רצונה. (סי' כד אות א)
על הערעה צריכין כפרה כעל ביאה גמורה. (שם אות ה)

נגיעה וקירוב בעריות. (שם אות ו)
אשה אם מצווה מלהשחית זרעה. (סי' כו אות ט)
אשה אם מצווה מלהשחית זרע בעלה. (שם ושם)
דין השחתת אברי הבעל או האשה. (שם ושם)
שתיית כוס עיקרין שלא יהי בטול מח"ת. (שם ושם)
שתיית כוס עיקרין לבטל תאוות. (שם ושם)
לשתות כוס עיקרין משום צער לידה. (שם ושם)
לשתות כוס עיקרין שלא חלד זרע ביש. (שם ושם)
כהן שלקח חלוצה אם סוגרין המקוה בפניה או לא. (סי' קנט)

כהן נשא חלוצה וסכנת נפשות לגרשה מה יעשה. (סי' קס אות ה)
הירא שלא יכשל בא"א אי שרי לו להוציא ז"ל. (סי' קסג אות יב)

האם שרי לרופא לעשות מלאכת הררמה (איינשלעפערן) כדי שרופא אחד יעשה הפלת העובר. (סי' קסד)

הל' קידושין

כוס תחת החופה לא יהי פגום. (סי' קנו)
קדושי אשה בפחות משו"פ. (סי' קנח)
איך יתנהגו הורי הכלה והודי החתן וכלה מאריך הגר להכניסן תחת החופה. (סי' קסה)
איך יתנהגו כשצד אחד מיוצאי הגר והצד השני מיוצאי ליטא ומנהגיהם שונות בענין הכנסת חתן וכלה תחת החופה. (סי' קסה)
החתן מיוצאי הגר והכלה מיוצאי ליטא והכלה בשום אופן לא רוצה שהחתן ילבש קיטל איך יתנהג המסדר קידושין אם הוא מיוצאי הגר. (סי' קסו)
החתן מיוצאי ליטא והכלה מאריך הגר ואין החתן רוצה ללבוש קיטל איך יעשה המס"ק. (סי' קסו)
ד"ה הוספתי
אם יש צד אופן היחד לסדר חו"ק בביהכ"נ. (סי' קסז)

הל' עדות

בדין פסול עדות מחמת עבירה אם צריך שיהי מחתילתם עד סוף. (סי' קסח)
אם מהני תשובה בגזל טרם שהחזיר הגזילה. (סי' קסט אות ז)
מה שב"ד לוקין והורגין גם אם הבע"ד עשה תשובה הוא גז"כ. (סי' קסט אות ח)
האם שרי למימר על איש ידוע לשקרן, כל היוצא מפיו שקר". (סי' קע)
תוכחה מגולה גז' הבודרים-אומנים (בעדופט-בודרים). (סי' קע)

הל' תובע ונתבע

התובע ידוע בהנתבע שישבע בשקר אם שרי לו להניחו לישבע. (סי' קסב אות י')

הל' לחם הפנים

ביאור רחב רב ועצום בדין לחם הפנים. (סי' קעא)
פסול לינה בלחם הפנים. (סי' קעא)
זמן אכילת לחם הפנים. (סי' קעא)
סידר הלחח"פ והבויכין באחד בשבת. (סי' קעא אות ה)
סידר הלחח"פ והבויכין בשבת והניחן עד שבת הבא. (סי' קעא אות ו וסי' קעב)
נשאר על השלחן שנה תמימה מה דינן. (סי' קעב אות ז)

אם ה' יהו' שהוסיפו על החמשה היו נו"ג בדבר אם לעבר השנה או רק הוסיפו שיהיו ו' בעת אמירת עיבור השנה. (סי' קעז אות ד"י)

דבר נפלא בביאור בהבנת דברי רש"י סנהדרין בסוגי' דעיבור השנה. (סי' קעז אות ה')

ביאור עצום ורב אם ה' ה' ה' ה' היו נו"ג בדבר ובידור בכל שיטות רבותינו הראשונים. (סי' קעז וס"י קעה)

ביאור שיטת הרמ"ה הנפלאה מאוד באופן מאוד נעלה. (סי' קעט אות י')

בישוב שיטת הרמב"ם בהלכה זו מקושי' התיו"ט פ"א דסנהדרין מ"ב. (סי' קע"ט אות יא"יב)

ביאור רחב בדברי הש"ס ופרש"י ותוס' סנהדרין י' ב. (סי' קפ)

ביאור שיטת הרמ"ה בסנהדרין כ"ו א'. (סי' קפא)

החילוק בין „שנאמר“ ובין „משום שנאמר“. (סי' קעה)

ביאור דברי התוס' מנחות ל"ח ב' ד"ה ורבי. (סי' קעז)

הל' מליקת חטאת העוף ועולת העוף

ביאור רב ורחב בדיני מליקת חטאת העוף ועולת העוף. (סי' קעג)

חילוק בין מליקת חטאת העוף ועולת העוף. (סי' קעג)

למה לכתחילה מליקת חטאת העוף למעלה. (סי' קעג אות א')

מליקת עולת העוף למעלה מעכב. (סי' קעג אות א')

הל' עיבור השנה

ביאור עצום ונפלא בכל פרטי' דיקדוקי' של הלכות „עיבור השנה“. סנהדרין י"א א' וב'. (סי' קעז)

אין מושיבין מלך וכה"ג בעיבור השנה. (סי' קעז אות א')

אם ב"ד של ז' של מעברי שנה ה' חברי סנהדרין. (סי' קעז אות א')

עיבור השנה מתחילין מן הצד. (סי' קעז אות ג')

ביאורים כלשונות הש"ס

אם על כל דברי סופרים אם עובר עליהם חייב מכות מדרות או נדוי — סי' יט אות יא

מכות מדרות חמור מנדוי או להיפך — סי' יט אות ז

מסייע במומר — סי' קנט

לשון יהא בנדוי שבש"ס הפי' שהוא בנדוי או שצריך לנדוהו ועד שב"ד לא נדוהו אינו בנדוי — סי' יט אות ה"ז

ביאור דחב בדין המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי — סי' יט אות ה"ז

הפרשת תרומה ומעשר כשאינו רוצה לאכול מהטבל — סי' יז אות א

ביטל כלי מהיכנו ביאורו — סי' פה

ביאור לאו דכל תשחיתו — סי' קלג

ביאור ברכת המצות מעומר — סי' יז

הגו"ש לכם לכם דברכת המצות מעומד לא נזכר בש"ס — סי' י"ג אות ה

בירור גדול בדין ברכת שהחיינו — סי' סו

ישוב לקושי' תשו' הרשב"א איך לברך שהחיינו במצות מילה — סי' סו אות ב

עיבור השנה ביאור רחב בכל פרטי' דיקדוקי' — סי' קעז"קפא

עיקר פוסט הטפל מברכה — סי' מה

לפני עור במומר — סי' קנט

ביאורים בסוגיות הש"ס ומפרשים

ביאור הלעטטהו לרשע וימות בב"ק ס"ט א' — סי' קנט
 אות ג
 ביאור בדברי הש"ס ב"ק צ"א א' וב' במעולה בדמים
 — סי' קיג
 ביאור סוגי' דב"ב כ"ו א' — סי' קלד אות ד"ה וסי'
 קלה אות י"א
 ישוב לקושי' התוס' ב"ב כ"ו א' ד"ה אנא — סי' קלג
 אות ד
 ביאור נפלא מאד בדברי התוס' מכות ו' ב' ד"ה בדיני
 נפשות — סי' קסט אות ה
 ביאור סוגי' סנהדרין י' ב' י"א א' וב' בסוגי' דעיבור
 השנה — סי' קעז קפא
 ביאור שיטת הרמ"ה בסנהדרין כ"ו א' — סי' קפא
 ביאור סוגי' סנהדרין ס' ע"א הזכרת ה' ע"י עכו"ם —
 סי' סה
 ביאור מקור לדברי התוס' זבחים ס"ה ב' ד"ה הבדיל
 שבעל הציונים שכתו מלצין — סי' קעג אות ב
 ביאור עמק ואמיתי בדברי התוס' מנחות ג' א' ד"ה
 חטאת העוף — סי' קעג
 ביאור דברי התוס' מנחות ל"ח ב' ר"ה לרבי — סי'
 קעו
 ביאור דרב בשיטת סוגי' דמנחות ל"ו ב', סח בין תפלה
 לתפלה — סי' י
 ביאור דברי תוס' מנחות צ"א ב' ד"ה אימא — סי' יז
 אות א
 ביאור לשון רש"י מנחות צ"ג ב' ד"ה לימד — סי' יז
 אות א
 פי' נחמד בדברי התוס' בכורות מ"ט א' ד"ה לאחר —
 סי' סו אות ג
 ביאור שיטת רש"י חולין ק"ה ב' בדין מים שיר סולדת
 לגטיי — סי' מ אות ג
 ביאור דברי הש"ס ערכין י"א ב' מידי דההא אש"צ
 דממליך — סי' כח אות ב"ג
 ביאור הסוגי' כריתות י"ז ב' — סי' קלא אות ח
 ביאור רב ועצום בדברי רב נדה י"ג ב' המקשה עצמו
 לדעת יהא בנידוי — סי' יט אות ה"א
 ביאור דברי הירושלמי ברכות פ"א הל"א — סי' כט
 אות א
 ביאור דברי הירושלמי פ"ו דברכות הל"ב — סי' סד
 אות ב"ג
 ביאור דברי הירושלמי פ"ב דשבת הל"ג — סי' ד אות
 ב
 ביאור דברי הירושלמי פסחים פ"ב סה"ג — סי' קנח
 אות ה
 הבנת הירושלמי יומא פ"א הל"א — סי' קסד אות ד

ביאור בש"ס ברכות יו"ד ב' המתפלל צריך שיכוין
 רגליו — סי' כט
 ביאור דברי הש"ס ברכות ל"ד א' העובר לפני החובה
 צריך לסבב — סי' כח
 ביאור רב ועצום בסוגי' דברכות ל"ה ב' שמן זית
 מברכין עליו בפה"ע — סי' מד אות א"י
 ביאור סוגי' דברכות ל"ו ב' דחביץ קרירה — סי' מט
 אות יט
 ביאור גמרא ברכות ל"ט ב' חייב אדם לבצוע על ב'
 ככרות — סי' עז אות ד"ה
 ביאור בש"ס ברכות מ"ב א' שלש תכיפות הן — סי'
 מד
 ביאור ארוך ורב בסוגי' דברכות מ"ד א' עיקר פוטר
 הטפל — סי' נו אות' ל"ט
 פליאה בשיטת ריב"ב ועל הרי"ף דפוס וילנא ברכות
 כ"ו א' — סי' מט אות יט
 ביאור נפלא בגמרא שבת כ"ה ב' ובדברי התוס' שם —
 סי' קיח אות כ"כא כג"כ
 ביאור סוגי' דשבת קנ"ד מבטל כלי מהיכנו — סי' פה
 ביאור בגמרא עירובין ד' ב' רובו ומקפיד חוצץ — סי'
 יח אות א
 ביאור דברי הש"ס עירובין ס"ג כל הנותן מתנותיו לעני
 אחד — סי' ע
 ביאור דברי התוס' עירובין צ"ה ב' ד"ה מקום — סי' ו
 הבנה עמוקה בדברי התוס' פסחים פ"ו ב' ר"ה אין
 מסרבין — סי' כח אות ה
 ישוב לדברי הבעה"מ סוף מס' פסחים בדין ברכת
 שהחיינו על ספה"ע — סי' סו אות ד
 ביאור דברי המאירי סוכה מ"ו א' ד"ה כן — סי' סז
 אות ז
 ביאור הסוגי' דסוכה מ"ו א' לארכו ולרחבו — סי' קכו
 בתורי' יומא ג' ב' הציון מנחות מ"ט איננו אמת — סי'
 קעג אות ב
 ביאור דברי הש"ס יומא נ"ג ב' יפסע ג' פסיעות ויעמוד
 שם — סי' לא אות ג
 ביאור דברי הערוך יומא ע"ו ב' — סי' א
 ביאור בדברי הש"ס יומא פ"ו ב' בעבירות שהתורה
 עליהן יוה"כ זה ושנה בהם וכו' — סי' לא אות ג
 ביאור סוגי' חגיגה ט"ז ילך למקום שאין מכירין — סי'
 קסג אות יא
 ישוב לשיטת רש"י בסוגי' (קידושין ג' א') דפחות
 משו"פ מקדשי' התוס' — סי' קנח
 ביאור דרב בסוגי' דפחות משו"פ לקידושין קידושין ג'
 א' — סי' קנח
 ביאור עמק בדברי הש"ס קידושין י"ג א' — סי' קנח

כל מתנותיו לעני אחד שבעירובין סג — סי' ע
 אות ג
 ישוב לדעת הרמב"ם בספהמ"צ ל"ח ז — סי' קלג
 אות א"ב
 ישוב לדברי המחבר סי' ק"ס ס"א מקושי' המג"א
 והגר"א — סי' מ
 ביאור רב בדברי הטור או"ח סי' ר"ב — סי' מד אות
 ד"ט
 פירוש נחמד לדברי הב"י סי' ר"ב ולהסיר ממנו תלוות
 הדרכ"מ — סי' מד אות ר"ט
 ישוב לקושי' המג"א סי' ר"ב סק"ת — סי' מח אות
 טווס"י נת אות לג
 ישוב לקושי' א"ר סי' ר"ב סק"ט — סי' מח אות טו
 ישוב לקושי' הט"ז סי' רי"ב סק"ו — סי' נח אות לב
 ביאור דברי הט"ז יו"ד סי' א' סקי"ז התמוהים — סי'
 יז אות א

ביאור דברי הירושלמי מכות פ"ב הל"א — סי' קלז
 אות יח
 ביאור לדברי הרמב"ם פ"ג מהל' ברכות הל"הו —
 סי' נח אות לד
 ביאור דברי הרמב"ם פ"ג מהל' ברכות הל"ו — סי' נא
 אות כה
 ביאור שיטת הרמב"ם פ"ב מהל' ע"ז הל"י — סי' סה
 אות ב
 ביאור רתב ועמוק בדברי הרמב"ם פכ"א מהל' א"ב
 הלי"ת — סי' יט אות ה"י
 דעת הרמב"ם בפ"ב דהל' מקוואות — סי' יח אות א"ב
 ביאור שיטת הרמב"ם פ"ו מהל' מעשה"ק הל"כ —
 סי' קעג אות ג
 ישוב לדברי הרמב"ם התמוהים פ"ט דבכורות הל"ז
 — סי' ע אות ג
 ישוב לדברי הרמב"ם למה לא הביא דין שלא יתן אדם

לסימן קל.

דס"ל דמה"ת אסור). כמו כן ר' חייא שחפרן חפלין
בכיתנה וכל ששבר כוונתו עד שלא נפסק דאין הלכה
כר' חייא שכר מלוה בידו, משא"כ בזמניו אי"א לומר
כן וכ"ש כממלא עשות ודברי הרב פעלים נפלאים
ולע"ג לפע"ד.

ומה שהביא הרב פעלים מגמרי סוכה (ג' ח')
ממה שאמרו זקני הלל לר"י החורני אם כך
היית נורא לא קיימת מלוה סוכה מיימך ומשמע
מתוס' סוכה (שס) דאפילו מה"ט לא קיים [ועיין
ברכות י"א ובתוד"ה ושם בפסקי חוס' אות כ"ו
שמפרש כן] נגד דברי שבלי לקט, הרי משמע
דאעפ"י שכונתו ה' לשמה לקיים מלוה ה' אפ"ה
אמרו לו דלא קיים מלוה סוכה מיימיו לפעמ"ד ליישב
צוה"מ באופן מאוד נעלה. דהתוס' סוכה (שס)
ד"ה דאמר נך) הביא הג' מעשה בר"י החורני
„שחלה“ והלכו זקני ב"ש וזקני צ"ה לבקר ומלאהו
שבים וישב ראשי ורובו צבוסה ושולחני בחור הבית
אמרו לו זקני ב"ש אי"כ היית נורא כל ימי חיך לא
קיימת מלוה סוכה כל יומך. וכי בערוך לגר ח"ל
חיבת „שחלה“ לא נזכר במתניתין ולא בגמ' שם,
וגם „א"י אפסר“ לגרום כן, דאם בחלו בקרו אחו
מה ראיה הביאו ממה שבי' וישב ראשו ורובו
צבוסה ושולחני בחור הבית שלא אמרו לו דבר דלא
יולא צוה, דלמה לא אמרו לו כיון דמדינת ה' פטור
מן החורה דתמן דחולים ומשמשים פטורים מן
הסוכה ואפילו בחולו כל דבר אע"כ דלא גרסון
„שחלה“ עכ"ל. הגם דגרסא רבא כהצעל ערוך לגר
כתב חילו דברים עם רחיות כר"י מו"קס עכ"ל
חלילה לשבש הגרסאות ולריבן למשכיות נפשו ליישב
הגירסא גירסא שכל גדולי המגידים ממהר"ל
מהרש"א עד לערוך לגר לא נעטו צה יד. ונראה לי
דבר נכון ולבדד שג' החוס' מוכרח וכוון מאוד ולס
לא כתבו ה' לר"ך לפרש בדבריהם. דלכאורה הלשון:
אם כן היית נורא לא קיימת מלוה סוכה ממך,
תמיה מאוד וכן היה לריבם לומר לו באופן זה אין
אחת מקיים מלוה סוכה. וימלא מוצן לכל שאם כל
ימיו עשה כן לא קיים מלוה סוכה דמאי שנא עשה
שאינו מקיים משא"כ ימים. אלא הדבר נפלא דעשה
„שחלה“ והלכו לבקר את החולה בודאי טוב עשה
להחמיר על עצמו לאכול צבוסה עכ"פ ראשו ורובו
ושלחו צבית דהלא פטור ה' נגמיר דחולה
ומשמשים פטורים מן הסוכה. לכן אמרו לו: אם כן
היית נורא גם כשהיית צריח ולא רק עתה שחלה
חולה, אז לא קיימת מלוה סוכה מיימך. ועתה
מיושב לפי' מדקדוק דבר הפלא ופלא שלא ראיתי

אחרי כתבי כ"ז מלאחי בחשו' רב פעלים ח"ד
אור"ח סי' צ' (שאך עתה צא ליד) ממש
כשאלתינו שנתן חפלינו למג' ואמר לו שהפרשיות
עובים מאוד. ועולם ממנו עשות שעי' הפרשיות
פסולין. ולאחר כמה שנים נתנו לאותו מג' ומלא
העשות ומהלל א"כ צעל החפלין צעל מלוה חפלין
זה כמה שנים וגם צירך צרכה לצעלה. והביא
מהחיד"א בספרי דבש לפי (מסכת ד' אות ד')
הובא בלב חיים (סימן יו"ד) שהעתיק מספר שבלי
נקט (ח"א כ"י, שבלת ח) שבי' בשם גדול אחד וז"ל:
וכן איש מקבל שכר כל מה שרואה בדעתו אם דעתו
מכוין לשמים, שכר אחר פרק אלו בן הגניזי (דף י"א
בפנים פסולים כדאמר פרק אלו בן הגניזי) (דף י"א
ח') אמר רב חזין לחפלין דבר חביבי דחפרי
בכיתנה ולית הכתה כוונתו ובודאי דרבי חייא
הגדול ה' לו שכר חפלין כשאר החסידים אע"פ
שחפירות נפשות עכ"ל הרי נראה דאפילו כפי הלכה
היו חפלין פסולין עכ"ל כל שדעתו מכוין לשמים
לקיים המלה י"י לו שכר חפלין עי"ש ופעמ"ד
ראיה זו תמורה מאוד בעיני בודאי בדורות התנאים
ואמוראים אם תנא או אמורא אחד עשה כפי דעתו
ובסבתו הבס שח"כ נפסקה הלכה דלא כוונתו
בודאי כל מה שעשה לפי דעתו בדבר מלוה קיים
המלוה ושכרו אחו ופטולתו לפניו משא"כ אם היום
יעשה מהמת חסרון ידועה דבר שפירש בשר"ע
היפך ממה שעשה והיה יכול לשאלו פי חכם ולא
עשה כן אלא סמך על סבתו, בודאי לא עשה מלוה
ונקרא פושע. וכ"ש כשהפסול בדבר דלית מאן דפליג
רק צעטת צא לידו לית דן לר"ך בשם דאין לשאלה זו
שום דמיון למעשה דר' חייא הגדול. והא נך ראיה
חותמת שאין עולה תשובה דר' אליעזר ס"ל (שבת
קל ח') כורחים עוים לעשות פתמין לעשות ברזל
לגורך מילה בשבת, ובגמ' אמרו (שס) במקומו של
ר"א היו כורחין עוים לעשות פתמין לעשות ברזל
בשבת ובמקומו של ר' יוסי הגניזי היו אוכלין בשר
עוף בחלב וכו' ואר"י ויחם עיר אחת ה' צא"י שהיו
עושין כר"א והיו מתים צומן ולא עוד אלא שפעם
אחת מזרה מלכות הרשעה מזרה על ישראל על מילה
ועל אותה העיר לא מזרה. ואין לא פסקין כר"א
ועכ"ז ר"א לפי דעתו שפיר עשה וספיר עשו אחריו
והסכימו מן השמים ע"י עד שנפסק הלכה דלא
כר"א, ואם אה"כ יעשה אדם כר"א יהי בכלל מחלל
שבת בפריסיו והאכלו בשר עוף בחלב ואם שנפסק
דלא כר"א י"י עובר עב צו"ה מדאורייתא (נאלו

א"ש בעזרה"ת וכן ועוד יש לי הרבה הערות בכל דברי תשרי הרב פעלים ועמה אקצר ועוד חזון למועד.

ומה ש' בפנים דבאים גמור קיים המלצה. מלאחי כעת בעזרה"ת בתשרי שנתו יעקב (ה"צ ח"א סי' י') ש"כ בדרכו דרך הקודש ליישב סחירת מחמרי ח"ל דחישב לעשות מלוא ולא עשה מעלה על הכתוב כאלו עשה ודסוכה אמרין (כ"ח ב') צידרו גשמים מחמרי מותר לפנות משחורה המקפה, משלו משל למה הדבר דומה לעד שזה למצוה כוס לרבו ושכן לו קיתון על פניו של עדד ואמר לו אי חשבי בשמשיך. וקשה והלא עשה הכל לקיים מצוה ה' וגאס ולא קיים למה היו ליה סימן קללה ק"ו במחשבה בעלמא. ותיקן השב"י דיש לחלק בין אינס דשכיחא ובין גאס דאינס דלא שכיחא, דלא היו ליה לאסוקי אדעתיה, ולא היה לו להגלל מאינס זה היו בכלל חישב לעשות וגאס ולא עשה מעלה עליו הכי כאלו עשה עיי"ש וזה ככל דברי בעזרה"ת.

צער לי שבסוף סימן קנ"ג נשמט בטעות מכת"י בסיום התשובה זו:

עייין בתשרי אחי הגדול הגאון האמיתי ז"ח שליט"א בכל החכמה (ח"א סי' ס"ז) שנשאל אם יש לומר קדים אחר מאבד עולמו לדעת י"צ חדשים בשנה מעוברת. והביא מחשבו ח"ס (חיו"ד סי' ש"ז סוד"ה אודות אמירת) שנתו של המאבד צ"ל ואמר קדים י"צ חודש דעממא מאי אינו אומר רק י"א חודש דלא לשוי' לאצוי' רשע, הלא גברא שוי' נפשיה רשיעא ויחא לי דתכוי לי כפרה עיי"ש. ועי' כ' אחי הגאון הדיק שליט"א דהיינו דוקא כשהתחבץ למאבד צ"ל אצל כשהוא ספק אז אסור לנצו לומר קדים בחודש י"צ, וזהו חמור משאר אינשי כי ואמר צודאי יודעים הבנים כי אציהם הרשע לא עלצ"ל על כן הם אומרים קדים כי י"צ חודש, וגמאל משיש לאציהם רשיעא. ועיין בספר מלילי אש לאבא מארי הגאון ז"ל הי"ד (סיון אות פה) כי בחדש שאינו מפורסם לא לדיק וגא לרשע גם אם צ"ח לנצו לומר אחריו קדים כל י"צ חודש לא ייחייב לו כי יתלו שנתו יודעים ברשע ה' ואין לך בזיון גדול מזה לפי מנהגנו שאין אומרים קדים רק י"א חודש עכ"ל בעל החכמה. ועיין במלילי אש שהאריך בענין זה הרבה בכמה אופנים דאם שם ותחבשם מחורתו הק' לאמיתי של חורה.

בשום ספר שח"י, דב"ה אמרו לב"ש דהלא במעשה דר"י החורני כשנמלכו יושב ראשו ורובו בסוכה ושנחנו בחדר, וגלגל אמרו לו דבר' אמרו להם ב"ש "משם ראייה" אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצוה סוכה מימך והפלא ופלא ב"ה אמרו לב"ש שזקי שמאי "לא אמרו לו דבר" והם השיבו להם אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג וכו' וחלינה כח אחת מהן חלינה משקר, אמרו לו אז לא אמרו לו אצל הענין משמה חלקים ואנשים דבאמת בשעת מעשה כשנכנסו לבקר לא אמרו זקי שמאי לר' יוחנן החורני דבר, דמאחר שר"י החורני עמור ה' בסוכה ורק הוא החמיר על עצמו לישב עכ"פ ראשו ורובו בסוכה ושלחנו צדיתו, מה ואמר לו אין להם לומר לו דבר. ובשוקי הלל הלוו להם שוארו זקי שמאי עדיין אצל ר' יוחנן החורני לגלי לו שיטתם ודעתם דאסור לישב כך כשארם צריח ואינו חולה. וזקי הלל לא שמע מזה מאומה. וזקי שמאי עשו כן שלא בפני זקי הלל כי לא רצו לנכס בדברים חריפים לפני החולה ר"י החורני וצוה הלל שפיר הביאו ראייה לדבריהם לבית שמאי מהא דזקי שמאי "לא אמרו לו דבר" דזקי הלל דעתם דאלמלי זקי שמאי לא ס"ל כמעשה ר"י החורני לישב ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בחדר הבית היה להם לזקי שמאי עכ"פ לומר לר"י החורני דא"כ היית נוהג כל ימי חייך לא קיימת מצוה סוכה ומדלא אמרו לו דבר ויבחנו לגמרי לנלות דעתם שפיר הביאו בית הלל ראייה משם לדבריהם. ועי' שפיר מדויק תשובה ב"ש לב"ה "משם ראייה" בתנאי צודאי כדבריהם כן הוא שזקי שמאי היה להם לנלות דעתם שאין לנהוג כן כשאין האדם חולה ומשאל גילו דעתם לכאורה שפיר הבאחם ראייה משם עכ"י אין "משם ראייה" כי מה שלא אמרו צדדים לפני זקי הלל כי לא רצו להכניס עצמן למחלוקת לפני החולה ר"י החורני "שחלה" אז, כי ידעו שזקי הלל לא יסתור ויחלקו עליהם, אצל צדו צדדים, בין ר"י החורני ובין זקי שמאי כשנשאר בלא זקי הלל "אף הם אמרו לו" דעתם שצדכ"ג איש צריח אינו יולא יד"ח מצוה סוכה ואם כן הייתי נוהג לא קיימת מצוה סוכה מימך, וזה כפתור ופרת צביאור לזון כל המשנה וגי' היום "שחלה" מוכרת, ואודה ה' שקיימתי גירסת התוס'. ואחר שהודיע ה' לנו כ"ז וזהה קשות הרב פעמים משבלי נקט הי"ל, צודאי זקי שמאי לשיטתם כן אמרו לר"י החורני אצל עדיין אין ראייה שר"י החורני הודה להם דצודאי אחד מתלמידי ר' מוקי שמאי עישה כן לא קיים סוכה אצל ר' החורני או אחר מוקי או תלמידי הלל צודאי שפיר ילא יד"ח ובה דאמרו "לא קיימת" כיוותם לפי שיטתם, והכל

הסכמות שקבלתי ונדפסו בשאר ספרי באר משה
שייכות גם על ספרי זה, עיין עליהן.

לחזמין הספר לפי הכתובות

MOZNAIM PUBLISHING CORP.

4304 Twelfth Avenue
Brooklyn, New York 11219
(212) 438-7680

כל הזכויות שמורות

גרמס בישראל

Printed in Israel

הקדמה

ורק עניינים שבהן איננו מוצא איך להתנהג ואיך להשמר מחילול שבת ויו"ט ובענייני נדה וכיו"ב. כשהבעל לא למד שאשתי אסורה לצבוע פניה ושפתותיה והיא עוברת בשאט נפש בשבת ויו"ט גם הוא נחפס בעונה. אם היא הולכת בכגרים שאינם צנועים כי לא למד חומר האיסור ושהוא עון פלילי ועי"ו איננו מונע מאשתי מלילך בכגרים כאלו או יסורין באין עליו ג"כ. ולא די שהיא בעצמה עוברת על דת וכשהולכת כן אין חפלה נחשב עוד גורמת רעה לחברתה העומדת אצלה בביה"כ שגם חפלה חברתה לא תתקבל כי כמו שענין גדול להתפלל אצל צדיק סמוך ונראה לו וכמו שכתב קמחי"ו בדרשותיו ברה"ש ע"כ עמדה תנה להתפלל אצל הפתח במקום שישב עלי הכהן הגדול כי כוונה שעי"ו חפלה תתקבל בזכות הצדיק על הכה"ג, כמו כן להפיק להתפלל אצל בעל עברה עוברת על דת גורמת שהשכינה מתרחקת ממנה וכמו כן גם חברתה מפסדת על ידה.

באברהם כתיב (פ' וירא בפ' עקידה) ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק ויאמר אברהם אלהים שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה וכו'. ביאור הענין נראה לי ביום השלישי (עיין פרש"י) וישא אברהם עיניו וראה שהולך והולך זה ג' ימים לקיים מצות ה' ועדיין רואה את המקום מרחוק הבין שכל זמן שנעדיף עמהם המקום מתרחק ואינו יכול להגיע להחם כי אינם ראוין שהשכינה יתגלה להם כמו רמצינו שעד שהי' לוט עם אברהם הי' הדבור פרוש מאברהם ע"י לוט כמו שפרש"י על הקרא (לך) וה' אמר לאברהם אחרי הפרד לוט מעמו. (שוב ראיתי בספרי דבי רב כ"ק אדמו"ר משוראני וצ"ל בספרו שבט מישור שכ' כעין דברינו).

ועפ"ז מובן לדוד ה' אורי ברה"י וישעי ביה"כ, דעד שלא נתעורר ברה"י ע"י חקיעת שופר המסוגל לעזור את הישן ולהקיץ את הנרדם ששנה בהבלי הזמן כל השנה כמ"ש הרמב"ם, ואם ע"י התקיעות יזכה לפשפש ולמצוא האור האמיתי עפ"י תורה"ק אז יזכה לישועת ה' ביה"כ.

וזה שאמר לנו המדרש שהתחלנו עמו אשרי העם יודעי תרועה ויהי' שיהי' שיהי' שיהי' שיהי' יבובי יביב וילולי יליל בא לשבר הלב האבן ולהחיק השומן סביב סביב לו ולעזור הנשמה לחשובה — רבר ששאר

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה שוכיתי להוציא חלק הששי מספרי שו"ת באר משה. והעולה על כולנה שבחלק הזה צרפתי קונטרס חלק ראשון מספרי „עלנקטרי בד' חלקי השו"ע" סודרתי בעמל רב וביגיעה רבה ואצפה שעולם התורה יקבלו בדצון. וכאשר זכיתי לסדר חלק הראשון כן נזכר לגמור החלק השני והחלק השלישי בעזה"ת.

ובתפלה לעני כי יעטף עומד על סף שנה הבאה עלינו לטובה שנת חש"מ לפ"ק ומעומקא דלביא שופך שיתי בעד כל משפחתי יוצאי חלצי ודע ברוכי ה' המה בני ובנותי נבדו ונכדתי תתני וכלותי הי"ו ומוסיף והולך בתפלתו בעד אחי הגאון האמיתי צ"ח בעל חשר" בצל החמכה שליט"א וכל משפחתו בניו ובנותיו תתני וכלותי הי"ו וחמותי תתני בת גדלים וגו' ונשות בנייהם ובנותיהם תתניהם וכלותיהם הי"ו ובעד כל הכלל כולו אחינו בני" בכל ארצות פזורינו ועל יושבי ארצנו הקדושה שירחם עלינו ולגאלנו גאולת עולמים ולקבל פני משיח צדקינו ולאור ובאור פניך יהלכון. בב"א.

בר"ה דהאי שתא שנת חש"מ פירשתי לפני חקיעת שופר המדרש על מק"ק אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון. והקשה המדרש וכי ישראל יודעין לחקוע והאומות העולם אין יודעים לחקוע אלא אשרי העם שיהי' להם תרועות את בוראם ע"י התרועה ועומד מכסא הדין על כסא הרחמים וזה שאר האומות אינם יודעין. ואמרת"י עפ"י מה שפירשתי המדרש לדוד ה' אורי וישעי ויאתא במדרש אורי ברה"י ישעי ביה"כ, דאמרו בגמ' ברכות (דף ה.) כשארם רואה שישורין באין עליו יפשפש במעשיו ופשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ופלא משמע דגם על ביטול תורה הי' מפשפש דאם במצות ח"ת פשפש ומצא מאי זה „ולא מצא" וכי ביטול תורה איננו עבירה מזה, אלא ע"כ דגם במצות ח"ת פשפש ולא מצא וא"כ מה זה יתלה בביטול תורה והלא כבר פשפש ולא מצא. ופירשו המפרשים דבאמת אין לו במה לתלות גם לא בביטול תורה כי כבר פשפש ולא מצא, אלא יתלה בביטול תורה שלא למד כהונן לא למד בשו"ע לדעת מה ששליו מוטל מה חייבו לדעת את אשר לפניו אם למד גמרא תוס' ולא למד שו"ע ה' שבת ה' יו"ט או ה' תפילין וציצית או ה' נדה וכיוצא"כ בנקל יכול להכשל באיסור חמור ולא ירגיש בטעותו ואפילו לשאול לא ידע כי לא למד לדעת מה לעשות וממה למנוע עצמו, לתרפיתו ולבושתיו. וזה עון חמור ללמוד אך

ובזה נתפרש דברי מדרש אחר כמין חומר. דעל מק"ק (פ' עקידה) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו אמרו במדרש, אמר הקב"ה לאברהם כשיחטאו בניך יתקעו לפני בשופר בר"ה ואני מכפר להם אמר אברהם מהו שופר אמר הקב"ה חוזר לאחריך מיד וישא אברהם את עיניו וירא וכו'. ופלא אברהם אינו לא ידע מה זה שופר. אבל הרבר מאליו מובן, אברהם לא הבין ולא ידע שופר בעלמא מה פועל שקוב"ה יכפר להם לישראל בר"ה עונותיהם וע"י השיב לו קוב"ה חוזר לאחריך וירא איל אחר נאחו וכו' ואם יקחו שופר של איל ויתקעו ביה תתעורר זכות עקידת יצחק כמו שאחז"ל (ר"ה ט"ז א') למה חוקצין בשופר של איל כרי שאוכוד לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקרתם עצמכם לפני, פי' דזכרון עקידת יצחק מעורר כל אחד למסירת נפש עד קצה האחרון לעבוד את ה' בלב ונפש חפצה ולעשות רצונו בלא פשרות בלתי לה' לבדו, בהתפשטות הגשמיות, ואם התרועה המשבר הלב תעורר את השומע למסירת נפש שיעזוב רשע ודכו ואיש עון מחשבותיו הרעות, ונחפשטו הקמטין שבלב, שעכבו אותו להכיר מצבו הגרוע עד כמה נתרחק מאור פני השכינה ועד כמה נרחק ממחיצת השכינה, אז מעלה אני עליכם שגם אתם בעצמכם מוכנים ומוזמנים לעקידה, ועתה שפיר הנן אברהם שע"י תרועות בשופר של איל המעורר לתשובה יכפר קוב"ה לישראל כל עונותיהם בר"ה. הוספתי כהנה וכהנה דברי התעוררות לפנות ערב בר"ה ב' ימים וה' ישלח עזרתו לנו ולכל ישראל ונוכה כלנו לשנה טובה ומתוקה ולקבל פני משיח צדקינו בבי"א.

ובזה אצא בשים של' טובה וברכה בהוראה על העבר ובבקשה ותחנונים להבא נא ונא אוכה לישב באהלה של תורה ולחיות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כל ימי חיי עד שיבה טובה וזקנה ולכוון לאמיתת הדברים ושלא אכשל בדבר ה' זו הלכה.

צום גדלי' שנת תשס"מ לפ"ק
פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

אב"ר רעברעצין יצ"ו

אומות אינם מבינים — אז הקב"ה עומד מכסת הדין ויושב על כסא הרחמים ושוב יזכה להלך באור פני ה' מה שלא זכה עד עתה, כי עונותיו סחמו עיניו מלראות וטמטמו לבו מלהבין שהרבה הרבה נדח ממקור הקדושה והטהרה ע"י חטאיו ועונותיו עד שלא ראה ולא ידע ולא הבין שבתושר הולך ובאפליה ממשש בצהרים.

ועפ"י פירשתי הברכה בברכת שופרות כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך. לכאורה ה' לנו לומר כי אתה שומע קול שופר ותרועה או מאזין קול שופר ותרועה ומה זה, ואין דומה לך. וידועים דברי השלח"ק דכל תרועה צריכה פשוטה לפני ופשוטה לאחרי. והענין הפשוטה לפני' מרמז שאדם נבדא פשוט וישר רק בהבלי הזמן במרוצת העתים בריצתו אחרי אוצרות הגשמיות והבלי הזמן נתעקם ונעשה כבעל מום, וע"י התרועה שנתעורר לתשובה הדר להיות פשוט דבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד דכשעושה תשובה לבסוף ע"י אהבה החסאים נהפכים לזכויות, ומנעצמו מובן ראך ורק תרועות המעוררין לתשובה מסוגלין לפשט העקמימות שבלב ולהפכו לישר ונאמן, אבל לא כן אם התרועות הולכין בתוך און אחד וכמו שנכנסו כן יוצאין באחן אחר בלא הרגש ובלא התעוררות לא פעלו מאומה או מעיקרא איננו מוכן ומוזמן ולא בא לביהכ"נ לשמוע התרועות לשם תשובה רק בדרך נשים מלומדות או גם לאחר שמיעת התרועות נאשר מעוקל ומקולקל וחיגר ולא נתפשט כלל, להרגיש הרגש רק זה איננו לשמוע בשמיעה בעלמא רק צריכה האזנה בדיוק נמרץ ורק מי שידע מחשבות אדם ובוהן כליות ולב קב"ה שהכל גלוי וידוע לפניו ואין נסתר מנגד עיניו יכול לרעת בכירור ע"כ חיקנו ברכת השופרות כי אתה שומע קול שופר התקיעות הפשוטו אבל "מאזין תרועה" אם ע"י התרועה באמת נתעורר לתשובה וקבלה לשם תשובה ותורה מדרכיו, וזה ולדעת זה רקות ניני קולות אלו כחוט השערה שלעצם התרועות בין לשם התעסקות בעלמא או לשם מצות תשובה דמות ממש זו לוו באין חולק איננו יכול להאזין רק הידע מחשבות ונסתרות מבראשית בורא כל העולמים ארון כל הנשמות, ואין דומה לך".

ספר

שאלות ותשובות באר משה

חלק שישי

סימן א

נשאלתי בעש"ק שבנ"א מחליפין בגדיהם וחפסית קטן במקוה לכבוד השבת, אם יברך על הפסית קטן או לא.

השבתי בודאי בכה"ג מחוייב לברך על הפסית קטן שמחליף, אבל כשלושב אותו מ"ק שפשט אינו מברך, אולם אם רחץ עצמו וגם טבל שנתאחר זמן רב וגם הסיה רעתו מהמ"ק המברך אחר שלבשו גם על אותו מ"ק שפשט מעיקרא לא הפסיד ושכר ברכה בידו, ולעיקר הלכה גם המחליף בערב שבת סתם בדרך המחליפין בביתו אחר חצות מ"ק חול לט"ק רשבת מחוייב לברך על המ"ק רשבת ברכת על מצות ציצית, וערב שבת לאו רוקא אלא בכל פעם גם מחליף מ"ק שלו לט"ק אחר באמצע היום מברך על המ"ק הב'.

הנה בסוכה (מ"ו ח') איתא דתפילין כד עייל לזית הכסא ונפק ומנה תפילין מברך מחדש, דמאחר שמוכרה לחלוץ התפילין קודם שניכנס לזיכ"כ כשמינה עוד הפעם לריך לברך מחדש, וא"כ הוא הדין בט"ק אם הולך לעבול שט"כ מוכרה להסירו ממנו בשעת העצילה אם אחר העצילה לבשו מחדש לריך לברך, אבל יש לדחות ראיה זו דבשלמא החולץ תפילין קודם שניכנס לזית הכסא שט"כ הדין מחוייב לחלוץ שפיר מסתבר שיברך כשמינהו משא"כ בט"ק שפשטו כשהולך לעבול דאינו מחוייב לפשטו מלך הדין רק א"ל לעבול עצמו עס המ"ק אפשר כשדעתו לנכשו חיכך אחר העצילה אינו מחוייב לברך כשלא כשלם הכי לא היסח דעתו, וסבירא ז' מפורש במג"א (ס"ה ס"ה)

סק"ב (ג) שבי' וז"ל אבל כב"ח כ' שם דעתה הטור דוקא כשהואם או המקום אינו ראוי לקרות בו הוי אונס אבל באונס אחר אין לריך לחזור לראש [אונס אחר כמו אונס דגולן או אונס עי"ש וצמח"ס] ועיין ציד אפרים שם צביאור דברי המג"א מה שהביא מח"י הרשב"א ועיין גם בל"ש] וכן באונס דעקרב עי"ש הרי זה ככל דבריו.

הנה הטור (ס"ה ח') כ' וז"ל אבל אם היה דעתו לנכשו מיד כגון שפשט אותו כדי ליכנס לזית הכסא [לא שצריך לפשטו שהרי כ' הטור ס"ה ס"א שמוחר ליכנס בו לזית הכסא אלא מיירי כגון שהוא מטוטף באופן שאינו יכול לטעות לרכיו עד שיפשוט עליהו, צ"ל. או מפני חשש שמא יכלכמו, דרישכ אות ג'] צוה אני מסתפק אם לריך לברך, שיש פנים לכאן ולכאן דאזכא למימר כיון דלפעין כל התורה מתפילין ותפילין כל אימת דמשמשם צוה מברך, פירוש אם הוא ז' ממקומן וממשמשם צוה להחזיר למקומן א"כ כ"ש כהא שיש לו לברך, מיכו ים לומר דשאי הכס שזו ממקומן ולא ידע שלא היו במקומן, אבל אם הזיון ממקומן אלעמא להחזיר מיד הכס נמי לא היה לריך לברך, ולזה דעתי מוטע. וכן עליו כב"י (ד"ה ואם פשט) אינו יודע מה עבר על דעתו (דבעור) להסתפק צדק דהא צדיקא אחריון לולב וערבה (סוכה מ"ו ח' ה"ל) הבית יוסף מעתיק הנמ' ה"ל (צאות ח') ומשמע ודאי שהיה מזה תפילין כל היום וכשמסיר אותם כדי ליכנס לזית הכסא ודאי היה על דעתו לחזור ולהניחם מיד כשלא ואפ"כ היה מברך וכו"ה לזיית עכ"ל כב"י. ועי' תמכו הדרכי משכ (אות ו') וכב"ח (ד"ה ואם פשט) וכדרישכ (אות ג') דשאי תפילין שאסור לו ליכנס לזית הכסא ומחוייב הוא

ואין מלאחי לי בעזרה"ת צמחין ויוסף (על הר"ף ה"ל תפילין) שעל הבריתא תניא תפילין כל זמן שמניח מברך עליהן דברי רבי וחכ"א אינו מברך אלא שחרית בלבד פי' הנומוקי' כל זמן שמניח כלומר אם יטערך ליכנס לבית הכסא או לישן שינת קבע שזריך לחלוץ אותן, כשיראה לנכנס לריק לברך פעם אחרת, וזה ככל דברינן. ועוד יותר דבר"ף הביא הגמ' סוכה ורצא אחר הלכך כרבנן אחר רב מארי ברה דבה שמואל חזינא ליה לרצא דלא עבד כשמתחיל אלא כל אימת דמנה מברך. ופלא על הר"ף פליאח נשגבה איך העתיק לשנא דגמי סוכה דרצא כל אימת דמנה מברך והלא מפורש ב"ש דרק כשעל לבית הכסא ונפיק ה' מברך מחדש אלא ע"כ דס"ל להר"ף דמתלוות רבי ורבנן ג"כ בבב"ב איירי וכפירוש הנומוקי' ע"כ שפיר קילר וכוון מאוד בעזרה"ת. ועוד ראיח דבר"ף סיים רבנן דבי רב אשי כל אימת דמשמשו בכו מברכי, ופי' הנומוקי' וז"ל: כלומר כשהיו מסתיון עמלן מן התפילין והיו זוכרין אותן וממשמשין בכן לראות אם הם מונחים במקומן כדאמרין בעלמא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה ק"ו מוצץ ומא יצא שאין בו אלא אזכרה אחת אמר חורב וכו' על מלחו תמיד תפילין שיש בזה כמה אזכרות על אחת כמה וכמה ע"כ הרי דמדמה ליכנס לבר"כ לביסח הדעת דאם נכנס לבית הכסא בכוונה להניח חיוב אחר יאילו מברכ"כ מחוייב לברך כמו בביסח הדעת דהחוייב לחלוץ התפילין כשנכנס לבר"כ דומה ממש לביסח הדעת וזה בעזרה"ת ככל דברינן ממש.

וכן יש לפרש דברי הש"ס, דבגמ' אמרו תנאי זא דכמו דרבי ורבנן פליגי בתפילין: ונחלקו אמוראים בסוכה אם מברך על סוכה כל שעה או סגי ביום ראשון, דכל ז' ימי סוכה כחד יומא אריכא הוא, ובגמ' מפרש (סוכה ז"ב) עשמה דסוכה מברך א' מדלא מפסקי ליליית מימים, כל ז' כחד יומא אריכא הוא והלא ח"א שז' ימים לא יא לבית הכסא וכיוצא, וע"כ ריך לו להיות נפסק מהסוכה דאסור לו לעשות לרבי (הגדולים) בסוכה משום ציווי מלוא [ידוע מחלוקת האחרונים אם להשתיך בסוכה צילוט הקרים מאוד אם שרי בסוכה או לא וצמקוס אחר הארכתי בכל דברי האחרונים ואין כאן מקומו, והעליתי להחיד שיעיל מים בכלי תחת המכסה ויעל המי רגלים ברכישת מים ויכסה אח"כ הכלי הישע, אבל למיסק רגליו

לחלוץ משא"כ בעלית שייש, ולזה הסכים הע"ז (שם סק"ב) והדרישה הכפיל דבריו (בס"כ כ"ה אות ב'), וכ"כ הדברי תמודות (ה"ל תפילין אות י"ט על הר"ש ס"י י"ד). ולפ"י קשה להבין דעת המג"א (ס"י כ"ה סק"ב) שז' ואפשר לומר דכשהכריב אינו רחוק כמו ברה"ב שלהם שהיו בשדה ח"ל לברך שייש, דמאי שייכות להכריב לרחוק או אינו רחוק דכה גופי שאסור ליכנס לבית הכסא עם התפילין זה עמלו מחייבו לברך. וביותר קשה על המג"א דדעה זו רואה להעמיס בכוונה הרמ"א (ס"י כ"ה סעיף י"ב) והלא בדרכ"מ (ס"י ח' ה"ל) מפורש יולא דס"ל דזה גופי שמחוייב לחלוץ תפילין כד עייל לבית הכסא מחייבו לברך כשנכנס מניח, ומיכתי חתי לומר שהרמ"א חזר מדבריו (בס"י כ"ה) ממה שבי' בדרכ"מ (בס"י ח'). וגם האלי רבה (ס"י כ"ה סק"ב) כי נפשיעות דכוננס לבית הכסא לריך לחזור לברך משום דא"ל ליכנס עם התפילין וחי' שלא הזכיר מדברי המג"א ולא כלום, ועיין בבה"ב קמח"ז הגרמ"א קושיא עלומה על המג"א.

ג) אבל תימה רבה צטניו על הדרכ"מ ב"ח פירשה וכו' (ה"ל) דס"ל דע"י מה דעייל לבית הכסא שמחוייב לחלוץ התפילין זה בעמלו מחייבו לברך שנית כשמניח, ואז מה קאמר הש"ס (סוכה ז"ב ח') תפילין כל זמן שמניח מברך עליהן (אפילו חולצן ומניחן מחד פעמים ביום) דברי רבי וחכמים אומרים אינו מברך אלא שחרית בלבד אחרת א"י אחר הלכחא כרבי ורצא אחר הלכחא כרבנן אחר רב מרי ברה דבה שמואל חזינא ליה לרצא דלא עבד כשמתחיל אלא מקדים וקאי ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנה תפילין ומברך וכי אילעריך זימנא אחרינו עייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנה תפילין ומברך ואנן גמי כרבי עבדינן ומברכינן כל שעה ע"כ דברי הש"ס. ותימה גדולה מה זה דקאמר רב מרי דחזין דרצא דבר משמתי' מדברך כל אימת דעייל ונפיק מצית הכסא שאני צית הכסא מדאסור לו ליכנס עם התפילין ומחוייב לחלוץ מברך שפיר, מה שאין כן אם חולצן סחם לשום דבר שאינו מוכרח ואינו מחוייב אין הכי גמי דאין מברך אם ה' בדעתו לחזור ולהניח. ויש לומר דגם מחלוקת רבי וחכמים אינו גס בבב"ב כשה' מוכרח לילך לבית הכסא וחולצן וס"ל לרבנן דאין מברך אלא שחרית ורצא מתחלה פסק כוונתו ושוב חזר ב"י ולא עבד כשמתחיל.

שמעתי' כמו בהיסח הדעת אינו חוזר ומצרך כמו כן
בנכנס לבית הכסא ח"ל לחזור ולבדוק כשיצא דהא
דנכנס לבד"כ ע"מ לחזור ולהניין לא היו יותר
מהיסח הדעת ולרצא כמו דהיסח הדעת אינו גורם
לצרך עוד הפעם כמו כן כשנכנס לבד"כ אין חליטת
התפילין צ"ע מחמת איסור שאינו יותר מהיסח
הדעת, ושפיר אמר רב מרי דחזין לרצא דלא עבד
כשמעתי' אלא ס"ל דהיסח הדעת גורם ברכה חדשה
כמו כן חליטת תפילין משום איסור צ"ע דהוי
כהיסח הדעת גורם ברכה מחדש, וזה כפתור ופרח
בציאור הגמ' ובשו"ב קושיות שהיא קושיית הח"מ,
ועוד גדולי האחרונים ה"ל.

(פירוח הנשרין בסוף סי' י"ג)

סימן ב

המשך מסימן הקודם

(ד) **וראיתי** בספר יד דוד (סוכה מ"ו) שמעתי
על דברי רש"י (ד"כ כל זמן
שמונחין) ואפילו חולץ ומניח מזה פעמים ביום,
וח"ל משום זה של רש"י ודלוי משמע דאש"פ שחולץ
מלגונו בלא הכרח מצרך דס"ל לרש"י דאין חילוק בין
אם חולץ מהכרח שצריך ליכנס לבית הכסא או חולץ
מלגונו דמ"ש, וזה דומה דסוכה הוא, וסוכה אין
בהם שייכות שיאמר שצריך שיאז מזד איסור, אלא
ברגלו דוקא יוצא, וח"כ ה"ה בתפילין, ועפ"י אין
להקשות מזה ליה דלא עבד צדק כשמעתי' דילמא
דוקא בחולץ מלגונו פלגיו רבנן אבל בנכנס לבד"כ
מודו, דא"כ לא אחי שפיר הא דאמר תנאי הוא,
ומתלה סוכה בתפילין ש"מ דאין חילוק. אמנם
מדברי הגמתיק יוסף גראל דדוקא שצריך לחלוץ,
שכתב שנכנס לבית הכסא או ליטן שנית קצת, משמע
הא לאו הכי לא, ואפשר דאורחא דמילתא נקט וטעין
בצ"י סי' ה' (צ"ל ח') ובשערי כנה"ג שם וצד אחר
ובספר אדמת קודש ח"א דף מג ע"א ועפ"י עכ"ל
היד דוד, וזה ככל דברי החמד משה.

(ה) **במחכתה"ק** של היד דוד דבריו דברי
תימה מה שצ"ע על דברי

הגמתיק"י דאפשר דאורחא דמילתא נקט, אי אפשר
לומר כן ובעלמא הרגיש בחולשת דבריו וכו' "ואפשר"
אלא אפילו בדרך אפשר ח"ל לדחוק לכל הרווא
בגופו של דברים. ועוד מה שצ"ע "וסוכה אין כן
שייכות שיאמר שצריך שיאז מזד איסור" לא ידענא

לגדולים לכו"ע אסור משום בחי' מזד ואסור מזד
הדיון ועכ"ל סגי בצרכה אחת הוא הדיון בתפילין
בכל היום דמלות תפילין כל היום, כמו מלות סוכה
ז' ימים וטעין בריעצ"א (סוכה מ"ו ח') דגם אם
הלכה דלילה זמן תפילין עפ"י מאחר דאין חיישין
ואין לנו מצות תפילין הלילה מפסיק ומצרך בכל
יום ויום עיי"ש, ואם מפסיק בחליטתו משום שהולך
לבית הכסא אין לו לצרך מחדש.

ואח"ז מלאתי בספר חמד משה (סי' ח' אות
ט) שהקשה על הע"י (שס"ל בהדרכ"מ
צ"ח ופרישה) כמו שהקשיתי גמתי' (סוכה מ"ו ח')
למה אמר רב מרי שצדא לא עבד כשמעתי' ומכא
קוש"י זו דהכ דבריהם והוכיח דהעיקר כהצ"י
בקושיות על הע"י, וכתב על הדרכ"מ צ"ח פרישה
ועפ"י דלא דקו רבנן כל הוצרך כשמעתי', [ומלאתי
בספר חיר שמעון על א"ח שהקשה ג"כ קושית
החמד משה בלח"ה סי' כ"ה על המג"א סקב"ב
והניחה בקושיות], והאמת יורה דרכו ששפיר דקו
וכדבריהם כן הוא, בודאי כשיצא מן הסוכה ע"מ
לחזור בודאי ח"ל לצרך לכו"ע חולם ביצא על מזה
לחזור אחר זמן שיש היסח הדעת עד שיחזור אז
מצרך מחדש וכן הוא בתפילין בחולץ סתם שלא
ע"מ ליכנס לבית הכסא (טעין בריעצ"א סוכה מ"ה
צ' ד"ה סוכה והיטב בריעצ"א מ"ו ח' ביאור נכון
בסוגיא), אולם בחולץ תפילין ע"מ לעשות לרכיו
להסך רגליו גם אם דעתו לחזור מיד כשעשה לרכיו,
עפ"י צריך לצרך מחדש מדחולץ צ"ע ואסור ה"י
ליכנס לבד"כ עם תפילין שבראשו, וכמו כן י"ל לענין
סוכה היוצא לעשות לרכיו שמחוייב צ"ע ללאת,
הגם שדעתו לחזור לסוכה כשיגמור לרכיו עכ"ל
מצרך מחדש כשנכנס לסוכה. [שוב מלאתי שם' יד
אחרן על הבית יוסף הקשה קושית החמד משה
וסיים שיש ליישב].

בקיצור נמצא דברי ה"ס תנאי הוא ודברי רב

מרי דחזינא לרצא דלא עבד כשמעתי'
מחפשו בפשיטות כן, דכמו בתפילין היסח הדעת
גורם שיכ"י צריך לצרך עוד הפעם ברכה הראוי כמו
כן בסוכה ביצא מהסוכה והסיו דעתו דלצרך לצרך
כשחזר ונכנס לסוכה, רק בתפילין כשנכנס לבית
הכסא אפילו ה"י דעתו לחזור ולהניין כשיצא, חזר
ומצרך כשיצא ומניח משום דחליטת תפילין מכה
איסור בד"כ ה"י כהיסח הדעת גמתי', ושפיר אמר
רב מרי דחזינא לרצא דלא עבד כשמעתי' דלפי

לציהכ"ם וגצרא לא חי עכ"ל, וכס דברים הראויים למי שאמרם.

(ו) **וז"ל** המאירי (סוכה מ"ו א' ד"ה וכן העושה): ומצרך לישב בסוכה כל שבעה כמו שביארנו (דף מ"ה ב' ד"ה הלוגז), ולא עוד אלא אף כל זמן שנכנס לישב בה, אפילו ביום אחד מצרך כענין האמור בתפילין שכל זמן שמצרך מצרך עליהן, ר"ל שאם היתכן שחרית וצריך וחללן, וחזר והיתכן מצרך עליהן, וכן כל היום, וסוכה כל שבעה הרי הוא כתפילין ליום אחד. ויש מפרשין על מדותיהם לומר שאפילו לא יאכל אלא להביא להם או יין או פירות, כשחזר ונכנס מצרך כדרך תפילין שאפילו חלץ ליכנס לבית הכסא שדעתו להניחם מיד, כשחזר ומיחס חזר ומצרך, "וכן צלילת". ואין הדברים מראים שאין יליאה זו חסובה הפסק ואין זה אלא כעול ברין (ברכות מ' א') שמאחר שהוא לורך המוליד אינו חוזר ומצרך, ודוגמתו בתפילין ממשמשו בהם בכל שעה על הדרך שאמרו (שבת ר"צ א') חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה, ואפילו מלאם שמחללים להשמש והולמן בעצמו שלא ישמעו אינו לריך לצרך, שאין הלכה כדברי האומר כל אימת דממשמש מצרכי, הא כל שילא לעסקיו או לאיזה ענין חזר ומצרך עכ"ל המאירי. הא למדת מדבריו אגלים המחזיקים מרובה, ובתפילין כל שנכנס לבית הכסא גם אם חולטן על מנת להחזירם לאחר מצרך מחדש כשמיחה, ובדבר"מ צ"ח ל"ה דרישה ע"י, ודלא כהמג"א, ובתפילין ובסוכה כל שחולטן או יאכל מהסוכה שלא על מנת להניחם לאחר אלא יאכל לעסקיו, וכן בסוכה כשחזר ומיחס או חזר להסוכה מצרך מחדש, (וכ"כ גם דריטצ"א מ"ה ב' עיי"ש). ובתפילין גם אם החזירו להשמש ומשמש בהן וחזרן למקומה אינו מצרך, וכל אלו הלכתא יניחו כמו שאבאר לקמן. אולם מה שבי' המאירי "וכן צלילת" הוא דבר תמוה וכי יש סכסוך צלילת מעליו כשנכנס לבית הכסא והסכסוך מעליו על מנת להחזיר וכן יעלה על הדעת שיבי' מחוייב לצרך מחדש כשנכנס הפעלית, והלא מזה הדיון שרי לו ליכנס לצרכי עם הצלילת, ולא ידענא איך מלא המאירי מקור לדיון זה, וגם העור לא כתב בסי' ח' שצריך לצרך אלא באופן שמוכרח לפשוט הפעלית מעליו שא"ל לו לעשות לרכיו. ואפשר שגם דברי המאירי בכה"ג מתפרשים. אבל עכ"פ יאכל מדבריו בסוכה אם הוכרח ללאת כדי לעשות לרכיו להסוך רגליו לגדולים או כשחזר לסוכה מצרך מחדש גם אם היה

מאי הוא, והלא ציווי מזה להכריע דעות מה"ח אסור וגם אם יומא דרך מדרצק אסור, לא יהי גרע מתפילין צלילת דהוי הפסק מטעמא דאין לא מיתחין תפילין צלילת כמו שבי' דריטצ"א (סוכה מ"ו א' ב"ה), ולא עוד דהשוכה אחת הארצית וצורחית דציוון גדול לכריע ציווי מזה מה"ח אסור ואין לך ציוון גדול מזה לעשות לרכיו ולהסוך רגליו בסוכה ועיין בראיה סי' תרל"ע דריש הסימן. כחשמי בספרים מלאים בספר עמק סוכות (סוכה מ"ו א' ד"ה תפילין) שהביא דברי יד דוד ובי' ככל דברי בעה"מ רק הוא ז"ל קולר מאוד ואינו הרחבתי הדיבור ככל הלאורכ צביאור רחב, וגם שהבעל עמק סוכות לא ראה דברי הנמוקי ואינו הוכחתי בראיות ברורות מהרי"ף עצמו ג"כ שדבריו כן הוא האמת, והגם שספר עמק סוכות כ' שגם בחש"י משכנה יעקב (חא"ח סי' ו') כ' כהיד דוד, ועיינתי בלשונו והאמת כן שבי' ליישב (שם) שיטת הב"י בתמיכהו על העור (א"ח סי' ח' ב"ה) וכ' ככל דברי החמד משה וז"ל: וע"כ דלאו מטעם הפסק בית הכסא בתפילין אחאן ענה דהא בסוכה ליכא הפסקת דבר האסור בסוכה כלל עכ"ל, וזה ככל דברי החמד משה והיד דוד ושפיר מייחי ראייה להבי', עכ"ל כדבריו כן הוא האמת ובהדבר"מ צ"ח דרישה ע"י וכמעט כל האחרונים העומדים בשיטתם, ועוד שצמחככה"ק נעלם מהם דברי הנמוקי המפורשים והדיוק עצום שצריך שדבריו הוכחתי דהרי"ף הי' מפרש כהנמוקי, או בהנמוקי בעצמו מזה דיוק שראה ודיקוק בדברי הרי"ף פי' הדברים כמו שפירש ועל דיוק לשון הרי"ף תמן יסודותו בדברי קודם.

וראיתי גם' ארלוות החיים (סי' ח') בחלק

המאירי לראך אות ע"ט) שבי' צ"ח שור"ת קול חלי' (צ"ח סי' ב') שהבי' לחילוק זה (בין חולטן או פושט לגורבו או מחמת חיוב כמו ליכנס בתפילין לבית הכסא) דא"כ הו"ל להטור לגאר דהמסיר עליהו כדי ליכנס לבית הקצרות לריך לצרך שנית דהא אסור ליכנס צלילת לבית הקצרות, והגאון צעל ארלה"ח דוחה דבריו בשתי ידיים, דזה אינו דצלילת צביה"ק מוטיל אם מבוזס ואם כן גצרא חזי, והוסקי הגאון צעל ארלה"ח וכי' ונפ"י ים להוואי דין חדש דמי שרקס פסוקים של תורה על עליהו דיבואר (בסי' כ"ח) שמוחר להחטקט גם אכל אסור ליכנס עמו לצייהכ"ם מדינא, ממילא הוה מדינא כמו תפילין דאם פשטו כדי ליכנס לצייהכ"ם וחזר ולבשו לריך לצרך שנית דהא לא היה ראוי ללכת בו

וא"א של יפיתו והמג"א (סק"י על ס"ג בשר"ע) כ' "הא בודאי הכי רבנן הפירו' בלא קול שאין הכריות שומעין אלא ע"כ אין חילוק" (ודלא כהל"ה שמחלק בין הפסח בקול ובלא קול) ועיין במחל"ה ובלב"ש מה שבי' שר"ה הכה"ד משום שא"א של ארע ללס דבר זה עיי"ש ועיין בתה"ד בביאור ויתר. והמחל"ה מבאר ומפרש באופן מאוד נעלה לבאר מחלוקת הלח"מ והמג"א דלפי הלח"מ דרך המחשבה בקול הוי סימן רע לו לפי שמן השמים ראו לביישו לפני רבים ולפי המג"א גם בלא קול הוי סימן רע משום דהוי כעבד שמוצ' כוס לרבו ושופך לו על פניו בזה דהוי סימן רע עיי"ש אבל עכ"פ מפרש שצדור היה לו להתכ"ד שגם אצל הזקנים המדקדקים במלות ביותר א"א של ארע ללס דבר זה, ש"מ דמאחר שלאבסן בא ווא"א להיית חזרה לעת זקנתם לפי טבעיותם בודאי ובודאי א"ל ליטב בתענית וזה דלא כהגב"ק בעל א"א, וע"כ בודאי כששטח התפילין לפני רוח ויעיטש דלמטה, ומאוד עושה ככך לכו"ע, ומחוייב בדבר לעשות כן, עכ"ל כשחזר התפילין על מקומן א"ל לחזור ולבדק דאין כאן היסח הדעת וזה צדור כשמש בצפוןית.

ודע דאם מרגיש שמוכרח שלא ממנו רוח מלמעלה יש לו פלח ותקנה אחרת ג"כ מלשמוען, וזה ניכר לכל ומתבא"ש בו, אלא יכסה בטליתו היינו שינית ידו עם הטלית בידו על התפילין, ומקורו עיין בעור (וא"ח סי' מ"ד) בשם הרבניו יונה ובשב"י (שם) בשם הסו"ט יומא ח' ועיין היעב בתשו' פרי יחקק (ח"א סי' ה). ועפ"י יש לישב קצת דברי הגב"ק בעל א"א מהזקנים המדקדקים ביותר שמכר בתה"ד דאפשר שביסו אז התפילין בטליתותיהן ובזה כמעט אין שום בושא דכמעט לית מאן דמרגיש בזה משא"כ לשמוען ממקומן, והבן.

(ז) **ובחי'** רבינו יבונתן מלוויל (סוכה מ"ז א' ד"ה חזר ומצדק) כ' ואפילו בסוכה דלא מפסקי לילות מימים מצדק עליה כל זמן שזכנס ויולא בה, דהא אי פטר נפשיה בלהבת דרכים, כדאמרין (סוכה כ"ז א') כולגי דרכים ציוס ושומרי העיר צליל פטורין מן הסוכה, א"א בסחורתו בשוק דבדר האבד, או לשבור עלמו למלאכת דבר האבד ואין לך הפסק גדול מזה, וכן בתפילין דחשיב הפסק מינס ומיעל לבית הכסא עכ"ל. כרי לך ג"כ מופת חותק ד"מינס" או "מישל לבכ"כ" אין לך הפסק גדול מזה גם אם בדעתו

בדעתו לחזור אחר עשיית לרכיו. ועיין במג"א רס"י תל"ד ובמחל"ה ברא"ה מג"א מנמ' סוכה הניל והבן היטב.

ודע דמה שבי' המחירי דתפילין שנשמטו ממקומן ומחזירן דאין מצדק לע"ג מה דבין בלאחד שבוכרה להפית פתאום ואין לו פנאי לחלוץ התפילין — דעת החי"א סי' י"ג סעי' ו' דחייב לחלוץ וכשחזר ומניח מצדק שנית — אבל עכ"פ הוי בתפילין ממקומן אם כשחזרן למקומן תוך לבדק עוד הפעם או לא, והבדק לע"ג. ונראה לומר דהלא בשמטו ממקומן נחלקו האחרונים אם כשחזרן כשמתמשש בהן אם יבדק או לא (עיין בחי"א כלל י"ג סי' ו' ובית ברוך שם אות ט) ועיין לקמן (אות כ"ב וכ"ג באריכות), אי"כ ככה"ג שבוירך בע"כ לבדק רצו או כולו (כי בשמט מקצתו לברע א"ל לבדק) כדי שלא יבין ממקומן בשעת הפסח שפיר מסתבר שיהי' מוכרח לבדק בשעה שמחזירן, אולם למעשה דעתי שלא יבדק דהלא גם בחולון כדי לילך לבית הכסא ודעתו לנשנן חיפק המג"א דעתו שא"ל לחזור ולבדק והגם דלא קרי"ל כוחו' בזה אבל עכ"פ בהפסח דקיל הרבה יותר מצית הכסא ואינו מוכרח כ"כ לחולץ ולא הוי בגדו אונס כששמטן על מנה להחזירן אינו מצדק שנית כ"ל אבל אי"כ מלאחי להגב"ק בעל א"א מצוטטשטש זאק"ל שבעלה א"ח סי' ל"ח (בובא בא"ח ספינקא) שאם אחד הפית בתפילין מחוייב להפענות יום אחד או עכ"פ טוב מאוד שיתענה יום אחד כי לפי דעתו להפית חמיר יותר בתפילין שגפ"ל לפי"י הוי לעלורכ הדיון נותן ששכרשמטן ממקומן, כדי שלא יפוי כשהתפילין על ראשו ומחוייב בדבר לעשות כן, וחזר וממשמש בהן להחזירן יבדק עוד הפעם. עכ"ל לדעתי יתיר מסתבר דככה"ג אין כאן שום היסח הדעת מאחר שמדעת השמטין על מנה להחזירן חיפק ומיד וא"ל לבדק כ"ל נכון בצפוןית.

וביותר נראה לי כן למעשה דדברי הא"א שהמפית בתפילין מחוייב להפענות לע"ג, דהלא מפורש בשר"ע (סי' קג ס"ג) שאפילו באמצע שמי"ע כשמוכרה להוליך רוח ירחיק ממקום פתחו ויחמר פתלה מיוחדת על זה ושוב חזר למקומו. והרמ"א כ' בדרכים אינו מחוייב לעשות כן משום דהוי ציוס גדול. ומקור דברי הרמ"א הם בתה"ד (סי' ע"ז) וראיית התה"ד דמשולס לא ראה שזקנים המדקדקים במלות ביותר שביי עושים כן

בה חייב לבדק, וגם נראה לי לאמת שהמג"א סי' ח' סקט"ז לא אמר דמכיו דעתו מתחלה חלה אם לא הכיח דעתו, רק אכן נמשכן אחר הרמ"א (סוס"י חרל"ט) שאין אנו מצרכין על הסוכה חלה בשעת אכילה, ועיי"ש פנה"ש שאין לזוז מפסקו של הש"ע.

ועכצ"ל העטם דמאחר שאנו יולאים מסוכה לצורכינו חיקנו בצרכה על ענין שהוא דבר קבוע לכל היינו סעודתו של אדם ולא לשיבה אחרת שאינה מקושרת עם דבר קבוע בסוכתו. ומהאי טעמא הנכנס בסוכתו של חצירו מצד שם ואפילו על ידיה בעלמא צריך לבדק דמעולם לא כוון לפעור ישיבה בסוכתו של חצירו בצרכה סוכה בסוכתו חלה המנהג שעכ"פ יהיה דבר מה בסוכתו של חצירו ואז יבדק ויש אומרים דאפילו אינו נהנה בסוכתו של חצירו חלה שותה מים בעלמא מצד חלה אינו ראייתו חלה כ"ק חלומ"ר הגאון"ז ז"ל הי"ד שלא אמר למי שצא לסוכתו לבדק על הסוכה רק אם שחב יין ולא על מים חלה הוא לעולם צריך על סוכתו של חצירו גם אם לא שחב רק מים וכמה פעמים ראיתי שנכנס לסוכת חותנו כ"ק חלומ"ר הגאון"ז ראש המדברים בכל מקום מבורח"מ עיגערמאן זוקל"ה הי"ד שצריך צרכה הסוכה כשעתה שם מים.

(פירוש הנזכר בסוף סימן י"א)

סימן ג

המשך מסימן הקודם

ט) ושאלה מאוד תמוה ראיתי בעיתון התורני תל תלפיות (משנת תרס"ט) מחבר י"ז) שנסתפק שאל אחד שאם צעצוע נחבץ לו העליתו הוד הפנימי בחזן ומחציתו בכך כי יוכר חילופו ומקפיד עליו אם כשהפכו יחזור יבדק או לא, ופליא שנצבד מה זה שאלה בודאי אין צריך לבדק וכי מאי נפק"מ לגוף המאור אם הוא צלד זה או צלד אחר והם דברים תמוהים. ואח"כ ראיתי בספר מאסף לכל המחנות (סי' ח' אות י') שבידו שאלה זו וכו' עליה שא"ל לבדק וכל דבריו להשיב שפחים אך למאחר כי השאלה במחנה"ק אינה צדד שאלה.

לחזור חיומ"י, דרך ביולא לעבודתו או לסחורתו צריך שיהי הפסק גדול בעבודה או הפסק בסחורתו אבל בתפילין השינה בעלמא וההליכה לצית הכנסה לעלמא הוי הפסק הייחר גדול, וזה ג"כ כהדרב"מ והעומדים בשעתו ודלא כהמג"א.

ח) לעיל (אות ו') הבאתי מהמאירי דהחולץ תפילין ודעתו להחזיר ולהניח א"ל לבדק וייתני שכ"כ הריעב"א ג"כ, וכ"כ ה"ה (פ"י מה"ל סוכה ה"ג) וז"ל: וראיתי כתוב דדוקא כשאלא יולאח גמורה לעשות עמינו ואלא לחזור לאחור חלה אם לא יאל חלה לדבר עם חצירו או להביא דבר לסוכה לצורך שעתו לא הויא יולאח לחיצו בצרכה כשהחזיר ודבר נכון הוא עכ"ל, וכ"כ בהמג"א (שם אות ק') וכתב וי"ל שאם יאל על מנת לחזור מיד ולא הכיח דעתו שא"ל לחזור ולבדק, וכן ס"ל לרוב מנין וצנין של הגאונים והראשונים עיין בראצ"ה סי' תרמ"ד ובהבחות שם ובמדרכי סי' תשס"ה, והמדרכי שם הביא מר"ת דמעבודה לסעודה א"ל לבדק ומשמע אפילו אם הכיח דעתו א"ל לבדק. והענין יולאח כן גם ממה ש' בחוס' ר"י החסיד (צרכות י"א ז' ד"ה משקרא): ולדבריו (לדברי ר"ת) אפילו הכיח דעתו מלישן כגון שאלא למלאכה ושוב נמנך לישן אין צריך לבדק, ובחוס' רצנו יכודה שרילאון (שכחה הוא חוס' ר"י החסיד) נמלא שם ככל הכ' בחוס' ר"י החסיד שלפנינו ועיי"ש בהבחות על החוס' ר"י' בקיאות עזים לכל דברי רבותינו הראשונים, ולבאורה לשיעור ר"ת אין שום הבנה איך אפשר לומר שגם אם הכיח דעתו בזמן מסעודה לסעודה א"ל לבדק כשהחזיר להסוכה. ונראה לי לפרש דעתו דמפורש יולא מדברי המג"א (סי' ח' סקט"ז) שאם צעעה בצרכה היה דעתו שאח"כ ישפוט עליה וכו"ו ויחזור וינשנו בשום אופן א"ל לבדק עוד הפעם [ואפילו היסח הדעת איינו מפסיד כוונתו הראשונה, כן יש להבין כוונתו] ועיי"ש בפרימ"ג, ועיין במ"צ (סי' כ"ב סקט"ג) מה ש' עיי" דברי המג"א חלו, א"כ יתפרש דעת הר"ת שעתה צמנינו כל אדם צעעה צרכה לישב בסוכה לצורך סעודה דעתו לפעור עלמו מצרכה סוכה עד הסעודה אחרת, וישע מה שיעשה צמניים, ולכן אפילו היסח הדעת אינו מועיל לבטל כוונתו ואינו חוזר ומצדק (ועיין בדברי אחרונים בחו"מ סוס"י חרל"ט בענין זה וצפרע צמטה אפרים ה"ל סוכה), חלה למעשה לא כן דעת האחרונים חלה בכל אופן אם הכיח דעתו מן הסוכה וחזר ונכנס

סימן ד

המשך מסימן הקודם

(י) ועתה נחזור ראש ונשובה אל עיקר שאלתנו. איתא במנחות (מ"ג א') ר' יהודה

רמי חבילתא לפרוזמא דאניש בתיב ומצרך כל אפרא להטעמך בליית, וכש"ס מפרש דר"י ס"ל כרבי דתפילין כל זמן שמתוך מצרך עליהן דברי רבי, ור"י לא שרי ליה לגלמיה כולה יומא רק בצפרא כי משני מכסות לילה לכסות יום עיר"ש. מוכח מדברי הש"ס אלו שדן צ"ח תפילין כל אימת שפושט עליהן מצרך עליו כשחוזר ולבשו כמו בתפילין, ולא דוקא כשמחליף עליה לעליה אחר דכלא הש"ס מפרש דר"י כרבי ס"ל, וכבר כתבנו לעיל דרבי ס"ל דכל היסח הדעת צריך לצרך גיטא על התפילין כמו כן בפשט העליות ונתרוקן מן המיזבז וזכר לו היסח הדעת בנתיים חייב לצרך גיטא כשלבשו, ואם כן כשאדם הולך רק למקוה שאין כל המעשה של עזילה שורה רק רגעים אחדים ואין כאן היסח הדעת הספרא ונחתה שא"ל לצרך עוד הפעם שילבש עליהו והגם שלא היה יכול לעבול עם הע"ק והוא צריך לפשטו, אבל מאחר שאין כאן חיוב לפשטו ואין כאן איסור לעבול בע"ק לא חל עליו ההפסד דין היסח הדעת כמו בחלילה התפילין כשצ"ח לית הכסא, ועיין בטעמא זקנים (סי' ח' על סוף י"ד), משא"כ כשצ"ח גם לרחוץ וצ"ח כן וצ"ח כן מסת דעתו מן הע"ק בודאי הסבירה מתחת שצריך לצרך עוד הפעם כשלבשו. וכל זה לא כתבתי אלא אם לובש אותו ע"ק שפשט, אבל אם לובש ע"ק אחר אפילו רק אחר עזילה בלא רחיצה לית דין צריך בשם שמחוייב לצרך צרכה מחדש. ח"ד דכלא כן מפורש יולא מדברי הש"ס מנחות ה"ל. ועוד יותר מזה דברמ"א (סי' ח' סעי' י"ב) פוסק שאם פשט הראשון קודם שלבש השני צריך לחזור ולצרך, וברמ"א אייתי שצריך על הע"ק כי בדעתו ללבוש גם הע"ק כצ"ח מאחר שפשט הראשון קודם שלבש צריך לחזור ולצרך כ"ש כשפשט הא' הפסיק בעזילה צ"ח לבישת הע"ק השני. והגם שבאחרונים (הלבוש המג"א סק"י"ז) והב"א בציאורו וא"י חולקים על הרמ"א היינו דוקא כשצריך על הראשון היה בדעתו שילבש .

כ"ז דעת הרמ"א דהפשטתה הוי הפסק והאחרונים חולקים עליו דהפשטתה לא הוי הפסק מאחר שצטטה צרכה כי בדעתו ללבוש גם הע"ק הב', אבל אם לא היה בדעתו ללבוש הע"ק הב' או גם .

צצרך בערב שבת דעתו ללבוש הע"ק הב' אחר העזילה אחר הכהרים (כיינו אחר חולת) שכבר הסתח דעתו מאלה פעמים בודאי לכו"ס צריך לצרך צרכה אחרת על הע"ק החדש שמחליף תחת הראשון, כ"ל צריך, וק"ת מדברי שם מלאהי צביחא הלכה (סי' ח' סעי' ד"א ו"א). ג"כ צריך לראות (סי' ח' אות י"ז) שפשיטא ליה שאם פשט עליהם ליכנס לבית הכסא אם חוזר ולבש אותו עליה א"ל לחזור ולצרך (וכנראה מקורו בדברי המג"א סק"ח) הא אם לובש עליה אחר חוזר ומצרך, וכן הוא בודאי לענין הולך לעבול ולבש ע"ק אחר שחוזר ומצרך, וכ"כ בספר החיים (סי' ח') צידדון דידה עיר"ש וצ"ח א"ח (פ' בראשית סי' י') הוצא בכה"ח (סי' ז) אות י"ב).

ואלו שמחליפים הע"ק צביחם בערב שבת ז"ע אם יצרכו על הע"ק שילבשו לשם ש"ק או לא כי לא שמעתי שיחבטו כן, אולם עפ"י ה"ל ומלישנא דגמי מנחות (ה"ל) מצויר שגם בכה"ג צריך בודאי לחזור ולצרך, ולפעמי"ז כן הדין צביחור והמצרך שבר צרכה צידו, ועד שחשק נאמן ששוב מלאהי צ"ח תורת חיים א"ח"ח סי' ח' סוף אות כ"ג ש"ל; ואם לובשים הע"ק של שבת צבי"ש קודם קבלת ש"ק ופושטים השל חול, צריך לצרך סעי"ב וכן ראיתי ממלאהי ז"ל [הוא הגאון העולם בעל מחנה חיים ז"ל] עכ"ל, ושמתחי תל"א לדרך צרכה וכתבתי.

ואח"כ מלאהי ככל דברי בספר כה"ח (א"ח"ח סי' ח' אות י"ב) שכתב מזה בשם צ"ח א"ח"ח (פ' בראשית אות י') ששמחליף בגדיו ולבש ע"ק אחר אפילו לובשו חובק ומיד אחר שפשט הראשון מחוייב לצרך גיטא על הע"ק השני.

ולפי"ז אם נפל שום דבר כמו "קטעשאפ" וכו"ו"צ על צ"ח של צלמנט היום ומתצייס לילך צמ"ק מטוק ומחליפו על ע"ק אחר מחוייב הוא לצרך על מצות צ"ח וזו הלכה ברורה וזריכים להיות חסר שלא לעלל צרכה המחוייב לצרך.

ומפורסם עוד למאוד השאלה שנשאל לפי הגאון כנורא בעל ש"ת מואל מאש א"ח"ח (י"ד) צאחד שהשמש נתן לו עליה של אחד ..צבעה"צ ולקחו לצרך עליו וקודם שיהי יכול

בהרכור, מ"מ בה"ל יש לומר שמ"מ מעשה מוליד מידי מחשבה וגם שהי' בטעות י"ל כן, וללבוש אשר בידו י"ל שא"צ ברכה אחרת והמחשבה כדליתא כ"ל, עכ"ל. ודע שהדין שהנביא' בעל ה"א ז"ל דן עליו אינו דומה כלל לשאלת הבעל מולל מאש שהענינו לעיל בדין נוחן שא"צ לבדך שנית כשלוך העליה השני שמתן לו השמש כמובן לכל כשילוח רב ביוה"ס. עכ"ל קצת חידוש ופלא על ה"א"א שלא הזכיר את המולל מאש ודוק היטב.

ועפ"י כוריתו כשנשאלתי פעם אחת מאחד שיש לו עליה של שבת ועליה של חול ומקפיד מאוד ללבוש בשבת דוקא העליה של שבת ובחול מקפיד מאוד שלא ללבוש עליה של שבת, פעם נחאחר לבא בשבת לביכ"י וברצו ערודותיו טעה ונטל העליה של חול וצריך עליו ובאמנע הברכה נזכר שהוא עליה של חול חיש מהר לקח את העליה של שבת שהי' מונח לפניו בהשטענדער ונתעטף בו ואח"כ בין גברא לגברא דקרי"ת בא לשאלו פי אם יפה עשה, והגם שידעתי מדברי ה"א"א אלו לפי דעתי השאלה שנשאל לפני שונה בהרכב גוונים משל דינו של ה"א"א, והלא כלן לקח של חול וכיון עליו לבדך ובעשות ה"י רק שבהירותו שבת ליקח את עליה של שבת ואח"כ כבי"צ לכ"ע היה לו להתעטף בעליה של חול אבל בעל עליה דשבת, ובדואי שלא כדון עשה בזה שנתעטף בעליה של שבת בלא ברכה שני', והדין בשאלה שלפנינו שיתעטף בשל חול עם ברכה זו שצריך היו ק"ו מדיונו של ה"א"א. ומאחר שהשואל בין גברא לגברא יאל לבית הכסא אחרתי שצריך מחדש של העליה, וגם אם לא היה יולא מצית הכסא היה צריך להשתמש בצליית ולבדך מחדש, אבל אני הייתי אומר לו שאלא להשתין מים ואח"כ יתעטף עם ברכה מחדש. ועל דרך ה"ל הדין גם אם בחול עשה ולקח עליה של שבת, ושומר הלכה זו כי הוא ברור בעזרי"ת ומחוריתו של רבינו ה"א"א למדתי.

(יא) **שוב** מלאתי וראיתי בחזרת חיים (שם) דברים שמתנגדים למה שכתבתי לעיל וז"ל: וכן עמא דבר כשפושטים ע"ק ציוס בגון לרחוץ ומפסיקים עוצא בין הפשיטה וליביה אעפ"י אין מצרכין כיון שדעתו לחזור וללבוש מיד אעפ"י שא"א שיהי' עליו הכ"ס בהמתקן עכ"ל. ולא אובל להבין דבריו דמה מהי מה שצדעתו לחזור ללבוש מאחר דבהרחיקה מפסיק עוצא ומסיח דעתו

להתעטף בא בעל העליה וחטפו מידו, והשמש חיבק נתן לו עליה אחר אם יצרך שנית על העליה השני או לא, והנאון בעל מולל מאש יורד כלן ולכלן ולא העלה דבר ברור עיי"ש. הנה לפי מה שכתבתי לקמן (אות ט"ו) לכאורכ פסוע שמחויב לבדך דהלא אצרכ לקמן דביכ"ע שצריך על עליה א' ולא הי' צדעתו כלל ללבוש עליה אחר בכל פסוע שלוש ה"י מחויב לבדך עליו אפילו אם הבגד ה"א עדיין עליו, וכ"ש בשאלה זו בהמולל מאש שחטפו ממנו. (וכן מלאתי באר"ה"ח סעיף י"ג, ובספר זרע יחזק ס"י ג' שפסקו שחייב לבדך עליו) עכ"ל נראה לי דשאלה המולל מאש מאחר שמעולם לא לבש העליה כי חטפו מידו והעליה השני קיבל סמוך ונראה להכריע חיבק ומיד בלא היסח הדעת ניומא דקאי בהרכה על העליה השני כי בהרכה צריך על גוף המולל ועשה מקיים בהעליה השני המולל שעליה צריך ואין כאן גדר ראשון ושני, (ועיין באר"ה"ח ס"י ח' בהמאיר לארץ אות י"ג וי"ג ותמלא שדרכיו מכוונים להלכה הגם שאינו דומה לדון דשם עכ"ל ההסברה שזה לגמרי), והוי ספק ברכה ולבדך ולא יצרך וכן הסכמת האחרונים, ועיין היטב בספר ובר שלום (ה"ח"י ס"י ק"מ אות א') באר"ה"ח רב בענין זה, (ובספר זכור לאברהם בערך עליה כ' מחשו' אגורה באהלן ס"י א' ואשדות הפסוק ס"י א' לבדך בשאלה המולל מאש), ובספר החיים (ס"י ח' ד"ה והנה שוב הגיעני) כתב קרוב לדברי בדרך אחר ולכן אין לבדך בכה"ג.

וחידוש דין יותר מכל הנ"ל ראיתי באר"ה"ח החיים, דעל הא דכ' הרמ"א (ס"י ח' ס"ד) שאין מצרכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו, כ' האר"ה"ח, דזה דוקא אם היה בדעתו לחזור ולהתעטף באותו עליה עתמו אבל כשפסע את זה היה דעתו להתעטף בעליה אחר [ועל העליה אחר היה לו לבדך] אעפ"י שאח"כ חזר ונתעטף בעליה זה צריך לבדך שנית עיי"ש והוא חידוש דין ראויין לעמקן כמותרו ודפח"ת ושי"י.

ויותר מזה מלאתי בא"א להב"ק מצוטטאטש ז"ל (ה"ח"י ס"י ח' סעיף י"ג במהד"ת) וז"ל: צריך על עליה גדול שצדו וכו' סבר שהוא עליה גדול אחר שלו, אם רוצה ללבוש דוקא עליה גדול שלא היה צדו י"ל לצריך לבדך עליו, כי מ"מ אין מחשבתו ויכרת ודברים שבלב אינם דברים גם בצרכות. ואולי גם להסבירים שז"א ידי חוצה ברכה

מבע"ק וכבר כתבתי לעיל (אות ח') דעל היסח הדעת לא מהני שום כוונה לפעור מצרכה שם המג"א כן ס"ל, באופן שדברי החו"מ דברי חו"מ הם ואין להם יסוד בהלכה, וגם משעת ר"ח צסוכה מתכר (לעיל אות י') אין לו שום סמך כאשר צארכי שעת ר"ח (לעיל אות ח' צסוכי) כי צל"ה דבריו תמוהים מאוד וכ"ש שלא לפסוק כוחי אצל אחר שפירשתי שיעשו הדק מסתבא גם להלכה כשיעשו כ"ל.

ומסיק אני להפליא על הגאון בעל ציאר הלכה

(סי' ח' על סעיף י"ד ד"ה ו"ה) שבי וז"ל ועיין בספר ארלות החיים בשם תשובת קול אלי' דלפ"א הוצא מצית המרחץ לר"ך צרכה שנית על ה"ק דארכה הפסק גדול וצביא כן צשם צבני קשישי דירושלים עכ"ל והעולם אין נוהגין לאכר צוב ואפשר שטעמם דלא שייך צוב היסח הדעת שמוכרס הוא לחזור ולצבש אה צבדיו, ולכאורס נראה דלא מהני צוב אפילו אם יכוין צבקר צעת הצרכה שיפסענו ויחזור וילצשו כיון דמטעם הפסק אחרין עלה, ואפשר לומר דכשמתכוין אה צעת צרכה צבקר לא שייך צוב הפסק צין הפשיעה והלצובה דהצרכה קאי על לצובה השנית, חדע דמשמע מהמג"א דעלה זו מהני אפילו לצב"י דס"ל דחיקך לפסור אורזא לה המורס ולא מהני מם שבה דעשו לחזור ולצבש, וע"כ משום והצרכה קאי על לצובה השנית ואפשר לדחות [במחמתכ"ה אין כאן ספק דיש לדחות ולא רק אפשר לדחות, דשפיר אפשר להצין מה שחידש לן המג"א דכוונות מתחלה צשעת הצרכה מהני דלא להיו הפשיעה כהפסק הגס דנתרוקן ונתערעל מהמתורס כוונת הצרכה מהני עד הלצובה שני' שלא יכה לר"ך לצרך דכוונות צרכתו גילה שאינו רוצה שיהי' זה הפסק דצין הפשיעה וצין הלצובה מדעתו המיושב עוש, אצל על היסח הדעת אר"ך יתנה ואר"ך יכוין צעת מיושב שיהסח הדעת שאינו מדעתו המיושב יכה כאלו לא הי' מסיה דעת זה כמעט אלא לומר כלל] דס"ל דע"י הכוונה שמכוין אה צשעת צרכה מהני אר"כ סמיכה הפשיעה להלצובה וז"ע, והנה מדברי הצ"ח צסיון זה משמע דמרחץ לא חשיב הפסק לצבי ע"ק, ואולי יש לחלק צין אם שבה הצרכה אם לא, והצ"ח איירי דלא שבה, וייתר עוב שיכוין צבקר צעת הצרכה שלא חפסור צצרכה זו להע"ק רק עד שיפסענו צצית המרחץ ואז יוכל לצרך לצב"ש ועיין בצשעת עכ"ל ציאר הלכה, וחימה מאחר שראה צארלות החיים מתשו' קול אלי'

(צ' אחר כתבי כ"ז עיינתי צארלות החיים שמתא צביאר הלכה העתקתי לעיל (אות יא) וראיתי שהגאון בעל ציאר הלכה קיאר מאוד בהעתקת דבריו ויש שניויים חשודים צין העתקת ארלות החיים דברי חשו' קול אלי' וצין העתקת צביאר הלכה דברי ארלות החיים, וז"ל הגאון מלצ"ס צספור ארלות החיים (סי' ח' צהמאר לחלק ספקי); וכן העלה צש"ת קול אלי' חצ"ס סי' צ' צביא צשם הארז"ל שבי מצרך על ע"ק אחר לאתו מן "העצילה" וכה' צבנן קשישי צירושלים, דוקא צעצילה ומרחץ דארכה הפסק גדול עי"ש עכ"ל, הרי עד שהארז"ל כי שבהארז"ל הי' מצרך על ע"ק אחר "העצילה" והגאון בעל ציאר הלכה איינו צביאו כלל, רק העתיק מנהני צבנן קשישי דירושלים שבי מצרך על ע"ק אחר לאתם "מצית המרחץ" היינו אחר רחילה, וכנראה שהציאר הלכה צכוונה לא העתיק שבהארז"ל צירך אחר "העצילה" דאלא גם צבנן קשישי דירושלים לא עשו צבצרו ורק אחר רחילה צצרו צרכה שני' על לצובה ה"ק, א"כ אין שום צורך להעתיק לצרך אחר "העצילה" דלא קי"ל כוחי, אצל כנן א"ח (פ' צראשית הנ"ל אות י') שפיר מיישב מנהני של הארז"ל ודרכנן קשישי לא חלקו עליו, דרק הארז"ל שבי מכיון כוונות עמוקות צשעת העצילה ושהה צעצילה הצרכה וע"כ הסיה דעתו מהע"ק הי' מצרך שנית כשילא מצית העצילה, משא"כ אחרים שצוילסם צלא כוונות הארז"ל וגם אם צצורים וצטוילסם עם כוונות הארז"ל אין אותן כוונות מציוין לידי היסח

ויעבור מלכך על מזבח הבא לידו, וחז"ל חיקו דכל העושה מזבח מחוייב ע"י דין לברך עליו עובר לעשייתו ומי פטרו מחוייב זה ומי החזיר לו לעבור על חקת חז"ל, ועיין בשע"ט (סי' ח' סק"צ) שהביא מהחזו"ש דמוצק להכניס עולמו בספק גרם בזרחה שאינה לריבה מליכנס בספק שימנע מלברך על עשיית המזבח, והשע"ט הכפיל דבר זה בשם החזו"ש (שם סי' ח' סק"ד), ועיין היעב צב"ח (אות ג') שס"ל ג"כ כן אלא שנתן ענה טובה שבשעת הזרחה על הע"ק יכוון בפירוש שלא להזיח את הע"ק שילבוש אח"כ צביהכ"י והביא ראיה אלימחא לזה מדברי השו"ע (סי' קצ"ד ס"ד) שג' הלכך המזביל קודם נטילה וכוון שלא להזיח יין שצחוק בסעודה, וכענין זה כ' הפרי"ח יו"ד סי' י"ט אות ח' הוצא בשע"ט סי' ח' סק"צ והגם שהחזו"ש חולק על הפרי"ח בענינו גם הוא ז"ל יורה שגלה עובה ומבוררת היא עי"ש צב"ח צאריכות טוב. ומכאן עוב בודאי עוב וכוון לעשות כדבריו וכפסוק אלל אל שכה לבוין כן נראה לי ג"כ שצדק אח"כ על הע"ג בלא שום פקפוק מאחר שזהה הרבה צין לנישת הע"ק והע"ג וכו' היסח הדעת צשופי צנייהם, ועוד ומסתמא דעתו לברך על הע"ג כדרכו וכדרך העולם, כדל כוון בעזה"י. [ומה שהנה"ק בעל א"ח ז"ל בדע"ק מיקל מלכך על הע"ק שהכל בושם צומניו לין עם צגד בהע"ק קשה מאוד לסמוך והאחרונים לא קבלו כדבריו כי יש לה כמה פירוט. ועיין בשו"ת האלף לך שלמה (חא"ח סי' ה'').]

(*)

(פירוש הנדפס בסוף סימן יג)

סימן ה

המשך מסימן הקודם

יד) נשאלתי ברנע זה ממש, אחד ח' מעוסף בסליחו בתפלת שחרית דר"ח ובא חבירו ושאל ממנו הסליח ונתנו לו במתנה עמ"ל וברעתו ח' על מנת ללבוש לתפלת מוסף כשיקבלנו בחזרה, אם מהני התנאי, דהלא תיבא וסיד כשנתן הסליח לחבירו במתנה עמ"ל שיצא יד"ה, יצא הסליח מרשותו של בעל הסליח בינתים.

השבת שמחוייב לברך שנית בשמעתקף בו לתפלת מוסף.

הדעת כי אין יורדים לסוף שום הכוונות ולרוב כל כוונתם כשק פורה באויר — חזן מיוחד סגולה בעמ"ק אמתים — ע"כ בודאי שפיר מחוייבים ללבוש הע"ק שנית בלא זרחה ואינם לריבם לברך רק אחר רחילה ששוכים בו הרבה, וא"כ עבילה האריז"ל ורחילה שאר אנשים שום הם שיש בהן היסח הדעת ולריך לברך שנית.

יג) הנה ספר חשו" קול אלי אינו חחי ומצטל עקד ספרים גדול אחד שאלתי וראיתי שהגז"ל דן שם על השאלה אם אחד מחליף חלוקי וע"י הורחה לפשוט הע"ק אם כשחזר ולבשו יברך שנית או לא והעלה דא"ל לברך רק כשים הפסק גדול כמו צמח"ק או עבילה ומחזן לכל אדם ובעבילה לחוד להאריז"ק ז"ל אלל בלבוש הע"ק שלו ע"י מה שפושט חלוקי א"ל לברך עי"ש ודבריו נכונים, והכל א"ש צין להאריז"ח והביאור הלכה ולהקול אלי.

ולפי"ן אינו אומר דכל אלו המחטפים בעליה גדול צביהכ"י שאין מצרכין זרחה לזית על הע"ק ומכוונים לפטור ע"י זרחה להחטף בלזית על עוליה גדול שילבושם צביהכ"י (עיין מ"ב סי' ח' סק"ל וכו' ע"י סק"ד וחיה"א כלל י"ב ס"ד וכו') אם הולכים למחזן צאמח היום ואח"כ לזבשים הע"ק מחדש יצרכו זרחה "על מנת לזית" בעת הלבושתי זרחה שאפשר שאין מצרכין כמעט כל ימיהם בל"ח מאחר שפוערין הע"ק על ידי זרחה להחטף בלזית על עוליה גדול, ולרוב בשעת זרחה הטוליה גדול שוכים מלכוון לפטור זרחה הע"ק, וכ"ש אם יודע בעלמו צאמח היום לא כוון לפטור זרחה הע"ק זרחה הע"ק שצדקו ובודאי יברך על הע"ק אם שפטו צאמח היום לאחיה שום לורך.

ודע דנראה לי דאלו שיש להם עוליה קטן כשיעור אליצא דכו"ע היינו אמה על אמה ואין מצרכין עליו צצק בשעת לבישתו כי כסומך ונראה הולכים לצידיכ"י ויצרכו להחטף בלזית על הע"ק ויפס ועוב עושים, עכ"ל אם אחר שמשכימים הולכים לזית הטבילה לטבול וקובעים שיעור צלימוד צתורה על ח"י שעה או שעה ויותר — ואשרי להם ואשרי חלקם — שיש הפסק רב צין לנישת הע"ק וצין עטיפה הע"ג, מזה הדין מחוייבים לברך על הע"ק זרחה "על מנת לזית" דהלא יש הפסק גדול והיסח הדעת צין לנישת הע"ק והע"ג ולמה יצטל

ונטל עליהו ולבשו והוא צריך ללבוש עליה אחר מחוייב לבדק עליו עיי"ש, וכ"ש בחדש ששאל עליה חזירו וצריך עליו, ואח"כ בא בעל העלית והולך לפשטו ולבש עליה אחר שמחוייב לבדק מחדש (כ"כ) הכה"ח סי' ח' הוא כ"ה בשם החסד לאלפים אות (יור"ד) ופשוט. וכן הוא בחפילין אם הולך מאחז טעם שהיה להיות חפילין אחרים בכל גזוול צריך לחזור ולבדק כן עלה בדעתי ושם מלאכי בן ככה"ח (סי' כ"ב אות ע"ט) שהביא בן מחשו' ז"ל ח"א סי' ה' וערה בשמעתו סי' כ"ה הוא צ"י בשם שאר אחרונים, ושמחתי לכוון לדבריהם.

וראיתי בספרי דני רב ל"ק אלאמ"ר הגאון"ל חר"צ עולם ז"ל ה"ד בספרו הבהיר שלחן אש (אור"ח סי' ח') שנחשק וז"ל: כבד המחבר (סעי' טו) אט"פ שגפלה רובא ח"ל לבדק והכו"ז חולק בדגפלה רובא נמי מצד, והנה במזוזה (ביור"ד סי' רפ"ט) כ' צפ"ח אם נפל המזוזה מעלמו לארץ ורובה לקובעה מחדש דלירק לבדק ע"ה, דמדמי להא דכ' המחבר הכא בטלית, ומשמחא ה"ה בשלא נפל לארץ לגמרי אלא חסכו בצויר צידו דנמי חייב לבדק, וכבר"ש ש"כ המ"א הכא בטלית, דכיון דנפלה מעל כל הגוף אף שנשארה צידו אלוזא מניחה דמניח עיטוף בגוף וכו"ה מלות מזוזה צלח. אבל הא ספק לי אם לעי"ז ה"ה הכס אם רק רובא נפלה ולא כולה אי חייב לבדק, דהבא שאני דאפי' נפלה רק רובא עכ"פ רוב העיטוף אלוזא וריבו ככולו, אבל במזוזה ל"ל רוב דגם אם רוב שמע ממקומו מ"מ עדיין צלח הוא ומודה טו"ז דל"ז לבדק וז"ע. עכ"ל כ"ק אלאמ"ר ז"ל בספרו.

הנה זה ברור לי שאם נפל המסמר העליון מהמזוזה בצוין שהמזוזה נחשק העליון למטה ולהמטה לעליון דכבר"ג המזוזה פסולה (כמו שהוכחתי באריכות במקום אחר דהעיקר כדעת הדע"ק אור"ח סי' ל"ב סג"ג ומק"מ סי' רפ"ט סק"ל) והיו כאלו נפל כל המזוזה ובשחזור ומתקו חזר ומצדק. ואם המזוזה עדיין עומדת ע"י המסמר התחתון לרחבו של מזוזה הפתח ממנה, דכבר"ג עדיין כשר (כאשר ביארתו במקום אחר, עיי' במ"א סי' רפ"ט סעי' ו') אם חזר וקובעה ע"י מסמר העליון ח"ל לבדק שנית. וספיקו של כ"ק אלאמ"ר הגאון"ל החו"צ עולם ז"ל ה"ד הוא אם המזוזה ע"י נפילה מסמר העליון ירד ראש המזוזה למטה ועומדת ברחבו של מזוזה הפתח למטה מחזיו היינו רוצו

הטעם דמאחר שיאל העלית מרשותו פסק רשותו מהעלית כל זמן שהוא ביד חזירו, ובעל התנאי דעל מנה להחטוף צו במוסף. והיו שחזירו מחוייב להחזיר, דאם לא יחזיר לא יאל (חזירו) יד"ח, דהיו גזון על העלית, עכ"ז מאחר שכל זמן שחזירו מחטוף צו ברשותו של בעל העלית יאל מרשותו ואין לך היסח הדעת גדול מזה. והגם שלפוס רביעא לא מלאחי גלוי לדין זה א"ה עוד אחפש בספרים אם ממא' שאלה זו בכלל נזכר בספריהם או אמצע ראי' לפסקי צ"ח ופוסקים. אבל מסבא הדבר נראה ברור. [אח"ז מלאחי בספר שו"ת הלל אומר סי' ד' שאלה זו ופסק צלח שום ראי' היפך דברי, ואין דבריו נראין לי כלל מסבא צלח ראי' ברורה].

סימן ו'

המשך מסימן הקודם

(טו) **נשאלתי** פעם אחת מאחד מבכ"ה רקהלתי, שאחר בפעוץ דרס על הציצית שלו ועי"ז נפסק ונעקר כל הציצית כי נקדע נקב הטלית ונפסל הטלית ונצטו לרובא ללבוש טלית אחר אם יבדק פעם שנית.

השבתי

והטעם פשוט דבשעת ברכה בודאי לא הי' דעתו ללבוש טלית אחר רק טלית זה, א"כ מאחר שנפסל ומוכרה ללבוש טלית אחר דינו כאלו צריך על גנד א' ולא הי' בשעת ברכה ללבוש גנד אחר אם א"כ נמלך ולבש גנד אחר מחוייב הוא לבדק עליו אחר ברכה מחדש אפילו אם הבגד הראשון עדיין עליו כמפורש בשו"ע (סי' ח' ס"ב ועיי"ש במפרשים שמוכרם חליצא דכו"ע צאין חולק) ק"ז בן ק"ז בשאלה שנשאל לפניו שנפסל הטלית מללבוש שאין עליו רק ג' לזיוות בודאי ובודאי מחוייב לבדק מחדש לא שגא אם לובש טלית של אחרים או עליהו שיש לו. ואח"כ מלאחי בפרמ"ג (סי' ח') דכדרי ושמחתי הגם שפשוט הוא עכ"ז לכוון דעת רבינו הגדול הפרמ"ג לזכות מחזיק לי לעגמי. שוב ראיתי שהמ"צ (סי' ח' סק"ל) הביא דין זה מהפרמ"ג. ויותר מזה ראיתי בספר החיים להגרש"ק ז"ל (סי' ח') שדעתו אם אחד פשט עליהו ע"מ לחזור וללבוש צוין כך צוין כך בא קריבו

דע שאם נפל ממנו כל העליה באמצע חפלה י"ח ואחרים הנגיבו והניחו עליו בעודו מחפלה אחר שגומר חפלתו ימשמש עליה ויברך כ"ב הבאר היטב (סי' ח' סק"ח) בשם שו"ב"ג סי' י"ד, וכן הדין מוסכם מכל האחרונים אבל עכ"פ ההלכה צדורכ לפינוי דרך אם נפל כולו מחטף ומצדק שנית אבל בלא"כ לא, וא"כ אם נשאר עליו חזיו וחזר החזיו השני שנפל עליו א"ל לחזור ולברך, א"כ כשנשאר עליו חזיו הוי כאלו נשאר עליו כולו, ואם אז מכיוון שרובה להיות כן משטף בטענית ואינו מסיה דעתו, ופחאום טפל ממנו בדיעתו היינו שמרגיש בפנימיתו א"ל לברך, דרך נספל עליהו שלא במחכוין מצדק שנית, א"כ אם נפל ממנו חזיו וחזיו נשאר עליו וכוון להנגיבו החזיו שנפל וע"ז לא די שלא הנגיבו החזיו שנפל אלא גם החזיו שבי' עליו נפל ממנו בודאי א"ל לברך שנית וכו' פשוט, כן עלה בדעתי בהשקפה ראשונה לעיניו וכו' צדורכ אלאי כשמש, ועל חמיהתי רבב אח"כ מלאחי במסגרת הכוב (על הקצו"ע סי' ט' אות ה') שכתב היפך מדבריו ודבריו חמורים. וראיה גדולה מלאחי לדברי נחשו' אמרי יוסף (ח"צ סי' ט' אות ד') שהעלה להלכה דאם הרגיש בשעה שטפל העליה בטרם שנפל כולו, ובי' דעתו להחזירו וללבוש א"ל לחזור ולברך אפילו בדליכא עליו עליה קטן דהוי כשפטו ע"מ ללבוש ע"ז, וכמו כן בנדרין דידן כשהי' חזיו עליו הי' סגי להנכים חזיו ב' שנפל, ואם באוכם נפל ממנו החזיו שנשאר עליו טרם שהנגיבו החלק ב' אז הוי החזיו ב' שנפל באוכם כשפטו ע"מ ללבוש וא"ל לברך שנית. הגע בעצמך אם כשהחזיו נשאר עליו פשטו לגמרי ע"מ להחזירו וללבוש בודאי א"ל לחזור ולברך כמו כן בשאלה שלנו וכו' צדורכ בס"ד. (*)

(פירות הנשרץ בסוף סימן יג)

סימן י

המשך מסימן הקודם

כב זה זמן רב שעלה בלבי אסתפקתא וחספשי בספרים ולא מלאחי ותואר הספק הוא, דהמג"א (סי' י"ב סק"ח) כ' בשם השולחן ערוך דלא נהיגי האידוין לברך על החפילין כשנשטו ממקומן (הגם שהדין מפורש בשו"ע סי' כ"ב ס"ב דלריך לברך ומקורו בש"ס בכמה מקומות) משום דבשעת החפלה מתחמא חזיו מסיה דעתו מהם והוי כחוללן ע"מ להחזיקן, והגם שהמ"ר (אות י"ט) וכוה"א

הי'ל אחר כמה שבועות ושאלו מה נעשה עם בקשתם לערי העמוק לא יכולתי לעמוד להם כי נבהלתי מה אגבכ ביום הדין ביום שידובר בי היתכן איך שחקתי ולא עמלתי על הקנה בנות ישראל הכשרות, הכשרות באמת, אבל שוב נחמתי והבעתתי שכל מה שבידי אעשה לקיים הבעתתי וכאן מלא בע"ה לבנות את חזיו ודרי אשנם לפני כ' ולפני עם סגולתו להסיר משגול מדרך עמנו ולנקות כרם כ' מצושים היונקים ליחות המחוקים וגונבים העוב מהעונבים הויפס ונאים פרי קודש הילולים לה' ולחורתו הק', ואבקש מכל לומד באמת לאהבה האמת, ולא לעקל ולקלקל, שידוע אלו דברים היוצאים מן לב נשבר ונדכר לנשתיכם שיסורו מאכלי ומקצבת נשים הרעים האלו העושים חזק וכוללת מכלות נדות כלילת יופי המחזיקין בחורת אש דה ושלח תהא חלקם עמכם ויביעו אותן בפנים זועפות ויחדלו להרע ויבי' שכן אחם ופעולתם לפיכך ילכו להטיב להם בזכ ובצא אביה"ר.

(פירות הנשרץ בסוף סימן יג)

סימן ט

המשך מסימן הקודם

נשאלתי מאחר שנפל מעליו חצי הפלית ובשרצה להנביחוהו נפל ממנו חלק הב' אם יחזור ויברך או לא.

השבתי שא"צ לברך ויולבוש בלא ברכה.

כא הנה בשו"ע (אור"ח סי' ח' סט"ו) פסק במחבר שאם נפל כל העליה מעליו וחזר ומחטף בו לריך לברך שנית, בנפלה רובה א"ל לברך. הטי"ו חולק וס"ל דגם צדורכ לריך לברך וכו' ראיה מחפילין. מקור דברי השו"ע הוא בנמוקי" (כל' תפילין) בשם הריטב"א וישם מורו בשם הר"י וזה כ' הנמוקי" דגם באם נפל כל העליה א"ל לברך, והנמוקי" הסכים עם מורו של הריטב"א ואליהם הסכים הב"י ופוסק כן בשו"ע. ובאמת בתלמודי ר' יונה (ספיק דצרכו על הרי"ף דפום ויולגא) כתבו בשם רבם שאם נפל העליה כולו לריך לברך שנית. (ועיין ביד אהרן סי' ח' על הב"י שטרח ליישב סתירה הרי"ו ולבסוף לא עלתה בידו כמו שבי' בעצמו).

כיון דנשמעו אזדא ליה מנות ועי' באר' שהשיג ג"כ ע"ז עכ"ל, ולפי מ"ש' לק"מ קושיא בשמאל. אחרי כהני כל זכ מלאכי בחשו' עולה שמאל (סי' ז' ח') את שארבע נפשי שהגאון בעל עולה שמאל (סי' ז') רצה לדמות עליה לתפילין ולדונו של שליח במגילת וכאשתקחה של, והגאון האדיר בעל אור חדש זקוק'ל חולק עליו ממש מעטמה ידי ושמחתי בעל כל הון לבוין לשני גדולי ישראל בין בהאשתקחה בין בפחר השאלה, והגאון בעל עולה שמאל (שם סי' ח') כהן להזיק דבריו ולא נמצא חשו' הגאון בעל אר"ה על דבריו אבל הרוואה יראה שדברי האר"ה נכונים.

כג) הנה חפשהו בשליח דין הר"ל במגילת בשמו ומלאחי לו במס' חולין (בד"ה ועוד נמשך מה) שבי' ח"ל קבלתו ממורי מהר"ש ז"ל מלובלין על מ"ש ח"ל ובינאו העור (בסי' ח') ובצ"י (סי' כ"ה) וכן הוא בשו"ע דתפילין כל אימת דממשמש בכן מצד, פי' אם זזו ממקומן וממשמש בכן להחזירן לתקומן, ואמר שצומן הוה שאין מניחין תפילין אלא בשעת תפלה, ח"ל' לברך אם ממשמש בכן להחזירן לתקומן כי בודאי כל זמן שעוסק בדברי קדושה אין זכ מקרא מסיח דעתו מתפילין שגם הם דבר שבקדושה, ודינוין אלו לא נאמרו אלא למי שגזש תפילין כל היום וכל משא ומתן שלו בתפילין אז שפיר הוא מסיח דעת, ועוד דלא חשיב היסח הדעת אלא כשהוא בשחוק ובקלות ראש כמ"ש העור סי' י"ד ובודאי צ"כ בשעת התפילה לכתב שום שחוק וקלות ראש ונכון הוא עכ"ל. ואני עומד ומשתומם להבין דברי חכמים וחידושים דאדרכה ואדרכה, אם כי הפי' של היסח הדעת בתפילין שאסור להסיח דעתו ממנו וכל זמן מחוייב להיות דעתו עליו חוץ מתפלת י"ח ותת", כמו שהרבה פוסקים ס"ל כן באמת, אז ה"כ נכון שפיר קבלת רבו מהר"ש מלובלין ז"ל דאם זזו התפילין ממקומן אינן אלא כחולטן ע"מ להחזירן (וכמו שפי' המגילת דבריו) אבל אם הפי' של תפילין אסור בהיסח הדעת שאסור בשחוק וקלות ראש, אם כן אינו מחוייב שיבי' דעתו מקושר להתפילין, ולכן אם זזו התפילין מראשו גם צב"א יבי' מחוייב לברך כשמשמש בכן להחזירן לתקומן דכ"י לו היסח הדעת לגבי צרכה התפילין כשזזו ממקומן ודלא לא ה"י דעתו עליוכין וענין הוזה ממקומן הנעשה פתאים ברגע אחת ולא ה"י דעתו עליו הוי היסח הדעת לענין צרכה התפילין בכל הש"ס ובכל זמן. והגם

(כלל י"ג סי' ס"ז) חולקים, רוב האחרונים הסכימו להשליח והמגילת (ולקמן אות סמוך אות כ"ג) אחרים מה עור. וא"כ לבאורם גם לענין עליה יומא הכי, וע"כ לא הוצרכו המחבר ובראשונים לברך שנית כשנפל כל העליה מעליו, צומנם שהלכו מעוטף בעליה ותפילין כל היום, רוב היום, אז עכ"פ שעת הרבה לפני ואחר התפלה משא"כ צומנינו אנו שנתמעטו בלצבות והקניות ותדלדל ואין אנו חולכים כי אם רק בשעת התפלה מעוטף בעליה ותפילין, חזר להיות להעליה דין תפילין וגם אם נפל ממנו כל העליה לא יברך שנית. אבל יש לומר דלא דמי דלא תפילין אסור להסיח דעתו ממנו ק"ו מנין (בביומא ז' א') וע"כ בודאי צומן קלר כצומן התפלה לא הסיח דעתו ממנו ותמיד כחולטן ע"מ להחזירן קאי ועומד משא"כ בעליה שפיר יש לומר שהסיח דעתו ממנו וע"כ בעליה ליחא לדינא דהשליח וחייב לברך שנית אם נפל כוונתו ממנו, וכן משמע דא"כ ה"כ לו להשליח והמגילת לבחוב דינם גם בעליה (בסי' ח' סעי'י) כשנפל העליה שלא במחביון אלא מדלא כתבו גם הכהן ש"מ דבעליה גם צומנינו לריך לברך שנית בבכ"ה. ואח"כ מלאחי בבכ"ה (סי' כ"ה אות ע"ד) שמדמה עליה לתפילין בענין זה ח"ל' ועוד מראה לי טעם אחר (שאיין לברך בזה"ל כשמשמע התפילין ממקומו ובהשליח) כי כיון שעכשיו אין לנפשין כי אם בשעת תפלה בלבד, ודעתו לנבשו כל זמן התפלה, הוי ברכתו על כל משך הזמן ההוא, וא"כ אין לו לברך אם נשמתו ממקומם, וטעם זה ואמר גם על מי שנפל לו עליה מעל ראשו שלא במחביון בשעת התפלה, שא"ל לברך כיון דשעת ברכתו ה"י כוונתו לנבשו כל זמן התפלה עכ"ל. מתחלה שמח שדברים שכתבתי לעיל ברורים, וגם בבכ"ה אינו מדמה דין עליה לתפילין לפי טעמו של השליח והמגילת, ש"מ דס"ל דחילוק רב ביניהם ובודאי מעטמה שכתבתי, אבל כל דברי הבכ"ה כשכתבתי תמוהים מאוד דמה מהני מה ששעת ברכתו היתה כוונתו לנבשו כל זמן התפלה, היסח הדעת מצעל כוונתו וכמו שצירתי כבר (אות ח' ו') לעיל, וכל דינו אינו מובן לי. שוב ראינו בנשמי"א (כלל י"ג סי' ס"ז) שז"ל דברי השליח י"ש דלא גרע מנפל עליו (בסיומן ח') לדיך לברך ולא מהני מה שעומד בתפלה אע"ג דאין מסיח דעתו, ומכל מקום כיון דנפל ממילא אזדא ליה מלות. וכתב שם המגילת דלכ"ע אפילו למאן דס"ל בשעת במחביון דא"ל לברך זה גרע עיי"ש, וא"כ מה שגא תפילין שנשמעו ממילא ממקומן, מה מהני שאין מסיח דעתו, ה"א

ואינו נקרא היסוד הדעת אלא כשעומד בשחוק או בקלות ראש (או כשעורר דעתו כי"ל ללרבי הגוף עד שלבנו פונה מ"ש מחמת ערדו) אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו חף על פי שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו על התפילין ממש אין זה נקרא היסוד הדעת שא"כ אך יכול כ"א לילך בתפילין כל היום, ומ"מ מזכיר מן המובחר שלא להסית דעתו מהן כלל וזאת בשעת ח"ת ובתפילת י"ח עכ"ל. מדבריו אור חדש עולה לן דמשולם לא נחלקו הפוסקים צפי היסוד הדעת בתפילין ולכו"ע אסור להסית דעת אפילו רגע אחד אבל איתור רגע לא הוי היסוד הדעת רק כשעומד בקלות ראש ושחוק ולפי"ז דברי הש"ע עולין כהגון בלא שום דוחק. ואח"כ מלאכת צ"ח בית ברוך על החו"א (כלל י"ד סעי'י) שהאריך בזה להשוות כל דברי הפוסקים עפי' דברי הרב שו"ע ויכון. (*)

(פירוש הנשריף בסוף סימן י"א)

סימן י"א

המשך מסימן הקודם

(כד) **כבר** כתבתי לעיל והארכתי קצת דמכל דברי הראשונים מפורש ויולא וכן דעת רוב האחרונים דהחולץ תפילין בתוך התפלה כדי ללכת לצית הכסא אם חזר ומתן לר"ך לנדר מחדש, ואם מיתון במקום שא"ל לי לנדר ישמש בזה אח"כ וינדר עליהן, ועתה מוסיף עוד מדברי האחרונים השו"ע הרב (סי' כ"ה ה"ל) חו"א (כלל י"ג ס"ו) מ"צ (סקנ"ז) קאשו"ע (סי' יו"ד סעי' נ"ו) שזר ראייתי בראש"ח (סי' כ"ה בהמאיר לאחר חז"ל) שכתב ג"כ דלר"ך לנדר והביאו מירושלמי (פ"ג דיומא ה"ג) והבס שרוב לוחות ראייתי כנראה כשהיקר צעניו דהראיה היא ראי' אלימחא ובאמת כבר קדמו השו"י קרנן (שס) עיי"ש, וגם בתשו' מהרש"ס (ח"ג סי' ר"כ) הוכיח כן בנקיאות רב ועלום עיי"ש, וכן אני פוסק להלכה ולמעשה וכמו שבי' בספר חרות חיים (אות כ"ד) דהמכה לנדר כהדרכ"מ צ"ח פריש ע"ז ל"ה וכל שאר אחרונים וגם לרבות הראשונים. אבל בעליה כשפושטו לילך לצי"כ הראיתי לעיל באריכות שאם פשטן ע"מ ללבוש או באמגע התפלה אפילו פושטן סתמא דמסתמא כמפורש שדעתו ללבוש שא"ל לנדר מחדש וכן מפורש דין זה בבואר הלכה עיי"כ דאין הכל. שזר ראייתי במ"צ שכתב ג"כ (באות ל"ה) דאם פשט עליהו בתוך התפלה אפילו בסתמא הוי כמו שפשט

שאלו אינם זין מלחבצ בחיבה יתירה דברי הש"ע ויפטר שהלכה זו קבלה מפי רבו הגדול נאמר עכ"ל חורב הוא ולמודו אני לר"ך ודבריו כאן נע"ג ודי' יאיר עיני. ונראה כוונתו לר"י דמאחר שהדין נתן דכל זמן שאין שחוק וקלות ראש אין כאן היסוד הדעת, ממילא גם לענין הצרכה אין כאן היסוד הדעת, וזה סביר עמוק ראו"י להמכר"ש מלובלין ז"ל וזה נראה לי ברור בכוונתו, אבל אז קשה לי מאוד מהיכן לקח לדמות כ"י היסוד הדעת אהדדי ולא דמי להדדי לפי ההבנה הפשוטה ונע"ג. ושזר ראייתי דבעיקר קושייתו כוונתי לדברי הא"י רבה (אות י"ט), ועוד דהלא הרדב"ז (ח"י סי' ב' אלפי"ט ס"ו) א"ל א"ל אם הסיח דעתו וד"ס (התפילין) במקומן אין סביר שיחזור לנדר ואם לר"ך לנדר כמה פעמים כי בזמן חז"ל אין מי שיוכל לבטל שלא יסית דעתו מהם עכ"ל. והבי דהרדב"ז ס"ל כדעת השא"ג"א (סי' ל"ט) באריכות, והיסוד הדעת בתפילין אסור כל היסוד הדעת ונדרן שלא יסית דעתו מהם כלל (מ"א סי' מ"ד סק"צ) ודלא נפסקו של העור (סי' מ"ד עיי"ש) דרק קלות ראש ושחוק הוי היסוד הדעת עכ"ל נלמד מדבריו והיסוד הדעת לענין צרכה בין בתפילין וכן בכל מלות פירושו דברים ככתבם שהסיח דעתו מן המלוא וכמו שכתבתי. ואפשר שס"ל להש"ע ורבו הגדול מהר"ש מלובלין ז"ק"ל דאם הפי' של היסוד הדעת במלות תפילין גופי' שחוק וקלות ראש כמו כן לענין צרכה לנדר מחדש בכל מלות לא הוי היסוד הדעת רק אם נבג שחוק וקלות ראש ונלא"ה לא, וכמו שרמתי על זה לעיל, ובזה עולים דברי המהר"ש מלובלין והש"ע כהגון, הגם דאין ההבנה הפשוטה של היסוד הדעת לענין צרכה המלות כן א"ל לדבריו כן מוכרחים לפרש, ויכון הוא.

דע דהגם שכתור (סי' מ"ד) פסק כבר יונה והלא"ה דהיסוד הדעת פירושו שחוק וקלות ראש, כבר כי הצי"ח שם הוצא במג"א דמזכיר מן המובחר שיהא דעתו חמיר עליו, אבל דעת השא"ג"א דהיסוד הדעת פירושו מעיקר הדין והלכה שכל היסוד דעת אסור ואסור להסית דעתו מהם והוכיח כן מהרמב"ם והרמב"ן. והא"י רבה (סי' כ"ח) כי שכל צעל נפש יחמיר. וראיתי בספרים שהביאו מעשה נורא משער הגלגלים הקדמה כ"צ (הוצא צ"ח"ר ובמה"צ סי' כ"ט).

ובעת ראייתי בשו"ע הרב שבי' אסור להסית דעתו ובתפילין כ"ז שכל עליו אפילו רגע א' וכו'

בחור פסוקי דמזמרה והלך ועשה לרכיו וחזר ועול
ידיו ויבצר ומניח "לילית" ותפילין ויבצר עליהם.
והבארה"ע חולק עליו ממה ש' כ"י סק"ג כ"ה סק"ג
בשם המג"א ועליו ס' ח' סק"ג י"ד שא"ל לברך
עליהם עיי"ש. ומלאחי שאל שהבאר נפשי באלה"ה
(ס' כ"ה בהמא"ל לארץ ארץ א"ה) שהבאר דברי
הבארה"ע ה"ל בשם הג"ר ו' דבריו הגיו"ס נכונים
בתפילין ולא גבי עליות חב כדבריו בעוה"ר. ועיין
היטב בשע"ת (ס' ח' סק"ד) מה שכתב על דברי
הגיו"ס אלו ועל מה שבער עליו הבארה"ע ודו"ק
היטב.

ונראה לע"ד דאפילו לפי מה שהעלה לנו הע"ז
(ס' כ"ז סק"ג) דהא דאמרין בש"ס
ונפסק בשו"ע (ש"ס סעי' ג') דמותר ליכנס בלילות
לצית הכסא, היינו דוקא בצנעו ששנוי למלבוש וכו' ד'
כנסות אבל בעליהם של מלוא שגנו שאין רק
להתפלל בהם אין נכון שיכנס לבה"כ ועי"ש העלה
לנו דגם עם קיעל המיוחד להתפלל בו צוה"כ אריך
לפשוט קודם שנגמור לבה"כ עיי"ש, עכ"ל לעיין לברך
שנית אינו דומה כלל לתפילין דבתפילין אסור מלד
הדין ליכנס לבה"כ משא"כ בעולות של חטא אינו
אלא מנהג דרך ארץ כמו שמצינו הע"ז הראיה בגד
שבישל בו קדרה לרבו אל ימוצו בו כוס לרבו, ועי"ש
ל"ל כן דהלא הע"ז בעולות (ועליו ס' ח' סק"ג) כ'
כן דלא דמי עליות לתפילין דתפילין אסור ליכנס עמו
בבה"כ משא"כ עליות אלא עי"כ כמו שחילקתי,
וראיתי לצנ"ע (על הע"ז ס' כ"ז סק"ג) שהקשה
כן סתירה הע"ז ותיקן כן ושמחתי.

(פירוש הגורשניץ בסוף סימן י"א)

סימן יב

המשך מסימן הקודם

נשאלתי מאחר שהניח תפילין ובירך עליו
להניח כרת, ושוב כשלקח התפילין של
ראש ראה שהרצועה נקדע למעלה מהקשר, ובנראה
שאירע לו כן אתמול בעת הקפת הרצועה על חבית
נקדע לו ולא הרגיש בו. ועתה מוכרח לשאול תפש"ר
מאחר אם מחוייב לברך ברכת להניח ועל מצות
תפילין כמו מי שהפסיק ושחן בתפילין של יד ובין
של ראש (כפסוק של דרמ"א ס' כ"ה ס"ט) או א"צ
לברך. (הזמן לא היה מספיק לעיין אפילו בשו"ע וכ"ש

אחרי כפירוש על דעת לחור, ולהפך אם פשע אחרי
וקפלו והניחו בחור כיסוי שלו הוי כמו שפשע
עליו כפירוש על דעת שלא לחזור ללבוש עיי"ש ונכון
הוא. אח"כ ראינו בספר מאסף לכהמ"ה (אחרי
פ"ה) ש"כ גם בשם ספר זית רענן (א"ה הלכה
א' ס' א' ב') שמי שידע בעולות שדעתו להחזירם,
כשפשוטו בחמלע חפלה, כדי לגמור התפלה בעולות
ותפילין, אך לא חישב בשעה שחלץ על מנת להחזירם
דין הדבר כאילו חישב, מפני שכבר נהגו כולם
להיות מעוטפים בלילות ומוכתרים בתפילין עד גמר
התפלה עיי"ש והוא ברור ונכון.

לתמיהתי הרב מלאחי בשו"ת סת"ם להגרש"ק
ז"ל (ה' תפילין ס' סמ"ד) שכתב
היפך הדברים כי נשאל אם מי שידע בעולות שדעתו
ה' להחזירם (תפילין) ולגמור תפלתו בעולות ותפילין
אבל לא חישב בשעה שחלץ ע"ז להחזירם אם דין
הדבר מפני שכבר נהגו כו"ש להיות מוכתרים
בתפילין ומעוטפים בלילות א"ל כיון דלא חישב
בשעה שחלץ הוי הפסק וצריך לברך. והשיב שצדקה"ג
צריך לחזור ולברך עיי"ש אבל להלכה הטיק דא"ל
לחזור ולברך, אבל אם חולץ סתם שלא בשעת תפילה
אם חלץ שיהיה חוזר ויבצר ואם נשאר תפילין של
יד ונמלך ורואה לחזור ולהניח של הראש א"ל לחזור
ולברך (כ"כ האלה"ה ס' כ"ה ומ"ב ס' כ"ה
בציבור הלכה ד"ה וכו' ונוג). ואם חולץ ע"מ
שלא להחזיר ולהניח או לאחר כמה שעות שיש עד
אחרי זמן היסח הדעת צדיק צדופן שאריך לברך
עוד הפעם ותיכף כשחולץ נמלך לחזור ולהניח צריך
לברך שנית, וכן אם חולץ ע"מ להחזיר מיד שא"ל
לברך שנית ונמלך ולא הניח רק אח"כ מריבה שבי
היסח הדעת חוזר ומניח בצדקה (אלה"ה ס' ס'
והציבור הלכה ומ"ב שם ס' ס' מ"א).

כה **ופלא** מלאחי בשו"ת הרדב"ז (ס' ב'
אלפים ש"ז), שעליו רמז הגבוה
מהרש"ס בל"ה (סיניקא) וז"ל הרדב"ז: ומ"מ אם
פשע התפילין או "העליות" לעשות לרכיו אין לך
הפסקה גדולה מזו אע"פ שהיה דעתו עליון צריך
לברך עכ"ל. ה"ל לך דעתו דעת חורב נועה שאפילו
בעולות אם פשעו לעשות לרכיו ומסתמא כוונתו
להסך גרליו מצדק מחדש אפילו אם היה בדעתו
בשעת ההפסקה ללבוש שנית, וכן מלאחי בצנ"ר
היטב (ס' י"ג סק"ג) בשם תשו"י גינת ורדים (חלק
א"ה כלל א' ס' י"א ומ"ב) וז"ל מי שהוצרך לנקדו

לא בספרי אחרונים, כי בשעה שנשלחתי שאלה זו עמדתו
באמנת חפלת פסדו, ובזכויות לא הונח שאלה זו).

השבתי אחר קצת עיון שא"צ לברך שנית.

כו וטעמי דנכי דפסקין (א"ח סי' ר"ו) בנעל
פרי בידו וצריך עליו ונאבד ונפסד
אותו פרי אפילו כיו מאותו מין לפניו אם בשעת
הצרכה לא היה בדעתו לאכול רק אותו פרי שעליו
צריך, חוזר ומבדק על פרי האחר שמאותו מין
אפילו היה לפניו בשעת הצרכה וא"כ לכאורה גם
בנידון דין דהלא דעתו היה על תפילין של ראש
דיבור ואותו תפילין של ראש נפסל בזדאי מק"ו לריך
לברך על האחר דהלא לא היה בדעתו רק על תפילין
של ראש וגם לא היה לפניו תפילין של האחר
ממילא אין כאן ספק שצריך לברך שנית, השבתי שזה
טעות ומחשבה של שגגה דהלא כאן תפילין לא
התחיל שדיין לברך על הראש, ונהי דיש מהפוסקים
דס"ל דברכה להניח תפילין של ביד קאי גם על
הראש, וא"כ דומה ממש לכה דסימן ר"י וגרע עוד
יותר שאלה הן תפילין של הראש לפניו בעת צרכה
להניח על תפילין של ביד, דהא אינו ממדח ודחי
עטמא, דהא דלברכה פוסקים לא קאי צרכה להניח
על ביד ועל של ראש, עיין בספרי אחר צדק משה
(ח"ב סי' י) שהארכתי קצת בזה, וגם לאלו
הפוסקים דקאי והלא עכ"פ תפילין הניח ובידענד
יאל דהלא אם אין לו תפילין של ראש או א"א לו
להניח מניח של יד ומצדד להניח לחוד, וא"כ שפיר
יכול ליקח תפילין של ראש משל אחר ויצדק עליה רק
על מנחת ולא גם להניח.

כז ואחר שיאמתי מביכ"ג והלכתי לנתי
פחתתי הספר מאסף לכל המחנות
ומנאמתי שאלה זו שם (סי' כ"ה אות ק"ו) אבל
הפסק שהביא שם בשאלה זו דלא כוותי, אולם
מאחר שכל ראיית חשו' ארץ צבי (סי' ז') שהביא
הוא מס' ר"ו מפרי שברך עליו ונאבד שגם מעמי
עלי דנתי אחרתי נעיון בתוך הספר אולי אמלא פשר
דבר למח פסק הגאון האמיתי בעל ארץ צבי היפך
דברי. עיינתי בחשו' ארץ צבי (סי' ז') להגאון האמיתי
אריה צבי פראמער אב"ד קאזניגוב ז"ל ואלו מנאמתי
דבר משאלה זו בדקתי כמה סימנים לפני סי' ז'
ואחריו ולא מנאמתי ואולי ספר אחר בשם ארץ צבי
כוון בהעל מאסף לכהמ"ח ולא ידעתי, ואח"כ כי
המאסף לכל המחנות שגם בחשו' אמרי יושר (ח"צ

סי' ר"צ) נשאל ע"י והשיב ג"כ לברך ב' צרכות. על
הראש דברכה להניח על ביד לא כיון רק על תפילין
של ראש שלו ולא על של אחרים. עיינתי בספר צניס
והגאון האמיתי בעל אמרי יושר מדמה שאלה זו
ללוקח תפילין אחרים אחר שצריך על תפילין זה
עיי"ש ואינו מובן ולא ידעתי לסוף דעתו דאין
שאלתו דומה כלל לברך על תפילין אלו ואח"כ רואה
להניח אחרים שמצדד עליהן דבכ"ג בזדאי הדן
עמו, אבל בשאלה שנשאל לפניו אינו כן דהלא עדיין
לא צריך כלל על של ראש ועל של יד שפיר צריך
ובכ"ג אינו רואה שום ראייה מכל ראייתו שיאמר
עליו כי הוא זה ראה חותכת. ולפעמ"ד כאשר
פסקתי יש לפסוק בגם שגרעש ונפחד אני מפסקו
של הגאון פוסק דורו בעל אמרי יושר עכ"ו מאחר
שהוא ז"ל דימה ענינו ממש לדין ששואל לו תפילין
אחרים תחת אלו שהניח ולדין זה לפעמ"ד כאשר
ביארתו אינו דומה א"א לנו לפסוק כוותי לחייבו
לברך שנית, והמראה לפעמ"ד כתבתי.

ומה שבי' האמרי יושר להביא ראי' לדבריו מס'
זכור לאברהם (ח"א אות תפילין) עיינתי
שם וראיתי שהביא ליירי בנפסק לו הירועה של
ראש אחר שכבר הניחה על ראשו וצריך עלי' צרכה
על מנחת משא"כ בנידון דין עיי"ש. ועיינתי בספר
מאמר מרדכי (לכ"ה מרדכי כרמי הספרי סי' כ"ה
אות ע"ז) שהאריך בכל הדברים שהביא האמרי
יושר וגם הזכיר כמעט כל הספרים שזכרו באמרי
יושר (ואין הספרים תח"י אבל המאמר מרדכי
הביאם באריות יוחזר) וכולם מדברים שאחר
הצרכה מחליף ולוקח תפילין אחרים, אבל בשאלתנו
דלייריני שעדיין לא צריך על הראש לפעמ"ד מוכח
מכל דברי המחברים הנזכרים שם בדבריו שא"ל
לברך רק צרכה המחוייב לברך על הראש ולא יצדק
להניח שכבר צריך שפיר על של יד משקלה. גם
המחזיק ברכה (סי' כ"ה אות ע"ז) שמזכיר האמרי
יושר ליירי ככ"ג, וספרים שאינם תח"י לא הוכל
אזון עליהם ועוד חזון למועד אעיינ בעקר ספרים
אחד עליהם בעזרה"ת כי ערדח אחזני גאון
האמרי יושר אבל תורה הוא וללמוד אני לריך.
ואח"כ ראיתי בספר נהר שלי' (סי' ק"מ בסוף אות
א') מה שבי' ועפ"י דבריו ק"י שאלתנו שא"ל לברך
רק צרכה על מנחת תפילין ותו לא, רק גוף דברי
הנהר שלי' (שם) בפסוק נע"ג אבל בשאלתנו הכל
ח"ש.

סימן יג

המשך מסימן הקודם

נשאלתי מאחד שהניח תפילין שלו ואח"כ אחד הוהירו שהתפילין שלו גדול מאוד והתפילין מונחים לו על צדו ולא היה מי שהיה יכול לקצר הקשר וע"כ הוכרח ללקח תפילין אחרים לחניה. מה יעשה האם יברך על האחרים או לא.

השבתי בוראי יברך שנית על האחרים.

כח) לאור כל הכתוב עד עתה אין כאן כל ספק שיברך שנית, מאחר שמוכרח לוקח תפילין אחרים, כן הוא בתפילין וכן הוא בעלות כחמור, וחידוש דבר מלאכי בשר"ה (ספינקא סי' כ"ה אות י"ח) שכתבתי דברי חשו"ק יודע (בקונטרס) ויאמר יעקב סי' מ"ז) נחמד שזכיר על הנחת תפילין והניחם, ואח"כ ראה להסירם ולהניח תפילין אחרים, ועדיין לא אמר בתפילין שהניח מקודם קריש' והפלה ושם דבר, א"ל לירך לברך שנית על תפילין שנייה אח"כ, והכלל דל"ל לברך מחדש ודי צרכים ראשונה, והבסיס עמו הגאון מהרש"ק מבראדו עיי"ש, ולא ידענו עמנו כי אין הספר תח"י חזק קשה להבין למד לא יח"י לירך לברך שנית על מה שנייה ומאחר שאין הספר תח"י וגם השאלה לעמנו כמעט אינו מלוי שנייה תפילין או אח"כ יסכים בלבו חת"ק ומיד להניח תפילין אחרים בלא טעם נשנה, ואם מתחלה הניח תפילין של איש אחר בודאי מחייב הוא לברך שנית אם רואה להניח של איש אחר או קיבל תפילין שלו ורואה להתפלל בתפילין שלו ע"כ לא הארכת.

ומה' היתה זאת שימים אחדים אחרים אחרי כחצי כ"ז נשאלתי מאחד שנתן תפילין לסופר לשחמיר והסופר בעטיו שזמן החפלה בשחמיר יצא לו תפיליו וכשנאבד בעטל תפילין הסופר לא בא עם תפיליו והאמן היה דחוק לו לקח תפילין של אחרים ואחר שהניח וזכיר עליהם וכמעט החפלה בו צרכה השחר וכיוצא בזה הסופר עם תפיליו ומעלמו מוזן שאדם רואה צדק שלו מתעשה קצין של חבירו וכ"ש צדק מזה בתפילין וחיוב התחיל לחולל ואח"כ קודם שהניח את שלו עלה בספק בלבו אם יברך שנית על שלו או לא ובה' אלי בשאלה והשבתי לו שבודאי מחייב לברך, ובידיו דיון אפילו

הקול יהודה יודה, אלא גם בידיו הקול יהודה ממש לרוב אחרונים חייב לברך וספק צרכה אין לומר מאחר שצרכה דרובא דממכרה ודאחרונים ס"ל כל שמתחיל תפילין לתפילין חייב לברך שנית בכל אופן שבעולם, אבל כאמור אין נפק"מ בפקדון של הקול יהודה כי כמעט לא שכיח בלל.

כט) וגם בתפילין שלו אם הניח של ראש ואחד הזכירו למשל לאחר השמיע וכיוצא באלה פסד"ו שהתפילין מונחים על מלחו, באופן שכבר הפסיק הרבה חזמן צרכה הראש עד עתה, והקטין הקשר בעלמו או לאחר הקטנו וצד הניחו מחייב הוא לברך עו"כ"ש כי בעת שהתפילין ה' על מלחו לא קיים מלות תפילין כמ"ל עפ"י יסודות ומקורות הר"ל.

פירות הנושרין לחלבה:

א) החולץ תפילין לילך לבית הבטא וחולצן ע"מ לחזור ולהניחן כשנתיין צריך לברך (סי' א אות א' בד' כה). — ב) הפושט סליתו לילך לבית הבטא ופושטן ע"מ לחזור להעטף בו א"צ לברך כשחזר והעטף בו (אות ב' ו' כ' כה). — ג) הישן בסוכה בלילות קרים מאוד אם שר לו להשתיין בבלי בסוכה או מחויב לילך חוץ לסוכה. — ד) בדין גדול לכו"כ אסור לעשות בסוכה מה"ט (סי' ב אות ה). — ד) מלית שפסוקים וקריים עליו ופושט כדי לכנס לבית הבטא שחזר לבשו מחויב לברך (אות ה). — ה) ההולץ בסוכה כדי לחזור בלא שהיה אינו חוזר ומברך (אות ו' ח). — ו) חלק תפילין ע"מ להפליג בסחורה וכיוצא וחסיד דעתו אם חזר ומניח צריך לברך (אות ו' ח). — ז) ההולץ בסוכה ע"מ להפליג בסחורה וכיוצא והסיד דעתו כשחזר מברך (אות ו' ח). — ח) ההולץ בסוכה לביה"ב להסך רגליו וחזר מברך גם אם היה בדעתו לחזור (אות ו' רע"ח אות ה' ג"כ). — ט) הוצרך להפליג והשמיט התפילין ע"מ להתחירן אם כשחזרו אם מברך שנית או לא (אות ו'). — י) המוציא רוח מלמטה בתפילין ולא השמיטן אם מתחנה יום אחד (אות ו'). — יא) מנהגו שאין מברכין על הסוכה אך ורק מסעודה לסעודה (אות ו'). — יב) ואפילו הסתח דעתו בין סעודה לסעודה אין מברכין והטעם לדידן (אות ו'). — יג) ההולץ לסוכת חבירו אפילו על ישיבה בעלמא חייב לברך, והמנהג שלא לברך א"כ"כ נהנה כגון שותה יין (אות ו'). — יד) יש מפרקיין לברך על סוכת חבירו אפילו אם אינו שותה יין מים בעלמא (אות ו'). — יו) לבש השלית ונחלף הפנימי להיצון וההיצון לפנימי כשמהפכו א"צ לחזור ולברך (סי' ג אות ט). — יז) לבש ט"ק ובידיו עליו ושוב נמלך ופושטן ע"מ להליבש ט"ק אחר מחייב הוא לברך על הט"ק השני (סי' ד אות י'). — יח) נחטף לו ט"ק באמצע היום והזכיר לחלוטיו על ט"ק אחד מחייב הוא לברך עליו (אות י'). — יט) לקח לו שלית של אחד ואחר שברך קודם שלבוש בא בעל השלית וחטפו מידו ונתן לקח שלית של שני אינו מחייב לברך עליו עו"ה"פ (אות י'). — כ) שטש סליתו ע"מ ללבוש שלית אחר חת"ק, ופושטן שהיה לו לברך על השני, ושוב נמלך ולבוש הראשון עכ"ז מחייב לברך עליו (אות י').

(יח) בירך על טלית שלו וסבר שזה הוא הטלית שרצה ללבוש, ושכן ראה שאין זה הטלית שלו שרצה הוא מוקדק ללבוש ורקא טליתו השני ולא את של זה אם חייב לברך שנית (אות יז). — (יט) המוקדק ללבוש בשבת טליתו של שבת ורקא ובחול אך ורק טליתו של חול, ונתחלק לו בשבת ברכה, ורצה להחליפו לכמהנוג, אך יעשה עם הברכה (אות יז). — (כ) ההולך לחוץ באמצע היום ושהו זמן רב ומסיד דעתו מהטיק שכלשבו מחייב לברך שנית (אות יח). — (כא) ההולך רק לטבול אי"צ לו לברך על ט"ק (אות יא). — (כב) האריה"ק ובר"ע בירך על ט"ק אחר הטבילה כי כונת המקור. והנוראות שה"י לו בעת טבילה בע"כ נחקו אותו משה"י וה"י לו היסת הדעת מהטיק (אות יב). — (כג) אחרים העושים כמעשה האריה"ק ז"ל וטובלים עם כונת האריה"ק ז"ל א"צ לחזור ולברך כי בדאי לרוב כונת הריה"ק ז"ל שלהם כעוף הפורת בעלמא אן חתן מיתדי טענה (אות יב). — (כד) לרוב ב"א בשעת ברכה הטלית גדול אינם מכוונים להוציא ברכת על מצות ציצית שה"י להיות בבקב על שטיק. ע"כ אם יהיה ידע שהוא מכלמ, שפושט הטיק לשום צורך באמצע היום חזרו ולבשו עת"פ. — (כה) ספק ונראה יבדך ברכה הראוי על ט"ק (אות יג) ואילו רק מסופק אם כון לפטור היום הטיק עם ברכה הט"ק יבדך על הטיק כשפושט באמצע היום לשום דבר חזרו ולבשו (אות יג). — (כו) דבנו שלא לברך על ט"ק כי מכוונים לפטור עם ברכה הטלית גדול, עכ"ז אם אחד משבים בבקר והולך לטבול ואח"כ קובע שיעור על שעה ובי באופן שיש הפסק גדול והיסת הדעת בין לבשת הטיק והטלית גדול ראוי שיקומו השכם ממטתו בירך על הטיק ואל יסמוך לפטור בכרכת ט"ג (אות יג). — (כז) חלה למעט לברך ברכה שחזר חתקנו לברך (אות יג). — (כח) טוב להכניס עצמו לברך ברכה מספק מלהכניס למנוע ברכה שהיטק חז"ל (אות יג). — (כז) בין תפלת שחרית למוסף השאיל טליתו ודעתו היה לחזור ולהתעסק בו למוסף אם חזרו ומבדך (סי' ה אות יד). — (כח) אחד דרש על ציצית חבירו ועי' נעקר הציצית לגמרי ונפסל ושוב נטל טלית אחר בירך עליו (סי' ו אות טו). — (כט) נטל טליתו ופשטו עמ"ל ובא קרובו ונטלו באופן שהוא מוכרח לישל ט"ג אחר מחייב הוא לברך עליו (אות טז). — (ל) שאל טלית של תבירו ובאמצע התפלה תבירו מבקשו בחזרה והוצרך לפשוט כשחזרו ולבוש ט"ג אחר מחייב לברך גם אם הי' בדעתו ללבוש טלית (אות טז). — (לא) נפל המספר העליון ונתהפך המונה למטה למעלה כשחזרו וקובע מבדך (אות טז). — (לב) נפל המספר העליון והמונה עומדת לרובח מוחת הפחת (אות טז) (לא) נפל המספר העליון והמונה עומדת לרובח מוחת הפחת למטה מחזרי (אות טז) (לא) נפל מספר התחתון ועי' המספר העליון המונה חלוי ומנוגע לכאן ולכאן (אות טז). — (לג) נפל מספר התחתון ועי' המספר העליון המונה עומדת במקומו (אות טז). — (לד) בירך על הטלית ובאמצע הברכה נפל הטלית מידו מביניה ואי"צ לברך שנית (אות טז). — (לה) בירך על הטלית בשעה שרצה להתעטף בו נאחו הציצית במספר ונעקד ונפסל הטלית ורצה לתקנו באותו מעמד אם חתקנו אי"צ לברך שנית (אות טז). — (לז) חתן כיום תתנו בימי הקיץ שחזוהו כיום, טוב שיתחלל בשחרית עם טלית, נא ושאלה (סי' ו אות יז חי). — (לח) מקור נאמן שהחתן כיום תתנו ויתעטף בטלית (סי' ו אות יז חי). — (לח) טעם נכון למה אין אנו נהגין לבטות חתן וכלה בטלית א' תחת החופה (אות יח). — (לז) מקור נאמן למנהג שמסבין החתן והכלה תחת החופה (אות יח). — (לז) תוכחת מוסר כמקדקת חרב נגר נשים חצופות חסיר דעת עשונות חזק מכלה

שחופתה הי' בלתי טהורה (סי' ח אות כז). — (לח) הרגיש שנפל ממנו החצי טלית ובשעה שרצה להנכיה החלק שנפל, נפל כולו אי"צ לברך שנית (סי' ט אות כא). — (לט) נפל ממנו רוב הטלית צריך לברך כשחזרו ומתעטף (אות כא). — (מ) נפל ממנו הטלית באמצע שמי"ע ואחרים הגבירו והניחו עליו כשנוגד תפלתו ישמשו בציצית ויבדך (אות כא). — (מא) הרגיש שהטלית מתחיל להשתמט וכיון לחזור ללבוש אי"צ לברך שנית (אות כא). — (מב) למא אין אנו מוכרינן כשנשטמט תפילין ממקומו ומחזירין (סי' י אות כב). — (מג) מה הוא היסת הדעת בתפילין (אות כג). — (מד) תפושט טליתו באמצע התפלה סתמא כעל מנת להחזיר ללבושו דמי (סי' יא אות כד). — (מה) פשט טליתו סתם וקפלו והניחו בכיסו רינו כפשוט שלא ע"מ להחזיר וללבושו (אות כד). — (מו) חלק תפילין סתם קדם שנמד תפלתו היו סתמא כמו שע"מ להחזיר כי סתמא כל אדם רוצה לגמור תפלתו בטלית ותפילין (אות כד). — (מז) חלק תפילין של ראש שלא ע"מ להחזיר ובעד תפילין של יד עליו נמלך לחזור ולהניח הראש אי"צ לברך עז"פ (אות כד). — (מח) חלק תפילין שלא עמ"ל ושוב נמלך חתקנו ורוצה לחזור ולהניח צריך לברך (אות כד). — (מט) חלקן ע"מ להחזיר חתקנו ושוב נמלך להניח רק אח"כ אם חזרו ולבשו צריך לברך (אות כד). — (נ) טלית שלנו המיוחד רק לצורך תפלה אסור ליכנס בו לביה"כ (אות כה). — (נא) קיטל המיוחד לתפלה אסור ליכנס בו לביה"כ (אות כה). — (נב) הניח תפילין ש"י וכשרוצה להניח ש"ר ראה שהרצועה קרועה והוכרח לשאול תפילין ש"ר אחרות אם יבדך עליו להניח ועל מצות או רק על מצות (סי' יב אות כז). — (נג) הניח של ראש ויבדך ואח"כ נפסק הרצועה יבדך עז"פ (אות כז). — (נד) הניח תפילין ש"ר בברכה ואחר ההזכיר שהתפילין מונחין על מצוה באופן שהוצרך להסירו ולא הי' מי שיהיה לתקנו ולקח תפילין ש"ר אחרים יבדך שנית (סי' יג אות כח). — (נה) לא היה תפילין שלו לפניו ושאל מאחר, ואחר שבדך חבירו ותפילין וחיבקי בלא שאלה חלקן הניח תפילין שלו ושוב תעצור אם חייב לברך או לא (אות כח). — (נו) הניח תפילין בכניסה ושוב סרס שאמר בו שום דבר שבקדושה חלקן להניח אחרים אם יבדך שנית (אות כח). — (נז) הניח תפילין שלו ואחר ההזכיר שהתפילין מונחין על מצוה וכבר עבר זמן מה משעה שברך על הש"ר כשחולצו ותיקן חזרו ופנינו מחייב לברך שני (אות כט).

פירות הנשירין לחידושי:

(א) ביאור סוג הש"ס סוכה מ"ו א (סי' א אות יח).

סימן יד

נשאלתי האם ואין שרי להשתמש ב...פעמפערס בשבת.

השבתי יש להחיר בכמה נאנים, יפתחו הקופסא ויסירו הפעלעקסיפ מהפיוס מעד"ש ואח"כ

סימן טו

שרי להרביק בשבת כי איננו מרביק רק על שעות אחדות וכשנתקלקל ונפסד שרי לקרעו.

נשאלתי מה רין ה"פ, הפעמפערס" ע"י מחס בשחון.

השבתי יש להתיר (ועיין בפנים).

(ג) בענין לקשר ה"פעמפערס" ע"י מחס בשחון כלל "עייפ" הר"ל הכה שאלה זו ליחא אפי' הדברים שבתתי (באות א'), אבל למעשה אם המלא תמלא ששכה להסיר העייפ מער"ש מה"פעמפערס", או לא הכין ככל הנזכר כי סבר שיהי' די וכוזר ב' ו' "פעמפערס" והולך לי וי"א או יותר, אז שרי לו לתחוב מחס בשחון בחור ה"פעמפערס" ולחבר ב' קלות בידו ואין כאן חשש משום קריעת הכר של ה"פעמפערס" דאינו מחבון ולא יחא ליה כלל ואינו רואה בקריעתו ואפשר דגם פס"ד ליכא בזהו דלית מאן דחש לה, ומשום תפירה במחט בשחון ליכא בכ"ג כמו שיצאתי היעז בספרי זכר משה (ח"צ סי' כ"ט).

סימן טז

נשאלתי לענין רכיבת בייצקל עם ג' אופנים.

השבתי שרי, אבל הרכיבה על אופניים המוכשר לגדולים אסור.

(ג) לרכוב על בייצקל עם ג' אופנים שרי דהכל יודעים שהוא של ילדים קטנים שאינם הולכים רק במקומם אבל טוב ויכון להסיר הפעמון או לסחמו מערב שבת שלא ישתמשו בו בשבת כי זה אסור (עיין מג"א סי' ש"א סק"ה) וס' ש"ה סוס"ק ה') אבל על אופניים היוני (בייצקל) עם ג' אופנים החוב מוטל למנעם, ואפילו מאופניים המיוחדים לקטנים ויזכירם שם מיועדים אך ורק לקטנים ג"כ טוב מאוד למונעם.

הנה לרכוב על אופניים לגדולים מפורש בספרי אחרונים לאיסור מכמה טעמים והעיקר טעמים דחיישין שחא ישבר ויתקן כי כן דרך רוכבי האופניים מידי יום ביומו, ודיוו ממש ככלי שיר בזמן הש"ס דחשו משום שחא יתקן, ועוד משום דהוי שובדא דחול, ועוד שחא ילא חוץ לתחום (עיין בתשו' ישכיל עבדי ח"צ סי' י"ט, שו"ת שאילת יעקב סי'

(ה) בענין להשתמש ב"פעמפערס" בשבת במקום אחר כתבתי שדרכי לפסוק שיפתחו הקופסאות ויטלו ה"פעמפערס" מהקופסא מער"ש, ואח"כ יסירו הפלנטטיק מה"עייפ" היינו ממקומו, שהדבק יתגלה ויהי' עומד כן מגולה מערב שבת, ולא יחזיר הפלנטטיק שהסיר מער"ש עוד בער"ש על מנת להסירו בשבת, אלא ייתנו כך הדבק מגולה מער"ש, וכגם שנספרי (ח"א סי' ל"ו) הכרתי להסיר הסני "עייפס" משני קלות הכנענר עידי, האמת שגם כאן ה' מקום להקל אבל בשום אופן אינו רואה להקל אפילו להחזירו בער"ש, כדי לעשות היכר ושינוי שידעו ששבת היום ולא חלול, ובשבת מותר לדבק בידו כדרך עושין בחול, דהלא מראש ומעיקרה הכל יודעים שא"ל בשום אופן שבעולם שיהי' על גוף הילד ה"פעמפער" הזה כן נדבק בידו יותר משעות אחדות ובע"כ יחליפו אותו מחמת מי רגלים או זאח הקטן, ועיין תוס' שבת (מ"ט א' ד"ה ועל) ועיין בה"ל סי' ש"י, וזבמן שקורעין ה"פעמפערס" להסירו מעל גופו של התינוק אין כאן קריעה אפילו ע"מ לקלקל בעלמא, דהלא כבר מקולקל ומופסד הוא לגמרי ע"י הכי רגלים או הכזאה או שניבס בידו, בזהו שאין כאן שום חשש של תפירה (עיין סי' ש"מ ס"ד) וגם לא משום תפירה לשעבר שאין עושין לפני ע"ה (כבה"ג) בפר' שר"ז סוף ס"ג) דא"ל שיתמך מכאן חקלה למקום אחר ויזוול לעשות כי ידוע ויכיר ששכוס אופן א"ל רק לשעה, ולאבד ולקלקל עומד מעיקרה ומראש פעולתו, ועוד דהלא הרמ"א לא החמיר לפני ע"ה אלא בתפירה ממש ולא לענין דבק ועיין בתה"ל סי' ש"מ, ושר"מ (מהר"ד ח"ג סי' כ"ה), וגם אין כאן קריעה של חיקון ולא גם קריעה של חקלול (עיין סי' ש"מ ס"ד ובה"ל ד"ה ולא) דכבר מקולקל ועומד הוא בעת קריעתו ואין על הקריעה כזו שם קריעה כלל, וזכרה"ג לכו"ע שרי לקרוע (ועיין בספר קה"ש צנדי השלחן סי' קמ"ו דין תפירה וקריעה וגם עיין במ"צ סי' שר"ז סק"ז), ועיין בשו"ע הרב סי' ש"מ ס"ז וספר זכר תורה משה (סי' ל'), ושע"ת סי' ש"מ כ"ל צדור.

(פירות המשרין להלכה)

סמ"ס יד עד עז ראה בסוף סימן עז באריכות בפרטות.

מן הגרע"א זכ"ע (סי' ע"ו) שנשאל אם שרי לעטל הספרים לביהכ"ז ע"י חינוך במקום שאין עירוב, אם יש לסמוך בזה על הרשב"א דאיסור דבגן ספינן ליה בידים, והשיב דהוה איתו דהא ה"רן כ' בפרק כ"ב להדיא דלף להרשב"א ספינן ליה רק לזרבו ולא לזרבינו ולא דרבה מחינן בדידיה ויש חקנה ליתן להחינוך חומש וסידור שיטא לביהכ"ז לצורך ענינו להחפול ולשמע קרובות וממילא יתערך הגדול עמו להחפול יחד (הוצא בבב"ל סי' שמ"ג ד"ה מד"ם) ועיין חידוש דין בשעמ"ק (ב"ק פ' ב' ד"ה אומר לגוי) וז"ל ומכאן יש לדקוק אם שכחו להביא חומש לביהכ"ז ואין במה לומר בהפסדה שלא יאמרו לגוי להביאו אלא ילכו מניין עשרה למקום שיבא החומש ויאמרו שם ההפסדה, תלמידי ה"רם ז"ל ע"כ"ו וכמו שאין להביא החומש לביהכ"ז ע"י גוי כמו כן ולא עוד אלא כ"ש דלא ע"י קטן כמפורש בחש"י קמח"ז מן הבת"ם (חזקוני סי' מ"ז ד"ה וכו' מחש"ש) כמובן, ועיין חש"י ח"ו סי' י"ג ושו"מ מהר"ג ח"א סי' ק"י) ועיין שם בב"ק בחוד"ה ד"ה אומר ונניסין ח' ב' ד"ה א"ע"ג, ועיין בתפא"ר (שבת ספ"ט אות מ"ט).

(ה) **הנה** בחש"י פרי יתכן (ח"א סי' י"א ד"ה עוד כתב) הביא פסקו של קמח"ז מן הגרע"א וביאר הפרי יתכן פסקו ע"י דברי החוס' ר"ה לחקך הבן לתקוע שופר וכמפורש במג"א (סי' שמ"ג) בשם ר' ירוחם דכל דבר שהוא משום מצוה ספינן ליה בידים בגון שמחניכין אותו לתקוע בשבת וכו' החוס' בפסחים דף פ"ח דמותר להאכיל פסח לקטן א"ע"ג שלא נמנה עליו כיון שהוא חינוך מצוה ע"י"ש. וע"ז תמה הגאון העלום בעל פרי יתכן דהמרחק רב ביניהם, דהלא לחנוכו בחקיקות צדיקה ששופר זה עושה העצירה עושה גם המצוה וכן בפסח באכילת הפסח צדיקה ששופר העצירה עושה גם המצוה משא"כ בנטילת הסידור והחומש בביהכ"ז שאינו עושה שום מצוה או בשעת העצירה אינו דומה כלל להראיה ע"י"ש, ושם הביא ראיה גדולה לסברתו ולחילוקו מחוס' עירובין פ"ב ד"ה קטן שבי' א"ע"ג בקטן ממי איכא מצוה לחנוכו ע"י"ש ולכאורה דברי החוס' א"ע"ג כיון דצ"ע בולך הקטן לדבר מצוה א"כ מה צריך לעירוב כלל ואשכנח בלא עירוב כלל יבא רשאי לילך חוץ לתחום דהא במקום חינוך מצוה ספינן ליה לקטן איסור בידים וצ"ע ז"ל דהבולק לדבר מצוה בגון לצית האכל או בית המשתה אינו בגדר חינוך מצוה דהוא רק הכנה

מ"ה, הלבחה רבחה לשבחה חקירה י"ז, שו"ת מלי דאבות ח"ה חזקוני סי' ב' אות ג' וזוהר לעיין ביגדיל תורה סי' רע"ח, כוכבי יתכן ח"ב סי' ל', וקטור"ש סי' ק"י בבב"ד סקט"ו. ומה שמחיר הרב פעלים (א"ח סי' כ"ה) כבר הפירש הישכיל עבדי (שם) דשם חזר בענינו מדבריו ואשר, בחש"י משנה בלכות ח"ז סי' ע"א).

כל מה שכתבתי לעיל שטוב למנוע קטן מלרכוב על אופניים לא כתבתי אלא קטן שהגיע לחינוך אבל קטן שלא הגיע לחינוך מאחר שהוא להנחת ענינו רוכב אין מונעים אותו מהנחתו כמו שמבאר בשו"ע הרב (סי' שמ"ג). וגם אם הגיע לחינוך אם הוא עושה להנחתו מלד דין אין אצלו מצוה להפרישו דכל העומדים דלעיל לאסור לרכוב על אופניים לא שייך בקטן גם אם הגיע לחינוך עכ"ל טוב מאוד למונעם ולהנכסם, אבל אינו מחוייב. ואם אצלו רואה שרואה לתקן האופניים ואפשר שהוא עושה מלאכה דאורייתא מחוייב להפרישו ולחנוכו, כ"ל. ואם השלשלת נפל מהאופניים והקטן רואה להחזירו אין למנוע כי נכראה שאין בזה דין חיון אפילו מדרבנן וצ"ח טוב שגדול לא יסייע לו.

סימן פז

נשאלתי אופניים מב' אופניים וב' אופנים קטנים מחוברים על אופן שלאחריו, ואילו ב' אופנים קטנים מחוברים כדי ללמוד לחינוך שעדיין איננו יודע לרכב שאין ירכב ושלל יפול.

השבתי דבכה"ג יש לחקל יותר אפילו לגבי חינוך שהגיע לחינוך והאב ישקול הדבר ויתנהג עם בנו לרגל המלאכה שלפניו.
(פירות הנשרין בסוף סימן עז)

סימן פז

נשאלתי אם מותר להניח קטנים להביא ממכתקים לביהמ"ד בשבת.

השבתי כשלא הגיע לחינוך לצורך עצמו שרי.

(ד) **בענין** ממכתקים שהילד נושא עמו לביהכ"ז כשהולך עם אביו. עיין בחש"י קמח"ז

(ו) **הנה** או"ז הגדול הלכות ער"ש (סי' ל"ו) כ' על המשנה (שבת קכ"א א') אבל קטן שבה לבנות אין שומעין לו מפני ששניחור עליהם, כלומר מוחין ביום ומוקמינן לה בגמ' בקטן העושה לדעת אציו פי' קטן היוודע להבחין שכביו זה נוח לאציו ועושה בשבילו אבל קטן העושה לדעת עצמו אין את אייבון לחיות בקטן ונראה בעיני דרכי הלכתא דמשה רב דלמדין בפי' חרש (בימות ק"ג ב') רב יחזק בר ביסני אירכסי ליה מפשחות דבי מדרשא דבר"ר אחא לקמייה דר' פדת ח"ל זיל דבר עני ועילאי וליטעלנו החס דאי משכחו לכו מייחתי לכו, אלמא קסבר קטן אוכל גבולות אין ב"ד מזווין להפרישו, ושקלין וטריקין אלבידי ושטין אלבידי משניות עובא ע"מ דמסתבר לן הילכתא כוותי וכו' הרב משה מיימון ז"ל (פירוש מהל' שבת הל"ז) קטן שבה לבנות אין שומעין לו והוא שיעשה על דעת אציו אבל מדעת עצמו אין ב"ד מזווין עליו להפרישו עכ"ל, אבל בכרי אדעתא דנפשי' קא עבדי ושרי אפילו ביוודע שיעשה נחת רוח לישראל מפני שליוות של עצמו משבין והכי מוכח בירושלמי (פרק ט"ז שבת הל"ז) דמסיק ולא כן חני ראו אורו יואל ומלקט עשבים אין זקוק לו חמן אין לו לורך בעשבים ברם כהא יס לו לורך בכביו, עכ"ל הא"י. (עיין פ"י בפני משה ובקצ"ע).

(ז) **וכמעט** כל הכי באו"ז מפורש בפרש"י (שבת קכ"א א') עיי"ש, ומה שפרש"י (עב"ת יתרו כ' י') אחת ובין ובתן, אלו קטנים או אינו אלא גדולים אחרת הכי כבר מוזכרים הם אלא לא בא אלא להבדיל גדולים על הקטנים וזה ששנינו (שבת קכ"א) קטן שבה לבנות אין שומעין לו מפני ששניחורו עליה עכ"ל. ופ"י דבין רש"י אלו ליביין אלו לפרש דמה שפרש"י בימות (ק"ד א') ד"ה בעושה על דעת אציו) שהחיות קופה באציו ורואה שנוח לו בכך ואציו עומד עליו דוכר כאלו הוא מזהיר לעשות, וכן מה שפרש"י שבת (קכ"א א') ד"ה על דעת אציו) בקטן שידע להבחין שהכביו זה נוח לאציו ועושה בשבילו. שפה אחת הן, דגם בבית בשבת איירי שהבא עומד שם בשעת השריפה וכשצטו בא לבנות ורואה שאציו מנעמר מהשריפה וידע להבחין שהכביו זה נוח לו לאציו ודלא אציו עומד וזווח ומאמין על הפסידו וממילא עושה בשבילו והוי כמאלו לו, וכו' שמשורש בפרש"י ע"ה. וחדושי בעיני על קמח"ל מן הכתוב א"ח"ה (סי' מ"ז) בשבועות הרמחה (שם ד"ה ועיין ר"ן) שמהלקין הדבקים ועושה חילוק בין פירש"י במס' ימות ובין

למזהיר וכן ה"ה ב"ד (פי' בשאלת קמח"ל מן הגרע"א זכ"ע בנעילה סודו וחומש לביב"ע) כח"ל וז"ע, עכ"ל הפרי יחזק. ולענין ליישב פסקו של קמח"ל זכ"ע, הכי יודע שטעם המוק"י באצידה בניה הקצרות שאין יעלה על הדעת שיעמא להחזיר האצידה וכלא עד שיגביה האצידה להחזיר כבר נעמא ותיקן דמאחר ש"א להחזיר האצידה אך ורק ע"י ההליכה צדיק"ה ההליכה בעמא היא חלק ממאזת השבת האצידה ועיין בחומ' חגיגה (ב' ב') בסוף ד"ה לישא שפחה) דלא ס"ל לסברה הנמוק"י, אולם בחומ' (ב"ב דף י"ג א' ריש ד"ה כופין) כתבו על אחת קושיא שבת' חגיגה (שבת' סוד"ה לישא) ג' חידושים וכו' חידושים אחרים ס"ל כהנמוק"י וע"י הוכרחו לתקן ב' חידושים אחרים (ובמקום אחר הארכתי בשיטה זו באריכות רב ועלום וכל דברי האחרונים ומהו אין כאן מקומו להאריך בו) ולפ"י א"ש דברי החומ' כמין חומר דז"ל החומ' (עירובין פ"ב א' ד"ה קטן) קטן בן שש יואל צעיריו אמו אף על גב דאין מערבין אלא לדבר מזהיר מכל מקום יואל קטן צעיריו אמו דאי אפשר לה להניחו משום דכרוך אחריה א"ר בקטן נמי איכא מזהיר לחנוך, ולפע"ד ב' חידושים אלו חלויים במחלוקת הראשונים כח"ל בחידושים הא' ס"ל כמו ש' הפרי יחזק מאחר שבעת הליכה אינה מחנכו אף כאן דבר מזהיר, וע"י הכרח ע"כ לפי ש"א באופן אחר אבל בחידושים ב' ס"ל ודהליכה שייכה לגוף המזהיר והיא חלק גוף המזהיר ע"כ שייך חינוך גם על ההליכה, וגם ס"ל כהר"ן וחסו' נדרים ל"ז דגם במקום מזהיר אסור לאסופי בידים ודלא כהחומ' פסחים פ"ה ע"א ד"ה שם עיי"ש במהרש"ל ובחי' קמח"ל מן החומ' נדרים ל"ז א' ד"ה שם ובגן כיע"ב (ובמקום אחר הארכתי במחלוקת החומ' פסחים וכהר"ן נדרים ובבבא בתרא דכר' הראשונים ואחרונים בזכ ופאן אבמ"ל), וזה ביאור נפלא ב' חידושים שבה"ת ופסקו של רבינו קמח"ל מן הגרע"א זכ"ע נכון וצדור. בודאי הרוכל לחלוק ולומר דשאינו דנינו של הנמוק"י ש"א"ה להחזיר האצידה אך ורק ע"י ההליכה צדיק"ה מש"כ בנתיק"ה אפשר להפסל גם אם החיות לא יעטל הסודו לביב"ע, יכול לומר כן, אבל אינו לורך בדבריו כי בעניינו בודאי סגי בזה שהחיות עושה לפי דעתו ולפי הנחתו מזהר במה שמצוי הסודו מביתו לביב"ע וכלל א"ש. ועיין בהנה"ח קמח"ל מן החומ' (סי' כ"ב) על דברי המח"ל וכתבתי ח"ס ח"י סי' י"ג. ועיין בבס"מ הל' קרי"פ פ"ה הל"ז. ועיין בהנה"ח מהרש"ל על סי' שמ"ג אות ו'.

סימן יט

שייך לסימן הקודם

(ח) **ובעזהי"ת** מלאכי צה"י הרשבי"א (שבת ק"ג צ" ד"ה כשהיא מהלכת) וז"ל: ולעיל נמי (חניא) [חנן] קטן שבא לכבוד אביו שומעין לו ואוקימנא בגמרא בקטן העושה על דעת אביו כלומר ועובר בזה משום לא תעשה מלאכה אחרת ובגן עכ"ל, וזה ככל דברינו. וז"ל הרשבי"א (שבת קכ"א ד"ה שמעת) דקטן העושה על דעת אביו "דכוי ליה כמו שזכור אצלו לפשוט", אך פלא שבפ' מי שהחשיך (דף ק"ג) מפרש המעשה קטן שבא לכבוד אביו שומעין לו בקטן שעושה על דעת אביו "ועובר בזה משום לא תעשה מלאכה אחרת ובגן", ובפ' כ"ב (דף קכ"א) במקומו מפרש דהגם כיצוי הוי מלאכה שאל"כ דרבנן ודברבנן ספיקו ליה בידיה אבל רק לזורכו של חינוך אבל על דעת אביו הוי לזורכו של אביו ואסור אפילו בדברבנן, וא"כ מפרש המעשה שאין האב עובר על לאו ולא תעשה מלאכה אחרת ובגן דמלאכה דרבנן איירי מתני' ופי' מי שהחשיך כ"י שאל"כ היה ואפשר לאוקמי' בדברבנן ג"כ בעלמו כ"י כ"כ בשם החוס' דאפשר מתני' כר' יהודה דמלאכה שאל"כ חייב, או כר"ש וצריך לפתחין (וכ"כ בחמת החוס' קכ"א ח' ד"ה שמת) ובכ"ה ג' בחמת האב עובר בלא תעשה הר"ל, רק הרשבי"א כ' שאל"כ היה ואפשר לאוקמי' בדברבנן ג"כ עיי"ש, אבל מדבריו מוכח דאי בדברבנן איירי ואסור דעל דעת אביו הוי כאלו לזה לו אביו מעלמו מוכן דבכ"ה ג' במלאכה דאורייתא עובר על לאו ולא תעשה מלאכה אחרת ובגן, ופשוט. ופלא שהרשבי"א בפ' כ"ב דחה דברי החוס' לפרש דמתני' כר' יהודה דס"ל מלאכה שאל"כ חייב וביבמות (קיד"ד ד"ה קטן) מפרש מתני' דקטן שבא לכבוד כר' יהודה, והביא ראי' שכן לריבין לפרש דמתני' אחיא כר' יהודה מדקתני במתני' "שאל"כ שביחיתו עליך ושביחיתו עליהן משמע דלר' יהודה קאמר", וזה ככל דבריו בפ' מי שהחשיך. [אח"כ ראייתו בהבנה] מהרש"ם אור"ח סי' שצ"ג אות ג' שהביא דברי הרשבי"א אלו ומכ' עליו להעיר מכמה מקומות וי"ל בדבר וטיוח חינוך (מורה ל"ב) ומש"כ במר"ח (בי המורה) ומהר"ם שיק.

(ט) **הנה** הרשבי"א (שבת קכ"א הר"ל) בביאור הסוגיא ואסיקנא בקטן

במס' שבת. אבל האמת יורה דרכו שהדין ומוח"ז מן הכח"ס זכ"ע דבשבת כשעושה נ. מדעת עצמו לזרוך אביו ועל דעת אביו. אמר הש"ס פירושו כל שאנו יודעים שעושה לזרוך יו. הוי על דעת אביו ומחוייב למחות בו, ולפרש"י ביבמות על דעת אביו פירושו רק באופן כמאורה שפה דמראה לו פנים ועומד עליו כדי שיעשה דמה לי דיבר בפה מלא או מראה לו פנים שיבין ויעשה. אולם מה שקמוח"ז מן הכח"ס זכ"ע מוסק מדעתו הרחבה לפרש"י ביבמות אם עושה מדעת עצמו לזרוך אביו "אפשר" דאין לר"ך למחות בגם שעושה לזורכו, זה לר"ך תלמוד למר דבכ"ה י"ה מהטורק לדינא בין פרש"י דמס' שבת ובין פרש"י במס' יבמות, אלא שניהם אחת, ובין כשמראה לו פנים ועומד עליו ומרחו בלפיתו עליו שיכבה, ובין אם הקטן מבין שאביו מלגער בזה שחפזו נשרפין ובנו הקטן שיש בו דעת מכבה על דעת אביו בגם שאין אביו מראה לו פנים אבל עומד שם ויחא ליה מה שצו הקטן עושה להנחתו ולזרוך גם בכ"ה מחוייב למחות ולדינא אין נפק"מ בין פרש"י ביבמות לשבת וכמו שאכתוב א"ה בעזהי"ת לקמן (אות ו') דרש"י לשיטתו דבמאור עובר על לאו בלא תעשה כל מלאכה אחרת ובגן גם בעושה לזרוכו ולהנחתו ודוחא ואינו מוחה ג"כ ועובר וכמשכנות יעקב שאביא לקמן. ואח"כ מלאכי צב"י (סי' של"ד ד"ה וכתב בהגמ"ר) שאין נפק"מ בין פרש"י דשבת ויבמות לדינא אלא בביאור דברי הש"ס עיי"ש. וכן פירש הרמב"ן (שם שמות כ, ט) אחת ובגן ובתך הקטנים הזכירנו בשבת שלא יעשו הבנים הקטנים מלאכה "לדעתו וצדונו" עכ"ל, כל זה מחלים עם פרש"י שבת (קכ"א ח') ולא כיון רש"י עכ"ה דבכ"ה ג' שהקטן עושה על דעת אביו אצלו עובר על לאו שבתורה על דלא תעשה מלאכה בגן ובתך. ואח"כ ראיתי במ"צ (סי' של"ד אות ס"ה) שז"ל: דקטן אין לו שקול הדעת לפשות אדעת' דנפשי' ועושה לדעת אביו שיועד שכיבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו ואסור דמאורה על שביחתו. ובשע"ל (אות י"ד) כ' בדוליקת אביו מחוייב אביו מן החורב למחות בידו כיון שהוא עושה לדעתו, כדי שלא יעבור אחר דכחיד לא תעשה וגו' נגן ובתך. ובדוליקת אחרים מחוייב האחר עכ"פ מדרבנן למחות בידו וכי עיי"ש וטיוח גם במר"ח (סוף מורה לב). וזה ככל דבריו בעזהי"ת.

שעושה מלאכה אצלו ואין לעצמו הנאה בה מיקרי לרעה אצלו והוא כשיטת הירושלמי ואין כאן מחלוקת וזו גם כן דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל. הנה לפני זה כ' המשכנות יעקב לפרש שיעת רש"י דגם בקטן העושה על דעת אצלו אינו יותר כשאר איסורין דאמרינן דלא ליספי להו בידים אבל הוא ז"ל חולק וביאור דברי הרמב"ן (פ' יתרו ה"ל ב' צאות ז') דעושה ע"ד אצלו עובר אצלו על לאו דלא תעשה כל מלאכה אחר וכן, ולא עוד אלא גם כל שעושה מלאכה אצלו הרי האב עובר עליו משום לא תעשה אחר וכן, היינו כל מלאכה שהקטן עושה ויש הנאה לאצלו במלאכה זו האב עובר על לא תעשה אחר וכן ואסור מה"ח. והמשכנות יעקב עפ"י אלו דברים כתב שהרשב"א ה"י ס"ל כפרש"י דגם כשעושה הקטן המלאכה ע"ד אצלו אינו עובר [האב] בל"ה מלאכה אחר וכן, אלא אין שומעין לו כשאר איסורין דאסור ליספי להו בידים. וזה פליאה נשגבה דהלא הרשב"א בפירוש כ' (צפ"י מי שהשחך ה"ל אות ח') דאם הקטן עושה המלאכה ע"ד אצלו עובר האב בלא תעשה מלאכה אחר וכן ואין כ' המשכנות יעקב דהרשב"א ס"ל כפרש"י דאין חייב גם ככה. ג. ועוד פלא עוד יותר על הגאון העולם ליס"ע בעל משכנות יעקב איך יחס שיטה כזו לרש"י והלא מפורש בפרש"י עה"ח (פ' יתרו ה"ל ב' צאות ז') ועיין שם במרחיב גור ארי' ובפרט בזה לדרכי דס"ל דבכה"ג כשהקטן עושה ע"ד אצלו עובר בל"ה דאחר וכן.

יא) **ע"כ** מראה לי צדור כשמש דהדין עם הרשב"א ואפשר שיחתי בעזה"ה. ג' סוגי קטן עושה מלאכה בשבת, א) העושה ע"ד אצלו שאצלו עומד עליו ומצוה בו ומצין שאצלו רואה שיעשה המלאכה ובכה"ג הוי כמאור לו לעשות. ב) הקטן עושה מלאכה אצלו לנורך אצלו ואין אצלו מחזרו כלל וכלל לא לא צדמו ולא בלפיתו לעשות המלאכה או אין אצלו שם בתחילה כשהתחיל המלאכה לנורך אצלו ולהנאחו והאב בא בלמנע המלאכה. ג) כשהקטן עושה המלאכה להנאה עצמו ללרכו, בסוג הא' כ"ע מודים דהאב עובר על ל"ה מלאכה אחר וכן (רש"י רמב"ן ורשב"א ה"ל), בסוג ה' כשעושה ללרכו להנאה עצמו כ"ע לא פליגי שאין זקוק לו (כהירושלמי), ובסוג ה' להירושלמי מחייבו למחות בו אבל אם אינו מוחה אינו עובר בל"ה מלאכה אחר וכן (דולא כהמשכנות יעקב אלא כפרש"י ורשב"א) ובהש"ס

על דעת אצלו וכוון שכן (שהקטן עושה על דעת אצלו) אפילו צדדנן נמי מפרישין דהוי ליה כמו שזכר אצלו לעשות ואפילו לפי מה שכתבתי בזה יבמות ולדידן דקיי"ל דאפילו צדדורייא אין צ"ד מצווין להפרישו ובאיסור דרבנן ספיין ליה בידים הא לא קשיא דכוון דעבד לנורך אצלו ולא ללרכו אסור אבל לנורך עצמו שרי וכבר כתבתי שם בארוכה בס"ד. וע"ז סיים דבריו ח"ל וכן מראה לי קצת ממה שאמרנו כאן בירושלמי דגרסינן בירושלמי אבל קטן שאל לבנות אין שומעין לו, לא כן חני ראו אותו יולא ומלקטן עשבים אין זקוק לו, חמן יש לו לנורך בעשבים הכא אין לו לנורך בכביו [הא"ח] הביא הג"י בצדק אחר אבל הכוונה היא דלג"ה הרשב"א חירון הירושלמי הוא, חמן יש לו, להחיותו, לנורך בעשבים וללרכו מלקט אין זקוק לו, הכא בכביו אין לו לנורך בכביו וללנורך אצלו עושה ע"כ אין שומעין לו. ולפי ג' הא"ח כן הוא חירון הירושלמי חמן אין לו לאצלו לנורך בעשבים והקטן לעצמו מלקט ע"כ אין זקוק לו כרם הכא יש לו לאצלו לנורך בכביו ע"כ אין שומעין לו או הפ' חמן אין לו לקטן לנורך בעשבים בזה"י צדדתי יש לו לנורך ע"כ אין זקוק לו כרם הכא יש לו לקטן לנורך בכביו בזה"י צדדתי אין לו שם לנורך ואינו מכבה אלא לנורך אצלו ע"כ אין שומעין לו] אלא דלפי לא היינו שומעין לו אפילו בשאין עושה על דעת אצלו וזה שלא כדרך גמרתנו עכ"ל הרשב"א. ביאור דברי הרשב"א דהלא בש"ס דין מסקין דמחייב איירי בעושה על דעת אצלו הא בצינו עושה על דעת אצלו אפילו מחזין ואומר כן בפירוש לעשות רצונו כגון שאין אצלו שם בשעת השריפה שומעין לו, משא"כ להירושלמי גם אם אינו עושה על דעת אצלו אלא עושה רצונו אסור ואין שומעין לו. ומעצמו מובין דהרשב"א כאן ס"ל כמו דס"ל לקמן (בר"פ מי שהשחך) שאם עושה על דעת אצלו עובר האב על לא תעשה מלאכה אחר וכן. ודע שאם החיותו עושה המלאכה דרך שחוק בעמלא לעצמו אפילו אצלו רואה ושמן צדדן אין לאסור כמו בגמ' יבמות ועיין ביטע בלשון המג"א (סי' שט"ז סק"י) בלשון האגודה שם. וגם במ"ז (שם סק"י וסק"ס).

י) **ופליאה** נשגבה צעיו על הגאון האדיר בעל משכנות יעקב (חא"ח סי' ק"ח) ש' על דברי הרשב"א אלו ח"ל: וכח כן [דהירושלמי דלא כגמרתו] לפי פירש"י ז"ל דמחלק בין קטן לקטן, אבל לפי דברי הבי' בסחימת הרי"ף והרא"ש ז"ל גם בש"ס דין אין לחלק בין קטן לקטן וכל

כחות עלומות של רבותיו הראשונים כמלאכים עדיין
הפליאה נשגבה מה נעשה עם המכילתא ופרש"י
ורמב"ן (עכ"ל) וחי' הרשב"א (פ' מי שבחשיך)
שצפירוש כתבו שאם האב מלך לבנו לעשות עובר
על לאו דלא תעשה מלאכה אחת ובגן.

(יד) **ואחר** החיפוש בעזרה"ת מלאחי את
שאהבם בפשי צפירוש ופסקי ר"ד
(שבת קר"ג א') שכח ח"ל: ואי קשיא (איך אמרין
דיהיב לקטן) והתן לשל אצל קטן שבה לכבוד אין
שומעין לו שכן צינתו עליהם, והיוין בה ש"מ קטן
אובל נבילות ב"ד מזוין להפרישו, ואמר ר' יוחנן
בקטן שעושב על דעת אביו, אלא קטן העושב על
דעת אביו אסור ואפי' דלא אמר ליה אביו, כל שכן
הכא דאיכו יריב ליה, וחו דאמרין (ביצמות קר"ד
א') אמר ואמרת להוציר גדולים על הקטנים [ופלא
היה לו להקשות כ"ש הכא דאיהו יריב ליה ועובר
על לאו דלא תעשה כל מלאכה אחת ובגן ועי"ג]
י"ל דדוחי אסור לומר לו לקטן הולך כים זה
צפירוש מפני שיש בו איסור תורה (פ"י מדרש
דאמר ואמרת להוציר גדולים על הקטנים ולפרש"י
ורמב"ן עכ"ל וחי' הרשב"א שבת קר"ג משום לא
תעשה אחת ובגן] ולא התירו איסור תורה לגבי
כים כי אם איסור דרבנן, אלא נותנו לו סתם והוא
מוליכו מדעתו, ואפי' שעכשו הוא עושב על דעת
אביו אינו אסור אלא מדרבנן, דמדאורייתא עד
דאמר ליה בדיחא שיעשה כאיסור ולגבי כים התירו
איסור דרבנן מה שלא התירו בדליקה [ומה שהתירו
בכים יותר מבדליקה לפי שאין אדם עומד על ממונו
לזרקו ולהפסידו בידים ומיישין שאתי לאתויי ברכ"ר.
וד"א ברכ"ר כמפורש דבר זה הישג בר"ק].
ועיין בשלח"צ בשם הרי"א ב"ש רבי יוסף ב"ר משה
בענין זה. ולפי"ז יש לומר דגם לרש"י ורשב"א
על לאו דלא תעשה מלאכה אחת ובגן אינו עובר
אך ורק כשאומר לבנו לעשות המלאכה אצל כשאנינו
אומר צפירוש רק עושב על דעת אביו גם במכיר
שניחא ליה שיעשה המלאכה לזרבי עכ"ל לאו גמור
דלא תעשה מלאכה אחת ובגן ליה, וחי חידוש גדול
ולריך עדיין תלמוד (ועיין לקמן אות ע"ז).

(עו) **[ולכאורה** פליאה נשגבה צעיו לפי מה

שכ' הפסקי ר"ד בדמלאכת
שבת חייב האב משום אומר ואמרת להוציר גדולים
על הקטנים, ומובן דכאן הדין לפי דבריו ילפין
לשבת משרצים ודם הזכר (ביצמות קר"ד א')

זכות על בני ישראל והכחמיר תבא עליו ברכה
עיי"ש, ולא הזכיר דברי רבו הגדול קמח"ז מרן
הח"ס זרי"ע. ובייתר תימה על קמח"ז מרן הכת"ס
(תח"ח סי' י"ז) שגלל במים אדירים בשאלה זו
להביא דבר מלך ע"י חניוק ולא זכר שר התורה
דברי אביו הח"ס זרי"ע ופלא. הנה קמח"ז מרן
הכת"ס זרי"ע הריך בנפלאות ודעתו דגם אב
המלך לבנו הקטן לעשות מלאכה לזרך אביו אינו
אסור מכ"ת וחי תימה גדולה איך יפרנס דברי
המכילתא שבוטא בפרש"י. ורמב"ן (פ' יתרו כ"ל
אות ז') וגם בחי' הרשב"א (בפרק מי שבחשיך ה"ל
באות ח') [ועיין בנשר קמח"ז מרן הכת"ס תח"ח
סי' ע' דין חניוק קטן אם עושב אותו לזר חיובה
או רק אביו חייב לחבו והחניוק צעלמו אינו עושב
להקטן לזר חיובה דברים נפלאים בזה]. אולם
במאירי מלאחי ככל הכתוב בנשר קמח"ז מרן
הכת"ס זרי"ע שבי' ח"ל ופרשוה בגמרא בקטן
העושב לדעת אביו, ר"ל שידע להבחין שמה לו
לאביו שהכבד הדליקה והוא עושב צעלמו ואעפ"י
שאיסור סופרים הוא שחרי אלא"כ וכו' מ"מ בזה הרי
הוא כמי שזוכו הוא לעשות וכו' אצל שלא לדעת
אביו ר"ל שהוא קטן כל כך שאין בו הכנס להכיר
דעת האב אינו מוטל על האב למחות בידו שקטן
אובל נבילות אין ב"ד מזוים להפרישו. ובחי'
המיוחסין להר"ן ל': בקטן עושב ע"ד אביו, פי'
הר"ה עושב להבית אביו, שאביו עומד על נבו
ומסתכל בו והוא כעושב במלותו, ובה יבונתן ז"ל
פי', אם הקטן הוא כל כך בן דעת שידע שאביו
יקללו או יכנו לאחר כך שלא יכבד חייב האב לומר
לו אל תבנה אצל אם הוא קטן כל כך שאינו מכיר
דעתו של אב אלא מעצמו עושב אין על אביו למחות
בדיו וכן תראה שפי' רש"י ז"ל עכ"ל. וגם קמח"ז
הכת"ס הביא כמעט כל דברי הראשונים שמפרשים
שבקטן לך אין שומעין לו כדי שלא ירגיל עצמו ולא
יסרך וכיוצא אצל שיש בו איסור דאורייתא אינו
מביא, וכן הוא בחי' הר"ן המיוחס' להרישב"א שבת
קר"א וקר"ג, וכן מלאחי בכל הראשונים שמדפסו
מחדש וגם לא אחד מפרש מעט על לאו דלא תעשה
מלאכה אחת ובגן. וגם לפלא על גדולי רבותיו
האחרונים קמח"ז מרן הח"ס והכת"ס זרי"ע ותשרי
מכרי"א אסאד ותשרי שרי"מ (ה"ל) ותשרי מחזק
אברהם (ה"א סי' י"ז) ושוד תשרי שאזכיר להלכה
אין גם לא אחד מהם עמד על הדבר שיש כאן
במלאכה שבת צעשית קטן שבה לגבי בני לאו
מפורש דלא תעשה מלאכה אחת ובגן, ואחר כל

להחזיר גדולים על הקטנים שלא יאוו ולא יעשו מלאכה בשבת. ופ"י חומה רבה למה הולרבה חורה לכתוב לאו דלא תעשה כל מלאכה "בגן ובחק" והלא שפיר יופיין מהם להכח מקל לשבת החמורה. ואמרתי בפשיעות דהלא קטן העושה מלאכה אין לו מחשבה רק מעשה כמפורש חולין (י"ג) ועוד יותר אמרו (התם) דגם מחשבתו ויכרת מחוך מעשיו לא אמרין גבי ח"כ בשבת שאלא מחשבה מחשבה אסרה חורה כל מעשה קטן אינו אלא כמחשבתו בעלמא, וכסברה הרי"ם הג"ל (באיות יא) וא"כ א"א למינף מדם ושרצים שהם גוף ועלם האיסור, ואין נפק"מ באיסור המחשבה הקטנים אובלים המאכל איסור עכ"פ מאכל איסור אובלים כגון בשומא ונמאס עלם העומאח משא"כ בשבת שמחשבתו פטור ולדין דבר שאינו מחבין פטור כר"ש לא היו המלאכה שהקטן עושה מלאכה כלל וא"א למינף משומאח דם ושרצים ולא ייטו אסורים מה"ח שלא יאור לבניו ובנותיו הקטנים שלא יעשו מלאכה לך הולרבה חורה"ק לפרוט לאו בפני"ע לא תעשה כל מלאכה אחר ובגן ובחק שעכ"ז עובר האז והאם בל"ה ויגלה לנו חור"ק חידוש גדול שמתערפין דעה האז והאם לפעולת ולמלאכה הקטן והקטנה ונעשה ע"י צויו האז ומלאכת הקטן מלאכה גמורה עם דעה ומחשבה ברורה ועובר האז על לאו דלא תעשה כל מלאכה "בגן ובחק" הקטנים כג"ל נכון. ונעשה"ה ח"כ מלאכה בספר הנחמד אמרי בינה (שבת ס"ו ז') שמענו על זה והביא שם"ס מוצל מאש הניח דבר זה בקושיא והוא ז"ל מיישב הקושיא על דרך שדרכנו וזכרתי ברבת הבהנין ועיין באמרי בינה (שם הל' שבת ס"ו ח' וט') דברים נפלאים השייכים לענינו].

סימן כא

שייך לסימן הקודם

(עו) ועוד ראיתי (בפסקי ר"ד שבת דף קנ"ט ח"י) וז"ל: ואי קשיא היכי אמרין וליחיד ליתנין ישראל ומהדר דילמא אחי למיסרך, ותפוק ליה משום דכתיב אמור ואמרת להחזיר גדולים על הקטנים וכו' והיכי תלינן טעמא דאיסורא דילמא אחי למיסרך הכא ובשליהי בכל מערבין (עירובין מ' ב') דמשמע על כל שעושה בקטנותו אין לחוש, ואע"פ שעושה על יד הגדול יש לומר דוקא באיסור חורה אסור לעשות ע"י גדול

אבל באיסור דרבנן לא וכו'. ובפסקי רי"ז (שבת פט"ז הלכה ד') כ' ח"ל: ישראל קטן שאל לכתוב אין שומעין לו מפני שאתה מלווה על שניתחו, והואיל והוא עושה על דעת אצלו שרואה פני אצלו ומכיר דעתו שנה לו לכתוב הכי הוא כאלו אצלו מלווה, והחורה אמר אמור ואמרת להחזיר גדולים על הקטנים [כזה נעם משועת אצלו פסקי הרי"ד וס"ל דגם אם אינו חומר לו בפירוש שיעשה מלאכה אלא בנו הקטן מכיר ומצין ראיו אצלו הכי כאלו צוהו ואסור מה"ח מעשהו דאמור ואמרת להחזיר גדולים על הקטנים, אבל לא משום לא תעשה מלאכה אחר בגן]. ולקמן פ"י מי שהחשיך (שבת פכ"ד הלכה ב') בפסקי רי"ז הכי דעת אצלו פסקי רי"ז ומו"ה חומר בשותתו לקטן לא יאמר להוליכו, שהגדול מחזיר על הקטן מן החורב ולא החזירו לו איסורי חורה, אלא נותנו לו סתם והקטן מוליכו מאליו, ואע"פ שהקטן עושה על דעת אצלו שרואה שנה לו לאצלו, הואיל ואין אצלו מלווה אין איסורו אלא מדברי סופרים והחזירו איסור של סופרים אלא הכים, ורבינו יוסף דר' משה [עין חוס' ריש פכ"ד ד"ה מי שהחשיך וכו' יוסף דר' משה הוא כר' יוסף פורת שהחזיר בחוס' למס' שבת לאין מספר, ופ"י נחגלה לן שמי"ר בכתבו החוס' בשם"ס בסוף דבריהם בשם"ס שבת הוא ר"ר פורת יוסף הרי"מ] חומר שלא החזירו לתתו לקטן אלא בשעת שהוא מהלך, וכשהוא רואה לעמוד נועלו ממנו ומודיעו לקטן שיעשה בענין זה כדי שלא יעשה עקירה והגחה וכן נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראויה עכ"ל. והעטם דכל שעושה על דעת אצלו הכי כאלו צוהו לבדיו ופ"י לא הסכים הרי"מ לשיטת הרי"ד. לבאורה ופ"י יש מקום לומר בקטן כל כך שאין לו דעת כלל להרי"ד דהכל חלוי בצווי האז אין נפק"מ וגם בקטן דכ"פ עובר האז אם מלווה לו משא"כ להרי"ם דהכל חלוי בדעת האז ולדעת האז אסור מה"ח גם אם אינו מלווה לו בפירוש ולהדיא, ח"כ בקטן כל כך שאין לו דעת להבין ומה שעושה אם אצלו חומר לו לעשות הוא עושה רק כמעשה קוף וכמכונה בעלמא אבל אינו מצין שהוא לשום חובעלה ולשום נזק לאצלו כי אין בו דעת להבין החובעלה והנזק דבכלל בקטן כזה אינו עובר כלל על לאו דל"ה מלאכה. ועדיין יש ליישב בדבר ויש לדחות דברים אלו (ועיין לקמן חות כ' כ"א וכו'). ועיין בב"ה (ס"י שמי"ר) שהזכיר ב' ד' שנים ועי"ש בש"צ (סק"ג) ובש"צ (ס"י תר"מ סק"ד) ובש"צ (ס"י רס"ע סק"א).

כתבו החוס' הכהוס' ישנים וא"כ דברי החוס' בשבת היו חזק נגד תרתי אבל שוב מלאחי בחוס' (ר"ה ל"ג ד"ה תר"ה) כדברי החוס' בשבת (הר"ל) א"כ היו תרתי נגד תרתי אבל חידוש על האחרונים שלא העירו בכל זה. אח"כ מלאחי בחוס' הרעוים (ערך קטן א"כ אצמ"ל (השבור) אוח ב' ג' ו') שהאריך בזה בנפלאות בח"צ מופלא ושמחתו להיות בר מולא בהפסח ז' ובפסקי ריא"ו (יבמות פ"ד הלכה י"ד וע"ו) כתב כל מה שהעתיקו עד עתה רק הוסיף נקודה אחת וז"ל: ונראה צעני שאע"פ שקטן אובל נצילות אין צ"ד מזוין להפרישו כמו שביארו, אם רואין הקטנים שהן מוחמדין, שביארו חור"ה ונמשכין אחריהן ראוי לאזהרם ללמדן שלא יכו רגליהן בכך, שהרי גזרו על חינוך גוי שמעמל בציצה שלא יכו חינוך ישראל רגלו אלנו במשע זכור (ט"ז ל"ו ב') כמבואר בקונטרס הראויה ברא"י ז' עכ"ל.

יח' ומצאתי במאמרי (מזר כ"ח ב') שכ' ומה שאמרו קטן אובל נצילות אין צ"ד מזוין להפרישו, אז ואם מיהא מזוין בכך מתורת חינוך ומ"מ דברים אלו כולם במלואם שיש בהן חיוב אבל במלואם החלוצים בדרגות של אדם ובנדנת לבו כגון חזרות אין חובת חינוך עליו אלא אם יראה יעשה, עכ"ל. וכנראה לא נחלק על דין זה אדם מעולם (ועיין במבאר אות קפ"ח דבר נכון).

ועוד אפתיק דברי המאמרי (ריש מס' חגיגה ד"ה במקומות הרבה) צדן מלוא חינוך וז"ל במקומות הרבה מלינו ענין החינוך חלוק כל אחד לפי ענינו, ולענין ראייה משיגים לילך בדרגותיו, לענין סוכה כל שאין לירך לאמו (סוכה כ"ח א') לענין חפנית יוה"כ בן ט' וכן י' (יומא פ"ג א') וכן פירשנו גדולי היבנים לענין מגילה (רש"י מגילה י"ג ב' ד"ה הא בקטן שלא הגיע לחינוך) ולענין חפיתין תלמוד צידע לשמור חפיו (סוכה מ"ב א') ולענין צלית צידע להשתעף (סוכה שס) ולענין לולב צידע לנטעם (שס) ולענין זימון פירשנו ק"ח מפרשים צבן ט' וצבן י' (ר"ף פ' שלשה שאלנו ועיין ב"י אר"ה סי' קל"ט), ומתוך חלוקים אלו נראה שביטור חינוך איתו שיה לכל הענינים אלא הכל לפי ענין המלוא, ודרך כלל יראה שטיק החינוך צבן ט' וצבן י' לפום חופים, אלא דברים שידעם 'קלה ומלויה' בפחות מכן מהנחין אותן משיגו לדיעת אוחיו דבר.

יח' וכל מה שהעתיקו עד עתה מפסקי ר"ד על מס' שבת נמלא בחריכות בפסקי ר"ד על יבמות (ק"ד). רק חידוש אחד נמלא (שס) מה שלא נזכר במס' שבת: קסבר קטן אובל נצילות אין צ"ד מזוין עליו להפרישו ו' וכו' הדיו גס אצו איתו מלוא להפרישו. והא' דאחריון שאצו חייב לחנכו במלואם כדאחריון בשלבי לולב הגזול (מ"ב א') ח"ד קטן היודע לנטעם חייב ללולב והיודע להשתעף חייב צלית וכו' דוקא בקיום המלוא שיש בהן מעשה חייב האז לחנך את צנו אבל במניעת האיסור אין בו מעשה ואין האז חייב למונו עד שיגדיל עכ"ל. מבואר מדבריו שגם קטן שהגיע לחינוך אין צ"ד והאז מזוין להפריש הקטן, ולשיטה זו הסכים המאמרי (יבמות ק"ד) וסיים "והדברים נראין", וכ"כ המאמרי (נדה מ"ו ב' ד"ה זה שביארו) וז"ל: אע"פ שהוא נזר מן החורה ויש "חנוך מלוא לקיומם" בצעולם מיהא אין זה דין שאר איסורי תורה ליענש עליו. (ובמבאר דברי המאמרי נדה שס עשה ולא ידע משיעת המאמרי ביבמות שהקשה בזה שס ח"ל: קשה לי הלא לפי כ' רבינו "ויש חנוך מלוא לקיומם" אי"כ מדוע לא יפרישו אצו כדי לחנכו לקיים נדרו וז"ל: ועשה הוא קושיא זו דשיעת רבינו כשיעת הפסקי ר"ד שאין חנךין זה צרה. גם נעלם ממנו דברי החוס' שבת קכ"א שזאכיר בסמוך). זה נגד החוס' (שבת קכ"א א' ד"ה ששע) שכתבו דהא דאמרו ביבמות דאין צ"ד מזוין להפרישו מייירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דאריך להפרישו שלא יעשה עבירה ע"כ, והפסקי ר"ד מיישב עכ"ל ודעתו לחלק בין מלוא שיש בה מעשה לאיסור שאין במניעתו מעשה עיי"ש. וחידש שהחוס' צמיר (כ"ה ב' ד"ה צנו) ס"ל כהפסקי ר"ד דחינוך ואין צ"ד מזוין להפרישו ב' ענינים מפורדים הם ואין סתירה ביניהם וז"ל חומה הא דאמר צעלמא קטן אובל נצילות אין צ"ד מזוין להפרישו וריצ"ה (מזר שס) אמר אף לחנכו לעשות מלוא מוטל על האז וי"ל דחינוך לא שייך אלא להאכירי לעשות ולקיים מלוא אבל להזכיר מלעבור אין זה חינוך עכ"ל. וברור שכוונת החוס' לחלוקו של הפסקי ר"ד ובהן, זה מלוי מאוד שצטל החוס' ממס' למס' חולקין זמ"ל. שוב מלאחי צ"ה (סי' שמי"ג) שמביא חוס' שאנן (יומא פ"ג) דס"ל להחוס' דגם בהגיע לחינוך אין צ"ד מזוין להפרישו וכו' שדברי החוס' עיקר נגד דברי חוס' שאנן (ובוא בח"י) שלפניו יומא פ"ג א' ד"ה בן שמה) ופלא והלא גם צמיר

שידוע שנה לו לאציו ומחוך שאציו חפץ בעשייתו, עושה, מפורש בדבריו דגם אם אין האב מזה להדיא לעשות רק יודע שאציו חפץ בעשייתו ועושה, ג"כ האב עובר על לאו דלא תעשה אחת ובגד ובתך. וזה דלא כהפסקי ר"ד אלא כפסטיב דפרש"י ורמב"ן (שה"ש) וכמו שמפוסט ברשב"א (שבת קל"ג) עפי' פסעות וכו' הרשב"א בחשובה (ח"א סי' ר"ט) הוצא דב"י (סי' ש"ד) עיי"ש.

סימן כב

שייך לסימן הקודם

(כא) **ואת** שאהבה נפשי ממלחי צבי הנפלא ערך השלחן (סי' של"ד הוצא בספרו ווי העמודים) (לבעל ערך השלחן) על היראים מזה קא) שכתב (בספרו ווי העמודים) מבואר דס"ל (לדבריו בעל היראים) דקטן העושה על דעת אציו מחברו על שבתו מולווייתא וכו' הרמב"ן (פ' יתרו (ח"א) שלא הביא שכן פרש"י יתרו (סס) עיי"ש וכן דעת הרשב"א (בחדשוכ סי' י"ט) והוצא דב"י (סי' ד"ט) ש' דלא אסרה חורב גר חושב ועבד ואמה במלכות ישראל אלא כשיש אמירה דשראל או כשעושים על דעת ישראל דומיא "דקטן" וכו' עיי"ש וכו' כדריא בח"י (הרשב"א) דפי' מי שהתחיל עיי"ש, ובס' ערך שלחן (חא"ח סי' של"ד) כתבתי דר' יסעי' ס"ל דאציו אסור אלא מדרבנן דמדאורייתא עד דאמר ליה כדריא שיעשה האיסור, וא"כ בגד ובתך דקרא להזכיר גדולים שלא יאמרו לקטנים שיעשו איסור וכו' עכ"ל. והרי זה ככל דבריו. ודע דלמודתי מדברי הערך השלחן דס"ל דעת הרבניו יסעי' (היינו בעל פסקי ר"ד) דכמו שדרשו חז"ל אמור ואמרת להזכיר גדולים על הקטנים, כמו כן דרשו חז"ל "בגד ובתך" להזכיר גדולים על הקטנים, והיוצק הקרא לאשמעין בקרא דפרש"י להזכיר גדולים על הקטנים לגבי שבת ולא ילפין מעומהב דס' ושלמים (יבמות קי"א ח') כמו שכתבתי למעלה מהאמרי צינה דבלא מפורש לגבי שבת לא הי' יכולים ללמוד שבת מהבי ג' קראי לפי שמלאכת שבת חיי לגבי קטן לא יוחר ממחטסק בעלמא במלאכת שבת לגבי גדול, קמ"ל דאציו כן אלא עובר על לאו דמאטרפינן עשיית הקטן מלאכת הקטן לדעתו של אציו המורה וכו' פסיר במלאכת מחשבת ועובר אציו המורה על לאו דלא תעשה כל מלאכה וכו' הוצא.

(י) **המאירי** (יבמות קי"ד) האריך בנפלאות צבאור מחלוקת קטן אוכל נבילות אין צ"ד מלווין להפרישו. וכו' (סס) כשיעור הר"ד (המ"ל צבוא יד) דרק בעושה הקטן כדריא על צווי אציו, האב עובר על איסור חורב דאמור ואמרת לא כן כשעושה על דעת אציו אף שאציו עומד סס ומכיר צמ דעתא אציו שיתא ליה עכ"ל אינו נכנס צבאור דאורייתא וד"ל המאירי. י"מ שאין זה כמאכיל, שאע"פ שאסור להאכיל או למר לו שיאכל, מ"מ מחבר להעמידו סמוך לנבילה וכל כיוצא מדבר שיעשוהו לעשות כן, אלא שלא נאמר לו אלו לעשות עכ"ל. אבל מדברי ח"י הרשב"א נראה דהמאירי לא כיון לשיעור הר"ד דז"ל הרשב"א (יבמות קי"ד ח' ד"ה רבי יוחנן) ולעולם אין אומרים לו שיאכל ולא נחיר לו לאכול אלא ששוחקין ואוכל אי"נ אפשר דמעמידין אותו סמוך לנבילה כדי שישלח ידו ויאכל דומיא דעובדא דר' ינחק צר ביסגא עכ"ל. הרי דהרשב"א מדמי לעובדא דר' ינחק צ"ב ועובדא דריב"צ לא היו על דעת אציו. עכ"ל נראה לי דהמאירי צ"ח נעב מדעת הרשב"א וס"ל דגם בעושה על דעת אציו דהוי כמורה עכ"ל אינו עובר על צווי אמור ואמרת אף ורק במלכות כדריא כח"ל כוונת המאירי. ועוד יוחר נראה לי דגם הרשב"א ס"ל כן דלנבילה לפניו היה כעושה על "דעת אציו" היינו בעל היתכן האיסור ומה ש"י "דומיא" כעובדא דריב"צ אין כוונתו דהוי כעובדא דריב"צ אלא "דמיא" אבל חמור הרבה ועכ"ל שרי. וגי' מדרגתו לפנינו כעובדא דריב"צ. (ג) מניח לפניו אבל אינו אומר להדיא לאכול. (ג) צבאור לו להדיא לאכול.

(כ) **שיטת** ספר היראים (מזה רכ"ז עס פי' חושפות ראש וצדפים עס פי' ווי העמודים היא מזה קא) כ' חז"ל וצענין הזה חניא במכילתא בגד ובתך אלו הקטנים שאתה מחבר על שבתתם אחת אמר אלו הקטנים או אינו אלא הגדולים אמרת והלא כבר מחברתם הם, מה ח"ל בגד ובתך אלו הקטנים והיינו דתנן בשבת פרק כל כתבי הקדש קטן שבת לכבוד אין שומעין לו מפני ששבתתו עולך [כ"ה גס ג' הירושלמי] ויבמות פ' חרש מוקי לה ר' יוחנן בקטן העושה לדעת אציו, אבל אם אינו עושה לדעת אציו אין אציו מחבר על שבתתו כדאמרין יבמות קטן אוכל נבילות ועריפתו אין צ"ד מלווין להפרישו, ובגד ובתך דקרא נמי דמוקמין בקטנים בקטן העושה לדעת אציו,

פנים אם בנו הקטן קטן כל כך שאין בו דעת לעשות ולרצו ולעשותו אין האב חייב ולא עוד אלא גם אם מורה לו בפירוש לעשות ועושה מאחר שקטן כ"כ שאין בו דעת להבין מהו ענין "תועלת" ו"אורז" בכלל אין האב חייב דמה שהקטן עושה בשביל שיהיה לו אינו לדעת אצלו כי אין בו דעת ומה שעושה אינו אלא כמעשה מכונה וקוף בעלמא כי אינו מבין לתועלת מה הוא עושה וגם אין בו דעת להבין מהו "תועלת" ומה "אורז" בכלל, והגם צבחה העושה על זוויו הבעלים עוזרים משום שבינת צבחה ולא עוד אלא שדעת האבן העוזר (סי' שכ"ח) שעלוקה שבינת הבעל למצוין דם חייב עליו משום שבינת צבחתו ולהאבין חר (חא"ח סי' קל"ו) בעל המשכה כלבו ולד חייב משום שבינת צבחתו ובצמחה חייב משום לא תעשה כל מלאכה, דקטן גילו לנו חז"ל מסודר ה' יוראיו או כן הבינו ביאור ופירוש הל"ת לגבי "בגן וצחק" שאין האב חייב רק אם עושה לדעת אצלו ויש בו קצת דעת להבין שהוא עושה לתועלת וללמד אצלו וקצת דעת זה שלו מתעורר לדעת אצלו ועובר על ל"ת דלא תעשה כל מלאכה לגיל נכון בעצבות. (ועיין בב"י סי' של"ד סוף ד"ה וכתב בצמחה) וצ"ח (שם ד"ה עכו"ם), ויש לעיין ולדקדק הכנה בדבריהם ולהשוותם להכיל.

(כד) כשהגצתי עד עתה מכתרי שצחתי קמחתי? ה"חם זכר"ע (חא"ח סי' פ"ג) נמצא תשובה ארוכה ערוכה ושמונה ככל צענין לספוי לקטן איסור בידים אמרתי אראה את המראה הגדול אולי אמלא דבר מה הנוגע לעינינו ובעצמתי"ת בסוף התשובה מלאה כחוב דברי אלקים חיים וז"ל (בדרי' והרשב"א): והרשב"א פסק מי שהשחית כ' חזל כשהי' מבלת ונחתים עליו וכו' וה"ה כשמתנין להשחית וכו"ש הוא דכשנתנין כשהן עומדין בגדול כיוצא בו חייב חטאת וכל שבגופו איכא איסורא דאורייתא אי אמרי' לקטן גמי איכא איסורא דאורייתא משום דכתיב לא תאכילום ותניא לא יאמר אדם לחיותך הלא לי חותם וכו' ואמר' לגיל קטן שצא לבנות ואוקימנא בעושה ע"ד אצלו ועובר משום ל"ת כל מלאכה אהב ובגן וכו' ע"ל ודבריו זריכים ביאור החמיל בלא תאכילום ומסיים בל"ת מלאכה וכוה ה"מ כ' דעת רמב"ם דהנהו קילי מצבחה משום שאין אלו מצויין על שבינתם וע' מג"א סי' רס"ו ס"ק ח' ויראה לי הנה צבחה פ' משפטים כחייב לממן ימות שו"ך ושם לא הוזכר בגן

(כז) אולם חידוש גדול נמצא בדפוס הראשון שבס' יראים (סי' ק"א) שכתב וז"ל: וביצימות צפרק חרש מוקים לה בקטן העושה על דעת אצלו (ואל אם הוא כל כך קטן שאינו עושה על דעת אצלו אינו מחובר על שבינתו דאמרין התם צפרק חרש קטן שצא לבנות אין בית דין מצוין עליו להפרישו ובגן וצחק דקרא להזכיר גדולים על הקטנים בקטן העושה לדעת אצלו פירוש לדעת אצלו יודע שלאצלו נוח לו בפשייתו כן) כל הנמצא צ"ח חלאי לגבי לא נמצא בדפוס עם פי' תועפות ראש. מדברי היראים אלו מפורש ואלא דבקטן כ"כ שאינו עושה על דעת אצלו אין אצלו מחובר עליו, ומאחר דלרבינו בעל היראים עושה ע"ד אצלו כיוי כעושה על פיו ובהכי איירי קרא ועכ"ל בקטן כ"כ אינו מחובר עליו מוכח ומצוה ומפורש ואלא דבקטן כל כך שאינו אצלו אם אצלו מורה לו להדריש לעשות ועושה פטור וזה דלא כהמשכנות יעקב (ה"ל צחות י) והאמרי וצחק, וכו"ה הגאון בעל ווי העמודים בפירושו על ספר היראים וז"ל אלא כל כך קטן, מוכח דע"ל דקטן שאין בו דעת להבחין שאצלו נוח לו לפשות כן א"ל להפרישו, וכן משמע מדברי הסמ"ג וכן דקוק בב"י סי' של"ד מדברי רש"י ע"ש עכ"ל ועיין בתועפות ראש (שם אות ב'). ועיין ברמ"א (יו"ד סי' רמ"ה ס"ח) שכ' שיהי' בן ג' שנים כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה. ומה שחמך הגר"א ישפתי קושיתו דבערותו על ספר תורה מיהודא הדפוס בקובץ "הלכות מלמדים" דריש הספר (עמוד ד' אות ד').

(כח) ולכאורה לר"ך ביאור, דכמו שזאתה חורה לא תעשה מלאכה אהב ובגן דעת וגו' "ובצמחה", ששעה לדעת בעלם בלא דעת לגמרי, כמו כן "בגן וצחק" גם בקטנים לגמרי שאין בהם דעת כלל גם כן עובר האב והאם על לאו דלא תעשה כל מלאכה כשמורה לבניהם הקטנים לעשות שום מלאכה ללורכם, פי' ללמד האב והאם (ובשיעור המשכני' ואמרי צינה). ולפענ"ד נראה לי לצאר ולפתר שיעת רבינו בעל היראים, ובגמרא זו היא שיעת הראשונים, דמדאמרו חז"ל קטן העושה לדעת אצלו או על דעת אצלו, ולא אמר בקטן העושה "ללמד אצלו" או "בשביל אצלו" מפורש ואלא דאך ורק כשעושה על דעת אצלו חייב לא כן בעושה ללורכו או בשבילו גם אם אצלו עומד עליו ומראה לו

דהלא יודע ששיעור קטן סגי להקטן ועל השאר עובר
הגדול דמרבך בשיעורין עיי"ש ולריבין להיות מאוד
מהר צ"ב.

(פירות הנשרין בסוף סימן עו)

סימן כג

נשאלתי אם שרי לנפוח בלון שיש לו צורת
חיות ועופות.

השבתי אינני רואה איסור בדבר אבל לא יקשרו
אותו, אולם לטעות במנוסה שרי.

(כו) **בענין** השאלה אם לנפוח "בלונים" נשבת
כשהבלונים הם בליוור צבחות חיות
ועופות. הנה נשבת (ע"ב) אמר רבי שמעון בן
לקיש הלא לורה בכלי והמנפה בכלי זכוכית חייב
משום מכב בשפטים ופרש"י מנפה בכלי זכוכית,
כשהותך נעשה על ידי נפוח. הרי דבנעשה כלי גמור
ע"י נפוח חייב משום מכב בשפטים, ולא"כ לכאורה גם
בשאלתנו הוי לומר כן, דמאחר דכמו שב"ל"ן בלא
אזיר אין בו לורה וע"י הנפוח נעשה הלורה יהי
חייב משום מכב בשפטים (ועיין בחוס' שם שבת ע"ב
ב' ד"ה והמסכת) ועיין גם שבת (ק"ב ב' וק"ג
א'). אבל זה עתה דהס"ב ע"י הנפוח נעשה הכלי
מעיקרו ונתקיים כך משא"כ כאלו אינו מחוסר רק
אזיר בעלמא והאזיר אינו מתקיים ואיננו עושה
כלום אפשר שמותר גם לכתחילה.

ועיין בחוס' (שבת ע"ג ב' ד"ה ציתא) שנתקשו
מאוד למה לא יחייב המנפה בכלי זכוכית
משום צורה, דשיעת החוס' דהעושה כלי מעיקרו
חייב משום צורה דכנה"ג יש בנין בכלים, וכעין דברי
המאירי (שהבאתי כמה פעמים) דרק אין בנין
בכלים אמרו, אבל בעשיה מתחילתו בכלים, לא אמרו
אין עשיה בכלים, וכן מלאתי בכסף משנה פ"י מהב"י
שבת ה"ב'ג בפירוש עיי"ש, וראיהו בירושלמי (פ"ז)
דשבת סוף ה"ב'ג) שפורש בקושית החוס' וז"ל
הירושלמי ר' חילא בשם רבי שמעון בן לקיש הנופה
כלי זכוכית חייב משום צורה. והלא דבר הוא ופלא
דבש"ס דילן יחי' חייב משום מכב בשפטים וצירושלמי
משום צורה ובב' המקומות אותה הלכה בשם רשב"ל
אתמכה. ואמרתיו דלין כאלו שום סתירה בין הבבלי

והי' מ"ע נשבתה צבחותה דלפי' בלי סיוע ידי'י
מ"ע שהצבות הצבחה וצוה לא מחבר על בניו אך
לאו דלית מלאכה אחת ובגן ענדך ואמתך וצבחתך
מיני' ילפינן לאו דמחמר כשעושה מלאכה הוא עם
לירוף הצבחה שמחמר אחרי' והוא בלאו ולחד מ"ד
ר"פ מי שהחשיך חפצת נמי איכא וצוה מוזכר נמי
על בני שברי' כ' לית מלאכה אחת ובגן וחמור בגן
מצבחה שהצבחה דוקא מחמר אבל בן שיש לו דעת
ומצין קרילות אציו ורמזותיו כל עשה לדעת אציו
עובר מדאורי' על לאו הזה ואמנם כשהקטן עושה
מלאכה עמלו לית ציב' הוא לאו מ"מ אית ציב' משום
לא תחלוט כדספי' לי' צידים והשחא הנהו
מפחמות דר' יתח דלודברי עליא וליחא להסם שלא
ע"ד דעתו כ"א ע"ד עמלם ולהנחתם וליכא שום
איסור כי אינו מזוהר על צבחתם וכי"כ מג"א סי'
שס"ב ס"ק ע"ו וע"י ש"י ש"י סוף ס"ק ו'
והשחא כ' רשב"א אי היינו מסייעי לו ח"ל משום
לא תחלוט אפי' בשל עמלו ואי עשה ע"ד אציו
איכא נמי משום מחמר כמחמר אחר צבחתו ואמנם
דעת ה"ה בצרמ"ס דבשעושה רק ע"ד אציו ואינו
מחמר אחריו ממש ליכא לאו דמחמר ומש"כ נהי
דנשבת אסור להניחו עליו משום לא תחלוט מ"מ
כשמניחו עליו ע"ש סמוך להשיבה אע"ג דה"ל
כמעמידו סמוך לנבלה ממש מ"מ אין בכך כלום
ובנשבת אע"ג שראוהו עומד לפוט וחזר ועוקף והולך
א"ל להפרישו ורשב"א נמי ל"ס אלא משום דה"ל עשה
ע"ד אציו אבל בנלא"ה לא איכפה אע"ג דה"ל
כמעמידו אלא נבילה ויודע צודא"י שאכל שברי' נוהגו
עליו סמוך להשיבה ממש מ"מ מותר והנה
להמב"ר"א בפסקיו הבי' דס"ל דשועב' דלא אחי
לכלל דעת מותר וליח ציב' משום לא תחלוט ומשום
עשה ע"ד אציו נמי ל"ס ב' א"כ בשועב' מותר בכל
ענין ול"ד שועב' וקטן אדכדי וז"ע ק"ת. ועיין בח"ס
(סי' ס"ב ד"ה והנה ה"ה) מענין זה ודוק עליהן
ותמלא נחת.

היוצא מן המקוץ דלא רק איסור דאורייתא
אסור ללוות לקטן לעשות אלא גם איסור
דרבנן אסור. וגם אסור ללוות לעשות מלאכה אפילו
לזורך מלכו. וחיודם דבר מלאכה צמ"ב (סי' ש"ח
סק"ג) דמה שמותר להביא סידור וכיוצא"ע ע"י קטן
וגם גדול ישמש בו היינו דוקא סידור דהקטן
המתפלל בו לזרף לו כל הסידור אבל להביא עמו
חלה גדולה וכיוצא"ע שאכל ממנו גם הגדול אסור

זורח כ"ש ומה ש"כ צמרונו שדה על דברי הגמ' אלו,
ועי' מאירי (ע"ה ד' ה"ל זורח).

(כח) **ובחי'** קמחו"ז (שנה ע"ה ד') דחק ליישב
קושיה החוס' דר"ש בן לקיש בזה
כר' יוחנן (שנה ק"צ ד') ס"ל דבבל כר"ג (כמו ה"א
מאן דעייל שופחא בקופינא דמרא) ס"ל דלוי חייב
משום בונה כרז אלא כר' יוחנן ושמואל (שם ק"ב
ד') דחייב משום מכה בפטיש, ולרז בלחמא בפתוח
בבלי זכוכית חייב משום בונה. רק מחקשה ה"ח"ס
לפי"ז דעת הרמב"ם דצמחמא פוסק כר' יוחנן
ובקופא פסק כרז וזיין לעיין בבבב משנה פ"י
הל"ד. ופלא היה לו גם לחמור, לפי דבריו, ולענין
המנפה בבלי זכוכית פסק ג"כ דחייב משום מכה
בפטיש (בפ"י הל"ט"ז) ולא משום בונה כרז, אלא
לפי דבריו צמנפה "בבלי" אינו אלא מכה בפטיש
ולא בונה והבן.

(טז) **וחידוש** על קמחו"ז מה ה"י קשה לו
בפסקי הרמב"ם הלא בהגהמרי

(אות ע' על הרמב"ם פ"י מהל' שנה הל"ח) שפיר
מיישב קושיה ה"ח"ס דצמחמא את ה"אבן פסק דחייב
משום מכה בפטיש לא משום דהלכה כשמואל דהלא
הלכה כרז באיסורי, לא מטעמא דכן ס"ל לר' יוחנן
ורז ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועוד דרז א"ש משמיה
דריב"ל בן ס"ל בשנה (ע"ה ד'). וחידוש על הלח"מ
(בהל"ח) שבי' דפסק הרמב"ם כשמואל משום דר'
יוחנן בן ס"ל ולא זיין לרז שגם ריב"ל בן ס"ל
ויותר חידוש על הבטל אור שמה שזיין על הלח"מ
הא דרז ע"ה בשם ריב"ל ולא הרגיש בדברי הגמרי
שקדם את שניהם. אלא בדין מאן דעייל שופחא
בקופינא דמרא דרז שמואל ס"ל דחייב משום מכה
בפטיש ורז ס"ל דחייב משום בונה שפיר פסק
הרמב"ם (בפ"י מהל' שנה הל"ג) כרז דחייב משום
בונה דהלכה כרז באיסורי וכ"ה הכס"מ, והוא
פשוט ודבור. ועיין מג"א תוס' שנה ומחל"ה (רס"י
ש"ד) בזה. ומה שזיין ה"ח"ס להכס"מ הל"ד
כמראה הזיון ע"ה הוא כי שם לא נאמר מאומה
ואולי ז"ל לח"מ הל"ד. ועיין בהגמרי (שם אות
מ'). ובס' שנה של מי (שנה ק"ב ד' על החוד"ה
העושה) זיין לספרים המדברים מחסריה הרמב"ם.
ומלחתי צמרכנה המשנה ככל דבריו צמחמ"ה
וכונא בספר שנה של מי (שנה ע"ה ד' ד"ה
והמנפה) וז"ל וכתב הרב צמרכנה המשנה אשכח,

ובירושלמי וממילא מיושבת קושיה החוס' בדרך
נכון. דבבבלי חיתא המנפה "בבלי" זכוכית ובירושלמי
חיתא הנופה "כל" זכוכית. והלא דבר הוא. אלא ד'
מימרחות בפ"ט בן שאיין דומות זו לזו ומפורדן
בן, המנפה "בבלי" איירי שכבר נגמר רק מנפה
ניפות בבלי בעל עמלו איירי בגוף בבלי אינו חייב
אלא משום מכה בפטיש וכמו שבי' החוס' (שנה
ע"ה ד' ד"ה והמסתח) ולכן אמרו "בבלי" שכבר
הוא כלי מחמלה, ולפי"ז מוכן מאוד דר"ש בן לקיש
אמר ד' הלכות בחדא מחתא הלא זורח בבלי
והמנפה "בבלי" זכוכית חייב משום מכה בפטיש, כדי
לאשמועינן שהדין נדקש בדיש הלא זורח בבלי איירי
שזר זורח בבלי נגמר שכבר נעשה וליכא ביה אלא
משום מכה בפטיש כמו בן הדין השני והמנפה
"בבלי" זכוכית איירי בכה"ל כבר נגמר רק
מוסבף לנפה ויפחות. ובירושלמי דאיירי בהנופה
"כל" זכוכית דחייב משום בונה שם בלחמא לא נאמר
המימרח הלא זורח בבלי, דבזר זורח "בבלי" שהכל
כבר נגמר בודאי אינו חייב אך ורק משום מכה
בפטיש, ולכן שפיר אמרו בירושלמי הנופה "כל",
דאיירי מכלי משקרו ומחמלת עשיתו שבה"ל לכר"ע
חייב המנפה משום בונה ובהקשיה החוס' להמת וזה
נראה לי נכון בצמחמ"ה.

(יז) **ובעוה"ת** מלחתי במאירי ככל דברי הגם
שהמאירי סותר דברי דו"ל

המאירי: אף [כמו הלא זורח בבלי ע"ה צמחמ"ה]
המנפה בבלי זכוכית אחר שהותך שהוא נעשה כלי
ע"י ניפות חיובו משום מכה בפטיש, ואף זו לא
דוקא "בנפוח אחרון" אלא אף בהתחלת הנפוח
עכ"ל. הרי דפשוט הלשון מורה בנפוח אחרון
דלשינא המנפה "בבלי" מורה בן, אלא דס"ל
להמאירי דלאו דוקא אלא ה"ה בהתחלת הנפוח.
אלא כדי ליישב קושיה החוס' וסחירה בבבלי
ויירושלמי שפיר י"ש נומר כדבריו צמחמ"ה. ופליאה
גדולה בעיני על הגאון בעל מרומי שדה (שנה ק"ב
ד') על הא דרז מחייב משום בונה צמחמא כ'
המרומי שדה אף משום בונה אלא מורה רז דחייב
משום מסחא דלין לומר כשחייב משום בונה ה"ה
לחייבו משום מכה בפטיש דהלא צמנפה בבלי זכוכית
אמרינן לעיל ע"ה ד' דחייב משום מכה בפטיש
ובירושלמי חיתא דמחייב משום בונה אלא שניהם
חייב ופליאה שלא נתעורר מדברי החוס' ע"ד ה"ל
שבחמא מחמו ע"י. ועיין שנה (ק"ב ד') הלא בבלי

(לא) **אבל** ברור שמוחר לגפות בלון שיש לו לורה דהלא דרך החינוקות לשחק בו כן לנפוח ולהוליד האויר לנפוח ולהוליד האויר אי"כ דינו בכל היוחר כמטה ויום של פרקים שדרכה להיות רפוי' שמוחר לכתחילה כשאינו מהדוק (ס"י) שי"ג ס"ו ועיי"ש במ"צ וביאור הלכה (ה"ב) ז"ל אי"א כמעט מהדוק (עיי"ן במג"א שם סק"ר"א ויבין) ומש"ב לפי הלכה ע"כ שרי, ובאמת דומה ה"ב"לון לנודות של גדיל שיש לה שריון ששחיר לגמרי ה"ע" (סק"י) מאחר שטיקור חשמושו ע"י פירוק חמיד עיי"ש וכ"כ המג"א (שם) על ענין אחר עיי"ש. ובלון זה עומד לפירוק חמיד עוד יותר מהכד ע"ס השיוף שעליו ה"ע"ן דן עיי"ש. ובכ"כ ג"כ על ה"לורה לוח מאן דחש מכה חוס' ה"ל' וגמ' שהבאתי ויל"א שאלתנו בהיתר.

(פירוק הנשרין בסוף סימן עו)

סימן כד

נשאלתי לסדר באיזה משחקים רשאים קטנים שלא הגיעו לחינוך והגיעו לחינוך לשחק בשבת.

השבתי אנסה לברר לפי מסת הפנאי בקצירת האומר.

(ב) **אסדר** לו בקיור נמנך הכלכל בדיוק בענין משחקים לקטנים ולילדים בני ה' ו' ובנות ח' וע' שנים ולא יותר, ולגדולים מכן י"ג וכן י"צ ולהלכה חלילה שישחקו במשחק שיש עליהם חששות של זלזול שבת, אבל באמת בין המשחקים שכתבנו כאן נמלאים משחקים שגם לזה י"צ ולהלכה מותר אבל בעיקר לא כתבתי רק לבני ה"י' ובנות ח"י' ולגדולים אעביר הפעמים עוד הפעם ואליין לבסוף מה מאלו שרי ומה מאלו אסור. (וימנך מוסר וקדושת שבת נכון מאוד להחמיר שלא לאצד אפילו רגע אחד מרגעיה היקרים מפז ומפעמים של שבת קודש כמה דאפשר, וכמו שכתבתי לקמן אות נח).

מעיקרא ומתחילה לא באתי לפסוק רק על מה ששאלתי לחינוקות לילדים ולא לגדולים, ע"כ לגדולים אליין בסוף החשובה. הנה ליתן ביד חינוך היו כספיקן ליה בידים כמו שבי

אע"ג דהעושה כלי אדמה חייב משום בונה, שא"כ המנפח בכלי זכוכית דכבר היה לו תואר בית קבול קודם הנפוחה עיי"ש. ועיינתי במרכבת המשנה ואינו כותב יותר ממה שכתבתי של מי מנפח (עיי"ש בפ"י מה"ל שבת הל"ג).

(ג) **בגמ'** (שבת ל"ד ב') פריך הש"ס גודלת משום מאי מחייב אחר רבי אבין א"ר יוסי בר חנינא גודלת משום אורגת ופריך רבי אבהו ובי דרך אריגה בך, ובי' החוס' (ד"ה ובי דרך אריגה בך) ואע"ג דקולע נימין חשיבא אריגה (שבת ס"ד א') הלא בשער לא חשיבא אריגה דאין סופה להתקיים שמומדת לסחירה, ועיין ש"ע הרב סי' ש"מ ס"י' ובחזון איש סי' קנ"ו בהמשמות. ולפ"י צידוד שאלתנו שהבנן אין סופו להתקיים שמומדת לסחירה היינו שדרך האויר ללאת מהבנן מעט מעט, ואפילו קושרין אותו שלא ילא האויר יולא מעט מעט כ"ש כש"א לקשרו דבשבת בודאי אסור לקשרו לא בחוט קשר ע"ג קשר ולא לקשר ראש הבנן אפילו קשר אחד כי הוי קשר של קיימא וכל השאלה בזה אלא לנפוח הבנן ולסחור נקב הבנן ע"י שטאפפער — אבל לנפוח סחם ולא לסחור בשטאפפער בודאי שרי — ועי' שטאפפער הכל יודעים שא"ל לו להתקיים ולסחור עומד. ולפ"י ילא שהאלה להחיר. חולס אין מכאן ראי' רק שאין בדבר איסור דאורייתא דקדושת הש"ס גודלת משום מאי מחייבא אולי אליבא דר"א דס"ל גודלת חייב מה"מ וע"י פריך הש"ס ובי דרך אריגה בך לחייבו משום אריגה מה"מ אבל מאיסור דרבנן עדיין לא פלעט. ועיין במג"א (סי' ש"מ סק"י) ובדגמ"ר (שם) ומ"צ בענין הכחיזה ע"ג עונות ובחן יעקב ה"ל פסח (סי' תע"ה סק"י) צדון מלה שלא לעשות אוחיות על המלה מהעיסה גופה עיי"ש בחש"י אבני מז' (א"ח סי' ר"י) הגם שהאריך להחמיר באוחיות שעל דפי הספרים שאסור לסגור ולפתחו וחולק ביד חזקה על הרמ"א ועי' עיי"ש, עכ"ל צידודן דידן גם לפי דבריו אין שום איסור בדבר לנפוח הבנן. וגם יעין בחש"י אבני מז' (א"ח סי' ר"י) צדון צדון וסחירה צדוד שטת רבנותי הראשונים באופן נפלא וגם משם תראה שאין מה לחוש בנפוח "בנן" בשבת, ועיין עוד באבני מז' (שם סי' קע"י) צדודו ה"ל לורה בכלי ותראה דלא שייך זה צידודן דידן. ובכל שאינו לקום עיין עוד בחש"י אבני' (סי' ק"פ וקפ"ג).

ג"כ מותרים (עיי' ס"י ש"ג סט"ו ט' ולא דמי לו כלל) שהכל יודעים ויזכרים לעין כל שכן דרך החינוכות לפרקן מרגע לרגע ומשעה לשעה לסתורן וחזור לזנותם וגם אם לפעמים החינוכות מניחים אותם כן אפילו על יום אחד אין צדק בלום ולא דמי לזה דמי ש"ג (ס"ו) ועיי' צמ"צ בחרי"ט על כל פרט ופרט דהתם מיייר שכן דרכם להיות תקופין זה בזה לזמן מה לנורך תשמישם. וראיה לדברינו מדברי הע"ז (שם ס"י ש"ג סק"ו) ומג"א (שם סק"א וי"צ) ועיי' שם צמ"צ (סקמ"ה) וצשע"ל (אות י"צ) וצביאור הלכה (ד"ה דרכה) שם הסמ"ג הובא צמ"א. וכל מה שמוחר לחברו מותר לפורקן. (ועיי' צמ"צ ס"י ש"ג סק"ד וצשע"ל אות טע).

סימן כו

נשאלתי

מה דין מיני שחוק עם אותיות תמונות וציורים כמו "סקראבל" ו"מנאפלי" וכיוצא ב.

השבתי

רובם שרי ומקצתן אסור (ועיי' בפירות הנושרין שבסוף ס' עו בפרשות) והעיקר בזה שלסדר אותיות תמונות וציורים זה אצל זה שבנקל להזיזם שרי, וגם אם תוחבים זה בזה ברפיון ובנקל להפרידם ג"כ שרי ובלא"ה יש למנעם.

כן

מנא"ם מיני שחוק עם אותיות תמונות וציורים שרי לזרפן זה אל זה או זה בזה כי אין כאן כתיבה ורשימה ומלאכת ציור כי צנקל יש להזיזם ואינם עומדים זה אצל זה אלא כפורה בחזיר, ועיי' תש' רמ"א ס"י ק"ט וע"ז ומג"א (רס"י ש"מ) וחז"ל וצמ"א כלל ל"ז סק"ז, וכי יומא אם נקרט דף אחד ומקצתו ב' חלקי הקרובים וע"ז יכול לקרוא שאסור לעשות כן והכל משיקרא ניכר וידוע שלא יעמדו כן אלא רגעים אחדים והוא לא עשה מעשה כתיבה רק מעשה קריבה וצמ"א אמרו דהכותב אות א' ציטורי אות א' אחת צטריא דחייב דמוחר קריבה לא היו חסרין דצקריבה אין זה ממש כמו כן צנר"ד אין צקריבה ממש וכ"כ הע"ז וצתשו הרמ"א. ואפשר לדחות דע"פ פסור אצל אסור ואין לחלק בין קריבה ד' אותיות או קריבה דח' אות אחת כמנ"ש הע"ז (הי"ל). ובנוף דברי מחלוקת הרמ"א והע"ז והפוסקים מזה אחד והלכות והמג"א שחושב צמקל להלכות מזה

המג"א (ס"י ש"ג סק"ג) ומה ש' המג"א (ס"י ש"מ סק"ה) דמוחר ליתנו לחינוך הוא לאו דוקא אלא ר"ל דאין מוחין בידו מליקה ולאכול עיין צמח"ה (מכ"ה ס"י ש"מ אות כ"ט).

לג) ואקדים הקדמה קטנה, דהתוס' (עירובין ס"ט א' ד"ה כיון) כ', לנורך גופו ולנורך מקומו אפקיניהו כגון "נטייל בזה את החינוך". הרי דס"ל דכל לנורך הנחת החינוך הוי "לנורך גופו". ונאמח כ"כ התוס' (שבת ס' א' ד"ה לא סנדל) דכל שיש לו ע"י שמחה השמחה עושה אותו לנורך גופו. ובספרי בשר משה ביאורים על שיטה לא נודע לני מ"ס צילה (סופ"ק אות קע"ח) הבאתי מהרבה ראשונים שכן ס"ל עיי"ש ועיי' צבנהות קמח"א מין הגרע"א (א"ח ס"י ש"ו על המג"א סק"ו) ש' להחיר לשלוח לחתן צשעת מרח כסף ביום חתונתו שלא הדלוקו בזה צאותו שנת דשמחת חתן הוי בכלל לנורך גופו עיי"ש. ולפ"ז כל כלי משחקים שמוחר לקטן משום שהם שמחה לו הם בכלל לנורך גופן ומוחר נגדול לטעמן וליתן אותן להחיות.

סימן כה

שייך לסימן הקודם

נשאלתי מה דין כל מיני משחקים מאבנים, מקלות, בלאקס מעצים ופלטעסטיק.

השבתי מותר.

לד) משחקים כגון אבנים ומקלות המיוחדים למשחק לכל השבוע וכן מוכרים וקונים צהנתו א"ל ליחידם לנורך שנת ומוחר לשחוק בזה צשעת. וכן כל בלאקס מעצים, פלטעסטיק וכיוצא, מותרים לחינוכות לשחק בזה ולגדול לטענעם. שרי כל אלו לסדרן זה אל זה וזה ע"ג זה ולעשות מהם בנין יב' א"ל שיהי' כי הכל רואים שהם לשחוק צענמא והגדול יכול לעזור להחיותוקות לומר לו עשה כך ועשה כך צבענר צענמא בלא קניעות. וכן שרי לקפל יייר ולעשות מהם א"י כובע וכיוצא כי כו"ע רואים שאין עליהם שם כלום ולא כלום רק שחוק צענמא ואיננו דבר של קיימא. ולכן אפילו אם לריבים לחצר את החלקים מהאבנים ומקלות מעצים ופלטעסטיק וכיוצא ולחוקקם וצ"ז

אחר, אולם רובא דמנינך דהאחרונים ס"ל כהרמ"א, עיין בחשו"י חו"י סי' ע"ז וא"ר סי' ש"מ ומו"ק להיטעין ה"ר'ס הלוי סי' כ"ו הוצא במקדש מלך ובחשו"י תפארת אדם (ח"א סי' ל"ג). אבל הבגדי ישע על המדריכ' פ' המוליד דפתח להחמיר עיי"ש, והבד"ק בעל אבני נזר (א"ח ח"א סי' ר"י) אוסר ג"כ בהחלט כהלכות וסותר דברי חשו"י הרמ"א והט"ז באריכות. ועיין במג"א (סי' ש"מ סק"י) שבי' משמע בנימין דף כ' שאם תוצא אותיות של כסף ע"ג כגד מקרי כחצ עיי"ש, ועיין גם במ"ב (שם סק"ב) אות קטן ח' שביא דברי המג"א בפשיטות לאסור. וא"כ "אפשר דאסור לעשות כצבת. ועיין במחל"ס מה שביא בשם הח"ס להקשות על דברי המג"א אלו ומה שבי' לחקך וחסין מדבריהם שצנינו אין כאלו איסור כלל עכ"פ להמג"א וכן הסכימו עמו הא"ר סק"ג והשו"ע הרב (סי' ע"ז) אפשר שלחצוב אותיות זה צוה אסור אם קיימין כן, ועיין בחי"א כלל ל"ז סי' מענין זה. אבל לעוקר גראה שאין זה כחיצה כלל וש"י גם אם תוצא ברפיון תחיצה בעלמא זה צוה מאחר שידוע ונראה ויכר שלחצוב בעלמא עושין החתיקות וכן רפיון וצוקל צניניה בעלמא מפרקן ואין קיימין כי עומדין לאסור כדרך הילדים שבונים וסותרים מעמידים ומפרקים. אבל שחוק "סקראבל" לפי מה שמעתי שיש מהם מין אחד שתחיצה בחזקת האותיות זה אצל זה ועושים חיצות שלימות ע"י סמיכות האותיות ז"א"י דודאי עוב מאוד למונעם מה כי זה גורמים זלזול בקדושת צבה גם אצל החתיקות. אבל השחוק "מאלפאל" אין לאסור לחתיקות. ואם משחק סקראבל ג"כ אין תוחצים זצ"ל בחזקת רק ברפיון תמיד אז נשתנה ממה שכחצתי לעיל. ואין מאלחי לדברי דברי א"י הגדול הנאון האמיתי צ"ח"ל צלל בהכחמה ח"א סי' מ' וח"צ סי' ע"ח ודבריו ברורים ופ"י דבריו ק"ו שכן הוא ההלכה כאלו בשאלתינו. וכעת שמעתי שריב סקראבל מניחים זה אצל זה צלל שום תחיצה כצ"ב יש להחיר אולם אם רוצה סקראבל משחקים ע"י תחיצה בחזקת (ועיין מג"א סי' ש"ג סק"ב) ומיעוטו צלל תחיצה יש לאסור כל מיני הסקראבל או שחוק כיו"צ. וכן לרד לפרש מה שאוסר בקליור שלי"ה (הוצא במד' ישראל כלל ל"ז סי' ה' בליקוטי רימ"א) לאסור צעסין קטנים של כסף ללוד ס"ח שעלבים אותיות בפסח "פסח" וכו"ל צ, לחצרן וחושש משום חיוב חטאת. ע"כ איירי שמחוצרין בחזקת חיבור גמור. ומה שאיחא צירושלמי (שבת פ"ד הל"ב) לאסור לעשות אותיות ע"י נקודות, כחציבה גמורה לקיום איירי עיי"ש. ובנראה דמה

שאיחא באחרונים (עיין בדעת חורב סי' ש"מ) צענין שחילב באורים וחומים צצבת איירי ג"כ צודאי שהאותיות קצוב וקיימא בחזקת. ועיין הישע במפענה לפסות (פ"ב סי' ד') צדין מאלחא כחיצה א"ס החיצו כחציבה או החיצו על מה שנעשה ע"י האותיות עיי"ש הישע באריכות הענינים ותמלא כדברינו. ועיין חזק יעקב (סי' תע"ה סי' קכ"ו הוצא צצאב"ע ומ"צ) בשם חשו"י הרמ"א ק"ע שלא לעשות אותיות על המלך לסימן כי כשמעצבין המלך מוחא האותיות עיי"ש וצודאי בחתיקות כצ"כ א"ל להחמיר. ובאמת רבים חולקים שדרך אכילה גם לגדול ש"י, ופתח אכילתו. [ועיין לקמן סי' ל"ב מה שכחצתי צזה].

(ל) **יש** משחק בחזק עטל וע"י מה שזוים האותיות לבאן ולבאן חיתוק יניק וחכים יכול לסדר חיצות כמו אצורה, ילחק, יעקב וכו"ל צ"ב אינני רואה צוה שום איסור, כי סותרים ופורקין האותיות תמיד וכן דרך המשחק וגם אינם עומדים רק ברפיון בעלמא.

(ז) **מאור** לריכים להיות מזהר שלא להכניס הקטנים לכתוב בשום אופן שום כחצ וגם למונעם כמה דאפשר ואצורה חמורה של ליייר שום ליייר לא צחול לא צצאק ולא על גבי זכוכית הלחון מלא הכל ואך ורק לכתוב צאור ש"י (עיין סי' ש"מ סי' וס"ד ובמג"א ומשצ"ו סק"ג שם ובמ"ב) ובצב"ה (אות מ"ה) כ"י דצחול לא אפשר דחיצה נמי איכא. ומה שבי' לעיל (לד לה) להקל כחציבה בדרך שחוק היינו שכן דרך ילדים לשחוק ולא לגדולים בשום פעם ובשום אופן משא"כ צאלו. כחצ שאינו ניכר כלל אצל כשמניחים אצל האש ע"י החימום אותיות גראין החיצו למנוע החתיקות מה דיש צוה איסור גמור אצל גדולים (משצ"ו סק"ג הוצא צב"ה"ל אות מ"ו). ומאלחי בחשו"י נשאל דוד (סי' ע"ב) שמיקל וצצאב"ו (א"ח סי' ר"צ) אוסר.

(פירוט הנושאים בסוף סימן עז)

סימן בו

נשאלתי מה דיני שחוק עם חיתוך הרבקה וציוחה.

(ה) **השבתי** משחק הקשור עם חיתוך או צצאק או גיזיה צודאי אסור (סי' ש"מ סי' וס"ד ובמ"ב).

שכחו להלגיטן מע"ש אין חיוב למונעם בזה משחק
עד גיל ח' וע', מאחר שעיקר הכלי משחק לא נעשה
לשיר. משחק גראנער יותר דומה להכיל ואין לאסור
מעיקר הדין ואם החינוך נועלו מעלמו אין על אציו
חיוב לגעור בו ולמנעו.

(פירוש הנושרין בסוף סימן עז)

סימן כט

נשאלתי

השבתי להתיר. ובקבוע על אילן אסור גם אם
הסווינג תלוי על מוט הקבוע באילן.

(מ) **סווינג** הקבוע על עצים התקועים בקרקע
או על משקוף הדלת שרי להתנדנד
בו, אצל הקבוע לאילן אסור (סי' של"ג סי"ג)
ולכאורה המעיין שם יראה שאם הסווינג תלוי על
המוט הקבוע באילן שרי משום דהסווינג הוא זרי
לדדים ושרי. אצל זה עשוי דכלא ח"א שאם מתנדנד
על הסווינג שלא יורד האילן וצב"ג אסור בזהלע
דכ"ג משחמש באילן גופי כמפורש בצנ"א (שם)
סי"ג ע"ז הוצא צנ"א סקס"ג) ופשוט. ואפשר באילן
קשה וזקן שאינו נד ולא כלום שרי בצב"ג מעיקר
הדין ואירך לנסותו מער"ש, ולמעשה לא נוחא לי
להקל כלל בצב"ג. ואחר אמר לי שצ"ע שמירת שבת
כהלכה (פ' ע"ז) מתיר להתנדנד על הסווינג
התלוי על המוט שמחובר באילנות משום דאי
ואינו מאמין שטעות כזה חזקתו לפניו ואם בלחמ
עשה בזה החוב עליו לחקונו שלא יכשיל רבים
בהוראתו.

שוב עיינתי בספר ששכ"ה וראיתי שאינו פוסק
כן כנגדון שאלתיו אלא בצורה אחרת, היינו
כשמוט קבוע מאילן לאילן וע"ג המוט הסווינג נתן
על המוט וצב"ג אפשר שהדין עמו שהמליאות שאין
האילנות מתנדנדן. אצל למעשה אינו מסכים בשום
אופן שצב"ג יחקרו על סווינג הקבוע לאילן באיזה
אופן שיהי כי החשש קרוב מאוד ואין למסור הלכה
וחילוקים דק מן הדק לעולם.

ודע דהסווינג בעלמו אין לאסור אפילו לגדול מזד
הסווינג בעלמו, אצל לגדול בודאי ובודאי
מגונה מאוד לאבד רגעים המקודשים מששת ימי

סימן כח

נשאלתי מה דין שחוק הקשור עם השמעת קול.

השבתי יש מהן שמתירין ויש אסורין. כלי משחק
שעיקר השחוק הוא השיר יש למונעם
אבל אם איננו מיוחד לשיר או בכלל איננו עושה קול
שיר רק קול מהומה בעלמא אין חיוב למונעם.

(נט) **כל** כלי המשמיע קול כמו פעמון ופגלפה וכל
כיוצא בעומדים ועשויין לקול שיר
אסורין בשבת אצל כלי הנקרא צלשון מדינה
"רלטנט" צל"ג המשמיע קול ע"י מה שמנענעים
אותו זה שרי לחינוך לשחוק בו והמקל לגדול לנענע
אותו כדי שהחינוך הבוכה ישחק, מפני שגם שבת
ולערא דינוקא, ג"כ יש לו על מי לסמוך מאחר שאינו
משמיע קול שיר וזמר וא"א לכוון להוציא קול שיר
כלל ומעיקרא לצורך יומיו שדים נעשו ורק קול
מהומה בעלמא קולות של מה צדק אפשר להוציא.
ועיין צב"ג סי' של"ה דבעטס שכלי המיוחד לכך
אסור (שם סי"א) דחיישין שמה יכוין לשיר וצב"ג
זה, זה ח"א, וציתר לפי מה שבי' הערה"ש (שם)
סי"ט) שבעטס הוא משום שצדא דחול דג"כ לא
שייך בכלי זה. (עיין צב"ג של"ה סי"א צב"ג סק"צ
ובצינור הלכה ד"ה אצל ד"ה על, וד"ה הואיל).
ולא דמי להא דכחז הרמב"ם (עיין צב"ג סי' של"ט
ומג"א סק"צ) ועיין מל"מ פ"ח מהל' ביהב"ח הני"צ)
בענין הכחא לירדא כדי להשחיק החינוך כי זה דרך
שיר לגדולים. ועיין צב"ג נכרי אפרסמון (חור"ד סי'
נ') מה שבי' בענין להשתמש לחזים בכלי הנקרא
"קאמערטאן". ועיין צב"ג מהר"א (חור"ד סי'
קצ"א הוצא צדע"ה) דמה שבי' הרמ"א (סי' של"ט
סי"ג) הוי היחר גמור עיי"ש ועיין ע"ז (סי' של"ה
סק"א ויריד סי' רפ"צ סק"ה) לפניו פעמון הכח
חורב ומח שחולק עליו כמג"א (סי' של"ה סק"א)
והסכימו עמו הא"ר ח"א ומצ"ח ח"ש וש"ע רצ
(רס"י של"ח).

ובלי משחק כמו רכבה וכיוצא שצאמנע הליכתם
משמיעין קול שיר אצל עיקר הכלי משחק
לצורך הילדים איננו הקול כשר רק המשחק לעצמו,
המניח לחינוך לשחוק עמהם עד גיל ח' ו' שנים
יש לו על מי לסמוך וגדול בודאי לא יסייע להם.
ולמעשה משנה ח' ו' לא ייחוו לשחוק ויניעו ככלי
משחק אולם אם הקטן מאלץ בשבת ולקחן לשחוק או

עשיית דבר מתחלתו עיי"ש, ובשבת (ק"צ ז' ד"ה העשרה) כ' המאירי וכבר הכינו גם כן שהמגן והמחנץ חייב משום בונה, ואם בכלים אין ציון האיר נאמר שצאובלים יש ציון אלא שלא אמרו בשע"ה דבר מתחלתו [דאין ציון בכלים אמרו אבל עשיית כלי לא אמרו] עיי"ש, וכ"כ בס' השלמה (שבת מ"ו ז') וגם ברמב"ן (שבת שם ד"ה רב) זכר זה, ועיין עוד במאירי בזה (בציה הבחירה פ"ג בציאור המשנה החמישית הולאת ירושלים עמוד קגג"כד). וכל בעל דעת מציין שאין לעשיית כדור שלג שום עשיית לכל זה, ועוד דבשלג הכל יודעים שבין יום וילול הלך ואיל לו ואינו, ומכאן שם ציון אפשר ליתן לו לכדור שלג זה שעליו אנו דין. וציונה להפריש (בזה י"ב) שבעל דעל עשיית גבינה אינו חייב אלא כשעושה לאור עיי"ש. וגם אין כוונתו אלא לשחוק בעלמא וציונה והלא העושה הכדור כוונתו לזרקו וידוע לכל שצעת ופילת הכדור שלג זה נחפרק ומחפרד לפרוץ הכדור ואינו וא"כ חלה עשייתו נעשה שלא להקיים כלל ואין כאן מכוח ציון כלל וכלל לא. ע"כ צעיר שכל העיר מעורבת אינו יודע איך לאסור עשיית כדורי שלג וצירקס, אבל צעיר שאין העיר מעורבת איסור גמור הוא העשיית כדור שלג חריקתו. (ועיין בזה בסמוך).

מצ' ד"ה דמחש ומקלה אין לאסור השלג אפילו נפלו בשבת דבין גשם וציון שלג שפלו בשבת מותרין ואין עליהם דין מוקלה כלל כמו שהוכחתי בספרי בזה מש"כ (ד"ה סי' כ'). ועוד מלאכי בדברי צ"מ (ה"ל) (סי' ש"ג סי' א') מלאכי (סי' ב') בשם הזכור לאצרכם ותימיה עליו שבעלים עין מכל מה שהזכירתי בחשובתי ה"ל. ובגליון צ"מ שלי כתבתי ח"ל: וכל דברי מלאכי בדרכי"מ סי' של"ז שהגשמים אינם מוקלים. וע"כ גם אחר כל האריכות לנ"י שיש צוה"א אסור לעשות כדור שלג דהלא מפורש בש"ע (סי' ש"ג סי' א') שצריך להיות חצר בחורף שלא יעול ידיו צמים שיש בהם שלג או צד ואם יעול יחבר שלא ידחק בין ידיו שלא יכא מרוסק עיי"ש ועיין בחו"ס שבת ז"א ז' ד"ה אין מרסקין וכ"ש לעשות כדור שלג בודאי אסור דהלא בלא ריוסוק ח"ל לעשות כדור שלג כלל וכל עשייתו ע"י ריוסוק ח"ל אסור בהחלט לנ"י ו"כ שנים. ולפ"ז מחסדר מאוד שגם מנן ע"י וי"ה צריך למונעם כדי לחסור ולא חלול כשיגדלו.

גראשית של שבת קודש לצורך שחוק בעלמא יכ"ה מי ומכ שיהי.

(פירות העשרה בסוף סימן עז)

סימן ל

נשאלתי לברר דיני שחוק עם שלג כגון לעשות כדורי שלג ואדם מן שלג (סנאוי-מען)

השבתי במקום שאין עירוב כדורי אסור. ועשיית אדם מן שלג אסור בכל אופן. משום מוקצה אין לאסור אפילו אם השלג נפל בשבת.

מא' א שרי לחינוקת לעשות כדורי שלג לכאורה יש. להחייב צו הכרע ולשיטת הש"ע (סי' ש"ב סי' א') יש להכריע מקום לאסור, אולם לפי המג"א (שם סק"ג וע"י) אין לאסור ועיי"ש צ"מ (סק"ג ו"ז), ע"כ צדור שאסור דהלא כל עשייתו אינו אלא לזרקו ויש חשש גדול שיעצרו ד"א צרכ"ה או חקקו מרכ"י לר"כ או מרכ"י לרמלית גזירה שמינוי הכרע פעמים בש"ס, בלצופן שאין להכיר. אולם במקום שיש עירוב ברחובות העיר י"ב דעת מה להורות, לאסור משום מעמר שפורש בש"ע (סי' ש"מ סי' י) שאסור למקצץ חטים מפורדים לגוף אחד, ח"ל דהלא אין מעמר אלא בגדולי קרקע (ועיין צ"מ שם סק"ג) ועיין בדעת"ה (סי' ש"מ סי' ע) שיש דעות דס"ל יש עימור שלג בגד"ק עיי"ש. לאסור משום דומה לקצץ מלא שאסור (סי' ש"מ סי' ע) גם כן ליתא דמלא שפיר דומה למעמר כמפורש צ"מ (סק"ג ו"ז) משא"כ שלג שאינו דומה כלל לדמיון לחצץ שמשמין אגוזים דבש (שם סי' ש"ע סי' ג"כ אינו כמפורש העטם צ"מ (שם ס"ק סי' ו) ובסי' ש"מ סי' ק"ט) ודאיסורו משום צור. לאסור משום בונה כמו מגנן שחייב משום בונה (שבת ז"ב א') וכמו שפי' הרמב"ם (פ"י מה"ל שבת הל"ז) דהעטם "שכל המקצץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לצנ"ן עיי"ש, גם זה אינו, דהלא המאירי (שבת ז"ב א') כ"ל והמגן חייב משום בונה ואעפ"י שאמרו אין ציון בכלים יש ציון צאובלים ע"ל, והמאירי בעליו מפרש דבריו (בשבת קכ"ז ז' ד"ה כבר ביארו) שבי ח"ל: אבל אובלין שאסורו במגנן משום בונה אחר צריך לפרשו מתורת

עריכה איננו כלי אדרבה ואדרבה החיטוקות הרבה פעמים משחקים בן עמהם כשאינם יכולים לערכם או כשאין להם מי שיטרכם, הרי דשם כלי משחק עליכם חמדי ואין כאן חיקון.

אבל כלי משחק הפועל ע"י צאטטעריס צוואלי וצוואלי אסור להעריכם בשבת ולריך להסיר הצאטטעריס מער"ש ומעיו"ט מהכלי משחק, ואם שכו להסיר מער"ש ועיו"ט ולינעם בשבת ע"י דחיפה צרגלים למקום מונעם.

סימן לג

נשאלתי לברר דיני שחוק הקשור עם קפיצה רילוג ולדלג וכיוצ"ב.

השבתי

(מג) **כל** משחקי חטוקות לקפוץ לדלג לרוץ ולחצוא מותרים (עיין סי' ש"א סי' וס"ג, ומג"א סק"ג החולק על הב"ח וא"ר אות ר' וח"מ אות ז') כל עניני החטוקות יש לאסור (סי' שמ"ח מג"א סקמ"ו וסי' ש"א מג"א סק"ה). וכן לדלג ע"ג חבל (ספרינג) שרי, אבל ידקדקו לקפוץ ולדלג ע"ג החבל במקום אצנים או ע"ג קרקע קשה ושלא במקום עשבים או קרקע רך שמא ישויו גומות.

סימן לד

נשאלתי לברר דיני שחוק עם שעוה גיבם וקליי (בלשון לעז).

השבתי

(מג) **טוב** שלא להניח כלל לשחוק עם גיבם ושעוה החטוקות וע"כ לריך להסירן מער"ש מצדן כלי המשחק, וכן יעשו עם הקליי (בלע"ז).

אבל לעשות איש-השגל ("סלאו-מע"ן" בלשון המדינה) צודאי אסור לכר"ע ולית דין לריך צוש.

(פירות הנשריץ בסוף סימן עו)

סימן לא

נשאלתי לברר דיני שחוק עם חול המוכן וסומו.

השבתי

(מג) **שרי** לשחוק בחול דק שהזמינו מער"ש ללורך זה ישחקו עמו החטוקות. והוא שחטוקים במקום מסוים כמו קרן זית, ולריך לדקדק שהחטוקות לא ישפכו מים על החול ולא יגבולו עם מים, וגם לריך ללמדם שלא יעשו גומא ללורך גומא כשהחול קשה כ"כ שהגומא נשאר אצל בחול שהחול נופל בחוך הגומא וסוחמח אין לדקדק ושרי, ועיין חוס' (שבת דף ל"ט א' ד"ה מפני וד"ה איכא וצראשוניס שם וצמחרישיל ומכר"ס על החוס' שבת ה"ב וצב"א ח' א' ד"ה צעפר תיחוח) ועיין ש"ס צ"א (ח' א') דעפר מוכן שרי לכל עיר"ש בחוס' (ד"ה ואמר). שרי"ע (סי' ש"ה ספר ל"ח) וצמ"צ (שם ס"ק קמ"ג וקמ"ד) וצב"אור הלכה (שם ד"ה צטל). וצמ"ח ח"ה (מ"צ סקע"ג וסע"ד וסקע"ג סקפ"ו וסקפ"ט וסקפ"א), ולענין גיבול עפר צמים או תחית מים לחוד עיין בשרי"ע (סי' שכ"א ס"ד וצמ"צ וצב"אור הלכה על כל הסע"ף).

סימן לב

נשאלתי לברר דיני שחוק ע"י ספרינג ובאפטערי.

השבתי

(מג) **כלי** משחק ההולך או פועל איזה פעולה ע"י ספרינג מותר בשבת לערכו (דומה לדברי הג"ח סי' ש"ג סק"ו). ואינו דומה לכלי שעון שאסור לערכו כשפסק ממלאכתו דשאינו כלי שעון שאם פסק מהליכתו הוא צטל מלהיות כלי והעורכו מחקנו, אבל כלי משחק של חטוקות א"א לומר שצלא

סימן לה

דיני בולים (סטעמפס בלע"ו)

(מ) **בולים** בין שכבר נחתמו ובין אלו שהם טוינים ולא נחתמו אסורים משום מוקצה מחמת חסרון כים (סי' ש"ח ס"ג).

סימן לו

נשאלתי לברר דיני שחוק עם מרגליות מפלעסטיק מעץ וכיוצ"ב.

השבתי יש אוסרים והמקיל לא הפסיר.

(מח) **להכניס** בחוט כעין מרגליות מזכוכית פלעסטיק צחקלעט עץ וכיוצ"ב ראיתי בס' אורחות חיים (ספינקא סי' ש"מ אות י"ג) לאסור בשם ס' מאורי אור בחלק בן נון דף ק"ו ומדמה למקבץ דבילה על חבל הנזכר בשו"ע (שם סעי' י). ופלא דכלא בשו"ע נזכר "עד שנתקבלו גוף אחד ה"ז חולדת מעמר" וכאן אינו מתחברים כלל וגם אינו רואים שיתחברו וכנגד כוונתם ורואים צאופן שא"ל לדמותו וא"ל לאסרו משום זה. ועיין בדברי חלק זה (אות ע"ו) צענין להשתמש בכלי הנקרא "סקופ". צאופן שאיני רואה איסור בדבר.

סימן לו

נשאלתי לברר דין קריעת צמר גפן (וואטע בלע"ו).

השבתי אסור בוראי.

(מע) **לקרוע** צמר גפן בשבת, בחשו' לור יעקב סוס"י קצ"ב וצנושם מרדכי בסוף הספר (שם) הערות על סי' ה"ל חושש לאיסור דאורייתא. ויש לחלוק על דבריו צמה שחושש לאיסור דאורייתא ואין כאן מקומו, אבל מדרבנן עכ"פ בודאי אסור, ועוד דעטס א' שממחתו אוסר הכור יעקב מה"ח נראה ראיח חזק היינו שעת העו"ש שכל קרוע לחקן חייב וא"ל ע"מ לחקן והגם שהמנ"א (סי' ש"ז סק"י) חולק עליו עיי"ש

במח"ל"ה שמייסד דבריו והרבה אחרונים עמדו בשעת העו"ש ועיי"ש צנור יעקב. חולם על גוף דין קרוע צלמר גפן אי דן דאינו צרור לי שיש דין קרוע דכלא אין כאן חיבור יפה בין החוטין, ולא דמי להא דכ' הרמב"ם בפ"ע מהל' שבת הלע"ז העושב את הלנד ה"ז חולדת טויה ולהרצ"ד בהשגתו חולק וז' דחייב משום צנוה וחולק על הרמב"ם וז' "ואם זה החבור קורא לו טויה אינו יודע" כרי דגם על מעשה לצדים כ' הרצ"ד שאינו חיבור ק"ו צלמר גפן בודאי גם הרמב"ם יורה שאינו חיבור ואין כאן דין קרוע מה"ח וגם להרצ"ד אין כאן דין בותר צלמר גפן שאינו דומה כלל ללצדים, צאופן ששקב מאוד להחליט דין קרוע מה"ח צלמר גפן, ואינו חולק על הגאון צעל לור יעקב דגם אם אין איסור תורה עכ"פ איסור דרבנן בודאי איכא. שוב מלאחי לגודל פליחא שהבעל חולדות שמואל (צסוף ספרו על ל"ע מלאכות בהשמעות לדף ק"צ ע"ב והוא בספרו דף רל"ד א' מדפי הספר) כ' להוכיח מדברי הרמב"ם ה"ל שעל קריעת צמר גפן חייב משום קרוע ולפענ"ז זכ ליתא.

סימן לח

נשאלתי לברר דין להשתמש באנטיסעפטקס שאיניו מרפא או מרפא.

השבתי אם אינו מרפא אלא מצייל מרליקה (אינפעקשן) שרי להשתמש, אבל בהמרפא אסור.

(ג) **בנוגע** לשאלה להשתמש צאנטיסעפטקס בשבת, שלענמן אינם מרפאין רק מנקין הפצע ומזליס מהדלקה, יכול לטעמך אנטיסעפטקס על מקום החתך במקום חשש שלא יכ"י שם דלקת (אינפעקשן) וכמו כן יכול לשום מיני אנטיסעפטקס ע"י המקל קטן זכוכית שצנלוחייתו, שכן נמכרים הרבה מהם, אבל לא יספיק על צמר גפן מהמי אנטיסעפטקס משום חשש סחיטה. ואחר ששפך או עפעף או שם ע"י הזכוכית על החתך או פלע יקב סחיטה הפלע או החתך עם נעפקין או יייר טישו, ואם יש לו צמר גפן שנתחך מער"ש יכול לנקותו עם הצמר גפן כי כ"כ מעט לחלוחית נמלאים שם דליכא שום חשש סחיטה צמעה ז' (עיין סי' שכ"ח סעי' מ"ח וצמנ"א סק"ד ומה שכ' הא"ר

וכן השנית להחיר (שם אות י"ט) לבלוע כדורים
שלא יישן לילה שנת כי רוצה לעבור על הפרשה
וכיוצא בזה"כ יישן עיי"ש. ועיין מנ"א (סי' ש"ח
סקמ"ג) שחשם עוד ראייה לדבריו. אבל לבלוע
כדורי (פיל) שיהי שיסן בזה לע"ג דכדור זה דומה
מאד לכדורי רפואה ולחיר להיות מאוד מתן ואין
צדי להחיר בפשיעות. אולם אם מחמת שלא יישן
יחלוש כל גופו ולא עוד אלא יגרום עצבות או
"נערוועטענע" בודאי יש להחיר, עיין במ"צ (סי'
שכ"ח אות קכ"א) ובצינור הלכה (שם על הכ"ה
סעי' ל"ז ד"ה וכן) וכמעט קרוב שעי' מה שלא יישן
"כל" הלילה יהי' ציוס השנת ראשו כל עמו מחמת
טוב הראש וכו' כל חצרי גופו, עכ"ל הכל לפי מה
שהוא אדם ומה גורם לו הדבר שאינו יכול לישן ולא
כל חנפין שוין (ועיין בע"ז ומנ"א ופרמ"ג על סי'
שכ"ח סעי' ל"ז), ועוד דלא לישן כל הלילה הוא
מקום לער גדול, והגם שאינו לער כמו לער הבא ע"י
מכאוב ומיחוש, מ"מ לער גדול הוא ומה לי לער ע"י
מכאוב ומה לי לער ע"י מה שאינו יכול לישן, ומה
שאמרו חז"ל (סוכה כ"ה ב') דנפק"מ בין לער
דממילא (ע"י סוכה) ובין לער דאיהו הוא דקא
מלעער נפשי' (ע"י אבילות) איבעי ליה ליתובי
דעתיה (חובה עליו ליישב דעתו למורה) דשאני
התם דקמלעער על שכבר עבר ולכן חובה עליו ליישב
דעתו למורה, אבל כאן שכל אדם מלעער על מה
שלהבא שאינו יכול לישן וראשו עליו כואב ואבריו
מתפרקין א"א לומר איבעי ליה ליתובי דעתיה למורה
כדי שלא יעריך ליקח בשנת דבר שחז"ל מנעו ממנו.
ועיין בשו"ע (סי' שכ"ח סעי' ל"ג) שכתירו דבר
גדול מאוד דלא גזרו במקום לער עיי"ש ובפרט במ"צ
(אות ק"ז). ועיין גם בסי' ס"א בבה"ב. עכ"ל
אם אפשר טוב להניח הכדורים או אצקה התרופות
במים מערב שנת ולשחות קודם השינה המים שבו
נמוחו הכדורים או האצקה עם המים. אם נשאר
ממנו ולא נמוח היעב, ובה"ב בכל אופן יש להחיר
בלא שום חשש כשאין יכול לישן, כמפורש היעב
בספרי צאר משה (ח"א סי' ל"ג אות ה') ובבבא
ראיה ממ"י מפורש (שנת ק"ח ב') עיי"ש
בארכיות, ולית דין לריך בזה.

(פירוש הגרשין בסוף סימן עז)

סקי"ע להקל בשם המו"ק, והסכים עמו החוס'
שנת סק"פ והשו"ע הרב סעי' נ"ג, ומ"צ אות
קמ"ט) ואם הדם שוטף שרי לפור על החתך או פלט
מין אצקה רפואה להפסיק הדם (מפורש בשו"ע סי'
שכ"ח סעי' א) אבל להניח על המכה תרופה המו"ק
דס וליהר אסור (סי' שכ"ה עולה שנת שנת מ"ח
מנ"א סקי"ג ופ"א) וכ"ש לדחוק המכה בידים
להו"א דם שדודאי אסור (משכ"ז סי' שכ"ח
סקכ"א) ועיין בסעי' כ"ה היעב. ואם אין בידו
ממניי אנטיסעפטיק שלעממן אינם מרפאין רק
מונעין מהדלקה (ענטינודונג, אינפעקשן) אבל יש
בידו אנטיסעפטיק שחן ממה שמונעים ההדלקה
גם מרפאין יכוון אף ורק בשביל לעלור הדם
ולמונע הדלקה ולא בשביל שירפא ואם מרפא מרפא
ופס"ר במקום גזירת חז"ל לא אסור ורפואה איסורו
משום שחיקת סממנים ובה"ב אין לאסור אליבא
דכרי"ע. אבל אם יש לו מהאנטיסעפטיק אסור לו
להשתמש עם האנטיסעפטיק גם בכוונה ליתן
אותו רק לנקות ולא לרפואה. וכ"ז במקום חשש
אינפעקשן אבל במקום שאין חשש אינפעקשן יש
למונע מלהשתמש באלו משקאות של אנטיסעפטיק.

סימן לט

נשאלתי מה רין אספירין בשבת.

השבתי יש להקל כמו בבאב ראש וביוצ"ב.

(א) **בדין** אספירין כבר הארכתי בספרי צאר
משה ח"א (סי' ל"ג אות ה') וח"צ סי'
ל"ב) ובבבאית עדות מפי צ' גדולי הוראה שהעידו
נגדלם שהגאון המובהק בעל הוראה יחיד מומחה
הגר"ר יונתן שטייף ז"ל בעל שו"ת מהר"י שטייף
החיר בפשיעות לבלוע כדורי אספירין בשבת גם
במיחוש קל, כגון במקום כאב ראש או חשש
הענגנות, והגם שכתבתי שם שצריך להיות מתון
דבר עכ"ל לא בבחי לסתור פסקו של הגר"ש ז"ל.
ובספרי צאר משה (ח"א סי' ל"ג אות ח') כתבתי
ששרי לאשה לבלוע בשבת כדור (פיל) שדרכה לבלוע
יום אחר יום בלא הפסק כדי שתעצב. וכן שרי לה
לבלוע הכדורים שלא תעצב (אם יש לה ע"ז היתר
מרב מוציב יר"א). כן השבתי (שם אות ט')
להחיר לבלוע כדור (פיל) לאיש הסובל ממחלת לב
ומוכרח לבלוע כדור (פיל) קודם הזיווג לילה שנת.

סימן מ

השבתי להתיר.

נשאלתי

מה רין מי נארגעל בשבת.

השבתי

אסור במיחוש בעלמא אבל במקום חום (והי"ץ) וכיוצ"ב שרי ובידתי במקום סמירע טראמט, או כשיש ליחות (אייטער) במאנדלען או מאנדלענסדונג (דלקת) בודאי יש להתיר ואין להחמיר.

(ג) מי שיש לו כאב בהגרון ורפואתו להשכות בגרונו מים חמים או מי נארגעל אם מותר לעשות כן בשבת. הנה סהם מים חמים שהיא משקה של צריאים שרי להשכותו גם שמוכה לרפואה עביר (כמפורש בש"ע סי' שכ"ח סל"ז ועיי"ש במפרשי הש"ע) וצדן החושש בגרונו שאמרו לא ישרטנו בשמן ופירוש שלא יסבה, הוא דוקא בשמן שאין דרך צריאים לשחות שמן ומוכה לרפואה קא עביר ואסור אבל במים לכר"ע שרי (ועיין בש"ע סי' שכ"ח סעי' ל"ז ובמפרשים וצפרע צמ"צ וצשע"ה).

אבל

המי נארגעל דיו בשמן ועוד יותר חמור משמן, ודשמן אם בולע לבסוף יש מחירין (עיין ביטב צמ"צ סי' שכ"ח סי"ק ק"ג וק"ה) אבל צמי נארגעל אפילו אם אפשר לבולען ג"כ אסור להכותו בגרונו במיחוש בעלמא. אבל דע דכ"ז בחושש במיחוש בעלמא בגרונו, אבל אם כואב לו לא מייבטיו אם גורם לו חום בודאי שרי לעסוק בצרפואה אלא גם אם אינו גורם לו חום אבל יש לו ליחות הנקרא מיוגל (אייטער) צמאנדל"ג שלו או המאנדלען הם געשוואללען אז שרי לו לעסוק בצרפואה דדיים כמכה שחלל. וציוותר אם הרופא קבע שיש לו סערעפ־טראמט אז שרי לו לעסוק באלו הרפואות גם אם אין ליחות במאנדלען וגם אין במאנדלען געשוואללען כי מחלה זו עלולה לגרום ח"י חולאות מאוד מאוד גרועים ולפעמים על כל ימי חייו, וע"כ צב"ג כל המחמיר גרוע וכהמיקל חט"צ ומקיים ושמרחה אף נפשותיהם כדא וכהלכה.

(פירות הנשרין בסוף סימן עז)

סימן מא

נשאלתי

מה רין כלי לשאוב לחלוותי החושש של הילד.

(ג) להשתמש בכלי כדי לחשוב אותו לחוק החוטם של חינוך או גדול להוליא ע"י הללוק, דבר זה שרי עפ"י דברים שכתבתי בספרי באר משה (ח"א סי' ל"ג אות י"ג) להתיר לאיש שיש לו מיחוש החלואה להריח בשבת "וויקס" שהוא "מענטאכל" כי ה"וויקס" אינו מרפא רק מיקל שאינה האויר דרך האף כמו כן כלי זה, ועוד כתבתי טעמים להתיר להריח "וויקס" בשבת וכל העצמים שייכים להתיר גם בכלי זה.

סימן מב

נשאלתי

מה רין סארדא-סיפון בשבת.

השבתי

אסור לגמרי.

(ד) בדין להשתמש בכלי הנקרא סארדא סיפון בשבת לעשות מי סארדא. הרבה דיו נשחק בדברי אחרונים, וחלילה להקל ובודאי אסור כי דברי האוסרים עיקר.

סימן מג

נשאלתי

מה רין להשתמש בכלי "סקופ" בשבת.

השבתי להתיר.

(ה) כבר נשאלתי ע"ז הרבה פעמים ולדעתי מותר להשתמש בשבת בכלי הנקרא "סקופ" ואין בו שום חשש עשייה לזר וזורה. ועיין צב"ה (סי' ש"מ אות ח"ג) וחמלא בדברי. ועיין חידוש גדול בפרי" (ביו"א י"ג) שהעלה דהא דמגבן חייב משום בזוה אינו אלא לאזר אבל לא בלאכול לאחור וצ"ל להלכה. ועיין בחי"א (כלל י"ג סעי' ג') ש' דאסור לעשות (צו"ט) לעקוד בדפוס שיש בו איזה לזר. וג"ל ואפילו ציד אסור לעשות מן העיסה כמין לזרע עוף או שאר זורה. וראיתי בחז"א (סי' ס"א סק"א ד"ה ואמנם) ש' ויותר נראה דלזרע על הלחם לא חייל עלי' שם זורה אלא זכו חמונת הפה. ומחלילה לר"ח לדמות שאלתו לדבריו ולבסוף חזרתי מזה כי לא דמיא וכהן ביטב.

זאק"ל הי"ד וכן צענו ראינו אלל גדולי עולם זל"ל ולבבנ"ל, וע"כ הדבר פשוט דשרי ושרי בלא שום פיקפוק. דל"ן כאן לש כלל וכלל לא דעיקר לש לדבר החלקים הנפרדים שיהיו לאחד, לגוש אחד, (ובאשר נחלקו וידוע מחלוקת תנאים ופוסקים ובמקום אחר הארכתי מאוד ביסוד מחלקותם), משא"כ באייער מיע לויב"ל צב"ים וצב"ים ושמן שנמנעו ביחד ואין כוונת המערב לעשותן גוש אחד רק לתת טעם טוב ויפה בתערובת הצב"ים והצב"ים והכל רואה שלא נעשו גוש אחד אין כאן כלל השגשג ושיר ועירור ולא כלום, ופשוט וצורר ומנהג ישראל תורה, ורגלי חסידיו ישמור.

סימן מה

נשאלתי לברר דין עשיית פוריינג או דושעלי בשבת.

השבתי שאסור משום לש.

(ח) **עשיית** פוריינג הדבר פשוט שאסור לעשות בשבת כמפורש במאמרי (שבת י"ז ב'): וכן כרשינין ר"ל כרשינין קלופים ששורין אותם במים שבהם רכים ונימוחים שם קלת והמים מתעבים בצנחם ונעשים כמים שמיים או קמה צלולים צחוכי ע"כ הרי דכל שהמים מתעבים בצנחם צלל מלאכת לישה ואסור כמו כן הפוריינג, וכ"כ צר"ע (סי' ש"מ סעי' י"ב) ועיי"ש בא"ר (סק"כ) בשם הפרש"ה (אות ב') שכתב ג"כ דכל דתלין אהדדי כמו שיהיה חייב משום לש, וכשאין תליון אז חייב משום זורע (כצ"ע סי' ש"ו ס"א). ואח"כ ראיתי במ"ב (סי' ש"ו סק"א) שצ"כ והבא דברי המאמרי אלו, ושמתחיל לכוין לדעתו הגדולה. ודבר חידוש ראיתי בכך החיים (סי' ש"מ אות פ"ד) שצ"כ בשם הרי"ה אות ג' וז"ל: מכאן דיש לחבר כשנפולין גרעינים של שומשמי' בשלחן ורואה לקצצם בצלצבו שלא ילחלח האלצב במים או צרוק לקצצם דכ"ו כלש עכ"ל. ובדואי אין כוונתו לשומשמי' שאנו קורין אותן היינו צלצבו אשכח מאן וצלצבו המדויק פאפי, אלא כמו שצ"כ הפאפי שבהו זרע אחר דהלא שומשמי' (מאן או פאפי) אינן נתליון ולא שייך לישב כלל צבי' כמו בחיטין ושעורין אלא זורע (כפי שצ"כ סעי' י"א). אלא הוא מין זרע אחר. ועכ"ל פלא שצ"כ יהי חל כצ"כ דין לש דבר

שזו עיינתי בדברי המג"א (סי' ש"מ סק"ז ותו"ש אות כ') שהקשה למה במקצת דבילה ועשה ממנה עיגול עד שתקצצו לגוף אחד לא יכ"י חייב משום צורה כמו צנצניה (סוסי' ש"ע) ובמחצת (שם ס"י) איתא דחייב משום מעמר. ותיזן דלא מיקרי צורה אלא כשתחכוון ליפות ולהשוותו. (ועיין בקצ"ע סי' פ' סעי' כ"ב) הרי דרק במדבק חלקים מופרדים לאחד ומשווה אותן אסור המג"א (הר"ל) אבל כאן צידודן דידן שצ"כ כלי הנקרא "סקופ" אינו מדבק דברים נפרדים כצ"כ לית מאן דהש לה, וכל מעשה ה"סקופ" אינו אלא כחיתוכה סכין בעלמא בשכר צדק ישר. ופלא לי על הבטל קצ"ע (שם) שאסור להשוות וליפות הצב"ים עם צב"ים או עם חלב מהערינג אלא יניחם כמות שהם. ותימה איך אפשר לאסור להשוות אלו הדברים משום צב"ן וכלא אין זה צב"ן כלל וכלל לא אלא נמנע בעלמא ולא יותר, רק וקל ונתמעכים ונתפרידים ע"י תחיבת חלב ואין להם שום שייכות לפשיית צנציה או דבילה שהם נעשים כגוף אחד ממם, משא"כ בצב"ים עם צב"ים וכיוצא. ומלאחי צמ"ח (במסך שבת אות ד') שגם על דברי המג"א מעורר דלא דמי דבילה לגצניה דצנציה נעשה גוף אחד ולא כן הדבילה עיי"ש וק"י בן ק"י צב"ים עם צב"ים וחלב הערינג, ותמוז מאוד. ואין בכחי לחלוק על הגאון בעל קצ"ע, אבל מאחר שהמ"ח גם לדברי המג"א לא הסכים ובסכין חריפה חלקן — דבילה מגצניה — מהדדי נבי דכל דמי לדבילה אי"ל להקל, אבל צב"ים צב"ים עם חלב הערינג בודאי מסתבר להקל מאחר שהם רק ונימוח ולא שייך צבו צורה כלל.

סימן מד

נשאלתי לברר דין עשיית "אייער מיט צוויבל" בשבת.

השבתי בוראי שרי.

(ט) **ועפ"י** ה"ל הדבר פשוט דמותר ומותר לערב צב"ים צב"ים עם שמן (היינו לעשות אייער עם לוויבל) ואין לחוש כלל על עירור של חדשים מקרוב בלא, שיש לאסור משום לש. דהלא אבותינו סיפור לנו שכן היו מוכנים לערב צב"ל צי"ה עם שומן לפני גדולי עולם ולדיקים מפורסמים וכן עשו צב"ת אלתמ"ר הגאון"ל וצ"ת זקוני הגאון"ל

שאינו מתכוין, מלאכה שאל"ג, והולך לאיבוד ואולי כולי האי לא מחמירין, עכ"ל מיראי הוראה אני ורועד להקל בדבר שלא מצ' גדולי הוראה להחמיר. אבל דשעלי בדלתי אסור כמו פודיני.

סימן מז

נשאלתי מה דין הסרת עור העוף ודגים ועצם הדגים בשבת.

השבתי בדרך אכילה שרי.

(ע) **אם** מותר להסיר העור של העוף במחל, הדבר פשוט להחיר כי הלא דרך אכילה עושה כן ודרך אכילה לאו צורך הוא וכבר הארכתי בשאלה כעין זו, צענין הסרת העצמות מהדגים במחל בשעת אכילה ששרי ג"כ מטעמה דרך אכילה. וצנידון דידן עוד יותר פשוט דהלא גם העור העוף צעמנו ראויו לאכילה להרבה צ"ח הגם דהוא נעלמו אינו אוכלו ובתר דידיה אולתין, עכ"ל קל מפסולת גמור, ומבאי עממא שרי לקלף קליפה של פתוח דהלא ראויה לאכילה וכן כל כיוצא, ובאמת לאכול לאחר אפילו שומים וצננים מותר לקלף כמפורש ברמ"א (סי' שצ"ח סעי' י"ט) אבל לקלף ולהניח לאחר אסור כמפורש בירושלמי פרק כלל גדול הוצא צצ"י (סי' שצ"ח), ועיין שם במג"א (סק"ל) שכתב דגם הצחפחים דרין כן דאסור לקלף ולהניח ורק לאכול לאחר שרי והסכימו עמו (סק"ל) והת"ש (סקנ"ח), אולם הפרמ"ג (צ"ח סק"ל) כ' בדחפחים דרוב העולם אוכלים הקליפה ויהי מותר לקלף ולהניח ועכ"פ לאותה סעודה מתיר. לאכול פליונים ולרוב הגרעין מותר כשאוכלו לאחר אבל לא להניח (ח"א סק"ל) וכן אגוזים ושקדים מותר לאותה סעודה ולא לסעודה אחרת (ח"א כלל ע"ז סעי' י"ג) ועיין מ"ב (סי' שצ"ח ס"ק פ"ג ופ"ד ובשע"ל אות י"ז).

וכן אלו שעפי' זו הרופא מוכרחים להסיר כל שבו שומן מנשר בהמה ושור ומתקדקין ומנקרין אחר מטהו שומן מותרין בשבת להסירו בדרך אכילה ככל הבי"ל.

(ס) **ודע** ולקלף אגוזים ושקדים בשבת הגם דשרי כדלעיל עכ"ל קשה מאוד להיות מזה בקליפתן משום מוקלה עיין צו"ע (סי' ש"ח סעי' כ"ז) ובמג"א (סק"ל י"ח) ובהגהות ח"ס (שם על המג"א סק"ל) כ' ומשום הכי טוב להניח חתיכת פת בקפירה ולקלף עליה קליפת הביצים בשבת או קליפי האגוזים עכ"ל. ע"כ נכון מאוד שלא לפתוח אגוזים ושקדים רק יקנו מהחנות אגוזים

סימן מז

נשאלתי מה דין משקפיים „פוטוגר" בשבת ויו"ט.

השבתי פשוט שמוותר.

(ח) **בענין** להשתמש במשקפיים בשם „פוטוגר" שהזכרתי משתנה ממקום למקום בשמש מתהפך למשקפי שמש לצבע ירוק וכיוצא, וכשיואלים ממקום שמש מתהפך בחזרה לסהם זכוכית זהיר. הדבר פשוט מאחר שאין שום ממשות של צבע לפינוי אלא הכל בלע בזכוכית בחופץ שאינו דומה כלל לדברי הפרמ"ג (סי' ...) ועוד מאחר שהוא צעמנו אינו עושה כלום והכל נעשה מעצמו כזה העשכניק אין שום ספק ששרי ושרי. ויותר מזה מפורש בחש"י נשאל דוד להגאון הדור ר' דוד אופנהיים ז"ל (חא"ח סי' ט') שמתיר לקרב בשבת כתב עם דברים סודיים שאין מראין על הנייר וע"י קריבת הנייר להתגור נראה הכתב עי"ש, ק"ו בן ק"ו צניד"ד וכמדומה לי שצנין שאלה ה"גשאל דוד" ראיתי בצדני חר וואסר, וכעת מלאתי בחצ"י (חא"ח סי' ר"ג) ורואה שאינו דן על שאלה ה"גשאל דוד", אבל לפי דבריו הרבה יש להחייש בפסקו של ה"גשאל דוד" ועדיין י"ח. אבל צנידון דידן לבר"ע שרי בפסיעות כי הוא אינו עושה מלאכה. ושאלתו עוד יותר קל ממה דכ' המג"א (סי' ש"ח סעי' ע"ז), דבאין שום ממשות צבע לפינוי וגם אינו עושה ולא כלום, והכל מעצמו ע"י חכמת העשכניק נעשה. ואין כאן שום צנע ושום חקוק מלא לא מיה ולא מקלח"י. ודע בהירושלמי שהצניז חר מביא הוא צניטין פ"ב ה"ג, ובפני משה פ"י צנין אחר בחופץ דלק"ח על הבעל נשאל דוד שלא הביא דברי הירושלמי וד"ק, ומה שצנ"ח החצ"י בשם הפר"ח אה"ע סי' קכ"ד אות ד' ז"ל סי' קכ"ה אות ג'. וראיתי תשובות צענין זה שאלני בו חידושים, אבל כל דבריהם יסודותם צענות לא ענ' בפוסקים אלא פשוט בהכנת הענין וע"כ להלכה אין ממש בדבריהם. (*)

מסור שוף המבוסל או ללוי וז"ל חמדת ישראל: ומח
יש לימוד זכות על מה שאין העולים נזכרין לחלוש
נוטות מסור השוף (לאחר הביטול וכו'). שוב מלאחי
באר"ח (ספיקא סי' ש"מ אות ג') שביד דברי
חשו' זית רענן אולם בסוף ספר האר"ח מלאים
הערות בשם עובר אורח להגאון ממיר ז"ל ושם
(בסי' של"ו) כ' לטעור על דברי ה"מ בשם
הירושלמי פ"י דשבת שזכור ה"מ להיות נזכר
מחלוש שטר מצד של עור במה וכו' עליו שרר"ט
אלגאזי פ"ג דנכירות חולק עליו. ושוב כ' שראה
בחשו' זית רענן אודות שלא לחלוש הנוטות מסור
השוף המבוסל והיות רענן כ' בן עפי' דברי ה"מ
אלו (סי' של"ו) וע"ז כתב הגאון ממיר ז"ל דבנוטות
מסור שוף מבוסל גם ה"מ יודע דלא שייך כלל גזוז
דעור המבוסל דין בשר עליו עיי' ושמתחי בעבורה
לכון לגדול כמותו. וגם משום בורר ליכא איסור
דהלא דרך אכילתו עושה בן ושרי כמו בעלמות דגים
וכיוצא בנ"ל.

ושקדים קלוטים או לקלף ע"ג כלי אשפה ולהניח
ליפול הקלוטות בכלי אשפה חייב ומיד וכן יש
לעשות בקליפת ביצים לקולפם על גבי כלי אשפה כי
ז"ל לקולפם מע"ש או יש לעשות כעלת קמח"ל
מזן הכ"ח זכ"ע.

ובסעודת זכור או שבע ברכות שותנים כל מיני

אנשים ושקדים על השלחן וא"א
להיות נזכר, בכה"ג יש היתר פשוט לפנינו, ואין
להמחמירין להיות מופרשים מלעשות להכין ולהזמין
כל אלה, דככה"ג היו גרף של רעי ולא היו בכלל אין
עושין גרף של רעי לכתחלה דכן דרך אכילה בנ"א
וא"א בענין אחר ושרי. עכ"ל אם נגל לקנות
למסדות הבי"ל כל מיני אנשים ושקדים קלוטים מה
טוב ומה נעים ושכר הזכרת קדושת שבת בידו
ותפ"ב.

(פירות הנשרים בסוף סימן עז)

סימן מה

נשאלתי מה דין הסרת הנצות מקור העוף
בשבת.

השבתי בדרך אכילה שרי.

אם (סא) דלויכים להיות נזכר לכאורכ שהאכל
בשר שוף עם בשר שלא יסיר הנוטות
על בעור דגם בעור מבוסל אסור משום גזוז. כ"כ
בחשו' זית רענן (ח"א סי' א' אות י"ב) אולם
מדברי ה"מ (סי' ש"מ סק"ה א"ק ב') מפורש
יולא דרך בחולש מסור שוף מת (ולא מחבט) חייב
החולש משום גזוז לא כן אחר שנתבאר דלפע"ד אחר
שנתבאר כבר נשחת ונפסד שורש וחציור הנוטה
לבעור ואין כאן שום חשש גזוז בדבר. ועכ"ל מחבר
שי"א מפי הגאון בעל זית רענן לאסור אין בכחי
לחלוק עליו בלא ראייה ברורה. ואח"ז העיר ה' עיני
וראיתי שיפה בנתי כוונת ה"מ דהגאון בעל
חמדת ישראל (מלאכה גזוז אות י"ח ד"ה אך כ"י)
הביא דברי הגאון בעל זית רענן וחולק עליו דהוי
מלאכה שאנ"ל וגם הביא מח"ס שאחר הביטול
נעשה מושב הנוטות קלוש מאוד ואינו מחובר כ"כ
כמו מקודם ושוב אין לחייבו על החלישה משום גזוז
עיי"ש והרי זה כדברינו. והגאון בעל חמדת ישראל
מעיד בגדלו שאין בני אדם נזכרים מלחלוש הנוטות

סימן מט

נשאלתי מה דין הזכרת מחיר חפץ בשבת.

השבתי משום שיחה בשילה אסור.

אם (סב) מותר לדבר במחיר חפץ שכבר קוב
ולומר לחבירו קניתי חפץ זה בשביל
עשר דלאחר, לשאלה זו מקורו טבור בשבת ק"ג
(ע"א וע"ב) חשבון של מה בכך מותר לחושבן ופי'
כגון שכבר היה לזכור אלא שעברו כגון כך וכך
הולאחי בזנין זה. וכן אמרו חשבון של מלך מותר
ופי' הר"ח שיחשוב אדם חשבון חילול המלך כן וכך
אלף ורש"י פירש א"א אומר אדם ומחשב שבראה
לנשות בית כן וכך רצון להולא זה. ועיין בחי'
המיוחסין להר"ן. וז"ל המחיר: חשבונות של מה
בכך כלומר שאין בהם לזכר ולא תועלת כאדם
המחשב כמה לזכר הולאחי לני שיראה לנשות חורב
פלוניות כך וכך באבנים כך וכך בסוד וכיוצא
מדברים שאינם שלו ואינו מכין לבלוש אלא שעברו
נהנה בכך מותר לחשבן בשבת ומכל מקום בשל כל
חשבון שהוא מחשבתי על העתיד אסור כגון שיאמר
כך וכך אני לזכר להולאחי בזנין זה, אבל במה שעבר
כגון כך וכך הולאחי בזנין זה מותר. וז"ל הרמב"ם
(פכ"ג מהל' שבת א"ח): חשבונות שאין בכך לזכר

סימן נא

נשאלתי מה רין כלי, וועפארריווער" קר בשבת.

השבתי יש לאסור. ובאווה אופן שרי לעת צורך גדול עיין בפנים (ובפירות הנושרין סוף סימן עו בפרשנות).

בדין כלי וועפארריווער" שאינו מרחיח ואינו ממשל המים אלא המים נשארים זמן כמו שהם, רק ע"י כח עלסקטרי דבר מה הנמלא בתוך הכלי הכולל במהירות מאוד ניזוני מים ויולאים דרך נקב למעלה שבכלי, וועפארריווער" ניזונין דקין מן הדקין שאינו נראה לעינים כלל, והניזונין אלו מתערבין עם האויר הבית והאויר נעשה עופה ואויר זה מהני ומושיל מאוד לילדים קטנים שחוששים מלא ליחות ונשימתם קשה מאוד וע"י אויר עופה נוח להם נשימתם, ובדואי אין שום סכנה גם בלא פעולה כלי הזה אצל הרבה פעמים נופלים הילדים למשכב ואפשר שילמח קאמפליקאציע והאער של הילדים והוריהם רב וגדול, אם יש מקום להחזיר לערות מים בכלי זה ציוס השבט בעשוד כבר מערב שבת ונתרוקן או לערות מים בכל פעם ופעם כדי שלא יתרוקן. ונתי בשאלה זו בספרי צאר משה ח"י העולה על ממשכ הדפוס בקונטרס מיוחד בעניני "עלסקטריק דר' חלקי שו"ע" והעליתי דמזוס זורה ליכא כמו שבי קמח"ז מן הגרע"א זכ"ע (בתשו"י כ' ח"א) דמיים ליכא מזוס זורה רק ברוק ס"ל להירושלמי הוצא ברימ"א (ארי"ה סוסי"י שו"ע) ששייך זורה דאדם כגדולי קרקע עיי"ש ובכלי חמדה (מלאכת זורה אות י"ב) מה שבי על דבריו. והאחרונים בכלל האריות דבית של הירושלמי ולבאורם אין כאן מקומו דקאן בידון דידן באתה כל כוונתו שיחפזו העסות לכאן ולכאן וזה עיקר יסוד מלאכת זורה וכל אריכות האחרונים דהכל דהרק ברוח אינו מתכוון לזרות, אבל בענינו שמכוון לזרות אין לנו היתר אחר רק דברי קמח"ז מן הגרע"א זכ"ע דמיים אין איסור זורה דמיים אינו גדולי קרקע. והגם שלבסוף העלה קמח"ז זכ"ע דמדברין יש לחוש במים ג"כ ואין להחזיר לערות מים במקום רוח רק משום שאינו מתכוון וא"ל לו משא"כ כאן כל עיקר כוונתו לזרות, דברצן במקום חולה שיפול למשכב השכיח בשאלתנו יש להחזיר לבאור לערות ביד שמאל בלאחר יד. אולם עוד יש להקל בשאלתנו דהלא זורה כמלאכת צורר אוכל מחוך הפסולת עיין

מוחר לחשבן, כיצד כמה סאין תבואה היה לנו בשנה פלונית, כמה דונקין הוליא בחחונת בנו וכיוצא באלו שכן בכלל שיחה בעלה שאין צדק לורך כלל המחשב אורח בשבת כמחשב בחול, וכחש ע"ז המניד משה וז"ל וכחש דביתו הרי הן בכלל שיחה בעלה, כלומר שאין שיחה בעלה ראוייה ליראי חטא. ופרק כ"ד יתבאר שאסור לכל אדם, "להרבות" בשיחה בעלה בשבת ע"כ פי' "ליראי חטא" אין ראוייה שום שיחה בעלה בשבת, ו"להרבות" לכל אדם אסור. וראיתי להב"מ (סי' ש"ז אות כ"ז) משתיק דברי המ"מ אצל דברי הרמב"ם משתיק עם קאח שינויים. ועיין מג"א (סי' ש"ז סק"ט על ס"ז שם). לפי"ז מזה דקין מותר אצל משום שיחה בעלה ראוי ליראי חטא למועז מזה והא"ר כ' בשם המהרש"ל שח"ה גם בחול ימנעו עומן מלדבר בכיוצ"ב משום דמבטל מלימודו והוי כמושב ללוי הוצא במ"ב (ה"ל). ועיין חוס' שבת ק"ג א' ד"ה מה לו ומה שבי על דבריהם בחפן ה' (שם ד"ה אמר רב פפא).

סימן נ

נשאלתי לברר רין לשאול אחר מחיר בנר בשבת.

השבתי איננו נכון לשאול ולהשיב, ואם רוצה ישיב לערך סכום זה ולא יאמר הסכום בדיוק.

סג) כמו כן השבתי לשאול אחד על שאלתו אם חצירו רואה אלו בנג דהש או כובע חדש ושואלו כמה שילם בעדו או כמה זה עלה לו אם שרי לו להשיב, והשבתי לו שמזד דקין אין איסור אצל גם להשיב אינו נכון ע"כ ישיב לו שלא היה לך לשאול בשבת דבר זה אצל עשה שכבר נשאלתי אומר לך לערך עשרים דאלגלר ולא יאמר הסכום בדיוק רק לערך עשרים וכיוצ"ב. וראיתי בתשו"י לב חיים ח"ב סי' ע' חא"ה שאלה חמוריה הרבה משאלה זו ואוסר אותה דהוי דרך משא ומתן ומדבריו מוכח שבשאלתנו אין לאסור מזד דרך מו"מ אצל נכון מאוד ויש להיות מזהר להתרחק ולמועז מלהשיב כמו שבי לעיל.

או אפילו גדול חלוש ועדיין הוא זקוק מאוד לאור עופה כדי שלא יתכרך שום קאמפליקאציע ואם א"א ע"י עכ"ס כי אינו לפנינו וגם אחר חיפוש אחר חיפוש אינו נמצא אז שרי להוסיף ע"י קטן בן חמש ושש ב' אופנים האחרונים אבל בלא"ה אין להתיר גם ע"י קטן, וע"י גדול ביד שמאל שרי בזאופן ה' א"ס הרופא מחזיר אזהרה אחר אזהרה שיש קצת סכנה בדבר, אבל אם כבר עבר ההדלקה ואין חשש סכנה רק ליתר שאת כדי למועט כל קאמפליקאציע לוב הרופא להמשיך להשתמש בכלי "עוועפארייזער" הזכר אין להתיר להוסיף ע"י גדול אפילו בידו השמאלית, אולם אם הרופא בדיוק נמנע אזהרה שהדלקת הריאה ה' קשה וכבדה וקרוב הדבר לחוש מפני הקאמפליקאציע והכל היוצא מהכלל זה בכחו למועט כל חששות אז המיקל ע"י גדול בידו השמאלית, כשא"א בשום אופן ע"י עכ"ס או ע"י קטן, לא הפסיד ומנול שמתרחם את נפשותיהם בידו. ועכ"ל לא יעשה עד שימקל בצעל הוראה או יקבל ענה רופא שומר הדת והמלוות.

סימן נג

נשאלתי מה דין מיץ ענבים (גרייפֿרושוס) לקידוש.

השבתי בודאי יין טוב ומוכר אבל גם מיץ בשד לקידוש אפילו לבתחילה לעת צורך.

כו) בודאי לכונ"ע יין הנון לקידוש ולהכדלה יותר ממין ענבים (גרייפֿרושוס) דהלא יש מגדולי רבואות הראשונים דס"ל דהיין לקידוש (ולא להכדלה) צריך להיות יין הראוי לנסך ע"ג המזבח (עיין בב"י סי' ער"ב מגמ' ב"ב ל"ז א') ועיין בשו"ע (סי' ה"ל סי"ח) לענין יין מבושל וגם עיין בבב"ל (ד"ה ועל יין מחוק) ועל שחר אין מקדשין כלל רק מצדילין משום דהוי חמר מדינה דאין קידוש רק על יין חזן משת במקום שאין יין מנאי או הפת חביב עליו וכיין אינו מקובל (עיין בבב"ל סי' ה"ל על ס"ע) ואכן קיי"ל דכלל יין ראוי לקדש אבל עכ"פ מוצהר ממין ענבים עיין מ"ב (סי' ה"ל סק"ב בשם המג"א) אבל למי שהיין קשה לו ואינו מקובל, או מזיק לו לבריאות גופו באיזה אופן שיבי' בודאי רשאי לקדש וכ"ש להבדיל על מין ענבים וכ"ש על יין מנחו קודם למי יום או כשמועט אשכול

שבת (ע"ג ע"ב) היינו זורח היינו צורך, וכבר מאוד מאוד נחשבה הגאון בעל ערוך השלחן (סי' ש"ט) בבבנה דבני הירושלמי אלו מכה קושיא זו. ובאגלי על (מלאכת זורח אור ו') כתב שדברי הירושלמי חומרה בעלמא הם כי סותרים שיטת הבבלי עיי"ש, ועיין בשו"מ (ח"ו סי' ל"ג) ודברי החממה ישראל (דף מ"ט מדפי הספר) תמוהים מאוד, והרבה אחרונים רואים להויה ולפסות עמות בדברי הירושלמי ועיין בחשו' דברי מרדכי (סי' כ"א) שחתר לעצמו דרך אחר בבבנה דברי הירושלמי דלא שייך כלל בשאלתנו. אבל מאחר שיש לפנינו דין כח עלנקטרי אין להתיר רק ע"י עכ"ס ואם א"א ע"י עכ"ס אז בצורך גדול מאוד יש להתיר ע"י קטן בן ארבעה וחמשה וגם אם זה א"א אז בצורך גדול כשכבר התחיל המחה אלל הילד יש להתיר גם ע"י קטן שהגיע לחינוך והוא פחות מ"ג שיערה המים בידו השמאלית כלאחר יד אם עדיין מים בבבלי וכללי עושה פעולתו בלא"ה, או גם אם כבר תחרוקן כללי אבל עדיין העלנקטרי עושה עבודתו בכלי ריק ולא פסק מעבודתו, ואם ליכא קטן פחות מ"ג גם ע"י גדול שרי בבב"ב כשרואים שמחלה הילד מתחבר, אבל להתחיל לפעול ביום השבת או אם כבר נפסק מפעולתו כי תחרוקן כללי אסור לשפוך בו מים בשבת אפילו כלאחר יד שיחיל כללי לעשות מלאכתו ע"י העלנקטרי אם לא במקום חשש סכנה או ספק סכנה כנ"ל, לא ע"י עכ"ס בצופל כשכב.

סימן נב

נשאלתי מה דין בלי, וועפארייזער" חם בשבת.

השבתי בודאי אסור. אולם לעת צורך גדול עיין בפנים (ובפירות הנושרין בסוף סימן עו בפרשות).

כה) ואם ה"עוועפארייזער" הוא ממין שמחמם המים ובכל יולא ע"י החור למעלה וטופח האויר שצחר צודאי אסור גם להוסיף ע"י ישראל ומלאכה דאורייתא עושה המוסיף מים, שהמים מתבשלים, אולם לפעמים מוכרחים להוסיף מים כי הילד או גדול שוכב עם הדלקת הריאה (לונגענעטעלידונג) ויש קצת סכנה בדבר לפי דעת הרופא או יוסיפו ע"י עכ"ס וע"י עכ"ס שרי להוסיף גם אם כבר עבר ההדלקת הריאה רק הילד

של ענינים מערש (ועיין מ"צ שם סק"ו) ויין מנחו או אשכול שסוחט יותר עוצ גרייפדזשוס לפי שוין מנחו ואשכול שסוחט ראוין לין וכל כחות מי ענינים בחוכן משא"כ צמין ענינים גרייפדזשוס שכבר נשחת צו כח להיות יין וגאכדו דידים ממנו העטם שממנו וע"י יחכפן לין, ועי"ז באופן הר"ל גרייפדזשוס שכולו כמו שהם מימי ענינים הם (כמו גרייפדזשוס של פירמא שדועשים לי שכן הם, וכל כיו"א צוה אם ידוע לאדם שכן נעשו שכולו צלא שום כעמיקאלין ואינם נעשים ממין קרושים) אצל בלא"ה יש לדקדק הרבה הרבה אם לא נתחלפו ונשחתו עם סמים וכמיקאלן וע"י משקין אחרים [ובמקום אחר בספרי צאר משה ח"ה כתי" חמלא ציאר יותר וכן אקלן].

סימן נד

נשאלתי מה רין יין שרף (בראנפן) לקידוש בשחרית בשבת.

השבתי למה שערב לו היי"ש בבקר על ליבא ריקנא יותר מין בדין עושה קידוש על יי"ש ולמי שאיננו ערב לו יעשה על יין. והעושה על יי"ש יכול לעשות גם על כוס קטן בדרך בנ"א לשתות ויש לו על מי לסמוך.

כז) בשאלה זו אין להאריך דכבר מפורש בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' קע"ה) הכל צאר היטב. מתחלה פשוט ה' בעיניו דכוס של קידוש בשחרית דוקא דרביעית אפילו אם מקדש ציין שרף וכמו שכ' בקאשר"ע (סי' ע"ז אות י"ג). ועיין בלחם הפנים על הקאשר"ע (שם) שלועק על העושים קידוש עם יין שרף ובכוס קטן תרתי ליעוהא. אולם אח"כ מציא המהרש"ם משלשה גלאוי וקדושי עליין שעשו מעשה רב להלכה גם להורות לאחרים שצקידוש שחרית על יין שרף לא צעין רביעית ואילו הם (בסדר שהציא המהרש"ם) הגאון"ק אצ"ד ראפשיטן ז"ל הגאון"ק אצ"ד קאמניקא ז"ל והגב"ק מלוצקין ז"ל ובאורחות חיים (פסיקא סי' ער"צ אות ו') כתב שכן היה נוהג הגאון"ק בעל דברי חיים זוק"ל ומי יצא להרהר אחריהם ח"ו וכל המהרהר אחריהם כאלו מהרהר אחר רבו דבוי כמהרהר אחר השכינה, ודי צוה. אצל זה רק למי שדרכו לשחות יין שרף בכל צקר ונעים

וערב עליו היין שרף קודם אכילתו צקר וכן דרכו לשחות כוס קטן של יין שרף אצל מי שאין דרכו צקר ואינו ערב עליו ביותר צדאי לא יתנהג כן עיי"ש במהרש"ם. ואני מעיד שכ"ק אלמור"ר הגאון"ר ז"ל ה"ד, דנהי שר"י מקדש על יין שרף בשבת צצקר עי"ז ה' מקדש על כוס שר"י מחזיק רביעית שעליו קידש צליל שבת. ואני לעממי שאין היין שרף ערב על כלל משולם לא עשיתי קידוש על יין שרף אפילו על כוס המחזיק רביעית, רק על יין צבלד, ומיזם שהרגשתי בעממי שהיין מזיק לי צצקר אני עושה קידוש בשחרית על גרייפדזשוס (של "קדס" הידועים לי שהם מימי ענינים לגמרי ונקיים מכל תערובות מכל וכל). צצדים, אצל צציתי אני עושה קידוש על חירוש שנשחט מאשכול ענינים צציתי בכל ער"ש קודם. ועתה ראיתי בצספר דרכי חיים ושל"י (אות ת"ג) שרק במקום שאין יין מלוי שרוב שתיית הכמון הוא יי"ש שרי לקדש על יין שרף, אצל לא כן במקום שהיין מלוי, ועי" הגאון"ק בעל מנח"א ז"ל קידש על יין ולא על יי"ש. והציא עוצדא נפלא מהנהי"ק בעל דצרה זוק"ל ע"כ הגטון והיפה צוה להלכה ולמעשה שמי שצין ערב לו צצקר כמו יי"ש יקדש על היין ולא על יי"ש. אצל מי שהיי"ש ערב עליו צצקר על ליבא ריקנא יותר מיין, כי כן דרכו לשחות יי"ש צצקר צצקר, צדאי נכון שיקדש על יין שרף, וגם על כוס קטן כדעת הגאונים הקדושים הר"ל שהצוה צצתו' מהרש"ם. ועיין צנמיקא אור"ח (סי' ער"צ). ועיין צצרת צית שער"ם אור"ח סי' י"ב ושור"ת קרן לדוד (אור"ח סי' פ"ז) וצא"א להנהי"ק מצועאשט ז"ל.

סימן נה

נשאלתי מה רין עניבה במספחת של ס"ת בשבת במנחה.

השבתי לכתחילה יעשה עניבה ע"ג עניבה והעושה עניבה ע"ג קשר יש לו על מי לסמוך.

כח) בדין קשר ועניבה ע"ג אם צריך להיות מהר מלגשות צצ"ת צנמנה צצת ואם צצת בשחרית או צנמנה לקחו ס"ת וגמלא שהעניבה מיוס ה' דצבוט או משבת שלעבר אם שרי לקרות צו או לא. הנה צנמנ"ש (סי' פ') אורס

השבת מדידת חום שרי כי לצורך מצוה לא אסרו מדירה. ויש הרבה מיני מדירות ויש להקל בכולן. גם להוריד הכסף יחזיק לצורך מדירה שרי.

(ע) **הנה** כבר ביארתי בספרי באר משה (ח"ג סי' כ"ב) דמדידת החום מותר בשבת דהוי מדירה של מלוא ובביתו דברי רבותינו הראשונים נכר ולגזל להחיר הדבר ואין שום נפק"מ אם החולה הוא חשי"ס או חושב"ס ככל שרי, ואפילו רק לדעת אם יש לו חום וישאר צנית ואל יאחז החולה דשחא עיי"ז יגרע מזבזבז ג"כ שרי דכל זה הוי מדירה של מלוא לשמור בריאות גופו. ועתה מלאתי בתשו ש"ס הכהן (סי' ט' ד"ה וכו') שהביא מבי"ק אהמ"ר הגאון ז"ל הי"ד שהשיב לו להחיר למדוד החום מעטמא דהוי מדירה של מלוא. והוכפתי שם להחיר למדוד לאשה כדי שתתעבר וגם להיפך במקום שסכנה לה להתעבר שרי לה למדוד חום גופה אם עיי"ז תדע שאז ח"א לה להתעבר עיי"ש (ועי' צאלי רבה סי' ש"ז סקב"א ובמ"צ סי' ש"ז סקל"ט).

ודע ולהרמב"ם (פכ"ד מהל' שבת כ"ה) ש' כעסם לאיסור מדירה משום מלוא חפץ, פשוט ג"כ דמותר להלך בריאות הגוף חפצי שמים הוא ומותר, ואח"כ מלאתי בתשו מהר"י שעיף סי' קכ"ז תשובה בשאלה זו ומתיר.

(עא) **הנה** שם באותה תשובה לא מעדתי על השאלה אם שרי להוריד למטה הכסף החי (קוועקצילנער) של הכלי מדירת החום כדי למדוד החום. ואח"כ כשנשאלתי השבת להקל, דאין כאן שום חיקוק לפנינו כי כן דרך תשמישו ועיין בעיי"ז (סי' ש"ג סק"י) שכל שעיקר תשמישו עיי' פירוק לא מקרי ההיזק כשרויף גמר מלאכה גם אם מהדקו ותקעו בחורק עיי"ש, וראה (שם) בערוכ"ס (סעי' י"א) מה שזומד מדברי בעי"ז, אלו ולפ"ז שאלתנו הוי ק"י להחיר עיי"ש ויסוד הדבר מאחר שאינו מחדש דבר בגוף הכלי וכן דרך תשמישו להורידו אחר שמוזד איש חום גופו לפי הלורך אין כאן שום חשש לא מדאורייתא ולא מדרבנן משום גמר מלאכה או מכה בפעוש. ובמקום אחר כתבתי עוד ראיות להחיר להוריד למטה הכסף החי לנורך מדירה ציוס השבת, ממה ש' בספרי צ"מ ח"ג סי' ס"א שמתיר להוציא חומי הכלי שעון בשבת ומשאר

לעשות עניבה ע"ג הקשר צמחה בשבת מאחר שיהי' נשאר על עד יום ב' בשבוע או עד שבת הבאה, וכן בשבת בשחרית אסור לעשות כן אם יודעים שצמחה יקחו ס"ת אחרת. וכן מהביר שלא לקרות בס"ת בשבת בשחרית כשנמלא עליו עניבה ע"ג קשר כי רק פחות מיד"ש שעות, ציומו מקרי, וחו לא, עיי"ש. אבל למעשה אין הלכה כות"י אלא כדברי תשו' מהרש"ג (ח"א סי' ס') שמתיר קשר ועליו עניבה בפשיטות (עיין סי' ש"ז) צמח"א סעי' ה') ולא עוד אלא ש' שגם בקשר ע"ג קשר אין לעבור כהעושה כן, ובדאי החוב לדבר עמו שלא יעשה כן אבל ככה ובכפי' אין למנוע עיי"ש. וגם ציומוקו ח"ה"ה להגב"ק ממוקאטש זוק"ל סי' ש"ז כי להחיר לעשות עניבה ע"ג קשר בס"ת צמחה בשבת מעטמים אחרים עיי"ש. ודע שעניבה ע"ג קשר צמחונים פשוט שמתיר אליבא דר"ע דהלא יחירו בתוך כ"ד שעות וא"כ אחר האכרים אחר שית יום כשהעושה קשר וע"ג עניבה שרי דבגילוי צמח"ק יחירו ואין כאן חשש (ח"א פרמ"ג סי' ש"ז סק"ב).

(סג) **עכ"ז** נראה לי שבעל נפש ידקדק בדבר ובהמנחת שבת דמלאתי בדברי חד מגדולי רבותינו כן דז"ל האורחות חיים (לר"א מלניל) ה' שבת (סי' ק"ז) ועונש עניבה ח' לא ב' ולא ג' ולא יעשה קשר למטה מהעניבה עכ"ל, הרי דאסור ובהי' דלא הובאו דבריו בחרונים לנצל נפש כדי להחמיר. שוב מלאתי כן בתשו' זכרון ייחוד להגה"ק אב"ד סאטמאר זוק"ל חזרתי ח"א סי' קס"ט שכתב ג"כ שבעל נפש יחמיר ותע"ז וכ"כ לפי פירוש דברי המרדכי ואלמלי ה' רואה דברי האר"ה ה' שמח כעל כל הון. אבל מה שאוסר עניבה ע"ג עניבה כבר כ' הברכ"י להחיר ו' דדברי האוסר בעלן צמחונות וכן הסכמה לו האחרונים וגם קשה להחמיר ע"כ צדק איני אומר להחמיר. ובערוכ"ה צמחוני עושים מעטפת של ס"ת לא עם חותין רק עם "שנאל" כעין חגורות וגלגל מכל ספיקות. [ועיין בספרי דבי אחי הגאון האמיתי ז"ת שו"ת צלל החכמה ח"ג סי' קר"ב שמתיר להשתמש בחגורה לס"ת שבהרלים לנרות הולחות ועשרת הדברות קבועים בה].

סימן נז

נשאלתי לבאר כל מיני מדירות חום בשבת.

אם אין שום היכר של הצטננות אצל איש ואשה או חינוק וגם לא כלל גרון או אזנים ופחאום פלה החום עד ל"102 ויותר ויש לחוש שגלה מהריבא או יש להם כלל צלח מלצדיקים הפנימיים ואין להם לחלות הכבד או החום בשום דבר ואינם מרגישים צטוב צב"ג המיוקל לחלל שנה לא הפסיד כי צב"ג יש חשש חושב"ם לפנינו. והיותר טוב לקרוא רופא וברופא יקבע המחלה אם היא חשיב"ם או לא. כ"ל מפרלקטק רב שיש לי בעניינים אלו.

(פירוש הנדפס בסוף סימן צו)

סימן נו

נשאלתי לברר מדרגת חום (דחשן) שהוא סכנה.

השבתי ע"ן בפנים ביאור הרבר (ובפירות הנדפסין).

נשאלתי מה הדין להשתמש במכונת "קורור מים".

השבתי כשנפסק העלעקטרי מער"ש שרי, ואם מקורש לעלעקטרי אסור.

עג) בניהול להשתמש בכלי "מכונות קורור מים" (הואלטרעפאטעוויק) בלשון המדינה) שהיא מוצדת צכה פלעקטרי וע"י "סטרומאטעטאט" כמו מקרר (פריזשפער). צשאלה ז' דנתי בספרי צלר משה (ח"ז המומד תחת הדפוס) בקונטרס מיוחד "העלעקטרי צד חלקי הש"ס" וזאת אשר עלה במלודתי שחלילה להשתמש בשנה צ"מכונת קורור מים" כשהקנה של המים ממשיני העיר נזלים צחוכי, פתוחה, ומחוייב לסגור חילת המים של העיר לתוך הכלי מערב שנה, ואז שרי לשחות מימי כלי כ"ל צלושן שאצבר, אצל צלר"ה אסור. ואינו דומה כלל למקרר (רעפריזשפערטאט) שנמקרר רק אויר חם נכנס הגורם שיפעול המכונה משל"כ כלל בניהול דידן המים החמים שנכנסים ע"י שחייתו פתח ישאו חל"כ כשילענו, אלו המים גורמים עבודה ופעולה המכונה, וגם אם לא גורמים כי המכונה מוצדת בשנה שחייתו, וגם אם "מכונת קורור מים" אינו שלו הוי פס"ד דלא איכפת ליה דדינו כפס"ד דלא יוחל ל'. פכ"פ מחלך פעולה העלקטרי זמן מה ע"י מים חמים אלו שנכנסו ע"י מה שדחף כנפחור לשחות מים קרים. ומו החיר לעשות כן לכתחילה צשציל שתייב צעלמא. וגם צלושן שהקנה סחוס ואין מים נכנסים ל"ך לקור ולגרר אם המים

מקורות ואין כלל מקום להאסף. ואח"כ רחתי לידיד"ג הגאון העלום מהר"ש וואזנער שליט"א בספרו הנאמד ש"ת שבע הלוי (ח"א סי' ס"א) שאוסר להוריד הכסף הכי ללורך מדידה צשנה וחושש למלכת מכב צפטיש ואחר צקשה מחילה לא ירדתי לסוף דעתי ולדעתי עפ"י יסודי ההלכה ח"א לומר כן, ואין לאסור.

(פירוש הנדפס בסוף סימן צו)

עב) מה שהביא כהדחתי מחש"י אגרות משה (ח"א ח"א סי' קכ"ט) שצחום 102 צודאי יש צו חשש סכנה ומחללין עליו את השנה ואצל קטן או ילד אפילו חום 101 יש צו סכנה הם דברים שא"ל לקבלם וחלילה להקל צוכ כולי האי, ועוד חימה דכלא ידוע לכל שאלל ילד 103 קל יותר מחום 102 צגדול, והאגרות משה אילו צתר איפכא כי כלך אחר סברתו שהיא הסברה הפשוטה צודאי לילד קטן וחלוש החום 101 מחוק לו וחלילה יש סכנה צו וזה ליחא כידוע ומפורסם לכל מן שיוסק ק"ת צעניני טיפול ילדים. וכבר צדוק תמה על האגרות משה הגאון האדיר מהר"פ שפסעוין ז"ל ראצ"ד ירושלים צאלגרות ירושלים. ובאמת קשה מאוד לקצוב ולכוון צדיוק גדול לענין זה וכמראה הכל תלוי צמל צחולה וכפי שגראה לעינים, לפעמים אדם נלענן והחום עולה אצל ילד 104 ואין כלל שום סכנה ועם אספירין אחד תיכף ירד למטה עד 101-102 וכן אצל גדול ע"י צ' אספירין או טיילענאל עמפערין או צאלפערין תיכף ומיד יורד החום צ' וג' מדרגות, וציותר הוא כן אצל חששא צעלמא צגרון או צלזנים ע"כ אין החום קוצב הסכנה אלא מלצו הירוד ומוכר לעינא. ע"כ אם אדם מרגיש הצטננות או אצל הילד מרגישים הצטננות אין מוחש צחום ויתנו לו אספירין וכיו"צ המוכן ומצומן בכל צית וצית. ואם החינוק אומר או איש ואשה אומרים שיש להם מוחש צלזנים או צגרון אין צחום שום חשש ספק סכנה ומחמינו עד לאחר שנה וילעלנו אז לדעת דת מה לעשות. אולם

כדי שהחוט לא תוכל ללאת וזה איסור גמור בשבת לא שנה במנעל חדש ולא שנה במנעל ישן דכאן האיסור משום הקשר הנעשה בסוף החוט שיביא נשאר לעולם. אבל במנעלים של גדולים אין עושים כלל בזמנינו.

סימן ס

נשאלתי מה דין הכנסת חוט במנעל חדש והכנסת חוט במנעל ישן.

השבתי להתיר.

עב (וזה) ש' מהמ"צ שדוקא בשחור רחב שרי דבאלא טורח אפשר להכניס החוט לא כן בחור שהוא נר, ומסתפק בהדמיון בחוט מנעל יש בראשם בראל סביב ועיי"ב יש להכניס החוט בלא שום טורח אם שרי. אעתיק לו מתחלה לשונו של המ"צ (סי' ש"ז סק"ב) וז"ל בלא שום טורח, דהיינו שהנקב רחב. והאחרונים השיגו ע"ז דאפילו הנקב רחב אור במקום שרגילים לקשור דחיישינן שמא יקשור. ובמקום שהנקב נר אפילו במקום שאין רגילין לקשור אסור דלר"ך טורח. וא"כ ברצועות שלנו במנעלים ובמכנסים דרגילין לקשור בראשן אפילו אם הנקב רחב אסור להחזירן ועיין בבה"ל ע"ל המ"צ. וכ"ז במנעלים ישימים אבל במנעלים חדשים לכאורה מפורש יולא מדברי החו"ס (שבת מ"ה א' ד"ה הא) דאסור ליתן לרצועת בשבת דמתקן מנא וכו"ה במכנסים, דמנעל ליה לחוט במנעל ובמכנסים והוי מתקן מנא (כ"ה בב"י וכ"כ המג"א סי' ש"ז סק"ז, א"ר סק"ז ותוס' שבת סק"ה וש"ע הרב סי' ס"ה ובמ"צ שם סקט"ז).

עו **ועתה** אשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. אם יש על החוט בראל או יש בראל סביב החור המנעל שצ"ל בנקל להכניס החוט שרי בכל אופן ובכל אופן בנקל להכניס הרצועה. אולם בזמנינו שאין שום אדם עושה קשר לא ברצועה של המנעלים ולא על חוט המכנסים אין לאסור הכנסת רצועה במנעל והכנסת חוט במכנסים מהאי טעמא. אבל בחור נר משום טורח נשאר האיסור חוז א"כ יש בראל על ראש הרצועה או סביב נקב המנעל והמחמיר לאסור גם כשיש בראל על ראש הרצועה או סביב החור דאפשר בין היום ומחר

הבאים לפיו או לבוס ע"י דחיפת הכפתור אינו נעשה ע"י כח עלעקטרי, כי אז אסור בהחלט בכל אופן ואופן. ועדיין לא נתברר לי הענין על צוריו, ומסתבר יותר שכלל גוונא אסור כי גם בלאח המים לפיו או לכלי ע"י עלעקטרי בלא. אבל עתה נודע לי בצירור מפי מומחה גדול דבאלח המים בלא ע"י דחיפת הכפתור בלא עלעקטרי כלל ושרי בבה"ג כשהעלעקטרי נפסק מהמקור מערב שבת.

ודע שיש עוד מין "מקור מים" (וואטער-פאנטעין) שמשמשים בקבוק גדול מה' גאללן מים או יותר בחור התיבה של ה"מקור מים" והמים נחקר ע"י העלעקטרי כמו במקרה. ואם המים נחקר מדרגה ידוע אז המאטאר נח מלעשות עבודתו ממש כפשוטו מקור בעלמא. ב"מקור מים" כזה אין שום חשש מלעשות, כי ע"י מה שהוא שותה א"א שהעלעקטרי יתחיל לפעול כי אינו פתח שום דלת אלא דוחף באלצטו על כמין כפתור והמים יולאם וא"כ עוד קול יותר ממקרה. וב"מקור מים" כזה אמרו המומחים שאין לכת עלעקטרי שום קשר להולאת המים ע"כ שרי.

(פירוח הגורשין בסוף סימן ע)

סימן נט

נשאלתי מה דין קשר ברצועה של מנעל.

השבתי לאסור.

עד **בענין** קשר על סוף חוט המנעל שלא ישמט מתוך חורי המנעל צודאי לאסור גמור הוא ויש בו חיוב חטאת וצודאי לר"ך להיות מאוד מאוד חזק חלילה למעשה קשר על סוף חוט המנעל בשבת כדי להכניסו בחורי המנעל ואלא ישמט עיין ש"ע סי' ש"ז סוף סעי' א' ובמ"צ (שם סק"ט) ודבר זה מפורש בפרש"י (שבת ק"יב א' ד"ה בדאשכפי) בקשר שהאשכף עושה, כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל ללאת והוא קיים לעולם, אבל באלח רבב (סק"ט) הביא מהלבוש שאין כאן חיוב משום דלא הוי מעשה אומן ובשם הש"ט כ' שיש פוסקים דפ"ל דגם בסוף החוט לר"ך שיביא קשר ע"צ קשר ובאל"ה לא הוי קשר של קיימא. ואפשר שעושים כן במנעלים הקטנים

משום קשר אין לאסור בזמניו שאין עושים קשר כלל וכלל לא. ועיין בכל זה בספרי באר משה ח"צ סי' כ' אות ב', ומה שחשך שם תמלא כאל ומה שחשך כאל תמלא שם והכלכל כמו שכתבתי כאל ושם.

(פירות הנשחרין בסוף סימן עז)

סימן סא

נשאלתי מה דין עשיית "ברעידס" קליעות לבתולות.

השבתי אסור בהחלט.

עח **אם** מותר לעשות "ברעידס" בשערות של בנות היינו ענין מעשה שעושין לחלות של שבת. בודאי אסור דזה בכלל איסור קליעה שער אשה המוצא בשו"ע (סי' ש"ג סכ"ו) ומקורו בשבת (ל"ה א') גודלת ופוקסת משום צונה. ופי' המאירי גודלת שעושה אותם גדילים. וצונה לאו דוקא אלא דמי לצונה מדרבנן (עיין שער"ל סי' ש"ג אות ס"ו) ועיין צ"ח מהסמ"ג, וצוהר צאלי רבה (סק"מ) שכתב הרבה גדולי רבותינו הראשונים כהסמ"ג, ועיין צביאור הלכה (סי' ש"ג על סעי' כ"ה) מה שבי' על הא"ר, וצכה"ח (אות קט"ו). ובשם הקליעה אסורה מדרבנן כלו כן היתר הקליעות אסורה מדרבנן דמיא לסתירה (תוס' שבת אות ר"א ופרמ"ג א"ח סק"ב). ע"כ אסור לעשות קליעה "ברעידס" וסתירה הקליעה בשבת. ועיין מג"א (סי' תקי"ד סק"ח) וצח"י המיוחסין להר"ן (שבת ל"ד ב') וצחש"י הריב"ש סי' שצ"ד הוצא צמ"א (סי' ש"ג סק"ב).

הנה הצי"א הביא מהכלבו שהנשים נוהגות קולל לקליעות שערותיהן ואין אדם מוחה, דמטעם שיהיו שוגגין ולא יכיוו מזידין. והבי"ח צ"ח חולק וכתב שראוי לעזור בהן. ובאמת פלא על הכלבו שלרובא דרובא דבריו הם מהאורחות חיים וצח"ח (סי' ק"ל) לא כתב שהנשים נוהגות לקלוע שערותיהן רק על כיוול ופיקוס שהן מיני קישוט בשערה ופניה שאסורין וע"ז כ' שהנשים נוהגות להקל ואין מי שמוחה בידן לפי שמוטע שהכיינה שוגגות ולא מזידות שא"ל למנען כדי שלא יתגנו על בעליהן שיי"ש. ומלאכי ב"ם בני ליון (סי' ש"ג אות ל"ה) שנחשור ע"ז אצל הוסיף דבראצ"ן (סי'

יתבטל עשיית הברזל על ראש הרצועה ועשיית הברזל סביב החור וילתם מזה מכשול יחמיר לענשו אצל לאסור אין בדינו.

הנה צמנעלים החדשים אין איסור הכנסת הרצועה והחוט משום שורה או עשיית קשר אלא משום מתקן מנה וא"כ לכאורה בכל אופן אסור. אבל זה אינו דרך צמנעלים שלהם שה"י של פרקים פרקים ומחוצרים ע"י הרצועה כמפורש ברש"י שבת ק"צ א' ד"ה איפסיק, והרצועות מעמידות אותן וע"י הרצועה הסנדל עומד. וצמ"צ (סי' ש"ו סק"ו) ועיין גם בלשון הרמב"ם (פי' מהל' שבת הל"ד) ומה שצייר דבריו האלי רבה (סי' ש"ו סק"ח) צמנעלים שלהם היו עשויים פרקים פרקים עי"ש וצח"ח שבת (סק"ו) וצחמד משה (אות א') ובכף החיים (סי' ש"ח אות ק"א) ה' הכנסת הרצועה מתקן כלי דעתה ע"י הכנסת הרצועה נחמדרו ונחישו הפרקים פרקים על מקומן שור צבור משא"כ צמנעלים שלנו שהמנעל אינו נופל מהרגל גם בלא רצועה ושפיר אפשר ליתך בהן מעט מעט הליכה מועטת גם בלא רצועה כלל וצמ"ש המג"א (סי' ש"ח סק"ח) וז"ל וכל צמנעלים שלנו אף על פי שנפסקה הרצועה עדיין חיו לנבישה וסורת כלי עליו, דדוקא צמנעלים שלהם שהיו פתוחים לגמרי מלמעלה וכו' לא היו יכול לנעול משא"כ שלנו עכ"ל הוצא גם צמ"צ (סי' סק"ע) והעתיקו כל האחרונים דברי המג"א אלו, הא"ר (סק"ה) תוס' שבת (ס"ק מ"ו) והשו"ע הרב (סעי' מ"ה) והבאר היטב (סק"ב), וממילא אין בהכנסת הרצועה צחחור חיוב מתקן כלי, ולא עוד אלא זאת דלפענ"ד גם איסור דרבנן נראה ענין מתקן ג"כ ליתא, דהלא כל מי שקונה צמנעל מנעל לפניו זה נועל ומחלה אלא המוכר לראות אם הן לפי מדתו ככל האורז והולך בהן לעדים אחדים והמוכר מכניס רצועה ולרובא דרובא א"ל להכניס כי כן צאים המנעלים עם רצועה צחוכן (מהפסקטארי) מצית החרושת, וא"כ בלא"ה אין שייך צחן מתקן וע"כ נראה לי דש"י להכניס הרצועה צמנעלים חדשים ויגס ודאל"ה רבה (הוצא צמ"צ ס"ק י"ח צ"ח ש"י) כתבו דרצועות חדשים אסור להכניס בהן משום מתקן מנה, זה ג"כ צמנעלים שלהם שהכנסת הרצועה ה' ענין תיקון חדש לחלקי המנעל הנפרדים פרקים פרקים, משא"כ צמנעלים שלנו, ואם יש צחל על ראש הרצועה או צחל סביב החור שר, ואם לא כשהחור צ"ח אסור מירחא אצל

של הרדב"ז דלכן אין לחוש בדבופני הכלי אין מים
כ"כ שיצא לידי סמיטה ע"ש.

פא) ובענין לנקות חלונות של זכוכיות צימי
המורף שהם מלא הבז או קרח,
הדבר פשוט שנמפה המיוחד לכך לנקות זה ולנגב
זה כלים וכיוצא, שרי ג"כ לבדית ולנגב החלונות
וכהמג"א (סי' ש"צ סקנ"ז) והגם שהבאר היטב
מביא מהא"ר (אות נ"צ) שהיה הדבר צ"ע
האחרונים בשו"ע הרב והחיי"א הסכימו להמג"א
ועיין מ"צ (שם אות נ"ע וס') ובציאור הלכה ד"ה
משום) וכן נראה להלכה ולמעשה. שוב מלאחי
כתש"ר לב חיים (ח"ג סי' פ"ג) שאלה זו וכדבריו כן
הוא ההלכה.

סימן סג

נשאלתי מה דין כיוסי המזונות בשבת שחרית
בקידוש.

השבתי צריך לבסות.

פג) בענין לבסות המזונות בשבת צריך בשעת
קידוש, מפורש במ"צ (סי' רע"א
סקנ"א) שמחויבים לבסות וכ"כ בחשו"ר לבושי
מרדכי (מהד"ק סי' מ"ו) וכתב שכן הוא ז"ל נובג
לבסות המזונות בעת הקידוש, ועשמו של דבר
דמזונות אלו הן שיבות לסעודתו, וא"כ גם חלות
שנשאר מסעודה ליל שבת אם הם חלק מסעודה
שחרית מחויבים לבסות ואם אינן אוכל מהם
בסעודה שחרית רק מוסיפים שם סתם על השלחן אז
א"ל לבסות. אולם מלאחי בא"א מבושעט (סוכ"י
קפ"ג) ש"כ דאפשר דא"ל לבסות המזונות בשחרית
בשעת קידוש וכמו כן פרוסות א"ל לבסות ע"ש.
ועיין בשו"ע (סי' רנ"ע ס"ט) דגם לענין הבדלה
באם השלחן ערוך ויראה לאלול תיקף אחר הבדלה
צריך לבסות הפה ע"ש ויה"ש למזונות. והע"ז
(סקנ"ח) מתקשה מאוד לדעת למה צריך לבסות
וכלא אסור לו לאכול מהפך עד אחר הבדלה
דבשלמא צקידוש דראוי לקדש על הפה ואין קידוש
אלא במקום סעודה ומקדש על היין שפיר הדין נוהן
לבסות כדי שלא יראה צושחו שמקדש לפסוק
ומקדש על היין המאחר משא"כ בבדלה, ואין
דברו גופי' הוי צושח שאין לו לפת המעלה שיש לו

שיר' כ' כהכלבו על גידול ופלא שהראב"ן ה"י ס"ל
גידול אסור מה"ח ועכ"ל כ' מוטב שהכיינה שוגגות
כיון דלאנו מפורש בחזרה ע"ש. ועיין בחשו"ר אבני
מר (חא"ח סי' רע"ו וסי' ר"ח).

סימן סב

נשאלתי מה דין ניקוי משקפים בשבת.

השבתי שרי.

טע) בענין לנקות המשקפים ע"י הכל פוי
ואח"כ לנחלתו במטפחת או בנייר,
נודאי שרי ואין כאן ספק בדבר, וכ"כ רש"י שבת נ'
א' ד"ה חפין, משפספין את הכלים בשבת לנחלתן.
וכ"כ (שם) המאירי ז"ל: בכל משפספין את הכלים
בשבת כדי לנחלתן חוץ וכו' הרי מפורש להחיל. שוב
ראיתי בדבריו ירוחם ח"ג ש"כ מותר לנחלה כלים
בשבת. ואל תטעה אותך מה שאיתא בשו"ע (סי'
ש"צ ס"ה) אצל סודר אסור מפני שמחכוון
"לנחלתו" וכו' כמנכן. זה טעות מוחלטת והס' ב'
ענינים מפורדים לא קרבו זא"ז. וכל מקום שזכר שם
ענין לנחלה כמו במחמ"כ סקנ"ד ובלב"ש על שו"ע
ס"ע אין ענינם כלל וכלל לבאן. ומה ש"כ בשבט "לא
נדבר" נסתפק בדבר עיינתי בדבריו ואדברש
יולא מדבריו שפשוט ה' צטיוו להחזיר רק השואל
ה' מסתפק בדבר ע"ש. עיין מ"צ (ש"ג סקנ"ח)
ובשע"כ (שם אות מ' ומ"א). וע"כ כדבריו כן
הוא דברי בלא פיקפוק, דבלא"ה אין נוהגין כל
העולם כולו אפילו אלל יראים ציותר לנקות כלי
זכוכית ע"י מטפחת המיוחדת לכך (עיין קאשר"ע סי'
פ' אות כ"ז) או ע"י נייר וכיוצא וכן איך מדיחין
ומנקין אח"כ הסכימן והלא לשיטה דנחלת כי הרי
אסור ויהי זה אסור כמבואר בפרימ"ג (שם בא"א
סקנ"ח) וזיין עליו השע"כ (סקנ"ח) אלא ע"כ
לנחלה כזה לבד שרי ונית מאן דחש להחמיר ודעת
המהר"ל מייסד החמד משה בלופן אחר ודלא
כהמג"א (סקנ"ח) ש"כ ג"כ רק בדרך "ואפשר".

פ) ועוד יותר מפורש בנ"י (סי' ש"ג) בשם
חשו"ר רדב"ז (סי' רי"ג) שהשולם נוהגין
היחר לנגב במפה כלי זכוכית כגון כיסות אפילו אם
פיהם צר רק המג"א (שם סקנ"ז) אומר ע"ש אצל
משום לנחלה לא עלה ולא יעלה על הדעת. ועשמו

העלעקטרי דולק בחדרם, וזאם מדליקין רק שלא יכשלו, שרק אחד מנכר, כל אחד ישחקף עמו בפרוטבה, והעלה היותר נכונה, שכולם ביחד יקנו בשותפות קופסא נרות ומאלו הנרות כל אחד ואחד ידליק בעצמו שבת ז' נרות, בשבת ראשון ידליק ראובן, בשבת ז' שמעון ובשבת ג' לוי וכן וזאם, וזכה"ג לכולם חלק במאות הדלקה בכל שבת ושבת, ועוד ויכון ששבת שמדליקין הנרות הכר עלעקטרי יהי כצוי, או בכל ערב שבת ידליקו כולם ואחד יצרך להוילא כולם ובכל שבת ושבת יהי בחור אחר המנכר, ודבר הכי יותר נכון, ואם אין הנהלה השייכת נותן רשות להבחרים להדליק בחדרם מחמת חשש שריפה או צודאי רק בחור אחד ידליק בבית ההצטיל במקום שכולם אורכים שם ויכוון להוילא כולם כי מאחר שהאור עלעקטרי מאיר וזא כלל זוית חוית אין מן הדין שידליקו ויבדלו יותר מאחד, ואם גם אחרים רוצים להדליק בלא ברכה וללאה בברכה האחד חב"ע ברכה (ועיין בספרי שם ח"ה סי' ק"ע ד"ה אחר שנדפס), והעלה היותר טוב ויכון שצבית ההצטיל ידליקו כולם בברכה היינו כל אחד ואחד ידליק על שולחן שאוכל עליו ולא ידליקו על שולחן אחד שצד האולם, רק בשעת הברכה של כולם העלעקטרי לא יהי דולק ורק אחר שנמרו כולם ההדלקה ידליק המנהל העלעקטרי, כן העליחי בספרי ז"מ (ח"ה חכ"י) ומאלו אינו נוסב לפסוק שהאם וצבה או כלחה יכוילן להדליק על שולחן אחד סכום הנרות שזרכן להדליק בכל ער"ש רק שיכבו העלעקטרי קודם הדלקת הנרות ואחר שהדליקו ידליק הצבעה"ב הכר עלעקטרי וזה דרך ישיכון אור אליבא דבר"ע, ועיי' בזהו פ"ד שנסמך.

פד) בענין הדלקת נרות לאשה שכן דרכה לילך לאכול בלילי שבתות אלא אמה או אלא חמותה, איך הדליק כי חיוקף אחר ההדלקה הולכה מציחה, כבר ביארתי חלק משאלה זו בארובה בספרי באר משה (ח"ה סי' י"ד וח"ה סי' ק"צ קכ"ג) והעליחי בענין נר של שבת, שאם העלעקטרי דולק בחדר שבבעלת הבית דולקת או צבה או כלחה לא ידליקו בזהו חדר אלא בחדר אחר ויותר טוב להדליק במטבח במקום שמסדרין ומזמינים האוכלים לנרוך הסעודה או בחדר שבהם ישיבים, ואם אין עלעקטרי דולק או יכוילן אס וצבה חמותה וכלחה להדליק על שולחן אחד, ואם הבעל צבה העלעקטרי צבת הדלקת אשתו וצבה או כלחו ורק אחר שגמרו הדלקתן מדליק הבעל או איש אחר העלעקטרי ג"כ

לביין המאוחר ממנו בקרא עיי"ש ובמנ"א (שם סק"צ). וכעין זה ממש הנהל במנ"א (בסו"י ק"פ סק"ד) בשם ספר שלחן ארבע שיש לכבות הפה בשעת ברכת המזון שלא יראה בושחו, ופי' המחל"ה כשמנכר על היין ואוחז הכוס בידו דזה בושחו של הפה שלכום מוטלין יין ולא פה עיי"ש [ומידוש שלא ראיתי כלל לדקדק בדבר, אבל אח"כ ראיתי בזה"ח (אור ח"י) שהביא מגדולי אחרונים שדוחים דברי המנ"א אלו בשם השולחן ארבע בטעו"ד ומקיים דברי הרמ"א בסו"י חט"ג ומה שפי' דבריו המנ"א (שם סק"ל), עיי"ש בזה"ח היטב]. ולפי"ז אלו שאין מבירכין במזל"ש חוה"מ טובות ברכת אשר קבמו"ל ישיב בסוכה בשעת הבדלה אלא אח"כ אוכלין חינק פה או מזומת ומוכן להם על השולחן בשעת הבדלה מזומת לריכין להיות מהר לכבות המזומת בשעת הבדלה. [העושי כן לריכין לדקדק היטב בסי' קע"ד ס"ד ושם במ"צ ובזה"ח אס ברכת יין דהבדלה פוסטרי היין שצחוק הסעודה ואיך יתנהג עפי' הלכה אליבא דבר"ע].

ידע ששם דרכי חיים ושלח (אור חט"ג) הביא שהב"ק רמ"מ מרימטב זק"ל לא היה מכסה אפילו החלות בקידושא בשחרית והב"ק החזיר מלובלין היה מכסה גם אז החלות עיי"ש מפשה נורא צד (חחח הסורה).

סימן סד

נשאלתי לברר דין הדלקת נר שבת וי"ש לבן ישיבה בישיבה ולכלה אצל חמותה ולבת אצל אמה.

השבתי הענינים נפרדים זמ"ז ועיין בפנים. ועיין היטב בפירות הגושרין שבסוף סימן עו בפרשות.

פג) בדין אס כן ישיבה ידליק נר שבת ואח"ל ידליק אס כל אחד ואחד ידליק בחדר שישן או במקום שאוכלים כולם ביחד, שאלה זו כבר ביארתי באורכ וצרות בזה"ח בספרי ז"מ (ח"ה סי' ק"ג ד"ה מה שכתבו), אס בחורים הרבה דרים בחדר אחד ואין אוכלים שם אלא מדליקין כדי שלא יכשלו, רק אחד יצרך, אולם אס אוכלים שם אז כל אחד ואחד יכול להדליק ולצרך אס אין אור

סימן סה

נשאלתי

מה דין חיתולין (וויגדלען) לחים בזמן קבלת שבת איך ישתמשו בהן בשבת.

השבתי

אם ברור לו קודם קבלת שבת שבוים חשבת יהיו יבשים מותרין בשבת להשתמש בהן.

על

דבר החיתולים ובגדי הילדים הרעובים בין השמשות ואי אפשר להשתמש בהם ובשבת צריך כבר מתייבשו וראויים ויבש יודע שעד הבקר יתייבשו כי מיהם צמטת צמקום חם שאור הגשם דולק או צימות החמה שגלגלי יתייבשו בכל מקום העליון בספרי צ"מ ח"צ סי' כ"ד בראיות ברורות ששרי צכ"ג להשתמש בהם בלא שום פיקפוק, ושזו מלאכת צניעות שרד (סי' ש"י על הע"ז סק"ד) ככל דבריו וזהו לכוין לדברי המאורי שהבאתי (בספרי הג"ל) וכן שמאלי בספר חמד משה כן פירש ותמלא הכל בזה היטב.

ועפ"י

מלאכת פשר לשאלה שמכרה באחרונים איך הדין מי שבינה צימות החמה חלץ שיתעבה ויהי נאלץ בחמולו הנקרא "זויער-מילך" ועצב הזויער-מילך שכשמתחיל להתחמץ נפסל כמעט לגמרי לאכול אבל בחוץ זמן קצר כשיגמר חימומו טוב ויפה לאכול אי דומה לגרגרות ולימוקין שאסורין מעטמא דרח"י בידים וגם נסרה בינתיים (פיין צ"י סי' ש"י ובשו"ע סעי' ב') או דילמא לא דמי לבו משום דידוע שבין ויס ובין לילה חיש מבר יחי' נגמר והשבתי דשרי בודאי מאחר שידוע שמסתמא יחי' כבר ראוי בשבת אחר הלכרים בשעה שרואה לאכלו. ועוד דחל חמון זה דומה לשאר פירות שאיננו נסרה ונפסל כגרגרות ולימוקין ועיי"ש בס"י ש"י צמ"צ ותמלא כדבריו. ועיין חידוש דבר צמ"א סי' ש"ב סק"י דדוקא כרים ובסמות אין ראויין להשתמש בהן בעוד המים עליהן אבל בגדי מלבוש ראויים להשתמש. ועיין צמ"צ (סי' ש"א ס"ק קס"ז וקט"א) ובתכלה לרוד שם והבן. אבל בצנדי גלויים קטנים בודאי גם המג"א ונל"ע אין צנדים רעובים ראויין כלל להשתמש בהן לאורכם, והביתר כמו כשתצתי לעי.

וכן עפ"י הלכה. אבל ציו"כ העליתי (שם סי' קמ"ז אות י"ג) שטוב מאוד וכמעט מוכרח להלכה ולמעשה שגם בעצלה בבית לא תדליק נרות יו"כ אך ורק כשהעלסקטרי כצוי' והבעל ידליק העלסקטרי אחר שהדליקה היא הנרות עם צרכה. והוספתי (שם ד"ה ועכ"ז) שציו"כ גם אם העלסקטרי איננו דולק באותו חדר עכ"ז לא ידליקו אשה וצח"ה או בלילה צח"ה אחד אלא כל א' וא' צח"ה אחר, עיי"ש ביאור רב וברור בעזרי"ח. ומאז ועד עתה לעומי הנהגתי שזנתי חת"י איננה דולקת הנרות בער"ש עד שאני מכבה העלסקטרי ורק אחר שהדליקה הנרות אני מתחילת העלסקטרי כדי ללכת כל החומרות, וזה דרך האמת.

(פה) **וכל** הג"ל כשתצתי כשהיא הולכת לבית אמה או חמותה קודם חשיכה אבל אם אפשר לה לילך לאחר חשיכה ותתפלל בבית צח"ה צח"ה שהדליקה הנרות לא תדליק בבית אמה או חמותה אלא בביתה. ויותר טוב שתדליק נרות ארוכות באופן כשהנרות עם בעלם לביתם עדיין הגד יחי' דלוק ויחלבו מזהות או פירות או ישתו טעם או קפה אלא הנרות ויהי הענף היותר נכונה עפ"י יסודות הלכה ברורה, ובכ"כ יוכל לילך לבית אמה או חמותה תיכף אחר הדלקת הנרות ואינה צריכה להמתין מליך עד חשיכה.

(פו) **ובתשובה** אחת העליתי (וכעת נדפס בקובץ הנחמד "כרם שלמה" באבוב כסלו תשל"ט עמוד כ"ז) דגם צא"ה אי אפשר לה להדליק נרות ארוכות באופן שמוכרתה להדליק בבית אמה או חמותה עכ"ז הבעל יכבה העלסקטרי טרם שילכו לבית אמה או חמותה וידליק העלסקטרי לשם הדלקת נר שבת וצו"ה ויולאם יד"ה נר הבית וכמו שכן הרמב"ם סו"ה נר "דולק" בבית בערב שבת והוא ע"ה עמוק בעזרי"ח עיי"ש בארוכות ביאור רב בכל דיוני נר עלסקטרי לאורך נר שבת והעליתי בדודאי אין לנר על נר שבת כשמדלקת נר עלסקטרי אפילו אם ניכר ומצורר שלשם הדלקת נר שבת מדלקת, אולם כשא"ל לה להדליק נר שבת או של שמן בביתה אז ידליק הבעל העלסקטרי לשם נר שבת ויולא יד"ה צו"ה.

(פירות הגושניך בסוף סימן עז)

סימן סו

נשאלתי

מה דין קריאת עיתונים בשבת.
והזמנתם על שנה ושבת ויו"ט בכלל.

השבתי שאסור.

פס' בענין

קריאת עיתונים בשבת. הנה נחשף
מהר"ם שיק (א"ח סי' שכ"ד)
אסור להזמין עיתון דבשבת ודיפסו בעצורו ג"כ כי
מנין סכום המזומנים (אזאנענטן) ידועים להם
ומדפיסים לאורכם עי"ש והגם שבזמנינו מרבים
להדפיס סכום יותר גדול מהמזומנים, עכ"ל למשל
אם המזומנים הם מאה אלפים מוסיפים להדפיס
עוד מאה אלפים, אבל אם המזומנים הם חששים אז
אינם מוסיפין מאה ועשרה אלפים אלא ג"כ רק
מאה אלפים באופן שמתחלה מדפיסים הסכום
הברור להם עפ"י המזומנים ועליהם מוסיפים מאה
אלפים וכיוצא ח"כ גם בזמנינו כל המזומנים
נרשמים אולם ונכנסים בסכום ידוע שנוסף על
הסכום הידוע להם מוסיפים לפי דעתם ולפי
הצנחם כמה עיתונים מאה אלפים או יותר או
פחות ולכן אסור להיות מזמין (אזאנענט) על עיתון
הנדפס בשבת עי"ש עובים. וגם אם ניומא וכדאלה
כן האמת בדזמנינו לא שייך איסורו של מהר"ם
שיק לגבי אזאנענט (ועיין בסמוך) הלא נער
מהקאמפאני מציא העיתון בכל יום ויום בשבת
וצימם עובים וזרקין העיתון לפני פתח הבית, וזה
איסור גמור. והגם שיש לבעל המחלוקת לחלוק על
הא דכתבתי לשל שבזמנינו נשתנה כבר הרבה הרבה
ענין הזמנת עיתון מזמניו של רבינו מהר"ם שיק כי
זמנינו לא הדפיסו רק מנין מזומנם נוסף על
המזומנים משא"כ בזמנינו שמוסיפים על מנין
המזומנים מנין רב ועלום ואפשר שמתחלה אין
מדקדקין כלל על מנין המזומנים ומעולם מעיקרה
מדפיסים מנין גדול מאוד מאוד, עכ"ל וזה הכל
מודים מה שבנער מציא העיתון ביום השבת ויו"ט
וזרק לפני פתחו שבזמנינו ונרשם אלא המדפיס
שנציין לו לארכו בשבילו וזה איסור גמור באין
חולק ומה החיוך להם דבר זה ומוזר ובודאי אין לו
ספק ששום בעל הוראה לא התיר אלא כיון שיש דש
ובהיתר דמיה ליה אבל באמת איסור גמור הוא.
ובענין ראיתי לחא"ה המתפלל ב"שטייגל" שבבקר
השכם קם ממעוהו, ובפחמקאות שלו פתח דלת
בבית לקח לו העיתון שאך הנער זרקו לפני פתחו

ובלא ספק חזר למעוהו לקרות העיתון ואין זה אלא
חילול שבת קודש והרמת יד בקדושת שבת באופן גם
איום ונירל. וחידוש גדול בענין שהרבה שוחקין
מלשורר על זה ולאסור, אני לעמי כמה פעמים
הזכרתי ע"ז וגם ספרתי את מה שעני ראו ולא זר,
ע"כ החבו מיטעל על כל שבזמין עד עתה שופסין
מלהזמין ואם ח"א לו אז עכ"פ יתנה שלא ישלחו לו
העיתון בשבת ויו"ט כי איינו רוצה בהם בשבת
ויו"ט ואם לא מחוייב לעשות כל ההתפעלות
להפסיק הזמנת העיתון וההפסיק מחילול שבתות
וימים עובים ביד רמה, אבל היותר טוב כ"ל שלא
להתחיל להזמין ואם כבר הזמין להפסיק לגמרי ועליו
תבא ברכת טוב ושם ויתכפר לו.

פס' ובענין

קריאת עיתון בודאי אם העיתון
בא לידו באופן כ"ל, אינו דן,
דהלא אסור עד מושק"ק כדרי ישעיה ויציאו לו
(כתש"י מהר"ם שיק א"ח סי' קכ"ג) והגם שיש
לפלל בדבר לעמי אכריע כן להלכה ולמעשה,
ולשלוש נכרי לקנות לו מחמת עכ"ס הפתוח בשבת
ויו"ט ג"כ אסור, וא"כ כלן בזמנינו חילול הבית
בכלל ובנומא יארכו בפרט ח"א לקרות עיתון אם הדין
נותן ששרי לקרות עיתון בכלל (ולקמן נדבר מזה) רק
מה שרשם בנער שבתות ועבר ימים עובים ובזה
קודם שבת ויו"ט לידו, או חד חחד יומא מן הכלל
אם העיתון הנדפס בשבת ויו"ט בא לידו בדרך
היתר היינו שדר בבית גדול ונכרי קנה לעצמו או
מזמין לעצמו עיתון ושולחו לשכניו ישראל. וגם
כזה"ג מהר"ם שיק רשכב"ג בדור שלפנינו ויש
בהחלט (בסי' קכ"ג). "דברי בלא"ה אסור להיראה
לקרות ליעונוג (עיתון) בשבת" ומקורו בבאר היעב
(א"ח סי' ש"ז סק"ע הגם שהמהר"ם שיק אינו
מזכירו) וז"ל ובעובי"ר אפילו היראים קוראים
הקור"ע (הוא ליעונוג) בשבת ואין איש שם על
לז עכ"ל. ויסוד הדבר מפורש בנמ" (שבת קמ"א)
דכתב מההלך תחת הלזרוב ותחת הדיוקנאות אסור
לקרותו בשבת ופרש"י שמה יקרא בשערי הדיועות
וכן הוא בפכמ"ש להרמב"ם, וכ"ש הקורא בקורעט
וליעונוג הגרועים מהלך בודאי שייך דין זה שם
לחוש שיקרא בשערי הדיועות ועי"ש עכ"ל (סק"ג)
בשם התוס'. והבאר היעב (סק"ה) כי דייסומו
וכי יוסקין ודברי הימים של ר"י הבבן שמהם ילמדו
מוסר ויראה וכן שפע יהודה אינו בכלל שיחות חולין
מליצות ומשלים שאסורין בשבת עי"ש, ודבריו
לקוחים מהטובות שבת סק"ב ועוד כי בעי"ש סק"ה

למחש לאמשיכי אסור כמו (סי' ש"א סעי' ע"ז) וכמו שמבואר בלבושי שרד (על המג"א סק"א הי"ל ועיי"ש ב"א"א סק"א"ר הא"ר והעיי"ש) ועיין בציאור הלכה (רי"ס סי' ש"א) בשם החמוד משה דבזאלי לא החזירו שום דבר איסור משום חטונ ועיי"ש מה שפי' דברי העור שחקשו זו הריבה מפרשי העור. [אחרי כתיב כ"ז עיינתי ב"ס אז נדברו בשביל ענין אחר ומלאתי ב"א"א סי' י"א וי"ב שדבריו קרובים מאוד לדבריו חלל מה שמצי' בשם רב אחד ב"ס י"א הם דברים חמורים בנכ"ח ופלא על הגאון"ל בעל אז נדברו שחקו לו]. והייטונגטן שגדפסו מקודם שבת וצא לביטו מקודם שבת מותר לעלותו לאלו הקוראים זו צריכיהם דהלא שרי לו לקרותו בביט הכסא ואין עליו שום מוקף, אבל לא לקרותו סתם, צאופן שומר נפשו ירחק מהם. ועיין בחשו' מחנה חיים (ח"ג חלו"ה סי' כ') שעליו דברי המהר"ם שיק הי"ל סובבים, ומה שהשיב לו הגאון בעל מחנה חיים (בחו"א חו"ד סי' ע') על השגותיו על מה שלמד זכות על הסוחרים הקוראים לייטונגטן בשבת עיי"ש, אבל המחנה חיים בעצמו (בחו"א"ה סו"סי כ') כ' חו"ל: אבל פשיטא ירא לוקים לא יקרא לייטונגטן בש"ק כלל וכן א"ו מהר משה"ל לא להביט בש"ק, ולא דברתי (להבדיל בין הדיון) רק נגד המון עם סוחרים עכ"ל, ודע א"ח שלפניו כי לייטונגטן של עתה גרועים אלק פעמים מליטונגטן של אז בימים וכל שומר נפשו ירחק מהם.

וכ"ז כתבתי בסתם עיתונים אבל העיתונים המאגזאניגטן השפלים והמבזים מלאים מינות ואפיקורסות וגילוי עריות ממדרגה התחתונה חסרם שערות ראש כל איש אפילו בחול אסורין איסור גמור לקרותן כ"ש וכ"ש ק"ו בן ק"ו בשבת קודש, ולא עוד אלא אפילו בשבת בעלמא אסורין בשבת דדיון כחוק בפתח דין זה של חוק בפסם מפורש בש"ע (סי' תמ"ז סי' ו' ומג"א סק"ב) ושם סי' ג' (ובא"ה"ט סק"ב) ובח"ק"י (אות ח') ועוד, כמ"ש בע"ז (סי' ש"ז סק"י ג') וכל שאסור לקרותו אסור אפילו. לעלמא. וגם על המוכרים מגאגזאניגטן אלו רוצים עליהם איסורים רבים להכשיל אחרים וכבר האריך לאסור למכור ספרי חשק וכיוצא בחשו' מחנה חיים ח"א סי' א' איסוריות הובא בנכ"ח סי' ש"ז אות ס"א והם בכלל מחטאים הרבים ר"ל ה' שויז לן מהאי עונש עיי"ש. וכבר כתבתי במקום אחר דעת הבה"ק בעל דרך פקודין (ח"ג עמוד כ"ד) הובא בשד"ח (מערכת ל' אות קמ"ה) דביט

בשם האגור דאפילו דגם יחזק ועקדתו אסור להסתכל בו בשבת. ומה אחר חצון כמה חמור לייטונגטן והקורנט שהולך בהב"ה להחזיר אלו. והעמדת זקנים הולך לכתוב שטרי לעיין בספר רפואות וללמוד בהם משום חכמה ולא דמי לשטרי הדיועות ומקורו בע"ש סק"ב עיי"ש"ה והוא מחשו' הרשב"א (ח"א סי' רפ"ז) הגדפם לפניו חו"ל המ"צ (סי' ש"ז סק"ג): ולענין קריאת לייטונגטן בשבת א"ק שחשו' שבות יעקב מקול דזה, הריבה אחרונים אוסרים מפני שיש בהם ידיעה מעניני משא ומתן. ואלו הם האוסרים חשו' יעב"ץ (סי' קס"ב הובא בשפ"ח סי' ש"ז) והיעב"ץ קראו גאזעטע"ש בלשון אשכנז, השולחן ע"ז שטים, כלכלת השבת להפא"י ויסוד יוסף כמפורש בשפ"ח"ל (שם אות ע"א), וגם להשכ"ז צמנינו אסור לקרות לייטונגטן דכל עממו של השכ"ז (ח"ג חו"ה סי' כ"ג) אינו אלא כי אם שפי' לייטונגטן יחודע לו איזה חדשות ממלחמה ויכול להליל עצמו בעוד מועד, או ע"י מקרב רע אחר באחד מקומן ירה' ביכולתו להליל מסכנה וכיוצא, ועממו להחזיר משום פק"צ בשבת מלחמה, ועממים אלו אינן שייכים כלל צמנינו ועוד כי כל הדפסם בעיתון כבר נשמע בין הבריות ע"י כלי חדשות שנתחדשו, וכל הקריאה בעיתון לידע הדבר שכבר נשמע בקולור ולקרותו צריכות ושאר ענינים שיחית חולין בעלמא וא"כ גם להשכ"ז אין שום היתר בדבר. והגאון בעל חפא"י אפילו נעלמלו אוסר, וכן שמעתי שחז"ר אחר העיתונים משום שטרי הדיועות. ומה שדן היעב"ץ בתשובה (הג"ל) להקל לקרות העיתון משום חטונ דבריו במכתב"ק קושי' ההצנה, דהלא חו"ל אסרו לקרות הכתב חתם הדיוקנאות משום שטרי הדיועות אעפ"י שיש לו חטונ מקריאתו, והגם בע"ז (סי' ש"א סק"א) נמא' כעין דברי היעב"ץ להחזיר לקרן משום חטונ שיש לו בשבת קפילה וכמו כן יש לו חטונ בשבת הקריאה אלא שגם על בע"ז קשה מקריאת הכתוב חתם הדיוקנאות שאסור. וע"כ לריבין אלו חלק בין דבר שאסור חו"ל משום כבוד שבת ובין איסור מחמת עצמו היינו קריאת שטרי הדיועות שהאיסור הוא מחמת עצמו. אבל דעת המג"א (סי' ש"א סק"ג ד' ה' ובמח"ל"ה"ס) ונראה דעת היעב"ץ ובאמת גם הקריאת הכתב חתם דיוקנאות לחטונ שרי עיי"ש אבל אין להלכה כן לפני עיתונים דהלא מפורש בנמ"א (סי' ש"ז סק"א) דרק לכן מותר לקרות הכתב חתם הדיוקנאות בחול לפי שהוא דבר מועד וליכא למחש לאמשיכי, אבל היכא דליכא

ש"ס בו ספרי מניס אסור לומר שם דברי תורה כי הוא ע"ז ממנו. ועיין גם ביו"ד (סי' רפ"א ס"א) ובנהגות קמח"ז מן הגרמ"א בשם המהרש"ל גם מדברי בע"ז (יו"ד שם) סיוע לדבריו. (ואח"ז בא לידי סי' אז מדבריו ח"א ומלאתי בסי' י"א וי"ב שהאר"ן קל"ה ודבריו קרובים לדבריו וט"י"ש וע"כ לא אחר"ך עוד הכנס שהכרח נשאר בקולמוסי כי בלא"ה אין הזמן גרמא לעיין עוד).

(פירות הנשרין בסוף סימן עז)

סימן סו

נשאלתי

האם שרי לנשים לקרות בספרי בישול ואפיה (קוק בוק" בלשון המדינה) בשבת קודש.

השבתי

אם לא ללמוד מעשה בישול ואפיה רק לעיין ולהתענין איך אחרים עושים דבר שהוא עושה וזה עונג להנשים זה שרי.

ולאסור לעיין בספרים אלו מכל הני טעמים שמכרו לפול דין קריאה בעיתונים ובשאר ספרים (עיין סי' ש"ז וי"ג וסע"ו ע"ז וי"ז ושם בתי"ב וכה"ת) אין לאסור לנשים לעיין בספרי בישול ואפיה כשאינן מעיינות על מנת ללמוד ולעשות היינו לבשל ולאפות, משא"כ בהני שמכרו לפול לאיסור לעיין בהם איירי במעיינות על מנת ללמוד אומנות או משאר טעמים שלא שייכים בשאלתנו עיין היטב בסי' ש"ז (סע"י י"ג, י"ג, ע"ו, ע"ז וי"ז) ובתי"ב וכה"ת וחמלא הכל מפורש. ועכ"ז בודאי גם לנשים אסור לעיין בהם בחמידות וגם חבורת נשים לא יעינו בו ביחד כלל וכלל לא ולא ידברו ממנו להביע דעתן, וטוב מאוד שימנעו לעיין בהן אם אפשר להשיג אלנן ונשים נדקויות בודאי לא יעינו בהם ויתרחקו ממנו ביום השבת.

סימן סח

נשאלתי

מה דין בורר בספרים.

השבתי

מקי"ר הדין אין איסור בורר בספרים והמחמיר לעיין בכל ספר שבא לידי תע"ב.

בדין

בורר בספרים, הנה מפורש בפוסקים דבורר שייך גם בכלים ובמלבושים (עיין בע"ז סי' ש"ע סק"צ) והסכים עמו החוס' שבת (סק"ד) והשר"ע רב"ז (ס"ח) והחיי"א (כלל ע"ז אות כ') ומקור לדבריהם הוא מה שפרש"י (שבת ע"ד ז' ד"ה שבע חמלות) ובורר האחרות הנסבות מתוכן חייב משום בורר ועוד הכפיל רש"י ודבריו (שם בדי"כ חייב ח"א) בורר היפות כרי זכ בורר, כרי דלא רק במאכל ומשקל שייך בורר אלא בכל דבר רגבים וקנים וכן פי' המחזיר (שם). וממה שפי' ברבננים ששייך ברירה ש"מ דלא צעין שיהי' הדבר גידולי קרקע ודלא רגבים אינם גידולי קרקע כמו שפי' באגלי על (במלאכת דש סק"ו) וקל"ה סחירי באגלי על (כל' בורר סק"א אות א') עלמא עיי"ש. ועיין בע"ז (שם) ובפרמ"ג על בע"ז ה"ל. ומלאתי בירושלמי (פ"ו דשבת הל"ב) על הא דאמר ר' ירמיה הל' סקורא כד מנחז ברירה בקולפיתא משום בורר ופי' הקב"ע סקורא קליפא שבאילנות שהבאים ונותנים בין האבנים עיי"ש ובפני משה מפרש אכן האבן, ועי"כ כ' בגליון הש"ס

א) **אינני** רואה מקום לאסור באופן שמעיינת שלא לזרז לומר דהלא הרהור בעסקיו מותר דרך דבר דבר כתיב דבור אסור הרהור מותר (סי' ש"ז ס"ח) חלום במינהל אפילו הרהור אסור עי' מג"א (סי' ש"ז) וגם כאן מייבנה מילתא כשמעיינת בספר אפיה ובישול שמעיינת בצרכיה לבשל או לאפות שצריכה לבשל או לאפות למחר או לאחר זה אסור. אבל זה אינו, דהלא דרך נשים לעיין בספרים אלו לשם תענוג בעלמא גם אם איננה צריכה לכך וכל עיונם אינו רק שמענין אותן לדעת איך שאר ברי"א מבשלים ואופים דבר זה שהיא דרכה לעשות כן אם אחרים עושים באופן אחר, ובאמת איננה מעיינת לצרכה, בחופן דלא מייבנה כלל ממה שמעיינת בספרים אלו שלזרז לומר האפיה ובישול מעיינת בהם. ועיין בביאור הלכה (רי"ט סי' ש"ו), ומאחר שאינו ניכר הרהור מותר בשאלתנו. ועוד נוסף ע"ז עיין בתי"ב קמח"ז מן הח"ס (צ"ח כ"ע ד"ה המציא) מה שפי' בכוונת החוס' דלא שייך לאסור בחדרי חדרים אלא דבר שדרך לעשות בחזן אבל דבר שחמיד אינם עושים אלא בפנים ע"ז לא נזרז בחדרי חדרים מפני חשד ומי"ע. ויסוד ודאי לעיושו מלאתי בדברי החוס' (צ"ח ע' ז' ד"ה מאי) בדברי הר"ר אברהם מצורגול עיי"ש.

מבקרים ספר להמציט וי"ה שגם מדבריהם נראה דצ"י מינו מחלל כצ"י מותר. והבטל ציבור הלכה כ' שאין לחז ממדרי הרמ"א והאגלי על כ' שיש לו ראייה מהחוספסחה כהרמ"א. אבל עכ"פ גדולים עולים חולקים בדבר, והגם בודאי אנו אין לנו אלא דברי הרמ"א צ"י מחללים, בספרים שמקום כל ספר וספר ידוע ויכיר ואם לוקח אחד ומחזירו ציבור מקום הסומך על סדרת המהרש"ג יש לו עמוד גדול לסמוך עליו. (ועוד דלפי מה שצ"י התפא"י בקונטרס כלכלת שבת במלאכת צורר דגם בהקד' דלאו אוכל מיכא אינו חייב משום צורר אלא צבור פסולת מחוץ אוכל עיי"ש בשם הערוך. ושם פסולת בכלים מלבושים ואוכלים שצ"י שפיר יש לו מר אצל לגבי ספר גם בשצ"י לו קשה לומר פסולת דיש בו כמה דברים שצריך לו גם עה. ונראה דברי המהרש"ג לפוס רביעא. ויש לדחות בנקל דשם פסולת כאן פי' שצינו צריך לו"י וזה שייך גם בספרים ופשוט). עכ"ל עוב מאוד שאם כיוון לשום ספר וצא לידו ספר שאינו רואה בו עשה להשתמש בו, מה עוב שיעיין בו רגע אחד ענין אחד ויחזירו וצוה יאל יד"ח אליבא דרוב צ"י שום חשש ופיקפוק. וכן לא יצטרך צ"י שבת על מנת שיעיין בו בצק רק חיוב כשצ"י לידו הספר שרואה בו יעיין בו קצת ושוב ימחזירו מידו עד למחר בצק. וידענא שספרי האחרונים מלאים מעמינים אלו וצגלן מדרושי שפצור כל צבול א"ל לי לחפש אחרים לעיין בהם, והכ"ל נראה לי נכון להלכה ולמעשה. ועיין קנה מורה סי' ש"ט סק"ל לפי"ז אסור לצבור צגדי הילדים צ"י שבת לאורך מחר בצק אלא יעשו זה סמוך לגבישתן. אולם אם הצגדים מונחים זע"י ואינו צריך לצבור רק להסיר ציחוד כמה צגדים המונחים זע"י הצגד שצריך לו לאורך הכתיבה אין זה צבול צורר כלל ושתי צבול אופן כמפורש צמ"צ (סי' ש"ט סקט"י) ונציבור הלכה (שם ד"ה לאכול). ועיין במ"א נדב"ר ח"א סי' ע"י שצרגע זה צ"י לידו ומחזירו יותר ולא ראה כל ה"ל וגם אם דברי האור שמה אינו מחזיר זה גרם לו להחזיר כ"כ. ועיין עוד בסוף (אור לך) — ודע דלהאור שמה (פי"ח מהל' שבת מהר"א) שבת אחרת דכל שאינו צבול לא שייך צ"י צריכה רק לקיחה בעלמא ולפי דבריו עפ"י ראייה מירושלמי הפלג דליכא צריכה בכלים מלבושים וספרים, וקשה להקל ואין להקל למעשה. ועיין מ"ה מוסף השבת אור ז'.

אולם לפי מה שהק' היסודי (סי' ש"ט) למד לא הוי צורר צבול מלאכה שאצ"ל, וחזק דהוי מלאכה שצ"י דהאוכל עם הפסולת א"ל לאכלו

(שצירושלמי) וז"ל מצורר דאף צבול דברים שאינם אוכלים שייך צורר ושי"י ע"י סי' ש"ט סק"י עכ"ל. הרי כדברי הכ"ז מפורש בירושלמי. (ודע דאלו החולקים וס"ל דלא שייך צריכה בספרים ס"ל דרק כשרוא פסולת גמור וזורקין הפסולת לחוץ שייך צריכה צבול דבר לא כן בספרים צגדים וצ"י עיין היטב ציבור שמה שאצ"ל בסוף דברי והבן היטב). לפי"ז לאחרי גם בספרים שייך צריכה כמו צ"י מינו פירות טובות ויפות. ובס' מטה יהודה חולק על הפ"י דבכלים לא שייך צריכה הואיל וכל א' עומד לעצמו ומפרש"י אינו ראייה דהוי פסולת גמור שמשליך לחוץ לגמרי.

צב) אולם צה"ר מהרש"ג (ח"א חור"א סי' ל"ז וסי' נ"ד) חידש לן סדרת ישראל דכל דבר שאחר שלקחו מחזירו למקומו אינו צבול צריכה כלל ולא חל שם צורר עליו וחולק על מסגרת השלחן על הקלש"ע (סי' פ' סעי' ט"ז ועיין בשו"ת מנחה שבמנחת"ש שם משמ"י דחור"ש דיעיין קצת על רגע בספר שבת לידו) שצ"י לצר ספר מקום ספרים עיי"ש, וצאמח סברתו היא סדרת עמוקה עכ"ל מדברי הכ"ז נראה דלא ס"ל דכלל כלי מחוץ כלים ג"כ אין זורקין הכלי לחוץ אלא מחזירין למקומו, והשו"ל צאמח כתב שמדברי הכ"ז נראה דלא ס"ל כסדרת המהרש"ג רק המהרש"ג כ' דאינו רואה שום יסוד צדדי הכ"ז לדחות סברתו ואפשר שה"י ס"ל להמהרש"ג דבכלים הדרך להניח הכלי שאינו צריך לו על הכד ולא להחזיר למקומו שבי' מונח בתחילה כמו בספרים והגם שרוא דוחק קיבל המהרש"ג דוחק זה לפי שצ"י היה סברתו צריכה צעינו עד סבדי לקבל כל הדחוקים ולקיים סברתו עיי"ש וצאמח מהבדיל סברתו כעמוד הברח כידוע וכמפורסם.

ג) ולפענ"ד להאזיק פסקו של המהרש"ג דהנה צ"י מינו מחלל כשרוא צאמח מהם מפורש בשו"ע (סי' ש"ט) דהכני דיו כפסולת ואסור לצבור הכ' שאינו רואה בו מכה"ב וגם המין שרואה בו דוקא לאלתר שרי ולא לאחר"י (עיין ברמ"א סי' ש"ט עפ"י שיטת הראש"י והבה"ד עיי"ש באחרונים). אבל הציבור הלכה (שם צד"ה ומנהי השני) הציבור צגם המחזיר מדרבי (משמיה הרר"ד ערלמ"ה) דצ"י מינו מחללים קול מאלוה ופסולת דשי' לצבור אלא הצריך לו וא"ל שיהי רואה לאכלו לאחר, וכ' שכן דעה המגלה ספר לדעת הרמב"ם וצבול אגלי על (סקט"י אור א' ואור י') הציבור

ג' דין המעילים. ואם במקום שהמעילים מונחים זה על זה כהר גדול מעורבים זה עם זה ככה"ג צריך להיות זכר שיחפש בין מאות המעילים המונחים זע"ז ואחר שחלף שלו יתפסנו וימשכנו אלנו והשאר יהי נשארים ביחד כמו שכיו (ועיין לעיל אות ג"ג) כנ"ל.

(פירות הנשרפים בסוף סימן עז)

סימן סט

נשאלתי לברר דין הסרת עוקץ מהפרי בכלי המיוחד לזה ודין לקלוף תפוחים ושאר פירות.

השבתי להחרי.

(זה) בדין להסיר בידו או ע"י כלי שאיננו מיוחד לכן השוקן הקטן וכיוצא שם למעלה בראש הפרי כשדעתו לאכול הפרי מיד. בשאלה זו נגענו בדין הסרת עצמות מחתיכת דג, ורבו המתירין להסיר העצמות בדרך אכילה שאין זה צורך חלף דרך אכילה. וגם החזון איש (חא"ח סי' י"ד) כ' דכשאוות החתיכת דג בידו ומסיר העצמות דשרי דמי יאמר לן שהוא צורך הפסולת מן האוכל אדרבה הוא צורך האוכל מחוץ הפסולת, כי כן הוא דרך אכילה, עיי"ה בדבריו. וכן כשהחתיכת דג מונח על הלחם (עטלעגר) וצמצוג מפריד העצמות מהבשר הדג מי גילן לן דז' זה שהוא צורך הפסולת מחוץ האוכל אדרבה ואדרבה הוא צורך הבשר מחוץ הפסולת בדרך אכילה עיי"ה, ועיין בדעת' אורח סי' ש"ע בשנין זה ובציאור הלכה סי' ש"ע ריש סי"ד, כן יש לומר בשאלתנו. אבל באמת אין לנו זקוקין בשאלתנו להיות זה בלבד כי הדבר פשוט וצורך להחיר מעטם אחר ג"כ. ודביאור הלכה (סי' ש"ע על סי' ד"ה לאכול) הביא מספר ישועות יעקב דדין בריה לא שייך חלף כשהסרת הפסולת מחוץ המאכל דע"י הסרת הפסולת המאכל נתקן וראוי לאכילה, אבל בלא"ה הא' בדין הסרת הפסולת מלאכה שאלי"ג, אבל כשמחוק המאכל היו מלאכה שלי"ג. ולכן מדויק לשון הפוסקים שאין בריה חלף כשהבדלים מעורבים זע"ז, אבל כשעומד ומיכר לעצמו לא דבכה"ג איננו מחקן המאכל, ומהאי עממא שרי להוציא בשר שבקדירה מלא ורועז ואפילו כדי להניחו לאורך מחר כיוון שגפרדים לגמרי. ועיין בס' בית

וע"י צרירת הפסולת נעשה ראוי ושפיר היו מלאכה שלי"ג עיי"ה ח"כ בדי' מנייה ששניהם ראויים לאכילה אין הצורך משוי' להמין אחר אוכל כי בלא"ה אוכל הוא ועיין בציגול על במלאכה הזורה (אות ה) שכיון מעשה דפשי' והציגול שם ירושלמי נפלא (שבת פ"ז הל"ג) הוצא ברא"ו (סי' נע) עיי"ה ועפ"י' בספרים לא שייך כלל ענין צורך בדרך מלאכה שלי"ג וכו'. עכ"ז מורא עולה על ראשי להקל בלא ראייה חותכת.

(נד) אחר כל ה"ל אמרתי ועייתי הנה להגאון העולם והאדיר בעל אור שמה כ"כ ה' פשיטא בעיניו שכלים וצבגדים לא שייך דין בריה כי כולם עומדים מופרדים זה מזה ואינם צלילים עד שז' על האחרונים שדייק מהע"ז ששייך צללים וצבגים בריה שטעות בידם. ועם דעת האור שמה מוכרחים אנו להתחשב כי ה' מגדולי האחרונים חיוהר מובהקים, וביותר דגם הבעל מעט יסודות חולק מאותו עמם עלמו של האר"ש על הע"ז וכדבריהם כן הוא בצהר"ה סי' ש"ע סעי' ט' ועיי"ה הדק היעז ודבריו סובבים על מה שנחשורר הבעל ערוכה"ש (שם בסעי' ח') בענין צורך הכפות והמגלות והסככים שבעולם אינם זכרים כלל ומהיום לצר ואין מלינו ידנו ורגלנו שלא לצרם עיי"ה וגם המהרש"ג כן ס"ל מעטמא אחריו. וגם לפי ה"ש"י יש להחיר בספרים בפשיטות. ושוב ראיתי שגם הבעל מ"צ (סק"ד) אחר שהעתיק דגם צללים וצבגים שייך דין בריה לזה לעיין בציאור הלכה, ולשם בסוף דבריו מתקפק הריב דדין זה ג"כ מעטמא דהאר"ש וכו'; דלא שייך צורך ה"כא דכל מין ניכר בפס"ע עיי"ה ע"כ נראה לי צורך המקול לא הפסידו והמחמיר לעיין בכל ספר שצורר כמעט רגע חמ"צ. ועיין גם באות הסמוך בדין הסרת העוקץ מן הפרי ותלפין לכהן ותמלא עוד יסודות להקל בגידול דדין צורך ספרים, והמיקל לא הפסיד.

ודע דאם בגדים מונחים זע"ז כמו חלוק, חלונתית, חיתולים, וכיוצא, והוא צריך לאחד מהם מותר להגדיר חלק הבגדים שא"ל לו עד אותו צד שצריך לו ויקח שוב אותו צד. וכן בדיכ"ב שלפנימים מאה מעילים תלויים על עמודים זה, וזה, בפרט צימות החורף, מאחר שכל מעיל ומעיל מונח על עץ שלו וכולם מופרדים זה מזה ואין לשום עץ ועץ שום שייכות זע"ז שרי לבעל המעיל לצר מעיל

סי' קל"ד, ובאג"ע (מלאכת דורר סעי' י"א
ובציאורים סט. *).

סימן ע

נשאלתי יש מין כלי פלאסטיק כעין חצי לבנה
משמימים הנשים תחת ה"שיטעל"
להגביהו קצת למעלה — ויש שני מינים האחת יש לו
בצר אחר כמין מסרק קטן להדביקו בשבט להשערו
שלה שלא תיפול, והשני אין לה מסרק אלא הוא
מונח על ראשה תחת ה"שיטעל", והשאלה הוא
משום הוצאה וגם משום שאפשר אסור לה להניח
המין הראשון (בהמסרק) בתוך שערה משום חשש
סריקת השערות.

השבתי כל שהוא רך מלבוש לאשה שרי לה
לצאת בשבת.

(ז) **ומה** שיש לו לכלי פלסטיק חלי לבנה כעין
מסרק אינו רואה איסור בדבר דהלך
אין האשה מסרקה בזכר השיטעל אלא אוחזת בשיטעל
זכה שרי.

סימן עא

(ז) **נשאלתי** אם מותר ללכת בחוץ בכרטיס של
ה"שעטנז" רהיני שיש חתיכת
בגד קטן שנארג היטב להבגד מכל צדדיו אבל למעלה
נארג להבגד ע"י חוט קטן כמין חתיכת ברזל קטן,
וה"ה העולם שהמין ברזל זה נישלים מעל הבגד אבל
החתיכת בגד שנארג להבגד אין מסירין בסתם.

השבתי רכבי להתיר כי הכרטיס השעטנז
התפירה להבגד הוא מניו הבגד ושרי.

סימן עב

נשאלתי אם מותר לקטנים (אף לגדולים) לשחק
ב"פאזל" בשבת, רלכאורה הו' כמו
עשיית צורות אבל הוא לא בחיבור כלל וכלל ופעמים
הקטנים צריכין סיוע קצת אם מותר לגדולים למייען.

השבתי שרי.

מאיר (סי' ש"ט) בשם מהר"ט וזבאגלי על (דורר
סק"י) ובאה"ע (סי' ש"ט סק"צ). ועיין בחזו"א
(סי' נ"ג ד"ה ע"י סי' ש"ט) ובספר קלו"ש (סי'
קכ"ה בדבר"ש סק"י). וכמו כן בשוקן וכו"ל צ'
שע"ג ראש הפרי שרי להסירו ולא שייך בזה"ג דורר.
כעין זה ראויה צנ"י (סי' ע"ח בליקוטי ירמ"א
סקל"ה) בשם ספר החיים שאם הוכר הכיתר
ובהיסור לא הו' רק כמפריד זה מזה עי"ש ובתשו'
בית שטרים (אור"ח סי' ע"ד) ועיין צפרמ"ג (סי'
שכ"ג צא"א סק"י) דנחשקת בחתיכה שנאסרה כדי
קליפה אם שרי להסיר הקליפה בשבת או לא משימ
דנראה כמתקן עי"ש ובתשו' מחנה חיים (ח"ב סי'
כ"ז) ותשו' אבני נדק (סי' ל"ו). כמו כן להסיר
השוקן אינו אלא כמפריד זה מזה ושרי. ועיין
בביאור הלכה (סי' שכ"א על סי"ט ד"ה לקלוף)
ובמ"צ (שם סי' שכ"א סק"פ). וראה זה פלא
שמלאכה כזו"ח (מערכה ב') הו' ל"ב וז"ל: לא
הו' דורר אלא בדברים נפרדים שנחברו אצל דבר
הדבוק לדבר אחר וצא להפרידו אין זה מיקרי דורר
ולכן שרי לקלוף תפוחים בשבת אפילו להניח דלא
כמ"ש המג"א ובאה"ע סוף סי' שכ"א, כ"כ בספר
בית מנוחה בדיונים השייכים לסעודה ליל שבת הו'
ז"ך. וכחצ בזה"מ מ' שכ"כ הרב המחירי לשבת דף
קל"ד גבי אין מסגנין את החרדל, וצ"ח שכן הוא
דעת מהר"ל עי"ש, עכ"ל הש"ח. עיניתי במאורי
ומלאכה לו ש"י וז"ל: ואין לפקפק בנקור הירך מטעם
דורר "שכל שהוא מחתך בידו אינו נקרא דורר" עכ"ל
זוה כלל עולם ויסוד נפלא בכמה הלכות, והטעם
פשוט משום דכאי לחודא קאי וכאי לחודא קאי
ואינן מעורבין זכ"י. שוב זכרתי מדברי המג"א (הל'
י"ט סי' ח"ק סק"צ ועי"ש ג' צט"ז סק"ד)
שצדדיה כתב דבנקור אין כלל שום חשש בדירה
וז"ל דזה (ניקור) לא מקרי בדירה דבדירה לא שייך
אלא בדבר המעורב אצל הכא האי לחודא קאי וכאי
לחודא קאי וכ"כ המרדכי בסתמא ובדירה לא שייך
כאן עכ"ל פי' והמרדכי לא העריך עממו כלל לפרש
ולבאר למד בנקור אין כלל בדירה דכ"כ פשוט הו'
צעניתי הטעם שלא הולך לפרשו וכמו שפי' המחל"ה
דברי המג"א עי"ש. ואם על ניקור כתבו המרדכי
והמג"א כ"כ בפשיטות דלא שייך בדירה ק"ו בן ק"ו
בהאי שוקן או כיו"צ שצד"ש הפרי דמקומו ניכר
ומוכר ואיננו צלוע ומעורב בתוך הפרי בודלוי ובודלוי
לא שייך בדירה ושרי להסירן דלוינו אלא כמפריד
דבר זה מזה ופשוט. ועיין בתשו' מהר"י אשכנז
חאו"ח סי' ס"ד ס"ה ובתשו' מהר"ם שיק אור"ח

(נח) **כפי** אשר ביארתי בתשובתי (לעיל סי' כו) , ואם גדול שרי לו לסייע ורקטן שרי לו שיאמר לו שנית במקום זה או למקום זה אבל הוא בעלמא יזהר מלהכות ואם שכן והניח בשוגג א"ל כפרה, ויזדלי מאוד לריכים להיות מזכר שלא יאבדו גדולים וצנים וצנות שהגיעו לחינוך זמנם היקר שצבת עם משחקים שונים כי לא ניתן שבת אלא כדי שיתעסקו בחורג (מס' שבת פט"ו דירושלמי הל"ג) ויתעסקו בדברי תורה וצדק שנקדושה הצנות בקריאת אלה וראונה ובשמחת הנפש וכיוצא' ובצנים יחזרו על משנתם חומש ופרש"י משניות גמרא וקטנ"י שלמדו צדיקים במשך השבוע, אבל יותר טוב שיתחקו צנים צדית משיאלו לרבי"ר ויראו שם דברים אסורים ויתחזרו עם ילדים פוחזים וריקים וד"ל, ולחזור הרע במיעוטו, והערה קטנה זו שיך לכל המזכר עד עתה.

סימן עג

(נט) **נשאלתי** אם מותר בשבת לרוחץ גופו במים צוננים ע"י מקלחת רהיניו ("שאווער"), ולבאורה אם נזהר שלא ירוחץ השער אין כאן חשש אף לפי המ"ב בסי' שכו" ס"ק כ"ד רכתב רנהג שלא לרוחץ כל גופו אף במים קרים משום דגנל לבא לירי איסור סחיטה בשער, ולכן אם אינו רוחץ השער כלל אף שממילא השער נתלחלח ע"י המים מ"מ אין חשש סחיטה כלל, אף לפי המנהג, וכן ראיתי בשמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"ז אוירבאך שליט"א. ולכן השאלה היא אם לפי המנהג שכתב המ"ב אסור נם אם אינו רוחץ השער כלל.

השבתי בענין לרוחץ בשבת ע"י מקלחת "שאווער" במים צוננים ררכנו לאסור וכמו שכתבתי תפארת אדם (ח"א חא"ח סי' כ"ח) אולם בחרשי הקין שהחום גדול מאוד ובנ"א מצטערים הרבה מהחיצה המיכל לרוחץ במקלחת של מים צוננים באופן שמע"ש יסיר הבורית ממקום המקלחת ונב יקשר או ע"י סימן יציין חברו של המים המים מע"ש יש לו על מה ועל מי לסמוך ושפיר עביר, אבל בלא"ה אין בירי לחקל, ובדאי מאוד צריך להיות נזהר שלא יסחוט שערו, ואם אפשר יכסה שער ראשו בעת נפילת הקלחת עם כיסוי נילאן או גומי.

סימן עד

נשאלתי אם שרי לרוחץ במקלחת לצורך ט' קבין לקריו.

השבתי אם בשום אופן אין לו מקוה יבחר במקלחת.

(ק) **הנה** במקלחת לזכר ע' קבין לעכרת קריו כן נמלא פסק בשש' זור יעקב צקווערס שארית יעקב (סי' ט') לעבר וכחו הגדול כהוראה ידוע, והסכים ע"י בתשרי ממתי (ח"ג סי' ט"ו אות י"א) והגם שאח"כ מלאתי דיון חריף בתשרי אחרונים צענין זה, לדעתי המקול לעת זורכ בשעהד"ח כשאין לו מקוה עברה חש"צ ושכר מלא דיוו, ועודא אספר לפני למעלה מעשרים ושלש שנים בהיותי באישון לילה אלא אדמו"ר הגאון"ק מרן מסאטמאר שליט"א בא שאלה לפניו אם א"א לו לטכר לקריו במקוה עברה אם יש לסמוך על הגאון"ק (מקלחת) וכדרכו צקווערס שכל רב שחי יושב אללו שאל דעתו וכמו כן מאחר שהייתי אז יושב אללו שאל אותי דעתי, דעת פטוע שאיננה מכרעת, ולא רציתי להשיב (עיין חגיגה דף ג' ע"א) ורציתי לשמוע דעת קדשו, אבל לא בוטל והוכרחת להשיב, אמרתי לו שבתשרי זור יעקב ראיתי להתיר, לקח הספר ועיין צו ופסק כוותי, ובשאלה הי' בש"צ והוא חזק לעיר ואין מקוה שם, ובכן.

סימן עה

נשאלתי אם אין לו רק לחם שלם ללחם משנה אם יש ענין לצרף עמו חתיכת פת כרי שתהיו בעין לחם משנה, ועוד אם אין לו לחם משנה כלל רק שתי חתיכות לחם אם צריך לבצוע על שתיהן משום לחם משנה.

השבתי שלם וחצי שנים מקרי.

(קא) **בספרי** נזכר משה ח"כ סי' פ"צ הבאתי מקמוח"ז מרן הח"ס זכ"י ("חאו"ת סי' מ"ו) שחולק על הגאון בעל ממתי (סי' י"ג) שאחד שלם וחצי שנים מקרי עיי"ש, והבאתי שבתשרי הגאונים שעת' (סי' רפ"ז) מלאתי כהממתי ולא פוד אלא שהממתי כיון לראי

הח"ל (סי' ס"ג) חולק עליו וכן דעת הישר"ע (א"ח סי' שס"ו סק"ג) ועיין מחל"ב (סי' רע"ד סק"א). חולס גדול האחרונים צלל סדר"ח (בין צליעת הפת) פסק כהמנח"י והסכים על ידו הגאון עולס צלל שו"ת צנין עולס (א"ח סי' ע'). שוב מלאחי תשובה מפולחך בתשו' בית שערס (א"ח סי' ע"ד) ודעתו דעת תורה נועה להכריע כהמנח"י.

כשנשרף

מהלחם אם נקרא לחם שלם לענין לח"מ, עיין בתשו' שעי"א (סי' א') שכתב דשפיר נקרא שלם הוצא צללי' וזה (סי' קס"ז סק"ג) וכן הסכים דעתו עם זקינו נכדו הח"ל (סי' ס"ג) והכריח"ה (סי' קס"ז אות ח') הביא מהב"ד סי' פ' ומקום שמואל סי' מ"ה דג"כ דעתם מסכים לתשו' שער אפרים (ה"ל) חולס צלל ספר הערכ"ש (סי' רע"ד אות א') כ' שחולק על השעי"א וכן מלאחי בתשו' צנין עולס (סי' ע') שאם חלק מהככר שרף כ"כ דא"ל לאכלו וע"י דחק ג"כ קשה לאכלו אז הוי כחסר ולא הוי שלמה.

קד) וכמה יהי' חסר מהככר ולא יהי' שלמה ע"י עיין בשעי"ת (סי' רע"ד

סק"א) דתלוי במחלוקת הרא"ש ור"י דלכרא"ש אם אינו חסר יותר מחלק א' ממ"ה לא מיקרי חסרון ולכרי' אפילו בחסרון כ"ש לא מיקרי שלם. והקרב"נ (עירובין פ"ז אות מ"ט) כ' דלגבי לחם משנה גם בחסרון מועט הוי חסרון עי"ש.

פירות הנושרין להלכה:

א) "פעמפערס" באיזה אופן שרי להשחמט בהם בשבת (סי' ד').
ב) "פעמפערס" לחברו ע"י מחט בחטח (סי' טו.) — ג)
אופנים (בציקל) לרכב עליו בשבת לגדולים ולקטנים (סי' טז.)
ד) בקטנים אם יש נפק"מ בין הגיעו לחינוך או לא (שם).
ה) חילוק בין אופנים עם ב' אופנים לבין ג' אופנים (שם). — ו)
אביו רואה שבנו רוצה לחקן האופנים מחוייב למחות בו (שם).
ז) גפל השלישית אין מוחין בהניקח המחזורי אבל גדול לא יסיע לו (שם). — ח)
אם יש חילוק בין אופנים סתם ולבין אופנים המחבורים לו ב' אופנים קטנים על אופן האחרון כדי ללמד לרכוב (סי' יו.) — ט)
ממתקים אופנים נושאין עמהם לביה"כ כשהולכין עם אביהם (סי' יח.) — י)
נטילת חומשים וסודרים לביה"כ ע"י קטנים (סי' יח.) — יא)
להביא ס"ח לביה"כ ע"י עכ"רם (סי' יח.) — יב)
קטן העושה על דעת אביו מוחין בידו (סי' יח אות ז.) — יג)
קטן הרואה שלאביו ניהא לי' מה שעושה הוי כאלו אביו ע"ה לו לעשות (סי' יח אות ז' יא.) — יד)
כבד"ג אביו עובר על לא תעשה מלאכה אתה וכו' ובגן ובתוך (סי' יח אות ז.)
סי' יח אות ח' יא.) — טו)
קטן העושה מלאכה בדרך שוק לעצמו אפילו אביו רואה ושמה כי יש לו תועלת אין לאסור (סי'

הגאונים עי"ש. שוב מלאחי צנליוני הש"ס להנ"י ענגיל ז"ל (בכרכב ג' ב') שהביא מחלוקת המנח"י והח"ס ותמה על ראיית המנח"י (שצאמת זכר לבוין המנח"י לדעת הגאונים) והביא ראייה אלימתא ממ"ס צ"צ (קס"ב ב') להח"ס דליתא התם, הרחיק את העדים שני שיעין פסול הא שיעה ומחלל כשר, הרי מפורש דבר ומחלל אינו ככלל שנים עי"ש. ובאמת יש לדחותה בנקל דשער שאני כמוכן.

אם אין לו לחם משנה כלל רק שתי חתיכות לחם אם ירפן משום לחם משנה. כבר הבאחי (בספרי צ"מ ה"ל) צלל תשו' משיב דבר (א"ח סי' כ"א) להגאון הנ"ל ז"ל שיו"א יד"ח. ואם כולו נחצר ב' חללין לאחד ויחברן ויו"א יד"ח לח"מ עיין צשו"ע סי' קס"ח ס"א צלל שם הרוקח. ומה שהשיג עליו צה"י פנמ"א (דכחוס ק"ה) כבר השיבו על דבריו האחרונים (תשו' לור יעקב סי' קנ"א) והסכימו להרוקח ושו"ע. ועיין גם בתשו' שר"מ (מהד"ק ח"א סי' קנ"א).

סימן עז

קב) נשאלתי אם אפשר לעשות לחם משנה על חלות הגאפות גרובקים ביחד ונעשה כך משעת עריכת הבצק ונקראים "סעקשן חלות".

השבתי אם יוצאין יד"ח לחם משנה בחלות הנקרא כאן בלשון המדינה "סעקשן חלות". היינו חלות שנאפו מדובקים זה בזה משעת לישא ואחר האפייה מפרידין ומ". כבר רן ע"ו בתשו' שו"מ (מהד"ק ח"א סי' קס"ו) להתיר וכן דעת הגאון בעל מנחת פתים (סי' רע"ד) והכפיל דבריו שם סי' תרמ"ח) וכן משמע באמת מדברי המחצ"ה (סי' רע"ד סק"א). ועיין בצור יעקב (סי' קנ"א) לענין מצות הגאפות כיריעה ואחר האפייה נשברין מצות מצות לענין לחם משנה שמתי' וכ"כ בס' עשרת פז (על התורה בסוף הספר עמוד רמ"א) בענין "מצה שלמה" להגאון מהרמ"א וזומאן הרב ממשוו זצ"ל. ועיין ירושת הפליטה.

קב) אם שכן לפרוש חלק אם יולאים צככר זה לח"מ, כן דעת המנח"י (סי' י"צ) חלל

יש אות ט. — (טו) אביו מצוה לבטל שאין לו עדיין דעת מה דינו (סי' יט אות יא). — (יז) חידוש עצום בשם הר"ם שכל הוצאת קטן גם על דעת אביו פטור ולענין הוצאה היו הקטן כמתעסק (סי' יט אות יא). — (יח) ביאור דתם בדין לאסוף לקטן הגיע לתינוק דבר אסור (כ' אות יב). — (יט) שיטת חוס' יריד דקטן העושה בשבת על דעת אביו עובר על אמר ואמרה להחזיר והגדלים על הקטנים (שם אות ט"ב). — (כא) מפורש יוצא מכל המינים דגם איסור דרבנן אסור לומר לקטן שעושה בשביל המצוה (אות כז). — (כב) גם לצורך מצוה אסור לעשות עם קטן שום מלאכה (אה כז). — (כג) רק סידור וכיוצא"ב החזירו להביא לצורך גדול כשגם התינוק משתמש בו, אבל להביא חלה גדולה וכיוצא"ב שהקטן יעזוב ממנו כי"כ והשאר יהי נשאר לגדול אסור משום ריבוי בשיעורו וצריכין להיות נזהר בה (אות כז). — (כד) לפיכך בלוק שיש לו צורה (סי' כג אות כז). — (כה) ביאור כלי משחקים הלאקס אבנים מקלות פלעטסק (סי' כח). — (כו) ביאור מיני שחוק על אותיות צורות. "סקראבל" מאנפאלי" — (כז) אות לה. "סקראבל" מאנפאלי" אם יש שאסורין (סי' כז אות לה). — (כח) לפיכך ספר שעל צדדי נרשמים אותיות (סי' כז אות לה). — (כט) ספר של ס"ח מכסף שבו נרשמים, "פסח" וכיוצא"ב לחתוב האותיות (סי' כז אות לה). — (ל) דין שאלה אורים וחומים בשבת (סי' כז אות לה). — (לא) שלא לרשום אותיות במצה שישבם ביה"ט (סי' כז אות לה). — (לב) אותיות שכתבטל להיות ולקרב האותיות (סי' כז אות לה). — (לג) למונע בכל כח ממלאכת כתיבה ומלעשות ציורים בשבת (סי' כז אות לה). — (לד) שחוק הקשור עם חיתוך הדבקה וגויה (סי' כז). — (לה) שחוק הקשור עם השמעת קול (סי' כח). — (לו) קול "ראטטל" לתינוק שישחוק (סי' כח). — (לז) הבאת צירוף להשתיק התינוק (סי' כח). — (לט) השמעת קול עצמתי בחד חדרה (סי' כח). — (ס) רבבת (טריין) המשתמעת קול (סי' כח). — (מא) שחוק "סורוג" (סי' כט). — (מב) "סורוג" המחזיר אפילו לתינוק (סי' כט). — (מג) עשיית כדוריו שלג בשבת (סי' ל אות מא). — (מד) זריקת כדוריו שלג בעיר שאינה מעורבת (סי' ל אות מא). — (מה) שלג שירד בשבת אינו מוקצה (סי' ל אות מב). — (מו) עשיית איש-שלג (סנאר-מען) אסור בשבת (סי' ל אות מא). — (מז) שחוק עם חול ד' המוכן ומתכן מצד"ש (סי' לא). — (מח) לבלל החול בחבאי אסור (סי' לא). — (מט) שחוק ע"י ספרינג אסור לערכו (סי' לב). — (נ) שחוק ע"י מאטצרי אסור לערכו (סי' לב). — (נא) שחוק לקפוץ לרוץ ולחבוט ולדלו (סי' לג). — (נב) שחוק עם עושה גיבס וקליי (סי' לד). — (נג) דיני בוליס (סטעמפס) שנחתמו ושלא נחתמו (סי' לה). — (נד) דיני שחוק מרגליות ספלעטסקי מעץ להכניסן על חוט וכיוצא"ב (סי' לו). — (נה) קריעת צמר גפן (סי' לו). — (נו) אנטיגפטיק שאינו מרפא רק מנקה להשתמש בהן בשבת (סי' לח). — (נז) אנטיגפטיק שמרפא אם אדם יש צד חיתוך להשתמש (סי' לו). — (נח) בלעת אספירין בשבת (סי' לו). — (נט) לבלוע כדורים לאשה שתתעבר (סי' לו). — (ס) לבלוע כדורים שלג לבלוע כדורים קרים וזוג (סי' לו). — (סא) לבלוע כדורים לאשה שלא תתעבר (סי' לו). — (סב) לבלוע כדורים שלא ישן כדי ללמד בלי שבת (סי' לו). — (סג) לבלוע כדוריו שינה בשבת (סי' לו). — (סד) מים חמים מותר לשתות בגרון לרפואה (סי' נז). — (סה) מארגל אסור להשתות כפה לרפואה אפילו אם בלעו אח"כ (סי' נז). — (סז) במחלה סמועה טוראטש שרי (סי' נז). — (סח) במחלה מאגלד ענטצינדוגן שרי (סי' נח). — (סח) כלי לשאוב לחלוותי החוטם של ילד (סי' מא). — (סט) "וויקס" להרחיק בשבת (סי'

מא). — (ע) "סארא-ייפון" בשבת אסור (סי' סב). — (עא) מותר להשתמש בבלי. "קופי" בשבת (סי' סג). — (עב) לאפות ביה"ט בכלי שיש בו צורה אסור (סי' מג). — (עג) אפילו כדי אסור לעשות צורה מעיסה ביה"ט (סי' מג). — (עד) אם שרי להשתות ולפיות הכצלים עם ביצים ושמן (סי' מג). — (עה) עשיית "איירי" מיט צורבלי" בשבת (סי' מד). — (עו) עשיית "פודינג" או "דזשעל" בשבת אסור (סי' מה). — (עז) דין משקלים "פוטוגר" בשבת ויר"ט (סי' מז). — (עח) הסרת עור עוף דגים (סי' מז). — (עט) הסרת עצמות דגים בשבת (סי' מז וסי' סט). — (עפ) להסיר ולחטט אחר שומן משוה עפ"י ציורי הרופא. — (פ) לקלוק תפוח (סי' מז וסי' סט). — (פא) זריקת גרעיני מלימפדן (סי' מז). — (פב) לקלוק אגוזים ושקדים (סי' מז אות ס). — (פג) לקלוק ביצים (סי' מז אות ס). — (פד) כוכור ושבע ברכות אגוזים ושקדים (סי' מז אות ס). — (פה) הסרת נצות מצור העוף בשבת (סי' מה). — (פו) לומר בשבת בכך וכך קריין חפץ זה (סי' מה). — (פז) לדבר ממחיר דבר בשבת (סי' מט). — (פח) אסור לשווע אדם, להרחיק בשיחה בשבת (סי' מט). — (פט) "ליראי חטא" אין ראוי שום שיחה בטלה (סי' מט). — (צ) ח"ח גם בחול ימנעו עצמן משיחה בטילה ודבטל מלימפדן (סי' מט). — (צא) לחשוב חשבונות של מה בכך (סי' מט). — (צב) ביאור ענין חשבון של מה בכך (סי' מט). — (צג) לשאול אחר מותר בגד של חברו (סי' נ). — (צד) איך שביד השאל ככה"ג (סי' נ). — (צה) דין כלי "וועפאריצער" קר בשבת (סי' נ). — (צז) ע"י עכו"ם יש להחזיר לעצת מיס בכלי (סי' נא). — (צז) אם אין עכו"ם בשום אופן יש להחזיר ע"י קטן בן ה' ביד שמאלו (סי' נא). — (צח) ואם דואים שהתחלה מתחבר או שרי גם ע"י קטן שהגיע לתינוק כדי שמאל (סי' נא). — (צט) ואם מתחבר המחלה ביותר גם ע"י גדול ביד שמאלו יש להחזיר (סי' נא). — (ק) נפסק העלעקטרי מעבדתו וע"י זריקת המים יתחיל לפעול או אסור ע"י ישראל (סי' נא). — (קא) ע"י עכו"ם אפילו לפיכך המכונה שרי בנופל משכב (סי' נא). — (קב) "וועפאריצער" חם בשבת (סי' נב). — (קג) במקום הדלקת ריאה (לינגען אטצינדוגן) ע"י עכו"ם שרי (סי' נב). — (קד) אם אין עכו"ם שרי ככה"ג ע"י קטן בן ה' ביד שמאלו (סי' נב). — (קה) אם הרופא מוחרר שיש לחוש לקאמפליקאציע שרי ע"י גדול ביד שמאלו כשאין עכו"ם וקטן מצויים (סי' נב). — (קי) ה"ל חלוקת ריאה קשה ובעזרה"ת עברה אבל החלה חלשה ויש לחוש מקאמפליקאציע מיקל ע"י גדול ביד שמאלו יש לו על מה לסמוך (סי' נב). — (קי) עכו"ם גרייט-דזשוס) לקידוש (סי' נב). — (קכ) יין קדוש למין עכו"ם (סי' נב). — (קט) למי שיין מוקד מין עכו"ם מוכרח (סי' נב). — (קי) יין מנתו מוכרח ממין עכו"ם (סי' נב). — (קיא) דיקודיק ליק גרייט-דזשוס בלא כמיקל אופן (סי' נב). — (קיב) יין שדף לקידוש בשחרית (סי' נז). — (קיג) יין שדף בכוס רביעית או גם בכוס קטנטנה (סי' נז). — (קיד) יין שדף לקידוש למי שאין דרכו לשתות יי"ש בבקר בבקר (סי' נז). — (קטו) קשר קטן לשידוך במקום שיין מצוי לרוב (סי' נז). — (קז) קשר וע"ג עניבה משתפת של ס"ח בשבת במנחה (סי' נז). — (קיז) עניבה ע"ג קשר במנעלים בשבת (סי' נח). — (קיא) עניבה ע"ג עניבה שרי (סי' נח). — (קיש) מידית חוץ בשבת בלא אופן שרי (סי' נז). — (קכ) להוריד כסף החי שרי (סי' נז אות עא). — (קכא) לגרר מרגבת סוהא שהוא סכנה (סי' נז). — (קכב) חום הבא ע"י הצטננות חמאם אינו בגדי סכנה (סי' נז). — (קכג) להרובא דרובא הכל תלוי במצב החולה (סי' נז). — (קכד) חום ע"י חששא בגוף באזנים וכיוצא"ב אין בו סכנה (סי' נז). — (קכה) חום גבוה

(טו.) — קע) בניקור ייך לא שייך בורר (סי' סט.) — קעא) להגביה השייטל ע"י דבר מה (סי' ע.) — קעב) בנרטיס של „שעטנא“ שרי לצאת (סי' צא.) — קעג) דין שחוק „פאול“ בשבת (סי' עב.) — קעד) דין מקלחת (שאווער) צונו בשבת (סי' עג.) — קעה) בימי החום בקיץ יש אופן להקל (סי' עג.) — קעז) דין מקלחת לט' קבין לקור (סי' עז.) — קעח) לצרף חצי לחם ללחם משנה (סי' עה.) — קעט) אין לו אלא ב' חתיכות אם לצרפן ללחם משנה (סי' עז.) — קעט) סעקשן־חלה ללחם משנה (סי' עז.) — קפ) מצות הנאפות ביריעות ואח"כ נשברין אם כשרין ללח"מ (סי' עז.) — קפא) שבת לפרוש חלה מער"ש אם עס לחם זה יוצא ירי"ח לח"מ (סי' עז אות קג.) — קפב) נשדף קצת מזהלם אם לצרפו ללח"מ (סי' עז אות קג.) — קפג) כמה יחסר מהלחם שיהי' עדיין ראו ללח"מ (סי' עז אות קד.)

פירות הנזכרים לחידושא:

א) ביאור דברי תשרי קמחו"ז מרן דע"ק לא הסיר השגת הגאון בעל תשרי פרי יצחק באופן נאה (סי' יח אות ה.) — ב) ביאור נכון מאד בדברי החוט"ש שפי"ב א' ד"ה קטן (סי' יח אות ה.) — ג) ביאור רב ועצום בסוגיא דשבת קכ"א א' קטן שכא לבכות (סי' יח אות יבד.) — ד) אימת עובר האב על לאו ולא חששה מאלכא אתה וכו' ובכן ובתך דאריידי בקטנים (סי' יח אות ירכ.) — ה) כשעושה ברוח אביו, רואה שיש לאביו הנאה היו במצווה ועובר (סי' יח אות ירכ.) — ו) אין דרין בקטן שאין לו רצח והבנה אם ג"כ האב עובר (סי' יח אות ירע.) — ז) מתי ספינת לקטן ומתי מפרשישן (סי' יח אות ירכ.) — ח) ישוב נפלא לקושי' חוסי' ע"ב ב' ד"ה חתיא (סי' כג אות כז.) — ט) פליאה גדולה על בעל מרומי שדה שבת ק"ב ב' (סי' כג אות כז.) — י) פליאה על קמחו"ז רן הח"ס (שבת ע"ה ב') (סי' כג אות כחכט.) — יא) תמיהה על הלח"מ פ' מהל' שבת הל"ה (סי' יח אות בט.)

סימן עז פו

נשאלתי אחר עשר שאלות [מהמוצ"ל ספר כה תאמר לבית יעקב, וגרפס תשובתי רלקמן בספרו שם עמוד קמא מעמודי הספסל בזה המדר. והושבתי עליהן בקצירת האומר.

א) אשכח רשאה ללאת עס אצנע חלוי' בצנדי' ולא תקשנה כדרך לנישה.

ב) אשכח כשרה לסמן הסוכה.

ג) אשכח כשרה לקשר הלולג.

שהריא גורם צריך לזקק מאד משום סכנה (סי' נו.) — ככה להשתמש ב„קידור מים“ ואסתר פאנטיין" (סי' נח.) — קכה) קידור מים חובבד ע"י עלעקטור (סי' נח.) — קכז) קידור מים חובבד ע"י עלעקטור והעלעקטור נפסק מער"ש (סי' נח.) — קכח) אסור לעשות אפילו קשר אחד בסוף רצועה של נעל כדי שלא ישמש הרצועה (סי' נט.) — קל) להכניס רצועה במנעל חדש (סי' נט.) — קלא) דין להכניס רצועה חדשה במנעל ישן (סי' נט.) — קלב) אסור לעשות „ברעידט“ קליעות לנחלות (סי' סא.) — קלג) אסור להחיר הקליעות בשבת (סי' סא.) — קלד) ניקר משקפים לצחצוח בשבת (סי' סב.) — קלה) לנקות חלונות בימי החורף שהם מלא הבל או קרר (סי' סב.) — קלו) אם לכסות המונות בשחורית בשעת קידוש (סי' גג.) — קלז) מונות שאינן רצוה לאכול מהן אם צריך לכסות (סי' גג.) — קלח) חתיכות חלות הנשארות מכרוב אם צריך לכסותן בשעת קידוש בשחורית (סי' גג.) — קלט) סעודת מלה מלכה מיכן ומומזן על השלחן כשעושה הברלה אם מחייב לכסותן (סי' גג.) — קמ) כמזש"ק או מצי"ט בסוכה בשעת הברלה אם יכרך לישיב בסוכה (סי' גג.) — קמא) כשמוכר מונות בודאי יכרך לישיב בסוכה ויכסה המונות (סי' גג.) — קמב) כמה בחורי ישיבה הדרים בחור אחד ואין אוכלים רק ישיבים שם אין יתנהו בין הדלקת נרות (סי' סד.) — קמג) כמה בחורים ישיבה הדרים בחור אחד וגם אוכלים שם אין יתנהו בהדלקת נרות (סי' סד.) — קמד) אם בין החתנים ודש"ק להחליק בחורם מחמש שרפים אין דילקין בחור החבשיל (סי' סד.) — קמה) אשה המדלקת אצל אמה או חמותה אין תתנגד (סי' סד אות ד.) — קמו) ב' נשים בבית אחד אין יתנהו בהדלקת נרות ביה"ח (סי' סד אות פד.) — קמז) כשהבה הולכת לאכול אצל אמה או כלל לחמותה אבל ישנה בביתה אין תתנגד בהדלקת נרות (סי' סד אות ד.) — קמח) אין לברך על הדלקת נר עלעקטור, אבל טוב להחליקו לצורך שבת בלא ברבה כשא"א להחליק נרות (סי' סד אות פו.) — קמט) היתולים (ויימלען) לחים בביה"ש רשבת ותייבשו בשבת אם רשאי להשתמש בהן (סי' סה.) — קנ) חלב שהניחו בער"ש בימות החמה שיתעבה ויהי' נאכל בחצומו הנקרא „ווריעה מליך“ אם מותר לשתוהו בשבת (סי' סה.) — קנא) קריאת עיתונים ביום השבת (סי' טו.) — קנב) להחמין עיתונים בימי חול דגם בשבת יביאו לו וירוקו לפני פתחו הוא איסור גמור (סי' טו.) — קנג) לעיץ בספרי רפואות (סי' טו אות פט.) — קנד) קריאת העיתונים בבית הכנסא (סי' טו אות פט.) — קנה) קריאת מאנאוינען המלאים מכל דבר רע (סי' טו אות פט.) — קנו) לטולל מאנאוינען אלו בשבת אסורין (סי' טו אות פט.) — קנז) לעיץ ב„קוקיבוק“ (שבת (סי' טו.) — קנח) לעיץ ב„קוקיבוק“ ללמד לאפות ולבשר (סי' טו.) — קנט) להעניץ ולדאות ב„קוקיבוק“ אין אחרים עושים יש להחיר (סי' טו.) — קס) בורר בספרים (סי' טז.) — קסא) איסור בורר גם בחיבורים שאינם אוכלין (סי' טז.) — קסב) אם שרי לברר ספר בליל שבת לצורך בך בשבת (סי' טז אות צג.) — קסג) אסור לברור בגדי קטנים בליל שבת לצורך מחר (סי' טז אות צג.) — קסה) בגדים קטנים מונחים ועג"ו שרי להסיר כמה בגדים ביה"ד עד אותו בנד שצריך לו (סי' טז אות צג.) — קסז) לברור כפות ומוליגות לצורך סעודת שבת (סי' טז אות צד.) — קסה) מעלים למאות התלחין על צל עז ואח"י בביה"כ אין אפשר לברר מעילו (אות צד.) — קסו) הסרת העוקץ מהפרי בכלי המיוחד לכך (סי' טז.) — קסז) הסרת עצמות דגים בשבת (סי' טז.) — קסח) להסיר החיכת בשר בכלי מלא רובט (סי' טז.) — קסט) היחוד קליפת תפוחים (סי'

(ד) אם אשה כשרה לקבוע מזונה.

(ה) אם עשיית ציוית כשרה על ידי אשה.

(ו) אם אשה רשאה לנדות בחי ידיו צימו חורק.

(ז) דיין הדחת כלים בליל שבע ויורע כשים לו כלים אחרים.

(ח) אם להחיר חפירת היריעות אהדי ע"י אשה.

(ט) דיין חפירת היריעות לען החיים ע"י אשה [ומהו בעת דוחה].

(י) זמן עשיית הפסק טהרה בערש"ק.

(יא) להלביש לקטים מנעלים המלללים.

סימן עז

לבישת אבנט בבגדי נשים

השבתי צריכה לקשור בדרך לבישה או לתפרו לבגד.

(א) **לבישת** האבנט (הגרטל) (ובלשון המדינה בעלט) בצנדי נשים אם האבנט אינו נקשר לפניה בדרך לבישה, חסור לה ללאת, ע"כ צריך לתפרו להבגד כדי שיכ"י בעל לבגד או יקדקו שכל פעם שיואלין בבגד שעליו אבנט יכ"י בודאי קשור היעצ על הבגד בדרך לבישה, וכל זה מפורש בחש"י ב"ר משה (ח"ג סי' ס"ב אות ד').

סימן עח

אם אשה כשרה לסבך סוכה ולקשור הלולב

השבתי ברעבד כשרה לסבך ולקשור.

(ג) **בענין** אשה אם כשרה לסבך הסוכה ולקשור הלולב, מתחלה אכתוב מה שמאלתי אח"כ בפוסקים ובאחרונים, בהשקפה ראשונה לעיבה בשעה ששאל שאלה זו עלה בדעיוני כן, בענין לקשור הלולב אין כאן שאלה בדוראי כשרה לקשור, דהלא אין קיי"ל לולב א"י איגוד כרצון החולקים על ר'

יהודה (סוכה ל"ג א') ומה דאין קושטין הוא משום זה א"י ואזכורו כמפורש בגמרא (ס"ט), וא"כ אין כאן שאלה בדוראי כשרה לקשור, הלא גם לענין לבסות הסבך פשוט שהיא כשרה דהלא אין קיי"ל כ"כ (סוכה ע' א') דא"י סוכה לשמה, וכל סיבך הסוכה א"י הלא לשם כל כמו ש"י רש"י (סוכה ח' ב' ד"ה אמר רב חסדא, ובדף י"ב א' ד"ה חזא הא ובד"ה והתורח חמרה) ולכן סוכה גנב"ך ורקב"ש כשרין (סוכה ח' ב'), ולמה לא חכ"י כשרה לבסות הסוכה לשם כל בעלמא, ועיין בח"י קמח"ל מ"ן הח"ס (חולין פ"ז א' ד"ה ובי ש"ך) וז"ל: והנה הקב"ה ראה שהי' תפילין מונחין על ראש חורט א"י לומר שהי' ראש חורטו של זה (השלמה) במקום ראשו וחורטו של זה (המשלם), אבל הקשרי' יכול להיות ע"י שלח ביון דעיקר הכוונה שהי' תפילין מונחין על הזרוע, שוב אין קפידא אם יכ"י הקשרי' ע"י שלחו בוכ כמוהו לענין זה, ועיין בחש"י ב"ר משה (ח"ד סי' ו') מה שהארכתי מש"ס ופוסקים שאשה כשרה לקשור התפילין לבעל כשהבעל א"י לו לקשור בעלמו, ותיקו השני של הגמרא ב"ר משה מכל' ציוית אות ע' העיקר וכמפורש יולא מהחוס' שלפנינו עיי"ש וחמלא שכן האמת, ועיין בח"י ח"ס (נישין כ"ב ב' ד"ה ובה לאו) ותבין שאשה כשרה בשליחות איש לבסות הסוכה ולקשור הלולב ועיין א"ח סי' תרל"ה היעצ ובמ"צ (ועיין בחש"י ח"ס חו"ד סי' רע"א ד"ה ולדין וד"ה וכעין).

(ג) **אולם** בחוס' גיטין (מ"ה ב' ד"ה כל שיטתו) כ' בשם הר"ם דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציוית כיון דלא מיפקדה, והחוס' חולקין עליו עיי"ש, ובש"ע (א"ח סי' י"ד ס"א) פסק המחבר כהחוס' שאשה כשרה לעשות ציוית והרמ"א כ' שיש מחמירין להצריך אנשים שיעשו אותן ועוד להחמיר לכתחילה, ועי" כ' המג"א (סק"ג) ויש מחמירין, ולדידו כל מלות שאין האשה מחייבת בהן כמו "לולב וסוכה" אינה רשא' לעשותה, ולהע"ז לר"ת רק הח"י בבגד הוא דפסולה ע"י אשה אבל הט"י כשר ע"י אשה עיי"ש ובנתיב חיים חולק עליו ולבאורו דברי המג"א תמוהים מכל מה שכתבתי (באות ב') וגם כל האחרונים ס"ל כהע"ז (עיין במ"צ סק"ג ובשער"ל אות כ'), ובאמת דעת הפוסקים דמה ש"י הרמ"א ויש מחמירין להצריך אנשים שיעשו אותן אינו מעמא דר"ת דכל שאשה לא מיפקדה אין אשה יכולה לעשותה הלא מעמא דהר"ם הובא בהגה"מ בציוית כתיב בני ישראל ועשו דמשמע בני

הביכורי יעקב (סי' תרל"ב סק"צ) וכ"כ הפרמ"צ (סי' תרמ"ט ב"א סק"ח) ועיין עוד בפרמ"צ (א"א סי' י"ד סק"ג), אבל נראה לי ברור שפשיית הקשרים על הלולב שעלין של הלולב יהיו קשורין ביחד שרי ע"י אשה לכתחילה רק קשירת הג' מינין ביחד לא תעשה אשה לכתחילה ועיין בביכורי יעקב (שם), ובמ"צ (סי' תרמ"ט אות י"ד) כ"ז העתקתי בקיזור נמנן מחשבותי הארוכה בענין זה ודי בזה כעת לדעת את אשר לפנינו.

סימן עט

אם אשה כשרה לקבוע מזוזה

(ה) **לענין** קביעת מזוזה אשה כשרה לכתחילה כמו שביארתו בחשו' בלר משה (ח"צ סי' ק') עכ"ל למעשה לא תקבע לכתחילה ואם קבעה כבר א"ל להסירה. [וחדוש דבר ראיתי בעיתון התורני שערי תורה ח"ג סי' מד, מע, וגא אריכות רב בקבע גוי מזוזה אם בדיעבד כשרה ועיין בספרי צ"מ שהבאתי ג"כ מחלוקת בדן זה].

סימן פ

אם אשה כשרה לטוות ציצית

(ו) **עשיית** ציצית ע"י אשה כבר כתבתי לעיל שבע"ז מתיר ע"י אשה ובאמת הבי' כ"כ בשם הגמ"י וכ"כ כל האחרונים אחריו (חזן מהנתיב חיים ובספרו קרב"צ ספ"ד גיטין) ועיין בדרכי יוסף, ודבר פלא מלאחי בחשו' נוצ"ק (חיד"ד סוס"י ז"ב) שדך אגב כי וז"ל יקבל בזה ציצית מכתבו ומהם פורק משוה וכל מעשיהם הכל ע"י ישראלית לשמה, ויזכה לחלוקה דרבנן עכ"ל, הרי שלפנינו הנוצ"י נשים עשו הציצית ומתפאר בכן שנעשו "הכל ע"י ישראלית", ועיין בחשו' בית לוי (ח"א סי' י"ד).

סימן פא

אם שרי לאשה ללבוש בחי ידיים בשבת

(ז) **אם** נשים לובשות בחי ידיים בשבת בחורף, המהמר (סי' ש"א סק"ג ל"ז) הביא ד' דעות וכו"ע, ומסביר טעם המחמירין, משום דלפעמים לריך למשמש בדיוו להסיר ממנו כנה או

ישראל ולא בנות ישראל, ולפי טעם זה בסוכה ולולב נשים כשרות לעשות אעפ"י דלא מפקדו עיין בדרכי משה (רס"י י"ד) ועיין היטב בביאור הלכה (רס"י י"ד), ולשמחתי מלאחי ברא"ש (גיטין פ"ד סי' מ"ו) שחולק על ר"ת מגמ' (סוכה ח' ב') דסוכת גנב"ך כשרה, ושמחתי לכוון האמת, אבל עדיין פלא למה לא הקשה מלולב דלידן דק"ל כרבנן אין שום חיוב לקשור רק מדרבנן משום זה א"ל ואנוהו (ועיין תוס' סוכה כ"ט ב' ר"ס לולב הגזול ובחי' קמח"ל מרן הכ"ס על דבריהם בדיון זה א"ל ואנוהו ובכפ"ת שם ועיין היטב בחשו' קמח"ל מרן הכת"ס חאו"ח סי' ע' תשובה נפלאה ובפרט שם בד"כ ובתשובה ובמקום אחר הארכתי בזה) (ועיין בלוח הסמך), שוב ראיתי בהגב"ה חכמת שלמה א"ח סי' י"ד (להגרש"ק ז"ל) שבי' דגם לכתחילה אשה כשרה בשליחות בעלה וכיוצ"ל לכסות הסוכה וסוים לבסוף שגם בלא שום שליחות אשה כשרה לכתחילה לכסות סוכה עיי"ש, עכ"ל בסוים דבריו כי הרש"ק ז"ל דבמקום שנקלות אפשר לעשות ע"י אשה לא יעשו סוכה גנב"ך אבל הכי דא"ל נקלות מותר לעשות גנב"ך לכתחילה עיי"ש, ועיין בחשו' קמח"ל מרן הכ"ס זכ"ע (חאו"ח סי' ע') תשובה נפלאה בזה ובפרט (שם בד"כ ובתשובה).

(ד) **בדין** איגוד הלולב כי הרמ"א (סי' תרמ"ט ס"א בסופו) לולב שאגדו כתי ועשאו כבר כמו סוכה כתי, ובמ"א (סק"ח) מלאחי שאהבה נפשי שהקשה וז"ע דהא ק"ל לולב א"ל אגד, וא"כ יכיר גוי או אשה כשרין לאגד לכתחילה, דהלא האגד אינו מן המצוה ועיי' סוכה י"א ע"ב וז"ל כיון שהוא גוי למלוה חשיב כמצוה עלמא ועיי' סי' ל"ט ס"ב עכ"ל מהנ"ל, ונחתי שמחה בלתי שובתי לקושי במג"א (ועיי"ש במג"ב), ועיין בכו"ר יעקב (שם אות י"ד), והנה לפי מה שבי' לעיל אות ג' דהרמ"א (סי' י"ד ס"א) לא ס"ל כהר"ת אלא כהר"מ בהגב"ה אשה כשרה לכתחילה לכסות הסוכה ולקשור הלולב וכ"כ הגר"א בביאורי לסי' תרמ"ט ס"א עיי"ש, רק לשיטת ר"ת אסור, ומאחר שהר"מ (רס"י י"ד) כי דעת הרמ"א בדרכ"מ דלא כשיטת הר"ת אלא כהר"מ היה לנו להחיר לכתחילה עשיית הסוכה וקשירת לולב ע"י אשה עכ"ל מאחר שהמג"א איזל כשיטת ר"ת (בס"י י"ד וסי' תרמ"ט) מי יקול ראש כנגדו, עכ"ל אם הא"ס רואה שמחמת ערדתו לא יעלה בידו לכסות הסוכה או לקשור הלולב שרי לו לומר לאשמו או לגבותו לעשות כן, אבל בל"א לא יכנסה ע"י אשה וכמו שכתב

סימן פד

אשה אם כשרה לתפור היריעות של ס"ת

(י) **תפירת** היריעות של ס"ת להדפי ע"י אשה
כבר ארי עלה מסכתו הגאון העולם
משפלאק ז"ל בספרו מנן האלף בקווערס, עשרים
גרי"ב בסופו לאסור אפילו בדענד וחולק על
המהר"ם מלובלין בחשובה שמחיר, ועיין גם בחשו"ב
מהר"א (אסאד חו"ד סי' רפ"א) שמלמד קלה
להקל וכתשו"י מי יבדוק (האו"ח פ' י"ג) מביא דברי
הפ"ח (יו"ד סי' רפ"א) בשם הנהלת לבי לאסור,
והגאון בעל מי יבדוק (שם) למד זכות שיספרו רק
מקלף התפירה ובחמשה יתפור בסופר, אבל חנן
נוהגין לאסור הכל ע"י נשים והגאון מאו"ב בעל
מנן האלף, חולס כ' בחשו"ב שצולח הכהן (שהביא כל
הג"ל) ח"ל: כל זה רק לתפור היריעות עלמין אחת
אל אחת, אך בחיצור הספר חורר להעמודים
הנקראים "עלי חיים" וכן השוירה של הגידון, בודאי
יש מקום להחיר גם ע"י אשה לכתחילה, עכ"ל.
[אבל אשה דימי עומאחה היינו דימי נדוהה לא
תחפור ק"ו ממה שבי' הרמ"א סי' פ"ח שאפילו לא
תראה כתב הס"ת צעה נדוהה. ועיין במ"ב שם
דבעיקר כן ודלא כיו"ד סי' רפ"ב סי"ע ע"כ בודאי
נכון להחמיר שלא להניחה לתפור]. ודברי המח"ה
(סי' ל"ע סק"ו) ל"ה שבי' בשם חשו"ב מהר"ם לובלין
שנשים פסולות לתפור יריעות הס"ת. וז"ל דכוונת
המח"ה דאין המהר"ם פוסל ממש רק כתב עפ"י
סיוס דבריו שאם אפשר יתקן איש מה שעשה הוא.

סימן פה

איך תפסיק האשה בטהרה בערש"ק

(יא) **לענין** הפסק עברה. אני צירתי בחשובה
שלעולם לא תחנה בשעת הלכת
הנרות שהדלקת נרות לא יעבדו אותה מלעשות
בדיקות, ואין דרכי להורות כלל שהאשה תחנה כי
אם ציולה מן הכלל בדמננו חזון להרגילה לה
שתחנה בשעת הדלקה, אלא תמיד איז פוסק
שחששה בדיקה יפה בחורין וסדקין קודם הדלקה,
וגם לכתחילה לא תניס המוך דחוק קודם הדלקה
כי הפרחקיק מלמד שצ"ח תחקלק המוך דחוק אם
ישאר שם זמן ארוך, אלא תכניס המוך דחוק סמוך
לשקיעה וגם אם תשכח ותכניס המוך דחוק אחר שקיעה

פרעוש העוקלתו וחייסין שמא ישכח ואחיו לאחיו
ד"א ברי"ה, וכן הוא בב"ב, והמ"ב (סי' קמ"א) כ'
דפכשו נכחו להקל (כ"כ בשם הב"ח והמ"א) אבל
סיוס בשם האחרונים שבעל נפש ראוי שיחמיר על
עלמו, וכן נהגו כל החרדים לדבר ה', בנשים הרבה
מקילין, אבל החרדים ביותר מחמירין, וכן נכון
לעשות, אם לא שצריכה מחד מפני הקור כי הקור
הגדול מזיק לידה, דבכ"ב לא חייסין דילמא חסין
ואחיו לאחיו ד"א ברי"ה, ועיין בספר שו"ת באר
משה (ח"א סי' כ"ז אות ה').

סימן פב

שאלה בהרחת כלים בליל שבת לצורך
שבת כשיש נקיים לצורך שבת בלאו הכי

(ח) **להדיח** כלים בשבת ויו"ע לצורך שבת או
יו"ע אם יש לו כלים אחרים, ומה
שנראה להדיחן בערב לצורך היום הוא כדי שלא
יתרבו כ"כ כלים במו"ש"ק או במו"א יו"ט, הארכתי
בחישובה אחת לאסור, אולם אם הכלים מונחים
בסיוק שרליס (הקאקערישעס) מתרבים ומאורבים
אז שרי להדיחן ולהניחן במקומן. [אח"כ מלאחי
בפירוש אחד מראשונים בספר אוהל מועד ודך
ראשון נחיד ב' מבה" שבת כדברי כ"י מי שאין לו ג'
קערות לג' סעודות מותר להדיח הקערות שאכל
בהם לפי שצריך לתשלוש ג' סעודות עכ"ל וזה ממש
כדבריו ותל"מ]. (*)

סימן פג

אשה אם תבדיל בליל הסדר כשחל
במוצש"ק

(ט) **בליל** סדר בפסח כשהסדר צמיו"ש"ק אם
אשה תחמר ההבדלה ג"כ כמו
הקידוש כן נהגו בית אלו"מ"ר הגאון ז"ל הי"ד
ואינוני רואה למה ישנו דהלא הלכה פסוק שאשה
חייבת בהבדלה א"כ כמו שאומרים הקידוש יאמרו
ההבדלה, אבל שמעתי שהרבה איין נוהגין כן
שהקידוש אומרין ולא ההבדלה, גם להם יש על מה
לסמוך וכל אחד יחזיק במנהגו ולא ישינה. [ולקמן
סי' קא הבאתי ראיו' אלימאחא תתוס' פסחים ב'פ'
ער"פ כמנהג בית אלו"מ"ר ז"ל הי"ד והוא הנכון
לעיקר הלכה].

הפסק טהרה בחו"ס תעשה בערב שבת קודש קודם הדלקת נרות, והפך רחוק חכמים לבתחילה אחר הדלקה סמוך לשקיעת החמה לפניה או אפילו לאחריה (אור יא.) — (א) לבישת מצעים המצוללים לילדים בשבת אין להחמיר (אור יב.).

סימן פו — קח

נשאלתי שתיים ועשרים שאלות [מהמו"ל ספר „פסקי הלכות שבת” ונרשמה תשובתי דלקמן בספרו חלק ראשון עמוד ס"ו מעמודי הספר] בזה הסדר והשבתי עליהן בקצירת האומר. וז"ל שם.

סימן פז

דין טלטול כפתור חדש וכפתור שנפל מבגד בשבת

ה) שאלה כפתור שנפל מכנגד אי מותר לטלטלו בשבת?

תשובה שרי לטלטלו דראוי לכסות צו פי ללוחית, וכסם שעל ידי הנקצעים בכפתור אינו מכסה כל לרכו, עם כל זה מועיל ומונע הכפתור שלא יפול בללוחית צבוע וכיוצא. ודוקא כפתור גדול, אבל קטן שאינו ראוי [לשומן] ע"ג ללוחית הוי מוקצא. ולהתירו [דכיונו כפתור קטן] משום דלתות כלים שנחפרקו, (עיין שו"ע סי' ש"ח סעי' ח' וסעי' ט') קשה להקל, וכבן. [ותחכ מלאתי במחש"ש סי' פ"ח אות ב' שמויק בכל כפתור שנפל מהכנגד בין צער"ש בין בשבת דויגס כדל"ה ועיין מחש"ש שם סי' ש"ח סק"ח שאם יש לחוש שיפלו או יפלו ודבריו נכונים. אולם אם אין חששות אלו אז אינו מותר רק כמו שכתבתי עיי"ה. אולם בכפתור חדש הדין כמו שכתבתי אפילו במקום שיש חשש שמא יפלו או יפלו].

סימן פח

דין כפתור שנחרופ ע"ג הבגד

ז) שאלה כפתור שנחרופ, אם מותר ללכת עמו לחוץ?

קח אין צדק כלום כי מאחר שכבר עשית נדירות יפה בחו"ס קודם השקיעה אין נפק"מ כל כך גם אם חכמים המו"ד קח אחר השקיעה וזה הדרך הנכון לפענ"ד בשאלה זו.

סימן פו

בענין הלבשת מנעלים המצוללים לחינוקות

השבתי להתיר.

יב) אם שרי להכנס להלביש לילדים הקטנים מנעלים המצוללים כשילד הולך צדו, כבד ביארתי בספרי צדו משם (ח"ב סי' פ"ד באריכות) ששרי דעיקר הכוונה להלביש מנעלים כאלו כדי שהילד ישמע קול האללול — שהוא קול של מה צדק לגבי גדול — וישמח ויכנס בשכונת ג"כ שידעו איפה הילד, ועיין במנ"ח (סי' ש"ח סק"ה) מה שכתבתי מתוס' (שבת י"ח רע"ב), עכ"ל העיקר להלכה בשרי להלבישם, ועיין בגמ' שבת י"ח ב' ובתוספות שם, כמבואר בצדו משם שם, (ובספרי שם בשמחת הדפוס נשמע הדין למנ"ח סי' ש"ח כנ"ל), וכבן.

פירות הנורשין להלכה:

(א) אבות של בגד האשה צריכה להיות קשור בבישה או תפור להבגד (אור א.) — (ב) אשה לבתחילה לא תסוך חסוכה ולא תקשור הג' מינים שבחלב ביה, אבל הג' הקשרים שהמנהג לעשות בלובב כדי שהעלף של הלובב יעמוד למעלה ישר מתחת לעשות לבתחילה, אולם אם הבעל רואה שלא יהיה לו פנאי לסוך סוכחו או לאגד הג' מינים שרי לו לצוות לאשתו או אב לבתו שתעשו כן (אור ב. ג. ד.) — (ג) אשה שרי לקשור בלעלה התפילין על ידו אם הבעל אי"ל לקשור כגון שנשבר יד ימין, וכן בח לאביה שרי כהג"ה לקשור התפילין (אור ב.) — (ד) טוית הצניצת כשר ע"י אשה (אור ו.) — (ה) קביעת המזוזה ע"י אשה שרי אך לבתחילה לא תקבע ואם קבעה אי"ל להסירה (אור ה.) — (ו) קבע ג"ג מזוזה אם בדיעבד כשרה (אור ה.) — (ז) לבישת בתי דים לאשה יש מקלפין ונשי החרדים מחמירין ותע"ב. ואם הקור גדול מדיק לדיקון אין להחמיר כלל (אור ז.) — (ז) להדיח בליים בליל שבת לצורך היום אסור אם יש לה לצורך היום כלים אחרים ואין להקל כלל. אולם אם ייתנו הבלים המלכותיים בסניק יבואו הקאקרוטסעס (שרצים) ויהיה נמאס בעיניהם אז שרי להדיחן (אור ח.) — (ח) בליל סדר פסח כשהל יו"ט במצו"ש חמיר ההבדלה עם הקידוש והנהיגין שלא לאמר ג"כ טוב עושים וכולן יחזיקו במנהגן (אור ט.) — (ט) תפירת היריעות אחרדי ע"י אשה אינו נכב אבל תפירת היריעה להפץ החיים יכולה לעשות גם לבתחילה [ובזמן נדחה לא תתפור כלל וכלל] (אור י.) — (י)

שאלין לו פת אחר רק המלה, וגם צבה"ג אך ורק פתח כלאחר יד או יפתחו מן הלב, והאחרון יותר טוב.

סימן צב

שבירת עוגה שיש עליה אותיות בשבת

(ו) **שאלה** כחצו הרמ"א צסימן ש"מ דעוגה שיש עליה אותיות אסור לשברה. וכתבו האחרונים דאם האותיות הם מנוף העוגה עלמה מותר לחתוך האותיות. וגם אם האותיות נעשים מדבש וימי פירות ג"כ מותר לחתכם. ומה הדין עם מה שנקרא "קריס" או "אייסינג" אם זה נגדר דבש וימי פירות או לא?

תשובה הכלל בעוגה שעליה אותיות שאם הם מנוף העוגה שרי לשברה עם האותיות, ואם האותיות הם מפי פירות ודבש וכו"ל צ"ל שיש מתקיימין, ג"כ שרי. וזו אסור חלף א"כ האותיות נעשות מ"קריס" היינו דבר גוש ומתקיים (עיין צכק החיים סי' ש"מ אות ל"א ל"ב ו"ג). [ומלאתי חצי' חצי' סי' תע"ה סק"צ] שהביא מחשו' הרמ"א שצמחה לנורך ליל סדר לא יעשה אותיות דאסור לשברן בשבת וי"ט, וכנראה האחרונים לא קבלו חומרא זה והגם שהמ"צ סי' תע"ה סק"צ הביא דברי הח"י בשם חשו' הרמ"א חלום הבאה"ט שמוזכר לעיין מה שבי' צב"י ש"מ סק"ה ועיי"ש שבי' דהכנה"ג לא ס"ל כן, וכי' הכנה"ח סי' תע"ג ס"ק קי"ח שרבו המתירין צבה"ג ועיין צבה"ח סי' תע"ה סק"פ].

סימן צג

בדין טלטול שעון עלקטרי בשבת

(ז) **שאלה** אם שעון עלקטריק הוב מוקלד?

תשובה צענין טלטול שעון עלקטריק, וצענין כל דיוני עלקטריק עיין צספרי זה צ"קוטרם עלקטרי צד חלקי השו"ע סי' כ"ו. ויותר קרוב צענין ששעון עלקטריק שרי לטלטלו לנורך גופו ומקומו.

תשובה כפחור שנתרופק, אם אי אפשר להשתמש בו כלל, אסור ללאת. אבל אם אפשר להשתמש בו, שרי ללאת גם אם אינו משתמש בו. (עיין מנחת שבת סי' פ' ס"ק קר"ט, וסי' פ"ד ס"ק כ"ז ועיי"ש בשו"ר מנחה).

סימן פט

שאלה בעשיית פתח בקופסאות של חלב

(ג) **שאלה** אם מותר לפתוח קופסאות של חלב וכדומה שבפתחתה נעשה לפתח יפה הנקרא צמדיתנו "ספוטע"?

תשובה קופסאות חלב, לעשות בו פתח יפה צשבת, מעיקר הדין שרי לפענ"ד אבל המחמיר לחתכו מן הלב או לעשות נקב מלמעב תע"ב.

סימן צ

שכח להסיר המנורה שבמקרה

(ד) **שאלה** מה הדין אם שכח ליעול או לסגור האור "עלעקטריק" צמקרה כשכל סעודתו צבחיץ?

תשובה שכח אור העלעקטריק צצמקרה צשבת מה יעשה כשכל סעודתו צצמקרה יכבדו ע"י נכרי או יוליא החקע (פלוג) ע"י נכרי. אם אין מה לאכול וכל סעודתו צצמקרה וא"ל למזל נכרי יעשה כה"ל, אז יוליא החקע ע"י קטן פחות מנן ה' צשבת צצמקרה הפסוק מלפנות עבודתו. [ועיין צ"קוטרם עלעקטריק צד חלקי השו"ע סי' ע' וי' צספרי כאן].

סימן צא

פתיחת קופסאות של מצה

(ה) **שאלה** אם מותר לפתוח קופסאות של מיר כנון קופסה של מצה?

תשובה אין צידי להחיר אם לא כשאין לו לחם משנה או כשצריך המלה לסעודתו משום

סימן צד

איך להשתמש ב"בראש" לנקות בקבוק בשבת

(ח) **שאלה** הרב שליט"א כתב בספרו (באר משה ח"צ ס' כ"ט) שאסור להשתמש ב"בראש" עם מים כשהשערות קרובות זו לזו. ומה הדין עם "בראש" לנזק ניקוי בקבוק חינוקות, שלכאורה השערות קרובות זו לזו?

תשובה אני ראיתי "בראש" לנזק בקבוק חינוקות שהשערות רחוקות זה מזה, ואם כעת אינני נמצא כן אז אסור.

סימן צה

לטייל עם בעל-חיים ביום השבת

(ט) **שאלה** אם מותר ללכת לחוץ עם בעלי חיים בשבת?

תשובה אין דעתי להחריז בזמנינו בשום אופן ללכת עם בעלי חיים ע"י שלשלת. [ואפילו במקום שיש עירוב אין להחריז]. ובמהדורה שלישית בהוספות מהמלקט כתב בשמי דהסכרתי לו העטעם בע"פ שאסור ללכת עם בע"ח במקום שאין עירוב משום דכרוך עם כמה וכמה הלכות של הולאה שאין רוב ורובא רובא דבר"א בקיאות צהן ואפשר לזה אפילו ליד איסור דאורייתא, והעטעם שאסור גם במקום שיש עירוב משום דכרוך עם כמה הלכות טלעול בעלי חיים שאין בר"א בקיאות צהן כלל וכלל לא.

סימן צו

בדין שימוש ב"לימון סקוויער" בשבת

(י) **שאלה** כתב החזון איש ס' י"ב אות י' דמותר לטחוט לימון לתוך כלי כדי לעבול בו מאכל. והשאלה היא אם מותר להשתמש לנזק זה בכלי הנקרא "לימון סקוויער"?

תשובה לטחוט לימון על ידי "לימון סקוויער", בכל אופן אסור, בין בשבת בין בי"ט.

כמו שאסור להשתמש בזמנינו כרוך בעל פיסיות (ריצאייטן) כמפורש בש"ע (ס' שכ"א סעי' י') דהוי דרך חול ודמי לשחיקת תכלין במכתשת (מ"צ) שם ס"ק ל"ו).

סימן צו

פתיחת כיסוי העגלות בשבת

(יא) **שאלה** בהרבה עגלות ילדים יש למעלה גג הנקרא צמדינתו "הוד" ופותחין אותו להאחיל על החינוק בשביל הגשם או בשביל השמש וכיוצא, ונג זה מחובר להעגלה ע"י קרסים או דבר אחר. מה הדין לפתוח גג כזה בשבת וכן לסגרו, האם יש בזה שאלה של עשיית אוהל וסתירה אוהל? ועוד, דנג זה אחר שפותחו יש לה שלוש דפנות, ואם תמלי לומר דמותר לפותחו האם מותר גם לתלות שמיכה או רשת על ד' הדי כדי שלא ירחם השמש על החינוק וכיוצא?

תשובה גנין של עגלת ילדים המחזירים צללים או מחזירים באופן אחר מותר לפותחם ולסגורם בשבת (חז"א אור"ח ס' י"ב אות י') וכיון דשרי לפותחם אם פתחם בשבת שרי להוסיף ולפרוס רשת במקומות שאין הגג של העגלה מכסה. אבל לפרוס רשת ע"ג מעט ילדים שאין לה שום גג מחובר לה צוודאי אסור לפרוס אותו, אם לא שהרשע פרוסה שם טפה מע"ש. [לענין פתיחת מעריה (אמברעלל) ע"ג עגלת ילדים, עיין שאלה קח. (*)]

סימן צח

שחיקת כדור בשבת לקטנים

(יב) **שאלה** אם מותר לקטנים לשחק בכדור במקום שאין חשש של הולאה?

תשובה נחזרת שבת (ס' ש"ח סעיף מ"ה) כתב: אסור לשחק בשבת וי"ט בכדור. ובמקומות שנהנו הקטנים לשחק בשבת בכדור אין למחות בידם אם הוא חצר המעורבת ע"ש טעמו. ואין היתר זה ברור, וכוון למונען אם אפשר ועיין בספרי באר משה (ח"צ ס' כ"ז).

סימן צט

נפיקת „בלונס" בשבת

סימן קב

לעשות כובע וכיוצ"ב מנייר רך בשבת

(עו) **שאלה** אם מותר לעשות לילדים כמין „כובע" או „אוריון" מנייר או מלייטונג?

תשובה כגון דא אמרינן אין ציון ובחירה בכלים, ואלו אפילו בגדר כלים אין נכנסין ושרי. אבל מנייר קשה לא יעשה, רק מנייר רך. והעניין בסימן ש"ד יראה שאין שום חשש בעשיית „כובע", „חטיה", או „אוריון" וכיוצ"ב מנייר רך. ואפשר שיהי' אסור שמא יתחוך הנייר לפי מדה. אבל קשה לגזור מעצמנו גזירה חדשה.

סימן קג

נוצר ברה"ר ששכת חפץ בכיסו, איך יתנהג?

(יז) **שאלה** מה דיין אם הולך ברכות הרבים ומכר שיש לו חפץ בכיסו?

תשובה שאלה זו היא מסובכת ועיין בשו"ע אורח"ס רס"ו סע' י"ב ובמ"צ ובה"ח שמביאים דברי האחרונים צ"ח ועיין עוד בחיי אדם כלל נ"ד סע' ח', ומ"צ ס' ש"א ס"ק קכ"ג, ובתשובות נפש ח"י אורח"ס ה'. ואחר עיון בכל המקומות העולה להלכה ולמעשה כן הוא: (א) אם החפץ שכתב אצלו אינו דבר חשוב וירקנו מיד מידו או מכיסו. (ב) אם הוא דבר חשוב ואם וירקנו מידו ח"ק ירהי' לו נכרי שיסמור עליו עד מוש"ק, יעשה כן, ואם הגוי יביאנו בתוך השבת אין אחריותו עליו. (ג) ואם זה ח"א, אז יביאנו לביתו ע"י ב' וג' בי"א וכל אחד יעלעלו פחות פחות מ"ד אמות, [וכשיגיע לביתו וירקנו לאחר (לא לחצירו) ויסמור עליו עד מוש"ק]. (ד) ואם גם זה ח"א, אז יעלעלו בשלש פחות פחות מ"ד אמות ובכל פעם יסמור על גרע כדי להפסיק בין ד' וד' אמות, וכשמגיע לביתו וירקנו לאחר (לא לחצירו) ויסמור עליו עד מוש"ק. (ה) ואם גם זה ח"א, אז יגיד לשליח לומר לבני ביתו שיפתחו דלת ביתו כדי שלא ירהי' לר"ך לעמוד במקומו, וירקנו לתוך ביתו בלאחר יד בעת הילוכו. [ואם יש לו חזר לפני ביתו וירקנו לשם בלאחר יד].

(יג) **שאלה** כתב הרב שלטי"ל בנדר משה (ח"צ ס' כ"א) דמותר לנפוח „בלונס". וקשה לי קצת, משום דלאחר שנופחין האויר בה„בעלונס" לר"ך לקשרו או לקשור אלו חוט כדי שלא ילא האויר, וזה צודאי אסור משום דאף שהוא קשר אחד (דהיינו חצי קשר כפול) מ"מ נעשה לקוימא?

תשובה צודאי לא התרתי לקשור ה„בעלונס" רק כשסותמין אותן עם „שטאפער" וכיוצ"ב כדרך סתומת הגומי שעליו יושבים החולים ה"י. או רק סתם לנפוח אותם ולהחזיק בן נפוח בידים.

סימן ק

שחיקת במעות מדומים בשבת לחינוקות

(יד) **שאלה** אם מותר לילדים לשחק בכסף מדומה?

תשובה במעות מנייר אין לאסור אבל בכסף מטבעות מדומה יש למחות בידם (עיין מג"א ס' של"ח ס"ק ח', ובמנחת שבת ס' ש"ח ס"ק ס"ח).

סימן קא

בדין טלטול מוקצה בגופו בשבת לכתחלה

(עו) **שאלה** אם מותר לכתחלה לטלטל מוקצה בגופו?

תשובה מסתמית האחרונים משמע דהעיקר כהש"ע (ס' ש"א סע' ח') דטלטול מוקצה בגופו בלא נגיעה ביד שרי בכל אופן והשגת המג"א (ס"ק כ"ד) מיישבים. (ועיין במ"צ שם ס"ק ל', וס"י ש"ח סע' י"ג ובשער הכיוון שם אות ע"י).

סימן קד

נחרופף קשר התחנות של הציצית אם מותר להקרו בשבת

(ח) **שאלה** אם קשר האחרון שבציצית נחרופף (דהיינו חצי הקשר הכפול), אם מותר להקרו?

תשובה מאחר דאין הקשר שנחרופף מעכב מלות ציצית עובי שלא להדק הקשר כלל בכל אופן כדי להוציא עצמו ממחלוקת, אבל בריפוי בלא שום דחיקה יסומך קצת הקשירה הצ' להקשירה הא', ובכזה"ג כר"ע מודים דשרי. ובגוף השאלה להדק הקשר, קשה להכריע בין החולקים, וענתי הוא דרך יסכון אור.

סימן קה

ברין אמירה שישן בשבת שיחיה פנוי למוצש"ק

(יט) **שאלה** אם מותר לומר בשבת שהולך לישון כדי שיחיה אפשר לו להיות ניעור צמולא שצ"ק כדי ללמוד כל הליילה (למשל כשחל שבועות צמולאש"ק). ואם תמלא לומר דשרי, אם מותר לומר שהולך לישון כדי שיחיה אפשר לו לעשות דבר מאוב צמולאש"ק, וכדבר מאוב כרוך עם מלאכה שאסור לעשותה בשבת?

תשובה מפורש בחורח שנת (ס' ר"ז ס' א') דשרי לומר בשבת "אישן היום כדי שאעשה מאוב צמולאש"ק", וכן מפורש בדבריו (צס' ש"ז ס"ק א') דאריכות. ולומר "אישן בשבת כדי שאכתוב ס"ח צמולאש"ק", אסור. [וכ"כ לדבר רשות אף שאין בו מלאכה]. אבל לעשות מאוב שאין בו שום מלאכה, שרי ושרי ע"ש. (*)

סימן קו

נקרע ה"לופ" שבו חולין הבגד אם שרי לצאת בבגד זה

(כ) **שאלה** מה דיין אם נקרע ה"לופ" שחולין בו הבגד מהד אחד באופן שא"א להשתמש בו, אם מותר ללכת בגד זה בשבת?

תשובה אם רוצה לחזור ולחפור ה"לופ" על הבגד אז הוי חשוב ואינו בטל לגבי הבגד ואסור ללכת עם בגד זה, ואם בדעתו להחכו ולזרוק לאשכח שוב אינו חשוב ובטל לגבי הבגד, ושרי ללכת עם בגד זה. [וכ"כ אם בדעתו להשאירו ע"ג הבגד אבל אין בדעתו לתקנו, מותר ללכת עמו לחין].

סימן קו

שיחיה ב"סקראבל" בשבת

(כא) **שאלה** אם מותר לילדים לשחק בשבת במשחק הנקרא "סקרעבל" שמעמידים אחיות הכתובות על ניירות זו אל זו בלא שום חיבור?

תשובה בלא שום חיבור שרי להעמיד מילין זה אל זה, ושרי לשחק במשחק הנקרא "סקרעבל" בלשון המדינה. ושאכל זה מפורש ומבואר היעבד בשבועות בלא החכמה ח"א ס' מ' וח"צ ס' ע"ח לאחי הגאון האמיתי ל"ח שליט"א יראה ותדרשו משם ותתששם מתורתו חורח אמת צפוי. [ועיין לעיל ס' כו באריכות רב בזה].

סימן קח

פריסת מטריה על עגלות ילדים בשבת

(כב) **שאלה** לעגלת ילדים קטנים עושין כמין מעריה (אמצענאל) לבגן על הכיעוק מהשמש. אם מותר לפותחה ולסגרה?

תשובה אסור לפותחה ולסגרה כמו שאסור לפתוח ולסגור כל מעריה (אמצענאל). [ועיין לעיל ס' לו אות יא. (*)]

פירות הנושרין להלכה:

(א) כפתור שנפל מבגד אם מותר לטלטלו (אות א). — (ג) כפתור שנחרופף אם מותר לצאת עמו (אות ב). — (ג) פתיחת קופסאות של חלב (אות ג). — (ד) פתיחת המקרר כששבה ליטול המגדרה מער"ש (אות ד). — (ה) פתיחת קופסאות של מצה (אות ה). — (ו) אחיות העשויות ע"י "קריס" ע"ג עוגה לענין מחיקה (אות ו). — (ז) שעון עלצקטרי לטלטלו בשבת (אות ז). — (ח) מברשה (בראש) לניקוי בקבוק חניוקות (אות ח). — (ט) לצאת בבגלי חיים בשבת

סימן קי

בדין נגיבת הכוס לגמרי כשרוצים לערות
בו מכלי ראשון

(ג) בפ"א הל"ד כ' נשם הגה"ג מהר"ם פיינשטיין שליט"א, שאם שחה ע"י זכוס ורולה לשחות כוס אחר ח"ל לנגב הכוס מכל לחלוטית, ומותר אח"כ לערות מכלי ראשון לחוך הכוס אש"פ שיש בו לחלוטית הנשאר מטעמי הראשון והוא כבר קר ע"כ, וע"ז הערותיו זצ"ל: לפע"ד טוב מאוד לדקדק ולנגב הכוס מכל לחלוטית אפילו ממים שנחששנו כבר מאחר שכבר נתקרה קודם שמערים לחוכו מים מכלי ראשון, מאחר דאזכא דעות שצב"ג שנתקרה לגמרי איכא איסור מה"כ (מספרי ז"מ ח"ח בכת"י). וכ"כ צקונטרס "טלפקטרי דד' חלקי השו"ע" (סי' מ' אות ג'). ועסה מלחתי צאנזי נזר אר"ח סי' קכ"ע ככל דברי.

סימן קיא

בדין למעך, בננה" וכו' צ"ב בשיני המולג

(ג) בפ"א הלע"ז דן בטעון למעך, בננה" ווע"ז הערותיו זצ"ל: איסור למעך, בננה" או חסותו אדמה מנושלין בשיני המלג אלא אך ורק בידית של קף או בידית של מולג בדרך שינוי (מספרי ז"מ ח"ח בכת"י).

סימן קיב

בדין הדחת פירות

(ד) בפ"א הלכ"ח דן בזה"ח פירות וירקות. וע"ז הערותיו זצ"ל: "הביא דעת הגאון בעל אגרות משה להחריז להדיח פירות וירקות שיש עליהם הרבה גלגול שניכר לעין סמוך לאכילתן ובגבה אות ס"ג מביא מספרי ז"מ ח"ח סי' ל"ח שאני אוסר בזה"ג גם סמוך לאכילתן. ולעפ"ד דברי האגרות משה תמורה, ועיין צקונטרס השבת להאדמו"ר מסקוליען שליט"א (בריש ספר שו"ת שם ושאלות ישראל) אות א' שהחמיר מאד בזה"ג לאסור גם כשאוכל מיד, והביא ראיות וכוונות באריכות רב ובצקאות גדולה, ומה שרוב האדמו"ר מסקוליען שליט"א להחמיר גם בצאנז שאינו יוכר

(אות ט.) — י' להשתמש בליטון סקוויר" (אות י.) — יא) פתיחת כיסוי ענלה דחינוקות (אות יא.) — יב) לפרוס רשת על מסות חינוקות (אות יא.) — יג) לשחוק בכדור לקנים (אות יב.) — יד) לנפוח "בלון" בשבת (אות יג.) — טו) לשחוק בכסף מדימה לחינוקות (אות יד.) — טז) טלטול מוקצה בנוסף לכתחילה (אות טז.) — זי) עשיית כובע, אפיה, אירידן מנייר (אות טז.) — יח) ביאור שכה וצא עם חפץ בכיסו מה יעשה (אות יז.) — יט) אם החפץ דבר שאינו חשוב (אות י"ז א"ק א.) — כ) אם החפץ דבר חשוב (אות י"ז א"ק ב"ה.) — כא) קשר האחרון בצצית מתרופף (אות יח.) — כב) לומר שהולך בשבת ביום לישן כדי שיהי' געור במצושיק לצורך מצוה (אות יט.) — כג) אם שרי לומר כן לדבר מצוה החלוי במלאכה דאורייתא (אות יט.) — כד) אם שרי לומר כן לדבר רשות שאין בו מלאכה (אות יט.) — כה) נקרה הל"פ שחולק בו הבגד אם שרי לצאת בבגד זה (אות כ.) — כו) שחיקה, "סקרעבל" בשבת (אות כא.) — כז) פתיחת מטריה לעגלת ילדים (אות כז ולעיל אות יא.).

סימן קט — קבה

הערות שנדפסו בשמי

בספר, "פסקי הלכות שבת" ח"א במהדורה שלישית.

סימן קט

דחיקת חתיכת לימון בטטה על צד הכוס
ע"י הכף

(א) בספר הכ"ל פ"א הל' א' חו"ק ד' כתב "שאסור לדחוק צדק החתיכה של הלימון שנתוך בטטה או שאר משק כדו לסוחטו". וע"ז הערותיו זצ"ל: מש"כ, "אצל איסור לדחוק החתיכה על ד' הכלי כדו לסוחטו" לשון איסור אינו מדויק כ"כ, דהלא סחיטת לימון אינו איסור מן התורה, ולהכריע פוסקים אינו אלא חומרא וגם הוא צורך שחיה בשבת. ודחיפת החתיכה ע"י הכף הוי כלאחר יד ויותר נכון לכתוב "ועובד מאד שלא לדחוק החתיכה על ד' הכלי" (אצל מה שאוסר דפק א' הלכה י"ב שלא ידחוק הכל של אשכולית צדק, זה נכון, בדאשכולית איכא איסור דאורייתא).

ח"ג, ועיינתי ברדצ"ז (סי' תתנ"ד) ומלאתי שכתב שנחשבל כל זרכו מותר לכתחלה להוילא מאכל מקדירה ע"י כף עיי"ש. עכ"פ דין ברור לפנינו שלנורך מזה שרי להוילא בכף מקדירה שנחשבל כל זרכה (ועיין חזו"א ח"א סי' ל"ז ס"ק ע"ו).

סימן קיג

ברין החזרת הכלי על הפה, בשבחה ושעחה

(ב) בפ"א ה' ל"א ולי"צ דן בענין החזרת הקדירה על ה"בצלע" שנשבת. ועי"ז כתבתי בהערותי: "נשאלתי אב"ה שטח צליל שבת, וחתם קדירה צר עם רועש שהכירה לנורך ליל שבת, הסורב מהבצלע הקדירה עם ה"טשאלענט" שהכירה לנורך אכילה שבת צנוקר וכשפתחה הרגישת צעקות והחזירה על הצלע, ולא ריחיק להחזיר מהסורב על מנת שלא להחזירה, וגם הייתה הקדירה על השולחן. והגם שהיה מקום לחפש היתר דיעצד ששעבד"ת, עכ"ז לא החרתי כי לא היה לה להחזיר הקדירה להבצלע בלא שאלת חכם, ושלא חרגול עזמה לעשות שבת בלא שאלת חכם" (בספרי צאר משה ח"ח כח"י). (*)

סימן קיד

ברין הוצאת מאכל מכלי ראשון העומר על האש

(א) בפ"א ה' ל"ז דן בענין להוילא מאכל שנחשבל כל זרכו מקדירה העומדת על האש היינו על ה"בצלע". ועי"ז הערותי צו"ל: "צו"ל סי' ס"ח ס"ק ק"ג כתב וז"ל: "יבנחשבל כל זרכו אפילו עומד על גבי האור מותר להוילא בכף, כן משמע צו"ל אבל צו"ל מסיק דיש לאסור צו"ל. עכ"ל. וצאגלי על (מלאכת אופה ס"י י"ז) כתב: אבל מותר להוילא בכף מהנחשבל עומד אלא האש ואינו חושש. ואלל האש שכתב הצאגלי על פירושו על האש, ופסק כהע"ז (סי' ס"ח ס"ק כ"ג). א"כ אין דיון פשוט כמו שכתב בהלכה זו. ועיין בספרי צאר גשה ח"ג סי' נ"א אות א' שהבאתי דבר נפלא וכהמארי (שבת י"ח) שכתב: שניהגין בסעודות גדולות להגים אף על הכירה, ועיין בספרי שם כל הענין באריכות רב. ודע שטח מלאתי בחטובות רב פעלים ח"ג סי' מ"ה שמתיר להוילא בכף שנחשבל כל זרכו אפילו עומדת על האש ממש, לנורך מזה עיי"ש. והביא שם מקור לדבריו מהחטובות רדצ"ז

סימן קטו

ברין לגלות ולכסות בשבת קדירה העומדת על האש

(א) בפ"א ה' ל"ט דן בענין לגלות ולכסות הקדירה העומדת על האש והמאכל נחשבל כל זרכו. ועי"ז הערותי צו"ל: "לפי מה שהערתי על אות ל"ז לעיל (אות ו), כן הוא גם לענין לכסות קדירה כאשר מפורש ברב פעלים ח"ג סי' מ"ה הצ"ל שנמקום מזה שרי לגלות ולכסות קדירה שנחשבל כל זרכה, אפילו אס' הקדירה עומדת על האש ממש. ולפי מה שהבאתי מהרדצ"ז (שם) צו"ל שרי אפילו שלא במקום מזה, וצאמח הנשים נוהגות קולא בדבר לראות איך ה"טשאלענט" מתבשל, ויש להם על מה לסמוך (ועיין ברע"ב פרק כלל גדול "שאסור לכסות", איירי בלא נחשבל כל זרכה").

סימן קטז

ברין עירוי מים חמים בכלי, "טערמוס" בשבת

(ח) בפ"א ה"מ"צ דן לענין לערות שבת מים חמים לצקוק "טערמוס". ועי"ז הערותי צו"ל: "כן דנתי בספרי צאר משה ח"א סי' י"צ להחזיר לערות מים חמים לטערמא-פלאש" וכן פסק אחי הגדול הגאון המובהק שליט"א בספרו צלל החכמה ח"ב סי' ע"ד".

סימן קיז

ברין מקרר שהפנס נשאר במקרר בשבת

(ט) בפ"א ה"ס' הביא הפסק שלי בדין מקרר ששבת לכבות האור עלשקטרי שזו (לעיל סי' פ"ז אות ד'). ועי"ז הוספתי בהערותי צו"ל: "יש להוסיף שלא יאמר לבאנו יחודי מקודם שפוחת המקרר שהאור יהי' מלגלג עם פתיחת הדלת

מנערה, ע"כ דרכי להחיר ככל אופן לאשה לבסות פאה נכריה שלה זכיסוי פלעסטיק. ודע זכיסוי פלעסטיק על פאה נכריה לפי מה שביארחי יהי מותר גם לדעת הגר"מ פיינשטיין שליט"א, ופשוט.

סימן קכא

בדין לצאת במשקפי שמש בשבת

(ג) **בפ"ג** הלכ"ז כ' בענין משקפי שמש. הערותי צוה"ל: "אם יש לורך במשקפי שמש בשבת בשביל שזריחה השמש מזיק לעיניו וממילא לריך לכן לשמור עיניו, מותר לאשה זכ"ן" [ועיין עוד בספרי זכר משה ח"א סי' י"ז אות ו' במשקפי שמש בשם הגר"מ].

סימן קכב

בדין בליעת אספירין בשבת

(ד) **בפ"ה** הלע"ז כ' בענין בליעת "אספירין". הערותי צוה"ל: "מי שחש בכאב ראש או כאב עינים או כל כאב טוב למנוע עלמנו מליקה אספירין וכל כדורים כאלו להקשות הכאב, אבל אין איסור בדבר. והמחיר ליקח למי שיש לו כאב גדול בין בראש או בעינים וכל מיני כאבים גדולים אף שלא נפל למשכב, בודאי ובדואי יש לו על מי לסמוך. וכן הליקה אספירין נגד חוס למעלה ממדרגה 99.5 או נגד הלעמוט שמרגיש בגופו שפיר עושה. כפי השמועה הרבה בעלי הוראה מתירין ליקח אספירין גם בכאב ראש בעלמא וכיוצא, וכדעת המהר"י שטייף ז"ל כמפורש בשו"ת זכר (ח"א סי' ל"ג אות ה') ויש לסמוך עליהם כי כן דעתו נוטה להלכה ולמעשה (עיין הוספות מהמלקט). [ועיין לעיל סי' לע הארבעה בציאור שאלה זו באריכות יותר ויש מקום להקל קצת יותר ממה שכתבתי כאן והכל לפי מה שהוא החולה עיי"ש].

סימן קכג

בדין שימוש אבקה צבועה או „בלאשאן“ לאשה בשבת

(ו) **בפ"ז** הל"ה בענין להשתמש בשבת בפודער צבוע. ע"ז הערותי צוה"ל: "אסור

רק אחר שפותחו יאמר לו להוילא האור. וגם יש להחיר (כש"א ע"י עכר"ם וגם הקטן אינו יכול להוילא התקע מן השקע) שקטן פחות מכן חמש שנים יפתח דלת המקרר בשעה שהקטן בעצמו לריך לאיזה דבר בהמקרר. [ועיין בקווערס „עלעקטריק בדי חלקי שו"ע" סי' .... בספרי זה].

סימן קיח

הדחת כלים בליל שבת

(י) **הערה** זו בענין הדחת כלים בליל שבת ללורך היום כבר נדפס לעיל סי' פ"ב.

סימן קיט

בדין ניקוי מפת פלעסטיק וניילאן בשבת

(יא) **בפ"א** הלפ"ג דן בענין לנקות מפה של פלעסטיק. וע"ז הערותי צוה"ל: "בספרי זכר משה ח"א סי' ל' בארתי דלנקותה בכה דרך כיבוס אסור גם בניילאן ופלעסטיק. והיותה טוב לשפסך המפה של פלעסטיק בידים ואח"כ להדיחה בנייר „געפיקין“ או מפית נייר. וגם מותר לנקותה באופן שחברה המים על המפה של פלעסטיק ואח"כ תהנה המפה בנקל ולא בכה כדי שלא תסחוט המים שג„געפיקין“ או במפית נייר עיי"ש".

סימן קכ

בדין כיסוי פלעסטיק לאשה על פאה נכרית בשבת

(יב) **בפ"ג** הל"ד דן זכיסוי פלעסטיק על הכובע. וע"ז הערותי צוה"ל: עיין בספרי דאחי הגדול הגאון האמיתי ל"ח שו"ת בלל החכמה (ח"צ סי' פ'). כידוע שיש הרבה מחירים ללכת זכיסוי פלעסטיק על הכובע, ודלא כהאג"מ, אבל כעת לא אדבר מה, וגם אין אומן מספיק להכריע בין הכרים הגדולים. אבל מה שכתב (כבר חיקן בגוף הספר) לאסור זכיסוי ע"צ פאה נכרית, זה אינו, דהלא בגשמים מועטים וכ"ש בגשמים מרובים המים עוזרים דרך הפאה נכרית על ראשה ויורד ומתנגלל על אוזניה ופניה ולכן הוב לאולי

ראיתי התשובה בפנים. עכ"פ במקום ביטול תורה יש להמיקל על מי לסמוך ואל יתבטל מת"ח. שוב ראיתי תשובה ופלאה בזה בשו"ת בלז החכמה (חלק א' סי' מ' אותיות ד"ב) והעלה דהמג"א (סי' ש"מ סק"ו) באמת ס"ל דחלאי אותיות אסור לקרבן, ודלא כהט"ז הג"ל ודלא כהשוצה הרמ"א, עיי"ש במהלכות השקל (סק"ו). וצוודאי גם בתשובות אג"מ מהאי טעמא חוסר, ועכ"ז אפשר שיש לסמוך על הרמ"א והט"ז ופירט שכדבריהם מסתברא וכמו שסיים הט"ז דבריו. וטעה מלח"ז באג"מ בסי' ע"ב ועיינתי בדבריו ואינו חוסר אלא כשנקרע באופן שא"ל להכיר האות כלל ע"י שנקרע באמנע, עיי"ש. ומה שכתב לאסור בכה"ג גם להמחירוי (הט"ז), במכת"כ הט"ז מתיר אפילו בשא"ל להכיר האות מלך אחד, דלא חילק שם הט"ז כלל.

פירות הנזשדן להלכה:

א) לדחות חתיכת לימון על צד הכוס בכף (אות א). — ב) לנקות הכוס מכל לחלוטית קודם שמעירין בו משקה מכלי ראשון (אות ב). — ג) למצק "בגנה" בשבת (אות ג). — ד) הדחת פירות בשבת משום בורר (אות ד). — ה) הדחת פירות מאבק שאיננו ניכר (אות ד). — ו) בטעות לקחה ה"טשאלענט" מהחנור והניחה וחזרה (אות ד). — ז) להוציא אכיל שנתבשל כ"צ מקידרה העומדת על האש (אות ו). — ח) לכסות קידרה העומדת על אש (אות ז). — ט) עירוי מים ל"טערמאפלאש" בשבת (אות ח). — י) שבה לבבות מגזית המקדש מה יעשה (אות ט). — יא) איך לנקות מפה של פלעטטיק או נילאן במים (אות יא). — יב) כיסוי פלעטטיק לאשה על פאה נכרית (אות יב). — יג) דין משקפי שמש בשבת (אות יג). — יד) בליעת "אספרין" בשבת (אות יד). — טו) להשתמש באבק (פודער) צבוע לגשים (אות טו). — טז) להשתמש בצבע ב"לאשאן" לאשה בשבת (אות טז). — יז) נשמש בשבת הכלי שחתת הנר מער"ש אם שרי לחזיריו (אות יז). — יח) לקרב ב' דפים ועי"ז יחיד האותיות ניכרין (אות יח).

סימן קכו

בדין רחיצה בחמין בערב שבת סמוך לשבת

אל מע"כ יורד נפשי עז, ה"ה הרב הגאון המובהק בקי נפלא כל רז לא אנוס ליה צדיק תמים לוחם מלחמת ה' בקבורה יחיד בריו על שרה תיקון המקוונות בארבעה קצות

לאשה להשתמש באבקה (פודער) לצבוע, רק אבקה לבנה. ואפילו באבקה לבנה ראיתי למי שאוסר אצל לא מראה לי כדבריו, אצל להחיר אבקה לצבוע לא ידענא איך מלא הכותב בשם הגאון הגדול שליט"א [ה' יטלה לו רפוי"ש במהרה אביה"ר] בעל האגרות משה ראי' להחיר, ועמולם לא החרתו. ובאמת צחשו אגרות משה אינו מתיר אלא באבקה לבנה פטירה ולא לצבוע ולא ידענא איך לקח הכותב בשמו לכתוב היפך דבריו ממה שפורש בספרו (אג"מ ח"א אר"ח סי' ק"ד). ופלא לכתוב להיפך בשמו דבר המפורש. וכן אסור לה להשתמש [לבוש, אפילו האגרות משה, לאחור] במי צבע הנקרא בלאשאן שגם משתמשים בהן בימי החול למשוש על פניהם.

סימן קכד

בדין כלי שהניחו תחת הנר מער"ש ונשמש אם שרי להחזירו בשבת

טו) בפ"ח הל"ד במהדורה א' נדפס בטעות ובכתבי שכל"ל: אם הניחו כלי תחת הנרות מער"ש ובשבת נשמש הכלי ממקומו, אסור להחזירו למקומו הראשון והטעם שאסור להחזירו למקומו הראשון הוא [לא משום מוקף בלאש נדפס במהדור] משום שבלאש נשמש ממקומו בשבת מחבטל ההכרה הראשונה שנעשה צער שבת ואל"כ עכשו בשבת ע"י מה שיחזירו למקומו הראשון טעה מבטל כלי מהיכנו. (*)

סימן קכה

לקרב דף קרוצ ועי"ז האותיות ניכרות

י) בפ"ח הל"ד מציא מחשו אג"מ (יור"ד ח"ב סי' ע"ב) לאסור לקרב ולמלאם ב' חלקי דף קרוצ כשאין האותיות ניכרות בלא"ה. ועי"ז הערותיו בזה"ל "הביא פסק זה מהאגרות משה ח"ב יור"ד סוס"י ע"ב ושם לא מלאחיה, ע"כ לא ידענא טעמו. [היה שם טעות הדפוס והיה צ"ל סי' ע"ב — המלקט]. אצל בל"ז מפורש בשו"ע סי' ש"מ ט"ז סק"ב היפך דבריו, דשרי לקרב ב' חלאי אותיות בכה"ג וכן מפורש בתשובות הרמ"א סי' ק"ט, באופן ששקל להחמיר. אצל אפשר שהגאון בעל האג"מ שליט"א חושש להחיר דבר תמור, אצל לא

(ז) **ועפ"י** אלו הדברים יש לי לומר דיוק רב בדברי רבינו העור שנו"כ לא עמדו עליו, ד"ל העור (סי' י"ט) מזה על כל אדם שירחץ בערב שבת לכבוד השבת, ואם אי אפשר לרחוץ כל גופו ירחוץ פניו וידי ורגליו "בחמין", עכ"ל. ולכאורכ הדיוק רב ועלום דלמה השמיט העור חיבת חמין בחלתו בדבריו והיה לו לומר מזה על כל אדם שירחץ "בחמין" בערב שבת לכבוד שבת, וקשה לפרש ד"המין" כסוכו ש"י העור קאי גם לריש דבריו כמוכן, ועיין בא"ח להגה"ק מצוטטאטש ז"ל. מובחר לרחוץ כל גופו חוץ בחמין, ובחמין אכור מן המנהג כמבואר בטור (סי' רל"ב) ומדכח העור מזה שירחץ "בערב שבת" משמע כל ערב שבת אפילו אחרי"ל עד סמוך לערב, וע"כ אין לו לרחוץ בחמין (וכהע"ך ש"י) מה שאין כן לרחוץ פניו וידי ורגליו יכול לרחוץ ומזה לרחוץ עד סמוך דוקא ואפילו "בחמין".

בדין רחיצת כל גופו בחמין בערב שבת

(ג) **הנה** דעת העור שמזה על כל אדם שירחץ "כל גופו" בערב שבת לכבוד שבת ז"ע איך מקום כבודו צ"ע. ה"י לא שח לבו להראות מקורו ולכן השמיטו צ"ע רב דבריו הרי"א הביא והוסיף דעת העור "כל גופו". וראיתי בספר ק"ה החיים (סי' י"ט אות ד') שהביא משער הכוונות דמנהג האר"י ז"ל לעבול בערב שבת כנ"י בזה (ע"פ פ"י הסולם צ"י מרומה אות קפ"ג) רב המנוגל שבת כד הוב סליק מנהגא במעלי שבתא וכו' הרי שדרכם היה לעבול בערב שבת. ואם משם נוצעים דברי העור אז יפה עשה שלא הזכיר "חמין" דרכם היה לעבול כל גופם "בנהר". וזה מתאים היעז למעשה הזכר צירושלמי ומדרש (ה"ל) שהיו גם כן עובדין בזה.

(ד) **אבל** לפוס רביעא נראה לי שדברי העור שמזה לרחוץ "כל גופו" בערב שבת ובחמין נוצעים מגמרא (שבת כ"ב ב') שד"ס ר' ירמיה על הקרא (איכה ג') וחזנה משלם נפשי נשיח עובה, נשיח עובה אמר ר' ירמיה זו בית המרחץ ר' יוחנן אמר זו רחילת ידיים ורגלים בחמין. הרי דר' ירמיה דרש לה זו בית המרחץ, היינו מהלכת כל גופו, ובערב שבת איידי כמו רישא' דקרא וחזנה משלם נפשי דרש לה ר' אבהו (החס) זו הדלקת נר בשבת. ור' יוחנן אינו חולק על דרשא דר' ירמיה

הארץ כש"ת מו"ה ח"ל דיי"ש אב"ד העלמעץ וכעת אור תורתו זורח בעיר ברוקלין יצ"ו בארצות הברית.

אחרי תת שלום וברכה באהבה ובירידות, עלים לתרופה מחיבורו התשע עשרה קבלתי, ונשתוממתי על המראה הלו אך כבוד ירי"נ הגאון צ"ש שלי"א חופש ובורק בגניו נסתרות של רבותיו הראשונים וגם לרבות האחרונים ואין דבר נעלם מעיניו ואין זה אלא סיעתא דשמיא, וכמה לא חלי ומרגיש מאן דמרי סיע, לחוציא דבר שלם בשלימות האמיתית לשם ולתפארת אשרי לו ואשרי חלקו לזכות את הרבים.

בענין רחיצה ופבילה בחמין בערב שבת בבית המרחץ סמוך לשבת, אמרתי ועניתי לעבוד מתחלה על כל דבריו ואח"כ לכתוב את אשר נראה לי בענין זה.

(ה) **הנה** הביא הערת הגה"ק בעל דברי חורב ז"ל (מהר"ק אות יא) מירושלמי מפורש (ספ"ח מתרומות) ששם מובחר שדרכם היה לרחוץ סמוך לשבת ממש. עובדא דירושלמי מפורש ע"ס ק"ה שנייזים צמדרס (פ' חולדות פס"ג) ומהלחי שבעל הגה"ש (על הירושלמי רומ להמדרש) עיי"ש, וחשב הגה"ק בעל דברי חורב שנגעל מהכאן האמיתי בעל חשורה ש"י (מהר"ק סי' תרל"ח) דברי ירושלמי אלו. ולפי לא כן חזקה, ואומר אני שלא היו דברי הירושלמי והמדרש בהעלם ממנו, ואדרבה אני חמה על חכמת חורבתי של רבינו בעל דברי חורב ז"ל כי לפע"ד אין משם שום ראיה כלל, דהלא חז"ל אמרו (שבת ט' ב') "לא יכנס (אדם) למרחץ" סמוך למנחה, והטעם שמה יתעלף מחמת חוס המים וחוס הביט המרחץ המלוי שם, אבל לרחוץ צנוח מעולם לא גזרו, והכתובים שמכרו צירושלמי ובמדרש שרתלו סמוך לשבת לכבוד השבת, מפורש צירושלמי שצנוח רחל וכן פירש המחזיק כהונה (על המדרש) יד ר' שמואל דר נחמן אל "היאור" לרחוץ לכבוד השבת וכו'. וע"כ לריבין נ"ו לפרש כן שאל היאור נחת רש"י למיסח, דהלא צעודו צמים רחל את רבי יהודה הנשיא שביה עומד לפני ציב"ד הגדול ורחל אחת פנים זעפות וחולניות, ורש"י לא היה יכול לראות את זה מצית המרחץ כי אם מהבנה, וא"כ, נחה רחל הדברי חורב לפע"ד ואין שום קושיא על בעל חשורה ש"י ובכ"ן.

מקור לדברי הרמב"ם (הגם שיש למד שמחכמה רפואה כחז כן בלא שום ראייה מש"ס), ונראה שהיה קשה לו קושיות הא"ר וחיזק אחיה כמו שכתבנו עפ"י דבריו, ונכון. ולפי מה שבידנו דבריו שדעת הטור דק פנו ידיו ורגליו ורוחזן בחמין לא כן כל גופו א"ש ג"כ קושי' הא"ר לחזק הראש היו חופפים בחמין אבל כל גופם רק צננו.

(ו) **ודע** דמה שכתב הטור דמלוא לרחון כל גופו צער שנה כן כתב גם ברחמיו (שנה פ"צ) דהרא"ש (שם סי' י"ח) כתב: רחילת ידים ורגלים ערב שנה מלוא ועל זה כתב הטור ברחמיו "וכל שכן" כל גופו. ודבריו נובעים מדברי זקינו הראב"ן שכן כתב בשנה (סי' שמ"ג): "וכל שכן" רחילת כל גופו. והאלי רבה (הגל) הקשה עליהם ממנהגו דר' יהודה דר אלעאי שהיו מביאין לו בכל ערב שנה עריבה מלאה מים ורוחזן פניו ידיו ורגליו, ומדאמרו "שכן היה מנהגו" משמע שכל ערב שנה כן עשה ולא יוחר, ואיך נאמר שכל שכן שנה לרחון כל גופו, אלמלי כן בודאי גם ר' יהודה דר אלעאי היה עושה כן. עיין בדברי יוסף מה שחירן שרי"א עשה כן סמוך לקבלת שנה אחר שכבר עכל ענינו ורחן כל גופו מקודם לכן במרחץ. והראב"ד בענינו חירן דריב"א רק אז היה רוחזן פניו ידיו ורגליו כשלא היה לו מרחץ לרחון כל גופו, הוצא דא"ר. והבש"ט גם כן ערב לחץ קושי'א זו (בסי' ר"ם אות ב'), דר' יהודה דר אלעאי היה לו כחש ראש (בנדרים מ"ע ב') ולא היה יכול ליכנס לבית המרחץ מפני החמימות ע"כ ואין לדבריו טעם במחכמה, דע"פ היה לו לעבול צנה כדרך שאר התנאים והכל כאשר הנאחי (באות א' וי"ג) אלא ע"כ ליחא לדבריו. ועל פי דברי הערך ש"י וחשורא ש"י שהי' איסור — היינו צומן הש"ס — לנכנס בערב שנה לבית המרחץ ולעבול סמוך למנהג בכל יום יום, יש לי לומר פירוש נאה לבאר למה אחר שכבר עכל, קודם זמן המנחה חזר ורחן פניו ידיו ורגליו סמוך לקבלת שנה, כפי שמיישב הבירכ"י קושי' האלי רבה. דהרמ"א (סוף סי' רס"ב) כתב: ועל כן לא ירחן לשנה אלא סמוך לערב, שילביש ענינו מיד. ומקור הלכה זה הוא ממנהגו של ר' יהודה דר אלעאי הי"ל שחיף אחר שרחן פניו ידיו ורגליו — וזה היה סמוך לשנה כדברי הבירכ"י — היה מחטק ויושב בסידיין המלויין, ומלאחי בראב"ה (מס' שנה סי' קל"ו) שאחר שהביא מנהגו דר יהודה דר אלעאי ובראיות לחפית הראש מגמרה

אלא מוסיף עליו דלא רק בעל מהם בית המרחץ היינו דהנחה כל גופו אלא אפילו רחילת ידים ורגלים בחמין חסר להם אח"י. ולפי זה אחי שפיר מאוד איך הקדים הש"ס דרשה ר' ירמיה קודם דרשה ר' יוחנן והלא ר' יוחנן קדם לר' ירמיה שהיה תלמיד חבר של רב (ברכות כ"ז ב') ורבי יוחנן היה דר פלוגתי' דרב ולפי זה אחי שפיר דבאמת ר' יוחנן דדרשתו רק כמוסיף על דרשתו של ר' ירמיה ולא פלוגי ולכן הקדים הש"ס אח דרשה ר' ירמיה לר' יוחנן ואחי שפיר. (ועי' חוב' פסחים ק"ז ב' ד"ה שבקיה). ואם כנים דבריו דמכאן שאב הטור שיטתו, אז נראה שיש לפרש דהנחה "כל גופו" שכתב הטור כוונתו בחמין כסחם בית המרחץ, ונבי' מוכרחים לומר ולפרש דהחמין שכתב הטור לבסוף קאי גם ארישא על רחילת כל גופו. אבל אינו מוכרח, ראה בתפנית (י"ג ע"א) ובהן, שזר ראייתו בדברי יוסף (רס"ו ר"ס) שבצורך ראייתו כוונתי לדבריו. ואפשר שגם הבאורי הגר"א היה כוון עייב"ה. וז"ל התיא רבתי (סי' ז') ומלוא לחוף את ראשו בחמין "ולנקות ענינו" בערב שנה עם "חשיכה" מפני כבוד שנה וכבוד יום ערב.

(ה) **ראיתי** להאלי רבה (סי' ר"ם אות א') שהקשה על הטור דאיך כתב דמלוא לרחון כל גופו והלא מפורש בשנה (ל"א א') דהכל חיין רישא, ובסנהדרין (ל"ב ע"א) באבדו כן לרזי, ובבבלי (כ"ז ע"ב) גבי רבא, משמע שלא היו במרחץ לרחון כל גופם, ולא חירן כלום. (וג' מקורות אלו הביא המרדכי פ"ב דשנה סי' רפ"ו) דמלוא לחוף הראש בערב שנה). ולפי מה שכתב הבירכ"י יוסף (הגל) שכן דעת הרמב"ם כהטור גם עליו קשה קושית הא"ר לבאורה, ולפעמי' ישבו נכון על קושיתו עפ"י שיטת הרמב"ם וממילא גם דברי הטור עולין שפיר הדק היעב. דזה לשון הרמב"ם (פ"ד מהלכות עדות הלכס ע"ו): דרך הרחילה שניכנס אדם למרחץ משבט מים לשבע מים וכו' ורוחזן כל גופו בחמין שאין הגוף נכוה בהן, וראשו צלזר בחמין שהגוף נכוה בהן. הרי שחפית הראש לפי דעת הרמב"ם היה צמים שהגוף נכוה בהן, ואם כן האמת כהרמב"ם והטור, דכל הני תנאים ואמוראים רחזו כל גופם בחמין צננו צלזר שנה וערב יום ערב, אבל רק צמים שאין גופם נכוה בהן, אבל ראשם היו רוחלים צניחם ע"כ כי היו חופפים ראשם צ מים שגופם נכוה בהן. וזה ישבו וכו' בעברהית לקושית האלי' היה כל חמני לב לא מלא

חשיבה ולהתעטף בצגדים של שבת דאמר רב חנן בר אבא אמר רב גר שבת חובב רחילת ידים ורגלים בחמין רשות ואלי אומר אף רחילת ידים ורגלים חובב (ובאן מביא מנהגו דריב"א) וכו'. ולשונו מאוד חמור לכאורה, דמחיל לזרין אדם וכו' "ולרחוץ" בחמין, ולרחוץ בחמין פירושו הפסוע כל גופו כסחם רחילה (עיין פרש"י שבת ע' ב' ד"ה לכולא מילתא דמרחץ) ושוב הביא ראייה מהא דאמר רב חנן בר אבא דמלוא לרחוץ רק "ידיו ורגליו" והלא דברי רב חנן בר אבא סחירה גלויה לדבריו שכתב מתחלה "ולרחוץ" בחמין דמשמע כל גופו. אלא על כרחק, דמאחר שמלוא לרחוץ "ידיו ורגליו" לכבוד השבת, כל שכן דמלוא עושה מי שרוחץ כל גופו לשבת, וזה שדקדק השב"ל "ולרחוץ" אדם לחוץ את ראשו ולרחוץ בחמין וכו' ולא כתב "מלוא" לכל אדם, דבאמת מלוא אינו אלא "בידיו ורגליו", אבל עכ"פ מיינה ילפינן דכל גופו כל שכן ועדיף עפי לכבוד שבת, ולכן "ולרחוץ" אדם, וכן.

(ח) **ואגב** גררר אשורר על דיוק חמור דדברי הש"ס. דרב חנן בר אבא "אמר רב" רחילת "ידים ורגלים" רשות ואלי אומר רחילת ידים ורגלים מלוא (בשב"ל כתב "חובב" [ובמחזיק דבר] ס' ר"ס הקשה לפי הגירסא "רב" — דיש גורסין שמואל — יהיה רב סוחר דבריו ותיורו עטועו"ד, דגם רב סבירא ליה דמלוא רק מלוא לגבי חובב דגר שבת רשות קרי ליה עיישה"ב] דאמר רב יהודה אמר רב [וכן היה גירסת השאילומה פ' חלוה. ועיין במחזיק דבר] ס' ר"ס) כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אבא וכו' ורוחץ "פניו" ידיו ורגליו וכו'. וקשה דענין למא דאמר רב רק "ידיו ורגליו" ולא גם "פניו" (הראב"ה לא גרס "פניו" במנהגו של ר' יהודה בר אבא) וכן על שכן בר אבא שחזר וכתביל דיוו של רב (לפי גירסת השב"ל הלקט) רחילת "ידים ורגלים" מלוא למא לא הוסיף: רחילת פנים ידים ורגלים מלוא. והלא דבר הוא. וגררר לי על פי גמרא (שבת ז' ב') דחילת רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו (לכבוד קונו) (ומאחרי אחר"י שגם הערה"ש סימן ר"ס אות ב' רמז לגמרא זו, אבל קולר מאוד עיושה) ולפע"ד גם הרמב"ם (פ"ד מהלכות תפלה הל"ג) סבירא ליה דלא לנורף תפלה נשנה דרייחא זו וכמו שהעיר הכסף משנה (שם) על המגד"ע, ועי"ז הדין עם הרמב"ם ודבריו נוצעים מדברי הש"ס אלו וכמגד"ע. דאין לך היכר גדול מה כשרוחץ פניו

(שבת ל"א וביא"ר כ"ז והראיה מסנהדרין לא הזכיר, אבל האו"ז ח"ב סי' ז' והשב"ה"ק (ערוגה ל"ח) הביאו הרא"ה מסנהדרין כמו המרדכי ה"ל) כתב: שמעית מהני דמלוא לרחוץ (היינו כל גופו כהטור) או לכל הפחות לחוץ את ראשו בערב שבת ולרחוץ ידיו ורגליו בחמין (הראב"ה לא היה גורס במנהגו של ריב"א "פניו") וללבוש בגדי שבת מיד, (ועיין צ"ק ל"ב א' ודו"ק היטב) שוב רחילת שהשלט"ג (על המרדכי פ"ב דשבת ה"ל) הביא דברי הראב"ה אלו. וכתב האלי"ה דבה (סוף סי' רס"ב) דיש עוד עעס אחר למא ירחץ לשבת סמוך לערב, כדי שחבא ההנאה בשבת עצמה, דרחילת הנאה שלאחר שעה היא, כ"כ בשם המע"מ. ויש לי לנדר זה ראייה בהלכה. וידועים שיטת הרשב"א (מדרים ט"ז ב') דאפילו בבהנא הגוף ס"ל דמלוא לאו ליהנות ניתנו. והקשו עליו מר"ב (כ"ח א') המודר הנאה מן המעיין טובל דו עוביה של מלוא צימות הגשמים אבל לא צימות החמה (דאיכא הנאה הנוף), הרי דבהנאה הנוף בדדי מלוא לא אחרין מלוא לאו ליהנות ניתנו. ותיורן השער המלך (פ"ח מהלכות לולב הל"א) בשם המחזיק, וכן הוא במחזיקי (ראש השנה כ"ח א') דעד כאן לא אמר הרשב"א דגם דבהנאה הנוף אחרין מלוא לאו ליהנות ניתנו אלא דבהנאה הנוף שיש לו לאדם רק בשעת עשיית המלוא, אבל אם הבהנא הנוף נמשך גם לאחר עשיית המלוא כבהאי גוונא גם הרשב"א מודה דלא אחרין מלוא לאו ליהנות ניתנו. וממילא הגוף צמטין צימות הגשמים הנוף משיג הנאה גם לאחר כך, וכמו כן דרחילת הנוף בחמין משיג הנוף הנאה גם לאחר כך כשכבר תקדש ליל שבת וכן. ולסברא זו כיון גם המג"א בה"ה חשבה צ"ב. ועבה אחי שפיר מאד. דהלא ר' יהודה בר אבא לא עשה היה מוכרח לרחוץ כל גופו קודם סמוך למנחה על פי דעת הערך ש"י וחשורה ש"י, אבל מרוב חסידותו דר' יהודה בר אבא לא עשה (וסחם ההוא חסיד צ"ש"י הוא ר' יהודה בר אבא) או ריב"צ (כידוע) רב ליהנות מהרחילת גם בשבת עצמה (וכהרמ"א עפ"י פ"י בהר"ק) ולכן סמוך לקבלת שבת הביאו לו עוד הפעם עריבה מליאה מים חמין לרחוץ בהם "פניו ידיו ורגליו" כדי שימשוך הנאה זו לחוץ השבת.

(ז) **והמדרייק** צנישנא דהשב"ל הלקט (ערוגה ל"ח) וזין שגם הוא סבירא ליה כהטור, וגם עעס הדבר מובן. וז"ל השב"ל: ולרחוץ אדם לחוץ את ראשו "ולרחוץ" בחמין ערב שבת עם

ידיו ורגליו לפני התפלה שטושה כן מפני כבוד קונו. וזה דלא כהגו"ז (מהד"ת חאו"ח סימן ק"מ) ושוב מלאכי בהגהות עמים לניח (אז"ל) על ספר העמים (הלכות ערבי שבתות אז"ל) שטושה כן על דברי הרמב"ם אלו. וחידוש שלא הזכיר דברי הנוצרים. וא"כ פניו שאדם רוחן בשביל כבוד קונו כמו שפרש"י (שבת שס) כי בללם אלקים עשה, וכל אדם כבר רחליו קודם התפלה בצדק אין כל אדם חייב בערב שבת רק ידיו ורגליו בשביל עונג או כבוד שבת (בפ"ב דילה מ"ד רמז עליה גם בהגהות עמים לניח) אבל ברי יהודה בר אלעאי שקיבל את השבת ויהי כמלאך ה' לצאות רחץ פניו עוד הפעם בשביל כבוד השכינה שבתא מלכתא וידיו ורגליו שרחץ לפני שבת (עוד הפעם כהצרכי יוסף) או רק בפעם הא' כהצננה הפשוטה) עשה לעונג ולכבוד שבת זה כולי עלמא מלוויים לעשות לקיים מצוה לשמוע דברי חכמים היינו ר' יהודה בר אלעאי כפי' הראב"ן מ"ס שבת ס"י שמו"ג הובא באל"י רב"ס (ר"ס) או כהצרכי יוסף מצוה מפני כבוד שבת כמו עשה ר' יהודה בר אלעאי לכבוד שבת ומצוה לשמוע לעשות כמעשו. וז"ל המאזרי: רחיצת ידים ורגלים או "כל גופו" או ראשו "בחמין" רשות והמריבה בפתחו נקיות הרי זה משופח. ועיין ביטב ממאסף לכהמ"ח חו"מ ס"י ד' אות וי"ד.

סימן קבו

המשך מסימן הקודם

(ט) וחידוש גדול ראייתי בחגודת (שבת אות מ"ו) שכתב: עריבה מליאה מים. מכאן משמע דלר"ק אדם לחוף ראשו בערב שבת וידיו ורגליו. ופלא לחוף ראשו מאן דבר שמי. ואולי היה קשה לו להאגודה קושיית הצרכי יוסף (ס"י ר"ס) למח לא חייף ר' יהודה בר אלעאי רישיה כמו עשה הלל ועוד לפניו אצתי בן צוריה (כנ"ל אות ה') וכנראה שהיה מנהג פשוט בישראל כדעשה רבא (ביאה כ"ז ב') והצרכי יוסף שפיר מתרץ ליה לפי שיעות דר' יהודה בר אלעאי רחץ כל גופו מתחילה כהעור ראב"ן ראב"י ור' ירוחם, ובודאי אז חפץ גם רישיה, אבל לפי פשטות ה"ש לא משמע כן. ולכן כדי ליישב קושיא זו הוסיף רבינו בעל האגודה דר' יהודה בר אלעאי חפץ אז ראשו, דאם לא כן למח הביאו לו כך בן הרבה מים "עריבה מליאה"

מים, אלא ודאי עשה חפיפה גם כן. כנ"ל לפרש דבריו לפי חומר הקושיא הגם שהוא דחוק. ולכאורה אפשר היה לומר לפום ריהעא שסבירה ליה להאגודה דככלל פניו גם חפיפת הראש בכלל. ופני זה יהיה גם דברי העור עולין שפיר שלא זכר מחפיפת הראש מאומה וגם רבינו אהרן הכהן מלוגלי בספסרו הטורא ארחות חיים (הלכות ערבי שבתות אות ח') כתב: ורוחץ פניו וידיו ורגליו בחמין בערב שבת עכ"ל והשמיע חפיפת הראש. ואפשר שגם הוא ז"ל סבירה ליה כן דחפיפת הראש בכלל בכלל רחיצת פניו. והב"ח (ריש ס"י ר"ס) כתב דלאו דוקא פניו וידיו ורגליו, וכו' הדיון חפיפת הראש. ודבריו דחוקים ופחות בלשון האגודה או אפשר לומר דהלא הוא ז"ל כתב בחמין "משמע". והגם שפירושו גם כן אינו נקי מכל דוחק, וגם הצרכי יוסף כתב על דברי הב"ח שאינם מובנים עיי"ש. אבל האמת דחזירונו הב"ש "פניו" כולל גם חפיפת הראש אי אפשר לומר כאשר אבאר, דהלא בגמרא שבת (נ' ב') אמרין רוחץ אדם פניו וידיו ורגליו, ושם אי אפשר לפרש דככלל פניו גם חפיפת דהלא מפורש בגמרא (סנהדרין ק"א א') דחייב רב לר' כהנא דהוב קא חייף רישיה (חופף ראשו ומשדן בעלמו בשעה שהיה לו למדוד מורה) וא"ל לא תמלא חורה צמי שמחיה עלמו עליה עיי"ש הרי דלדורבא לא עוב לעשות כן לעדן עלמו בחפיפת ראש כל יום ועיין ב"ר (ס"י ר"ס אות ג') ועוד יש כמה ראיות שכלל רחיצת "פניו" אי אפשר לכלול חפיפת הראש, ועל כרחק לר"ק לומר כפירושי הא' ועדיין דברי האגודה א"ת.

(י) ראה זה דבר חדש מלאכי בצרור החיים (לרבינו חיים בר שמואל. תלמיד ה'ר' פרץ והרשב"א) שכתב (צדיק ערב שבת סוף אות ד'): רוחץ אדם ידיו ורגליו בליל שני בחמין שבוחרו מזעור. וס' ועונג הוא. עכ"ל. והבין בעל צרור החיים לישניה דה"ש" (שבת כ"ה ב') רחיצת ידים ורגלים בחמין "ערבית" היינו בלילה ממש, וכן נראה מפרש"י (ועיי"ש בחי' קמח"ז מרן הח"ס), וכל הראשונים והאחרונים פירשו דלישנא "ערבית" לאו דוקא אלא סמוך לערב בערב שבת, אבל רבינו בעל צרור החיים פירש כפשטיה בלילה ממש, ומשום עונג, אבל תמור דהלא מפורש ב"ש" דהביאו לר' יהודה בר אלעאי "בערב שבת" עריבה מליאה מים חמין, ואם כן גם בלישנא דרב "ערבית" על כרחק

מוכרחין אנו לפרש דערצית לאו דוקא אלא סמוך לערב, וז"ל.

יא) ועתה נחזור לריש דברינו לדברי הטור כי מאלתי מקור נאמן לדינו שמאזכר לרחין בחמין כל גופו בערב שבת. דאיתא בשאליות (פ' בראשית שאליתא א'): ועוד כך היה מנהגו של הלל הזקן במעלי שבתא אומר לו אדם להיכן אתה הולך, אומר לו לעשות מצוה, ואיך היא מצוה, לבית המרחץ כדי "לנקות את גוף" בשביל כבוד שבת (ובאן הביא השאליות מנהגו של ר' יהודה בר אבא), הרי שמפורש בשאליות שמאזכר לרחין כל הגוף במרחץ (היינו בחמין) בכל ערב שבת. ומאן ראהו בדורו להרמב"ם (שהבאיתו בזה"ל) שחפיתא הראש עושין בחמין שבהגוף נכוח בהם, דבאלו הכי למח עשה הלל חפיתא בביתו (כמבואר בגמרא שבת נ"א א') מאחר שמנהגו היה לילך בכל ערב שבת לבית המרחץ, אלא על כרחך דבבית המרחץ לא היו המים חמין כל כך שיכיר הגוף נכוח וראויין לחפיתא, ואחי שפיר נכון מאוד בעבורה (ועיין בויק"ר פל"ג ד' מקור לדברי השאליות כמו שבי' דבעמק שאלה שם אות כ"א). אבל המשך דברי השאליות לריבין ביאור רבז דמתחילה מציא מנהגו של הלל הזקן שהלך בכל ערב שבת לעשות מצוה לרחין כל גופו במרחץ, ושוב הביא מנהגו של ר' יהודה בר אבא שביאורו לו עריבה מליחא מים ורחץ פניו ידיו ורגליו ולא כל גופו. וזה פלא. אבל אם נימא כדבריו יוסף אז אחי שפיר שרבי יהודה בר אבא לא גס כן עשה כהלל הזקן ושוב מחוץ רוב חסידותו הוסיף סמוך להשיב לרחין עוד הפעם פניו ידיו ורגליו להוסיף קדושה על קדושתו. והלל לא הולך לזה (עיין סוכה כ"ח א') ור"י בר אבא כימה דורות אחריו. עכ"פ דינו של הטור ברור ואמת שכל גופו בחמין מצוה.

יב) אחר שעלה בדינו להראות נדקת שיטת הטור, עלינו החוב מוטל ליישב מנהגן של ישראל שנוכחים למרחץ לעבול עמלן הרבה אחר זמן מנחה קטנה. ובפרט דהלא במנהגנו מפורש בתנאי רבתי (הלכות שבת סימן י') כאשר בעתקתי לעיל סוף אות ד' שכח: ומאזכר וכו' "ולרחץ בחמין ולנקות עמלן בערב שבת" ע"ס חשיכה". ולרחין בחמין היינו "כל גופו" וכתב "ע"ס חשיכה" היינו סמוך לערב, וזה ממש כמנהגנו. וידוע שרוב דברי

התנאי רבתי מקורו בשבלי הלקט, וכן הוא באמת בשבלי הלקט שהעתיקתי (לעיל ח') שכח: ולרחין בחמין ערב שבת "ע"ס חשיכה" הרי תרי רבתינו הראשונים כותבים כמנהגנו, כי צוממיהם חתם רחילת כל הגוף היה בבית המרחץ, ולא בחדר הרחיצה שבבית כצוממנו, כי בודאי בחדר המרחץ שבבית אין שום חשש לרחין סמוך לקבלת שבת ולא חיישינן שמא יתעקב כי ביד האדם להיות מזכר שלא יכיו המים חמים ולא יכיר האוייר חם ביומא, מה שאין כן בבית המרחץ של רבים כמובן. ולפעמ"ד הדבר פשוט מאוד ומנהגו הגאונים אור עולם זכ"ע שהביא כבוד ידי"ע כדג"ל שליט"א ברור כשמש ואמת בלא שום גל ספק, ושרי יוש מריה להב"ע בעל ערוה"ש ז"ל (הובא בדבריו אות יו"ד) שדבר קשה לומר עליהם שטועים הם במה שנוכחים לילך סמוך לקבלת שבת ובמחנה"ק הלא גאונים הרבה, מאלו שנוכח לילך סמוך לקבלת שבת היו גאונים שונים כמו הגב"ק מאלח זכ"ע, ואפשר שלא סיימו לפניו מי ומי הכוללים כי אז היה מחוץ בדבריו, ועוד ובי היו נחשדים בעיניו ששנו ועשו ועלם מהם משנה מפורשת שכל בר בי רב דחד יומא יודע. והמתניין בגמרא (שבת ע"א) יראה שמתחילה כשאלה ה"ס לפרש סמוך למנחה היינו מנחה גדולה מפרש ולא למרחץ לכולא מילתא דמרחץ. ופרש"י לחוף ראשו להשחקק בחמין וצונן "להוציא". ואח"כ מפרש ולא למרחץ להזיע בעלמא, ואפ"ה לא יכנס למרחץ גזירה שמה יתעקב. פירש מהמת החום הגדול של הזיעה. והמדקדק היעב ומוזר החיצות שפרש"י בעיניו יראה וצנצני צינן דמתחילה כבידא ליה להש"ס דלא אסרו ליכנס למרחץ סמוך למנחה גדולה אלא בשביל כולא מילתא דמרחץ, ואז האיסור דשמה ימשך כולא מילתא דמרחץ, ועל ידי זה יעבור זמן המנחה. ולצורך כשמפרש הע"ס דמשום להזיע בעלמא, שהוא סוף מילתא דמרחץ כמו שפרש"י (ה"ל) אז אי אפשר לומר שבע"ס דשמה תמשך הרחיצה אלא שמה יתעקב. ולפי המסקנא שפ"ס האיסור משום "שמה יתעקב" אפילו אם נימא דהגזירה הראשונה דלכולא מילתא דמרחץ לא נתעבול לגמרי, ויש לנו לחוש שמה תמשך הרחיצה לכמה שעות, גם אז שיקר האיסור משום להזיע שצנצני, ואם כן במקום שאין בבית המרחץ כלל מקום להזיע ממילא מעיקרא לא גזרו חכמים כלל לאסור ליכנס להם. ומרחץ זה לא היה כלל בכלל גזירת חכמים ושרי ליכנס בו. וכל הגאונים"ק זכ"ע שנוכח לילך סמוך לקבלת שבת לעבול מעיקרא לא הלכו לכולא מילתא דמרחץ, וכל

זוהרים שירחאו ויעצלו עצמם הרבה לפני קבלת שבת וכסמכת המנהג ברורה (הוצא בדבריו זאת ח' וט'), ועי' בספר יוסף אומן (להגרי"ה הראש"ד דפ"ט ע"מ זאת תקס"ה).

עו) ואלה הדברים שכתבתי (באות י"ג)
להלדיק מנהגו לריכין אנו גם להלדיק המנהג מחדש מקדוש צל לטבול בשבת קודש צדק צמקוב חמה ולפעמים חמה מאוד ממש כבחול כידוע, כי זוכר אני שצערנו דעברענין וצניכייז, מעולם לא חיממו מקוב חמה מחדש על שבת קדש צדק, וגם כאן צמדיית ארלביצ' מתחילה כשצאנו לכאן לא עשו כן, אבל בשנים האחרונות מעת שמשעה העניקו מתגבר יום יום באופן שהמקוב מתחמם צדק מעלמו על ידי כלי שעון עלנקטרי בשבת כבחול נעשה היתר גמור לחמם מקוב בשבת ובודאי כל מה שאסרו חז"ל (שבת ע"ג ב') סמוך למנהג גדולה או קטנה (עיי"ש בראשונים ובשו"ע סי' רל"ג) אסור צדקור גם סמוך לתפלת שחרית שבת כבחול. וזה דכ' השו"ע (סי' פ"ט סי"י) ששם הרמב"ם דבשחרית לא גזרו היינו קודם ע"ה, אבל לא סמוך לתפלה, ואפילו אם יומא דגם סמוך לתפלה מותר, היינו צומעם שלא הלכו רבים צמרחללות סמוך לשחרית אלא סמוך למנהג ביום, אבל עתה צממינו ששעתו העתים והעולם הולכים למרחללות בשחרית גם הדין ישתנה. ואפשר שגם צזה שייכים דברי המג"א סי' פ' סקט"ו (אבל לא נראה לי כ"כ עיניו). ועיין צמ"צ וכה"ה (סי' פ"ט סי"י) הני"ל. ואין אנו הולכים לטבול עצמנו צזמן שכבר הגיע זמן תפלת שחרית בשבת ובחול, צמקוב חמה, ולפעמים חמה מאוד. אלא ע"כ לצורך ענילה לחוד ואין המקום מוכן כלל להציע, ואפילו אם יש מקום להציע אבל הוא אינו מכוון להציע וחדר המציע (שו"ת צדק) אינה עובדת אז עבודתה אין כאן שום חשש, וצלאו הכי לא מצינו ידינו ורגליו איך אנו הולכים בכל צדק בחול ובשבת צמקוב חמה מאוד ממש כבית המרחץ אלא ע"כ כדברינו. אבל עדיין לא פלטנו מאיסור מרחללות בשבת לטבול צמקוב חמה כבחול ביום השבת צדק, והוא דבר תמיה, איך שתקו רצנים להל, ומדשתקו רצנים ולא עוד שהרצנים צעלמן משתמשים והולכים למקוב חמה כזו שמע מינה יחא להו וצבירה להו ששפיר עבדי מקוב חמה. והענין לריך תלמוד ועיין רב לייצש מנהג זה.

שכן לא הלכו להציע, ואם כן לא חלה עליהם גזירת חכמים, ויפה דנו ויפה עשו ומנהגם יסודותו צברתי קודש כאן ככלל מקום, וכל המהרהר אחרים כמהרהר אחר רבו, וכל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה.

יג) כל זה לא הוצרכתי לומר אלא לפרש"י
שפירש יתעלף שפמ"ר צלע"ן, ופירש המתרגם שפירשו "אהלנעמענין ווערדן", ופירשו ששוכן דומם ואינו יודע להשיב אם אומרים לו דבר מה. אבל לפי מה שפי' על הגליון צסם הערוך (ערך עקף) מלשון עייפות, וכן פירש הרמב"ם (חולין ג' ב'), אין אנו לריכין לכל זה. דבשחרית שחרית ש"י (סי' תרל"ח) שהביא כהדג"ל שליט"א (באות ב') חמה צאמת למח גזרו לרחוק צעיר שבת צמקוב צמח צמילתא דלא שכיח, ואינו חמה צלאו הכי והלא כלל גדול צידינו דצמילתא דלא שכיח לא גזרו חכמים כלל, ואם כן קשה למח גזרו כלל אפילו בחול וע"כ נראה שקושא זו הביאה לבעל הערוך לפרש יתעלף מלשון עייפות ולא כמו שפירש רש"י שיתעלף וייהב כאצן דומם שאינו יודע מאומה. דענין להתעלף כפשי"ל לא שכיח, ולא היו חז"ל גזרים מילתא דלא שכיח. אבל שאדם ייהב נחלש ויגיע אליו עייפות זה שכיח וצפרע צמקוב להציע ולפי זה לק"מ כל קושיות שהקשה התשורה ש"י על המהרה"ל ובה"ח ובה"ב והניח דבריהם צחימא, דמאי מהני מה שיש לנו זמן קצוב לתפלה ואפילו מה שקוראין לצית הכנסת והלא למי שמתעלף לא מהני כלל זה מידי. אבל לקושטא לק"מ, דהם צבירה להו דאין לשון להתעלף כאן אלא לשון חולשה ועייפות, וגם אם נחלש האדם אם שומע קול הקורא לצידיה"ק ויודע שיש שעה קצובה לתפלת מנחה צקל יוכל להצנצר על חולשתו ועייפותו ויתפלל, וזה צדור צדעת המהרה"ל צ"ח ובה"ח שבהשאר התשורה ש"י דבריהם צקושא. וממילא מנהגם של הגאונים א"ש עפ"י דברי המהרה"ל צ"ח ובה"ב צלא שום ספקוק צעוריה"ת. ועיין צחי' המיוחסין להדין ש"כ: שמה יתעלף ולא יוכל להתפלל.

יד) ובודאי כל זה, לטבול סמוך לקבלת שבת, לא הותר אלא לאלו שכבר רחאו את עצמן מקודם והחליפו צד מלבושיהם, ורק לתוספת קדושה לקבל פני שבת מלכתא עובדים סמוך לקבלת שבת, אבל הכמון עס, צודאי וצודאי צדברי כהדג"ל שליט"א, מאוד מאוד לריכין להיות

פירות הנזשין להלכה:

- (א) מקור לנזשים לשבול סמך לקבלת שבת (אות א. יב. יג. יד).
 — (ב) מצוה לרחוק בחמין בער"ש (אות ב.ו. ס"י קבו אות יא).
 — (ג) מצוה לרחוק כל גופו בער"ש (אות ב.ו. ס"י קבו אות יא).
 — (ד) מצוה לרחוק ראשו בחמין (אות ד.י.א.) — (ה) רחיצת
 פניו ידיו ורגליו בחמין בער"ש (אות ר.א.) — (ו) שבלת חמין
 בבקר בחול סמך להפלה (ס"י קבו אות טו).

יהודים נפיק מייניה חורבא וכו' (ועיין בגליון מה
 שנשמן כמה וכמה מקומות כעין זה דהשתיקה ולא
 מיהא כהודאא ושכן בהלכה), ופשוט שהוא בגדר
 מלות הוכיח תוביח (ועי"ה דקך בתוספות דרכות
 ל"א ז' ד"ה דבר שאינו בטון). וגוף התשובה על
 שאלתנו אחרת, ונאמר ענינים. ואחר שנדמה מילתא
 למילתא ונלן בעמק הלכה דעת קדושים של רבותינו
 הראשונים ואחרונים נקבע הלכה לפי ענין דמחייב
 החיוב לאדם דעת.

(ז) **הנה** רוב המקומות כאן צמדינתנו, ארלות
 הצרית, מחממין בין בחול בין בשבת על

ידי שטון עלעקטרי (עלעקטרישע זייגער) שהשטון
 נערך לשעה קצושה ועל ידי השטון מתחיל
 העלעקטרי לעשות מלאכתו לחמם מי המקור.
 ובגוראם זה היתר גמור כאשר אבד. דמנן הכס
 (שבת י"ז ב') בית שמאי אומרים אין שרין דיו
 וסמנים וכדשניי אלא כדי שישרו מצעדו יום וזית
 הלל מתירין וכו'. במשנה (שם) הוציא כמה ענינים
 שנית שמאי אומרין וזית הלל מתירין להתחיל
 מצעדו יום כדי שיכא גמור בשבת. וכן מביאר
 (שם) בגמרא (דף י"ח א') דלצית הלל שרי לפתוח
 מים לגנים מערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת
 כל היום כולו וכו' וכו'. ולחזן דאמר אחיא
 צרייתא זו כזית הלל ולא כזית שמאי. והגם דכל אלו
 המלאכות מתחיל הפעולה ממנו מצעדו יום רק
 הולכת ועושה גם כיום השבת, מה שאין כן
 בשאלתנו שאנו עליה דנין החשמל מתחיל לעשות
 מלאכתו ופועלתו כיום השבת ולא מצעדו יום, רק
 מצעדו יום נערך השטון שעל ידו יתחיל החשמל
 פעולתו כיום השבת, אין שום חילוק בדבר, והלא
 לזית הלל שרי לפרוס מזרח מצעדו יום הגם שילמד
 כיום השבת, וכי"ה לשון הברש" (ס"י ר"צ ס"א),
 ושם לא שייך כלל שמתחיל לצוד מצעדו יום (ועי"ה
 צדור"ח אין פורסין). נבי דצירושלמי לחזן מלן
 דאמר (פרק קמח דשבת הלכה ב') הוה דאין מתחיל
 חיתים לריחים של מים אלא כדי שיטחנו כל לזרכן
 מצעדו יום, אחיא אפילו לרצון, וכטעם שאסרו
 מפרש ר' יוסי (שם) משום לא הותרה בכל חטב
 וחטב, פי' משום שלא התחיל חטבת הריחים בכל
 חטב וחטב מצעדו יום והיו כמותן בתחילה שיטחנו
 כל החטים בשבת, דהוי ליה כהתחלה צריכה, שהרי
 כל חטב וחטב כן נפרדים זו מזו. הרי לך מפורש
 יולא מדברי הירושלמי אלו, דלא החירו המלאכה
 כיום השבת אלא כשעל המלאכה התחילה מצעדו

סימן קכח

המשך מסימן הקודם

ואעתיק לו תשובה אחת שכתבתי על שאלה זו
 לפני כמה שנים (בשנת תשכ"ה לפ"ק)
 וזה החלי בעזרה"ת ומה' מענה לשון שלא אכשל
 בדבר ה' זו הלכה. וזה לשוני באותה תשובה:

נשאלתי אם נכון הדבר מה שעושין בשבת
 בבקר לצורך אנשים מקוה חמה מאור
 כבחול. והוסיף לשאול אם איננו נכון אז למה איננו
 מוחה ולא עוד אלא שראה אותי ללך לשבול משמע
 שניחא לי, ושואל פשר הדבר. ועוד הוסיף לשאול אם
 נכון והאם יש מקום בהלכה מה שעושין המקוה על
 ידי עבדים ביום השבת.

השבתי הדבר צריך עיון רב וזה החלי בעזרה"ת.
 יש מקום להקל בהם קצת אבל לא בהם
 כבחול והייתה טוב לעשות מקוה של פושרין יפה יפה
 כדי שלא יצטננו ולא יותר.

(ח) **לכאורה** דזה הדין עם השואל דמלל
 מחייתו ואדרבה צעמתי נשתמשתי
 במקוה כזו בודאי כן ס"ל דכן אמרין במתנות
 (ל"ה א') ארי' מעשה בתלמודו של ר"ע שהיה קושר
 תפיליו בלשונות של תכלת ולא אמר לו דבר, איפשר
 אותו לדיק ראה תלמודו ולא מיהא בו, אמר לו הן
 לא ראה אותו ואם ראה אותו לא ה' מניחו וכו'.
 וכן אמרו בשבת (כ"ט ב') תניא א"ר יהודה פעם
 אחת שבתו בעליית בית נחזק בלוד וביצא לנו
 שפופרת של ביצה ומלאכה שמן ונקבעה והנחיתה על
 פי הכר וזכיה שם ר' טרפון וחקנים ולא אמרו לנו
 דבר וכו' א"ל אי שתיק קך כדשחקו ליה חזריא לר'

ולומא, ועי' במג"א סימן רנ"ב סק"ז ומה שחידן
הר"ן קושיתם ומה שג' קמח"ז החת"ם בחי' על
דבריהם וכתוב' שם י"ע א' ד"ה רבי', ואם שרי
לשחות יין אלו בשבת או לאכול מהשמן אלו ביום
השבת עלמא, מפורש בשו"ע (סי' רנ"ה ס"ה) להיתר
ז"ל: ועוניתן בקורות בית הבד מהנה מצעוד יום על
זיתים וענבים, והשמן והיין היוצא מהן "מותר".
ועי"ש בב"י וב"ח ועי' סי' שצ"ה סק"ז ומג"א י"ח
ויו"ע ובמחלית השקל ופרמ"צ וא"צ אות ע"ז ועוד
בשו"ע סי' ש"ב ס"ב וסי' שצ"א סעיף י"ט ובני"ב
שם, ותמלא דכל הבית אינו אלא לפי שאפילו אם
היה סוחט אותו בשבת, כבר אין כאן איסור
דאורייתא רק איסור דרבנן, ולכן שפיר שרי ליהנות
ממנו בשבת מחמת שבהל יולא מחמת פועלות
שמצעוד יום. ואם כן בנידון דידן שאיסור דאורייתא
הוא לחמם המים בשבת ויהיה אסור ליהנות מאותן
מים ביום השבת אליבא דכולי עלמא, הבס לכאורה
נראין שכנים הדברים, אבל עכ"ז אי אפשר לומר כן.
חדא דמפורש במשנה (שבת י"ט ב') דמשלשין את
הפסח בתנור עם חשיכה, אלא שכלילה נאכל ממנו
אעפ"י שנללה כלילה וכן מפורש יולא מכמה מקומות
בפ' כירה ומגמ' שבת (י"ח ב'). ועוד דהלא אפילו
המבשל בשבת בשוגג להכנה פוסקים קיימא לן
כר"מ דשרי אפילו לבו ביום, עי' היעב"ב בב"י (ירש
סימן ש"ח) ובה"מחמדר (שם ס"א) פסק כר'
יהודה לאסור לבו ביום כבר כתב (שם) בציבור
הגר"א דראית החום' ברורה מאוד לפסוק כר'
מאיר, ומחמת זה פסק המשנה ברורה (שם אות ז')
דבמקום הלוקד יש לסמוך על פסקי רבותיו בעלי
החום' במבשל בשוגג עי"ש. הרי אפילו אם נעשה
בשגגת איסור שיש ציה חיוצ טעמה עכ"ז לא לכול
החכמים שנתבשל בשבת שבת, וסוגג לענין זה הוי
גם שגגת הוראה חכם או שכתב כמ"ש המג"א (שם
סק"צ), וכדבריו מבואר במלחמות (שם ל"ח א')
ועי' שיטת הרמב"ם (בפ"ג מהלכות שבת הל"ב)
עפ"י הרב המגיד ומה שכתב הלחם משנה ומרכבת
המשנה ומה שכתב הא"י (סי' רנ"ב אות ט"ז
וי"ח). ועוד דהלא כלן בעוניתן קורח בית הבת
ועגולי הבת, אינו עושה מעשה בשבת ובכב"ג
במקום דלא עבד מעשה בשבת רואה להיתר אפילו
נעשה בשבת מלאכה גמורה בשוגג כמבואר (בשבת
ל"ח א') וכל שכן במלאכה דרבנן (עי' בציבור הלכה
בשמשנה ברורה ריש סימן ש"ח) וכן מפורש בתוס'
ערוכות (מ"א ב' ד"ב לא הפסידו) הובא במג"א
(סי' ת"ב סק"ד) ורא"ה עוד במג"א (סי' תק"ד

יום, מה שאין כן כשלא התחילה, רק מצעוד יום
נערך שיחול לעשות המלאכה בשבת, כמו בחטים
אלו, דנהי והתחילו הריחים לעמון החטים מצעוד
יום אבל באלו החטים הנכנסים בריחים ביום השבת
מעמון ממה שנבר הכנה חטים מצעוד יום אסור,
דבאלו החטים מלאכת העמונה מתחלת ביום השבת,
ולדברי הירושלמי אלו נידון דידן אסור מכל שכן,
דשם בריחים הריחים עומדים מצעוד יום ועם כל
זאת אסור, דחטים הנכנסים בריחים ביום השבת לא
הותחלו להיות נעמנים מצעוד יום, קל וחומר בנידון
דידן שהשחמל לא התחיל כלל לעשות מלאכתו ורק
ביום השבת יתחיל, דברי הירושלמי אלו נדחו מהלכה
דהיי' הבבלי דין ריחים (בדף י"ח א') לא כצירא
ליה לטעם זה (עי' בשו"ע סימן רנ"ב ס"ה). וכן אלא
ס"ל פי' הירושלמי במחלוקת רבנן ור' יהודה (שבת
כ"ט ב') דין לא יקוב שפופרת של צינח וימלאנה
שמן, דרבנן אוסרין ור' יהודה מתיר, ומפרש
הירושלמי (פ"ב דשבת הל' ד') טעמא דרבנן
דאוסרין משום שלא הוחלל בכל עיפה ופיפה, פי'
וכיו' ליה כעושה שיעור ויעקיר בפי'
מחלוקת רבנן ור"י כמו שפירש הבבלי (שם כ"ט ב')
ובהן, (ועי"ה מאוד במראה פנים בירושלמי פ"א
הל"ה ד"ה ומה מקיימין ובפ"ב הל"ד ד"ה למה
משום).

ג) אבל מכל בני מקורות עדיין אין לנו ראייה
שיהיה מותר לישראל ליהנות מהן ביום
השבת, נהי דשרי להיות נגמר המלאכה, היינו
שתחיל מצעוד יום ותגמור ביום השבת, אבל מנין
לומר שיהיה מותר לו להנאות ביום השבת, אם
בשבת נגמר המלאכה. (ועי' ציד הפנים ריש סי'
ב' מה שכתב על דברי הפנים מחירות סוף סי'
פ'). ולכאורה לפוס רביעא יש לי ראייה גדולה
שאסור ליהנות ממנו ביום השבת דעל הא דתנן התם
(שבת י"ח א') ושון אלו ואלו שטוענין קורח בית
הבד ועגולי הבת, והטעם מפורש (שם י"ט ע"א)
משום דאי נמי עבד לבו בשבת ליכא חיוצ טעמה,
דכי אמרין סחיות זיתים וענבים אף מלאכה, הוי
מילי ביזיתים וענבים שלא ריסקן מצעוד יום, דהוה
ליה מפרק דבר ממשאו והיה חולדה דש, אבל
בקורת בית הבד ועגולי הבת שאין נותנין הקורה על
גבי הזיתים עד שטוענין תחילה בריחים, וכן ענבים
דורכין אותן תחילה ברגלים, וצולא קורה נמי משקרה
נפק ממילא אלא דלא נפיש שפיר, לא דמי לדש (לשון
רש"י במשנה שם) ועי' בתוס' (שם י"ח א' ד"ה

על הכוסר האדם סובר שכבר נידון ואינו רק מחוסר שחיקה, ובאמת לא נידון כל לכו והוא מחוסר דיוק וכו' ועיי' שם האריך זה בנעם ועד ודעת השיי' לענינו דפח"ח. לפי זה הכל אחי שפיר דלכן גזרו רק צידון קורות בית הכד ועגולי הגה דבקל אפשר לעשות ללא לידוי ואיסור דאורייתא, אבל במקום שהאיסור דאורייתא גלוי לעיניו לא גזרו ושרי ליהנות ממנו בשבת אם נעשה באופן היותר והכל אחי שפיר. ועי' הדק היטב בחידושי הרשב"א (שבת קכ"ז א' ד"ה כי דמיא עכו"ם וכו') וחצין היטב והכל אחי שפיר, ועיין עוד בב"ח (סימן שכ"ה ד"ה עכו"ם של דב"י שם).

(ה) **ויותר** מה חיובו בפרט מחא דירושלים על הירושלמי (פ"ג דמס' שבת הל"ג) וז"ל ושמעתי מאדמ"י הגאון ז"ל (הוא קמח"ז) מן החכ"ם ז"ל, מעשה שעשו אנשי פראנקפורט צענין ביטול קאפס בשבת, שהיו מסורין עליה דקים זה אלל זה וזמן למטה מערב שבת החל של גפריה שקורין לונט, והחלל זה היחב מהבבבב כל הלילה, ובאור יום כשהגיע אל החלל אלל העלים אזי נלקחו העלים ומחבשל קאפס עכ"ל הרי שעל ידי מעשה צער שבת שהדליקו והוחמו החלל של גפריה שז נחבשל ביום השבת הקאפס, ולא התחיל להחבשל מערב שבת, ושהו אנשי פראנקפורט, כי הדבר ברור כשמש כאשר תצאנו לעול והרחצתי הידיו דשרי ושרי (והמחא דירושלים הביא דבר הג"ל גם בפרק קמא דשבת הלכה ה' ב"ד"ה וכן שמעתי מאדמ"י הגאון חסם סופר עיי"ש. ועי' בחידושי הרשב"א (שבת י"ח א') שגם הר"ח ומה שהביא ראיב מהכוספתא, והבן היטב. עכ"פ יאל דין זה ביהרר צורר.

ידענא גם ידענא שנמלא צענין שעליו דתני עד עתה כמה תשובות צענין העמדה השעון מערב שבת לכבוד ולדליק המענקטרי וכיוצ' לנשת וראה תשובות שואל ומשיב (תניינא ח"א סי' ה') תשו' מהר"ם שיק (א"ח סימן קנ"ז) תשו' אבן יקר (ח"ג סימן פ"ה) מחזק אברהם (סי' מ"ב) תשו' בן יבוכה (סי' קנ"א) תשו' גוין דוד (א"ח סימן ע"ז) ועוד ועוד (עיין בקונטרס "מענקטרי ד" חלקי השו"ע" חלק ראשון שנשפר הזה, שהאריכו מאוד צענין גרמא מש"ס ופוסקים הנוגע לעניינו, אני תצאנו לפי רגל המלאכה שלפנינו ולא נכנסתי צבית הספק צענינים עמוקים שדברו הם

סק"ה) ובמחלית השקל (שם) ויש לעיין הרבה בזה. והגם שמיניו דבשבת ושהה קדירה אסריין אליבא דכולי עמלא היינו משום דלחי לאשמועי' כמבואר בגמרא (שבת י"ח א' ובש"ע סי' רנ"ג ס"א) ועיין ב"ה (י"ז ב' הערה קא אמת), אבל בקורות בית הכד ועגולי הגה מותר לכתחילה להניח מצעד יום גדול (עי' מג"א סימן רנ"ב סק"ח) וגם באין יום גדול שרי לכתחילה רק אז במשקב היואל בשבת אסור (מג"א שם) והדבר מתמיה למי. גם הלכה פסוקה (בש"ע סימן שכ"ה סעיף ד') פה שאפאה עכו"ם לעצמו בשבת לרוב פוסקים שרי לאכלו בשבת ולעת לורך שרי גם להלכה ולמעשה, רק שלא יתן היותר משהו לעכו"ם מערב שבת שיתן לו פה בשבת ולא אדעחיה דישאל קא עניד (כמו שכתב הרמ"א שם בשם ה"ר ירוחם) ולמה יהיה כאן חמור מעכו"ם שאפ"ה או ביטול שום דבר בשבת. וכל איסור בקורות בית הכד ועגולי הגה הוא כמו שכתב המג"א (סימן רנ"ב סק"ח וכן הוא בראשונים וב"י) דגזרינן שמה יסחוט, ולמה גזרו שמה יסחוט בנענו מצעד יום ובאפית עכו"ם לא חשו שמה יאמר לנכרי שאפ"ה, חקריה ודרשתי בעקד ספרים שלי ולא מלאחי מי שעמד בדבר.

(ד) **והאיר** ה' עיני ומלאחי ביום' (שבת מ"ז ב' ד"ה מפני) פשר דבר. דעל הא דחנן החס ולא יתן לחובו (לחור הגר) מים מפני שהוא מכבה ומפרש הש"ס מפני שמקרב את כיבויו וגזרינן ערב שבת אטו שבת, והבא שבת' (הר"ל) מאי שנה משריית דיו וסממנים ופריסה מזודה דשריין עם השמש והכל אסריין מערב שבת שלא יבא לעשות בשבת וחילוי בשם הרב פור"ח דהס לכת למיחש שיעשה כן בשבת דהא אז מלאכה הן אבל הכא תנאית מים צנר איכא למיחש שמה יעשה משתחשך ללא דמי לאיסור כל כך במה שמיניו כלי חמה הנילוות הובא דבריהם בא"ח (סי' רס"ה ב"י) סק"צ ובמג"א סק"ז ועיי"ש במחל"ש (ופרמ"ג). יסוד חירול בקיור כחב השב"י (סימן רנ"ב אות ב') וז"ל וחילוי דוקא בדבר שהוא אז מלאכה בודאי לא יעשה משתחשך אלל בדבר שאינו אסור רק משום שבוטל לבוא לידוי איסור תורה גזריין מצעד יום אטו משתחשך (וכן מבואר בדיא בחידושי הרשב"א שבת שם), ועל פי זה הוסיף הישר"י (שם) מוא וקמחא וז"ל. ולפי זה אמרנו במחוסר שחיקה באמת מותר, אלל משום גזירה אטו מחוסר דיוק, וזה דבר הרגיל, דכשקורב מונח

כוונתו, ונהי דהוי פסיק רישא, באמירה לעבוי'ם לא אסרו פסיק רישא, כמבואר כל זכ היטב צננא' (שם ס"ק מ"א ועוד יותר מה מיקל המנ"א (שם) עיי"צ (רק לפי שאין כעת ענינו לכאן אקלר). וידין דידן הרבה יותר טוב וקל מנידון המנ"א, דהלא כאן מלאכת החימום נעשה מעלמנו בלא שום אמירה לגכרי ומה שהגכרי מניח לזוב המים בשבת בזה אין שום נדנדו איסור כלל, אפילו העי"ז (שם סק"ח) שהרבה להקשות על הרמ"א, יורה שפסעו להחירא, וכן מבואר להמעטין בדבריו. ונהי דעיקר איסור היתר של התר"ד וברמ"א הוא דהגכרי להסיק את הבית מכון ולהסיק שרי דהכל חוליס אלל לניב, אלל כאן מי הכניסנו לנקות מקום סמוך לשבת שגכרי מוכרח להניח לזוב מים משתחשך, ולהחם בשבת על ידי העלעקטרי, כל האומר כן אינו אלא טועה, ודי ענין קטן הוא להחשך חתך עזרא לעבול לקריו לחפלה שלהרבה פוסקים לא בטל, ונהי דאין לא קיימא לן כן, אלל מזה גדולה וענין נחמד מאוד לכל מי שיראת ה' יונע לבב, וכבר כתב הר"י יונה (ברכות פ"ג) דהחפלה יותר מקובל אחר עבילה לקריו מבלי עבילה, ור' יונה הלא הוא חד מגדולי רבנותיו הפוסקים המובהקים העומדים בצורה ראשונה למלכות. והא דאיתא בש"ע (סימן כצ"י ס"ח) דמרחץ שנתחמם בשבת אפילו אם הוחם מאליו אסור לרחוץ בו אפילו בנזילא שבת בכדי שיעשו, זה אינו קושיא דהלא מפורש בש"ע דעם האיסור הוא משום דעבר על גזירת חכמים שמה יחתה, וכל דינו של הש"ע הוא מהר"ן (פ"ג דשבת ארצא צב"י) שבוחם מאליו איירי שנתנו לשם עלים בערב שבת במעבד יום, וחששא דא לא שייך בנידון דידן שאין כאן אש רק כפתור אחד עושה הכל.

(ח) ואם תקשה ניהוש שמה ישתמש בהכפתור, חששא זה רחוק מן הדעת, דלא מצינו חשש שמה יחתה רק בחם האש אלל בדבר הנרץ לו כמו בתצטיל שעל האש וכיו"צ אלל כאן הלא בור המקוה בחדר זה והכפתור של החשמל הוא במקום אחר לגמרי לרוב במרחק ולא מצינו חשש כזה שמה ילך לחדר האחר ולמרחק לעשות דבר לתקן, דבדוא"ל ציינו וציינו ועלה על דעתו ששבת היום (ע"י צ"ח ג' ח' חוס' ד"ה גזרה שמה), והגם שאיתא בירושלמי (פ"א משבת ה"ה) לחד מאן דאמר, דהעטם שאין נוהגין חטים בריחים של מים אלא כדי שיטחנו כל לרכן במעבד יום, ומפסד ר' יוסף די רב בון העטם, מפני שהוא שכת ותוקע את היחד, ופירש הפני משכ

ז"ל עיר"צ שמתאימים לדבריו ואין חולץ בדבר. ובאמת כמעט כל תשובות האחרונים מלאים מה עיי"צ ובפרט בתשו' ריב"א (א"ח ס' ו' ח'), ומברש"ג (חיו"ד ס' ז' אות ב') פרי השדה (ח"א ס' פ"א) ותשו' נר יעקב (ס' ע"ז). ושו"ת מי יבורר חלו"ה ס' ל"א. ומחז"כ ס' של"ד ס"ע.

סימן קכט

המשך מסימן הקודם

(ו) ועתה נענין אם יפה עושין בעלי מקוואות שמחזיקים גוי לעשות כל הוצרך של המקוה, ובערב שבת מנחה כשפסקו כולי עלמא מליילך למקוה לעבר עומן לכבוד שבת קודש, מחליל הגוי לנקות צור המקוה מהמים שכבר שינו מראיתם מרצוי העובלים בה, וזה נמשך לכל הפחות עד שחשך, ואז מחליל להניח לזוב בהצור מים נקיים לצורך מקוה נקיב לכבוד יום השבת. ולמשל בשעה ג' צללה קודם אור היום מחליל מעלמו החשמל לעשות עבודתו לחמם המקוה על ידי שטון וכיו"צ שנעשה לצורך זה היינו המים שזבו על ידי פעולה הגוי לצור המקוה בשבת קודש אחר שחשך וזה נרץ עיין רב אם יש מקום להקל מאחז שהמים לא היו שם במעבד יום רק בלא להחם ביום השבת, בהשקפה ראשונה אמרתי דהלא מפורש בצ"ה (ל"ד ח') דאחד המציא את המים ובה' האור הראשון פטור (וכן הוא ברמב"ם פ"ט מהלכות שבת הל"ד) ונהי דהראשון פטור אלל אסור דעכ"פ ה"י מסייע לידו העצירה, אלל בנידון דידן שהגכרי הניח המים ושזב צור האש שפיר יש לומר דמותר לכתחילה ואין כאלו איסור כלל וכלל. אלל ראינו זו אינה כלום, דהיינו דשרי להניח לעשות כן על ידי גכרי ואין כאן שום איסור משום אמירה לעבוי'ם אלל עדיין אין לנו שום ראייה דשרי ליה לישראל להניח ממנו ביום השבת.

(ז) אבל באמת גם זה שרי אפילו לכתחילה ודינו מפורש בש"ע, דברמ"א (צס"ק סימן רנ"ג) כתב: לכן נוהגים שהעבוי'ם מוזילין הקדירות מן התנורים שמעמיים בהן ומושיבים אותן אלל התנור בית החורק או עליו ומצנרת אחר כך התנור הבוא ועל ידי זה הקדירות חוזרים ונתחמם, והעטם דגוף ההסקה שרי דהכל חוליס אלל לניב, ומה שנתחמם הקדירות שרי דלא זה ה"י עיקר

העצילה כליל שבת בחמין ודאי אסורכ אליבא דכולי
עלמא ובעצירה ועובלה כלילי שבתא בחמין ודאי
איסורא עבדה ושרי למיקרייה עבדינא, כדאיתא
בגמרא וממדין עליה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל. ואחר
שהלויך מערבך מול מערבך כדרכו בקדוש סיים:
סוף דבר הלכך למעשה איז אומר, שאין לכן להגשים
לעבול בחמין כליל שבת ולא עברך שבת שהוא יום
שביעי שלהן, אלא תעבולנה בזמן כליל שבת או
בהפצת זינות בלעד עד שלא יקרא עליהן שם חמין,
או צמ"ש, ואם אי אפשר בכל האמור יחירו לכן
לעבול בין השמשות ולא תצאנה לביתן עד הלילה,
ויוחר מזה איז צידויו להתיר לכן כלל וכלל, עכ"ל.

המעין תשובה מרישא עד גמירא יראה עד כמה
טרח אחרו צריך יסוד עולם (הח"ז ז"ל) להחיר
העצילה לגשים אפילו בבין השמשות, אבל להקל
ולהחיר העצילה כליל שבת בחמין לא רבה צדוס
אופן שצבולס, רק בהפצת זינות. וצוחר דכח"ס
(אור"ח סי' קמ"ז ד"ה אמנם על) מסכים לדבריו.
אולם מלאכי להנצי"ח (חאור"ה סי' כ"ד כ"ה
וכ"ו) שדיר בקדשו גם כן כשאלה זו וכח: ולדעתו
מעולם לא נאסר רחיצה בפשרין רק חמין וכו' וכן
איז מחיר את הכלנין כאן שיחנו חמין למקור
צבולס היום גדול כדי שצבולס שיחשך בין כך לא יכיו
רק פושרין (כ"ב בסיומן כ"ד) ובסיומן אחר (סיומן
כ"ה) אחר שכתב הנוצ"י ככל מה שהעסקתי בוסף
לכתוב: ואמנם איז חושש שבעל המרחץ איזו זהר
בזה, ומתחיל להזיל סומך לבין השמשות, ואיז מעולם
עין כי לגוף הדיון איז האיסור צבולס דבר "בעצילה בחמין
שבת" וכו' (כ"ז כבר השבתי (בס"י כ"ד) שלא
לאסור העצילה בחמין "כליל שבת" עכ"ל. ובשחי
חשובות הנ"ל מצוי הנוצ"י דברי הקרבן נחנאל
(בפי"ב משבח על הרא"ש סימן כ"ב אות ק') שכ:
ובעיקר הדיון (פעלו דן הכנס לצי סיומן י"א)
תכנתו באריכות טעבילה מי "מקור בחמין" לא היו
בכלל גזירת מרחלחות. והנוצ"י כתב ע"ד שאין לנו
לגזור אחריי בדבר שאין טעמו מצורר ולא נודעו
ראיותיו. והוא ז"ל טרח וכחצ ד' ג' טעמים להקל,
אבל כל אלו הטעמים ליחא אלא טעבילה גשים "כליל
שבת" הגם שאחר כן כתב הנוצ"י (בסיומן כ"ו):
שיש לומר שלא גזר טעבילה משום "חמין שבת" כל
המעין יצין שעל לאי שבת קאוי וכמו שמשובר
(בסיומן כ"ה שם) שעל אחרת תשובה סובבין דבריו
(שכסיומן כ"ו) ועיין בחשו' קמח"ז רע"א (ח"א
רס"י י"ז) מה שכ' צענין זה ועיי"כ. ועיין בה"כ
(פי"ב מהלכות שבת הלכה י"ד) מה שכתב לגבי

שיכיה מוכרח לתקן את הליך לו בהריחים, ואם כן
גם צידויו דיון היה לנו לאסור להכנס על ידי מעשה
העלסקטרי שמא יתקלקל שום דבר בהמכוה ויהיה
מוכרח לתקן (ובעין זה מצינו שמא יתקן כלי שייצין,
שלא יתקן כלי שייצין), זה גם כן איז כלל, מהאי
טעמא שכתבתי דכאן צענינו המכוה המחמם הוא
לגמרי במקום אחר רחוק מצור המקור ולא חיישין
לזה, אבל נראה שיותר טוב להניח מנעול על המכוה
שלא יכיה באפשרות לתקן, והמפתח יכיה מונח אצל
גבאי או שמש דהצית הכנסת או צבית המדרש ובזה
ינאנו מכל השמות.

ט) ותקנה זו שיכיה מנעול על המכוה
המחמם בלאו הכי נחון ומוכרח,
דמסוד איז שפעם אחת כשהלכתי בשבת צבך אל
מקור אחת מלאכי שיכיה קרב לגמרי, כי נתקלקלה
המכוה, ופתאום בא נכרי אחד שקראו לו השמש
לתקן המכוה, ואמרתי להעומדים שם שחליה
להניח לתקן שום דבר כדי שיחל העלסקטרי להכנס
ביום השבת, והאיש שקרא להגוי לא השגיח
להתרחק, אז אמרתי להעומדים שם שחליה אל
ילכו להמקור אחר שיחמם, רק ילכו למקור אחרת
כי צעזכ"ח הרבה מקוואות לאגשים ומלא
בסביבותיו, מקלסם רבו אחר קצבת לדברי,
ומקלסם שאור התורה לא האיר רוחם, אעמו
אזויהם, אז אמרתי כמה גדולים דברי הירושלמי
(ה"ל). אבל עכ"פ שפיר מהני חוקין לסוגרו על ידי
מנעול, והמפתח ימסרו לגבאי הקהל. עד עתה
צעזכ"ח ידון דיון ילא צבירה. וצוחר יש להקל
על צמנינו, חדשים מקרב חקונו, שבין הולאה
המים מצור המקור ובין זינת המים להצור הכל
נעשה ע"י מלאכת החשמל ואין ידים ידי אדם
נוגעים בזה לא צבול ולא צע"ש ובשבת. ולפי"ז איז
אין חקקים לכל הפילופולים הנ"ל שנאמרו עד עתה,
ובהל שרי בפשיטות.

סימן קל

המשך מסימן הקודם

י) השאלה העומדת עוד לצרר לפנינו, היא
אם שרי לחמם המקור עד שחיה
חמה ממש או רק פושרין ולא יותר, הנה אחד
המיוחד מגדולי רבותינו האחרונים ה"ה הכנס לצי
(סיומן י"א) נשאל ודן בדבר וכחצ צב"ל: כי

הקדושים סוצנים. וע' בספר סדרי עהרה (סימן קל"ז) לא רק בסוף הסימן אלא בכל הסימן במשך דבריו שהרבה דיבר בקדשו מעטין זה וכל הדיבורים שכתב בענין זה אינו אלא לענין עבילה נשים בליל שבת עיי"ב. ועי' בתש"י ציין ליון (ח"א סימן ע"ו).

(יג) ומצאתי להגאון בעל חסד לאברהם (חאו"ח סימן ל') שנשאל בזה מהגאון מהר"ם אב"ד סינעט ז"ל בענין שנחשט בגלילות שלו שמטילין מים חמין בשבת למקור מהיוורב שהאש בוער תחתיו מערב שבת, והתנור סחוס, לעבילה אנשים צדק. והגאון בעל חסד לאברהם אחר שהציב דברי החכם לבי הנוטע ביחודה (כ"ג) והרבה לפלפל בדבריהם ולנכסוף הביא דברי החוס' (תמורה י"ב ע"ב ד"ה ואין המים) והוכיח מדבריהם דמים חמין שמערבין במים לנשים הרבה אין כאן גזירה משום מרחלאות, ואחר כך מציא את דברי הסדרי עהרה (סימן קל"ז) וסיים וז"ל: ועי"ב מטעם זה אני מעלים עין ואינו מוחה מלהטיל מים בשבת במקור למחשבה בערב שבת לעבילה נשים, ואם הם מערין החמין בלילה על ידי עכו"ם גם כן אין לחוש, ואולם לערות חמין שהחמין בשבת על ידי האש שיוסוק בתנור בערב שבת, חס מלהזכיר וכו' אבל כל שסחמון נקביו דלא שייך שמא יחזה שפיר שרי, אבל דין עסק ביש ראייתו שבלילה שופכים המים חמין למקור להחם לנורך עבילה נשים ואחר כך מערב העכו"ם מים לננין לחוך היוורב למען יהיו חמין צדק לנורך עבילה אנשים, וזהו איסור גמור לשפוך לננין לחוך חמין על ידי עכו"ם, דהוי שבות דאמירה לעכו"ם, אבל המים שהם ציורה מערב שבת, ציורה שסחמון נקביו דלא שייך שמא יחזה, אין מקום לאסור דחמין מועטין לננין מרובים שרי לכו"ל עולא דפרט על ידי עכו"ם עכ"ל. מדבריו מפורש ויולאים שאפילו אם בתיור גמור יש לנו מים חמים אין שום היתר להניח לנזר אותם במקור אך ורק באופן שהמים חמים מועטין הם נגד הליון, אבל לעשות מקור חמה כבחול בודאי איסור משום גזירת מרחלאות. ועיין באו"ח (ספינקא סי' שכ"ו, ובהגהות מהרש"ם שם בסי' חק"א אות ג') הרבה תשובות מענין זה. ועיין ביד יוסף (סי' שצ"ז בריב"ז הובא) ובשרית תפארת לבי סי' ט' להגאון מהאמבורג ז"ל ובתש"י מחזה אברהם סי' נ"ט ותש"י מנחת יחיאל ח"ב סי' קי"ד וכו' ק"ל ח"א ב'.

רחי"ת הילד בשבת לפני המילה דשרי בחמין דבמקום מזה לא אסור הוצא בסד"ש (סימן קל"ז). ובאמת לפענ"ד אין מדברי ה"ה שום ראייה לשאלה שנשאלה לפנינו ועלה לנו דנין, דרחי"ת קטן לפני המילה אינו אלא דוקא בחמין, ודוקא רחי"ת בחמין מועלת לו ומהני ויפה לו, ולכן שפיר כתב בהאי מילתא הרב המגיד דבמקום מזה לא גזר, כיון שכן דרך מלוחו בחמין דוקא. מה שאין כן עבילה אשה אין שום מזה לעבול בחמין, אדרבה ואדרבה עיין צ"י ובש"ע ורמ"א (סוף סימן ר"ח) וכמה ערה האי לדיק קמחו"מ מרן החכם סופר זכ"ע (בהלך יו"ד סימן רי"ד) בסוגיא הש"ס (תענית י"ג א') להחיר ולהקל לעבול לאשה במקור חמה. [ואח"כ רב הראה לי כבוד ידיד נפשי כהדג"ש שליט"א דברי תש"י דור דורים (מקולות סי' ג') מה שכתב לחמיה על החכם לבי נוב"י ומהר"ם עמיל ז"ל, שכולם ערחו להחיר עבילה לאשה במקור חמה, ואיך נעלם מהם דברי ה"ה אלו, ועלה בהסכמה עם הסדרי עהרה שהציב דברי ה"ה אלו, ואינו אומר שכל דבריו באותה תשובה הם קשי ההצנה ודברי רבותינו הבאונים נכונים וברורים].

(יא) אמנם עדיין ל"ע, דמה שכתב הנוב"י דלעו"ת מעולם לא נאסר בפושטין רק בחמין, דבריו לריבין תלמוד דכל המעטין בחדושי הרשב"א והרמב"ן ודבריו במלחמות (שבת מ') יראה שגם בפושטין אסור, וכדי ליישב דברי רבינו הנוב"י לריך לומר דכס לא אסור בפושטין אלא כשהופשר בשבת ועי' היעב צר"ן ודוק (ומלאחי הערה זו על הנוב"י בהגהות הנוב"י משמיה דהגדול ממיינסק ז"ל). ועיין בענין זה בספר בית מאיר (יו"ד סי' קל"ז) ומה שני מהכלל זה. וראיתי בתש"י דברי חיים (ח"ב חאו"ח סימן כ"ו) שנשאל גם כן אודות המקור בחמין בליל שבת בהשגח: באמת על פי דין י"ל דאסור וכן י"ל שבי צ"צ מ"ת לפי זכרוננו, כי כעת אין הפנאי לתפש, אך הסד"ע (סוף סימן קל"ז) מיקל אך אין להאריך בזה כיון שכן נהגו גדולי דורנו היתר בזה, ובהנה להם לישאל. אבל להשיב מים חמין בשבת י"ל דבדו"א אסור, ולא יניה להם, הנה ששמעתי מורין היתר גם בזה, אך נכון הדבר שלא לנהוג קולא בזה להחם חמין למקור בשבת עכ"ל הגה"ק מלאח זולק"ל אות באות. וכנראה דעת הדברי חיים דאסור להשיב מים חמין בשבת מטעם מרחלאות דעל קועב שאלה זו דבריו

אנשים מוסרים נפשם על עבירה זו כידוע וכו' זרזים בעבירה זו ע"כ, ואחר כל הערכות אלו אינו מתיר כלל בחמין ועי"ה, גם בחשו' עולת שמואל (סימן ק"ז) אינו מיקל אלא לעבול "בליל שבת" בחמין עי"ה היעז דבדיו, ועוד ראיתי באחרונים שכולם רועדים להקל בעבירה בחמין, ואפילו כלל שבת מורה עולה על ראשם לבקל, ועי' בחשו' שו"מ מהדורה חמישה הנקרא דברי שאל ויוסף דעת (סימן מ"ו) זכר (ועי' צפ"ת יו"ד סימן קל"ז אות ב' ובדברי תשובה שם אות ז' וחי').

סימן קלא

המשך מסימן הקודם

(יד) **היודע** מחשבות ואופה נסתרות, יודע עד כמה נלעגותי וחפשי חיפוש אחר חיפוש ללמד ולהקל וללמד זכות על המנהג החדש הזה מקרבו, וצפתי כי מלאכי בספר כף החיים (סימן שכ"ז אות י"ג) שהביא מהכלל כי בשם רב האי גאון ז"ל וז"ל אסור לבעל קרי לעבול בשבת "בחמין שהוחמו מערב שבת" עכ"ל, ומי לא ידענו מדברי חד מגאונים הקדמונים הרב האי גאון שעליו כתבו הגאונים שבזמנו "אחרון זמנו וראשון צמעה" וכל העולם כולו חרדו וחורדים לדבריו. ועי"ש בקף החיים שהזכיר זאת מחלוקת גדולי עולם וכל המתירים שמציא אינם מתירים אלא לעשות המקור פושרין אבל לא חם וכ"ש לא חם כבחול.

(טו) **אולם** אחד אמר לי כי כל רבני פולין גאונים וק' כולם החירו הדבר בזמנם, ומאחר שכבר יאז צהיתר על פי הוראתם אסור להרבה אחרים. השבתי לו, אם הייתי יודע שאמת הדבר, אז בודאי צלי ספק היינו מוכרחים לקבל הוראתם אפילו לא יודע לנו עמם, אבל מאחר מסופק אינו אם אמת הדבר, ובאשר יאז האיש שהעיד דבר זה נכנס איש אחד תלמיד חכם וירא וחרד לדבר כי מיואלי פולין, ושאלתי את פיו אם אמת הדברים ה"ל, והשיבני ח"ו מעולם לא התירו, וסיפר לי מעשה רב מהגאב"ד דעירו ז"ל שלא הניח ביום טוב שני — ללוקק עבירה אנשים — לשפוך המים חמים שנשאר בבירה מליל יום א' דיו"ט, והת"ח שצטירו התרעמו ק"ת דבצר, והגאב"ד צעיר

(יג) **ואם** יתעסק המתעסק ויאמר, דנשתנו העמים ואין כאן חשש שמא יחתה כלל וכלל, וממילא בעל כל גזירת מרחצאות, וכבר כתב בחידושי הרשב"א וכו"ן (ש"ס ויולג דף י"ח ב') דהא דאמרו התחילו בכללן להחם חמין בשבת, אין הפירוש בשבת ממנו דהלא חתן (גיטין י"ד א') נחשו ושראו על השבועות ולא נחשו על השבתות, אלא שהיו נותנין עינים שם מצערב סמוך לחשיכה והם מתעצרים והולכים כל השבת, ואיכא למיחש "שמא יחתה" בגמלים והכי איתא בירושלמי בדהיא, ואם כן במרחצאות שלנו שלא שייך כלל לומר שמא יחתה בעל כל דין גזירת מרחצאות, על זה ועל כיוצא בזה אני אומר שלא עבד עניי אור התורה ואינו יודע דין וימיו לשמאלו, לנחות גזירת חכמים שעשו למיגדר מילתא מפני סייג, לנחות על ידי שינוי הזמן ואינו כדאי לעפל דברים בעלים כאלו כלל, ועי' בחידושי חת"ס (צילה דף ה' בסוגיא דכל דבר שנאסר בחמין), וכבר קדמו בכמה דברים המאורי וגם בספרו בית הבחירה, ובספרו כרטיא כה"ל אפשר לעקור רוב סימן שכ"ז בחו"ה ועוד הרבה סימנים אחרים, כמו שעשו רבים מקילים לעקור רוב סימן קט"ו ביו"ד בענין חלב שחלבו עכו"ם, וכמו שדבריהם בעולם ומצבולתם לעקור דין המפורש ביו"ד בסימן ה"ל בענין חלב שחלבו עכו"ם, כמו כן לא שרירין ולא קיימין דברי אלו שרואים לעקור סימן שכ"ז בחו"ה ה"ל בסברא כרטיא זו, דעתה בעלה גזירת מרחצאות. בודאי ובודאי יש להם לאלו שוהגין קולא דבצר, לעבול במקור חמה בשבת שום טעם הנעלם ממנו, אבל מי שמתיר מהאי טעמא ה"ל, בודאי אסור לשמוע. ואפשר שהמקילין סומכים עמם על הקרב"ה (הי"ל) אבל הלא כבר כתב הגוב"י דקשה לסמוך על טעמים שאינם מתבררים, וצפתי שהקרב"ה נחנאל רק לענין עבירה נשים בליל שבת אמר דבריו, ולפי הטעמים שנתן הגוב"י לא שייכים לעבירה אנשים ביום, ולא עוד אלא שבתשו' חסד לאברהם הרבה לפקפק על דבריו, אבל עכ"פ בודאי כדאים הם הקרב"ה והגוב"י לסמוך עליהם אפילו שלא בשעת הדחק גם לבתחילה אם הם היו מדברים ממנו, אבל מענייני אינם מדברים כלל, והמדבר אינו מקיל כלל. גם היש"י (סימן שכ"ו) אינו מיקל כלל עי"ה. והיותר מיקל ומסר נפשו על שאלה זו שאנו דין עליה הוא הגאון העולם בעל מהר"א עזיאל (סי' ע"א באלמנע התשובה) ומחיר באופן שמתבאר בדבריו שפושטין ולא חמין וכתב: ואי אפשר למנוע זאת לגמרי מפני הקור בימי הסתיו, כי הרבה

חסד (חא"ח סימן י"ז להגאון האדיר מלוצקין ז"ל). וגם בספר הנחמד אריות החיים להגאון הנפלא בעל המלבי"ם (חא"ח סי' ע' חלק המאור לארץ אורח מ"א) חמלא באור נכון בעינינו אלו. ואני הכותי קועטס מיוחד על כל דבר שנאמר במנין לריך מנין אחר להחידו, וביארחי כל השיטות צ"ה. ועוד להלא נזירת שמא יחסה עדיין בחקפה עומדת בשאר אופני ביטול ובמרחלאות, ואין נבעל בכנידון דידן, באופן שהוא דבר בעל ואינו כדאי לעפל צ"ה.

(ח) [ועתה הראה לי כבדג"ל שיע"א חש"י דור דורים (הלות מקואות סימן ג')] בענין מרחלאות בשבת. הנה בעפ"מ"ח דור דורים מחמלה חמה על הגאונים שפנינו מה זה של ידעו להמלא היחר פשוט למקור לעצלת אשכ בליל שבת על פי דברי ה"ח (פ"ח מהלות שבת הל"ד) וכבר השבתי על דבריו (לעיל אות כ"ה) ועוד האריך שם מחמלה להקל ואין בכל דבריו יסוד אחימי לסמוך עליו להלבב ולמעשה, אבל בלאו הכי בסוף דבריו חוסר בהחלט מחמת דברי השו"ע והרמ"א (סימן שכ"ו סי"ג). ובמחבתה"ל לא עיין כלל בדברי רבותינו האחרונים שחורק מדבריהם ילאה, ששם אין מחמלון לכזיע ואי אפשר באופן אחר שרי ושרי (ועיין במ"צ שם אות ל"ה ול"ו מהכ"ז ובפ"ח החיים אות ג"ך ה"ן) ובפרט שידוע שבזמננו לא רק שאינם מחמלונים לכזיע אלא אדרבה מטעמים מהזיעה — אם יש זיעה שם — וברכב בני אדם הולכים למקור אחרת רחוקה הנקי מכל זיעה ועוברין על מקור הקרובה שיש בה חשש זיעה, באופן שמעטם זה בודאי אין שום יסוד וחשש לאסור ולהחמיר].

(יח) **אחר** זמן רב שכתבתי כ"ן, ילאו לאור העתונים החורניים "שערי חור" (ובחלק ז' קועטס א' סימן ו') הבאו חשוכים על שאלה זו ממש, מהגאון העלום רשכב"ג מו"ה ישראל יהושע ז"ל אב"ד קונטא אל הבי"מ מהר"א דומ"ץ דק' ראדום וז"ל: בשבוע העבר קבלתי מכתב מהגביר ר' אילני יאסקאוויטשן שהמקור בראדום חס ביותר עד ששבר אדם נכוח בה בש"ק צדק. ושאל לב"ת ואמר לו שפותחין הקיעור למקור מעבוד יום וכולך כל הלילה, וכ"ח אמר לו שבהוראתי נעשה זאת, ועל זה הקשה הרבני הוגר שהרי יש בזה איסור שמא יחסה בגמלים, וגם מלך רחיה במנין בשבת, והנה אין בזכרתי אם נשלחתי מכת"ע י,

עמד על דעתו ולא רצה להקל, וכן נעשה בלא שפכו המים בהמקור אפילו על ידי נכרי, אם כן ממילא בעל עדות הראשון. (ועיין חש"י ביון ליון סי' ע"ו שמיקל בדבר).

(עו) **ואפשר** שדבר זה נשחרב, דהנה כל גזירת מרחלאות בזמן הש"ס ואחר כך בזמן הפוסקים עד דורנו עתה, היה באופן שהיו מחממין מים ביורות ומשם נשפך, בכמה אופנים, להבזר לחמם המים לזנינים. אבל עתה כבר אין זכר לאופן זה לחמם מרחלאות, כאן בארלות הכרית, וכל המרחלאות מקטן ועד גדול מחממים על ידי קנים שהעלעקטריק מחממן והמים נחממם ממש בצור אחר שזו מים לזנינים בבזר, ובכבוד ע"מנו נחממין המים, ובכחאי גונגל לא היתה גזירת חז"ל. ובעין זה כתבו בחוס' (ב"ה ר' א' ד"ה ר"ה) והשחם בזמן הזה שאין חכמי מוחר, ואין לומר שריך מנין אחר להחידו, דכיון דזה העטם משום חששא ועבר הכחשא עבר העטם, וכדי נמי אחריו נבי מים מנולין להסורין משום שמא נחש שבה מהן, ועכשיו שאין נחשים מזויין בינינו אנו שוחין מהן אפילו לנחמלה וכו' עכ"ל. וכ"ה החוס' ע"ז (ל"ה א' ד"ה חזק קהני) אלא ודאי אין העטם (לאסור גבינה) אלא משום נקור, ואנו שאין נחשים מזויין בינינו אין לחוש משום גילוי וכו', ועיין בסור וכו' (ו"ד סי' קנ"ז ס"א). אבל חלילה לומר כן לבדות ולדמות מדעתנו לבעל גזירת חכמים שהי מחמלה משום סייג ומגדר מילחא לזין שגזירת חז"ל לא היה בשביל גדר סייג, ועיין דבר בפרי חדש יו"ד (שם סק"א) ובפר"ח (שם סק"צ), ובשבילי דוד (שם) האריך בזה גם כן במכה מקומות ובעולה מהקיצוץ (שדבריהם) בדבר שגזרו משום סייג וגדר כמו במרחלאות (עיין שבת מ' א') שגזרו משום שזרי עזירה, אע"פ שבעל העטם לא בעלה הגזירה (ועיין בתשו' שו"מ מהר"ח ח"א סי' ק"א) וראה בפ"ח (א"ה"ע סימן י"ג סק"ד) בשם הישר"י, ומה שזיכר הפ"ח לעיין עוד כמה שכתב לקמן (סימן קמ"ה סק"ע) מה שכתב מהים של שלמה וע"ז (שם) והאריך קצת בדבריהם ובדברי הכות מאיר, ועיין עוד בחי' חת"ס (ב"ה ד' ז' ד"ה זימנין גדול) ועוד (שם בחי' חת"ס כ' א') בסוגיא דדבר הכאשר במנין לריך מנין אחר להחידו, מה שכתב בענין זה ובפרט עיין (שם ד"ה החלק השלישי הס, ולהלאה) דברים אחימים וברורים השייכים לענינו. ועיין בענין זה חשוכה נפלאה בספר חש"י חורח

זוה. ועיין בתשרי אבני נדק (א"ח סי' ל"ז) ובתשרי
מנפס ארי תנינא חיידר סי' נ"ח.

(ט) **עכ"פ** כבר נפתחה שאלה זו בגדולים צדור
שלפנינו, ולכן מהיותר טוב לעשות
כהגאון האדיר מקונטא ז"ל שלא יביא חס ביותר,
ובפרט בעשור"ה הרבה צדי אדם יושבים במקור זמן
ארוך ומדברים ומשיחים בה, ומי יתיר דבר זה במים
חמים ח"ו, וכשלים באיסור מרחלאות דיוס השבת.
ורב דרכות יונחו על ראש מי שאינו מניח לעשות
מקור כי אם במים פושרים שאין דרך ב"ח לשב
ולדבר ולהשקות בה, ותיקון גדול הוא.

(כ) **הנה** המעיין בתשרי הגאון רשכב"צ אב"ד
קונטא ז"ל יצן שכל היתורים שכתב
שם שייכים עוד יותר ויותר לפי מה שכל המקואות
שלנו מתחממים על ידי שזון שלעקמרי צלי שום
מעשה ידי אדם אפילו לא של עכ"ר. ומי יחלוק מול
פסקו של הגאון רשכב"צ אב"ד קונטא ז"ל שמחיר
מקור אם אינה חמה ביותר, וק"ו בן ק"ו מאחר
שכן היה נוהג הגב"ק אור שולם מהר"ש מצעלא
זאקללה"ב ועפ"י שני עדים נאמנים יקום דבר. עפ"י
מעטמא הנזכר (באות ל"ד) תיקון גדול הוא
לעשות לא הרבה יותר חם מפשרין. ע"כ כתבתי
בתשובתי מאז.

(כא) **קצת** דברים ארוכים על דברי הג"ל (באות
יא). הנה המרדכי (שצעות הל'
מקואות) כ' שלדעת האוסרים עבילה בחמים משום
גזירת מרחלאות, לר"ד לומר בעבילה כה"ג ביוה"כ
היה מותרת משום א"ן שצות במקדש, עיי"ש.
ולבאור זה ידע לדייק שפילו בפושרין ג"כ יש
לחוש לגזירת מרחלאות, דהלל צמה היו מתממין
המקור להכ"ג ביוה"כ בעשיות של צדל שהיו
מתממין מערב יוה"כ ומטילין לתוך לזון כדי "שחפיג
צינתן" (כציומא לר, ד) הרי דלא הוטל העשיות
ר"ד כדי "להפיג צינתן" וכן הוא צמשה (יומא לא,
ד) "כדי שחפיג צינתן". ובלא ת לא הוליד הש"ס
להיתרא דא"ן שצות במקדש אלא משום לירוף
כמפורש (ציומא לר, ד צתורה"ה הני מילי וכתובי'
וריעצ"א ומאירי ודלא כפרש"י שמחא הג"י דא"ן
שצות במקדש) אצל לענין רחילה שלא עשו אלא כדי
שחפיג צינתו משמע שלא הולידו להיתרא דא"ן שצות
במקדש דאפילו צמורה הוא מותר. ועיין בס' מים

אמנם שמעתי וכוונתי לי אשר צק"ק פריסק עושין כן
על פי הוראת הרב דש"ס, גם כמזמרה ששמעתי
מגאון אחד אשר אף הגב"ק מור"ש ז"ל מצעלא
בהנהיג כן. ועכ"פ אין להקל כ"כ שיהא חס ביותר. כי
אם החשש שמא יתחב"ל י"ל כיון דעשה צלי ספק על
ידו נכרי הוי שצות ושצות במקום מזה ולר"ד רבים,
עכ"פ רחוק צעניי שחב"א חס ביותר צללי שבת
הארובות מצלי שיערך להוסף מים צלילה ולהצטיר
אש תחת היורה הגדולה, גם חשש רחילה צממין
שי"ך, לכן לפ"ד טוב הדבר להחמיר שלא יהא חס
ביותר רק מזוקק, כי אין להורות דבר החמיר
לדברים, עכ"ל הגאון מקונטא ז"ל. וכן כתב בספרו
הבהרה ש"ח ישועות מלכו חלק א"ח (סימן י"ט)
ועל תשובה זו כתב (ש"ס) הרב הגמ"מ וויינגרטען
מ"ז דק' רחום ז"ל א"ל אך מלך רחילה צממין
ודאי לר"ד דברי הגאון ז"ל, דזה אסור אפילו
בכוחו מערב שבת כמבואר בכל הפוסקים
ובעש"פ סימן שצ"י. ומעשה האדירים שכתב
הגאון ז"ל יש אחי מגילת ספרים תשובה אחת צעני'
זה מאדמור"ה הגב"ק מסאכטשצוב ז"ל אשר נובל צוה
לתרץ אותם על פי הלכה, וא"ן מגילת הדבר אלא
לנושעין, ואולי זה לא הוא גם כן כיוונת הקרבן נחנאל
בשבת פ"ב אות כ"ב. אך הא הח"ל (בתשרי י"א)
והנוצ"י (סי' כ"ה) והגאון רעק"א והח"ס בתשרי'
והב"ע סימן קצ"ט, לא שמיא להו כלומר לא ס"ל
סבירא זו כלל ע"ש, וח"י להורות היתר דבר
המפורש ב"ש"ס וכלל הפוסקים לאיסור. ומש"כ
ה"ס" (צו"ר סימן קצ"ט) ק"ת הוראת היתר, כבר
הסכים לי אדמור"ה הגב"ק ז"ל בתשובה דא"ן זה
ענין כלל המקואות דידן שמחזיקים חומם זמן רב
(כאן האריך ק"ת במשולש שעיני ראו ולא אד)
ובסיים: לזאת צקשתא ששוחה לפני גדולי דורנו
שליט"א שילוח צקילי קולות בהשערי תורה"
באורכה שיהיו מדרס לרחוק בש"ק במקור רותחת
בכל אופן שיהיה, רק במקור פושרים להפיג צינתן
בלבד, כמו שכתבנו בכל תפילות ערי ישראל וכל העם
ישמעו ויראו ולא יוכסרו לעשות כדבר הרע הזה
עוד. ומש"כ צוה הגאון מצעלא ז"ל (בצו"ר סימן
תקפ"א) אדמור"ה המג"א (סוף שצ"ט), וכל
במכת"ה זה צדדי לזון גזירה שוב כזו מעלמנו, וכל
להרום ח"ו כל יסודי הש"ע וההלכות, צפרע
דיכולים לעבול במקור פושרים מערב שבת כמו
שנהגים בכל תפילות ישראל. ואולי גם כיוונת הגאון
ז"ל שם הוא אך באופן זה עכ"ל. אח"כ מלאתי
בתשרי ש"מ (מכרה"ה סימן מ"י) דברים נפלאים

ישראל, גורד נדר ועומר בפרץ אשרי לו
שוכה לכך בש"ת מו"ה חי"ל דייטש
שליש"א אב"ד העלמץ יע"א וכעת אוד
תורתו זורח בעיר בדוקלין יצ"ו.

אחרי תת שלו' באהבה וביתרת הכבוד,

י"ג גלויות מספרו הנחמד חלק כ' שכתת תחת
הדפוס הביטני בתורד ותשואות חן חן,
ונתמלא הבית אורה, זו תורה, כל חיבוריו הן מלא
חן ויכר כהם שמן השמים מכישיש אותו להוציא
דבר ולא חזי דבר, אבל חיבורו הזה עולה על כולו
הוא מלא וגדוש בעניינים העומדים על הפרק וכולם
מפורשים כשמה ממקור הדברים מדברי הש"ס עד
אחרון שבאחרונים.

בדין מי בורית בשבת

א **ויישר** כה צפ"ע על מה שהמציא לנו
השוכה אחת גנוזה ואין צדינו
העתקה מכ"כ אלמ"ר הגאון ז"ל ח"ד בדין
מי בורית להשתמש בו בשבת (והוא נדפסה בספרי
חלק כ' סי' פח). הכה בעת שבי"ק אלמ"ר ז"ל
השובה זו לכבוד גיסו הרב הגאון ז"ל הייתי נוכח
בביתו ואחר שגמר התשובה הראה לי חבור לנסותי
מה יש לי צפי להשיב, ובאמת דמתי לפניו בקרקע
דלולי אין לאסור בהחלט כ"כ אבל לא הועיל לי
להצחו מפסקו, אבל עוד ערס ששור התשובה מלאה
בספר תורת שבת (מנכד הגאון בעל קרב"י ואין
הספר כעת תח"י) שבי"ק על דברי הרמ"א (האוסר
בורית זיוף) דמי בורית שרי, וגם זה לא הועיל
מאומה כי מענה צפוי שהתורה שבת לא ירד בתורה
שאלה רק כ' דבריו בדרך הערכ על דברי הרמ"א,
ולכן לא ראה להזכיר דברי התורה שבת כי לחלק
עניו בתשובה לא ראה ולהקל לפי דעתו לא היה
מקום ואמר שהרואה שלא הבאתי דבריו יאמר או
שנעלם ממני דבריו או אין לי ספרי, והגם שלא היה
חקיק דעתו לאסור במקום שבי"ק מקום להמציא
היתר אבל כלן חשש מפני המחמשים ולא ראה
בשום אופן להקל.

בדין ניתוח הפרוסטאט משום פצוץ דכה

ב **ומה** שצקשי להשיב לו על אחר בענין ניתוח
הפרוסטאט אס' ואסר בכך כפלוס דכה.
כבר נשאלתי צה והעליתי להכיר ובקולר ליימתי

חיים (להפס"ח סס) שבענינה של כה"ג שבי"ק גם
צדיק בחול (יומא לא, א) לא היו מעלין עששיות
על צדל משום דבחול הי' ואין לנו היתורא דאין
שבות במקדש לענין לירוק. אבל משום מחללות אין
זכר למו. — אבל עכ"פ מדברי רבינו המרדכי
מפורש ואלא עד כמה הי' חמור בענינו גזירת
מחללות. אבל המעיין היטב בדברי המרדכי (סוף
ב' מקדשות נדפוס וילנא דף ר', א עור ב) יראה
שאין מדברי המרדכי אלו שום קושא לענין היתר
לושרין בשבת דהמרדכי לא החמיר אלא לענין עבילת
אשה במקום שנתחממה ע"י קלת מים חמין או
אפילו ע"י עששיות אבל לא לענין שבת ויה"כ כלל,
ופסוט.

ועובע"ה חרש ארז ב' שנת תש"ל לפ"ק פה
בדוקלין יצ"ו

משה שטערן

אב"ד רעברעצין

בעהמח"ס באר משה

פירות הנושרין להלכה:

א מי שאינו מחה ש"מ כדוחר"ל (אות א.) — ב) לחם
סקוה בשבת ע"י שערן עלעקטרי (אות ב.) — ג) להתחיל מלאכה
בשבת ע"י כח הפועל מע"ש שרי (אות ב.) — ד) דברי
הירושלמי האוסר כה"ג נדחו (אות ב.) — ה) אם מותר להנות
בשבת עצמו ממלאכה זו (אות ג.) — ו) במלאכה ע"י הערסה
המוד יותר (אות ג.) — ז) באיזו נראה במלאכה החמיר יותר
במלאכה הניכרת לכל (אות ד.) — ח) עשיית קאפטי מחדש
בשבת בהיתר (אות ה.) — ט) להעריך שערן עלעקטרי מע"ש
שיכבה ודלוק בשבת (אות ה.) — י) אם מותר שעכ"ס יעשה
בשבת מלאכה לצורך המקה (סי' קטז אות ו.) — יא) לחוש שמא
יסבב כפתור העלעקטרי (אות ח, ט.) — יב) מקום חמה איד שרי
לשבת בשבת (סי' קל אות י.) — יג) אם מקום חמה בכלל גזירת
מחצאות (אות י.) — יד) בדין גזירת מחצאות (סי' קלא אות טר
כא).

סימן קלב

אל מע"כ ירנ"פ הרב הגאון הצדיק
המפורסם לשם ולתהלה בכל קצוי ארץ וים
ורחוקים, ויחיד במינו על שרי שו"ק של

הרחתי לו הרחילה רק לישב עם ענבותיו במים שהוחמו מע"ש אבל לא רחילה כל גופו עיי"ש.

לעמוד מ"ם אות י"ז

בדין פס"ר במלאכה דרבנן

(ג) **נגע** בדין פס"ר במלאכה דרבנן, וחיודש שלא הזכיר דברי רבותינו הראשונים בעל השלמה ומאירי וספר המאורות ובעל העתים שנדפסו זה זמן מה שכולם דעס"ר בפס"ר במלאכה דרבנן שרי והבאתי באריות בספרי ב"ר משה (ח"א) סי' ל"ד אות ז' עמוד ל"ח) עיי"ש, ובספרי ח"ב (בסי' ק"ח-ק"ג) בשאלה לנסות בנד אם הוא לפי מדתו והבגד ספק שעטנ, האריתי הרבה יותר ותמלא הכל מפורש כשמלה והעליתי להחיר בעזריה"ת.

לעמוד מ"א אות מ"ז

ביאור נכון בחפלת הגשם על הסלע הך

(ג) **הביא** החמיכה העלומה, שנחפלת הגשם אלו מחזירין אלל משה רע"ה על הסלע הך וינאלי מים, דהא זאת היתה חטאו, ואיך נבקש שבזכות זה יבא גשם. אעתיק לו. בזה מה שכתבתי לתוך לפני כמה וכמה דבר נפלא בעזריה"ת אמתה לפני גדולים ושכחתי, ואני הוספתי עוד לתמוה דחפלת הושענא רבה (המתחיל חטנה אמונים) ג"כ אלו אומרים: סלע הך ויחזו מים וכו', וגם לריך שיון מה שאנו אומרים בחפלת הושענא רבה (המתחיל למען חמים) אז בזה מתקף סתם עניות מים וכו' וקאי על חזקיה מלך יהודה, והוא אחד מהשלשה דברים שלא הודו לו ומתו בידו ולא הכנימו עמו (פסחים י"ה ב' וי"ז א').

הנה איתא בסנהדרין (י"ע א') דעצדיק דינאי מלכא קטל נפשא והומיטורה לינאי מלכא לפני הסנהדרין דהלא חביב וכוונד צבעיו יבא בעל השור ויעמוד על שורו, אחא ינאי המלך יושב לו אלל שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליו וישעו בך אמר לו ינאי המלך לא כשתאמר אחא אחא כמה שאמרו חזירי נפכה (שמעון בן שטח) לימיתו (לידע) אם יאמרו כמותו) כבשו פניהם בקרקע (שכיו יראו) מילאי המלך) נפכה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע אמר להם שמעון בן שטח בעלי מחשבות

לעלמי המקורות להחיר, אבל לפי שלא העליתי בכח צורך ציור אין צלילי להעתיק הציונים בעלמא, ועוד חזון למועד, אבל הדבר ברור שאין בידינו לאסור, ועתה אי רואה שיש בידו חשבות מכמה גאוני זמנינו שכולם כפה אחד עונים ואומרים להחיר ותל"מ.

מידות הנושרין להלכה

(א) אם שרי להשחמש במי בורית בשבת (אות א). — (ב) אם עיי' נתיח הפרוטסטאט נעשה פצור רכה (אות ב).

סימן קלג

המשך מסימן הקודם

ועל מה שנקשתי לעבור על הגליונות ששדר לי בעוצו ולכתוב קלח הערות, קשה עלי הדבר כעת, כי ערוד אני מאוד בזמנה עניים עמוקים ובפרט מעת שילא ספרי שר"ת ב"ר משה ח"א, מכל זד ולדי לדידים אני מקבל הערות והארות בעזריה"ת. ומוכרח אני להשיב להם לפי מסת הפנאי, עכ"ל למען ידידותו הישנה והנאמנה מאז גזלתי לי מעט זמן לעבור בין בחרי הפנינים היקרים שבספרי הנפלא חלק העשרים. וזה החלי בקצירת האומר.

לעמוד ל"ה אות ג'

בדין רחיצת גופו בשבת במצטער כל גופו

(א) **הביא** מהב"ב קמח"ז מרן הגר"א ז"ע (לפי שכו' וכ"כ גם בסי' ש"ז ס"ה) דמלצער מותר לרחוץ כל גופו במים שהוחמו מע"ש, ודע דזה רק כשמלצער ועל ידי מה שירחץ כל גופו במים שהוחמו מע"ש יספוק לערו או עכ"פ יקל לערו, אבל אם הלצר הוא ממיחוש אחד שא"ל לו רחילה כל הגוף רק אותו אבר וכיוצ"צ בודאי אסור לרחוץ כל גופו בכה"ג, ולכן בספרי ב"ר משה (ח"א) סי' ל"ג אות י"ד) בחולה שרי לו נחוח על העצורים ואחר הנחוח נחמת לערו מוכרח ה' לישב פעמים בכל יום בכל עם מים חמים עם ענבותיו במים, לא

ר"א נעשה הכל כדבריו כחצוסי' (שם ד"ה לא בשמים). גם מזכרות (נ"ג ז') ששנים עשו כצ"ש וחזרו למקומן ומלאו חרקי דורבא ויוגה דורבא אין להביא ראיה דלככה כצ"ש דמן השמים הסכימו על ידם, ודבאמת אפילו צ"ח מורים דמועצ לחזור למקומן ולברך אלא שב"ה לא מירוחכו ראה חוס' (סוכה ג' א' ד"ה דאמר) מג"א (סי' ס"ג סק"ג וצסי' קס"ד) ודברי המחל"ה (סי' ס"ג ה"ל) ז"ל.

הנה משה שמסר נפשו בעד ישראל כמה וכמה פעמים עד שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת ולא רק בעד כ"ל ישראל מסר נפשו אלא בשעה שבה אה המארי ידע שנפשו הוא להכות אחד משוערי מלרים, ואיחא במדרש שכן אמר משה יאצד משה ואלף כמשה ואל יאצד נפש אחת מישראל. הזכות הייתה גדולה שאפשר לספר היא, כשהלך עד כי מסר נפשו עליהם אפילו לעשות דבר שאינו ראוי שיעשה, ורק משום בזהבא ישראל בלי גבול עשה דבר שידע שנפשו שאין לו לעשות ועכ"ז עשה במסירות נפשו בעבור ישראל שבי' אהבו יותר מגופו ונפשו. ולכן בסלע שבי' אמר לו לדבר אל הסלע וחשש שאם ע"י הדיבור יתן הסלע מימיו יבי' קערוג על ישראל אהבא נפשו, שאין דומם שומע אל משה וישראל בני אברהם יאחז ויעקב אולם שומעים (כמפורש במדרש) ולכן כדי להסיר קיערוג זה מישראל מסר נפשו בעבורם ושיגה קלח לזיווי השם ולא דיבר אל הסלע כאשר נאמר אלא הכה עליו כדי להאיל ישראל מהקיערוג, ואין לך זכות גדולה מזו מלד מנהיג ישראל למסור נפשו ואפילו להיות נעשע בעבור ישראל, וכן חזקי' מלך יהודה שפסחם מי גיחון כדי שחיל סנחריב לא ימלא מים (כפרש"י בפסחים ה"ל) וצוה כיון להאיל ישראל בזהבא חליהם משנאיהם, הגם שידע צנפשו שאין הדין עותק לעשות כן, וזה מדרגה הייחוד גדולה של מנהיג ישראל, ולכן דוקא על הסלע כך אנו מזכירין אלא משה, וסחוס המעין אלא חזקי' מלך יהודה. ועפ"ז פירשתי כמה דברים קשי בהבנה ואכמיל כאן.

לעמוד ס"ח אות י"ג

בדין ע"ת לצורך טבילה

ד) בחשובה אחת התרתי (וגדפסה צח"צ סי' ל"ו) להניח עירובי תחומין לנדרך

אחם יבא בעל מחשבות (הקב"ה) ויפרע מכס, מיד בא גבריאל וחצבנן בקרקע ומחו. והקשו צחוס' (ד"ה ויחי המלך) למד בזהבא אמר שמעון בן עשה לינחי המלך עמוד על גרניך וישירו בך, והלא אפילו לת"ח אין אומרים לעמוד וכ"ש מלך שעדיף מלח"ה, ושי"ש מה שחיל, ובה"י הר"ן הביא קוש' התוס' ובי' בשם ה"ר דוד תירוצ' נכון וגם בשם ואיכא מ"ד כי תירוצ' נפלא, אצל לבסוף ב' הר"ן דבר המפליא פלאות וז"ל, ואני אומר שאפשר ששמעון בן עשה "עשה" בזה שלא היה לו לצי"ש ולומר שיעמוד על גרניו אחר שהוא מלך וכו', והקשיתי מגדולי עולם איך כתב הר"ן ששמעון צ"ש "עשה" בזה, והלא איחא צ"ש ששמעון צ"ש אמר יבא בעל מחשבות (הקב"ה) ויפרע מכס, ובה גבריאל וחצבנן בקרקע ומחו, ואיך כתב הר"ן שעשה והלא מן השמים הסכימו חליו, וביה לפלג צעיריהם. ואמרתיו לפייהם שמכאן ראיה שגם אם אחד עשה אם כוונתו לשם שמים מן השמים מסכימים עמו לפי שעה שבדבריו כן יבי' כהוראת שעה, והסכימו לתירוץ. אך חזמה היה צעיריהם איך ב' הר"ן דבר כזה בפשיטות כ"כ וזפרע שג' תירוטיו ים לפניו על עיקר הקושית, חי' התוס' חי' ה"ר דוד וחי' איכא מ"ד שבבוא הר"ן, ואח"ז מלאח צעיריהם ראי' גדולה להר"ן ובודאי ע"ז סמך עמו לבחור מה שכתב, ודבשת (ק"א) א' הן נכרי ובה לבנות אין אומרים לו בזה ואל תכבה מפני שאין שביחתו עליהן, והביא הש"ס (שם) ח"ר מעשה ונפלה דליקה בחזקו של יוסף בן סימאי בשיחין ובאו אנשי גוסערע של צופורי לבנות מפני שאפערופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו גם וידרו גשמים וביד, לערז שיגר לכל אחד מהם שתי סלעים ואלפרכוס שבהן חמשים, וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה לר"ך לך שבי' שנינו נכרי שבה לבנות אין אומרים לו בזה ואל תכבה, הרי דהאי גברא, יוסף בן סימאי, שלא כדון עשה בזה שלא הניחן לבנות דהלא משנה מפורשת דאין אומרים לעב"ס בזה ואל תכבה, ועכ"ז נעשה לו גם ומן השמים ירדו גשמים לבנות הדליקה, ועכ"ז לפי שהאי גברא לשם שמים כיוון, מן שמים הסכימו עמו לעשות לו גם, וזה מראה לי ראיה אלימתא, הגם שהמתעקש יכול לעקם את הדרך הישר עכ"ז אחרי העיון ימלא שהראיה ברורה וכוונה צעיריהם (ועיין בחי' אגדות להמחש"ה).

ובורדאי ממעשה דר"א בתגור עכנאי (צ"מ כ"ע ז') אין ראיה, דהתם מפני כבודו של

לעמוד קכ"ג אות ד'

(ז) **בדברי** הגה"ק בעל דברי חורב זאוק'ל הארצתי בתשובתי שנדפסה בספרו הכהיר טברת יו"ט ח"ט (נדפס לעיל סי' קכו).

לעמוד ע' אות כ"א

לעמוד קכ"ו אות י'

בדין כוית דוה"ז בפלים מזמן הש"ס

(ה) **הביא** מהגה"ק דברי יחזקאל ז"ע ודברנבן לא מחמירין כהלל"ח לשער כוית כפלים של עצה, כ"כ גם קמח"ז מן הח"ס ז"ע (או"ח סי' קכ"ו וסי' קפ"ח).

לעמוד ע"א אות כ"ג

בדין חציו בטבילה וחציו בט' קבין לקרי

(ו) **אכתוב** לו חידוש דבר ולא מלאתי מי שהאיר בזה. כצ"י (או"ח סי' פ"ח ד"ה וכו' יודע) כ' ח"ל וגרסין בפ"ב דגיטין (ע"ז ח') אמר רב פפא הרי אמרו בעל קרי חולב שנחטו עליו ט' קבין מים טבור, כשי רב פפא חזי בטבילה וחזי בנתיב מאי חיקו. וכיון דמידי דתקנתא דרבנן הוא נקטינן לקולא, ואע"ג דתקנת עורא ליהא האידנא כהצחי זכ משום דנפ"מ למי שקיבל עליו לנהוג כתקנת עורא, עכ"ל. אבל עכ"פ פשיטא ליה להב"י דנקטינן לקולא ועולה לו לטברא. ומה שהיה פשיטא להב"י להקל היה פשיטא להמאירי היפך ח"ל (גיטין שם בד"ה בזמן שחקנו): עיבר חזי גופו בטבילה במקור וחזי גופו בנתיב יראה שאינו כלום ומ"מ בזה"ל כבר בעלו טבילה זו עכ"ל. ולמאורה כ"ע למח פסק המאירי לחומלא, ויותר קשה בדבסומך וגדאח (בד"ה כבר ביארנו בראשון) בצעיה דר' ירמיה חזי צביאח וחזי צפילה מאי חיקו, כהב המאירי ז"ל יראה שהוא טבור שהרי נשאר כאן בספק וספיקא דרבנן לקולא, אבל דברי המאירי נכונים בדודאי בצעיה דר' ירמיה שהוא טבור מנה ספיקא לא מעמאין ליה, אבל בצעיה דר' פפא שהוא עמא ועצה רואה לטבר עמא ס"ל להמאירי דכיון דהוא בחזקת איסור דרבנן חזי עולה מחזקת עומאחו מנה ספק, וסוגי' זו ענין עמוק בנחזקת באיסור דרבנן אם אמרינן דיה ספיקא דרבנן לקולא להקל אבל כן ס"ל להמאירי ויפסך מה ס"ל להב"י, ולא צאחי חלא להכיר בחפזו רב כי אין בזמן מספיק.

ליישב מנהג אדמורי"ם זצוק"ל ששכלו סמוך לשבת

(ט) **כהרג"צ** שליט"א ירד להלל וליישב מנהג רבינו הבעל דבר"ח זאוק'ל במה שנהג לעבול סמוך לקבלת שבת, והעלה בכחו הרב עוד היותו אורבא מרבנן לציר לימים (רש"י חגיגה ד' ח') בגדר אדם חשבו שאני עיי"ש. הנה כל הרבנים הגאונים הצדיקים זאוק'ל חספו עליו (עמוד קל"ו הגאב"ד סינא ז"ל, ועוד בעמוד קמ"ו, בעמוד קמ"א ועוד ועוד). ולמאורה לפוס רביעא הדין עמהם, אבל מאחר ששדר לי בשם הגה"ק מסטראפקאוו זאוק'ל שהלדיק דבריו, אמרתי שבדואי הגאונים הצדיקים ה"ל שפיר כהבו כל מה שכתבו בזה ועב"ז בפרט הזה יס להלדיק דבריו שיפס כיון ליישב מנהג הגאב"ק אדמורי"ם החסידים גאומי עולם שרי החורב ושרי בית זוכר ששפיר עשו גם לפי הנגלה לנו ולא רק בדרך הכנסת [בתשובתי בספרו ח"ט ה"ל (הנדפס לעיל סי' ...) יישבתי הדק כיטע מנהג רבוחיו האדמורי"ם הגאב"ק זאוק'ל]. והלא רבן גמליאל ס"ל שחזן פטור מקר"ש ועב"ז הוא בעמנו קרא קר"ש צלילה הראשון, וכשתלמידיו חמבו עליו איך עשה נגד פסקו השבי להם אימי שומע לכם לצבא הימני מלכות שמים אפילו שעה אחת (ברכות ע"ז ח'), הנה רש"י (לקמן ברכות י"ז ב' ד"ה לא כל הרוצה) פי' אם לא הואזק חכם וחסיד לרבים אין זה חלא גאוח שמראה בעמנו שיכול לבוין לנו. וכ"כ החוס' (דף ע"ז ח' ד"ה מעשה) לאו מעשה לסחור הוא דקמ"ל אם גדול הוא וצועח בעמנו שיוכל להכתיין והוא ראו' לישול

לדיק „דאטע"ג דידע שפרייט לפרניו מו"ק לגופו אפילו הכי שורפן שלא יהו בעולם למשול". וצפי רבניו שלמה בדי" (מוע"ק) כ' עליו „ולא תחבר לנ"י, ועל קובצן לדיק כ' צפי ה"י שלמה בדי" (הי"ל): שלא חיכשל בהן אשה עוברת, והיינו לזקתו שטרה לכסותם. דוגמא איה עיין ב"ק ל' ב' עי"ש הי"ע, וראה חוס' נדה (שם ד"ה שורפו), הנה על פרש"י הקשה בשיטה (פמוד י') ח"ל: ולא נהירא דכי נמי יתגלו אינם מוסיקין דהא מסקינן בסמוך כיון דאשחתי אישחתי. ובאמת ל"ק על רש"י כמפורש בפר"ח (יו"ד סי' ק"ז סק"ט, ובחוס' הרא"ש (נדה) כתב ולכן שורפן חסיד, דמסריה לו בשעת שריפה ועב"י שורפן. [ועיין בספר אחי הגאון האמיתי ל"ח תשרי כ"ל החכמה ח"י. סי' ... דברים נפלאים בזה].

פי' חדש ומחודש נמצא צפי הר"י מלויול וצפי לאחד הקדמונים על הרי"ף (הנדפמ"ח) על הא דאמרו בגמרא (מוע"ק) כיון דאשחתי אשחתי דהכוונה שהלפרנים נשחתי ע"י מה שעבר עליהם יום או יומיים עי"ש, וגם לפי דבריהם בזרקן צביה"כ אחי שפיר, וראה דבר חידוש צפי רבניו גרשון (סוף תמורה) שפי' דיעלנה לאמה היא קבורתה. ויותר פלא על האו"ה (היבא צה"י הל' פסח סי' תמ"ה סק"צ) דלגבי צב"ח, צביה"כ מחשבו לקבורה ולגחל לשריפה ואינו מובן כלל, דלמה יהי' צבור שריפה ובצביה"כ קבורה צב' חופים הם אבירים מן העולם. ובאלא ספק צב"ח צבנים לרי"ך להיות מפורש החילוק.

ולחיבת הענין אשחתי דבר פלא הנמצא ב'ס' מחברת הערוך (להר"ש פרחן קדמון מפורסם) בערך כהן, שבי' ראוי לקלץ הלפרנים תחלה הקמילה, ואח"כ הגדול ואח"כ אמה ואח"כ זרת לפי „קדושת" אלו"ב ד„רבנותיו הגאונים", עכ"ל

לעמוד קס"ד אות י"א

ברין סחיטה בשער

(יג) **ביאור** רב ימצא בספרי צאר משה (ח"א סי' ל"א) צענין סחיטה בשער באריכות.

את השם" (הוא לשון רש"י לקמן ע"י ב') הרשות בידו. וראה בחוס' קמח"י מרן הגר"ע מה שחמה על דבריהם ומה שחידן קושיות כ"ק אדמו"ר הגאון"ל בפני אש זל"ל ה"ד צעוט"ר, וא"כ גם הני גאונים שכל מעשהיהם לשם שמים ומנהגם ה' על פי הריב"ק ז"ע והיו להם כוונה גדולה לעשר עזמם במקור עבודה ממש סמוך לקבלת שבת — ומי יבא בסודם — דין העבילה ה' אללם בגדר קבלת עול מלכות שמים יתירה, ושאני שומע לכם לבעל הימנו מלכות שמים אפילו שעה אחת" ולכן עשו מה שעשו צהירא גמור עפ"י גלה ג"כ וכדרך שכתב כהדג"ל שלע"א וכל המהרהר אחריהם כמהרהר אחר השכינה וד"ל.

לעמוד קל"ז

ישוב לשון הש"ס „ליל שבת"

(י) **נתקשה** מאוד הרה"ג הכותב בלשון הש"ס „ליל שבת" ולא ראה דברי קמח"י מרן הח"ס שהזכרתי בתשובה שנדפסה בצי"ע הי"ל ועי"ש מה שכתבתי בזה (נדפס לעיל סי' ...).

לעמוד קל"ט

(יא) **להכתוב** שם כוונתי בתשובתי שנדפסה בחיבורו ח"י"ע הי"ל (נדפס לעיל סי' ...).

לעמוד קס"א אות י'

ברין זריקת צפרנים לבית הכסא

(יב) **מה** שהביא מס' בן איש חי להתיר לזרוק הלפרנים צבית הכסא, צוודלי כוונת הבן איש חי הוא כשא"ל לשרפו אצל צוודלי במקום שאינו קשור בקושיים הרבה החוב מוטל לשרוף דוקא. והדין עמו דרש"י פירש (נדה י"ז א') דהסיד השורפן עדיף מזדיק הקובצן, דכשקובצן איכא למיחש דהדרי ומגלו. ובזורקן לבית הכסא א"א שיתגלו ואם יתגלו ע"י גילגול אחר גילגול אז כבר אשחתי ובאשחתי אינו מוסיק כמו שמפורש במוע"ק (י"ה א'), והערוך (ערך שלש) כ' ולכן השורפן

לעמוד קצ"ד אות ל"ג

סימן קלד

דן חימום ידיים לחים אצל האש

נשאלתי, בברכת המוציא על לחם משנה החוב

לאחוזי הב' לחמים תחת המפה בשעת ברכה או יכול לאחוז הלחמים ע"י המפה בלא נגיעת הלחמים בעצמן.

השבת, בזה נחלקו גדולי עולם ועביר כמר עביר

ועביר כמר עביר והמחמיר לאחוז הלחמים בעצמן תחת המפה תע"ב, וכן אני נוהג לעשות.

(א) **הנה** מפורש בשו"ע (או"ח סי' ער"א ס"ט) שצריך שיהיה מפה על השלחן תחת המפה ומפה אחרת פרוסה על גביו, וכו' הע"ז (סק"צ) שצטור צטט הירושלמי העטם שלא יראה הפה בשתו שאין מקדשין עליו אלא על היין, ולפי"ז אם מקדש על הפה א"ל לכסות עליו מפה, אבל לעטם אחר שכל הטור וז"ל ואני שמעתי טעם לעשות זכר למן שהיה מונה בקופסא על למעלה ועל למטה עכ"ל ממילא גם במקדש על הפה צריך לכסות במפה וכן אנו נוהגין עכ"ל הע"ז.

(ג) **דרך** חגב, מטעם זה רע עלי המעשה

שעשה מקריב טושב חדשות הנהניו לפרוש מפה צבוע מכל מיני צבעים על השולחן וגם המפה למעלה לפעמים צבוע ואוהבי חדשות בחרין ב'י, ושלח כדון עושין דמבעלין טעם שמצוי הטור רמז לעל למטה ועל למעלה שהי' לבן, גם מטעם זה חידוש צבעיו שכלן צאל"ה"צ וכן צא"י עושין כיסוי חלות (חלה-דעקלח) צמראות שגות וכן עושין צא"י טבלא עם סכין לצורך הב' לחמים, וכו' לחמים מניחים על העצאל ששמתחתין הלחם משנה לא יקרבו המפה, והעצאל צבוע ממין צבעים ומבעלין הרמז על למטה, וישר ה' צבעיו שיטת מעשיהם ויעשו כיסוי חלות אך ורק לצנים וכן יעשו העצאל לבן מז' לדידים.

(ג) **והמחצ"ה** (שם סק"צ) כ' שהא"י רבה

חולק על הע"ז דהא מצוהר (בס"י ער"ב צמ"א סק"ז) דשם מקדש על הפה צריך להניח ידיו על הפה ואייתי ראיה מס' תפ"ג וא"כ איך יכסה הפה וזה צריך להניח ידיו עליו ולכן כ' הא"ר וגרסה דקודם קידוש יכסה, וכשמחיל לקדש

(יד) **הביא** מהעולה שנת לחמוה על המחבר (ס"י שכ"י) שסותרים דבריו מסעי' ד' לסעי' ה', ואני חמק על תמיכה דהכל להרמב"ם שרי לחמם ידיו אצל האש רק כל גופו אסור, ולהר"ש אפילו ידיו אסור, ולכן צטט"ק ה' כ' צטט י"א לאסור לחמם ידיו אצל האש, וכל זכ מפורש הוטב צמ"א סק"ה וסק"ז וצמ"א"ה ולק"מ וחיומה על הטולת שבת, וחי' על המ"א שלא חפס עליו צזה, וצוהר פלג על העו"ש איך כחז דפניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ אפילו בחמין שבוהמו בשבת איך מלא כן דבר זה, צמ"א ומח"א"ה (הכ"ל) מפורש היפך דבריו, ואפשר דס"ל להעו"ש מאחר דהפסרה צככ"ג שרי לא מקרי בוהמו בשבת, ואינו אסור אלא בהוהמו בשבת צא"סור.

ה' לס' למען ייטב לך ולבניך עד עולם,

כ"ד ידיר"ג עוז המאה לו כ"ט כל הדינים, ויוכה להוציא לאור עולם ספרו הענקי בכת"י על מס' מקואות, ואסיים בברכת כוח"ט

משה שטערן

פירות הנושרין לתלכה:

(א) מצטער שרי לו לרחוץ כל גופו במים שהוחמו מע"ש (אות א). — (ב) ואם א"צ לו להצית כל גופו רק אבר אחד מה רדנו (אות א). — (ג) פס"ר בשבת במלאכה דרבנן (אות ב). — (ד) בתפלת הגשם איך מוכיזים במשה, על הסלע דף" וזהל ע"ז נעש (אות ג). — (ה) בתפלת השוענא דבה איך מוכיזים בחזק' מלך יהודה סחימת המעין וזהל לא הסכימו עמו בחכמים (אות ג). — (ו) דבר הפלא ופלא מחי' הר"ן סנהדרין י"ט א' (אות ג). — (ז) דאית גדלה לדברי ח"י הר"ן גמ"י שבת קכא (אות ג). — (ח) מסירת נפש מבגודי ישראל העיקר הדור ותפארתו (אות ג). — (ט) להניח עיוובי תחומים בשביל לטבול במקוה בשבת בבקר (אות ז). — (י) במצוה דרבנן א"צ גם להצליח כוית כפול (אות ה). — (יא) חציו בטבילה וחציו בנתינת ט' קבין לבע"ק (אות ו). — (יב) חצי גופו בטבילה וחצי גופו בנתינת ט' קבין לבע"ק (אות ו). — (יג) טבילה בחמין סמוך לקבלת שבת (אות ט). — (יד) מי הוא הראוי, ליטול את השט" (אות ט). — (טו) בדין זריקה הצפרנים בבית הכסא (אות יב). — (טז) באיזה סדר יקוצו הצפרנים (אות יב). — (יז) סחיטה בשער בשבת (אות יג). — (יח) ביאור דברי השו"ע סי' שכ"ו ס"ד וט"ה (אות יד).

ועיין בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' רפ"ח) שמתיר לכוון המזרח בכל גלגול חינו חולץ עיי"ש. ובתשובה אחת כתבתי לבאר שיעת הנג"א שדעתו שלא לכוון המזרח משום חליטה. באופן שדברי הט"ז עולים ככוון. עכ"ל הרי"ז לאחזר החלות בעלמך יצביהן מכוסה כה"ז ויחלץ למטה מהמפה כהא"ר ויקיים דברי שני"ס בדרך אמרם ז"ל יראה שמים יקיים שמים.

וע"ז בעה"ח חרש אייר תשכ"ג לפ"ק פה ברקלין יצ"ו.

משה שטערן

פירות הנושרץ להלכה:

א) אם המצוה בשבת לאחזר ה' לחמים תחת המפה בשעת ברכה או כגי לאחזרם ע"י המפה (סי' קלד). — ב) כשמקדש על הפת אם צריך לנסות הלחמים (אות א). — ג) נכון שהמפה הפורסת על השלחן ועל הלחמים יהיו לבנים ולא צבעונים בדרך המחזרשים (אות ב). — ד) כשמקדש על הפת צריך לאחזר בבי' ידיו הפת או מני' שידיו יהיו מונחים על המפה שעל הלחמים (אות ג.ד). — ה) המפה על הלחמים לא הרי חציצה (אות ד). — ו) קלף המשוחח בסדי' אי הרי חציצה לכתוב עליו ס"ת (אות ד).

סימן קלה

הערה ברברדי המג"א (ריש סי' תכ"ו)
שנשים לא יקדשו הלבנה

אחרי תת שלו' וברכה בראוי וכיאה לעוסק בתורה בהתמדה רבה.

הנה העיר על דברי המג"א סי' תכ"ז שפסק דברים לא יקדשו הלבנה כי גרמו פגם הלבנה, והלא נשים ממליקין נר שבת ועליהן מוטל מלוב ז' כמבואר בסי' רס"ג מפני שהיא גרמה מיתה וכבד נר שבת האדם, ותמה שכתבתיים סותרים אחדיו. ובאמת היא הערה נאה ולריך נגר ובר נגר דיפרקונו. והבט דלא נגר אלא אצל בר נגר אלא ולפענ"ד ליישב דברי המג"א בעטור"ד פזוקי"ת בחזקת לאדם דמת.

יגלה ויניח ידיו עליו עכ"ל. וראית מג"א מסי' תפ"ג הוא, ששם כ' במחבר, מי שאין לו יין בליל פסח מקדש על הפת שמדבר המזל"ה וצולע "ומניח ידיו עליו עד שגומר הקידוש". ובאמת כן מפורש גם בשו"ע (סי' קס"ז ס"ד) יתן שתי ידיו על הפת בשעת ברכה (וכן העיר המחל"ה על המג"א בסי' ער"צ). אולם המג"א כוונתו לייין לסי' תפ"ג דמסי' קס"ז אין ראיה שצריך להניח ידיו על הפת רק בשעת ברכה המזל"ה וכמג"א רואה להביא ראיה שצמח כל הקידוש יהיו ידיו מונחים על הפת וא"כ אין שום ראיה ע"י מסי' קס"ז רק מסי' תפ"ג (וחי' על המחל"ה שלא נתעורר בדבר וכדוראב בדבריו יראה שהגיה בדבר שכתבתי שאין מסי' קס"ז ראיה לקידוש והכוסף הסבר מדעתי דנפשי' דכיון שמקדש על הפת אין ראוי להסיר ידיו בשעת הקידוש עיי"צ ואין שום לורך בדבר מאחר שבסי' תפ"ג מפורש כן בדבריו השו"ע).

ד) ולפענ"ד דברי הט"ז נכונים ואין סתירה לדבריו מסי' תפ"ג. והלא מקור דברי השו"ע (בסי' תפ"ג) שצמח כל הקידוש יניח ידיו על הפת הוא (כמו שמפורש בב"י בשם הר"ן) שכוון שמקדש עליו (על הפת) מלוב לאחזר בידו כשם שאחזר בכוס שמקדש עליו עיי"ש וא"כ אדרבה משם ראיה כהט"ז שא"ל שיאחז הפת ממש בידו כמו שאינו אחזר היין בידו רק ע"י הכוס, כמו כן אחזר הפת בידו ע"י המפה. וחידוש על הא"ר מה הקשה ואפשר דס"ל להא"ר דכיון א"א לאחזר היין ממש ע"כ אחזר ע"י הכוס אצל הפת שאפשר לאחזר ממש בלא הפסק מפה למה לו בהפסק מפה טוב יותר לאחזר בלא הפסק מפה. אבל עכ"פ אין שום קושי' על הט"ז, כמוכן.

ועוד מי יגלה לו לרבינו הגדול בעל אלי' רבב ד' זכ והמפה היו חליטה אדרבה ואדרבה מדכתב המחבר בסי' ער"א שצריך לנסות הפת במפה ובסי' תפ"ג כ' בנסתם ומניח ידיו עליו כי' לו להמחבר לכתוב בסיור המפה ומניח ידיו עליו. אלא ודאי א"ל להסיר דכל גלגול חינו חולץ כמו שאמר רבא (סוכה ל"ז א') ולקוחה ע"י דבר אחר שמה לקוחה (רבא שם) ועיי"ש בתוס' (ד"ה דבעינא ותוריה כי היכי, וגדולה מה עיין בתע"א פנמ"א ח"צ סי' ל"ב) שכתיר למשוח קלף של ס"ת ולכתוב עליו ואין כאן חשש חליטה דכל גלגול חינו חולץ. ועיין עוד חוס' זנחים (כ"ד א' ד"ה כהיל ורפא),

להאי ערבא דהביא טורא לקיניה, דאדערבא ממה
 שהש"ס דין (בלולב הגזול) נתן טעם ללולב הגזול
 משום מהבש"ע ולא מטעמא דאין ק"מ כהירושלמי
 ש"מ דהש"ס דין לא ס"ל לעטמא דאין ק"מ, ולכן
 הוכרח לתת טעם משום מהבש"ע, ואם חקשה למח
 באמת לא נתן הש"ס צבלי עטמא דאין ק"מ, ע"כ
 לריבין את לומר משום דהש"ס לשיטתו אולי (צ"ח
 כ"ו א') דלא אמרינן אין ק"מ אלא בפנים ולא
 בחוץ, ש"מ דאפילו אם העצירה נעשה באותו חפץ
 לא אמרינן אין ק"מ בחוץ אלא בפנים, ודלא
 כהחיד"א, והוא חומה גדולה לכאורה. ובפשיטא
 הוה אפשר לומר דהחוס' באמת כחבו ד' תירוצים
 אלו הא' לפי הבבלי וכו', לפי הירושלמי וכו', נחלקו
 ה' תירוצים שבתוס'. אבל לא יתחל לי למישל פילא
 בקופא דמחטא. וינראה לי דבר נכון בעזריית. דהר"ן
 (רפ"ג דסוכה דפוס וילנא דף י"ד א') כתב: כיון
 דמלוא הבא בעצירה קטגור הוא אין יולאין בו
 לעולם. ומבאר ופ' במלחמות (רפ"ג דסוכה דפוס
 וילנא דף י"ד ב') שהביא לשון הירושלמי וכו' אמרו
 אזי לזה שנעשה סניגור קטגור פ' דמשום מזה
 הבא בעצירה הוא, ע"כ. ולענין נראה להרמב"ן
 היה קשה איך אמר הירושלמי דלולב הגזול פסול
 משום אין קטגור נעשה סניגור והלא בחוץ לא
 אמרינן כן וע"כ לריבין את לומר דהירושלמי בסתמא
 בלשון מושאל, ולכן לא אמרו בירושלמי (רפ"ג
 דסוכה) דלולב הגזול פסול משום אין קטגור נעשה
 סניגור, כמו שאמרו בירושלמי (ר"ה פ"ג הל"ב) גבי
 שופר דפרה דפסולה משום אין קטגור נעשה
 סניגור, אלא אמרו (בסוכה): אזי לו לזה שנעשה
 "סניגור קטגור" אבל משום לא כיון הירושלמי
 לדין "אין קטגור נעשה סניגור", בלולב הגזול.
 ולפ"ז מובן למה במס' סוכה הביא הירושלמי ולמה
 הוא דווקא נאמר שביד את השלשון תמחו אחד
 ונמא משלו, למה הוזכר לזה משל, וצ"ח לא הביא
 הירושלמי שום משל כלל דאין קטגור נעשה
 סניגור, דהכלל מובן מעצמו, אבל להרמב"ן ובר"ן
 א"ש מאוד דגם בבבלי מביא כמשל הירושלמי לדין
 מהבש"ע, וכמו כן הירושלמי דכאן (בסוכה) אין
 כוונה הירושלמי לדין אין קטגור נעשה סניגור אלא
 למאהבש"ע ויבין היטב.

(ג) אבל יש לפרש דברי הירושלמי (סוכה)
 דבאמת כוונתם לדין אין קטגור נעשה
 סניגור ואם חקשה הא בחוץ לא אמרינן אין ק"מ,
 שאזי לולב הגזול דגם אותו לולב נעשה בעצירה

(א) הנה מפורש בש"ס (ר"ה כ"ו א') דלא
 אמרינן אין קטגור נעשה סניגור רק
 בפנים ולא בחוץ. ועמדו האחרונים על דברי החוס'
 (יצמות ז' א' ד"ה שנאמר) ש' בחירושא הב' דלכן
 כהן שברך את הנפש לא ישא כפיו לפי שאין קטגור
 נעשה סניגור ע"ש ותימה והלא לא אמרו כלל
 דאין ק"מ אלא בפנים ולא בחוץ. ותיכף הגאון
 החיד"א בספרו יעיר און (מסכת א' אות ע"ט)
 דהא דמחלק הש"ס (צ"ח) בין בפנים ולחוץ היינו
 דוקא במין קטגור שהוא זכר, וכשהוא מיני ואינו
 הוא שפירא, כמו זכר, והלא לא באותו זכר עשו
 השגל, יש לחלק בין מצפים לחוץ, אמת אם הוא
 עמנו הקטגור בזה אין חילוק בין בפנים לחוץ,
 והבא החוס' קיימו כדורג את הנפש שישא את כפיו
 שהוא הקטגור עמנו שהרגו בידיו וכו' לא מהבשר
 לחלק בין בפנים לחוץ, אלא בכל מקום לא ישא כפיו
 שהרגו בידיו והוא עמנו הקטגור ע"כ. וחידוש
 בענין של הגאון בעל יעיר און שלא עשה סמכין
 לחירולו מלשון החוס' (יצמות שס) ש' וז"ל: ועוד
 דוקא לא ישא את כפיו לפי שהרג "בידיו" ואין
 קטגור נעשה סניגור וכדכתיב בזהבא קרא
 ובפרישכס כפיכס ע"כ והנה יש לתקן דידוק
 ע"ס בלשון החוס' דה' לזה לכתוב לפי שהרג ואין
 קטגור נעשה סניגור ועוד מה הוסיפו בדבריהם
 ש' וכדכתיב בזהבא קרא ובפרישכס כפיכס. ואם
 לא ה' כתוב בזהבא קרא בישע" (א' ע"ו) ידיכס
 דמיס מלאו, הקרא ובפרישכס כפיכס לא היה א"ש
 חירולס בתמייה. אבל האמת יורה דרכו שהחוס'
 בעלמס הרגישו בקוס' האחרונים והלא לא אמרינן
 כלל דאין קטגור נעשה סניגור כי אם בפנים ולא
 בחוץ וא"כ אין חירולס עולה ופה, ולכן הוסיפו
 בדיוק נמרץ לכתוב כחירול החיד"א, והלא מלוא
 נש"כ הוא בידים, ובידים הרג את הנפש, ואין ישא
 כפיו להרים ידיו לברך אם באותו ידים הרג את
 הנפש, ובכ"ה אין קטגור נעשה סניגור אפילו
 בחוץ. וזה שכתבו החוס' לפי שהרג "בידיו" ומלוא
 נש"כ בידים כדכתיב בזהבא "ידיכס" דמיס מלאו,
 וגם ובפרישכס "כפיכס". וזה נכון בעזריית.

(ד) ועפ"ז אמרתי לפרש שומק כוונתם ש'
 חירול צ', וצמה נחלקו הב'
 חירולס. דהגאון חיד"א ז"ל (שס) הבא ראה
 לחירולו וז"ל: וכן אמרו בירושלמי ואתמר כי מדרשא
 על לולב הגזול דנעשה סניגור קטגור כי הוא
 הקטגור עמנו, ע"כ. ולכאורה דומה דברי החיד"א

גש"כ בדואי חשבנין ליה לאין קר"ם וצפרע שבאוחו
 "ידים" שהרג את הנפש נושא "כפיו" לצרך, כנ"ל
 בעצהבת.

(ד) **ועל** כעין דרך זה פירשתי כוונת החוס'
 סוכה (ל' א' ד"ה משום) שבי: "ומיכור"
 תימה בפרק כל שעה (ל"ה ב') דתניא אין יואל ידי
 מלה בעבול, ודרשינן ליה מקרא, תפקיל משום
 מלהב"ע דקא אכלי איסורא נפק ידי מלה, עכ"ל. וגי'
 קושיות קשה לי בדבריהם, ה' והלא לפני זה כתבו
 החוס' דרך זה לא חשבו מלהב"ע רק כשמחמת
 העצירה בזה המלוא אבל לא בלא"ה ואי"כ כאן
 בעבול של מלה וכי העבול גורם להמלוא שבהא (וכן
 הקשו הרבה אחרונים), (ג) מה זה "ומיכור" תימה,
 היכי להם לכתוב ותימה, (ג) מה הולכר החוס'
 לפרש איך נעשה המלהב"ע באכילת מלה של עבול
 "דקא אכלי איסורא ונפיק ידי מלה" וכי זה הולכר
 החוס' לפרש ואם היו כותבין תפקיל משום מלהב"ע
 לא היו ידענא כוונתם, שא"כ לעשות בזה. אבל
 באמת דבריהם מדויקים עד לחדא כל אורח ותיבה.
 בדואי כשהעצירה נעשה בפני"ע חלוק מן העצירה
 מסתבר כדבריהם כן הוא, דרך אז אמרין מלהב"ע
 כשמחמת העצירה בזה המלוא, כמו בגול שגזר ועבר
 העצירה ואח"כ זמן מה אחר העצירה עושה המלוא,
 אבל אם בשעה שעושה העצירה בעשית העצירה,
 ביחד מקיים המלוא אז אין לחלק בין אם המלוא
 בזה מחמת העצירה או לא, דבכל אופן אסור משום
 מלוא הבאה בעצירה. ועשה עולין דברי החוס' כמין
 חומר. "ומיכור" תימה דהחוס' בעלמן הרגישו צקושי'
 האחרונים והלא כאן במלה של עבול אין העצירה
 גורם קיום המלוא וא"כ לק"מ קושי', עכ"ל. "ומיכור"
 תימה דהלא כאן א"א לומר ולחלק כה"ל, דהלא כאן
 במלה של עבול "דקא אכלי איסורא" ובאותה שעה
 ובאותה מעשה ובאותו חפץ "ונפיק ידי מלה" והבן
 היעז כי יזכרים דברי אמת. [ואח"כ] רב כשהעתי'
 הדברים צריכים אמר לי ת"ח אחד שכלל דברי כי
 בהנחות שבסוף ש"ם ויולגא].

(ה) **ועתה** במסילה נעלה להבין דברי חכמים
 וחידושים דברי המג"א. דהלא הלכנה
 היא היא אוחה לגנה בעמלה שנתמעטה בחטא
 האשה, וזכי שלא היא היא שחטאה אבל עכ"פ היא
 הולכת לצרך כל אוחה לגנה שנתמעטה בגלל האשה
 הראשונה, ולכן שפיר קאמר המג"א שלא חזקך עליה
 לפי שהאשה גרמה להלכנה שהיא עתה לפנינו

ובכזה"ג אפילו בחזק אמרין אין קר"ם וכפי' החיד"א
 בכוונת החוס' ודלא כהש"ס בצנלי. או י"ל דגם
 הירושלמי ס"ל כהצנלי דבחזק ליכא משום אין קר"ם
 אפילו באותו חפץ שנעשה בו העצירה, והצנלי עם
 הירושלמי נחלקו בדבר אחר לגמרי. דהנה הריעב"א
 (סוכה ע' ד"ה הא דאמרין לקמן ודף ל"א ד"ה
 סוכה גזולה) וכן הרמב"ן (פסחים ל"ה) הביאו
 מהחוס' דלא אמרין דין מלהב"ע אלא במלוא הבאה
 ללכות כגון קרבן שופר "לולב" וכיוצא. והריעב"א
 והרמב"ן חלקו עליהם עיי"ש היעז. וגם חוס'
 שלפנינו (סוכה ל' א' ד"ה משום) ס"ל דגם בשאר
 מלות שייך מלהב"ע כגון חלה ומלה עיי"ש ועפ"י
 דברי החוס' (שצריעב"א ורמב"ן) מוכן עד מאוד
 לשון החוס' (סוכה כ"ג) שבי: דאע"ג דקרא
 (דמלהב"ע) "גבי קרבן" כתיב, הוא הדין בכל מלות
 דהוי דאורייתא וכו', דבגלגון זה כוונתו לחדות דעה
 הצעלי תוספות שר"ל לומר דדוקא במלות הבאות
 ללכות שייך דין מלהב"ע דומיא דקרבן, דכיה איירי
 קרא, ולכן כתבו דלא כן הוא, אלא ה"ה בכל שאר
 מלות דאורייתא. אבל עכ"פ אלו מרבותיו בעה"ח
 שהיה ס"ל דרך במלות הבאות ללכות אמרין דכו
 מלהב"ע פוסל, וחשבו ללולב למלוא הבאה ללכות
 כקרבן — והאחרונים הרבה האריכו בזה — דכמו
 שאמרנו דבריה (כ"ז א') דשופר כיון דלזכרון הוא
 כלפינו דמי, כמו כן לולב דלזכרון להעלות זכרונן של
 ישראל בזה ללכות כקרבן בא דכלפנים דמי, וזאת זה
 ס"ל להירושלמי (סוכה). ועשה אחי שפיר ב' תירוטי
 החוס' ביבמות, דתירוצם הראשון ס"ל דהצנלי
 והירושלמי חולקין זע"ל ואי"כ גם בנעשה המלוא עם
 אותו חפץ לא שייך אין קר"ם להצנלי ולכן תירול
 חירו אחר. או דס"ל דתירוצם הראשון כהרמב"ן
 דאין קטיגור נעשה סטיגור שאמר הירושלמי
 (סוכה) אינו מגדר אין קר"ם דבחזק לא שייך אין
 קר"ם אפילו באותו חפץ שבו נעשה העצירה,
 וממילא ע"כ הפי' בירושלמי משום מלהב"ע ולשון
 "סטיגור נעשה לו קטיגור" אינו מגדר אין קר"ם
 אלא מגדר מלהב"ע דלא שייך שבה שברג את הנפש
 שיהי' פסול לגש"כ ולכן תירול דתירוצם הראשון מה
 שחירלו. אבל דתירוצם הב' ס"ל דכמו דס"ל
 להירושלמי דמלוא הבאה ללכות כמו לולב שייך בזה
 אין קר"ם אפילו בחזק כמו כן "בברכת" גש"כ שאין
 זה אלא מואץ ובכזה ביותר לריבין לדרקדק בזה
 כמבואר בתוס' (סוכה ל' א' ד"ה הא, ובכזה
 דוכתין), וזכי שהש"ס דילן חולק על הירושלמי לגבי
 לולב ולא חשבו למלוא הבא ללכות אבל עכ"פ ברכת

שחממעט, משא"כ בנר שבת שאין הכחש לפינוי כלל
בדלתי אמרין תלדיך כדי לתקן הכחש שכבשה נרו
של עולם, והבן.

משה שטערן

פירות הנושרין להלכה:

(א) נשים לא יקדשו להבנה (סי' קלה).

פירות הנושרין להידורשא:

(א) דין אין קטיגור נעשה קטיגור אינו שייך בתוך רק בפנים (סי'
קלה אות א). — (ב) חידוש גדול בדין זה מהתוס' 'בימות ז' א' ד"ה
שנאמר (אות א). — (ג) ביאור נפלא בלשון התוס' ה"ל (אות
א"ב). — (ד) לולב הגזול פסול להירושלמי משום דאין קטיגור
נעשה קטיגור (אות ב). — (ה) ביאור נפלא בשיטת הירושלמי ה"ל
(אות ב"ג). — (ו) ביאור עמוק בדין אין קטיגור ג"ס (אות ב"ג).
— (ז) ביאור עמוק בדברי התוס' סוכה ל' ד"ה משום (אות ד). —
(ח) ביאור דברי המג"א סי' תכ"ט (אות ד).

סימן קלז

נשאלתי יש לעיין בנשים שצריכות ליקח סמים

בגון כדורים או זריקות (אינדרושעקשן)
לעכב ווסתן, בכרי לסרר את ווסתן שאינו קבוע שהוא
מבולבלת, אי חייבת לחוש לעונת ווסתה שהיה לה
קודם שהתחילה לבלוע אלו הכדורים בפרישה
ובכריקות או לא. וכד"מ אשה שראתה לאחרונה
כד"ח וא"כ כד"ח הכא תצטרך לחוש משום וסת
החורש, וכן כיום הווסת שהוא להפלתה, וקודם שהגיע
יום הווסת התחילה לבלוע כדורים לעכב את ווסתה,
וחל להיות יום הווסת בין הימים שהיא תחת השפעת
אלו הכדורים, אם צריכה פרישה ובכריקות באותו יום
הווסת או לא.

סימן קלו

נשאלתי, כשליל ב' רסרר בפסח נוצל במוצש"ק

אם הנשים יאמרו הקידוש וההכרלה
על הכוס האי' או ככה"ג לא יאמרו הקידוש וההכרלה
על כוסות שלהן אלא ישמעו מב עליהם או מאביהם
וכיוצ"ב, ורק ישתו הכוס, כי הלא אין נשים מברילות.

השבתי, לא ישנו הנשים ממנהגן מכלל ליל סדר

שהן בעצמן אומרות הקידוש, כמו כן
במוצש"ק יאמרו הקידוש וההכרלה בעצמן.

דהתוס' (פסחים ק"ו ב' ד"ה מקדש אריפתא)

כ' דהגס דקיי"ל מקדשין על הפת ואין
מנדילין על הפת עכ"ל במוצש"ק כשלל יו"ט ציוס א'
ואיכא קידוש והכדלה צידת מנדילין כיון דקידוש
טיקר כדפסקין יקב"ז ומקדשין על הפת נעשה
הכדלה טפילה לה ומנדיל על הפת עס הקידוש.
וכ"כ הראש"ש (פסחים פ"י סימן י"ז). וכן פסק
הרמ"א (סי' רל"ו ס"ג) שהעיקר נעשה זו ומאחר
שנפסק כן להלכה ולמעשה כמו כן לענין שתיים יין
נעשה ההכדלה טפילה לקידוש ולמנין גוף ההכדלה

(א) השבתי בכדורים ככה"ג אם לא היתה צריכה

לחוש לאותו יום רק משום ווסת
קבוע, איננה צריכה לחוש לו כלל, כיון
שהכדורים האלו כבר נתנסו על מיליאנען נשים בכל
כורר העולם ונתחזק שבתוך חומן שהם בולעים
הכדורים אינם רואין רם בשום פעם, ורק אחר
שמפסקת לבלוע הכדורים או בתוך ר' ימים תראה,
וא"כ כל חומן שהיא תחת השפעת הסמים האלו הו"ל
כרין מעוברת שהוכר עוברת לג' חרשים שאיננה
חוששת לראייתה שראתה קודם שהוכר עוברת, ולא
דמי לאשה שהיתה במחבא (לעיל סעיף ח') שכ' הפ"ז
שם שבם בעודה במחבא אסורה לשמש כי כל שטמו
של הפ"ז הוא משום דחיישין שבהיותה עם בעלה

(ד) ולענין לחוש לעונה כינונית לראייתה בשעה שהפסיקה לבלוע הכדורים בסוף הכ"י. הנה באמת הוא כמעט דבר שבלתי אפשרי לפי שהסדר בבליעת הכדורים כך הוא, שאחר הווסת האחרון צריכה לבלוע עשרים יום עשרים כדורים, כדור אחד ליום, ואחר שבלעה כ"י יום צריכה להפסיק מלבלוע, ואז עד ר' ימים מיום שהפסיקה תניע הווסת, באופן שכל חשש של עונ"ב לא שייך ככה"ג, אולם אם לא ראתה עד ר' ימים מיום שפסקה בווראי שצריכה לחוש לעונ"ב, ובכה"ג אם פסקה לנמרי לבלוע הכדורים וראתה כ"י לחורש בווראי צריכה שתחוש לעונ"ב בחורש הבא. וכן צריכה לחוש כשהפסיקה לנמרי לקחת הכדורים, לווסתה הראשון שלה שורה לה קורם שהתחילה ליקח הכדורים כיון דרבר אחר גרם ההפסקה וממילא לא נעקר ווסתה הקבוע, ואפי' בווסת שאינו קבוע, טוב לחוש לווסתה הראשון.

(ה) אמנם בזה יש לחדש, רכאשר תפסיק לבלוע אלו הכדורים ראו עלולה שתניע ווסתה בתוך משך של ר' ימים, אזי בפעם הראשונה לאחר תחלת לקחתם ובגוף לאחר הכ"י או כ"א יום אסורה לשמש בלי בדיקה קודם תשמיש, ואם הגיע ווסתה ליום כ"י משהפסיקה לקחת הכדורים, אזי בפעם האחרת אסורה לשמש ליום כ"י משהפסיקה ואפילו בדיקה לא מהני, אבל אם יש לה ווסת הגוף ירוע אזי כל שלא הרגישה בווסת הגוף שלה מותרת לבעול מאחר שרעת הרופאים שער' ר' ימים לא תראה ומה שראתה אחר כ"י הי' כבדרך אונס, דהלא גם ביום כ"י בהרגשה ראתה.

(ו) אבל יש רעות מחולקות בין הרופאים בענין הרגשה אחר שהפסיקה לבלוע הפילון אלו, יש מהם שאומרים דהרואה אחר שפסקה מליקח הכדורים ראייה זו יכולה לכא בלא הרגשה כלל משונה מהראיות הבאין בדרך טבעית בדרך הרגשה, וע"כ המחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד, רובא דרופאים מסכימים שגם אם אמת שהראיה לאחר שפסקה מליקח כדורים אלו לא תבא ככל פעם בהרגשה רכה ובכה"ג גרול בהרגשת ראייה טבעית אבל ככל פעם תרגיש הרגשה עכ"פ קלה וקלושה, ובכה"ג יש מקום עפ"י חלקה לסמוך על רובא דרובא והרופאים ובפרט שנתברר עפ"י רוב נשים שהעירו שגם אם לא הרגישו הרגשה כבדה וקשה כבדאיותיה הטבעיות אבל בכירור הרגישו הרגשה קלושה וסגי בהכי.

תצא הפחד מלבה וממילא אסורה אבל בכדורים אלו לא שייך טעם זה. וכל זה דרוקא בווסת שא"ק, אבל בווסת קבוע, ובגוף שר"ח הי' אצלה ווסת קבוע או שחוששת בריח לעונה כינונית מחמירין עליה לחוש לר"ח הראשון שמה תראה, וצריך שיתברר בפעם אחת שגם אצלה פועלים הכדורים ככלל נשים דעלמא, ושוב אח"כ אין צויכין לחוש עוד. וכל זה בכדורים הקבועים שיעורים והכח (שמרענגקייט), לא כן באינדרשעקשן (בווריקות) שצריך הרופא לבוון שיעורין וגם כחם לפי טבעיות האשה ככה"ג אפילו בוסת שאינו קבוע צריכה לחוש בפעם הראשון לראות אם השיעור והכח האינדרשעקשן פעל על גופה ושתגלה שגופה מקבלת שיעור האינדרשעקשן כנ"ל ברור ונכון.

(ז) וידענא שכי' דו"ד חריפים צין הכ"י בטעמ"ח שור"ת חלק לוי שהקיל בזה חפ"י בלא ציכור פ"א (צחוי"ד סי' ע"ד) וצין קמו"ח? הבלון האמתי זל"ל, ולהבדיל"ח הכה"ק רשכ"כ"ג מן אדמו"ר מסאטמאר שליט"א שחלקו עליו בזה, חלל בכה"ג צוודלי כר"ש מודי שהדין כן וצויתר שחל"ל ועד טעה שהטו הכדורים למעלותא להועיל ולפעול מאח' מדרגות ע"י מכ שציתנו ווסו הכדורים שצומנינו על מיליאנען נשים ונתברר פעולתו עד שכמעט אין ספק בפעולתם.

(ח) וכל זה רק לענין לחוש לווסתה שהי' לה קודם שהתחילה לבלוע אלו הכדורים, אבל אם קבעה ווסת ליום ירוע ע"י בליעת אלו הכדורים ובכ"מ שקבעה לראות ביום ר"ח ע"י אלו הכדורים, או להפלה שורה, ככה"ג בווראי צריכה לחוש לר"ח הראשון, גם אם פסקה מלבלוע הכדורים אלו, רחיישינן שמה תשאר הקביעות, ותראה מכאן ולהלן בר"ח, אולם אם עבר ר"ח ולא ראתה, וראתה אח"כ כ"י לחורש, בזה נתברר אצלה רעת הרופאים המומחים שרעתם שכאשר תפסק מלבלוע אלה הכדורים לרוב תשוב לאיתנה הראשון, בלי סר קביעות ווסת, וא"כ לוסת של ר"ח שקבעה בשעה שהיתה בולעת הכדורים אינה חוששת עוד, ונעקר כפ"א, כי נתברר דהא קביעות איננו קביעות טבעית רק ע"י פעולה הכדורים, ווסת קבוע כזה לא נמצא בש"ס ופוסקים ואיננו חמור מקביעות ע"י אונס שאינו קביעות בלא עשיית האונס, כמפורש סי' קפ"ט, וחוששת רק ל"כ בחורש כמו לכל ווסת שאינו קבוע, וכן הרין גם בווסת הפלגה.

סימן קלח

נשאלתי

מסנל חבורת בני תורה לכאר ררך
הבריות בוסת קבוע ועוני'ב, ובוסת
שאינו קבוע.

(א) **השבתי** בווסת הקבוע יש חיוב לכתחילה
לעשות ג' בריקות בעונת הווסת,

(עיין תשו' נוב"י סי' מ"ו הובא בפי"ט סי' קפ"ד אות
ח' ובתשו' מהר"ש ענגל ח"ר סי' מ"ט.) ואם עונת
ווסתה ביום, יש לעשות בריקה אחת בבקר, ובאמצע
יום, ובערב אחד השקיעה, קודם צה"כ. ואם עונת
ווסתה כלילה אזי תעשה בריקה ראשונה בתחלת
הלילה אחר השקיעה סמוך לצאת הכוכבים, ובריקה
אחרת קודם חילוכה לישון, ובריקה אחת בסוף הלילה
מיר אחר הנץ, או בבוקר תיכף בקומה ממטתה, ואם
אפשר קודם המלת מי רגלים (ואינו לעוטבא דק
לכתחילה אם אפשר) ואפי' עבר זמן רב אחר הנץ
וכרלה'ן, ובווסת שאינו קבוע שני בבי' בריקות,
בתחלת העונה ובסופה ואם עונת ווסתה כלילה,
בתחלת הלילה ובבקר מיר שתקום ממטתה ואפי' עבר
זמן רב מהנץ וכגון בימות החמה אבל אי קמה בבוקר
קודם הנץ אזי עיקר הבריקה הוא מיר לאחר הנץ
שהוא סוף עונת הלילה. וזהו בעונת הווסת של ווסת
הפלגה או ווסת החורש.

ז) ובעונת

הווסת של עוני'ב סדר הבריות כך
הוא. אם רגילה לראות ביום, אזי
בליל ל' אין צריכה שום בריקה, ואף דאנו חוששין
לחומרת הכו"פ שהחמיר בפרישה מעל"ע מ"מ שני
בפרישה מתשמיש גירדא וכדאי הם הב"ח והסדר"ט
(סי' קפ"ט ס"ק ל"א) ושאר פוסקים רס"ל דאין חיוב
פרישה בעוני'ב דק עונה אחת לסמוך עליה לחקל
מחיוב הבריות, וביום תעשה ג' בריקות, בתחלת
היום, ובאמצעיתו, ובסוף היום אחר השקיעה לפני
צאת הכוכבים. ובליל ל"א אין צריכה בריקה כלל,
וביום ל"א שני בבי' בריקות בתחלת היום, ובסוף היום
וכנ"ל. ואם רגילה לראות כלילה, אזי כליל ל' תעשה
הבריות בתחלת הלילה, ובריקה ב' בשעת שהולכת
לישון, ובריקה ג' תיכף בקומה בבוקר ואפי' עבר זמן
רב מהנץ וכמש"כ לעיל, וביום ל' אין צריכה עוד
לעשות בריקה כיון דאנו חוששין גם לל"א וכשיטת
החוו"ד (סי' קפ"ט ס"ק י"ב) א"כ שני כמה שתעשה
בריקה אחת כליל ל"א בתחלת הלילה, ובריקה אחרת
בסוף הלילה דחיינו לאחר הנץ תחמה או בקומה

(ז) **ודע** רמב"מ מאור — אם אפשר — שהכלות
לא יקחו כדורים אלו, כרי שתהי' החופה
בספרה, כי הכדורים אלו אצל הכלות מבלבלין סדר
וסתה מאור מאור. ואם בעי"ב רוצה ליקח כי כדור
דבאל"ה תהי' חופת נדה אז לא תיקח יותר מסדר
אחר כי לרובא סדר אחר איננו מבלבל וסתה כלל
אבל ב' וג' סדרים מבלבלין סדר וסתה מאור.

(ח) **ואם** תקשה ממש"כ צו"ת הרדב"ז החדשות
[הנדומ"ח מכת"י] (סי' קל"ו) וכן
נראה צו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' ק"י) שכתבו
דבכה"ג משום ווסת הפלגה לריכה לחוש פ"א,
ולווסת החודש ג"פ עיי"ש, אין קושיא של כלום
שהסמים של זמנינו נשתנו לעינותא דזכר מאכ
משלתו. דו"ל הרדב"ז (שם) "וחו שכבר נסו הדבר
הזכ פטמים רבות שאר נשים וכוטיל" ובודאי ובודאי
צבכה"ג דקין עם הרדב"ז ותלילה לזח ודבריו, אבל
בשאלתיו כבר נסו כדורים אלו על מיליאנען נשים
ובכל ארצות כדור העולם, ומי יכחיש האמת. ועוד
טוסף עיי' שאלת הרדב"ז לא קרב אל שאלתיו כלל
וכלל לא וכל הדמיון וסודותו צעטות, דכבר כתבתי
(צו"ת ח' דצאידזשעקסן (זריקה) שכרופא לריך
לכוין השיעור וכו' לריכה שחמוס על ווסתה צעטס
הראשון אפילו צוסת שאינו קבוע. והרדב"ז איירי
צמשק שמיס שוחית מדעת עלמן ואין שום אשכ
יודעת לכוין השיעור צלימלוס עוד יותר גרוע
מחריקות (אינדזשעקסן) כיל צודאי ובודאי לריכה
שחמוס צעטס ראשון על ווסתה שאינו קבוע וכו' וכו'
פשוט נער יחלוקי ויכתבו, ולאדרכה ולאדרכה מדברי
הרדב"ז אלו ראינו לדברינו צעזעה"ת.

פירות הנושרין להלכה:

(א) היחד לה וסת שאינו קבוע ולקח כדורים א"צ שתחוש לוסתה
(אות א.) — (ב) אינדזשעקסן לא מהני צריכה שתחוש לוסתה
אפילו אינו קבוע (אות א.) — (ג) אם קבעה וסת עיי' כדורים
ואח"כ פסקה מליקה איך חתנוג מכאן וזהלן (אות ג.) — (ד) אם
צריכה שתחוש לעוני'ב אחר שפסקה מליקה הברורים (אות ד.) —
(ה) אחר שפסקה מליקה הברורים אם צריכה תיכף לפרוש או לא
(אות ה.) — (ו) אחר שפסקה מליקה הברורים אם נשתנה אצלה
הוסת הגוף (אות ו.) — (ז) אם אפשר הכלות לא תקחו כדורים
כאלו (אות ז.) — (ח) כמו הוריות אין לסמוך עליהן (כברשי
הסימן) כמו כן אם חתנה שום משקה אין לסמוך עיי' (אות ח.)

לדחות באצבעה היטב לצורך בדיקת חורין וסדקין (אות ב'). —
(ט) כמה פעמים צריכה לסבב באצבע לצורך בדיקת חור"ס (אות ג).

סימן קלט

המשך מסימן הקודם

(ד) נשאלתי הנה יש נשים שהכתמים והראיה נמשכת אצלן שבועות או לפעמים חרשים וע"כ מוכרחת לבלוע מתחילת ראית הכתמים ה' ימים ואח"כ כדורים ידועים ואח"כ בתוך ג' ימים רואה מה דינה.

השבתי הרבה פשוט שד"ן הכדורים כדאיה ע"י איננה ועוד קל ממנה, ואין לה למנוח אלא ל' ול"א ותו לא. אבל הפלגה מראה אחרונה ושלפני זו איננו צריך לפרוש כי תמיד ראיתה מתחלת ע"י כתמים בלא הרגשה שאין לכתמים רין וסת. אולם אם איננה מתחלת ראיתה עם כתמים רק עם ראיה נמורה רק נמשכת שבועות ולפעמים חרשים ע"י כתמים שאח"כ או צריכה שתחוש להפלגה ג"כ, והם דברים ברורים לכל מי שבקי בזה.

ונשים שאין רצון לראות ב' וג' חרשים ואח"כ רואות כתמים שבועות או חרשים כנ"ל ומוכרחת לבלוע כדורים כנ"ל דינן ג"כ כמו שכתבתי לעיל חוץ מעונ"ב של יום ל"א איננה צריכה שתחוש. והמקל להן שנים עונ"ב של ל' איננה צריכה שתחוש רק לוסת הפלגה ג"כ שפיר פוסק. ועיין בספרי ב"מ (חלק א' סי' מז) ותבין הכל הדק היטב.

פירות הנושרין להלכה:

דין אשה שראתה או הכתמים נמשכים חרשים ובלועת כדורים שהוסת לא תמשוך יותר על מה יש לה שתחוש (אות ט).

ממפתה וכנ"ל, וביום ל"א אין צריכה עוד שום בדיקה, ואם אין לה רגילות, רק פעמים תחלת ראיתה ביום ופעמים בלילה, אזי יש לה לחוש כפי מה שראתה לאחרונה, אך אם רגילה לעולם לראות ביום, ורק לאחרונה שינתה פעם אחת וראתה בלילה אזי עיקר סדר הבדיקות תעשה כפי מה שראתה לאחרונה דהיינו בלילה אך בעונה שרגילה לראות דהיינו ביום תעשה בדיקה אחת בסוף העונה, וכן ברגילה לראות בלילה ופ"א שינתה וראתה ביום אזי לכתחלה תעשה בדיקה אחת בסוף הלילה ואח"כ ג' בדיקות ביום כנ"ל, אך אם קשה לה לעשות ב' בדיקות ואח"כ בודאי ובודאי יכולה לסמוך על אותה בדיקה דאשונה שתעשה בבודק.

(ג) והבדיקות הנ"ל צריכין להיות בחורין וסדקין ובעומק הנוף עד מקום שהשמש דש, וכן לא סגי אם תסבב באו"מ באצבעה נדיא אך צריך להיות שתרחוק קצת בצדדין כדי שיתפשטו הקמטין, וזהו הנקרא בדיקת חורין וסדקין. ודבר זה צריך כל בעל להודיע לביתו, כי הרבה נכשלו בזה כמו שנתכרד לי בבידור נמור, וגם דברתי עם בעל חוראה והורה שאל ידע כיאור הסנין, "חורין וסדקין" היטב, היינו שהיא מחוייבת לסבב אצבעה סביב ע"י קצת "רחיקה" — ולא רחיקה רבה שלא תתקלקל עצמה ומהאי טעמא אינה צריכה לסבב הרבה פעמים שלא תתבלב עצמה — כדי שיתפשטו היטב היטב החורין והסדקין אם נמצא דם בתוך החורין או הסדקין, וראוי לפרסם הביאור. ומהאי טעמא אין לעשות הבדיקה או הפסק מרהר ע"י מוך הנקרא טעמפסק"ס לפי שעי' תחיבתו בפנים באו"מ צדיין לא מתפשטין הקמטין ולא נקראת בדיקת חורין וסדקין, וטוב שבשעת הבדיקה תעמוד רגלה אחת על ספסל וכדומה ורגלה אחת על הארץ וזה תקיל אצלה שתוכל להבנים עד הבדיקה ולברוק בחוץ.

פירות הנושרין להלכה:

(א) סדר בדיקת אשה ביום וסת קבוע שלה (אות א). — (ב) סדר בדיקת אשה בליל וסת קבוע שלה (אות א). — (ג) סדר בדיקת אשה ביום או בלילה בזמן וסת שאינו קבוע שלה (אות א). — (ד) סדר בדיקת בעונ"ב ביום או בלילה (אות ב). — (ה) בעונ"ב רק באותה עונה עושה בדיקות ולא בעונה שלפניה (אות ב). — (ו) סדר בדיקת בעונ"ב החור"ד ביום ל"א ביום ובלילה (אות ב). — (ז) איך תעשה הבדיקות חורין וסדקין (אות ג). — (ח) אם צריכה

סימן קמ

נשאלתי

מאיז אחר, היות אשתו אך עתה שבה מהפבילה, ומאחר שהקור עצום ורב בחוצות נחקרה (דורכגעקעלטערט) ורצונה לעשות מקלחת (טויש) חם או אמבטיה חם כדי להתחמם, אי שרי לה לעשות כזה הרבה.

השבתי

שטותר לה אבל אך ורק אם תכסה ראשה עם כיסוי גומי — בשעת הרחיצה — בדרך הנשים הרחוצות ואינן רוצים ללחלח ראש שקריותיהן ובה תגלה רעתה שאין להמקלחת או לאמבטי' שום שייכות לשחרתה מפומאמה.

(א) הנה מקור הלכה זו הוא בשבת (י"ד א') בסוגי' דשמיני עשר גזירות, והפני' חידוש לן (שם) חידוש גדול עפ"י שיטת הרמב"ם דכל

הגזירה לא הייתה אלא לתרומה עיי"ש פגנ"י (ד"ה הבא ראשו). ומה שבחי' בן אורי חולק עליו בהצנת דברי הרמב"ם גרס לו כי אין עיין היעב בפרכמ"ש להרמב"ם בסוף מס' זבין שעליו רמז הפני' ג"כ ושם מפורש ככל דברי הפני' ור"א לפרש דבריו כי אם כהפני' דעיקר הגזירה הייתה משום תרומה כי לא יכוונו לעבול במקור ככוונה לטבר עלמו עיי"ש. וחידוש גדול על רבינו פני' מחתני, חדא דהלך הכ"י (סוף סי' ר"א ד"ה וכתב עוד המרדכי) כ"כ בפירוש שם המרדכי ולמה לא הביא לו לעזר ולסייע דברי המרדכי וז"ל הכ"י (שם): וכתב עוד המרדכי שם שם ראצ"ה שמעתי קורין תגר ומלחין על צוה ישראל העובדת שם נכנסו אחר העבילה במרחץ וכ"כ גמי רבינו שצ"ט דלא עלתה לה עבילה. וראייתם משמנה עשר דבר (שבת י"ד) שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים לאחר עיבול, משום שהיו אומרים לא אלו מעכרין אלא אלו מעהרין, ורש"י זכרנו לברכ פירש הכם הבא ראשו ורובו במים שאובין זו ציוס של עבילה. ובענייניו נראה לי דלא נפסל העבילה וקרוי הדבר צניני דאפילו לכתחלה יכולה לרחוץ בחר עבילה לאחר, דהביא גזירה ליתא אלא דגזרו עומאה על המים שפוסלים אדם שטבל בבר ויכ"ש רש"י ז"ל משמע מכאן דעלה לה עבילה, דכי גזרו על אדם שקבל עומאה אע"פ שאין משקל מעמאה אדם לענין "לפסול התרומה" ובעלה חולין הוא כדאמר פרק שני דשחיטת חולין (ל"א א') בני נדה שצוהם ועבילה עכ"ל הרב והוא האריך וכן שמעתי ממנה"ם לכתיר עכ"ל. הרי

מפורש במרדכי להדיא כהפני' ונכי דהפני' העלה כן בזה חורחו מהרמב"ם ובה מיישב קושיית עלומות שם אצל עכ"פ היה לו להזכיר את המרדכי המסייע לו בסיוע שיש בו ממש. וגם הדרכי משכ (שם אות ל') כי וז"ל וכתב האגור דרי' מטרנאי כתב ג"כ להחיר וכ"כ הש"ד בזה' נדה להחיר, והמנהג להחמיר, ובסמ"ג הל' נדה משמע דמותר, וכתב הגהות מרדכי ולי להדיעו נראה דבמרחצאות שלנו של יזעב, בזה ליכא מאן דפליג דהוא מותר להחמירה, דאפילו "לתרומה" לא גזרו עכ"ל. ושנית חימה צניני על הפני' זה לעומת זה דאין נח דעתו בחידושו עפ"י הרמב"ם והלא כמה מרחצותיו הראשונים ס"ל דגזירה זו של מים שאובים אחר עבילה לכל עבילה גזרו אפילו לנדה ואין לא הזכיר שיעתם. ואין לי תיוון אחר רק שרבינו הפני' לגל המלאכה אשר עלמו לחדש ח"י חורר לאמיתה של חורה לא פנה לפניו לדברי הפוסקים להלכה ולמעשה מה דעתם וע"כ מובן שגם את דברי הרמ"א (סוס"י ר"א) לא הזכיר ובודאי בלא ספק להלכה ולמעשה לא פסק נגד הרמ"א אצל לחידושא היה מחדש לפי רוח דעתו את אשר לפניו, ופשוט. ובה מיושב ג"כ מה שפלא על הפני' אין לא הזכיר דברי הרמ"א (סי' קל"ח סוף מ"ח) שגזר לריבה כוונה לעבילה, דזה רק חומרה ולא מזד דינא דגמי והפני' עפ"י יסודי הש"ס כי מה שכתב לחידושא ולא להלכה ולמעשה. ואחר חיפוש בספרים מלאחי באור זרוע הגדול (הל' נדה סי' ש"ח) וכתב החשבוט סי' תשנ"ה וחס"ניו) מחלוקה גדולה בין רצותיו הראשונים את גזירות מים שאובים אחר העבילה במקור כשרה ה"י רק לתרומה או גם לנדה ושם הביא ג"כ דעת הראצ"ה שצ"י ודעת מהר"י מטרנאי שדרכי משה ה"ל. ובשו"ת ברכה בברכ"י (סוף סי' ר"א) הביא מחש' רבינו יעשי' הראשון תשנ"ה סי' קנ"ב שהחיר לכנס למרחץ אחר העבילה ולרחוץ דגנדה לא גזרו עיי"ש בשו"ת ברכה, ובודאי הוא ניהו מהר"י דעראני שביא באר"י ובדרכי משה ה"ל.

ע"כ עלתי שם נחקרה על הדרך כשצאחה מהעבילה וכדי לחזור כוחה לריבה אמצעי חמה או מקלחת חמה תסעה באופן שלא תצוא על ראשה מים עיי"כ בכתב ראשה בנצטע גומי בדרך הנשים כשאיום רואת ללחלח שערות ראשם, או ראשם אלו הנשים שאין להן שער כלל, ובה ילאנו מכל חששות ושרי לכי"ע כי בגמ' שבת אמרו הבא

ראשו ורובו זמים שאזכים, וכשאלין מים צאין על ראשה לית שום השג דבדר כולפע"ד להלכה ולמעשה צלי שום פיקפוק, וכן הוריתי הלכה ולמעשה. ואח"כ מלאתי בפסקי חוס' (נדב סי' ק"ג) שמוחר לרחוק אחר העצילה מפני הקור, וכ"ש כמו שכתבתי אין כאן שום פיקפוק.

וסהדיי צמורמים שאחרי כחבי כ"ז זכותי לקנות ספר "דעת חורב" על הל' נדב ומקואות להמכרש"ס ומלאתי לו (בסוס"י ר"א) ככל דבריני ושמתתי.

פירות הנושרין להלכה:

(א) עיקר גזירת ר"ח רחיצה אחר טבילה לא ה"י אלא לחרומה (סי' קמ אות א). — ב) ראיה גדולה להפני" מהמרדכי (אות א)

מ"ד שלא נתבטל עדיין, אבל מאחר שנתברר ע"י רופא מומחה שהיא מעוברת, הגם שביארתי בספרי באר משה (ח"א סי' מח וח"ב סי' פח ופס) שאין לנו לסמוך על שינוי טבע של נשים שלנו דרובא דרובא תיכף כשנתעברים מפסיקין לראות, שתה"י מותרת לבעלה ביום הוסת ער לאחר ג' חדשים שהוכר העיבור, עכ"ז מאחר שרבים ס"ל שא"צ לפרוש בהפלגה של מ"ד, וגם ראתה ביום בראיה אחרונה, בליל הפלגה רמ"ר א"צ לפרוש ממנה דבכה"ג יש לסמוך על גרול אחר שהבאתי בספרי (הנ"ל) שמאחר שגשתנה הטבע גם בתוך ג' חדשים דינה כמעוברת.

ואם ה"י הרא"י בהפלגה האחרונה בלילה נהי רלא נשאלתי ע"ז גם אז ה"י פוסק רשרי בליל הפלגה רמ"ר מאחר שנחלקו בזה גרולי עולם אם בהפלגה מונין עונות או ימים, ונחלקו אם מחוייב לפרוש בהפלגה רמ"ר בכלל, וגם נשתנה הטבע כירוע ווסת ורבנן שפיר יש מקום עפ"י הלכה להחזיר שלא יפרוש.

סימן קמג

נשאלתי מה דעתי ואיך דרכי לפסוק באשה שהיתה יכולה לטבול קודם ליל יו"ט ורחה המכילה לליל יו"ט אי שרי לה לטבול או לא כמו בליל שבת (כמבואר בשו"ע סי' קצ"ז ס"ב בהג"ח).

השבתי

(א) **מפורש** כן צמג"א (סי' תקפ"א סקט"ו) דעל מה שצ"ה המ"א (סי' תקפ"א ס"ד) ויש נוהגין לעצול בערב ר"ה משום קרי כתב המ"א (סקט"ו) ולכן אל ישמש מעטו בליל ר"ה אך אם הוא ליל עצילה חייב לקיים עונתו ויחזור ויעצול בשחרית (ש"ח) וצ"ה כתב לא ישמש מעטו בשני הלילות אלא"כ היתה עצילה מזהו שלא היתה יכולה לעצול קודם לכן אז מותר ויחזור ויעצול בשחרית. ופי' המחלוקה מה ה"כ"ה מוסיף על דברי הש"ח ח"ל כ"ה מחמיר יותר משל"ה, דבשל"ה משמע דמחזיר ומחייב בכל ליל עצילה, אפילו היתה יכולה לעצול קודם, וכ"ה כ' דוקא שלא היתה יכולה לעצול קודם עכ"ל. הרי דהשל"ה מחזיר לעצול בליל יו"ט אפילו ליל ר"ה גם אם היתה יכולה לעצול קודם יו"ט והכ"ה

סימן קמא

נשאלתי זה כמה פעמים אם רוצים להחליף משתו למסת אשתו ומסת אשתו למשתו איך יעשו.

השבתי א"צ להחליף המשה עצמה כי כומנינו המאדראצין הן עיקר מקום שכיבה וסני אם מחלפין המאדראצין. ובימי שהרתה א"צ להחליף המאדראצין כלל רק יקבעו מעתה משה זו לו ומשה זו לה וסני והמחמר להחליף המאדראצין גם בימי שהרתה תע"ב אבל אין צורך בדבר.

סימן קמב

נשאלתי היתה לה הפלגה של מ"ד ואח"כ הפלגה של ל"ג, ועתה עברה ההפלגה של ל"ג ולא ראתה ונוער ע"י רופא מומחה שהיא מעוברת אם מחוייב לפרוש ממנה ביום הפלגה רמ"ר או לא, והרא"י האחרונה ה"י ביום.

השבתי נהי ראנו מחמירין כשישת האחרונים רס"ל שמחוייב לפרוש בהפלגה של

החולק אינו חולק משום יו"ע אלא משום ר"ה דבשאר יו"ע גם הכה"ג מודה דיכולה לעצול אפילו היתה יכולה לעצול עממה קודם יו"ע, אך צליל ר"ה מפני חומר הדין מאחר שהיתה יכולה לעצול קודם יו"ע אינו מחזיר צליל ר"ה יום הדין. ועיין בשע"ת שגם צליל עציבה שחל צליל ר"ה ולא היתה יכולה לעצול קודם לכן ס"ל שאם מחלה עונתה יתקדש עממו במוצאי לך עיי"ש וכ"ש כשהיתה יכולה לעצול קודם לכן והכן. אבל עכ"פ יולא מדזריהם שצלי יו"ע יכולה לעצול הגם שהיתה יכולה לעצול קודם לכן.

(ג) אח"כ ראיתי בחזרת השלמים (יו"ד סי' קל"ז סק"ג) שכתב כן בפשיטות דלא מלינו בזה"כ שהוא מקור ויסוד הדין שצנצנא לא יעצול כשאינו זמן עציבה צממו וגם צנצנא הוא חומרה והכו דלא להוסף עלה עיי"ש ותמה על חשו"ת שני מאין יאל לו לאסור ציו"ע לכתחילה עיי"ש וראיתי בסד"ע (סי' ה"ל סק"ה) שהסכים לדברי החזקת השלמים. וחדוש שגם לא אחד מהם נחשור מדברי המג"א (ה"ל). ואפשר שלא פירשו כוונתו כהמחל"ה, הגם דנראה שדברי המחל"ה מוכרחים. ושוב ראיתי בחז"א סי' קלג וצמחמ"א כלל ק"ע ס"ח שהסכים לכך.

סימן קמז

נשאלתי אם שרי לו להניח קרח במים שבכוס שלפני אשתו נדה כרי לקררו. וכן נשאלתי אם שרי לו להניח סוכר בקאפני או סעק שלה המונח לפניה. וכן להיפך אם שרי לה לעשות כן לבבלה.

השבתי לאסור בהחלט אין לי מקור, ושוב שרק תזמין היא הקרה או הסוכר לצרכו וכן הוא יזמין לה הקרח והסוכר וכל א' וא' יתן בעצמו לתוך המשקה. ונכון להתרחק אם לא במקום חולי וכיוצ"ב רמותר.

(א) לכאורה עפ"י פשטות מסבירא היכי הדין ניתן לבחור דלא אסור חז"ל אלא מזיגת הכוס וכבר ביארתי בספרי (צ"ח ח"א סי' מו) שעיקר מזיגת הכוס הוא אך ורק ציין, רק אסור גם בשאר משקין עיי"ש בצריכות, וא"כ רק

סימן קמח

נשאלתי שאלה כזו אם שרי לו לסחוט סיץ לימון בתוך סעק שלה המונח לפניה. וכן להיפך.

השבתי בהג"ל ואפשר ששאלה זו עוד חמור יותר ויש צד סברא להרחיק מזה. ובמקום חולי וכיוצ"ב יש להקל גם בזה.

סימן קמו

בעזה"י ח' שבט שנת תש"ל לפ"ק מה ברוקלין יצ"ו

אל ארז אשר בלבנון, בכל רבר שבקרשה ראש וראשון, ה"ה כבוד יר"נ עזר מאז הרב הגאון הצדיק המפורסם בכל קצוי תבל וים חזקים העומד בקשרי המלחמה להרחיב גבול הפהרה כש"ת מו"ה ח"ל רייטש שליט"א מלפנים אב"ר העלמעיץ וכעת אור תורתו וזרח בעוצב"י ברוקלין יצ"ו, בעהמ"ח ספרי העניקים י"ח חלקים, מהרה יום טוב"י העומרים לנו.

אחרי תת שלו' וברכה באהבה וביתרת הכבוד.

נשאלתי אם לעשות מקוה מקרח-מלאכותי.

השבה אין להתיר בשום אופן שבעולם.**נדרשתי**

מכהרג"צ שליט"א לבדד וללבן דין קרה מלאכותי (קונספירציה) לעשיית מקור. עמרתו משתומם וכי הארי נעשה שואל, ומה אני ומה חיי כי דרך אחרי, ועל במקום גדולים לא תעמוד נזהרנו ובהרג"צ שליט"א לא צריך לדור ולא רכותו. עכ"ל? מאחר שבחן שפתיו הסביר לי המכשלה הגדולה המתפשטת והולכת, וההפקידות שנפרצה בענין זה בכל גבולי מדינות ארצות הברית וחוצה לה לאין שיעור, ולדעתו הרחבה ההכרח לצאת בכירור גדול ובאסיפת דעת המחמירים והמקילים בעשיית מקור מקרה מלאכותי, ועל מה יסוד מחלוקתם השבעה, ולהראות באצבע לויכח הדין נטה ושרעת המחמירים אינו דק חומרא וזהירות בעלמא, אלא שלפי דעתם איסור נמזר הוא לעשות מקור מקרה מלאכותי, ועל ידי זה מקור שיעלה ביד כבוד הרג"צ שליט"א לתקן הרבה, מה שמוכרח לתקן, ומי כמוהו מורה בענין זה ומי כמוהו הודיע בפיב חולשת הדור בדברים הנוגעים להחרתם של ישראל, קבלתי על עצמי מלאכה חמורה הוו שבקדוש לסדר הריעות והשיטות והחילוקים ולהוסיף גופך משלי בעצם הענין עד שירי יד כחה מנעת ולבדד שהאמת כדבריו כן הוא להלכה פוסקים מקור כזו פסולה לגמרי, כי ה' אתו והלכה כמותר. ומה! אבקש שכל אכשל בדבר ה' זו הלכה, וזה החלי בעזרתו.

(ח) **טרם** כל שיח אביא דברי תשנ"ן (ח"א סימן י"א) הידועים לכתחלה לדין לתקן

מקור לנאח כל הדעות של הפוסקים, שהוא יסוד גדול בכל עניני ציבור הלכה דביני מקורות. ויותר מזה כתב הכ"י (ח"א סימן תר"ל) בשם תשו' הר"ן, שגם בעניני העולם אין סומכין אלא בדרך צעות, מ"ש בחי עולם. וקל וחומר במקור שהוא מקור קדושתן של כלל ישראל, וכ"כ בתשו' הגה"ק מלאח זכ"ע (ח"צ חו"ד סימן ז"ב): מקור לדין לכתחילה לעשות כשר אליה דכ"ע כי קדושתן של ישראל היא, כמבואר בתו"כ ב"הרש"א. וכעין זה כתב עוד שם (סימן ז"א) שאין להשגיח על הוצאות ועיריחא בענין מקור ואין לסמוך על פלפולים, לעשות מקור על פי חריפות ח"ו וכו'.

(ג) **איתא** במשנה (ר"פ דמקואות מ"א) אלו מעלין (את המקור) ולא פוסלין השלג והכספרי והגליל וכו' והעידו אנשי

מידנא משמו שאמר להם לאו והביאו שלג ועשו מקור מתחלה. הנה הראב"ד בספר בעה"ר (שער הכיס) מפרש שהשלג והכרד וכל ה"ל א"ע"ש שנתנו בכלי מתחלה ובוז נתנו משם לגור המקור משלימין את המקור להתכמים, ולר' ישמעאל עושין מהן כולה מקור לכתחלה. והבצל המאור (שם צאות ד' צבעה"י הנדפס לפיטו, וצבעה"י הנדפס מחדש נירושלים מכת"י בסגנו המהולקת אות מ"ח) חולק עליו וסבירא ליה דדוקא כשהולכי על הקרקע כשרים אצל אס הביאו השלג וכל כיוצ"ל בכלי ועשו שאובין ועסולין כמים שאובין צלמא.

הבעה"מ תמה על הראב"ד איך מלא שום רמז

ורמזא במתניתין דגם בכלי שרי להביא השלג. ולפענ"ד נראה (וישז מלאחי כתפא"י צבעו אות ב') מדמאר ר' ישמעאל לנאשי מידנא לאו "והביאו" שלג ועשו מקור מתחלה, ולא אמר לאו "ואספן" או "כספו" שלג, משמע הביאו סחם בכלי, שז ראויה בנאשכל (הל' מקואות סי' נ"ה אביא דבריו לקמן בריש אות ח') שכתב לפרש הראיב מתניתין דשרי להביא שלג בכלי, מהא דאמר ר' ישמעאל לנאשי מידנא סחם שיביאו שלג, ולא פירש להם איך יביאו, שמע מינה בכל אופן שיביאו אפילו בכלי שפיר דמי, וצוודאי שלא כיון גס הראב"ד וסרה מהר תמיהת הר"ה מהראב"ד.

(ג) **הראב"ד** (צבעה"י שער הכיס בהוצאת ירושלים מכת"י, הוצא צ"י סי

ר"א) כתב ח"ל: ואם חאמר הדין כולבו דקאמר מעלין ולא פוסלין, כיון דקא תשיב לכו מיא לנאשומי, מאי עמאל לא פסלי כשאובין, הכס משום דהוא דבר שאין עושין ממנו מקור לכתחילה, אלא אינערוי בלחוד הוא דמעטפרי לרובא, ורצנא הוא דגזר אפילו בשלג לנגין מפני שהם ראוים להדיח בהם גופו והוא כעין מקור, וכי גזר רצנא הכי מיילי במשקין שראויין לעשות מהם מקור, ולנאח אחי למעבד רובא דשאובין, אצל הדין דאין ראויין ליכא למגזר וכו'. ואם חאמר לנאשי מידנא משום ר' ישמעאל הרי עושין מן השלג מקור לכתחלה, ואפילו הכי כי נהונו נידים כשרה, הכס לכשיחפשי קאמר, וכשנחפשי מלאח אחרתא הוא וממילא קא הוי מקור, עכ"ל.

ההנוסח צבעה"י (הנדפס מזמן זמנים עוצה) כן הוא: וא"ת לרצנא כיון דקא תשיב לכו

כלל שיעשו מקוב כולה ממנו ואפילו אם יעשו לא שכוח כלל שיעצלו בו כך קודם שחפשי, לא גזרו על דבר שלא שכיח (ראה רש"י סוכה י"ד א' ד"ה בשאין בהן ד' מחלוקת, ומג"א סי' קנ"ח סק"ר) ובלבד שיהיה שרר (שם) צביונו דבריו ובל"ש (שם) המג"א (סק"ר), והבן היטב) וכשתעיין בלשון הראש"ש (שם בסימן י"ג ה"ל) וד"ח" (שם) תמצא שזה כוון הראש"ש צביונו צמח שכתב וז"ל: דלא שייך פסול שאובין אלא בזמנים (ומאחרי כהשו"י דוד סי' ג' שביאר בן שיטה הרמב"ם), ובודאי בן הוא גם לבראש"ש, ואחר זמן מה ראיתי שהגאון בעל מקוב עברה (אות פי') על בן הקשה קושיוא זו לבראש"ש ונדחק מאוד כי לפעמ"ד חירונו אינו מובן לי היטב, והח"י הפשוט כאשר כתבתי ועיין היטב בדברתי (אות כ"ח).

ותימה צעיתי על הכסף משנה (פ"ז הלכות מקואות הלכה ג') שכתב בכוונת הרמב"ם דלא תהיה כל מקוב כולה, משאר מינים שמכרו במשנה כמו כפור גליל וצדק, רק משגל, כמעשה דלמאי מידבא, והלא בראש"ש (ה"ל) מפרש דשגל לאו דוקא אלא מכל מה שמכר במשנה כשר (חוץ מעט הנדוק) ולמה לנו לעשות מחלוקת בהנים לא דבר בין הרמב"ם ובראש"ש, ולחלק בין הדברים בלא שום ראיה צדקה. וגם צ"ח הכפיל דבריו, והב"ח (ד"ה אין שאיבה פוסלת) כ"כ אחריו. גם מפרש"י (שבת קמ"ד ד"ה רב פפא) משמע דגם מצד עושין כל המקוב ושגל לאו דוקא, אבל לקמן (אות ע"י) חוכית דמרש"י אין שום ראיה דרש"י איירי לאחר שנתפטר.

(ה) **על** פי דברי הראש"ד צבעה"י (ה"ל בזה הקודם) מוציאים הדק היטב על מה דן ר' ישמעאל מחתלה כנגד ר' עקיבא ושוב חזר בו והודה לדברי חכמים, ולא רק הודה להם אלא הוסיף להקל לעשות המקוב בתחילה כולה משגל (ועיין צ"ח סימן ק"א ד"ה אין שאיבה פוסלת) ומכאן שמכרו במשנה (חוץ מעט הנדוק). וגם מובן מאד מה שאמר ר' עקיבא, שר' ישמעאל היה דן כנגדו לומר השגל אינו "מעלה" את המקוב ולא אמר שגם פוסל את המקוב. והענין הוא, דמחתלה היה ר' ישמעאל חולק על החכמים דהיה ס"ל להמים הכשרים לעצול בהם לריקים שיהיו צבור המקוב בצורת מים, אבל בצביון דבר גוש, כשגל צד כפור גליל, שחורית חוכל עניינם, אפילו להכטרף להמים שצדור מכבר, גם בן

משקל לענין השלמה אחרי אין פוסלין. וגראה לי משום דהו דבר שאין עושין מקוב לכתחלה, דאזכרו מעלין את המקוב קאמרינן, דמעטעא מלטרף לרובא, אבל לא כל מקוב ולא אפילו מחלה ממנו אין עושלין בו, ואפילו כשיחפשי ויכ"י מים, הוחל וצבעת נפילה לא היה ראוי לעצילה, הילכך אין פוסלין משום שאובין, דבמים גזרו שאובים משום היקשא דמעיין, מה מעיין צדי שמים אף מקוב צדי שמים, אבל בשאר משקים לא גזרו אלא משום שינוי מראה בלנד מאסמכתא דקרא מקוב מים ולא מקוב של שאר משקין, אבל משום שאובין ליכא. הילכך טעם הנדוק הובן אחרונה כיון דלאו מים אמורים ויכ"י לעשות מהן מקוב בתחלה ושנוי מראה לית בהו אין פוסלין עכ"ל (ועיין בחי"ט רפ"ז דמקואות) ושוב כתב וז"ל: לאשמי מידבא (כבר"ל). ולפי זה כתב הראש"ד (שם) על ה"א דמחתלה כשהיה ר' ישמעאל דן כנגד ר' עקיבא לומר שהשגל אינו מעלה את המקוב וז"ל: לדברי ר' ישמעאל דאמר השגל אינו מעלה את המקוב, ואפילו לכשיחפשי נמי אמר אינו מעלה מאי עטמא, צבעת נפילה חוכל קא חשיב ליה.

(ד) **ויש** לומר דמחלוקת הראש"ד והבב"מ אם שרי להביא השגל בכלי או לא חלוי במחלוקת אחרת צדיקה. דבר הובא הנהל אשכול (אות ע"י) על האשכול סי' נ"ה הלכות מקואות) וכ"כ גם בדברי חיים (הלכות מקואות אות מ"ד) וגם אחרונים אחרים העירו על זה, דבעל המחור סבירא ליה שמקוב כולה משגל כשר לעצילה, אפילו קודם שנתפטר, ודלא כהש"ך שכתב (בס"ק ע"א) היפך זה משמיה ומעטכיה, ולבראש"ד בודאי כולה של פסול (ולקמן אביר דאפילו לאחר שנתפטר, אבל עשה אין נפק"מ מה). ולכן לבראש"ד שרי להביא בכלי, מה שאין בן להבב"מ אסור דהשגל בעלמי ראו ושרי לעצילה וממילא בכלי השגל כמים שאובים ממש. ולדעת הראש"ש (הלכות מקואות סימן י"ח) דשרי להביא שגל בכלי וגם דעתו (שם) דכל המקוב משגל אם כנשוכו ומעטכיה צדוקן שצדור צביונו שיש בו מ' סאה כשר — אף שלא נתפטר — לכאורה תמוה אחרי לא נעשה שאובים, ע"כ לריבין אנו לומר — שוב ראיתי שצבעה"י זכיתי לבוין לדברי הגה"ק בעל דבריה הלכות מקואות סוף אות מ"ד וכן מלמדי גם בזהרונים אחרים — לכן לא נעשה השגל שאובין בכלי לפי שח"ל לא גזרו על מים שאובים רק כשהם מים, בצורת מים, כהסם מימי מקוב לרובא דרובא, אבל על השגל דמעת לא שכיח

שעלה בדעתי לפוס רהיטא, ולא דחה כאשר דחיתיהו, ולא ידענא למח, וז"ע. [ואח"י רחמי בצעה"י, בסוף שער המים בקולור הענינים, שהראב"ד עצמו כתב ראה זו (בכדמס' צירושלים מבתי ולא בן הנוטח הכדמס' חמון רב, והבי"ו מעתיק לשון בצעה"י כאשר נדפס עתה צירושלים מבתי"י) וז"ל: ואלו מלערפין לשיעור מקור, השלג והכרד והכפור והגלד וכו' וכל אלו אפילו מדרך ויתכן למקור, ולא לעשות מהן מקור לכתחלה (ככתב' ודלא כעדות דאנשי מידנא משמיה דר' ישמעאל) אלא שם מלערפין לשיעור מקור, שהרי שנינו "ויאלו מעלין" ולא פוסלן השלג והכפור וכו' ומסתברא דנעיין רוב מים [ועיין במאירי (רפ"ו) עמוד ע"ב מעמודי הספד] וחמלא כדבריו שאין לדייק משלון "מעלין" מאומה] ועיין בחוספות קמח"י מן הגרע"א (רפ"ו דמקוראות). והעטם שכתב הראב"ד "הואיל ובשעת נפילה לא היה ראוי לעבולה" איתו מובן לי כלל, דהלא עתה כבר נתפסרו ונתהפכו למים גמורים, ומה איכפת לן שבעה שצאו להכרד צאו צורות גוש, ולדברי חכמים אי אפשר לפרש דקודם שנתפסרו דינם כאובל, דאיכא אפילו להשלים לא היו משלימים, ומדסבירא להכימין דמעלין להשלים ע"כ שאינם כאובל, ואם כן כשתפסרו למח לא היו כשרין למקור גם אם כולה מהן. וקמח"י מן הגרע"א (צחי' על יו"ד סימן ר"א) שפיר העיר על דברי הש"ך (שם ס"ק ע"א) צמה שכתב (הש"ך): אלא סבירא ליה כהראב"ד ורש"י דלענין אשלימו דוקא משלים כמות שהוא, אבל צבולי שלג לא עביל הש"ך, ועל זה יפה כתב הגרע"א צ"ע דהמעין צבעלי הנפס יראה שהראב"ד סבירא ליה דאף בשרסק השלג אחר כך ויטוחו איתו כשר רק ללף לרוב מים משלג דשנפל לא היה עליו שם מים עביל, אבל לא ירד לפשו ולבאר עומק כוונת הראב"ד התמהוים בלאו הכי, (וראה בחש"י יד דוד שמחלה (צס"ג) ג"כ בכוונת הראב"ד ובסוף (בסימן ד') שמה שפלא כהבנתו בהראב"ד בחידושי הגרע"א עיי"ש, ועיין בחש"י דברי מלכאל ח"י סימן ס"ז בכוונת בצעה"י, וכן במהרש"ם ח"א סי' ר', וכתשו' שאילה שלי מהד"ח סימן ק"ח וק"ע ורס"א). וחידוש צעני שהאבני מר (חיו"ד ח"ב סימן רפ"ד אות א') כתב שכן מסתבר ששיתפסרו כבר ושוב הביא דברי בצעה"י דגם כשיתפסר לא יתפשט ולא כתב לבאר סברת בצעה"י אליבא דחכמים. ובאמת כן דעת המאירי (רפ"ו דמקוראות עמוד ע"ב מעמודי הספד)

אין מלערפין ואין משלימים, היינו אין "מעלין" אבל אין פוסלן את המים, דבחורח אובל אין פוסלן, ובשימוחו ויביא עליהם חורח מים אין עליהם חורח מים שאובים כי בעודם צבלי לא היו משקים שיפסלו, שוב חזר ר' ישמעאל מדבריו משום דהיה סבירא ליה שהשלג והכפור מילי שזכרו במשנה אין חורח מאכל עליהם (עיין בנדה י"ז א' מחוספתא פ"צ דמכרות ובמאירי שם ד"ב השלג, וראה מה שבערותי לקמן אות ז' על קמח"י מן הח"ס) מאחר שלקחן להטילן במקור, ולא עוד אלא דין משקין עליהן ולכן כשיתפסרו המקור כשרה אפילו שכולה משלג נעשה, ומשלימים אפילו ערם שנתפסרו דכבר בעודן שלג חורח משקין עליהן. ומשום שאובין לא נאסרו, דבעודן שלג וכיוצא אין עובלין בהן. וחכמים היו חולקין מתחלה בחדא ובסוף בחדא. מתחלה היו חולקין עליו דלעולם לא ס"ל שיהיה על השלג דין מאכל (בבבא רבא) ולכן היו ס"ל דבדואי "מעלין" את המקור אפילו בעודן שלג, ולבסוף ס"ל דמקור כולה משלג אפילו אחר שנתפסרו לא נחשבה מעטמא שכתב הראב"ד "הואיל ובשעת נפילה לא היה ראוי לעבולה", והבן. שוב ראינו בחפ"א (בועז אות א') שכוונתי צעיק הסבר הענין לדעתו. ודברי המשנה האחרונה (ד"ה העיר) אינם מובנים לי כלל.

(ו) **אבל** דברי הראב"ד בהבנת דברי החכמים, דאפילו אחר שיתפסרו אינם כשרים לכולה מקור או למחצה, ז"ע למח לא יהיו כשרים אחר שיתפסרו, [שוב מלאים בכמה אחרונים שעמדו על זה, בחש"י יד דוד סי' י', דברי מלכאל ח"ג סי' ס"ז וס"ח, אגרות משה חיו"ד סימן ק"ב ועוד ועוד]. וכי תימא דהכי מוכחא לנשא דמתניתין, אלו "מעלין" ולא פוסלן השלג והכרד והכפור וכו' ומדקמי "מעלין" ולא קמי אלו "עושין" מהן מקור כתחלה, משמע דרק מעלין היינו משלימים לרוב מים כשרים, אבל לעשות כולה או חלקה מהן לא, זה אינו דיוקא, דבדואי אלו "מעלין" להשלים דוקא, בעודן צלורחן הגוש כשלג כרד כפור וגלד, אבל לעשות מקור מהן שיעבלו בהן בעודן גוש לא, (עיין בסוף משנה פ"ז מהלכות מקוראות הלכה ג' וב"י וש"ך ס"ק ע"א), אבל אחר שיתפסרו למח לא יהיו כשרין גם לעשות כל המקור מהן אינו מובן כלל, [וסבדי צמח"ס שבו מלאים חלקי האוכל והכלות מקוראות סימן נ"ה, בהאחי דבריו לקמן ריש אות ח', שפסק בהראב"ד ורבייתו באמת מלשנא דמתניתין כמו

שהראש"ד והאשכול סבירא להו דלחכמים אפילו יחפשו השגל ויעשה מים עכ"ל אסור לעשות ממנו כולו מקור או מחלה. ופסק (בכעני נחל אשכול): לכן נראה לי להלכה דאין עושין צנעל כולו או מחלה אפילו כשנחפשו, וכן דעת האבני נזר (חיו"ד ח"ג סימן רפ"ד אות ד') וכתב על הש"ך שחזיר אחר ההפשה, שלא ראה גוף ספר צנעל, כי לולא כן לא היה מיקל כנגד ספר צנעל הנפש שהראש"ד כתב שהראש"ד צירר דיוי מקולות כמשה מפי הגבורה. לכן אין לעשות לכתחלה המקור בדרך זה (היינו שיעלו כפור למקום שיחפשו). והאבני נזר לא ראה דברי האשכול, וכ"ש שאם היה ראה דבריו שגם הוא צנעל הראש"ד עומד בודאי היה מחזיק בדברי הראש"ד בשתי ידיים.

(ע) **ולא** איכל לכתד תחת לשוני דבר תמוה מאוד שראיתי צנ"י (סימן ר"א) שאחר שהעתיק לשוני של הראש"ד צנעלי הנפש (מהקולור הנ"ל בזה"ו) כתב ח"ל: מבורר מדבריו שאם עשה כל המקור מהם פסול, אפילו צנעל אי מדדו צנעל משום שאז עכ"ל. לזון בזה"ו יוסף כמה ששים משום "שאיז" לכאורה מרפסין אינרין, דהלא שפתי הראש"ד צרור מללו צנעלי הנפש דלכן פוסל אם עשה כל המקור משגל משום "הואיל וצנעל הנפילה לא היה ראוי לעצילה" ולא "משום שאזי". ואדברה הלא צפי' כתב הראש"ד דמשום שאזי לא היה נפסל עיי"ב. [אחר כך מלאתי צנעל דברי מלכיל ח"ג סי' כ"ד ח"ה אכן באתה, וכן צנעל אגרות משה חיו"ד סימן ק"כ שהקשו כן על הצ"י והניחו דבריו צחימה. אבל האמת כמו שאכתוב לקמן דל"ק"מ על הצ"י כי הצ"י היה לו נוסחא אחרתא בספר צנעל"ג שהיה לפניו כהנוסחא צנעלי הנפש הנדפס עתה בירושלים מכח"י, והוא דלא כהנוסחא שלפניו צנעל"ג נדפסו הישן, והוא צרור כשמש]. שוב התבוננתי וראיתי דלפני הצ"י לא היה צנעל"ג כהנוסחא צנעל"ג הנדפס לפניו מכבר, אלא כהנוסחא הנדפס עתה בירושלים מכח"י וזם לא מזכיר חציית אלו: "הואיל וצנעל הנפילה לא היה ראוי לעצילה" ולכן כתב הצ"י מנחתו הרחבה עטם לדברי הראש"ד "משום שאזי". אבל גם בזה"ו גיווא עדיין גע"ג מה עלה על רוח קדשו של מן הקדוש הצ"י לבעטים דעת הראש"ד "משום שאזי" והלא כמעט עשו כל לפרש כן דברי הראש"ד דהלא שפחותיו צרור מללו דמשום שאזי אין לאסור כשמציא השגל צנעל, ולכן מנערק להשלים עד פחות מחציה, ולע"ז לכאורה

דכשר אפילו נעשה כולו מהם אחר שימחו, רק אחר כך (שם צנעל ע"ז ממעודי הספר) כתב: ויש מפרשים שכל אלו (שגל כפור גליל וכו"צ) אלו זריבין לרוב מים כשרים ומעלין ולא פוסלין דוקא, אבל להיות מקור כמחלה לא. וזה דעת הראש"ד והאשכול. (ועיין בזה"ו משה חיו"ד סימן ק"ב ענף ג').

סימן קמו

המשך מסימן הקודם

(ז) **וראיתי** בספר מקור עברה (להבדק מחוסט ז"ל צנעל חש' עברה"ג, על יו"ד סימן ר"א סעיף ל' בזה"ו ע"ח ד"ה וראיתי צנעל ח"ס ויד"ה נמזיו למדים) שמה מחל על קמח"ז מן הגרע"א (בחדושו יו"ד הנ"ל) מה שכתב צנעל הראש"ד צנעל"ג, והלא לא כתב הראש"ד כן אלא כשר' ישמעאל היה דן מעיקרא כנגד ר' עקיבא אבל לפי מה דקיימא לן כמעשה דאנשי מידבא שרי מקור שכולה משגל אחר שנחפשו גם להראש"ד, והרבה לתמוה על קמח"ז הגרע"א עיי"ב והכפיל דבריו צנעל עברה"ג (ח"ג סי' רג'). ותימה גדולה צעניו על הגר"ק צנעל מקור עברה ז"ל איך העלים עין מסוף דברי צנעל"ג (בסוף שער המים בקולור הדברים) שצפי' פסק דלא כר' ישמעאל שאמר לאנשי מידבא לעשות מקור מתחלה משגל. ובאמת האבני נזר שפיר חזי' וכי שהראש"ד אינו פוסק כר' ישמעאל כמפורש צנעל"ג בקולור הדברים עיי"ב וסבא של קמח"ז מן הגרע"א נקי כאן בכלל מקור, שוב ראיתי צנעל"ג (אות ס"ב אות קטן ב') ככל דבריו צנעל"ג ונחתי שמה צנעל לכוון לדעתו הגדולה.

(ח) **ועוד** אחד מגדולי רבותיו עומד צניעת הראש"ד, והוא האשכול (להכות מקולות סימן ר"ה) שכתב ח"ל: אבל לא שמענו היתר לעשות כולו אפילו מחלה משגל ואפילו אם יחפשו אחר כך ויעשה מים אין צידיו להחיר כיון דנשעת הבחנה לא היה ראוי לעצילה, ודאי משום שאז לא פסול, דדוקא במים איכא פסול שאזיז ולא צנעל דברים. ועיי"ג דאנשי מידבא עשו כל המקור משגל לכתחלה, וכמים ודממים חשבי להו, וזה לגמרי דעת הראש"ד בספר צנעל"ג. והבטל נחל אשכול אחר שסודר כל הדיעות וזה נחשור

שהיא פסולה "הואיל ונשעת הנפילה לא היה ראוי לעצילה" דאם צבחהי גיוונא נאמר ששכר מחמר שפלה השגל מעצמו צלל כלים יאמרו מה לי שלג שלא נאשכ צכלי אש"צ ונשעת הנפילה לא היה ראוי לעצילה, ע"זי אחר שנאפשר המקור כשרה, מה לי גליד הנעשה ממים שאובין, והלא גם צבחהי גיוונא מאחר שנעשה גליד פרח ממנו דין מים שאובין ומה שנשעת הנפילה לא היה ראוי לעצילה, לא איכפת לן והלא גם צבגל כן הוא ועכ"ז כשרה אחר שיאפשר, ולכן גזרו בשבטם אופן כל מה שצא לצור המקור באופן שנשעת "הנפילה לא היה ראוי לעצילה" לא יתכשר צרובו או חלי, וא"ת איך אפשר שיגזור הראש"ד גזירות מדעת עצמו, זה אינה קושיא דהלא הראש"ד כן דיוק שפיר מלישנא דמתניתין (כ"ל אות ו') דכל אלו הנאכרין במשנה (רפ"ז דמקואות) רק "מעלין" היינו משלימין אצל אין עושין מהן מקור כולל בשום אופן שבעולם. לפי זה מציאר הראש"ד והאשכול סבירה לכו פירוש הב' שבסמ"ג, ובהשבות אגרות משה (סימן ק"ב ענף ג') האריך מאד בהבנת דברי הראש"ד והאשכול ולפי שציאר דבריהם על ידי סברה וחילוק ליעוהי שאין דרך ליומדותו כך ע"כ לא הבנתי ליעזר בדבריו ולא ירדתי לסוף דעתו.

ואין להקשות על דבריו שכתבנו דהראש"ד אפשר דשאוב שהמשיכוהו רובו פסול מה"ת, והלא הש"ך (ס"ק י"ז) הביא בשם הב"ח משמיה דהראש"ד דדוקא המשיך בכוונה פסול, אצל שלא בכוונה אפילו כולו בהמשכה כשרה ואם כן כאן כשיאפשר השגל כבר הוא צבור ואם כן הוי כנמשכה שלא בכוונה, דזה אינו קושיא, דעכ"פ תחלת נתינת השגל נעשה בכוונה וא"כ הוי כנמשכה בכוונה ופשוט. דהנה מה שהבאתי מהש"ך בשם הב"ח משמיה דהראש"ד מתאים מאוד לשיטתו (של הראש"ד) דסבירא ליה דרק כולה או רובה שאוב צדי אדם פסולה מה"ת אצל אם מעצמה נתחמלה אפילו כולה שאוב או רובה כשרה מה"ת, והבן הדק ביטב.

סימן קמח

המשך מסימן הקודם

(א) **פסק** המחבר בשלחנו העבור (סימן ר"א סעיף ל') מקור שאוב שהגליד (פירוש

(וסבדי צמחמים ששוב מלאחי שגם צשמלה (אות ס"צ סוף אות קטן צ') הקשה בן והניח דברי הב"י צ"ע).

(י) **ואחר** העיון הנדעש עלה צדיקו ליישב דעת הראש"ד, ודוקא על ידי דברי הרב"י החתומים ב"ל, למה מקור כולה משגל וגם אחר שנאפשר פסולה, שהקשינו. ונראה לי לומר דעד כאן החיר הראש"ד לשאוב שלג צכלי ואינו נפסל משום שאובים אלא עד פחות מחליה, היינו פחות מכ' סאין, דעת הראש"ד דכולו על ידי מעשה בני אדם פסולה מדאורייתא (דעת הראש"ד דמים שמעלמן צאו לכלים ומשם צאו למקור אין פוסלין המקור מדאורייתא) כמפורש בצעלי הכפס (בשער המים) הובא צ"י (סי' ר"א ד"ה אצל דעת הרמב"ן), וצבחהי גיוונא גזרין מדרבנן אפילו בשגל, וכמו שמצינו צבחהי גיוונא כמה פעמים לאין מספר צ"ס ולדוגמא פסחים (ע"ה סוף חוד"ה הא לא), ודעת הסמ"ג, לפי פירוש הב' נדעת החוספתא (הובא צ"י ד"ה וכתב עוד הסמ"ג) דמקור כולה שאובה ונגלה ונימוח דיהי כמו שאובה שהמשיכה כולה. ודעת הראש"ד דמקור שהמשיכוהו כולה פסולה כמפורש בר"ן הובא צ"י (ר"ה מקור שיש צו כ"א סאין). ודעת הלח" (ס"ק קס"ה) ושמלה (ס"ק ע"ד) דו"ל דרובו שאוב אפילו בהמשכה מדאורייתא פסולה. ולפי זה לריבין לומר דעד כאן החיר הראש"ד להביא שלג צכלים ואינו נאסר משום שאובים אלא בפחות מחליה שאין השאובה במים ממש מדאורייתא, אצל בשאובה רובה וכל שכן כולה דהראש"ד צבחהי גיוונא שאובה צדי אדם מה"ת פסולה גזרין אפילו בשגל, ולכן צרוב אסור "משום שאוב" כמו שכתב הב"י. ומה שכתב הראש"ד בצעלי הכפס ולכן פסולה המקור "הואיל ונשעת הנפילה לא היה ראוי לעצילה" הכי פירוש, הואיל ונשעת הנפילה, צארת שלג לא היתרנו מפסול שאובין אלא משום שאינו ראוי לעצילה, פי' שאינו ראוי לעצול צו צארת שלג, וממילא לא נפסול משום שאובין, דמישטע שאובין דרבנן, ולא גזרו כולי האי, אצל צרוב משגל שכתתנו צמקור צכלי צבחהי גיוונא צרוב שאובין פסולה מדאורייתא ואפילו אם נתחמלה צבור משגל מעצמו צלל השלכה על ידי כלים, אחר שנאפשרו ונעשו למים דין המקור כמקור שהמשיכוהו כולה (לפי פירוש הב' של הסמ"ג צדרי החוספתא) ובהמשיכוהו כולה פסולה מדאורייתא ולכן גזרו על כל מיני שלג וכל אופן שצא להצור

(ז) ויש לי הוכחה מהחב"ד שס"ל ג"כ שהעיקר צפי דברי החוספתא כהפ"י הב' של הסמ"ג, דכח צחכ"ד (סימן ר"ח הוצא צ"י סימן ר"א) וז"ל (צאמלע תשעובד): ולענין תחילת שאלתנו כבר בא מעשה לידו כהאי גוונא וכוורתי להלכה למעשה לשפך עפר על כל נקבי הנביעה בעובי ד' או ג' טפחים ונסחמנו כל הנקבים ומתישבו על פני קרקעית המקור כמו יום וילול עד שדחקו מי הנביעה ונקבו למעלה מן העפר ששפכו. ובזמן מועט אחר כך חזרו המים על פני כל המקום כשיעור העומק שביד צחלה. ואמרתו בדואי כהאי גוונא שפיר דמי. חדא דלפי הגרסה, השאובין שנשארו במקור קודם שנשפכו העפר לא חזרו ובזבזו ונקבו עד למעלה מן העפר ששפכו, אלא נבלעו בעפר. ואם חמאי לומר דמי הנביעה העלו ארחן עמהם, מכל מקום נמשכין דרך הקרקע ובדואי מי הנביעה רבו עליהם וקיימא לן לבולי עלמא דשאובה מעשרת צרבייה וצבמשה ואין המשכה טובה יותר מזו שהמים נבלעים לממי צרקע וחזרין ומצבזבים ממנה וכו' עכ"ל. (ועיין בחש"י הגה"ק בעל דברי חיים (ח"צ חיו"ד סי' י"א) מדברי החב"ד אלו), וללאורח חימה על החב"ד למה לו להחיר המים השאובים שנבלעו בעפר מכח המשכה, תיפוק ליה דחייב שנבלעו המים השאובים בעפר הנשלק בצור המקור פרח ממנו דין מים שאובים כמו מים שאובים שהגלידו. וע"כ דהחב"ד בפירוש הב' דהסמ"ג סבירא ליה ואחי שפיר נכון. ותימא בעיני על הגאון האמיתי בעל תשרי מהר"א הלוי ז"ל (ח"א סי' ל"ה) ותשרי יגל יעקב (חיו"ד סימן ע"ג) להגאון המובהק ממושאקאל ז"ל שהרבו לפלפל בצדרי החב"ד ולא העירו מקושיא זו שהקשיא.

לשמחתי

מלאכי בחש"י לצווי מרדכי (מהדורה תנינא חיו"ד סימן ק"ח ועיי"ש) בקריית האומצ בריש סימן ק"ז) שהביא ותשרי רמ"ז (סימן ט"ז) ותשרי יגל יעקב (חיו"ד סימן ט"ז) שדברו מענין תשרי החב"ד ותמה עליהם איך לא נתעוררו מדינא דהחוספתא הוצא להלכה בש"ע (סעיף ל"א) והוא קושיתי ממנו בעזרת, וכח דהחב"ד סבירא ליה כפירוש הב' של הסמ"ג, ומה שכתב בלבושיו מרדכי לחלק בין עפר שנבלע מים שאובים ובין מים שאובים שהגלידו אינו מובין לי שפיר, דבדואי ד' וג' טפחים עפר על גבי מים שאובים מועטים שנשארו במקור לא יהיה העפר גרוע ממים שאובים שהגלידו. וע"כ אין לנו יסוד

שהקדים מימיו מחמת הקור) טבור משום מים שאובין, וינמחו כשר להקוות (כלומר שחזרו להיות כמו מי גשמים ומותר לעבול בהם, ש"ך ס"ק ע"ג וע"ד). מקור פסק הלכה זו הוא בחוספתא (פ"ד דטהרות) הוצא צרי"ש (פ"ג מ"ז) סמ"ג (מ"ע רמ"ח) ותשרי הרא"ש (כלל ל"א סי' ד') כמפורש צ"י, וזה לשון הב"י (סימן ר"א ד"ה אין שאובה פוסלת): מקוב שאוב שהגליד טבור משום מים שאובין וינמחו כשר להקוות. ומשמע מדבריו דכשר להקוות דקמי (בחוספתא) פירוש כשר לעבול זו, שהיא מקוב כשרה. וכן פירש סמ"ג, וכחז שכן לשון החוספתא בכמה מקומות וגם בחוספתא דקלים מקוב שיש בו מ' סאה כשר להקוות עליו. ושם כתב הב"י בשם הסמ"ג וז"ל וכחז עוד הסמ"ג על דברי השאלות שסבירים שאם היה כל המקור מים שאובין שהומשכו ולא (פסולין) [פוסלין] ולא מעניינין בהם עד שירבו עליהם מי גשמים מ' סאה, אבל אם לא הומשכו אפילו ג' לוגין מים שאובין צחלה פוסלין את המקור אפילו באו אח"כ מ' סאה כשרים. לפי זה אומר אני דהביא חוספתא דמקוב שהגליד וינמחו כשר להקוות עליו, שמדבר בענין זה ובוסיף אח"כ מ' סאה, וחושב הגליד וינמחו כמו שאובה כמשכיבה עכ"ל הסמ"ג הוצא צ"י. וכ"פ הגר"א (כפ"י הב' דהסמ"ג) צדוארו על החוספתא (פ"ד דטהרות) בפשיטות ולא הזכיר כלל שיש פירוש אחר בצדרי החוספתא.

וכן נראה לי

בדעת הר"ה שסבירא ליה דשגל בכלי אסור להביא למקוב משום שאובים, ואם נימא דמים שהיו כבר שאובים והגלידו ומכשרים כשנתפשו, אם כן שגל שהוא כגוש קרח והגליד (ולא ממש אבל עכ"פ אינו מים) איך יהיה נעשה שאובים, אלא על כרחק ז"ל שבר"ה היה מפרש כהפירוש השני שבסמ"ג. [שוב ראיתי זכיתי לבוין צוה לדברי הגאון האדיר מהרד"ש אצ"י קארלין ז"ל בחש"י יד דוד סימן ג' שכתב כן לתוך קושיתי זו על הר"ה מהחוספתא, רק כתב עוד חירושים אחרים עיי"ש אבל חירוק זה נראה לי עיקר]. ואין לומר שהר"ה היה סבירא ליה שהשגל חומר מקרה ויותר קרוב להיות כמים מקרה, זה אינו דהלל להר"ה בין שגל ובין כל המצר צמחנה נעשה שאובין כשצאו ללל, וע"כ לריבין ליישב כמו שכתבתי בהר"ה היה סבירא ליה כפירוש דברי החוספתא כפירוש הב' של הסמ"ג והכל אחי שפיר (וראה לקמן אות כ"ב בצדרי הש"ת דברי מלבי"ל).

מביא פירוש הב', ואכן הבאנו ראיות מכריעות שגם שאר ראשונים ע"כ כן היה פטירה להו וגם הגר"א בפירוש פירש כפ"ה הב' שבסמ"ג, שפיר יש לחוש הרבה מאד לדברי הגידולי עברה שהיה גדול מאד בעיניו מקיף. גם השמלה (אות ס"ג) האריך לחלק על דיוו של הש"ע (סעיף לא) על פי פירוש הש"ך וכתב דהרמ"ם לא הביא דברי החוספתא דלא ס"ל ובהנה דברי הש"ע צדק ב"ע, ואין מוזניחין ד' גדולי עולם בחנם לא דבר בלא ראיה ברורה נגדם. ועל כל פנים לחוש מיכה צענין. ודברי חש' חשורה ש"י (מהד"ת סימן קמ"ה) עדיין לריבין חלמוד אללי.

סימן קמט

המשך מסימן הקודם

יד) ולא ירדתי לטוב דעת הגאון העולם צעל צמח זקק לבחויטש ז"ל, (חיד"ד סימן קע"ג) שנשאל (שם בואחו סימן) אם אפשר להכשיר מקור של מים שאובים על ידי שיטולו וטובו יין וישתנו מראה המים שבמקור למראה יין, וכלה דלא מהני. דרך קודם שנפל להמקור נשתנה מראה המים אין פוסלין משום שאובים (כפ"י ומקורות), אבל כשכבר נפסלה המקור על ידי ג' לוגין שאובין ונקראה עליה שם פיסול לא מהני על ידי שיטתו ומראה על ידי העלת יין. והביא כמה ראיות ודוגמאות עיי"ה. ושוב הקשה והלא מקור שאוב שנגדל כשר משום מים שאובין, וחידן נגדל שאני ופשוט הוא. וכוונתו כנראה היא, דבנשתנה מראיתו הרי מים לפנינו רק נראה כיון מזוג ויין מזוג היינו יין עם מים, מה שאין כן בנגדל אין שום מים לפנינו ובעל שם ומראית מים לגמרי. וחידוש גדול צעני דבריו. הלא שינוי מראה מזכר במשנה ומסבחה חילוניו שינוי מראה מכשיר גם מקור של מים שאובים דמה לי ג' לוגין מים שאובים שנפל בהן יין ומראיתם כיון מזוג שאים פוסלין לפי שאין מים לפנינו ומים שאובים פוסלין ולא יין מזוג, כמו כן מקור שנפסל על ידי ג' לוגין מים שאובים שאינו אלא מורדנן לבולי עלמא (חזן ל"ה א"ה) הב' לוגין באו בתחלה ולא איירי בהנמך זקק צבאהי גוואה) למח לא יכני שינוי מראה להכשירה. ובאמת כן דעת רוב ורובא דרובא גדולי רבנותי האחרונים דמהני וכן עשו הרבה למעשה להכשיר. ועיין בספר דרכי חשובה (סימן ר"א אות ק"ט), ועוד נמלא הרבה אחרונים שלא מזכרו שם בדרכי חשובה. ונגיד שלא

אחר לדברי החכ"ד אלא כמו שכתבנו וכמו שכתב הלבוש מרדכי בחירונו הראשון והוא העיקר שהחכ"ד סבירא ליה כפירוש הב' של הסמ"ג.

ומעצמו מובן שדיוו של החכ"ד לא דמי כלל להא דחזק (בפ"ב דמקואות מ"ו) היה חולש (אח הטעם) ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול, וכן נפסק להלכה (ברמב"ם פ"ו מהלכות מקואות ה"ז), דשם איירי טעם שבמים שכולו מים יותר מעט הנרוק (דפ"ו) הוצא בש"ע (סימן ר"א ס"ל), עיי"ש במפרשים (ועיי"ש במשנה אחרונה בשם הראב"ד).

יג) **הנה** הב"י פוסק להלכה ולמעשה (בסעיף ל') על פי פ"ה הש"ך (ס"ק ע"ד) לקולא כפירוש הראשון שבסמ"ג משום דחש' הרא"ש (כלל לא ס"ב) גם כן מבוחר דכן הבין דברי החוספתא, ולפי פירוש הב' של הסמ"ג היה הדיון נותן שמקור שאובא שהגדיל תהיה דיהה כמקור של מ' סאה ממים שאובים שהמשיכוהו כולה שהיא פסולה. ועיין ע"ז (ס"ק רכ"ג) ושי"ך (ס"ק ל"ט) ודלא כשיטת השאלות המכשיר, ודברי קמח"ז הגרש"א בחידושו על י"ד על דברי הש"ך (ס"ק ל"ט ה"ג) וכלה צע"ז (ה"ג) מפורש שלא כדבריו. ועוד נראה לי דהא דבכירה אח הב"י לפסוק בפירוש הא' של הסמ"ג (ובכונה הש"ך) דאם יומא כפירוש הב' אז יהיה החוספתא שלא כהלכתא דאין קיימא לן דלא כהלכתא עיין צב"י (ד"ה מקור שיש צו) באריות רב. ולכן יותר נכון לפרש כפירוש הא' ויהיו דברי החוספתא עולים להלכה למפרש כפירוש הב' ויהיו דברי החוספתא שלא כהלכתא כ"ל בעוביית. ועד שחזק נאמן, ששוב ראיות שנוונות צדק בעוביית לדברי רבינו הגדול בדרכי משה (אות כ') ומאד שמחתי, ועיין בחש' חשורה ש"י (מהד"ת סימן קמ"ה). אבל הגאון צעל גידולי עברה (בחש' שבסוף הספר סי' י"ב) האריך לחלק בדבר והעלה בכחו הגדול דהעיקר פירוש צב"י החוספתא הוא הפירוש הב' של הסמ"ג שכתב הב"י ומקור שאוב שגדיל ויממה לא נעבר ולא נחשבר רק שרי להקוות מ' סאה עיי"ש, ובחנם התמרמר בדברי מלכאל (ח"ג סימן ס"ח) על הגידולי עברה כי כמה דברים שנחשבה ה"ל דברים יקרים מאד הם, ובדלי אין דעתו של הגידולי עברה מכריע נגד הראשונים וכאשר כתב עליו בדברי מלכאל, אבל מאחר שבסמ"ג בעצמו

ועוד דאמרין אין מעצלין כפיסין, וגם ליעול ידים בכלי מלא שלג המצויק רביעית כך הדין, עכ"ל. ובהנחה מרדכי (סוסי' ח"ט) כתב וז"ל: וה"ר שמואל הביא ראיה לדברי ה"ר אליעזר מהבא (שבת י"א ע"ב) אין מרקקין את השלג, מדמחייבי אריסוק השלג משום מוליד שמת מיהה דמעיקרא לאו דין מים על השלג, דכא ר"א מחיר צחלות דבש שריסוק מהאי טעמא הואיל ומעיקרא אובל (שבת דף י"ט ב'). ומורי ה"ר מרדכי חמה מאוד על דברי רבותי, שהרי רש"י הביא זו המשנה בספ"ק דסוכה (י"ט ב') וכן לשון המשנה, אלו מעלין ולא פוסלין, השלג והגלוד והכפור ועוט הנרוק, ומעלין היינו משלימין, אשלומו אין, צפני עלמו לא. וה"ק החם עוט הנרוק מלערף למי סאה והעובל בו לא עלתה לו עציבה. עכ"ל. לפנ"ד נראה דמחלוקת ה"ר שמחה וה"ר אליעזר מביהם חלויי צחלוקת הראב"ד והבב"מ (באות ג') דה"ר שמחה היה סבירא ליה דאסור להביא השלג להמקוב בכלים, ואם כן אם מתניחן איירי אחר שכופשרו אז פשיטא ומאי קמ"ל, אלא על כרחק הא קמ"ל דמעצלין בשלג עלמו, וה"ר אליעזר סבירא ליה כהראב"ד דהצחח השלג למקוב שרי בכלים ואם כן אפילו אם מתניחן איירי אחר שכופשרו עכ"ל דבר גדול אשמינן דאין דין שאובים עליהם בעודם בכלי צורה שלג, ואין השלג חזי לעבול בו, ולכן בודאי פסיר יש לומר דמתניחן איירי לענין דמעלין ימשלימין אחר שכופשרו, כ"ל פשוט לבאר מחלוקתם.

עו) ונראה לי בהצנת דברי רש"י (שבת קמ"ד ב' ד"ה רב פפא אמר, הביא אות

ג') עפ"י פירש"י שצביא הנהגות מרדכי (מספ"ק דסוכה) דהא דכתב רש"י (שבת סג:) דכל דבר שאין עושין ממנו מקוב "שאינו מים או שלג או צרד" פירושו שמשלג וצד עושין מקוב אחר שכופשרו, אבל בעודן שלג או צרד לא. ובהי דדבר פשוט הוא — ועד בשחק נאמן שצד מלאחי כן בחש"י קמח"ז מן הח"ם (חיו"ד סי' ר') — עכ"ל העליתי על הכתב לפי שבהאן בעל מנהג אחרונה (רי"ש פ"ז מקואות) הביא מדברי רש"י אלו שס"ל כהב"י דשלג וצד כשרים לעבול צהם גם קודם שחפשו, ובמכתב"ק נעלם ממנו לפי שזה קלם כמות שהיא, דברי רש"י ספ"ק דסוכה ודברי המרדכי וגם דברי הב"י והבב"ה (בסימן ר"א) שכולם כתבו מרש"י סוף פרק קמא דסוכה דרש"י סבירא ליה דשכל אין לעבול עד שימות. [שז

חבר במשנה ובגמרא כלל, ואדרבה שלג וצד וכפור וכן גלוד אחר שיצברו לריסוקים לררבה ראשונים ואחרונים (המחבר והרמ"א מכללם) עובלים בזה גם קודם שיחפשו, פשוט כ"כ שטעה המקוב על ידי מה שנגלד. ואדרבה אם צנגלד ועבר כל שכן בשינוי מראה שפסול לעבול צהם בעודן שינוי משום חששא דאורייתא, דמכני אפילו אם כבר נפסל המקוב ושפכו צחוכה יין וחלב שחכשו מימי המקוב ואיסור מים שאובים פרח מהם. וכ"כ בחש"י יגל יעקב (חאו"ת סי' א' אות ג').

ואחר כך ראינו בחש"י פרי השדה (ח"ד סימן

ק"ו) וחס"י שערי דעב (ח"ב סימן ר"ג) ועיי"ש עוד סי' רס"ב) שצביאים באמת ראינו ממקוב שהגלוד לשאובים ששחמו מריחים ע"י חלב או יין עיי"ב ויותר מזה בספר מקוב עברה (אות ע"ז ד"ה ולכאורה יט). והגאון בעל פרי השדה העלה (בח"ד סי' ק"ב ק"ו וק"א) דמקוב שחכשו על ידי חלב או יין ועוד קודם שצלו לחוכה מ' סאה חזרו המים למראה מים עכ"ל המקוב כשרה דמאחר שפעם נתבעל מהמים שם פסול מים שאובין אין חוזרין לאיסורן עיי"ש ובמקום אחר הבאחי ראיה לפסקו של פרי השדה שכן הוא האמת. וזה יכ"י שלא כדברי המקוב עברה (אות ע"ז) שחממיר צה. וכ"כ בחש"י ערוה"צ חיו"ד סי' ר' (ועיי"ש עוד סי' ק"ב ור"ד) ועיין עוד במקוב עברה (אות ס"ד ד"ה עוד יגל בס"ד) וכדברי הפרי השדה פסק בחש"י שערי דעב חיו"ד סי' יג ובחש"י לבושי מרדכי (מדר"ק חיו"ד סי' ק"ס).

עו) בקיצור נמנן אסדר הדיוטות אם עובלים

בשלג קודם שחפשו כי הוא דבר נחון מאד לדעת צבירי דבר כ' זו הלכה העומדת על הפרק לפנינו. המרדכי (ספ"ק דשבת סימן ט"ד) כתב: מעשה בא לפני רבי שמריה משפירא באדם אחד שאבם אשחו ויכעובל אוחה בשלג שאינו מפורש ומצויק מ' סאה והורה רבינו שמחה שעלתה לה עציבה. וראיה ממ"ם מקואות דחנן השלג והצד מעלין המקוב ולא פוסלין, אלמא מותר לעבול בשלג. וליכא למימר דכופשרו קא מיירי, דאז פשיטא דהוי כמו שאר מים. וכן כתב ר"צ ממגענא. וה"ר אליעזר מביהם מפרש הביא דמ"ם מקואות שהבאחי דאיידי שכופשרו, ובה קמ"ל דאין דין שאובין עליהם. וגם רבינו שמחה החיר צחלוחו ולבסוף חזר בו, כי אי אפשר שכל השלג העולה למי סאה יגיע בצורה.

מלאכי גם בחש"י יד דוד להגרד"פ חז"ד קארלין ז"ל שבעין דברי רש"י אלו בדבריו ושמתחי. אבל גם עליו חמיהו שלא הזכיר דברי רש"י וכו"ה, אבל בלאו הכי כיוון האמת. אולם אח"כ מלאכי בחש"י מהר"א אסאד חיו"ד סימן רי"ג שבעין דברי רש"י במ"ס שבת בהגאון בעל משנה אחרונה ומהם על הכסף משנה בפ"ח מהלכות מקואות שבעין מפרש"י סוכה י"ט ז' היפך זה עיי"ש, ולפענ"ד הדין עם המרדכי ז"י וכו"ה בהצגת פרש"י דספ"ק דסוכה ועל פי דבריו ע"כ מתפרשים דברי רש"י בשבת בדבריו ודלא כהבעל משנה אחרונה. אח"כ רחתי במהרש"ם (ח"א סימן ו') שבת ג' כן בהמהר"א. אח"כ מלאכי בצמח מספרי חש"י אחרונים וגם בחש"י אגרות משה (סימן ק"כ) שהרבה מהם פירשו בדבריו והרבה בהגאון בעל משנה אחרונה, וגם בשמלה (אות ס"ב אות קטן ד') הליך מחד בהצגת רש"י דמ"ס סוכה ושבת וד"ק היטב, ובחש"י משיב דברים חיו"ד סימן קט"ז ובחש"י ערוה"צ ח"ב ס' ר"ג. והמשיך עיניו ויבחר.]

יז) הב"ח (ד"ה אין שאיבה פוסלת אלא) כתב לייק מהרש"ש שסבירא ליה דגם בעודו שלג עובלין בו עייב"ה. והש"ך (ס"ק ע"א) כתב: וגם מהרש"ש אפשר דסבירא ליה כן (ודק אחר שנתפטר השלג עובלין בזה) דלא כתב דמהכי אע"פ שלא ניומה אלא לענין השלמה, וכי"כ בחידושי האגור בשם מהרש"ש, עכ"ל. וחידוש על הש"ך שכתב וגם מהרש"ש "אפשר" דס"ל כן, מאחר שמהל' בחי' האגור בשם מהרש"ש כן, וביאור שגשגן מהרש"ש יש לכוון כן גם בפשוטות. ועלה בדעתי דבר נכון למד לא החליט הש"ך בפשיטות כפירושו בדברי מהרש"ש. דהנה כבר חמיהו על העור (סימן ר"א) שכתב: אין שאיבה פוסלת אלא במים אבל השלג והבדד והכפור והטעם שהוא עד קצת וכו' אין שאיבה פוסלת בהן וכו' ולא עוד אלא שאפילו עשה כל המקור "משלג או כפור או צרד" שהביא בכלי ועשה ממנו מקור כשר. ותמחה עליו למד השמיט "גליר". ואמרת דמשגן העור נראה דמחיר לעשות המקור "משלג כפור וצרד" כמו שהן ומותר לעבול בהן בעודן "שלג צרד וכפור" מה שאין כן בגליר שהם קרח של חלקים גדולים אי אפשר לעבול בשום אופן ולכן השמיט גליר. ומתניחן דאיידי להשלים המ' סאה שפיר נקט גליר כמזון. ולפי זה ע"כ לריבין אנו לומר דהעור כך היה סבירא ליה בדעת אביו מהרש"ש דשלג כשר לעבול בו גם קודם שנימות, ולכן לא החליט הש"ך

סימן קנ

המשך מסימן הקודם

יח) ודע דשיטה חדשה לגמרי יש לו להמאורי בדיון זה. דכיון ז"ל מפרש המשנה (רפ"ז בעמוד ע"ה מעמודי הספר) ואילו שמעלן ולא פוסלן וכו'. אע"פ שאין מים גמורים, השלג והבדד, ר"ל אס נפלו (פי' שלא בכלי ודלא כהראש"ד

ואינו מקבל עומאה, דהיינו משין ידי שמים אף מקוב ידי שמים, ודוקא משין אף צוחלץ ומקורב באשצירן דוקא, וכל כיוצא בזה שאינו מקבל עומאה יש לו דין מחובר אותן מים כשרים לירחץ בשור במים, אבל כל שחבר אחד מאלו התנאים ומקבל עומאה אין העמא עולה מעומאחו לטהרה. ועל סברה זו נצטו כל הלכות מקואות על פסוק זה.

(כ) **מבואר** מכל זה, דבקרא ורחץ במים לא הזכיר שיהיה ידי שמים רק הוואל

שאי אפשר למים שיהיו עהרים זולת זה, ע"כ בעינן שלא יהיו שאובין. ואם כן תינה מים ממש, אבל שלג שהוא ככלל ורחץ במים, ושלג וכפור אין בהם קבלת עומאה כלל כמבואר ברמזים (פ"א מהלכות עומאה אובלים הלכה ב') ע"ה*). אם כן לעולם עובלים זו בעינא אפילו הווייתו על ידי אדם ואפילו שאובים בכלים, שאינו מתמעט מדומיא דמשנין. ופסח אי נמי נמוח אחר כך ונעשה מים ומקבל עומאה, לא מיפסל משום שיהי תחלת הווייתו על ידי אדם, זה אינו דפנים חדשות באו לכאן, דמטיקרא לא אובל ולא משקב ועכשיו משקב, וכו"ל כאילו נעשה מקור ממילא וכשר, ומוינש הכל בצה"ל, עכ"ל קדוש מרן הח"ס זכ"ע, וכן קלורין לעינים, (ועיין עוד בתשובות חתם סופר סימן ר"ז בקלור נמץ), ועיין בתשו' שואל ומשיב מהד"ד ח"ג (סי' ק"ו סוף ד"ה הנה מ"ש הרב) מה ש' על דברי הח"ס אלו. (וקושיא זו של השואל בתשו' חתם סופר הקשה גם בדברי חיים הלכות מקואות סוף אות מ"ד והגיחה בקושיא ועיין בשו"ת עברה סימן ר"א). [וחדושי' ולפלא על הג"ק בעל דברי חיים למעלה הנה הקושיא בל"ע מאחר שבאותו ל"ו (כנגד סוף האות בעמוד י' עור א') הביא דברי תשו' ח"ס (הג"ל)]. לפי זה המים קודם בואם להמקור צריכין שיהיו עהרים ואם כל המקור אינו אלא מאלו המים. ואם כן המים שמהם עושים הקרח המלאכותי שמים שאובים הם וגם עמאים (ראה ע"ז סימן קה"ט סקט"ו), ובזו עושים מאלו הקרח כל המקור איננה כשרה בשום אופן, שכן מים עמאים מעיקרא ואין מים עמאים יעברו העמא דיהיב חוקק עפי מפסח אדומה (כמו שכח קמח"ז מן הח"ס שם בד"ה

ולא כהר"ח על ידי אדם אלא מעלמו יפול כאשר השלג נופל מן שמים) נמקור והותכו צחוכי, (פירוש אפילו להשלים אינו משלים צורחן כשלג או כבד רק לאחר שהותכו במים ונעשו מים). שוב הביא המחזיר (בעמוד ע"ו) דעת יב אומרים שכל אלו (היינו שלג בדר כפור וכו"ל) מצויין אותן בידים (הר"ח בהשגות על הבעה"נ) ולכשוותכו נקרא מקור מאליו (זה דלא כהר"ח) על הדרך שאמרה ר' עקיבא בעיני הגרור, וכ"כ כחצור גדולי המפרשים (בהבעה"נ להרצ"ד שהוא גדולי המפרשים סתם במחזיר, לא נמלא כן) ויש מי שסוברים שאף בשלג עלמו הוא טובל, ר"ל קודם שיתוך יוכן באחרים" ואל תחוש לדבריהם, עכ"ל. ועל מעשה דאנשי מידבא שאל לאו והביאו שלג ועשו מקור בתחלה כחז המחזיר (עמוד ע"ו מעמודי הספר): ואינו מבין היאך היו מביאין והלא זהו שאובי, ואפשר לפרש שזה להביאן סמוך למקור עד שכתוחך ירדו למקור, ואעפ"י שאין הכוונה מכשרת לדעתנו (בפ"ד דמקואות מ"ג) אלא במיעוט מקור, דוקא במים גמורים, עכ"ל.

(ע) **ועתה** נבא לעמק השור דין הווייתו ידי אדם והווייתו על ידי דבר המקבל עומאה. הנה בדרך טויו במשנה (דרפ"ד דמקואות) ושו"ע (סימן ר"א סעיף ל') עמדתו על המחזיר איך החירו לתת שלג והשאר מימים המזכרין (שם) ידי אדם כנגדים לחזק בור המקור הא הוי הווי ידי אדם וכו"ל בדבר המקבל עומאה (ועיין בתשו' קמח"ז מרן הח"ס חיו"ד סימן קל"ט) ויהי חידוש צעני שלא מלחתי מפרשי המשניות והשו"ע שבעירו מזה — ועד בשחק חאמן — שביט פקחתי עיני וראיתי בתשו' קמח"ז מרן הח"ס זכ"ע (חיו"ד סימן ר"יג) שהשואל עמד על זה, והחתם סופר בעלמו כחז על חקירתו דע"ג לכאורה, ומירס עיני החתם סופר יוכר שקושיא זו גדולה ותמורה ה' לפניו. והעמיק מאוד בדברים עמוקים ויקרים ודרש דגש משה דרשת חז"ל בקרא דלך מעין וצור מקור מים יכה עובר (ראה פסחים ע"ו א' וחולין פ"ד א') וכתב ח"ל: וראיתי מקדמון אחד ושכחתי מקומו כעת, דמסבירא אמרין דלך אחר רחמנא ויחך בשור במים והלא המים מתעמאים מהעובל בהם וחוזרים ומעמאים העובל וכו' אלא על כרחק קרא סמך אסבירא חילונה, שיתכן במים שאינם מתעמאים, וכן המצויירם בקרא דלך מעין וצור מקור מים יהיה עובר. נמלא כל התנאים שצריך שיהיה עובר

(*) עיין בד"כ כ' א' חודים והכלה ובדבריהם בתנ"י המחזיר נדה (י"א א' ד"ה השלג) ונח"ה בתש"נ (נדה שם ד"ה השלג), זה דלא כהמ"ל (רמב"ם שם) שחמ"ל על דברי הח"ס ועיין שו"ת נגד (נדה שם).

הפתח הבית חסור לעשות מקור ממים אלו, ומה שנעשה קרה בניתים אינו מעלה ומוריד כלל דהלא כשימוחו חזרו לעומתן הישנה. ואף אם חזרת עומתה ישנה כהאי גוונא לא יהיה מה"ת חלל מדרבנן (שיין שבת ע"ז ב') עכ"פ פסולה מדרבנן. הגם לפי טעמא שזכר בנמלה (שבת שס) ליתא לגזירה דעומתה ישנה חלל בכלי מתכות עיי"ה ובל"ח (שס) ע"כ החוספתא ס"ל דגם לענין מים עומאים אמרינן כן להר"ש, וי"ל. וע"כ ז"ל דהש"ס לא חייבי חלל מכלים.

כח) ולכאורה לא ידתי לסוף דעת הגאון בעל גידולי טהרה (בסוף הספר סימן י"ב ד"ה ולדינא יש) שכתב דצמים אמרינן דמדאורייתא חזרין לעומתה ישנה, ואי אפשר לו לבנין עומק כיוונתו, והלא לא שייך צמים אפילו טעמא דגמרא שיהיה עכ"פ מדרבנן חזרין לעומתה ישנה, ואיך אפשר להוסיף שמה"ת חזרין לעומתה ישנה. ותומוה צעיוני על הגאון בעל פרי השדה (ח"ד סימן ק"ח אות ד') שחולק על הגידולי טהרה בזה שמה"ת יומא דחזרין לעומתה ישנה, ולא פריך עליו כפרכמו. ולרוב שמחתי שזו מלאתי — ובהושד אותי חושד בכשרים — צפרי השדה (ח"ד סימן קכ"ג) שהאריך בענין זה, ושם פריך כקושיטנו, ונתתי חזרה לחזק לדעת שבידתי להאמת ושהליכתי בדרך הישר. אח"י ראייתו בספר מקור טהרה להגה"ק בעל ערוה"צ מחוסט ז"ל (אות פ"ב) שכתב סברה ישנה למה צמים שנקשרו ונימוחו אמרינן דחזרין לעומתן הישנה ח"פ"פ שלא שייך בזה טעמא דגמרא (בשבת ע"ז ב' הג"ל) עיי"ה. ואפשר דמעטמים שכתבתי לשל שהשניו בקרה הוא שניו החזר לצרייתו מעלמו בלא שום פעולת אדם חמור הרבה ממעשה דכלי מתכת המוכר בשבת (הג"ל) וא"ל אזו לעומתה המוכר בנמלה כנל, ולכן שפיר יש לומר דחזרין לעומתן הישנה מה"ת כ"ל להדיק דברי הגאון בעל גידולי טהרה המתווכים מחד בלאו הכי.

כז) ואחר העיון לכאורה יש לומר דנדידון ידון בקרה מלאכותי שהוא חמור הרבה יותר ממים שאובים שהגליה, ולכ"י"ע לעולם לא פרחא עומתה מהמים שאובים העומאים שמהם נעשה הקרה המלאכותי מה"ת, דהלא אמרו צורה (י"ז א') השגל אינו לא חובל ולא משקל, חישב עליו למשקל מעמא עומתה משקין, נעבר מקלתי נעבר

וראייתו). ובאמת דין זה, שחידש חזרתו של משה ספרא רבא דישאל מן הח"ס, אינו חדש לגמרי דכבר העיר מהר"ם הל"ח (בסוגיא דחנינא סגן הכהנים סוף אות ק"ג) עיי"ה בדבריו הק, שכתב ליישב הסוגיא שלא יקשה למחן דאמר דסבירא ליה מקור כזה שאוב דרבנן עיי"ה [אחרי זמן מלאתי בתשי' מהר"ץ להגאון האמיתי מהרי"ד אב"ד ירושלים חוב"צ אביא דבריו לקמן (אות מ"ג) בקולור נמך, שדבריו וחסד כחז גם הפתח הבית על מקוואות עיי"ה. ובהנהא שכן דעת הגה"ק בעל דברי חיים (בהלכות מקוואות סוף אות י"ו) ולקמן (אות כ"ד) אביא דבריו], וכ"ת דעל ידי מה שנשתנה המים לקרה פרח ממנו עומתה, חלילה מלומר כן, דהלא מפורש בתוספתא (פ"ב דטהרות) הוצא דבר"ש פ"ג דטהרות וחסד הרא"ש (כלל ל"א סי' ב') דרק לענין מים שאובים פרה מהמים דין שאובים על ידי מה שנשתנה לקרה ולא לענין עומתה. והדין נותן, דהלא מפורש (בפ"ח מכלים מ"ט) הוצא דברכות (י' ב') דמטה אפילו נפרק לא פרחא עומתה מינה דבגלל אפשר להחזירו עיי"ה היעז דבר"ש ח"ה החוס' (שבת י"ח ב' ד"ה אלא אמר רבא, ויותר מזה מפורש בתוספתא שבת י"ח ב' ד"ה מתיר בשם רבז פור"ח) וכל שכן כאן שמעלמו נימוח ונעשה מים בחזרה ככתחלה וגרע הרבה מהם. וגרע הרבה מהא דאמרי בכמה מקומות בש"ס (צ"ק דף ס"ז א') שינוי החזר לצרייתו לא שמה שינוי, ועיי"ה לענין מקור, ועיין בסוכה (ל' ב' תוד"ה שינוי וטור"ח וליקוניה). ובה דמבואר בטהרות (פ"ג מ"א ולהלן) דצנקרש פרחא עומתתן משקין מיניה, היינו צנטשה אוכל חבל לא צמים שנעשה קרה. ועיין מג"א (סימן פ"ב סק"צ) ומה שפירש דבריו המחשש"ק ועיין שם בהגהות קמחו"ז מן הח"ס מה שהקשה עליו והוכפל דבריו בתשי' ח"ס (חא"ח ח"ה פ"ג ד"ה ולכאורה עומד) ועיי"ה כל השנויה צעיוני היעז ובדבריו תשי' שז יעקב וכנס"י ואכן עוזר שהביא הח"ס עיי"ה הדק היעז, וראה בתורת חיים (א"ח סימן פ"ב) ומה שהביא מהר"ש (על טהרות פ"ג סמ"ב) מהתוספתא, וברא"ש (פ"ג מ"א) מה שחזרן על קושיא הרא"ש וכי עומתה שבה ליתא הלכה ובתפא"י (חלק צעז אות ב'). אבל זה צרור דמים עומאים שהגליו וחזרו ונימוחו חזרו לעומתן הישנה. ולכן נפי ביאורו הנפלא של קמחו"ז מן הח"ס זכ"י"ע (הני"ג) שהיא גם שיעת הל"ח (בסוגיא דתנסגרי"ב אות ק"ג) ושיעת

כב"ש נישב קשות השירי טברה (להמחש"ק שחת"י) על מרן הח"ס עיי"ש. ואם יעול קרח מלאכותי סתם, הנעשה לקרר מלאכלים ומשקאות, דדיו לא כמשקא ולא כמאכל (כמפורש ברמב"ם פ"א מהלכות ט"א הלכ"ב) מי יומא שפרא ממנו עומאח מאחר שלא חיבש למאכל — ונהרמב"ם לא מהני כלל אם חיבש למאכל כמפורש בדבריו ודלא כהח"ס מאירי ותשנ"ד שבהחתי לעיל (בשו"י היריעה אות כ) — דעד כאן לא אמרו בעהרות (ברפ"ג) שפרא עומאח, עומאח משקין מהמים שנקרש, רק כשהספק למאכל אבל לא כשהוא גוונא שלא נחשפך למאכל, ועוד דהלא שיעת ה"רש (ברפ"ג דעהרות מ"א) דנהי דפרא מהמשקא דין ראשון לעומאח כמים, אבל נשאר על המאכל אחר שנקרש המשקא, שני לעומאח, ועוד דאפשר דעד כאן לא אמרו שפרא עומאח מייח מהמשקא שנקרש אלא בעומאח דרבנן וי"ל דכשהוא גוונא איירי מתניחין (דרפ"ג דטהרות), אבל בעומאח דאורייתא שרוב כלים בזמן הזה ורוב בני אדם (ישראלים) עמאי מחים הם, עמאים מדאורייתא, ומעמאין המים מדאורייתא, דאין קיומא לן דעומאח מים מדאורייתא (ראה בסוגיא דרסה"כ וברמב"ם וח"ס ה"ג) ואפשר כשהוא גוונא לא אמרו כלל שפרא עומאח מייח, באופן שיש כאן חשש גדול דאורייתא לפי כל ה"ל ופסול מדרבנן בודאי.

נד) ולכאורה תימא רבה על הל"ל והחשם סופר (ה"ג) דאם אמת כדצריהם כן הוא, אז פסקי הש"ע (סימן ר"א סעיף מ"ח) נפל בצירא ואין לו קיום בזמן הזה. דברי המחבר (שם) מתיר להמשיך מי גשמים בדברים המקבילים עומאח כשאין שולטן המי גשמים מדבר המקבל עומאח להר"א לצור המקור, ותימא דמאי מהני להל"ל והח"ס צמה שנמשכים מעל שפת המקור לחוך הצור, והלא המים מתחלה כבר נעמאו. אבל לא קשיא מידי דכבר מצויר בפסחים (ר"ז ב') דרביעי' מים צקרקע מעבלין ציה מן התורה מחשין ולימורות דתורת מקור עליה, וכ"ש שאינו מקבל עומאח ולכן שפיר פסק הש"ע דיו אפילו צזה"ל גם לפי הל"ל והח"ס. אבל עדין קשה דהלא המחבר (שם בסעיף מ"ח) מזכיר מים שבאים על ידי סילון וצכה"ל גוונא כבר נפסק המים מע"ג הארץ וקובל עומאח מהסילון וא"כ איך יעברו, וזה לכאורה עדיין גע"ג. אבל גם משם לק"מ לאחר עיון דרך היעב. דבחי דברי חיים להבה"ק

כולו (על ידי השקא כמים מדין זריעה ראה רש"י ומאירי שם), ואם כן קרח מלאכותי נמי, וכל שכן הוא, שבעדיו מים כבר חיבש עליו שיהיו מים אח"כ, ואם כן בודאי גם בעדיו קרח דין משקא עליו ומשולס לא פראה עומאח כלל ממנו. אבל באמת זה אינו, דבשעת עשיית הקרח אינו חיבש בעל מלאכה שיחשפך למים וישתמש בו לנורך מים, היינו לנורך מקור, אדרבה כיונחו שישאר קרח כמה דאפשר שיקרר המלאכלים וכמשקאות זמן רב, ואדרבה לא יוחא ליה שיחשפך למים (עיון שבה דף ע"ה א' ובח"ס שם) ומה שניקחים לנורך מקור להשתמש בו לנורך מים זה לא עלה על דעת בעלי עשיית הקרח המלאכותי, ואם כן יש לומר שפיר מה"ה פראה עומאח מייח, אבל מדרבנן נשאר בעומאחו ופסול בצירור כמפורש בחוספחא.

סימן קנא

המשך מסימן הקדמ

כג) ולפי אלו הדברים (ה"ג) אם הולכים אל העושה קרח מלאכותי ויזלו לו לעשות קרח לנורך הכשר מקור, אם כן חיבש למשקא הוא, ויבדעו נוחן שחמא שחיבש למשקא בעדיו משקא, קודם שנתחפך לקרח, דיו כמים לכל דבר גם בעדיו קרח, ומשולס לא פרא ממנו עומאח ופסולא מדאורייתא ואפילו לפי דברי ה"ה שמה (חיו"ד ח"ד סימן ע"ו) דחיבש למשקא פירשו לפתחי דוקא אבל לעצול אין זה חיבש עליו למשקא, כאן יורה דגם חיבש עליו למקור הוי ככלל חיבש עליו למשקא, מאחר שבעדיו משקא חיבש עליו להשתמש בו כמשקא, כמו שהוא עתה, לעצול לו, ועוד דיותר מחשבר כהמחש"ק שהצויה ה"ה שמה (שם) שסבירה ליה דגם חיבש עליו לעצול צו נקרא חיבש עליו למשקא עיי"ש. ועתה מלאחי צנידולי טברה (צנחל סק"ב"ט) שצפירוש כתב כהמחש"ק ודלא כה"ש עיי"ש כ"צ. אבל הגאון בעל עני חיים (הלכות מקואות אות כ"ח סוף ד"ה יש מחמירין) סבירא ליה כהבעל צ"ש בשיב קשות הגה"ק בעל דבר"ח (אבל אינו מזכיר לא את ה"ש ולא את הגידולי טברה ומהרש"ק). ולפענ"ד העיקר כהגד"ע והמחש"ק, וכן ראיתי בחשו' חלקת יואב (חיו"ד סימן ל"ב) כדצרינו בראיות ברורות. אך אחר כך ראיתי בספרי דבי רב דאמור"ר הגה"ק אור ישראל בעל תשו' דעת סופר (חיו"ד סימן ע"א) שדעתו

מים שאזכים שאינם מתכשרים בצור עמנו, דאם לא כן נפל כל דין הקדמון שהביא החתם סופר (הג"ל) אות י"ט) וכל דברי החתם סופר (הג"ל שם) שהחזיר אמרה שהמים יהיו טבירים בצור המקוה. בדודאי טבירים הם שהצור המקוה, היינו קרקע הצור, מטבר אותם, אלא ודאי צבור כשמש זה תנאי קודם למשפט שהמים לריבוי שציבאו לצור המקוה טבירים בכל אופן שבעולם. ואם כן אלו קרח המלאכותי שמציאים ומשליכים לתוך הצור דין מים עליהם כשצבר חישב עליו למשקל, ולמקוה חישב עליו למשקל נחשב כמו שכתבתי לעיל (אות כ"ג) ולא עוד אלא אפילו אם נימא — ובהלכה באתא ח"א להלך כן — דנחשב עליו למקוה לא היו כחשיב עליו למשקל וכשיטת הב"ש (באות הג"ל) עכ"ל הרי כשהקרה ניומה חזרין המים העמאים לעומאתן כמפורש בחוספתא (הג"ל באתא ח"א) ואם כן בצבור הם עדיין עמאים ופסולין מזל הדין ולא יטערו בשום אופן כ"ל צבור בעזרה"ח.

מאלף (הלכות מקוהות סוף אות ל"ו) הביא קושא אחרת ונדולה בענין זה בשם ספר מאורי אש וז"ל: אך מה שהקשה (הספר מאורי אש) האין משכחת שאזכר (בזכ"ו) הא נעמא בשאיבחו דכולנו עמאי מחים, אם כן נעמאו המים (ובאן האריך ק"א בדבר"ח לדחות חירולו של המאורי אש שגלה לומר דמים עמאים שנשפכו לארץ נטערו ונעברו ונחממרו עליו הדבר"ח בדברים לודקים) וי"ל באם נשאצו על מנת ליתנם לצורות ולמחזיר, כמו שאינו נמשך כמבואר במשכרין ובחז"ל, כמו כן אינם מעמאים עכ"ל הדבר"ח. ועפ"ז אין שום קושא (מסעיף מ"ח) דשם באו המים בסילון על מנת ליתנם לצורות ולמחזיר ואינו מקבל עומאים, והמשניין בדברי חיים (שם) יראה ראייה גדולה לכל מה שכתבנו עד עתה ומה שחמאל נכתב לקמן עוד בענין זה. ועיין דברים נכונים בספר הנכבד מקוה מים (סי' ס"ח) אשר אך ילא לאור להנהיג מו"ה הרי"מ אב"ד מארשאוויוראר ז"ל ועיי"ש עוד (בסי' ס"ט).

(כ) **וראיה** מאלתי לדברינו בדברי קמח"ז מרן החתם סופר עמנו. דרבינו החתם סופר (חיו"ד סימן קל"ח בסוגיא דחקקו ולבסוף קצבו באת יצ"ב) כתב וז"ל: ומים המחזירים היינו שיקוים מעמאם ולא בידי אדם והמה צרקק אינם מקבלים עומאים וגם מטעמים האדם העובל בהם. ועל דרך משל כל שנתלש מן הים כל שברא צאורי דיוו כחלוש ושרץ שפל עליו מעמא המים, וגם אין לעבול בכיפיה, ואמנם כשיפילו לארץ נעשו כזרועים ונטערו מעומאתם כאלו זרעו"ו ואדם העובל עלתה לו עטילה, וכן מי גשמים כל זמן שהם צאורי מקבלים עומאם וכשיחזרו צאלו זרעו ונטערו וטובלים בהם. וכן שלג, הטוטל שלג וחולשו מהקרקע יש בו קבלת עומאם אם חישב עליו למשקל, אמנם כ"ז כשמונה מחזיר צאלו ל"י שמריה שצמדרי טובלים בו וגם אין בו עומאם וכו'. ואם כן לפי זה דברי החתם סופר יהיו סותרים את עמנו (מסימן רי"ג לסימן קל"ח), ובאתא באתו סימן (קל"ח) מזכיר שחזרנו בסימן (רי"ג) עיי"ש שכתב: "ובאתי זה באת"א" וכו"א (בסימן רי"ג), אבל לפי ה"ל א"ש מאד דבאתא מים עמאים הטופלים על גבי קרקע הראוי לנלוט נטערו ושוב כשצאים לצור המקוה כשרים למקוה, מה שאין כן כשטופלים במקוה ישר אז פסולים לריבוי שציבאו למקוה כשהם טבירים אבל שם במקוה אינם נטערים, אבל עדיין נע"ג על הדברי

(כ) **וכל** זה לא הולכתי לכתוב אלא כשהמים הצאים מהסילון אין נופלים על שפת הצור ומשם נמשכים להצור כמו שכתב בשו"ע (שם) דהיי אפטר לומר שהמשכה מטבר המים העמאים, אבל בידון דידן צרקק מלאכותי שנתנים צור עמנו והצור נעלם נמשך מנוש שאינו בולע מים בשום אופן, שלא יאצרו המים כידוע וכמבדי, ובאופן זה בודאי אין שום המשכה וזריעה ושחילה למים שיין צבור, דרך קרקע הבולע ראו להמשכה לזריעה ולשחילה, ואפילו אם נימא דלענין המשכה השו"ע בעמנו לא הזכיר כלל (בסעיף מ"ו) דין גליעת המים צרקק הראוי לנלוט וגם הנמ"א רק טוב להחמיר, סיים. כל זה לענין המשכה אבל לענין שיטערו המים עמאים בודאי לכולי עלמא צרקק הראוי לנלוט לריבוי, אם אחת שהקרקע על ידי המשכה על גבי מטבר המים עמאים משום זריעה ושחילה. אבל כבר כתב הדברי חיים (בסוף אות ל"ו) שאין מים עמאים נטערים על ידי מה שנתחזרו לקרקע עיי"ב. ואפילו נימא שיטערו המים העמאים הנמשכים על גבי קרקע הראוי לנלוט מחזרת זריעה ושחילה, ונימא כהמאורי אש שהביא הדברי חיים, ונישכך דבריו מקושיות העלמות של הדברי חיים, עכ"ל זה צבור כשמש שצור המקוה אין קרקע המקוה מטבר המים העמאים הצבאן לתרוי אפילו לא קרקע המקוה הוא קרקע בעלמא הראוי לנלוט ויהיה דיוו דין

סימן קנב

המשך מסימן הקודם

(כז) **אח"כ** בא לידו ספר הנפלא מקוה עברה וראיתי (שם באות פ"ב) שבציא דברי החכם סופר צו"ד סימן ר"ג ה"ל (צ"ל) הוא י"ח) והקשה על החכם סופר מהתוספתא ועוד הקשה וז"ל ועוד משכחת לה מקוה מים שאזנים עמאין שביסקין למקוה בפחות משפופרת הנוד, דקו"ל לענין שאזנה מהני כדאיתא (בשו"ע סימן ר"א סעיף כ"ב) וכ"כ הר"ש (צ"ל) משום דפסול שאזנה דרבנן וחלי לענין עומאה למאן דאמר טומאה משקין דלורייא צבי כשפופרת הנוד, ואם כן משכחת לה דהמים עמאין יטבירו, שוב הביא דברי תשרי החכם סופר (ק"ל"ה אות י"ב ה"ל) וכתב: מים שאזין עמאין כשפופרת לחך נומא שנקרקע נטברו מעומאיתן דזכ חשבו כזריעה ע"כ, וזה חימה רבה לכאורה מהמת כל הגי קשיות שהקשה הדברי חיים על ספר מאורי חש (הג"ל אות כ"ד) מהא (דרפ"א דמקואות) דמים עמאין שפלו בגגא אינן נטברין, וז"ל לומר ולחלק לפי המקוה עברה שהמים (שם) נפלו ע"י מים שנגומא ולא על קרקע הנומא, וגם לרבינן לומר שלענין זה לא אמרינן שכל המים שנגומא, כדאמרינן סמיכתא הוא (עיין שבת ק' ב'). אבל כל אלו הדברים דחוקים מאד והאמת בדברי קמח"ל מן הח"ם והדבר"ח זכ"ע ומה שבי' לעיל (באות כ"ו ד"ה ע"ב גראה) הוא הנכון והבדור, שרק כשנפול בידים שמים נטבר ולא בידים אדם וכל שכן כשיצו אדם נופלים המים עמאין אל בור המקוה, וצ"ל מיושבים כל קושיות המקוה עברה על החכם סופר בפשטות, ודברי הגה"ק דברי חיים, חיים וקיימים וא"ש בכל בעה"מ. [שוב בא לידו תשרי ע"י חיים להגאון המוצהק ל"ס"ע מהח"ל טייטעלבוים ז"ל אצ"ד סיגנעט ובחיו"ד סימן כ"ב הקשה השואל קושית (שבאות כ"ד) על בעל אמרי יוסף ובעל פרי השד שכתבו לאסור קרח מלאכותי למקוה מכה דו הל"ה (בסוגיא דרמב"ם"ב אות ק"ה) שכתבתי אני (לעיל אות כ"ד) מפקס הש"ע (ר"א סמ"ח) והגאון המחבר כתב לדחות השואל וזה לשוני (בסוף התשובה): הנה מ' ראוי כל כך דיש לומר דמחבר (בסעיף מיירי שרוב המים שצמקוה היו מים נש ככה"ל גומא לא פסול מים עמאין אבל

ם שכתב בפשטות שאין המים עמאין נטברין . גבי הקרקע והבדור ראוי, והבי' שראוינו בולס . בור המקוה איירי, עכ"ל מהמשך דבריו מצוהר והבדור לא דמים עמאין הנופלים על גבי קרקע אינם נטברין בזה בשום אופן, הגם מה שכתבתי לחלק בין מים שנפלו על גבי קרקע ומים שפלו למקוה, ולא נטברו המים מחוץ לצור וכשרים למקוה, וכשנפלים לצור עלמא אינם נטברין גם אם קרקע בור המקוה בולע ודאי לזריעה ושחילה (ועיין לקמן אות מ"ב) נכון הוא, מהדבר"ח לא משמע לחלק, אלא בכל אופן לא נטברו המים העמאין ע"י הקרקע.

ע"כ גראה דבר צדור כשמש ויכיו דברי הגה"ק בעל דברי חיים ז"ל קיימים וצדוריים וכוונתם משולבים עם דברי קמח"ל מן רבינו החכם סופר זכ"ע בולס שפה אחת בעה"מ. דהמשין ומדקוק בלשון החכם סופר (סימן ק"ל"ה אות י"ב) הג"ל ומונה הצינות שכתב מן הח"ם בקצירה האומר מיעוט המחזיק את המדורה יצין, דעד כאן אמרינן שהמים העמאין שפלו לארץ נטברו, היכן שפלו מעומאין בידים שמים ככל הגי משלים שכתב החכם סופר בגל וגשמים, אבל לא כשנפלים על גבי הקרקע על ידי בני אדם ככה גבירא, ובה לך ראיה ברורה לזה מלשון החכם סופר, שכתב ככה: וכן שלג, הטעם שלג ויתולשו מהקרקע יש בו קבלה טומאה אם חשבו עליו למשקה, אמנם כל זמן שמונה מחזור בדרך"ל ל' שמריה שצמדתי טובלים בו וכו'. ולמה לא כתב מן החכם סופר בשלג כמו שכתב בגל וגשמים בזה הלשון: "אמנם כשיפול לארץ נעשה כזרועים ונטברו" אלא ודאי אחר שהשלג יטול על ידי בני אדם, ונעמא, וכשיפול בחזרה לארץ גם כן בידים אדם יהיה, לא יטברו בזה שצאו על הארץ, וקל וחומר כן קל וחומר כשיפול לצור המקוה ישר בזה כולי עלמא מודים באין חולק, כ"ל נכון והוא כפתור ופרח בהבנת ענין עמוק וקשה זה, וראוי עזומה מלאכתו לדברי בדברי התוס' (צ"ב ס"ו ב') בשם הרשב"א ורבנן ה"טעם, ודאי נפלאי שצמקוה"ח הכל עולה שפיר.

אוחה העפה שנשארת בצלמא מעמא את הכל. אבל השמן דבר מפורסם כשנקשר נקשר כולו ויהאך יחזור לעומתו הישנה, עכ"ל. ופירושו מופלא מאד בדרך ישר בהבנת דברי החוספתא. לפי זה לענין עומאה נשארו עשר מים בצלמא הקרה המלאכותי גם כן, והוא דבר ידוע, ועפות הללו מעולם לא נערכו ונשארו בעומאתן הראשונה ואם כן בכל חורף ועמא מאותן טיפות שנשארו בעומאתן והמקור כולל עמא ופסולה לטהר אחרים וכן היעב.

(כט) **ואם** חקשה לפי פירוש המעשה ארז למה פסק החוספתא לענין מים שאובין שאם הגלילו ונתפסרו המקור כשרה. למה הכיח כשרה והלא בחור הגליל בצלמא הקרה נשארו מים שאובים שלא נשתנו מעולם להיות קרה ויחזור ויחשבו כל המים שנמקו. זה אינו קושיא. דמי יומא שנשארו ג' לוגין, כמה טיפות בודאי נשארו, כדברי המעשה אורז, אבל מי יומא דנשארו ג' לוגין, ופחות מג' לוגין אינן פוסלין, והיו ספיקא דרבנן ולקולא. ואפילו אם חיימא דמקור שאובים שהגליל איירי אפילו במקור מזוממא, ועכ"ל כשנתפסר הגליל נתפסרו המים והמקור כשרה (כפי' פירוש האי' שבסמ"ג), ואם כן אפילו נשארו פחות מג' לוגין שלא הגלילו, איך המקור כשרה, והלא חסרה ממנו סאה לוג או יותר ועש"פ חסר קורטוב אחד, וי"ל באופן אחר, הלא בג' לוגין מים שאובים אם נפל בהם טיפה יין ומראיתן כיון מזוג נתכשרו בג' לוגין מים, דמי פירות אין פוסלין בג' לוגין, וג' לוגין מים, שמראיתו מים, אין לפנינו, וחכמים על ג' לוגין "מים" שאובים גזרו, אבל לא כשאין לפנינו ג' לוגין "מים" שאובים (ראה רפ"ח דמקואות), ובגליל נמי לא איכפת לן במה שנשארו מים בחור הקרה הנורא, מאחר שאין למדא עינינו שום מים רק קרה מכל לז סביב סביב, כ"ל לצאר דברי החוספתא לפי פירוש המעשה ארז הגליל וכוין הוא בעצמו"ח.

(ל) **ואל** חקשה עלי איך פירשתי דברי החוספתא לפי המעשה ארז, דלכן נתכשרו המים השאובים שצלמא הקרה לפי שסביב קרה לפנינו ואין לנו רואים מים כלל לפנינו, וכי תעלה על הדעת מקור שאובי העמוד לפנינו וישפכו לחיבה כמה וכמה לוגין חלב ויחפכו המים רק למעלה על פני המקור ממראה מים למדא חלב ותחתיו ישארו מים ג' לוגין חלב ויתפסרו. הלא בודאי לא. ודין ברור שזריבין לערב במקלות וכיו"צ המי מקור

המקור ועמא רק שאין עליו פסול שאובים כזה אין מבוחר שם דכשרים, עכ"ל. הרי דסבירא ליה להגאון בעל עלי חיים וז"ל דהרבה יותר טוב אם יש מים כשרים בצור וזה היפך מדברי המקור עברה הג"ל לפי שהורכנו לצאר דבריו. אבל בצמח לא ירדתי לסוף דעת הגאון בעל עלי"ח והרי זה נגד דברי הדברי"ח (שצדוק אות ל"ו) שבהוב ראיח ברורה לדבריו מהמשנה (ריש פ"ק דמקואות) שמים עמא שחור ונפל לתוך הגבא אפילו יש בהבצא ל"ע שאין מים כשרין לא נערכו הטיפות מים העמאים שנפלו בגבא. ובצמח הגאון בעל עלי חיים הביא דברי הדברי חיים אלו, רק נדחק הרבה לחלק בין מים עמאים וגם שאובים ובין מים עמאים ואינם שאובים ואלו דברים בלתי מובנים לי — ואיני כחולק עליו — אבל להבין לא אוכל, וכל מה שהקשה (שם) מיושבים בפשיטות בדברי הדברי חיים דנשארו ליחסם לבורות ולמחזיר אינם מעמאים כמו שאינם מכשירין. ועל שאר דברי הגאון הגדול בעל עלי חיים שהאריך לדרוש דברי האמרי יושר ופרי השדה אכתוב לקמן (אות מ"ב)].

(כח) **ואת** שאבה נפשי מלאחי בספר הנפלא מעשה ארז (להבד"ק מקאמארא זוק"ל עהרות פ"ג מ"ב) שבהוב (שם) פירוש הרמב"ם ה"ש והרמב"ד (ולפי לענינו עכ"ל) פירוש נפקא מינה אלא פירוש ה"ש ומה שכתב המעשה ארז להקשות עליו לא אעתיק אלא אלו הדברים כלורחן) וכתב בשם ה"ש חז"ל ושיעור ה"ש הוא דאם קיבל עומאה בזכותו (השמן) משקה ונקרש פרה ממנו העומאה דהא אינו לא אוכל ולא משקה ואם חזר ונימוח חזרה עומאתו ישיבה מעמלו. דברי ה"ש דוחק הרבה כיון שפרח ממנו העומאה היאך יחזור מעמלו (ומה שמלנו בשבת ע"ז ב' דין זה דבעומאה ישנה חוזרת בכלי מתכות, שם חז"ל נתנו טעם יפה לגזירתן, ואחורו טעם לא שייך לגבי משקה. משה בק' הכותב). ומה שבהוב (ה"ש) ראיח ממים עמאים שהגלילו, אינו ראיח, כי עומאה ישנה אינו אלא בכלי מתכת ולא במים עמאים. והכנס (דברי החוספתא שבהוב ה"ש) הכי פירושו, דרך המים הנגלים מתחת קור נשאר מעט מים בחוכם בצלמא, ושלא ישאר בחוכם עשר מים, זה לא ימלא כי אם אחד מאלק אלפים, על כן מים עמאים שהגלילו ואין בהם משקה עופה עתידה, דהעפה שנשארה בחוכם לא יעמא דהא אינם ראוים לכלום בעת הגליל, לא אוכל ולא משקה, אבל חזרו ונימוחו

וראה בחשו' מהר"י אסאד (חיו"ד סימן ר"ג),
וחשו' קדוש דר"ז השבע סופר (חיו"ד סימן ע"ח)
דבכאוי גוונא המקוב פסולה, (וגם דברי הלוי"ש
שם לע"ז מחמת זה).

(ג) **כבר** הבחתי (לעול בכמה אחיות) שיעת
הראש"ד שאין לעשות מקוב כולה
משגל וגילוי, ומלאתי לו חבר בעל האשכול, וכן כתב
המאירי (רפ"ז דמקואות עמוד ע"ז) בשם יש
מפרשים (ושאפשר שכונן להראש"ד או לאשכול או
לאחד מהגדולים), אם כן ג' עמודי עולם סבירא
לכו שלא לעשות מקוב כולה משגל או מקרב עשוי,
ובל שכן מקרב מלאכותי, ומי לא יחוש לשיעור
מאחר שב"י לא ידע כלל משיעת האשכול וגם
שיעת הראש"ד לא היה יודע כי נוסח אחריתא זמנן
לו בצעני הנפש ולא עוד שהמאירי הביא כן בשם יש
אומרים (ושמא הוא דעת שלישית חוץ מהראש"ד
והאשכול), וכבר כתבתי מהאבני מר (חיו"ד ח"ב
סימן רפ"ד) שכתב כן להלכה ולמעשה לחוש לשיעת
הראש"ד ויחידו מאחר שהרשב"א כתב עליו:
שהראש"ד צריך דיני מקואות כמש"כ מפי הגבורה,
וגם בחשו' יד דוד (סימן ג' וד') חשש לעשות מקוב
כולה מקרב עשוי או משגל מכא שיעת הראש"ד
והאשכול, ומה שהשמלה (אות ס"ב אות קטן ו')
כתב שאין לחוש לשיעת הראש"ד ויחידו הוא, זה
חינו דברי מליו לו חבר בעל האשכול וי"א במאירי.

סימן קנב

המשך מסימן הקודם

(ג) **דע** שעד עתה כתבתי אך ורק מה שעלה
במלכותי לפי דעתי, ולא עיינתי כלל
בספרי רבותני גדולי האחרונים שנשאלו ודנו כבר
בשאלה זו לעשות מקוב כולה מקרב מלאכותי, כי
משקרא ומראש רייתי להעמיק ולעמוד עד דעת
רבותני הראשונים והשו"ע וי"א שמפריס' אלו חיים
לדבין ולהשכיב על פי דבריהם האמיתיים לדעת אח
שלפנינו, והעיקר כי לא רייתי להיות מיוחד מפסקם
לכאן או לכאן, ובכל מקום שמלאך עד עתה
שהבחתי דבריהם והערותי עליהם בין ב' חללי לצד
זה [הכל בוססתי על הדברים שכתבתי מתחלה
מדעתא ונפשי אם מלאתי אחר כך כדברי או היפך
דברי בספרי גדולי האחרונים ועשיתי סנוורא לדברי

ומלמלה למעב ומלמלה למעלה שיתפסו המראה
מים למראה חלב בכל הצור למעלה למטה ובחמלע.
וראה מעשה גורא מהלדוק הגאון המוצנח מור"ר
אפרים פישל אב"ד נאנאש ז"ל (חד מגדולי תלמידי
מרן הח"ס) הוצא בחשו' לבי תפארת (סימן מ"ב
להגאון הק') בעל דברי תשובה ז"ל) הוצא בדרכי
תשובה (סימן ר"א אות ק"ט) בקולור נמרץ, ועיין
בפרי השד" (ח"ד סימן ק"ה ק"ז וק"ח) מה
הרבה מאד, אין זה קשיא של כלום, ואין דיומין
להדדי כלל. דמקוב שנחשב על ידי חלב בודאי לריק
שכל המים שצנור המקוב יתפסו למראה חלב, כי
בשכל שכותלי המקוב מכסים המים ואיננו נראה
המים ע"י, וכי יתכסרו אם לא נתפסו למראה חלב,
בתמידי, ולכן בודאי הדין נותן בלא ספק שצריך לערב
ויהפך המים מלמעלה למטה שממטה עד למעלה
יתפך המים למראה חלב. אבל כאן בגליל, לא
כותלי המקוב מכסים המים שנחמלע רק המים
בעמלן שנחפסו ונתכסרו ונעשו ראויים לעשות מהם
מקוב מליין המים שנחמלע הגליל וספיר נעשה
הכל כמים כשרים. והחילוק נראה יבר לפי הבנת
המעשה ארג.

(א) **ופליאה** ראיתי בדרך עיוני בספר מעשה
ארג (מקואות פ"ז מ"ב) שכתב
ז"ל: מקוב שאוב שהגליל עובר משום מים שאובים,
ויכול ליקח מים רותחין בכלי ולהשליך עליהם עד
שיום ממנה כדי עבולה, ורבינו (כיונתי לרמב"ם)
לא הביא מרוב פשעומו. וגם זה כשר הלכה למעשה
בלי חשש ופקפוק כתב מרן (כיונתי להב"י ז"ל)
עכ"ל. ותמכהא פה קדוש יאמר דבר זה, שמותר
לערות מים רותחין בכלי ולהשליך על המקוב
שהגליל, מאחר שבגליל נכחו עמלן אין עובלין, שאי
אפשר שהגליל יגע בכל גופו בכל מקום (ודברי
הלחם ושמלה סימן ר"א ס"ק ס"ב שכתב שהרבה
פוסקים עובלים בשל ונגליל, ק"ק דבשגל אמרו אבל
לא כן בגליל) ואין הגליל מוערף למקוב חלל בשם
עכ"פ רוב מים כשרים במקוב, ואם כן כשפועל מים
רותחים מבלי על הגליל צביר קודם שיהי בצנור
רוב מ' סאה מהגליל שנחפס כבר נפל בתוכה ג'
לוגין מים שאובים מהמים שאובין רותחין שכלי
ונפסלו כל המים שנמקרו ושבו אינו חוזר ומחכשה.
וכבר הביא כן הפתחי תשובה (סימן ר"א אות
כ"א) שמתי בחשו' חולדות ילחך (סימן כ"ד),
וחשו' חתם סופר (חיו"ד סימן ר'), וכן כתב
בגידולי עברה (שם), וכן כתבו כל האחרונים,

מלאכותי לפי דבריו ה"ל, פ"כ הדין ניתן שלא לעשות מקוה במקרה מלאכותי כלל וכלל לא.

לה) הגאון האדיר מהרמ"מ עפשטיין ראש ישיבה בסלאבאדוקא ז"ל בספרו חש"י לבוש מרדכי (סימן כ"ה) נשאל על עשיית מקוה במקרה מלאכותי, ואומר המקוה כהחלט דברו בקיאות וחריפות עלום ועמקות גדול מתחלה (שם באות ח"י) הקשה קושיות גדולות דליך פסק המחבר (סעיף י"א) ושחק לו הרמ"א, להחיר מקוה שאז שהגליד וממנו, שכשרה לעבול דבר (כפי פירוש הש"ך) והלא הרמ"א פסק (סימן ר"א סעיף ג') כולה שאז פסולה מדאורייתא, ופסק נמי (בסעיף ז') שמוחר לעבול במקוה של שלג כמות שהיא אף קודם שנחשף, ואם הקרה והשלג גם קודם שנחשף הוי מים, אם כן ח"ך יוכשר על ידי שנקרש. ואם כן לדידיה על כרחך הפירוש בחוספתא כפירוש הב' של הסמ"ג שמוחר להוסיף עליהם עד מ' סאה ולא כפירוש הראשון להחיר לעבול דבר אחר שנחשף. ועוד חמק על הרמ"א דליך החיר להביא שלג וכיוצא בו בכלים ולעשות מהן מקוה, מאחר שהוא סבירא ליה דשרי לעבול בשלג גם קודם שיפטר, אם כן נעשה המקוה על ידי דבר המקבל טומאה, ואפילו אם יומא דלא שרי הרמ"א רק בכלי שאינו מקבל טומאה, אבל עדיין חומא דהמקוה חביה פסולה מן החומר מכה שנעשה על ידי הפיסח ידי אדם, ועל פי זה פוסל המקוה (באות ג') מקרה מלאכותי, משום מים שאוצים ומשום חפסות ידי אדם.

לו) בספר יד הלוי (סימן ל"ע להרה"צ יוסף דוד הלוי ז"ל) הביא דברי הגאונים הגדולים מהרד"פ אב"ד קארלין ז"ל בחש"י יד דוד (ה"ל), והרמ"מ עפשטיין ז"ל, ראש ישיבה סלאבאדוקא בחש"י לבוש מרדכי (ה"ל) ודחה דבריהם בגילוי דמיעתא והשיג עליהם בלשונות שאינו מן הימוס במחכ"ת נגד ד' גאוני עולם וז"ש"ע ז"ל. פסם הוא כוחז על הגרממ"ע, "דבריו מציחים לידי גיחוך", שוב כחז עליו "זוה עשה" "הוא עשה גמיר" וכאלו. בודאי הרשות ניתן, ולא עוד, החובה עליו מוטל ליישב קושיות הגאונים ה"ל ולהעמיד דברי רבותיו בעלי הש"ע, שמפיהם אנו חיים על מכונן, אבל בדרך ארץ כאיש המדבר לפני גאונים אדירים כמותם אבל לא בספרה וברשע, ונפרע כי קענס עבה ממחננו, כנוס גנד ענקי רוח ודעת מלא

מישועי ערך או הודיתי על האמת שכדבריהם בן הוא. ועתה אסדר דברי גדולי רבותיו האחרונים גאוני עולם הידועים לי ואכתוב בקיבור נמרץ פסקם ועוד יותר אקרי בערותיו על דבריהם, ממה שחנני ה' בצפורה וזה החלי.

לז) הראש וראשון שנגדולי האחרונים, שדן על שאלה זו, הוא הגאון הגדול מהר"ד פרידמאן ז"ל אב"ד קארלין בעל חש"י יד דוד (בס"י ג' וד') והעלה בכחו הגדול לאסור ולפסול מקוה הנעשה בקרה מלאכותי, מתחלה מברר מחלוקת חכמים ור' ישמעאל (ברפ"ו דמקואות) ומדייק מלשון משלן דרך משלמין המקוה כדיווחן שלג וברד אבל לעבול במקוה של שלג וברד אין לעבול אפילו אם רק ריב המקוה מהן וכל שכן כשכולה מהן ועדיין לא נחשפו, אבל אחר שנחשפו טועניו אפילו הביאו למקוה בכלים. ושכן דעת הר"ש הרא"ש רש"י רמב"ם ומרדכי. שוב מנאר שיטת הרמ"ה במה שחולק על הראש"ד בצטלי הנפש ומיישב ח"ך אוסר הרמ"ה להביא שלג וברד וכיוצא בו בכלים משום שאוצים והלא בחוספתא חניא מקוה שאוצה שהגליד וינימוח כשרה להקוות עליה, שהיא סחורה גלויה לדבריו, ומה שכסבר היו שאוצים חוזרים להכשירם על ידי שנעשו גליד קל וחומר שלא ירוב חל עליו על הגליד וכיוצא בו שם שאוצים כשיעלו בכלי (לשיל כוונתי לקושא זו ולאחד מחיוליו כמו שמכר באות י"א). שוב העלה דלמאן דאמר מקוה כולה שאוצ מן החורה פסולה אין להחיר להביא שלג וכפור וכיוצא בו בכלים. אחר כך הביא שיטת הראש"ד שאין עושין משלג וכיוצא בו מקוה כולה, ואף לאחר שינחשפ פסולה כיון שנעשה שפניו למקוה לא היה ראוי לעשות מהן מקוה, ואינו כשרין רק להשלים עד פחות מחציה. וכחז שכן גם דעת האשכול וחושש לשיטתם לאסור מקוה כולה משלג וקרה עשוי, ודחה דברי השואל והעמיד דבריו על מכונן. ושוב (בסימן ד') הזכיר שגם דעת הרא"ם כן הוא לפי עדות החכם סופר (סימן ר') וכחז (בסימן ד') להשואל שחזר והשיג על דבריו (שם סימן ג') וז"ל: "ידע כח"ר אשר מעולם לא כחצתי שום דבר להלכה ולמעשה עד אדקדק ואחפש בכל המקומות משני החלומים ונדברי רבותיו הראשונים, ואחרי יסוד הדעת, וכן עשיתי בענין הזה", וכל זה כחז הגאון האמיתי מהרד"פ אב"ד קארלין ז"ל בקרה עשוי, והעלה שטתן שם לעשות מקוה כולה מקרה עשוי "כשאי אפשר בענין אחר" אינו עולה יפה בקרה

(י"ט ז') ונדחק צפרש"י שנת (קמ"ד א'), כבר כתבתי מזה הרבה (נעיל חות ע"ז) ולייחתי לכתוב אחרונים זה אומר בזה זה אומר בזה שנטל ממנו דבריהם, והעיקר כהצ"ח וי"ח ומן החסם סופר שמש בזהכזה עלה עמון, והגרממ"ט ז"ל חבל גם זה לא איכפת לן מאחר שפלפולא בעלמא נכתבו, ואין חשם בחוק הוד הלוי ואדרכה הרשות ניתן אם לפלפולא מסכים עם הצ"ח וי"ח וי"ח ח"א ח"א לא, עד שלכלכח ולמעשה אינו מעקם עליו הדק. חבל במקום שאדם חולק על גדולי אחרונים להלכה ולמעשה בכהאי גוונא לרין להיות זהר שלא יכוח בנחתם וצפרט בנוגע למקור עברה, מן הכהנה לכתוב ברחם וצפרט ילא בצפרט וצפרט. — ולנסוף (מדי"ה ועכשיו אחרי אשר, עד סוף הסימן) האריך הוד הלוי לייצב קושיא בגרמ"ט ז"ל ביד דוד והגרממ"ט ז"ל בלב"מ, דאך מוחר נשאר של יצד וכו"ל בזה בכלים מאחר שלחמבר מוחר לעבול בזה, למח לא יכיו אסורים משום מים שאובים, וגם מה שחמה הגרממ"ט בלבוש מרדכי ומקור שאוב שנגיד ויניח ח"ך נחשב על ידי מה שיניח פסול שאוב ח"ך נחבטל והכיין ח"ל. ואחר אריכות רב מאד העלה דין גלד וקח כדן יבחושי ושא"ר דברים שבריתן בין המים שגולדו ממנו שאובים ששמים לעבול בזה ע"י"ש, ואלו דברים הם דברי הבאי ומעלמן בעלן פורחין באויר. דהלך יבחושי וכו"ל ח"ן לכה מרחק מים וכשרים ולמה, והלא מים פסולים בשינוי מראה [ואת"ע דלפי עממא דבראב"ד אינו פסול אלא מדרבנן, דכ' העטם משום דמחית במקור של שר משקים ומקור מים כתיב], וכבר חירן הלבוש (בא"ח סימן ק"ס הובא בשמו' מהר"י אסאד חו"ד סימן רכ"ו) ועיין גם בלבוש חו"ד סימן ר"א שצ"ח משום שכן ברייתן "בדיו שמים" ולכן גם כי ריסקן ונטשו משקה משונה ביותר כשרין לעבול ולנעילת ידים (עיין א"ח סימן ק"ס ס"י ובמפרשים) ועיין משב"ז (שם סק"ח), ובשמי' אחרי א"ש (חו"ד סימן פ"י) כתב שכן הוא העיקר צין לנעילת ידים וצין לעבול שא"ל בריות המים יהיו מרוסקין. ועיין מג"א (סימן קס"ב סק"י) בישב קושיא החי"ט ובמחלית השקל וא"ח להפרי מגדים, והבה"ק מקומותא (בספרו מעשה ארץ פ"ו דמקוואות מ"ז) כיון לכל דבר האמרי א"ש בישב קושיא החי"ט ובהצנח דברי הש"ס (וצחים כ"ב א') וכ"כ גם בלבוש מרדכי (שם אות ד' ר"ח אמנם כפי) ויותר מכולם מפורש ומבואר באריתות בשאר

יראת ה' עבודה לדיקים מפורסמים ז"ל ואחר נקשת מחלה מהרב צנל די הלוי לפעמ"ד לא מחלתי בכל אריכות דבריו שום דבר שעליו נאמר כי הוא זה סחירה לדברי הגאונים ה"ל. על קושיא ה"ל של הגאון הלבוש מרדכי אחר שהרבה לדבר דברים כתב דבר שלא נראה לי כלל, כי מדמה קרח וגלד לבריות כמו יבחושי ויבחושי ודגים, דאלו בודאי כשרים לעבול בזה אפילו אם נעשו ממים שאובים ע"י"ש, ודברי חומה הם, בדודאי כמו שטובלים בשלג להרמ"א הוא הדין עובלים בקרח אחר שישברנו להסוסים קעים כמו שלג ולא נחשפרו למים (ראה בשמו' שבע סופר חו"ד סימן ע"ח). וכן דכתב החסם סופר ושאר אחרונים שאין עובלים בגלד וקרח, היינו צעודם חלקים גדולים חבל לאחר שחורקו להסוסים בודאי דים כשלג. חלום בנבז"ח חל"ח סימן י"ז בשמו' הגאון בן המחבר (בחלק שלישי על ענין ה"ל ד"ה וא"י לעלמ') משמע דלא סבירא ליה לדברינו. חבל גם לפי דברי הגאון בן הנוצ"י אין לדברי הוד הלוי תקומה, ובסוף אות זה אנוסף ידי יד ככה להשיב על דמיונו הזה ושם יתבאר שאין דבריו עולים יפה. — ומה שכתב לחרן הקושיא ה"ל שקושיא הזאת הקשה הראב"ד וחרין בשלג חשוב משקים שאינם נפסלים בשאיבה, זה אינו גלום, דהלא הראב"ד סבירא ליה כולל שלג פסול ולכן שפיר חירן לשיטתו, חבל הגאון העלום בעל לבוש מרדכי ז"ל הוכך אליבא דהרמ"א שסבירא ליה שמוחר לעבול בשלג עומי, ולכן שפיר הקשה. ומה שכתב הוד הלוי שהחסם סופר (סימן ר"צ) מתרן הקושיא הזאת צבוב טעם ודעת, בזה הדרך עמו כי קושיא הגאון בעל לבוש מרדכי היא היא קושיא הח"ס (שם ע"י"ש, וכן מה שחירן הוד הלוי על קושיא הגאון בעל לבוש מרדכי שיפסול מחמת תפיסת יד אדם אין לה שחר לתירוט, חבל במתת גם קושיא זו דבעל לבוש מרדכי הקשה מרן קמח"ז החסם סופר (שם) ומייבזה שפיר יפה יפה ע"י"ש ותורוה נחת. ועי' בשמו' אחיעזר (ח"ג סימן ל"ג) בזה. וראה בשמו' בית שלמה (ח"ב חו"ד סימן ע"ו) מה שכתב על תירוטו של החסם סופר.

ומה שהאריך הוד הלוי (שם) לפלפל באריתות ושפן סוללה על הגרממ"ט בעל הלבוש מרדכי ז"ל לא איכפת לן מאומה כי חזר דבריו תמומים ובלאו הכי אין מעלן ומורידין הפלפולים, ומה שחולק על ה"ח וי"ח שכתבו שרש"י סבירא ליה דאין מוסיפין בשלג עד שנימח מסוכה

והעיקר כהיד דוד. — והראיה שמציא הלבוש מרדכי מהכסף משה חינו רחיה, כי לפני הכסף משה היה הנוסה הנדפס צירושלים מכת"י (הג"ל) באות ו' ז' וכמו שמפורש בצ"י, ומשם בודלי מוכח כהלבוש מרדכי. וכבר הארכתי בצ"י (לעיל אות ט') בעזה"ת בזה די ביאור. — ומה שהקשה ותמה הלבוש מרדכי על הדי דוד לפי הבגות בצעלי הנפש (מגמלא זכאים כ"ב א') דמפורש שכל שבגותו מן המים אפילו כל המקור עושין מהן, ל"ק כפי שיארחי עממא דהראש"ד בצעלי הנפש (לעיל באות י') — ומה שכתב הלבוש מרדכי לבאר בדברי האשכול שהביא הדי דוד לראיה לדבריו, והלבוש מרדכי (שם אות ד' ד"ה ומה שהביא בשם) כתב לפרש דברי האשכול דבגותו ולפסול משום היותו על ידי תפיסת ידי אדם, עיי"ש ב. כבר כתבתי מקומות מן החסם סופר (חיד"ד סי' רי"ג) דזה חינו דבמו דליכא בשלג מים שאזכים כמו כן לא שייך בזה פסול תפיסת ידי אדם. וכנראה גם הדי דוד לא ירד לזה ורק תורת משה מן החסם סופר חידש לן דין זה, עכ"ל. אי אפשר לפרש האשכול כן וע"כ הנכון כי דוד.

ולבסוף מסיק הגאון בעל לבוש מרדכי ונותן טעם איך לעשות מקור על ידי קרח בעצמי, אבל בקרה מלאכותי אין טעם ואין חכמה כנגד ה' לפי רוח צנתו עיי"ש.

סימן קנר

המשך מסימן הקודם

(א) **הנה** כבוד הדג"ל שדר לי העתקה מתש"ו בגדי שדר להרהג"ר רצ"ג מקליוולאנד ז"ל שהופיע גם בנעטחון פרנס (שנת תרל"ח בחוברות ז' ח' ט') וגם הוא ז"ל משיג על עיקר קושית הגאון האמיתי רמ"ע בעל הלבוש מרדכי. ועל עיקר קושית הגאון רמ"ע שפיר העיר מתש"ו חסם סופר (חיד"ד סי' רי"ג) כמו שכתבתי גם אני (לעיל בסוף אות הסמוך) גם בכתב דברים כתב הערות נכונות ונולחות על דברי הלבוש מרדכי ודבריו באו בסדר נכון ונכתבו בכבוד גדול כראוי לנבי גצרא רבא דהגאון בעל לבוש מרדכי, וכמו שכתב הרהג"ר רצ"ג ז"ל דהחורר לאו שבמים והרשות ניתן לחלוק עליו, ובהו הלזק אחו עמו. אבל

דברי מליכאל (ח"צ סימן נ"ע וס"ג) בדברים מאד נכונים. ודברי הגה"ק רבינו בעל דברי חיים בהלכות מקורחות (אות מ"ה) עדיין לריבין אללי תלמוד. אבל מדברי הגה"ק אשר"י פ"ב דברכות הובא בב"י (אור"ח סימן ק"י ד"ה כתוב בהגה"ק) משמע בדברי הגה"ק בעל דבר"ה זכ"ע, ועיין במשנה אחרונה (פ"ו דמקורחות מ"י) ובתפארת ישראל (שם), וכי יעלה על הדעת — לפי דמיונו של הדי דוד — שמקור שנפסלה על ידי שינוי מראה ונגדל בידי שמים ושבו נימות, ועדיין שינוי מראה עליו, ששכרה וטערה מפסולה, בתמיה. בודלי טעות הוא לומר כן, וכל האומר כן מהפך קשרה על שוליה ועושה דברי אלקים חיים ח"ו שקר, ואם כן כל דמיונו מעיקר ליתא. וכנראה ונשל בסוף דבריו בדברים שחיוניות של בית רבן אינם נכשלים, חזק היה לו לפונש שדבר סרה על הגאונים הלידקים הדי דוד ולבוש מרדכי בלשונות של כדי בזיון וקוף ומכ"ת. כי בלאו הכי לא היה ראוי לכך לפי גדלו בחורה כפי אשר נראה מחיבורו הגדול רב הכמות והאיכות. ועוד יש לי הרבה פירוט לדמיונו שדמה מילתא ללא מילתא בכל משך דבריו. וכל המעיין בספר לחם ושמלה ולגזון נטע (על יו"ד סימן ר"א סוף ל"ג) ובתש"ו אמרי אש ומבר"א (הר"ל) מעטני יבין, אבל די בזה"ל ואין להאריך יותר. והעיקר חידוש על קושית הגה"ק ז"ל והגרמ"מ ז"ל הוא כמו שכתב קמח"א מן החסם סופר (חיד"ד סימן ר"ג כ"ל) והוא הנכון ותל"ת. [שז אה"י ראיתי מה שז"ל בזה בהג"ק בעל ערה"ב (חיד"ד סי' ר"ג) ועדיין נ"ע].

(ב) **הגאון** הרמ"מ ז"ל בלבוש מרדכי (שם אות ד') חמה על הדי דוד להגר"פ

ז"ל שאין כתב בשם הראש"ד דאף אם השלג נפל למקור שלא על ידי אדם, אלא אם נפל מן השמים, והופשר בצור אחר כך שפסולה אם כולה משלג, ואין אפשר לומר כן, במהרה"ק חס כולה הדי דוד כמו שכתבתי בן מדעתא דנפשא (לעיל אות ו') וכנראה הגרמ"מ לא ראה בצבע"ה הנדפס לפנינו אלא בב"י. והב"י העתיק לשון הצבע"ה כמו שדפס בצבע"ה שילא כעת צירושלים מכת"י. ומשם באמת לא מוכחא כהיד דוד אלא בהגרמ"מ, אבל הגר"פ בעל יד דוד העתיק לשון הצבע"ה כגנוסה הדפוס שלפנינו מזמן רב ומשם מפורש יולא כהבנת הדי דוד. והכוונה שרולה הלבוש מרדכי (וכן האגרות משה סימן ק"ק) להטעים בדברי הצבע"ה שגנוסה שלפנינו מכבר, כל המעיין יראה שדחוק מאד,

וביחודקענסע כעשעם מקוב עטאם מקרה טעמי מנכר
ולא מקרה מלאכותי.

(ט) **שוב** שדר לי כהנא"ל העתקה מירחון סערי
ליין (תמוז-אלול) חר"ג שגם שלש
עשרה חודרות י"ב, שבר"ר משה קלוינימס
סקינדער רב צביה"ל קאלוואריער צווא יארק
מלפניס רב בעיר לוא, ז"ל האריך לחיות על הגאון
לבוש מרדכי. הנה (שס) בתשובתו מתחלה (באות
צ"ו וי') הביא המשנה (רפ"ו דמקואות) ובי'
פירושים צדרי החוספחא מהב"י גסס הסמ"ג
וכתב דהעיקר כהפירוש הא'. ושוב הביא קושיא בעל
לבוש מרדכי מקוב שאובע שהגליד ונימוח איך
נחכר משם מים שאובים, ואיסור שם מים שאובין
להיכן חזל וחזק (באות ג') על פי משנה (דרפ"ג
דעברות) שהרועז והגרסין והחלג שבי' ראשון
ראשון לעומתה וקשו ברי חלו שניי. ברי דלא
פרכין עומתה שכן להיכן חללה, משום דשחטו
עיי"ש. וכל דבריו דברי חימה ברי צמים עמאין
לענין מקוב לא אמרין שאם הגליד ונימוח שפיר
היא כמפושע בחוספחא. ואם כן איך מביא רבי
מעומתה, אדרבא יקשה לו קושיא עומתה וגדולה
סחירה החוספחא עם המשנה (דרפ"ג דעברות).
אבל צמחא אין כאן שום סחירה, דברי החוספחא
אין סותרים דברי המשנה, וממשנה דעברות אין
להביא שום ראיה לנידון דידן, דכבר פירשתי בדק
היעב (נעיל אות כ') דהא דלא פרכין בעברות
(רפ"ג) עומתה שכן להיכן חללה (עיי"ש צ"ש
וצר"ש) משום דשם נשתחב ממסקל למחלל מה
שארין כן בגלדי, ששחטו המים לגליד שאין מחלל
ואינו משקל שפיר מקשה הגאון בעל לבוש מרדכי
ואין שום קושיא עליו ממשנה דרפ"ג דעברות כאשר
חשב הר"ר רמק"ם ז"ל, וזה שכתב (באות ד' וכו')
שהמים שמהם נעשה הקרח מלאכותי אינו מים
שאובים לגמרי, דזה כל דבריו דברי חימה מרפסין
אגריין, וחס דברים שאסורין לשמוע וכל שכן להכחין.

(ז) **שוב** פתחתי חש"י אמרי יוסף להגאון
האמתי מו"ה מאיר אריק ז"ל אביד
טורנא ונתמלא הבית אורח זו תורה. ושמחתי מאד
לראות שמאחורי טעם שכתבתי אני בעמתי משמתי
(מאות י"ע עד כ"ז) לאסור קרח מלאכותי, מפני
שהמים נעמחו מכבר, אוסר גם הוא ז"ל וביא
דברי הל"ה פסחים וברכתי צרכת הכניין, וחידוש

מה שכתב שהקרח מלאכותי טעם הרבה משלג כפור
וגליד לענין עשיית מקוב, דלכא עמלא אין טובלן
בו כמו שהוא הקרח בעצמו ואי אפשר לעבול בו,
ולכן לא שייך בקרח מלאכותי דין שאובים, זה צודאי
אינו ולא יאל כלל ידי חובתו, וכבר ביארנו (לעיל
מאות י"ע עד כ"ז) דאדרבא קרח המלאכותי
הנעשה ממים שאובים גרע מכולם, דעומתה שבו
משולם לא נפסק ויש בו השם אוסור דאורייתא,
וודאי אוסור דרבנן, ונקודה זו לא נגע וממילא דבריו
כלל נכתבו דבעלמא יסוד האיסור ואין לסמוך עליו
צוה. — ומה שדחה הרמב"ם רצ"ג ז"ל ראיית
הלבוש מרדכי שהביא "ראיה ברורה" דשגם גם צמח
שהוא שלג הוא מים מנגמח נדח (י"ז א') ודחהו
דאדרבא משם מוכח להפך דהלא לריך שיכוון
למשקל, וכאן לנדרך מקוב, לא מיקרי חישוב למשקל.
אני עומד ומשתחמם איך כתב שמשם מוכח להפך,
ודאי הגאון בעל לבוש מרדכי ז"ל היה צדירה ליה
לנדרך מקוב ומי נקרא חישוב למשקל כי אין
המקוב כשרה בלא מים דמקוב מים כתיב, ואם כן
חישוב למקוב הוי כאלו חישוב למים, וסברתו מאד
נכונה, וכבר כתבתי (נעיל אות כ"ג) שכן דעת
המהרש"ק ושאר גאונים עולם. והיי דבסומא צארכה
זכר הרמב"ם רצ"ג ז"ל לגיון דעתא בריה שמה
(בבבתי צאות כ"ל) ויפס העיר, אבל בלא שום
ראיה אינו מביא מה עלה סל דעמו לחלוק על הלבוש
מרדכי ז"ל במקום שדעת הלבוש מרדכי מאד מסתבר
ולבקשות עליו מאותו מקום שבעצמו הביא "ראיה
ברורה" לפסקו, אין חלו הדברים חלל דברי חימה.
ועפ"י הדברים הריג שהלבוש מרדכי הוי סבירה ליה
דחישוב למקוב הוי כחישוב למשקל, והלא אין מקוב
בלא מים, נדחו ממילא דברי הבעל בגדי שדר ז"ל מה
שריב לדחות דברי הלבוש מרדכי שהביא ראיה
לדבריו ממה דמכחי השקל שגל, י"ם דרך מים יש
לו דמאחר שבין לנדרך סבירה הוי כחישוב עליו
למשקל ונעבר דמשקל, ופשוט מאד. ומה שפסק
הבעל בגדי שדר ז"ל הריב דברי הלבוש מרדכי
דבריו פשוט והאמת אינו שרוב דבריו לפסול
נכונים הם לפעמי"ד, אבל להלכה לא לנדרך דבריו כלל
מכחי טעמים שכתבתי לדחות כל דבריו ביסוד
ההלכה ולכן אין לסמוך על דבריו כלל וכלל לא,
ובהפך שלא נגע בעיקר האיסור ובידי דבעלמא
מעייני כמו שכתבתי ולכן כותבין להלכה ולמשנה אין
דבריו מכריעים, ושמעתי מאנו הרב מאיר בעצמו
לא סמך על דבריו ולא כי כי אם לפסולת,

וס"ח) דעתו להחמיר בזה. עיינתי בדברי מלכאל ומלחמי שהיפך ממה שכתב בשמו הדרכי תשובה פסק הדברי מלכאל (שם וגם בח"ד סימן ע"ה דן בשאלה זו) להקל. האמת שמתחלה רצה לאסור אבל לבסוף חזר מדבריו ומתיר כמו שכתבנו לפנינו באריכות קצת. הנה נבאר דבר אחד אשר להקל, הוא הגאון העצום מלחמא זצ"ל, ודחלתו לגשת אל המלכא להכריע נגד דבריו, אבל מאחר שכבר הבאתי מהגאונים בעל יד דוד ויבוס מדרכי ואמרי יושר שאוסרים — וכן אביא עוד מכמה גאונים גדולים שאוסרים — אחתי בשופלי גלומא של הגאונים האלו ואחתי לדרוק בדאיותיו האם יש להשיב עליהם על פי דברי הגאונים ה"ל שיש לסמוך עליהם, ובכחם אגש להעיר בדבריו כפי אשר יורוני מן שמיא להעמיד הדין על מכונו בעזה"ה.

מתחלה עליה על דעת קדשו של הדברי מלכאל

— לאסור קרח מלכותי מכמה עומים. חדא, משום הוייתו על ידי דבר המקבל עומאה. שברי נעשה הכשר המקור צדי אדם שעשו הכפור על ידי המכונה. והפעולה של בני אדם ויכרת הרבה בקרח ההלכותי זה. שנית מתמה שיעת הראב"ד והאשכול שהכפור והשגל אסור לפשות מהן מקור כולם אף כשהפשוט ונעשו מים. וכתב ש"כ גם המחל אשכול להלכה. ושלישית שחושש בזה של הסמ"צ באופן שהמקור על ידי קרח מלכותי הוא כמקור שהומשכה כולם שפסול לדין. שוב חזר מכל זה וכתב (בד"ה אכן אחת) להכשיר.

על מה שחשש מתחלה לשיעת הראב"ד והאשכול

כתב דגם הם לא אסרו לאחר שנתפטר השגל והכפור, וכתב לחוק פירוש אחר בדברי הראב"ד והאשכול ודלא כהבבנה הפשוטה בדבריהם עיי"ש, ובאמת המעיין בדבריהם בלבדו יבין שהפירוש האמיתי כהבבנה הפשוטה, שאוסרים גם לאחר שנתפטר. וגם האגרות משה (חיו"ד סימן ק"ב) מתחלה רצה לפרש מדעתו דנפשי כלהו דהוהק של הדברי מלכאל, בדברי הראב"ד בצעלי הנפש, אבל לבסוף חזר בו מתחת דברי האשכול שאי אפשר לפרש אף ורק שס"ל דגם לאחר שנתפטר מקור כולם משגל וכפור אסורה. והדברי מלכאל הוסיף (בד"ה ועוד נראה לומר) שגם האשכול עד כאן לא פוסל גם אחר שנתפטר רק בשגל שצא לעולם כמות שהוא, דכיון דאין עושין מקור משגל אם כן צלו המים

שלא הביא דברי חכם סופר. אבל מה שפסל האמרי יושר ליתן הקרח צדי אדם משום דהוי תפיסת ידי אדם, בזה היה מקום לחקן להוליכו עם הקרקע וכתב שכתב לבסוף בענינו כן, ועיין תשו' אחיעזר (ח"צ סימן ל"ג) ותשו' מהרש"ם (ח"א סימן ר'). ומה שחושש האמרי יושר בענין להפסיד הקרח על ידי עסין מלוצנים כעצת החתם סופר (סימן ר') מפני השגת הבית שלמה (חיו"ד ח"צ סימן ע"ו) כנה כבר בסביונו עם החתם סופר כל האחרונים וכתבו שבעצת החתם סופר הוא היותר מעולה והיותר נכונה, והשגת הבית שלמה קשה לי להבין, כי היום הגורם ההפסדה מה שייחוס יש לו עם תפיסת ידי אדם, והלא אם אדם יתפוס ברזל קר כל היום כולו על קרח או ירדוק ברזל קר בין קרח לא יתפטר הקרח, ואם ילבוז בלש ויקלטו הברזל חוס האש שהוא צדי שמים יפטר צדי שמים חוס האש שצברל שקבל צדי שמים את הקרח, ומה שנתן האדם הברזל צדי אדם לתוך האש זה בודאי לא נקרא צדי אדם כלל וגרע נגורם, ויותר מזה מפורש בספרי דבי רב קמח"ז מן הגרע"א בתשובה שם סוף דרוש וחינוך (אחר משרב ע"ז במס' כתובות במתנים לק"ק בויניץ). וכי יעלה על הדעת שאם יחס אדם תנור בחדר המקור ועל ידי חוס התנור יתפטר הקרח וכי ינחש שנימוח בתפיסת ידי אדם, באופן שאיננו יבין כלל השגת הבית שלמה בזה על מן הח"ס זכ"ע, ועיין בתשו' זכרון יוסף (חיו"ד סימן י"ג שעלי רמז קמח"ז הגרע"א ה"ל) בזה ויבין. אבל אחר כך מלחמי בספר הפלא תשו' ארץ צבי (להגאון העצום ראש"י אב"ד קאזינגוב זצ"ל סימן קכ"ה) שהאריך בזה הדיבור עד למאד ויורד לעומקו של הלכה במחלוקת קמח"ז מן החתם סופר זכ"ע והבית שלמה ראה נפלאות מתורתו. ומדבריו נראה שפסקו של הח"ס ישר צעיו וכל הערות לא ערה אותו דיוק (כבעל ארץ צבי) אלא בשגל כצדו של הגאון המופלא בעל בית שלמה זצ"ל, ובשגל האב"ד שאוסר מקור כולם משגל אפילו אחר שנתפטר, והרבה דברים יש לי לעורר בדבריו הק' אבל לא רציתי להאריך עוד מאחר שכבר נתארך יותר מדי גם בל"ה.

מהלך בדרכי תשובה (סימן ר"א אות קמ"ז)

ראיתי שאחר שהביא דברי האמרי יושר בקיצור גמר לאסור מקור מלכותי מלכותי, כתב שגם בתשו' דברי מלכאל (ח"ג סימן ס"ז)

ולענין יבחושים ס"ל דעובלין צעניייהו, וכבנות הדברי חיים (לעיל אות ל"ו) עיי"ש. ופסח מלאחי בחי' מהכריח' (במשניות וילנא פ"י דמקואות מ"ז) שמדייק דיוק נכון בפירש"י (זכחים כ"ב א') ומפרש דבריו שכיון רש"י לפרש שכל אלו שצרייחן ממם הכשרים למקור אינם כשרים אלא אחר שריסקן.

שוב כתב הדברי מלכאל (צד"ה ומכ שצאו), לכאורה דבר תמוה לפעמי', לפי שיעת הרצ"ה דס"ל להרצ"ה בכפור וקרה ממם שאזים ושוב נחפשו שנהכשרו משום דפנים חדשות באו לבא. וזה חומה לבאורה, דהלא סברא זו כתב הרצ"ה צדעלי הנפש, אבל הרצ"ה בהשגותיו (אות ד' בדפוס היסן שלפנינו) לא קיבל סברא זו, ולכן פוסל שלג וכפור שהוצאו בכלים לעשות מהן מקור. שז נחמתי דיש לומר דס"ל להדברי מלכאל בדעת הרצ"ה, ולעולם סברא טובה זו דפנים חדשות באו לבאן קיבל הרצ"ה. ומה שחולק על הרצ"ה ופוסל שלג שהוצא בכלי משום דסבירא ליה שטובלין בשלג גופא גם קודם שנחפשו, כמו שהוכחתי (לעיל אות ד') ועיין לעיל (אות ו"א). אולם מה שכתב הדברי מלכאל (שם באות ד' ר' הי"ל) דמים שמהם נעשים קרה מלאכותי אינם שאזים גמורים, הוא דבר תמוה ואין לי מה להעיר על זה, כי כבר באו כל גדולי עולם להסכים אחד שהמים הבאים מאיור המים (וואסערלייטונג) הוא מים שאזים גמורים לעצילת נשים ואין להרהר אחרים.

לכסוף כתב הדברי מלכאל (צד"ה ומכ שגשגה) לדחות טעמו הראשון, שטלה על רעיוניו מעיקרא, לאסור מקור מקרה מלאכותי, מפני שהכפור נעשה על ידי מכוה בידי אדם, וז"ל: ומה שנעשה הכפור על ידי מכוה בידי אדם, הנה לפי מה שכתב הסמ"ג הוצא צד"י דמה שהכפור מחפשו למים היו כהמשכה, וגבי הוייתו על ידי דבר המקבל עומאח קיימא לן דמיני בהמשכה כל שהוא כמבואר בצנחם (כ"ה ב') וכ"כ הפוסקים הוצא בחיבורי (ח"ב סימן ס"ה) ואם כן שפיר הוכשר המקור כשהכפור מחפשו. ומ"ש הרצ"ה בסוף ספר צעלי הנפש [הוא השנה ה' צשער המים בצערי' הנדפס לפנינו מזמן רב] ששלג שהוצא בידי אדם אינו כשר רק אם הולכיהו צדקקע והמשכיהו בידים ורגלים עיי"ש היינו להכשיר את השלג בעצמו לעצול בו עיי"ש צד"ה. אבל כשיחפשו למים כשר בלאו הכי משום דהוי כהמשכה כ"ל, עכ"ל. [צד"י

מדבר שפסול למקור וגם הוא פסול, אבל כפור שנעשה ממם ואחר כך חזר להיות מים נראה דמודה האשכול דכשר למקור דהא חזר לצרייתו, וזה חומה גדולה דהלא הכל יודעים שגם השלג בעצמו מים היו רק אחר כך על ידי אור הקר נחפף לשלג, וכן מפורש בחי' קמח"ז מן הכ"ח חולין (פ"ח ב' ד"ה עוד מיייתי מרדכי) — ולא ידענא שום חילוק מסביר לחלק. אחר כך ראיתי שהדברי מלכאל בעצמו נחשור וכתב בדבריו. ושוב כתב סברא להחיר על פי הרצ"ה והאשכול גם כן, אבל מי יקבל סברא להחיר מקור במקום שיש סברא נכונה גם להיפך איננה גרוע מסבירא שכתב הוא ז"ל כאשר יראה ויצין המעיין היעז בדבריו (צד"ה ועוד נראה הי"ל).

והידוש דבר ראיתי בחש"י מהרש"ם (ח"א סימן ר') שכתב גם כן בדברי הדברי מלכאל מעיקרא, דשלג גרע שלא היה מתחלה מים, אבל בקרה של ובר' (היינו קרה טעמי ולא של מלאכותי) שנחברו כולו מן המים בודאי לא גרע מיבחושים האדומים דמטבילין בזמן אפילו צעניייהו עכ"ל. (והמהרש"ם ל"ן לספר הבית שהשלג לא היה מים מעולם, וזה אינו) וזה הדברי מלכאל נחלחל דברי קודם חזרה וז"ע. אבל מה אפשר דכשיר מקובצת (זכחים כ"ב א') מפורש בדברי מהרש"ם (והידוש על מהרש"ם שלא ראה דבריו) דעל הא דאמר רש"י כל דבר שנחלחל צרייתו מן המים מטבילין בו ומטבילין צפיתו של דג כתב השיטה מקובצת וא"ת והלא שלג וצדד משלימין למקור אבל צעניייהו לא וי"ל דשלג וצדד אין תחלתו מן המים הילכך לא מהני דברו צעניייהו. וצדד היינו גריל"א ולא גרילול"א עכ"ל. הרי לך ככל דברי מהרש"ם. עכ"ל נראה לי דכל אלו הפוסקים ראשונים ואחרונים (הי"ל מאות ע"ז עד י"ח) דסבירא להו דטובלין בשלג ובכפור צעניייהו ע"כ לא סבירא להו דהשלג ובכפור אין תחלתו מן המים, דאם כן איך טובלין בזמן צעניייהו. ולכן נחלק בדבר כמו שחילק המהרש"ם לפלפולא מי מעבד מלומר כן, אבל להלכה חלילה לומר כן מאחר שהבי מהראשונים ואחרונים דסבירא להו שטובלין בשלג וכפור צעניייהו על כרחך סבירא להו דשלג וכפור מתחלתו מים היו רק נחמתי ממם לגרע שלג וכפור, וע"כ לריבין אטו לומר כחזרת הדברי מלכאל ובדבריו לכסוף, וק"ל. ועוד יואל מדברי השיטה מקובצת דס"ל כהי' פוסקים (לעיל אות ע"ז) דאין טובלין בשלג וכפור צעניייהו,

זה האחרון נשיטת הרז"ה לא כן כתב השמלה אות ס"צ]. אחרי נקשת מחילה מכתב"ק דברים אלו חמוכים, ודלה סברא זו שהפסוק ענינו בתוך הבזר המקור יהיה כהמשכה היא סברא מאד מאד קשה. והסמ"צ שפיר כתב סברא זו לפי שהתוספתא נגד פירוש הראשון, ויב"י לשון התוספתא "להקנות עליה" כפשוטה להוסיף מים כשרים ולהכשיר המקור. אבל אם הפירוש ה' בסמ"צ הוא האמת נפירוש דברי התוספתא אז אין לנו שום יסוד ומקור לסברא זכר זו לומר שהתפסרה צעמ"ה בתוך צור המקור חסיה דינו כהמשכה שהיא בכלל נגד הסברא החלוכה. ואם כן חמה על עמך והלא הגאון המובהק בעל דברי מליכאל ז"ל בכל משך דבריו (אחר חזרונו מלאסור קרה מלאכותי) מחזיק בפירוש ה' של הסמ"צ — ולפי פירוש ה' של הסמ"צ פסוק וצורו שמקור מקרה מלאכותי פסולה דלא קיי"ל כהשאלות — ועתה להקל ולהוציא קרה מלאכותי מדיו הוייתו בידי אדם וקבל הפירוש ה' של הסמ"צ ג"כ, שחב"י ענין ההפסרה כהמשכה לקולא, זה בודאי מן החיוב לומר כן ולגבז קולות ולעכר מקור על ידי פטולים וסבירות קושי' ההצנח, וכסברתי מלאחי — סכדי צמזומים — צעמ"ה (סוף אות ס"ג) ואם כן קמה גם נצח פסקו הראשון של הדברי מליכאל לאסור מקור על ידי קרה מלאכותי דכוי הוייתו בידי אדם ופסולה. ועי' תשובה עמוקה בענין זה בתשו' ריב"א (להגאון האמיתי אב"ד פאלקש) חיו"ד ס' ס'.

אבל אחר כך (נד"ה ושיקר הדבר) דהא כל יסוד סברתו דבכחאי גוונא לא מיקרי הוייתו בידי אדם מאחר שבשעה שנתן הקרה לצור המקור לא היה כשר ומה שנחפז מענינו וקרא בידי שמים עיי"ש, וצ"ב כנראה בודאי כדבריו האחרונים כן הוא ונדחה האיסור והוייתו בידי אדם בעשיית קרה המלאכותי, וכן ראיתי בתשו' פרי השדה (ח"ד סימן קנ"א) שדחה הגאון בעל המחבר דברי הריב"ג השואל ז"ל שרצה לאסור קרה מלאכותי מסבת הוייה על ידי אדם כדעת הדברי מליכאל משיקרא, ודחהו ממש כהדברי מליכאל בסוף דבריו עיי"ש. כל דברי הדברי מליכאל (ח"ג בסיומן ס"ח) מירשא עד סופא סובבים לרחות דברי הגדולי עברה (סימן ר"א סעיף ל"א) ולקמן נדבר מזה.

שאסור מקור מקרה מלאכותי מחמת שהראב"ד והאשכול אוסרין עשייתה אפילו מקרה טעמי, אבל כאן נראה שמורה עלה על ראש הגאון האדוק בעל דברי מליכאל ז"ל וכתב וז"ל: ובודאי במקום שאסור לעשות מקור כראוי לא יעשו מקרה (פירוש אפילו מקרה טעמי שמיניה הגאון בעל יד דוד מדבר) אבל במקום "שאי אפשר" באופן אחר אין להחמיר בשביל דעת יחידי. ואף החשב"ץ שכתב (בסימן י"ז) להחמיר במקור ללאח ידי כל דיעות הפוסקים, לא כתב אז רק ליתרון הכשר, אבל לא "לפסולי" בשביל זה, עכ"ל. הרי לצורך גם הדברי מליכאל מודה שאין לעשות לכתחלה כולה אפילו מקרה טעמי וכל שכן מקרה מלאכותי. אבל הפרי השדה (בח"ד סימן קנ"א ה"ל) אוסר בזהלוק מקור מקרה מלאכותי משום שנתמא המים קודם שנעשה קרה עיי"ש והפרי"ש הביא (שם) משמיה דהגאון הגדול בעל מעשי למנחם (על הרמב"ם סדר קדשים) אב"ד וויינצן ז"ל לאסור מקור מקרה מלאכותי משום דאין דחוי באיסורין (מנחות י"ד ב') והגאון בעל פרי השדה ז"ל דחה דבריו בשתי ידיים וכתב שם הגידולי עברה (בסוף ספרו סימן י"ב) רצה לאסור כל קרה הנעשה ממים שאזכים אפילו קרה טעמי, היינו שמים שאזכים שנגללו ונארו באיסורין, מבהי טעמא דאין דחוי באיסורין, ולא הכסים אליו. וכן הדברי מליכאל (ח"ג סימן ס"ח) דחה דברי הגידולי עברה עיי"ש. ובפרי השדה (שם סימן קנ"א אות ב') מלאחי שבעיר מדברי קמוח"ז מן החכם סופר (חיו"ד סימן ר"ג) דמקור ממים עמאים פסולין — ועד נשחק נאמן — שבצורה"ח ערס ראיתי דבריו מדעתא דנפשי כתבתי את כל הכתוב לעיל (מאות י"ט עד כ"ו). ובאן (בסימן קנ"א) מחזק ומקיים דבריו הראשונים (שם בסיומן קנ"א) שמקרה מלאכותי הנעשה ממים שהיו עמאים מקודם בודאי וצבירור אסור לעשות מקור בכל אופן שבעולם. ושנין יעצ פרי השדה (שם סוף סימן קנ"א דר"ה העולה מכל מ"ש) מה שכתב (בצויות ד' וכו') שהחמיר מאד אם המים מעיקרא עמאים היו. אחר כך ראיתי עוד צפתי השדה (ח"ד סימן קנ"ג) שהאריך גם כן לאסור מקור מקרה מלאכותי והביא גם כן דברי קמוח"ז מן הח"ס (בחו"ד סימן ר"ג) עיי"ש באריכות.

ובחלק רביעי (סימן ע"ח) כתב הדברי מליכאל לחלוק על תשו' הגאון בעל יד דוד ז"ל

סימן קנה

המשך מסימן הקדמ

לארץ בידי שמים שאז נעברו המים העמלים בקרקע הארץ (אבל לא בקרקע צור המקוב שאינו בולע ואינו-ראוי לזרעה דעל זה אין לנו שום ראייה כלל) מה שאין כן כשנאים על קרקע הארץ בידי אדם. וצוה איירי המורה עם פרש"י בפסחים (י"ז ב') שהביא לנו הפני חיים מעמלים, אבל לא כשנעשה קרח בידי אדם ומרק הקרח בחומר קרח לצור המקוב שלא בידי שמים ככה"כ בשום אופן לא יעברו המים בצור המקוב שאינו ראוי לנלוש, וזה דבר ברור בעינינו.

והגאון בעל עני חיים ז"ל הביא ראייה לדבריו ח"ל (אחר שהביא דברי הש"ס ופרש"י (פסחים י"ז ב'): מצוה משמחת דברי רש"י ז"ל דמים שנקרקע הם עבורים כיון שיש בהם חורח מקוב הם עבורים, ואין חילוק אם מתחילה היו עבורים כשצאו לקרקע או אם היו מתחלה עמלים ואחר כך צאו לקרקע דאזים עבורים, דאם לא כן אמאי אמר ר"ש בכלים עמלים בקרקע עבורים היו ליה למימר דאפילו בקרקע אם נעמלו מתחלה ואחר כך צאו לקרקע גם כן עמלים, אלא ודאי דאם אינם שאובים ואיכא חורח מקוב עליהם כשהם בקרקע הם עבורים אי איכא רביעות מחשין וליטורות. וכן צ"ל סאכ לעבר אדם, עכ"ל. בעיני לא הבנתי דבריו — ובודאי הגאונים המובהקים ז"ל האמרי יושר והפרי השדה כן ס"ל כמו שכתוב — והלא לענין לקבל עומאה איירי ר' שמעון ואם כן איך יחלק ר' שמעון בודאי מים עבורים בקרקע אין מקבלים עומאה בשום אופן רק בכלים. ומה שכחז העני חיים: וכן מצוה להדיח בדברי החס"י (פסחים שם ד"ה אלא) צמה שכחזו להוביח דכולי שאוב כשר מן החורה מדמפלגי רב פפא בין דם למים ולא מפלגי בין שאובין למחוברין ואמר דחיי להעביל דכו מחשין וליטורות ע"ש ומצוה מזה דאפילו נעמלו מתחלה בכלים עמלים עכ"ל אם אחר כך צאו לקרקע נעשו מקוב כשר לעבר אדם וכלים עכ"ל אדם קשה כצחל הביא ראייה קשה כצחל, אבל אינו מצין כלל, דשגלמא החוספות שפיר הוכיחו מצאן דכולי שאוב מן החורה כשרה, דאם כולו שאוב מן החורה פסולה, ואין על רביעיה המים שהוא שאוב שהוא על גבי קרקע דין מקוב, וממילא מקבל עומאה גם על גבי קרקע, וידי לו למ"פ לחלק בין שאובין למחוברין, אבל מי גילה לו להגאון הגדול בעל עני חיים ז"ל ר' זה שאיירי צמים עמלים שאובין, ואם הוא ז"ל סבירא לו כן מי יעבד צדו אבל עכ"פ אין

(מב) **הנה** בחשו' עני חיים להגאון"ל מהרה"ל טייעלענצוים אב"ד. סינעט ז"ל (בחיו"ד סימן כ"ב) האריך לחלק בחריפותו ובקיאותו המופלא על הגאונים בעל אמרי יושר ובעל פרי השדה שאסרו מקוב מקרח מלאכותי משום שנעשה (הקרח) ממים עמלים וגם אחר שיחפשו (הקרח) המים בעומאהם עומדים כמפורש בתוספתא (פ"ב דעברות). והגאון בעל עני חיים ז"ל סותר דבריהם, דמשום שעמל זה לחוד אין לאסור, ושעמו וזימורו עמו, שהמים נעברין על גבי קרקע, והביא ראייה לדבריו שהמים נעברים גם כן על גבי קרקע מרש"י פסחים י"ז ב' עיי"ש, הנה הערה הגאון בעל עני חיים ז"ל אינו חדש וכבר קדמו הגאון בעל פרי השדה (בח"ד) בקונטרס נחלי מים (אות ע"ז) שלא היה נדפס בימי הגאון בעל עני חיים ז"ל) והביא מפסחים (הי"ל) ראייה זו שמים נעברים על גבי הקרקע, ובחשו' פרי השדה (ח"ד סימן קנ"ג) במקום שהאריך לאסור מקוב מקרח מלאכותי רמז (צד"ה והנה לבחורה) על דבריו שכחז בקונטרס נחלי מים (אות ע"ז הי"ל) ועכ"ל אוסר, ועל כרחק ז"ל שסבירא ליה להגאון בעל פרי השדה דע"כ אמרינן שנעברו המים בקרקע היינו בקרקע חוץ להמקוב אבל בצור עמלם לא מהני כי גזירה הכחז שזריכין שיצאו מים עבורים לצור ולא עמלים, ואף אם נימא דהגאון בעל עני חיים אינו משועבד לחילוק זה, אבל חימה בעיני מה עלה על דעת קדשו לומר שצבור המקוב יהיו המים העמלים נעברים אצל הקרקע, והלא בזמניו קרקע צור המקוב נעשה ונגמר מחומר שאינו בולע כלום ואינו מצליע מהמים כלל ואינו ראוי לזרעה ושתילה, דכמו דמהני השקה למים עבורים מכהי עממל דהוי כזריעה ושחילה כמו כן יש לומר שיהא מקוב הקרקע הראוי לזרעה ושתילה לעבר מים עמלים אבל לא קרקע צור המקוב שאינו שייך בזה זה (ועיין ברמ"א סעף מ"ו דגם לענין המשכב לא מהני אלא קרקע הראוי לנלוש ועיין היעב בחוס' ב"ב ס"ז ב' בשם הר"מ מפונטיווא וצ"ל סימן ר"א בשם המדרכי צמח' שבושת, ובשמלה אות פ"ג). ועוד דכבר ביארתי (לעיל אות כ"ז ד"ה ע"כ מראה ואות כ"ז) והבאחי ראייה אלימאה מדברי קמח"ל מן החתם סופר זכ"ע לחלק בין צאו המים עמלים

מקור מים שאובים על ידי השקה לשלג להכשיר המים שאובים. ועיקר חקירתו למאן דסבירא ליה דטובלין בשלג כמו שבוה. ועל זה כתב ח"ל לא מלאכי כעת דבר מפורש מה אס מהני גם כן שיהא מועיל להשקה להכשיר מים שאובים. וגראה על פי מה דאמרין במכור דף ד' אמר רב יהודה אמר רב חזית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו עטילה, חיישין לשלש לנין שלא יהיו במקום אחד. והתוספות שם הקשו הא מדשויא להו השקה ומחזירים לטהרה מעוממא הוא הדין למצילה. ותירו דגרסינן מלאה יין ולכן לא עלתה לו עטילה, דמי הים קוין וקיימו, ושמן עדיין הוא צבור ועומד במקומו ואינו יכיר וטובל ביון, אבל נהרא בעלמא דודאי נחערב במים ואז לא היה בשני ועלתה לו עטילה עיי"ש. ואם כן מבוחר דיון כיון שאינו מתערב יפה עם מי הים דקוין וקיימו אינו מועיל השקה, ואם כן בשלג דיותר הוא קאי וקיימא ממי הים יש לומר דגם אפילו עם מים אינו מתערב ואין מועיל ההשקה, ע"ל העני חיים ז"ל. ודברים אלו מרפסין אינרין, ואומר אני שהגאון העצום בעל עני חיים ז"ל סמך על זכרונו בעת כתבו תשובה זו ולא טיין אז בדברי התוספות. דכלא ידוע לכל דאין השקה מועיל כלל לנין ורק למים מתורה זריעה (כמפורש בפסחים ל"ד ז' וברש"י ביל"י י"ז ז' במשנה) ומעולם לא עלה על דעת רבותינו בעלי התוס' דלכן אינו מועיל הים לטהר היין בהשקה לפי שאינו מתערב עם היין משום דמימי הים קוין וקיימו, אלא כוונתם פשוט ובורר, דמשום דמימי הים קוין וקיימו אפשר שהיין עומד במקום אחד וטובל ביון, ואין עטילה מהני ביון אלא במים, אבל משום שהקה מאן דבר שמה, ופשוט. ואפשר שער"ם נפל בספר או לא ירדתי לסוף דעתו לכונן כוונתו האמיתית. וגוף השאלה שעליה העני חיים נשאל לדין דס"ל בהש"ך (סי"ק ע"א) שאין טובלין בשלג ודינו כעלים ואבנים (כלשון התו' הובא בפ"ה שם) בודאי אין השלג מכשיר מים שאובים על ידי השקה. וזה פשוט מאוד להלכה ולמעשה.

אבל יהיה כדברינו או לא, אין אנו אחרתין כל כך על דברי הגאון ז"ל בעל עני חיים ז"ל בענין מקור מלאכותי, דכבר כתב אחיו — להבטלה — הבה"ק מהר"ש אדמ"ר אב"ד מסאטמאר שיע"א בספר עשרת יום טוב (ח"ב) עמוד ל"ג סוף ד"ה אבל אספר לו) על דברי אחיו הגאון בעל עני חיים (במה שחולק על האמרי יוסר

שום יסוד להקשות כן משם על האמרי יוסר ופרי השדה שלא ס"ל כדבריו ובהבנתו. וחיזוקו צעני כמה דחק הגאון בעל עני חיים בדברי הרשב"א (בתוספות ז"ב ס"ו ז') לקיים דבריו נגד הגאונים האמיתיים בעל אמרי יוסר ובעל פרי השדה.

ומה שדחה העני חיים (שם ד"ה והנה הל"ה) ראיה הל"ה עיי"ש, תמהנה איך לא הרגיש בכל מה שכתבתי (לעיל אות מ"א ד"ה לבסוף כתב הדברי) וכ"ש אם כולו בהמשכה גם כן מה"ה פסולה, ועפ"י אלו הדברים, דברים הגאונים בעל אמרי יוסר ובעל פרי השדה צריכים וכוונתם בלא שום פקפוק (ובאמת מן ההכרח היה להעתיק כל דברי העני חיים בזה ולהשיב על כל פרט ופרט ולקיים דברי הגאונים האמרי יוסר ופרי השדה אבל זה מן הגומע כי אז יעלה קונטרסו לספר בפני עצמו ולכן חלקר מאוד וכל המעיין מעצמו יבין).

(נג) **ויש** לעיין הרבה בדברי הדברי חיים (הלכות מקואות סוף אות י"ו) במה שדחה דברי המאורי אש שר"ה לומר דמים עומאים שנשפטו לארץ ונעברו עיי"ש. והעני חיים (שם) האריך לבאר ולפרש דבריו, ומפשטות לשון הדברי חיים לא משמע כדבריו. והכוון לפי החתם סופר דברי חיים אמרי יוסר ופרי השדה כמו שכתבתי לעיל (אותיות כ"כז) דאם המים עומאים באים בידי אדם בתוך המקוה ישר ואין הולכים על גבי הקרקע לפי זה פסולין מה"ה, ולכן קרא מלאכותי שנותנים בצור המקוה ושם נחפשי פסולה מה"ה לפי פירוש השני של הסמ"ג, ולפי פירוש הא' פסולה מדרבנן בבירור ויש עליה גם תשאל דאורייתא. ובה מיושבים כל הקושיות שהעיר העני חיים על האמרי יוסר ופרי השדה, ותל"ה כי ישבתי דברי הגאונים ה"ל מקושות העני חיים וממילא קמה וגם נלכה אלומתם להלכה ולמעשה שמקוה מקרה מלאכותי אסורי, וגם כסא של הגאון ז"ל בעל עני חיים ז"ל נקי כי מעולם לא התיר מקוה מקרה מלאכותי רק עומא זה דהאמרי יוסר והפרי השדה לא קיבל אבל על שאר עממיהם מעולם לא חלק וכמו שאכתוב לקמן בסמוך.

בדרך עיוני בספר הנפלא עני חיים על הלכות מקואות בענין שפלי דגו (לעיל אותיות ע"ר"ה) אם שלג כשר לטבול בו או לא, ראיתי לו (בסעיף ל' אות כ"ו) שנשאל אם מותר לעשות

מחמת ערדות התלמידים אין לו פנאי כלל לעיין ולירד לעומקה של הלכה, וכל שכן שלא היה לו פנאי לחפש בראשונים ואחרונים כמו שמעיד על עצמו בסוף החשובה, כחצ להקל בקרה המלאכותי, ומאחר שלא הזכיר כלל דברי החוספתא דמים עמאים אם הגליד רחצ ונחפסר חזרו לעומתן, אין לנו לדון להלכה בדבריו שנכתב בדרך הערה בעלמא ולא להלכה. וכבר כתב בן גם רבינו אדמו"ר מסאטמאר שליט"א (בטערה י"ט ח"ב עמוד ל"ג) על דברי המהרש"ג אלו.

מה) הגאון האדיר (רח"ט"ג ז"ל ראב"ד ווילנא) בספרו הבהיר הש"י אחיעזר (ח"ג סימן ל"ג) נשאל על קרה מלאכותי והעיד על עצמו שאין ספרי הש"י אחרי יושר ומכרש"ס תח"י, ובורחא הש"י ביד דוד (סי' ג') להגרד"פ אב"ד קארלין ה"ל ז"ל) לאסור משום שיטת הראב"ד והאשכול לא קיבל משום דבשר"ע לא הוצא, ומאחר שלא ראה דברי האמרי יושר ולא השיב עליהם קשה לקבל הוראתו דאולי אם היה רואה אמרים ישרים בחש"י אחרי יושר היה מודה לדבריו. ובכלל לא דיבר כלל מענין שעליו נכתב הגאון האדיר בעל אחרי יושר הוראתו לאסור, אי אפשר לגרור אחריו.

מו) דעת הגאון העצום בעל מעשי למלך ז"ל הוצא בחש"י פרי השדך (ח"ד סימן קצ"ח וקצ"ח) בשם השואל הרה"ג מהר"י זילבערשטיין בשם אביו המעשי למלך לאסור מקוה מקרה מלאכותי, וכ"כ בספרו המופלא מעשי למלך (ח"א רפ"ג ע"א).

סימן קנו

המשך מסימן הקודם

מז) חפשי בעקד ספרים אחד אחרי ספרים שיאלו לאור צאלו הימים מארץ ישראל ולהרבה מהם גם המתחדשים חרדים לקראתם (ודמכרם הכל שולחים ומלאכה בורר אינם עושים) כי מחזריהם מפורסמים בהשקפותיהם שלא להעיל עול על הציבור בהוראותיהם ולהקל להם בדברי המתחדשים יום יום (והרבה יש לוקדק בהשקפותיהם ואכמל"צ).

ופה"ש) וז"ל והאמת אנכי כי לפע"ד גם בטעם הזה שהוא מים עמאים דברי האמרי יושר נכונים כאשר ביארתי בארוכה (ובעו"כ"ל לא זכינו עדיין לתשובתו הארוכה, ערוכה וכלל שמורה, כי נחלה רבינו אדמו"ר מסאטמאר שליט"א כי ישלח לו רפואה שלימה במהרה) ולא כתבתי זה אלא שגם לפי דברי העני חיים ז"ל שכחז לפלפל על אותו טעם, מכל מקום לא התיר ח"ו את המקוה, עכ"ל, ואם אנו אין אנו יודעים להשיב על קושיא העני חיים, נאמנים לנו דברי רבינו האדמו"ר שליט"א שכתבו הגדול ידע שפיר לדחותו, ואפשר שכיון לדבריו כי בדבריו נמלא די השיב תשובה נטוחה ליישב דעת האמרי יושר והפרי השדך. ועוד כתב הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א (שם בטערה י"ט) וז"ל שכתב אופן אין לעשות מקוה של מאשין איין (קרה מלאכותי) וכו' אבל הדין ברור שמקוה של מאשין איין פסולה מכמה טעמים. וכ"כ עוד אדמו"ר מסאטמאר שליט"א (בטערה י"ט ח"ד עמוד ו') וז"ל אבל מקוה של מאשין איין בודאי שאין לעשות, וכבר ביארתי בראיית עצומות מראשונים ואחרונים שחללה להחיר וכו' וכו' כי בכלן רוב הפוסקים מחמירין והלכה כרבים ואף באיסורי דרבנן ומכל שכן במקוה החמור מדאורייתא עכ"ל שוב צא ליד חש"י פרי השדך (ח"ג) ושם בסוף ספר (סימן קי"ג) ועל אותה תשובה רמז העני חיים (בסימן ק"ב ה"ל), כתב בכל הכחוב (בחד"ד סימן קכ"ג ה"ל) עיי"ש.

אחרי כתבי כל זה ראיתי בחש"י מהר"ן (ח"א סימן פ' ופ"א) שהביא דברי הל"ח (בסוגיא דרמב"ם ח"א ח"א) והאריך בדבריו וגם האריך מאד בציבור ענין זה אם מים עמאים נעברו בצואם על גבי הקרקע והעלה בראיית ברורות דאין לעשות מקוה ממים עמאים וכו' יסוד אמיתי להלכות מקואות וכתב ששוב מלא בן גם בספר פתח הבית שכתב בהל"ח ומפלפל שם בדבריו והעלה דמים עמאים למקוה אי אפשר שיטענה רק על ידי השקה למקוה כשרה ולא על ידי מה שחיצר לקרקע בשום אופן.

מד) בתשו' מהרש"ג (להגאון המובהק רש"ג אב"ד סעמיבאל ז"ל שהיה בעל הוראה מפורסם מאד בדורו, בח"א סימן ס"ב אות ב') כתב שלא להלכה ושלא למעשה, בדרך הערה ופילפול בעלמא כמו שכתב בעצמו בתשובה, כי

המפורסם שבהם הוא הגרפ"פ ז"ל מירושלים. ומלאתי בספר ה"ל (חיו"ד סי' קע"ט) שדן בשאלה זו ואוסר מקוב מקרח מלאכותי, על פי דברי הל"ח (בסוגי דרסאגרי"כ) ממש בדברי הגאון בעל תשרי אומרי יושר, ומשד על ענינו צ"ח הל"ח: "ובזכרוננו שראיתי הערה יפה בספר שהביא הל"ח בפסחים בסוגי דר"ח סגן הכהנים" וכו'. ובדולי עכר יפה זו ראה בספרי אומרי יושר או פרש"ש. אבל לא נח דעתו לאסור המקוב מקרח מלאכותי אך ורק מעטם זה, אלא הוסיף לאסור מעטמא דלפטר שהעיקר פירוש בהתוספתא הוא כפירוש ב"ב של הסמ"ג הוצא ב"ב (ה"ל) "ובשמים לבקיות" היינו להוסיף מים כשרים, אבל לא שוכשו המים השאובים על ידי מה שנחפז הקרח ע"י"ש. וחזן מב' עשמים אלו אוסר להניח הקרח המלאכותי במקוב משום דעת הר"ח (בהשגתו השגה ד' על הבה"ט) בשער המים). ושוב הביא שגם הגר"ש והלחם ושמהלם אומרי, וס"ס: וכן גדולי ההוראה ולכם שומעין, ולבסוף כתב דלפניו מקוב שכבר נתקשר על ידי קרח מלאכותי לריבין להחליטם ולהכשירם על ידי השקפה תמיד כהובו בכל מקום ולא להכנס "בפרצה דחוקה" במקום שיש "גדולי עולם האומרים" ע"ל וראיתי עוד בזה"ל (שם סימן קפ"ב) שהשואל הקשה על הל"ח קושיא שהוא שכתבנו על חיים (סימן כ"ב) ה"ל בזה"ל מ"צ) מו"ד (סימן ר"א סמ"ח) והוא קושיא (בזה"ל) ומתקן ליה ב' תירושים. התירון ב' הוא כתירון שכתב הגאון בעל עני חיים (בסוף התשובה), ועל פי תירושו הראשון של הכר לבי הרבה יש לפיין בכל משך דברי העני חיים ע"י"ה. ועפ"י דבריו מעטמו נדמים כל קושי' בעברת מים (עמוד ר"א) על שיער זו כמובן בפשטות, ואח"כ ראיתי בזה"ל (סימן קפ"ד) שמתחלה כתב ככל דבריו (שכסימן קע"ט) והוסיף להביא ראיה להוראתו לאסור משום מים עמלים מתשרי קמח"ז מן הח"ם (חיו"ד סימן ר"ג) כמו שכתבתי מדעתא דנפשי (לפני אות ר"ע) והביא גם דעת הגר"ש והלחם ושמהלם והוסיף עוד מדברי חיד דוד (סימן ג' ה"ל) להגר"ש מקארלין ז"ל. אולם תשובה זו (בסימן קפ"ד) נכתב אחר עשרים שנה מתשובה הראשונה (בסימן קע"ט) ונראה לא (בעת כתיבה סימן קפ"ד) כבר קלה רוח אחרת הייתה עמו אחר ונהי' שאוסר לפשות מקוב מקרח מלאכותי, אבל אינו מזהל למחות ולהכריז עליה בדרים לפוסלה. מה שאין כן לפי תשובתו ה"ל (בסימן קע"ט) עשרים שנה לפני זה הייתה דעתו למחות בפרהסיא ולתקן

המקוב הזו כדת וכדין מאחר שיש "גדולי עולם האומרים" ואין להכנס "בפרצה דחוקה", ודל"כ.

(מח) **דעת** כ"ק אדמו"ק הגה"ק מהר"ם ז"ל פרעסבורג בתשרי דעת סופר (חיו"ד סי' ט') שהקרח מלאכותי אסור לפשות מקוב כדעת האומרי יושר פרי השור ועוד אחרונים, וסיים דבריו: ואנו אין לנו אלא לפשות כאשר הורה זקן בעל הח"ם בתשובה (ר') הא"י לפשות מקוב משגל וכו' "מקרח הנהר".

(מט) **פסק** הגאון החכם הכולל מהר"ל ז"ל לאסור עשית מקוב מקרח מלאכותי, וז"ל לפי ע"ד חילוק להחיר כזאת (מקוב מקרח מלאכותי) מלד אלא חמשת העשמים, והגם שיש לעיין ברוב דבריו כי לא כל החמשה עשמים שיש לעובר כעמוד בזהל אבל ג' עשמים שלו כבר הוזכרו בדבריו שם ברורים ונכונים וכו' עשמים שהוסיף מדיליה עונים ונכונים לפניו וישר כמו וחילו לאוריותא ולעברתן של ישראל.

(נ) **בתשרי** שאלת משה (להר"ר משה שמשון וסרמן, חיו"ד סי' י"ח) הביא ג"כ פסקו של האומרי יושר והפרי השור, וגם דברי העכרת ישראל הגדולי עכר והלחם ושמהלם האומרים במים שאובים שהגידו והכסים עמהם וכותב: ולכן אין ציונו להקל להכשיר את המקוב ע"י קרח מלאכותי, ואח"כ משיב השאלת משה (בסי' ב') על דברי הרא"י אונגרמן שדעתו להחיר (בסי' י"ט) בשעת הדחק ואורך גדול, ודוחה דבריו וכתב לו: ולמה לנו להיכנס לדחוקים ולחפש קולות וכו' והרבה מגדולי ישראל מחמירים בזה. ושוב (בסי' כ') הוסיף שגם הגאון מהר"י ז"ל ערשענין ז"ל בעל מפשי למלך אוסר קרח מלאכותי וסיים תשובתו: ולכן לפע"ד אין צדי להקל ע"ד הכי אריות דאורייתא שכתבורה (גידולי עכרה, לחם ושמהלם, עכרת ישראל, אומרי יושר, פרי השור ומפשי למלך) ולריבין לדחות את הכשר המקוב עד עונת הבשמים וצור מקוב מים יכה עכור לכל הדעות, ע"ל.

ישוב הביא השאלת משה (בסי' כ"א) תשרי הגרנצמ"ח שחיאל להקל בקרח מלאכותי וכן הכפיל דבריו גם בתשרי משפטי שחיאל (חיו"ד ח"י סי' ל"א) וכתב בעל שאלת משה לא השיב לו

מאד בצקיותו המופלא כדרכו, אבל כל פילופו הס ענינים לדדיים, וכמעט לא מלאחי (כאשר עצרתי על דבריו בהעברה בעלמא) מה שלא העירתי עליו מכבר או מדעתי דנפשי או על ידי דברי הגאונים שהבאתי בהמשך דברי. רק בסוף החשובה (אות ד') כחצ בקיאר נמך ח"ל ולפי' בנפור הנעשה בידי אדם אין לו דין מים ואסור לעבול בהם במקרה שכולה מנפור הנעשה בידי אדם וגם אשלומו לא משלים, עכ"ל ועיי"ש עוד.

(ג) **ובספר** טברת מים (עמוד רצ"ב) כחצ ולדינא הרי חזקן דהש"ך דעחו מפורס להחיר ולא קשה עליו קושיא ה"ל, דהרי הש"ך סובר דאסור לעבול בשלג שאינו מפורס ובשהגליל אין דינו כלל כמים, ולכן בעל ממנו דין שאובים שקדם לגליתו, עכ"ל. לאלו דברים אין שחר, ואיני מצין איך מחבר ספר מיוחד על מקוואות יכתוב דבר כזה, לחלוק דין הזה שהש"ך לשיטתו. דברור כשמש שהש"ך לחומרל החליט שאין השלג בעצמו ראוי לעבילה אבל ח"ו לקולא לא קאמר הש"ך. אבל האמת הש"ך סבירא ליה דהגליל אינו ראוי כלל לעבילה כללי עומא אפילו לאלו שטובלין בשלג עצמו, ומבואר ב"ש חש"י קמוח"ז מן הח"ם (סימן ר') ובכל האחרונים המדברים מה באין חולק, חוץ מחש"י לצ"מ (ה"ל) וכבר השיג עליו דבר יפה יפה בחש"י פורה יוסף (סימן ח') אציאו בסמוך (אות ג"ד) וגם בשאר ספרי חש"י חולקים עליו דבר.

(ד) **עוד** כחצ בספר טברת מים (עמוד ג') אחר שרמז על חש"י הגאון רממ"ע ז"ל בעל לבוש מרדכי, וז"ל: ולכן "רואה" הוא לאסור קרח מלאכותי (חלילה ליני חושד אה בעהמ"ם טברת מים שכוונה כחצ "רואה" לאסור, כדי להחליט דעת הגאון רממ"ע ז"ל, אבל במכ"ח בלא יודעים מכשול הוא נתן להלמוד בספרו לפי חומה שהגאון רממ"ע ז"ל אינו אוסר בהחלט רק "רואה" הוא לאסור מחמת קושיא שביה לו ועל ידי קושיא זו "רואה" הוא לאסור. ובאמת זה אינו דלא רק "רואה" הוא לאסור אלא אוסר בהחלט). ועיין בספר פורה יוסף לידיו הגר"י חווי" (שליט"א) ז"ל שהאריך בדברים לזדקס לדחות את דבריו ולהחיר קרח מלאכותי, עכ"ל ספר טברת מים. עייניו בספר חש"י פורה יוסף (בסימן ח') והאמת אגיד ולא אכחש כי

כלל ונראה כי לא החשיב למאומה דברי הרב עוזיאל נגד ה"ר דאורייתא שכתוב"ה שחזיר בסימן (כ') הקדום. וגם באמת במכ"ח של הרב עוזיאל ראינו מלשון המשנה הוא דבר של מה בכך אין צו ממש. ואם שסומך עצמו על דברי הספר "דעת כהן" להקל לא ידענו מי הוא אם כדאי הוא וראוי הוא לסמוך עליו. אפילו להחמיר כנגד ה"ר דאורייתא" וכ"ש להקל. אבל גם הרב עוזיאל לבסוף כ': ויהי אפשר להכשיר מקוה זה בימי גשמים בהכלה נוסב אני לדעת כח"ר (לאסור) וכו'. אין לזרך לדחוק את השעה בבית זה שיש חולקים עליו, עכ"ל.

(ה) **ועוד** מלאחי לרב אחד מפורסם שגם המהחדשים חורדים לקראתו ופסקיו, ה"ר הגר"י' ממונטרע ז"ל בחש"י שרידי אש (ח"צ סימן פ"י), שאוסר מקוה מקרח מלאכותי מכמה טעמים. חדא, שאוסר ליתן הקרח במקוה משום הוייתו בידי אדם, ואפילו בהמשכה אוסר משום דכולה שאוב על ידי המשכה פסולה. שנית, משום דהראש"ד אוסר מקוה כולה משלג אפילו לאחר שנחפשי, והביא דברי קמוח"ז מן הגרמ"א ברי' ל"ד (על הש"ך סימן ר"א סקע"א) ודברי חש"י האבני נזר (חיו"ד סימן רפ"ד ה"ל אות ו' וח') החושש מאד לדברי הבע"ט מחמת שהראש"ד כחצ עליו, היינו על הראש"ד שציר דיני מקוואות במשה מפי הגבורה. שוב הביא דברי חש"י הפרי השדך (ח"צ סימן ר"ד וח"ד סימן ק"ח) שאוסר קרח מלאכותי ונבסוף כחצ: מ"מ לכתחילה יש לחוש לדברי בעל אבני נזר (היינו לאסור מקוה כולה גם מקרח טבעי) שחושש להחמיר כדעת הראש"ד. אך אם הוא שעת הדחק ואי אפשר לעשות מקוה כשרה בהכלת ים להקל על פי ההנאים הבאים (בקרר טבעי). וביים (באות ד'): ועיין בחש"י אבני נזר שם ובפרי השדך ח"ד סימן ק"ח. כל האומר (התנאים לעשות מקוה כולה מקרח טבעי), הוא דיעבד ובשעת הדחק, אבל לכתחלה בני ישראל קדושים הם ומכדדים לעשות מקוה כשרה בהכלת הדידור עלי שום פיקפיק (היינו ולא אפילו מקרח טבעי וכל שכן וכל שכן מקרח מלאכותי) ע"כ.

(ז) **אחר** חיתום שטרות בא ליד שו"ת בית אב (חמישיא) וראיתי שגשאל (בסימן ר"ג) במקוה על ידי קרח מלאכותי והאריך מאד

לא החיר מקור מקרה מלאכותי וזוהי יש להחמיר
שלא לעשות בשום אופן.

(ו) **החזון** איש (משמרת סימן י"ד) חושש לפי
הב' של הסמ"ג בדברי החוספחה
בכל גילוי העשה משאובין, וגם להווי' על ידי דבר
המקבל עומאה צקרה מלאכותי עיי"ש. כי ידיר
הגאון הגדול מהר"י וועלן בספר טהרת יו"ט (ח"י)
עמוד ק"צ) וכתב שכן פסק הוא בעלמו כמה
פעמים להלכה ולמעשה לאסור עשיית מקור מקרה
מלאכותי.

(ז) **אחר** כתבי כ"ז ראה רב אחד דבריו אלו
ואמר לי שיש לי ספר "דעת כהן"
הי"ל (באות נ') אבל לא ריחית לראות כי מה לי
לעיין בספר שאין מחברו ידוע לי וצפרט שכבר
נחלקך החשוב גם בלא"ה וכמעט אין לי להוסיף,
ולעבור פרשתי דא עוד הפעם מן הגמע וקשה
עתיקתא. הרב הבוא לא הבין הילוך מחשבתו וזה
לנערי ציוס מחר בשמחה עם ספר דעת כהן והראה
לי פסקו. לא ריחית לפגום בכבודו צביתי בענתי
בספר ואחר שראיתי שבעזרי"ה אין לפלפל בדבריו,
כי כל דבריו בזה בקריה האומר בלא שום פילפול
ובלא שום בקאות ובלא שום עמקות, עברתי בין
צבתי דבריו דעתה כהן (חיר"ד מס' י"ד עד י"ח),
הנה מחתלה (בס' י"ד) כתב להחיר בפשיעות וכל
כהן אינו אלא דברי השו"ע (סל"א) עם פ"י הש"ך
(סקע"ד) ולא הביא שום אחד מגדולי האחרונים
ומעלמו מובן שחלילה לסמוך עליו מאחר שלא הביא
דבריהם ולא עלה על דעתו טעמים ונימוקים עמם
לדחותם, ואם לא היו כדאים בעיניו לעיין בדבריהם
זוהי דבריו המועטים אינם כדאים להקל בדבר
חמור כזה. ופלא צבתי איך לא ירא לנעשו להקל
בשאלה חמורה כזה בלי עיון בדברי גדולי האחרונים.
וצפרט שצחשובה האחרת (ס' י"ב) הורה ולא צוט
שאינו מובן דברי החוספחה למח קרח ממש
שאובים לענין שאובים נחשבו וזמח לענין עומאה
נשאר המים עומאים לאחר שנחששו, ואם הקולות
המיקל שם אינו אלא למושבים והוראת שעה ה',
הוראת שעה אין מפרסמין להלכה בספר. ואח"כ
(בס' י"ח) כבר מזכיר חש"י הגר"פ מקארלין "יד
דוד" וגם דברי הגרמ"ע בעל לבוש מרדכי ז"ל ושם
כבר מורה עלה על ראשו להחיר כ"כ בפשיעות ורק:
"אם הוא שעה"ד וחש חקלה ח"ו" מחיר. ובלא

שימתי בהרבה חשבות שספר וראיתי גדלו וידו
החזקה בזה ענינים עמוקים, אבל כאן צידדו דיון
מאחר שיסוד החירוי הוא, שצו"ע לא זכר שיעת
הראש"ד והאשכול אין לחוש לדבריהם, וכן מאחר
שפ"י הב' של הסמ"ג בדברי החוספחה אינו זכר
צו"ע וגררים אלו אחר הפירוש הא' והש"ך
(סקע"ד), ודברי הלחם ושמלה מזהה צבתי ידים
ואח הגר"ע אינו מזכיר כלל, אין לסמוך עליו בזה
כלל, דאיך אפשר לומר ולהעלות על הכתב שלא לחוש
לדברי רבותיו הראשונים — וצפרט הראש"ד
והאשכול שם מהיותר גדולים — צמקום שכל
ספרי רבותיו הפוסקים המובהקים מלאים שצמקום
יש לחוש מאד אפילו לדיעה יחידית ועוד יש כמה
חששות בדבר היינו פירוש הב' של הסמ"ג וצו"ע
באמת אינו מפורש כפירוש הא' בסמ"ג רק הש"ך
מפרש דברי השו"ע כן, וגדולי האחרונים הגר"ע
והשמלה חולקים עליו. ומאחר שכל דברי הפירוש
יוסף בדרך פלפול שקלא ועריא נכתבו, ולא זכר דברי
הגידולי טהרה ולא ראה חש"י אמרי יוסף ושאר
אחרונים, אולי אם היה יודע טעמים ונימוקים עמם
היה לחבו למחוק מדבש, לכן מעלמו מובן שאין
לסמוך עליו בזה כלל ועלל לא.

(ח) **דעת** הגאון המובהק בעל הוראה מפורסם
מאד בזמנינו מור"ר יונתן שטייף ז"ל
ראש"ד בודאפעט בעהמח"ם חדשים וגם ישנים על
מס' ברכות וחש"י מהר"י שטייף, לאסור קרח
מלאכותי (בספר טהרת יו"ט חלק ט"ו עמוד ד'),
ור"כ בספרו חש"י מהר"י שטייף (סימן ע"ו). וכן
מפורש דעתו דעת חורה נועה לאסור צבתי שהשיב
לי הגאון בעל אגרות משה (חיר"ד סימן ק"ג ד"ה
וחש"כ כהר"ה בזה ט"ו). וכן נראה דעת הגאון
בעל המחבר אגרות משה שליט"א בעלמו (שם)
שאינו מחיר מקור מקרה מלאכותי דז"ל האג"מ
(שם): הוא עד כשר שנעשה מקרה ענשי מהירות,
ועלה להם הולאה מרובה, והכפשר היה שלא בשום
מעשה רק שחבו הרבה ימים עד שנפשו מעלמם,
עכ"ל. ומדלא השיב הגאון האדיר הגרמ"פ שליט"א
בעל האג"מ להגר"י שטייף ז"ל, דמה בכך שהוא
מקרה מלאכותי (כדרכו כשדעתו דעת חורה מכריע
בהלכה כן). מפורש יולא שאינו מסכים לעשות מקור
מקרה מלאכותי, ואח"כ דברתי עם הגרמ"פ בעל
אגרות משה שליט"א והשיבני דיפה הבנתי דמשולט

ואלו הם הגאונים זצ"ל האוסרים מקוה מקרח
מלאכותי
(וקצחם — גם מקרח טבעי אם מחלה היו שאובים
ונגלדו).

- (א) המהר"פ בעל שו"ת דר דוד (באות ל"ד).
(ב) המהרמ"ע בעל שו"ת לבוש מרדכי (באות ל"ה).
(ג) המהרמ"א בעל שו"ת אמרי יוסף (באות מ').
(ד) המהר"א בעל שו"ת פרי השרה (באות מ"א).
(ה) המהר"ו בעל ספר מעשי למלך על הרמב"ם סדר קדשים (אות מ"א ומ"ו).
(ו) המהר"ש בעל שו"ת מהר"י שטייף (באות נ"ה).
(ז) החזקוני אש (באות נ"ו).
(ח) המהר"צ בעל שו"ת מהר"ץ (באות מ"ג).
(ט) המהר"ע בעל שו"ת דעת סופר (באות מ"ח).
(י) המהר"צ בעל שו"ת מערכי לב (באות מ"ט).
(יא) המהרמ"ו בעל שו"ת שאלת משה (באות נ').
(יב) המהרפ"ע בעל שו"ת הר צבי (באות מ"ז).
(יג) המהר"ו בעל שו"ת שרידי אש (באות נ"א).
(יד) המהר"א בעל שו"ת בית אב (באות נ"ב).
(טו) גידולי טהרה.
(טז) לחם ושמלה (באות מ"ו) ונזכרו דברי הגד"ש והל"ש ועוד בהרבה אחרות.
(יז) המהרמ"ה בעל שו"ת ערוה"ב (באות נ"ח).
(יח) המהר"ב בעל שו"ת ומצור דבש (באות נ"ט).
(יט) המהרמ"ו בעל שו"ת לבוש מרדכי (אות י"ב).

ולהבהב"ח הגאונים דומינני הי"ו

- (כ) הגה"ק מהר"ם אדמו"ר סאטמאר שליט"א בעל ספר רזאל משה (באות מ"ג).
(כא) המהר"ו ראב"ר בודאפעסט שליט"א בעל ספר חק לישראל (באות נ"ו).
(כב) המהרמ"פ ראש ישיבה תפארת ירושלים בעל אגרות משה (באות נ"ה).
(כג) המהרמ"א אב"ד העלמץ בעל ספרי טהרה יום טוב (בחד"ו ובח"א).
וגם ברב"ר המתייר הרבה מהם חששו להאוסרים ולא התירו לבתחלה אך ורק בשעת הדחק ולעת צורך מחשש תקלה. ולכן הלילה מהלכות על הדעת להקל בזמנינו.

מי ראה כל חלו ויולדים לאסור ולא ילא הוא
עמכם לביות נמנה עם עושי מזוה מקוב
טכרה לאחיו בני כל ארלות מושנחיתם.

ואלפי תודות חייב אני לכבוד הג"ל שליט"א
שעורתי לזכר שאלם מסובכ הוא ולסדר
דברי האוסרים ובמתיירים (לא כל במתיירים מתירים
בזהלע ורובם רק כשאי אפשר בזמן אחר מתירים
וכן מפורש דעת הגאון מלחמא בעל שו"ת דברי

ספק אם כי זכר לראות דברי תשו"ר האמרי יוסף
ופרי השדה שהעמיקו הרבה בשאלה זו ובעלו
מרגישה לית לית טימא בודאי לא היה סומך ענינו
על חולשת דבריו שאינו צירור כלל לגבי דבריהם
החוקים כנכרל והאמת כמו שכתבתי מתחלה מאחר
שלא ראה דבריהם ולא השיב על טעמם אין לסמוך
עליו כלל וכלל לא.

(נח) **בחשו** ערוה"ב (להנהיג מחר"ם גוי
ז"ל חו"ד סי' ר"ג) אוסר לעשות
מקוב מקרח הגשעה ע"י שפיכת ב"א מכלים לתוך
מרחץ מלא קרח. וכ"ש קרח מלאכותי בודאי אסור
לדריכה עיבדיק.

(נט) **בחשו** ומורו דבש (להנהיג מ"ה רפאל
אכרן צ"ר שמעון מרז גדול
במנרים ז"ל סי' י"א) אוסר בפירות קרח מלאכותי
לעשות מקוב.

פירות הנושרים להלכה

(א) שלג וברד וכל כיוצ"ב משלימן המקוה גם בעזין שלג וברד
— ולרוב פוסקים אפילו הובאו למקוה בכלים, אך אק חיישינ
לדעת הר"ה ואין להביאם בכלים אלא ע"ג הארץ או בשקים שאין
מקבלים מים (מאות ב' עד אות ה' ואות י"ח). — (ב) יש שחששו
לדעת הראב"ד והאשכול שלא לעשות כולה מקוה משלג וכפור
וכיוצ"ב אפילו אחר שנפשו, רק משלימן לרוב מים כשרים
(מאות ר' עד אות י"א, אות ל"א, ל"ד, מ', מ"א, מ"ב, מ"ח). —
(ג) מקוה שאוב שהגליד והופשר אפילו היה המים שהורים לבתחלה
אין להחיד כך אבל מהני להמשיך לתוך המקוה מ' סאין מים
טהורים (אות י"א עד אות מ"ו). — (ד) מים שאובים שנשתנו
מראיתן על ידי יין אפילו בבור המקוה אחר שנפסלו כשרין,
ואפילו חזרו למראה מים קדש שהיו מ' סאה עכ"ז כשרין. (אות
י"ד) לרוב אחרונים. ובתשו"ב ערוה"ב מחמיר. — (ה) אין טובלין
כשלק קדם שנחפשו אפילו לאלו דמ"ל שמקוה כולה משלג כשר,
אבל רק אחר שנחפשו כשרה. (מאות ט"ו ולהלן ואות נ'). — (ו)
ממים טמאים אין לעשות מקוה כשום אופן ולכן מקוה מקרח
מלאכותי פסולה. (מאות י"ט עד סוף התשובה). ובסמך אסור
זא"ז שמת הגאונים האוסרים. — (ז) כשמתהרין מים שאובין ע"י
חלב או יין וכיוצ"ב צריכין להפך המים למטה ולמעלה שכל המים
שכבדו ישתנו למראה חלב או יין לא רק למעלה על פני המים
ישתנו למראה חלב או יין. — (ח) אם שפכו מים ורחצין על השלג
באופן שיקדם שנימות השלג והיו כבור מ' סאה כבר באו להבדיל
לגוף מים שאובין המקוה פסולה. וצריכין לפשר המקוה של שלג
בברדל מלובנים וכיוצ"ב. (אות ל"א, מ').

מלכאל ז"ל שרק כשא"ל באופן אחר אך רק אז מתיר כאשר מפורש היעב בדבריו).

ייה"ר

מלפני אבינו שבשמים שעוד יעלה מעלה אחר מעלה על צמתי ההלכה ואשר האמיני לתקן ולהכשיר עוד מקואות הרבה לאין מספר כאשר כבר חיקן והכשיר מקואות למאות ולאלפים בכל קלוי ארץ וים רחוקים כידוע ומפורסם בכל יושבי חבל למומחה בכל ענינים וליחיד מומחה בעניני מקואות, וחפץ ה' בידו יללתי ויבדיו דבריו העבודים לאמיחה של תורה נשמעים בכל אחר ואחר.

ובזה אצא בשים שלו' טובה וברכה בצפ"ר לרחמי ה' בכלל ובפרט ולישועה קרובה במהרה, ידירו הנאמן.

משה שטעין

אב"ד רעבדעצין יצ"ו
בעהמ"ח ספרי באר משה
ובעת רב רקהל יסה"ת
פה ברוקלין יצ"ו

סי קנו

נשאלתי

אם יש להתיר מקוה מטולטלת.

השבתי

ח"ו להתיר.

אל מע"כ ירד"נ עוז הרב הגאון הצדיק חו"פ עושה נפלאות להרבות גבול הקדושה ובענין עשיית תיקון מקואות הוא יחיד בדורו אין פינה חזית בכל ארצות פוורטני שלא נקרא לחוות דעתו דעת תורה מכריע בעניני שאלות הנוגעות למקוה פהרה, אין גומדין עליו ההלל כש"ת מו"ה ח"ל רייטש שליט"א אב"ד"ק העלמען יצ"ו וכעת אור תורתו זורח בברוקלין.

אחרי תת שלו' באהבה ובירדות ביתרת הכבוד,

ובענין

עשיית מקוה באופן שיכ"ה האפשרות לעלעלה ממקום למקום, אני מלערך לדעת הגאון המובהק מו"ה משכ פיינשטיין שליט"א ששאלה זו היא בעל מנת לעלות לנקיע דבר שא"ל להיות וכל אריכות זכר אך למוחק, וידוע ומפורסם עד כמה חשו רבותינו חק' עשיית המקוה לריכה

שיעשה מתחלה ועד סוף תחת השגחת רב מובהק הצדיק בכל דיני מקואות ולא החירו להניח לבנה ע"ג לבנה ושם דבר בלא שאלת פי רב גדול, ועכ"ל באמלג' הבנין כמה וכמה פעמים עלה ויעלה כמה ספיקות ושאלות ואיך נמסר דבור יתום יתמי דיתמי לבני מלאכה עשיית מקוה אם היה אפשר לעשות, וראה בירושלמי (סוף פ"ו דמס' גיטין) שרבינו חק' אמר שבין דורו ודורו של ר' יוסי כבין קדשי הקדשים ולבין חולי חולין, ור' ישמעאל אמר שבין דורו ולדורו של אבא (ר' יוסי) כבין זכב לעפר, ואין מה נענה אצתייבו חלילה ר"ל, לבסוף מקוה כה"צ חב"י נעשה על ידי אומני עכו"ם וכיוצ' אפילו אם היה באפשרות לעשות, אבל האמת כי אין לנו בזה אלא כהגרמ"פ שליט"א שאי אפשר לעשות מקוה מטולטלת בשום אופן שבעולם עפ"י הלכה, וכל המשתתף עלמו עם הרולה להכשיל את הרבים ולעשות כמקוה כזו דינו כמכשיל את הרבים ובזמן הש"ס היו מגדלי אוחו.

כ"ז כחצתי מרוב זער ועגמ"ג שעד כאן נפלנו ובורדנו שיעלה על הדעת לעשות מקוה כזו ולעשות מסחר מהמקואות רחמנא שיצ' לן מהאי דעתא.

ובזה אצא בשים שלו' טובה וברכה בתורה על הרמת קולו קול שחל נגר החוצצה ועזות לפרסם דבר מבוהל בזה לעשות מקוה מטולטלת ושכרו כפול מן שמיא.

נ' לם' כלביא יקום וכארי יתנשא שנת תשל"א לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

ידירו עוז

משה שטעין

סימן קנח

עוד בדין מקוה מטולטלת

בעזרי"ת

אל מע"כ אחובי ירד"י הרב הגאון ח"צ המפורסם לשם ולתהלה בכל קצוי ארץ וים רחוקים הלוחם מלחמת ה' בנבורה בכל דבר הנוגע לטהרתן וקדושתן של ישראל יחיד מומחה במקואות כש"ת מו"ה ח"ל

ר"י ש"ש של"א האב"ד העלמקץ וכעת אור
תורתו וזרח בברוקלין יצ"ו.

אחרשה"ש באהבה ובכבוד רחמי,

הנה קבלתי תכריך מלא מכתבים מגדולי וגאוני
דורינו שיחי מיושבי ארצנו הקדושה ומבני
חר"ל ה"ו, בשאלה המכריזה והתמוה לעשות מקור
משולטת בפסקטורים. בעכתי הראשון תמכתי
יסודותי על הוראת הגאון המובהק מהר"מ
פיינשטיין שליט"א בעל מח"ס תפ"ז אגרות משה,
ופהא אני רואה ששאלו זו כבר נשאל לפני שנים
מהק"א אורי ישראל שבי"ת רבינו אדמו"ר שליט"א
מסאטמאר ובתיבה אחת מי כמוהו מורה סגר עלינו
הדרך להורות ולדון ולפסל ולדרוש, באמרו "חלילה"
אפילו לחשוב צידון שאלו זו. ובאמת למידע גדול
בעיני על גדולי עולם שיחי שמפלטין צידון שלפנינו
אולי ושמא תחת השגחת "רב מובהק" היה מקום
לדון ולהקל במקום שעי" מקור כזו יש להכיל יחידים
ממכשול. אני עומד ומשתומם שרבים המכירים מלא
מדינתנו ארצה"צ ששוקים במחשבות כאלו, אני
שואל מהם מי הוא צדיקתנו ארצה"צ שאינו רב
מוצבה בכל מקצועי התורה. והלא גם תכן גם
מספוא "רב" עמנו ולא רק רב סתמא אלא "רב
מוצבה", ומקיים בנו ממש אם תאמר לו שלק עמא
ושלי עבוד הוא יאמר שלק עמא ושלי עבוד (תגיב
כ"צ ב'). ואם חלילה וחלילה יעמוד רב מוצבה
באמת לאומיתו של דבר וילגה ברוב גייעה וזיעה
אפי בקיוויים ובצדקות גדול לתקן מקור כזו —
אשר לפי דעתי מן הכמנע — למחר יעמדו רבים
ויעשו מקואות כאלו צנקל ובפשיטות "בהשגחה
מתחלה ועד סוף" ועוד נוסף "בהשגחה תמידית"
וכשר גם "למחזיקין מן המהדירין" ומי יעכב בידם,
ובכל "דעפארטמענט ספערס" ובכל החנויות
הגדולים והמפורסמים ימכרו מקואות כאלו ואין אני
מתמה על הרבים המובהקים דארצנו הקדושה
המטפלים עמנו בשאלה זו ומתפשים חיפוש אחר
חיפוש אולי ושמא יש למלאו מקום לעשות כדבר הזה
ברב הידור ופאר צדקוק עלום עפי" חוקי תורתנו
הקדושה ועל ידי זה להליל יחידים ממכשול כי הם
איום בקואים היעב צבילון מדינתנו ארצות הכרית,
בקואים הם בעזרית בכל מקצוע התורה ואיום
מבניים ואין להם שום השגה משפלות הדור. אבל
רבי מדינתנו צדל"צ צדל"צ היודעים היעב מכל הר"ל
וידוע ומפורסם מאוד בדבר, הוא לפלא בעיני ואינו
יורד לסוף דעתם מה הם מחשבים, והלא צדור

הדבר שכלמח השדך ירבו המכשירים והמחשירים בלא
שום השגחה ובלא שום ידיעה בכלל מדיני מקואות.
ירא אני מלומר שאם ח"ו יהי נודע בחולות שדך
פלפלו רבים מוצבים אמיתיים ה"ו צדור יעלה
על רוח קדשם של אחרים מהם שאפשר ואולי יש
דרך לעשות מקור כזו, יכול הדבר לנרוס מכשול רב,
ויאמרו אלו החכמים צעייכם, אם הם אינם
יודעים אנו יודעים, ולכן עלינו — שלא קפון
שצחצורה — שגם אלו הרבים הגאונים והצדיקים
שליט"א שער עתה חפשו לפי תומם באמת
ובתמימות אך ורק בעבור ה' ותורתו יחאו
מדבריהם ויכתבו שכל דבריהם לא היה אלא
לפסולא בעלמא אבל למעשה אי אפשר צומן הזה
לעשות כדבר הזה ובחצר חדה ילכו כולם נגד מי
שרים ידיו ורגליו לפרסם ולומר שצדעתו לעשות
מקור כזו המעוללת וצדק ישתקע האש והקולות
יחדלו ולא יתקע שום אדם על עשיית מקור
משולטת ממנו כי מתחלה ומעיקרא ידע שכל
הרבים צפה אחד בקולות וברקים יתקעו עליו ויאבד
ממונו.

וגם אם נמלא בספרי גדולי ישראל בדורות שלפנינו
שדנו בשאלה כזו אין דורנו ישר כדורות
שלפניו שכל בנותם היה לשם שמים ולא הרים איש
את ידו בעשיית מקור חוץ מרצ גדול ומוצבה אבל
לא כן בדורנו שירדנו מאה מעלות לאחורנית וכל
מאויים צדריה אלא מקואות שאינו בקי בצדק, פ"ה
גמור כת"ח היותו גדול ואין לו אפילו אחד שנאמר
שאינו ראוי ובנין לעשות מקור, "חלילה וחלילה"
להעלות על הדעת לעשות כדבר הרע הזה ושעלם על
דייני ישראל.

ובזה אצא בשים של' טובה וברכה, חוק ואמץ כי ה'
עמו ובכל אשר יפנה יצילה, כ"ד החותם בצ"ח ורחמי
ה' המרובים בכלל ובפרט.
ג' לסדר וירבר משה אל ראשי המסות שנת תשל"א
לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

יירדו הנאמן השמח בהצלחתו

משה שפירא

✱

סימן קנט

נשאלתי מה דעתי בענין נשואי קרובים, שהרופאים רומנינו מזחירין שלא ללקחה.

השבתי אם עפ"י עצת הרופאים אסור, טוב מאוד לחוש לדבריהם בהא מילתא כיון דנשתנו הטבעיות והחושש לדבריהם כתורה עושה, והנושא קרובה לשם שמים תע"ב ומן השמים יעזרו לו שיראה וזרע ברך ה'.

למלאות ראו' כהדג"ל ה"ו לענין בהגליונות ששדר לך, בלז ופנש חפילי הייתי ממלא ראו' אבל מאחר שיער הדרך כי אין הזמן מספיק להאריך בהערות, עכ"ל ביררתי לעצמי לבדד השאלה הנחולה העומדת על הפרק צענין נשואי קרובים וזה החלי צעורה"ת עד שדי יד ככה מגעת ומה' מענה לשון כל אכשל בדבר ה' זו הלכה.

(א) **הנה** כהדג"ל שליט"א יפה צעתו האריך בהעתקת הוראת גדולי וגאוני עולם ז"ל של דור שלפנינו צענין נשואי קרובים שפ"י התורה"ק ודברי חז"ל מתירין ועתה צומנינו הרופאים מחבירים שלא לישא כי חשש גדול יש בילדיהם שלא יהיו מתוקנים ככל האורח ועוד נוסף שיש קצת חשש שיביי בעלי מום, ישר כמו וחילו שהמציא לנו בזה אולר נחמד גנו ועמון שבעתון התורני "תל תלפיות" בשם גאוני עולם ז"ל, וביותר שהשאלה עתה עומדת על הפרק ממש מדי יום ויום ואני לעצמי כבר נשאלתי ע"ז הרבה פעמים והארכתי בזה ועתה שימשנו לדעת הרופאים כי הלא להם שומעים לענין חילול שבת ויוראי, והבס שאין משם ראיה ברורה דשאני לענין חילול שבת ויוראי עפ"י דברי הרופאים דאין לנו דבר שעומד נגד דבריהם, אבל כן הלא אמרו חז"ל דלישא בת אחותו מזהב (יבמות סב, ז) ומלינו בירושלמי (יבמות פ"ג הל"ז) שאמו דר אליעזר היתה מתאמנת הרבה שישא הוא בת אחותו, וגדעת הרשב"ם גם בבת אחיו איכה מזהב (ביבמות שם בתוס') הוצא ברמ"א (אה"ע סי' ד' סעי' ו') ועיין ביבמות (נ"ט, א תר"ד ספק) וצאת אחיו אינו מזהב כ"כ משום שיעול מזהב יבמין עי"ש ובישו"י מירושלמי, ועיין בצרכי" (שם) ועיין ברמ"א ותו"ח (סוכרין עו, ז) ומ"מ (רמב"ם הל' א"צ ספ"ז)

ועיין יבמות (עו, א) וצתו של ר"ג היתה נשואה לאבא אחי אצוי עי"ש ועיין נדרים (כו, ז) שר ישמעאל התאמן הרבה להתיר מי שנדר שלא שיה בת אחותו, ובשאלתנו הם הרופאים אומרים שיש קצת סכנה בדבר הזה נגד דברי חז"ל, וא"כ בודאי דברי הרופאים לנאורה בכה"ג בכל הוא ודברי חז"ל שרירין וקיימין. אבל דא עקא והלא גם בנזוהת רבנו יהודה החסיד נמלא כן שלא ישא אדם בת אחותו, והבס שהנוצי" (תנינא חלה"ע סי' ע"ט) תמך על דבריו ודיבר קצת קשות עליו לומר שכמעט אסור לשמוע דבר זה, אבל צאמת כבר שפיר מיישב פסקו של ריב"ח בנזוהתו הגה"ק בעל תשרי דברי חיים (ח"א חלה"ע סי' ח') בדולאי הנושא אשה לשם שמים ודיב חז"ל איירי בודאי המורה מליל ומגנא ומזהב לישא בת אחותו משא"כ בזמן הרבנו החסיד ז"ל זכ"ע שראה שפלות הדור שאין צרי"א נושאים לשם שמים וצבה"ג בצאמת אינו עולה זוגם גבי יולאי חלליהם ולכן אסרו. ומי לנו גדול ממלות יבום הקודם לחליהם ועכ"ל עתה צומנינו אסרו לגמרי וגם מקודם לזה אמרו שחליהם קודם ליבום והבן. ותירוק זה מספיק לכל הקושיות הנמלאים בש"ס נגד דעת הרופאים דמנינו, דשפיר י"ל דלעולם טוב מאוד לנחש לדבריהם שחומרים שיש חשש בנשואי קרובים שבו דבר זה בהרבה נסיונות ואינם אומרים דבריהם מסבא צעלמא דק מלד נסיון, ומה שנמלא בש"ס בהרבה נשואי קרובים כאלו שהרופאים אוסרין צה"ל, שאני הכס שנשאו לשם שמים ושומר מזהב לא ידע דבר רע דמזהב מגינא ומללא משא"כ צה"ל והבן. ואח"כ ראיתי בתשו' חיים ושלי' (ח"צ סי' ז"א) שכתב ממש ככל דברי הרבני חיים רי"ל ודבריהם מלאתי צדד"ה (השלם ח"ו מערכת חתן וכלה אות ה' ד"ב ובר"ז) בשם החינוך וחסדא עי"ש. ושבו ראיתי שבהד"ה (שם ד"ב ולענין מעשה) הביא גם דברי תשרי חיים ושלי' הג"ל וכ"כ בס' אך פרי תשובה (להגה"ק מהר"ל אב"ד ליסקא ז"ל פ' קדושים ב"י וא"ש אשר יקח). וכ"כ באלור הפוסקים (סי' ז' אות מ"א) בשם ספר אפי זוערי, והביא ראיה אלימחא לדבריו מדברי הספר חסידים (סי' תפ"ח) ש"י דחסיד ישא בת אחותו וכשמולידים יביי חסידים כמותו אבל אם הוא רשע ומכזיב להנאחתו מפני שהיא נאה ואינו לוקחה לשם מזהב אינו טוב. הרי מפורש ואלא מדדניו בחילוק הג"ל וא"ש הכל וכ"כ גם בתשו' אבן הראשה (להגה"א קלענאין ז"ל סי' ל"א) הוצא בדכ"ח (יור"ד סי' קפ"ז אות ...).

הוא חופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון, וגם משחי עליה אבוב דלמר בסמוך דמעלי, ושמה נשתנו, כמו הרפואות שש"ס שאין טובות בזכ"א. ופליאה נמצא בחוס' (יומא עז, ז ד"ה משום) שזה ומה שכתובים אין מהרין נכשו בזכ"א לפי, שאין אחר רוח רעה שורה באלו מלכיות. (ועיין באלו רב) סי' ד' הוצא במחל"ה שם סק"א עיי"ש. הרי שסמכו רבותינו הארפתים זכ"א, במקום סכנה, שנשתנו הזמנים אפילו לענין זה ש"דוח רעה" זה אינו שורה, באלו המלכיות. ובודאי מה שהביאו ראיה לדבריהם וכו' כמו שאין מהרין, על הגילוי ועל הזוגות, קשה להבין דשנלמא מזוגות שפיר הביאו ראיה אבל מגילוי מה ראיה איכא, וכלל בודאי לענין "גילוי" שפיר אין מהרין וכלל עיינו בראות שאין נחשים מזויין בינינו וכו' ש"ה החוס' (ביב"ב ו, א ד"ה האידנא) וע"י (לה, א תורה) חז"ל משא"כ לענין רוח רעה. ולריבזו אנו נומר דמאחר שמעולם לא שמענו ולא ראינו שיהי' מי נזוק ע"י הוי יודיעה ברוח שאין אחר רוח רעה מלוי בינינו ובדברי החוס' וכעין הסבר זה נמצא בנחש תה"ד סי' ע"ז הוצא במחל"ה (סי' ק"ג סק"ז) וכלב"ש על המג"א (סק"ז) עיי"ש לענין דבר אחר (ועיין בנחש) מכתב לחזקין רס"י א' בשר"ח השלם ח"י). ועיין אלו רבא סי' י' הוצא במחל"ה שם סק"א.

(ה) **מדברי חוס'** (חולין) ה"ל הביא הרשב"ש (הוצא בנ"י אה"ע סי' קנ"ז ד"ה) כחוצ בתשובה ראיה לדון הדש שחידש תורת הרשב"ש ודחי שאמרו (מה לה, ז) יולדת לנ"י יולדת שלמים ולא מקוטעין, עכ"ל בזכ"א אפילו יולדת לנ"י יולדת למקוטעין כי נשתנו העצמים עיי"ש והרמ"א (שם סעי' ד') הביא דין זה להלכה בשמו. וכן חמד ידיו תה"ד (בס"י עירא ונכתבים סי' קס"ו) על דברי החוס' (דמס' חולין) אלו והטעם בדומתו נשתנו העצמים ודחי וכלכל פסוקה שש"ס שבהמה שיהי' חולבה פטורה מהבכורה שרוב הבכורות אינן חולבות אלא"כ ילדו (בכורות, ז, ב) עכ"ל עמך בזמן הזה אנו רואים שבהמות שלנו משונות משלכם. ובודאי דאין להחריב מהאי טעמא לחד לסמוך. על חקירתנו שהוא נגד קבלת התלמוד ולומר שנשתנה בזמננו. ועיין בדבר"מ (יו"ד סי' שט"ו) ובירמ"א (שם ס"ג) שהביאו להלכה. והמג"א (סי' קע"ג סק"א) הביא מדברי הרמ"א (ביו"ד ואה"ע ה"ל) ראיה לדבריו. דהמחבר (סי' קע"ג ס"ב) כ' דחובה

(ז) **ובאלו** הדברים מיושג גם מה ש"ה הרב"ז בחיי (פ' חיי שרה בפסוק אל ארתי ואל מולדתי חלן וכו') ש"ה שיש בפרשה זו אזכרה לאדם שיטא אשה מצוות משפחה ושידוק בקרובותיו. וכו' במדרש הגדול (שם): מכאן אמרו לעולם תהא דעתו של אדם קרובה לקרוביו ואם יש לו עושה בטובתו וכן הוא אומר (ישעי' נח, ז) ומשכך לא תתעלם. וראה גם בנב"ע (פ' שמות על הקרא וילך איש מצית לוי). וכן הוא במדרש (בראשית) נשא אדם מקרובתו עליו הכתוב אומר עמם מעמלי. — ועתה הרופאים מחזירים היפך דבריהם, וע"כ לייך לחלק כהנ"ל.

(ג) **כל זה** הולכתי לכתוב מה שנוגע לנושאי בת אחיו שמבואר ממנה מקומה שיש מזה גביה, הכנס שש"ס (צמח סב, ז ובכורין עז, ז) לא חקר שמהו ליטא בת אחותו רק משמע כן מדברי הש"ס, והרמב"ם (ספ"ג מהל' אס"צ) והרמ"א (סי' ז' ס"ו וס"ו ע"ז סכ"ה) הוא דהשתמשו בלשון "מלוה" ליטא בת אחותו, ודבר שהוא מלוה מדברי חז"ל אסור לנו לשמוע לדברי הרופאים גם אחר כמה וכמה ראיות "בדורות" שלהם, וליישב את זה ופירש שכדבריהם דעת עליון קדוש הריב"ה ז"ל, שלא אמרו חז"ל כן אלא במקום שטעם אחר לשם שמים. אבל על שאר ראיות המפורש בדברי האחרונים מדברי הש"ס ששואי קרובים ה"י דבר שכוח ומלוי וכו' וכו' דשו צ"ה, אין אנו לריבזים לדחוק עצמנו וליישב כהנ"ל רק עפ"מ שנשתנו העצמים, ולמהלך זה יש לנו מקורות חזקות בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ובהנ"ל בודאי עליו לקבל שנשתנו העצמים ולכן בודאי קרוב הדבר לשמוע לדברי הרופאים אם לא במקום שבאמת כל כוונתם (היינו של החתן וכלה) לשם שמים.

(ד) **הנה** ראש המדברים בענין נשתנו העצמים הם רבותינו בעלי החוס' (חולין דף מ"ז ע"א ד"ה כל הני) שכתבו: ונראה דאין ראיה מבכיות שלנו דשנא חלוקות משלהם כדאשכחן בפרק הלוקה בבמה (דף יב, ז) ודבר בת ג' שילדה ודאי לכהן ובכמות שלנו יולדות לעמים בשנה שני ע"ה. הרי שנחשורו על ענין שילד העצב ולפי דבריהם נפק"מ גדולה להלכה לכל מנין דבריהם. ואחריהם נמשך הרמ"ש (שם חולין פ"ג סי' ע"ז). וכן במס' מוע"ק (יא, א תורה כוורא) כ' על הא דאמר הש"ס כוורא סמוך למסרחיב מעלי, שבזמן

פרה וע"ש מ"ש החס"ם צנכורות ר"פ הלוקה וצנ"א
 סי' קע"ג סק"א כ' ג"כ דאפשר דנשתנו העצניים
 ומייתי ראיות אחרות. ומ"מ כל הראיות יש לדחות
 דהתם נחבצר לנו שנשתנה המקום או הזמן דוק
 ותשכת, ואפילו כך דשיבתי י"ל אותם הצקלים
 בהם וצנכורותם וכו' וכו' קמעות וידעין רוחות
 ושידין דשכיחי ודלא שכיחי וכו' אבל הכא מי הגיד
 לנו שבעל אותה חששא וכו' אלא משום דחזיק
 לרמז"ם דרז גוברי צרפאות וצנכיות שהשמיט
 ה"ל ע"כ "נסב צחקיתו" ומלא שנשתנו העצניים
 צוה וכו' עיי"ש כל דבריו שהן קלורין לעינים. ולפי"ז
 אלמלי היינו יודעים צבירי צהרמז"ם לך שמיט
 מימרא דמר צר רב אשי לפי שצאמת "נסב
 צחקיתו" ומלא שנשתנו העצניים היינו שומעין לו
 לאכול צמר עס דגים להחיר דבר שהי' סכנה בזמן
 הש"ס, והלא נשתנו העצניים ועתה אינו סכנה, אך
 אנו לא ידענו דאפשר טעמים אחרים הי' לו
 להרמז"ם (פי"ש היעצ צח"ס) וא"כ עתה צומעין
 שכהרפאים ממש צפה אחד אומרים שגשולי קרובים
 בבת אחותו או בני אחים ואחיות חזיק להולד ויש
 חשש גדול לגבי יולאי חלליהם ואת זה אומרים עפי'
 חקירה ודריש ואתרי כמה וכמה נסיונות איך נחיר
 להשואל מקום חמירא סנכתא מאיסורא, צנכ"ג
 צודאי החוצ עלינו מעל להזכיר את השואל שיטא
 אחרת ולא מקרובי, כי נחבצר לנו שנשתנו העצניים
 ונשתנו העתים ובפרט בצללות אלו. ועיין בתפא"י
 הוצא צילק"ג אר"ח סי' של"ז אות ז'. ולקמן נדבר
 מחי' דברי התפא"י.

וכיוצא ב' איתא צנכ"ט (סי' מ"ח סק"צ)
 שהביא מחש'ו הצ"ח להתיר תרנגולת
 שצנכה צבה ואחר שקרטו צנכה צז ממנה מים זכים
 וכ' ע"ז שצחשו צברי' (סי' ס"צ) כ' לאסור משום
 ששטת מרפאים שיש חשש סכנה להאכלתו ממש
 תרנגולת כזו שיצוא לידו חולי כזה. והבוסף הפ"ח
 (שם סק"צ) להעתיק מהצנכ"י: וכו"ג שמעתי על
 תרנגולים שרגליהם נפוחות אפילו צנעם בתחתונה
 שיש לחוש שגא ממולי פדגרא' שהדבר מזוי
 והאכלתם צאים לידו, חולי זה ולכן השומר נפשו
 ירחק מהם. הרי השנכ"י מעיד צנלו שחולי זה מזוי
 אלא התרנגולים וצודאי גם צימ' הש"ס הרי מזוי
 וכן מים צנען התרנגולים מזוי ואיך לא הוצרכו
 צש"ס להיות חכר שלא לאכלן כמו שהזכירו חז"ל
 בעל כיוצא בזה צימא ע"ז ע"ב דמ"ח משום שצחתי
 חירון אחר אלא שחז"ל ידעו אז שצנכום לא היה

לעול ידיו צין צמר לגנים משום דקשה לדבר אחר
 וחמירא סנכתא מאיסורא, וע"ז כ' המג"א (שם)
 דאפשר צו"ל אין סכנה כ"כ דחזיקן כמה דברים
 המזכירים צנ"א שהם לרוע רעה ושאר דברים
 והלואה אינו חזיק דנשתנו העצניות וגם הכל "לפי
 ענב הצללות". — ולפי דברי המג"א אלו הם להכל
 חמירון דהכל לפי ענב הצללות" כ"ש לחומרא
 חמירון כן, אם כן דעת הרופאים מומחים עפי'
 נסיון שלהם. ולכן כל הקושיות שהקשו רבותינו
 האחרונים לק"מ דכל המפורש צש"ס צנעין נשואי
 קרובים הי' לפי הצללות שהיו חיים אבל שפיר ידע
 הרבנו יר"ח וז"ל שכלן בצללות שגלו חזיק וכן דעת
 הרופאים. והבט שצנעין לא יאלצו לגבי חרץ ישראל
 וצבל, מה אכתוב להלאה. וצאמת צבר קדם את
 המג"א צחידוש דין זה הכסף משנה (פי"ד מהל'
 דעות הל"ח) שכל ואין מדברים אלו קשיא על דברי
 רבינו שרפאות והכנה מלכות צבל צבה היו חכמי
 הגמרא משונה משאר צללות כדאשכחן שאלמו
 צספ"ק דמוע"ק (יא, ע"ש צח"ס הל"ח) שרפאות
 הדג נשתות עליו מים ובשאר צללות דרך רפואה
 שלא נשתות עליו מים עיי"ש (ושפין צחשו' אור לי
 סי' ע"ז להגאון צנל שד"ח, צש"ח השם ח"י).
 ועפי"ז מיוצבים כמעט כל הקושיות והדקדוקים
 שנמלא בצאחונים צנעין זה. ופלא על הגאון צנל
 אור לי (הל"ח) שלא העיר מהו צנעין עיט"ה. ועיין
 צספר הקובץ (הל' דעות שם הל"ח) שכל ורבינו לא
 הביא צפרקים אלו רפאות האמורות צש"ס וכבר כ'
 הרב ד"ע שכתב הר"ש שאין לנהוג צכן כדי שלא
 יזהרה אחר חז"ל, עכ"ל ולפי דברי הכס"מ והמג"א
 טעם פשוט ידע הרמז"ם שכל הרפאות צש"ס
 אפשר שרק למלות צבל מחי ועובד ויפס לא כן
 לצ"א של שאר צללות (ועיין מג"א סי' קע"ט סק"ח
 וצח"ח שם אות ז' וסי' קע"ג אות ז') או ידע
 שנשתנו העצניים.

ו' ראיתי לקמח"ז מן החס"ם (חיו"ד סי'
 ק"א) שהביא מהש"ס (פגי"ה סוס"י
 ע"ז) שעמד על מה שהשמיט הרמז"ם הך דמר צר
 רב אשי דפסחים דביניהם דאשוי צבדי צשרא אסור
 למכלי אפילו צמילחא משום סנכתא, ומה שחירן
 הי"ש דהכו החס"ם צשתי ידים, וכ' חז"ל ויותר
 נראה לעולם חמתו ידע ורבין שנשתנו העצניים
 צנעין זה וכמ"ש החס"ם ספ"ק דמ"ק (הל"ח) ועוד
 להם כיוצא בזה צימא ע"ז ע"ב דמ"ח משום שצחתי
 ובפי' אלו טרפות מ"ז א' ד"ה כל הני וצנ"ז ע"צ ד"ה

למימר דנשתנו העצמיים מזמן הש"ס בענין עריפה
 צרורה להקל כשאלו רואין שעצרו על הכהמה ויחר
 מ"צ חדשים, פשוט שמס' ג"כ אין שום סחירה
 דעריפה ודאי המפורשת בש"ס מי יחזיר לנו נגד
 הכלכלה (ככל צלות הקדום) ועוד דהרשב"א שפיר
 חמר בל"ח"ה דלא יחזה ליה להקל, אבל מי יומל
 דלהחמיר לא יחזה לסבא שנשתנו העצמים שיש
 לסבא זו יסוד נאמן בהלכה בדברי רבותינו
 הראשונים והאחרונים. ודברי הרשב"א אלו לא היתה
 הוא לנו דכבר העתיק דבריהם הרמ"א (יו"ד סימן
 י"ז סעיף י"ח) וכל מה שבי' לעיל על דברי הרשב"א
 מפורש בש"ך (שם סקמ"ח) עיי"ש, ועוד יוחר ממה
 שכחתי כי הש"ך עיי"ה ולק"מ מדבריו, והחמירא
 סכנחא מאיסורא ולכן שומר נפשו ירחק מהם.

בענין להעלות עשן שהרופאים צועקים כנגדו

(ע) **ועפ"י** אלו הדברים צרורים כשמהלך שדבר
 שניסו רופאים הרבה וצאו ליד
 מסקנא שדבר זה חזיק לצר"א עליו לשמוע להם.
 לפי"י להעלות עשן שצפה אחד בהסכמה עלו
 הרופאים לאין מספר שששן סיגארטע חזיק לגוף
 ועלול לגרום מחלות שונות קשות וצדוה עליו הוצב
 מועל להזכיר כל אחיו צרי' להיות נשמרים לחשוש
 על צרות גופם. ואם ראויו שברכב לזדקים וזכ"ע
 העלו עשן ולא היוק להם, אין ממעשיכם שום ראייה.
 חדא שהם כל כוונתם לשם שמים. שנית חולשא
 גדולה ירדה לעולם מאז ואפשר שלהם לא היוק
 ועשה צזמניו כבר חזיק. שלישית העולה על כוללה,
 דהלא אנו יודעים שעד כמה אייר כל עיר ועיר
 צאלה"צ מלא עם עפר ואפר וכל שאר מיני עשן
 המזיקין לגוף ומלחמה גוראם וגדולה עורכים מנהיגי
 העיירות לנקות האויר קלה, ועדיין לא עלתה בידם
 אלא חרס, ושפיר הדעת מקבל שהריאח השואצח כל
 היום אייר אה ומלחמה שרה' צדוה שלפנינו,
 הריאח היתה יכולה לקבל עשן הסיגארטע וכיוצ"ו
 ולא הוב חזיק לאדם, אבל ריאח השואצח כל היום
 שוב אחר שוב אייר מופשט שחור מלא געז ועסיד
 ריאח כזו איינה יכולה לסבול עוד עשן העצאצא
 ואיננה יכולה להלחם כנגדו, ומזיק לו וסכנה היא
 להעלותו. ואסור לצר"א להעלות עשן סיגארטע
 משום ושמרתם את נפשותיכם אם לא שהרופא מחזיר

חזיק חולי זה של חרנגולה לצר"א האוכלים ועשה
 צזמניו אחר נסיון נחביר להרופאים שמזיק
 להאכלים ולכן צודאי שומר נפשו ירחק מהם כמו
 שפסק השנ"י. וכן אנו אומרים בענין נשואי
 הקרובים דמאחר שהרופאים מחזירים ע"י אחר
 נסיון וחקירות ודרישות שעשו הכוז מוטל עליו
 להשיב להשואל וצא, השומר נפשו ירחק מהם. ועיין
 נמוקי אור"ח סי' צ' הוצא צמאסף לכל המחנות (שם)
 אות כ"ו) וצ"ב דרש והעיון פ' משפטים על הקרא
 ורפא ירפא. וצמאסף לכהמ"ח סי' ג' אות כ"א. (*)

סימן קס

המשך לסימן הקדום

(ז) **כל זה** עכב צדעתי אז בשעה שנשאלתי על
 שאלה זו, והגם שאלתי מלאחי
 להנאון בעל שד"ח (בשד"ח השלם ח"ג מערכת ע'
 כלל ה') שדבר צקדשו מענין עצמים שנשתנו והרכב
 הוספתי צחוק דברי עפ"י דבריו שמלאחי, עכ"ז לא
 מלאחי (שם) מקור שאב' מוכרה לשוה פסקי
 ה"ל דודואי מה שהציא השד"ח מחשו' מהר"ם
 שיק (חיו"ד סי' רמ"ד) שחליב לסמוך על צקוהות
 הרופאים האומרים שהמלאכה אחר המילה חזיק
 להחיות ושרק צפיהם מה שאמרו שנשתנו העצמיים
 מאז ועד עכא צזמניו אנו (ואני הצאחי דברי
 המהר"ם שיק אלו צחצוחתי הארובה וערובה בענין
 מליצה צפה בצפרי ח"צ סי' ערערה) עיי"ש דמשם
 צודאי אין שום סחירה לדבריו, צודואי הלה
 צרורה צדון מליצה שהיא חלק ממלות מילה כמו
 שציאר לנו המהר"ם שיק זצוק"ל (שם) צחצוחתי
 הרמחה וצנח"ה"ה הוספתי דברים נכונים שכן הוא
 דבר ה' אמת צפי המהר"ם שיק, צודאי לא ישוב
 ולא יתחבה והבז יפלה פי הרופאים האומרים היפך
 מדבר ה' אלקים חיים וצודאי עושים צהחלתתם כמו
 שענינו רוחות שהרכב חללים הפיל, אבל צמקום
 שאין דבריהם מתנגדים להלכה החוב עליו מוטל
 עפ"י השו"ע לשמוע לדבריהם, וצפרע כשאפשר
 לקיים מלוא ה' נשואי נשים עם מי שאין קרובין
 זצ"ז.

(ח) **גם** מה שהציא השד"ח מחשו' הרשב"א (סי'
 י"ח) דמבואר מדבריו דלא יחזה ליה

לו ציחוד ויכול לשמור עליו שלא ירבה מסכום
שהחיר לו הרופא.

(י) **ועתה** נעבור על דברי הגאונים ז"ל שכתב
חלפיות" שהביא לנו בצד הדג"ל
שליט"א נעבור ועיניו בדולחמים פקחים להמליץ לנו
דברים העומדים על הפרק, ישר כמו וחילו
לאוריתא.

(יא) **בעמוד** ר"ח הביא חשו' הגא"ד
מדיאנדיע"ש ז"ל וכו' וז"ל מתחלה
מזכיר דין שאסור לחלל ולסבן את עמו, והעלה
דגם במקום מלחם במקום ששכיח היקף אסור
לסבן עמו. הגה גדול מכל מה שהביא הוא ז"ל
הבאתי בתשובתי דין המליץ שדפס בספר הנחמד
ערכת יו"ע (חלק י"ח עמוד רכ"ה אות י"ד והא"ב
בספרי ח"צ ה"ל) מקומות" מן הח"ס צהידושו
(שנת קל"ג ע"ב) שאסור לחבול בצני אפילו במקום
שרוא לקיים מצות זה א"י ואנוהו. ועיין בלח"מ
(פ"ג דהל' דעות ה"א) בזה באריות, דהחובל
בעמו עובר משום כל תשחית, וכו' יש לך כל תשחית
גדול מזה להוליד ח"ו צנים שאינם מהגונים שעפי'
דברי רופאי זמננו שכיח ושכחתי. ועוד הלא
הלכתא בירוחא צדינו שבבביל סכנת הולד מחללן
בזה ויור"ב ויותר מזה מפורש בשו"ע (סי' ש"ל
סעיף ה' ומג"א שם סק"י ובמחל"ה ו"א) והעובר
על זה חייב משום אף את דמכם לנפשותיכם אדרש
(ראה בשו"ע הרב א"ח סי' תרי"ח) ודעת הלח"מ
(ה"ל) דגם החובל בעמו חייב משום אף את
דמכם לנפשותיכם אדרש, וא"כ כל מה שגזר רשע
וחובל ביוצאי חליו עובר על אף את דמכם
לנפשותיכם אדרש. ואפילו אם ימא דמאחר שהוא
למלח מכיון לא שייך כל זה עכ"ל עדיין חבוב מוטל
על כל אדם להיות נשמר על ושמור נפשך מאד
וכתום" (שנזכר לו, א ד"ה ושמור) ס"ל דהחובל
בעמו חייב משום אדרש ושמור נפשך מאד (ועיין
בהכנות מלפני איתן על דברי החוס' ובתשו"ש שם
ארי' חיו"ד סי' כ"ז). ואין לנו לנמוד מנכדי
הדמוריים גאונים וק' זכ"ע שמתחתין זע"ז דוקא
דכות אצות מסייעתם והיחוס עומדת להם להגלל
מכל פגעי הזמן כאשר אנו רואים בעינינו בעזרי"ה,
אבל על סמך צי"ח שלרוב נושאין קרובותיהן משום
שכיח ישר בעיניו וכולן אחר מראה עיניו בודאי
אלף פעמים הוא מחוייב לחקור ולדרש בעצמו אם

כיוונת לשם שמים או לא, וגם כשנעלמו צעקות לבו
חושב ברור שכוונתו לשם שמים מי יאמר שזכותם
כדאי להגלל מהצדק דשכיחא בזה"ל. ואחר כל אלו
הדברים מ' שאומר שמוני צנים הגולדים נמשואי
קרובים לא שכיחא נקרא ואחר קצת הוא מאד
ויסמוך על הברכ"י (אבכ"ע סי' י"ג אות יו"ד)
שצמקום דלא שכיחא לא גזרי רבנן אפילו צמקום
סכנה אין לעבור בו אבל חיוצא עליו להגיד לו שיש
חשש בדבר. ומה שכתב בזה העורך ז"ל (בזבא
בטרכת יו"ע אות ג') מתשו"ס חתן סופר (סי' קל"ו)
אין הנידון דומה לראיה כ"כ עכ"ל יפה העיר.

(יג) **בעמוד** ר"ח הביא דברי הגאון הגדול
המופלא מהר"י וועלן שליט"א
[ז"ל] שהניק ידו הגדולה בענין זה בבקיות נפלא
וכמעט לא הביא מקום ופינה חלק בענין זה וכיבא
לנו מעטמים בשם הרבניו בחי' בוצא ב' מור
וקליעה (א"ח סי' קצ"ג) וכן מהפחד יצחק לחוש
לדברי הרופאים צמקום סכנה לפי דעתם. ושיפור
העלה ויפך דן דלם אי אפשר להשיג בקל ציווג אחר
בדואי אין לחוש לסכנה ויסמוך על שומר מלח
ליד"ר עי"ש, ובזה דיון עמו בצירור דלון לך לשם
שמים גדול מהם בבכ"ג, ובצנן דל אין אסור אלא
אדרבה מלח הוא וכדאי הוא מצות פו"ר שישמרהו
מכל רעה.

(יג) **בעמוד** ר"ד הביא דברי הגה"ק ממאד
זקוק"ל בעל לבושי מרדכי. ובדואי
בדבריו בן הוא דברים לודקים וצחורים. אולם לא
הזכיר דברי קמות"ז מן הח"ס (חיו"ד סי' ק"א
ה"ל בלח"ו) שיש לנו לחשוב עם דברי הרופאים
צמקום שגילו דעתם עפי' נסיונות, והנסיונות של
זמננו יסודותם עפי' שגרת אלפים נסיונות למעשה,
ובזה"ל יש לחשוב עם דעתם. ועוד דהלל סיים
והרפואה בידו להיות זרמים ומהרים בדברי חיו"ד
ודאי לא יאונה ללדוק ב"ח ויראו צנים וב"ח צריכים
ושלמים עכ"ל. הנה מפורסם וידוע לדקת האי
לדיס"ע בעל לבושי מרדכי, ולא הצין כלל אף
אפשר לעבור על דברי חז"ל, ואף יעלה על דעת נער
ונער שיעברו על דקדוק אחד מהכירות חז"ל בענין
הציווג, ולכן כתב ברוב קדושתו מה שכתב. אבל אהב
אין דורנו שיהיה כ"י ולכן קשה לפסוק בן על
סמך הזה. וזה מחזק את אשר כתבתי לשל דנכדי
האדמוריים ז"ל הנוהגים בן זכותם וזכות אצותם

פירות הגורשין להלכה:

(א) נשואי קרובין בזמננו נגד עצת הרופאים (אות א יא"ד). — (ב) בת אחרת מצוה לקדשו (אות א א"ג). — (ג) בת אחי אי מצוה לנשאה (אות א א"ג). — (ד) דין מצוה להדבק בבנות משפחתו (אות ב). — (ה) דין נשתנו הטבעים (אות ד). — (ו) ביולדת למקוטעין וחי נשתנה הטבע (אות ה). — (ז) בענין נטילת ידים בין דגים ובשר נשתנה הטבע (אות ח). — (ט) דין בינימא דאסור בחי' בישראל (אות י). — (ס) במציצה בפה (סי קס אות ז). — (י) נשתנו הטבעים בטרופות (אות ט). — (יא) להעלות עשן שאסור הרופאים אם מחייבים לשמוע להם (אות ט). — (יב) אסור לחבול בעצמו או בבנו (אות יא). — (יג) במקום שאינו מוצא לישא אלא מקרוביו (אות יא"ב).

סימן קסא

נשאלתי,

מכמה בני אדם מה דרתי בענין כתבי פלסתר וכתבי עמל היוצאים יום יום ומתרינן כממדין ופסטריות בכל ויות ויות, ממש יום יום ר"ל, אין לך יום שאין קילקולו מרובה משל חבירו, ותמוה קעיני השואלים אמאי חשים ויושבים בידים חובקות ואין איש מירם מצלי.

השבתי,

המחברו המפרסמו והודיע מאלו ואינו מוסר לב"ר עתירין ליתן הרין, ויהיו לדראון עולם אוי אוי לאלו בזה ובבא וסוב מאוד בזה ובבא להנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין, חרא מקבלים כמתנה בעולם העליון מצות המכבים אם יש להם ככלל, שנית המכבים נושאים חסא ועון הנעלבים. האם יש לך מסחר יותר טוב מזה. ע"כ בוראי ובוראי חלילה שהנעלבים יענו ויסו אוזן לרביי הרשעים הכותבי פלסתר אלו ויסברו פי רוברי שקר בנאוו ובזו. סוף המחפרים בושה וכלימה ואברון וסוף המחפרים השותקים ובולמים פיהם ככור ועושר בצדק ובמשפט.

האמת

חניד ולא אכחש שבתחלה עד שעדיין לא נתרכב בכל רחובות ושוקים כתבי עמל כאלו דברתי עם וכו' וגם שלחתי שלוח למקום וכו' שמחויבים הם לפנות דבר צעני הזה, אבל להאזוני פנעתי על ללחות סגורות ועל לאזים כדדים וחרשים, כי כולם סגרו שהם צעונים וכו', אבל לא ארכז הימים, אלו צעלי מומין, מעלין מומין (וכל הפוסל

מסויעםם שיכיו "אזיזים וזכרים" בדברי חז"ל בכל עניי החיווג ים להם על מה לסמוך נגד דעת רופאי זמנינו, אבל לפסוק כן לכל אדם קשה מאוד מאוד.

(י) **שוב** הביא בעמוד רע"ז דברי הגאון המובהק מהרש"ג ז"ל, הכה מימיו עד עתה כבר נשתנו דעת הרופאים ואפילו עם מכתב תעודה שצידם שהם צריאים וחזקים מהימים ומתירין שלא חיווגו זע"ז, ולכל רחיותיו שכי' בצריכות רב שבהכל ודעת כיווד ומפורסם שהיה צעל הוראה נפלא ממם יחיד מומחה בכל מקצוע החור, יש תשובה אחת, שהדעה שנשתנו הטבעים לא הזכיר, ולדעה זו יש יסוד בפוסקים. ומה שסבר הגאון שר החורה מהרש"ג ז"ל שסכנה זו רהילים היא סכנה סגולית ולא סכנה דרך הטבע, צדק לא ידחתי לסוף דעתו דהלא הרופאים ע"י נסיונות ביררו שבהמחם חכמת הרפואה שחזק להילדים ואין כאן סגולה אלא סכנה בדרך הטבע. ואולי לא ידעו אז צימיו מכל זה, ולכן שפיר כי לפי דעתו אז, אבל מזה ועד עתה כבר נתברר היטב צאופן שאין דבריו עליין שפיר עתה צימיו שכבר עלה חכמת הרפואה במקצוע זה כמה מעלות.

(טו) **העיקר** להלכה למעשה צימיונו, שאם צאה שאלה כזו לפנינו עלינו להזכירם ולהודיעם דעת הרופאים ולומר שומר נפשי ירחק מזה. אם לא שהחיווג לשם שמים שקשה לו למחול חיווג אחר מעטמים הידועים להזוג כי צכה"ג שומר מזה לא יד"ר. וגם אותן שמעלין עשן סיגארעט מן הדין להודיעם שעליהם לשמוע לעצת הרופאים שימנעו מהם כי חזיק לצריאות גופם.

ובזה אצא בשים שלום טובה וברכה לכהד"צ שליט"א יוכה לחוציא ספרו הגדול הפלאה שבערבין על מס' מקואות עם כל המפרשים ועל הל' מקואות (ט"ר) עם כל נושאי כליו דברים העומרים ברומו של עולם. ויקבל נא ברכת הדיוט ברכת כתיבה וחתומה טובה במשכ"ג לאתער לחיים טובים ארוכים ומתוקים לכל מילי רמטב, אה"י"ד.
י"ג אחרש אלול תש"ל ל"ה פה ברקלין יצ"ו.

ידידו עוז

משה שמעון

במינו פוסל) לא חסו על שום אדם וכתבו כל מינו שקר וכזב, ואפילו דברים שהכל יודעים שאין בהם קורט אמת העלו על הכיור ויורו המורים בקשתם קשת של רוחים לשפוך דם נקיים מכל אשם ושון, וכל פשעים של אלו הנפגעים הוא שלא שמעו לקול אחיכם "מנהיגים רעים" ולא הרכינו ראשם לבקשתם הן עוד כן רע הן נאה הן מבער הן שקר הן אמת, ולא ענו "בס"בס" על כל שקרם וטעוהם, וטעו טעות גדול שהם סברו להיות בטוחים וכו', הן אמת שנעלם לא טעו בחשבונם כי הנעלמים שאינם עולבים בזמנו פיהם ולא השיבו לאלו וכו' על כל הבליים וטעוהם, אבל ידידיהם ואוהביהם לא עלזו חיל וכת — וכאן טעו טעות גדול בעלי מזה גרוע — ויאלו כנגדם באופן שלא צו את אלו ואלו ציושו וחרפו בדברים שקרים וכזבים את אלו, עד שנחשפטו הכ' הלודים למלחמת אחים (ליוויל-קריג).

והעצה עתה — אין עתה אלא תשובה — שכל הדברים וחתמו חרם גדול ונידוי לאל-השמים על כתבי פלסתר ולחייב בחרם את הכותב או הכותבים ולכל מי שידוע מי הם הכותבים מי הם חביריו ומי המפרסמים מחויבים להגיד דברים ולגלות קלונם ואם לאו החרם חל עליהם בכל חומר ומלך הדיון לפעמ"ד מהני חרם ונידוי גם על לשעבר ומן הראוי ה"ר לחתום חרם גם על למפרע, אבל לפי שכפי הנשמע מעורבים עם כתבי פלסתר אלו — לדאבונו ולחרפתנו — גם וכו' ויכה להם ולמו לחרפה ולבזיון לפני כל עם ועדה שיאמרו ראו אלו וכו', ע"כ סגי להחרים מכלל והבא כל כתבי פלסתר יכה מי שבה, ולהחרים את היודעים מהם שיבואו ויודיעו בין את הכותב בין את מחברו ובין את המפרסמו כמ"ל ברור כשמש עפי' הלכה.

איתא צר"ע (תר"מ סי' פ"ז סעי' כ"ה) אהב קללת אותו אהב הולאה עלי שם רע והוא משיב לו להד"מ, אין מתירימן על זה וכן כל כיוצא, הנה ירא דמחריימן על זה, והרי אם יתברר שהוא אמת קונסין אותו. הש"ך (סקריה) לזה לענין צבי"ח סעיף ל"ח ומ"ש בזה. וז"ל המחבר (שם) או שציישו בדברים פטור ויש לב"ד מקום ובכל זמן" לגדור כפי מה שיראה ויש אומרים שמנדין אותו עד שיפיע המבויש. הנה וי"א דמכין אותו מכות מדרות (צ"י סוסי"א) בשם המדריז פ' הזהב) והוא"ל שם רע על חבירו הוי

בכלל המצויים בדברים (פסקי מהרא"י סי' ר"צ ות"כ סי' ש"י). וכו' הסמ"ע (סקמ"ח) ר"ל שבי' המחבר שמנדין אותו אינו כשאר י"א דבינו דאין הלכה כה"ל אלא כדריש ה"ל אלא בדמקום שמלא שיחיד כתב כן ואינו מפורסם בשאר פוסקים רגיל לכתבו המחבר ומור"ם בשם י"א ובאמת צ"ח א' סי' כתב המחבר כדעת ה"ל בשם. (ושי"ש) בסמ"ע (סקמ"ז) וז"ל המחבר בשלחנו העבור (סי' א' סי' (ס"ו) המצויים בדברים מנדין אותו עד שיפיעו כראוי לפי כבודו. והסמ"ע סק"צ כ' שמקור דין זה בעור בשם רב שירא נאון והרא"ש והוא מתקנת הגאונים. והוא צרא"ש צפ' החובל ומקורו מנמ' ערכין (ש"א) וכו' הרא"ה (שם סק"י) בזה דברים ומלאים וז"ל כבר כתב המחבר י"ד ומציינ' ח"ה קונסין אותו ליערף דהבא והרמ"א כ' דאין לח"ה בזמניו דין זה וכבר פסק ע"ז בחשבות מהר"ש ונ"מ נראה דאין לקנות ליערף דהבא אבל מ"מ ראוי לדיון להתאמץ מאוד בזה להעניש בעונש עולם להמציינ' ח"ה ואדרבה אשר בעריה בלא"ה נדלדל חכמת החורב אם לא יכניסו הב"ד עצמן לקנות למציינ' לח"ה ויכה ח"ו חורה נבזה למאור ויקולו הלומדים לנכות זו ח"ה, עכ"ל. והנתיבות (סק"י) הביאו. ונכנה"ל בהג"ה (אות ל"ד) כ' מוקדמור המחבר מנדין אותו משמע שב"ד חייבין לגדורו כמו שהוכיח הר"ש ז"ל צבי"ח ר"צ עיי"ב. וצ"ח סי' רמ"ד (ס"ו) כ' המחבר, מי שהעידו עליו שבחה ח"ה אפילו בדברים (אפילו שלא בפניו) בית דין היו מנדין אותו ואין מתירין לו עד שירא החכם שגדורו בשבילו. והגם שהרמ"א כ' שם שאין דין ח"ה בזה"ל בינו רק לענין שיחן המציינ' ליערף דהבא אבל לענין מנדין בודאי מנדין גם להמצא ח"ה בזה"ל, וגם לענין תחינת ליערף דהבא רבים חולקים עליו כמו שבי' הש"ך (סי' א' סק"ט) בשם תשרי ר"י מטרנאי החדשים (ס"ס מ"ו) ועוד והלא הש"ך (סי' ח"כ סק"ט) כ' בשם תשרי מהר"י הלוי סי' כ"ט בדמצינ' ראשים וממזינים של הקהל דינם כדיון ח"ה לכל דבר (ועיין ברמ"א בחר"מ סי' ב') ואם כן כ"ש רב הממונה לבורות להקבל בודאי דינו כדיון ח"ה והרמ"א לא חמר דינו אלא על ח"ה סתם אבל לא כן על ח"ה הממונה לרב לבורות ולדיון מהקבל, ואח"כ מלאהין כן בנכנה"ל הנכ"ס (סי' ח' אות כ') משמ"י דספר מטה שמעון שבי' כן בפירוש דעת"ה שהמחברו רבים יש לו דין ח"ה עיי"ש, ודע דהעולם רועדים ומתפחדים לבנים ולנצות ח"ה שיכני עפר דמבזר צר"ע (ויר"ד סי' של"ד סעיף מ"י)

דמכזה את החכם אפילו בדברים, ואפילו לאחר מותו" צ"ד מגדיל אותו בדברים והם מתירין לו כשיחזור בחשובה. ומקורו בירושלמי (מוע"ק פרק אלו מגלחין) ועיין גם ביר"ד (סי' רמ"ג ס"ז הר"ל) הרי הוי"ך דעת הטועים שסוברים שגדול המכזה ח"ה לאחר מותו מבחיין, דהרי כ' המכזה בשו"ע הבהור, ואפילו לאחר מותו" וכ"ש אם בחייו מכזהו דאין מתירין לו עד שיראה את החכם שידוכו בשליו.

ז) הנה לשל (אות א') הוכחתו דקו"ל כה"א ברמ"א (סי' פ"ז סכ"ה) שהן דברי הטור, דמתירין פ"ז דהרי אם יתברר שהוא אמת קובעין אותו. ומקור דברי הטור הם דברי הראב"ד (פ"א מהל' טו"ט הלע"ו), וא"כ הובא מוטל והחרם חל על כל מי שידוע להעיד שיצא להעיד ואם לא יעיד הוי כטובש עדותו, ואין להשיב דהלא הרמ"א (סי' ח"ב סעיף ל"ח) כ' דלא בכל ביושם חל החרם על העדים, זה עשות דהלא הוסיף הרמ"א על דבריו וכ' וגראה דהכל לפי ראות צ"ד ועיין העיל ס' פ"ז סעיף כ"ב, ועיין היסוד בדברי משה (סי' ח"ב אות ה') מזה. הרי דבכל ביושם שעיני צ"ד רואים שהמכשלה גדולה חל החרם על העדים ומחויבים לזה להעיד ולהודות ואין ק"ך ביושם ומכשלה גדולה מזה מה שמתרבו כחצי עמל ופלאחר ברחוצות חזות ואין מעורר לאלו כחצי פלאחר ושלמים חזיהם לזיון ולדרום למחרת ולמערב, בלזון שהחיוז מוטל על הרבנים לעשות כל האעדים למנוע אותם מחילול שם גדול כזה, ואם לאו הקולר חלוי בלארן וכי כידוע מש"ס ופוסקים, עיין שם (ר"ה א') ודבר הפלא ופלא בתוס' צ"צ (י' א' ר"ה עליונים) ודבריהם כנחלי אש חיים וטורא.

סימן קסב

המשך מסימן הקדום

ג) רב גדול אחד אמר לי דאיך אפשר להעיל חרם ולהיצי מי שהוא שיצא ויגלה קלותו של חצירו בשלמה בזה דאיתא בשו"ע שפיר מעלין חרם שיצא ויודה דהרי המצי"ש עושן צרי לי שהוא ביישו משא"כ צמדות דיון אין אדם יודע ואם יצא ויגלה הוי ככלל לשון הרע ואסור לו לגלות. השבתי לו שמי שלבו נוקפו אומר כן אבל האמת יורה דרכו דלית כאן משום ליטנא בישא,

דאמרינן (מוע"ק ט"ז א') ומלן דאי מחפיק בשלוחא דבי דינא (כלומר שחירק שליח צ"ד) ואחי ואמר (ושליח אמר חרפתי) לא מיתחזי בליטנא בישא דכחיד העיני האנשים בהם חנקר (אי לא דשליח דא"ל למשה משה לא הוי ידע), ונפסק כן להלכה בשו"ע (חומ"ס ח' סעיף ה') וסי' י"א ס"א) וכ"ש במקום שאם לא יגיד ויגלה האמת נלמח מכלול לרבים ולהצדיק והצ"ד בשום אופן לא יעלה צידם להשחיק החילול ה' בדברים נגד ח"ה רבנים ממונים על העדה בודאי מחויבים היודעים הענין להגיד ולית ציח משום ליטנא בישא. והריטב"א (מוע"ק שם) כ' דהעסק דליכא בזה משום ליטנא בישא משום דליזכר כל איניס דלא יתפקר בשלוחא דבי דינא, ולעפמ"ד דא ק"י דלא יתפקר שום אדם בח"ה הממונים על הציבור דבלא"ה חפוג חורה ח"ו ועוד דהלא הרבה מהראשונים ס"ל דמחפיק בשלוחא דבי דינא הפי' דלא שהתפקר בשליח לבזות הדיונים אלא את השליח עצמו וכן משמע מפרש"י, וכפ"י רש"י בקידושין י"ב ז' ד"ה דמלער שליח ורבנן פיר"ש, ועיין ברין מוע"ק הובאו דבריו בח"א דמהרש"א, ועיין רש"י במוע"ק שם. ועכ"ז לית ב' משום ליטנא בישא מפעמ"ד דכ' הריטב"א, כ"ש במקום שאחד מחפיק נגד מנהלי ורשאי הקהלה רבניהם ומוריהם בעצמם בודאי ובודאי כל היודע מהדבר מחויב להודיע והחרם חל עליו אם לא יודיע. והעולה על כולנה דמי מחפיק על שליח צ"ד ידוע מי הוא ומגלה דעתו ואינו עומן בסתר ולא מן המסתרים שולח חזיו השמונים מלא סם ומרה, אינו קשה לעולם כ"כ, כי אפשר לדבר עמו להוכיחו ולהדריכו וגם לעשו, אבל המנוול הזה מפורק דעתו שמסתר אהלו מפני הכס, וחזיו המטובלים במרר זורקן לארבע כנפות הארץ ואין לדבר אל לבו — אם שם לו לב בכלל, ואי אפשר להוכיחו ובחזות מראה עצמו לאיש חס וישר על אחת כמה וכמה החובז מוטל על היודע מהדבר לגלות הדבר לצ"ד שצטרו לעזור את המנפס רעה הזו ולהשחיק אש היוצא לחלק בין איש לאחייו בין איש לרעהו, וזה סברא ישרה וצוררה אי"ל ראה. ועכ"ז לרווחא דמלתא אצ"ה ראה צדורה לסברתו דיוזמים דברי האו"ב"ק הובא בבית שמואל (אה"ע סי' כ"ג סק"ה) וכ"כ המחבר בשלחנו הבהור (שם ס"א) שפון מולאי זרע לבטל חמור מכל עבירות שצחורה, וכ' השל"ה הפעם מדיכול לעשות עבירה זו בחשאה צימו וצין עצמו ואיש לא ידע מהדבר ובסתר יעבור ע"ז בשאט נפש ואין מי להוכיחו ולספור ע"כ חמור הוא עד

הירושלמי אלו הם צ"ח דמס' פאה (כל"א) וז"ל:
רבי שמואל בר חנמן בשם רבי יוחנן מותר לומר לשון
הרע על צעלי המחלוקת ומכעס ואני אבא אחריו
ומלאתי את דבריו. ומפורש שם שצעלי מחלוקת
החורו את דמו עיי"ש, ואין לך צעלי מחלוקת גדולה
מאלו כתבי פלסתר בסתר נגד אדמו"רים מפורסמים
ראשי ישיבות מובהקים ורבנים יחידים הממונים על
הליבור וזודלי החוב מועיל לערסמם וכל היודע
וכובש עדותו חסר הוא לאיש משחית ירבעם בן נבט
לחלל שם שמים צדיקים.

סימן קסג

המשך מסימן הקודם

(ו) **ומקום** אחי להביא דבר יקר מאוד שמלאתי
בגילוי הש"ס (ירושלמי כ"ל) וז"ל:
לה"ר על צעלי מחלוקת עמג"א ס"י קצ"ו סק"ב,
ובעצם צוה כדי להשקיע המחלוקת, כמו כתם
דכנידו לרוד עיני אדניי שסיבב מחלוקת על מלכותו
של שלמה וכשנודע לרוד נשקע הריב, אבל פשיעא
להוסיף תצערם להביד לאותו אדם לה"ר מחלוקת
עליו פשיעא דאסור גמור הוא, וצוה חושב מה
ששמענו מקשים בשם בלחן מופת כדור מוכר"ם
סופר נ"י בזה דאמרין צמוע"ק (ע"ז ח') וקו"ל כן
צמוע"ק ח"מ דשליח צ"ד יכול להביד לצ"ד כל
החירופין וציונות שאמר לו הצע"ד ואין צוה משום
לה"ר, והש"ס יליף לה מדכתוב העיני האנשים הכס
תוקר, ופרש"י דאי לאו דשליח לא אמרו למשכ מנה
כוח ידע, וקשיא איך מוכה משם, דשליח ידע
ואכזרים שהיו צעלי מחלוקת דמשה, ולפמ"ש ח"ש
דשם פשיעא שלא היה לו להביד דהרי מגדיל
המדורה, וע"כ דשליח צ"ד מותר כ"ל, ע"ל. ובאמת
קושיא זו מלאתי בהגבות מלא הריזים (מוע"ק
שם) ובהגבות חכמת שלמה (ח"מ ס"ח ח') ספיץ
(ה') והכונים בליש.

והשתא דאחית להכא אימא זיה מילתא,
לגאורא תמורא איך למדו חז"ל
(צמוע"ק) דבשליח בית דין לית זיה משום לישנא
זינא מדכתוב העיני האנשים הכס תוקר ופרש"י
דע"כ בשליח הבידו למשכ דאם לאו כן מנה ידע
משכ, לעולם אימא לך שאסור להביד לשליח צ"ד את
אשר חרפוהו, ואיכא לישנא זינא בדבר, ומשכ ידע
דקוב"ה הביד לו הדבר. אבל לק"מ דבכר מלניו בש"ס

למאוד כדי שירעד ויפחד לעשות כדבר הרע הזה
ובכן היעב, כמו כן בגידון דין, עליו להטיל על
עושים דבר זה ועל היודעים מהדבר חרם למועס
מדבר סתר זה, והיודע שגילה הדבר כדי להטיל את
המועס מהטעמיו, ואין צוה דעת יכול לחלוק
ע"ז אלא מי שאינו רוצה להודות על האמת ומצק
דרכים מקולקלים ועקומים.

(ז) **ואין** לומר דדוקא בשלוחה דבי דינא שרי
לגלות כדילפינן מקרא, זכ אינו דכלא
מלינו (קידושין ע"א ח') דר' יודא שמתח להאי
גברא דזילא זיה ושלוחו דר' יודא גילה ליה. והתם
צקדושין לא ה"י שלוחה דבי דינא אלא ר' יודא
שלחי להביא לו בשר מענה ושם ידבר האי גברא
דבר גנאי על ר' יודא ושלוחו גילה ל' לר' יודא
ועיי"ש שלא ה"י לזלזל גדול, וע"ז קבל ר' יודא
דבריו ולא השחקיו שלישא זינא מספר עיי"ש.
וראה חידוש דבר דגמ' יבמות (נ"ב ח') אימא דרב
מנגיד מאן דפקיר שלוחה דרבנן [צקדושין אימא
דמלצר ועיי"ש בהגבות הכ"ח], ופרש"י שמעתי פנים
להתרים עם שליח צ"ד. וכתבו הכות' (ד"ה
דמתפקר) דהג"י האמתית כג"י הש"ס צקדושין
"שלוחה דרבנן" דר' שלוחה דבי דינא. והכו"ם חלקו
על פרש"י שכל מקום פ"י שלוחה צ"ד אלא כל
שלוחה דרבנן יש ללקות אע"ג דלא הוי שליח צ"ד
והביאו רא"י לדבריהם מנג' קידושין (ע"ז ח') ה"ל
דר' יודא שמת' להאי גברא דלער שלוחו דר'
יודא עיי"ש [וקא' קשה דהתם לא יער האי
גברא את שלוחו דר' יודא אלא יער צלשון גנאי
נגד ר' יודא. וז"ל דבזה יעשו דמה שדובר בלישנא
דגנאי נגד רבו ר' יודא], הרי ראינו גדולה דלאו
דוקא שלוחה דבי דינא אלא כל שלוחה דרבנן וכ"ש
וק"ו דמי כתביו כתבי פלסתר שהחוב מועיל על צ"ד
שבעירו להחרימו שיפסוק ממלאכתו מלאכת רשעים
האחרים וגם היודע מחוייב לגלות כדי לעקור הסוכה
ולששם הצדקנים מכרם ה' צדקות, וכבר כתבתי
צספרי באר משה (ח"צ ס"י ו"ח וחד"ד ס"י י"צ)
ביאורתי באריות רב שכל כי כה"ג כתיבה כדבור
ועוד חמור הרבה פעמים עיי"ש ועיין בתוס' מנחות
(ר"ה צ"ד ד"ה ואמר).

(ח) **ועוד** הלא שרי לגדר לישנא זינא נגד צעלי
מחלוקת כמפורש בגמ"א (ס"י קצ"ו)
ומקורו בירושלמי הובא בהגהמ"י וילפינן מקרא
ואני אבא אחריו ומלאתי את דבריו. ודברי

לרעך כמוך, דכמו שהוא לעצמו לא הי' יוחא לי' שיפגעו בכבודו בדברים באופן גם ויהי מאסער על צויו כשמצוין אותו בדברים כמו כן הוא מחוייב מצד מצ"ע וואהבא לרעך כמוך לעשות כל מה שצדו לעשות להליל כבוד חצירו ולהשתוק המדבר או הכותב צויוות על חצירו ולקויו דברי הרמב"ם "לספר בשבחו". וכדברי הרמב"ם מפורש יותר באריכות במחקר לשון החינוך (מלוה רמ"ג). ואפילו לפי שיטת המהרש"א (שבת ל"א א' ב' ח"א ד"ה דעלך) שז' לפרש דלכן אמר הלל לאותו הגר דעלך סגי לחצרך ולא תעמיד ולא אמר ליה כתרומם אונקלוס ותרוממיה לחצרך כוונתו, לפי דמשמע ליה להלל דקרא לא חיירי חלל דבי האי גוונא בל"ה, דגבי לא תקום ולא תטור כתיב, ועלה קאי וואהבא לרעך וגו' שלא תעשה לו רעה מכל דסגי לך וכו', אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר וואהבא לרעך כמוך כדאמרינן חייך קודמין לחיי אחיך וכן מוכיחין דברי ח"י עי"ש. היינו במקום שחייך קודמין לחיי אחיך לא אמרנו חורב וואהבא לרעך כמוך אבל במקום דלא שייך למימר חייך קודמין חל עליו החיוב מצד מצ"ע וואהבא לרעך כמוך גם להמהרש"א וכן דברים ברורין ואין לחלוק על האמת. ועי"ל לפרש כן דעת המהרש"א כדי שלא יחלוק על הרמב"ן (ויקרא י"ב י"ז) שצביא ג"כ דברי ר' עקיבא שומר חייך קודמין לחיי חצירך ועי"ל כ' לפרש למעלה חורב וואהבא "לרעך" כמוך ולא אמר וואהבא את רעך, כי בחיבת "לרעך" נותה החורה שיאבד לחצירו בכל עתין כאשר יאבד את נפשו בכל העוב והשור אותם במלח "לרעך" ועי"ש דברים נמלצים דברי אלקים חיים ואי"א ששים אדם יחלוק עליו וגם המהרש"א שידע מדברי הרמב"ן חלילה לא נחלק עליו כד"ל ברור, והגם שספרי רבותיו מלאים מכל זה סגי דבכי לע"ע (שור רחמי' בפמ"ג (אור"ח סי' קנ"ו) שמסתפק בדעת המהרש"א ולפעמ"ד הדברים ברורים כמו שכתבתי).

ואספר לנור האחרון עובדא שידענא צבירור ויודיע להעיד בתורה ואם לא יגיד שפעם הופיע כתב פלסתר בכל חולות נגד רב אחד (אינו רוצה לפרסם שמו) והרשעים חלו בנפשותם העירו והחליפו עד שנחשאי וכנסו לבית הכנסת של אותו רב בערב שנה ק' והציוו בכל סידור וסידור כתב פלסתר לפי זה הרב, בעי"א אחד שצא צבירור כח"י שעה אפי' רבן האמן ממש כנגד הרבנו מלאו כסודו שלו, חשב שצדלוי גם בסדורים אחרים הניחו, וכן

(סנהדרין מ"ג ב') במעשה עכן שמעל בחרם וביקש יהושע מקוב"ה שיגלו לו מי הוא זה שמעל, והשיב לו קוב"ה ובי דילעור את לך הפל גורלות עי"ש, הרי דקוב"ה אינו מגלה בדברים האלו, ולא מצינו שמשה הי' מפיל גורלות חלל ע"כ השליח הגידו למשה, ונתן. ואח"כ מלאחי בערוך השלחן (סי' ח' סעיף ו')

שז' ככל הדברים.

ז' הגה יודעים דברי המגדל עוז הפלואים בשם הספרי (צפ"א מה"ל רוחה הלי"ד) דעל מה שז' הרמב"ם (שם) כל היכול להליל ולא היל עובר על לא תעמוד על דם רעך, ע"ז ב' המגד"ע וז"ל: ולשון הסיפרא מניין אם יודע לו עדות אי אחר ראשי לשחוק עליה ח"ל לא תעמוד על דם רעך. הרי שכל היודע עדות למי שהוא וע"י עדותו יכול להלילו אם אינו מעיד לו ואינו צא לעצרו ולהלילו עובר על לאו דלא תעמוד על דם רעך. וחידוש שצ"ס (סנהדרין ע"ג) הוצא בכס"מ ומגד"ע לא הבא כל דברי הסיפרא רק סוף דברי הסיפרא מניין לרואה את חצירו שהוא עובד בנכר או חיה גוררתו או ליסטים באים עליו שהוא חייב להלילו ח"ל לא תעמוד על דם רעך. ואפשר שאינו חלל אסמכתא אבל עי"ש דרשת חז"ל הוא ואסמכתא אקרא. וילקוט (רמח הרי"ב) איתא מנין שם אחר יודע לו זכות וכו'. עי"ש כ' כיודע לגלות את הכפור שמן פסול וכל דיבור רע על ח"ה רמים אדמוריים וראשי ישיבות מחוייב להגיד מעצמו מכה דברי הסיפרא שלא לעמוד על דם רעך ואין לך יותר עובר על לא תעמוד על דם רעך מה היודע להלילו מצושה ומצוין ושותק, ועוד אם כב"ד שצבירור לא יעילו חרם חמור על הכותבים פלסתר ועל היודעים מה שגילו, הם עוברים בעצמם על לא תעמוד על דם רעך והם בעצמם עוברים שלא לבקש זכות למי שאין אשם בכפו ממי שגופך דם חצירו ומבקש רעמו היפך זכותו, כד"ל ברור כשמש.

ח' ועוד דהלא מפורש ברמב"ם (צפ"ז מה"ל דיעות ה"ג) וז"ל: מזה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר וואהבא לרעך כמוך, לפיכך לר"ך "לספר בשבחו" ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו "ורואה בכבודו עצמו". והמכתבד צקלון חצירו אין לו חלק לעולם הבא. הרי כל המספר בגנות חצירו עובר על מצ"ע דאורייתא של וואהבא לרעך כמוך, וכל השוקק ויהי ידיו למחות עובר על מצ"ע של וואהבא

הכחצי פלסתר בעמסם מחויבים הרבנים ללחום שלא ירדו בזה שחת ושלא יפלו בשאול החתיות כי אינם יודעים כי בנפסם הוא מעשיהם הרעים ואולי יחדלו להשחית ולהרוס נפסם ונפש צ"צ וזרעם אחריהם.

וע"ז בעה"ח חדש סיון תשל"ה לפ"ק פה ברקלין יצ"ו

משה שטערן

(ט) **אח"כ** ע"י חיפוש רב ראיתי מלאכת בנשוי עטרת יתכן להגאון שר הכוונה מור"ר יתכן חייזק זצוק"ל אב"ד שאול (סי' מ"ז) שהאריך בדיון כחצי פלסתר באריות רב ועלום בבקיות מבהיל (ב"ג אריות) והעלה ככל דבריו ולהכריע מראיותיו כוונתי מדעתא דנפשי ושוב ראיתי בנשוי עטרת יתכן (סי' מ"ח וסי' צ"א) עוד צ"י חשבות בענין הזה אבל דברי צ"י חשבות אלו סובבים על ענין מסובך הנזכר (בסי' מ"ז) ואין לו שום שייכות לענינו, והגאון העלום הביא זצ"ל האריך בהכרח ענינים לדידיס ע"ש ואני לפי כחי החלוש למאמתי עלמי ישר לענינו בלא שום הערובת עניני לדידיס והביל כחבתי ושמה אני שבצער הפסק אין דבר חוץ בינינו תל"ח.

הנ"ל

פירות הגושניק להלכה:

(א) דין בותי הפלסתר מחברן פפרסמן הידועים ואינו מוסר לב"ד (סימן קסא). — (ב) כח ביד ב"ד לנדות את המהרף (אות א). — (ג) המבייש ת"ח (אות א). — (ד) אם הב"ד מחויבים לנדותו (אות א). — (ה) טעות העולם שבמחברים לכוות ת"ח אחד מותר ולא בחיי הדין מהופך (אות א). — (ו) העדים הידועים מהורב מחויבים להעיד (אות ב). — (ז) החרם חל גם למפרע (סי' קסב אות ג). — (ח) בדין לישנא בישא להמלה אח המהרף ת"ח (אות ג). — (ט) שלוחא דרבנן לגלות לישנא בישא (אות ד). — (י) לדבר לישנא בישא על בעלי מחלוקת (אות ה). — (יא) דוקא להשקט המחלוקת שדי לדבר לישנא בישא ולא להגדיל המחלוקת (סי' קסג אות ו). — (יב) ביאור נכון ב"ס מוע"ק ט"ו א' (אות ו). — (יג) הכובש ערבות לטובת חבירו עובר על לא דלא תעמוד על דם דעך (אות ז). — (יד) המתכבד בקלק חבירו אין לו חלק לעה"ב (אות ח). — (טו) עובדא מרב שלא הניח להשיב ולא כלום כנגד הכתב פלסתר שהופיע כנגדו וישר בהו חילו (אות ח).

הנלית לבשר רוצה דרובא אבל בודאי זעיר שם וזעיר שם נשאר בקנה סדורים, אחר הפנה ערביה בלו ידידי הרב אל הרב אמאי אינו מנקה מחבריו הרבנים לעשות מאומה כנגד זה ולמה אין הרבנים מתאחדים לבשר הקוליס מכרם ה' גזירות. השיב להם הרב שהוא בעלמו יודע מי הוא הכותב והמפרסם וגם הוסיף שאדמו"ר שליט"א אחד מבארל פארק קראו על העטלעפאן ואמר לו שאין ספק שפלוני הוא הכותב הכתב הפלסתר והשיב לו אחוה הרב העטלע שגם בעלמו יודע בלא ספק מי הוא הכותב וכמו שאמר לו כי כוון האמת, ומאחר שאם זה חזי חיב וחזי אדם שומעו ואנדרוניגוס חיב הבולק על צ"י רגלים אין כדאי כלל ללחום כנגדו ובצ"ל"ה גם הכוונות והמשיישים לו צ"ל לא ישמעו כי הם חיות כמותו לא פחותים ולא יתרים למה ללחום וגם הוסיף לו ומה איכפת ליה לדויד בדברים בעלים כאלו אין איש מאמין טעם לכחצי פלסתר אלו וגם למה לא ישאו אלו הכותבים טעמים עוונו ופשעים שלו ויקבל קנה מזה של אלו שיש זה אלו ושמה. והאדמו"ר שליט"א הודק לו שהאמת כן, אחר כך שלח רב מפורסם אחד מוויילאמסבורג תלמידו לאחור הרב העטלע אס נותן לו, להרב המפורסם ה"ל, רשות והורמנה לנעוק ולנעוק נגד כותבי ומפרסמי כתב פלסתר זה שהופיע ופירסמו כנגדו, בחדרת הקודש השיב הרב העטלע לאחור תלמיד בבקשה ממך לא ואמור לרבך שחילוב אל יעשה שום דבר נגד רב כותבי ומפרסמי כתב פלסתר ה"ל אס רוצה לעשות עם חבריו הרבנים נגד סתם כותבי פלסתר מה טוב ומה נעים אבל דוקא נגד כתב פלסתר זה ולהנין כבודו ביחוד בשום אופן אינו מכיס. וכן ה"ל לא עשו מאומה והכתב פלסתר לא הועיל מאומה כלל וכלל לא, כבודו של אחור הרב כנחתלה וכדמעיקרא או עוד נחטלה יותר כמה שכלם פיו ולא השיב ולא הניח להשיב מאומה, כל זה ידענא בצירור גמור. אבל הרבנים לא טוב ולא כהן מעשיהם ששותקים ואינם יולאים בחרב ובהנית כנגד כותבי פלסתר סתם שבודאי ה"ל לתועלת.

וכי תימא למה יאלו הרבנים למלחמה והלא אין דבריהם של כותבי פלסתר עושים בל"ה שום רושם ואינם מעלים ומורידים, ולשחוק וללעג הם צעניי הצרייה, האמת כן, אולם ישן צ"ח המלעטרים וכאזי להם אס כתב פלסתר תפרסם כנגדם ובעצור אלו צריך ללחום. וצויתר שגם להליל

השמות

בספרו בלל החכמה ח"ד (כח"י וכעת נמצא בצוה"ת תחת מכשם הדפוס) כי לבחיר ונצחיה"ת מוכח לאורו כי אור חדש בספריו מאוירים.

לסוף סימן סט

ובענין לקלף פתוחים הפירמ"ג (בא"ח סקל") מחיר אפילו לקלף ולהניח וז"ל שאלכלו חיפך דרוב העולם אוכלים אותה כך בלא דקה. ואפשר שהמנ"ח איירי מתפוח שא"ח לאכול הקליפה והפירמ"ג איירי מתפוחים שאפשר נבקל לאכול הקליפה. וזה חילוק ישר וברור. ואין מחלוקת בין המנ"ח והפירמ"ג לדינא. ומאחזי בספר על אורות (בסוף מלאכת בורר) ש"כ בפשיטות דמחזיקר כמו לקלף קליפת תפוח וקשואים וכו' וז"ל לא שייך בורר וזה כהמאירי ומרדכי ומנ"ח לענין עיקור וע"כ המיקל כהפירמ"ג טכ"פ בקליפת תפוחים הראויים לאכילה לקלף ולהניח יש לו עמודים חזקים לסמוך עליהם וכתורה עושה. ועיי"כ בנמ"ח סי' תרי"ח סק"ב ונמחל"ה ש"ק ופירמ"ג ובזכ"ר.

לסוף סימן פב

שוב מזכירי נמ"ח שבת קנ"ד הוצא במחל"ה סי' ש"ח סק"ה שגם משם ראוי לאסור כשיש לו כל הוצא על כל היום. ואח"כ נתעוררתי מאחי הגדול האמיתי צ"ח בעל תשרי בלל החכמה שבספרו ח"ד כח"י שנעת פולה על מכשם הדפוס דן בזה באריכות.

לסוף סימן צו

אח"ן עוררתי ח"ה אחד דיש מקום לבחיר לפירוש רש"י ע"ג משת ילדים מואחר שהרש"ש בעלזא הפירוש מרובה על השומד ולבוד להחמיר לא אמרין ועיין בנשר קמח"ל מנן הכ"ח ח"י סי' ב' היטב ותמלא שיש מקום להקל לפירוש רש"י על משה או עולת החינוך בשבת ובהם שיש לפקפק ברכה דבאלו הכרש' לגג מחילוק ועשה ואינו דומה כלל לדברי הכ"ח טכ"ז הודיתי לו שאין לאסור בפשיטות ובמיקל לא הפסיד.

לסוף סימן קה

אחזי הגדול האמיתי צ"ח בעל תשרי בלל החכמה הכיר שבספר חק לשראל לנגרי וועלן ז"ל דן בער"ש שחל להיות בשבת חי שרי לומר ארסן ביום כדי שאח"כ ער בלל סדר שיי"ש [ולפי דבריו חלו שרי אפילו לומר כן] וגם הכיר בשאלה חדשה אם בשבת חזון שרי להבטל לומר לאשחו שחתן לו בנזק כחות נקי כדי שיהיה לו בחלשט שבע לנבש כחות נקיות שכבר נבשן בשבת ק. ובתב"ש לי שבספרו ח"ד כח"י בהולך ונדפס כתב בזה. ואני נשאלתי ג"כ שאלה זו ודרכי להשיב דלא מנעתי אם בעלזא לוקח כחות בלא אמירה כפי בודאי שרי חלל גם

לסימן ד אות יב"ג

נשאלתי עתה ממש. בעל חוקק ברי"ה החולק לסבול קורס התקיעות ומוכרח לילך מביהב"ג דרך השוק לבית הסבילה ולפשוט הט"ג, אם כשהחור ולבוש הט"ג אם חורר ומכרד.

השבתי גם אם לא כיוון בפירוש כשפושט מליחו לחזור וללבוש סתמא כפירושו וא"צ לחזור ולברך דשינוי מקום לא הוי הפסק אלא אם יורע בעצמו בכירור שהסיה דעתו בנתיים מהוי"ב לחזור ולברך.

אבל חלו ההולכים לנעוט בין קר"ח ולתקיעת שופר ושיחין ואוכלים ג"כ ומספרים דברים בטלים עם חביריהם באופן שגורר שהסיה דעתם מהעלית חלו מהוי"בם לחזור ולברך כשנבשים העלית שוב"ש גם אם כשפושטו היה בדעתם בפירוש ללבוש שוב"ש לא מהני במקום היסח הדעת. וכל הלוש העלית בלא ברכה תרתי רעות עושה שהסיה דעתו וגם לבש עלית בלא ברכה במקום שרי לו לברך ומבטל ברכה המהוי"ב. — ובנוף הדבר לשחוח ולאכול אין דעתי מסכים ובמקום אחר צירתי כל לדידי האיסור והביחור, ובמיקל בשאט נפש בלא סיבה טובה וברור שאל דנין עושה בציורו. ועיין בספר דרכי חיים ושל"י אות נח. וז"ל שלא הי' מסית דעת קדשו מעליותו ופשוטו.

לסוף סימן ט

ועיין בנשרי מברש"ס מחד"ד סי' קמ"ח שדעתו להקל בכלל שמי שגול ממנו עליות שלא בכוונה ושאלר בע"ק עליו שלא יברך שיי"ש ואינו ח"ן לנו חלל בדעת הפוסקים שבכ"ה לירך לו לברך כשהחור ומתעטף בו.

לסוף סימן י

ועיין דבר פלא בנ"י הריטב"א סוכה (י' ט"ז) ש"כ דכא דאמרין העוסק בחבורה פטור מן התפילין, ולאו משום שפסמ"ל פטור מהמנ"ח הוא, דכא אפשר לקיים שחיבין, חלל עטמל משום דמחשבתו ערודת בתלמודו ואיכא היסח הדעת, ותפילין לירך שלא יסח דעתו מהם עכ"ל ועיין במנחת יצ"ב בשמ"ק אות ב' בשם הרי"ר שמחה להקשות כיון דתפילין צדי כוונה איך יקרא ק"ש דעבי ג"כ כוונה. וכ' לתוך כיון דטסמ"ל פטור ממנחת קריש, כיון דח"א לקיים שיהיה ע"כ (ועיי"ש בשמ"ק בשם הרי"י) ודבריו נע"י דעת כל הראשונים דמי שיש לו תפילין בראשו חייב בכל המנחת ואין לפטרו משום טוסמ"ל פסמ"ל וז"ל.

לסוף סימן מו

ואחזי הגדול האמיתי צ"ח בעל תשרי בלל החכמה שעי"ה"א אחר שראה דברים חלו השינוי שגם הוא

נאסר הכלי לגמרי על כל השבת עיי"ש היטב עומק כוונתו
אצל איינו ברור שמסקנתו כן כי במג"א מפורש להיפך
ולמה לנו להרבות מחלוקות. וידוע חקירות הגאון רבינו
משולם איג"ר זקוק"ל בחדר שהניח על השלחן דבר איסור
וגם דבר היתר וצדעתו להסיר הדבר היתר באמצע שבת
דהשלחן מקרי בסו"ס לדבר האסור לחוד ולא להיתר
ולאיסור וכו' עפ"י סדרת ר"ח דבסו"ס לדבר האיסור לא
הוי אלא כשדעתו להניח שם כל השבת, וכיון דדעתו
להסיר היתר בשבת תו לא הוי בסו"ס לדבר היתר
ולאיסור רק בסו"ס לאיסור בלעד, או דילמא דלא הוי בסו"ס
לדבר איסור לכל השבת רק למקצת שבת עיי"ש.

לסימן קנט

עיינן בספר הדת זקנים להגאון רמ"ה ב"ר שמעון מו"ל
צויעטצטק נדפס בשנת תקס"ב בדוצראווא מה
שכ' בשם הגאון האמיתי ר' ארי' לייב אב"ד בריסק זצ"ל
בדיון ריאה, שהיה לו שתי אונות בימין ושלוש בשמאל
והכשיר מפני שינוי הטבע עיי"ש דבר פלא.

אם אומר לאשמו שחתן לו ג"כ שרי דעכ"פ נהנה שהכחות
הנקי גם בשבת דלגוש כחות נקי חדש הנאה לאדם יותר
ממה שילגוש הכחות שלגש בערב שבת ק' הגם שהכחות
עדיין נקי דא"א שבימי הקיץ החמים לא נחלכלך קצת ולא
נקלט ריח זיעה כל שהוא מערש"ק עד זמן שפשטו בערב
כר"ל נכון. מכה סברא ברורה וישרה זו התרתי אפילו
בשבת ק' אחת"ל? כשהולך לישן לפשט הכחות שלגש צנקר
ולהתליף אחר שינת הצהרים לכחות נקי אחרת. כן הוריתי
מכה וכמה פעמים.

לסוף סימן קיג

ואחרי הגדול הגה"ג ז"ח צפל בלל ההכמה כתב לי שגם
לפניו נשאל שאלה זו והשיב לאיסור מכה סוגר
דע"י שנפל סוף מס' שירובין ולשם ביאור פרע"י הלכות.

לסוף סימן קכד

ועיינן בחי מהר"ל מפרשג שבת מ"ג א' ד"ה בעודן שאם
הניחו תחת הגרות וכיוצ"ב חתך מהכנסת שבת

קונטרס

„עלעקטריק בדר' חלקי השלחן-ערוך“

חלק ראשון

בפתח הקונטרס

הקונטרס „עלעקטרי בדר' חלקי השו"ע" חלק שני אי"ה יהי נדפס בספרי באר משה ח"ו שבעזה"ת כ"ב הולך ונדפס.

ברצוני לפרסם ולהודיע שכל מי שיעיין בחלק ראשון וימצא דבר מה לעורר בין בגוף ההלכה או לציין לספרים המדברים בזה יהי מה שיהי נא להודיעני ובחלק השני אביאו בשמו. וכן כל מי שיכתוב לי שאלות הנוגע ל„עלעקטרי בדר' חלקי השו"ע" אביא השאלה ואשיב עליה בספרי חלק ז', אבל, לצער הגדול, א"א לי להשיב בכתב גם להשואל ישר כי מחמת הסדרות העוכרות כל גבול א"א להשיב לכל אחד ואחד ישר ג"כ.

גם אבקש סליחה מכל מי שכתב לי העדות על ספרי ח' חלקים ולא השבתי לו עד עתה, כי מן הנמנע הוא, ובאמת יותר מחמש מאות מכתבים נמצאים ברשותי הערות על ספרי, ואי"ה אחאמן מאד מאד להשיב עליהם בספרי חלק השמיני, ואי"ה נדרי אשלם להשיב על כל מכתב ולא יהי נשאר שום מכתב בלא תשובה בעזרי"ת. וכל מי שכתב עד עתה וכתוב מעתה ימצא תשובה פעם בארוכה ופעם בקצרה על מכתבו בספרי ח"ת וגם לרבות בח"ט אי"ה.

ועוד ברצוני לפרסם ולהודיע שכל מחבר ספר שנוכר בספרו שאלה הנוגע לעלעקטרי בין אם כבר כתבתי בח"א כאן ולא הזכרתי ספרו ומה שפסק בשאלה זו ובין אם לא הזכרה שאלה זו עד עתה נא לשלוח ספרו או רק להודיעני ואנסה לעיין בספרו בעקב ספרים אצל ידידי הרבנים שיחי' הפתוחים לפני בעזרי"ת ואוכיז הוראתו בשאלה שעלי' הוא דן. ולא עוד אלא כל מי שיעורר משאלה הנוגע לעלעקטרי בין אם היא נוגע למעשה או אפ"ר איננו נוגע למעשה עתה אבל יכול בקרוב שיהי נוגע למעשה, או רק שאלה בעלמא שמוכן שהמעונינים בשאלות עלעקטרי תהי' קרוב ללבבם ולהילוך מחשבותם נא להודיע ואוכיז בשמו.

קונטרס

„עלעקטריק בד' חלקי השלחן-ערוך“

חלק ראשון

סימן א'

שאלה: אם שרי לשום כלי מלא מים על פלטה עלעקטרי שאינו דולק וע"י שעון בשבת בבוקר יהי' נדלק ויתבשל המים ואת"ל שרי אם גם מאכל שרי.

תשובה: רק מים שרי וצריך להדביק הכפתור שלא יבוא להקטין או להגדיל כוחו או לכבותו וגם שיני החוט עלעקטרי התחובים בהכותל לחברן להעלעקטרי היינו התקע בשקע, צריך להדביק להכיר.

א) **מקור** הדבר כס' מתא דירושלים (על הירושלמי פ"ג דשבת הל' ג' ד"ה נחשדו) שכתב ז"ל ושמעתי מאדמ"י הגאון ז"ל (כ"כ קמח"ל מרן הכת"ם ז"ע) מעשה שעשו אנשי פראנקפורט בענין דינא קאפע בשבת, שהי' מסדרין ע"ס דקיס זכ אלז זכ ושמנו למטה מערב שבת חבל של גפרית שקורין לונג, והחבל הלו היחה מהכבדה כל הלילה ובאור יום הגיע האש החבל אלז הע"ס אזי נדלקו הע"ס והחבל הקאפע והגאון צעל מתא דירושלים חתם עליהם ח"ך עשו כן מטעם נדדים, אלז על גוף מעשה הכיתור חינו חולק, והגם שבמתא דירושלים (פ"ק דשבת הל"ה ד"ה וכן שמעתי) שכתב ג"כ דבר זה בשם רבו הכת"ם ז"ע כתב ע"ז אלז שאני בייתי מפקק ע"ז משום שמתא יתחה עיי"ש (ותמהנה מאחר שהכת"ם העיד עליהם שמופלגי חורב עשו כן ובדואי לא עשו כן צלז הסכמה הגאון אב"ד צעל בפלטה זאוק"ל וגם הכת"ם צעלמו שהגיד כן לפני תלמידיו מוכה שהסכים למעשיהם א"כ ח"ך אפשר לפקק עליהם

מכות גזירה דשמתא יתחה, בדואי עשו הכל באופן דלא כ"י שייך גזירה דשמתא יתחה) הרי ששרי לעשות כן, וכאן בפלטה של עלעקטרי לא שייך שום עעמא דאוסורא (הפלטה הוי כגור"ק וצמים ליכא גזירה ממים כמו שאכחונו בסמוך בלוח ד' מהאנ"י) ושרי לעשות כן, רק צריך להסיר הכפתור או להדביק צנייר וכיו"צ שלא יבוא לידי כיצוי (כמו לחתום בגחלים) וגם להדביק המקום שב' שיני התקע שהחוט העלעקטרי תחובים בשקע בכותל לחברן להעלעקטרי.

ג) **זה** לי כארבעים ותשם שיש שנשאל כעין שאלה זו לפני דודי הגאון הכדיק המפורסם מוכר"ר יצחק טינגרמאן ז"ל כ' ויקום דמו אב"ד צעקעטאבא ז"ל ובהיותו בנייהויל עיר מולדתי לקבל פני אביו כ"ק זקני הגאון הכדיק מופלא שנסנהדרין ארוך בדורו בסב"ק מהור"ר יוסף מאיר זאוק"ל ה"ד ביקר לגיסו כ"ק אאמ"ר הגאון ר"י הכריף ע"ס ובקי נפלא ז"ל ה"ד, והגיע לפניו שאלתו וכששמעתי שאלתו פתחתי להם בספר מתא דירושלים וכתחתי להם אלו הדברים המכירים להם צ"י מקומות ועממו משתומם, והתירו גם אח שאלתם (אייני זכר דדיוק השאלה). ואח"כ מלאחי בחורת צבת (כ"י רנ"ה ס"ק ד') כעין מעשה פראנקפורט והגאון צעל חורת שבת לא הסכים לזה עיי"ש.

ג) **וכמו** שכתבתי בפלטה כמו כן בחמור עלעקטרי (עלעקטרישע רענטג) רק בחמור עלעקטרי צריך להניח עם על המיחם כדי להפסיק בין הכלי מים והמיחם כי לשניהם דין אחד, כי להפלטה כדן עם לו ושניהם שווין.

(ד) **ולפי** הנ"ל לאו דווקא מים שרי להניח על הטע או על הפלטה אלא גם טעט או קאפי מותר כי דכמו שאין לחוש במים שמה יגים כמו שכתב באבני נזר (חאו"ח סי' י"ט) בשם הגאון מקוונא ז"ל כמו כן ליכא למיחש למגים בטעט או קאפט שלנו בזמננו שהם זלוילים כמים בעלמא. [ועתה מלאחי שכדרי הגאון מקוונא ז"ל מפורש בתשו' בשמים ראש סי' רמ"ז].

(ה) **וכל** זה לא התרתי אלא אם מעמידין הקומקום מים מערב שבת אצל להעמידו בשבת על הפלטה או הטע קודם שידולק צודאי אסור כמבואר בשו"ע סוף סי' רנ"ב עיי"ש ברמ"א ע"ז מג"א ושאר אחרונים. וגם ע"י עכ"ר"ס אסור להעמיד בשבת המים על הפלטה ומה שנמלא בס' ירושת פליטה (סי' ע"ז) להחיר ע"י עכ"ר"ס זע"ג וי"ל אצל למעשה אין להקל.

(ו) **ודע** דרך במים וטעט או קאפט התרתי כל הנ"ל, אצל במאכל אפי' להניח מערב שבת קדירה בגון מלא בשר חי וכיוצ' על הפלטה או טע, והענקטרי יחי' דולק ע"י שטין בצורק ויבשל הבשר עד היות היום וכיוצ' אסור בהחלט, לא מעי' להניח התבשיל על המיחם בשבת צודאי אסור ולפע"ד יב' בו חשש איסור חורב כדן אחד נותן את המים ואחד נותן את האור שהנותן את האור חייב, ובאן הגם שהאור כבר נתקן מערב שבת ע"י השטין, עס כל זה כבר כ' הפת"ג (בא"א סי' ט"ז) ס"ק ע"י) לפרש כיוונה התוס' (שנ"י י"ז ב') דין פורם מלודות בער"ש במקום דמליין חיותה דסופי צודאי ללוד חייב על הלידה ובמקום אחר (בחיבורו) צאר חפרוכו שרים על שבת י"ז: (סם) הארצתי דעתה הראשונים ואחרונים בזה, אצל יחי' איך שיהי' חשש איסור דאורייתא או ודאי איסור דרבנן צודאי איכא וליא מאן דמיקל ראשו בכה"ג, וכן מלאחי בתשו' זקן אהרן (להגאון מהר"א וואנקין ח"א חו"ח סוף"י ע"ז ד"ב ומכל הלין) עיי"ש בקיאות עגום ומריפות גדול בצירור כל זה וכן מלאחי בתשו' ה"ז (חאו"ח סי' קל"ו) צאמט (התשובה) שזיאר עיין זה דבכה"ג יש חששא דאורייתא מאחר שהרצם בטעט סופו לצוא והוא איירי בהניח הקדירה על התנור בשבת רק צעת ביחחה התנור נכבה מענקטרי ע"י שטין ואח"כ ע"י שטין יחי' דולק עיי"ש ראויותיו שהם וכויוס.

(ז) **יותר** מזה ראוית בתשו' זקן אהרן (חאו"ח סי' ע"ז וע"ז) שאוסר להעמיד גם ע"י נכרי חנשילין שנחשבו כל לרכן על תנור עלנקטרי ביום השבת הגם שנערך הענקטרי מערב שבת, ואוסר בין בינים ובין צלה שנחשבו כל לרכן, אצל לא רק על התנור צלה הפסק עם אוסר דכרי הוא כדרך צישול צימי חול, אלא גם להניח התבשיל שנחשבו כל לרכה על תנור עלנקטרי מכוסה בטעט הנערך מע"ש שידולק בשבת גם כן אוסר, ודעתו שהנכרי מניח בשבת שפיר אמרו רבותיו האחרונים (סוס"י רנ"ג) שציקר כיוונה הנכרי להסיק הביא והכל חולים אצל צינה והתירו שהנכרי יניח המאכל קודם הסקת דפס"י צענ"ס שרי, משא"כ תנור ענקטרי שאינו עומד אך ורק לבשל עליו אסור בכל אופן ועיין מג"א (רנ"ג סקל"ו) והבן, לנאורה משום שבת דשבת במקום מלוד ה"ב לנו להחיר, יהלא כאן צינוד"ד כבר נחשבו כל לרכן וגם מאזה איכא תבשיל חס ביום השבת עכ"ז אין מקום להחיר צשול זה שהגוי יחי' כשלוחו להניח התבשיל על האש ביום השבת עיי"ש באריכות רב ציאוים נפלאים בדין צישול אחר צישול בינים וצלה ובשליחות עכ"ר"ס להניח תבשיל ע"צ תנור, גם בתשו' חלקת יעקב (ח"א סי' י"ז) ראוית שזן על השאלה (הנ"ל) צאות (ו') ואוסר גם כן צהחלט להניח תבשיל מע"ש על תנור עלנקטרי והשטין וילדק בשבת צצורק ועד היות יחי' לו מאכל מבושל ביום השבת וכ' ששמע שיש כמה מקילין ולא הסכים עמם, והמשיין צצורק יראה שלפי דבריו נחשבו כל לרכה קודם שבת אין לאסור להניח התבשיל צע"ש, אצל העיקר כהזקן אהרן שגם בכה"ג אסור, ואפשר שגם הנאחל יעקב יודה שגם בכה"ג אסור רק הוא ז"ל לא נחשף על זה, על כן השיב לפי השאלה שלפניו, ולא עיין אם גם נחשבו כל לרכה אסור או לא, אצל צאמט גם בכה"ג יודה לאסור והבן.

(ח) **הנה** השאלה בתשו' זקן אהרן (הנ"ל) הי' ברה"ג מו"ה שלמה פראנקפורטער רב צקה"י צערלין יל"י ודעתו הי' נוטה להחיר וכנראה ערוך בזה תשובה ארוכה בחריפות ובציקאות כמו שצח"י הגאון בעל זקן אהרן דבריו התריפים וראיותיו החזקות אך הגאון בעל זקן אהרן השיב עליהם ולא רצה צשום אופן צשעולס להסכים להקל עיי"ש צפנים, ובתפסם צספרים מלאחי בתשו' הרצ"ז (ח"א סי' קל"ו) שגם אלוי פנה ברה"ג מהרש"ע ז"ל שיחור דעתו בדין תנור עלנקטרי כמו שפורש לעיל

מזכר יסדר הענין שלא יהי' שום חשש ומחשול, ואם נכרי מניח הקדירה ע"ג הכירה הגוי'ק מערש' והמאכל מצולל כל לרכה דן להקל ולבסוף פשה עצמו חצרי ואינו מחיר להלכה ולמעשה גם ע"י נכרי כי אם בשעת הדחק וללורך גדול עיי"ש וצ"ל היובל (עמוד פ"ב) ונבדלות לישראל (עמוד קכ"ב) מחיר להערי' מערש' מורה שעות שיכבה וידליק העללקטרי בשעת קודש כדי לחמם התבשיל שתצטלה כל לרכה מערש', אבל לצלל בכה"ג תבשיל חדש אסור עיי"ש, ונראה דאין להקל כלל אך ורק במקום חולה אבל בלאו הכי לא, ולפי סברה החזו"א והצ"ח שולל אפילו במקום חולה לרוב להיות מתון ולפע"ד אין להקל בקצת חולה כלל רק בצורך גדול וכן מלאחי אח"כ בלא מדבר ח"ד סי' כ"ו כ"ז עיי"ש בסוף סי' כ"ז צענין זה, וכבר כתבתי לעיל שהחזו"א בעלמו מסדר שם דרך על פי הלכה אך יחממו ללורך חולים ודבריו אז נדברו (ח"ב סי' ע"ז י"ז כ"ב) מצר לקיים דבריו בצרית עולם נגד השנה רב אחד, ודבריו נכונים וברורים, והעולה מדבריו צרית עולם ואז נדברו דגם תבשיל שתצטלה כל לרכה והעמידה על תנור עללקטרי מערש' ועצב שבת ה' התנור יוסק ואחר שכבר נכנס שבת נכבה על ידי שגון וזבז בשבת צבורק יתחור וידליק התנור עללקטרי אסור להשאיר את הקדירה ע"ג הכירה, דאחר שנכבה העללקטרי הוי' דין הקדירה כאילו עומד על גבי הקרקע, שאסור להחזירו. ובאמת ככל דבריו יולא מדברי החזו"א ולפי דעת החזו"א שם גם אם העמיד הקדירה מע"ש מחוייב להסירו בשעה שהעללקטרי נכבה כדי שלא יהי' הקדירה ע"ג התנור בשעה שיחזור וידליק כי איסור עושה צבז וכ"ש אם הניח הקדירה בשבת על התנור עללקטרי בשעה שהעללקטרי נכבה צודאי מחוייב חיבק ומיד להסירו שלא יהי' הקדירה על התנור בשעה שיחזור וידליק על ידי הכלי שגון ולהניח קדירה בתנור מוסגר לגמרי כחומר שריק מותר מערש' אפילו אם השגון וידלקי בשבת וללורך חולים אך יחממו ע"י תנאים עפ"י הלכה בחזון איש, ועתה ראינו בתשרי ארץ צ"י (סי' ק"ט) שללורך חולה שאב"ס מחיר להערי' שגון שתצטלה המאכל בשבת רק ויתחור אותו שמה בערש' ובשעבה"ח מחיר להעמידו בשבת ע"י נכרי עיי"ש וכן מחיר בתשרי לצוסי מרדכי (חיו"ד סי' י') במקום חולה שאב"ס רק הוסק שגנדי יעריק להשגון מערש' עיי"ש חיה מתנגד מאוד להחירו של הארץ צ"י וקשה להקל אבל אין לדיון

מתשרי זקן אהרן, ודעת תשרי הרב"ז נטה להחיר והביא מהגאון האדיר מהר"י אב"ד קוטנא ז"ל שהאריך ג"כ בשאלה זו ומבאר כל דדי החירות להשתמש בתנורים אלו בשבת בכה"ג עיי"ש, ובתשרי הרב"ז (שם) צה"גה מנן המהמר הביא תשרי הרה"ג מהר"ש פראנקפורטער הנ"ל שהי' השולל הראשון בדבר זה ונדפסו דבריו בעתון התורני אור החיים (שנה ה' מחצרת ה'). והסכים עמו הגר"י קוטנא ז"ל בספרו חסדי אבות (קונטרס גרם המעלות עמוד ע"ד-ע"ה) אבל רובא דרובא כנראה דגדולי דורו לא הסכימו להחיר ודבריו הזקן אהרן, עכ"ז מאחר שהחירס מצדום על יסודות נאמנים במקום חולה המלמד להקל יו על מה לשמוך אם נותנים המאכל על התנור מערב שבת ומע"ש נערך השגון שדליק בשבת והכפחור יהי' נדבק, וגם שני החוט עללקטרי נדבק באופן שאין כאן חשש מחמה, חשש מניס, וכי"כ בתשרי לצוסי מרדכי מהד"ח (חלו"ה סי' כ"ב ויור"ד סי' ז').

ט) ומצאתי עוד בתשרי ז"א (ח"א סי' ע"ז י"ז י"ח) אריכות רב צוה וכ' שצטפרי ח"ב (סי' י"ז וה"ג סי' י"ח) האריך ג"כ צוה, וכת"ז הביא דברי האחרונים המדברים מהלכה זו או בדומה לה, חוץ ממנה שמכור דבריו עד עתה, תשרי מהר"י תניי ח"א סי' קפ"ט, ספר גדולי ליון ח"א סי' י"א, שו"ת מלמד להועיל בסוף חלו"ה סי' י"ח, ספר צאר יתק (אייזענצאך) על סדר קדשים בהקדמה, דברי חזקיהו ח"א סי' י"ב, ישכיל עבדי ח"ג חלו"ה סי' ז'.

י) אח"כ ראינו צרית עולם (דיוי שהייה וחזרה סעי' ב"ה) שכחז ככל דבריו הנ"ל מטעמים אחרים וז"ל דבתנור הניסק על ידי עללקטרי והכין מע"ש שגון לפתוח העללקטרי בשעה דיועה, ואפילו תצטלה כל לרכה מערש' אסור, תמוס איסור חזרה ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, דחוס העללקטרי חשבו כאינה גרופה ולא מלני היתר ליתן בשבת עיי"ש, ומקור דברי הצרית עולם הם בחזון איש (סי' ל"ח סק"ב) עיי"ש גם בתשרי מנח" (ח"ד סי' כ"ו כ"ז) האריך מאוד בשאלה זו והעלה לאסור להניח בקדירה אפילו מערש' ואפילו אכל מצולל כל לרכה ע"ג כירה עללקטרי ואפילו הכירה היא גרופה וקטומה ואפילו המאכל הוא מאכל יבש, חולם ללורך גדול או ללורך מורה מלד להקל בתצטלה כל לרכה וגו"ק, ור

ה"ל (סי' קל"ז) בשם הגאון מהר"י קוטנא ז"ל ש' בפירוש דרך שמה יחסה חוששין דכן גזרו חז"ל אבל לא שמה יכנה והביא ראיה אלימחא מדברי הש"ס (שבת י"ח ב') עיי"ש עכ"ל בהנחה הכפורה שכוה דבר קל מאוד ורגיליו צו לרדך לחוש כנ"ל.

סימן ב

המשך מסימן הקודם

ח) נשאלתי אם יש להשתמש בפלטה עלקטרי של שבת בשבת בלא שימת פח או סם על הפלטה, וכן להחזיר הקיררה בשבת, מאחר שאין דרך כלל לבשל בחול על פלטה עלקטרי כזו.

השבתי מאחר שאין דרך כלל לבשל על פלטה זו בחול, והוא עלקטרי מכוסה לגמרי, והחום הפלטה קבוע ואין לה בפתור כלל להגדיל או להקטין החום הכל שרי, וטוב להרביק המקום שהחום עלקטרי תחוב בשקע הקבוע בכותל, להיכר כרי שלא ישכח ויוציאו, כי בהנחת התקע העלקטרי גדלק, ובהוצאתו נפסק הכוח והעלקטרי נכבה.

טו) הנה מקום היה לאסור להשים קיריה על הפלטה כי מה שחשתי העלקטרי עמונים ומכוסים ואינם גרואין בשביל זה אין דינה כגו"ק כי כן דרכה להשתמש בה ואין צו שום מעשה להיכרה בדבר, עכ"ל הדבר נראה לי צדור להחזיר חזק מחזק תלחם עממא, דהא דכלל אין לו כפתור להגדיל ולהקטין החום ולא שייך כלל גזירה שמה יחסה, שנית מאחר שכל ימי החול אין משתמשים בה לבשל וכל תשמישה אך ורק לשבת שהתבטל ישרארה בחומם ולא שיוסיפו חום כי אין בכוח הפלטה להוסיף חום על המנושל רק לשמור חומן, ושלישית דמקום חקק החומין התחזקו בכותל הוא מדבק שיכיר לו היכר שלא להוסיף ולהפסיקו מעבודתו, אין כחן מקום להחמיר. — האמת אגיד כי ראיתי (בהבחינו לשלל אות י"צ) מחשבי ישיביל עבדי ח"ה (חאו"ת סי' ל"ד וח"י חאו"ת סי' ע"ו) לאסור להשתמש בהפלטה בלא הפסק עס כי דעתו של הפלטה דין שאינו גו"ק, עכ"ל נראה לי כמו שכתבתי, ועיין בהערות שבסוף חש"י על סי' קל"ז בענין זה.

אלה בודאי מה שעיניו רואות וכדאי הוא הגאון בעל חזק לבי לסמוך עליו במקום חולה ממנו וז"ל לסדר באופן אחר. ובודאי בשביל חיל אחד אין להחזיר וחמ"י עיני דברי המשנה הלכות (ח"ד סי' ל"ד) שנטע קו צדק להקל אפילו בבשר חי ובי' שדוקא בבשר חי, ודבריו תמוהים, וכן חיל צומניו באלוה הכרית וצפרט כפי שהשואל בענינו כחז שאלוה צפרט ככל יום, לא יחסר לו שבת וצפרט שיכול לאכול בשר קר שנחשבו מער"ש ואין שום צורך כלל להקל לו.

יח) בתשרי ה"ל (ח"א חאו"ת סי' קל"ו) אוסר להניח שבת תבטיל חס על חמור עלקטרי בזמן שהעלקטרי מכוסה, ואח"כ על ידי שטון יכ"י גדלק, וגם באם עשה בשוגג שבת אוסר את התבטיל באכילה שבת.

יז) בתשרי ישיביל עבדי (ח"ה סי' ל"ד וח"י סי' ע"ו) אוסר להחזיר תבטיל על פלטה עלקטרי שבת, כי דין פלטה עלקטרי ככירה שאינה גרופה וקטומה שאסור להחזיר תבטיל עליה שבת, ואינו מותר החזרה כי אם בהפסק עס שט"י דינה כגו"ק, ואין דיון כן כאשר אכתוב לקמן (אות י"ד) ואולי כוונתו בפלטה אחרת כמו שלנו ועיין היעז (לקמן סי' צ' אות ד').

יג) מכל דברי רבותיו האחרונים באין חולק יחל, וראש המדברים בזה הי' הבית יחזק (י"ד סי' ק"ב אות ד'), ובטול שבת על חמור עלקטרי הוא מלאכה דאורייתא, ומה שנמלא בתשרי פני מדין (ח"ה סי' י"ז) להגאון הגדול מהר"ם פרידז ז"ל שחוספס בזה ומתנה לבטול בתחלה דמן החורה אינו חייב רק באש, הוא מחמת חסרון ידיעה בזה"ל הערה"ז כי להגאון הגדול חידוש היו זרים אללו לגמרי על כן כתב מה שבי, אבל צדור דהוא ביטול גמור מדאורייתא.

יד) דע דמה שכתבתי בתחילת דבריו שצריך להבדיל הכפתור שלא יבוא להקטין או להגדילו או "לכבותו", כתבתי כן הגם שלא מלינו גזירה "לכבותו" אבל מאחר שט"י כפתור בקל מאוד מאוד אפשר לכבות כתבתי כן. ובאמת ראיתי בתשרי מהרש"ג (סי' כט) דכ"י שחז"ל גזרו שמה יכנה ולא גזרו שמה "יכנה" ועי' אין לנו לגזור על שום דבר משום "שמה יכנה" עיי"ש ויוסף ע"ז מלאכי בתשרי

חם ע"ג חנור עלקטרי בומן שהחנור נכבה ושוב ע"י שעון יח"י נרלק בודאי החוב עליו להסירו קודם שיודלק ואם לא הסירו אסור באכילה (אות יא). — ט) אם אסור להחזיר הקדירה על הפלטה עלקטרי בשבת (אות יב, ד). — י) על פלטה עלקטרי שלא נעשה לבשל, רק לשמור חום הקדירה, אין צריך כסיוט טס או אסבעטט, ושרי גם חזרה (סימן ב אות טו). — יא) להלכי העומר על הפלטה דין כלי ראשון לו (אות טו). — יב) על פלטה עלקטרי המוכשר להלכי עליה אסור להשהות או להחזיר בלא טס או אסבעטט (אות ד).

סימן ג

נשאלתי תנור עלקטרי שבשבת נכבה העלקטרי ובעוד התבשיל חם חזר ונרלק אם התבשיל שרי באכילה בשבת.

השבתי בכ"ה"ג שרי באכילה אבל נצמנץ המאכל לגמרי ואח"כ נרלק ונתחמם אסור באכילה.

ה כן העלה טפ"י החזו"א צברית עולם ואז נדברו (לעיל אות י') (ובא"ח ישראל ש"ח) שהזרם בשבת בא על ידי עבודת ידודי מחללי שבת, ישחנה הדיון לגמרי ואסור בכל אופן צביוור בלא שום ספק וצוה יש לשאול דעת הבד"ץ דעדה המחזיקת או בד"ץ אחר גדולים צבורה).

ב **ודע** דהא דכחצתי חזר ונדלק בשבת היינו שצנצית גדול נכבה ועכו"ם הלך ותיקן ללורך ענמו, אבל אם צנצית קטן צנצית ישראל נכבה וצוה לעכו"ם לתקן אז טוב שלא לאכלו גם אם היה התבשיל עדיין חם, אולם אם נתקרב לגמרי אז אסור לישראל לאכלו עד מו"ש, (עיון היעב צר"ש סי"ח) ואם ישראל מהלל שבת הלך ותיקנו בלא ידיעת הצע"ק אסור לאכלו צבאיתו שבת אפילו אם התבשיל עדיין היה חם עי"ש (ובענין זה ראייתו צאור תורה חודש אלול שנת תש"ל).

טו) ומעצמו מובן שלהכיל העומד על הפלטה דין כלי ראשון יש לו, מנאחר שאם מתחלכת על ידי חוטיו עלקטרי תחת הפלטה הגם שדיוו כנו"ק לפי שהוא מכוסה והחוטעים עמומים, על המציאות שחוטיו אש קבועין בה וצושרין בכל כחן בשבת לית מלך דפליג, והפלטה לעצמה הוד סולדת בודאי דינו ככלי ראשון ולריך להיות נזהר בזה מאוד וח"י להקל.

יז) וכבר כתבתי לעיל (אות ה) שמותר להחזיר התבשיל כמו כל דין חזרה בכירה שהיא גו"ק.

יח) אבל להניח קדירה על הפלטה עלקטרי שכן דרך בני אדם לבשל עליו בחול כעל חנור עלקטרי בזה בודאי אין להחזיר בלא הפסק טס או אצבעטט, בין הפלטה והקדירה, או בין התנור עלקטרי והקדירה, ומה שילא בחש"י ה"ל להקל בזה בלא שימח טס על התנור, אחר עיון בדבריו אין מקום להקל ולדעת הוא איסור גמור בכל כירות דמאחר שכן הדרך לבשל עליו בחול על זכ מוכרחים אני לעשות היכר טס וכיוצא, ומחנור או פלטה זו הדיבור בזה"ל, וצכה"ג יפה כיוון הישכיל עבדי (ח"ה סי' ל"ד וח"י סי' ע"י) לאסור וכל ראוות צכה"ג נכונים, והוא אסור בהחלט, וכ"ש דחזרה אסור בתנור זה עד שיכסה בטס, אח"י מלאכי בחש"י ל"א (ח"ב סי' ו"ה) שאוסר בהחלט ותולק (צכ"י ז') על הצעל ה"ל שרואה להחזיר ויפה כיוון הצעל ל"א בזה והדיון עמו.

פירות הנושרין להלכה:

א) שרי להניח מע"ש קדירה מלא מיט על עלקטריק רענטש המכוסה בטס, ובשבת ע"י שעון דילק העלקטרי ויתחמם המים, אבל מאכל אסור לעשות כן (אות ג). — ב) לא רק מיט אלא טעע או קאפטי שרי (אות ד). — ג) להעמידו בשבת אסור בכל אופן אפילו אם לא ירליק השעון העלקטרי אלא כמה שעות אחר שינית הקדירה ע"ג הפלטה או עלקטריק-רענטש המכוסה בטס (אות ה). — ד) ולא רק ע"י ישראל אסור אלא אפילו ע"י נכרי אסור להעמיד הדלי בשבת בין יבש בין לח ונתבשלו כ"צ (אות ו). — ה) ואפילו מאכל שנתבשל כ"צ אסור להניח על תנור עלקטרי מע"ש וע"י שעון יח"י נרלק בשבת להמם המאכל בשבת (אות ז). — ח) במקום חולה המיקל להניח מאכל מע"ש על תנור עלקטרי וע"י שעון יח"י נרלק ויבשל בשבת המאכל יש לו על מי לסמך (אות ח, י). — י) אפילו להדליק התנור עלקטרי מע"ש כשמאכל ע"ג ושוב ע"י שעון יח"י נכבה בשבת ואח"כ בשבת יח"י נרלק עוד הפעם לחממו אסור (אות י). — יח) הניח בשבת קדירה

סימן ד

נשאלתי

לבאר איך להשתמש במקרר בשבת ויו"ט, [מאוד צריך להיות ניותר להסיר הפנס (על תקטרי שער-באלב) הנרלקת בפתיחת רלת המקרר וכמו כן נכבה כשאדם סוגר הרלת].

השבת

דרך היותר טוב לסרר הכל ע"י שעון מער"ש ואז יכול לפתחו בכל עת ובכל שעה. ואם אין לו שעון אז ישתמש בו כשהמאטאר פועל ועובר מלאכתו. ולעת צורך גדול לתינוק בוכה או לחולה יש להקל לפתוח המקרר בידו השמאלית גם כשהמאטאר שובת, וע"י קטן יותר טוב.

(א) **הנה** יסוד השאלה הוא, דרך עבודה המקרר כך הוא, הכלי מכשירי המקרר העובד ע"י עלנקטרי מקדרין האוויר שבמקרר ע"י עשיית אויר קר עד נקודה ידועה לפי מעשה אומן, וכשהקרירות עלה למדח ידוע הכלי מכשירין פוסקין מעלמן עבודתן, ואחר זמן מה כשאוויר חם נכנס ע"י סדקי וחורי המקרר והאוויר הקר ירד למדרגה ידוע לפי מעשה האומנים הכלי מכשירין ומחליטין מעלמן עבודתן עוד הפעם לקרר האוויר ולהעלות הקור עד נקודה הראשונה ושוכחין הכלי מכשירין מעלמן עוד הפעם, ומעשה מעלמן מוצן שאם אחד פותח המקרר, האוויר חם שבצית נכנס והאוויר קר שבמקרר ירד למטה ומחליטין מעלמן הכלי מכשירין ע"י כוח הענקטרי לעבוד עבודתן לקרר אויר המקרר מחדש, ועשה מוצן השאלה מעלמה אם שרי לפתוח המקרר בשבת ויו"ט דעל ידי פתיחת הדלת גורם שכות הענקטרי יתחיל לעבוד עבודתו ולהוליד זרם עלנקטרי.

(ב) **ההיתר** הפשוט צוה שיפתחו המקרר כשהמאטאר כבר עובד, והבס שע"י מה שפותח המקרר והאוויר החום נכנס המאטאר יכ"י הולך ועובד זמן ארוך יותר מאלמלא לא הי' פתחו, למשל אם לא הי' פתחו הי' המאטאר שובת אחרי עשרה מינוטים (רעעים) ועשה שפתחו ואויר חם יותר נכנס לחובי יכ"י המאטאר מוכרח לעבוד עבודתו ולהעלות מדרגה הקרירות שלריך להיות במקרר חלי שעה או יותר, עכ"ל ככה"ג שהמאטאר כבר עובד זרם עלנקטרי הולך וצא, גם להדיעות שבאוסור עשיית זרם עלנקטרי מעיקרא איכא אוסור לאורייתא באמת עכ"ל ככה"ג אין כאן אוסור

לאורייתא ולא אוסור דרבנן כלל וכלל לא, ואינו דומה כלל לנוח את השמן דחייב, כמוצן מעלמן ואין להאריך, והכות זרם עלנקטרי נעשה לאורך עכ"ל בלתי הפסק, ואין כאן שום חשש על זרם עלנקטרי הנעשה צוים השבת (ובאריך ישראל יב' לדון בדבר, ודבר זה מופל על הרבנים הנאונים החדשים נדבר ה' לעיין בדבר) וכי יעלה על הדעת שבמקום שהרוב מנשב וע"כ הגר לא ידליק יותר משעה כי במקום הרוח האם אולימה החלז לא השמן יותר ויותר, ויבא ארס אחד ויכסור הדלת ויכרו יפסוק וע"י ידליק צ"י שעות שזה יהי' עובר משום מצעיר אש, ולא עוד אלא מפורש בגמ"ל דבמקום הרוח שיש חשש שהרוב יכבה הגר שרי לכסור החלז או הדלת כדי שלא יכבה, ולמה לא יהי' עובר משום מצעיר, אלא כשרא בעולה הוא, כמו כן בשאלתנו אי אפשר לומר שהפיתוח המקרר וע"י נתארך עבודת המאטאר שהפיתוח יהי' לו שום יד לענין אוסור עשיית עלנקטרי על ידי פתיחת המקורר.

(ג) **ואם** שרי לפתוח המקרר בשעה שאינו עושה מלאכתו והמאטאר שובת, מתחלה אשתיק תשובה אחת שערכתי עוד לפני שפרס וחמש שנים (בשנת תש"צ) וז"ל תשובתי שם: בלתי בקיבור נמנך לבד דניי "הפרידידער" הנקרא מקרר, מה דניו בענין לפתוח ולכסור בשבת וצו"ט.

(ד) **הנה** בענין הבצרת אויר הענקטרי כבר עלו רבותיו שגבול בהסכמה ברוב מנין וצנין דהוי אוסור לאורייתא, ודלא כחש"י לבושי מרדכי (מהד"ק חא"ח סי' מ"א) כאשר מביאר צאר היטב בחש"י קרן לדוד (חא"ח סי' פ') שהאריך בראיות ברורות שאור הענקטרי הבצרה לאורייתא כאש דלמטה הוא (וואס אין זכרנוי כוזבת הלבושי מרדכי בעלמו חזר מדבריו הראשונים בהסכמות השניות) וכן דעת הבית יצחק (סי' ע' ובח"י"ד ח"צ סי' ל"א דמפתחות) ועיין בפני מצינ (חא"ח סי' מ"א) ועיין גם בחש"י פורת יוסף (חא"ח סי' כ' ו' ז') שהעלה גם כן נד רב אחד, שאור עלנקטרי הוי ככלל מצעיר אש בשבת מן התורה, ועיין בצית יצחק (ח"י"ד סי' ק"ב) שכבז עוד הפעם מהענקטרי וכל כך ברור היה אלא לדור הענקטרי הוי אור טבעי ממש שהעלה דיואל צה משום נר שבת [אכן צוה האחרונים לא הסכימו עמו אלא לא מטעמא שאינו ככלל אויר ממש אלא מעשמים אחרים שאין מקומו כאן ועיין לקמן סי' נח] וידענא שיש מן

חוקך צעת הפתיחה, וגם לא אח"כ חלל לזמן מה, וא"כ זה צרור שאין כאן פס"ר, ועיין צ"ט" (אוי"ח סי' שצ"ז) בשם העיר דפס"ר לשעבר לא אמרין דמאחר בשעת מעשה ה"י ספק אשכ"י שנצטרך שה"י פס"ר מכל מקום הוי כאילו מחבון ופטור, ועיין בהגב"ו קמח"ז מן הגר"א (יו"ד סי' פ"ז) על הרמ"א שאוסר לחתות תחת קירית עכו"ם משום חשש ביטול בשר בחלב, והקשה דהא הוי דבר שאינו מחבון ואשכ"ז דהוי פס"ר מכל מקום שמא לא הובא בלע מעשר בחלב ודכ"י ספק, ותו"ז דכה"ג הוי שפיר פס"ר ודלא כה"ז הבי"ל עיי"ש וגם לקמח"ז מן הגר"א כאן לא הוי פס"ר דלרוב אינו מתחיל חוקך פתאום בשעת פתיחת המקרה, ואם נעשה כן לא הוי פס"ר לשעבר לשום פוסק כ"ל ועיין בדברי הע"ז והגה"ר קמח"ז מן הגר"א צביאור הלכה סי' שצ"ז (סעי' ג' ד"ה ולכן). [בדבר שע"י רוב נעשה כן אם הוא פס"ר עיין בחשו' אמרי אש חור"ד סוס"י סי' ט"ט בשם חשו' הריב"ש ומברש"א שבת ק"ב דרב כן ס"ל עיי"ש].

סימן ה

המשך מסימן הקודם

(ז) **וצור** ידוע שיטת התה"ד הוצא צמ"א (סי' ש"ד סק"ה) בדמלאכת איסור דרבנן פס"ר אינו אסור, ונהי דהנ"א (ס"ט) וכן בשע"מ"מ (פרק כ"ה מה"ל שבת הלכה כ"ד) חולקים מ"מ ה"ד מלאכי (כללי הדיונים אות תקכ"ד) הביא שבעיקר הדבר פליגי גדולי הפוסקים עיי"ש ואני מלאכי להמאירי (שבת ק"ב ע"ב) שצפי"ל דפס"ר באיסור דרבנן מותר כהתה"ד (ס"ט) דגרסין בגמ' תני נר שאחורי הדלת פותח ונועל בדרבנן, ואם כנחה כנחה, לייט עלה ד' ומסקנין בגמ' דהבעט דהוי פס"ר ואסור (ועיין בשו"ע סי' ער"א ס"א ובמפרשים) וז"ל המאירי (ס"ט) ושם חלמך וברי אין צביזי זה חלל איסור חכמים אפילו ה"י מחבון זו שהרי סוגי' זו נדעת רשב"א והוא אוסר מלאכה שאל"כ פטור וכבר כתבנו שכל פס"ר שמלאכת סופרים שמוח"ז ותירונו בה חכמי הדורות שלא אמרו שלא לחייב בפס"ר באיסור דרבנן חלל בדבר שאין באותה מלאכה איסור תורה כלל, חלל צביזי שיש בו איסור תורה לא (ועפ"י) יש ליישב בדרי התה"ד הבי"ל מקושית התנ"א והשעה"מ הבי"ל אך אין כאן מקומו כי לא באחי בשורות חלל לפלפל רק

האחרונים שהקילו לומר דאור העלעקטרי אינו חלל בצערה דרבנן, אנו אין לנו חלל דברי רבותינו שצנולה שצנחה תורתם העלו שדיו ממש כאש עננ"י בעמלמל ואסור מה"כ.

(ה) **אבל** האמת יורה דרכו כי אין שום שייכות לאור העלעקטרי לכאן, לכל מי שצריך קצת צמחות המכונה המקרה (פרידוידר) הזה כי כאשר חקרתי ודרשתי היעב אחריו חלל המומחים טעניקער, ובר סמכות, נודעתי לדעת כי אין כאן שום אור עלעקטרי בהמכונה המקרה הזה, חלל כוח עלעקטרי וכוח עלעקטרי בלא אור אינו אסור מה"כ חלל מדרבנן, כמו שביארחי באריכות רב במקום אחר, כי כשהמכונה עושה מלאכה לקר האוויר שבפנים אינו מתהווה שום שמץ אור לא מיינה ולא מקצה, וכוח העלעקטרי המניע ומסבב את המכונה המקרה הוא נעשה ע"י סגולה המאגנטט ע"י חוקי הטבע, במאמר מפלגות תמים דעים, כמו שאנו רואים בפאזירקטן הגדולים שהמכונות העולמות יסובבו את גלגל המנוע (מאמאר) וע"י מתנועעים כל המכונות לעשות בעודתם, וכשמכניסים תחשק (השעקער) צשקע היינו להקדים שצנולה ע"י צזה צננוע עם העלעקטרישע, נילויים פורחים באויר, חלל לא צעת נדוד המכונה, כי באותו זמן ועת כבר הספחור נתקרב, שש"י הצדווג החומרים האלה נתכזה כוח העלעקטרישע, וא"כ אין כאן שום חשש איסור דאורייתא כלל. וגם אם אפשר וכן מסתבר כדעת המצינים שצננה שהמאמאר מתחיל לעבוד פעולתו מרקין נילויין, חלו הנילויין אין להם שום שייכות להמקרה, וכן לא ניחא ל"י כלל.

(ו) **הדבר** מיוחד בראשונים ואחרונים דפסיק רישא לא הוי חלל באופן שצור כשמש דבדולי נעשה האיסור ע"י מעשיו כן כתוב הריש"א בשע"מ"מ (כחצות ה' ע"ב ד"ה וכתב הריש"א ועיין חוס' בינה ל"ז ב' ד"ה חלל בשם מהר"ם מאיירא), וכמו דאי אפשר בשום אופן שצנולה לפסוק רישא דבר חי שלא ימות, כמו כן צריך להיות האיסור צבור ע"י פעולתו (ועיין רש"י סוכה ל"ג ע"ב ד"ה והא מורד) ועתה נחזה אם שפחות הפרידוידר איכא פסיק רישא, והנה זה צרור ואינו צדד ספק שאין כאן פס"ר, כי הכסיון מלמדנו מיד יום ביומו. כי הרכה פעמים לאין מספר פותחין המקרה ואינו מתחיל להתנדנד

הרשב"א שם ותמלא דלא כהמאירי ה"ל). ויוסף ע"ז מומחה גדול אמר לי שגם אם פעם מתחיל המאמאר חכף ומיד אחר פתיחת הדלת לעבוד עבודתו, לרוב ועוד יותר מרוב כמעט לגמרי, איננו ע"י פתיחת הדלת של עתה, אלא אז הגיע הזמן שיפעול כי ע"י הכנסת איור חס א"א שיעבוד חכף ומיד וע"כ נריך ששכה רגעים אחדים שע"י איור הכס יתחיל לפעול.

(י) **ועוד** נראה לי עפ"י מה שחידש נן השלטי גבורים לפי דברי ח"י הרשב"א (שבת ק"ז) בהא דלמה זה דומה לנושל ביתו לשמרו ותמלא לבי שמור בחורו עיי"ש בח"י הרשב"א היטב (הובא ברין ס"ס) ועל זה כתב בשע"צ (ס"ס) נמלא למידון מדברי הרשב"א דעד כאן לא אמרינן פס"ר אלא היבא דאי דבר היתר עמו אבל בשושה פס"ר עם דבר היתר לא מיקרי פס"ר עיי"ש, ולכאורה דבריו תמיהים ואינם מובנים כלל דמה בין זה לכל פס"ר כגון גורר אדם מעה כסא וספסל דג"כ עושה דבר היתר דגורר המטה הוא היתר ועכ"ז פס"ר אסור, אולם בחש"י משיב כהלכה (מהד"ס סי' כ') ביאר לנו דבריו בעטו"ד, דעד כאן לא אמרינן פס"ר אלא היכי דבגוף האיסור אין עושה דבר היתר עמו כגון צנור דגוף האיסור הוא החרץ ובחרץ גופא אין עושה דבר היתר כלל, אבל אם בגוף האיסור עושה, עושה דבר היתר עמו, כמו צכאן, בסוגר דלת עושה הידוד ועושה עמו ההיתר שכוונתו לשמור הבית זה מותר, ועם הדבר בשלמה צאין מתכוון לגוף האיסור, וההיתר הוא שאינו מתכוון להאיסור, אכן אמרינן כיון דהוי פס"ר ובגוף האיסור אינו מתכוון לדבר אחר, ע"כ הוי כמתכוון משום דהוי פס"ר, והפס"ר עושה כמתכוון להמלאכה, אבל אם בגוף הדבר מתכוון לדבר אחר לדבר היתר, כיון דמתכוון היסר האיסור ג"כ בזהו דבר, הוי המלאכה האיסור כלא מתכוון לה אף בשפ"ר, דוגמא לדבר אף אי מלות אין לריבות כוונה מכל מקום בהיפך כוונה הוי כלא מתכוון כלל, וכאן בגוף האיסור מתכוון גם לדבר אחר עיי"ש דפח"מ ובספר גן דוד (מלאכת ידוע אות ב') כתב עפ"י דבר נכון בשיטת הרמב"ם עיי"ש וא"כ צניד"ד ממנ"ש שרי לפתוח את ע"י פתיחת הדלת לאחר שמתנדנד המכונה והוי פס"ר אז הלא עם האיסור עושה גם דבר היתר ליקח המאכל ומשקה שבתוך המקרה ובהכ"נ שרי לן אפילו באיסור דלורייא כמו ידוע שעליה דן הרשב"א והשלט"ג והרמב"ם לפי הגן דוד

לדבר דין). ולי נראה שגם הדין מותר לפתוח ולסגור, וכן מקום שמאנו צלשון קללה, למשל לייט עלה, אינו במקום איסור פשוט, כלל שיש בו איסור אין בו מקום לקללה דקים ליה בדבריה מיינה, אלא אין קללה אלא במקום שאין איסורו מצורר ובהתר בו מלי ומקלליו אותו מלך פרסו ועושו, ושאלו למכ הוא מקלל אחר שלח"ש מותר לגמרי, ויתוך שאף לרי שמעון ראוי לקללו שמאחר שהוא איסור בכל שאינו מתכוין כל שהוא, "בברוכי" לפס"ר ושהדבר מלי נקרא העושה פורץ גדר וראוי לקללו עכ"ל המאירי, (ועוד האריך עיי"ש, ועיי"ש בח"י הרשב"א) וא"כ ככות עלקטרי — ולא צבור עלקטרי — שאין כאן איסור דלורייא, אליבא דר"ש גם פס"ר מותר וא"כ למד יחש.

(ה) **ועוד** דהוי פס"ר דלא ניחא ל"י דלא ניחא ל"י בניסת האויר החום הגורם עבודת המקורר, ולכ"ש פס"ר דלא ניחא ל"י לא הוי איסור חורה כמפורש במג"א (ס"ו ש"כ סק"א) ועיי"ש במשנה ברורה באריכות, ובמקום אחר הארכתי מאוד בהעיקר נראה דעת הערוך ענין זה, אלא שבנידון דין שיש עומדים אחרים ג"כ להיתר אין נפקא מינה אם במקום אחר דליכא היתרים אחרים אין ההלכה ברורה כהערוך, ובאחרונים נמלא בזה אריכות רב, [ובדברי המאירי בפס"ר צדצנן שרי, מלאחי אח"כ בספר השלמה שבת מ"א ע"א ד"ה המיחם ושבת ע"ה ע"א סוף ד"ה ולחייב, ורבינו צעל ספר המאורות שבת מ"א ע"א ד"ה מיחם שפיטור, ודף ע"ה סוף ד"ה וכן תימא, הביא דבריו רבו ודודו רבינו צעל השלמה, והמאירי הכפיל דבריו עוד שבת כ"ט ע"ב ד"ה ויש מוסיפים, ושבת מ"א ד"ה המיחם שפיטורו ודף ע"ה א' סוף ד"ה הלא חלוון, כל זה העתקתי מספרי צאר משה ח"א סי' ל"ז אות ז' ד"ה ודע].

(ט) **ועוד** דלפענ"ד כל הענין שלנו אין לו שום שייכות צעולם למלאכה שאל"ג ופס"ר, דהלא בשאלתיו בפתיחת המקורר, לא הוא ע"י פתיחתו גורם נידוד המאמאר, אלא אחר שפתח דלת המקורר וע"י מה שנגסם איור חס הממחם את איור המקורר אותו איור חס דוחק ומניע את הכלי מכשירי המקורר וע"י מניעת כל מכשירים אלו המאמאר מתחיל לעבוד עבודתו לקרר האויר שבתוכו שמתחם ע"י הכנסת האויר הכס. ונראה כי הוי גינא שרי אליבא דר"ש (ענין שבת ק"כ ס"ע"ב ובחי

דבצר היתה, עכ"ל אסור להסיר משום שטי"ז מתקן הס"ת והציא ראי' לדבריו עיי"ש וח"כ ק"ו כאן שטי"ז מה שמסיר המונע, היינו הדלת, מתחיל בגלגל להתגלגל, מעשה שלא היה עוד לפנינו קודם פתיחת הדלת, ולפי"ז צודאי חינו דומה לטעור אפילו להסבירי וגם בלל"ח אין הדמיון טולק יפס ובהיתר זה אין צו ממש, אלא ההיתרים לשלול צדורים הם לפע"ד.

(י) **ועוד** נראה לי דאמרינן בסנהדרין (ע"ז ע"א) אמר רבא כפתו ומח פטור, ופרש"י דבשעה שפיתו אין כאן דבר הריגה והרעצ כח מחליו והולך וחזק לאחר זמן כל שעה, וכן אמרינן (הכספ) כפה עליו גניית ומח פטור, והטעם פרש"י שהבטלל שעל ידו מח לאחר זמן כח (ועיין שם בסינוג' בסופו דל"י זירא צמתחיל חיבך חייב גם ככפה עליו גניית ואין כרבא קיימל"ן כאשר פסק הרמב"ם הל' רולח פ"ג ה"י) ועיין היטב (בחוס' ד"ה כפה והבן) ותמלא שפנינו דומה לשני המשלים שהבאתי, ולא נכפתו צמחיה ולינה דחייב, וצחי' הר"ן (סנהדרין שם) צאו הדברים ציאוור יותר עיי"ש (ד"ה אמר רבא) וצחי' יד רמ"ה עוד יותר באריכות, המעניין מעלמו יצין לאשורו דגם כאן אפילו כוח חזיר חס הראשון חינו כחו ממש ולא עוד אלא שצלתנו אלו לא היה גננס חזיר חס עוד ועוד לא היה צודאי המקרר נחקר כ"כ ואזיר חוס השני גורס והיו גרמא דגרמא בעלמא וזה נראה לי צדור, ועיין צמכות (ח' ריש ע"א) דכת כחו לפני רליה פטור ופשוט, (ועיי"ש ביהודה' מהו) וצמקוס אחר הארכתי בדברי המג"א סי' רנ"ג סק"ג וסי' שכ"ח סק"ג ודברי האצהכרע"י סי' שכ"ח וצחי' ח"ס שבת י"ח ע"א מה שבי' על גליין המג"א עיי"ש והבאתי כל דברי האחרונים בזה ועשה אין כאן מקום האסף אכן יש לנרץ גוף הדברים הנאמרו צמק"א ולהקל ודו"ק — וכל מי שמדמה שאלהינו לכא דצ"ק (ס' ע"א) זורה ורעה מסייעתו דחייב ועיי"ש ברא"ש חינו אלא טועה אדרבה יותר יש לדמותו לרקחא דזיקא קא ממעי לב (צצ"ח כ"ז ע"א ועיי"ש בחוס' ד"ה זיקא וד"ה מאי שנא וצרא"ש ובשאר ראשונים ואחרונים).

והמשיב הלכה בגזוז עיי"ש ק"ו צמד"ד דהוי איסור דרצון, ואם נאמר הפתיחה בעלמא חונה הגורמת, וכן הוא האמת בלי ספק כמו שציארנו דרך על ידי דחיקת האזיר חוס מתחיל המקרר לפעול אז ממילא הוי גרמא דשרי בפשיטות ובכ"כ גם החולקים על הרשב"א (עיין ציאוור הלכה סי' ... באריכות) יודו להחיר, ופשוט עיי"הו צדור ובגראח שאין דמיוני טולק יפס כל כך דיש לחלק קל"ח כי גם בפתיחת הדלת עדיין לא התחיל להיתר אלא בלקוחה המאכל עכ"ל צדור שאין כאן פס"ד כולל (ועיין אריכות בשטות הרשב"א אלו צמח' כונה הל' סי' י"ט וכו'). [ובשטות הרשב"א הג"ל עיין גם בצאני נזח ח"א סי' קל"ד מש"כ בלח"ל].

(א) **ועוד** יש לעיין דמאחר שהצדור צדור שרק ע"י דחיקת האזיר חוס מתחיל המאטאר לפעול אז יש גם היתר אחר עפ"י מה שהעלה צמח' שבות ועקב (ח"צ סי' ד') צנטק טעור על אחריות מספר חורב וצמח' צעת קרי"ח פגע הצעל קורא צאחריות אלו שאם יכול להסיר השטור בלאחר יד להכפיל הגולל של הס"ת ועי"ז יפול השטור דשרי לעשות כן ועיין צמ"א (סי' ל"ב סק"ג וצמח"ה"ש ובכ"כ"ה קמח"ו) הגרע"א וצמ"א סי' ש"מ סק"ד) דלא שייך חק חוכות צמה שהסיר השטור (ועיין צמ"ח אה"ש הל' גישין סי' קב"ה וצנע פטוע סי' קב"ד בסופו ובכ"כ קב"ה סק"ז) והטעם פשוט דכמו צמח' ליכא כחיבה גם צחול ליכא משום חק חוכות, דצמסיר את המונע ליכא כחיבה (וצדק יש ליישב קושית המחל"ה צמ"ה ל"ב סק"ג) ולמה הביא המג"א צמ"ה ש"מ דברי הצ"ח) וא"כ גם כאן דאלו הדלת לא היה סגור היה האזיר חוס יולא ונכנס בהפיריזדער תמיד חל' הדלת מונע, ובפתיחת הדלת בעלמא אין כאן שום איסור אלא האיסור חל על פתיחת הדלת כי גורם התחלת הגלגל של המכונה ע"י כוח העלקטרי, וזה נעשה ע"י דחיקת האזיר חוס שלא היה יכול ליכנס כל זמן שהדלת היה סגור, ועשה כשהסיר הדלת והחוס שחי' בלל"ח ונכנס, אם היה פתוח, מתחיל ע"י הפתיחה ליכנס אין צדק כלום וצמח' זו נמלא צחיו"ע (מקואות פ"ה מ"ו) דלא מקרי הוי אלא מה שמכיון ועושין, ולא מה שמונעין שהמונע הוא היפך ההכרח, ואעפ"י שטי"ז שמונע נעשה דבר ע"כ עיי"ש, אכן דבר זה אין צו ממש דבצר דחזק קו"ו הגרע"א (מהד"ח סי' י"א) החירו של הסבירי דהוי דע"י מה שמסיר השטור חינו כוחצ וצחיבה ליכא

סימן ו

המשך מסימן הקודם

(יג) **ולפי"ז** היה מקום להקל בפתיחת הפריזידער ככל אופן ובכל ענין, אך משום יקירא דשבת אינו מחיר רק צעת שהפריזידער עובד, אולם בשעת הדחק ולעת זורק כגון לזורך חולה או לזורך ילד קטן הבוכה, שרי לפתוח על ידי קטן וצויהר כשקטן פותח לעצמו או בגדול ביד שמאלו גם כשאין הפריזידער עושה פעולתו והמחיר לשום זורק גדול אחר לפתוח המקרר ביד שמאל און מצינחן אותו, אבל אם אפשר עובד וכוון כשאין זורק מיוחד בדבר להמתין לפתוח עד שיחמיל הפריזידער לעשות מלאכתו דלא און שום חשש בדבר ושרי לפתחו אפילו לכתחילה ואפילו ביד ימנית, ואם אפשר עובד מאוד שיהי לכל אדם כלי שטון לזורך פתיחת וסגירת הפריזידער, כדי שלא יהי מוכרח פעם בפעם לפתחו כשאין המאטאר פועל. עכ"ל בתשובתי מאז בלא עיון בשום ספר כי לא היה במחילתי כמעט שום ספר מספרי אחרוני זמננו ולחפש אחרים בעקד ספרים לא היה לי פנאי כלל וכלל לא, מחמת ערדות שונות שא"א להעלותן על הכתב, כי כן היה אז גורל הרבנים הבאים מחדש מירושלם לארץ הוצרך ארץ חפזון שכל איש ואיש היה ערוד עם עצמו ולא הי' לי פנאי להעפיל עם דאגות הצירי [ברם לטוב יזכר אותו איש יקר הירא וחרד ר' שלמה יודוב שטיינפעלד ז"ל שכל חייתו הי' להביט ולהקל דאגות ועול כל הבאים באין ויאל מן הכלל] ופעם אחד אמר לי איש אחד שאין לי פנאי אפילו להתאחד וגם זה רק לעצמו [אך האב קיין לייט אפילו א קרעכץ לו עון און דאס דארף איך אויך פאר מיר]. ואחר זמן רב (שנת תשכ"א לפ"ק) ראיתי בעקד ספרים גדול ש"ח תשובה שלמה (ח"צ סי' ו') שמחיר לפתוח המקרר גם בשעה שהמנוע נה ועי"ז יתחיל העלעקטרי לפעול קודם הזמן שהיה מחדש פעולתו אלמלא היה פותחו, ויסוד טעמו מזהו דבוי פס"ר דלא ניחא ליה, ויבוסף דכאן העלעקטרי מתחיל לפעול נגד ראינו ויותר ניחא היה לו שלא יפעול, לכי"ע פס"ר דלא ניחא ליה מותר עיי"ש שראיתו משבת (ע"ה א') בפועל חלזון ובאמת כיון לדברי המחזירי (שבת כ"ט ז' ד"ה ומ"מ, ובשבת ק"ג א' האריך בהלכות עובד בייחוד דפס"ר דלא ר' דלא ניחא ליה, אלא שקשה לו מותר לכי"ע עיי"ש) וגם בתשרי

מ"ע (מהד"ת חזו"ח סי' ל"ז) כי כן להלכה ולא למעשה עד שיסכימו עמו אחד מגדולי הוראה שצ"ח עיי"ש, והרבה מדברי ראיתי בתשרי נהדרה מהגאון רש"ז אויערבאך שליט"א בס' מזכרת (תשכ"צ עמוד ע"ד) שמחיר ג"כ לפתוח המקרר בכל עת ובכל שעה עיי"ש.

(ד) **ומאז** ועד עתה שמעתי משמ"י דהחזון איש זוק"ל ואח"כ מלאחי בס' הלל אומר (סי' ק"ס בשם החזו"א) וכן אמר לי חתני של הגאון בעל חלקת יעקב (שליט"א) [ז"ל] וכן מלאחי בתשרי חלקת יעקב בגופו של דברים (חזו"א סי' ר"ד) שמחמירין כי היה דעתו שאך ורק בראש זב שרי [אבל אח"כ חזר מדבריו (בצ"ח סי' קע"ע) ומחיר לפתוח בשעה שהמאטאר עובד מלאכתו והעיד בגדלו שכן שמע מהגאון מהרי"י שטייף ז"ל להחיר בשעה שהמאטאר עובד, וסיים שכן נהג עלמא] שישנו דבר דק להחליט בין הדלת והמקרר שהאירי יבי' ויאל ויבוס מומד כל השבת כולו וזה ע"כ מחובתה, אבל בימים החמים מאוד כאן בצל"ה צ"ל אינו עולה יפה, וגם לא שמעתי מי שיחזק בצ"ח זו כי כפי השמועה מזיק להמאטאר של המקרר ויחלקלג מהר, ובתפשי בספרים מלאחי בתשרי נזר הקודם (להב"מ ראזון ז"ל ח"צ סי' ר"ח) תשובה ארוכה מאוד על שאלה זו והטעם להחיר בתנאי אם יסכימו לו גדולי הדור עיי"ש, — בתשרי ה"ל (חזו"ח סי' ק"א וקפ"א) מחיר בפשיעות לפתוח בשעה שהמקרר עושה מלאכתו היינו שהמאטאר עובד עצודתו, וגם בשעה שהמאטאר שובת וגם ג"כ דעתו נוטה להקל אבל לא החליט להחיר, הגרש"ז אויערבאך שליט"א פירסם תשובה ארוכה ודעתו להחיר בפשיעות לפתוח המקרר בכל עת ובכל שעה שירצה והרבה מיסוד היתריו שווים להחיותו, ובצ"ח (ח"ח סי' י"ג) מצא פסקו של הגרש"ז שליט"א הי"ל ומסכים לדבריו והכפיל כל דבריו עוד (ח"צ סי' י"ג), בצגות משה (ח"צ חזו"ח סי' י"ח) מסכים להוראת הגר"א העוקן ז"ל, שלא יפתחו המקרר רק בשעה שהמאטאר עושה מלאכתו, וכן דעת הבית עולם (המכנה והמצטר סעיף ג') יבספרו אז ודברו (ח"צ סי' י"ז) אחר ד' וג') מחמיר כל כך דאפילו ע"י קטן חוסר לפתוח בשעה שאין המקרר פועל, ואפילו כשהקטן פותח גם לזורך עצמו, ובזה אינו מומד לו אלא כשהקטן צריך לו שום דבר מהפריזידער לזכורו שרי להניחו לפתוח ואם ירא לפתוח שרי למימר ליה אם

מלאכת איסור היינו כשחקק התקע בשבת וחיצים לזרס אינו נהיה ממלאכת שבת כלל דהלך אז המאכלים עובים ויפסי, רק אח"כ זמן זמנים עובא כשכבר פסק כחו מהני מעשיו, ובכ"כ ח"א לאסור, דהלך המקרה, פוסק ועוד פוסק ועוד, ופעולה הב' הוי גרמא דגרמא וכה כחו ואינו יודע איך אפשר לאסור בכ"כ אפילו מקנסא וכל המקורות שמצינו בבוד וידיד' הגאון ז"ל בעל אז נדברו אינם אלא כשכל הגוף באה ע"י מעשיו באיסור שבת, ועוד דלין כאן ממלאכה דאורייתא דדוקא ביטול על חטור עלקטרי או אור עלקטרי הוי דאורייתא ממש, וצומן שביהמ"ק היה קיים המבשל והמדליק אור עלקטרי הוי חייבים סקילה צדדים ובהתראה, אבל כוח עלקטרי כמו עבודה המקרה אינו אלא דרבנן, (כמו שביארת לעיל באריכות), וגם אם יבטיחו להבטל אז נדברו שבמלאכה דרבנן ג"כ קבצים, הנס שאינו מוסכם, אבל בגרמא דינין דין צדדי אין שום ראי' ואין יסוד נאמן להחמיר, והנס שחצין עלי דברי ידיד' הגאון ז"ל בעל אז נדברו שלע"מ כאן אי אפשר לי להסיק עמו להלכה ולמעשה, וזה נראה לי ברור ואע"כ ששם איסור אין לאסור המאכלים. ושוב נחמתי דהבעל "לא נדברו" ס"ל דעס' עשיית העלקטרי אסור מה"מ כשיעת החו"מ ז"ל ז"ל ז"ל להלכה כן המאכלים מותרים. דהוי גרמא וגרמא דגרמא כמו שביארת לעיל.

אחרי לריק קח נך, ואחר שפחה שרי גם לגדול ליקח לעצמו מה שרובה. ולא זה בלבד אלא גם אם לריק ליל קטן (ביידי) שום דבר והילך בזכר מאוד שרי לגדול לפתוח בלאחר יד ציד שמאלו אבל יותר טוב לפתחו ע"י חינוך וצידו השמאלית. גם המנה"י (ח"כ סי' ע"י) מאריך בשאלה זו מערכה מול מערכה ומצד ששה סוגי גרמא הן במלאכת שבת, זו למעלה מזו, ומסקנתו ג"כ שאין להחזיר לפתוח המקרה רק בזמן שהזרס פועל, ולא כחז דבר חדש להעתיק מה שלא זכר עד עתה והכפיל דבריו (במ"ד סוס"י סי' ד) אולם דבר חדש מזכיר (במ"ד ה"ג) בסוף תשובתו הרמה (אות י"ט) שיש מקרה שאי אפשר לשמוע קול המיית המקרה היינו המאטאר, אבל יש להמקרה מנורת עלקטרי מנחון, ואם המאטאר (המנוע) פועל אז מנורת עלקטרי דולק וכשהמנוע נח ושונית האור נכבה, מקרה כזה אסור לפתחו ולסגרו בכל אופן בין אם עובד המאטאר עצמו או בין אם שבת, ומקרה כזה לא ימלא בבית ישראל כלל כי בשבת יהי נכשל ח"ו ועיין עוד במנה"י (ח"ג סי' קל"ז בסופו ד"ה וע"ד העלקטרי) בענין זה, וע"י ששון מחזיר להשתמש גם במקרה זה, ולפע"ד טוב מאוד שהחזיר לדבר ה' לא יקנה לציורו מקרה כזה ובפרט יחיד צדדי, ואולם צידיבות שיש להם מקרה גדול מאוד העובד חו"מ ויסרו ששון ואחרי יהי ממונה עליו.

עו) ומה שמחיר האז נדברו (שם ובחלק ג' סי' י"ט) המאכלים כשנפתח המקרה באיסור היינו כששונית באיסור שבת, ונחקרו הוא לפתחו בכ"כ) ולא עוד אפילו אם נדלקה הנורה, הן צדדים פשוטים כבר כתבתי כן לקמן סי' ד' אות ג' מדעתא דנפשי בפשיעות.

עז) אבל מה שאסור שם המאכלים, אם נחצר חקק של המקרה לכותל (נשקע) , מקום זרם העלקטרי, באיסור שבת, ונחקרו המאכלים שנחזר המקרה ע"י מעשה איסור שבת זה, צוה אינו מורה לו ולדעתו המאכלים מותרין דהלך היה אפשר לאכול המאכלים אפילו כשאניס קר, ובאמת דגם הבעל אז נדברו אינו אוסר אלא באם לא היה הזרם עלקטרי לקר המאכלים היו המאכלים נפסדים עי"ש אבל גם בכ"כ לפי דעתי מותר המאכלים ואין לאסור והנס שיעב' השיב על דברי חש"ר לצידיבותו ויפה דחה דבריו עיי"ה עכ"ל למעשה לא נחזור אללי פסקו, דהלך בשעת

ח) בספר ברכה שלמה (סי' ב' וג') כי חומרא שאינו מתקבל, דעתו דלין לפתוח רק בזמן שהמנוע (מאטאר) פועל, ולפי שיכול לזמון מכשולים סיים דבריו "ולכן הרבה יראים וחרדים מונעים את עצמם מלהשתמש במכשיר כזה ציוס השבת" ואולי הבעל ברכה שלמה דן ח"י, ונא"י שהעלקטרי נעשה ע"י פועלים יהודים מאוד מאוד הדין מסתבר להיות אחת דאסור לפתחו אפילו בשעה שהמנוע פועל, וכן דעתי למעשה, ואח"כ ראיתי בספר החשמן (עלקטרי) לאור ההלכה (סי' ג' פ"ה) שכח צפירות שאם הזרם העלקטרי מיוזר ע"י יהודים מחללי שבת נחמתי הזרם עלקטרי, אז אין להחזיר בשום אופן פתיחת המקרה אפילו כשהמנוע (המאטאר) פועל, וסיים אולם בחי"ל שהזרם מיוזר ע"י גברים יש להחזיר את פתיחת הדלת בשעה שהמנוע פועל, ואין להחזיר כשהמנוע שובת ונח עי"ש, וכן בחי' הגר"י (על ענינים שונים עמוד ז') אוסר לפתוח המקרה אפילו בשעה

סימן ז

המשך לסימן הקודם

(יע) **נשאלתי** אם שרי להקטין או להגביר המקדש בשבת היינו לסבב השערמאסמאט שהאור המקדש יהי קר יותר או נמוך היינו חלוש יותר מהעמדת השערמאסמאט מערב שבת.

השבתי פשוט שאיסור גמור הוא וא"צ לפנים, בין להקטין ולהחליש בזמן שהמנוע (המאמאר) שוכת, ובין להעלות ולהגביר הקור בזמן שהמנוע עובד עזרתו, ובן להיפך וכ"ש הוא.

והטעם פשוט שהערמאסמאט הוא מוקף גמור וגם בקבוע שיך מוקף ומה שמסבב העערמאסמאט הוי כמלטל מוקף וגם ע"י מה שמגביר משתמש אס עלקטרי יותר וזה אסור, לתמיכתו רצב מלאחי בהערת הגאון הגדול מהרש"י אויערבאך שליט"א לס' שש"כ"ה (עמוד שמ"א אות ז' ופרק ז' הערה י"ג) שבי שמוח להחליש את פעולת הקינור באמצעות העערמאסמאט נתנאי שיעשה זאת בזמן שהמנוע אינו פועל, ולעומת זה לא יגביר את פעולת הקינור רק נתנאי שיעשה זאת בזמן שהמנוע פועל ע"כ, ועיינתי בגוף הספר שש"כ"ה (פרק ז' הערה י"ג) אבל לא מלאחי גם שם אס ראוי לפסקו, והגם שהגאון הגדול מהרש"א שליט"א צעל הוראה מפורסם ע"כ לפע"ד הוראה זו בלא ראוי ברורה אין לקבלו ואינו אינו מציין איך אפשר להחיר דבר זה דהלא העערמאסמאט הוא מוקף גמור וגם מי החיר להגביר כה העלקטרי בשבת בידים ע"כ לפע"ד בודאי אין להקל כלל, הגם שהתחתי צעמאי לפתוח מקדש הפועל (לעיל סי' ד"ו) וגם אס אינו עובד אין צירי לומר איסור גמור [הגם שאינו מחיר] ופתיחת המקדש גורם להאריך עבודתו, אין זה קושיא בדודאי ע"י הגרמא צעמא בכה כח אין בכך כלום ואין לאסור בכה שמאריך עבודתו אבל לסבב העערמאסמאט ובידים להאריך פעולת מקדש, זה לא התחתי ולא ראיתי מי שמחיר, ואין להחיר בודאי. [שם אח"כ"ו רב צא לירי ספרו קובע מאמרים צעניני עעלקטרי בשבת, ובעמוד י"ט ד"ה גס מראה כ' באריכות יותר להחיר דין זה התמוה מאוד ובעמוד כ"ג ד"ה גראה אסרס הוסף עוד הסבר להוראתו זו וגם צעניניס לא מלאחי ראוי חותכת

שהמאמאר פועל, ודוחה דעת הגר"ח ציק שדן להחיר כשהמאמאר פועל עיי"ש, ואין דבריו מתחורין כלל שוב ראיתי בחש"י י"א (ח"א סי' כ"א אות כ"א-כ"צ) שדחה דברי ח"י הגר"י ודבריו ברורים, והר"א מאריך מאוד בדון פס"ר דלא ניחא ליה, ובפס"ר דקשה לו, ומתנגד לו, וצדין הגרמא ושוב הביא פסק משמי' דהגרש"א שליט"א שמחיר לפתוח בכל עת שיראה ומסכים עמו להלכה, אולם למעשה כ' מהיוט עוב להחמיר ולפתחו בשעה שהוא פועל עיי"ש ובחשונותי לשל כבד קדמתי את כולם בכל ה"ל ובחש"י מהר"י שטייף (סי' קל"ז) דן בפתיחת המקדש (עלקטרישע אויפקאטען) מתחילת דבריו גראה שה' נועם להחיר בכל אופן אבל מאחר שהס' הסיוס אין לדעת מסקנתו, וכבר כתבתי לעיל (אות יד) שנתח' חלקת יעקב מעיד ששעם מהגר"י שטייף שאוסר לפתחו כשהמקדש שוכת ואינו מחיר רק כשהמקדש פועל ועובד עבודתו. גס בחש"י כותב הלכ' (ח"א סי' י"ט) האריך מאוד בשאלה זו ודעתו להחיר כשהמאמאר פועל אבל בלא"ה אינו מסכים להחיר הגם שנידד להקל ממכה טעמים לבסוף החליט שאין להקל.

(יה) **אתי** לדי' "המסילה" (איר חר"י) ושם נמא צירור צעם הגר"א העוקן ז"ל בדון פתיחת וסגירת המקדש, וצינוגד מה שבי לעיל צעמא, הוצא באגרות משה שהגר"א העוקן ז"ל אינו מחיר לפתוח המקדש רק כשהמנוע פועל, דמפורש וילא מדבריו (שם "המסילה") שמחיר בכל אופן אפילו בשעה שהמאמאר שוכת ויח מעבודתו עכ"ל שרי לפתוח ולסגור ואין כאן שום איסור בדבר, ומצבם דבריו כי בכה עלקטרי בלא אור אין איסור מצערי, כי הוצא עלקטרי אינו בגדר אס אלא כה העולם ממנו, הנילויות הניחזים צעה התחתה סיבוב המאמאר הן ללא תועלת ואין צעם קיום וצלא כיונה אודרכב לא ניחא ליה כלל, האויר ההם הכנסם ע"י פתיחת המקדש רק גורם להמאמאר שיתחיל לפעול, וגם אינו רואה צו, היינו צגרים זה, כי יותר ניחא היכ לו שלא יתחמם האויר צכמקדש, ופס"ר דלא ניחא ליה שאינו יוכר חיוב ומיד רק לזמן מאחר לכרע לא הוי פס"ר וכרע מודים להערוך עיי"ש, [זה דבר שא"ל לומר להלכה ולמעשה דהלא מפורש צעריע סי' ש"ז שלא כדבריו אולם כוון הגר"א העוקן ז"ל לדבר המהר"ל צצמ' צצה (ע"ג צ') וכבר האריכו האחרונים בדברי המהר"ל אלו אס אפשר לנרץ דעתו לסניף צמקוס צצשו"ע מפורש דלא כוח"י].

פ"ה) כל זה מובאר (באית ה') אח"כ (באות ו') מביא ז' טעמים לבחיר השימוש במקרה בשבת ויו"ט, א) דאין מכוון כלל למערה מצעיר או מכבה אלא לנורך המאכלים שבמקרה, וגם בלא"ה אין כאן מצעיר ומכבה גמור שיי אפי' בפס"ד (נזר הקודש סי' י"ז), ב) דעת הרשב"א דמוחר לעולם הדלת לשמירת הבית הגם לצי נשמר עיי' הוצא ברוך (פרק האורג) (האורג) בעלמי בתשובתי לעיל (אות ז'), ג) לפי דעת הערוך דפס"ד דלא יוחא ליה מותר לכחילה (בספר ברכת שלמה סי' ב' הוראח הגאון ר' שמחה זעליג מו"ץ דבריסק ז"ל וכ"כ בתשי"ט חאו"ח סי' י"ט) ועצמברית בתשובתי (כ"ל אות זכית) לכוון להיראה זו מדעתו דנפשאי עיי"ש, ד) חשש גרם מצעיר וגרם כיבוי (נזר הקודש סי' י"ז) עוד מטעמא דפס"ד דלא יוחא ליה אפי' אם יש לו הגאח מהפס"ד כנידון דיון והביא ראי' משרית מהר"ח אר"ז סי' פ"ג בביאור דעת ספר התרומות בנותן שלג וברד לתוך ה'זם ולחוך הקערה ואינו חושש עיי"ש (תשו' נזר הקודש סי' י"ז), ו) דכוי כח שני, כח כחו (בחוברת פרדס שנה י"א ז' סי' ל"ז), ז) לסמוך על ההר"ד דרובן פס"ד מותר (המסילה חו' שבע בשם הגר"ח ב"ק) גם בזה כוונתי מדעת עממי בתשובתי לעיל (אות ז'). שוב מביא לדחות היתר כז' מחי' הגר"י דלא קיי"ל בההר"ד דמלא חו' רש"א (שבת ק"כ) דלא ס"ל בההר"ד אלא בהמ"א (סי' ש"ד) החולק עליו שוב מביא מתשו' י"א (ח"א סי' כ"א) שדוחה דחית החי' הגר"י ומקיים הוראח הגר"ח ב"ק עיי"ש, והביא ראי' מהמאירי שס"ל בההר"ד ומיישב קושי' הרשב"א (שבת ק"כ) באופן אחר (עיי"ש אות ז') וגם לזה כוונתי בתשובתי מדעתו דנפשאי בעוה"ת שוב מביא (באות ח') מתשו' חלקת יעקב (ח"א סי' ג"ד) שאומר שימוש המקרה בשבת אצל מחיר ביו"ט בכל אופן אח"כ מביא (אות ט') דברי הגר"ח ב"ק ותשו' ברכת שלמה (סוסי' ג') לבחיר לפחות המקרה צנת עבודתו מטעם שהפחיתו אינו עושה לא הצערה ולא כיבוי אלא גורמת להאריך עבודתו, וע"ז מביא (באות י') מחי' הגר"י שדחה היתר זה, דהלא מחירין בעבודתו והרוא"ש (ביאה כ"ב) אומר ואין מי שחולק עליו שוב מביא (באות י"א) מתשו' י"א (ח"א סי' כ"א) שהאריך לדחות דברי החי' הגר"י ומבאר דעל דברי הרוא"ש החוס' במקומו (ביאה כ"ב) חולקים וכבריהם כ' הסמ"ק (סי' רפ"א) והריב"ז באר"י (ח"צ סי' כ"ח) ועוד הרמב"ן ורבי גרשון בכל זו (סי' כ"ח) ודברי הרמב"ן הם בשמ"ק (ביאה שם) דכולם ס"ל

שאומר עליו כי הוא זה ולסמוך עליו בדבר הנוגע לשבת קודש החמור ונפרט שלג שאלה משום מוקצה לא נגע ולא פגע באופן שאין לסמוך עליו כלל בפסקי (הזה).

בספר שמינה שנה כהלכה (פרק ז' אחריות ב"ח) ראיתי שמביא שיש "מקרה ספיגה" שזרם העלעקטרי פועל בלא הפסק, מקרה כזה מותר לפתחו ולסגרו בשבת ויו"ט ואין כאן מקום לשום ספק, ובמקרה עלעקטרי הפועל ע"י מנוע הדרך היותר טוב שיסדר פתיחתו ע"י שעון, ואם אין לו שעון היותר טוב לפתחו רק בזמן שהמאטאר פועל, אך גם מי שפתחו בזמן שאינו פועל יב' לו על מי לסמוך, עכ"ל. וכל זה נכון להלכה וכמו שכתבתי לעיל רק דבריו האחרונים אין לקבל במהירות ואף ורק לעת נורך וכמו שביארתי לעיל (סי' ה"ו).

כ) אחר שהגעתי עד כאן בל ידי הספר "נוטע" ומלאחי (בחי"א עמוד רס"ג) בשם חכם אחד ביאר רחב מאוד בסדר נכון ואינו מחדש בעלמו כלום אצל מסדר יפה דברי האוסרים המחמירים והמחירין, וגם טעמם ואין זה דוחה דברי חזירו, ואסדר התמית שבדבריו ומה שיו"ל להלכה, והגם שלא מלאחי שם להלכה דבר שלא נגעתי בו עד עתה, עכ"ל בדבריו נכתב בבקורות רב ואחלפן לכחוב תמית בדיוור והביאור בקיזור נמרץ.

מתחילה מבאר חת"ך העכניקה של המקרה, ועפ"ז מביא יסוד השאלה, שמביא

(באות ה') דברי האוסר אפי' בשבת במקרה פועל הוא החי' הגר"י (חבר לעיל) וטעמו עפ"י הרא"ש (ביאה כ"ב) בנותן שמן בנר חייב משום מצעיר, ומדמה את האויר החם הנכנס במקרה לנחית שמן בנר עיי"ש, יחס דברים דחויים (עיי"ש) בועט עמוד רע"א אות י"א) לפתוח בשעה שאין המקרה פועל יש אוסרין דאורי' חיוב בשבת פתיחת הדלת ע"י הכנסת אויר חם פתאום יתחיל זרם העלעקטרי לפעול וזה שכיח (עיי' מג"א סי' רס"ב סק"ח משמ' דהתוס') ועוד מטעם המבואר בשו"ע (סי' רע"ז) דין פתיחת הדלת בפני הנר בשבת ועיין בערוך השלחן בשם הירושלמי בנר שאחורי הדלת (בא"י יש עוד טעם לאסור מחמת הורדים מחללי שבת העובדים בתחת כח העלעקטרי משום מעשה שבת בסי' החשמל (עלעקטרי) לאור ההלכה (סי')

סימן ט

המשך מסימן הקודם

נשאלתי

מה יעשו אם שכחו להסיר הפנס (באלב) המאור שבמקרה, ודרך הפנס שנדלק בעת פתיחת דלת המקרה, ונכבה בעת סגירת הדלת וכל סעודות שבת נמצאים שם כדת מה יעשו.

השבתי

יפתחו ע"י עכו"ם ולא יאמרו לו למה מבקשים ממנו ממילא לא יכוון להדליק הנר. ואם כבר אמרו לו שהנר יהי נדלק ע"י פתיחת המקרה וע"כ מבקשים ממנו לפתחו, ג"כ שרי ע"י נכרי. ויותר טוב שהנכרי יוציא התקע מהשקע בשעה שהמאסאר שובת ושבו יסיר הפנס ואם אין הנזיר רוצה להמתין עד שישכוח המאסאר יכול להוציאו גם כשהמאסאר פועל ושוב יסיר הפנס.

א) הטעם

דהנכרי אינו מכוון להדליק רק כדי שהישראל יכול להוציא המאכלים והגם דהוי פס"ר, המג"א מחיר פס"ר נכרי דללא מכיון (עין סי' רע"ז סק"ז וסי' ש"ד סק"ה) ומאחר שכל סעודות שבת מונחים בהמקרה טוב לומר לו ברצונו שילק הפנס היינו שואמרו לו אין ראונו לבקש ממך כלל פעם לפתוח ולסגור דלת המקרה כי הפנס דולקת וזה אסור לנו ראה לנחנו והגוי יצין ויסלק הפנס, או באופן אחר ירמזו לו לבלק הפנס, ועיין מג"א (סי' ש"ז סק"א) איך שרי לרמוז ואיך אסור עיי"ש בנב"ש ופרמ"ג ומח"ה, ואם הגוי אינו מצין הרמזים, אז יש לומר לו בפירוש לבלק המאור, דהלא כל המסקאות והמאכלים מונחים בהמקרה ויש בהן לורך גדול ללורך שבת ורואה שעת הדחק ולורך גדול ומקום מזה, ושרי (עין רמ"א סי' רע"ז ס"ב) ונכב"ג הכל מודים אם א"א לומר לו בדרך רמז.

ב) והיותר

נכון שהנכרי יוציא התקע מהשקע היינו ממקום חיצוני לזרע עלקטרי שצכות ואם אפשר יוציאו בשעה שהמנוע שובת, היינו המאסאר שובת ואינו עובד, אבל אם אין הנכרי רוצה להמתין יותר טוב שיוציא התקע גם בשעה שהמאסאר פועל ועובד עבודתו, ושוב יסלק הפנס שבת נכבה, ויחזור וייתקע התקע לחצרו לזרע עלקטרי שאינו אלא איסור דרבנן, במקום מזה ולורך גדול דשרי, ודרך זה הוא הישכון אור ציור

כהתוס' ודלא כהרא"ש ועוד מטעמים אחרים דהא ה"א דברי הח"י הנ"ל בדברים נכונים, שוב מצינו (מאות יצ"ח) מחלוקת גדולה בין היתר דפס"ר דלא יחא ולבסוף קיים ההיתר דפס"ר דלא נוחא, אח"כ מצינו מחלוקת גדולה וארוכה לכאן ולכאן בענין היתר משום כה שני כה כח וגרמא (מאות יצ"ח) אח"כ עושה סוכות הלכה עיי"ש, (בנועם ח"צ עמוד ע"ב) נמצאו דברי הגר"א הענין ז"ל באריכות שזכרו כמה פעמים בדברי לעיל, שם (בנועם ח"צ עמוד ע"ה) הוצאו דברי בבעל "א חסובה מהודרה בצקיות עליוס, ופסק דבשעה בהמקרה עובד שרי לפתחו לכתחילה ואין כאן שום חשש, ובשעה שאינו עובד טוב להחמיר ולהמחיר אין לזכות והחמיר לדבר ה' יזהר שלא לפתחו אלא בזמן שהוא עובד עבודתו וגם בנכ"ג טוב להיות זהיר שלא להחזיק הדלת פתוח זמן רב, ועוד מתפרסם (בנועם שם עמוד ל"ה-קמ"ז) חסובה מפורטת בין מה נקרא מעשיו, ומה גרמא, גרמא דגרמא, כח, וכח כח, עיי"ש, ולבסוף העלה דמלך הדין המשמש בשבת במקרה כדרכו יש לו על מה לסמוך, ומעלמו מובן שהפנס מוכרח להוציאו בע"ש, ועיין עוד (בנועם ח"צ עמוד ר"ד ועמוד ר"ז) ב' חסובות על ענין פתיחת המקרה, ועוד שם (ח"ד עמוד ש"ח) בענין זה.

סימן ח

כא) נשאלתי אם שרי ליקח קרח מהמקרה כי ע"י הסרת הקרח המקרה יהי מוכרח לעבוד הרבה יותר כי נתקרה יותר.

השבתי

עפ"י הכנת מומחים זה שעות, ע"כ שרי להסיר הקרח בעת שהמקרה פועל ובכב"ג לית מאן דחש לה. ובזמן שאין המקרה פועל לא יפתח המקרה כדי להסיר קרח.

כל אריכות כזה שלא ללורך, ועפ"י מה שנתבאר עד עתה הכל מובן וא"ש היעב.

הודלק הפנס, כי עם המאכלים לא נעשו שום דבר מלאכה דאורייתא ודרבנן.

(ד) **ואם** אי אפשר להביא נכרי ולבקשו לפתוח המקרה או להוציא התקע, אם שרי לפתוח המקרה ע"י קטן, ככלל סעודה שבת צדוק המקרה, בענין ז"ע"ג, ואחר עיון הגדרה הים מקום בשעת הדחק הזה להחיר ע"י קטן שלא הגיע לחינוך צדוק כלאחר יד היינו ציד שמאלו ואח"כ לא יסלקו הפנס מהמקרה ע"י הקטן אלא יניחו המקרה קלת פתוח צאופן שהפנס יסאר דלוק והמקרה יעצוד עצודתו כנ היום והמאכלים לא יפסידו ומעממו מוזן שלא יניחו לסגור הדלת ע"י הקטן כי יכבה הפנס, אולם הדך היותר טוב והנכון שהקטן יוציא התקע מהכותל ממקום חיצוני צעש שהדלת סגור ומסוגר והמקרה שובת, היינו צומן שהמאכלאר אינו פועל, וצודאי ימחיו עד זמן שהמאכלאר שובת יעוב מאד שיעשו זה צומן שהקטן לעצמו לריר לשום מאכל שצמקרה היינו שפועש הוצאת התקע ללזרכו, ואם אפשר שהקטן יוציא התקע כלאחר יד ציד שמאלו או צרגלו וכיוצ"ב מה טוב ונעים, ומאחר שיש לעשות ע"י קטן צדך קל אסור לעשותו צדך אחר וממילא אסור לעשותו כצאופן הא' שיפתח המקרה ואך ורק כצאופן הב' ועיון היעב צשוע הרב סי' שמ"ג סי' וס"ח, דצאקרא שרי ע"י חטוק, (ועיון בחשו"ב סי' קר"א וקפ"א). וצאופן הב' להסיר התקע מהשקט אם א"א ע"י קטן שלא הגיע לחינוך יש לעשותו ע"י קטן שהגיע לחינוך כלאחר יד צרגלו או צאילי ידיו או עכ"פ ציד שמאלו.

(ה) **ואם** אין קטן ואין גוי חלילה לחפוש אחר היתרים שישראל יפתחנו כלאחר יד וכיוצ"ב, אולם אם אין להם לאכול ואינם יכולים לילך למקום אחר לאכול וגם חששא דחילה שתרופתו צמקרה או מאכלים שהחולה מוכרה לאכול וצויהר אם חולה אחד לריר לדבר מה שצמקרה והחולה נחלש כל גופו, צדה"ג אם ישראל יוציא התקע מהכותל כלאחר יד היינו צרגלו או צאילי ידיו צומן שהמקרה שובת והמאכלאר אינו עושה מלאכתו יש לו על מה לסמוך אצל מאוד לריר להיות מזהר שלא למחר נעשות כן אלא יראו לחפוש חיפוש אחר חיפוש אחר נכרי אי קטן ואם בשום אופן אי אפשר למלאו, אז יצדקו מעשיהם אם צאמת מוכרחים הם להדברים הנמלאים צמקרה וא"א להיות בשבת צלעדם או איכא חששא חולה או מחלה אז יעשה

צעיון זה, ומה שמלאחי צשמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ח סעיף ל"ג) שמוחר לומר לגוי לסגור את המקרה שיש צו פנס אשר חיככה ע"י סוגיה זו, אלו דברים מרפסין אירגין למח לנו להחיר אמירה לעכרים צדבר שאין שום לורך צו. ואפשר שכוונתו שציד לא נהי' לריר לפתוח עוד הפעם את המקרה צמשך כל השבת כי צאמ"ה למח יפתח וידלק ויסגור ויכבה בכל פעם ופעם צצבת כצאריך להשתמש צבהמקרה.

סימן י

המשך מסימן הקודם

נשאלתי איך הרין כבה"ג כשאין נכרי מצוי בשום אופן, אם שרי ע"י קטן. ואם גם קטן אינו מצוי בשום אופן וכל סעודתם בהמקרה והם זקנים או יש חולה, מה אפשר לעשות.

השבתי יש מקום בשערה"ה גדול לעשות בזה דבר מה ונא לעיון בתשובה בפנים.

(ג) **אבל** לישראל אסור לפתחו ולסגור בכל אופן שצטעלם ואין שום היתר צדבר כלל וכלל לא והפותח חייב משום הצטעה והסוגר עובד משום מנכה, ואפי' כלאחר יד לא יעשה, וגם להוציא התקע מחיצורו לשקט שצכותל אסור ע"י ישראל גדול צאסור גמור, ועיון לקמן (אות ה') מה יעשה, וצספר שצכ"ה (פרק ז' אות ד') כי ואם אין שם קטן והוא תקע שרגילים צימות החול להוציאו ולהחירו, יכול גם הגדול להוציאו והוא שיעשה זאת צאופן שונה מכפי שרגיל לעשות צימות החול, וצכל אופן לא יחזיר את התקע לתוך השקט עכ"פ, הנה מה שכ' שלא יחזיר את התקע לתוך השקט צודאי כצדרי כן הוא שאסור גמור הוא, אולם מה שהחיר לגדול צפשימות כ"כ להוציא התקע מהשקט הוא פליאה צעיו וצודאי אל תשמע לו להקל כ"כ אל תעשה כצשר אחריו לקמן (אות ה'), ואם צטעות פתחו הדלת צליל צבת וצפאום ראו שידלק הפנס כי צטעות שכחו להסירו מער"ש, אז חלילה לסגור אלא יבקשו מנכרי לסלקו, וגם ע"י קטן לא יסלקו הפנס אלא יניחו קלת פתוח צאופן שלא יכבה הפנס והמקרה יפעול פעולתו כל משך הזמן והמאכלים והמשקאות לא יפסידו, והצדר פשוט ואין לריר לפנים דהמאכלים שרי לאכול גם אם בשעת פתיחת המקרה

אפשר ויוליאו נעשע שהמנוע שזנב, היינו המאטאר נח, אזל אס אין הנכרי רואל להמחין יותר עוז שוילא התקע גם נעשע שהמאטאר פועל ועיבד עבודתו, ושוב יסלק המטרה שכבר נכבד, ויחזור ויתקע התקע לחצרו לזרע עלנקטרי שאינו אלא איסור דרנען במקום מלאו ולזרע גדול דשירי, ודך זכ הוא הישכון אור ביותר צענין זה. ומה שמלאחי בשמירת שבת כהלכה (פרק כ"ה סיפ' ל"ג) "שמוחר לומר לנו לסגור את המקרר שיש בו מטרה אשר תיכבד ע"י סגירה זו" אלו דברים מרפסין איגרינ למח לנו להחיר אמינה לעכ"ס בדבר שאין שום לורך בו, ופלא מאוד לכתוב דבר זר כזה. (ועיין סי' ע' סוף אות ב').

ג) אבל ישראל אסור לפתוח ולסגור בכל אופן שבעולם ואין שום היתר בדבר כלל וכלל לא והפוחת חייב משום הבערה והסוגר עובר משום מכבה, ואפילו כלאחר יד לא יעשה, וגם להוציא התקע מחצירו לזרע שזכותל אסור ע"י ישראל גדול באיסור גמור. ועיין לקמן (אות ה') מה יעשה. ובספר ששכ"ה (פי"ז אות ז') כ' ואם אין שם קען והוא חקע שרגילים צימות החול להוציא ולהחזיר, יכול גם הגדול להוציא והוא שיעשה זאת באופן שוב מכפי שרגיל לפשות צימות החול, ויכלל אופן לא יחזיר את התקע לחוך השקע ע"כ. הנה מה ש' שלא יחזיר את התקע לחוך השקע צודאי אמת ופשוט כ"כ שא"ל לכתוב, ואולם מה שחזירי גדול בפשיעות כ"כ להוציא התקע מהשקע הוא פליאה צעירי וצודאי אל חשמה לו להקל כ"כ אלא חששה כאשר אכתוב לקמן (אות ה') שכתבתי ערס ראיתי דברי הששכ"ה.

ואם נעשות פתחו הדלת צליל שבת ופתאום ראו שהדולק הפנים כי נעשות שכחו להסירו מער"ש, אז חזילה לסגור אלא יבקשו מנכרי לסלקו, וגם ע"י קען לא יסלקו המטרה אלא ייחזרו קלה פתחו באופן שלא יכבד המטרה והמקרר יפעול פעולתו כל משך הזמן והמאכלים והמשקאות לא יפסדו, והדבר פשוט ואין לךרד לפנים דמאכלים שרי לאכול גם אם בשעת פתיחת המקרר הדולק המטרה כי עם המאכלים לא נעשה שום דבר מלאכה דאורייתא ודרבנן, וכמעט אין מן הלוך להעלות על הנייר בגלל פשעומו.

ד) ואם א"א להציב נכרי ולנקשו לפתוח המקרר או להוציא התקע, אס שרי לפתוח

כאשר הוראחו, ועיין בס' אז נדברו (ח"ג סי' כ"ח-כ"ט) וצודאי להחזיר התקע אסור אלא יתפשו אחרים אחר נכרי שיחזירו (ועיין ששכ"ה פרק ז' סי' ז' וי').

סימן י"י

קצת בדרך אחר

(והגם שכל הכתוב כאן מכון מאוד להכתוב בס' ט' ו"י עכ"ל הדפסתי כי זמן ארוך הי' סי' ט' נאבד ממני וכתבתי עוד הפעם מחדש וכוונתי לגמרי לאת אשר הי' כתוב שחי' נאבד וסימן טוב אני רואה שבדיוק כחתיני ככל ה' בס' ט' ולחות השניות כלחות הראשונות).

נשאלתי מה יעשו אם שכחו להסיר המטרה, המאור שבמקרה, ודרך המטרה להדליק בעת פתיחת דלת המקרר ולכבות בעת סגירת הדלת וכל סעודת שבת נמצאים שם ברת מה יעשו.

א) השבתי יפתחו ע"י עכ"ס ולא יאמרו לו למח מבקשים ממנו ממילא לא יכוון להדליק הנר, ואם כבר אמרו לו שהנר יהי' נדלק ע"י פתיחת המקרר וע"כ מבקשים ממנו לפתחו, ג"כ שרי ע"י נכרי.

הנכרי אינו מכוון להדליק רק כדי להוציא המאכלים והגם דהוי פס"ד המג"א מחזיר פס"ד נכרי גדול מכוון (עיין סי' רע"ז סק"ז וסי' ש"ד סק"ה) ומאחר שכל סעודות שבת מונחים בהמקרר עוב לומר לו ברחם שיוסלק הפנים היינו שיאמרו לו אין לזוננו לנקש ממך נלך צלל פסם לפתוח ולסגור דלת המקרר כי הפנים דולקת וזה אסור לנו ראה לתקנו והגוי יצין ויוסלק הפנים או באופן אחר ירמזו לו לסלק הפנים, ועיין מג"א סי' ש"ז סק"א איך שרי לרמז ואיך אסור ועיי"ש בלבו"ש ופרמ"ג ומחל"ה, ואם הערל צמוחו המטומעס איינו מצין צדום אופן הרמזים, אז יש לומר לו בפירוש לסלק המאור, ודאל כל המשקאות והמאכלים מונחים בהמקרר ויש צדן לורך גדול ללוך שבת והוא שעת הדחק ולורך גדול ומקום מלאו, ושרי (עיין רמ"א סי' רע"ו ס"ב) ובכה"ג הכל מודים אס א"א לומר לו בדרך רמז.

ג) והיותר נכון שהנכרי ויוליא התקע ממקום חיצור לזרע עלנקטרי שזכותל ואס

סימן יא

נשאלתי לתת מים למקרר עלקטרי בשבת ויו"ט כרי שיוקפאו וידי קרה לצורך שבת ולהשתמש בקרה זה ליום השבת או יו"ט.

השבתי שניהם להתיר.

(א) **כבר** הארכתי בשאלה זו בספרי באר משה (ח"צ סי' כ"ב כ"ו) ומתוך ציור הלכה בדברי הפוסקים עלה צידו להחזיר שניהם, וכל הרוצה למנוח דבר חפץ עיין שם הישג ותמלא הכל מפורש כשמהלך. אחר שנדפס ספרי ה"ל הכיר פני מרחק תשו' בלל החכמה (סי' כ"ה) לאחי הגדול הגאון האמיתי ז"ת שליט"א אבד"ק עדת ישראל מעלצאן [וכעת אב"ד דקהל מחזיקי דת בעיר הצירק ווין] וישב על המדוכה לצר ולנזן שאלה זו והעלה ג"כ להחזיר להכניס מים למקרר ככוונה שאחר שוגלד ישים הקרח במים כדי ללנו ולשתותו כשהוא קר, והכפיל דבריו (שם סי' כ"ו אות י') להחזיר.

(ב) **ובצל** החכמה (סי' כ"ו) העלה בצקיותו וחרויותו הרב והענוס, דאסור לעשות גלידה בשבת, דהיינו להרכיב, לערב ולערבף וצ"ל החומרים שהגלידה נעשית מהם (עיי"ש אות ב') אבל אם עירב וטרף חומרי הגלידה וצ"ל בערב שבת, מותר להכניסו בשבת למקרר כדי להקפואו (שם מאות ח' עד אות י"ד) ואחר שחשתי בגופו של צירור בדברים בדרך אומן נפלא יאירו עיניך. אולם בלל החכמה (שם סי' כ"ב אות ג') הביא מחשף דובב משרים (ח"א סי' י"ג) דלפי דבריו אסור לעשות קרח ממים בשבת עיי"ש.

(ג) **הנה** בספרי צ"מ (ח"צ ה"ל) התחלתי חשיבותו שהשאלה נלמדה מתפירת לשי עניינים ולריכוז לבאר חדה אם יש חשש בונה בזה, שנית איסור נולד. ויבאריה צארכיות דאיסור נולד אין כחן ומשום איסור בונה לא דברתי וקבלתי מכתבים הרבה וגם לללו הרבה לומדים על העעלעפאן דלמה לא ביארחי דין בונה ובקשו ממני לצר בחלק צ"מ שידפס. ועתה אמלא את נדרי וחובי חשנם. הנה בודאי מאותו טעם עזמו שביארחי דאין בנדון שלפנינו שום חשש נולד אליבא דכו"ע אפילו לבעל ספר התרומות והעומדים

המקרר ע"י קטן כשכל סעודה שבת בחור המקרר, הענין לע"ג, ואחר עיון הנדוש היה מקום שבעה"ח כזה להחזיר ע"י קטן שלא הגיע לחיטוך בדרך כלל אחר יד היינו ביד שמאלו ואח"כ לא יסלקו הפנים היינו המנוחה מהמקרר ע"י הקטן אלא יניחו המקרר קלת פתוח באופן שהפנים יסור דיוק והמקרר יעבוד עבודתו כל היום והמאכלים לא יפסידו ומעלמו מובן שלא יניחו לסגור הדלת ע"י הקטן כי יכבה הפנים. אולם הדבר היותר טוב והבטוח ומיני לא חזק, שהקטן יוליא התקע מהכוח, ממקום חיבורו, בשעה שהדלת סגור ומסוגר והמקרר שבת, היינו בזמן שהמאכל איתו פועל, ובדאי טוב מאוד ונחון שמיחית עד זמן שהמאכל שבת, ויעשו זה בזמן שהקטן נעלמו לרץ לשם מאכל שבת המקרר היינו שפושם הולאח התקע לזרז, ואם אפשר שהקטן יוליא התקע כלאחר יד ביד שמאלו ויב"צ מה טוב ונעים, ומאחר שיש לעשות ע"י קטן בדרך קל אסור לעשותו בדרך אחר וממלא אסור לעשותו כבאופן הא' אך ורק באופן ב'. ועיין הישג בשר"ע הרב סי' שצ"ג סי' ו"ו וסי', דבאקראי שרי ע"י חינוך. (ועיין בתשו' ה"ל סי' קי"א וקפ"א). ואם עושה כבאופן ב' שהקטן מסיר התקע מהשקע אז אם א"א ע"י קטן שלא הגיע לחיטוך יש לעשותו ע"י קטן גם אם הגיע לחיטוך כלאחר יד ברגלו או באצילי ידיו או עכ"פ צידו השמאלי.

(ה) **ואם** אין קטן ואין גוי, חליב לחפוש אחר החזירים שישראל יפתחו כלאחר יד וכיוצ"ב, אולם אם אין להם לאכול ואינם יכולים לילך למקום אחר לאכול וגם יש חשש דחולי שהרופות במקרר או מאכלים שהחולה מוכרח לאכול וביחוד אם חולה אחד לרץ לערב מה שבמקרר והחולה חשש כל גופו ונפשו על משכב, בכה"ג אם ישראל יוליא התקע מהכוח כלאחר יד היינו ברגליו או אצילי ידיו בזמן שהמקרר שבת והמאכל (המנוע) אינו עושה מלאכתו יש לו על מה לסמוך, אבל מאוד לרץ להיות מזהר שלא להמיר לעשות כן אלא יראו לחפש מחפשו אחר חיפוש אחר נכרי או קטן ואם בשום אופן א"א למנוח אז יצדקו מעשיהם אם באמת ובצדק מוכרחים הם להדברים הנמלאים במקרר וא"א להיות בשבת בלעדם וגם איבא חששא חולי או מחלה אז יעשה כאשר בוראחי, וי' יסלח לו, ועיין ב' אז נדברו (ח"ג סי' כ"ח-כ"ט), ובדאי להחזיר התקע אסור אלא יחפשו אחר נכרי עד שימצאו ושיחזירו (ועיין ששכ"ה פרק ז' סי' ז' וי').

בספרי, ומה ש' שבס' ז"ל ח"ו סי' ל"ד אוסר עשיית קרח משום בונה, הנה ה"ל ח"ו לא ראינו אולם בעקב ספרים אחד מלאחי ז"ל (ח"ה סי' י"ג) שמחיר בפשיעות וכמעט על יסודות (ח"ה סי' ח) בנין בונה ופשיעות בונה, כמפורש בנ"ל (סי' ש"מ סק"י) דהקשה על הא דמקצן דבילה כענין דחייב משום חולד דמטמא (ועיין ברמב"ם פכ"א מה"ל שבת ה"א ושו"ע סי' ש"מ) דלמה לא יתחייב המקצן דבילה משום בונה כמו מגנן וחירץ דלא מקרי בונה אלא כמטמאן ליפוחו ולהשוותו עו"ש, א"כ צידדו שלנו אין כאן שום חשש בונה, ועוד דהלא לעשות קרח בשבת אינו מותר אלא אם לרץ לו הקרח באותו שבת ולהכין ללורך מחר אסור בפשיעות מעשה דמכין משבת לחול, ואם כן אין כאן צינן כלל דכל צינן העומד לסחור ביום השבת אין שם צינן עליו כמפורש היעב צו"ש הרב (סי' ש"ג סעי' כ"א), ועיין בפני' (שבת ז"ה), ובתשו"ב צאר יאחז (א"ח סי' י"ג), ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' ש"ד) ועיין גם מה ש' המהרש"ם על תשו"ב ח"ס (א"ח סי' פ"ע). ומה שאוסר בעל ספר התרומות העומד הפשעידא אלא האש כדי שימס הכס ששם ג"כ אח"כ יחזור ויקפא מעלמו, זה אינו כלל בגדר קושיא דשם בפשעידא זה עצמו ולעצמו חוזר ובוזר הוי כבד קיימא ושפיר מובן עעמו של בעל התרומות, אבל הקפאת מים ע"י המקרר הוי נגד עצמו של מים ומאחר שבוזר נגד עצמו ולא ישאר כן אלא יכרי נמס למים הוי אינו קיימא ומותר, ובמקום אחר הבאתי עוד דברי גדולי עולם שס"ל כהשו"ע הרב ה"ל כ"ז כתבתי בדין משום אוסר בונה במים שמניחים במקרר ביום השבת שיקפאו לקרח.

(ד) וחידוש דבר מלאחי צאז נדברו (ח"ג סי' ש) שמאריך להחיר להחזיר מרק של דגים למקרר כדי שיקפאו ובוזר שפיר כיון להלכה אבל באמת דבריו כ' וז"ל: אבל לעשות ממים קרח סתמא אין זה לורך ויש להחזיר ע"כ, וחוזר וכו' ופול הוראחו (שם בח"ג סוס"כ כ"ג), רק מחיר להחזיר ליתן גלידה שנימס ק"ת לחוך הפריער כדי שיקרש יותר ואין בזה משום גולד. הנה בזה שמחיר ליתן גלידה שנימס ק"ת לפריער יפה כיון, אולם מה שאוסר ליתן מים לחוך המקרר, במחז"ל לא עיין בזה ככל הלאה ואנני שיעפ"י כחז אלו הדברים להחזיר, ובאמת הוא היחיד גמור כמו שביארחי

בספרי, ומה ש' שבס' ז"ל ח"ו סי' ל"ד אוסר עשיית קרח משום בונה, הנה ה"ל ח"ו לא ראינו אולם בעקב ספרים אחד מלאחי ז"ל (ח"ה סי' י"ג) שמחיר בפשיעות וכמעט על יסודות (ח"ה סי' ח) בנין בונה ופשיעות בונה, כמפורש בנ"ל (סי' ש"מ סק"י) דהקשה על הא דמקצן דבילה כענין דחייב משום חולד דמטמא (ועיין ברמב"ם פכ"א מה"ל שבת ה"א ושו"ע סי' ש"מ) דלמה לא יתחייב המקצן דבילה משום בונה כמו מגנן וחירץ דלא מקרי בונה אלא כמטמאן ליפוחו ולהשוותו עו"ש, א"כ צידדו שלנו אין כאן שום חשש בונה, ועוד דהלא לעשות קרח בשבת אינו מותר אלא אם לרץ לו הקרח באותו שבת ולהכין ללורך מחר אסור בפשיעות מעשה דמכין משבת לחול, ואם כן אין כאן צינן כלל דכל צינן העומד לסחור ביום השבת אין שם צינן עליו כמפורש היעב צו"ש הרב (סי' ש"ג סעי' כ"א), ועיין בפני' (שבת ז"ה), ובתשו"ב צאר יאחז (א"ח סי' י"ג), ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' ש"ד) ועיין גם מה ש' המהרש"ם על תשו"ב ח"ס (א"ח סי' פ"ע). ומה שאוסר בעל ספר התרומות העומד הפשעידא אלא האש כדי שימס הכס ששם ג"כ אח"כ יחזור ויקפא מעלמו, זה אינו כלל בגדר קושיא דשם בפשעידא זה עצמו ולעצמו חוזר ובוזר הוי כבד קיימא ושפיר מובן עעמו של בעל התרומות, אבל הקפאת מים ע"י המקרר הוי נגד עצמו של מים ומאחר שבוזר נגד עצמו ולא ישאר כן אלא יכרי נמס למים הוי אינו קיימא ומותר, ובמקום אחר הבאתי עוד דברי גדולי עולם שס"ל כהשו"ע הרב ה"ל כ"ז כתבתי בדין משום אוסר בונה במים שמניחים במקרר ביום השבת שיקפאו לקרח.

(ד) וחידוש דבר מלאחי צאז נדברו (ח"ג סי' ש) שמאריך להחיר להחזיר מרק של דגים למקרר כדי שיקפאו ובוזר שפיר כיון להלכה אבל באמת דבריו כ' וז"ל: אבל לעשות ממים קרח סתמא אין זה לורך ויש להחזיר ע"כ, וחוזר וכו' ופול הוראחו (שם בח"ג סוס"כ כ"ג), רק מחיר להחזיר ליתן גלידה שנימס ק"ת לחוך הפריער כדי שיקרש יותר ואין בזה משום גולד. הנה בזה שמחיר ליתן גלידה שנימס ק"ת לפריער יפה כיון, אולם מה שאוסר ליתן מים לחוך המקרר, במחז"ל לא עיין בזה ככל הלאה ואנני שיעפ"י כחז אלו הדברים להחזיר, ובאמת הוא היחיד גמור כמו שביארחי

וגם בחלקי ח"ג סי' ק"ג כ"כ וגם עליו קשה ולי"א] ועוד לפי שאינו דבר של קיימא ואין בו משום בונה עיי"ש וזה ג"כ כדבריו בערכיהם.

ואחרי כתבו כל אלה מלאכי לאחד מנבלי הוראס הגדולים ביותר מפורסם ומוזהב דודו הגאון בעל מהרש"ע (ח"צ סי' ק"ג) שחזיר הדבר כ"כ בפשיטות שחמטע אינו מותר להביא שום ראייה לדבריו וז"ל וא"כ גם כאן הרי אינו עושה הקרה בידים אלא עושה פטולה שיתקרב האויר והאויר הקר עושה הקרה, וא"כ כמו דהתם מותר לחמם האויר כדי שהאויר החם יפטר השלג ובגדר ה"ע מותר לקרב האויר כדי שהאויר קר יקפא את המים ויתהווה ממנו קרח. הרי פשוט לו צביוור גמור דשרי לעשות קרה בשבת ווי"ע, וכן הו"ל להלכה ולמעשה. א"ח"כ ראייתי בספר ששכ"ה (פ"ז אות ד') שכי' ח"ל: אין ליתן מים בחל' ההקפאה (פריע"ע) של מקרה עלקטרי בשבת ובזו"ע אבל גלידה מוכנה מותר ליתן בו ע"ל. ומקורו משי"ת ז"ל ח"ו סי' ל"ד עיי"ש ובמכ"ת טעם בדבר דהלא כבר הבאנו (לעיל) דה"ל"א בעלמא (בח"ה) כתב שלא כ"י כוונתו על נתינת מים במקרה עלקטרי דזה מותר עיי"ש, ועיין בנזועס (ח"צ עמוד מ"ח) שגם ה"ל"א להחזיר. א"כ אין מקורו נאמן, ושרי. ועיין בחשו' מנח"י (ח"צ סי' כ"ג) ובחשו' שבת הלוי ח"א סי' ק"ע וח"א סי' נ"ה ובחשו' לכורות נתן (ח"א סי' י"ז י"ח וי"ע).

מידות הנזשרין להלכה:

א) הבערת אור עלקטרי בשבת אסור מה"ת (סי' ר אות ד). — ב) הבערת אור עלקטרי בלא אור אינו אלא מדרבנן (אות ה). — ג) פתיחת המקרה לצורך חולה או קטן הבוכה יש להיתר גם שצאין המאטאר עבור צבדונו (סי' ר אות יג). — ד) להניח דבר מה לתצוק בין הפתח באופן שכל יום השבת יהי' איר נכנס ורצא והמאטאר יעשה מלאכתו בכה"ג שרי לפתוח הדלת לכתחילה בשבת (אות יד). — ה) הגוי יפתח או הקטן יפתח לצורך צממו ושבו יכול הגדול ליקח מהמקרה מה שרצה (אות יד). — ו) לצורך חולה או ילד בוכה שרי לפתוח המקרה בכל אופן ביד שמאל או ע"י קטן (אות יד). — ז) מקרה שיש לו מנורת עלקטרי מבחין וכשהמאטאר פועל אז דולק וכשהמאטאר שובת אז האור נכבה, מקרה כזה לא יהי' נמצא בבית ישראל כי אסור להשתמש בו בשבת בכל אופן שיהי' (אות יד). — ח) ואם במלונות או בשיבות יש מקרה גדול מאוד הפועל באופן זה ע"י מנורה מבחוק בע"כ מוכרחים לערוך שעון לצורך המקרה שהשעון ידליק והשעון יכבה המנורת המקרה (אות יד). — ט) פתח המקרה באיסור, המאכלים

מוחרים ליקח לצורך אכילה (אות טו). — י) ישראל תקע התקע בשקע ונדלק המקרה ונתקרו המאכלים פשיטא שמוחרים לאחרים (אות טז). — יא) ואם אלמלא לא הי' מחבר המקרה להעלקטרי הי' המאכלים נפסדים ג"כ המאכלים מותרים (אות טז). — יב) בארץ ישראל שבה העלקטרי הוא נוצר בשבת ע"י מחליל שבת אם שרי להשתמש במקרה בשבת בכלל (אות יז). — יג) יש מחזירין לפתוח דלת המקרה גם כשהמאטאר שובת (אות יז"ח). — יד) העיקר להחזיר שלא לפתוח המקרה אלא בשעה שהמאטאר פועל (אות יז). — טז) אסור להגדיל או להקטין כח המקרה ע"י הטעמאטאר (סי' ר אות יט). — טז) יש מקרה הפועל חמיד בלא הפסק מקרה כזה טוב מאוד לשבת (אות יט). — טז"א) אם שרי ליקח קרת מהמקרה בשבת (סי' ח אות כא). — יז) שכתו להסיר מערש הפנס (באלב) המאור שבמקרה וכל הסעודה במקרה כדי מה לעשות (סי' ט אות א). — יח) לפתוח המקרה בכה"ג ע"י עינים (סי' ט אות א). — יט) יותר טוב בכה"ג שהגוי יצא החקע מהשקע בשעה שהמקרה שובת (אות ב). — כ) חלילה שישראל יפתח הפתח בלאחר יד או שיוציא החקע מהשקע אפילו בלאחר יד לא גם אם המאטאר שובת (סי' י אות ג). — כא) פתח ישראל המקרה ונדלק הפנס כי טעונו שכתו להסיר הפנס מערש מה יעשו (אות ג). — כב) שכתו הפנס בהמקרה וא"א למצוא נכרי איך יעשה ע"י קטן (אות ד). — כג) ואם א"א למצוא לא נכרי ולא קטן איך יעשו כשכל סעודה במקרה ואיכא חולה וכו"ב בבית (אות ה). — כג"א) להכניס מים במקרה בשבת כדי שיקפו ויהי' לקרח (סי' י אות א). — כד) לצרוב ולטרון בשבת חומרי הגלידה אסור אבל אם נעשה הכל מערש מותר להכניסו בשבת למקרה כדי להקפאו (סי' י אות ב). — כה) גלידה שניגס קצת בשבת מותר להכניסה במקרה (אות ד). — כו) מרק של רגים מותר להחזיר למקרה כדי שיקפא (שם אות ד). — כז) לעשות קרת (אי"ח) מימים במקרה שרי (שם אות ד).

מידות הנזשרין להדירא:

א) באיור אופן פסקר (סי' ר אות ו). — ב) פסקר במלאכה דרבנן (סי' ה אות ד). — ג) פסקר רלא נחא ליה (סי' ה אות ח, וסי' ר אות יג). — ד) ביאור נכון בשיטת הרשב"א התמודים דפס"ר ועושה דבר היתר עמו ודמות (סי' ה אות י). — ה) פס"ר רלא נחא ל"י ואינו ניכר תומ"י אלא לאח"י (סי' ו אות יד).

סימן יב

נשאלתי תנור עלקטרי נכבה ביום השבת והתבשיל שח"י על התנור עדיין חם ביותר אם שרי לו לילך עמו ולהניחו על התנור

אריכות גדול (מריש הספר המון חסודות מגדולי עולם זכ"ע) בענין זה ותמלא הכל בחר היעב.

עלקטרי או תנור געז של חבירו, או מתנור געז על תנור עלקטרי.

השבת י שרי.

סימן יד

שאלה הערכת הדייג'ערי, מכונת השמיעה (מכונת כבדי אזנים) ונשיאתו בשבת.

תשובה בספרי באר משה (ח"א סי' י"ז אות ו') כתבתי בזה להחזיר בשעה"ה גס להקטין ולהגדיל כח השמיעה, ולצאת התרתי ע"י תפירה מער"ש וכיוצא"ב, כי נשיאת המכונה זו לכבדי אזנים תמיד הוא שעה"ה, ואין כאן זמן שלא ידחי להם שלא בשעה"ה.

(א) **וזה** לשוני בספרי (ה"ל): זה כמה פעמים נשאלתי חידות המכונות שמישה (הנקרא) בלשון המדינה "הידיג'ערי" אם מותר ללכת בו לחוץ בשבת. הנה במכונה זאת אין חשש שמא יפול כי מחזק הוא מאוד בחזאים (עיין שבת ס"ב א') הא דמיהדק הא דלא מיהדק, ובש"ע סי' ש"ג סע"ו) והכלי שמקבל הקול הוא כנים המלגוש ולא יכול ליפול בשום אופן, והמכונה שרי לישא ק"ו ממשקפים שהחזיר רבותיו האחרונים אם הוא בחופש שאינו יכול ליפול כמבואר בס' מנחת שבת (סי' פ"ד אות ו') ובמנחה חדשה שם סי' פ"ד ס"ג ובשיורי המנחה שם) ופוק חזי מאי עמא דבר כבר פשטה הבהרה, וכבר החזיר ר"ת לחיגר שאינו יכול ללך בלא מחזק, ואינו קשור כמו שמוצא רחוק (שבת ס"ב ב' ד"ה הקיטע) והר"ן (על הרי"ף שם) ובח"י המכונה ריטצ"א (שכן באמת חי הר"ן) שם בשבת כחז שכן ראש הרי"ף שהחזיר רבותיו חס עיי"ש וכן הוא ביומא (ע"ט א' ד"ה הקיטע) ובחידושי הרשב"א (בי"ב כ"ה ב') ופסק כן בש"ע (סי' ש"א סע"י י"ז). ולא דמי למקל של זקן דמחזק שאפשר לו ללך בלא"ה אע"פ שמעטעט גופו אסור (עיין מג"א שם סק"ז ובמחמ"ה ופרמ"ג), היינו משום ששם מטלטל המקל צדו משא"כ כאן שנושא — האזן איש שאינו כבדים מלגשוע — צדד מלגוש, וכל מה שצריך לאדם להליכה וכיוצא"ב, דין מלגוש לו, עיין בחוס' (שבת ד"ז ע"א ד"ה כמה

(א) **כבר** כתבתי מזה בספרי באר משה (ח"ג סי' נה) להחזיר והגס ששם כתבתי שעוד אעזר על השאלה זו, ובגלל רוב ערדותי לא באחי לידי מזה זו לעבור משנה זו ולשנותו עכ"ל אחר עיון קלח הוכחתי לדעת שיפה הוראתי (שם) להחזיר ולדברי האוסר אין שום יסוד בהלכה, ולחלק בין תנור עלקטרי ותנור געז לומר שאסור להניח מתנור עלקטרי על תנור געז או להיפך אם שניהם גור"ק אינני יודע שום חילוק וציווק וכוא סברה כרס"י, ע"כ שרי כמו שהוראתי.

סימן יג

שאלה הימים עלקטרי לפני שחיטת בהמה.

תשובה איסור גמור כי ההימם משחית המוח והבהמה שריפה לרוב ואיננה יכולה לעמוד על רגליה אח"כ ואין זה סובל אריכות ופשוט וברור. אבל לאחר שחיטה אם א"א באופן אחר יש להקל

בתשו' מקדשי השם ח"ב סי' ל"ג ד' גדולי עולם חוסרים בהחלע ובחוסר הגאולה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א ובתשו' מקדשי השם ח"א סי' כ"ז מלדדים גאונים רבני הגר להחזיר ההימם אחר השחיטה בשעת הדחק גדול אם א"א באופן אחר והבסיס עממם הגאון האדיר רח"ע גראדזאנסקי ז"ל מוויילנא וכן מחזיר (שם בס"י כ"ו) ההימם אחר השחיטה בשעה"ה גדול מאוד בגאון הגדול בעל משנת אליעזר מהר"א סג"ל מישל אב"ד טורקא, והגאון מהר"ל לרמלאן אב"ד קעשנא (בס"י כ"ח) והגאון בעל זור יעקב אב"ד פראצידנא (בס"י כ"ט). עיין בתשו' ירושה הפליטה (סי' ...) ותשו' קול מבשר ח"א סי' פ"א. לבושי מרדכי יו"ד ח"ג סי' י"ז חוסר. שוב מלאחי בספר שרידי אש (ח"א)

שפיר בלא"ה. וגם המשקפים הידוקין הנעשים לשמירה לעניים נגד החמה לאלו שזריחת החמה מזיק לעיניהם שהרבה נערכו האחרונים בדבר, עתה עפ"י דברי רבינו המחזירי לכאורה הדבר פשוט להחזיר מאחר שנעשה לשמירה העינים וכל לשמירה בין שמירת הגוף בין שמירת הרוח אחד מאדרי הגוף שרי ורואה בשו"מ (מהדור תלפא ח"ב סי' ק"ט) שגם כן החזיר עפ"י סברא זו, וכיון לדעת המחזירי. ועפ"י בנמשקים הידוקים יש לדקדק הרבה ולא להחזיר בנקל כי דרך בני"א להסיר המשקפים כשאחד מחזיריהם פוגש בהם, ולכן לירך להיות מאוד מאוד מתון שלא להחזיר רק בשערי"ד לעת צורך, למי שזריחת החמה מזיקת הרבה ובשום אופן לא יסיר המשקפים מעיניו כמ"ל נכון.

ודע דהתוס' שכתב (סי' ש"א סקמ"ז) מחזיר לשאת מעטית שחור נגד עינים לאלו המריכין לרפואה.

ועוד יש לי ראיות ע"י דבר שצריך לו לאדם להנחת גופו, כמו מכונת שמיעה זו, שרי לו ללכת בשבת, דברי הרבה דברים מאוד החזירו ללכת בכן בשבת כדי שיהא נילל מנגלי ולא יהי' נראה מוס שבגופו כגון ליתן פלפלין לתוך פיו להסיר ריח הפה (שבת ס"ד ז') מוך ליתן לאוזו שיבטל ליחא של לואח אחין (שם) ורי יוחנן בעצמו יא' (שם ס"ה ח' ורש"י שם). וכתוב (ב"ק י"ח ח' ד"ה תתיב) הקשו איך חרשו היו מוס שבגלוי ותיורי דנחי שאין ניכר זו כלום כשהוא ישן או עומד במקום אחד ושותק מ"מ כיון דלפי מנהגו "שמתנהג וכוונ"ך ניכר שהוא חרש חשיב מוס שבגלוי וא"כ צמה שנושא מכונת שמיעה זו סר מעליו מוס שבגלוי זה שיהי' נראה כחרש גמור די בבשרו זו להחזיר. אבל א"ל לך כי כבר ביארתי שאין שום ספק לפעמי"ד ששרי לו ללכת במכונת שמיעה זו. וליתר שאת יתפרט לפני שכתב צ"י תכופות להביס ובה"ע שרי אפי' במעטפת שמקטין זו האף (ראה שו"ע סי' ש"א סעי' כ"ג). גוף עלטול מכונת שמיעה זו שרי דאין זו שום מילוי אש והכל נעשה ע"י כח מעבדים שהמילוי עתה חרשים מקרוב צלו ולכן אין להחזיר לפעמי"ד. ובדואי המכונת שמיעה זו יהי' פתוח מע"ש עד מולאי שבת. ולפעמי"ד להקטין ולהגדיל כח השמיעה לעת צורך מאוד שרי דלא נעשה מחומה ע"י שיהי' בו חשש איסור עפ"י דיוי הש"ס ושו"ע. ואם אפשר למנוע מדבר זה שלא להקטין ושלא להגדיל בדואי

אשה) דכל מחמת רפואה כמלבוש גמור חשיב, והע"י מחזיר ליתן עם מקל על גלד (ח"י) שלא יפול עיניו (ט"ז סי' ק"י ועיניו בשערי"ד מחזיר ויב"י מהד"ת מחזיר סי' כ"ח ועיניו בצי"צ אות ס"ה ובשערי"ד שם אות ע' ועיניו בצי"ור הלכה), וליחוש למחא שפוי משום דלחייבו עניו ליחא למיחש כלל דמחזיר מוכיח עניו (כמבואר שבת ס"א ח' לענין סנדל יחיד), ועוד דזה לשון העור (סי' ש"א) מי שהוא אסור וככלים צדגליו מותר ללכת בהם דלא משוי הוא ולמשלך נמי לא חיישין לפי שהם תקועים יפה. ומקורו הראה הב"י במדרכי (פ"ו דשבת סי' שג) וסמ"ג (לאחין ס"ה) וסמ"ק (רפ"צ) ובהגמ"י (הל' שבת פ"ע הל"ו), ומקור לכולם צ"ח החרומה (סי' ר"מ). ובשו"ע (סימן ש"א סעיף י"ט) נפסק כן להלכה, ועיניו צמ"א (סקמ"ט) ובצי"ור הגר"א, והמ"צ (אות ס"ע ובשערי"ד שם אות ע"ה) נתקשה הרבה איך הכבדים אלו הם מלבוש עיניו וכל זה גרס לו כי נעלם ממנו לפי שעה דברי המחזירי (פ"ו דשבת צ"ח המשיה השביעית ד"ה כסא סמוכות) שכתב: וכן החזירו צניי אדם הנחבשים ללכת צדיקים ובכבלי צדל שכל שנעשה "לשמירה" חזיו משאוי ולשפלה אין לחוש שהרי מהרים הם בך, ויש חולקים באלו ואין דבריהם נראים עכ"ל [המחזירי מחזיר הל' זו עוד הפעם צנית הבחירה (ביב"ה ז' ד"ה אין הסומא), אבל שם לא ביאר הענין כמו כאלן]. הרי עיקר עטמם שנעשה לשמירה וכל לשמירה חזיו משאוי והשמירה עושה הדבר למלבוש ומזון היעב מאוד. ועתה הע' אונק' ושמש, מה אם לשמירה דכ"ה"ג של הנחבשים שנשמרים בכבלי צדל נגד רגזם היו מלבוש ק"י בן ק"י כלי מכונת שמיעה שהנושא אותו הוא לו לשמירה גדולה כי יש קצת סכנה בדבר לאדם זה אם לא יא' בשבת במכונת שמיעה זו משום סכנת הדרכים כי יוחר אדם נילל, ברחובות הגדולות שאלפים תלונות רגזים ושמים כמשוגעים, ע"י השמיעה מעל ידי ראייה. באופן שי"א השאלה הזו מלפניו בתיאור. בדואי מעטפת דכל לרפואה היו מלבוש אין להחזיר, דנשיאת מכונת השמיעה איננה לרפואה כלל, אבל מעטפת דלשמירה היתיר נכון צעניו.

ועפ"י יא' לנו היתר פשוט וברור לתת המשקפים שיש להם ימים ארוכות הנאחזים אחורי האוזנים שאינם זזים ממקומם בדואי המשקפים שמירה גדולה למי שאינו רואה

החוב עלינו לדבר אל לב הנושא שלא יעשה כן, כי אין לנו להחיר דבר התמורה לרבים. אבל לפתחו אם סגור או להניח באטעמרי חדש בודאי אסור.

אחר שכבר נדפס תשובתי זו, שמעתי שנחשבו' הר' נצי (ה"ח סימן קע"ג) אוסר לנשוא מבינה שמיטה בשבת. עינתי בדבריו, ולא מנאתי בדבריו רחמי ברורה שתכריח אותי לחזור מהוראתי.

ועוד דהלל מנזרח בשר"ע (סימן ש"א סי"ג) דכל מה שאדם נושא כדי להגלל מאמר שרי ללכת בו אפילו אם הוא אינו דרך מלבוש כלל. ואין לך דבר יותר מוכרח לאדם להכריח למכונה שמיטה להיות ניצל מאמר מכונה שמיטה הניל. ועיין בתשו' בלל ההכמה (ח"צ סימן פ"א) ביאור נכון מאוד בדין זה אם דבר העשוי להניל מאמר אם שרי ללכת אף שאינו דרך מלבוש כלל. ועכ"פ ראוי הוא לנרפו לשאר ההיתרים, כנלענ"ד בעזה"ה.

(ג) **אחרי** שנדפסו אלו הדברים בספרי ח"א, נחשורתי מכבוד אחיבי ידידי חתן אחי היקר הרב הגאון המפורסם חוב"ע המו"מ זי"ר ויפרי"ת בנשיק' וגדולים כש"ת מו"ה שמחה בונם סופר אב"ד רומ' פרעשבורג שליט"א בירושלים עיר"ק תוצב"א שבספר כ"ק זקינו "רבי עקיבא ויתורתי" סי' כ"ע לכ"ק אדמו"ר הגב"ה אור ישראל אב"ד פרעשבורג זצוק"ל מחמיר בזה, ולחיותי הקדוש אשתיק כל דבריו מתחילה ועד סוף ועיין לדעת החילוק בין דבריו ודין דברי תלמידו, ועל יסוד הבנה זו נצח לעמק השור להלכה ולמעשה כי תורה היא ובפרט כי הוא שאלה הנוגע לאלפים ונחילה מאוד להקל אם אפשר עפ"י הלכה עפ"י שמיטהם אלו חיים, וח"ל כ"ק אדמו"ר הגאון"ה זצ"ל בספרו "רבי עקיבא ויתורתי" (הני"ל): פניתי מכל ערדתי להשיב מפני הכבוד על שמתפקד' נמשכ"ת ראה זה חדש שכותל מבינה לתרם שאינו שומע נותן חוט של עלקטריס בחור' אצו זה החוט קשור לבאטעמרי ואז שומע מה שמדברים, ושאלתי אם מותר ליתן זה לחור' אצו בשבת ואח"כ לקחתו משם, אם אין בזה דין מכבה ומצטער. הנה בעצם אם נחשבל שייך הכערה וכיבוי דברו מזה גדולי האחרונים, ומי בראש בשו"ת בית יצחק שפסק שהוא דאורייתא, ואם כן בנידון דידן אם ע"י פתיחה הכפתור מדלק החשמל אסור וכן לסגור, אמנם אם פתוח מעט"ש ודיקק והולך יש לדון משום אסור

עלעול, עיין פרמ"ג סימן ש"ע סק"א בשבטות, וקשה להחיר אם שאינו מתחמם כמו אור החשמל בלילה שמדליקין בבתים, ואולי לצורך גדול ובמקום אשר יש להחיר אם נפתח קודם השבת ודולק והולך עד מו"ש"ק, ואין לדין אלא מה שענינו רוחות אה המכונה, וגם יש לחוש אף אם מלק מעט"ק שמה יסגר וישכח כיוון שרגיל לעשות כן בחול, והמחמיר תבא עליו ברבה, ובשומע לקול תורה יזכה בשומע באותו קול שנאמר עוד ישמע צערי וכו', מדרש כי תבא, כי"כ יזכה לזה השואל, דש"ת ביוקרה דאורייתא. עכ"ל כ"ק אדמו"ר זצ"ל בספר "רבי עקיבא ויתורתי".

(ג) **הנה** בודאי האמת עמו אתו דהבערת עלקטרי בשבת וי"ע אסור מה"ח כמו שפורש בבת יצחק, וכמו שביארתו בהרבה תשובות בספרי כאן שזה הסכמה רבותיו שבגילה ומיני אל חוץ. אולם אחר בקשה מחילה ברעדה וברתה, כבר כתבתי בספרי שאין כאן אפילו ניזון אש ולא עוד אלא לפי דעת דבעלי אומנים מובחקים מביאנתי פיהם, עשיית באטעמרי המשתמשים במכונה לכדי ארון, הם כל כך חלופים, שא"א בשום אופן שבעולם להוציא מהחומר הכימי (מהקמיקאלן) הנמצאים בחומר ניזון אש ואח"כ לפי"ז דברי רביו הגדול כ"ק אדמו"ר זצ"ל נכונים ופסק שלי אחי שפיר ואין להידוש ולהלכך דבר חוץ ופנ"ק בינו, רק אדמו"ר זצ"ל הדין שעכ"פ יש בזה חתום עלקטרי בחומרים כימיים (בקמיקאלן) הנמצאים בבאטעמרי היכולים להוציא ניזון עכ"פ, דהלל כ' וז"ל וקשה להחיר אם שאינו מתחמם כמו אור החשמל בלילה שמדליקין בבתים, משמע דרך כ"כ כח אין זו כמו אור העלקטרי בלילה אבל קצת כח עלקטרי להוציא המינימאלע כח של ניזון יש בזה ופי"ז שפיר כתב מה שכתב בזה תורתו המתנוגז ובער כאש, אבל האמת למעשה בהבנת הענין איננו כן, דאין כאן שום כח עלקטרי להוציא אפילו ניזון הכי קטן אי"ב גם האדמו"ר זצ"ל מודה שבה"ז אין איסור בדבר.

(ד) **ועוד** דהלל אפילו לפי הבנתו בגוף מעשה הבטעמרי כ' "ואולי לצורך גדול ובמקום אשר יש להחיר אם נפתח קודם השבת "דולק והולך" עד מו"ש"ק", הרי דגם לפי דעתי שם כאן איזה כח "הדולק והולך" עכ"ל לצורך גדול ובמקום אשר מתיר שאלא עמו, וגם בחכמתו הגדולה הוסף, "ואין לדין אלא מה שענינו רוחות אה

הערניסעטור בשבת ויו"ט, ומבאר עניונו ושעטונו של מין ויפיר פראפעסאר אחד שזעבנו מדמה הערניסעטור לכלי מכונת חרשים ושם חוזר ומבאר חששות הנמצאים גם במכונת חרשים והחילוקים בין מכונה למכונה אבל ערניסעטור מאן דבר שמי' בודאי ובודאי אסור לפתוח או לסגור וגם אם פתוח אסור, ואפילו לעגלעו אסור, וכל השומע תלילה איווי מהחלופה והעזות של איתו יולא דופן פראפעסאר ואין כדאי אפילו לעפל עמו בהלכה.

סימן טו

המשך מסימן הקודם

ט (ב) **בחשו'** חלקת יעקב (ח"צ סי' מ"א) נשאל על מכונת שמיעה הוצה, ואוסר (באות צ') להעריך ולסדר הגלגל שמכונת משום נילאין וז"ל ודאי בשבת אסור, כיון דמוליד נילאיות ע"י פס"ר עכ"ל. ובמחשבה"ק זה עטות לא בהלכה אלא במילאיות דלומן גדול אמר לי בהחלט שזה ח"א בשום אופן דכוחות הכימיים כאן כ"כ מועטין שא"א להוציא נילאיות בשום אופן. כשנעדר מערב שבת מתיר החלקת יעקב בעטלעו, ולהשתמש בו (אולי כוונתו להקטין ולהגדיל כח השמיעה) מסופק והניחה בצ"ע, ואני כבר כתבתי בספרי (צ"מ ח"א הג"ל) שנותר להגדיל ולהקטין ואין מקום להחמיר כי אין הצער שזה צחק המלך לאלו הנושאים אותן כלים. להוציא לרה"ר בשבת ויור"כ אסור החלקת יעקב, ובמחשבה"ק ח"א לומר ושרי להוציא רק יתפרנו הכים או ע"י מחט בעתון צ"י תפירות יסגור הכים שבו המכונת שמיעה מונחת, וביור"ט מלמד החלקת יעקב להחיר אפילו להעריכה מעיקרה עיי"ש, ובחשו' מנח"י (ח"צ סי' ק"צ) דעתו דרך ע"י עכו"ם שרי לפתוח המכונה ודברי החלקי' נראה להלכה ולמעשה. בענין המדבר אל איש שמכונת שמיעה באזניו אם שרי לו דהלא גורם לפעולה המכונה עיין בחשו' חלקת יעקב (ח"צ סי' קפ"ו) שמבאר בענין דאין כאן בית מיוחד כלל, וכן דעת חשו' מנח"י (ח"צ סי' י"ז וי"ח) שהמדבר איתו עושה איסור, אולם חובך הרבה ולא צריכה לו בצירור גמור רק יותר מסתבר לו להקל עיי"ש, והנכון בהחלקי' חין כאן בום חשש, וכן דעת המנח"י (בח"צ סי' ק"צ) עיי"ש, וכן מלמד להקל המנח"י (בח"צ סי' מ"א).

המכונה" וספיר הוסיף ויפה הוסיף כחכם הרואה את הנוול כחכם העדיף מנציח דמשה לשה משתנים מעשה ונפלאות כח המכונות האלו ועשה המכונות קטנות כ"כ כמעט חלק עשרי מהמכונה שהי' בזמן אדמו"ר ז"ל" וכן עשייתו לבש זורה וחלוקי' זורה מלא ועד עשה עשר מונים צאופן שאין דומין זל"י כרחוק מרחק למשרב, ולורך גדול ומקום צער תמיד איבא אלא אלו הזקוקים למכונה זו.

ה (ו) **ומה** שכ' כ"ק אדמו"ר זוק"ל, "שים לחוש שמה ישכח ויטגור בשבת כיון שרגיל לעשות כן בחול", ע"ז יש חקקה פשוטה כמו שכ' בספרי שיחפרו צ"י תכופו מער"ש או צאופן אחר יעשו להם היכר גמור שלא יבואו לידי כך, אבל נכון אני מאוד בכל הענין מאחר שכחתי שכבר נחברר בצירור גמור שא"א להוציא אפילו נילאין קטן שצקענים מהכחות הכימיים הנמצאים בצאטערי, ולכן כתבתי בספרי להחיר להקטין או להגדיל כח השמיעה לעת זורך, וכאמור כל להקטין או להגדיל עת זורך גדול הוא אלא נושאי מכונה כבדי אופן הני"ל ומאוד קשה להחמיר עליהם.

ו (א) **אח"ז** צא לידי צחורה שלהם ספר ז"א (ח"י) ומנח"י שנשאל (בסי' י"א) ע"ז והביא שם בשם השואל מחשו' הגאב"ד מפרעשבורג זל"י בספרי "רבי עקיבא ותורתו" לאסור וכן כ' הרב הגאון השואל שם הגאב"ד מעשנין זל"י כתב לו לאסור משום הדלקת אור עלקטריק, וכבר דברתי מזה לעיל.

ז (ו) **ומה** שחברה נפשי ראיית בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א (הוצא צל"א שם אית ח"י) זל"י לפי דעתי אין בכלל להעלות על הדעת לחוש צזה (במכונת חרשים, היינו מכונת כבדי אופן) משום מכנה ומצטער, דכי מפני שהחומרים הכימיים הולכים וכלים כל הזמן ע"י ההפעלה האם יש צור משום מצטער ומכנה, וזה ככל דברי שבספרי צ"מ ח"א הג"ל, רק אני יראתי לנפש להחיר לפתחו ולסגור בשבת משום חיקוק מלא או משום סוחר ובצעל ז"א כ' שבספרי ח"י (סי' ו') האריך בענין זה מכת איסורים אחרים וחלק זה מספרו עדיין לא צא לידי ואי"ה אחפש אחריו בעקד ספרים.

ח (ח) **שוב** צא לידי חשו' ז"א (ח"ט) וראיתי לו (שם סי' כ"א) שאוסר בהחלט הפעלת

מעצב שבת ותפורה כבים, ואינו מותר כי אם שאינו שומע כלום בלא המכונה השמיטה, אבל מי ששומע בכבדות בלי מכונה אין להשתמש במכונה, כי לבד חשש איסור שבת יש אומרים דאילו יולא יד"ח בקריאת התורה ותקיעת שופר ומנילה ע"י המכונה השמיטה עיי"ש. הנה בחשו' מנח"י (ח"צ סי' ק"ג) הביא חשו' הגרנ"פ ז"ל החולק על הגר"א הענין ז"ל צדוק לישראל (כמו שכתבתי כבר לעיל) הוסיף לכתוב וז"ל גם מה שכ' שם (בס' עדות לישראל) דבמכונה שמיטה אינו יולא יד"ח קריה"ח ומנילה, לפום רביעא לאו בחדא מחתא מחתיבה, דבמשנה ודיגמא מלניו לענין תקיעת שופר, דאם קול הברה שמת לא יאל, דבקהל שופר וכו' אבל בקריה"ח לא מנילה, הרי שומע קול הקורא, אלא ששומע גם קול אחר, יש לדון דשפיר יולא גם שנשמע גם מקול אחר, דהכל הוא מכה הקורא, וכל הקולות כשרים, אלא שיהי' מכה דר חיוצא בן גורא לכאורה, וצ"ע בזה, עכ"ל. ובזה הדקדק עמו דהמכונה השמיטה אינו דומה כלל לעטעלשפאן או ריידל, דכבר כתבתי דעל עטעלשפאן או ריידל אינו יולא כלל לא קריה"ח ולא מנילה ולא כדלה ולא כלום הרי"ך לשמיע מבר חיוצא כי הקול אינו קולו אלא קול כעין טייפ רעקארדער (עיין בספרי ח"ג בהקדמה ושם בסי' קס"ו אות ד) משא"כ במכונה השמיטה שכתבתי קולו נשמע רק קולו נשמע בזה הרכה הרכה מקולו העצמי, ובכן היטב ועלמנו מוכן שומח לו להנשא מכונה שמיטה זו לענות אמן על הברה ששומע, ועיין גם בחשו' הגרנ"פ אויערנך צעחון "סיני" טבה חש"ח שכן דעתו.

(יד) ובספר שמיטת שבת כהלכתה (פכ"ו סעי' ז') כי וז"ל: מכשיר שמיטה עלעקטרי לכבדי המיטה מותר להכניסו בשבת, ובתנאי שיהי' מופעל מעדוד יום, ומותר לשנות בשבת את עוצמת המכשיר, אם אמנם לא יתחדש ע"י כך כל חוט בחור המכשיר, אבל ללאט עם מכשיר זה למקום שאין בו עירוב אסור, דכיון שאין עליו שם מלבוש, הרי הוא נחשב למשא. ואם המכשיר כולו נמצא בחור אינו של משקפים, מותר ללאט במשקפים אלה גם למקום שאין בו עירוב עכ"ל. המקורות לפסקיו זיין חשו' הגרנ"פ אויערנך שליט"א צעחון "סיני" שבת חש"ח, שהביא בהלכה סי' פ' סקל"ט, ז"א ח"ו סי' ו', שו"ת חלקת יעקב ח"צ סי' מ"א, שו"ת מנח"י ח"א סי' ל"ז ח"צ סי' י"ז וי"ח קר"צ וק"י. הנה מש"כ בשם הגרנ"פ אויערנך

(י) ובגוף השאלה אם שרי לחרש ללאט בשבת עם מכונה שמיטה בשבת דן גם במנח"י (חלק א' סי' ל"ז) והסכים להחיר ללכת בו אם אינו יכול ללאט ולבא בלא המכונה כלל ואפשר שיסתכן בדרכים, וגם מלך שחב"י קשור ותפורה להכנס מעצב שבת, כדי שלא יוכל לפתוח ולסגור את המכונה בזום השבת, ובענין להקטין ולהגדיל כח המיטה כשפתוחה מעצב שבת לא דיבר ממנו כלום, וגם במנח"י (ח"צ סי' ל"ז) מסכים להחיר ללאט עם מכונה שמיטה בשבת אם ח"א זולתו עיי"ש, אולם אח"כ במנח"י (ח"צ סי' ק"ג) חזר מפסקו להחיר ללאט עם מכונה שמיטה זו גם כשהיא חפורה בכים מע"ש מכה חשוכה שכתב על הגרנ"פ ז"ל עיי"ש וכבר כתבתי בתשובתי צ"מ (ח"א סי' י"ז אות ו' ד"ה אחר שכבר) שאח"י ראייה בחשו' הר דבי (ח"א סי' קט"ג) שערך הגרנ"פ ז"ל בענין ללאט במכונה שמיטה ואוסר ובתנאי עליו שאינו רואה שום ראייה ברורה לאסור וכן אני אומר על התשובה שכ' להבטל מל"ח (סס) שאחר שיעיין המעיין בראיות שהבאתי להחיר ימצא די השיב על כל דברי הגרנ"פ ז"ל שכתב בס' מנח"י (סס) לאסור עיי"ש ע"כ אני אומר שיש להחיר ללאט עם מכונה שמיטה זו ללאט הרי"ך לו לשמירת גופו.

(יא) והמנח"י שחזר (בח"צ סי' ק"ג) מדבריו הראשונים (ח"א סי' ל"ז) והסכים לאסור ללאט עם מכונה שמיטה גם אם חפורה בכים, הוסיף עוד (בח"ה סי' מ') יותר להחמיר שאל יאל גם במכונה שמיטה החדשה המונחת אך ורק ככפתור בעלמא בחור האחר ובכפתור כזה מונחים כל עניני כימים להגדיל הקול שגם ההש צאזנו ואזנו כדו מלשמוע ישמע הקול, ולפי מה שכתבתי בספרי (ח"א סי' י"ז) אין שום חשש ומותר לו ללאט.

(יב) אולם אם המכונה השמיטה נבנה במשקפים כזה מתיר גם המנח"י (בחלק ב' סי' ק"ג) והביא שכן פסקו בזה להחיר הגרנ"פ ז"ל והרב הגאון מפוניבז' ז"ל אבל אריך שחב"י מופעלת מעצב שבת ולא לפתחו בשבת. ובמנח"י (ח"ג סי' מ"א) חזר ומנער כל הענין באריכות רב עיי"ש.

(יג) בספר עדות לישראל (עמוד קכ"צ) פסק המכונה השמיטה חב"י ערובה

המגילה יוצא יד"ת ע"י הג"ל (אות יג). — (י) לצאת בשבת בכלי שמיטה המתח אחורי הארון (אות יד). — (י) להחליף הבאטטרי בכלי שמיטה הישן הוא איסור גמור (אות טו).

סימן טז

נשאלתי אם שרי לשמש ואין מותר לשמש במיקרופון בשבת וכו'.

השבתי אין שום היתר בדבר ואסור בכל אופן ובכל מיני מיקרופון שבעולם בין נערך מער"ש וכ"ש נערך בשבת וכל המשמש בו מבזה ומשפיל "חיי נפשו" קדושת שבת והוא בכלל חוטא ומחטיא את הרבים, ומצוה לקראו עבריינא.

מתחלה חבאר בקצירת האומר יסוד פעולת המיקרופון ע"י מומחה בדבר. ישנו מיקרופון שנות צטיינים מיונים שונים אבל יסוד פעולתם כן הוא, המיקרופון נחלק לג' חלקים: חלק ה' מין כלי שפותח שמדברים לחוכו. חלק ה' המגזיר הקול. חלק ה' שמעם יוצא הקול אל חלל אויר העולם. החלק ה' מחובר ומקושר למין כבד של מחכת הקבוע בחלק ה' ששם כחות "עלעקטראני", העלעקטרי מחובר עם החלק ה', היינו שחוקטין החקט בחוק השקט שזכיתל ששם העלעקטרי קבוע, ושם בחלק ה' נמלא מחכת שמחלבן ע"י זרם העלעקטרי, ומחפפט ממנו מעשה פלאות ה' הנקרא "כחות עלעקטראני" וע"י מעשה אומן כחכמה העשניק משם טובדים והולכין הכוחות לחלק ה' המזינא הקול ככה רב וגבור לפי מדרגה שצטל הדרגן והמדגדג רולה, המדרגה אפשר לקבוע ע"י פתחור הנקבצ במיקרופון שכל חינוק יכול לסבבו בכל עת ועשה.

א) יש חשש איסור גמור שמא יתקן כלי שיר, הנס שחליו כראשונים וגם צש"ע (ס"י) של"ע ס"ג) דנצ"ה אין אנו בקיאים בחיוקן כלי שיר וצטלח הגזירה, במיקרופון ו"רס"קול" עינינו רואה שכמעט אין אדם שאינו יכול לחקן כל מי שיש לו רק קלח עסק יכול לחקנו וכל כך שכיח הדבר שכמעט אין שעה שאין לרץ לחקנו וע"כ צדור שיש

של"ע"א שמוחה לשנות את עולמח המכשיר, כ"כ גם אני בספרי צ"מ (ח"א ס"י י"ז) ומה שמתכח חנאי קודם למעשה חמנס שלא יתאדם ע"כ כל חוט, הוא פלא דאין שום חוט מחאדם כלל לעולם כהצאטעטרי של המכשיר מכונת שמיטה, ומה שאוסר ללאת עם מכשיר זה למקום שאין עירוב והעטס שאין עליו שם מלבוש בספרי צ"מ (ח"א ה"ל) כבר ביארחי שיש עליו שם מלבוש לשמור צדרכו דרך הילוכו ולהצילו מכל מיני נזשות ודינו כמשקפיים רק לרץ שיהי חפור בחוק כים ער"ש, ולכן התרחי ללאת צו בשבת, ומה שמחיר ללאת בכלל המכשיר צנוי בחוק ידית המשקפים הוא פשוט ובצר דיברתי מח לעיל באריכות, וכ"ש שמוחה לאנשים כנדי שמיטה ללאת עם מכשיר חדש שכל המכשיר קטן מאוד והאיש נושאו אחרי אזנו ובמכשיר קטן זה נצלושים כל החושים משם לאחזן כי מהכלי הקטן שאחורי האוזן קנה קטנה ודקה נכנס לתוך האוזן. ועתה ממש קרוב המזילאו כלי מכשיר קטן המהצברים לאחורי האוזן בלא שום חוט באוזן. ולפעמ"ד דינו כה"ל ושרי ללאת צו וכלי מכשיר זה א"ל לפתוח ולסגור ואין להקטין ולהגדיל כמו באופן שאין כל החששות של עד עתה שייך, ואפשר שאלו שפסקו עד עתה לאסור ללאת במכשיר המונח צבים לפי שאין שם מלבוש עליו מודים שמוחה ללאת בכלי מכשיר קטן החדשים ה"ל, אבל לפעמ"ד בהיתר צדור ועיין בספר חורב שצטל פה (כרך ע' שנת תשכ"ז) מעמוד ס"א עד ע"י) צעניקים אלו והבספר לא ה"י ידיד אלא ראיתי בעקד ספרים אחד ולא ה"י ביכולתי להביאו לביתי בחזרה שאלה ע"כ ייחיתי רק לדבריו.

עו) דע ולהחליף הצאטעטרי במכשיר שמיטה איסור גמור הוא משום חיוקן מנא ואל"ל אז לפנים.

פירות הנושרין להלכה:

א) הפעלת טריוטטטור אסור בהחלט וגם לטלטלו אסור (ס"י) ד' אות ח). — ב) ביו"ט מותר להעריך כלי השמיטה (אות ט). — ג) לדבר בשבת לאיש שמכונה באוזניו אין שום חשש (ס"י ט אות ט). — ד) לצאת בשבת אם תמורה בכים שרי (אות י). — ה) בכלי שמיטה חדשה המונחת אך ורק באוזן כדאי שרי (אות יא). — ו) כלי שמיטה שנקבצ כולו במשקפים מותר לצאת גם אם אין צורך לו המשקפים (אות יב). — ז) הכלי שמיטה צריך שיהי ערוך מער"ש (אות יג). — ח) אם הנושא כלי שמיטה יוצא יד"ת הקיעה שופר ע"י כלי הזה (אות יד). — ט) קריחת וקריחת

כאן איסור גמור דגזרת חז"ל מתקן מנה, ועוד יותר לא רק שמה יתקן אלא כמעט ודאי יתקן כלי שיר.

(ג) משום אושה מילתא. איחא בגמי שבת (י"א ח') אבל אין נותנין חטין לחוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מצדד יום מאי טעמא אמר רבא מפני שמשמעת קול ופרש"י ואושה מילתא בשבת ואיכא זילתא, ורב יוסף מפרש טעמא דברייתא משום שביחה כלים ואחיא כב"ש, וגדולי הראשונים נחלקו אם הלכה כרבא או כר' יוסף ולא חייש להשמעת קול. המחבר (סי' ר"ב ס"ב) פסק כר' יוסף להשמעת קול לא חיישין אכן הרמ"א (ס"ב) כ' ויש אוסרים ברחיים, וכלל מקום"ם שם לחוש להשמעת קול וכו' נהוג לכתחילה. ואח"כ כ' הרמ"א ומוחר להעמיד כלי משקולות שקורין זייגער מערב שבת אע"פ שמשמיע קול להודיע השעות בשבת, כי הכל יודעים שדרך להעמידו מאחמול. וכן פסק בשו"ע (סי' של"ח ס"ג) זוג המקשקש לשעות טשוי ע"י משקלות מותר לערכו ולהכינו מצדדיו כדי שילך ויקשקש כל השבת. המחבר כתב דיוו דמי' דמי' של"ח לדעתו משום השמעת קול ליכא איסורא דס"ל כר' יוסף, אבל עדיין היה לו לאסור משום השמעת קול כלי שיר ועי' כ' דלא חיישין כי הכל יודעין שהדרך להערכו ולהכינו מערב"ש כדי שילך ויקשקש כל השבת, וטעם זה סגי בין לגבי איסור דהשמעת קול כלי שיר בין נגד השמעת קול דאושה מילתא, וא"כ במיקרופון דאדרכה ואדרכה לרובא דרובא פותחין ומעריכין ממש קודם שרואים להשמעת בו כי ע"י פתיחתו מערב"ש עלול מאוד להתקלקל בזדאי וזדואי אסור בין מטעמא דהשמעת קול כלי שיר ובין מטעמא דאושה מילתא. ואל תהשה עלי איד אחרתי משום השמעת קול כלי שיר והלא הנוחם רק מדבר במיקרופון ואין כאן קול שיר, זה טעמו ומי שלבו נוקפו לרע אומר כן והלא מפורש ברמ"א (סי' של"ח ס"א) דאסור להכות על הדלת בעצעת הקבוע בדלת אעפ"י שאינו מחבין לשיר מ"מ הואיל והכלי מיוחד לכך אסור, ומתחלה כי בשו"ע (ס"ב) השמעת קול כלי שיר אסור אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה כשאינו דרך שיר מותר, וברמ"א אינו חולק על דברי המחבר אדרכה מסכים יימו והבעט כמו ש"י המ"צ דאף שכונתו להשמיע קול כדי שיפתחו לו ע"י מותר, אפילו אם מקיש בכלי, כיון שאינו דרך שיר, משא"כ להכות בשבת על הדלת בעצעת הקבוע בדלת אע"פ שאינו מכוון לשיר הואיל והכלי מיוחד לכך וחיישין שמה יכוון לשיר

כמו ש"י המ"צ (סק"ד) בשם הב"י, ואפילו לשמש ציכ"צ אסור לו להכות על הדלת לקרוא לנית הכנסת ע"י בלי המיוחד לכך כמו ש"י הרמ"א (ס"ב) ולא עוד אלא כ' המ"צ (סק"ז) דאסור לו להשמעת להכות על השלחן ציכ"צ, בכלי המיוחד לכך כדי להשקיע העם לחזרת הש"ס, רק יכא בידו עיי"ש, ואפילו בפעמונים של פירכא או כתר חורה המלללן אסור להע"ז (סי' של"ח וי"ד סי' רפ"ב) כיון דעיקר עבודתו תלגל, והבגם שהמנ"א (סי' של"ח סק"א) חולק בשם הש"ך (שם צו"ד) היינו מטעמא דכל כוונה הפותח הפירכא והנוטל הס"ח כדי להוליא הס"ח מהארון הקודש ואין כוונתו כלל להשמעת קול, משא"כ בשאלה שלפנינו, ואפילו במחלוקת הע"ז והש"ך והמנ"א בשער אפרים (שער וי"ד ס"ג) דעמו לעשות כהע"ז רק במקום שנהגו להקל אין מוחין אבל צידד"ז צדדאי וצדדאי אסור דאיסור גמור ומוחין אליבא דכ"ע.

(ג) על ידי כל דיבור ודיבור לחוך המיקרופון מוסיף על זרם העלעקטרי א"כ בשעה שמפסיק דיבורו, בין כל דיבור ודיבור, הוי כמכבה כח זרם העלעקטרי, להמשיל הענין לדברי חז"ל יש לומר כן הדיבור הוי כמוסיף שמן והמפסיק הוי כאלו מסתפק וטעל מהשמן, ואם איסור דאורייתא ליכא לפנינו לגרע' אבל איסור דרבנן איכא לבו"ש.

(ד) כ"ץ אמרתי כשהתלם תמלא לפתוח ולהעריך ולהכין המיקרופון מע"ש שהוא רחוק מן הדעת ושכל האנושי, אולי אפשר ע"י שטון מערב"ש. אבל להעריך המיקרופון בשבת איכא מלאכות דאורייתא הבערה גמורה דהלא המחבת בחלק ב' מתלנן וללנן מחבת בשבת אסור מה"ט כמפורש ברמב"ם פ"ב מה' שבת הלכה א' ועיין בקרבן לדוד (סי' פ') צמה שחולק על הלבושי מרדכי (ח"א חא"ח סי' נ"ה) ועיין ב' תשובות בזה בצדני מז (חא"ח סי' רכ"ט ור"ל"ח), אבל עכ"פ לרמב"ם עובר הפותח איסור תורה ור"ש לפי מה שפי' האבני מז דכן הוא שיטת רש"י לענין מצטיר עיי"ש. ולהחז"א איכא איסור דאורייתא משום צנוה, וכמו צבורא ה' עולם וטרא כידוע ומפורסם.

(ה) להרמב"ם (פ"ע מה' שבת הל"ו) איכא כאן איסור תורה דמבשל בוצא במנ"א (סי' ש"ח) עיי"ש.

(ו) **לכל** האחרונים איכא איסור מוליד שנת פתיחה זרם העלעקטרי באופן שאם פותח בשבת איכא ז' איסורין, ואם נעדר מער"ש איכא ג' איסורין המיוסדין על דברי ש"ס ופוסקים והעובר ע"ז דיו כמחלל שבת צפרהביא עם כל פרע"י וקדוקי, מדאורייתא או מדרבנן, דקיי"ל דגם העובר על איסור דרבנן צפרהביא דיו כמחלל שבת צפרהביא.

בחפשי בין הספרים מנאליה בחש' אגרות משה (תאור"ח ח"ג סי' ר"ה) ואוסר המיקרופון בין מיקרופון סתם בין הערמוניטער, מכה ד' טעמים: (א) משום אושא מילתא, (ב) עש"י הדיבור מלה יותר עלעקטרי ויש בו ענין של מלאכה, (ג) שמא יתקן כלי שיר, (ד) דמאחר שאינו נשמע אותו קול ממש שהאדם מדבר אלא קול אחר מסתבר שיש בזה איזה ענין מלאכה ואולי גם דאורייתא עיי"ש וקראי מאוד שלא כדרכו ומעלמו מוכן ממעמא שאינו סובל אריכות, דהאיסור פשוט ואינו זקוק לאריכות, והלמח אתי עמו.

שוב מנאליה את שחבבה נפשי בחש' מנח"י (ח"ג סי' י"ח) שהאריך קלה יותר ואוסר משבחה טעמים: (א) משום הבצרה וכיבוי, (ב) משום מבשל, (ג) משום מוליד, (ד) משום השמעת קול, (ה) משום אושא מילתא. נוסף עליהם חס פותח בשבת יש גם כן (ו) משום בונה, (ז) משום מתקן, והאריך לבאר כל ה' יסודי האיסורין בטעו"ד בצקיות רב, והגם שנמלאים סינויים בניו לבניו צבאור האיסורין, עכ"ל להלכה ולמעשה דברינו שווים בצעה"ת.

סימן יז

המשך לסימן הקודם

(ז) **בעקד** ספרים אחד ראיתי ב"סיני" (שנה תש"ח שנה י"א כרך כ"ב) תשובה ערוכה בכל מהגרש"ז אויערנץ שליט"א בשאלה זו, במיקרופון שהוא ערוך מע"ש או מופעל ע"י שזון הנערך מערב שבת, ואוסר ג"כ בהחלט וכ"ש להעריכו בשבת שחומר הרבה הרבה יותר מהנערך מע"ש, ועעמו ונימוקו עמו משום אושא מילתא חילולא דשבת, אמנם משום איסור השמעת קול בשבת בכלי מיוחד לכך לא ראה לאסרו ועעמו דלא מלינו איסור השמעת קול כי אם ע"י מעשה ולא

צדיבור גרידא, אש"פ שגורם בכך שגם כלי יגנן בדיוק כמותו עיי"ש. ולא דיבר בזה נכונה בדואלי במיקרופון דוקא החשש עוד יותר קרוב ומוכן מהרבה שאר דברים שנמלא צפירות גזירת השמעת קול צפוסקים בשאר דברים, דננקל ומעשים בכל יום ועת ושעה לחקן ולסבב הכפתור של המיקרופון, ומה שלא נמלא בש"ס ופוסקים כה"ג כי לא הי' נמלא במציאות כלי כזה, וכי כח עלעקטרי שלא מזכר בש"ס ופוסקים עד שהמליא חכם אחד קרוב לזמנינו וכי ניומא שח"י לא ידעו מזה ונוסף לומר שבת זרם עלעקטרי שאין בו ממש והוא ממפלאת פלאות מעשה ה' וכי ח"ו ניומא דלא שייך ביה שום איסור כהמינים והכופרים, אלא בדואלי וצודא לא, כמו כן בשאלה שלפנינו מדגורו דביתינו בכלי המיוחד אפילו שלא לצורך שיר כמו שביארתי לעיל (אות ב') באריכות כמו כן החשש קרוב מאוד במיקרופון וצודאלי אסור. ואדריבה מלינו דרמ"א (סי' של"ח ס"א) להתיר ללפף בפה כמו לפור והמ"ב כ' העטם (בסק"ג) דלא גזרו היכי דעציד "בפה". מבוחר היפך דברי הגה"ג מהרש"א שליט"א הי"ל.

וכן מנאליה בספר עדות ישראל (עמוד קכ"ב) שאוסר להשתמש בכלי המרים קול (היינו מיקרופון) כי יש בזה חשש קרוב שיתקן הכלי אפילו כשהוא ערוך מערב שבת, וכבר נפסק בשו"ע דלהשמע קול ע"י כלי המיוחד לכך דיו ככלי שיר, וזה ככל דברינו. אח"כ בא לידי חש' י"א (ח"א סי' י"ע) והאריך בצקיותו המבדיל, ומתחלה ראה לומר לפי שש"י הכל הפך מעוררים גלי הקול הגברה זרם עלעקטרי, ומעלות החום עולים ויורדים בו, יש בזה משום מצעיר ומכבה, ובתש שכן כ' בחש' עלי לבגון (סי' יו"ד) צנוגט לעלפון, שאוסר לדבר על העלפון משום מצעיר מה"ת, וכ"כ בילקוט הגרשוני (אור"ח סי' ש"ז סק"י) בשם הגאון מו"ה שמחה באמצערנר זצ"ל והאריך בזה כמה וכמה (ובסוף החשובה אות י"ח) נחטור מהגרש"ז אויערנץ שליט"א כי דברי חש' עלי לבגון ובילקוט הגרשוני אינם נכונים במציאות, שאין הדיבור והכלל פה מעוררים זקף אש ויוצאין אור עלעקטרי, רק הפכה הזרם שאין בו משום חשש של הבצרה וכבוי מה"ת, ובאמת אין קול מדבר עלמו נשמע דרך העלפון והרס-קול (מיקרופון) אלא הוא קול אחר הבא ע"י הזרם, ולכן אין יולאם בזה י"ח ק"ש ותפלה מגילה וקול שופר וכל כיו"צ, כמו הבדלה, ודמי לגרמופון או לעייפ-רקארדער והוא קול אחר

מבקר ואינו רוצה לצאת בברכות יכול לענות אמן (אות ז). — ו)
אבל לצאת הברכה אינו יכול בשמינית הברכה במקורפון (אות ז).

סימן יח

נשאלתי הרבה פעמים, בתים הבנויים ב' וג'
דיופות, איש ואשתו ישנים בדיופא א',
והילדים בדיופא אחרת למעלה או למטה, וכדי שירעו
ההורים אם הילדים ישנים או בוכים או עושים דבר
מה, נקבע בחדר הילדים כלי מכשיר בעל דם-קול
הנקרא בלשון המדינה „אינפערקום“, ועל ידו
שומעים ממש כל תנועת הילדים, אם שרי לפתוח בלי
מכשיר אינפערקום זה מערב שבת ברי שבליל שבת
ויו"ט ישמיעו במו כן מה שלום הילדים בחדרם.

השבתי לאיסור.

א) **לכאורה** כל מפעל האינטרקום כמעשה
הרס-קול נחצהר נעיל (סי'
עזרי) באריכות לאיסור גמור מכמה וכמה טעמים
ואפשר שילדים קטנים עד ג' שנים כאלו שהוא שעת
הדחק גדול ולורך מלוא שמירת ושלוס הילדים הי'
מקום להקל, אבל לא עיינתי בדבר כלל ולא ירדתי
לדמות מילתא למילתא אם אפשר לילדים קטנים
כאלו עד ג' שנים ואם יש מקום להקל אי שייך דבו
בכה"ג דין אסופי איסורא בידים, והעטס דהלל אם
הילדים בוכים או מטעס אחר ההורים הולכים
בחדר ומדברים בחדר הילדים האינטרקום משמיע
קולם ורס בעלמס משתמשים בכלי מכשיר זה וא"כ
אי"א להחיר בשום אופן.

וכן האינטרקום הקציע בבתים החדשים שאם

אחד מללל בפעמון, מהדירה שולאים ע"י
האינטרקום מי הוא המללל, והמללל עונה מי
הוא, ולא ע"י דחיתפ כפתור מלמעלה המנגול נפתח
ואפשר ליכנס בחדר, דדבר זה אסור להשתמש מכמה
וכמה איסורין, אפילו אם הרולל ליכנס אינו מללל,
כי לללל ג"כ איסור גמור הוא כי כל פעמון ע"י
עלעקטריק מללל, אלא ע"י הכאה בעלמא על הדלת
רולל ליכנס כדי שישאלו דרך האינטרקום, איסור
גמור כמו לדבר על העלעלפאל, ולדחוק על הכפתור

לגמרי וכן הדין ברס-קול ובארדיו, אבל ברור
דאיסור גמור איסור דרבנן איכא ואסור לכל ולענין
לענות אמן על ברכה בודאי שרי אם השומע יודע
איה ברכה המבקר בדרך דלא יהא גרע מדיפלואסעון
אלכסמדיא שהחזן הי' עומד ומניף בסודר ואז ידעו
שהחזן גמר ברכה הידוע להם וענו אמן, ועיין
בתוס' סוכה (נ"ב א' ד"ה וכיון) וברכות (מ"ז א'
ד"ה אמן) ובמפרשים ראשונים ואחרונים ובפרט
בספר עינים למשפט (ברכות מ"ז א' אות ו) ביאור
רחב בענין זה. והעולה מדבריהם שאם יודע שזאחתי
גרע סיים המבקר ברכתו ויודע איה ברכה סיים
ובוא אינו רולל ללאת בברכתו, רק לענות אמן יכול
לענות עפ"י עיקר הלכה.

שוב מלאתי בעקד ספרים גדול אחד תש"ז

(ח"ד סי' כ"ו) שדן בשאלה זו לדבר ברס-
קול ביום השבת, ואסור בהלעל אף כשהוא ערוך
מערב שבת מנ' טעמים: א) איסור השמעת קול
גזירה שמא יתקן כלי שיר, ב) משום חיקון מנא
שמאי מאוד כסיבוצ הרגולאטור ללורך שינוי טולמח
הקול, ג) חושש מילתא ויזלזלו ע"י בהלעל
עלעקטרי. וכן אוסר כ"ק אדמו"ר אב"ד פרעשבורג
זל"ל בספרו רבי עקיבא ותורתו (סי' כ"ה). אח"כ
מלאתי בלגרות משה (ח"ב סי' ק"ח) שאוסר
בהלעל ורואה גם בתש"ז משנת הלכה (ח"ד סי'
פ"ה) שאוסר.

ודע דעתה רוצה דמינכר של אחרונים הדנים

בענין זה, שאין אדם יולא ידי"א ברכו
וקדושה ומגילה וקריאת ס"ת (בחול) בשבת וביו"ט
לענין חקיעת שופר ולענין קריאת התורה (חול)
מאיסור השתמשות במייק) כמו בעלעלפאל וכיו"צ
ובהדין עתהס כלשר ביארתי בספרי בלר משה (ח"ג
בהקדמה ובסי' קס"ו אות ד' וסס) שאין אדם יולא
ידי"א.

פירות הנושרין להלכה:

א) במקורפון שייך גם בזה"ז גזירה דשמא יתקן כלי שיר (סי' עז
אות א). — ב) ביאור ענין איסורא משום אדושא מילתא (אות ב).
ג) העובר איסור דרבנן כשהוא ידעו כמחלל גמור לכל עניניו
(אות ו). — ד) ע"י מקורפון אין יוצאין תק"ש (בלא"ה אסור)
קריאת מקרא מגילה קידוש (בלא"ה אסור) והבדלה וכל דבר
כזה שאדם רוצה לצאת ע"י משמיע הקול (סי' ו' אות ו). — ה)
לענות אמן על ברכה ששומע בחול מהמבקר ויודע איה ברכה

מער"ש וכן התקע בשקע צריך להיות נרבק שלא לשמטה.

(א) **הנה** מעשה השמיכה הוא שצריך להשמיכה ממלאים חוטי עלקטרי, וכווטים הם מכוסים בגומי שצעת שהכווטים מתלבנים לא חיוקי ולא כלום לשום חפץ וק"ו לא לאדם, ולרוב לכל שמיכה יש לה כפתור לסבבו ג' פעמים לפי הג' מדרגות של חום: נמוך, בינוני, וגבוה.

(ב) **השמיכה** לעולם, מאחר שראוי להשתמש בה כמה שביא צלל הדלקת עלקטרי כשאין הקור גדול, הרי כלי שמלאכתו להיתר, וכווטים צחוקן חיוני עושים אותה למוקדה דהלא יש להשתמש בהשמיכה עם הכוויטין ביחד גם צלל עלקטרי באופן בגס הכוויטין שייכים להשמיכה. השאלה עומדת על הפרק הוא רק שמהצד הכוויטין עלקטרי ותוקעין שני הכוויט צורך השקע שצבוחל וכווטים מתחילין להתחמם מער"ש, אבל מה צדק וכלא השמיכה לריר לו לגופו וכלי מלאכתו לחיסור שרי ללורך גופו (ריש סי' ש"ח), ואל תשיב מהא דאסור לעולם נר הדולק אפילו ללורך גופו ומקומו כמפורש בש"ע (ריש"ר רע"ט סי"ב) היינו מכוס דביכ"ש הרי אסור לעולם אפילו ללורך גופו דה"י עדיין דולק וכולך ומינו דמתקלאי ביה"ש איתקלאי לכו"י יומא ע"ש צ"ע (סק"צ) צ"ש בבי"מ משא"כ ציד"ד שגם ביה"ש ה"י ראוי לעולם ללורך גופו מותר גם כל היום כולו ללורך גופו.

(ג) **ומעצמו** מיוצג דהכפתור לריר להדביק בדבק יייר ולחבוט עליו "שבת קודש" וכעת נמלא בכל בית "טייפ" הנדבק וצקל יש לחבוט עליו "שבת קודש", וזה חיוקן גדול ושמירה מעולה בכל הה"ג, וכמו כן נעשה עם התקע בשקע שצבוחל ידבקו הדק היטב בדבק "טייפ" כזה שלא יהי' באפשרות להיפילו צוקל וגם יהי' היכר טוב.

ומעצמו מיוצג שטוב להעמיד רק חום המדרגה הנמוך ("לא"י צלשון המדינה) או ציוני ("מדידוס" צלשון המדינה) כי צחום היותר גבוה ("היו" צלשון המדינה) איכא למיטש שיהי' חום ביותר ייחוס שמא יתקלקל וצבחהל יסובצני וההיכר הטייפ המדבק לא יעצבנו. הכס שזא מכשול רחוק עכ"ל מאחר שהדבר מאוד מליז שאם העמידו על היותר גבוהה הרבה פעמים מתקנין

כדי שהמנועל יהי' נפתח ויהי' אפשר ליכנס ג"כ לחיסור גמור הוא כי הכל נעשה ע"י עלקטרי ופשוט.

*

סימן יט

נשאלתי אם בבתים הגדולים שגם הרבה עכו"ם ררים כמו בבתי הפראדוקטס, והרבה פעמים מזרמן שהגוי רואה בשבת ישראל בא לביתו מכיון לעשות טובה לו ורוחק הכפתור, ועי"ז המנועל נפתח, אם שרי ליכנס או לא.

השבתי מאחר שהישראל אפילו ברמו בעלמא לא רמו להגוי, וע"י רחירתו מעצמו מרצונו נשתחרר המנועל ואפשר ליכנס בלא שום השתמשות בעלקטרי, והגוי לשובת עצמו מכיון שמצפה מהישראל טובה אחרת או מסתמא כבר קיבל (כמפורש בשו"ע) ומלאכה ראוייתא אין כאן, ראין כאן אור עלקטרי רק כח עלקטרי, וגם אפשר שמצד הגוי יתעורר איבה לגבי הישראל שאיננו רוצה לקבל טובתו ובהורמנות אחרת לא ירצה לעשות מאומה, וגם איכא צערא רישאל שבלא"ה לא יהי' ביכולתו ליכנס ויהי' מוכרח לעמוד בחוץ ולפעמים גם בלילה ע"כ המיקל לא הפסיד ושרי.

*

סימן כ

נשאלתי אם מותר להשתמש בשמיכה עלקטרי היינו כר או כסת של עלקטרי אם כבר נערך ומחויב אל העלקטרי ונתחמם מערב שבת.

השבתי מותר אם כבר מחובר להעלקטרי היינו השקע שצבוחל מער"ש, אולם בשבת או אפילו ביו"ט בוראי אסור לחברם להעלקטרי. וגם מעצמו מוכן שהכפתור של השמיכה שבו משתמשים להגביר או להקטין חום השמיכה צריך להיות נרבק

בחפשי בספרים מלאכי בתש"ו חלקה יעקב ("ח"א סי' נ"ו ו"ח"ג סי' קפ"א) ובתש"ו אגרות משה (חאו"ח ח"ג סי' י') שהאריכו בזה הרבה ויסוד דבריהם נאמרים באלו דברים שכתבתי והכל עולה להכלל ולמפשט הכנס שיש שנינויים בני ולציונהם עיי"ב.

(ז) דרך צ"ח בכאז בנן חזק להיות כר עלנקטרי על הכען, ואם לא הכין מער"ש ובשבת פתחום נחלם בכאז בנן חזק שנחלם עיי" כל גופו, ועשה השאלה אם שרי לו לפתוח ולחזר עיי" עכו"ם הכר עלנקטרי להכחול ולחמם. לפי ה"ל מאחר שאין חוטי העלנקטרי שבוך הכר מתחממים כנחלת רק חם לא גבוה ממדרגה של ששים נעלוזים והנילוזין שיואלין בשבת חיבור התקע בחוך הכחול הם פס"ר דלא יוחא לי ואין להם קיום כלל אם נחלם כל גופו עיי" כאז בנן חזק (עיי"ן סי' ש"ח סי"ז) יש להחיר עיי" גוי בשופי, ועיי" קטן לריך להיות מתון מאוד היינו בלילה, בלילות הקרים בחורף, שא"ל לחזור אחר גוי, אם הוא קטן שלא הגיע לחינוך (עיי"ן סי' שט"ז), אין לאסור, ויותר נועם להחיר.

פירות הגושרין להלכה:

א) שבת להדליק העלנקטרי בהשמיכה חזק לו לצורך חולה שרי להדליק עיי" נכרי (סי' כ אות ה). — ב) אם אין נכרי יש להחיר עיי" קטן ביד שמאלו (אות ו). — ג) ואם חולה נפל למשכב ומצטער מאוד מהצניע יש להחיר עיי" קטן שכבר הגיע לחינוך ביד שמאלו (שם). — ד) ובחולה משם ואין גוי וקטן פצוים בשום אופן ריש לחוש שיוגרע מצבו עיי" הצניעה המקיל עיי" גדול ביד שמאלו יש לו על מה לסמוך (שם). — ה) הנחת כר עלנקטרי על בטן כשנעדר מער"ש ועיר"ש (אות ז). — ו) פתחום נחלה בשבת על בטנו חזק לבר עלנקטרי אם נחלם כל גופו שרי להדליק עיי" עכו"ם ואם אין עכו"ם או שרי גם עיי" קטן שלא הגיע לחינוך (אות ו).

סימן כא

שאלה קריאה לאור נר עלנקטרי.

חשובה כבר נהגו היתר ברבר ואין אחר המנהג ולא כלום.

וסובבים הכפתור להעמיד החום על ציוניו כדאי הוא להיות מוכר צער"ש להעמידו על חום ציוני ולא היותר גבוה.

(ז) למיחש שמה יתקן בלמעט שינה התקע מהכחול ויכבה לא חיוסין חדא דהלא נדבק בטוייפ יפה ופה ועוד דהוי דשא"מ וגם בודאי אינו פס"ר ולא יוחא ליה חולי כולי האי לא חיוסין, ועוד דכיווי כהאי הוי מלשאל"ג אחרבה לא יוחא ליה, וגם אור גופא ליכא לפינוי וגם גחלת של מחבת ליכא שהרבה מראשונים ס"ל דשיך צ"י כיווי מדרבנן, כי החום של החושים שבכר וכסח עלנקטרי הוא נמוך שאינו מגיע למדרגת גחלת באופן שאין כאן שום חשש.

(ה) ואם שכן מלהעריכה מער"ש וכו"ל חולי ולריך לו מאוד נראה שיש להחיר עיי" עכו"ם, ומאחר גחלת של מחבת לא נעשה, ופס"ר דנילוזת בשבת חיבור התקע בחוך הכחול הוי פס"ר דלא יוחא ליה, ואינו מלאכה דאורייתא, הוי פס"ר דלא יוחא ליה עיי" עכו"ם ושרי, עיי" מג"א (סוס"י רי"ג סקמ"א וסי' רע"א סק"י בשו"ע הרב סוס"י רי"ג סי' כ"ט, ועיי" עוד בנג"א סי' ש"כ סק"א, ובפרמ"ג ח"א סי' רי"ג סקמ"א).

(ו) אבל בעלמנו לא יחזר העלנקטרי לא בשבת ולא צו"ט כלל וכלל לא, ובמקום חולה גמור שמתער הרבה המחברו עיי" קטן יש לו על מה לסמוך, ואם ח"א עיי" גוי או קטן במקום חולה נפל נמשכך ומתער מאוד מומח הלינה המקיל לחברו צו"ט ולא בשבת עיי" קטן שכבר הגיע לחינוך, יש לו על מה לסמוך, דנילוזת אלו המחכוים בשעה שמתחברין העלנקטרי הן פס"ר דלא יוחא ליה ונולד צו"ט אינו אלא דרבנן הוי פס"ר דלא יוחא ליה במלאכה דרבנן, ונולד קל ממלאכה דרבנן, וגם נילוזת אינו כאשר בדין כן הולכין ואין להן שום קיום וגם זה בעלמנו קול ביותר עיי" בכה"ג כשאין עכו"ם ולא קטן והחולה לריך לו ביותר יש להחיר עיי" קטן שהגיע לחינוך ביד שמאלו, ובמקום חולה מתם ויש חשש שיוגרע מלכו עיי" הלינה יש להחיר עיי" ישראל גדול צו"ט כלאחר יד ובשבת לא יעשה כן אלא אחר חקירה ודרישה פעם אחר פעם וישפוט בנפשו שאין ברירה ויש לחוש לדליקת הריאה וכיו"צ.

כח עלקטרי שהוא כח נעלם ומכוסה משין כל חי וע"י הכפחור כשסובבים אותו לחד או ע"י לחיצה הכפתור וכיו"צ מינים ממונים שונים הב' חושין מתקרבין ובהלל המורה הזרע עלקטרי חל שגולד ע"י סביבה הכפתור וכיו"צ מדליק המורה ונוגד אור עלקטרי אור עצמי ככל אש עצמי, ולאו דוקא אור עלקטרי להאיר, אלא גם אור עלקטרי לחמם חפצילים וגם לרבות ללרץ ולחחוך מתכת כי כח אש עלקטרי איום ונורא, ממילא אין לפנינו שום שאלה לפנין שבת שהמדליק אור עלקטרי הוא מצעיר אש וחייב סקילה צעדים ובהחלפה, וצו"ט חייב המדליק משום מוליד ככל מצעיר אש צו"ט (סי' תקצ"ב), ולענין כיצוי בשבת ויו"ט למ"ד דס"ל מלאכה שאל"צ חייב גם בצינוי אור עלקטרי חייב, ולמ"ד מלאכה שאל"צ פטור גם כאן פטור מה"ט ואסור מדרבנן, וידוע דמלאכה שאל"צ במלאכה כיצוי הרבה הרבה יותר ממור ממלאכה שאל"צ בשאר מלאכות כמפורסם בפוסקים, ועיין בתוס' (שבת מ"ז ב' ד"ה מפני), וקמח"ז מן הח"ס זכ"ע ש"ין בתשו' ח"ס אור"ח סי' קמ"ה בדי"ה והיות לחוס' ס"פ כירה ד"ה לימא, גרם לו שאלתה תשובה כתבו בלא ספרים ורש"ם לא ה' מונח לפניו ובאמת ל"ל תודה" מפני, ועיין בתשו' ח"ס (וראה פלא פלאות מה שכ' בע"פ בלא ספרים) (ובמקום אחר הארכתי בזה), ומפורסם דברי הפני' דצו"ט מלאכה שאל"צ לכ"ע חייב.

הדבר פשוט צפי כל המחברים שאין לנו לגזור גזירות חדשות, תשו' מהרש"ג ח"א חלו"ח סי' כ"ט, לבושי מרדכי מהדו"ת אור"ח סי' נ"ב י"א ח"א חלו"ח סי' ע"ז לבושי מרדכי מהדו"ת סי' ער"ב. הכני מבין אור"ח סי' נ"ז אוסר מחששא שמה ירבה או ימעט אורו, והוא חששא רחוקה וגזירה חדשה ולא נחקל הוראתו בזה, והגם שגם בתשו' חשורה שי (חלו"ח סי' תקע"ז) אוסר להשתמש באור עלקטרי המיוזל בשבת ע"י נכרים בזמנינו כבר שאלה זו אינו נכנס בגדר שאלה דינרת העלקטרי בחול הכל נעשה ע"י כלי אוטומאטי ולרובא דרובא יש כח עלקטרי מוכן, היינו המרכז העלקטרי די והותר מעל יום אחד וצ' באופן שאיסור זה אינו שייך בזמנינו, אבל דע דרבים מקילים גם אם העלקטרי יולר בשבת ע"י נכרים משעמא דרוב אנשי העיר נכרים והם עובדים עצודתם כל היום בלא"ה לילר העלקטרי עיי"צ, וק"רתי מפני שזמנינו הכל רק לפילפולא ולא למעשה ואין ספרי מיוחד לפלפולים אלא אך ורק לביור הלכה בקלור היותר נמך.

סימן כב

שאלה

אין הדלקת נר עלקטרי בשבת ויו"ט וכן הכיבוי בשבת ויו"ט.

תשובה

בקיצור נמרץ אברר סמות יצירת אור עלקטרי ע"י פתיחת הכפתור בכל בית ובית ועי"ז תבין ההלכה פסקה והברירה בשאלה זו שהרעישו בזמנו את כל העולם כולו באומים אירורים וצוריקי עולם שלחמו להוציא הלכה בדבר חדש זה.

ה

צד שנתחת כח העלקטרי אין אש ממשית כלל רק זרע עלקטרי בלבד, וכח זה הוא כח עומד ונעלם ממפלאי פלאות שגם חכמי הטבע היותר מומחים על שדי חכמת עלקטרי אינם מבזים יסודה רק יודעים שלפניו כח עלום ונורא כח מביהל הזרמים אלו באים על ידי צ' חושים אל הבתים חוט א' שמו נענאטיוו (שלילי) ורבי' פאזיטיוו (חיובי) ומי שבקי קת וידוע האלף בית מתכונת העלקטרי יודע שאין אש כלל בחושין רק

(ב) **הנה** אם הדלקת אור עלקטרי דינו כהדלקת אור עצמי ממש א"ל לפנים, דרבי דלא ה' אש עלקטרי במשכן כבר כ' זמנן אבות דמלאכות הכתובין בחורבן א"ל להיות דומין למשכן וכמו כן הצבער דכתיב בחורבן צפירוש לא תצטרו אש א"ל שמין אש זה לררץ שיכ"י במשכן, ומלאחי בתשו' מחזק אצרכם (אור"ח סי' מ"א) שקדמני בזה, וכ' מדכתיב לא תצטרו אש, אי"כ כל אש במשעט והרי הוא עובר על לא תצטרו אש. ע"י כפתור הוי מעשה הדלקה ממש ככידים או אינו אלא כגרמא וא"כ אין כאן חיוב חטאת לפנינו ויש לדון ולהקל באופנים שונים, הדבר פשוט מאוד דהוי מעשה הצבער ממש כידים ואינו גרמא, חדא, דמאחר שכן דרך עשייתה באופן זה דינו כמעשה ולא כגרמא כמפורסם ברא"ש (ב"ק פ"ה סי' י"א) במלאכת זורה והרוח מסייעו (ובענין זה הארכתי מאוד בקונטרס מיוחד לדמות מילתא למילתא). ומלאחי בתשו' מחזק אצרכם (חלו"ח סי' מ"א) במפתחות והשמעות לסי'

סימן כג

המשך לסימן הקודם

שאלה הדרלקת עלקטרי בשבת ויו"ט, וכן הכיבוי בשבת ויו"ט, מה דינו מדאורייתא ומדרבנן.

תשובה בין ההדרלקה בין הכיבוי בין בשבת ובין ביו"ט איסור גמור.

ד) בשבת יש חיובא דאורייתא והמדליק חייב סקילה כבהרמא ובצדים, במזיד

חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת, כעל כל א' מל"ט אבות מלאכות, הכיבוי הוא מלאכה שאז"ל כי נהוטי עלקטרי א"ל לעשות פחמין ואסור מדרבנן ומלשאל"ג בכיבוי חמור יותר מכל מלאכה שאז"ל בשאר מלאכות כמפורש בפוסקים. ולענין יו"ט אסור משום מוליד אליבא דכו"ע ועל כיבוי הוא מלשאל"ג כבשבת. ולא אדון צוה כלל כי הלכה ברורה ומקובלת היא צעניו כל רצונוי האחרונים, וגם קלי הדעת בזמניו אינם עוברים רק מי שנגע בו רוח המינות ואפיקורסות עובר על זה בזמניו, ומה שנמא בספרי רבותיו גדולי עולם שנטו להקל בהדלקת עלקטרי ביו"ט הוא משום דלא ידעו מהות הדלקת אור עלקטרי וחסרון ידיעת צעניו חדש אז בזמנם גרם להם לנטות להקל אבל עתה בזמנינו שנתחדש ע"י מומחים שצנין זה שאור העלקטרי הוא אור טבעי ככל אור טבעי אין איש יכול לסמוך על המתירים ועל עמא הוא סומך ונטה מדרך ה' ומדרך תורה"ק ועתיד ליתן את הדין ככל מחלל שבת ויו"ט, ובכל ספר שמאמא בזמניו שדעתו טעה להקל צעניו הדלקת עלקטרי ביו"ט לריב בדיקה אחריו ואחר ספרו.

ה) למשל עיין בספר אבן יקר מהדכ"ל סי' קס"ח, ומחיר הדלקת עלקטרי

ביו"ט. המעיין בספרו ויראה איך מסביר ענין הדלקת עלקטרי יב"י עומד ומשחומם ממש הצנחו בלידת ובדלקת אור עלקטרי בהנחת חינוק בן יומי דזמניו ומי שהסביר לו ריק מכל השגת יאירת והדלקת אור עלקטרי וממש הכל והכל הכלים הסביר לו גלאון עולם כמותו, כמו כבעל אבן יקרה, והעבד לבו בשוגג או במחיד למעול מעל בה', והגלאון העלים כבעל אבן יקרה לחומתו ולדקתו האמין לו, ובאמת לפי מה שהבין בזה חורחו המצהיל יפה

מ"א) שכתב דבר יקר מאוד שבהצעת אש יש לדון ולחייבו גם בדרך גרמא, משום דלא כחיו לא חששו אש, אלא לא חששו אש, דמשמע בכל אופן אסור אפילו דרך גרמא עיי"ש. ובתשו' אחיעזר (ח"ג סי' ס') כתב דאין סיבוב הכפתור גרמא אלא מעשה ממש דכל כח הראשון הוא בגדר מעשה לפי שיטת הרמ"ה (סנהדרין ע"ז) ועוד אפילו אם כל המעשה נעשית בדרך גרמא חייב הואיל ודרך המלאכה כך הוא וכדעת אבן העזר. ועוד הוסיף לפלפל ולהביא ראיות שלא כל הגרמות שוות, יש בהרבה גרמות שאסורין מה"ח, ובתשו' חלקת יעקב (ח"א סי' כ"ב) כוון בהרבה דברים לדברי חשו' אחיעזר עיי"ש.

בשאלה זו להחזון איש (א"ח הל' שבת סי' ר' סק"ע) שיטה אחרת בהדלקת אור

עלקטרי וז"ל: כיון שמעמידו על הכוונתו לאדם את זרם העלקטרי בתמידות, קרוב הדבר שזה בונה מן התורה כעושה כלל, ואחרי שהדלקת הוא בנין הכיבוי הוא סותר, ועוד דן בשיטת הראב"ד דחייב משום מנשל ולרמב"ם משום מצטיר עיי"ש, והגלאון צעל קרן לדוד (א"ח סי' פ' וקמ"ד) כתב ג"כ בהדלקת אור עלקטרי הוא איסור דאורייתא משום מצטיר וביאור יפה מאוד דמה שבי' הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת הל"א) דהמתחם את הנחל כדי לזרפו חייב, "כדי לזרפו" שבי' הרמב"ם, מסביר הקרן לדוד, הוא כדי שיהא נחשב כמתקן ולא מקלקל, איכא לפי"ז עלעלקטרי שהפעולה הוא פעולת חיקון, חייב משום מצטיר, וכ"כ שהמתכת מתאדמת ונעשית כשלהבת שבהי זו אש ממש והוא הצטיר גמורה מן התורה, ובתק הדברים כתב הגלאון צעל קרן לדוד שהגלאון צעל אבן יקרה לא היה בקי צעניו העלקטרי ע"כ כי מה שכתב להקל אבל כל דבריו צנויים על חסרון ידיעת ע"כ אין צבורתו ולא כלום, הבעל חולדות אבן (ח"ב עמודים י"א-י"ג וקפ"ה-קפ"ו) ג"כ פוסק בהצעת אור העלקטרי הוא מדאורייתא ומה שבי' הרמב"ם שזריך לחמם "כדי לזרפו" היינו צמנו של הרמב"ם שלא היה המתכת משמשת לא לאור ולא לחום אלא לזירוף בלבד, לפיכך רק כדי לזרף הוא חיקון, ומש"כ בזמנינו שהחיות מתכת עשויים להכיר צוריה יש בחימומם חיוב מצטיר עיי"ש.

ג) עפ"י הבנת יאירת אור עלקטרי לבו"ע ביו"ט אסור משום מוליד וא"א לחלוק על זה אלא מי שאינו מבין הענין או הרואה לחלוק על האמת.

(ח) **ולדוגמא** ראה באור החיים (חלק שלישי עמוד מ"ד) תשובה מהגאון הגדול מהר"ל זירלסאן אב"ד קשעטוב ז"ל צענין הדלקת עלקטרי בשנת ווי"ט וכיבוי שכתב בסוף התשובה "הדלקת עלקטרייטעט צו"ע הוא הולדת אש גמורה והי' זו אסורה בפשיטות כדין כל הולדת אש כמבואר בגמ' ופוסקים, ובכן הן ההדלקה הן הכיבוי הן בשנת הן צו"ע הרי זה אסור בהחלט" עכ"ל, וידוע לכל מהר"ל זירלסאן ז"ל לא היה מן המחמירים עכ"ל מאחר שהי' כבר דקי' אחר עלקטעי וידע שהוא אש ענני ומוליד גמור הורה כדא וכדין לאסור בהחלט בין בשנת בין צו"ע ככל מצעיר אש ענני ופשוט.

(ט) **וארי** עלה מסבכו הגאון האדיר בעל בית יתחק (וי"ד ח"א סי' ק"ב אות ד') שאוסר הדלקת אור עלקטרי מה"ח, והוא ז"ל אומר גם הכיבוי מה"ח ומסביר דאית דומה לשאר מכבה מתכת שפער, דהא דוקא גנחלת של מתכת שאית שורק, ככל שזהב עלקטריית שהוא שורק חייב משום מצינו בשנת מה"ח עיי"ש דברים העומדים בדיומו של עולם, אולם אח"כ צבית יתחק (וי"ד ח"ב לסי' ל"א במפתחות ובשמות) חזר בבית יתחק ממה שהחליט בספרו (ח"א סי' ק"ב ה"ל) ולענין כיבוי חייב מה"ח כיבוי עלקטרי והעלה דלמ"ד מלאכה שאל"ג פטור מה"ח גם כיבוי עלקטרי פטור מה"ח עיי"ש.

(י) **והגאון** האדיר בעל תשרי אחיעזר (ח"ג סי' ס') האריך בתשובה מפוארה והעלה ג"כ בפשיטות והדלקת וכיבוי עלקטרי אסורה בין בשנת בין צו"ע בין ע"י מה שמסבך הכפחור בידים בין ע"י מה שעושה ההדלקה או הכיבוי ע"י הכפחור עיי"ש וכתב ז"ל "כבר נתפשטה הוראה לאיסור בכל תפוזות ישראל וכן פסק הגר"י שמעלקס ז"ל בחיבורו בית יתחק דהוי אב מלאכה וחייב משום מצעיר ומכבה" עכ"ל. תשובה זו כתובה בשנת תרל"ד ואז כבר כתב "נתפשטה הוראה לאיסור" בדואר דווינלא שישב גאון ונחם וגבור חיל כתובה כמותו אין חידוש שנתפשטה ההוראה לאיסור, ועיין ב"דרוס" (חוברת ל"ב חדש חשרי שנת תשל"א עמוד מ"ג) תשובה מהגאון בעל אחיעזר ז"ל (ובכתבה עוד קודם לזמן הר"ל היינו בשנת תרפ"ט) וז"ל וע"ד השאלה ע"ד הדלקה וכיבוי העלקטרי בשנת ווי"ט, הדבר פשוט שחייב בזה משום מצעיר ומכבה, וכן "פרסמנו בזה כמה

ביאר ויפה הורה להחיר, אבל לאמיתו של דבר עשות עשות חפסי' להאי גברא דהסביר לו להאנן יקרה הענין ונתן ממשל לכל הלומד בספריו ומורה לפרסם הדבר ובעוה אני שא"ק חודות יחזיק הגאון"ל בעל אבן יקרה לכל שיפרסם שבהא דבריו אינם נכונים להלכה מחמת חסרון ידיעה ביסוד יצירת והדלקת אור העלקטרי.

(י) **וטעות** זה צענין אור עלקטרי קיבלו גם הגאון בעל ומורה דבש (ח"א סי' ע"י) והספר נדפס בשנת "הגרות" תרס"א) וגם הבעל משפטי עזיאל (א"ח סי' י"ט) ושו"תם יכחידים ממש טעויות שוים צענין יצירת אש עלקטרי שאין הדעת צמנינו סובל ועי"ל ילא טעות גם בהוראה להקל בהדלקת נר צו"ע, ואין אש צחיקים כי המומחה שמכר להם תכונת אור עלקטרי העשו אותם בשוגג או במחיד ופשוט, שוב מלאחי בתשרי"א ח"ב א"ח סי' כ"י עמוד על דברי האבן יקרה, ומורה דבש, ומשפטי עזיאל, וכתב ג"כ שגגו בהוראתם לפי שלא עמדו על תכונת העלקטרי ותשבו שזו הבערת אש המזויה בתכונת הכה, ולמטהא אין הדבר כן אלא כי אש על ידי קישור החושיין נולד העלקטרי כידוע לכל בר דעת עתה צמנינו, והוא כ"כ פשוט צמנינו שאפילו בזה להעתיק עטומם.

(ז) **הנה** את הגאון בעל ערוך השלחן ההשגחה פרטית שמה מלעשות להלכה ולמעשה, דדעתו ג"כ נטה להחיר הדלקת נר עלקטרי צו"ע שגם הוא ז"ל טעה בהצנת מעשה אור עלקטרי אבל כ' "שכן הי' נראה לו להחיר לפי הצינו במלאכת העלקטרי כי אינה מזויה בצרוי הערים שלנו שוכל לעמוד בדיוק על חולאותיו" עכ"ל, הרי שמר רוחו לפסוק להלכה ולמעשה כי הצינו לא הי' לו צרורה והצינו שכן הוא שגגה מוחלעת ואין הדעת סובלתו, וחלילה לא צלומדות הי' חסרון ידיעה כי הי' גאון עולם, אלא בהצנת יצירת העלקטרי (עיין בית ועד לחכמים בשנת תרס"ג שנה א' סי' א' תשובה מהגאון בעל ערוך השלחן), ועיין בבית ועד לחכמים (שם סי' ב' ג' וד') שכולם מאחר שלא הבינו יצירת העלקטרי כמו שמפרש בדבריהם חסרון ידיעה גסה ביצירת העלקטרי נעו להקל להדליק אור עלקטרי צו"ע, אבל רק אחד (שם צ"ב ע"י) שהבינו היטב יצירת העלקטרי אומר בהחלט משום הולדת אור עיי"ש ותראה שכן הוא האמת.

מה"ת ג"כ אסור מה"ת, וצו"ט יש איסור מוליד לכו"ע וכיצד אסור לכו"ע, והני לדיקי עולם ענקי הרוח בחורה רובם ככולם לא הבינו ענין עשיית יצירת אור עלקטרי וכן כתבו לפי תומם דברים להלכה שאינם לפי המציאות וצדדו לי שמיא לאו שם בגמ' מרומים שלא יהי' שםם הק' והטבור נמנה וזכר בין המקילין כדי שלא יבא אחד ויסמוך עליהם שלא כדת החורה, גם בלא"ה אין כבודם שיהי' נמנים בין מקילין שהקילו גם לאחר שידעו והבינו יצירת אור עלקטרי שלא יעשו בנ"א שאלו ואלו שווים הם, ובאמת לא כן הוא דאלו היו מקילין שהטעו אותם ולא הסבירו להם יצירת ועשיית עלקטרי כדון ומפורש יולא מדבריהם שאלמני היו מצויים בכל בטוב לא היו מקילין, ואלו מקילין מטעם אחר, כנ"ל לעשות ואם שגגתי ה' הטוב יכפר כי לעצבה כוונתי.

(ג) **דעת** הגאון האדוק מערלוי מהרש"ם זצ"ל צעל התעוררות חשובה, נדפס צוילקט יוסף (שנה ז' ס"ו ד') שהמדליק עלקטרי בשבת חייב משום מצעיר מן החורה.

(יד) **הגאון** הגדול ר' איסר זלמן מעלנר זצ"ל כ' בסבכמתו על תשו' חלקת יעקב ח"א וז"ל: "הני לכתוב לו בזה (בהדלקת עלקטרי בשבת) מה שקבצתי זה שנים רבות מגאון דורינו גאון ישראל הגאון ר' חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל, ע"ד מה שרצו אחד כתב כעין זה, כתב לי שאפרסם בשמו שחם ושלום להסתפק בחומר המלאכה מדאורייתא והעושה הוא עובר באב מלאכה ודאי" וכן דעת הגאון צעל חלקת יעקב (שם ס"ו י"ב).

(טו) **הגאון** צעל מאורי אש (פ"ג) דעתו בהדלקת עלקטרי בשבת אסור מה"ת ופעולת לחית וסביב הכפחור הוא מעשה צדיק ולא גרמא.

(טז) **הגאון** צעל החשגל לאור ההלכה דעתו ג"כ דאש עלקטרי הוא אש ככל אש טבעי לענין חיוב מצעיר בשבת וגם כ' דסגיח המעגל ע"י לחית הכפחור הוא מעשה צדיק ממש ולא גרמא, אבל הכיצד אור עלקטרי למ"ד משאל"ג פטור מה"ת, הוא מדרבנן לפי שאין החושים נעשים פחמים.

פעמים בבודעות פה" ובודאי כשעושים פרסומים והודעות תפסטה הבורא וטור הוסף לכתוב שם "וגם להדליק צו"ט היו מוליד, דע"י הרכבת הכוח מוליד הכח, וכן הני מורה חמיד". ומקומות שלא תפסטה אז האיסור ה' מחמת חסרון ידיעה או מחמת שהאוסרים לא פירסמו ולא עשו מודעות מטעמים כמובנים, ומה שנמלא בלמריקא גם אחר שנת תר"ץ שהיו מי שרצה להחיר הדלקת אור עלקטרי צו"ט גרם להם שלא זכו ללחם כהאחיעזר או שחא לפי שמשושה מדינה זו ארצות הברית בגייסות ולא חרדו לקחת גדול יהי' מי שיהי' לדאבוניו לא תפסטה אז האיסור, אבל עתה בזמננו כבר תפסטה הוראה לאיסור אל כל שדרות העם רק ראצנים הריקים כבוד ריק שאין לו מים אבל מונחם ועקרים מלאים עדיין מפלפים להטות העם המסור בידם מדרך ה' וחורחו.

(יז) **והגאון** בתשובת ארץ צבי (ס"ו ס"ב) הורה שמי שהדליק אור עלקטרי בשיגג בשבת קודש לירך כפרה ככל מחלל שבת בשוגג, וימי שטעב והדליק האור עלקטרי כחמטק בטלמא כי כן דרכו חמיד להדליק העלקטרי בזניסתו לציח או לציכ"ל מחפש לפטור שאל" כפרה וסליחה ובמקום אחר הורכתי קאח לבאר שלא כדבריו בדודאי קאח כפרה בעי, ולפע"ד גם הגאון צעל ארץ צבי כן ס"ל ומה שפטור גרם לו כי יירק דעת הנחיצות (ס"ו רל"ד) ששוגג באיסור דרבנן אין לירך כפרה, ועשה כן לפי שלא היה צדור בעיניו שאור העלקטרי אור דאורייתא הוא לענין מצעיר וה' מסופק בדבר אבל אלמני ידע שהוא אור דאורייתא גם הוא זצ"ל היה מחמיר עליו יותר, ועוד דבריו הנחיצות לא תהקבל אל כל צעלי הוראה כ"כ בפשיטות, ע"כ נראה לי שירך כפרה וסליחה לפי כחו ולפי מהותו.

(יח) **ועתה** אסדר (חזן ממה שכתבו עד עתה) דברי האוסרים כן הדלקת וכיצדו

אור העלקטרי כן בשבת וכן צו"ט ודברי המחזיקין לא אצא, לא ח"י שהמחזיקין אינו כדאי לדעת שטעם ודעתם, הם מלחכרי, דהלא בין המקילין נמלאין ענקי רוח גדולי עולם לדיקי יסוד עולם, אלא לפי שכל מי שבקי קאח עתה בזמננו צמחות וחכונות אור עלקטרי יודע שאיסור גמור הוא מה"ת בשבת בהדלקה, והכיצדו למ"ד מלאכה שאל"ג אסור

איסור דאורייתא ואין להקל מ"ז צוה, ודברי הרב גורוניהן אין להם יסודי ע"ל.

(כז) **בקול** חורה (שנה ה' חוצרת ע"ז ז' והמשך אחר המשך עד שנה ז' חוצרת ה"ד) נחשבת הגאון מהרש"א ויודנין שליט"א האריך לצר וללצן שהדלקת העלעקטרי נשבת מלאכה גמורה דמלאכה מצעיר הוא בודאי והמוליק עלעקטרי נשבת עושה איסור סקילה.

(כח) **הבעל** תשו' מלמד להועיל (א"ח סי' מ"ט) איסור בזהלע דלקת עלעקטרי נשבת כמצעיר גמור מה"ח, והיוסף דאפשר כשהפחילה נעשית מלוצות שיש גם חיוב מצשל (הרבה מרצותיו האחרונים דחו איסור מצשל דהלא אינו פס"ד וגם אינו רוצה בדבר ולא רק לא יוחא ליה אלא מחננד ליה אצל איסור מצעיר מה"ח הוא צרור), המחבר האריך לצר צעוט"ד ולא חסרה חורה קיום האש (דאם צרענטן) אלא עשיית אש (אנלידען) וצוה דחה דברי רב אחד שפיטפטע להקל ולהחירו מה"ח ושרק מדרבנן אסור וכו' ז"ל הוכיח שטענת גדול בידו עיי"ב.

(כד) **הבעל** ז"א (ח"א סי' כ' פרקים א"ט) מצרר יפה יפה שהדלקת עלעקטרי נשבת הוא מלאכה גמורה וסיוצו הכפחור אינו גרמא אלא מעשה בידים וגם לענין כיצוי הביא דעת הבית יאחק דעובר על כיצוי דאורייתא, והכפול דבריו (נח"צ סי' כ"ט וח"ג סי' י"ז וסי' ע"ז פ"ח).

סימן ד

המשך מסימן הקודם

(כה) **ועתה** אסדר דברי רבותיו גדולי אחרונים לענין הדלקת וכיצוי עלעקטרי ביום טוב.

גם לענין וי"ע לא אצוי רק דעת האוסרים ולא דעת המקילין מאותו טעם שביארתי לעיל (אות י"צ) לענין שבת.

(כו) **הגאון** מהרי"ל זירלסאן זצ"ל חז"ד קעשענטו (באור החיים השלישי

(י) **הגאון** עולם המהרש"ס (ח"צ סי' רמ"ז) נסתפק אם יש בהדלקת איסור מצעיר מה"ח, ולפי מה שמבאר ספיקו כתב עליו הגאון עולם בעל חסדי אבות (בקונטרס "גרם המעלות") שהמהרש"ס לא היה צקי עניני העלעקטרי ע"כ כתב מה שז', אצל בלמה אין שום הבדל בין חור העלעקטרי לאור אחרת כי גם אש עלעקטרי שורפת ואוכלת כאש ענני רגילה, ורק מאחר שהכת ואש העלעקטרי נאחזת בחושי מתכת אינה נשרפת, ולא כהמהרש"ס שהוכיח מזה שאין האש עלעקטרי שורפת החוט כמו אש דידן ש"מ שאין לה דין אש ממש.

(יח) **הגאון** האריך בעל מחזה אברהם (סי' מ"א ומ"ב) ילא נחשבה מהדורה לאסור ההדלקת והכיצוי מה"ח צביאור רב ועצום.

(ט) **הגאון** האריך בעל פני מנין (חא"ח סי' נ"ז) כ' דהמצעיר חור עלעקטרי נשבת חיוב מה"ח, ולענין כיצוי דעחו דאפילו למ"ד מלאכה שאל"צ חיוב מה"ח נכיוני עלעקטרי אינו חיוב מה"ח דעל כיצוי אין חיבים אלא כשראו לפחם, וכאן אינו ראוי לפחם, ושיטה זו נמלא בהרבה דברי תשו' רבותיו, אצל איסור גמור הוא הכיצוי מדרבנן לכר"ע עיי"ז אצל יש מן האחרונים דס"ל דגם נכיוני עלעקטרי למ"ד מלאכה שאל"צ חיוב גם נכיוני עלעקטרי חיוב.

(כ) **בספר** מוס חיים (הל' שבת סי' ז"ד) העלה דהדלקת עלעקטרי נשבת אסורה מן החורה כהדלקת פחילה דבר ויש בה חיוב סקילה צעדים ובהתראה והכיצוי אסור מדרבנן דדינו כמלאכה שאל"צ.

(כא) **ב"פרדס"** שנה כ"ד חוצרת ז' שנת תש"י חדש כסלו עמוד ע"ז מלאחי כתוב צוה"ל "ע"ד איסור עלעקטרי נשבת, במערכת הפרדס נהקבלו מתכנים מגאוני א"י ומחז"ל, אשר הביעו מחאותיהם נגד מאמרי של הרב גרונדיק שליט"א (מאמרו נמלא בפרדס שנה כ"ד חוצרת ז' שנת תש"י חדש כסלו עמוד ע"ז), כל גדולי דורינו מסכימים להוראת הגאון בעל אחיעזר שליט"א (מאמרו נמלא בפרדס שנה כ"ג חוצרת י"ב שנת תש"ט סי' ע') שאיסור הדלקת עלעקטרי הוא

וכ' עליו ששגג מאוד ולא ידע מחכונת העלוקטרי, וכן פסק הגאון בעל הוראה יחיד מומחה המהרש"ג (ח"א חור"ח סי' ס"ד) לאסור בין ההדלקה וכ"ש הכיבוי עיי"ש.

(ל) **הגאון** בעל לב יחודה (חור"ח סי' י"ז) ובהשמועות בסוף הספר סי' א') אומר ההדלקה בזיו"ע, וכ"כ המלמד להועיל (חור"ח סי' מ"ט) משום מליד אש.

(לא) **הגאון** הלויק בעל לבושי מרכי (חור"ח מכת"מ סי' ז"א) אומר משום מליד כמשנה בי"ג א' עיי"ש מאור החשמה המחזירי אש (פ"ג) אומר ג"כ מהא עממא.

(לב) **הגאון** הנורא בעל אפנת פענח (ח"א סי' רע"ג אות צ"ב) אומר בהחלט הדלקת עלקטרי בזיו"ע, ובז"פ (הנדפ"מ בירושלים סי' ק"ו) כ' הבעל ז"פ שבדחי אסור להדליק בזיו"ע, כי זה דבר חדש וזה בגדר לא תעשה מלאכה עיי"ש.

(לג) **הגאון** העזום בעל אחיעזר זצ"ל ה"ד בעיתון קול חורב (שנת תש"ד חוברת א' סי' צ') במכתבו אל העורך מתחנן אליו ככן נער נא שלא לפלל בירחון פניו כל עם ועדה בענין הדלקת העלוקטרי בזיו"ע וצפרט שבצר נתפשטה בהוראה לאיסור בין ההדלקה ובין הכיבוי ומה שהוליד רב אחד מחבריה "אור חדש" להתיר בזיו"ע לא הסכימו לו חבריו וביחוד מחה על זה הגאון ר' מאיר שמחה בעל אור שמה ז"ל עיי"ש שבתחנותים מתקם שלא לעורר פילפולים בענין זה כי הדבר פשוט שאסור ומי לנו גדול כהאור שמה שאוסר, והגם שעדיין נשאר בקולמסי הרבה הרבה מגדולי רבותינו האחרונים האוסרים מי יבא אחר הגאונים האדירים האור שמה ואחיעזר האוסרים בהחלט ומומחים בחזקת שלא לפלל בדבר זה ע"כ פה תבא שניתת קולמסי בענין זה ותול"מ.

פירות הנושרין לחלבה:

(א) אור עלקטרי כאור טבעי והמדליק בשבת חייב חטאת (סי' כב אות א"ב). — (ב) בזיו"ט חייב כמו על אור טבעי משום גולד (אות א"ב). — (ג) הדלקת ע"י כפתור הוי הדלקת בידים ממש ולא רק גרסא (אות ב). — (ד) שיטת החזון איש עששית וזם עלקטרי חייב משום בונה (אות ב ד"ה בשאלה). — (ה) ההדלקה עובר

עמוד מ"ד) אומר זצ"ל "הדלקת העלוקטריהעטע בזים טוב הוא הולדת אש גמורה וזהו זו אסורה בפשיטות כדון כל הולדת אש כמבואר בגמ' ובפוסקים, ובכן הן ההדלקה הן הכיבוי הן בשבת ובכן בזיו"ע הוי זה אסור בהחלט".

(כו) **בבית** ועד לחכמים (שנת תרס"ג סי' ט') רב מופלג אחד מזרר הענין נגד המתירין ואסורו בהחלט משום הולדת אור ולא כהמתירין שעטו בהצנת אור עלקטרי וסברו שהאש כבר תלוי בהחיותין וע"י סביבת או לחילת הכפתור איננו נולד שום דבר והוא עשוי גם וחסרון ידיעה ממדרגה ראשונה אלא אדרבה ואדרבה ע"י לחילת או סביבת הכפתור נולד אור ממש בידים עיי"ש והוא איסור גמור דנוול לקטת רבותיו מדרבנן ולקטת מדאורייתא.

(כח) **וכן** אומר הגאון האדיר בעל תשו' אחיעזר (ח"א סי' ס') וכחז שכן נתפשטה הוראה לאיסור בכל תפולות ישראל, וכן פרסמו הודעות להודיע העולם להיות נזהר שח"י כל יבשלו, והכפלו דבריו ב"דרוס" (שנת תש"א חשתי חוברת ל"ג עמוד מ"ג) והתשובה נכתבה בשנת תרפ"ט) עיי"ש שז"ל "וגם להדליק בזיו"ע הוי מליד דע"י הרכנת הכחות מליד כח, וכן הני מורה תמיד ע"כ. וכן הוא מתורש ויאל לפי שיטת החזו"א (חור"ח ה' שנת סי' ג' סק"ע) דאסור בזיו"ע ג"כ משום בונה והכיבוי אסור משום סותר.

(כט) **הגאון** העזום בעל חזון נחום (מהד"ק חור"ח סי' ל') כ' שאין שום זד היתר בעולם להדליק את העלוקטרי בזיו"ע משום הולדת אש וכמפורש בי"ג א' במשנה והביא שם פסק הגאון עולם בעל אמרי יוסף זצ"ל ח"ל "וכן ראיתי נדפס העתק מודעה חשיבת הגאון מהר"ם אריק אצ"ד עארא ז"ל מה שהשיב לח"א בפשיטות לאסור הדלקת העלוקטרי בזיו"ע ע"פ ה"ע"י סי' תקצ"ב ה"ל, וכחז שהרבנים הגדולים שהיו אחריו בזמן המלחמה כולם הסכימו שאין היתר כלל בזה עכ"ל, וידוע דבאחריו זמן היה אחר עמו בזיו"ע הגאון העזום בעל מחזה אברהם אצ"ד בראד זצ"ל וכן הוא בתשו' מחזה אברהם (חור"ח ח"א סי' מ"ב) שאוסר הדלקת נר עלקטרי משום מליד עיי"ש. ובכל דברי החזון נחום מלאחי בתשו' חלקת יעקב (ח"א סי' י"א) ומתירט על הבעל אבן יקרה

שכלי מנורת עלקטריק זו א"ח להשתמש לשום חשמים אך ורק למלאכת חיבור, (ועיין מג"א סי' ש"ח סק"ח), וכסתפקתי בדבר זמן רב ולא יכולתי להחליט והכרח פעמים נשלחתי ע"ז, ולא רציתי לאסור מתחלה בזהלטה, ולכל השואלים השבתי שעדיין לא נחבר לי הלכה ברורה בשאלה זו, ועתה מלאתי בזה נדברו ח"ד (סי' מ') כדברי החלטה לאסור. שוב ראיתי בספר הלכתא רבנא לשבחא (פ"ג חקירה ג' אות ב') שכתב ג"כ לאסור טיטול נר עלקטרי וחולק על חכם שהחיר. (וכתבתי כל הנ"ל מפני שחא אחד מהכרח שואלים ואמר שלא אסרתי לי בזהלטה ידע פשר דבר). ועיי"ש עוד בזה נדברו (ח"ד סי' מ"ו אות ז') שכתב שיש עלקטרי והכפתורים הם מוקף ויש למוטע מלעטלס.

סימן כו

נשאלתי אם שרי לטלטל שעון עלקטרי היינו מורה שעות זיזער, וועקער, בשבת ויו"ט.

השבתי שעון עלקטרי שיש בה בפנים מנורה אסורה לטלטלה לצנז"מ אבל שעון עלקטרי שאין בה מנורה שרי לצנז"מ, ואם הוא מקושר לעלקטרי להדליק ולכבות אז בכל אופן אסור לטלטלו.

(א) **כבר** השבתי על שאלה זו בספר פסקי הלכות שבת ח"א להרב אפרים אליעזר פאדאווער שליט"א (עמוד ס"ז בחלק השני הקודם) וח"ל (סס): צענין טעטל שעון עלקטריק, וצענין כל דיני עלקטריק אני עוסק כעת, ובספרי שו"ת בזה משכחתי שאלה א"ח אברר כל השאלות הנוגעות לעלקטריק, ומאחר שעדיין לא באתי לדין מסקנא בבמה ענינים לא אוכל להשיב, אולם יותר קרוב צענין ששעון עלקטריק שרי לטלטלו לצורך גופו ומקימו, עכ"ל. וכמו שנדמה לי מעיקרא כ"ל גם עתה, אולם בעזרה"ת ולנתי ממכשול צמה שלא השבתי אז במהירות ורייחתי מתון מתון ד' מאות זחי שו"א וכ"ש ששו"א שלא העשיתי אדם בזהלחתי בס"ד, דב' מיני שעון עלקטריק נמלאים בשוק אחד

משום בונה ובניבוי עובר משום סותר (שם). — (ו) גדולי עולם טעו בהוראה מהמת חסרון ידיעה בהנחת אור עלקטרי (סי' כג אות ד ה ו ז). — (ז) שיטת הגאונים בעל בית יצחק ובעל אהרעזר וצ"ל ועוד גדולי עולם שאור עלקטרי הוא כאור טבעי וחייבים עליו משום מבעיר ומכבה מה"ת (אות ח ט י יב"ד). — (ח) טעה והדליק נר עלקטרי בשבת ויר"ם מה יחי' כפרתו (אות יא). — (ט) כיבוי עלקטרי אם מה"ת אסורה או מדרבנן משום דהוי מלאכה שאצ"ל (אות ח ט י יב"ד). — (י) דעת גדולי עולם שהדלקת וכיבוי נר עלקטרי ביו"ט אסור גמור הוא (סי' כד אות כו"ג).

סימן כה

נשאלתי אם שרי לטלטל מנורת עלקטרי ביו"ט.

השבתי אין שום נפק"מ בין מנורת עלקטרי ובין נר הרולק ביו"ט כמו שמותר לטלטל הנר הרולק כמו כן מותר לטלטל מנורת עלקטרי ביו"ט אם הרולק מכו"ט, או הרולק ביו"ט ע"י שעון שהעמידו אותו שירדלק המנורת עלקטרי ביום טוב עצמו, אבל אם איננו רולק או אסור לטלטלו. בשבת אסור לטלטל כל מנורת עלקטרי.

דהלא צו"ט לא שייך לאסור משום מלאכתו לאיסור ולא משום צדים לדבר האסור מאחר שדלוק והולך מעו"ט, ומלאכתו בתש"י מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ג) שנשאל ג"כ צוה ופוסק כן והאריך קצת, אולם העלה דאם המנורת עלקטרי איננו דולק אז אסור לטלטלו ואינו מותר לטלטלו אלא לצורך גופו ולצורך מקומו ככל כלי שמלאכתו לאיסור, וזה פשוט כמו שפורש בשו"ע (או"ח סי' ש"ח), ואם נעדר שעון מעו"ט והדולק צו"ט מאחר שבה' צטוח שדלוק בזה"ת ג"כ מותר לטלטלו כ"ל, ובספר מחזיקי אש (דף ס') אסור אם נדלקה המנורה צו"ט ע"י שעון ואין בה' תח"י ולצורך לעיין בפנים), ואח"כ מלאכתו צו"א (ח"א סי' כ' פ"ד סוף ארת כ') שכתב דברי וחולק על ה' מחזיקי אש ודוחה דבריו ולפענ"ד יש לדחותו באופן אחר.

ודע דבשבת אסור לטלטל מנורת עלקטרי העשוי לטלטול ולא משום כלי שמלאכתו לאיסור וי"ח מותר לטלטלו לצורך גופו ומקימו אלא מפני שלהמנורת עלקטרי כדין גוף מוקף והטעם לפי

ויו"ם, ומה הדין באלו שאלות בהדלקת וכיבוי נר בביתו בשבת וביו"ם.

השבת

בומנינו שבקר דאלארין אחרים כל קהלה יכולה לקנות שעון לצורך זה שתהי' נערך מע"ש ומעו"ש והשעון תדליק ותכבה בכל עת ובכל שעה שהקהלה רוצה אין שום יסוד עפ"י הלכה לחלל אחד התירים, (וכן הוא גם לפני יחיד בומנינו), אולם אם פתאום נשבר השעון בשבת או שעמד מעבודתה השאלה גם בומנינו, וביותר השאלה עומדת על הפרק כמעוני קיץ (היינו „באנגלדאום" בלשון המדינה) שהבעה"ב של הבאנגעלוי הוא נכרי ובכל באנגעלוי נמצא חדר אחד גדול שבו מתפללים, והגוי החם על ממנו ככל נהג שנהרג על פחות משוה פרוטה, אחר זמן תפלת ערבית בשבת מכבה העלקטריק ובשבת בבקר מדליק ולעת ערב לצורך תפלת מנחה תוזר ומדליק עוה"פ אך יתנהגו יושבי מעוני קיץ אלו. הנה בקעמפ המתנהגת עפ"י תורה"ק מחוייבים לקבוע שעון שתדליק ותכבה העלקטריק דמאחר שהקעמפ קנוי קנין עולם ולדירה שייך, מחוייבים לקבוע שעון כזה, ולא להניח בשום אופן שבעולם שגוי ידליק ויכבה העלקטריק במקום התפלה או במקום האכילה לצורך רבים אלא הכל יתנהג עפ"י תוה"ק והשעון תדליק ותכבה

והשאלה

היותר חמורה הוא בבאנגעלויים שהבעה"ב הוא ישראל כופר מחלל שבת בפרהסיא ועושה כל מלאכה בשבת, והוא מדליק ומכבה הנר עלקטרי בביהכ"נ כי הוא חס על ממנו, ופעם אחד בעצמי הייתי בבאנגעלוי קאלאני כזה שהבעה"ב שלו די' ישראל מחלל שבת וכושר, ככל יושבי כפרים הקטנים בהרים כאלו, השם ידעם, ואחר כמה שבועות נודר לי שוב לא הלכתי בשנת הבאה, ומוסר ותוכחה גדולה לכל אחינו בני ישראל שומרי התורה והיראה שח"י לא ילכו כמעוני קיץ שהבעה"ב שלו הוא ישראל מחלל שבת אלא יהי' ישראל שומר דת והמצות או להבטלם"ם גוי גמור, כי שאלות רבות וכבודות וחמורות עולין ממש בכל שבת ושבת בכל שעה ושעה בשבת אם הבעה"ב מחלל שבת עושה שום דבר בבאנגעלוי קאלאני וכמעט א"א להשתמר ממנו, ובבאנגעלא קאלאני שהייתי פעם אחת שבעה"ב שלו די' ישראל מחלל שבת מתחלה די' מכבה הנר עלקטרי בשבת אחר תפלת ערבית ובבקר די' מדליק וכן לתפלת מנחה

שים צורך השעון כמין מנורה המאיר צפנים ועי"ז רואין המספרים על פני השעון אפילו צאיון לילה, ויש שעון שאין בו שום מאור רק האותיות במחזן הן משוחות עם גפרית ועי"ז נראין צלילה, ולפי"ז שעון עלקטריק שיש בה מנורה להאיר הוי כמוקצה לעלמה ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, והשעון שאין בו שום מנורה שרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ונכון לדבק החקק של השעון שצדקט שצכותל כדי שלא יהי' צאפשרות להצחיקה, ואחר חיפוש בספרים מלאחי צאז נדברו (ח"ד סי' מ"ו אות ז') ולא כתב דבר צדור וסיים שיש לנטוע מזה היינו מלטלטל שעון עלקטריק לצורך גופו או מקומו, ולפענ"ד מה שכתבתי לעיל הוא הנכון, אולם עדיין צריך אני להחישן עם מומחה לדעת מהו המאור שצורך השעון עלקטרי, ואח"כ נחישענתי וכאשר כתבתי לעיל הוא נכון.

ב) ואם השעון (וועקטער זייגער) מקושר לעלקטרי כדי להדליק או לכבות הנר

עלקטרי אסור לטלטלו מינו דלחיקלא לנין השמשות איתקלא לכוני יומא, ואם הי' נדעתו דיהשמש"ש להשתמש בו ורואה להתנות (עי' סי' רע"ט ס"ד) אינו נראה צדוק אופן להכנס עלמנו צפולה דחוקק לחפש החירים שבזמנינו לא נכנו להשתמש צהייר כזה של תנאי כלל, ומו שדעתו רחב ורואה לסמוך על תנאי יפסח ויפסוק כדעתו הרחבה, וגם אפס שפילו צאז תנאי שרי לטלטלו מאחר שציה"ם היה יכול להסירו ולהניח העלקטרי לדליק כל השבת וכן מלאחי צאמה צאשר"י י"א (ח"ג סי' י"ח אות ב') עי"ז לא מראה לי כלל היתר זה דהלא א"א שצטעב שמסיר השעון שלא חיז החוטיין המקושרין ישר לאור עלקטרי או לדבר שמשמש בו, ומה הוא זה שיתיר להזיח חוטי עלקטרי צצבת ע"כ אסור להסירו צצבת בכל אופן אפילו אם התנה תנאי שאינו צדול כל ציה"ם, ועיין לקמן סי' נד וסי' נט מזה.

פירות הנזשרין להלכה:

א) שעון עלקטרי (וועקטער זייגער) המקושר לעלקטרי לכבות ולדליק אסור לטלטלו אפילו לצנ"מ (אות ב).

סימן כז

נשאלתי

אם מותר להדליק ולכבות נר עלקטרי שבביהכ"נ או ביהמ"ד ע"י נכרי בשבת

בר מלוא, ברית מילה, או כיוצא ורבים זאים וזער גדול ועמנת נפש יחי' להבטח"כ שרבים יאספו בחדר תשוק אולי היו ג"כ בכלל מלוא דרכים ולורך מלוא, להליל הכערה נפש מעמנת נפש ועמדת גופא, עיין בישורי (או"ח סי' ע"ז) ובמנחת שבת (הניל).

ז) וביו"ט הגם שבי' בשבילי דוד (סי' תקצ"ז אות ד') דאסור לומר לעכ"ס להוליד אש, כמו שאר ממשיוי אוכל נפש אסור כשאפשר לעשותו מעיו"ט, ולכאורה לפי"ז אסור ביו"ט כמו בשבת, אבל באמת לא דמי להלל לעשות אש כבר כתבנו כמעט כל האחרונים שאינו אלא מדרבנן ודלא כהע"ז (סי' תקצ"ז) ועיו"ט בפרק השלחן (סי' תקצ"ז) מה שבי' לתמוז על הכ"ז מדברי ירושלמי (פי"ה דבילה שח' הל"ב), ומכ שבי' השבילי דוד דכמו ששאר ממשיוי אוכל נפש שאפשר לעשות מעיו"ט אסור ע"י עכ"ס ה"ה הדלקת אש, איינו דומה בדודאי במלאכה שאסורה מה"ט אסור ע"י עכ"ס אבל הדלקת אש שאינו אלא מדרבנן וע"י אמירה לעכ"ס הוי שבות דשבות במקום מלוא שרי (עיין סי' ש"ז סי"ב) במקום שמחת יו"ט קשה להחמיר ומסתבר מאוד להחיר. ועיין בע"ז (סי' תקצ"ז סק"י) מה שבי' על דברי הרי"ש שם, ודו"ק היעב בשבילי' (על המ"ב סי' תקצ"ז סק"ב) ובכ"ז היעב, וכיוצא מלאחי בילקוע הגרשוני סי' תקצ"ב שבי' שמנה העולם להקל ודלא כהש"ב עיי"ב, ובדודאי שלא במקום מלוא, כמלות שמחת יו"ט וכיוצא, אין להחיר שום מלאכה ואפילו שום שבות ע"י עכ"ס וכמו שבי' הב"י (רס"י תל"ב) שכל מה שאסור לו לישראל לעשותו ביו"ט אסור לומר לעכ"ס לעשותו כדיו בשבת עיי"ש, ועמדת גדול ביד הרבה ב"ח ואפילו רבנים שמקילין ביו"ט ע"י אמירה לעכ"ס גם שלא במקום מלוא ואינו מה"ט מדרש שפורש בריב"ש (הניל) ובכ"ז לאסור, ואפילו איסור דרבנן דהוי שבות דשבות אסור ביו"ט כמפורש היעב בתשו' ריב"ש (סוסי" קכ"א הובא בב"י תקצ"י), אבל במקום מלוא יש להחיר, ועיין גם במור וקליש (סי' תקצ"י) ובי"ב בתשו' הגאון מחזק אברהם (או"ח סי' מ"ב שבבאחי לעיל סי' י"ד אות י"ח), רק מתנה תנאי שלא יאמרו לעכ"ס דבר זה ביו"ט עמנו אלא מערב יו"ט עיי"ש בדברים ויקרים בבקיות רב ועמוס, ואח"כ בחפשי מלאחי בתשו' מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ג) שפסק ג"כ להחיר הדלקת אש ע"י נכרי ביו"ט במקום שמחת יו"ט.

ולסעודה שלישית שהיו עושים ברכים, ובשנורע לי שהוא ישראל כופר שלמנו לו כל ההפסד שצומח לו ממה שהעלקשטריק יהי' דולק מערב שבת עד מוצאי שבת ותו לא ה"י מרליק ומכבה בשבת וע"כ צריך להיות נזהר מאוד מאוד.

כשנשבר השעון סמוך לשבת שא"א לקבוע אחרת או נשבר בשבת קודש, לצורך מצוה דרכים כביה"ב וביהמ"ד יש מקום להתיר ע"י עכ"ס, ואם נשבר בעד"ש סמוך לשבת יאמרו לעכ"ס בערב שבת מה יעשה, וב"ז לעומק הדין אבל כוונתנו פה באמריקא שאין עניות כציבור חלילה להתיר אמירה לנכרי אלא ירליקו מערב שבת או מעיו"ט וירדוק בן עד מוצש"ק או מוציו"ט ההפסד ב"ב קפן לגבי אמירה שבות לעכ"ס שלא יעלה על הרעת לחקל, ואם מטעם כה"ס א"א שיהי' הנר דולק כל הלילה אז עכ"פ בבקר בשנהבני מרליק הנר לא יכבו עד מוצש"ק.

א) אין ראונו להאריך בדבר שרבותינו גדולי האחרונים האריכו עד למאד דבין אמירה לעכ"ס ולורך מלוא דרכים (עיין בספרים שעליהם לין במנחת שבת סי' ז' אות כ"ח), ועיין בתשו' ארץ נבי (סי' קי"ז) נשאל לפניו שאלה זו של כיצור העלשקטרי בשבת ע"י נכרי והורה לזוהר לנכרי מערב שבת לכבות בשבת ומחיר אפילו צבית של יחיד ולא רק בצביה"ד או צביה"ד, אבל הוא וז"ל אינו מדבר אלא לכבות שהוא מלאכה שאל"ג, וגם ס"ל דגם צבית יחיד הוי מקום מלוא דאם לא נחיר לו לכבות ע"י נכרי לא ירליק מערב שבת, והחירו סופו שמוס תחילתו, ועוד דהוי הפסד מרובכ וגם אם בשבת אחת אינו הפסד"מ ציורק כל שבתות השנה הוי הפסד מרובכ ע"י מנ"ח סי' תקמ"ה סק"י ודע"ק לענין ביות קדושת עיי"ש, ובתשו' מהרש"ם ענגיל (ח"ג סי' י') מחיר לכבות בליל שבת שטכ"ס יאמר בע"ש לעכ"ס אחר שיכבה בשבת עיי"ש, ולפענ"ד בזמנינו אינו כדאי להחיר צבית יחיד מכל הלין עעמים ציורק ג"כ לא כי כמעט כולן עתה בזמננו אינן שייכין, רק במקום שכנר דולק בחדר ששם יש ווא"ל לו לישן אלא האור, או אם שכחו ונשאר הנר עלשקטרי דולק בחדר איש ואשתו אז בדודאי יש להשתמש בכל הני מלי' ולהחיר לכבות ע"י נכרי, ויאמרו לנכרי ע"י רמז, אבל בל"ח אין נראה להחיר אפילו לכבות צבית יחיד, ואם שכחו ולא הדליקו הנר מערב שבת בחדר שרוצים לעשות סעודת

(ג) כל זה לענין הדלקת נר עלקטרי דיו"ט אבל לכבות אסור בכל אופן, אבל אם נעשית הניחו הנר לדלוק בעיו"ט בחדר איש ואשחו או בחדר שג"א ישנים אז שרי לרמו לעכ"ם לכבות דזה בכלל שמחת יו"ט, אבל בביהכ"ג וביהמ"ד בודאי אסור בזמניו ואין להחזיר בשום אופן (ועיין בלבושי מרדכי ח"א חלומ' מס' מ"ד"א ומהד"ת א"ח סי' צ"א).

ועתה מלאחי שגם הגאון בעל ספר מים חיים (ה'ל' שבת סי' ל"ד) כתב ג"כ סברת הגאון בעל ארץ לבי (הג"ל אורח א') שיש להחזיר כיבוי עלקטרי דיו"ט במקום אם לא יתירו הכיבוי ימנע עצמו מלהשתמש באור עלקטרי וממילא ימנע עצמו משמחת יו"ט (עיין שו"ע א"ח סי' תל"ט סי"ג שהחזיר משום שמחת יו"ט סופו משום תחילתו עיי"ש) והגם חרי נצרי דבריו אמרו דבר אחד עכ"ל בזמניו אין שום יסוד להלכה זו להחזיר סופו משום תחילתו, דרך זמנייהם היה מקום לסדרתם בהלכה ושפיר דייקו ב' גאונים אלו וכוננו אל האמת, אבל בזמניו כבר נשתנה הענין וכמעט איננו עולה על הדעת דבר זה ואין ספק שכל איש ואיש יתחלה לקיים שיעור שחכמה העלקטרי ולא יבז בזמניה בשיבול אור העלקטרי שמפסיד, או אפילו שיעור לא יקנה אבל לא יבז בחשיכה גם אם לא תהיה לו לכבות העלקטרי, באופן שהחזיר של הגאונים אלו לא שייך עתה בזמניו, ובזה נדחה גם התירו של הרב מלמד להועיל (א"ח סי' מ"ט) שדן בשאלה הדלקת וכיבוי עלקטרי בשבת וגם ביו"ט ולענין כיבוי כ' שאינו אלא מדרבנן דאין כאן פסח וכתב שיש להחזיר ע"י נכרי במקום פסידה עכ"ל, וחלילה להחזיר משום ק"ת פסידה כזה, הולם עם שאר לרדי היתר שדנו הרב גאונים הג"ל ה' מקום להקל אז בזמנו בודאי כדבריהם אבל לא כן בזמניו כמו שכתבתי, ואין להקל אלא באופנים שכתבתי לעיל.

(ד) **בוראי** אם המלא תמלא בע"י שדולקת העלקטרי יכול לגרום "הפסד מרובה", לדוגמא, שיש לו תנור עלקטרי ונראה בו סימנים שאפשר שכל התנור ישרף ויהיה לו הפסד מרובה, או לפעמים הנר עלקטרי דולק בסוכה וגשם יורד בזעף ורושש אולני מנורת העלקטרי יתלחמ' ויכול לגרום ק"ל (קורטלס בלשון המדינה) אז אפילו ח"י שריפה בודאי כה"ג ובכל כיוצא שרי

לכבותו ע"י נכרי גם בזמניו בין בשבת בין ביו"ט, ומה שראיתי בתשו' ל"א (ח"א סי' כ') פרקים א"ט) שהאריך בכמה שאלות של העלקטרי ובין הדברים (בפרק ה') נטה קו להחזיר כיבוי אור עלקטרי דיו"ט למשל כשהאור מפריע שנתו, בתנאי שלא היה אפשר בשום אופן לסדר מעו"ט שיכבה ע"י שערן וכיוצא, ח"ו אל תשמה לו למשך אחריו כי איסור גמור הוא להקל ולזלזל בכבוד יו"ט משום הפרעת שניה, וראיתו מהרמ"א (סי' תקנ"ד ס"א) אינו ראיה כלל, וראיתו מדברי הברכ"י ג"כ איננה נכונה, אלא גם לפי שיטתו עדיך ערצא לר"ך דלא ראיתי בשום אחרון שהעתיק דברי הברכ"י אלו להלכה ובודאי כי דבריו נע"ג, ואני אפשר דבריו להלכה ועפ"י יהיה נדחה ראיות ה"א דז"ל הברכ"י (על דברי הרמ"א סי' תקנ"ד סעיף ב'): נראה שיש לי שתי פיות ודולקות ביו"ט ואין שיעור בשמן שצד להיות דולק והוכיח אסור לכבות פחילה אחת מהן כדי שהשמן יספיק, אבל אם השמן מעט באופן שאם יאחרו השתי פחילות ודולקות יכבה הנר בתוך הסעודה מותר לכבות אחת כדי שיספיק הנר להאיר בסעודה דמקרי לורך איבול נפח, הרב החסיד מוה"ר יעקב מולכו בתשובה כ"ו, עכ"ל. בודאי בלא ספק לא תחזיר ה"י מלכי לכבות בידים וגם הברכ"י לא הבין כן, דהלא המעיד דבריו על דברי הרמ"א (סי' תקנ"ד ס"ג) והרמ"א איירי שם מכיבוי דרך הגרמא וגם המהר"י מולכו איירי מכיבוי דרך הגרמא היינו שיוזיא הפחילה מהנר ויכבה ממילא, ובעכ"ל וא"א נפרש באופן אחר, דאין יעלה על הדעת שהמהר"י מולכו מחזיר לכבות בידים ולא הסכים הברכ"י מדעתך ליה ושתוקה כהודאה, דמאחר שאפשר לכבות הפחילה בדרך גרמא אין יעלה על הדעת להחזיר לכבות בידים בשלמא אם ח"א לכבות רק בידים היה אפשר לומר כן אבל לא במקום שאפשר לכבות בדרך גרמא נחזיר בידים, אלא ע"כ לרבינו לומר שצ"חמא לא תחזיר המהר"י מולכו והברכ"י אלא דרך גרמא אבל לא בידים, ולהחזיר לכבות בידים אין שום היתר, וכבר כתבתי והבאתי מכמה ומכמה אחרונים דכיבוי עלקטרי ע"י סביבת הכפתור לא הוי גרמא אלא עש"י בידים (עיין עוד בס' מאורי אב פ"ג שמבאר באריכות דכיוצא זו דינו שמשבח בידים), ומה ש' ב"א בעצמו שהסיבוב הוי מעשה ולא גרמא אלא מעטש אחר רובו עשויה גרמא הוא חלוש וקטנ' ואינו כדאי לסמוך ע"י כלל. ועוד להג"ל מציעול שניה ככל האורך לא הוי "ממש" כאילו נפש עכ"פ, באופן שראיתי מהברכ"י בעל ומצועל, וגם

לרצותו מחש' מרן קמוח"י כח"ס זכר"ע (חאו"ה סי' קמ"ב) אין יסוד כלל עפ"י ה"ל.

פירות הנושרין להלכה:

(א) בבאנאליים שהבע"ב שלו עכו"ם איך יתנונו בכיבוי והדלקה במקום שמחפלים (בריש התשובה). — (ב) בבאנאליים שהבע"ב מחלל שבת בפרהסיא לתחילה לא ילכו כי שאלות קשות עולות בבל שבת ושבת. אבל אם כבר הלכו להחם צריך להחזיר מאד שלא ידליק ולא יכבה ולא יעשה שום דבר לצרכינו (בריש התשובה). — (ג) כל ציבור וציבור מחייב לקנות כלי שעת להדליק ולכבות נר עלעקטרי לביה"ב וביה"מ (בריש התשובה). — (ד) בבית יחיד לא יניחו לכבות ולהדליק בשבת ויו"ט הגר עלעקטרי אלא יניחו לדלוק מעריש עד מוצש"ק וכן מעריש עד מוצש"ק (סי' כו אות א). — (ה) שכתו לכבות בעש"ק העלעקטרי בחדר השינה או בחדר איש ואשתו שרי לכבות בשבת ע"י נכרי (אות א). — (ו) שכתו מלהדליק הגר עלעקטרי בחדר שרוצים בו לעשות בר מצוה, ברית מילה וכיוצ"ב. וצער הבע"ב גדול יש להקל להדליק ע"י נכרי (אות א). — (ז) הדלקת עלעקטרי ע"י נכרי לצורך שמחת יו"ט יש להחזיר (אות ב). — (ח) הדלקת נר עלעקטרי ע"י עכו"ם אסור באיסור גמור אם לא במקום מצוה שיש להחזיר (אות ב). — (ט) טעות גדול ביר' "העולם" שמקליק לעשות כל מלאכה ביו"ט ע"י עכו"ם והוא טעות ראשילו מלאכה דרבנן אסור (אות ב). — י) אסור לכבות ביו"ט העלעקטרי ע"י עכו"ם אם לא בחדר השינה (אות ג). — יא) בוראי גם בומיניו במקום הפסד מרובה שתנור העלעקטרי יתקלקל או יגרום אור העלעקטרי דליקה וכיוצ"ב יש להחזיר לכבות ע"י עכו"ם (אות ד). — יב) חלילה לכבות נר העלעקטרי בשביל שספרינו משתנו (אות ד). — יג) גרם כיבוי במקום שאם לא יכבה יהי יושב בחושך בעת שעתידו יש מקור להקל אבל כיבוי עלעקטרי אינו הגורם אלא עשי' גמורה ואסור (אות ד).

סימן כח

שאלה אם שרי ליכנס ולצאת מבית הבנו באופן שכאשר יפתח הולת האור עלעקטרי נדלק וכשסוגרים אותו האור נכבה.

תשובה איסור גמור רבכניסתו הוא מכעיר ובצאתו הוא מכבה (תשו' בית יצחק חו"ד ח"ב במפתחות והשפוטות לסימן ל"א).

(ה) **מאחר** שענין זה פשוט אינו רואה להחזיר בזה כלל, וגם הכותב יתקן לא כתב יותר רק הדין הפשוט שאסור בין בהכנסה בין

היציאה עיי"ש ותראה, וכן כתב צד"ח עולם (דמי מכבה ומצער סעי' א'), ודבר זה אסור גם בשאינו מחזקין להצטרף ולכבוי, בהצטרף פשוט דאסור דכיוי פס"ר וגם יוחא ליה, אולם דכיוי בלא מחזקין, גם אם היו פס"ר, הא כיצד בכה"ג לידון דס"ל דמלאכה שאנ"ל פסור, הוי לכאורה שבות דשות דכיוי עלעקטרי לרובא דאחרונים אינו חלל דרבנן, דאי אפשר שיהי' נעשים פסם, ודברי הבית יצחק (יו"ד ח"א סי' ק"כ) שרואה להוכיח דכיוי דעלעקטרי הוא כיצד דאורייתא קושי בהכנה ורק אליבא דרמב"ם דס"ל מלאכה שאנ"ל חייב אפשר לומר כן לא כן לידון דלא קו"ל בזה בהרמב"ם וכו' ראיתי שהב"י צעמו ותמורר בדבר בח"צ חו"ד סי' ל"א אות ח', (ובספר מלמד להועיל חאו"ה סי' מ"ע העיר כן על הב"י סי' ק"כ ולא ראה דבריו שצ"צ סי' ל"א ה"ל), ומח שחזר וניסור לאסור מה"כ במפתחות לס"י ל"א, דבר זה ש"כ במפתחות בזמנינו כבר אין משתמשים בו לידון עלעקטרי, באופן דנשאר להכליל דכיוי במתכת ליכא כיצד דאורייתא חלל דרבנן כמו כן דכיוי עלעקטרי אין איסור חורב, וביציאתו מהבית כשסוגר הדלת אינו מחזקין לכבות, ואף דכיוי פס"ר, פס"ר באיסור דרבנן מחזקין הכה"כ והב"ם שכמנ"א סי' ש"ד חולק עליו כבר הבאתי בספרי צ"מ ח"א והכפלתו דדברים כאן בקונטרס זה (סי' כ אות ז) בדבריו הרקשונים מפורש כהכח"כ וגם לא איכפת ליה והיו פס"ר דלא יוחא ליה דלהערוך והעומדים בשעתו אפילו במלאכה דאורייתא אינו חלל דרבנן וא"כ לכאורה היכא מקום להכריע להקל, אבל עשות גמור הוא דשבות דשבות ע"י ישראל לא מנינו שום קולא, וגם חת"ל דכיוי שבות במקום גמור, דהל"ל ע"י סגירת הדלת גורם שבות והוא אינו מכבה בידים וא"כ הוי שבות דשבות בגמרא בעלמא ולא איכפת ליה, גם אחר שגנצו קולות לא מנינו שבותיו בעלי הוראה ויחזיקו ע"י ישראל עמנו, ע"י עכו"ם יש מקום להקל בכה"ג אבל לא ע"י ישראל עמנו, וכן מלאכי תשובה פ"י מזין (אז"ה סי' י"ז) שמתיר לסגור הדלת בשעתיד ע"י אמירה לנכרי.

ודע שזמנינו חכמי העלעקטרי המציאו המלאכה חדשה שיש דלתות בחים שאם אדם בא סמוך לדלת הפתח נפתח מעלמו ע"י כח העלעקטרי, וגם יש דלתות שאם אדם בא סמוך לו מתקשר, כמו סבי' עד בזמנינו שאם אדם פותח דלת פעמון עלעקטרי מתחיל לללל, הדבר פשוט

סימן כט

שאסור להשתמש בכל אלו דלות חיסור גמור כמו בשאלה הנ"ל ואין שום חילוק בדבר.

נשאלתי מאחד שמעו בשבת ולחץ או סיבב הכפתור להדליק מנורת עלקטרי ובשעה זו יצא גץ וניצוץ גדול ולא נדלק מנורת העלקטרי כי ברגע זה נעשה קצר (קורץ-שלוש בלשון המדינה) ולא הודלק, אם חייב חטאת ע"ז כאלו היה נדלק.

השבתי אינו חייב ומן שמיא חסו עליו ואולי גם כפרה א"צ, אבל סליחה צריך.

(א) **כבר** כתבתי (בס"י כג אות ד) שהמדיק מנורת עלקטרי בשוגג חייב חטאת ולרוב כפרה ככל חייבי חטאות, אבל בכר"צ שרק מילין יאל ונכבד חיבק ולא כי יכול להשתמש בו כלל וגם לא נעשה מחשבתו פטור, ואולי א"ל שגם כפרה וסליחה.

(ב) **כבר** הביאו האחרונים דברי הרשב"א המפורסמים (כתובות ו' א') שהעלה (במלאכה כחיסה חולדה דגש) דרכה לחזול לאיבוד אין כאן מלאכה ומותר, דהלא ולאו כלום עשה ואיננו מלאכה כלל. ושוב ראינו בפרמ"ג (א"ח סי' תקצ"ז מ"ז סק"א) דנילוני אש לאו הצבעה ויחלוקה הוב רב גרש"א [במלאכה] עיי"ש, והגאון בעל גינת יורדים (כלל ג' אות י"ד) האריך למעניתו לזר דמה שאינו אלא לשבח לא נכנס ולא חשבו מוליד.

אחר חיפוש מלאחי לחש' הריב"ש (סי' שצ"ד) שהניח יסוד חזק ואלימותא במלאכת הפשעה, דכל היבא דהעור הולך לאיבוד ואינו ראוי לשום דבר אינו חייב משום מפשע, דאין דרך הפשעה באופן זה להפשיע ע"מ שלא להשתמש אלא לאבדו, כמו כן בנידון דידן אפילו אם היה מכיוון להוציא מילין שאינו ראוי לבלום ג"כ לא היה בכלל מצער בשבת ולא בכלל מוליד צו"ע ואינו צריך כפרה מה"ח, ואפשר בשוגג צבאלי דנידון דידן אפילו סליחה איננו לרין, לא מצעי' נשיטת הנחיצות דכל שגגת חיסור דרבנן א"ל כפרה (עיין נחיצות סי' רנ"ד) צודאי גם בנידון דידן א"ל כפרה וסליחה, אלא אפילו להחליקים עליו (עיין בספרי בחר משה ח"א סי' מה אות ב) בשאלתנו פטור דלא יתחל ליה המילין ולא נעשה כלל מחשבתו, וכבר אמרו חז"ל מילין אין בו ממש, ועיין דבר נפלא בדע"ת (א"ח

ואם איננו יודע אם בית זה או דלת זה פועל באופן זה או לא אם שרי לילך דרך פתח כזה או לא, צוה היה נראה לי לפוס רביעא דאם הדלת רק נפתח בכה עלקטרי ע"י מה שצב בקירוב שיטור אבל אין שום נר נדלק בכר"צ בספיקא יש להקל דהוה רב גרמא, לרוב הפוסקים באיסור דרבנן בכה עלקטרי, ולא הוה פס"ד דכל דבר דלא הוה ידוע לן שיעשה כן לא הוה פס"ד להרבה גדולי הפוסקים עיין בהנחות קמח"א מרן הגרש"א (יוע"ד סי' פ"א ס"ו) על דברי הרמ"א ומה שרמז לדברי הג"ח (סי' שצ"ז סק"ג) ועיי"ש צביאור הלכה שהביא ראייה לדברי הג"ח, אבל אם נעשה שהדלת פותח מעצמו גם מנורה עלקטרי נדלק בכר"צ ח"ו להכניס עצמו בדבר שלא נחבר צביור גמור ואיסור גמור הוא לכנס דרך פתח זה עד שיוודע צביור שאין מנורה עלקטרי נדלק, דגם אם נימא דעל פס"ד דכר"צ אינו מחוייב לחוש, אבל מה יעשה אחר שנדלק, אם יעבור דרך הפתח והפתח יכה בסגר המנורה חכמה, וזה צודאי אסור לו לעשות, וא"כ יכה מוכרה לעמוד שם במקומו עד מילש"ק ומי יחיר להתחיל דבר כזה, והמתיר הוא גם לבו בדרכה ומורה שלא מלאכה וגם בהצב"צ לא יניחו אותה לעמוד שם כל היום ויכה מוכרה לעבור ועפ"י גם מה שרצינו להחיר לפוס רביעא כשאין מנורה עלקטרי נדלק, דשרי ליכנס גם אם ספק הדבר שנפתח הדלת ע"י כה עלקטרי, דזה אינו דהלא אחר שנפתח יכה אסור לו לעבור הפתח דאם יעבור יכה כה עלקטרי נפסק, ולא מצביא להחזיר"א דעובר על איסור תורה דמותר, אלא גם לכו"ע מי החיר לו להפסיק בשבת כה הזרם עלקטרי, ע"כ אסור בכל גווה ושלוש על ישראל ואל יעז אותך דברי רב אחד שהחיר את האיסור.

פירות הנושרין להלכה:

(א) חכמי השבטניק המציאו שאם אדם גניע סמך להדלת הדלת ונפתח מעצמו ע"י קרבתו או מצלצל ע"י קרבתו אסור בשבת דיר"ט להתקרב אל דלותו אלו (כ"ח אות א). — גם אם איננו יודע בכירור שדלת זה פועל באופן כנ"ל אסור לו להתקרב שם (אות א). —
(ג) אם חושש שדלת זה פועל כנ"ל ובשעה שנפתח מעצמו נדלק מנורה או צודאי אסור לו להתקרב גם כשיש ספק בדבר (אות א).

סימן ל

נשאלתי

מקרה שהוציאו המגירה (עלעקטרישע באלב) מע"ש אם שרי לפתוח ולסגור דלת המקרה בזמן שהמקרה פועל, מאחר שבפתיחת דלת המקרה נשתחרר הכפתור שע"י כח העלעקטרי הולך למקום המגירה ואילמלי ה"י המגירה שם היה נדלק, וכן בסגירת הדלת פוסק כח העלעקטרי שנולד ע"י הפתיחה.

השבתה דשרי ואין כאן בית מיחוש.

הטעם

דיברתי עם מומחה גדול אחד והסביר לי טעמות גדול לומר שע"י פתיחת דלת המקרה נמכה ונולד עלעקטרי, לא כי אלא שע"י פתיחת הדלת נחקרבו צ' חתיכות חוטי כרזל שאלמלי ה"י המגורה שם ה"י המגורה מקשר אותן זה לזה אבל אם המגורה איננה שם מתקרבין אבל אינם מונעין ואין כאן שום יצירה עלעקטרי כלל וכלל לא, וטעם גדול הוא ציד האויסים, בהסרתן הידיעה במלאכה ופעולה פתיחת הדלת של המקרה, לא חסרון ידיעה בלומדות אלא צידעה הפראקטי, וכמו כן בסגירת הדלת לא נפסק שום דבר עלעקטרי כי לא ה"י אלא נמחקו ה"י חוטיהן זה מזה עוד יותר שגם אם ה"י מגורה בחוק החלל ג"כ לא ה"י נדלק באופן שאין כאן שום שאלה דשרי והוא פשוט מאוד ואחר חיפוש מלאכתי בחש"י חלקת יעקב ח"צ ס' מ"ז שכ"כ. והשאלה אם ע"י פתיחת הדלת ה"פעת" מתחיל לסובב ובכ"כ בודאי במקרה שיש בו "פענ" ובפתיחתו מתחיל לסובב ובסגירתו פוסק בודאי ובודאי צריך להדביק ע"י טיפ הצורה הנשחרר ע"י פתיחת הדלת ונדחק ע"י סגירת הדלת, ופשוט ואין כאן מה לפלפל והמפלפל אינו אלא טועה במציאות ומחמת חסרון ידיעה בשימוש המקרה. וכן הדין להיפך במקרה ספנד-דפראסטינג שהפענ חסיד הולך כשהמקרה סגור ונפסק כשפותחין צריך ג"כ להדביק הצורה כמובן.

פירות הנושרין להלכה:

א) אם, "פענ" פועל במקרה באופן שבשעה שהוא סגור ה"פעת" שוכת ואם פותחין מתחיל לפעול מחויבים להדביק הבורג מע"ש (ס' ל). — ב) במקרה ספנד-דפראסטינג שה"פענ" פועל כשהוא סגור ושוכת כשפותחין ג"כ מחויבים להדביק הבורג מע"ש (ס')

ס' רס"ה) בשם חש"י בשמים ראש, ושוב מלאכתי בחש"י פני מבין אר"ח ס' נ"י שהציג ג"כ דברי השמים ראש אלו וכו' פלא. ע"י חמרתו דסליחה צריך דה"ו בכלל כוון לשבר חזיר ועלה בידו צבר עולה דעליו הכתוב אומר ו' יסלה לה (עין נזר דף כ"ג ע"א) כמו כן דכוין להדליק נר עלעקטרי מלאכה לאוריהא ועלה בידו צבר עולה נאליס, ו' יסלה לו, ועוד משום עלטול מוקףא דאפילו במחזור שייך עלטול מוקףא כמו שכתבתי כמה פעמים בחיבור זה.

אח"י נזכרתי מהא דכתב קמח"ז מרן הח"ס

(בחי"ד ס' ל"ג) בשו"פ מים ע"ג גחלים בשבת כדי לכבותו אינו חייב משום מבשל, על המים, דהמים אלו הולכין לאיצור ובמשכן לא כן ה"י מלאכה מבשל שהמים היו אולי לאיצור, וזה ככל דבריו הנ"ל, ועיין בחש"י זכרון יבודה (ח"צ ס' רי"ז) מה שכ' להר"ד חש"י נכד הח"ס מירושלמי פ"צ דשבת סוף הל"צ על הח"ס עיי"ש.

שוב

מלאכתי ממש כעין שאלתו בחש"י רב פעלים (ח"צ ס' ל"ג) בחדא שכתב שהיום שבת ולקח עץ גפרור וחיבר בו להדליק, ולא נדלק רק יא' ניצוץ אש וגפרור צו שבת ושליט, ועתה נפשו בשאלתו אם חייב כפרה מדאורייתא או מדרבנן ועיי"ש שקור' מאוד והציג דברי חש"י כח"ס (ס' ס"ז) ופסק לו דמאחר שעבר ספק איסור תורה שיתענה יום אחד ויתן נדקב דמי חטאת שמה עיי"ש, והללע"ד כתבתי דצידון דין א"ל כפרה וא"ל שיתענה, אלא ירבה בחשוכה ו' יסלה לו, ויעשה תשובה על הזמן מוקףא ומה שצא בידו צבר חזיר ועלה בידו צבר עולה.

פירות הנושרין להלכה:

א) השו"פ מים על גחלים לכבותו אם חייב משום מבשל על המים (ס' כט אות ב). — ב) שבת שהיום שבת ונטל צינדהלצל (מעטש בלשון המדינה, גפרור) וחיבר בו להדליק ולא נדלק אבל יצא בן מה דינו (אות ב).

גנמ' (מנחם, ס"ו א') דחולק הלריך צ' גרוגרות ויש לפניו שתי גרוגרות בשתי מוקלין ושלם בשוקן אחד אסור לקצוץ הב' עוקלין אלא יקוצ' השוקן של ג' גרוגרות למעט בקליה עיי"ש, ופסק להלכה (שם בשו"ע) וגם כאלו צור שעה איכא צ' הצערות הדומה לב' קלירות וצור עלקטרי אינו אלא הצערה אחד דומה לקליה אחת, ופשוט.

*

סימן לג

נשאלתי האם מותר ביום"ט שני של גלויות כשהאור עלקטרי דולק או שבת ע"י שעון לחבר את השעון עם עלקטרי שיכבה בשבת בשעה ידוע או שירליק בשבת בשעה ידוע.

השבתי לגרום כיבוי אסור משום מוקצה ולגרום הרלקה אסור גם משום גזול באופן שאין להתיר וע"י נכרי שרי לצורך גדול ומשום הפסד אין להתיר כלל.

א) בתוס' בילה (כ"ב ד"ה מסתפק) מפורש דגם כיבוי בשבת רק חיובא ליכא אצל איסורא איכא, וכ"כ הנהר שלום ומחמר מרדכי (סי' תקי"ד) ליישב קושיא המג"א (שם סק"י) צמח שהקשה סחירת הרמ"א מס"ג על ס"ב דרק ציר"ע שרינן גרם כיבוי לא כן בשבת עיי"ש, שוב מלאחי בערוך השלחן (סי' תקי"ד בסעיף ה') וסעיף י"א) שכתב כן באריות קל"ה והציא ראיה אלימחא לחלק בין יו"ט ושבת מרש"י (וינחת ק"ט א') שגזרו באיסור ברת ולא גזרו באיסור לאו, ועיין בדברי המג"א ומח"צ"ה (שם סק"ט) ובכ"ה"ח (שם אות י"ז) ושע"ה"א (שנמצא אות ל"א). ולכאורה לפי"ז היה מקום להקל להעריכו, אולם חנן למעשה לא מקילין בגרם כיבוי ציר"ע וכ"ש גרם הצערה ציר"ע, כמו שכ' בשו"ע הרב (סי' תקי"ד ס"י) וכוות"י כ' זלשו"ע (סי' י"ח סכ"ה ובזכ"ה"ש שם) וכבר ר"ך צו בחשו מנחת יחיאל (סוסי' קכ"ז) ועיין יו מר (סי' שפ"ח), וכבר נפסק להלכה בגדולי יו שגם ציר"ע אסור לגרום כיבוי אס לא גדול וכשיטת רבינו יואל והא דכ' הע"ז קי"ד סק"ז) שלא מנינו חצר להר יואל צה,

האחרונים כבר האריכו שמינוי כמה וכמה האו"ז (ח"צ סי' כ"ח) שבדעת רבינו יואל דעת הערוך והריצ"א והמאירי (שבת ק"ב) ובמקום אחר הארכתי עוד מדברי רבות הראשונים ואכ"מ להאריך. אולם כיבוי דעלעקטרי אינו כיבוי של עץ ששייך ציב כיבוי דאורייתא דהכל כיבוי עלעקטרי אינו אלא כיבוי מחכות דלכו"ע אינו אלא דרבנן וגם כיו מלאכה שאנל"ג וצכל דצרי רבותינו האוסרים גרם כיבוי גם ציר"ע לא מנינו אלא בציבוי גמורה לא כן בציבוי של מחכת וא"כ י"ל דבשאלחנו בעלעקטרי שהוא כיבוי דמחכות לכ"ע גרם כיבוי שרי, ואפילו להפריי דס"ל (שבת מ"ז) דציר"ע מלשאלנ"ג חייב עכ"פ גרם כיבוי במחכות לא מנינו מי שמחמיר.

עכ"ז גראה שאיסור גמור הוא להעריכו ציר"ע צ' דהלא מוקצה גמורה הוא השעון המקושר עם העלעקטרי באופן הנס שאין לאסור משום גרם כיבוי אצל משים מוקצה אסור.

וכ"ז לענין כיבוי אצל להדליק חוץ מאיסור מוקצה אסור משום גזול יגרם הדלקה אסור ציר"ע אס לא במקום הפסד גדול וצורך גדול, וגם איסור מוקצה מלעקטרי ואסור ע"י ישראל בכל אופן וע"י עכו"ם יש להחיר, אצל משום הפסד קטן כזה אין להתיר גם ע"י עכו"ם.

ואח"כ מלאחי בחשו דוצב משרים (ח"א סי' פ"ז אות צ') שגשאל לפניו שאלה זו ואסורו בהחלט והנס שיש לפלפל הרבה בדבריו מי יצא אחרי להקל, וע"כ צודאי אין להקל. שוב מלאחי בחשו חלקת יעקב (ח"א סי' ג') שנוטה להקל להעריך השעון ציר"ע במקום הפסד מועט מהני טעמים שכתבתי לעיל ולא ניחא לי למינר כן כלל, אצל גם הגאון בעל חליי זל"ל סיים וז"ל (סוף אות ד') אך במקום שכבר נהגו לאסור ודאי אין להתיר משום דברים המותרים ואחרים נהגו צו איסור עכ"ל.

*

סימן לד

סימן לו

נשאלתי

אם שרי לשלשל שעון עלקעטרי היינו
שעון שאיננו עושה פעולה אחרת אך
ורק לכבות או להדליק העלקעטרי בשבת ויו"ט לפי
זמנים שארם רוצה וכן עורכים אותו לפי הזמן עפ"י
בורגנים.

השבתי

אסור לשלשל בשבת דרינו בנר עצמו
מאחר שמחובר עם עלקעטרי. וביו"ט
נהי רנר עלקעטרי מותר לשלשל (כמו שבי' בסי' טו)
אבל כאן שהשעון נעשה ועומר לכבות ולהדליק
האסור ביו"ט, אסור גם כן לשלשל, וא"כ בשבת
אסור ג"כ עוד מהאי טעמא.

ועיין מג"א סי' ש"ח סק"ח.

סימן לה

בנוסח אחר

נשאלתי

האם שרי לשלשל שעון עלקעטרי
בשבת ויו"ט או לא (ואין זה שעון
עלקעטרי המורה שעות (זינער"ל בשון אירוש) אלא
שעון המכבה ומדליק נר עלקעטרי וכיוצא כגון פותח
עיר-קאנדישן או מפסק את העיר-קאנדישן
מהלובו).

השבתי

אסור לשלשל רמאחר שהשעון הזה
מיוחד וקבוע אך ורק לשלאכות אלו דרינו
ככלי שמלאכתו לאיסור והוא כלי שמוקצה מחמת
חסרון כים ואסור אפילו לצונג"ם (כריש סי' ש"ח).

עיין

לעיל סי' נ"ז, וגם בסי' ל"א האריכות יותר,
ותמלא הכל תפוש צאר היעט. וכלי זה
שאינו מיוחד רק ללאכת איסור וגם א"ל לעשות עמו
מלאכת היתר כלל, חמור יותר משאר מוקצ' דומה
להלואות וכמפורש בחוס' (שבת ל"א א' ד"ה הא ר'
יהודה) ומה שבי' בסי' שבת של מי לפרש דברייהם.

נשאלתי

כמה וכמה פעמים האם שרי להזיז
בורג השעון של העלקעטרי בשבת
ויו"ט שעי"ז יתארך או יתקצר זמן ההדלקה, ואם יש
נפק"מ אם מזיזו בשעה שהנר עלקעטרי דולק או
כשאינו דולק, שכבוי ע"י שעון, היינו בשעה שהזרם
נפסק ע"י השעון.

השבתי

לאיסור בשעה שהזרם נפסק ע"י שעון
משום איסור מוקצה, וכשהזרם אינו
נפסק והאור עלקעטרי דולק או אסור איסור גמור
משום גרם הדלקה או כיבוי, וע"י גוי בכל אופן שרי.

בשעה

(א) שזרם פועל והעלקעטרי דולק
בדולא אסור מלז מזד דין שגורס
להאריך זמן האור או לקצר זמן האור בידיים בדבר
המחזיר להאור ע"מ וכו' דמי, עיין רא"ש בי"ב
כ"ז בנסחפס מהשמן. אולם יש להבטיח לחנוק
ולומר דלדברא שאלתו אינו דומה לדברי הרא"ש
דברי צעניניו נהי שהשעון מקושר להעלקעטרי אבל
הוא צע"מ אינו נוגע בהעלקעטרי ע"מ שזרם
חומר הדולק כמו שזמן שע"מ הרא"ש דן בי"ב
(שם). עכ"ל איסור גמור להזיז הדבר צין להמשיך
אורו ולקצר אורו שיכבה מהר, דרבינו הרמ"א (סי'
ש"ד ס"ז) קבע לנו מסמרות שאסור לגרום כיבוי
אם לא במקום הפסד גדול, וכאן אין כאן הפסד
גדול ואפילו הפסד קטן לא אלא מיעוטא דטעל
במיעוטא, ואין להחיר בשבילו שום גרמא, אפילו
בדרך כח כח, לא הכערה ולא כיבוי ועיין בספר
מנורה העכו"ר (סי' ש"ד סק"ד), וצוה"ח
מלאכי כדברי בתש"י שם הכנה (סי' פ"ז) וחולק על
תש"י עולת נח (שאלח"ח) שאין כאן הפסד להחיר
צעצורו ועיין עוד שם כמה דברים נכונים בזה, ומה
שכתיר הרמ"א (סי' חקיד"ג) לחתוך מנר ששור
אלמא שכתיר גרמא בביבוי אפילו שלא במקום
פסידא, להאריך יש לחלק בין יו"ט ושבת, אבל דוחק
לומר כן להלכה (לפלוולא שפיר יש לומר ד'
והארכתי כן צוה עפ"י החוס' בי"ב כ"ז ד"ה
המסתפק שכתבו כן לחלק בין שבת ויו"ט אבל
להלכה ולמעשה אין לזווי לומר כן) והעיקר בזה מה
שח"י החז"א (כל' שבת סי' ל"ח אות ז') דעת
הרמ"א דכנה"ג לחתוך מהנר ששור אפילו גרם
כיבוי לא חשיב עי"ש, ודע שמה פעמים הוכרחי
ששרי לגרום הכערה במקום פסידא כמו בגרם

חייב הצעל צור לפי שלא היה לו לסמוך על זה שאין לו שום שייכות להצור ולכן חפצו אם צעל הצור ראה שאחד כיסה הצור ולא ראה שגילוה צעל הצור חייב שלא היה לו לסמוך עליו. כלל עיי"ש, עכ"פ ראייתי מדין הראשון נכון. ולרוב שמחתי מלאחי בספר היקר ארץ צבי (סי' ע"ג) שישב על המדוכה בדיון הזה והביא כמה דברים מהכ"ל אלא שהוא ז"ל צהר איפכא בסו"ב דמה שמוז' הצור לא נסתלק מעשה הראשונה, ובאמת בשעון שלנו הכל יודעים (ואפשר שישעון שלהם לא היה כן ובאמת דיון עם הגאון ארץ צבי ז"ל לפי שעון שלהם כמו שאני זוכר הכלי שעון וועקקער של אז) ששעב שרולה להזיז הצורג מוכרח להחליש קביעתו הראשונה וצשעה שבוהלש קביעתו צעל לגמרי הקביעות ואינו עושה שום פעולה וא"כ נסתלק מעשה הראשונה ובקביעת השני נעשה קביעות חדש והוא צרור כשמש (משא"כ ביועקקער אוהר ביועקקער זיגער שעלו דן הגאון האמיתי צעל ארץ צבי ז"ל וחדלי לבאי להשוות דעתי לדעת גדול כמוהו ולמעשה אין חילוק בינינו להלכה בעה"ת), ובסוף דברי הארץ צבי (ד"ה) אמר (כ"ז) מלאחי ממש כדבריו ושמתתי כעל כל הון, רק פלא גדול על גאון כמוהו שלא העיר מדברי השע"ת (סי' ר"ה הכ"ל).

ד) אח"ז מלאחי בספר אז נדברו (ח"ג סי' כ"ב) שכתב ג"כ לאסור שאלה

שנפנינו משום מוקף והחסידי הרבה ממקורות שעוררתי, אבל להלכה ולמעשה אין דבר חוצץ בינינו, וחש"י י"א שרמז עליו צא נדברו אינו חת"י.

סימן לו

נשאלתי מה רעתי בדין לבישת כתנות דקרון שבשעת לבישתן ופשיטתן ניצוצות ניתותן כמו ניצוצי אש על עקמרי.

השבתי שרי ואין כאן שום מקום לחוש.

זה קיל הרבה ממה שכתבתי (בסי' כט) בדיון שנטעות סיבב הכפתור של נר על עקמרי ולא נדלק אבל נילוצין מרקמן שכתבתי שניטלצין אלו אין

כיצוי, דע שכ"כ המחירי (שכתב ק"כ) הוצא ככה"ח (סי' שלי"ד אות ק"ד) ושיין גם כפחתי עולם (סי' שלי"ד סק"ג), ולכאורה לנודק חפלה וחת"י שפיר יש מקום להחיר בדודאי הוי בכלל הפסד גדול. והגם ששע"ת (סי' ר"ה) מביא מהכריזי כעין זה להחיר כבר כתבתי (לקמן סי' ל"ו אות ז') שהלי צאשלי רצוני דלמ"ד גרמא אסור גם נידון השע"ת ונידון שנו אסור, ובכחתי שם ראינו אלימחא מדברי הרמ"א לאסור, אבל כשאין זרע על עקמרי לפניו בדודאי אין לאסור, אבל משום הזאת מוקף אסור דכלי שעון זה הוא כלי שמלאכתו לאיסור וא"א להשתמש בו רק לנודק זה וכו' מוקף מחמת חסרון זרע ואסור משום מוקף בכל אופן שבעולם (שיין רס"י ע"ה), וכנראה שער חמור ממוקף מחמת חסרון זרע לצד מאחר שהוא גם כלי שא"א להשתמש בו אך ורק למלאכה אסורה (ועיין באבני מר ח"א סי' נ"ה אות ב').

ז) ואין עניינו דומה כלל להא דביא (כ"ב א') דכוותן שמן חייב משום מצביר (ובמו שכתבתי לעיל) דהסם שאני שעושה מעשה צנוף הדבר הדולק וכמ"ס הרא"ש (שם) ועיין נחש"י אבני מר אר"ח סי' ר"ב, ועוד דהסם מוסיף חומר האש היינו השמן משא"כ צנוד"ד רק מסיר ומסלק הצורג המונע ההדלקה בלא החזרו את הצורג.

ג) ולדון משום מכבה צודאי דיון נותן ג"כ לאסור אם בשעת הזאת הצורג האור דולק, דאין לומר דאין כאן גרם כיצוי דכלא בלא"ה ה' וכבה צמון מוקף או מאוחר וכעין גמ' (צ"ק י' צ') אי דכלאו איכיו נמי מתברר מאי קביד, זה אינו, ולפעמי' צשעה שמוז' הצורג בשעת, נסתלק מעשה הראשונה וצשעה שבהלים קביעת הצורג כדי להזיז לא ה' הצורג עושה פעולתו כלל, וכשקובע הצורג צמקום אחר הוי קביעה חדשה שאין לה שום שייכות עם קביעה של אחת, ובהדין צורג שבהרשון כרבו ושוז כיסכו כראוי וצא השני וגילה אותו שהשני חייב (חומ"מ סי' ת"י ס"ב וסמ"ע סק"צ) דמה שכתבו הראשון נסתלק ממנו כל חיצוי צור, וכשהשני גילהו מעשה חדש בפני"ע הוא ועליו מוטל כל חיצוי צור, ואם תקשה איך לדמותו לדיון צור, דכלא צורג אם לא כרבו הוא ומלא צור מנוגב וכיסכו ושוז גילהו, הראשון חייב דלא אסתלק לכו מעשה הראשון (עיין צ"ק כ"ט צ' וחומ"מ שם סעי' ג'), לק"מ דעיין בסמ"ע (שם סק"ג) דהכל לכן

בכ"ן ממ"ש וכ"ס וק"ו צידון שאלה זו שאין צניזאין אלו ולא כלום. וניזאיוס אלו אינם אלא כמו כח הוילי ההכר צמ"ג כמה פעמים ובשאר ספרי חקרי הפילוסופים הנאמנים שגם אלו נגדרים אחריהם.

תשובה כבר נתפשטה הוראת רבותינו גדולי עולם להחיד וכל ישראל נהנין כן בלא פוצה פה ומצפצף.

דאח תש"י מהר"ם שיק (א"ח סי' קנ"ו) והסכים עמו הגאון עולם הבצל שואל ומשיב, וכן הוא בתש"י שו"מ (מהד"ת א"ח סי' ה') ולדבריהם הסכים הגאון בעל זקן אהרן (מהד"ת סי' ע"ו) וכן דעת הגאון ריב"א (א"ח סי' ר"ו) ונפתחות שם, וכ"כ בתש"י חלקת יעקב (ח"א סי' מ"ט), י"א (ח"ג סי' י"ז י"ח), ובס' מאורי אש (פ"ד) מחיר ג"כ, והוסיף שראוי לירא שמים להפקיד את השטון מערב שבת עיי"ש, ולא ראיתי ולא שמעתי לנהוג כן. בתש"י אבן יקרה (מהדו"ל סי' פ"ה) הגם שדעתו להחיד להלכה, למעשה אינו מסכים "כי יוכל לזנוח מזה כמה מכשולים, כי ימלאון אנשים אשר יחירו לעצמם להבציר ע"י תחבולה זו מדורת אש לביטול ואפיק וכדומה, ועל כן ידי אל חבי בזהיר זה" עכ"ל, לא נתקבלו גזירותיו. בס' אז נדברו כתב בפשיטות שכבר נתקבל להלכה להחיד. הגאון הגדול בעל תש"י בן יהודה (סי' קנ"א) היה הראשון שאשר בכל אופן, ולא נתקבל הוראתו, ובתש"י מש"ע מהד"ת א"ח סי' ל"ב מחיר הכיזוי בכה"צ אצל ללורך הדלקה בשבת כ"י שש לבצ"י להחמיר עיי"ש, ואין שום פעם לדבריו להמעטין בדבריו. גדול האחרונים דעתו להחיד ה"ה החזו"א סי' ל"ח אות ב', ועיין י"א ח"ג סי' י"ז.

סימן לט

נשאלתי האם מותר להזיז את מחוץ השעון בשבת בומן שאור עלקטרי דולק כרי לאחר או להקדים הכיבוי. ב) האם מותר להזיז את מחוץ השעון כשאור העלקטרי כבוי, כרי להקדים או לאחר את ההדלקה. ג) אם מותר להזיז את מחוץ השעון ביו"ט בומן שאור עלקטרי דולק כרי לאחר או להקדים הכיבוי. ד) האם מותר להזיז את מחוץ השעון ביו"ט כשאור העלקטרי כבוי, כרי להקדים או לאחר את ההדלקה.

א) תמה על עמך שמעולם לא שמענו שיה"י מי שאיסור לשבור סוכר מרובעות (וואורפל זוקקער) וידוע שמי ששבור סוכר זה בחושך ואפילו ניזאין ניהזין, וכי שמענו מי שיעורר בדבר, אלא ברור ופשוט שמוחר וליא דחש ליה. ועל תמיכהי הרב מלאחי בתש"י ברכת שלמה (סי' ב') שביא דבר זה ששרי לשבור סוכר משמרי הגאון ר' שמחה זעליג דומ"ל בריסק ז"ל וכ' דליא מאן דחש להא דניזאין חרקן בעת שצירק עיי"ש וחל"א שכוונתי האמת. וכל אריכות בזה שלא ללורך כלל.

ב) ועיין צחזון איש (א"ח סי' נ' אות ט') שדן על יצירת ניזאיוס עלקטרי בכלל והבעלה "אם אין נעשה נחלת אף ניזאיוס אור ניהזין מן החוט זה אחר זה בתמידות אין זה מצביר אלא יש בו משום שבות שאין מוילאין האור מאצנים וכיו"צ עיי"ש. בספר מאורות נתן (פרק א' אות ט' ע"ב) דן על עשיית ניזאיוס עלקטרי בשבת ללא כיונה עקב סגירת ופתיחת הכפתור וכיו"צ דאין כאן איסור חורה אלא איסור דרבנן ככל פס"ר דלא ניהא ליה, אצל בעשיית ניזאיוס בכיונה יש איסור מצביר מה"ת, פי' דבריו שזה מעשה העלקטרי אפאראט לעשות ניזאיוס אז בודאי בכה"צ עובר על איסור חורה ועיי"ש מה שמחה על החזו"א על אחיזה יצירת ניזאיוס כיון.

פירות הנושרין להלכה:

א) שבידת סוכר מרובעות (קאקצע זוקקער, וואורפל זוקקער) שרי הגם שניצוצין ניהזין מפני (סי' לו אות א). — ב) דיני ניצוצין בכלקטרי (אות ב).

סימן לח

שאלה הרלקת וכיבוי נר עלקטרי בשבת ויו"ט ע"י שעון שעודכים אותו מלפני שבת ויו"ט.

ע"י עכ"ס, ואם ח"א ע"י קטן גם ע"י ישראל גדול כלומר יד אס אפטר ואם ח"א אז גם כדרכו, דהלא הזאת מחוג השעון חזיו נוגע בזמן גופא הכס שקשור חזיו, וכנראה שצנכ"ג גם המחבר מודה להתיר ועי"ש צנזון המ"ב, והר"ש חזיו אוסר אלא צנחית שמן ממש עי"ש. ומאוד לריבוי להיות חסר צנחית המחוג גם אם נחיר להזיזו שמחזי"ם מאוד לדקדק שלא לקרב סמוך לזמן הכיבוי או לזמן ההדלקה דלא יוכל להיות שפחוס צמוד שהוא חזיו המחוג יכבה או ידליק האור עלקטרי בידים ממש, משא"כ אם חזיו קצת רחוק מהזמן, אז מאחר שבשעון הולך לאט לאט שצנחית לכבות או להדליק כיו בודאי כח כמו עיין חולין ע"ז ח' ומכות ח' א' וצנח"ס פ"ו מהל' רולא צנפון, ומלאחי צנח"ר שפ"ר דע"א ח' ס' קפ"ח שריצב מה, שוב מלאחי מפורש צנח"ס (פער"ו מהל' שצח ה"ח) עי"ש. ועיין צנח"ר קמח"ז מן הח"ס (חיו"ד סי' ר"ד) דמה שבאדם מסיר הצנח"ר ע"ז לא נספלה המקור מכה הריב ע"י אדם דלון זה הריב, והגאון צנל מחזה אצרכס (סי' צ"ב) צנחצנח המפורסר משתמש צנל לעיין שצח עי"ש.

אבל אסור הכל משום מוקף זה אסור גם צנעה שאין זרם צנח"ר, דהזאת מחוג הקשור לעלקטרי מוקף הוא דצנ"ר הוקף כשהעלקטרי ה"י דולק, וימיו דאחקאלי לביה"ש אחקאלי לכלי יומא, זה אסור בין צנעה ובין ציו"ע, ואין לומר שרי מותר להסיר השעון צנ"ר, דהלא כל כוונתו שהשעון ירי' שם וע"מ כן קשרו להשעון ומעשיו מוכיחים, וחזיו לא מהבי כמו שבי הרמ"א (סי' רע"ט ס"ד) וצנור"ד שלל מעשיו מוכיחים שאין לזנו להסירו ח"א לומר שבי יכול להסירו כדי שלא יכבה העלקטרי שצנח וידעו כל הילול ויום, ועיין צנח"א (סק"ד סק"ז) וצנר צנח"ר שאין שפון עלקטרי כזה אך ורק להצטור או לכבות העלקטרי, צנח"ר צנח"ר (וועקער זינגער) של דור שלפניו מחסר שבי לו שום לורך צו להסיר צנ"ר דהלא יכול להשתמש צו כמורה שעות, ומשפון זה איירי הגאון האמיתי צנל ארץ צ"י (סי' ע"ב) ועיין בכל דבריו שהם מאירים כספירים, אבל שפון כזה צנח"ר ע"כ צנור חזיו שהוא נאסר משום מוקף ושד דשפון זה הוא מוקף מחמת חסרון כים וממילא אסור לעלעל אפילו לזי"ג ולזי"מ. צנח"ר שאין להתיר שום אחד מה"ר שאלות כי אם צנח"ר חולה לורך גדול ע"י

השבת אין להתיר גם לא אחר מה"ר שאלות, ולצורך תפלה ות"ת רבים הרין שיעשהו רבר זה ע"י נכרי ואם ח"א ע"י נכרי אז אסור לעשות אפילו בלאחר יד. ולצורך חולה הגם שאין בו סכנה אבל צריך לו מאור שרי ג"כ ע"י נכרי ואם אין נכרי וא"א לחפש אחריו או יש להתיר ע"י קטן ולא ע"י גדול אפילו בלאחר יד ביום השבת, אבל ביו"ט בשעת"ה גדול והחולה צריך לו מאור יש להתיר בלאחר יד, וביום השבת כשאין זרם כי נכבה ע"י שפון והחולה צריך לו מאור אפשר להתיר לזו מחזיו השפון שיהיה נדלק במקום גם ע"י גדול בלאחר יד היינו ביר שמאל, אבל בשעה שדולק חזיו המחוג כרי שדליק עוד ולאחר זמן הכיבוי לא אפילו לצורך חולה ג"כ לא אלא ינתק הכורג של השפון שלא יכבה כלל.

הנה שאלותיו אין לדמות כלל להשאלה לעיין הזאת הצורג (לעיל סי' לו) דהתם צנח"ר דע"י הזאת הצורג נסתלק מעשיו הראשונים משא"כ ע"י הזאת המחוג מעשיו הראשונים היינו עריכת הצורג קבועים ועומדים ע"כ מוכרחים אנו לדון צנח"ר מחדש.

צ **הנה** צנעה שחור עלקטרי דולק אין שום ספק שצנעה אסור הכל צנח"ר משום סבת הרמ"א (צנ"ר כ"ז ח') וכמו שפסק כוונת צנ"ר ושר"ע (סי' חק"ד) דמאחר שהשפון מקושר להעלקטרי ונעשה אחד עם העלקטרי אסור לעשות שום מעשה צנ"ר דבר הדולק, וכמו כן גרס כיבוי ציו"ע, וע"כ אסור להזיז המחוג ציו"ע כדי למחר הכיבוי וכמפורש צנ"ר (סי' חק"ד ס"ג) דאסור להיות דבר מה סביב נר שער הדולק ציו"ע כדי שיתכבד מהר ואינו מותר אלא להיות קרוב שדולק הרג שער עי"ש. והגם שצנח"ר (סי' חק"ד) האריך לחלוק על פסקו של הרמ"א וצנ"ר (סי' חק"ד) הביא מכתב אחרונים שסב"מ להמ"א (עיין צנעה"ל אות כ"ד) ע"כ מי יקל ראש נגד פסקו של המחבר שגם הרמ"א שחק לו, וקרוצ הדבר שצנח"ר גם המ"א מודה שאסור, עיין צנ"ר (סי' חק"ד ס"ו וצנח"ר אצני נר סי' שפ"ח), ועיין לעיל (צנ"ר כ"ז) מה שהארכתי צנח"ר ענין גרס כיבוי ציו"ע ולרנן לכאן ועיין ערוך השלחן סי' חק"ד ס"ע. חולס צנח"ר חולה אפילו שאין צו סכנה לורך גדול יש להקל ע"י ישראל קטן, כשא"א

עכ"ם ואם ח"א ע"י עכ"ם אז ע"י קטן ואם ח"א ע"י קטן שרי ע"י גדול כלאחר יד, ביד שמאל.

בענין הערכת אור עלקטרי וכיוצא שוין לקמן (סי' מ ומא).

אחר כחצי כ"ז צא ליד תש"י ח"א (ח"ג סי' ר"ה) ורחמי שהביא מתש"י קרית חנה דוד (ח"ב סי' נ"ח) שנשאל דין לעטול השעון של שנת אחר שכיב את העלקטרי, אם י"ל מנו דאיתקלא לצידי"ש איתקלא לכולי ויומא, וכשיב שמונת לעטלו ע"י תנאי וכפסקו של המחבר (סי' רע"ט ס"ד) ובגם שהרמ"א חולק דלא מהני תנאה, היינו דוקא תנאי דאורי פורש הוא ממנו כל צדי"ש (כמפורש תנאי זה בסי' תרל"ח) לא מהני לפי שצ"ע פורש מהגר הדולק צדי"ש, משא"כ שאלתו יכול לומר שאינו צולק מהשעון כל צדי"ש, שאם ירצה יוכל להמלך שלא לבנות נר העלקטרי ויניחו דולק כמות שהוא, וא"כ משולם לא הוקלה השעון, ולכן מותר לכו"ע לעטלו עם התנאי דאיינו צולק כל צדי"ש, והבעל ח"א (שם אות ב') חולק עליו וכ' דאין לריך לתנאי כלל, ומה"ע גופא דפשיטא לי שרשאי להמלך להסיר השעון כדי שלא יכבה העלקטרי בשנת, ואינו דומה לנר הדולק צדי"ש שצ"ע פורש, משום הכי מותר לעטלו בלי שום תנאי וכן משמע בנמ"א (סי' תקנ"י סק"ז) ע"כ. ולפענ"ד גם אם ניומא ויבינא להו כל דצדי"ש אין הדין כדצדי"ש צומניו בכל שעון ש"י העלקטרי נעדר, הוא שעון אך ורק לעורך עלקטרי להדליק או לבנות, ואינו מורה שעות לעלמו ודינו כדון כלי המוקלה מחמת חסרון כים ואסור לעטלו אפילו ללוג"מ, ובעבור"ת מעלמי נחשורתי בהערות ולא הי' צרור לי כדצדי"ש אלא לי יבינא ככל דצדי"ש, צומניו נשתנה הדין בכלי שעונים אלו והוא הנכון וכמו שכתבתי.

ועוד מלאתי בתש"י ח"א שנחשור ג"כ אם מעטיו ע"י שעון בוי כח כחזי ומתש"י קרית חנה דוד ח"ב (סי' נ"ז) ומתש"י משפ"ע חנינא חא"ח (סי' ל"ב) קרוב לדבריו עיי"ש (סי' י"ח אות ד' וכו'), והביא דברי הרא"ש (ב"ק פ"ב סי' ב') ובקראות עלום בענין זה ועוד מתש"י רדב"ז (ח"א סי' קע"ח) דבר יקר שצ"י כתב דכח כחו לא גזרו רבנן בשנת עלמו עיי"ש.

ודעת ח"א (שם ח"ג סי' ר"ח אות ז') שכתב להחמיר מלהזיז מחוגי השעון לקרב זמן

הכיוצא והביא מתש"י ח"א (ח"א סי' כ' עמוד ק"י) ומס' מים חיים משאש (סי' ל"ד) שדעתם להקל (אין ספקים אלו תח"י) אבל צודאי וצודאי חילול להקל והגם שבעל ח"א סיים שיש להמקילין על מה לסמוך לפענ"ד אין להם על מה לסמוך רק על קנה רצון לגבש קולות ואיינו נכון כלל להורות כן לדור פרוץ מרובה על העומד, וכן אוסר ח"א להחמיר מחוגי השעון כדי שידליק יותר ח"ל. ומכלל של דברים יש ללמוד גם לענין השאלה, אם מותר למו שכוין השעות מערב שנת צדי"ש שידליק בשנת, להחמיר את מחוגי השעון שידליק יותר מוקדם בשנת, שהואיל והוא גורם להדליק יותר מוקדם נכון להחמיר בזה דהוי כעין גרם כיצוי, עכ"ל. ולפענ"ד גם בזה שהוא אוסר גמור ולא רק בגדר "וכן להחמיר", ולכן ח"א בעלמו מחיר צדי"ג לנורק ת"ת ותפלה דהוי בהפסד גדול, ולפענ"ד גם לנורק ת"ת ותפלה אסור לישראל בעלמו להזיז מחוגי השעון, רק ע"י נכרי שרי.

ועוד כוסף הבעל ח"א וכ' ח"ל. ולענין להזיז מחוגי השעון להדליק בשעה יותר מאוחרת בשנת נראה שיש להחמיר בזה, דמדי למח ש"י לעי' צדי"ש גרם כמשך הדלקת העלקטרי בשנת, ואע"פ שיש לחלק צדי"ש, מ"מ לדיוא נראה להקל וכ"ה בשו"ת ח"א שם, ע"כ. וגם בזה נראה לי שלא כיון להלכה לא הוא ולא דבו ה"א, ואסור משום מוקלה דלי שמלאכתו לאיסור וגם כלי שמוקלה מחמת חסרון כים, כיון שהכלי שגון דצומניו צדום אופן ח"א להשתמש בו אך ורק למלאכת איסור, ואינו ראוי לשום דבר אחר אך ורק לדבר איסור, והכן.

סימן מ

נשאלתי בשבת פתאום הי' קר גדול והשעון של ההסקה מרכיזית האוישטאמפי הדליק האור באוילברענער והקישור התחיל לעלות ולחמם הצניורות המוליכים החום אל הצניורות הראיאטור, אולם שכח לפתוח ברו הראיאטור מע"ש, האם שרי לפתוח הכרו בשבת.

השבתי איסור גמור לפתוח ע"י ישראל וע"י נכרי פשוט שמותר להכל חולים אצל

מלאכי כן כתשו' מי יהודים (ס' ל"ו) צעזע"ת, וגם הכישול הי"ל לא חיכת ליה כלל, גם היו מלאכה שאל"ג דיותר נוחל היה לו שלא היו מים נשארים צניעות ולא הי' לר"ך להקיעור חס העולם לחמם המים לנגוס ששאלו שם, ועיין בחי' הר"ן שכתב ע"ד ד' על האי מאן דשדא סיכתא לחתונה חייב משום מצטל, וכבר כתבתי שגדולי רבותינו ס"ל כהה"ד דפס"ר דברנבן שרי ודלא כהמ"א (ס' ש"ד ס"ק ה') וגם רק גרמא היו וגרמא דפס"ר יש להקל עיין תשו' אצ"נ (ס' ק"ד אות ד') והכל חולין אלל ליה, לנחירה כל היו עומים היה ס"ד להקל ולהתיר בזמן קור גדול ויש חולל או ילדים בבית, אולם לא נראה כלל לנצב קולות אחר קולות, דהסכמת רוב הפוסקים דמים שנחשבו שנגענו שייך בזה בישול אחר ציבול מה"א ובגמרא מהאב"ר (ה"ל) ופתיחת הברו יוחר קרוב להיות מעשה ולא גמרא (כמו שכתבתי בזה בפתיחת הכפחור עלנקערי שהסכמת רוב צעלי הוראה שהוא מעשה ולא רק גמרא) ומי יקל ראש בשאט נפש ח"ו נגד המ"א דס"ל פס"ר דברנבן אסור וידוע שהרשב"א (שכתב ק"כ) עומד בשיטתו, ובמה"א (ס' שט"ז סקב"א) מלאכי שכן גם דעת הספר חסידים, ע"כ אין היתר זה פשוט כ"כ ועוד לר"ך לעיין בו הרבה, ובדואי בשעה שהאוי"ל צרענער שוכה הפתיחה אינו אלל גמרא ובכ"ג לפתוח כשהוא שוכה וכלאחר יד במקום חולה או ילדים קטנים צליוק כל הי"ל בשא"א ע"י נכרי דע"י נכרי שרי פס"ר ממש ג"כ (עיין מג"א ס' רנ"ג סק"א וס' רע"ז סק"ז) ולא ע"י קטן יש מקום להקל ע"י גדול כלאחר יד.

ד) ובענין הספק השני דהלא ע"י פתיחת הברו יתאחד הדלקת האור באוי"ל צרענער לחמם המים כמו שצ"חתי לעיל (אות א') גם משום איסור זה יש להקל, דהלא לא חיכת ליה אם ישבות האוי"ל צרענער מעבודתו אחר מה"א רגעים והחדרים לא יהיו חמים כ"כ, וגם היו גרמא בעלתא דהלא הוא פותח כשהאוי"ל צרענער שוכה ערם שהתחיל לפעול, וגם האלו ג' רגעים שהאוי"ל צרענער מוכרח לפעול הם אחר מה"א רגעים שה"י פועל בל"א"ה ובאופן זה בדואי לכונ"ע גרמא הוא ולא מעשה בידים (עיין היעז כתשו' זרע אמת מה"א ס' מ"ד כ"ב), וידועים דברי תשו' זרע אמת (ה"א ס' מ"ד) דכל שהמלאכה נעשה אח"י הוא בכלל גרמא ולא עש"י דאמרו בנ"ס שכתב (ק"ב א'), ובאמת סברא זו מפורשת גם בפרי"ק (ב"ב א') ובי"ב כתשו' שו"מ מהד"ת (ה"א ס' ה') וגם בחי' קמח"ז מן

צינה, ואם יש חולה בבית או זקנים שח"ו יצטננו או ילדים קטנים שח"ו יחלו וא"א בשום אופן להמציא נכרי שיפתח, יפתח קטן כלאחר יד, ואם גם זה א"א או יפתח קטן בדרכו וגם אם זה א"א בשום אופן או יפתח גדול כלאחר יד בשעה שהאוי"ל צרענער שוכה ופסק מלעבוד עבודתו, וכ"ו לא אמרתי אלא בשא"א לצאת ולילך לבית חבריו שיש חום ע"י „מסים“.

ה) הנה יסוד השאלה הוא, ה) דהלא ידוע שצ"ח חס הסיסעטס של ההספק מרכזית נעשה ע"י מים חמים ב"ן אם נעשה ע"י קיעור בכל פעם קלת מים נשארים בצירור צניעות וע"י פתיחת הברו יתחממו המים הנשארים ע"י זרם מים שיד כולל מעלי ראשון ממש עד כדי בישול ממש, ד) דהאוי"ל צרענער מחמם מים או עושה קיעור למשל לחמם עשרים חדרים עוצד עבודתו במ"ה רגעים ואם לר"ך לחמם כ"א חדרים מוכרח לעבוד עזרת מ"ה רגעים ועתה כשפותח בשבת הברו של חדרו גורם או עושה בידים שהאוי"ל צרענער יכ"י מוכרח לחמם מים חמים או קיעור עוד ללורך חמישים חדר אחד וחתם מ"ה רגעים (מיעוטין) ידליק מ"ה רגעים.

ו) לדינו של האגודה שהוצא במג"א (ס' שצ"ו סק"צ), אין שום שייכות לשאלתינו שאז נעשה החימום לגמרי בצדוף אחר עיין צערוך השלחן (ס' שצ"ו ס"ב) איך מסביר המנהג שהביא האגודה וצ"ח דבר היעז, ועיין במה"א ואין ללמוד מהחס להכח ולא כלום.

ג) ועתה נעיין בשאלה זו, בדואי פס"ר היו דכמעט ח"א שלא יהי' נשאר מעט מים, והמעט מים בדואי יתבטל עוד הפעם, ולהרבה ראשונים היו בישול גמור מה"א אפילו אם היה נכר מנושלים מאחר שלגענו, ולפ"ז בדואי אסור לו לישראל לפתוח הברו, כמעט איסור דאורייתא שייך גביה כמ"ש הפרמ"ג (ס' רנ"ב ב"א סק"צ), אולם במים שנחשבו ונגענו אם חייבים עליו מפני בישול מה"א מידי מחלוקה לא פלענו (ועיין תשו' אצ"נ א"ח ס' קכ"ט ואגלי על מלאכה מצטל ושם בהשמועה למלאכה מצטל דף קל"ח) הבס שאין ללרך דעת קלת גדולים הוראים לומר שאין בישול בשבת במים כלל (עיין בשד"ח ח"א מערכת ד' אות ל"ה) דהסכמת הפוסקים דיש בישול מה"א במים בשבת אלל מים שנחשבו ונגענו לא נחביר בפשיעוה שיש בישול אחר בישול מה"א, ושוב

הכתום (צילח כ"ז א') וכתשו' כתום (א"ר) סי' י"ב) והסכים לזה הבית ילחק (חא"ח סי' י"ז) וכדו' כתשו' אבני חפץ (סי' כ"ז אות ב') עשה ג"כ סמוכין לזה. ויחידוש גדול על המהרש"ם שכתבנו (ח"ו סוס"י כ"ג) מפסק בדברי הרע' אמת וסותר דבריו שנקונטרס אהבה שלום (שכס"ם) מנחת שבת) עיי"ש, עכ"פ הסכמה כמעט כל דברי רבותינו האחרונים כהרע' אמת ודבריו ברורים, ועיין בכתשו' י"א (ח"ג סי' י"ז אות ד') שהביא עוד חבל נבאים שס"ל כן, וגם אינו מביין להאריך זמן ההדלקת האויל-ברענער, וגם אלל"ג כי סגי ה' לו הדלקת המ"ה רגעים וחמימות הבית עם מדרגה פחותה קלה ה' סגי ליה ג"כ, בחזקת שפי' עכ"ם שהכל חולים אלל צינה שרי לפתחו, ואם א"א ע"י עכ"ם בשום אופן ויש חולא או ילדים בבית שרי על ידי קמן כלאחר יד ואם א"א גם ע"י קמן, ככה"כ במקום חולה או ילדים קטנים או זקנים שפעולים בנקל להלשון מותר גם ע"י גדול כלאחר יד, ויעשה בזמן שהאויל-ברענער שובת.

(ה) **ועניננו** אינו דומה כלל לזה דמס' צילח (כ"ז א') היותו שמן צנור חייב משום מצעיר דשם עשה מעשה צנוף הדולק כמ"ס הרא"ש שם, ועוד דכאן רק מסיר המונע שלא היה מניח שיכנס בו הקצור או הימים חמים וזה גורם שיחאריך זמן הדליקה, ואינו מעשה בידים אלא גרמא דהלא בזמן שאין האויל-ברענער פועל פותח את הצנור ואין שום אש לפניו, ועיין במזמ"א אברהם (ח"א סי' מ"ב) כמה שתמן ידו בדברי קמוח"ז מר' הח"ס (חיו"ד סי' ר"ד) שנמסיר הצנור אינו מקרי כו"י בודי צי"א שאינו אלא מסיר המונע עיי"ש.

(ו) **אבל** אחר עיון נראה דאין לחוש כלל על השש"א דאש שפי' פתיחת הצנור יתאריך הדלקת האויל-ברענער ודמס' צילח (ל"ד א') איחא אחד מצוי אש ואחד מצוי את העלים ואחד שופת את הקדירה ואחד מצוי את הימים וכו' ואחד מגים כולן חייבין והתניא האחרון חייב וכולן פטורין לא קשיא הא דלייתא אור לבסוף (איכ"ה הוא דעבד וכהן, לא עבדי מיד"י) והא דלייתא אור משקלא (כולהו עבדי מעשה). ולכאורכ פלא למה דלייתא אור לבסוף כולן פטורין, וכל פטורין משמע "פטורין" אלל "אסורין" למה יכ"ה שום איסור בדבר והלא אין אש לפניכם ובעצמם, לא עבדי מיד"י כדפסי', וכבר נתקשה צ"ח אחי הגדול הגאון האמתית בספרו כלל

החכמה (ח"א סי' ל"ב אות ד') ויתיר עפי' מש"כ בשפי"ת (סי' רנ"ג סק"א) בשם שו"ת בית אפרים, דצ"ל נותן את הקדירה כיוון לישראל שהוא צר חייבה נותן אחריו את האור הלכך פטור אלל אסור, משא"כ כשעכ"ם נותן אחריו את האש עיי"ש א"כ כולן פטור אלל אסורין לעשות כן הוא משום שגרמאן ובסיועו ויחייב ישראל אחר חטאת עיי"ש, וא"כ בידון דידן דבשעה שהוא פותח הצנור אין אש לפניו ורק אח"כ יבא מעצמו ע"י ששון אויעאמאטי לא מידו עבד ולא רק שהוא פטור אלל מותר לגמרי, וע"כ צ"ל כן, דלג"כ למה יכ"ה כולן "פטורין" אלל "אסורין" והלא הראשון שנתן את הימים כבר הביאו להבטיח את האור ליד חייב חטאת עם השפ"ת הקדירה עם הימים שבקדירה וכולן לא יכ"ה בכלל איסור ולא כלום, אלא ע"כ כולן אסורין יבשל אחד גורם צממיו שיבשל יותר ויותר ויחאור וכל תחת כחמשה ציזים עשרים ציזים ותחת שיבשל שעה אחת יבשל צ' שעות ע"כ כולן אסורין אלל רק כשישראל גורם את המלאכה, לא כן כבידון דידן שששון אויעאמאטי עושה כמ"ל צנוריה. והכנס שהרמ"א (סי' רנ"ג ס"ב) אסור לישראל לתת הקדירה על התנור שלא הוסק ואפ"כ כשהכרי יסיקו אח"כ ואינו מחיר אלא שהכרי יתת הקדירה על התנור ואח"כ יסיקו להכנס הבית דכלל חולים אלל צינה ופס"ד צנכרי שרי עיי"ש צממ"א וצנ"י, הכנס חומר הצנור יותר מבידון דידן ששם שם הישראל דבר הנתבשל על התנור צודאי מקום יס צראש לאסור דבר צזה, משא"כ בידון דידן שאין הישראל עושה מאומה לא עם הנר ולא עם הימים שנתבשל והכל עושה בשעה שאין שום אור לפניו ויחאור יכ"ה נדלק ע"י ששון אויעאמאטי אין מקום לאסור במקום חולה זקנים וקטנים ואי אפשר לדמותו לדניו של הרמ"א והמג"א שם עיי"ש.

(ז) **ועוד** ראינו ברורה לדבריו שבידון דידן אין לאסור משום שמאריך אור שצאויל-ברענער מהא דכתב השפי"ת (סי' רנ"ה) שמי שעושה מערכת עלים ומדליק מרחוק חבל ארוך וכשמגיע האש אלל המערכת צושרת צעלים, מותר ליקח מהם או לבוסף ואין כלל לא משום מצבה ולא משום מצעיר (ומציא ראינו לזה מהטור סי' תקצ"ב עיי"ש צנכ"י שממנו נוצר הלכך וז). הרי דבפירוש מחיר לבוסף עד שלא הגיע האש להמערכת אפ"י שיוסף להדליק ויכ"ה נדלק דבר שלא היה שם עיי"ש, אלל דברי השפי"ת אלו בשם

השבת לדעתי אין להתיר, ויכול לפתוח החלון קצת לקרר מעט אויר הבית, ואם אי"א תקנה זו או יסגרנו ע"י עכו"ם ואם אין לו נכרי אז ע"י קפן כלאחר יד ואם אי"א אז ע"י קפן בדרכו ואם גם זה אי"א אז ע"י נדול גם כלאחר יד לא יעשה ויקבל על עצמו עול מלכות שמים ויחדול.

א) בודאי טעם הא' והב' מהב' טעמים לאסור להזיז הברז לפתוח החום משום מאריך ההדלקה ומשום משל מים שהבאחי לעיל (בס"י מ) לא שייכא הבל, אבל הכעס הב' משום מוקצה שייכא, ונהי דכתבתי (שם אות ח) דדין איסור מוקצה צנעוט הברז לא צריא ואין לאסור מתחתיו היינו במקום צינה שהכל חולים אצלה, אבל לגבי חום הבית שלא מלינו צדום פוסק להתיר (הגם שלקמן אכתוב דדין לפתוח העיר-קאנדינן צבציל החום גדול להקל ע"י נכרי, אבל שיעשה דבר צנעמו לא מלינו) בודאי יש לחוש ולהתמיר מלהזיז הברז צבציל איסור מוקצה.

ועוד מטעם אחר יש לאסור לנאורה, שט"י מה שסוגר הברז ממנע הדלקת האויל-צרענער למשל צבית עשירס חדרים ואילו עשירס חדרים מתחממים צמ"ה רגעים ונחה שיסגור הברז בחדר אחד לא יהי' האויל-צרענער מוכרח לחמם אלא י"ע חדרים וממילא האויל-צרענער לא ידלוק רק מ"צ רגעים באופן שצבצנת צמנעט או ע"י גרמא גורם למנע הדלקת האור שבאויל-צרענער, וכ"ז גם אם סוגר הברז צעשה שהאויל-צרענער צוצת אבל צעשה שהאויל-צרענער פועל ועובר מלאכתו והאור דולק באויל-צרענער צודאי איסור גמור הוא לסגור.

ב) אכן לנאורה אין איסור בדבר דהלא בלא"ה היה נכזה אחר מ"ה רגעים ופתח יהי' נכזה צמ"ה רגעים וא"כ למנעש איינו עושא כלום כמו שאמרו (צ"ק כ"ז ב') צורק חינוק מראש הגג וצא אחר וקבלו צסיף דפטור דבלא"ה היה מת הרי דהמית וקריב מיתתו עם רגע ע"י הסייף שקבלו מאלו הי' נופל על הארץ ועכ"ז הוא פטור לרצנן כמו כן צנידון דידן. וי"ל צין שבת להריגה, ואין משם ראייה. אבל יש להביא ראייה לאסור מזה דאמרינן (שצבויות י"ז ב') דאמר רב הונא זר שהפך צנידורה חייב מיחה, ומפרש הש"ס דאיידי דלא לא הפך צבו מיעבלי צחרתי שעי והשתא מיעבלי צחד שעתא

הצרכי' לע"ג הגם שעינתי צבה"ה (ס"י רנ"ב אות י') וראיתי שהביא דבריו ואינו לעיין צב' פתח"ד שהכריך צדבריו ואין הספר תחי' לעיין צב, עכ"ז תימא והלא הרמ"א אוסר לישראל להניח קדרה על התנור שאח"כ יסוק נכרי התנור, והלא הדברים ק"ו, מה דבינו של הרמ"א שאין אש לפנינו אסור ק"ו דבינו של הצרכי' שהאש כבר לפנינו צודאי יהי' אסור, ואח"כ מלאתי צתשו' צלל החכמה (ח"א ס"י י"צ אות י') שנתקשה ג"כ צדברי השע"ה אלו וכחצ שלי צאשלי צרצרי ולא דרש"ע הוא עיי"ש, עכ"ז צנידון דידן שאין צום אש לפנינו וגם הישראל אינו נוגע לא צחומר הנדלק ונתבשל אין צדינו לאסור מה שיהי' דולק עוד מטע רגעים, וזה ראייה צחורה ואלימחא צערה"י, באופן שצמקום חולה וקנים וקטנים יש להקל.

ח) ובתשו' מי יהודה (הג"ל אות ג') ראיתי שדן גם על פתיחת הברז משום מוקצה, והגם שהאמת עמו אחר שגם צקצוט צמקום אחד אסור לנענע משום מוקצה ועיין צפרמ"ג (ס"י רנ"ז צמ"ז סק"ה וצא"א סק"ג) ומה שצ' הפרמ"ג ס"י שט"י צא"א סק"ז אין סתירה צדבריו, ועיין צתשו' צלל החכמה ס"י י"צ אות י' ודוק והבן היטב כי צדבריו צברויים ואמתיים. אולם לא ידענא יסוד צרור שיהי' על הברז הסעים שם מוקצה, אבל עכ"פ צמקום חולה וקנים וקטנים כ"ל יש להקל, ומידוש דבר ראיתי צתשו' מהר"י שטייף (ח"א ס"י רפ"ג) שגשאל שאלה צענין פתיחת הברז של הסקה מרכזת וכלאחר יד מזכיר שהרצ השואל נסחפק צזה אם אסור משום מוקצה והבאנן מהר"ש ז"ל העלים עיונו ע"ז ולא דן עליו כלל.

פירות הגושפין להלכה:

א) ביטול מים גם הראויים לשתי' אסור מה"ת (ס"י מ אות א). —
ב) מים שפעם נתבטלו ונחקדו המבטלים בשבת חייב מה"ת או לא (אות ב).

סימן מא

נשאלתי אם שרי לסגור הברז של הפסים (הסקה מרכזית) בשבת כשהחום גדול בבית והאויל-צרענער שובת ממלאכתו.

כשרק מונעו מלשרוף יותר שרי גם בלי פסידא, קמח"ז מן הגרע"א זכ"ע (בהגהותיו שם על ס"י כ"צ) חולק והוכיח מתוכם דגם כשרק מונעו מלשרוף אסור שלא במקום פסידא עיי"ש וע"כ אין לסמוך להקל דמי יקל ראשו נגד הרמ"א במקום שהרבה מרבותיו הראשונים עומדים בשטח.

(ד) אולם מלחתי באו"ז (ה"ל ואח"כ ראיתי שכתבתי בלל החכמה הזכירו שם אות ד') דעתו דגם כיצוי שאסור לר' יוסי וכן מקרב כיצוי לרצון היינו דוקא כשכבר דולק ואח"כ עושה מעשה הנורס או המקרב הכיצוי, אבל אם בשעה שעושה מעשה הנורס או המקרב את הכיצוי עדיין אין כחן אש ואח"כ מדליקין, ואחר ההדלקה אינו גורס ואינו מקרב, ודאי ביהר גמור הוא עיי"ש, וא"כ צידון דידן ששעה שסוגר הכרז אין אש לפנינו שרי לסגור מעטמא דמקרב הכיצוי או גורס כיצוי אבל עדיין מתששש דמוקף לא ילאנו לגמרי, ובשעה שהאוי"ל צרענער פועל אז איסור גמור הוא לסגור.

(ה) ע"כ לכתחילה לא יסגור בעלמו חלל ע"י נכרי ואם א"א יפתח חלון קלף, וגם אם זה א"א יסגרו ע"י קטן בלאחר יד וגם אם זה א"א אז יסגרו ע"י קטן כדרכו, ואם א"א גם זה אז יקבל על עצמו עול מלכות שמים ולא יעשה דבר ואם יארו תקפו יצבור עליו ויכשנו.

(ו) נשאלתי אם שרי לשלשל המים הנוטפים מהסטים בשבת ויו"ט, וכן אם שרי לשלשל המים הנוטפים מהעירקאנדישן בשבת ויו"ט.

השבתי מהסטים מותר ואין כאן משום איסור גולד. אבל מים הנוטפים מהעירקאנדישן אסורין משום גולד.

פירות הנושרין להלכה:

א) מים הנוטפים מהסטים בשבת ויו"ט (סי' מא אות ו). — ב) מים הנוטפים מהעירקאנדישן בשבת ויו"ט (אות ו).

וקמ"ל דכל קרובי עבודה עבודה, וכן הוא ביומא (י"צ א') לענין כהן שנעשה כה"צ ביומ"כ דמתכין אותו שולש שמונה בנדים ומהפך בלינורא ופרש"י דקרובי עבודה הוי עבודה, הרי דגם אם בלא"ה היה נעשה העבודה והעיוול עכ"ז מאחר שמקרב העיוול הוי עבודה כ"ה צידון דידן דבכח דמקרב הכיצוי הוי כיצוי ואסור, אבל לאמיתו של דבר אין משם ראייה צרורה לאסור דהלא שם עושה הור מעשה בשעת איסור שפיר אמרין דבמה שמקרב הדבר הוי מעשה גמורה, משא"כ כאן צידון דידן דכסוגר הכרז אין אש לפנינו רק אח"כ אח"כ כשהאוי"ל צרענער מתחיל לפעול ויגמור מלאכתו עם ג' רגעים מקודם זה צורא חיו דומה כלל להא דמס' שבוטות. ואחר זמן מלחתי ממש כדברי בספר הנפלא תשי' ארץ לבי (סי' ע"ב) שהציא ראייה זו מס' שבוטות לענין הדומה לענינו ודווקא ראי' זו בדברים שלא ירדתי לסוף דעתו ואם יחי' לי פנאי אחר כך בדבריו בלארז תמהתי על דבריו, ובדרכי צרכה הבהני כטובתי לראיתו בנחמ"ת מדעתא דנפשא, (ועיי"ש בצרף לבי דברים נכונים וקל"ה יש להשתמש לענינו ולא אחר כך).

(ג) משום גרס כיצוי אין להתיר דכבר כתב הרמ"א (סי' של"ד סכ"צ) דלא הותר גרס כיצוי רק במקום פסידא, והגם דלורך גדול ג"כ הוי כפסידא, מי יומא דחוס גדול שצבית הוי בכלל לורך גדול כ"כ, ובפרט שיכול לפתוח קלף החלונות, ובהי דהטע"ז (סי' תקי"ד סק"י) דעתו שצמקוס לורך קלף יש להקל אף שלא במקום פסידא כי לא מלינו חזר להרי" שצמדרכי האוסר גרס כיצוי שלא במקום פסידא, וגם המ"צ בשערי ציון (שם אות ל"א) כתב בשם הרבה אחרונים שדעתם נוטה להקל כהטע"ז, כבר כ' אחי הגדול הגאון האמיתי בספרו בלל החכמה (ח"א סי' ל"ב אות ג') דלוצרז דעת הרי" שצמדרכי לאו דעת יחידאלי הוא כמו שחשב הטע"ז חלל כן דעת האו"ז (ה' ערב שבת סי' כ"ח) וכ' שכן דעת הרי"א והערות וכן מפורש במאירי (שבת ק"ב בציאור המשה) וגם הקושי' שהקשה הגאון בעל תשרי זרע אחת (חלח"ה סי' מ"ד ד"ה ומעשה) והגאון בעל המהר"ם שיק (חלח"ה סי' קצ"ו ד"ה חמס לדינא) על דברי הרמ"א (ה"ל) הקשה הבעל או"ז (שם) בעלמו ומתרו בפשיטות עיי"ש בלל החכמה. וגם על חילוקי של המג"א (סי' תקי"ד סק"ה) ש' להקל שאם האש מתכבה ממש אז אין להתיר גרס כיצוי רק במקום פסידא, אבל

סימן מב

נשאלתי הדר בבית של מחלל שבת ובחורף בשבת ההסקה המרכזית (האוויל-ברענער לצורך הסמים) פסק מלעבוד והבעה"ב המחלל שבת תיקן האוויל-ברענער בשבת ע"י חילול שבת והסמים עולה והבית נתחמם אם מחוייב לצאת מביתו כשהקור גדול מאוד בחוץ, ושאלה זו שייך בסתם כיום שידוע שהבעה"ב מחלל שבת פתח ה"סמים" ביום השבת, ביותר יש להסתפק אם הבעה"ב מחלל שבת וכיום השבת פתאום נעשה קור גדול אם שרי לנקוש על דלת ביתו להוריעו שהקור גדול והילדים הקטנים אי זקנים מצטערם מהקור רהלא הוא יפתח הסמים ע"י חילול שבת.

השבתי להכות על הדלת שיתן „סמים” בודאי אסור הגם שאינו אומר לו שהוא יפתח, אלא שיניח לפתוח ויעשה ע"י נכרי, וע"י נכרי בודאי שרי רחלל חולים אבל צינה, עכ"ז מאחר שהוא מחלל שבת ויודע שבעצמו יפתח ה"סמים" אסור להכות על דלתו שיעשה „סמים”. אם הסמים מתחיל לעלות ולהסם הבית ואינו יודע שהמחלל שבת עשה שום דבר, ג"כ בודאי שרי רהלא בזמנינו דובא דרובא וכמעט בכל הבתים הסמים עולה מעצמו ע"י שעון אוטומאטי, אבל במקום שידוע שעשה שום דבר של חילול שבת כגון שהסמים לא עלה כי האויל-ברענער חי נשחת והי' צריך לתקנו והוא ירד למדתו ותיקן האויל-ברענער ככה"ג צע"ג מה לעשות, והדין נותן שאם יש ילדים קטנים או חולה בבית א"צ לצאת אבל אם הם בנ"א בריאים יפתחו החלונות של הבית שלא יהנו מה„סמים” וא"צ לישוב בחדר שהחלון פתוח שאז יהי' הקור יותר גדול מאלו לא הי' ה„סמים” עולה כלל אלא יושב בחדר הסמוך לו עם דלת פתוח באופן שלא יהי' לו קר יותר מאלו לא היה לו „סמים” כלל, וזה לבד נפש, והריוצה להקל שלא לצאת מהבית ולא לפתוח חלון ולהנות מה„סמים” העולה יש לו על מה לסמוך. ורק בסמים הראשון נאמרו כל הנ"ל אבל בסמים הב' העולה אחר שנפסק הסמים האי' לכו"ע הכל שרי.

א) מפורש ברמ"א (סי' רע"ז ס"א) שאם עשה אי"י מדורה צנית ישראל מדעתו אין הישראל לריק ללאת אעפ"י שנהנה מהני או ממדורה, וכחז בערוך השלחן לפרש טעמא דמילתא דבזה הנאה זו כהנאה שנה לו לאדם צע"כ

ולא אפשר לו להסתלק מהנאה זו ואין נאמר לו ללאת מציתו, ובמקום דלא אפשר ולא קא מכוין פשיטא דשרי כדליתא בפסחים (כ"ה ד') עי"ש, ועכ"ז כחז הא"ר שאסור לו להתקרב לו להמדורה וישב במקום שרגיל לישב עי"ש. בודאי אין לדמות שאלתנו לדיוו של הרמ"א דאירי בליתו יכודי שגשה המדורה, אבל לפי הסברו של הבדל ערוך השלחן דכיו לא אפשר ולא קא מכוין כפסחים שרי גם בישראל, ואין לומר דאפשר לו להיות נלל מה„סמים” שסגור הראדיעטורס ולא יעלה ה„סמים” להדריי, זה אינו, דאסור לו לסגור הראדיעטורס בשבת בשעה שהאויל-ברענער פועל, כמו שנחזר בתשובה אחרת (רס"י מ), ואין לומר דהי' לו לסגור מע"ש, למר אסור, וכי יחלוס לו שהאויל-ברענער יתקלקל ויפסקו בדרך אוטומאטי עדידותו ורכב"צ יהי' מוכרח לתקנו ולחלל שבת, זה דבר בטל לגמרי באופן דלכאורה הדין נותן שא"ל ללאת.

ב) וביותר לכאורה יש לומר שא"ל ללאת כלל, דכרי מעשה שבת מותרין מה"ט ורק מדרבנן אסורין (עיין ב"ק ע"א וכמה מקומות צע"כ) אבל כהנאה אפילו מדרבנן מותרין אפילו גר"י הסנדלר כמפורש ברש"י (כתובות ל"ד א' ד"ה לא) אבל מוכרי ונותני לעכו"ם, והמש"י בשמ"ק (כתובות סג) צעניו יראה שאפילו מדרבנן מותר כהנאה וכ"כ במ"צ (סי' ש"ח סק"ד) ובשערי" (סק"ז), ובפ"ש בפסדים מלחתי להחלל לדוד (סי' ש"ח) שפשיטא ליה דאפילו בשבת עזמו מותר כהנאה וליהנו לכלבס עי"ש, רק הביא מהי"ש (חולין פ"א סי' ל"א) שאסור כהנאה ולא יתן לכלבו עי"ש, ולפוס רביעא אינו מוכן לי לכלבו למה לא יתן והלא הכלב א"ל שיבשלו לו הכשר הוא יאכל כשר חי ולא מהני לו מעשיו כלל, ואין הפנאי מסכים להפס אחר פסדים וי"ל, ואפשר שס"ל להביש דאסריין המאכל עזמו בשביל הנאה של אדם וקנסו גופו אטו שצחו והגם לגבי הכלב אין צבישלו שום שבת אבל מדלגבי אדם היו שבת וקנסו גוף הכשר גם לגבי כלב קנסו את הבדל כשר וי"ל, וכנראה כן דעת הפרמ"ג (סי' רע"ז במ"צ סק"ה ועי"ש) כלל הס"ק שש"ק מוזל לעניינו) וז"ל ומינה נמי אם מומר הדליק נר בעצמו ללוצר ישראל אסור וודאי שמה יאמר לו אף דלפני עור ד"ת הא לא פ"י אמירה לעכו"ם ג"כ ד"ת וחישינן דקיל צענייבס ועוד דבזה כמבשר בשבת צע"כ, כרי דאוסר גם הנאה ככשר עזמו משום מעשה שבת וי"ל.

(ג) **אחר** זמן מלאחי דדברי הפרמ"ג מוכרחים עפ"י יסוד דברי העור בשם ס' התרומה דס"ל שגם למ"ד המבטל בשבת בשוגג מותר אפילו לו, היינו טעמא דחזי ה' ליום, אבל השוגג או שאר מלאכות דלא חזי כלל כגון שהדליק נר אפילו בשוגג אסור לו באוחו שבת עכ"ל, הרי דור שהדליק הכירה חמור מביטול בשר, וא"כ אם בציטול בשר בשבת אסור כ"ש נר שהדלק ע"י מומר וכפרמ"ג.

ולפי"ז יש לומר ב"סעי"ם" ממחר שיעקר הנאח ה"סעי"ם" הוא להחמם אסור בהנאה באוחו יום כמו נר שכל הנאח להשתמש לאורו אסור בו ציוס, משא"כ בשר שנצטל שיעקר הנאחו לאכול, אפילו אסורה אבל הנאה בעמלא שלא לשם זה נצטל מותר כיון שלא נעשה מחשבתו, וא"כ אין להקל כלל משום היחור הנאה, וגם בלא"ה אסור להנות מפני קנס, ועיין בהכלל לדוד (סי' ש"ח סק"ז).

(ד) **ואין** לומר לדידון דידן אינו לא אפשר ולא קא מכיון אלא לא אפשר ומכיון, זה עושט דנשלמא כבמ"ס פסחים (ה"ל) דאזיל דרך זה ועושה מעשה להתקרב הוי קא מכיון, אבל בדידון דידן הלא הוא צביון ואינו עושה כלום ולא אזיל להתם אדרבה מעשה המומר בא במחילתו שלא בציטול בשם אופן אי אפשר לומר דהוי מכיון, והמעשין בסוגיא (בפסחים ה"ל) יראה שכן הוא האמת. ועיין ציחור בחוס' (פסחים כ"ז א') ובהנ.

(ה) **עכ"ז** כדי שהמחלל שבת יראה עד כמה כואב לו החילול שבת מלך ישראל ומנעור על חילול שבת אם צעל נפש יחמיר ללאת מציתו שיראה המחלל שבת ויהי נודע לו מה עוב ומה נעים, או יראה המחלל שבת שפחה לו החלונות, כי אין לו ללאת ולילך למקום אחר ופתח החלונות וסגי בזה. ואין לומר דכמו קול מראה וריח אין בו משום מעילה דאין בזה ממש כמו כן חוס ג"כ ובלא"ה שרי זה אינו כמו שבי' בריס הכימון ועיין בע"ז ויד" ס' קמ"ב סק"ג ועיין חוס' סוכה ר"ג א' ד"ה אשכ.

(ו) **ואפשר** שגם צעל הנפש אין לר"ך להחמיר אלא ע"י "סעי"ם" הראשון שטולה מחמת מעשיו הראשון של המחלל שבת אבל אחר

שנחתמם הבית ונפסק הסעים לנא למעלה, ואח"כ כשנחקר הדירה עולה עוד הפעם, ופעם שנית אינו. עולה ע"י מעשיו אלא ע"י שטון אויעטמאטי בחימום הבית השני א"ל להחמיר כנ"ל לפער"ד נכון בצוה"ר.

(ז) **אח"כ** הראה לי ת"ח אחד שכתב אנורת משה ח"א סי' קכ"ג נמלא חש"י על שאלה זו ומתיר ג"כ אך חמם על דברי החוס' פסחים כ"ז א' ד"ה מעילת ונעלם ממנו דברי החוס'

סימן מג

נשאלתי אם שרי לערוך בשבת עצמו ע"י גברי שעון עלקטרי שיכבה וידלוק בזמן המסויים.

השבתי בוראי משום הפסד עלקטרי אסור ואם יש שום צורך גדול בדבר כמו ב"ע"ר קאנדישין" המקרר יותר מדי בלא הפסקת הזרם, וכיוצא ב"צורך גדול בשע"ה"ח המיקל יש לו על מה לסמוך אבל מיד לא תצא הוראה בדבר להקל דהלא אפשר לפתוח החלונות שלא יהי' קר כ"ב, אבל אם במעשה אחרת מוכרחים לעשות בדבר הזה להמיקל יש לו על מה לסמוך, ואין לדין אלא מה שענינו רואות שלא להתיר בניקל כ"ב כי אם לצורך גדול ושע"ה"ד.

(א) **הנה** ידועים דברי קמח"ז מן הח"ס (חא"ה"ע סי' כ' ד"ה וינה) דאמריה לעכו"ם קיל מגרמא, ואפילו גרמא לא הוי, דגוי אדעתא דנפשי' עושה בשביל הישראל, וגרמא לא מקרי, אלא כשהמטעם נעשית מחלי' שלא ע"י בן דעת עיי"ש, ומלאחי צב"י (א"ח"ס סי' ל"ב) שכ"כ בשם חש"י צ"ח (חיו"ד סי' ס"צ) וכו"כ צעמנו בביא ראיות לדברי עיי"ש וכו' כגרמלת לא גזרו רבנן (כמפורש שבת ק' ב') ונפסק להלכה (א"ח"ס סי' שרי"ב ס"א וסי' שרי"ג ס"א) וכמו דכחו בגרמלת לא גזרו רבנן כמו כן כחי באמירה לעכו"ם הקיל מגרמא ג"כ לא גזרו, וכאן בין בהדלקה ובין הכיבוי ע"י שטון שנעשה רק אחר כמה שעות או עכ"פ זמן מה אחר הכערכה של שטון, בודאי אינו אלא ככחו או אפילו ככה שני ובכ"כ"ג אמירה

השטן איזי חלא בגרמא ואין כאן חיוב חטאת, ומפורסם מה ש' צחשו' זרע חמת (ח"א סי' מ"ד) דכל שהמלאכה שנעשית על ידו חלא אינה נעשית רק לאחר זמן פעולתו הוא גרמא וע"ז אמרו בשבת (ק"ב ב') עשייה הוא דאסורה גרמא שרי עיי"ש, וממילא לא דמי לנתינת חטים בריחים שהדבר נעשה מיד, ודניינו ע"י עריכת השטן אין פעולת ההדלקה או כיצוי נעשית מיד חלא לאחר זמן, וכדברי ברע חמת כ' הפני' (צולה כ"ב א') וכ"כ הבית יחזק (חא"ח סי' י"ז) הובא גם בספר נכדו שו"ת אבני חפץ (סי' כ"ב אות ב') ועיין אבני נזר (חא"ח סי' ר"ל אות ב') ושו"ת דובב משימים (בז סי' ק"ל) ובמקום אחר (סי' מ אות ד) הערותיו צ"ח עוד ממקומות אחרים, חלא להחיר לערכו ע"י ישראל בודאי אין להחיר כלל, חלא החירו גרם כיצוי חלא במקום הפסד כמקום הפסד גדליק (ע"ין סי' של"ד בהג"ה ובצ"ו סי' תקי"ד ובמג"א סי' רס"ה סק"ב ובמחל"ה שם) וכיוצ"ב וכן גרם הצנעה חלא לצורך גדול ושעבר"ח והפסד בחופץ שאין היחיר להעריכו, וגם יש איסור מוקף להשטן מקושר עם העללקטרי וממילא אסור לזוז בצורה ששטן משום מוקף, וגם חלא עללקטרי השטן דזמניו היו כלי שמלאכתו לאיסור ומוקף מחמת חסרון כיס כי מיוחד אף ורק להערכת העללקטרי ולא לשום דבר אחר וזכנו שהערתו ע"ז במקום אחר (סי' לע אות ב) בחופץ שאין שום ה"א ולא יעלה על הדעת להקל. ודע שגם חת דברי חשו' בן יהודה (סי' קנ"א) שהוא היה הראשון שה"י אסור להעריך השטן מערב שבת מאחר שצערות השטן בשבת עלמו איכה חיוב חטאת כבר דחו דבריו כל החסרונים, והעלה שגם בשבת עלמו אין איסור דאורייתא בעריכת השטן, וברור כשמש שהעיקר כהש"מ וחלא כהש"מ ריב"א ה"ל עכ"ז אסור בודאי להעריכו בשבת מהעצמים הנ"ל, ומכל הנ"ל גם דברי חשו' מחנה חיים (ח"ג סי' כ"ב חא"ח) ג"כ תמוהים עיי"ש.

(ב) **ועוד** נראה לכאורה לומר דגם באריכת השטן בשבת אינו איסור דאורייתא, דידועים דברי הבית מאיר (אה"ע סוסי" ב') דרק היבא שטנס המעשה העצירה מחויב לפני המקום כגון סירים וחסומה שייך שליח לדבר עבירה, לא כן באיסור מלאכות שבת שאינם חלא משום למען יונח גוף הישראל וכל אשר לו, והמלאכה מאד עלמה אינה עבירה ואינה מחויבת בזה לא שייך כלל

לעכ"ם יש להחיר, עכ"ז מאחר שלא מלאחי שאלה זו בצפרים בודאי צריך להיות מחון מחון בדבר ואין לדיין חלא מה שעיניו רואות להחמיר או להקל לעת צורך גדול.

אח"כ מלאחי חשו' ארץ צבי (סי' ט"ז ד"ה חמס חס) שאלה זו ושם נזכר סברה הנ"ל וכ' להכלכה נראה לו להקל ולמעשה אינו מחיר עד שיסכים עמו רב מובהק בהוראה עיי"ש, ומאחר שלא ראינו מי שיסכים עמו אין דעתי להקל כי חס צורך גדול ושעבר"ד, היינו כשהחוס גדול מאוד או לצורך חולה וכיוצ"ב.

סימן מד

נשאלתי אם שרי להעריך השטן ע"י נכרי כדי להרליק ולכבות נר עלקטרי בשבת או ביו"ט.

השבתי ע"י נכרי יש להחיר לצורך חולה ת"ת וכיוצ"ב אבל ספני הפסד קטן לא, אבל ע"י ישראל אין שום היתר ברבר, חיוב חטאת ליבא, אבל מדרבנן סכמה טעמים אסור איסור גמור.

(ח) **הנה** מלאחי חשו' ריב"א (סי' ק"ב) שנשאל בענין עריכת השטן (ע"י ישראל) בע"ש שידליק ויכבה הנר עללקטרי בשבת שהעלה בכחו הגדול להחיר ונתוך הדברים (ד"ה ולכן) כ' שאסור מן החורב להעריך השטן בשבת כדאי להדליק נר עללקטרי בשבת דכיו כרחיים של מים דס"ל להאבהע"ז (סי' שצ"ה) דחייב חטאת ודלא כהמג"א (סי' רנ"ב סק"ב), חולס בשו"ת שו"מ (תנינא ח"א סי' ה') כ' להקל דנין זה של הריב"א ולהחיר אפילו להעריכו בשבת עלמו שאפשר שאינו חלא גרמא, והחורה לא אסרה חלא עשיה ולא גרמא, ושרי עיי"ש, ובדאי בזה הדין עם השו"מ שחייב חטאת מה"ת בעריכת השטן בשבת ליחא ולא דמי עריכת שטן לדניו של האבהע"ז שנתן החטים על אבנים העוהנים משא"כ כאן בשעה שמתקן השטן וערכו אינו עושה כלום ורק אחר כמה וכמה שעות או עכ"פ אחר זמן מה יתחיל לפעול ע"י

משום חליו וחירן דהוי כזרק חן משעשה שלא החן מידו בלוחה שעה נעשה הכל וכל מה שנעשה שדין אחר לוחה שעה ולוחה רגע שבהן ילא מחמ"י, ואז ער"ש היה ושפיר מדליקין הכר עיי"ש. ותמכתה מה זו קושיא והלא גופי נח בשבת ואינו עושה כלום ואינו דומה למיקין כלל וכבדים מאיר בגיל, ושלחתי קושיא זו ואין פותר אותה, וכוונת חמור שהוא תירוק נכון לעלמו על קושיא הנמוקי, ולפי הנ"ל הדבר נכון מאוד בדאמת זה תמלית ויסוד תירונו של הנמוקי. והכל שדין על תחילת העשי' מעשה שנעשה המעשה והוא נעשה מערב שבת אבל בשבת הוא לעלמו אינו עושה מאומה וגופו נח וממילא שרי, ובה ללא כי"ב הנמוקי בפשוטו דר"ה להסביר דכן הוא פי' הדברים והיתר הדלקת נר שבת וכב"א. הוי הפי' גם לענין מיקין והכן היעני.

(ד) ואז כלפי מ"ה שנה הבאתי ראיה לדברי הנמוקי מהא דלוחה צירושלמי (מכות פ"ב ה"א) רבי ירמיה' בעי קומי רבי אבהו היה מעגל צמעגל בדרך הליכה והואיל הלה אח ראשו והעיסה לו ח"ל היה עליה היא ירדה (ומייד) ושם (בהלכה ג') על תמי' ר' אליעזר בן יעקב אומר שיאלת האזן מידו והואיל הלה אח ראשו וקיבלה הרי זה פטור, ומפרש צירושלמי העטם דכתיב ומלא שיהא מלי' לו בשעם שהוא אורנו ופי' הפרימ פרט לזה שהוא ממלא את עלמו עיי"ש. ולבאור ז"ע למה צמעגל צמעגל והואיל הלה אח ראשו והרגו חייב גלות יומא ומלא פרט לזה שהוא ממלא את עלמו, ולבאור ז"ע, אבל לקי' דכזרק אבן הכל שדין על תחילת המעשה, כסדרת הנמוקי, ואז כזרק עדיין לא היה ראשו על זה שם, רק אח"כ הוילא הלה אח ראשו, וע"כ פטור דהאזן כבר יאל מידו ובשעה שלא מידו לא ה' זה שם עם ראשו, משא"כ צמעגל צמעגל שאחז המעגלה צידו ובשעה שהעיסה לו ראשו ה' המעגלה צידו אפילו אם צתחילה כשהתחיל למעגל עדיין ראשו של זה לא היה שם רק אח"כ פתאום הוילא הלה אח ראשו והעיסה חייב, דבשעה שהעיסה אחז המעגלה צידו ובשעת מעשה שפיר קרינן ומלא וחייב, זה ראייה גדולה לסדרת הנמוקי".

שליח לעצירה, ע"כ במלכות שבת ע"י עכו"ם לא שייך ציה כלל לומר שליח לדבר עבירה, וקמח"ז מרן הכ"ס (ח"י סי' כ"ד) תמך דיו ע"ז ושכחיה, ואחריו קמח"ז מרן הכת"ס (חלו"ח סי' מ"ה) ועיין בשומ"ק (ח"צ סי' ס"ט) שמתחילה לא הסכים לדבריו ולבסוף כתב שדבריו צדוקין, ועיין גם בחש"י במהרי"א סא"ד (סי' ע"ג) ותש"י בית שערס (סי' ס"ג), לפי"ז מאוד מסתבר דמהאי טעמא שרי לו לישראל לעשות כל מלאכה מע"ש והגם שגומר והולך ונעשה בשבת (כצנשא י"ז ע"ג) והלא גופו של ישראל נח בשבת ומאוד מסתבר דגם אם הישראל עשה שום דבר ע"ש שהמלאכה יתחיל בשבת עלמו ג"כ שרי דמאי שגא עכ"פ גופו נח וצונת. ומלאתי בחש"י מנחת משה (חלו"ח סי' ח') שכח צאמת לחלק בין שהמעשה מתחלה מע"ש ובין שטי' פעולתו המעשה מתחלה בשבת עלמו דגרע עפי ואסור עיי"ש, ולפענ"ד העיקר כמו שכתבתי שאין לחלק בין הדבקים, ומה ש' מהנמוקי' בסוגי' דלשו משום חליו (צ"ק כ"ג) אחר בקשת מחילה אין כוונת הנמוקי' שצריך שהמעשה יתחיל בערב שבת חלף כוונתו דכל עשה כל הצריך לעשות מערב שבת שהפעולה יהי' נעשה מעלמו אח"כ אפילו אם המעשה מתחיל עשייתו, ע"י פעולתו מער"ש, בשבת עלמו ג"כ שרי דהכל שדין צתר תחילת עריכתו מעיקרה מערב שבת זה צדור כשמש ומכוון מאוד לסדרת ה"ר"מ אח"כ כשעיינתי עוד הפעם בחש"י מחנה חיים (הגיל ח"ג סי' כ"ג) ראיתי שכח ג"כ לוחה סביר שהבאתי מתש' מנחת משה עכ"ז עכ"פ הוי גדולי עולם שהעלו להחיר להעריך שעון לזכור נר עלקטטריק שידליקו ויכבדו בשבת עלמו כולם לא ס"ל כמותם ודלא כחש"י בן יהודה (הגיל) שהיה הראש והראשון שאסר וכמעט נשאר יחיד באיסורו ובאמת גם הוא ז"ל כתב כסדרת המחנה חיים והמנחת משה והבי' גדולי עולם החולקים עליו גם ציה לא ס"ל כוחי, ועל כרחק ס"ל צפי' דברי הנמוקי' כמו שכתבתי והוא נכון בעצמיה.

סימן מה

המשך מסימן הקודם

(ג) וזה לפני מ"ה שנים בצחרותי כד הוינא עמי' הקשיתי על הנמוקי' (צ"ק כ"ג ח') בסוגי' דלשו משום חליו) שהקשה הנמוקי' איך שרית להדליק נר שבת מע"ש עם חשיכה והלא אשו

(ה) וראיתי בחזו"א (הג' שבת סי' ל"ו אות א') שהקשה קושיא עלומה וחירן כסדרת הבית מאיר ולא הוצירו, וקד"ל בחי"מ (סי' ש"ד ס"ג) המעמיד בהמתו או בהמת חצירו ע"ג

סימן מו

שאלתי אם שרי ביו"ם להחליף כח החימום של העלקטריק רענשש היינו תנור עלקטרי למשל שמקרב יו"ם נקבע על כח נמוך ורוצה להחליפו מנמוך לבינוני או מבינוני לנבוה, וחי"ה להפך מנבוה לבינוני ומבינוני לנמוך, (בלשון המדינה: לאו, מעריאום, האי).

השבתי להחליף מנמוך לבינוני ומבינוני לנבוה אסור ואפילו לכבות לצורך ביטול כי ע"י כח הגבוה המאכל נשרף ולא יתבשל כהונג וחי"ה המאכל שלא כהונג ככל הצורך עכ"ל אסור ולכן טוב מאוד להזמין ב' מיני אש נמוך ובינוני שיהי' ברירה לבשל הכל באופן נאה.

הנה התנורי עלקטרי השיטת פשיטא שהיו אסורין להוסיף כח עלקטרי כי למשל צננוך היו דונקין י' חושינ, צנינוני היו דונקין ששה חושינ וצנצות חשפה חושינ, וא"כ בכל ככל שחוסף כח העלקטרי לבשל ביתרת כח ה' מוליק חושינ חדשים שלא נדלקו לפני ערב יו"ט ופשוט שאסורין משום נולד.

אלא גם בתנורים החדשים כפי שהסביר לי מומחה גדול אחד שעי' "סיליקאן קאנטראלד רעקטייפער" בלשון המדינה המניע כח זרם עלקטרי הנקרא "ענגעל" בלשון המדינה (ענגאל חויף קאלדשקן) וזה מתחם מתכת אחת הנחלק לג' חלקים ע"י כח הנמוך נחתמם חלק שליש למשל שמים אחושים וכשצינצ עם הכפתור מנמוך לבינוני מתחיל גם שום השני להתחמם היינו חלק השני שעד עתה ה' מתכת קר בלא שום חום, ועתה יתחמם ויתאדם מאה ועשרים אחושים, וצמעהל היותר גבוה אז מתחיל גם החלק הג' מהשנים השלישי להתחמם ולהתאדם עד מאה ושמונים אחושים באופן שהחלק הג' והג' כשנלדקין ציו"ט כאלו לא ה' התנור העלקטרי נדלק ולא כלום ומעמנו מובן שאסור לבצב הכפתור כדי להחליף ציו"ט מנמוך לבינוני ומבינוני להגבוה.

אולם כ"ז לענין הצערה, משא"כ לענין כיצוי לנזקך ציטול אם הגבוה מנשל וסורף המאכל וע"כ האש לריכה כח אש עלקטרי נמוך ממנו בזה יש מקום לכאורה להקל עפ"י הלכה,

קמח חצירו חייב לשלם מה שהזיק, וזהו כמזיק ועושה בידים, וא"כ תימא למה התירה תורה (וכמו שדרשין במכילתא הוצא בחוס' שנת קכ"ז א' בשם ר"ת) להעמיד בהמתו ע"ג עשבים בשבת ותיקן דברי דלענין חיקון המעמיד בהמתו על קמח חצירו חסיד כמזיק בידים, היינו משום דנמקום פעולת המזק לעמלה שנואה לפני המקום, משא"כ בשבת שרק טורה האדם במלאכה שנואה לפני המקום עיי"ש, ומידוש על החז"ל שלא הזכיר מדברי הבית מאיר ולא כלום, שזו ראיתי להשוואל ומשיב ח"ו סי' נ"ג ד"ה ודקדק אגב, שכתב לתקן קושיה האצטע"ז ככל דברי החז"ל ותקן ידיו על דברי הבית מאיר והדבר פלה ומידוש. ונאמח בקושיא זו קדמו הבעל אבן העזר (אור"ח סי' שכה) ותיקן דנמקין הכל תלוי אי צריח היקא, ולכן צמטמיד בהמתו על קמח חצירו חייב משום דצריח היקא, אבל בשבת הכל תלוי במלאכה מהשבת, וכשצמטמיד בהמה ע"ג עשבים, אין כוונתו ומתשבתו על שום מלאכה רק שבהמתו תמלא כריסה, ואין מתשבתו כלל על המלאכה, על כן פטור עיי"ש (ועיין לקמן סי' נכ"ח צענין זה מה שכתבתי על דינו של האבן העזר סי' שכה). ועיין בשו"ת בית אפרים (חיו"ד סוכ"ס סי' צ"ב) ובאמרי בינה (הל' שבת סי' כ"ז) בזה, ועי' עוד במהרש"ם (ה"ג סי' שמ"ח) ובאבני נזר (תאור"ח סי' שפ"ח) ועיין ביושועות יעקב (אור"ח סי' רס"ג סק"ו) ש"כ בכל דברי הבית מאיר (ה"ל).

ועפ"י כל הר"ל גם אם בשבת מעריכו ג"כ ליכא איסור דאורייתא דהלל הוא צמטמו אינו צמטיר ומכבה ומה שהשטון מדליק ומכבה היו רק גרמא, ואינו דומה כלל לפורס מלוד בשבת במקום חיות ועופות שצודאי יוד דהרבה גדולי עולם ס"ל דחייב מה"ח משום ל' (פיין בחוס') ושצ"א שבת י"ז צ' ובמקום אחר הארכתי בדברי רבותיו גדולי האחרונים מה שהעירו וכתבו בזה, דשאי צפריסת מלוד שבוה פרסו מחדש בשבת, משא"כ בשאלתנו דאין השטון עושה כחות העלקטרי, דבבר ישנן צעולס רק חסר להצרן שעי' ידלוק או יכבה ואח זה עושה השטון אחר זמן מה שערכו הגס צודאי יעשה השטון פעולתו עכ"ל מדי גרמא לא יללנו.

סימן מז

שאלה

מהו דרבך בשבת וביו"ט על השעלעפאן.

תשובה

אסור באיסור גמור, בכל אופן אפילו אם גבוי מצלצל והגבוי מרים ומחזיר השפופרת וגם את החגוג היינו לסבב מספר השעלעפאן הגבוי עושה, ע"כ אסור, רהריבור בעצמו איסור גמור הוא אפילו לרבך מצוה ואפילו לצורך גדול מאור הכל אסור אם לא במקום חשש ספק סבבה.

ח **כבר** עלה ארי ממעונותו כ"ה הגאון עולם בעל בית יצחק (בחי"ד ח"ב בבהכות ומפתחות לסי' י"א) ואוסר מכמה וכמה פעמים והבס שחתנו הגאון מהר"ן לעווין אב"ד רישא ילא לנפץ נגד דברי חותנו ולפקק בעמיו הכנורים בסוף ספר "לילת החדש" להגר"א שטיינעליטש ממגאליא עיי"ש אין בכל דבריו קורטוב יסוד בש"ס ופוסקים רק סברות בעלמא שיש לדחות נגד, וע"כ עלה בידו (של הגר"ן לעווין ה"ל) דבר זר ומחר שאם השעלעפאן מללל מחר לו להשיב ויסקר האיסור רק לקרוא על השעלעפאן עיי"ש, וזה דבר שא"ל לומר וצוית חומה עליו חומה גדולה וקיימת שלא נע ולא פגע באיסור עילטול כלי השעלעפאן והלא הוא כלי מיוחד לאיסור ורק לאיסור וכל מוקף מחמת חסרון כים וצב"ג כבר כתבתי בספרי כאן הרבה פעמים שזה אסור לכ"ע ובכל אופן, ועיין בערוך השלחן (סי' רע"ט ס"א) מה ש' בלייטער שלנו שאינו מוכשר לשום מלאכה רק להדלק דבוי מוקף לכ"ע גם אם לא הדליקו בו לנור שבת עיי"ש, ועוד מי תחיר לו להשיב מאחר שהשולל באיסור שואלו, [ואפשר לנכרי]. ועוד פליאה גדולה מאחר שהשולל באיסור שואלו וכי נימא שיענה לו בכלי שעלעפאן וינימא שבע"י הוא לנורך גופו והלא מערב שבת ה"א אסור לו לעלעלו וכי משום שהשולל עשה איסור צין יום וצין לילה ותפסה ע"י איסור לנורך גופו ולהחיר לענות חידוש כזה אסור לשמוע וכ"ס לכתוב ולא ידענא מה ה"ל להבאצ"ד רישא ז"ל להשיב על חותנו הבית יצחק שבי' מכיר צודאי כמו הנורא בתורה חיוס ונורא בתריפות ובצקיות מזהיל הרעיון.

וועד

פלא והלא הדיבור בעמיו בעלעפאן מוקפסר באיסור הצערת עלעקטרי

דהלא כיצוי במחכת אינו אלא מדרבנן אפילו בשבת כמו שנתבאר בספריו כמה פעמים, וגם הרבה פוסקים ס"ל דכיצוי אש ממש שרי לבנות לנורך אוכל נפש צו"ט וכ"ס להקטין אש הגעז [והבס שאין מחמירין ואין אנו נוהגין היתר להקטין אש הגעז אלא תמיד אינו פוסק ומורה וכן אני דורש בפני כל עם ועד שמעבר יו"ט תזמין האשה צ' מיני אש על הגעז נמך וקלף גבוי כשהיא לריכה הגבוי בשל עליו ואם באמצע הביטול היא רואה שאש גדול כ"כ שורף המאכל תחליף הקדירה מהאש הגדולה על הנמוכה ולא תהי' מוכרחת להקטין, או יותר טוב, ולא תהי' מוכרחת להכניס עצמה בספק אם שרי להקטין או לא, כי אין לא שרין להקטין גם ככה"ג, מאחר שנגזל יכולה להשיב מערב יו"ט להדליק צ' מיני אש גדולה וקטנה], לנורך התבטול אם האש הגדולה שורף ומקלקל המאכל, ככה"ג כיצוי דמחכת לכאורה אליבא דר"ע יש לסמוך ולהחיר. והמחמיר שלא לבנות משום דדעת החו"א שס"ל דכל כיצוי של עלעקטרי אסור משום סותר צודאי יפה עושה. אולם מחכת של עלעקטרי אינו כשאר מחכת אלא כשם גחלה גמור וכו' שהוכחתי בספרי כמה פעמים ובפרט (לקמן סי' סא) לענין צרכה במח"כ צמולש"ק ולכן מהאי טעמא המדליק עלעקטרי צו"ט חייב תעלה דאש נורה דעלעקטרי ליהטת סביב המחכת והוי כגחלה צוערת ועפ"י צדלקת חז"ר עלעקטרי איכא בצערה ומורה ובכיצוי איכא כיצוי גמורה, רק בכיצוי אין איסור חורה ולא נעשה פהם אצל דיו כשאר כיצוי אש טבעי דהוי מלאכה שאנ"ל. ומחד דל להקטין אור חז"ר עלעקטרי עוד חמור מלהקטין אור חז"ר געז, דתנור געז מקטין אור הגדול ויכ"י נשאר אור קטן משא"כ צנור עלעקטרי החלק שהוא מכבה מכבה לגמרי כה"ל לענין להגדיל, ובכן.

שוב

מלאחי בתשו' חלקת יעקב (ח"א סי' נ' אות ג') שאוסר ג"כ להגדיל כה עלעקטרי צנור עלעקטרי צו"ט עיי"ש שמשביר האיסור כמו שהסברתי (לעיל אות ח').

פירות חנושין להלכה:

(א) בתנור געז אי שרי ביו"ט להקטין האש לצורך ביטול (סי' מז אות ג').

ולרוב כעלה עמה ויורע בשבת שכבר ילדה, והורי האשה מבקשים מאוד מחתנם שיאמר לנכרי לצלצל בשבת את מספר הטלעפאן שלהם (היינו של הורי בתם) והנכרי יוכל לצלצל הטלעפאן למשל ח' פעמים או ירעו שגולד בן זכר ואם שבעה פעמים או ירעו שגולד בת אם שרי לו לומר להנכרי שיעשה בן בשבת.

השבתי אם אפשר שיאמר לנכרי מערב שבת שיעשה בן בשבת ובשבת איננו אומר להנכרי רק שגולד בן או בת והוא יורע מה לעשות, את זה יש להתיר, אבל לא שיעצלו ה' לזכר וז' לנקבה, רוח איננו צורך כלל לדעת אם בן או בת נולד, אבל לדעת שכבר הולידה ועברה צער לידה זה צורך גדול אצל הורי האשה ויש להתיר, אבל לומר בשבת שיעצלו זה צע"ג ולהמקיל יש לו על מה לסמוך וקרוך לומר שהמקיל לא הפסיד ואפשר שכבר מצוה בידו מצית הסרת דאגה מלב הורי אשתו, עכ"ז איננו רוצה בשום אופן להתיר, אך ורק בשיש ח"ו ממה לדאוג וזה דורש ומבקש להודיע, ואם האשה בעצמה מצוה להנכרי שיעצלו, תאמר ג"כ לבתחילה מערב שבת לנכרי שיעצלו, למשל ג"פ, ואז ירעו שהולידה בעוה"ת. אבל אם א"א לה להרר הענין מערב שבת אז אצלה לכאורה יותר קיל מבעלה, דהלא היא מקיימת מצות כבוד אב ואם במה שתצוה לנכרי להודיע הוריה שבעוה"ת הולידה, ובה מסידה דאגת אביה ואמה, ואין לה שמתה גדולה להוריה לדעת שבעוה"ת כבר הולידה, וע"כ לכאורה יכולה לומר לנכרי שיעצלו מספר טלעפאן של הוריה ועי"ז ירעו שהולידה, עכ"ז איננו רוצה בשום אופן להתיר אך ורק בשיש מקום ממה לדאוג וזה עושה בקשת הורי להכרח, והיותר טוב שהורי האשה לא יבקשו כלל שיעצלו להם נכרי בשבת אלא יבסרו בחסדי ה', ואם א"א לסדר הרבר בערב שבת לא יצלצלו ותע"ב. אולם אם טבע ההורים שרואנים וא"א להם לשנות טבעם אז יש להקל כנ"ל.

ולשחמם ככה עלקטרי בשבת והבקיאים אמרו לי שטוד יש כמה איסורים דכיינו שכל דיבור ודיבור מחלה נקלט וגרסם ככעין מעשה עייפ-רעקארדער ומשם זרם עלקטרי כעין גלים משפדים ומוליכין קולו ממש כעין עייפ-רעקארדער למקום שהמדבר ראה לדבר. [וע"כ כבר כתבתי בספרי ד"מ (ח"ג בהקדמה ובגוף הספר סי' קס"ז אות ד') שכל מילה של דיבור א"א להוליא חבירו ע"י טעלעפאן כי השומע איננו שומע קולו היולא ישר מפיו אלא קולו שגרסם על הטייפ ומשם גלי זרם עלקטרי מציאים לאזני השומע וע"כ טעות גדול הוא ביד המחזיקין להוליא את מי ידי הבדלה במוש"ק וכי איננו יולא השומע כלל וכלל לא, ולפי ד' שנים רב אחד הו"ל ספרו והביא לי לכדוני ופתחתי הספר ורלחתי לו שמחיר להוליא מלות הבדלה על הטעלעפאן וחממתי לו שזה טעות גדול ואין טעותו בזמדות כי גדולים ממנו דבור שלפניו שלא ידעו מזה החירו אבל אמרתי לו איך אפשר שיכתוב בזמניו אלו תשובה בדבר חדש ולא יסאל פי מומחה בדבר החיל ליישב דבריו והסוף טעות על טעות וכו' עמו בנו בעל הבנה גם בדברים חדשים ואמר לאביו אבא הלא אין לפלפל על האמת והודעה]. אבל כנראה שכסא של הגאון מרישא ז"ל נקו מכל פליאות ה"ל ויכורו כשמש שהגאון"ד רישא ז"ל לא דיבר מטעלעפאן שלנו המקושר עם הטלעקטרי וכנראה אז ה"י קלח צלופן אחר ולית מאן דמחיר בטעלעפאן שלנו, וכן אוסר הגר"ל זירלסאהר ז"ל בספרו עני לבנה (סי' י') ובס' שו"ת משפ"ע (ח"א חלו"מ סי' ר"ג), ובצנתי עולם (דיני מכבה ומצטיר סעיף א') עמוד ל"ח, חלקת יעקב (ח"ג סי' ל"ח). וכל ספרי האחרונים מנאים לאסור בהחלט לללל ולדבר על הטעלעפאן בשבת וצ"ע.

פירות הנושרין להלכה:

(א) אין אדם יוצא ד"מ מצוה על טעלעפאן (ס' מו אית ב).

סימן מה

המשך מסימן הקודם

(ג) **נשאלתי** הרבה פעמים אם אשה נבנסת בערב שבת לבית החולים להוליד,

(ד) **כמו** שמוחר גרם הצערה וכיבוי צמקום הפסד מרובה כמו כן יש להחיר מעיקר דין צמקום לזיך גדול כמו להסיר הדאגה מלב הורי האשה, וכבר הצנתי בספרי כאן מקמוח"ז מרן הכ"ס דאמירה לנכ"ס יו"ת טוב מגרמא, ונהי דבטעלעפאן שזמניו איכא הצערה גמורה, דכשעת שמללל ומסיר השפופרת, צמרכו הטעלעפאן נדלק ממורה וזה היו כבדים דכן דרכן ונדלק ממש כרגע

זה, אבל הנה הדיבור בעלמו אינו אסור אלא מדרבנן, והוא אינו מזה לנכרי רק שידבר ואעפ"י שמורה גדול וכו' פס"ר, פס"ר באמורה לנכרי מותר (כבמ"א סי' רנ"ג סקמ"א) ובח"א חנינא להב"ה מבוטאשע זאקל (סי' רנ"ג) הוסיף דגם אם דעת וכוונת הנכרי על המלאכה כו"ז שרי כיון שאין כוונת הישראל שיכוון הנכרי עיי"ש וכ"ש כאן ביד"ד דגם אין כוונת הגוי למלאכה הדלקה וכבן, וא"כ הוי מעשה הגוי כגרמא עפ"י דברי קמח"ז מרן הה"ס והוי כשבות דשבות במקום מלווה דשרי, עכ"ל אינו רואה להחיר רק במקום שדאגת הכורים מוכן מחמת דבר מה, אבל בלא"ה ידעוהו ב' וכבוד קדושת שבת יגן בכל אופן, אולם אם עבד הכורים שכל אופן הם מלא דאגה וא"א להם לשנות עבדס אז אפשר להקל כדל"ה.

סימן מט

המשך מסימן הקודם

נשאלתי אם שרי לצלצל על הטלעפאן מארצות הברית בערב שבת ליוראם דרבר עם נכרי אחר שם, ושם כבר הוא שבת קדש, וכן מהו במוצש"ק [מוראם לאר"ב].

השבתי פשוט שמותר, וכן הרין במוצש"ק שמותר לצלצל ממקום שכבר הוא מוצש"ק למקום שעריין הוא שבת כדי דרבר עם נכרי, עם ישראל מחלל שבת בוראי איסור גמור הוא דרבר כמובן משום לפנ"ע.

(ה) **עם** ישראל מחלל שבת בזדלי אסור משום לפנ"ע גם אם הוא מחלל שבת להכעיס כמו שכתבתי (ב"מ סי' קנ"ט) דלפנ"ע גם במחלל שבת צפרהסי" אסור רק במסויע נתלקו וכאן שהישראל מסויעו ומציאו לאיסור הוי כלפנ"ע וגם במחלל שבת צפרהסי" אסור.

ועם נכרי בזדלי פשוט ופשוט שמוחר מאלתר ששום פירסום ח"א להיות בזדל דמי וידוע עם מי הנכרי מדבר, משום דבר דבר ליכא דהלא אלא ישראל עדיין חול הוא וגם משום נראה כשלוחו אין

כאן איסור דהלא אלא ישראל עדיין חול הוא ובעלמו שרי, באופן שליכא שום שאלה, ושבת נידון אחר מקומו של ישראל במקום שהישראל דר ולא אחר המקום שהוא מדבר והנכרי דר, ואפילו בחמת צפחה נתלקו גדולי האחרונים ועיין בספרי באר משה על ה' בני א"י וחז"ל (בעמוד מעמודי הספר קט) אם אזלינן בחר מקום הבצל החמת או בחר מקום שהחמת מונח עיי"ש, אבל לענין שבת לית מאן דחש דאזלינן בחר מקום האיס ישראל, ויותר מזה עיין ברמ"א (סי' רס"א ס"א ומג"א שם סק"ז). שוב מלחתי ביאור רתב בספרי דני אחי הגדול בגאון האמיתי ל"ח חשו' בלל התכמה (ח"ג סי' קכ"ה) שגשאל אם שרי לללל על העעלעפאן צמו"ש לנכרי שהוא במקום ששם עדיין שבת וכן אם שרי לללל בערב שבת במקום ששם כבר שבת כדי לדבר עם נכרי ומחיר בפשיטות צבירור רב ועלום כמו שכתבתי לעיל מדעתא דנפשי ודן שם גם בשאלות אחרות ובעלה דכחו הגדול בבקאות עולם ור"ב. חז"ח התורה שבעלה בסוף דבריו מתשובתו הארוכה:

העולה להלכה: (א) לא גרס כבוי בלנד שרי

אלא ה"ה גרס הצערה וגרס שאר מלאכות שבת (אות א' ב'). — (ג) קשה מחד לכורות היחר בגרמא שלא במקום פסיולא (אות ג'). — (ג) כל היכא דשיין לחייבו משום דה"ל כחלו חייב לקט פוסקים גם בגרמא למאי דקו"ל אשו משום חלו (אות ה'). — (ד) לדעת קא"ח פוסקים דוקא באינו מחכוין למלאכה אלא שהוא פסיק רישא מותר בגרמא, אבל מחכוין למלאכה גם בגרמא חייב (אות ו'). — (ה) פרס מלודס בשבת סמוך לחשיכה ולד צמו"ש פטור, גם להסוברים בחדציק פח בתור סמוך לחשיכה ואלפס צמו"ש חייב. ובי"ה דפטור בלחץ על הכפתור ולא נדלקה מנורה התשמל רק צמו"ש (אות ז'). — (ו) נפסק הורס ע"י שעור"שבת, ולחץ על הכפתור שידלק המנורה כשיחזור הורס, ונדלק בשבת, יש בו חשש חיוב חטאת מה"ח (אות ח' ר'). — (ז) נפסק הורס מתחנת הכח וידוע מחי יוחזר הורס, אז אין איסור מלאכה דאורייתא בנחילה על הכפתור אף אם נדלק המנורה אח"כ בשבת, ויש חילוק בחומר האיסור בין אם פועלי חתנת הכח הם יהודים או נכרים (אות ח'). — (ח) נפסק הורס מתחנת הכח ואין ידוע מחי יוחזר הורס יש חשש איסור דאורייתא ללחץ על הכפתור כדי להדליק מנורה שכיחה כבוי גם לפני שנפסק הורס (אות ט'). —

אחרי כחצי כ"ז ראיתי בחשו' חלקת יעקב (ח"ג סי' ז"ד) שמחילה כ' כמעט ככל דברי דעס"י הלכה אין מקום לאסור, אולם אח"כ עשה עצמו לריוני גזירה וגזר גזירה חדשה שבודאי אין

כיד שום רב יחי' מי שיכ'י' למזור מעגלמו מזירות חרשות, ובודאי אם גדולי רבנים דמצינו יגזרו גזירה, ובהסכמה יעלו למזור בודאי נכון ראשינו לקבל גורסת, אבל רב יחידי בודאי אין כדו למזור וגם בודאי לא נקבל גזירה.

סימן נא

המשך מסימן הקודם

מפתח בית החולים בשביל עונש ממון וביותר כשהולך משם למקום אחר מוכרח הוא לכבות אור המכונה לגמרי מי התיר לו לכבותו לגמרי יצא לרוץ המאטאר כן ואל יכבה לגמרי ואם יפסיד יפסיד (ואם א"א לו להשיג מכונה ע"י הטעלעפאן ומוכרח להוליכה לביה"ח בעצמו במכונת שלו, כשמונע לפתח ביה"ח יאמר לנכרי שינהג מכונתו מלפני פתח הבית החולים והנכרי ינהגנה ויכבה וימסור לו מפתחות המכונת בבית החולים והישראל יצניע המפתחות שם ער מוצ"ש, אבל אין לו להכניס עצמו לזה לכתחילה בשום אופן כשאפשר ע"י נכרי).

סימן נב

המשך מסימן הקודם

נשאלתי במקום ששרי לצלצל אם אח"כ שרי להתחיר הידית הטעלעפאן למקומו או יניחנו תלוי כך.

השבתי בודאי במקום שאיננו ממתינ' על תשובת הרופא אסור לו להתחיר ויניחנו תלוי כך. אולם במקום סכנה שממתינ' על תשובת רופא או יחזיר וכשיגמור ויקבל תשובת הרופא אז לא יחזיר. חריות ויניחנו תלוי כך.

סימן נג

המשך מסימן הקודם

נשאלתי מרופא מחלות לב ירא וחרד לרב ר' ה' אם כשקורין אותו על המספר טעלעפאן שאין קורין עליו רק בשעת סכנה של חולה (עמערדזשענטי נומבער) ורק הבית החולים יורעים מספרו וכיוצ"ב רשרי לו להרים השפופרת לדעת את אשר לפניו להורות להחולה מה לעשות ומה יעשו עמו אם אחר גמר הריבוד שרי לו להתחיר השפופרת על מקומה שיהי' אפשר לצלצל לו עוד אם אחר יהי' צריך לו או אסור לו להתחיר ולא יהי' אפשר לצלצל לו עוד כל השבת.

השבתי לא כל אנפין שוין, רופא מחלות לב שיש לו הרבה חולים ישראלים שהם מסוכנים ל"ע, או קרובים לסכנה או אך יצאו מסכנה ועדיין הסכנה עליהם מרחפת שבכל רגע חלילה יכולים לפול

נשאלתי הרבה פעמים אשה העומרת לפני לירה וצריכה לילך לבית החולים אם שרי לה או לבעלה לצלצל על הטעלעפאן להזמין מכונת (טעקסי) להוליכה לבית החולים. ואת"ל שרי אם שרי לבעלה ליסע עמה ואת"ל שרי אם יותר טוב שבעלה ינהג המכונת בעצמו כשיש לו מכונת או טוב יותר לצלצל אחר מכונת (טעקסי, קארטערוויס).

השבתי בודאי ובודאי לא רק שרי לצלצל להזמין

מכונת (טעקסי) או קארטערוויס אלא מחוייב ומצוה הוא רהלא הלירה מקשרת בסכנה בלא רופא מומחה או מילדת מומחה, ומאחר שרוב נשים ידאין ליסע ביחידות עם מנהיג זר וביותר בעת שהולכת להוליד צריכה עזרת בעלה ובשבעלה אצלה הוא לה למשיב נפש בודאי שרי לו ליסע עמה וק"ו בלילה וק"ו בן ק"ו כשהוא נוסעת לדרך רחוק קצת, אבל בודאי יותר טוב ובמעט מחוייב רוקא לצלצל אחר מכונת והוא בעצמו לא ינהג מכונתו (הקאר שלו) רהלא בדרך הרבה פעמים כאור ארום (רעד ליט" בלשון המרינה) מוכרח הוא לעמוד עם המכונת גם כשהוא רואה שאין שום מכונת אחרות באין ואין שום סכנה כלל לעבוד האור הארום (קראפטן הרעד לייט) רק יהי' מוכרח לשלם עונש אם אחר מהמכונת יתפסנו והעונש עולה לפעמים לכ"ה או נ' ראללאר, ומי התיר לו לכבות אור המכונה כרי להקמירה וחזור להרליקה כשהאור ארום נתחלק על אור ירוק (גריין לייט) שאז שרי לרוץ עם המכונה להלך, בשביל כ"ה ראללאר או אפילו נ' ראללאר, ועוד נוסף ע"ז בשעת שמונע לפתח הבית החולים מוכרח לכבות האור שבמכונה ויחזיק כאשר אשתו נכנסת לבית החולים מוכרח הוא להרליק אור המכונה ולנהוג מכונתו מפתח בית החולים למקום אחר ולכבות שם ואם לא יענישו אותו והמשרה ינהג מכונתו למקום מיוחד ואחר שבת יהי' מוכרח לילך אחר מכונתו ולשלם עונש ומי התיר לו להרליק מכונתו ולילך

איסור דרבנן. ואם יורע שאצל אחד מקרובו יש בביתו חולה שייכ"ס והפעלעפאן מצלצל זאח"ז כמה פעמים וחושב אולי מבית קרובו מבקשים עזרתו אז בוראי יש להתיר לו להרים השפופרת ברגלו באצילי ידו או כאופן אחר כלאחר יד וישמע על הפעלעפאן מי הוא בצד השני ובשישעם קול קרובו אז יקח השפופרת בידו וירבר עם המצלצל. ויותר טוב ליתן לקרובו שום סימן מערב שבת שאם ישמע צילצל כזה תרע שהוא מבקש עזרו ויצא כל ספק מלבו.

(א) **כבר** כחצתי (בספרי כאן סי' מו) שלללל על הטעלעפאן בזמניו הוא איסור דאורייתא, וגם לאלו גדולי עולם שלזמן שלפנינו שחשבו שאינו אסור מהי"ס בזמניו כו"ט וזוים דזמניו ע"י מה שאדם מלללל המספר פנים נדלק במרכז הטעלעפאן וצדין הדלקת מנורה עלקטרי בשבת נמנו וגמרו לאסור מהי"ס ורובא דרובא דהדעות הכריעו הכף לאסור מהי"ס, ואי"ס בזמניו חנו הדבר ברור שאסור ללללל מהי"ס. אבל להגביר השפופרת כהטעלעפאן מלללל ולדבר עליו אינו אסור מהי"ס ודעשה שמרים השפופרת הפנים עלקטרי במרכז וכזה וכיו מלאכה שלל"ג דאין כיצוי דכיו מלאכה שאלל"ג אלא לצורך פחמין. וכדיבור על הטעלעפאן אינו אש עלקטרי אלא כח עלקטרי דכיו ג"כ דרבנן ולא מהי"ס. אבל כמה פעמים הבאחי מהירושמי דמלאכה שאלל"ג דכיו צד חומר הרבה משאר מלאכה שאלל"ג ומחמירין דכיו הרבה וכיו איסור גמור קרוב לשל תורה ע"כ בודאי בשומע ציללול של הטעלעפאן אסור לו להרים דשכח מאוד מספר טעות וגם אין דרך שומר מצות ללללל לשומר מצות כי הלא יודע של ימים השפופרת וחולה שיש בו סכנה אינו שכיח כמו שכתב הר"ס (פסחים ב"ב) דכדאיל דף מ"ז צ"ו סוף ד"ב רבא (אמר). אולם אם יש לאדם קרוב קרוב מאוד וכו' חולה שיש בו סכנה או קרוב לסכנה והטעלעפאן מללללל זאח"ז של כדרך חסם כבמספר בטעות וקרוב הרבה שמתים החולה מללללל, מחאש שאין בהרמת השפופרת איסור תורה ימים חותה ברגלו או צידו השמאלי או צלללי ידיו כלאחר יד, ולא ידבר בטעלעפאן רק ישמע מה ששעקים על לז השני, ואם יכיר שבאמת מבית קרובו מלללללל אז יקח בידו וישמע וידבר כדי לעשות כל מה שצדו להליל חולה מסכנה ופק"ג דוחה שבת. ועיין בתש"י קמחו"ח מנחם הכ"ס (חא"ח סו"ס ע"ט) מה ש"כ לתרץ קושיא אחת מהחוס' ושייך לעניינו.

לאחור ולחזור למצב הראשון או חלילה אחר נפגע במחלת שתוק לב הארס-מאק, א"כ חולה שייכ"ס שכחו אצל החולים תח"י בוראי הרשות בידו להחזיר ואולי החוב עליו להתחזר כרי שיהי' מוכן ומזומן להצילם בעצתו וע"י סיפול שלו. וע"כ יחזירנו בדרך כלאחר יד.

(א) **כבר** כתבו החוס' (פסחים מ"ז צ"ו סוף ד"ב רבא (אמר) שחולה שייכ"ס לא שכיח ע"כ לא חמירין הוהיל לנבי מלאכה דאורייתא, אבל כאן שכיח ושכיח ומאחר שיש לו מספר טעלעפאן (הנקרא עמערדזשענס) נאמנער) שעליו אין מלללללל אך ורק במקום סכנה ודברט בשבת וי"ט המלללללל יודע שאין לו לללללל כי אם רק במקום סכנה כי יודע שהרופא יכ"י ככנס אם ילללללל שלל במקום סכנה בודאי שרי לו להרים השפופרת וכן להתחזר למקומה הכלל בין הרמת השפופרת ובין הכחזרה איסור דרבנן כס כמו שביאחי (בסו"מ נד). וכל זה לא נאמר אלא ברופא מחלות לב אבל לא כן חלילה בסתם רופא.

סימן נד

המשך מסימן הקודם

נשאלתי מכמה בנ"א שלפעמים הטעלעפאן מצלצל זאח"ז בלא חסם בשבת אם שרי להרים השפופרת כי בוראי הלא רבר הוא ויש חשש ספק סכנה לפנינו או לא, ואת"ל לא שאל והרים ונמצא שהמצלצל צלצל משום סכנה אם צריך כפרה, או נמצא שרי מספר בטעות ושלא לצורך הרים השפופרת אם צריך כפרה מאחר שרעתו הי' משום סכנה.

השבתי

הרבר ברור שאסור להרים רהאל לצלצל מספר טעות שכיח ושכיח וחולה שיש בו סכנה לא שכיח. ואם הרים בלא שאלה ודי' באמת סכנה יש לפסור מכפרה (ועיין בפרש"י ר"פ מטות מגמר' דמס' נזיר) אבל אם הרים ולא די' סכנה אלא טעות צריך כפרה אבל לא כעל איסור תורה רהאל לא נעשה מחשבתו וגם הי' מלאכה שאצל"ג אלא כעל עובר איסור דרבנן וגם לנתיבות אי אפשר לפסור מכפרה לגמרי בנידון רידן וצריך כפרה כעל עובר על

היעב. (ועיי"ש באמרי צינה שהביא מהמג"א סי' רס"ו סק"ו דגם לענין מחמר ליכא אפילו איסורא דרבנן בבה"ב שאין הבבמה נושא משא בשעת עקירה והנחה עיי"ש) וזה נכון מאוד בהבנת דבריהם בעצמיהם.

(ג) **ראיתי** בטל תורה, שחמה מאוד על פרש"י איך פירש דכלאחר יד הוי מה שאין דרך העלה לשאת משוי, והלא מפורש (צ"ק ר"ה א') דשביעת בהמה שייך גם בה"י ועוף אף שאין דרכן לשאת משא, ומפרש העל תורה דכלאחר יד שאמר בגמרא (פסחים) היינו שחוצה לו בלמרו (וכן נראה מחז"י יומא סי' ד"ה חולק לשון) וכי העל תורה שגם בספר אורה לרש"י שכתב ג"כ כמה שכתב לפרש בפסחים, והדבר פלא בשני ע"כ. ולפענ"ד יש לחלק בין דין שביעת בהמתו ובין דין מחמר דהלא בשבת (ק"ג ב') הקשו, והלא מחמר (ואיך מניח כיסו על החמור) ורחמנא אמר לא תעשה מלאכה ופרש"י מחמר, מנהיג חמור עעונה קרוי מחמר. ורחמנא אמר לא תעשה מלאכה אחת ובהמתך פרש"י ואחריו חסם מלאכה העשוי על ידי שניהם זו היא שהיא עעונה וכו' מחמר, ומאחר שדין מחמר ילפין מקרא דלחת ובהמתך, כמו בלחת כלאחר יד פטור כמו בן צבאמתך, (ועיין רש"י יבמות ו' א') ד"ה לא דמחמר) וכו' בלחת מלאכה שאל"כ פטור גם במחמר פטור כמו שאכתוב לקמן מהאב"ז. ובתוס' יבמות (ו' א' ד"ה יגמר) הקשו דאיך הקשה הש"ס ליגמר מהכא דלא דחי עשה ל"ה והלא בלאו דמחמר איכא גם עשה בזיום השביעי השבות למען ינוח שורך וחמורך כמון ועיי"ש מה שחירא. וצריעב"א כתב (יבמות ה' ב') ד"ה מאי לאו) על קושיא תוס' וז"ל: והנכון כמו שחירא בר' יונה ז"ל דעשה דהשבות לא קאי. אלא אמצות מלאכות דחמורי דומיא דהרים וקליר דחייבי בהבוא קרא. וכ"כ הרשב"א (יבמות ו' א' ד"ה ונגמר) ומורי ז"ל (הוא הרבנו יונה ז"ל) ח"י דמחמר ליכא עשה דמסתמא תשבות איתו עשה אלא אמצות מלאכות ע"כ. [ועיין תוס' שבת ג' ב' ד"ה צמה ומאירי ריש צמה צמה ושבת ק"ג וראה שעה"מ פ"ח מהל' יו"ט ותש"י קרן לידו א"ח סי' ע"ה ועיין אמרי צינה (שבת סי' א'). ומרמז"ס ריש פ"ב מהל' שבת מוכח דמ"ל כהתוס' ומקורו בירושלמי בלח' ריש פ"ה ושבת פ"ה סוף הל"ג עיי"ש ופלא מלאכה במכילתא דרשב"י פ' יתרו על מק"ק (כ' פסוק ז') עזרך ואמתך ובהמתך שצפירוש כ' שצביעת

מנוכיה, קרי ל' מחמר ומחבר עליו עיי"ש וכוונתו כל שדרך בהמה וחי' ועוף לעשות כמו בהמה לשאת משא חייבין משום מחמר, לא בן צמה שאין דרכן לעשות וכו' שפרש"י (שם בפסחים כלאחר יד) על הא דפריך הש"ס והלא מחמר ומשני מחמר כלאחר יד ופרש"י שאין דרך עלה לשאת משוי, הרי מפורש דכל שאין דרכו לעשות מלאכה זו אינו חייב משום מחמר. וכן פ"ה הרבנו חננאל (שם פסחים) וז"ל הא אסיקנא כלאחר יד הוא, שלא בדרך המחמירין שכל העושה בשבת דבר שאינו בדרך מלאכת מחמר כלאחר יד מקרי ופטור ע"כ ועיי"ש במאירי באריות. ואין שום סכר' לומר דמאחר שגמרהו אח' הכלב להדליק ולכבות העלעקטרי דרכו לעשות בן מיקרי. וראיה גדולה לדברינו מאנשי הו"ל (שבת ז"ב א') שכן דרכם להוליד משאוי על ראשם חמיר ועכ"ל הם בשבת הולידו משא על ראשם פטורין דעלה דעתן אלא כל אדם, דאנשי הו"ל לא רוצה דעלמא יניחו כ"ש מעשה אלו הכלבים במספר מלומאם בטלי לגבי כלבים דרובא דעלמא ופטור. ושם מלאכי בתוס' (שבת ע"ד ע"כ ד"ה חכמה יתירה) שבי' והעושים אותם בטלי דתס' אלא כל אדם דלמרינן בהנטיג גבי אנשי הו"ל עכ"ל וק"י ללמד כלב חכמה זו היא חכמה יתירה אלא כלב וכל בטלי חיים וטעלה דתס' אלא כל הכלבים וכל בעה"ה, ופשוט וצורר כמש"ל. ועיין בתוס' קמח"א מין הכוס' (ח"ו סי' כ"ט ד"ה מ"ש מעלתו).

(ד) **ופלא** לי על תוס' (פסחים סי' ב' ד"ה מחמר כלאחר יד הוא) שהקשו ה"מ לשנויי כשהוא מהלך מניחו עליו וכשהוא עומד טעלו הימנו. ופלא דאם הש"ס ה"י משני הכי הוי משמע דגם במלאכה שאין דרך הבבמה לעשות ג"כ שייך מחמר ע"כ לא משני הכי אלא רק בהאמת דכלאחר יד במחמר פטור ולא נעשה בדבר. ולא ידעתי פשר דבר עד שהאיר ה' עיני וראיתי בספר אמרי צינה (דיוי שבת סי' ו') שכתב להסביר לענין אחר (נאמר דמחמר מלאכה סי' ע"ה סק"ו ומה שהקשה עליו בתוס' שבת ומה שח"י המחז"ה עיי"ש) דמחמר דע"כ הבבמה נושא המשא פריך הש"ס דעדיין איכא איסור דרבנן משא"כ לענין שביעת בהמתו שהניח עליו כשהוא מהלך וטעלו הימנו כשעומד שאין הבבמה נושא שום משא ליכא אפילו איסור דרבנן עיי"ש ועפ"י"ש ח"ס דברי תוס' על להפלא, דכוותם דה"מ לשנויי חירוק יותר טוב שלא יוכל הש"ס להקשות דעדיין נשאר איסורא דרבנן והבן

(י"ז) וגם בענין מלאכת מחשבת דבעל עיי"ש באב"ז וזה סחירה לדבריו. אבל לפרש"י י"ל כדבריו. אבל מחמיר בודאי צ"י לכו"ע מלאכה שלזכיה לגופה כמו שכתבו דהכל החיוב הוא מחמת האדם המחמיר, וכן הוא באב"ז מז' שם (אות ה') שכן: מחמיר היינו דעניד מלאכה צבהמחור ורואה שחורש דעניד חריש צבהמחור, וכיון דחריש ח"ן לריכיה לגופה ח"ן בלא מחמיר, דפשוט דמחמיר דהחיוב משום שהוא מחמיר, בענין מלאכת מחשבת כמו במלאכת שלמו, ומלאכה שאל"ג פטור וכו' מ"מ במחמיר פשוט בדבר כיון דהחיוב הוא מחמת האדם, שהרי אפילו מחמיר צבהמח גוי חייב, שוב בענין מלאכת מחשבת עכ"ל האב"ז מ"מ. וחדוש על העל חורש שהקשה ר"ק מעוף ולא הוסיף להפליא על רש"י מדגים ג"כ שהוא פליאה יותר גדולה, (ועיי' מ"ח דין מחמיר בדגים) אבל לפענ"ד הכל ח"ש בצוה"ת. ועיי' במ"ח (סוף מוסך שבת) שכן על דברי הפני" (שאב"א לקמן אות ו) דדבריו נאמר רק שצניח צבהמח, אבל צבהמח "כיון דאדם עושה קצת" הו"ל מלאכה אף בהולאה, ועובר על הלוא עיי"ש וזה כהסבר שלי בצוה"ת, ועיי' היטב בר"ן (ע"ז ר"ף דפוס וילנא פ"ק דף ד' ע"ד ד"ה ומקשו הכל) צמח שחולק על ההשגח דין מחמיר וצניח צבהמח והעלה דשצניח צבהמח צברמליח ליכא כמו מחמיר ליכא עיי"ש וללאורה לסברתו מה נפק"מ איך הצבהמח אינו שוצה צחל צברמליח או צרה, אבל יש לחלק בנקל.

(ה) **וראה** זה חדש שהגאון רציו בעל מקו"ח (א"ח"ה סי' רמ"ו) נסתפק אם צבהמח חמירין שנים שעשו מלאכה פטורין, ודאם צבהמ"ג פטורין (כמפורש שבת י"ג ע"א) צבהמח מהו, ואם אדם מנהיג קרון צ"ב צבהמח וכו' בני צאח יכ"י פטור. ונחשו' לבושי מרדכי (מהד"ת א"ח"ה סי' י"ע) מלאחי הסככים למסקנת המקו"ח דין שנים שעשו מלאכה פטור לא נאמר לגבי צניח צבהמח, וכ"כ נחשו' ריב"א סי' י' מדעתא דנפשי' ואז זכר שר התורה דברי המקו"ח, אולם נחשו' חלף מז' (א"ח"ה סי' מ"ה) פשיטא לי' שאם ג' סוסים מנהיגים העגלה מאחר שאין זה אורחא צבהמח כל סוס וסוס חשיב כמסייע ופטור. אולם צ"ב סוסים גם אם סוס א' היה בני ס"ל דחייב, דכמו צבישול דהמגיס חייב להראש' משום דמקרי צבישול וכמו צבהמח צבישול (צנעות י"ז א' ויומא י"ב א') דמקרי עובד בעובד הוא כמו כן צ"ב סוסים דאורחא הוא כדי למכר היולכן חייב עיי"ש (ועיי"ש

צבהמח איכא לא תעשה כרש"י ור"ן ע"ז א']. ונראה לי הסבר הדברים, דהכל מחמיר יליפין מאחז וצבהמח, היינו שהמלאכה נעשה ע"י שניהם, ובעלמא חמירין (שבת י"ג ע"א) שנים שעשו מלאכה פטורין וכאן חייבו, אלא ודאי בעלמא שם חייב עשה דשבתו ורואה אל מלאכה ויש חייב כרת וסוקלה פטורין מחמירא דכרת וסוקלה משא"כ צבהמח דאינו אל מלאכה וליכא חייב כרת וסוקלה רק לאו בעלמא, על הלוא בעלמא חייב חורב אותה היינו להמחיר. ולפ"ז מובן היטב דברי רש"י שכן במלאכת מחמיר כן נעשה ע"י שניהם וז"ל רש"י "ואחריהם סתם מלאכה, העשוי ע"י שניהם" מה ראה רש"י, ודמח' (שבת ג' א' ד"ה צבהמח) הוציא הירושלמי דמושיע אינו חייב אלא ע"ז צ', ופרקי הירושלמי בכל אחר חמיר צ' שעשאוהו פטורין וכאן חמיר חייבין ומשיי שכן היתה עבודה הלויים עיי"ש צחוס'. כמו כן כאן ה' קשה לרש"י איך אפשר לחייבו משום מחמיר צבהמח צבהמח ע"י צבהמח, צבהמח שצניח צבהמח עובר על מה שהצבהמח אינו שוצה אבל צבהמח הוא עובר ע"י מה צבהמח עושה רציו, אפילו שאינו צבהמח, וע"ז פרש"י שכן צניח, אחריה וצבהמח"ן גילה לנו התורה דחייב ועדיין לא ידענא אחריה מלאכה קמ"ל דהוא מחמיר כי סתם מלאכה העשוי ע"י שניהם הוא מחמיר, ומחמיר מבי"ע פטור צברמליח מאחר שיעקב איסור מחמיר הוא ע"י האים המחמיר, ועיי' היטב צחשו' קמוח"ז מרן הה"ס (א"ח"ה סי' פ"ג ד"ה והרשב"א) והבן היטב וגם צח"ס שם (סי' ס"ז ד"ה ובה"ז), (ועיי' מהרש"א פסחים ס"ז א'), (ואח"כ ראייתו בענין זה דבר נכון מאוד בצור שם (פ"ב מה"ל שבת ה"ל"א) להשוות הצבלי והירושלמי). משא"כ צניח צבהמח שכל האיסור נעשה ע"י צבהמח מה כלאחר יד שייך לדידה וממילא גם כלאחר יד איכא איסורא דשצניח צבהמח דלגבי צבהמח לא שייך ענין כלאחר יד דעכ"פ אינו שוצה, וע"כ צאח דעת הל"ה (צרכות כ') שצבהמח על קטן חייב צצניח [אולם מה"ה פ"ב מה"ל שבת ה"ל"א לא משמע כן]. ולכן גם בדג שייך דין צניח צבהמח כמפורש צחוס' (צ"ק י"ה א' ד"ה המנהיג).

(ד) **ומצאתי** צחוס' שבת (י"ז צ' ד"ה כאן) שפורש וילא מדבריהם דשצניח צבהמח בענין לריכיה לגופה עיי"ש ושוב ראייתו שכן ה' פשיטא ליה להגאון בעל אבני מז' (א"ח"ה סי'

שבת). וא"כ עלוקה דמלכות דס הוא נייה לה והוא דרך אכילתה וזוהי מתפרנסתה עלמה וזה דרך פרנסתה והנחתה לנחמיה כמו תנינח תפוחה ועשנים לבהמה חין כאן חיסור שניחת בהמה ואדרבה מותר ומותר לה להניח לעלוקה למין דס בשבת זרע הניח לה וליכא משום שניחת בהמה, ועיין חו"ס שבת (קכ"ג א' ד"ה מעמיד) בשם ר"ח ורש"י עה"ת (משפטים גר"ז). ועיין חידוש דבר פריש"י (שבת נ"ג ב' ד"ה ליבש) שם ח"ל: דלורך גופה היא דלחבשה דמחשיה". אבל מעמא אחרינא שם האבן העזר אסור אצל דין שניחת בהמה לא שייך כאלו כולל ובייחוד לפי הסבר הפני"י, וזה ברור כשם לפי שיטת הפני"י ושאר גדולי פולס שס"ל כהפני"י. ומה שכתב הגאון אבן העזר לחלק בין העמדת בהמה על עשנים לדיחיה לה ואם לא נער לה וצין העמדת עלוקה דבהעמדת בהמה ע"ג עשנים מכון רק בהבהמה חלכל וחולש לעמדה להנחתה משא"כ בעלוקה שייקר כוונתו ומלכדת מחשבתו שימנעו הדם ותעשה חבלה עיי"ש, חילוק זה ח"א לומר בלא ראייה ברורה ולקושיות מחוי"מ שם יש חירולים אחרים, ועוד דראיתי בשו"מ מהר"ג ח"ב סי' כ' שזידד לאסור להחמיר להניח פת כולו מוקפה לתוך הרוצח משום שמרפה דבר קשה והניח בל"ע. ובחשו"ב פטלים (חלק ... סי' ...) חולק עליו בחזקה וכי עליו דפשוט דאין לזר דמיון עסק דין המרפה דבר קשה שם הרמב"ם, דהתם הוא דרך מלאכה שמרפה גוף קשה שילול למלאכה שרולה בה, אך כאן הוא חולק ודרך אכילה הוא זה שמרפהו במרק שיוכל לאכלו בנחת עיי"ש, שוב מנאחי דע"ת בהמכרש"ם (סי' ש"ה סי"ה) שחולק ג"כ על השו"מ מהאי עמא עיי"ש. כמו כן בעלוקה דרך אכילתו הוא זה וצדק אכילתו לכתא שום הו"א דשניחת בהמה והדבר מפליא פליות, וצפרע לפי הפני"י ח"א לחלק בכך, ודברי האבד"ע נ"ע. ובאשר הייתי משתומם ועומד להבין ולירד לסוף דעת הגאון האבד"עו"י כי ברור בשני שדיון והלכות עמו חיו והתשרון כי שאינו מבין שנתק כוונתו האור ה' עני וראה בעיני, אבל גם אני עני בדעת לא עשיתי בעוה"ת דכדברי האבד"עו"י מפורש וילא מרש"י וכדברי כתבי החסידים במה שחלקו על רש"י. וזדמן לידי הקונטרס בחר בשדי (שנשדי חמד השלם סוף ח"ה) ושם מנאחי תשובה מאוד מפורסם משמי' דגאון הגדול מוהר"א נאדראן ז"ל (ובח"ה מהדורי חמד השלם עמוד תמ"ו) מנאחי את שאבדה נפשי שכתב ומאריך מאוד בענין מה שעושה אדם ע"י

דבר נכון בענין דיון קירוב מנאכה). וראיתי באור שמח (פ"כ מה"ל שבת ה"א) שם ח"ל וראיתי להמק"ה בהנכות שבת שעמד להלוי' ע"י ב' בהמות יהא בכלל שבתצור פטור בהמתו מותר. וזה בדוחה. וכמו שאמרנו בירושלמי גבי מושע בכל אתר את חמרת ע"י שנים פטור ובאן חמרת חייבין, ומשיי שכן היחה עצודת הלויים. כן הכא גבי הולאה דמשכן דהיו ד' עגלות ושמונה הבקר והיחה הולאה העגלה ע"י שני בקרים, חזינא דכן אורחיייהו דבהמות לשאת שנים במשא ונא שייך לפטור משום שנים שעשאוהו, וכד נייס ושכיד חמר להא מלחא עכ"ל. הנה גוף סברת האור שמח כבר הזכיר האבני נזר וצנה יסודו עליה עיי"ש רק ראייה האור שמח אינו מציא, וראיתי האור שנים לריך ביאור רחב, ואכמ"ל. והבאון בעל מנחת יעקב על ספר המכריע דגדגתה סי' פ"ה חולק ג"כ על המק"ה וכי שא"א לומר כן עיי"בה.

ולרוב תמיכתו ושמחתו מנאחי בשו"מ (מהד"ק ח"ב סי' ס"ו) שבתת חמה על הר"ן בזה, התורה אמרה למען יתח שורך ותמורך מה נפק"מ לר"ה או לברמית סוף סוף לא נייה עיי"ש וזה ככל דברינו בעוה"ת עיי"ש יש לחלק ול"ק כ"כ קוש"י השו"מ. אבל עכ"פ סברתינו ברורה חל"א.

סימן נו

המשך מסימן הקודם

(ו) ולאצור צמיתין לא אוכל מה דפשוטא לי' להאבן העזר שעל העלוקה שלו עובר בשניחת בהמתו ולפע"ד היא פליאה נשגבה בשני, והנה הפני"י (רי"ש פרק במה בהמה ד"ה תחום) כתב דשניחת בהמתו לא שייך בכל אבות מלאכות דשייך בחדס, מהרי מותרת לחלוש תפוחות ועשנים מן הקרקע כחש' רש"י ז"ל צפ"י חומש למען יתח שורך ותמורך, תן לו יינחה שיהא חולש ואוכל או אינו אלא יכבשה בתוך הבית חמרת חין זה נייה אלא נער. וסוים דמשמע מרש"י (ע"ז דף ע"ו וצ"ל) דלא שייך חיסור שניחת בהמתו מה"ת אלא כגון חרישה ועיניה וכו"כ מנאכות שבהמה מותרת ומתעשרת על ידי שאין לה לייחא עיי"ש. ומנאחי תחש' מרשד"ם (ח"ה סי' ב') שהוכיח מרש"י שבת דחיסור שניחת בהמה יסודם משום נעצ"ה. וכדבריו מפורש גם ברע"ב (פ"א דמס')

אחר כמו אש וצמחתו אי הוי כעושה בעלמנו כח
 וזה לשונו: דשגלחא במעיל חמץ לנהר למד"א
 (בפסחים כ"ח) דלא לריך לפרך אף דהמים ממסין
 אותם. ולא הוא. מ"מ כיון דדרך המים למסות הוי
 כמו אש ולמד"א אש משום חזיו הוי כמו עושה
 בידים כמבואר בתוס' בסנהדרין דף ע"ז (בד"ה סוף
 תמה) אבל במריה לפני כלבו לא עשה הוא שום
 מעשה רק כלבו השבית את החמץ מן העולם. מיהו
 יש לומר דכיון דצרי שהכלב יאכל את החמץ הוי
 כמו אש לענין חזקין ולמד"א אש משום חזיו חשיב
 כח האדם לכל הדיונים שבתורה כמו שכתבו תוס'
 בסנהדרין ע"ז הנ"ל.

ז' אמנם תוס' ב"ק דף י"ו ד"ה המעמיד
 ר"ל לומר כן ודמו סברא זאת וזה
 לשונם המעמיד בזהם חזרו על קמת חזירו חייב
 כ"י אין לפרש דחייב מעשה שרי דברי היזקא אייב
 כאלו נותן לשם אש כ"י. דא"כ מעשה זה הוי ליה
 להחייב אפילו צ"כ. ולא משתמע שום דוכחא
 לדיחייב צ"כ אפילו מקרב בזהם את אלא הפירות
 ומעמידה עליהם עכ"ל. ולפי מאי דק"ל לדינא יש
 לדחות ראיא זו. כמו שכתבנו בהרשב"א שם ב"ק
 צדודיו כתב וזה לשון דהש"ס שאין הכנה של
 כיון שהעמידה על הקמה הרי הוא כאלו מאכילה
 בידים כ"י ואפילו צ"כ הייזין עכ"ל. וכן פסק הרב
 המגיד בפ"ד מהכלות חזק ממון וכן פסק הבית
 יוסף בסיומן ש"ד וכן פסק הרמ"א בסיומן הנ"ל
 בש"ע סעיף ג'. ובהו הבית יוסף שם כתב דהעם
 שק"ל להרשב"א דטעת תוס' דלא משתמע לא
 עשה היא. דמילתא דפשיעא היא. דסברא הוא
 דהוי חזק בידים וליכא לפלוגי ביה בין ר"ה לרשות
 הניחא. אמנם מילוי לתוס' במקום אחר דפשיעא
 מסברא דה לא מקרי כעושה המעשה בידים ואף
 למד"א אש משום חזיו. דהוי צב"ה (דף כ"ז)
 כתבו תוס' (בד"ה ועל) וזה לשונם הלא שנעמלח
 (ביו"ט) לא יחזנה ממקומה פירש"י דלמאי חזי אי
 לאכילה הא עמלח היא. אי להסקה תחת חנשי
 אין שורפין קדשים ביו"ט. וכי חמלח ירליה לפני
 כלבו כ"י ויש לומר דנחניה לכלבו אפי"ג דאין כאן
 עורה זהו ביטורו. וכשם שאין שורפין קדשים ביו"ט
 כך אין מצטרים. דרחמנא אחשבה להבצעתו כ"י
 וקשה דהא דאין שורפין קדשים ביו"ט. היינו עמלח
 משום עורה מלאכה לעשות אש ונעסוק בשריפתו.
 אבל הכא בשנותן החלה לפני כלבו. אין כאן שום
 עורה מלאכה כ"י עכ"ל. אבל באמת אם נימא כפי

שרלו תוס' ב"ק לומר דכיון דצרי שהבמה תאכל
 הוי כמו אש וחשיב כאלו עבד אש. א"כ הוי כאלו
 זרק את החלה לאש וכאלו עבד מלאכה ביו"ט כיון
 דאש משום חזיו וחשיב כמו חזיו כמו דודאי אף אם
 האש מוכן אסור לחזק החלה לאש א"כ מה לי
 שורק חלה לתוך האש. ומכ לי שורק החלה לפני
 כלבו ואין צוה עורה יותר מזה. וראיתי להאבן
 העשר צא"ח (סיומן ש"ח) שכתב וזה לשונו. אף
 גראה לער"ד דלבעמיד עלוקה (פלאווקע) בשבת
 אסור מן החורה. מעשה אחר. משום דקשיא לי,
 אהא דלמרי מעמיד אדם בזהם על גבי עשבים
 בשבת. ובה ק"ל צח"מ סיומן ש"ד סעיף ג' העמיד
 בזהם חזירו על גבי קמת חזירו אפילו צ"כ חייב
 חזק שלם דהוי חזק בידים. וכיון דלענין חזקין מקרי
 חזק בידים ולא גרמא. א"כ אמאי שרי לעשות כן
 בשבת. ואין לחלק בין לענין חזקין ובין לענין מלאכה.
 דהא אנו איפכא שמעינן. דבצ"כ (ס') גבי אש שאין
 יכול להצטיר מעלמו ורוח הצעירה פטור. ופריך
 בגמרא מה שאל מורה ורוח מסייעתו דחייב בשבת.
 ומשני רב אשי בני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת
 אסרה תורה. אבל הכא גרמא הוא כ"י הרי אף
 דלענין חזק פטור אפילו הכי לענין שבת הוי
 מלאכה לחייב. וא"כ בהעמיד בזהם חזירו על קמת
 חזירו דחייב לענין חזק כחזק בידים ק"י וליהוי
 מלאכה בשבת. ואמאי שרי לנחמלה. ועל כרחך לריך
 לומר. דלענין חזקין הכל תלוי אי צרי היזקא או לא.
 להכי בהעמיד בזהם על גבי קמת חזירו חייב (אף
 צ"כ) דברי היזקא. וצורה ורוח מסייעתו פטור.
 אבל בשבת הכל תלוי במלאכת מחשבת על כן צורה
 ורוח מסייעתו. דמחשבתו לצר מחובו הפסולת
 ונעשית מחשבתו. אף שהרוח מסייעתו חייב. דהא
 נעשית המלאכה על ידו. אבל בהעמיד בזהם על
 גבי מחזיר. דאין כוונתו ומחשבתו על שום מלאכה
 רק שבהמתו תאכל ותמלא כריסה. ואין מחשבתו על
 המלאכה כלל. לכן פטור. כיון דהוא אין עושה כלום
 וגם מחשבתו לא היתה על המלאכה כלל. ולפי זה
 בעלוקה (פלאווקא) דעיקר מחשבתו שמעמיד כדי
 שתעשה חזורה צא"ח כש"כ דהוי מלאכה בשבת עכ"ל
 גמורה היא כ"י חייב בשבת כ"י דכנה"ג ודאי חייב
 צנחין כמו בהעמיד בזהם על קמת חזירו דהוי
 כחזק בידים א"כ כש"כ דהוי מלאכה בשבת עכ"ל
 וכדצרי מוכח מדברי רש"י הנ"ל דמה שנותן
 לפני כלבו וצרי דיאכל את החלה חשיב כאלו הוא
 עושה המעשה בידים וחייב בשבת ואף דהכלה היא
 חלוש מ"מ כיון דרחמנא אחשבה חשיבה מלאכה

גאורדאן ז"ל להוכיח מחסו' דלא כהאכעו"ז וז"ל (צבער ר') וגם מדברי החסו' בשבת דף קל"ה (ד"ה מפני) מוכח שלא כדברי האנן בעוור. דהנה חניא צברייתא שם בן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לעטלו אבל אמו שוחה ומיתקו מפני הסכנה. וכחצו החסו' וז"ל מפני הסכנה סכנת חלב כשיש הרבה דדיון ולא חיישינן שמה חטנעל איתו. ולא ידע רש"א מאי איריא מפני הסכנה דאפילו לא יהיה אלא לערס בעלמא מותר ואפילו לחלב בעלמא להוליא חלב צבדין אע"פ שהיא מלאכה שאינה לריכה לגופה דחמיר איסורא עפי מאיסור טעמל גראה דשרי. מידי דהוה אמפים מורסא דשרינן משום לערס עכ"ל. ולדברי האבן העוור דבהעמדה פיאורקע הוב מלאכה דאורייתא כיון שמחביון להוליא דם שיקל מחלחו. א"כ הוא דיון צוות לחינוך בן שמונה לניק להוליא חלב מדדיה מפני סכנת דדיה הוב איסור דאורייתא וצחינוק לא נקרי מפרק כלאחר יד דווקא בגדול היונק מקרי מפרק כלאחר יד דאין דרך גדול לניק אבל קטן שדרכו לניק לא מקרי כלאחר יד רק מפרק בדרכו כמו בפיאורקע ורוב הפוסקים ס"ל דחולב הוב איסור דאורייתא וכו' (כאן האריך דיון חולב בשבת שאסור מה"ט) אלמא דס"ל להחסו' דמה שהיא מניקה לחינוך בן שמונה ליכא איסור כלל רק איסור טעמל בעלמא כמו שמפורש בלשונם שכתבו ואיכא למימר דווקא איסור טעמל דלא חמיר כל כך מותר מפני לערס אבל מלאכה שאינה לריכה לגופה שחמיר עפי אסור לאת הלריכו החסו' לומר דאף אשכ בעלמא מותר לחלוב דדיה להוליא חלבא והביאו ראיה מהא דמפיים מורסא כמו שמפורש להדיא בדבריהם וכל המעיין יראה להדיא דלא ס"ל כסדרה האבן העוור גבי העמדה פיאורקע וכו' עכ"ל הרי דס"ל דהוי מלאכה שאל"ג וא"כ ליכא איסור שציתה צבהמו כמו שהוכחתי לשל ולפ"ז כל דברי האכעו"ז צמורים. אבל דיינינו ככלל המצביר הוי שפיר מלאכה של"ג של הצעל המורה לו להצטיר אבל לענין כיצוי דהוי מלאכה שאל"ג שרי בפשיטות דכל שצאדם פטור ואסור צבהמו מותר לבחיליה. ועוד אתה רואה שהגאון צעל שד"ה מדמה יניקה החלב דילד למלידת הדם של העלוקה שזכ אורחיה הביק חלב וזה אורחיה ומצוי למלוק דם ומה שציתה צבהמו שייך בדרך.

כמו שכתב רש"י והוא דיון ציו"ע היכי דהוב שלא ללוקד ואין להקשות דהא הכא צלה מכיון הוא כמו שאכל כלבו וימלא כריסו וזה מותר בשבת וכש"כ ציו"ע כמו במעמיד על המחוצר שחבל ואף דמקיים נמי המצוה לא איכפת לו. כבר הקשו החסו' ה"ל כן. דלמאי אסור להסיק את החלה חמת חצשילו ציו"ע דהא איכא לוקד אוכל נפש וחאי איכפת לו שמקיים נמי המצוה וחיתרי החסו' בשם רבינו יאחק הוביל ואית זיה לוקד גבוב כולו ליה לוקד דדיוט אלל לוקד גבוב ודבור כאלו כולו של גבוב ואף דהחסו' שם הקשו על חירון רבינו יאחק עכ"ל בשבת כ"ד ובפסחים מ"ו הביאו חירולו ולא הקשו עליו כלום. וכל המעיין ברש"א וברמב"ן בחידושיהם לשבת יראה שיש לתרץ קושיא זאת שעל חירון רבינו יאחק ועוד דרש"י ס"ל בחירון רבינו יאחק. דרמב"ן בחידושיהם לשבת כתב וז"ל בפרק אין לודין מלאחי שכתב רש"י אע"פ דהדלקת הנר ציו"ע לוקד אכילה הוא ומותר אפילו הכי בשמן שריפה לא. מגזירת הכתוב שאין קדשים מתצטרים ציו"ע. ודחמנא אחשביה להצטרחה דכתיב בלש חשך הלכך מלאכה היא (והוא פירש"י שהצטנו למשלה. שכתב כן על הא דאין ויתמים חלה לגבול) פירוש לפירושו. משום דעיקר כוונתו של אדם בשריפה זו למצוה של גבוב ולוקד דדיוט ממילא קאחי עכ"ל.

אמנם מדברי החסו' שהקשו על רש"י בפשיטות ובכתבו דנותן לגבול אין כאן שום מלאכה גראה להדיא דלא ס"ל כהאבן העוור רק בהמג"א שהביא האכע"ע שם.

אבל על האבן העוור לא קשה. כיון דרש"י ובהמ"א פסקו כהרשב"א דחייב במעמיד צבהמה על קמת חצירו אף צרי"ה וס"ל דהוב כאלו עשה מעשה צדים א"כ שפיר פסוק דחייב בשבת. אמנם על דב"י גופה קשה כיון דהכא החסו' צביה ס"ל בפשיטות דלא חשיב כאלו עבד מעשה צידים. אמאי פסק דב"י כהרשב"א נגד החסו' אבל להלכה יוכל להיות שהדיון כהרשב"א כיון דרש"י גם כן ס"ל כסדרה הרשב"א ובמקום דפליגי רש"י וחסו' והרשב"א שהוא צחור נגדם הכריע כרש"י ק"ל בוחיה.

(ח) **ועיין** מה שבי הגאון צעל שד"ה בעהמחיו (חות ר') על דברי הגאון מהר"א

סימן נו

המשך מסימן הקודם

(ט) **וכמו** כן נמצא על האבני מר (או"ח סי' קצ"ז) דפשיעא לי שכלכל של המשפס חייב משום שציתא בהמתו, ולא כן נראה מדברי הפני"ו. ואדרבה זה חיותו וניחא דכלכל כמו נייחא דשור לחלוש עשבים, והגם שגם הבצל הצית של הכלכל נהנה ונושר לו נייחא של לו מה שבעלו לזה שילוד, עכ"ל על שציתא בהמתו לא עבר דזה הנייח של הכלכל וכל חיותו, וכי נייחא דאסור לו לשלוח שורו על השדה בשעה שהשור רעו וחי לרד לו ליתן לו עשבים שציתו וכדי שלא יהי מוכרח ליתן עשבים שלקח בעד כסף שולחו לרעות וכי נייחא משום שגם הבציע"ז נהנה מה חייב הבציע"ז או חפילו י"ש קא"ת מניח דאסור בדבר זה אינו אליבא דר"ע, כמו כן כלכל נבי דהמשלחו נהנה ג"כ במה שכלכל ל"ד לו ליידי עכ"ל העיקר נייחא של הכלכל הוא כי זה חיותו ותלותו נפשו, והגם שיש לדחותו בנקל, לאמת כמ"ל בעה"ת, ולפענ"ד בכה"ג ליכא משום מחמר וגם לא משום שציתא בהמה, וזה דלא כהאבני מר. ועיין סברתו מלאח צערוך השלחן (סי' ש"ה ס"ב) שבי' ח"ל: שהרי יש דברים שהיא מוכרחת לשאת אותן בגון מפני שמירתה, דלא א"ז לא שמתמר כלל, וממילא דדבר זה אינו בכלל משא, כמו שהבגד לאדם אינו בכלל משא ויש שהיא לריכה בצביל חיותם כמו החמור שמעבדו הוא קר ולריך למרדעת כדי לתמוך ופשיעא שזהו כנגד לאדם וכן אם נותנים עליהם דבר לאחיה חושעת כמו על כבשים שלא יעופו למרן או לשמור חלקן או שלא יעלו עליהם זכרים וכו"ל דהדברים היינו כנגד לאדם, דאף שאין זה לורך בעלם להבדמה אלא להאדם מ"מ לורך עלמה מקרי כמו בדבר שמתמרחת בו, דג"כ הוא לא תחוש לנך מפני שאין בה דעת, אבל אם הי' לה דעת היתה חפלה בזה לנך מקרי מלבוש שלה, ולאפוקי משא הוי עבירה והוי כמלאכה, ועל זה אמרה תורה לא תעשה וגו' ולמען יוש שורך וחמורך, אבל בכל הדברים שהשכנו הוי נייחא לנפשה כיון שיש לה עובד מה זכו כלל הדברים עכ"ל, לא מנעי' דדברי האנן העורר נסתרי' מחמת אלו הדברים שבי' הערה"ש אלא גם דברי האבני מר נסתרים מחמתו. ודע דאפילו אלו החולקים על הפני"ו (עיין תשו' מחזק אברהם ח"א סי' ס"א,

ותשורה ש"י ח"א סי' ש"ד) עכ"ל בגוף סברתו דדבר שנייה ועובד להבדמה לא שייך שציתא בהמה, לא חלקו עליו, ובאמת בחוס' ר"ד (שבת קכ"ג) מתחילה ר"ל לומר כהפני"ו ושוב חזר מדבריו וגם בחוס' ר"ד (ע"י ע"ו) הביא ראיה מירושלמי שאין לו כסברתו מתחילה שהיא כהפני"ו עיי"ש ומכל דבריו אין סתירה לעיקר דעת הפני"ו ורק מה שהיא מלאכה כהולאה או מלאכה דערהא אסורה משום שציתא בהמה לא כן מה דנייח לה. ועיין דבר נפלא בתשו' קמח"ז מרן הכה"ס (ח"ו סי' ל"ו ד"ה אלא) שכתב דברוב על סוס גם להירושלמי (עיין מנ"א סי' רמ"ו סק"צ) ליכא איסור שציתא בהמתו דהסוס מחננו ומתגאה על צבילו רק לישב עליו והסוס יעמוד במקום אחד שזער הוא לו דעת הירושלמי דעובר על שציתא בהמתו עיי"ש וגם עיין בקרב"נ (אות י' על הרא"ש) שבי' לישב דברי הרא"ש למה הביא דברי הירושלמי מאחר שהבבלי לא ס"ל כן, ותיקן דלא פליג, דהירושלמי איירי בשאין להסוס נייחא ממנו שהרובץ יושב עליו ומלעשר ועובר משום שציתא בהמתו משא"ל הבבלי איירי כשרובץ עליו כדי להסקותה ואין זה זער לה אדרבה נייחא וע"כ הוכרח הב"ס לומר דעכ"ל אסור אבל לא משום שציתא בהמה דהלא נייחא לה אלא שמא יתחוך זמורה עיי"ש. ועיין צו"ת ש"מ (ח"א מהד"ג סי' ס"ד) מה שהאריך ג"כ לחלוק על הפני"ו באריכות. ויסוד ההלכה שאין דין שציתא בהמה בלא סיוע והכרח מלד אדם שמניחו ומכריחו לעשות, לא כן כשעושה מלאמו העובד בלא סיוע ממנו. ועיין במנ"א סי' ש"ה סק"ע"ו בשם תשו' מהר"ל"ג ומה שבי' עליו המנ"א. ועיין תשו' מחזק אברהם (ח"א סי' ס"א).

(י) **ואחר** עיין אלו רואה שהבצל אצ"ע לך דקדו, ובאמת עמו אחר. דכל זמן שהבהמה חובלת וחולשת לעלמה וגוף התלישה איננה עושה אף ורק להנחת עלמה התורה החיורה, ולאמלא התורה החיורה הוי לנו לאסור מן התורה. וא"כ אין לנו אלא מה שהיורה חורה לנו שרק אז מותר אם הבהמה תולשת לעלמה ואין שום הנחת אדם בגוף התלישה מעורבת משא"ל דנינו של האצ"ע שאדריכ ואדריכ עיקר כוונת הבצל העלוקה שימונך להנחת אדם ורק דרך אגב העלוקה נהנה בכה"ג לא מלינו שהתורה התורה אי"ז אדריכ נשאר דין ר"ל חלו התורה לא היתה מתירה משום

ואסורה מן התורה משום מחמר ודברי האבדע"ו
עולין שפיר בעטו"ד בעצה"ת. וכן יש לנו לומר בגוף
סברת האב"ד ודבריו נכונים מאוד.

(יא) אולם מה שטרא האבני מר ליישג דברי
הרמ"א (סי' עט"ו סי"ג) בשם
הכלבו שהם נגד דברי הרמב"ם כמו שהקשה
הרמ"א, והאבני מר לא יוחא ל"י בחירונו של הרמ"א
דהרמ"א בשם הכל בו מאיסור דרבנן איירי עיי"ש,
דברי האבני מר אלו מאוד תמוהים, דאין אפשר
לומר שהמסכה כלל ויודע שהכלב יזוד הכיד לא רק
שחייב משום מחמר אלא חייב טחאת או סקילה
משום מלאכת יזיד ובכ"כ איירי הרמ"א בשם
הכלב בו, והרמב"ם איירי במסכה ואינו ברור
שהכלב יזוד הח"י עיי"ש הם דברים שקשה להבין
במכתב"ק. ועוד חימה רבה בשני דין על הרמ"א
ובין על האבני מר, על הרמ"א פליאה נשגבה דהלא
הכל בו מסיים דבריו חייב ואין כ' הרמ"א דרך
איסור דרבנן קמ"ל. ד"ל הכל בו (אשתיק דבריו
דע"ז צבין הפליאה גם על האבני מר): וכן המשלה
כלבים אחרי יזיד, "ורדף אחרי היזיד כדי שיגע
הכלב לחפשה "חייב", הרי מפורש בכל בו דחייב זה
דלא כהרמ"א (והרמ"א אפשר לא כי' לו ספר הכל
בו לעיין בו). ולפי שדוע שהכל בו לרוד דבריו קיאר
דברי הירושלמי חיים (לדבריו והרן הכהן מלוויל
ז"ל) הם עיניתי בצרחות חיים ומלאחי (הכל' שבת
אות ק"ג) ש' ז"ל: וכל המשלה כלבים אחרי יזיד
"ורדף" אחרי היזיד כדי שיגע הכלב לחפשה חייב
עכ"ל הרי אין ספק שהרמ"א במכתב"ק לא כי'
לפניו אז הכל בו והא"ח ואין כאן שום קשיא כי
בדואי מקור דברי הא"ח והכלבו הם הם דברי
הרמב"ם. אבל להלכה דבריו הרמ"א כוון האמת,
שוב ראיתי שכבר עמד על דברי הרמ"א בציאור
הלכה ובהינתי מאוד. אולם על הגאון עולם בעל
אבני מר התמיה קיימה אין לא פתח את הכל בו
והא"ח שהיו פתוחים לפניו ולא זו מלתכבס, גם
דבריו תמוהים דבין הכל בו והא"ח ובין הרמב"ם
שפה אחת הם בדבס פסג אין איסור יזיד אם
הוא בעלמו אינו עושה מעשה, אלא הכלב עושה כל
מעשה היזיד. ומה שהעלה האב"ד צעיוס רוחו
לחייב את המסכה גם בשאינו עושה בעלמו כלום
רק יושג ומסכה את הכלב וברור לו שהכלב יחפוש
את הכיד בלא עזרתו חייב המסכה ובכ"כ איירי
הכל בו וא"ח את בקעת מחילה מכ"ק חורחו זה
אינו כמפורש בכל בו וא"ח. ועוד רא"י לדבריו

שצמקום שאינו עושה שום מעשה במעשה הכיד
אינו עובר על מלאכת ל"ד מדבריו רש"י סנהדרין
(ק"א ז') דלחרינן החס לחשין לחישה נחשים
ועקרים בשבת ופרש"י לחשין בשביל שלא יזיקו ואין
בכך משום יזיד. הרי מפורש דמאחר שאינו עושה
מעשה אין בכך משום יזיד. אבל ברא"י זו אין ממש
בדואי גם האבני מרוד דכ"כ אינו חייב משום
ל"ד, אבל בשיסוי כלב ס"ל דחייב משום מלעפרין
מעשה הכלב למחשבותיו ודיבורו על המסכה ואיכא
מעשה לפניו.

(יא) הנה גם מרגבי" (על סנהדרין ס"ס) מציא
דברי הבאר שבת שחולק על פרש"י
ומפרשו צעין אחר כהרמב"ם עיי"ש ואין לדברי
חש' הלכות קטנות (להר"י חני ז"ל ח"ב סי' י"ח)
שנא"ל: שאלה. הכורג נפש ע"י שם או כישוף מהו.
תשובה. אפשר דכיון דבדיבורו עבד מעשה הו"ל
דומיא דמימר וכזרק חן להורגו ועליהם נאמר חן
שחוט לשונם (תהלים קכ"ז) כ"ל ההל"ק. ובחש'ו
מהר"א (אסאד) חא"ח סו"י ק"ט הביא דברי
ההל"ק"ע אלו והסכים אליו והביא ראייה לפסקו. וכן
להפיל אשה ולדק אסור ע"י כישוף ושם. ולפי דברי
רש"י אלו אין לפסקו של ההל"ק"ע הכנה, ופשוט
שפסור. אבל בדואי אסור אבל לחייבו כדכ"א ח"א.
וגם לפי ששבין לנפש אית ל"י פירכא גדולה
(סי' שכ"ח סעי' מ"ה) ח"ל: לחשין לחישה על
נחשים ועקרים שלא יזיקו ואין בכך משום יזיד
"שאין זה דרך יזיד" הרי שפירש בכוונת רש"י דלכן
פסור משום מלאכת יזיד כלאחר יד עיי"ש הרי
כדבריו דגם מי שלמד חכמה אחת לעשות כן אם
אין דרך העולם לעשות כן הוי כלאחר יד. ומעשה
גם בשאלה שלפנינו שהכלב מבעיר ומכבה
העלעקטרי הוי כלאחר יד ופסור. ועוד מלאחי
להגאון מהר"א פלאגי בחש'ו לג חיים (ח"ב ע"ו)
קפ"ח) שחקר מה דין המכבה אש ע"י סוגל או
שמות הקדושות, והביא דברי ההל"ק"ע (הג"ל)
בכורג נפש ע"י שם, וגם דברי רש"י סנהדרין (ק"א)
הג"ל) ודברי הגאון גזע ישיש (מערכת ח' אות א')
בדין לברוא בהמה או איש ע"י שמות הקדושות,
והעלה הגאון בעל לג חיים שאינו עובר על מלאכת
כיויו בכה"ג עיי"ש ועיין בספר דבש לפי להחיד"א
(מערכת מ' אות ה'). ועיין בחש'ו קמחו"ז מין
הח"ס (ח"ו סי' כ"ע ד"ה מ"ש מעלתו) בדין כתיבה
שבת ע"י השבחת קולמוס שהשלה"ק כ' מעשה
כתב ביום שבת שמת ז' ספרי תורה ושכתבן

סימן נח

הדלקת נר עלקטרי לנרות שבת ויו"ט
וחנוכה

נשאלתי אם יוצאין יד"ח נר שבת או יו"ט בהדלקת אור עלקטרי שניכרין היטב שנרלקו אך ורק בשביל נרות שבת ויו"ט. וכן לענין נר חנוכה. וגם מהו לברך על נר עלקטרי במוצש"ק ברכת בורא מאורי האש.

השבתי אינני אוסר, אבל בשום אופן אינני יכול להסכים לברך לבתחילה על אור

עלקטרי, וקרבן הרבר אפילו לאסור, ע"כ כשאמר להדליק נר שבת או נר חנוכה בשום אופן, אך ורק על נר עלקטרי הניכרין שנרלקו לשבת או לחנוכה, כמו בבית החולים וכיוצ"ב, ידליקו בלא ברכה.

(א) **כבר** הארכתי בספרי צאר משה (ח"ה סי' קי"ג) בציאור דברי החוס' (שנה כ"ה)

צ"ד' חובה) במחלוקת הרבנים משלם עם ר"ח אם מצרכין על הדלקת נר שבת, שדעת ר' משלם ה' שאין לברך ודעת ר"ח הוא שצריך לברך, ומחלקו אם נר דולק מע"ש אם מתווייב לכבותו ולחזור ולהדליקו לנר שבת או לא, ע"ש, דעת הר' משלם שאינו מתווייב לכבות כי יעשה ודעיקר שיהי' נר דלוק צבית ועלם ההדלקה איננה מזה, וע"כ אינו צריך לברך על הדלקתה כי סגי בנר צלמלא. וחיידוש דבר שהרמב"ם (בפ"ה מהל' שבת ה"א) כ' שהדלקת נר שבת אינה רשות שאם אינו רוצה להדליק אינו מדליק, וגם אינה מזהב שאינו חייב לדרוך אחריו כמו עירובי חצירות, אלא חובה וכל אחד חייב "להיות עירובי חצירות" נר דלוק צבצב" כי נר זה מעונג שבת וחייב לברך קודם הדלקה אשקבצמ"ל להדליק נר של שבת ע"ש. וכבר דקדקתי בספרי צ"מ (ח"א סי' י"ד) שמשון "לדוק" מפורש ויולא שהעיקר שיהי' דלוק צבית ואין עולם ההדלקה מזהב חוב כהר' משלם, ועכ"ז ס"ל דמברך על הדלקת נר שבת כהר"ח דכ' מדליק מזהב קעצוי ומנצח. ומה שהרמב"ם (בפ"ה) כ' שהדלקת נר שבת מעונג שבת וצמקוס אחר (בפ"ל מהל' שבת ה"א) כ' שהוא מכבוד שבת, כבר יציאתי ע"ז (בספרי צ"מ ח"ה סי' ה"ל) מדברי הרמב"ם (פ"ג מהל' שבת עשור ה"א) שמתחייב להדליק ולברך על נר שבת שחל ציור"כ דס"ל דאין ההדלקה בשביל האכילה ציור"כ אסור

בהשצפת הקולמוס ע"ש. והגם שהעליתי לשל דענין שבת צבית בהמתו גם כלאחר יד חייב היינו במלאכה שבהמה זו עושה ועשאו ע"י בהמה אחרת שאין דרכה לעשות חייב משא"כ שאין שום בהמה עושה והוא למדו ע"י חכמה וחייה היו לעולם כלאחר יד גם לענין שבת צבית בהמתו ופטור, ושמה לא שייך דין שבת בהמתו כלל וכלל בדבר שהוא נייחא להבהמה כמו שור החולם צבוחה וכמו כן בכל שום עושה דבר שלמדוהו לעשות נייחא לו להכלל לעשות ופטור, ולענין לידה הכלל בדולאי ג"כ נייחא ל' להכלל לרדף אחר הליד וחייב היינו אם עשה האדם ג"כ מעשה כלעיל בצריכות כנ"ל.

סוף דבר הכל נשמע דאם הכלל אינו שלי שרי לו לרמז שיצטיר או יכבה העלקטרי אלא גם ככל ששייך לו נראה לו להקל ולהחיר לפת זורק גדול צמקוס חולה וכיוצ"ב. וכ"ז לא כחצתי אלא להכלל ולא למעשה עד שיסכימו עמי צ' בעלי הוראה מדורנו ואם לא אז יהי' דברינו למעשה בטל ומבוטל.

פירות הנושרין להלכה:

(א) אימת עוברים על מחמר (סי' נא אות א ב ג). — (ב) הבעל חי עושה מלאכה שאין דרך אותו בע"ח לעשות אי חייב ב' משום מחמר (אות א ב ג) — (ג) במלאכה שצלי"ג אינו חייב משום שבת צבית (אות ג ד). — (ד) אי במחמר עוברים גם על עשה דשבתון (אות ג). — (ה) אם יש מחמר בדרמליה (אות ג ד). — (ו) מחמר כלאחר יד (אות ג). — (ז) שבת צבית בהמתו כלאחר יד (אות ג). — (ח) בהמת קטן בשבת צבית בהמתו (אות ג). — (ט) שבת צבית בהמתו דבג (אות ג). — (י) לענין שבת צבית בהמתו בענין מלאכה מחשבת דבעל (אות ג). — (יא) מלאכה שצלי"ג במחמר (אות ד). — (יב) מלאכה מחשבת במחמר (אות ד). — (יג) שנים שעשו ב' בהמות (אות ד). — (יד) במציצת עולקה עובר משום שבת צבית בהמתו (סי' נא אות ו). — (טו) אי שבת צבית בהמתו משום צבית (אות ו). — (טז) אם שרי לרפות פת קשה מאוד ברוטב בשבת (אות ו). — (יז) המעמיד בהמתו על קמת חבירו (אות ו). — (יח) המעמיד בהמתו חבירו על קמת חבירו (אות ח). — (יט) דין חולב משה בשבת (אות ח). — (כ) שבת צבית בהמתו (אות י). — (כא) הרוכב על סוס והולך אינו עובר משום שבת צבית בהמתו (אות י). — (כב) רוכב על הסוס והסוס עומד במקום אחד עובר משום שבת צבית בהמתו (אות י). — (כג) המשכה כלב והכלב צד אם המשכה חייב משום צד (אות יא). — (כד) ההורג נפש ע"י שם או כישוף אם חייב (אות יב). — (כה) המפיל לר אשה ע"י כישוף (אות יב). — (כו) המכבה אש בשבת ע"י שמו או סגולה (אות יב). — (כז) הכותב בשבת ע"י השבעת הקולמוס (אות יב).

לקבל, וה"נ בעלסקטרי אפשר שהבעל העלסקטרי לא יתן עלסקטרי ע"כ אי"ל לברך עיי"ש. בזמנינו עממא זה ליחא דכח העלסקטרי בע"כ צא וא"ל להפסיקו מכה עממים, ועוד דעיקר דמיונו אינו עולה חד וחלק וכמה עיקולי ופשוטי אית ב"י לפקפק עליו, והבנ.

(ג) **ואין** לומר שאין יואל יד"ח בהדלקת נרות עלסקטרי מאחר שנוסח הברכה הוא "להדליק" והוא אינו מדליק ממש רק גורם בעלמא (עי' בחשו' פק"א הי"ל), אי"ל לומר כן, דאם כן יואל מזה קלקול הברכה יוחא, דיאמרו שאין בהדלקת נר עלסקטרי בשבת וי"ש איסור דאורייתא רק גרם הבערה, ובכח זה אי"ל לאמרו בדבולאי מי שמדליק נר עלסקטרי בשבת חייב חטאת כמדליק נר בעלמא נר של שמן או של שוור דע"י פעולתו ברע שסובב הכפתור נדלק האור וחייב דאין שום אור ב"י חושין המתנגדים רק כח עלסקטרי וע"י נגיעתו הנעשה ע"י סביבת הכפתור, בכחו ממש נחביר אור, והיו עשירי ממורה דרך ומהנה העולם, והדלקה ממש וברורה הוא, וחייב כמבעיר כל אש ואש, וכמבואר היעז בחשו' אחישור (ח"ג סי' ס') להגאון עולם רבי חיים עוזר ז"ל מוילנא, ואין פיקוקו בדבר שכן הוא האמת לאמתו של חורב, וע"כ גם לענין הדלקה נר שבת בערש שבת אין לומר כלל ולא עולה על הדעת לומר שאינו מוכרז עליה ממש שאין מדליק רק גורם בדאמת הוא מדליק גמור, [ובזה נדחו גם דברי הדבר אל"י (סי' ס"ג) צענין הדלקה נר חנוכה נר עלסקטרי ולקמן נדבר מזה עוד], ובגר שבת בהדלקה עושה מזוה, וכמו שמפורש בראב"י (סי' ק"ט) ועיין במג"א (סי' רס"ג סק"ג ומח"ס), ועל דברי הג"ז (הל' חנוכה סי' תרע"ה) שבי' שבת לא חמירין הדלקה עושה מזוה, כבר יסבו האחרונים על המדוכה ליישב דבריו עיי"ש וצק"א בש"ע הרב (לסי' רס"ג אות ג'), ועיין היעז בחשו' ביה יאחק (חיו"ד סי' ק"ב וח"צ במפתח לסי' לא). ועוד דהלל דעת המג"א (סי' רס"ג סק"א) שאם עבר"ס הדלק צבי"ש צדיעבד האשכ יוכלו לברך, כ"ש נר עלסקטרי שהוא בעצמו ע"י סביבת הכפתור מדליק וע"י כחו ממש הנר נדלק, ומה שהקשה קמח"א הגרש"א ז"ל בהבאות א"ח על המג"א דהלל אין שלוחות לעבר"ס ואיך אפשר לברך על הדלקתו, נמצא ישוב נכון צק"א בש"ע הרב (סי' רס"ג), ועיין בחשו' פי מבין (א"ח סי' מ"ד) צביאור דברי המג"א עיי"ש. [ועיין במ"צ (סי' רס"ג סק"א)]

באכילה, אלא משום שיש שבת או כבוד שבת עיי"ש באריות בעמ"ח. והר"ח חולק על הרבניו משלם וס"ל דע"ס ההדלקה היא מזוה וע"כ לר"ך לברך. ויותר מזה מפורש ברא"י (הל' ערב שבת סי' י"א) דלר"ח אפילו אם יומא שא"ל לכבות נר הדלקה — ודלא כהגש"ס צרפת הנהגות לכבותו ולחזור ולהדליק — עכ"ז כי מדליק מזוה קעביר וחייב לברך, ומפורש ג"כ בספר הישר לר"ח (סי' תרכ"ב), וס"ל לר"ח וכן ז"ל גם לדעת הרמב"ם דעל הכשר מזוה שהוא בהדלקה שפיר מצריכין מאחר שא"ל בעלמו. הרי דחוק מנר החמירי שצביט המאור בכל יום מזוה להדליק לשם נר שבת, ומאור קעביר וחייב לברך, וכמו שמבואר בשבת (דף כ"ג ע"ב) שלא יקדים למורה להדליק צמוד היום גדול שאז אינו "יחיד" שלכבוד שבת נדלקה עיי"ש, וכן הוא מפורש בש"ע (סי' שס"ג ס"ד). ובאמת הגאון בעל העמק שאלה על השאלות (שהבאתי בספרי ד"מ ח"ב סי' הי"ל) מציא ראיה מה"א סבא דא"ל לאיחא דר' יוסף וצנזר שלא "יקדים" לשע"י ר"ח עיי"ש. ועסה השאלה אם מי שעושה נרות שבת עלסקטרי מיוחדין שניכרין לכל שהן נדלקות אך ורק לצורך נרות שבת, לא כן לשאר ימי החול, אם יולאין יד"ח נר שבת או לא.

(ב) **הנה** ראינו אחריו (חשו' פקודת אלעזר א"ח סי' כ"ב, וחשו' משפ"ע ח"א חא"ח סי' ז') מעממא שעלל הוא לכבות ואפשר שיכבה באמצע הסעודה ע"י הפסקת הזרם וישב בחשיכה ודומה לעשרן עיי"ש, ובזמנינו שכבר נתקן קלקול זה וכמעט לא נמצא כאן בראב"י דבר זה בעל טעם איסור זה. וגם בע"ס דמיונס אינו עולה יפה ופה לגמרי ויש להק, אולם אין להאריך מאחר שכל דבריהם בזמנינו אינו בפועל, ומה לי להאריך ולפסל בדבר שהבעל הטעם מלא ועד עתה.

ומהאי עממא נחרע יסוד בנינו של חשו' ירושה פליטה (סי' ז') בשם הגאון"ל בעל

הוראה מוכרח מהר"ש הג"ש ז"ל הי"ד אב"ד סלאטפינא, וממילא נפל הבנין שבה לאסור לברך על נר עלסקטרי, דיסודו צנה בהכרי קודש דמאחר שאנו מצריכין על הדלקה נר שבת ש"מ דעל קרקפתא דגבירא מונה שידליק הוא בעצמו ולא רק שיהי' נר ואור צבית, (ואינו מוכרח כמו שכתבתי לעיל), ולפי דברי הרשב"א בתשובה (סי' י"ח) דאין מצריכין על מזוה נדקא משום שאין בידו דלמא לא יתראה העני

בשם הסדר דרכי"ה בישראל המורה להדליק, שהמדליק יצרך ולא המורה כי הוא צר חיובא].

(ד) אבל נראה לי שכמעט אסור לצרך על גר עלקטרי לאורך גר שבת, דהלא זרם עלקטרי אין בו ממש ואין לפניו שום דבר על מה יחול הבכרה, ולא עוד אלא אפילו לאחר שמחבר הב' חושב המהנדסין (ובזמניו כבר אין מחברין חושבין רק באופן אחר נחקרין הב' כחות המהנדסות, ואין נפק"מ בדבר) אין שום ממשות לפניו, ומשום לא חיקו חז"ל ברכת להדליק גר שבת על דבר שאין בו ממש, (ועיין לקמן אות ח'). אבל לאסור בהחלט אינו בידי כי אין לי ראיה בדורה ע"י, אבל קרוב לאסור עפ"י אלו דברים האחרונים (ועיין בזה בסמוך).

(ה) ומהאי טעמא נראה לי שאין לבחור בשום אופן להדליק גר חנוכה בנרות עלקטרי אפילו אם מיוחדים ויחידים שמדליקו לאורך חנוכה ומדליקין במקום מיוחד, הכם דבית יחזק (חיד"י ח"ב סי' ל"א במפתחות) לא אסר להדליק גר חנוכה בצור עלקטרי אלא משום שאינו יוכר כל שלש חנוכה נדלק, ובשעת הבכרה לריך להיות לפני המדליק שכן או גר של שעה הדולק עכ"פ בשיעור עד דכליא ריגלא דתרמודאי (שבת כ"א ע"ב) שבהו כחי שעה, וגם אסור להדליק פחות משיעור הזה ולבוסף אחר הבכרה כמפורש בסי' תרע"ה ס"ב ועיין בבאור הלכה (סי' תרע"ב ד"ה אם כבחה) והמדליק במקום הרחב שבדאי יוכי נכבה הוי כאלו לא נתן בה שכן כשיעור ואם כבחה זקוק לה (מ"ב סי' תרע"ג סק"ב) וגם צו"ה שדולקין צבית בעיני אורו שיעור, ואפילו בדיעבד לא מהני פחות (חיד"א סי' קנ"ד אות כ"א) ועיין צב"ה (סי' תרע"ב אות ע"ו) וצב"ה (סי' תרע"ב אות ד"ן) וצנר עלקטרי אין שום דבר ממש לפניו ועל מה מצרך, ולא עוד אלא גם מה שנמשך חזר זרם עלקטרי אח"כ ע"י החושבין בחוך המטרה עלקטרי הוא דבר רוחני אין בו ממש ממשלות פלאי הבדל יחצ"ש ששם כח בצבע שא"ל להבין, הכם שהוא לפניו אחר הדלקה בפועל אבל רק בחלום בלא פשר, וטעות לדמותו למעיין שמצרך על המים שלפניו ואינו שוחה אלא שוחה מים שלא היו לפניו וזו לפניו אח"כ כמובן. ולפי' צנר שבת ג"כ דע"כ לריך שידליק גר שעה או שכן הדולק אחר זמן הסעודה (עיין סי' רס"ג סי' ע"ב וצמ"ס סק"מ

ומ"א) כדי שיהיה מהאור ולא יהי' ברכתו לנפלה, ואין נפק"מ אם ההדלקה הוא משום עונג שבת או כבוד שבת (כדלעיל) עכ"פ עיקר ההדלקה הוא משום שיהיה ממנה בשבת ולריך שידלוק בשעת ההדלקה שכן או גר שעה שיהי' צדור לו שיהיה ממנו אח"י, ובעלקטרי זה אינו, כי אין לפניו מאומה והבן היטב, ע"כ נראה שעפ"י ראיה זו יש מקום לאסור להדליק גר עלקטרי לאורך שבת בבכרה, בדואי בלא ברכה אין לך עונג וכבוד שבת יותר מאור עלקטרי, אבל לצרך ברכה ע"י, ונראה צעוי שכמעט אסור לצרך, וצרכו ברכה לנפלה, והכם בשבת א"ל להחליט כן בהחלט נמור דהלא עונג וכבוד שבת מקיים ע"י גר עלקטרי, וגם אינו מפורש בשי"ס ופוסקים שלריך שיהי' דבר מה לפניו בשעה שדולק, אבל בחנוכה אסור אסור נמור, לריך שיהי' דבר מה לפניו כשמדליק, ויש לחוש שצרכו ברכה לנפלה. ויטען על זה דהלא חז"י עלקטרי שצמיתת עלקטרי (עלקטרישע באלב) מחבת מלובן הכ, והכם שאש לוהט צו אבל אין יצרך עלי מאחר שחז"ל חיקו פחילות ושמים, וכן הוא בדין צנר שעה שהשעה הוא חתה שכן, אבל מחבת מלובן לא מלינו, וכי יומא שאש ייח צ' מרגליות אכנים עובות המאירות חתה שכן ופחילה יצרכו עליו, וכבר הקשה הר' משלם לר"ח כן דאם יש לו לאדם מרגליות המאיר כל הבית וא"ל להדליק למה יצרך גר הדלקה גר שבת, ור"ה השביל לו עפ"י לריך שידליק, הרי דעל מרגליות המאיר אינו מצרך. [ואחר חיפוש בספרים מלאחי שזכתי למלך זה לדעת בעל חשו' מהרש"ג ח"ב סי' ק"ו ושמתחי מאד]. וע"כ דרכי לפסוק ולהשיב לשואלי דבר ה' זו הלכה, נענין יולדת השוכנת צבית החולס וכיוצ"ב כגון הנוסע בצוירון בחנוכה, ואין נותנין להם רשות להדליק גר לשבת או לחנוכה אך ורק גר עלקטרי, והשאלה בזה מה תעשה, ותמיד אני משיב להדליק גר עלקטרי היצרכין שכן לאורך גר שבת או גר חנוכה בלא ברכה, [וכן מלאחי בחשו' מהרש"ג ח"ב סי' ק"ו שדולק בלא ברכה].

סימן נט

המשך מסימן הקודם

(ו) ולענין גר חנוכה להדליק נרות עלקטרי הנוכחין לכל שכן לאורך חנוכה, כשאין לו שכן ופחילות, לכאורה נראה לי שג"כ

נר חנוכה (ועיין במג"א שם סק"ב) ונמחלה"ש
(ס"ה תרע"ג סק"ב) באריכות.

ועוד דין מחודש נחחדש לנו ע"פ אלו הדברים,
דאלו זוגות לעירים שדרכן בשנה ראשונה
וכיוצ"ב ללכת סעודה ליל שבת פעם אצל חביו ופעם
אצל אחיה, אבל ישנים בביתם, וחוששין שעד שיחזרו
לנשים לא יהיו הנרות שבת דולקין, שיסתמשו לאורן,
ומציתים הולכין מצעוד יום לילות הוריהם, שבה"ג
ידליק הוא העללקטרי בביתם ללורך שבת בלא
צרכה, והיא חלקת נרות שבת בצרכה צבית הוריהם
ויהיו יולאין הכל לכח"פ, אבל יותר טוב להדליק נרות
ארוכות בביתם בצרכה שדלקן כשחוזרין לנשים
וישמו פעם וכיוצ"ב אצל הנרות.

(ז) **אבל** מטעמא שאין הדלקת נר עללקטרי
דחנוכה הדלקה גמורה כי ע"י סביבת
הכפתור דלוק הנר וכויו רק כגומא, אין לאסור
להדליק, דאדרכה ודאדרכה כבר כתבתי לעיל (אז)
(ג') דכיו הדלקה גמורה והמדליק עללקטרי בשבת
עובר איסור תורה וחייב חטאת, וכמו כן לענין נר
עללקטרי בחנוכה הוי כהדלקה גמורה בידים ממש,
אבל אסור מטעמא שכתבתי בלוח הסמוך (ה').
ובזה נדחו דברי הדבר אלי (קלאקין ס"ו ס"ג) שדן
לאסור נר עללקטרי לנר חנוכה ולא שייך "להדליק"
על הדלקה הנעשה בסביבת הכפתור, וזה ליחא.

(ח) **ולכאורה** י"ל לאסור נר עללקטרי בין
בשבת ובין לחנוכה דהלא צריך
שיהי' פתילה לפניו ובעללקטרי אין פתילה כלל
לפניו וגם לא שמן, זה אינו דהלא אפילו לחנוכה
שהוא זכר לנר מנורה שצמקדש החירו נר של שטור
(הרמ"א ס"ו תרע"ג ס"א) וגם בחשו' בית יחא
(חיו"ד ח"ב בפתחת נס"י ל"א) מחיר על סמך זה
שא"ל בנר חנוכה שמן כמנורה כמו כן א"ל פתילה
כלל אם יש דבר אחר הדולק יפה עיי"ש, עכ"ל בנר
כשמש שעכ"פ צריך שיהי' לפניו דבר מה, פירוש
חומר שיש בו ממש הדולק כאותו שמן שנמלא בנר
או שטור תמורתו וגם שיטור שחייבו חז"ל לחנוכה
חלי שער ולשבת עד אחר סעודה, ואם לא, שאין
לפניו שום חומר הדולק, אז א"ל לצדק. ויש להוסיף
דעכ"פ אפשר שצריך להיות באור חנוכה שהאור
הדולק יהי' עכ"פ כהאור הבהמ"ק לענין זה, שיהי'
האור שואב ומושך את החומר שממנו הפתילה
דולק, כעין פתילה וגם אם ימא דחוש' העללקטרי

ידליקו בלא צרכה, דעכ"פ מפרסם את הנס דכו"ע
יודעים שמדליקים בשבת מלוח חנוכה, ואין לומר
שיהיה טוב שלא ידליק כלל מידי דבוק רמון ופריש
שלא יעורר את א"ן לו אחריו דזימנין דנפיק חורבא
מיני' דאתי למיסרך (סוכה ל"א ב'), חדא דחנוכה
דרבנן ואחריו דאורייתא, וכדמות ראי' לדבר דהבאר
העבד א"ח ס"ו קס"ג סק"א כ' בשם הכנה"ג
דלכ"ע אם יש לו מים פסולין יעורר הם בלא צרכה
וגא חיישין שיטעו לומר שהם כשרים ואין הכנה"ג
תח"י עיין, ועוד דאין לדמות נירות חז"ל זה לזה
דכא הדוקא (הל' פורים ס"ו רל"ו) כ' דאם אין
מגילה כשירה יקרא בחומש דרמי להא שמורישין
לנציהן לנני צניהם (סוכה ל"א רע"ב) אעפ"י
שיבש פסול אין שעת הדחק ראי', כמו כן בנידון
דין. ועיין תוס' (סוכה ל"א א' ד"ה לא מלא)
ובערוך נ"ב (שם ע"ב ד"ה אמרו וד"ה אין וד"ה
דאחי) ועיין גם בכפ"ת היעב, ובחי' ח"ס, ובה"ה
בנר עללקטרי מחאר שאינו מוצק ליכא שום חשש
דאחי למיסרך, ועיין במחירי סוכה שם. ועפ"י
הוריתו כשנשאלתי מחמד שהי' שוכב על ערש דוי
בצית החולים ולא יתן לו להדליק נר שמן ולא נר
שטור כי אם אך ורק נר עללקטרי, כדא נר יעשה,
והשכתי לו שדיק, נר עללקטרי בלא צרכה וידליק
עכ"פ חלי שעה, ולא רציני להסכים שדליק נר שטור
ויעבור מיד, כי גם בבה"ג א"ח להורות להדליק
בצרכה כי הרבה לוחמים נגד מי שמחיר להדליק
ולצרך כשמכבה מיד, וכדצריהם נראה לי שא"א
להחיר ולצרך, עכ"פ יותר טוב שדליק בצית החולים
בנר עללקטרי בלא צרכה וידליק חלי שעה. (ובענין
להדליק ונכבות חיבק או להדליק פחות משיטור עיין
בחו' י"א ח"ד ס"ו נ"ב רב בקיאות). [ובעבורית
עד בשחק נאמן שאח"כ מלאחי בחשו' דבר אלי
(סוסי"ג) שהעלה ג"כ שדולא אין להדליק נר
חנוכה מנר עללקטרי אפילו ניכר לכל שכן ללורך נר
הנורה הריבא הרבה דברים ממה שכתבתי, ולבסוף
כ' דאם א"א לו להדליק אך ורק בנר עללקטרי אז
ידליק בנר עללקטרי בלא צרכה והעיר מסוגיא
דסוכה אין לי אחריו לא יבוא פריש וגא רמון, וכ'
דק דלאורייתא גזרין ולא בחנוכה דרבנן עיי"ש,
ובמחתי מחמד לכוין חל"א לדבריו.]. ולפ"י דין חדש
נחחדש ק', אם הולא תמלא בזמניו שאין לו לליל
שבת רק נר אחד דהדין נותן שדולק נר שבת ונר
חנוכה נדחה (ס"ו תרע"ח ס"א) מי שיש לו
עללקטרי הקצוב לכותל ידליק את העללקטרי בשבת
הדלקה לשם נר שבת בלא צרכה ואת הנר ידליק לשם

מלאחי את שאהבה נפשי בשמי' תורת חסד (חאו"ח סי' ד"ב ומלמד) שהביא חקירת השער אפרים והביא מירושלמי מפורש שמדליקין גר חנוכה בשמן שריפה בגס שמיכתה כחותי שיעורא משום דהר"א"ש (פ"ג דסוכה סי' ע"ו) גבי אחרונ של אשירה העלה לן דלא אחרוני דין מיכתה כחותי שיעורא אלא בדבר שריר שיעור בעלם, והבס דהר"א"ש לבסוף מסק דבאחרונ שייך דין מיכתה כחותי שיעורא ביינו כיון דבעינן השיעור שיהא מיוכר בלקיחה בעלם ומה"ט פסלינן פלפלין עיי"ש, משא"כ בגר חנוכה לא שייך מיכתה כחותי שיעורא דהשיעור א"ל בעלם רק, ודי שיהא נראה לאנשים שמזוייט אז"ו והא מ"מ יהי' נראה לבס דלקתו, ולא דמי לאחרונ דהמנוח של תורה בעלם שיהא לקיחה הנוכרת ולא משום מראית בני אדם ע"כ, והס דברים המאירים כספירים ככל דבריו דבשעת הדלקת גר חנוכה לר"ך שיהי' השיעור שמן "גרא"ה לאנשים המזוייט אז"ו, למראית בני אדם" וא"כ בעלקטרי שזין שום דבר ממשות הנראה לעינים, ובאמת לאמיתו אין נראה בפועל שום דבר לשום אדם חסור להדליק גר עלקטרי לזרך גר חנוכה, אבל לגר שבת אין מכאן ראי' לאסור. וחיובו שזר מלאחי בנחוצות שולל להמחיר' דגר לא נקרא אלא א"כ שלשה דברים לפנינו: כלי, פחילה, ושמן, ולפי"ז גם לענין גר שבת אינו יולא יד"ח וצ"ג שיעור השעור הוא תחת השמן ולפנינו כלי פחילה ובעוב, לא כן בגר עלקטרי, (ובענין גר יאהרלייט, עיין להלן במדור היאהרלייט).

סימן ס

המשך מסימן הקודם

(י' ועוד מעטם אחר אין להחיר לנחילה להדליק בגר עלקטרי גר שבת, דהמג"א (סי' רס"ד סק"י) כ' בגס הריב"ק ז"ל דבבעל יחקן הנרות לזרך שבת שידליקה ויכבה שיהי' מותרת והאור תאחז בה בנקל יפה יפה, וקמח"ז הגרעק"א זכ"ע (בחוס' רעק"א פ"ג דשבת מ"ז) פי' עפ"י דברי התנא והביא שכן הוא בתקפ"ז הב' שהבעל יחקר הנרות מתחילה עיי"ש, ומלאחי בשב"ל (דין הדלקת נרות סי' נ"ט) שהביא כן מחש' הגאונים, וא"כ מתקרא כן חיקונו שברות כאלו חדליק ואס ימא' להדליק ע"י גר עלקטרי בעל זכ, אולם כ"ז

הן הפחילות אבל אין שמן ואין חומר לפנינו שממנו האור שואב ודולק, ואולי כולי האי מרחק רב מפחילות ביהמ"ק אין להחיר בשום אופן בגר חנוכה וכדבר קרוב מאוד לשמוע. ועיין סי' חרע"א סי"ז נכרית המורה ודו"ק במג"א ובמהל"ה שם סק"ט היטב ועיין במ"צ (סי' חרע"ג סק"ה) בגס הר"ן הובא צ"י (שם) ועיין גם בשמי' קמח"ז מ"ן הח"ס (חאו"ח סי' ק"ג). והגס שראיתי בשמי' בית יצחק (חיו"ד ח"צ במפתחות לס' ל"א) שלא ירד לכל זה, עכ"ל אלו הדברים לריבין שיקול הדעת ויטובה להלכה, ודברים אלה דומין מאוד למד שכבתי כבר בסמוך, אולם ההבנה והביאור הוא מהלך אחר. ועיין במהל"ה (סי' חרע"ג) בגס מהר"ל בספרו גר מלוב הובא בשב"ל (סי' חרע"ג אות ד') ועיין בעטרת זקנים באריכות. ועיין גם בבהמות הכמה שלמה (סי' חרע"ג על הרמ"א ס"א) כמה שדחה דבר הכ"ז וכו' עליו שהי' מדמה ענינים שפדוס, ולפענ"ד הח"ז דימה מילתא למילתא דהדלקת גר חנוכה בשמן הוי הידור בנזק ויכר הכידור בנזק המלוב כי כל עיקר המלוב בשמן עיי"ה.

(ט' ואפילו לפי מה שהעלה הגאון בעל ש"ח רמ"ן (חאו"ח סי' ג') ליישב קוש"י השער אפרים (סי' ל"ח ובסבכמה עלה עם הגאון בעל שז יעקב (ח"א סי' ג') בדבר קושיית השע"א שנקשה איך שרי להדליק גר חנוכה בשמן שריפה, והלא שמן שריפה לשריפה עומד, וכחותי מכתה שיעורא וגר חנוכה צ"ח שיעור עיי"ש [ועיין בפרמ"ג צ"ח סי' חרע"ג נסתפק בזה], וחיד' השב יעקב דגר חנוכה לא איתקש למורה רק לענין שאסור להיות נאור, אבל לשאר ענינים לא איתקש, והעיקר שדליק כח"י שעה ויפרסם הכס משך זמן הזה, ומאחר שפרסם הכס והשמן לפנינו אפילו עפ"י ההלכה מיכתה כחותי שיעורא שפיר ולא ידי חוצתו, ועיי"ש בשמ"ח רמ"ן בהאריך לחזק ולסיועו בסיוע שיש בו ממש עיי"ש, עכ"ל אינו דומה גר עלקטרי כלל לשמן שריפה שהחס בלמח השמן לפנינו רק עפ"י הלכה לפי ששריפה עומד היה לר"ך להיות כאלו אין שיעור שמן לפנינו. ומאחר שגר חנוכה דרבנן לפרסם הכס סגי בזה שעכ"פ השמן לפנינו, אבל להחיר להדליק גר עלקטרי שאינו בפועל לפנינו שום דבר בעולם, ולא רק מיכתה כחותי שיעורא אלא בפועל אין בו ממש אלא כחלום בעולמא חירב בלא פשר אין לזרך עליו כלל, לא ברכת גר שבת ולא ברכת גר חנוכה. ואחר חיפוש בספרים

כי נר נר כמנין אצרים שצאים ואשה, כי צאשה יש ד' אצרים יוחר מצאים צ' לרים וב' דלתות כדאיחא בצבורות (מ"ה א') רי"צ לאשה, רמ"ה לאיש כמנין נר נר, ולפי זה נמי מיושב שבורכים הגרות וכו' ע"ד עונת ח"ת, ועי"ש עוד טעמים נאים לצ' גרות נר ונר ולמה כרוכים ותמלא נחת, ה"א"ר סי' רס"ג הביאו ורמז עליהם בצרמ"ג (צמ" סוס"י תקי"ד), ולפי"ז צאור עלקטרי שאין אחד מהרמזים העמוקים וכללים איננו נכון כלל שידליקו בהן, אבל מעלמו מוצן טעמים כאלו ליחא אלא במקום שאפשר וגם שם לא לעיכובא, אבל עכ"ל נכון שלא להקל כלל במקום שאפשר.

(ד) **ולפום** רביעא עוד יש טעם אחר לאסור להדליק נר עלקטרי נר חנוכה דהלא אמרין (שבת כ"ג ב') שאם עשה כמין מדורה אפילו לאחד נמי אינו עולה וכן הוא בש"ע (סי' תרע"א ס"ד), ובמנורת עלקטרי (עלקטריש באלב) כמה וכמה חושין מחזרין ביחד וזינו כמדורה ופסול. אבל זה אינו דמאחר שהחושים נגזעין בחור זכוכית ומסובצין דיו כנר אחד ולא כאצורה ומדורה, כמו נר של שער שהפחילה נעשה ממנה וכמה חושין ועכ"ל כשרה לפי שהשער הכרוך מסביו מחצר החושין ועושה את הפחילה אחד, דיו כפחילה מיוחדת, כמו כן במנורת (באלב) עלקטרי, כ"ל פשוט. [ומה שבי' הערת זקנים (בסי' תרע"ג) בשם המהר"ל מפראג דנר שער דניה כאצורה ואסורה לנר חנוכה, לע"ג איך בודקין לאורה אור ל"ד שאסורה אצורה, ול"ע בספרו נר מצוי אולי ציאר הדבר וז"ל]. ועדיין הרבה דיו נשאר בקולמוסי לענין דין עלקטרי לנר חנוכה ולקמן במדור בפ"ע אנופ"י עוד הפעם לפלפל בדברי אחרונים שאח"ז צאו ליד ולא ידעתי מהם עד עתה, אבל ההלכה ברורה היא כמו שכתבתי עד עתה ולא ישחנה ההלכה ע"י מה שאוסף על הכתוב כאן, אלא אדרבה ואדרבה במסמרים חזקים נקבע ההלכה כדבריו כאן.

(פירות הנושרין בסוף סימן סו)

למנוה מן המוצתר לכתחילה אבל בדעבד ובשעבד"ה אין לאסור מטעם זה הדלקה נר שבת נר עלקטרי. ועיין בחשו"ב דבר הלכה סי' ל"ו שבי' ג"כ שאין להדליק נר שבת אלא א"כ יש לו פחילה. ועוד צמח"ת צמנינו נעשה התעוררות להנציג בהדלקה ערב שבת לנר שבת להדליק עכ"ל צ' גרות של שמן זית שהוא מנוה מן המוצתר כמפורש בכל דברי הראשונים ובש"ע (סי' רס"ד ס"ו) נפסק כן וה"א"ר כי בשם ס"ח שמסוגל לאריכות ימים ומי הוא שאינו רואה בסגולה זו, ועיין לקמן שגדנר עוד מזה.

(ה) **מצאתי** בספר ז"ל"ה החדש (מאמר א') בשם חש"י שער דעה (ח"א סי' צ') שמחיר להדליק נר עלקטרי לחנוכה ושיקר חקירתו אם הדלקה נר עלקטרי היא הדלקה או גרמא, ואם היא גרמא, אם מקיים המנוה ושפיר אפשר לנר להדליק מאחר דאינו מדליק רק גורם צעלמא, והעלה דבאמת אינו אלא כגורם ועכ"ל שפיר מקיים מנוה הדלקה דשיקר המנוה לא נתקנה אלא משום פרוסומא ניסא עי"ש, ואחר בקשה מחילה מבח"ק"א אין דבריו מתחזקין כאן, חדא דלא היה זה הגרמא אלא עשייה צדקה ובשבת חייב חטאת, וכמו שבי' (לש"ל סי' כג) צביאור הדלקה נר עלקטרי בשבת דמייב חטאת המדליק, כי בהדלקה היא הדלקה גמורה ולא רק גרמא צעלמא, ולזה הסכימו רובא רובא גדולי רבותינו האחרונים עי"ש, ועכ"ל אינו יולא יד"ח מטעמה שכתבתי שלא דן עליו (ועיין בקריא למאמר א' בל"ה החדש).

(ז) **אח"כ** מלאתי שגם בחש"י כוכבי יחא (ח"א סי' ב' אות ג') כתב דמב"ע אין אדם יולא יד"ח נר שבת בהדלקה נר עלקטרי לפי שאינו עושה כלום רק מקרב ב' חושין ועי"ז מדק וההדלקה בא ממילא, ולפע"ד א"א לומר כן דהלא אז יאמרו שצבשה ויר"ע אין כאן הדלקה גמורה וימח מזה קלקול גדול, ועוד וכו' האמת, שהדלקה גמורה לפנינו ובשבת חייב כרת במצד בלא התראה וצו"ע הוא נולד גמור כבכל אש גמור והטעם שלא להדליק נר עלקטרי לנר שבת ויר"ע הוא כמו שכתבתי לעיל.

(יג) **לכאורה** עוד טעם י"ל שלא להחיר להדליק צאור עלקטרי נר שבת, דבמע"מ (סי' תי"ד) כ' שיש להדליק צ' גרות כנגד איש ואשה

סימן סא

המשך מסימן הקודם

ברכת בורא מאורי האש ובדיקת חמץ
על ידי נר עלקטרי

נשאלתי

אם לברך במוצש"ק ברכת מאורי האש
על נר עלקטרי, ואם יש לקיים מצות
בריקת חמץ ע"י פלעשליט ולברך עליו.

השבתי

לא יברך לכתחילה ברכת במאור"ה
במוצש"ק אלא על אבוקה של שעה
(מנ"א ס"י רצ"ח סק"ג וסק"ר ולבושי שרד) ובדיקת
אם אין לו בשום אופן אבוקה או נרות של שעה
יברך על אור עלקטרי, וכן הרין לענין בריקת חמץ
לכתחילה לא יברך אלא על נר יחיד, ואם אפשר על
נר של שעות, אבל בדיקת אור אין לו נר יכול לברך
ולברוק לאור פלעשליט. וגם אם מברך על נר שעות,
אז במקומות שקשה להכניס הנר בוראי ובוראי
ישתמש בפלעשליט לסייעו סיוע שיש בו ממש כי
טוב ויפה הוא לבריקה. אבל לברך ברכת במאור"ה
במוצש"ק על אור פלעשליט בוראי אסור לברך.

(עו) **הנה** לענין במאור"ה ללאורכו הוא גמרא
מפורשת שאין לברך על אור עלקטרי,

דאיחא בש"ס (בכרות ר"ג ב') ח"ד גמלים לחושות
מזכרין עליהן, ואומות אין מזכרין עליהן, כ"ד
לחושות אחר רב חסדא כל שאילו מכנים לחוכן
קיסם ודולקות מאליה. לפי"ז מחכות אדום אפילו
נחלנן לגמרי אין מזכרין עליה וכמו כן כיון שגר
עלקטרי ויאל מחכות היינו מהחוטין שנחלננו אין
לברך עליה, ואין לומר שגם על מחכה שנחלנן ע"י
עלקטרי קיסם דולקות בו, זה אינו דנכי דקיסם
נדלק בו אבל אינו נדלק "מאליה", וללאורכו לשון
הש"ס נרין ביאור מה זה "ודולקות מאליה", כי לו
להש"ס לומר כל שאילו מכנים לחוכן קיסם ודולקות,
מה זה "מאליה", אבל דבר גדול מחדש לנו הש"ס
בחיבה "מאליה" בדולאי גם בגמלים ואומות אם
מכניסין לחוכן קיסם דולקות לאחר זמן מה, אבל רק
אחר ששכח הקיסם שם כמה רגעים הוא נדלק, אבל
"מאליה" חייב בשעה שגמלים לחוכן קיסם אינו
נדלק רק אם יש קלה אור נראה בגמלים היינו
לחושות ואם כן בדולאי יש בה בגמלה אור שיש
ליכנות ממנו, ועיין בחוספתא בילה (פ"ד הל"ז)

דאיחא מזכרין על השלכבה ואין מזכרין על הנחלה
ופי"ה הצעל מנחה ביכורים כוונת החוספתא עפ"י
גמרא דכריות הכ"ל דאם הנחלה לחושות אז מזכרין
ואין מזכרין כשאומות עי"ש, ורד"ק עמו
דכש"לחושות אז יש בה שלכבה ונכנין ממנו ומזכרין.
ופלא על הצעל קרב"ג (בילה פ"ה על הרא"ש שם
סימן יו"ד) שטעה מחלוקת בין הצבלי והחוספתא
בכדי, ומה שצבלי הקרב"ג ראינו לדבריו מלשון
הירושלמי אומר אני דאדרבה הכירושלמי ראינו
לדבריו וכפי"ה הצעל מנחה ביכורים ודברי הירושלמי
וחוספתא שפה אחת הם עם דברי הצבלי. וז"ל
הירושלמי (פ"ה בילה הל' ה') ומזכרין על
השלכבה ואין מזכרין על הנחלה רבה חייב בר אשי
בשם רב אם היו גמלים לחושות מזכרין, ר' יוחנן
דקאין בשם ר' נחום בי ר' סימאי וצבלי נקטפה
ע"כ. ופי"ה הקרב"ג שרש חייב צ"א בשם רב צא
לחלוק ולומר דלא כמו שאתה אומר דעל גמלים
בשום אופן אין מזכרין אפילו לחושות זה אינו אלא
אם היו הגמלים לחושות אז מזכרין.

ולפענ"ד רחצ"א בשם רב צא

לפרש
החוספתא ולא לחלוק ומפרשים
בדברי הש"ס בכרות דש"כ לא אמר חנא דחוספתא
דעל גמלים אין מזכרין אלא באומות אבל לחושות
מזכרין, וזה דלא מחלק החוספתא בגמלים עצמן
ולומר דעל גמלים לחושות מזכרין ועל אומות אין
מזכרין משום דלחושות בכלל שלכבה וכמו שפירשתי.
ועיינתי צפי"ה הצעל חרדים על הירושלמי (בכרות
פ"ה הל"ז) ששם איחא ככל לשון הירושלמי בילה
הכ"ל וז"ל: לחושות פי"ה בערוך שעדיין שלכבה
מהבכבה בהם. הנקטפה, פי"ה בערוך נסכרה ונדקת
וכייו דאמר נמי צבלי כיכי דמי לחושות שאלו
מכנים קיסם ביניהם דולקות מאליה, ומדלא העיר
רבינו צעל החרדים לומר ולהכחיז דהחוספתא לא
אחייא כהצבלי ש"מ דש"ל דרחצ"א בשם רב לפרש
אח החוספתא אחי ולא לחלוק. ועוד דנכי דרב חנא
ופליג אבל זה דוחק גדול לפרש דרב חולק על
הביריחא כשאנו מפורש בש"ס צבלי או ירושלמי,
אלא ודאי רב לפרש אחי החוספתא ולא לחלוק. ועוד
דכלא לא קתני בירושלמי רחצ"א בשם רב "אמר"
דיכי" נראה כחולק אלא סתם רחצ"א בשם רב אם
היו גמלים לחושות מזכרין כרי מפורש ויאל מלשון
הירושלמי דרחצ"א בשם רב לפרש צא ולא לחלוק.
שוב מלחתי במראה הפנים (בכרות פ"ה הל"ז ד"ה
חמשה דברים) שמשפ"ס כן דרב לפרש אח החוספתא

(כ) **ואעתיק** נך לשון הל"ה ולשון ההבחות (אות ז' שבפרד"א שצנזר) הרד"ל (פ"כ). ז"ל הל"ה (פסחים ז' א') נפק"מ לגודל-מן האור דתנן הגודר וכו', הנה הא ודאי מה דאמר דתנן הוא עשוה שאינו משנה בשום מקום אלא אפילו נראה להגיד דתניא ג"כ לא ניהא, כי גם בחוספח לא מלחא דבר זה, ולכן נלע"ד שהגירסא, כ"מ לגודר מן האור שאסור באורן של כוכבים, וצ"ב יש ליישב מה שלא הוצא דין זה בשום פוסק שהגודר מן האור שאסור באורן של כוכבים, משום דכל זה אמרינן כאן בחתלת הסוגיא ליישב דברי ר"ה דאמר גמ', אבל למסקנא דכו"ע אור אורחא הוא וקרא משתמע כפשוטו כאלו נכתב הללוהו כל כוכבי לילה, שוב אמרינן בגמ' הלך אחר לשון בני אדם ואין מקום להוציא דין זה בפוסקים כלל עכ"ל [ח"א העירי שכתבו נוב"ח מהדו"ת סי' קמ"ד נכתב ביתר ביאור]. ולפי מה שכתבתי לעיל לעולם גרסין דתניא וא"ל למחוק מהספרים דכן דעת ר' אליעזר התנא הגדול, ומה שלא הוצא בפוסקים הוא משום דתניא כ"ר אליעזר דשמותי הוא ולית הלכתא כוותי'. ועל מה שהוצא צנזור הרד"ל דברי הש"ס פסחים (ב' א') הגודר מן האור אסור באור הכוכבים כתב בגמ' הלכות (אות ו') וז"ל ואשמע להלכתא הוא, כיון דתני אור צנזריה, ואש"מ שהפוסקים השמיעוה, ואש"מ שלמסקנא דשם (בפסחים) דכו"ע ס"ל אור אורחא הוא, מתפרש קרא דכוכבי אור שפיר כד"ס מעיקרא כוכבי לילה קאמר, ולא מוכח מאי קרא דאור הכוכבים נמי אור הוא, מ"מ פשטי' דקרא ודאי ל' אור ממש הוא, וע"ל פ"ז [בפ"י צנזור הרד"ל אות כ"ז הביא ראיות מקדמי דאור הכוכבים אור הוא], ולהכי תני לה צנזריה להלכה פסוקה עכ"ל. אבל העיקר כדברי הל"ה דאין אור בשלשון בני אדם ואין הכור חל על אור הכוכבים דבשלשון בני אדם אינו אור לפי שאין צ"ח נהנין לאורו וממילא קם דינא שאין מצרכין בורא מאורי האש על אור הכוכבים.

(כא) **ולפי** מה שהעליתי (לעיל אות ד') דלדורך נר שבת אין להדליק נרות עלעקטרי כי בשעת ההדלקה אין מזהמה לפניו רק אח"כ אחר הקשרת החושים המתנגדות אז כח העלעקטרי בהמנוה וי"כ אין לצרך, עממא זה א"ש לענין נר שבת אבל לענין נר הדבול דהעיקר שיהיה ממנו שפיר יש לצרך נר עלעקטרי אם אין לו אצוקה או נרות ששבו, דהמנ"א (סי' ר"ח סק"ג) הוצא צמ"צ

שאין עשוי אלא שמיימי ציור אדמ"ר צמ"ח, וממילא גם על אור הכוכבים שהוא אש שאין עשוי אלא שמיימי, יכול לצרך בשעה"ח כשאין לו אש אחר, אבל לפי דעת ש"ס שלנו שעל אש עשוי היוצא מאצט"ס או רעפים ציור אדמ"ר צמ"ח, כמו כן אנו אין לנו לצרך צמ"ח ציור מאורי האש אך ורק על אור עשוי, והגם אור עלעקטרי הוא אור עשוי וע"כ חייב המדליק אור עלעקטרי בשבת כמחלל שבת גמור ואינו אש רוחני אש השמיימי כהשמש, ודלא כמו שר"ה גדול לומר שהמבשל חבשיל בשבת ציור עלעקטרי פטור כמו מחמם על השמש, כי רחוק ממנו — מאותו גדול — חכמת העשניק, וע"כ כתב מה שכתב אבל ח"י לומר כן, וכבר הארכתי לדחות דבריו בזה (לעיל סימן א') אות י"ג). אח"כ בא לירי ושינתי צנזור הרד"ל על פרד"א ומלחתי לו (פ"כ אות כ"א) וראיתי שבצנזורה"ח כמה דברים כוונתי לדבריו, וככתב דבר יקר ליישב למה לא קבלו הפוסקים דברי הפרד"א לצרך על אור הכוכבים בורא מאורי האש, ולפי דעת הפרד"א דמצרכין על אור כוכבים כ"ש שמצרכין על אור הלבנה ובגמרא מפורש וילא (בברכות י"ג א') דעל אור הלבנה אין מצרכין, ובגמרא (שם) אוקמינן הא דאין מצרכין על אור של ציכ"כ ציכ"ח אדם חשוב וחוץ אלא דאיכא סיבה עיי"ש, הא אפשר לצרך על נהורא דסיבה הנגמח לציכ"כ, אלא ודאי דס"ל להש"ס דאין מצרכין על אור הלבנה וכ"ש על אור כוכבים, ועיין צנזור הרד"ל ד"ל דאור הלבנה אינו אש דאין לו אש רק מקבל מהמחה משא"כ הכוכבים עיי"ש, ועיי"ש עוד בהבחות (צנזור הרד"ל אות ח') דבר נכון מאוד דפרד"א כ"ש עיי"ש. ועיין בסמ"ע (ח"מ סי' ה') סק"ז) שם הקובץ דלאור הנר או לאור הלבנה קונים קוין סודר ולא כן בחשך. ועיין צ"ח (שם סק"ד) מה שז"ל על נר דברי הקובץ. ועיין בפרמ"ג משב"ז סי' ח"ג סק"ב.

(י) **והעיקר** בזה דמאחר שהפוסקים לא העתיקו הדין שהגודר מן האור אסור באור הכוכבים כמו כן לא העתיקו דיו של הפרד"א דס"ל דמצרכין בורא מאורי האש על אור הכוכבים, לפ"ז יש לומר דתנא רבי אליעזר בעל פרד"א הוא בעל צנזריה, תניא הגודר מן האור אסור באור הכוכבים המוצא ביום פסחים ושפיר נכון הגי' "דתניא" ודלא כהל"ה שמוחק חובה "תניא" משום דאינו צנזריה בשום חוספח.

אליו ראשונים ואחרונים על אור העלעקטרי שפיר ים
לכך בורה מאורי האש.

סימן ג

המשך מסימן הקודם

(כ) **דע** שפעם נשאלתי מי שנושא בתי עינים
(משקפים, כריזל) האם מחוייב להסיר
המשקפיים כדי שיראה האש בלא חילוף זכוכית,
והשנתי לו שהשאלה יסודר בעשות, דהלל האש
גלוייה ומה שהוא נושא משקפיים זה אינו עושה
להאש כאש בעשית חיה ח"ל לפניו. וגם באור
בעשית, שהוא עומן שלא בחולדה כמו באור
עלעקטרי זכוכית, ובאור נראה היטב דרך הזכוכית
יש מצוכה גדולה בראשונים ואחרונים להבשיר ולכרך
עיין ד"ר סי' ר"ח ומג"א ומח"צ ופרמ"ג ובתשו'
בית אב סי' י"ט האריך דבר. ומה שכתבתי עוד
אינו דומה לאור שמש אדיר ליל מולש"ק, גם זה
אינו דהלל על אור עלעקטרי חייבים משום חילול
שבת כעל כל מעשיר אש בעשית כהי דאור
עלעקטרי דינו ככל אורות בעשית, והגם שאור
עלעקטרי אינו אור מפלוא פלואות חמים דעות כ'
עכ"ל אור בעשית הוא וחייבים עליו משום מעשיר
בשבת קדוש וא"כ אדרבה ואדרבה דוקא ע"י חיתוך
הב' חושני המתנגדות מתכווה האור והיו כמעט
דומיא לגמרי לאור של אדיר"ל, והגם שבזמנינו ע"י
הכמת בעכניק אור העלעקטרי אינו נחבד ע"י
חיתוך ד' חושני המתנגדות, עכ"ל בדרב"י ויתר דומה
מאור "אדיר" שהוא אור בעשית ומצרכיו עליו ברכת
במה"א במוש"ק כשאין אבוקה לפניו, כמו כן על
אור עלעקטרי, אבל על רק על מנורת עלעקטרי היינו
באלב (בלשון המדינה כאן) עלעקטרי שהאור
עלעקטרי בכמה גווניו כמו "מאורי" אש ממש נראה
הדק היטב ע"י הזכוכית ולכן שפיר ים לכרך
"מאורי" לשון רבים, אבל על אור עלעקטרי הנקרא
"פלורוסענט לייט" אין לכרך בודאי וצביר, דהלל
אין שום אור נראה דרך הזכוכית, וכן באלב
עלעקטרי שהזכוכית צבוע צמית צבעים שונים או לכן
כעין קליפי ציורים ואין שום אור נראה דרך הזכוכית,
מאחר שהזכוכית צבוע, בודאי אין לכרך ברכת בורה
מאורי האש במוש"ק, ועוד נדבר בצרכיות בענין זה

(שם אות ב') כ' בשם הרה"ק ז"ל לנחתחלה ים
ליקח אבוקה או נרות של עשיר, ומה שכתבתי (אות
ט"ז) לאסור מאחר שהאור עומן בזכוכית זה אינו
דהלל כאן אין האור "עומן" דעומן פ"י שאש גלוי
שאפשר להסירו ממקום עומן משא"כ באור
עלעקטרי דכן הוא בחולדתו וכן דרכו להאיר ולא
צופין אחר אינו דומה כלל לשאר אורות שבעמיו
בזכוכית, וע"כ כן הוא הנכון דהגאון מצדדי בתשו'
מחזר אצרכם סי' מ"א מביר ראייה על שאלה
שנשאל לפניו אם מצרכין בורה מאורי האש על אור
עלעקטרי מדברי הבית יצחק חיר"ד סי' ק"ב אות ב'
ש' לכרך על אור הגאז ולבאורה אינו דומה דאור
הגאז הוא אור גלוי משא"כ אור עלעקטרי שפסק
בזכוכית אלא בודאי ס"ל להמחזר אצרכם בזכוכית
של אור עלעקטרי אינו הפסק כלל בלוי"ע. ויותר
נראה שפשוט שהמחזר אצרכם לא היה לריך כלל
לדמות אור עלעקטרי לאור הגאז מכה סברא דידן
אלא שכן דומין זה לזה לגמרי משקלה, דהלל אור
הגאז צמיתו של המחזר אצרכם ה' מאיר וזה ממש
כאור עלעקטרי דבבית היה חלוי מקורות הבית הגאז
לאחר כמו האור עלעקטרי חלוי צמיתו להאיר את
הבית, ובאור הגאז ה' עומן מחולדה בענין
שפופרת לכן כשפופרת הציבה ובאור היה נראה דרך
השפופרת ודכרינה מימי צדחיות בבית אצב
מרי הגאז"ל ז"ל ה"ד שבביתו ה' נר גאז
ששפופרת כזה, וכשנצטק השפופרת היה האור גאז
דולק אבל לא ה' מאיר כלל, וא"כ ראי' של המחזר
אצרכם מהבית יצחק פשוט, ועמה ראייה לדון דידן
משניהם מהבית יצחק והמחזר אצרכם וצדור כשמש.

אבל

לחמת המעיין בתשו' בית יצחק (חיר"ד סי'
ק"ב אות ב' הי"ל) יראה שהב"י אינו
מדבר מצרכת בורה מאורי האש כלל, אלא מצרכת נר
שבת בערב שבת, רק הגאז בעל מחזר אצרכם ז"ל
מדמה צרכת במה"א לצרכת נר שבת, וע"כ לריך
לומר דהמחז"א היה ס"ל דכמו שמצרכין עליהן
בערב שבת כמו כן צמיתא שבת והזכוכית או
השפופרת על הגאז אינו חולץ ולא נחית כלל לצד
ענין נר בעשית כי ס"ל דאין לנר עלעקטרי וגאז
שום שייכות ולנר העומן וכמו שביארינו לעיל זה
צדור דמהאי טעמא לא ידך כלל לפרש ולבאר כי ה'
פשוט לו מאוד דאין לנר עלעקטרי ולנר גאז שום
שייכות לאש עומן בשפופרת, והבן היטב. ועמה
ראיתי בספר עינים למשפט על מ"ס ברכות (כ"ג ד'
ד"ה היתה לו) שפ"י שיטת הרשב"א שהסכימו

חידוש דבר צענין זה בחי' קמוח"ז מן הח"ס ה' פסח סי' תל"ג סק"ד].

(כד) ואין לומר ולאסור בדיקת חמץ ע"י מה שהזכיר מפקיד בין אור החושן וכדעת המג"א (סי' תל"ג סק"ד) שכ' וי"ל דבחלון שיש בו מחילה של זכויות לכו"ע אסור לבדוק כנגדו עכ"ל דזה עשות דכבר כתבתי (לעיל אות כ"א) בחוץ הזכויות והזכויות יחי' נקרא חוץ בין האור להאדם כי כן דרכו להאיר וא"ל לו להאיר באופן אחר, המג"א שפיר פסק וכדין פסק לאסור לבדוק כשמחילה של זכויות מפקיד דע"י א"ל לבדוק היעצ בחורין ובסדקין על ע"י המחילה של זכויות א"ל לראות היעצ משא"כ ע"י זכויות של הימנעות עלקטריק, ופשוט. בצאופן שבדאי כל אחד ואחד בדרך לבחילה על גר של שעור יחידי אם אפשר ואם אין לא אז על גר יחידי מפאראשין (ולא של חלב) ולא ישה ממנהג ישראל מחז ועד עתה. עכ"ל במקומות שא"ל ליכנס עם הגר ישחמש באלו המקומות עם ה"פלגש לייט". ביותר עתה צומניו שהמטות נמוכות מאוד ולא כמו שהי' צדורות שלפניו שרגלי המטות היו גבוהות (עיין פסחים ח' א') וצדור שא"ל להכניס חתם המטה הגר (ועיין מג"א סי' תל"ג סק"ח וסק"ט) וקמוח"ז מן הח"ס זולק"ל היה מכניס ראשו חתם המטה לבדוק המקום וכעת א"ל להכניס להחם עם גר יחידי והחזר מוטל לבדוק שם עם "פלגש לייט". וכן בקלאזעט שהצב"צ מחפד להכניס שם הגר יסייעו בצור "פלגש לייט" וכן כל כיוצ"ב. אבל במקום שא"ל לו להשיג גר שעור או גר אחר יחיד אז צודאי וצודאי וידוק הכל לאור "פלגש לייט" ויצטר עליו כדו וכדין בלא שום חשש. וביותר דהלא בבדיקת חמץ הצרכה קאי על הבדיקה ולא על האור. (ולקמן איחיד מדור לעמוד לענין ברכה על "פלגש לייט", ושם אחי' דברי האחרונים ומה שיש לפתל בדבריהם).

סימן סד

המשך מסימן הקודם

(כה) ועתה נחזור לענין ברכת בורא מאוה"א במו"ש"ק. הנה בחפשי בספרים מלאחי בשו"ת אחי' זכרון (ח"ג ס"א) דאין לבדק על אור עלקטרי במו"ש"ק משום דהוי גר שלא שבת

אך על רגע אפסוק מנכרת במו"ש"ק, משום דבר בשעור (בחור' ל' יום לפסח) מה עוב לבאר בקריית האומר אם יש לבדוק ולקיים מלות בדיקה חמץ ע"י "פלגש לייט" ולבדק עליו.

(כז) איתא בפסחים (ו' סע"ב) ח"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האצורה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה. והש"ס (ח"א) מביא דאכסדור לאורה נבדקת ופרש"י לאור של נבדקת ואין נידק להביא לה אור הנר בלילה אלא בודקה ביום. (ועיין מג"א סי' תל"ג סק"ג ובמחילה שם ובצינור הגר"א שם ובמ"ב) ועם האצורה מפרש (שם) הש"ס דלכן אין בודקין לאורה, אמר רב נחמן בר יאחזק לפי שאינו יכול להכניס בחורין ובסדקין, רב ציד אמר לפי שאורו לאחוריו (פרש"י) ואדם האוחזו, לפניו הוא בודק הלכך אין יפה לבדיקה, רב פפא אמר משום דבעית (מהיירא שלא יבעיר את הבית ואין לבו על הבדיקה יפה) רבינא אמר משום דנכורא מיקטף חיקטופי (נפסק וקופץ חמדי). וגם אם נקבל כל ה' עומים לחומרא באצורה (ועיין צב"י ומג"א סק"ח ומח"צ ויד אפרים ובס' בית ארזים צענין זה בס' תל"ג) לכל ה' עומים אור "הפלגש לייט" יותר יפה וצדור ונקבל להשחמש בו מנר שעור, דנקבל אפשר להכניס בחורין ובסדקין, אורו לפניו ואינו מבטת כלל וגם אורו אינו קופץ. וכל זה גם אם נחליט של"פלגש לייט" יתן דין אצורה, אבל באמת זה עשות וא"ל לומר כן, דא"כ גם צדור שלנו יחי' אסור לבדוק דהלא הפתילה היא נעשה ממנה וכמה חושין דקין למד גפן או פשחן הכרוכים ביחד הדק היעצ, וע"כ אצורה לא נקרא אלא כשקלועים ב' גרות או בדוקים ביחד (עיין מג"א סי' תל"ג סק"ו ובמ"ב) וכן מפורש במו"ש"ק (סי' י"א סק"ח) והבנים לזה הפרש"י (סי' סי' י"א שפ"ד סק"צ) ועיין בפלתי (שם סק"צ) וכ"כ במחילה (סי' ה"ל). וכן מפורש במ"ב (סי' ר"ח סק"ח) שכ' וצדור שלנו אם מונח שם כמה פתילות היו כמו פתילה עבה ואינה חשובה אצורה, אך אם מפריד ביניהם שעור או חלב כגון מה שעושין משעור שהגרות קלועים יחד או שמדקין יחד שתי גרות כלהדי וכו' חשב אצורה, וכ"כ וק"י גר עלקטרי אשפ"י שבחור המנוחה נמלאין הרבה הרבה חושין אבל מאחר שהזכויות סובבין מבחור ועושה אותן כאחד צודאי אין לו דין אצורה כלל אלא כגר יחידי וצודאי ראו' לבדוק בו החמץ. [ועיין

„באגאליכע“ נקרא נר, ופסיר יוכל לנרן קודם פתיחת הבדל של „העלקטערי“ שפתיחות של הבדל נקרא כה נבדל. ובתש שם דאס מכבה אור כזה בשבת חייב משום מכבה, אך לענין הדלקת נר חנוכה מסיק דאין לנרן אריזי וואו לא צו „עלעקטרישעס“ ליכט (פי' אור עלעקטריק) ולא צו „גאליכע“ (אור געז), חדא דשמן זית מזהב מן המזבח, ועוד כיון שנעשה להדליק כל השנה לא היו פרוסווי ניסא וכו' עכ"ל הספר הזה עיי"ש (בספר חק ישראל). והנה ספרים אלו שו"ת מחזיק אברהם ושו"ת בית יצחק חו"ד אולם תחת ידי לענין דהם טעמים ונימוקים בדבר זה, עכ"פ מלאחי און לי הני שני גדולים שמחזיקין לנרן בורא מאורי האש על ה„עלקטערי“ ואף שאין איז וידע טעמים מ"מ הא צ"ב כבר נתתי מעלמי טעמים הרבה לנרן להקל בזה לענין בורא מאורי האש, אלל לענין מה שמציא הספר הניל מהם שמקולין להדליק צו „עלקטערי“ נר של שבת לא אדון בזה להחיר עד שאדע טעמים ונימוקים בזה עכ"ל הבית ישראל. ועוד נדבר מכל הניל, רק אטורר על מה שז' על השאלה אם נר חנוכה מותר באור עלעקטרי וכו' „ועוד כיון שנעשה להדליק כל השנה לא היו פרוסווי ניסא“ דעטם זכ ליחא בעיקר, ויכוד שאלתיו, דעתה צומניט עושין נר עלעקטרי לחנוכה שאין משתמשין בו בכל השנה ויכיר לכל להדיא שלנרן נר חנוכה נלקו ופסיר איכא פרוסומא ניסא, אלל בעל מחז"ל שפיר כתב טעמא הניל, כי צומניט עדיין לא הי' נרות חנוכה עלעקטרי צומניטו שניכר וידוע לכל שהם לנרן חנוכה.

(זו) **בחשו'** ה"ל (חא"ח ח"ב סי' ק"ד) מלאחי שהעיר על שאלה זו אי מצרכין צומ"א צומלש"ק על נר עלעקטרי משום דהדלקת נר עלעקטרי אינו אלא גרם הצברה והעלה דגם על גרם הצברה יכול לנרן ורואיתו מדיוני של המנ"א (סי' רס"ב סק"א) שגם על הדלקת נרני יכול לנרן בשעה"ה (ובכר העליתי בן מדעתא דנפשי לטיל אות ג') אלל סתמתי יסוד החקירה לפי שהדלקת נר עלעקטרי אינו גדר גרמא אלא הוא הדלקת גמורה וישבת חייבים חטאת כעל כל הדלקת נר עצמי בשבת עיי"ש בדבריו. אולם בעל ה"ל בעלמו סותר דבריו מעטמא אחריתא וז"ל למעשה עדיין יש לדון אם לכתחילה על לנרן על מאור זה (אור עלעקטרי) בדוודאי לכתחילה יש לנרן על החתלת עשיית המזבח, ועלם הדלקת הוא גם חלק מהמזבח ויש מזבח בעשייתו עכ"ל, וגם אלו דברים

דברי הזרם צא ע"י מלאכה צמקום התחנה צלי הפסק ושניתה דכל יום השבת ונמשך דרך החושים לכל בית ובית עיי"ש. וזה אינו מובן כלל, דלמשל אם הנכרי בשבת מציא נר עם אינדרעלל לנרן ישראל, ובישראל ממתינ צבדי שנעשה האש נימא שאם הישראל מדליק צומלש"ק הנר ע"י האינדרעלל שהציא הגוי שאין לנרן על אור זה, כמו בן צידון דידן הגוי לא עשה שום אש בשבת רק כה עלעקטרי ובישראל מדליק מה צכך ושרי לנרן עליו אם הישראל עשה אש צומלש"ק, ואם אור עלעקטרי צוער מע"ל כל היום מאי איכא למימר, ועוד אם אנו נהנין מאור עלעקטרי, כאן בארנ"ה"ב, ציום השבת, איך נאשר לנרן עליו צומלש"ק, ע"כ טעם זה לאסור אין לי הכרה. ועכ"ל דבאופן צעל אצני זכרון ז"ל הי' סוחר שבמקום התחנה עושים אש עלעקטרי וע"כ כתב מה שז' לפי הצנתו טוב ויפה, אלל צמחבה"ק כי רם ונשא אין המלאות הכצותו ולכן אין יסוד לפסקו בהלכה, כי צמקום התחנה אין עושים רק כה עלעקטרי ולא אש עלעקטרי. גם מה שז' בספר נפש חיה (א"ח סי' רל"ח) לעקפק לנרן על אור עלעקטרי צומלש"ק משום דהאור עלעקטרי נמשך מהמנונה המרכזית והיו בישראל שהדליק מן העו"מ עיי"ש, דבריו תמוהים, דהלא ישראל שהדליק מן העכו"ם מצדן, דאחוספת אור דהחירא קא מצדן כמפורש צש"ס ברכות י"ג א' ונפסק בן צב"ש.

(כו) **בחשו'** בית ישראל (ח"א סי' נ"צ) ראוית תשובה באריות רב צענין זה, הצברה דברים כוונתי לדעתו וצברה נעתי מדבריו, עכ"ל אינוי רואה להלכה ולמעשה דבר שחולץ צינינו.

הנה בחשו' בית ישראל (שם ד"ה שוב לאחר) הביא דברי הגאון העולם בעל מחזיק אברהם (א"ח סי' מ"א) שצוה בספר חק ישראל לקוט על ער"פ שחל בשבת (צח"צ דף ל"א) ובתש ז"ל (החק לישראל): צש"ת מחזיק אברהם להגאון מבראד ז"ל (א"ח סי' מ"א) נשאל אם יכול לנרן להדליק נר של שבת או בורא מאורי האש על הגאליכע, והשיב כבר קדמו בספר בית יצחק (חו"ד סי' ק"ב) דפוסק דיכול לנרן על ה„גאליכע“ או על נר „עלעקטרישעס“ דיש לו עיקר להדליק נר של שבת או של יו"ט או בורא מאורי האש, דכל האור הצור כלי „צפלאטישען דראטה“ (פי' חוטי ברזל) „גאליכעס“ או צפחמים

עלעקטרי ע"י הכפתור לא חשיב מדליק ואיננו יכול לנרדן. להדליק, בזה לא קייל כוונה, דאי מהאי טעמא היתב יכול לנרדן, דשפיר יש הדלקה ממש לפנינו, כמסקנה גדולה ושלם שהמדליק נר עלעקטרי בשעת חייב חטאת, ולפי שהגאון הנורא מהר"ר ז"ל לא הי' נקי היטב במהות הדלקה עלעקטרי עלב בדעתו לומר כן, אבל האמת דהוי הדלקה גמורה, רק כבר הסלית לעיל (אות ה') שאין לנרדן על נר עלעקטרי בערב שעה משום טעמא אחרינא.

סימן סה

המשך מסימן הקודם

(כע) **ברגע** זו בא לירי בשאלה ספרי מאורי אש ואור חדש על עניני עלעקטרי וצפתחי ספר מאורי אש מלאחי לו (בפ"ה עמוד ז"א) שעמד על המחקר אש יש לנרדן על אור עלעקטרי בומה"א בכלל וצפרע על עלעקטרי הדלק בשעת ע"י כלי שפון אי הוי כנר ששבת ושרי לנרדן על נר זה או לא הוי כנר ששבת דהוי כנר שהדלק הגוי בשבת לעמוד שאין מצרכין עליו ה"ב על נר זה אין לנרדן, ואחר שכן על זה לארדו ולרדו בחריפות ופקיאות רב ועלום, הפעל דככה"ל הוי כנר ששבת ואפשר לנרדן עליו. ואח"כ דן על אור עלעקטרי בכלל אש הוא נר שמצרכין עליו עפ"י דיון או לא. מחלה (בעמוד קפ"ד ד"ה ברה) רוצה לומר שאין לנרדן על אור עלעקטרי אפי' לרהמב"ם (ולא מיעבי' להראב"ד) משום דבעברה זו אין בה משום כללן לא חשיב בעברה, ומאחר דאין מצרכין על אור במוש"ק הוא זכר לאור שהולא אדרי' במוש"ק ע"י ב' אצנים שהקיסן זו צו ויאל מכן אור, ואור הזה הוי אור דאית ביה כילין, אולי לרדן שגם אור שעליו אכן מצרכין יהי' בעברה דאית בה כילין עיי"ש. ובמחנה"ק דהגאון העולם חר"ק ודקי נפלא מהרש"י לויצרבאך שליט"א צעל המח"ס מאורי האש, דבריו תמוהים מאוד דכל מי שבקי קנה באור עלעקטרי יודע שאש עלעקטרי הוא בעברה של כילין מאוד מאוד, ומה שאינו מכלל החושים לפי שסגור בצוכיות בלא אור כידוע לכל מי שיש קנה בקיאות בענין זה, באופן שטעם זה אינו. ועוד טעם ב' כנר שאין לנרדן בומה"א על אור עלעקטרי דאור עלעקטרי בחישי הענקהאשר הם גבולים אומומות שאין מצרכין ושזו רוצה לדמות, ולבסוף הציחו

נסתרים מחמת דבריו ה"ל דודאי על הדלקה נר עלעקטרי בשעת חייב חטאת דמעשה גמורה הוא וכמו כן ענין הדלקה נר עלעקטרי מערב שעה לשבת מעטמא ה"ל הוי שרי להדליק לכתחילה דהדלקה הנורה עלעקטרי הוי הדלקה גמורה ושפיר גמורה, אבל כבר כתבנו טעמים הרבה שאין להדליק נר עלעקטרי לנרדן נר שבת בער"ש. וכזה הפעל הרי" (שם ד"ה וידין ויד"ה ושז) שזריך להיות שיעור בשעת הדלקה נר שבת כמו בנר חוכה זה כדבריו לעיל (אות ה') רק אנו הבאנו ראיות אחרות לדין זה.

(כה) **שוב** כי בחש"י ה"ל (ה"ל) וז"ל והכריז רבי אברהם ישראל משה סלמון מחארכוב גיד לי שמעט מאיש שהגאון רבי יוסף ראזין נשאל על מאור עלעקטרי אש מצרכין עליו ברה הדלקה נר שבת וחי מצרכין עליו בורה מאורי האש במונאי ש"ק, והורה דשרי לנרדן עליו במונאי ש"ק, דהא אש הוא, אבל לא בעש"ק והצרכה הוא להדליק נר זה לא חשיב מדליק, ובחש"י בית יצחק (יו"ד סי' ק"כ) כ' שאין יולאין יד"ה נר חוכה בעלעקטריק, ונראה דיש להוסיף על דבריו, דכאן אין אור של שמן דולק אלא מחכות שמתחמם ע"י כח עלעקטרי והמתכות כשהוא בחור כלי זכוכית חתום, מאיר לעינים, אבל באמת אין כאן שמן וגם אש לובטת אין כאן, רק שהוא נראה לעינים כמאיר, ונראה כמו אכן עובד שמאירה בחושך שאין בזה דמיון לנר דולק, ולכן אין סביר לנאח על ידו במקום שזריך להדליק נר, וכאן אין דולק אור מאיר אלא מחכות המאיר כשהוא מחומם הרבה, ומה"ט נראה לי דאין לנרדן "בורא מאורי האש" על נר עלעקטרי שאין זה אש המאיר אלא מחכות מחומם, עכ"ל הספר ה"ל ה"ל. ולכל דבריו אין קיום בהלכה מאחר דאין קייל דהמדליק נר עלעקטרי בשעת חייב חטאת לרדין על כרחק להורות על האמת לאמתו כדברי הבקאים הגדולים "אינשינערן במלאכת עלעקטרי" שאש ממש לפנינו רק אחוים במתכת ואש לובטת סביב המתכות, היינו אש עלעקטרי נורה לובטת בכל כח ועח סביב המתכת והדלקה ע"י הכפתור או ע"י הסביבה הוי הדלקה גמורה ולא גורם, וא"כ דינו של הגאון מראגאטשטעו הגאון הנורא ר' יוסף ראזין צעל אמת פשעו ז"ל לנרדן על נר עלעקטרי במוש"ק שרי וקיים, ורק מה שבורה הגאון הנורא מהר"ר ראזין ז"ל דאין לנרדן נר שבת בער"ש על נר עלעקטרי מעטמא משום דפתיחת אור

בש"ג. ואכן כבר כתבתי דמטעם זה אין לאסור כלל עיי"צ. שוב כי (בעמוד קפ"ו ד"ה עוד יש) לאסור לנדר בזמרה"א על אור עלקטרי מעטמא ודחור עומן בזבוכית והאריך קצת בזה לפלפל ולא העלה דבר ברור, וגרסה לו שלא לנדר, ואכן כבר העלינו שם לנדר עליו כשאר אבוקה או נר לפניו, והזבוכית בכה"ג לכי"ע אינו מפסיק כלל.

(ג) **ולבסוף** כי הבעל מחזיר אש (עמוד קפ"ה ד"ה ומ"מ) וז"ל: ומ"מ דבר זה נלפס"ד ודאי דאף לדעת הב"י אין להקפיד (מלנדר) על אור בזבוכית כי אם בכה"ג שחלור עלמנו הוא בחור הזבוכית משא"כ אור שבמקומו הוא גלוי אלא שבמנדר רואה אותו בעד זבוכית נראה ודאי דהא חשיב ראייה גמורה, ואף לדעת המש"צ ז"ל שהקפיד על אור שיהי' כעיקר ברייתו מ"מ היינו דוקא האור עלמנו אבל עכ"פ מנלן למדש חומרה או דענין שגם ראייתו חתה כראיתו של אדרי"ר שלא היתה דרך זבוכית, ולפי"ז נלע"ד דחומרה יתרה הוא מה שהחמיר המש"צ וכתב "דאף שהאור במקומו הוא בגלוי אפי"ה כיון שהוא אינו רואה אוחה אינו מנדר, ומה דבוצר בגמ' ר"י מנדר אדרי אלא דיילא מיירי שהיו הלטנות פתוחין שם". ויפה העיר לי צוה יורדי הארץ החוטף הכר' ר' שמעון ברוקשפאן הי"ו לדעת המש"צ דמדמי ראייה דרך חלון לאור שבתוך הזבוכית נכון גם להסיר את המשקפים בשעת הצרכה כיון דעכ"פ ראייתו הוא ע"י דבר המפסיק בינו לבין האור וז"ל. ומימה עכ"פ דבר זה נראה ודאי דאלו המנורות העלקטריית שהאור שלהן הוא מכוסה בדבוכית עבה, אשר אין רואים בעדה את גוף השלכבה אלא נראה לעינים כאלו הזבוכית הוא מלאה אור, נראה דהא חשיב שפיר כמשתמש לאורה ואינו רואה את השלכבה דאין מנציק עכ"ל. ג' הלכות אלו כבר נתבארנו לעיל בדברינו ואבא מחסרון ואחסרון אחרון חוצה בדזה כבר כתבתי והלכה כן, ועשה אי ראייה שבה קדמי, (רק גם כאן נראה טעות גם בעניני עולם הזה שם "שהאור שלהן הוא מכוסה בזבוכית עבה" לא מביא ולא מקלחי' הזבוכית דק שבדקים אלא בזבוכית נתערב דבר מה שהאור היינו החוששים לא יכיו נראין לפעמים נתערב בזבוכית צבא אדום או צבע ירוק או דבר לבן בקליפתה הבלי' שחשתי האור לא יהי' נראה בעד הזבוכית אבל הזבוכית לעלמו דק מאוד ולא עבה), אבל כאן כיון לאמת היינו להלכה

שחזתו של הקצ"ה אמת. בהלכה הכי' להסיר המשקפים בודאי אין שום הצנע לדבר ולא ראינו לנדיקים וגלויים מזהבקים שהיו עושים כן, וכמעט חוששני שטעות לומר כך אפילו גם להמש"צ וכי יומא שיצרך באופן שאינו רואה האש הדק היעב היינו בלא המשקפים ובמשקפים שני' רואה האור הדק היעב היעב לא יצרך, אין הדעת והשכל הישר סובל הוראה כזו. וגם דין הא' שם צ"ש המש"צ לא נתקבל להלכה וקשה מאוד להבין במתה"ק (באומה וצירחה מגדלת הקדוש בעל מש"צ). והאמת אגיד ולא אכתש שטרס ראיית דברי המש"צ בלמדי צרכים במס' צרכות (דף י"ג ב') רב יהודה מנדר אדרי אלא דיילא (פרש"י היה מנדר על אור שבצית אלא דיילא ורחוק מציתו היה רב יהודה לעטמי' ולא צבי סמוך) רבא מנדר אדרי גוריא בר חמא (פרש"י סמוך לביתו היה, רבא לעטמיה דאמר סמוך בעינין) אב"י מנדר אדרי בר אבוב. הנה דברי רש"י לריבין ביאור, בודאי ר' יהודה כן ס"ל ולא בעינין סמוך ממס' ואפילו מרחוק יש לנדר ובלנד שיראובו, וא"כ מאי קמ"ל שצריך על אדרי אלא דיילא, וכי תימא קמ"ל דעבד כדבריו מאי קמ"ל למד לא יעשה כדבריו, והלא לא היה חסר חולק עליו עד שבה רבא דבור אחר. וכן קשה מאי קמ"ל שרבה צריך על אדרי גוריא בר חמא, בודאי צריך אדסמוך, ולמה לא יצרך אדסמוך לו, וכי יש מי שחולק שאדסמוך לו לא יצרך שקמ"ל שצריך, ואם על אדסמוך יש הו"א שלא יצרך אמאי יצרך, ואם קמ"ל דרק אדרי גוריא צ"ח צריך כי סמוך היה ובשיטתו מאי קמ"ל בודאי עשה כשיטתו, דלית מאן דחולק, ובה דאב"י צריך אדרי בר אבוב, מאי קמ"ל והלא אב"י לא הוצרך בגמרא כלל אף לרוב אדסמוך או גם אדסמוך אפטר לנדר, וגם רש"י לא פירש אס דבי בר אבוב היה סמוך כרבה או רחוק כר' יהודה. ואמרו בלמדי צרכים דפי' דברי הש"ס כן הוא, דביתיה נר בפנס שנינו לא יצרך ופרש"י פנס עשית וקמ"ל דבר שבזבוכית אין לנדר (וולא) כהרש"צ בחידושי ועיין בשער"ק וב"י ומנ"א סי' רנ"ח) ועשה קמ"ל דק אס הנה בעלמו בזבוכית, אבל אס הנה במקומו הוא בגלוי אך ח"א לראותו רק בעד חלון בכה"ג מנציקו, וזה קמ"ל דר"י ורבה ואב"י כולם דברו על נר שאלל שכנייה ובודאי בבית השכנים היה זבוכית על חלונותם והכלות היה סמוך ככל סתם בית וא"ש מאוד אפשר ופרת. כן אמרתי צרכים ודברים אלו סותרים דברי המש"צ, ודברי המש"צ צ"ע שפטרס דברי הש"ס דכל בג' צחים

לדאס דיילא דגוריא צו חמא וצו אצוב היו בכל מולש"ק פחוטין וחוכית החלון לא הי' מפסיק.

סימן סו

המשך מסימן הקודם

(לא) **ודע** דעל אור פלעטלייט, אור באטעטער, צום אופן אין לצרך צורא מאור"א, דאזר באטעטערי חליט כל כך שצאמת אין אור ממע לורע סביב החושין ולא היו כי אם כנחלת בעלמא מחמת חושפותו של כח הבאטעטערי ואין לצרך עניו.

(ב) **אחרי** כתבי כ"ז בא לירי תשו"י א" (ח"א) ומלאחי (שם צבי י"ז) שנשאל שאלה זו לפני והאריך בצקאותיו המבהיל כל ר' לא אנים ליה וכתב ח"ל (באות ח"א) חזי הוית בשו"ת נחל שמעון (סי' ע"ו) שבעד שבה"ה צריכס ז"ל היה מתוך צורא מאורי האש על העלעקטרי ועס"צ וכו' וכן הגר"א ניימארק באשל אברהם על חולין (בקונטרס פירות גיוסר סי' כ"א) כי ששמע שגאון ר' חיים עוזר ז"ל היה מהדר לצרך צורא מאורי האש על אור העלעקטרי "כדי לאשר וללמד שאור העלעקטרי הוא אם גמור בלא פיקפוק" עיי"ש, גם הרב"ע ר"י רונצנר צם מאורי החשמל (עמוד ז') החיר לצרך על אור העלעקטרי, וכעין מ"ש גבי אדרי"ר שביא צ' אצנים ועחקן זצ"ל וילא מכן אור, וה"ב עלעקטרי דהיו זכר להקשת אצנים עיי"ש (ובעזרה"ת כבר העליתי זה לעיל אות ע"ז) וכ"כ מה"ע בשו"ת משפ"ע (ח"א סי' ע') שאור עלעקטרי בא ע"י הקשת מחבת ז"ל. אלא שסיים ח"ל, וזכו מעיקר הדין, אצל למעשה מורה מן המוצחר להדר אחר אצובק של נר שטור כמ"ש המג"א צסם האר"י ז"ל שיש להבדיל על נר שטור, ע"כ. ובס' מים חיים למחרי"י משאש (סי' ק"ג) כי ג"כ להחיר לצרך על נר עלעקטרי, וכ' שלא ידע שום טעם לאסור עיי"ש. ובמסקנא לוינא (צ"א הי"ל אות י"ד) העלה שאין לצרך דספק צברות להקל עיי"ש, ואני עומד ומשתומם בשטח דאז ולא רליחי להאמין לעניי מאחר שצדא מצ' עקרי היות הגר"ה צריכס והגר"ע זכר לדיקוס לצברות, שהשכיבו צרות קומתם את אור החמה, שעשו הלכה "ולמעשה" לצרך צורא מאורי האש על אור עלעקטרי, אן קנן אצתרייכו צשנים סטוריות, ולאמני הייתי יודע מהה מתחילת תשובתי אפשר לא הייתי מתחיל להאריך

ולצרך השאלה רק הייתי כותב שיש לצרך, כי כן עשו הלכה "ולמעשה" צ' גאוזי עולם ז"ל, אלו, ואחר כל הכבוד הזה איך פוסק הי"א הי"ל במסקנא שאין לצרך צומה"א על אור עלעקטרי אפילו צדיענד לא. וע"כ נראה בגאוזים האדירים הגר"ה צריכס והגר"ע שצרכו לכתחילה עוב ויפה עשו, כי ציימסם עדיין הי' המלחמה קשה גוצר והולך אם המדליק אור עלעקטרי נקרא מחלל שבת מן החורה, ע"כ צודאי וצודאי כמנהיגי ישראל הנאמנים לה' ולתורתו הי' החוב מועל עליהם לצרך צמא"ה על אור עלעקטרי הלכה ולמעשה, כדי להראות ולהורות צפרהסיא לעניי כל דאזר עלעקטרי הוא אור ככל האורות והמדליק אור עלעקטרי צצבת חייב עתה, וצו"ע איסור גמור הוא להדליק ככל אור עע"י, אצל אן צזמנינו שצמא"ה צצכותם הגדולה ובהשפעתם הרצ צבר המלחמה נקשה והסערה לדממה צא, וכו"ל עתמא יודעים שאסור להדליק אור עלעקטרי צצבת מן החורה, וכן צו"ע איסור גמור הוא, אין לנו לצרך לכתחילה צצבת צומה"א על אור עלעקטרי אלא על אצובק משטוב או נרות שטור, כהמג"א צסם האר"י הק', אצל צמקוס שאין לו אצובק או נרות שטור צודאי וצודאי יצרך צצבת צומה"א על אור עלעקטרי בלא שום פיקפוק, לצרך ולקיים מקחם ופסקם של הגאוז"א שרי חורה הי"ל, ולהאיר והלואי יאה חוקינו עמכה וימלנו אור כי עוב צעדינו. אחרי כתבי כ"ז מלאחי צצשו"י וצרון יעקב (סי' י"ד אות צ') ש' ששמע מאחד צצעמנו ראה צצית הגאון המורא צעל לפנת פענא ז"ל שצרכו צצבת צורא מאורי האש על אור עלעקטרי וחסק ולא אמר להם מידי ש"מ דדבורה למעשיכם ובהניחי מאור. וגם צספר מקראי קודש (בל' חנוכה עמוד כ"ז) כי צדות הרב"ע רבי אצברסם ישראל משה סלומון מחארקאצ ז"ל ששמע צעמנו מאיש נאמן שהגאון הראשעשוי צעל לפנת פענא זאוק"ל נשאל על אור עלעקטרי אם לצרך צורא מאורי האש והורה דשרי לצרך דזהא אש הוא (כדלעיל אות כה) וזה צעצה"ת ככל צצרינו, וצרך הנותן ליטף כח ולואן אונים עמכה יצב תנ"א שזכיתי לבקון לדצריכם.

ונהניתי לשמעו מעד נאמן שהגאוז"א דאמ"ר מקלונענצור שטי"א שצביותו צצמחה אשכנזים האדורים ימ"ש וכן כשה"י מועל על ערש דוי צמולש"ק פ' מקץ שבת חנוכה דהאי שחא (שבת תשל"ח פ"ק) הי' שכל ה' רפואה שלמה צצרכו יצרך צפני כ"י סביב מעטו צצבת מאורי האש על

ביאור דברי הש"ס פסחים ב' א' הנודד מן האור אסור באורן של כוכבים (אות ז' יט ט). ישוב נכח לקושי הצ"ח פסחים ב' א' (אות ב). — (ז) ביאור נכח בדברי הש"ס ברכות נ"ג ב' התמודד (אות ל).

סימן סז

נשאלתי אם שרי ביו"ט להוסיף בורג בתוך השעון כדי שיכבה או ידליק הנר עלקטרי הרבה יותר ממה שהעריך מעיו"ט או אם בערב יו"ט לא הניח בורג כי רצה שידליק כל היום ועתה רעת אחרת עמו ורוצה שיכבה וע"כ ברעו להניח בורג האם שרי.

השבתי בין אם העלקטרי דולק בין אם העלקטרי נכבה ע"י השעון ואין זרם בשעון איסור גמור להניח או להוסיף בורג חרא סתרי טעמא.

חרא אסור משום מוקצה דהלא הכלי שעון שזמנינו אינו מוכן ומזומן ולא"ה לבשחמש צו אך ורק לנודד בדלקת ולטובו זרם עלקטרי וחיי כלי שמלאכתו לאיסור וגם כלי מוקצה מחמת אסורן כ"ס, וידוע שח"א לבטול צורג בשעון חסר לא שיעלמל בשעון מעלגול גמור, הא חזא. ועוד דנראה כמתקן כלי. ועוד גרס כיצוי וגרס הדלקה אסור ביו"ט חס לא רק בהפסד מרובה (כמו שביארכי דבר זה נכמה שחצות עד עתה) ואין כאן הפסד קצת ג"כ רק הפסד מעוט הנפל מניעוטו ולא"ה אסור לעשות כדבר הרע ה"ז ביו"ט. והגם שח"א"ז בא לידי דרך שאלה על זמן קצר תשוב לא"ה (ח"א) ומלאחי לו (שם בסי' ב' פ"ד אות כ"ב) שנטה להקל אין דבריו נראין כלל ואין להקל בצירור.

סימן סח

שאלה נפסק דזרם העלקטרי בשבת ויו"ט ע"י כלי שעון־שבת, אם מותר ללחוץ על

העלקטרי וכו' לפלא בעיניהם אבל הדין עמו והלכה כן היא כאשר בירכתי, ושמתחי לבין לדעתו הגדולה.

פירות הנושרין להלכה:

אין אדם יוצא ידי"ח מצות הדלקת נר שבת ויו"ט בנר עלקטרי אפילו ע"י נרות שניכרין שנרלקו אך ורק בשביל נרות שבת ויו"ט (אות א' ד' י' י' ד). — (ב) אם נר דולק בערב שבת מבעוד יום אם מתחייב לכבותו ודור להדליקו לשם הדלקת נר שבת (אות א). — (ג) טעמים שאין לברך על נר עלקטרי לנר שבת ונדחו (אות ב' ט' י' ז). — (ד) המדליק עלקטרי בשבת כמדליק שאר אור טבעי חייב חטא (אות ג' י' ז' כח). — (ה) הדלקת נר עלקטרי כהדלקת אש משם ואינו רק גרמא כעלמא היינו בגרם הדלקה (אות ג' ז' א' כח). — (ו) אין לברך נר חנוכה על נר עלקטרי גם אם הנרות ניכרין היטב שהדלקו לשם נר חנוכה (אות ה). — (ז) אשה השוכנת בבית החולים ואינה יכולה להדליק נרות שבת תדליק נרות עלקטרי בלא ברכה (אות ה). — (ח) הנוסע בארץ בחנוכה ואין מניחין אותו להדליק נרות חנוכה ידליק נרות עלקטרי הניכרין היטב שהן נרות חנוכה בלא ברכה. וכן יעשה בכל אופן שאם אינו יכול להדליק נרות ידליק נרות עלקטרי כאלו בלא ברכה (אות ה). — (ט) בארזון וכיוצ"ב טוב יותר להדליק בלא ברכה נר עלקטרי הניכרין שהן של נרות חנוכה (אות ה). — (י) מי שאין לו בערב שבת חנוכה אלא נר אחד, ידליק הנר העלקטריק לשם נר שבת בלא ברכה ויברך על הנר לשם חנוכה בברכה (אות ה). — (יא) זוגות צעירים שזה דרכן בשנה ראשונה לאכול אצל ההורים פעם אצל אביו ופעם אצל אביו ושנים בביתם איך תדליק (אות ו). — (יב) טעמים שאין לברך ברכת נר חנוכה על נרות עלקטרי (אות ז' ח' ט' י' כח). — (יג) הבעל יחדך הנר שבת מער"ש (אות י'). — (יד) ברעבד אסור אין אבוקה או נר שעות יש לברך ברכת בורא מאורי האש במצושה"ק על נר עלקטרי (בהקדמת אור טו כא). — (טו) ברעבד אסור אין לו נר שעות וכיוצ"ב לבריקת חמץ באור ל"ה, יכול לברך ברכת ביעור חמץ על פלעשליט (בהקדמת אור טו כג כד). — (טז) טעם נפלא להדליק ב' נרות לשבת (אות י'). — (יז) הנודד מן האור אם אסור באורן של כוכבים (אות י' ז' ט' כ). — (יח) הנשוא כתי עינים (ברלל) בורא א"צ להסיר מעל עיניו לברכת בורא מאורי האש במצושה"ק (אות כ' ל). — (יט) על עלקטרישע, פלורוסענט־לייט אין לברך כלל ברכת כהמ"א (אות כ' ל). — (כ) על אור עלקטרישע שבוכיכת צבוע אין לברך ברכת כהמ"א (אות כב). — (כא) אור הנראה דרך חלון אם לברך עליו במא"ה (אות ל). — (כב) לפה ברכו הנאונים מהר"ח מבריסק ומהר"ח פ"ס וולנא זצוק"ל לכתחילה במא"ה על אור עלקטרי (אות לא).

פירות הנושרין לחידושי:

(א) מחלוקת הראשונים אם מברכין על נר שבת (אות א). — (ב) אימתי חיישין לחשש דויסקין דאחי למיסך (אות ו). — (ג) בין כיתויה מכתת שיעורא (אות ט). — (ד) ביאור גמ' ברכות נ"ג ב' (אות טו). — (ה) ביאור נכח בדברי הירושלמי פ"ה רביצה הל"ה ותוספתא רביצה פ"ד הל"ז להשוות לדברי הש"ס (אות טו). — (ו) ברכת האור אם היא ברכת שבת או ברכת הנהנין (אות טו). — (ז) איזה אש האיר לאדם הראשון במצושה"ק (אות טו יח). — (ח)

מוזש"ק במקומו, מותר שיזעסקו עכו"ם בעסקי
זיוס הכוה (אות ט'). — ז) נכבד'ל מלאך כי
רצוי לא להרשות שיזעסקו בעסקי עכו"ם
במקום העסק זיוס שבת במקומו (ע"י אות י').
— ח) כשם שאסור למירה לעכו"ם כך אסור
למירה לישראל במקום השי"ן (אות י"א).

סימן טט

שאלה לחץ על הכפתור בשגגת שבת, כרי
להדליק מנורת העלעקספרי, אם לא נדלק
כי היום ה' מנותק ע"י כלי שעון שבת, אם רשאי או
מחוייב, או אסור לחזור וללחוץ על הכפתור להחזירו
למקומו שלא יודלק העלעקספרי כשיחזור היום.

תשובה ככה"נ אסור לו לחזור וללחוץ עליו שלא
יירדוק כשיחזור היום (תשו' בצל החכמה
ח"ב סי' ל"ג אות ה' ו'), ועוד העלה (כתשו' בצל
החכמה שם אות ב' ו') דאם לחץ על הכפתור
בשגגת שבת להדליק אור העלעקספרי, ולא נדלק כי
ה' היום מנותק מן החיובין, אף שיודלק אח"כ אין זו
מלאכת מחשבת ופסול לכ"ע, וזה כשלא נצרך לאור
עלעקספרי בשעה שנדלק, אבל כשה' צריך לו שידלוק
בשעה שנדלק הו"ל מלאכת מחשבת. ודע דבשארם
עושה כל מעשה התיקון בשבת, אף שהתיקון יחול רק
אחר השבת הר"ז אסור ובמלאכת ראורייתא כה"נ
י"ל דחייב, אבל כשמקצת המעשה נעשה כפוצ"ש
דעת קצת פוסקים דפסור, ודיכא שהמלאכה נמשכה
משבת למצו"ש, ובאינה נמשכה נדאור דלכו"ע פסור
(בכתשו' בצל החכמה שם אות ר').

וזה לשון הגאון בעל צלל החכמה בסוף דבריו:
העולה להלכה: א) לחץ על הכפתור להדליק
אור החשמל בשגגת שבת, ולא נדלק כי ה' האם
מותרת מן החטוין, אף שידלק אח"כ, אין זו מלאכת
מחשבת ופסור לכו"ע (אות ז') וזה כשלא נצרך
לאור החשמל בשעה שנדלק, אבל כשה' צריך לו
שידלק בשעה שנדלק הו"ל מלאכת מחשבת (אות
ז'). — ז) כשהוא עושה כל מעשה התיקון בשבת,
אף שהתיקון יחול רק אחר השבת הר"ז אסור
ובמלאכת ראורייתא כה"נ י"ל דחייב, אבל כשמקצת

הכפתור כרי שכאשר יניע היום יודלק אור
העלעקספרי או להיפך כרי שלא יודלק או אסור לעשות
כן, מה"ת או מדרבנן.

תשובה בנפסק היום ע"י כלי שעון שבת, ולחוץ
על הכפתור שיודלק העלעקספרי כשיחזור
היום ונרדק בשבת, יש בו חשש חיוב חסאת (תשו'
בצל החכמה ח"ב סי' ל"ב אות ה' ו'). נפסק היום
בשבת ויו"ט ע"י בלעקאויס או אין איסור מלאכה
ראורייתא בלחיצה על הכפתור אף אם נדלק
העלעקספרי אח"כ בשבת (שם אות ח'). נפסק היום
ע"י בלעקאויס ואין ידוע מתי יוחזר היום יש חשש
איסור ראורייתא ללחוץ על הכפתור כרי להדליק
העלעקספרי שותיה ככו"י נם לפני שנפסק היום (שם
אות ט'). יש בהנעת הכפתור המשמש להדלקת
מנורת עלעקספרישע וככו"י משום איסור מלשול
מוקצה בשבת (שם אות י'). נכבה מנורת העלעקספרי
ע"י בלעקאויס אם אין ידוע מתי יוחזר היום אסור
ללחוץ על הכפתור שלא יודלק כשיחזור היום
מחשש איסור ראורייתא, ואם ידוע מתי יחזור וכן
כשנפסק היום ע"י שעון שבת אין איסורו אלא
משום מלשול מוקצה (שם אות י"ב). פוסקה הוראה
שבאש עלעקספרי יש בו משום מבקיע ומכבה מן
התורה (שם אות י"ג).

וזה לשון הגאון בעל צלל החכמה בסוף דבריו:
העולה להלכה: א) מותר לישראל הנמלא
במקום חול לללל אל עכו"ם הנמלא אז במקום
שהוא שבת (אות ז' ז'). — ז) רצוי לאסור
לישראל לומר לעכו"ם צ"ש, שכלה יעשה מלאכה
עצורו בשעה שהוא שבת במקומו של הישראל אף
שאז חול במקומו של העכו"ם (אות ז'). — ג)
אסור לישראל לומר לעכו"ם צ"ש שתיקב עצורו דבר
בשבת גם אם אינו נותן לו מעות צ"ש (אות ד')
ורצוי לאסור גם אם יר"י שבת רק במקומו של
הישראל וחול במקומו של העכו"ם (אות ה'). —
ד) אם הישראל נותן לו מעות צ"ש, אבל אינו נותן
לו מעות צ"ש וגם יר"י חול במקומו של העכו"ם
מותר לומר לו צ"ש שתיקב עצורו דבר בשעה שה'י
שבת לישראל במקומו (אות ז') — ה) ישראל שיש
לו עסק במקום שגיל שבת מתקדש יותר מאוחר
מאשר במקום מגורו, נראה כי רצוי לא להרשות
שיזעסקו בעסקי מעשה שיתקדש ליל שבת במקומו
(ע"י אות ח'). — ו) ישראל שיש לו עסק מעבד
לקי החלריך שנאשר יר"י שם יום שבת כרי יר"י

דבר זה נלמד ממה שכתבתי (לעיל צ"כ) דין להשתמש בשמיכה עלקטרי.

סימן עב

נשאלתי

אם שרי לפתוח המקרר (עירקאנדירשן) בשבת ע"י עכ"ם כשהחום גדול ביותר וקשה כח הסבל.

השבתי ברבים כשהציבור כבר נמצאים בביהמ"ד אינני מתיר שלא ולמרו לזלזל במלאכת שבת ע"י עכ"ם שכמעט בעוה"ד הותרה הרצועה, אבל כשאין רבים יורעים שבשבת פחתים או סוגרים אני מתיר. (הגם שאיפכא מסתברא, עכ"ז בפני רבים אני מחמיר מחמת קבלה מאאמור"ר הגאון"צ וצ"ל חי"ר.) ליחיד בביתו יש מקום להתיר.

ה) לכאורה מפורש במדרש כונת בחוס' כתובות (ל' א' ד"ה הכל ביד"ש) דלענוינים זיקא מרבי לני עני ואל' רחמנא נשיבך מלינתא א"ל דא ללותא היא יתיר חד כסו ולינתא אזלא א"ל תשתז משרבא א"ל כל כדו ללותא דכתיב חין נסתר מתמחו, וכתבו החוס' דהיושב בביתו יכול להשמר ולהזכר מחוס' שישב בבית של אבנים או במרתף עי"ש עכ"פ חוס' ולינה קשה להשמר ואפשר להשמר. ולגבי צינה קרי"ל הכל חולים אלל צינה ושרי לומר לנכרי לחמס בבית, כמו כן בחוס' שפעמים קשה עוד יותר להרבה צי"א מלינה שרי לומר לנכרי לפתוח המקרר לקרר הבית. אולם צביהכ"צ פני רבים לא התרתי ועודא דהי צדי"ל צביהכ"צ שלי שפעם פתאום ה' החוס' גדול ולא ערכו המקרר מע"ש והצבע"צ זיקאשו ממני להניח לבקש מגוי שיפתח המקרר ולא התירתי בשום אופן דמאחר שאמירה לנכרי בשבת נעשה אלל צי"א כהניא גמור לכל דבר קטן כגדול לא ראינו להסכים להכרות שאמירה לנכרי הוא דבר חמור, והרבה צבע"צ תפגעלו ואמרו שטוב מאוד עשיתי כי שמעו מהרבה שאמרו והלא ע"י עכ"ם הכל שרי ומה צריך לשאול וכן דרכי להחמיר בכל ענייני שבת צפרהסיוא כי כן ראיתי אלל זיקא אלאמירי הנאוה"ל ז"ל כ"ד שצפרהסיוא לא ראה להתיר כמעט שום דבר גם אם

המעשה נעשה במו"ש לדעת קלח פוסקים פטור, היכא שהמלאכה נמשכה משבת למו"ש, ובאניה נמשכה נראה דלכו"ע פטור (אות ד'). — ג) שכתב שבו שבת ולחץ על הכפתור לדליק מנורת החשמל אלל שלא נדלק לפי שבי' הזרם מנותק, אסור לחזור וללחוץ עליו שלא ידליק כשיחזור הזרם (אות ה' ו').

סימן ע

נשאלתי אם שרי לקשר הדישוואשער מעי"ם לשעון עלקטרי, שהשעון יפתח הדיש' וואשער בשעה מיוחדת וינקח הכלים שהניחו ביו"ם ראשון לצורך יו"ם שני לפני זמן מה בתוך הפכונת.

השבתי אסור לגמרי בין ביו"ם ראשון וב"ש ביו"ם שני.

ה) חדא דכלא ציו"ע משימים הכלים המלוכלכים בתוך המכונה ועי"ז העלקטרי צריך להוסיף כח יותר מאלו ה' עובד מלאכתו ריק מכל, כפי מה שנקשר העלקטרי מערב שבת והעמידו את השעון שהמכונה תעשה מלאכה בשעה מיוחדת ציו"ע. שנית איכא זילותא דיו"ע. שלישית מכין מיו"ע א' ליו"ע ב' שאיסור גמור הוא. ציו"ע שני אסור נוסף על ב' עתמים הראשונים משום הכנה מיו"ע לחול. (ועיין לקמן סימן פא).

סימן עא

נשאלתי אם מותר להשתמש בהייסינג-פעד ביום השבת כשנעדר מערב שבת.

השבתי שרי להשתמש בו ולשללו אולם צריך להרביק הכפתור שבו עורבים מדת חוס' גבוה, ביוני, נמוך (האי, מעריים, לאו) של ההייסינג-פעד וגם לדבק התקע שבשקע.

השבת

ראין להשתמש בו אלא ישתמש במד-
חום (שערמאמעטער), אולם הקטן בעצמו
מניח הנייר על מצחו, אין אנו חייבים ומוברחים
למענו.

הגם

דלפי מה ש' בחשו' נשאל דוד (תאור"ה סי'
(ט') דלעת לורך וללורך מלכ מלכ לקרב
נייר שנכתב עליו דבר סוד בכתב שנזעל בנייר וע"י
שמקרבין אותו ללא הכתב נחגלה, כמו כן היה לנו
להחירי שאלתיו, עכ"ל מאחר שכתשו' אצני חר
(תאור"ה סי' ר"ג) לא כתב כן (הגם שלא ידע
מחשו' נשאל דוד כי לא נדפס בימיו) עכ"ל מי יכניס
עצמו לכך, וצפרט והוא עיקר הטעם דגם להנשאל
דוד אין כאן עת לורך וקיום מלכ, דהלא אפשר
לדעת אם יש לו חום או לא ע"י מדרחום
(טערמאמעטער) שהוא היחיד גמור כמדויק של
מלכ. ועוד דע"י נייר זה א"א לדעת אסכחוס גבוב
אין נמוך רק אם יש לו חום בכלל או אין לו חום
כלל, משא"כ ע"י המדרחום, וא"כ יותר טוב בלא"ה
למדוד החום ע"י מדרחום, ואם אין לו מדרחום
רק נייר כזה, ולריך לו לדעת אם יש לו חום ממחמה
חשש אחר שיכול ללמוד ע"י מה שיש לו חום והוי
עת לורך גדול המקיל להשתמש בנייר זה יש לו על
מה לסמוך נוסף על דברי הנשאל דוד מאחר
שהסימנים שנחגלו עליו ע"י החום חיבק ומיד
כשיסירו מהמלח יתעלמו כחלוט יעוף ואין זה לובע
או כותב כלל ועוד דגם להאצני חר גילוי הכתב ע"י
חמימות הגוף הוי כלאחר יד ואפשר שבכ"כ האצני
חר בעצמו לא אוסר, אבל אין לומר דמאחר שעפ"י
חכמה הטעניק באופן זה עומד בזמניו שכן יחגלו
המספרים ע"י חימום הגוף דוקא לא הוי כלאחר יד,
דמאחר שאינו דרך כתיב ולא היה כה"כ במשך
הוי שלא כדרך כתיב ודעו ככל כלאחר יד ונמצא
זה אריכות בספרי אחרונים, והסומך על כל זה
לעת לורך גדול אין מזניחים אותו.

אבל

קטן ללורך עצמו שרי לו להניח נייר זה על
מלכו ללורך עצמו לא מחיין בזה (סי'
שמ"ג) וכ"ש כה"כ כמובן.

ועפ"י

השבתה לשואל אחד שעתה מתחש
המליא שטון שהמספר נראה על פני
השטון ואם מקרבין אותו לאור עלקטרי אז נחראין
ע"י רעפלקס (צלע"י) המספרים נאח ופה,
ושואלי אם שרי לנשות כן בשבת. ועפ"י הר"ל
התחתי דהלא בלא"ה ג"כ נראין המספרים רק ע"י

(א) **כבר** הארכתי בזה בספרי באר משה (ח"ב
סי' כ"ה כ"ו) והעליתי להחיר, והגם
שאח"כ באל לדי ספרי גדולי הרבנים דלפני זמנינו
ולהבנת"ה דזמנינו ומקלחם אוסרים, מאחר שלא
נגעו ביסוד היחיד שהוכחתי בספרי, ואמר אלמלי
היה עלה על דעתם דעת קדשם הוכחה זו בודאי
היו מודים להחיר ע"כ אינו רואה שום טעם לחזור
מהיחיר שכתבתי שם. (פיין בחשו' דובצ מישרים ח"א
סי' י"ב, חשו' בלל החכמה לחתי הגדול הגאון
האמיחי (ח"ב סי' כ"ה כ"ו) חשו' משנה הלכות
ח"ד סי' מ"ח).

סימן עו**נשאלתי**

כשהאשה חולנית ושובבת במטה, והיא
איננה טהורה, והמטה היא מטה כשל
בית החולים ש"ע רחיקת כפתור עלקטרי צד הראש
של המטה עולה ויורד לפי רצונה, אם שרי לו להבעל
לדחוק הכפתור כדי שתעלה או תרד המטה כפי
רצונה.

השבתה

להחיר.

אין

(א) כאן לא נגישה ולא כחו ולא כח כחו כי
העלעקטרי עושה כל הפעולה ומעולם
לא עלה על דעת רבותינו לאסור דבר כזה ואין שום
דמיון לכל המכר כה"כ בראשונים ואחרונים וע"כ
שרי ושרי.

סימן עז**נשאלתי**

אם מותר להשתמש בשבת ויו"ט
בבעין נייר, שמחרישים קרוב המציאו,
שאם רוצים לדעת אם יש לאדם חום (פיכער, היץ,
סעסערעטשור) שמרבקים על המצח, ועל הנייר נראה
צבע או שאר סימנים לרמוז אם יש לו חום או לא,
והשאלה האם שרי להשתמש בו בשבת ויו"ט.

סימן פ

נשאלתי אם שרי להוציא חבנדים היבשים מהרדיוער בשבת.

השבתי בוראי לכתחילה מחוייב להוציא מקורם שבת אולם אם שכח מלהוציא מעד"ש שרי להוציא בשבת.

הטעם כמו שכתבתי בספרי הר"ל, וכאן א"ל שיכ"ה הכפתור נדבק בעיף דהלא א"ל ליצטו עוד כי כבר הם יבשים, ואין שום חשש שידחוק הכפתור כדי לייצטו.

סימן פא

נשאלתי אם שרי ליתן במכונת הרחת כלים (ריש-וואשער) הכלים המלוכלכים ביום השבת.

השבתי להקל אך לא יסדרן בהמכונה רק ליתן שלא כסדרן באופן שבמוצאי שבת יהיו מוכרח לסדרן לצורך ההרחה, ונכון שמער"ש יוציא התקע מהשקע, או ידבקו טייפ על הכפתור שלא ישעו לרחוק הכפתור לצורך הרחה.

ענין באריכות בספרי באר משה ח"ג סי' מ"ח.

ח"ח אחד עוררני שכתשו משמרת חיים (סי' ב') מחיר לערוך ע"י שטון מכונת הדחא כלים מערב שבת וצנצת ייחור צו הכלים לפני הזמן ואחר שהכלים מונחים זמן מה יתחיל המכונה ע"י שטון לפעול עבודתו להדיח הכלים שהניח צה צנצת, ושואלני מה דעתי בזה, עמדתי משחומם וחרגו בעני מי שנתע להחיר דבר כזה, עייתי בספרו וכל דבריו רוח ישאם וחו' לעשות כדבר הזה, (ועיין לעיל סי' ט).

רעפלקס האור העלמקטרי ויזאין המספרים יפים ונאים, וככה"ג גם להצנ"ז אין שום חשש עיי"ב.

פירות הנושרין להלכה:

(א) חרשים מקרוב המציאו שטון שהמספר נראה על פני השטון אבל כשמקרבין אותו לאור עלקטרי נתגלית האותיות באור בהיר מה דענו בשבת ור"ט (סי' צו ד"ה ועפ"ז).

סימן עה

נשאלתי מרחום (טערמאמקטער) למרדור בפה חום הארם, שחרש המציאו שבראש המרחום אור נדלק להראות שזמן המרדור עבר, אי שרי להשתמש בו בשבת.

השבתי פשוט שאסור.

סימן עט

נשאלתי אם שרי לזרוק ביום השבת חבנדים המלוכלכים מהחללים כמכונת כביסה (וואשינג-מאשין) כדי להנצל מהרית של בגדים מלוכלכים כאלו.

השבתי להתיר כשהעלקטרי איננו מחובר, או ידבק טייפ על הכפתור שלא יהי אפשר לפתחו לצורך כביסה.

כן מפורש בספרי באר משה (ח"א סי' ל"ב אות י"ד) להחיר וציארחי כחששות שאינם עיי"ש ואח"כ (שם בזהו ע"ז) הצלחתי מתשו' חלקת יעקב (ח"ג סי' פ"ה) שאוסר וסחרתי דבריו.

סימן פב

סימן פג

נשאלתי

אם שרי ליכנס בשבת לבתים הגדולים שקבוע נגד פתח הבית מצלמה בעין שעלעווין העוברת כ"ד שעות בלא הפסק וכל הבא לבית מעצמו נראה על הכלי ונצלם על פילם באופן שאם יהי נעשה בהבילדינג שום גניבה גזילה רציחה האלראפ וכיוצ"ב כל הבאים גרשמים ונראין והמשמרה בכחה לברר וללגן כל שנעשה בהבנין הגרול.

השבתי

אסור באיסור גמור משום זלזולת רשבתא ומוכרח להתאמץ שלא יעבור ע"ז.

הגם

משום אש או גיולת אש אין לאסור אבל עשיית הילולס בשבת היא מלאכה דאורייתא להרבה אחרונים כאשר הטעם בספריהם (עיין בשו"ת קקן לדור אוח"ס סי' קצ"ב). ויש שאומרים שאינו אלא מדרבנן, ובמקום אחר הבאתי בזה דברי האחרונים ומה שיש להטעורר בדבריהם וכן אמ"ל. אולם בידיון שלנו שהכלי כעין טעלעווין המעלם כל איש ואיש בעובר פתח הבית מעלמו בדרך אויעלמאטי בערך מערב שבת בודאי כריש אינו אלא מדרבנן, אף דהוי פס"ר, פס"ר בדרבנן כבר עלה על דעת ה"ה"ד להחיר והמג"א (סי' שיד) האריך לחלוק ואינו כבר הבאתי בספרי ז"מ בכמה מקומות (וגם בספרי כאן סי' ה אות ז) מהמחירי ומראשונים אחרים שדעתם מסכמת לשיטת ה"ה"ד, אבל בידיון דידן דהוי פס"ר דלא יחא ליה או עכ"פ לא איכפת ליה (ויותר נראה דהוא בכלל דלא יחא ליה) בכה"ג בודאי גם המג"א מודה, באופן שאין לאסור מעיקר הכלכה. עכ"ז מוילוחא דשבת לא פלגנו שהוא ג"כ מעיקר הכלכה ומקורו בש"ס, ע"כ בודאי חוב מוטל על הבע"כ אש הוא ישראל שבער"ש ופסיק מעשה הילולס של הטעלעווין, אבל אש הוא נכרי ואינו שמוע או ישראל אבל מלך המשטרה (ספקטוריע) מחוייב לערוך כלי כזה טוב מאוד למועט מלדור שם ולא ישכיר דירק שם ואם השכיר יראה לאלף משם, ואם א"ל לו לאלף מדינתו ובע"כ מוכרח להשאר עד זמן מה אז כל זמן שהוא נכנס, יכנס לאחריו או עכ"פ מלדיו, שהכלי לא יעלם אותו בדרך עשיית הילולס, וליכנס לבית שאינו מוכרח ליכנס ביום השבת בודאי בכל אופן שבעולס לא יכנס משום זילוחא דשבתא, שהוא גם כן איסור גמור.

נשאלתי

במוצאי יוה"כ אם מברכין על אור עלקעטרי.

השבתי

כמו שמברכין בדיעבד במוצאי שבת על אור עלקעטרי כשאין אבוקה או נר שעוה לכאורה כמו כן מברכין במוצאי יוה"כ"פ. אולם במוצאי יוה"כ"פ אין לברך רק על אור ששבת ע"כ אין לברך על אור עלקעטרי שהולק במוצאי יוה"כ"פ, אולם אם בחו"ל (ולא בא"י) אור עלקעטרי רולקת מערב יוה"כ עד מוצאי יוה"כ ואין לו אור אחד אך ורק אור עלקעטרי כזה יכול לברך עליו לכאורה. אולם אם גם בחו"ל אם כח אור עלקעטרי נעשה במרכז משעה לשעה או הוי אור שלא שבת ואין מברכין עליו. וכן נתמאת ע"י בקי מוסחם שגם בעיר הגרולה גוא יורק יום וזילה אין המרכז העלקעטרי שובת ונוצר כח עלקעטרי משעה לשעה וע"כ במוצאי יוה"כ אפילו בדיעבד אין לברך בשום אופן על עלקעטרי, גם אם אין לו אבוקה ולא שעוה לברך.

כן

היה פשוט וצדור צעיו וחל"כ צחפסי צספריס רחיתו שזכיתי לכוון לדברי הגאון המובהק מור"ר שלי ווידער זצ"ל ה"ד אצ"ד טיטעדיכאז י"ו צספרי ירושת פליטע סי' ו'.

סימן פד

נשאלתי

מכונה אויטאמאטית אם שרי לישראל להניחו מערב שב"ב בחוץ מחנותו בשוק, שהעוברים ושבים יורקו פרושות ויצא הסחורה מהמכונה, כמו ממתקים שאקאלאר וכיוצ"ב.

השבתי

מאחר שהמכונה נמצאת בשבת ברחוב חוץ מרשותו של ישראל מער"ש אין כאן שום איסור, ואפילו שם הישראל נרשם על המכונה, וכ"ש אם שם בעלמא, בדרך סוחרי אמעריקא לעשות, נרשם על המכונה, אבל ברשותו בכל אופן ואופן אסור.

הנה

כבר דן בשאלה זו הגאון המובהק בעל מהרש"ג (ח"ב סי' קי"ז) והעלה להחיר.

חלרו. מ"מ כאן כ"ע יודעין שלא מסר לו הישראל
החפץ כלל בשבת רק מעטמו ועלו. והכל יודעין שאין
הישראל עומד בתוך פנימיות הכלי למסור או למכור
לי החפץ נמצא שאין שייך כלל מ"ע ודאי דמוחר
אליבא דכ"ע. וגרסה עוד דאפי' למה שנסחפס בתש"ו
רעק"א סי' קי"ע חס מוחר לקנות בחול שיחול הקינן
בשבת [המשל צוה חס י"ש לנטלאין שומכרין אחרי
דבר והוגבל הלילעאצאן על שבת, ומתחלה נותנים
אפפערעין ובשבת פותחין דמכרים האפפערעין
ומחליטין למי ליתן הדבר וממכר חס מוחר לישראל
לחת אפערע עם קאליולאן קודם השבת, או אפשר
דאסור כיון שהשכרים מחליטין המקח בשבת] ומשמע
בסוף תשיבחו דמסין לאסור. ומורי מהר"ם שיק חש
לדבריו לענין ע"פ שחל בשבת שלא לכתוב בשבת"מ
שהקינן מתחיל בשבת מכה דברי ר' רעק"א ח"ב
וא"כ לבאר מוכר ומדבריהם דמקח וממכר הנועשה
מאליו בשבת שלא ע"י מעשה ישראל בשבת כלל ג"כ
חסור [ולקמן ח"ה אבאר דעתי אף בנדון של
הגרע"א להחיר בראיות ובעצמים נכונים] אמנם
נראה דאפי' לפי דבריהם יש להחיר צ"ד דשאני
החס שמתחלה כשנותן הישראל האפפערע יודע
שיגמר המקח בשבת, ולכן ס"ל דזה הוי כמכר או
קונה בשבת ואית ד' משום מ"מ דאסור משום
גזירת כחיבה, אבל צ"ד ששמש הישראל
היוקערליך ובעשאקאלאד בכעלי איו קוצב כלל זמן
על שבת ואין הישראל יודע כלל חס יצוא העכו"ם
לקנות בשבת או בחול ביודאיו אין שום איסור
להישראל להניח בתוך הכלי התפלים והעכו"ם יקה
אימת שיראה ומוחר גם לדבריהם. עכ"ל המהרש"ג.
(ובדיון קמח"ז) מן הגרע"א ח"א סי' קי"ע הנזכר
בתש"ו מהרש"ג ובהארי"ז צו אח"כ מאוד, עיין בתש"ו
קמח"ז מן הבת"ס ח"ה סי' מ"ז, בתש"ו תורת
חסד סי' י"ג וי"ד, ובאנשי נר ח"ה סי' נ"א, ובתש"ו
מהר"ם שיק ח"ה סי' קלא וכתש"ו בית שער
חא"ה סי' רס"ד ותש"ו אמרי יוסף ח"ב סי' ל"ו
ובתש"ו צלל החכמה ח"ג סי' ק"ג וק"ד).

ה) **עפ"י** אלו הדברים הישרים וצוררים תמלא
תשובה גם לשאלתנו, הגם שבמכירה
אויעאמאטי שלנו פועל על ידי עלקטרי אין שום
חילוק בדבר, ושיר גם חס יש ישראל נרשם כי כן
יואל מדברי המהרש"ג ובתש"ו חלקה יעקב (ח"ב סי'
ק"צ וק"ג) מלאחי שיש ג"כ על המדוכה בשאלה זו
ואינו ממיר רק כשאין שם ישראל נקרא על המכירה
האויעאמאטי וגם אוסר להניח מסורה בתוך

ח"ל המהרש"ג (ס"ט): על דבר שאלתך בכלי הנקרא
אטאמאט שנחשדש בעתים הללו שמיניחין אותו בתוך
דבר"ר ומשמיין תשובה ליקטערליך (ממחקים)
ועשאקאלאד והוא נעשה על אופן זה שמי שמשליך
תשובה מטעם הנקצב צעד היוקערליך או
הטאשאקאלאד יכול לפתוח תיבה קטנה ויכול ליקח
הסחורה צעד המטעב. ועתה השאלה כיון שהיא
עומדת בתוך גס צ"ש"ק ויצאו אנשים עכו"ם או
ישראלים דלא מעלי ויקחו היוקערליך או
הטאשאקאלאד וישליכו גם המטעב גם בשבת חס אין
כאן להישראל בעל הטאשאמאט הי"ל איסור של מו"מ
בשבת. כתח"ש הלכה למעשה כי לאצין ישנו כלי
הי"ל והו"ד לחקק צוה בין חס הכלי הי"ל עומד
דבר"ר לגמרי או עומד בחצר או בתחת של ישראל.
והוא על אופן זה, ח) דאם הכלי עומד דבר"ר י"ל
להחיר ומשום דאין כאן מקום ויוסד לאסור דכיון
למכור בשבת דף ח"י גבי פלוגתא דצ"ש וצ"ה
דקו"ל כוונתייהו דמוחר לפרוש מלמוד מצע"י אף
שלידים בשבת, וכן מוחר לתת למד לתוך היורה
להיות נצטב בשבת והרבה מלאכות הדומה לזה.
והעטם דהמלאכה נעשה בשבת מעטמו ממילא
יאפע"י שהוא עשה פשוט לזה מע"ש מ"מ מוחר
אף בכל המלאכה הללו הם דאורייתא. ח"כ כ"ש
צמו"מ הנועשה בשבת ממילא וודאי מוחר אף שהוא
עשה פשוט לזה מע"ש. אף לכאורה הרי מבוחר
למכור לנכרי או להטעמינו ג"כ צ"ה מחירין ומבוחר
שם צמשה שאח"כ דצ"ה מחירין עם השמש והיינו
קודם השקיעה וכמו שפירש"י ורענצ"ו אבל לאחר
שקב"ה אסור כמ"ש החוס', וצ"ד הרי העכו"ם
לוקח לאחר שקב"ה בשבת עטמו וא"כ יש לכאורה
מקום לאסור. אמנם נראה דמ"מ מוחר צ"ד דלא
מצע"י למה שכתבו החוס' בעטם האיסור משום
הגרסה כשלותו ח"כ כ"י שייך צאם הישראל מוסר לי
החפץ בשבת. אכן בנדון האטאמאט שאין הישראל
עושה שום דבר ואינו יודע כלל אימת נועל הגוי
החפץ לא שייך כלל מחזי כשלותו ביודאיו מוחר. אלא
אפי' לדעת הרמב"ם צפ"ו מה' שבת שכתב הש"ע
בסי' רי"ב דבריו דיש תשם מ"מ דשורחין שהעכו"ם
יאל עם חפץ של ישראל בשבת יאמרו שהישראל מכר
לו בשבת. זה שייך דוקא כשהוא יואל מצית או
מהר הישראל וחספ של ישראל צידו. אבל כאן
שהאטאמאט עומד בתוך דבר"ר והעכו"ם איו יואל
מצית ישראל כלל עם החפץ ובהי דגם הכלי הי"ל
תשם רשות ישראל כדומה צפ"ק דצ"ה וצ"ב פ'
הספינה דהא דכלי של אדם קונה לו הוא מטעם

ברחוב (אות ג). — ג) בפסח אסור לו להיות חמץ בארסאמאט גם אם עומד ברחוב (אות ד). — ה) ואפילו למכרו לעכרים אסור אם שמו של הבעה"ב נרשם על הארסאמאט (אות ד).

סימן פה

המשך מסימן הקודם

(1) נשאלתי מאחר שפרנסתו מכלי כביסה, חיינו שמעמך כלי כביסה אלו כחנות על שם נכרי, והנכרי משלם שכר החנות כאופן שהרשות של נכרי והנכרי מקבל שכר בעד כל כביסה ובכביסה חלק רביע או שליש או חצי כפי תנאי שביניהם והכל יודעים שהחנות של הנכרי ובכל לילה ולילה הישראל בא ומקבץ המטבעות מהכלי כביסה של כל היום, ואין אדם יודע למי מגיע הכסף, וגם אם יראה אדם שהיהורי מקבץ המטבעות אין חושדו אותו שהוא הבעה"ב כי אומרים שהוא ה"קאלקטער" של המעות של הבעה"ב של כלי הכביסה ואין עולה על דעתם שהמקבץ המעות הוא הבעה"ב ויש לו שום שייכות עם שכירת הגוי בעל החנות אם שרי כבה"ג לעשות כדבר הזה.

השבתי

שאם א"א שיתפרסם שהוא כאמת בעה"ב של כל כלי הכביסה או יש יסודות חזקות עפ"י הלכה להתיר אולם אם יש לחוש שיתפרסם שהוא הבעה"ב אז יאמרו שגם החנות שלו ושם הנכרי על החנות אינו אלא כסות עינים ואיננו מסכים להקל מפני חילול השם. ומאחר שירוע שהגוי פועות הוא ומפרסם הרבר (עין ט"ז יו"ד סי' ס"א סק"ו וש"ך סק"ר) שאותו יהודי הכא בכל לילה ולילה לקבץ המעות הוא בעל מונות הכביסה קשה מאוד מאוד להתיר ומי שבחו יפה יבא ויקל כי עפ"י הלכה מאחר שיש להנכרי חלק בכל כביסה ובכביסה יש להתיר, אבל אני מיראי הוראה וחוששני מחילול השם, ע"כ ממני לא יצא הוראה להקל.

(2) ומהאי עממא אסרתי לפתוח חנות בכה"ג אם שם החנות יהי" שם "קאפאריישן" ונכרי יהי" עומד בחנות תמיד רק הישראל הככה"ג יצא צליה ללקט המטבעות, כי בכה"ג יש לחוש שנקבץ יודע שבעל ה"קאפאריישן" לא הגוי הוא אלא הישראל ואיכא חילול השם וחילול

המכונה רק ביום ה' ולא בערב שבת, ובאמת לפי דברי המהרש"ג שהם נדרים שרי להניח סחורה בערב שבת ג"כ רק ביום השבת אפילו ע"י עכ"ס בודאי ובודאי אסור באיסור גמור.

(3) ואם המכונה אייטאמאטי נמלא בחנותו של יחודי היינו נדרות ישראל אז אסור (עין במהרש"ג ובחלק"י). ולכן עתה בזמנינו שנמלאים מכוונות כביסה (לאנדרי) שהכל נעשה ע"י הבאים לבדם, למשל בחנות נמלאים עשרים כלי כביסה וכל הכלים עוזרים מלאכתם ע"י מה שהבא לבדם זורק מעטע לתוך הכלי כביסה, וע"י זריקת המעטע העלעקטרישע מתחדר והמים מתחילין לזוז בתוך הכלי כביסה ע"י סניצת הכפתור ופתח הכלי נפתח להניח להם הכנדים שרואים לבדם, חנות כזה בודאי ובודאי אסור להניח פתוח בשבת שגויס יבואו לבדם ע"י הנחת מעטע לתוך הכלי כביסה, דהחנות נקרה על שם ישראל ובכל אופן אסור.

(4) במכוונות אלו אסור ליתן סחורה שאסורין בסחורה דע"כ סחורה עושה במכונה זו, אבל סחורה הגם שאיננו כשר לגמרי, אם איננו אסור בסחורה, שרי להניח בחוכו.

(5) בפסח אסור לו להיות סחורה שהוא חמץ שאסור בנהאח וע"כ לרץ שימכור המכונה לגמרי במקום שמוכרת להניח סחורה בתוך המכונה. אבל רק אם אין שמו על המכונה אבל אם שמו נזכר על המכונה אסור למכרה שהנכרי יניח חמץ בחוכו.

(6) אחרי כתבי כ"ו ראיתי באתרוזים אריות בשאלות ה"ל עין תש"ו מנחת יצחק ח"ג סי' ל"ד, וח"ו סי' ... שרי"ה היכל יצחק אור"ח סי' י"ט, תש"ו משנה הלכות ח"ד סי' ל"ב ול"ג, ותש"ו מהר"י שטיף סי' ו', ובס' שמשכ"ס פ"ח אות י"ח וכל דבריהם הארוכים נכללים בדברינו הקצרים ואין להקל וגם אין מן הצורך להחמיר יותר ממה שכתבתי בפנים.

פירות הנושרין להלכה:

א) בית כביסה (לאנדרי) שהבאים זורקים פרוטות בהכלי כביסה אסור לישראל בכל אופן ואופן להניח פתוח ביום השבת (סי' פד אות ב). — ב) בארסאמאט אסור ליתן איסור סחורה גם אם עומד

שם לדון מכל הכ"ל חמלא היתר על שאלתנו הכ"ל
בחדש מהרש"ג (ח"א סי' ס"ה) בענין דרעמאש"ן
(בלע"ז, הוא מכונה לרשע, לרשע התבואה) שיי"ש.

סימן פז

המשך מסימן הקודם

(י) יש כלי אויעאמאט העשוי לללס
(פאטאגראפיקן), כשנותנים מעצב הוא
לללס ע"י האויעאמאט, דבר זה אוסר מתחילה
בחדש חלקת יעקב (ח"ב סי' ק"ב) מלד הדיון,
ולבסוף כ"י שיש מקום להקל ועכ"ז כ"י שזריבין
להחמיר בזה יותר כיון דנוגע למלאכה דאורייתא
עיי"ש, ולפי דברי המהרש"ג הכ"ל הדיון נותן להקל
גם בכלי מכונה פאטאגראפיק במוכנה להכעלם כל
זמן שאין הכלי ברשותו.

(יא) ובמקום שיש לחוש מפני עור לא חתן
מכשול בגם ישראלים דלא מעלי

מחליי שנת יבואו לבנות מעצב בהמכונה לקנות
ממתקום סיגארעטס או להכעלם, אין לאסור בשביל
כך, מאחר דלא הוי תרי עברי דנהרא דהרבה כלי
אויעאמאט נמלאים ברחובות עיר, ובפרט שרובם
נכרים ומיועטם ישראל, והוי ספק לפני"ע וגם אינו
צומן עבודה עיין היעב לעיל (סי' י') בזה בקל
אריכות. ועיין עוד בחדש קמח"ז מן הכת"ס (יו"ד
סי' פ"ג) ובמשיב דבר (ח"ב סי' לא). ודבר נפלא
מלאכי בחדש מהרש"ס (ח"ב סי' ל"ג) עיי"ב.
ועיין גם בחדש מהר"א (אסאד חא"ח סי' ד').
ותירין זה שיש הרבה כלי אויעאמאט כאלו ברחובות
עיר אין אנו לריבם כי אם בלילה כשהחנויות נסגרו
משא"כ ביום שכל אדם יכול לילך ולקנות בחנות כל
מה שצריך לו מכל מה שנמלאין באויעאמאט אין אין
אנו מקפין שיהיו מכונות כאלו ברחובות העיר. אבל
באמת אין נפק"מ דע"כ שאלתנו רק באופן שהמכונה
ברחובות העיר חוץ מרשותו של ישראל וא"כ בע"כ
בלילה כבר בחוץ ולא צריך להיות שבמקום דאיכא
חששא לפני"ש, שיהיו שאר מכונות נמלאים ברחובות
העיר. ועכ"פ מוצן שבא"י בודאי אוסר וחלילה
להקל, דהנא גם המכונה האויעאמאט שייך לישראל
חבירו וידוע שיטת הפני משה דזכ"ה אוסר והגם
שקמח"ז מן הכת"ס (חיו"ד סי' ...) חולק, בא"י
בודאי אוסר.

שנת, והגם מאחר שהשלים ורביע מהריות של הנכרי
אם כן גם הנכרי משלם שכר החנות למחלל לשלם
ורביע ועפ"י עיקר הדיון מפני מלאכה ושכר שנת
אינו עובר אבל משום חשדא ומר"ע איכא אוסור
נמור, ואין להחיר.

סימן פז

המשך מסימן הקודם

(ח) ונשאלתי עור אם החנות נושא שם נכרי
בבעה"ב של החנות, וגם מקבל
ריוח מכל כביסה ובביסה שליש ורביע שכתבתי לעיל
ריש אופן להתיר בכה"ג, אין הרין נוטה כשהישראל
הוא האומן לתקן הכלי כביסה אם מתקלקלים רזה
דבר המצוי מאור והנכנסים ויוצאין רואין אותו הרבה
פעמים אם יש לחוש שעיי"ז יתפרסם שהוא הישראל
הבעה"ב.

השבת שאין זה יסור וגרמא שיתפרסם דארדבא
שיראו אותו כאומן לתקן הכלים וגם
ידאו אותו ללקט המטבעות יאמרו שהוא פועלו של
הבעה"ב בעל כלי הכביסה, וארדבא עיי"ז יתחוק עוד
יותר שהוא אינו רק שכירו ולקטו של הבעה"ב
שאינו באו, והגוי הוא שכירו של הבעה"ב להתנהג
בל עניני החנות, והבן.

(ט) **הנה** לברר בכל כללי וכלל פרטותי שאלות
אלו לריך קונטרס מיוחד ואין הפנאי
מסכים, גם ספרי זה אינו מיוחד לזה כי אינו נוגע
לדיון העלעקטריק, ונוסף עיי"ז שאלות כאלו אינן
חדשות וכבר באו זכרן בספרי גדולי האחרונים ועלו
על שדון מלכים מאן מלכי גדולי הרבני ולא אכתוב
אלא שכן ההלכה ואחר עיין במקומות הללו הכל
חבין שכאשר השבתי היא הלכה ברורה בצוה"ת,
בענין שכר שנת אין כאן חשש דהלא הנכרי בשביל
ריוח שלו עושה שרוא מקבל מכל כביסה וכביסה
יוכה"ג ליכא שכר שנת צמה שהישראל מריות ג"כ
במפורש בשו"ע (סי' רמ"ב ס"ד) ובשאר מקומות,
ויכ"כ מפורש בחדש נוב"ב סי' ל"ח ואין צריך לפני"ס.
ועיין חשו קמח"ז מן הכ"ס חא"ח סי' ס"ג בענין
בבית כלי ובספרי האחרונים ריש סי' רמ"ז ובפרט
בז"ר שם, ועיין באבן שולח על ראב"ן סי' של"ט,
ובבית ארוזים (ש"ע ח"ח סי' רמ"ז). ויותר נמה

סימן פח

המשך מסימן הקודם

יג) נשאלתי

במכונת כביסה מאיש שפרנסתו להעמיר מכונת כביסה בבתיים גדולים במרתף, וכל יושבי הבית הגדול (אפארטמנט) היוו מכבסין שם במרתף בנדיהם, ובין הרדים בבית ישנו ישראלים דלא מעלי המכבסים בנדיהם בש"ק, ואיש איננו יודע מי הוא בעל המכונת כביסה (חוץ מהבעה"ב של הבית) מה דינו. ובאמת לפום רהיטא הדבה יותר המוד השאלה שנשאלתי עוד, מבעה"ב של הבית בעצמו, שהחוב עליו מוטל לסדר כלי כביסה במרתף הבית, לפי שאינו מניח להרדים בהבתים שיחיה לכל אחד ואחד כלי כביסה בחדרם, וכולם משתמשים בכלי כביסה עלקספרי ע"י זריקת מטבע בהכלי כביסה והכלי כביסה בע"כ צריך להיות ראוי להשתמש ז' ימים בשבוע מצד הערכאות (בילדינג-רעפארטמענט), מה יחיה הרין בשבת רהלא רדים בביתו מחללי שבת ואלו יכבסו נגר רצונו נ"כ בשבת.

השבתי על זו

האחרונה שמאחר שכל מה שזורקין מטבעות הרדים שם אינו שכר כביסה ממש אלא אך ורק עיקר הוצאות העלקספרי ושכר האומן שצריך להיות תמיד מוכן וסומן לתקן וגם לשלם דמי מכונת כביסה יש להקל מאחר שא"א באופן אחר (ועיין במהרש"ג הנ"ל בדיון המכונת רישה רדעש-מאשין שעליו דן) אבל השאלה הראשונה קשה וחמורה מאוד. וגם ע"ז השבתי שיש מקום להקל, וליתר שאת יפקיד מכונת הכביסה מער"ש לכל השבת.

מאתר

שאלו איש יודע מי הבעה"ב של מכונת הכביסה וממילא אין כאן חשדא ומר"ע, והוא אינו עושה כלום בשבת ואילו המכבסים בשבת לאורכם עושים כי לבשל מכונת כביסה אין נפק"מ אימתי מכבסים בער"ש צאחה בשבת או בשאר ימים. ורוב הדירים או הם עבדים או עב"פ הנכרים והשוממי שבת ציחד רוב הם נגד מחללי שבת, ולהמחלל שבת אין מכונת הכביסה בגדר חרי עברי דנהרא דעס קאח ערחה יכול לבכס במקומות אחרים והבעל הכביסה מוותר מרלונו הטוב על שכירת מחללי שבת בזמן השבת איננו רואה מקום לאסור. ועוד שעב"פ יפקיד ככל ער"ש כלי כביסה שלו ועיין חשו"ח"ס (ס"ו ס"ג). אבל ידוע שיעת אחרונים דכל מה שנקשר עם עירחא עושה הדבר כחרי עברי דנהרא (עיין בשד"ח צערך לפני עור) וא"כ גם כאן בודאי עירחא להמחלל שבת לילך לבכס במקום אחר והוי כחרי עברי דנהרא וקשה להקל ול"ת. ועכ"ז מאחר שאינו בזמן האיסור וגם ודאי ליכא דשמא המחלל שבת יכבס בער"ש או צאמלע השבוע וככה"ג כבר כתבתי (לעיל סימן נ' וס"ו פ"ז) ומכא ומכא מקורות שיש להקל ע"כ אין צדי לאסור. ונשום מסייע למומר לחלל שבת אין לאסור דדעת הש"ך (ס"ו ק"א סק"ו) להחיר וכבר הארכתי לקיים שיעתו נגד החולקים עליו בספרי (ח"ה ס"ו קנע) עיי"ש. עכ"ז הורא את דבר ה' מה טוב ומה נעים שיבס פרנסה בדרך הישר יותר ואל יקבע פרנסתו בצופן שלריך לחפש אחר החיורים, וידועים דברי קמוח"ז מן הח"ס (בזה"ל"ס סוף סימן נט) לפרש על מה שאינו מתפללים שפרנסתו תהי' "בהישר ולא בליסור" שאל לחפש החיורים עיי"ש.

*

מפתח

הלי ציצית

האריה"ק זכ"ע אחר הטבילה בידך על הט"ק כי כוונות נוראות שהי' לו בעת טבילה נחשו

מעה"ז והי' לו היסט הדעת. (אות יב)

אחרים הטובלים עם כוונות האריה"ק זכ"ע א"צ לחזור ולברך. (אות יב)

לרוב בני"א אין מכוונים בשעת ברכת הטלית לפטור הט"ק אם אדם ידע שגם הוא מכללם אז

כשפשט הט"ק באמצע היום לשום דבר כשחזור ולבושו מחוייב לברך עליו. (אות יג)

אפילו אם מסופק אם כוון לפטור הט"ק בברכת ט"ג כשפשט הט"ק באמצע היום כשחזור ולבושו

מחוייב לברך עליו. (אות יג)

אם בבקר אינו הולך חיכך להתפלל אלא הולך לטבול וגם לומד שיעור שעה ושחים יברך על הט"ק ואל

ימחין לפטור עם ברכת ט"ג. (אות יג)

בעל חוקע שפשט טליתו לפני התקיעות כדי לילך למקוה כשחזור אם יברך שנית. (אות יג)

בהשטות)

אלו ההולכים לשחות ולאכול קודם התקיעות ופושטים הטלית כשחזור ולבושים אם חזר ומברך. (שם)

כשהתעטף בטלית גדול שכת לכוון לפטור הט"ק שלבש בבקר ושוב באמצע היום פשט

הט"ק לשום צורך צ"מ לחזור ללבשו אם מחוייב לברך כשחזור ולבושו. (אות יג)

לבש ט"ג בר"ח בשחרית וקודם מוסף נתנו לקרובו מתנה על מנת להחזיר שיברך עליו ודעתו הי'

לחזור ולהתעטף בו כשמקבלו אח"כ אם חייב לברך. (סי' ה אות יד)

אחר דרס על ציצית שלו ונעקר הציצית ונפסל כשלווק טלית אחר מחוייב לברך שנית. (סי' ו

אות ט)

פשט טליתו על"מ להלבישו ובא קרובו ונטלו באופן שמחוייב הוא ליקח טלית אחר מחוייב לברך

עליו. (אות טו)

שאל טלית חבירו ובאמצע פסד"ז וכיוצ"ב בא חבירו ולקחו ממנו כשחזור ולבוש טלית אחר מחוייב

לברך גם אם מעיקרא הי' בדעתו ללבוש טלית אחר. (אות טו)

בירך על הטלית ובאמצע הכריכה נפל מידו מגביהו וא"צ לברך מחדש. (אות טז)

המחליף הטלית קטן בער"ש במקוה כדרך שמחליף שאר בגדיו אם יברך על הט"ק השני או לא.

(סי' א)

הפושט טליתו לילך לבית הכסא ופשטו ע"מ לחזור להעטף בו א"צ לברך כשחזור ומתעטף בו.

(סי' א' אות א ב ו י כד כה)

טלית שפסוקים רקומים עליו ופשטו כדי ליכנס לבית הכסא כשחזור ולבושו מחוייב לברך עליו. (סי'

ב אות ה)

המסיר טליתו כדי ליכנס לבית הקברות אם חזר ומברך. (שם)

לבש טליתו ונתהפך הפנימי לחיצון כשמהפכו א"צ לברך. (סי' ג אות ט)

לבש ט"ק ובידך עליו ונמלך ופשטו להלביש ט"ק אחר מחוייב הוא לברך על השני. (סי' ד אות י')

המחליף ט"ק שלו בער"ש בכיתו על ט"ק של שבת חייב לברך. (אות י')

נתטנף לו הט"ק באמצע היום ומוכרח להתחלפו על ט"ק אחר מחוייב הוא לברך עליו. (אות י')

לקח טליתו של אחר ובידך עליו וטרם שלבשו בא בעל הטלית וחטפו מידו ולקח טלית אחר א"צ

לברך עליו. (אות י')

פשט טליתו ע"מ ללבוש טלית אחר והי' לו לברך שנית ושוב נמלך ולבש שוב הראשון מחוייב

לברך עוד הפעם. (אות י')

פשט טליתו ע"מ להתעטף בטלית אחר באופן שהי' חייב לברך ושוב נמלך ולבש טליתו הראשון

חייב לברך. (אות י')

המורקק בדיוק שלא ללבוש טליתו של שבת בחול ולא של חול בשבת ונתחלף לו ורצה

להחליפו אם מברך שנית. (אות י')

יש לו ב' טליתים ורצה ללבוש היום דוקא את זה ונתחלף לו ורצה להחליפו אם מברך שנית. (אות

י')

התולך לרחוץ עצמו באמצע היום ושהה זמן רב ומסיח דעתו מהט"ק כשלבשו חייב לברך.

(אות יא)

התולך רק לטבול א"צ לברך שנית. (אות יא)

אם הוצרך מאיזה טעם להניח תפילין אחרים שלא בדרך עליהם מחוייב לברך עליהן שנית. (אות טו)
למה אין אנו מברכין כשנשמת התפילין ממקומן ומחזירן. (סי' י אות כב כג)
מה היה הסכסוך הדעת בתפילין. (אות כג)
חלץ תפילין באמצע זמן התפילה סחם כמו שעמ"ל דמי. (סי' יא אות כד)
חלץ תפילין של ראש שלא עמ"ל ובעוד התפילין של יד עדיין עליו נמלך לחזור ולהניח הראש א"צ לברך עזה"פ. (אות כד)
חלצן עמ"ל חיכה ושוב נמלך להניח רק אח"כ כשתחזק ומניחן צריך לברך. (אות כה)
הניח תפילין של יד וכשרוצה להניח ש"ר ראה שהרצועה קרועה והוכרח לשאול תש"ר אחרת אם יברך עלי' להניח תעל מצות או רק על מצות. (סי' יב אות כו כז)
הניח תפילין של ראש ואחר הוהירו שמונחין על מצחו ולא הי' מי לחקן הקשר ונטל תפילין ש"ר אחרת מברך עזה"פ. (סי' יג אות כח)
לא היה לו תפילין שלו והניח של אחרים ושוב הוכחו את שלו ובלא שאלה פשט השאלה והניח את שלו מה יעשה עם הברכה. (אות כח)
הניח תפילין בברכה וטרם שהתפילין בו חלצן והניח מסיבה ידוע לו תפילין אחרים אם יברך שנית. (אות כח)
הניח תפילין ואחר הוהירו שמונחין על מצחו וכבר התפילין בה דברים אחדים וחלצן לחקן הקשר כשחזרו והניחן אם יברך. (אות כט)
אשה שרי לקשור תפילין לבעלה כשא"ל לו לעצמו. (סי' עח)

בשעת עשיפה נאחו הציצית ונעקר ממקומו וחיקן הציצית חיקף א"צ לברך שנית. (אות טז)
חתך ביום חופוה בימי קץ שהחופה ביום יתפיל שחרית בטלית נאה ושאלה. (סי' י אות יז יח)
מקור נאמן שחתן ביום חופוהו יחטט בטלית. (אות יז יח)
טעם נכון למה אין אנו נוהגין מנהג נאה זה לכסות החתן והכלה בטלית א' תחת החופה. (אות יח)
מקור נאמן למנהג שמכסין חתן וכלה בטלית תחת החופה. (אות יח)
הרגיש שנפל ממנו החצי טלית וכשרצה להגביהו נפל ממנו החצי הב' א"צ לברך שנית. (סי' ט אות כא)
נפל ממנו רוב הטלית צריך לברך כשחזרו ומחטטין בו. (אות כא)
נפל ממנו הטלית באמצע השמנ"ע ואחר הגביהו והניחו עליו כשגומר תפלתו ימשמש בציצית ויברך. (אות כא)
הרגיש שהטלית מתחיל להשחמט וכוון בשעה שנפל לחזור וללבוש א"צ לברך שנית. (אות כא)
הפושט טליתו באמצע זמן תפלה סחמא כעל"מ להחזיר וללבוש דמי. (סי' יא אות כד)
פשט טליתו ע"מ לילך לבית הכסא לגדולים וחזרו אם מברך שנית. (סי' יא אות כה)
עתה המנהג שאפילו עם קיטל אין הולכים לבית"כ וק"ו עם ט"ג כשפשטו וחזרו ומניחו אם יברך. (שם)
פשט טליתו סחם וקפלו והניחו בכיסו כפשטו שלא ע"מ ללבוש הוא. (אות כד)
טוית ציצית ע"י אשה. (סי' פ)

הל' תפלה

"שוער" של ט' קבין לבעל קרי. (סי' עד)
טבילה חמין בבקר בחול סמוך לחפלה. (סי' קכו אות טו)
חציו בטבילה וחציו בנתינת ט' קבין לבע"ק. (סי' קלג אות ו)

הל' ברכות

חלילה מלמנוע לברך ברכה שתקנו חז"ל. (סי' ד אות יג)

הל' תפילין

התולץ תפיליו לילך לבית הכסא ותולצן על מנת לחזור ולהניחן כשחזרו ומניחן צריך לברך. (סי' א אות א'ו, כד"כה)
הוצרך להפיה והשמיט התפילין ע"מ להתזקקן, כשחזרו וניחן אם מברך שנית או לא. (סי' ב אות ו)
המוציא ריח בתפילין ולא השמיטן אם מחענה. (שם)
מה יעשה כשמרגיש שצריך להפיה. (שם)
חלץ התפילין ע"מ להפליג בסחורה וכיוצ"ב אם חזר ומניחן חזר ומברך. (אות ג ח)

טוב להכניס עצמו לברך ברכה מספק מלהכניס עצמו למנוע ברכה שחיקנו חז"ל. (אות יג)

הל' סעודה

דין נט"י בין רגלים לבשר. (סי' קנט אות ה)

הל' ערב שבת

מקור לנוהגים לטבול סמוך לשבת. (סי' קכו אות א יב"ד וסי' קלג אות ט)

מצוה לרחוץ בחמין בער"ש. (שם אות ב"ז סי' קכו אות יא)

מצוה לחוף ראשו בחמין בער"ש. (סי' קכו אות ד"א)

רחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין בער"ש. (שם ו"א)

הל' שבת

"פעמפערס" באיזה אופן שרי להשחמש בהן בשבת. (סי' יד)

"פעמפערס" אם שרי להברך במחט בטחון (סעיפטר פין). (סי' טו)

"בייציקל" (אופניים) לרכב עליו לקטנים. (סי' טז) **אם** יש חילוק בין קטן שהגיע לחינוך לשלא הגיע לחינוך. (שם)

חילוק בין "בייציקל" של ב' אופנים וג' אופנים. (שם)

אביו רואה שבנו רוצה לחקן ה"בייציקל" בשבת אם מחוייב למחות בו. (שם)

נפל השלשלת של ה"בייציקל" והקטן רוצה להחזיר אם אביו מחוייב למחות בו. (שם)

אם יש חילוק בין "בייציקל" סחם לבין "בייציקל" המחוברין לו אופנים קטנים על אופן האחרון כדי ללמד לרכב. (סי' יז)

"קענריס" "טשאקאלאר" ממחקים שהקטנים נושאים עמהם לביהכ"נ כשהולכין עם אביהם. (סי' יח)

נטילת חומשים וסדורים לביהכ"נ ע"י קטנים. (שם)

ס"ת להביאה לביהכ"נ ע"י נכרי. (שם)

ס"ת להביאה לביהכ"נ ע"י נכרי. (שם)

קטן העושה על דעת אביו מחוייב למחות בו. (סי' יח אות ו 1)

קטן הרואה שלאביו ניתא לי' מה שעושה הוא כאלו אביו צוה לו לעשות. (סי' יח אות ז יא)

בכה"ג אביו עובר על לאו ולא תעשה מלאכה אתה ובנך. (סי' יח אות ז, סי' יט אות ח"א)

קטן העושה מלאכה בדרך שחוק לעצמו אפילו אביו רואה ושמת כי יש לו חועלת אין לאסור. (סי' יט אות ט)

אב המצוה לבנו שאין לו דעת לעשות מלאכה מה הדין. (סי' יט אות יא)

חידוש רב בשם הר"ם שכל הוצאת קטן גם על דעת אביו פטור דלענין הוצאה הוא הקטן כמחצסק.

(סי' יט אות יא)

ביאור רחב בדיון לספוח לקטן שלא הגיע לחינוך דבר איסור. (סי' כ אות יג)

שיטת הר"ד דקטן העושה על דעת אביו עובר על אמר ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. (שם אות ט"ב)

מפורש יוצא מכל האריכות דגם מלאכה דרבנן אסור לומר לקטן שיעשה אפילו בשביל מצוה.

(אות כו)

גם לצורך מצוה אסור לעשות עם קטן שום מלאכה. (אות כו)

רק סדור או חומש החירו לקטן להביא עמו לביהכ"נ שגם הגדול יהנה מהם אבל שהקטן יביא חלה גדולה וכיוצא בהקטן יאכל מעט והשאר הגדול אסור משום ריבוי בשיעורין. (אות כו)

"בלון" שיש לו צורה אם לנפחו. (סי' כג אות כו)

"בלאקס" מאבנים מפלעסטיק לשחוק בהן. (סי' כה)

מקלות מפלעסטיק לשחוק בהן. (סי' כה)

לגדול לעורר לקטן בכל הגי. (שם)

לעשות כובע אניה מנייר. (שם)

"סקראבל" "מאנאפאלי" אם יש בהן מינים שאסורין לשחק בהן. (סי' כו אות לה)

לפתוח ספרים שעל הצדדים נרשמן אותיות. (שם)

טס של ס"ח מכסף שבו נרשם "פסח" וכיוצא בתחוב האותיות. (שם)

אורים וחומים לשאלו בו בשבת. (שם)

מצה לליל סדר שלא לרשום עלי' שום אות כי ישברם ביו"ט. (שם)

בטבלא קטנה אותיות אם שרי לזוז אותן בשבת. (סי' כו אות לו)

האב מחוייב למנוע בניו מכתובה ומעשיית ציורים. (סי' כו אות לו)

שחוק המקושר עם חיתוך הרבקה וגזיוה לילדים. (סי' כז)

שחוק הקשור עם שמיעת קול לילדים. (סי' כח)

"ראטטעל" לשחוק בו. (שם)

"פודינג" לעשות בשבת. (סי' מה)
"דושעלי" לעשות בשבת. (שם)
"פוטוגר" לצאת בו בשבת. (סי' מו)
הסרת עור עוף ודגים בשבת. (סי' מז)
הסרת עצמות דגים בשבת. (סי' מז וסי' סט)
להסיר כל משהו שומן מבשר כי בן צוה הרופא. (סי' מז)
קליפת התפוח. (סי' מז וסי' טט)
פלוימען ברירת הגרעין. (סי' מז)
לקלוף אגוזים ושקדים. (סי' מז אות ט)
לקלוף ביצים. (סי' מז אות ט)
בסעודת זכור ושבע ברכות ליתן אגוזים ושקדים. (שם)
הסרת נוצות מעור עוף. (סי' מח)
אמירת חפץ זה בכך ובכך קניתי בשבת. (סי' מט)
לדבר ממחיר חפץ. (שם)
להרבות בשיחה אסור לכל אדם. (שם)
ליראי חטא אין ראוי שום שיחה בטילה. (שם)
ת"ח גם בחול ימנע בשיחה בטילה. (שם)
"חשבונו" של מה בכך" בשבת. (שם)
ביאור עין, "חשבונו של מה בכך". (שם)
לשאול אחר מחיר בגד. (סי' נ)
איך ישיב הנשאל ככה"ג. (שם)
"וואפארייזער" קר בשבת. (סי' נא)
ע"י עכ"ם יש להחזיר לעדות מים. (שם)
כשאין עכ"ם ע"י קטן בן ה'. (שם)
אם רואים שהמחלה גוברת, ע"י קטן שהגיע לחינוך. (שם)
כשהמחלה גוברת מאור שרי גם ע"י גדול ביר שמואל. (שם)
נפסק העלעקטרי וע"י זריקת המים יתחיל לפעול, אסור. (שם)
בנופל למשכב ע"י עכ"ם שרי לפתוח המכונה. (שם)
"וואפארייזער" חם דינו. (סי' נב)
במקום דלקת הריאה חלילה מה רינו. (שם)
בכה"ג אם אין עכ"ם שרי ע"י קטן. (שם)
אם הרופא מזהיר מקאמפליקאציען שרי גם ע"י גדול ביד שמאלו. (שם)
נחרפא מהדלקת יריאה כברה ובעוה"ת עבר המחלה אבל עדיין יש חשש קאמפליקאציען המיקל ע"י גדול ביר שמאלו יש לו על מה לסמוך. (שם)
קידוש במיץ ענבים (גרייפֿֿדושח). (סי' נג)
יין קודם למיץ ענבים. (שם)
למי שיין מויק מיץ ענבים קודם. (שם)
יין מגתו קודם למיץ ענבים. (שם)

הכאת צרידה להשחיק חינוך הבוכה. (שם)
להשתמש לחוטים בכלי קאמערטאן. (שם)
פעמוני בחר תורה לענין שמיעת קול. (שם)
רכבת (טריין) המשמעת קול. (שם)
גראגער לשחוק בו לחינוקות. (שם)
"סווינג" בשבת. (סי' נט)
"סווינג" הקבוע על אילנות. (שם)
"סווינג" הקבוע על מוט הקבוע באילן. (שם)
"סווינג" לגדול בשבת. (שם)
כדורי־שלג עשייתן בשבת. (סי' ל אות מא)
כדורי־שלג לורקן בעיר שאינה מעורבת. (שם)
אין בנין בכלים אבל עשייה יש בו. (שם)
שלג שירד בשבת איננו מוקצה. (סי' ל אות מב)
אי־שלג (סנארמען) עשייתו בשבת. (שם)
חול דק המוכן מער"ש לשחוק עמו. (סי' לא)
חול לגבול אסור לשחוק. (שם)
עריכת ספרינג של כלי משחק מותר. (סי' לב)
"באטטעריי" בכלי משחק אסור לערכו. (שם)
שחוק לקפוץ דלגל ולחבוא ולרוץ. (סי' לג)
קפיצה על חבל בשבת. (שם)
"גיבס" שעווה קליי"א אסור לשחוק. (סי' לד)
בולים "סטעמפס" דינם. (סי' לה)
שחוק מרגליות מפלעסטק או מעץ וכיוצא"ב להכניס בהן חוט. (סי' לו)
צמר־גפן קריעתו. (סי' לו)
"אנטיסעפטיק" שאינו מרפא רק מנקה הפצע. (סי' לח)
"אנטיבאיעטיק" המרפא. (שם)
"אספירין" בליעתו. (סי' לט)
כדורים לאשה שתחעבר. (שם)
כדורים לבלוע שלא ישן. (שם)
כדורים לאשה שלא תחעבר. (שם)
מחלת־לב ל"ע לבלוע כדורים קודם וווג. (שם)
כדורים שישן. (שם)
מים חמים מותר להשהות בגרוננו לרפואה. (סי' מ)
מי־גארגל אסור להשהות בגרוננו לרפואה אפילו כשבלעו אח"כ. (שם)
בסטערפֿֿטראטה שרי. (שם)
במאנדל־ענצינדונג שרי. (שם)
כלי לשאוב ליחות החוטם להשתמש בו שרי. (סי' מא)
"וויקס" להרים בו. (שם)
"סאדא־סייפון" בשבת אסור. (סי' מב)
"סקופ" מותר להשתמש בו. (סי' מג)
אייער מיט צוויבל שרי ליפות ולהשוות. (סי' מג)
אייער מיט צוויבל לעשות בשבת. (סי' מד)

ידקדקו ליקח מיץ ענבים שלא נעשה ממיץ ענבים קרושים ובעמיקאלן. (שם)
יין-שרף לקידוש בשחרית. (סי' נד)
קידוש ביין שרף בכוס קטנטנה. (שם)
יין-שרף לקידוש למי שאין דרכו לשותותו בבקר בבקר. (שם)
יין-שרף לקידוש במקום שיש מצוי לרוב. (שם)
קשר ע"ג עניבה במטפת של ס"ת בשבת במנחה. (סי' נה)
עניבה ע"ג קשר במנעלים. (שם)
עניבה ע"ג עניבה. (שם)
בזמנינו עושים מטפת של ס"ת כעין חגורה ונכון. (שם)
על החגורה שרי לקבוצ צורות הלוחות או עשה"ד. (שם)
מידת חום בשבת. (סי' נו)
להוריד כסף החי שרי. (סי' נו אות עא)
בירור מדרגת חום שהוא סכנה. (סי' נז)
חום הבא מסתם הצטננות. (שם)
רובא רובא תלי' ממצב החולה. (שם)
חום הבא ע"י חששא בנרין או באונים. (שם)
חום גבוה שהריאה גורם צריך לדקדק מאוד. (שם)
"קירור מים" ,וואדער-פאנטין" להשתמש בו. (סי' נח)
"וואדער-פאנטין" קירור מים הפועל ע"י עלעקטרי. (שם)
קירור מים כשהעלעקטרי נפסק מער"ש. (שם)
קשר בסוף הרצועה אסור בהחלט. (סי' נט)
להכניס רצועה במנעל חדש. (שם)
להכניס רצועה חדשה במנעל ישן. (שם)
ברעידס קליעת שערות לבתולות אסור. (סי' סא)
"ברעידס" להחירו אסור. (שם)
ניקוי משקפים לצחצחו. (סי' סב)
ניקוי חלונות מלא הבל או קרח. (שם)
מוזנות אם לכסותן בקידוש שחרית. (סי' סג)
מוזנות שאין בדעתו לאכול מהן אם צריך לכסותן. (שם)
חתיכות חלות שנשארו מליל שבת אם לכסותן. (שם)
סעודה מלח-מלכה המוכנה אם צריך לכסות הלחם בשעת הברלה. (שם)
במוצש"ק או מוצאי יו"ט בשעת הברלה אם יכרך לישב בסוכה. (שם)
בחוריישיבה הדרים בחור אחד איך יסדרו הדלקת נרות לשבת. (סי' סד)

בחוריישיבה הדרים בחור אחד וגם אוכלים שם איך ידליקו. (שם)
אם מוכרחים כולם להדליק בבית התבשיל איך יתנהגו בהדלקה. (שם)
אשה המדלקת אצל חמותה ובת אצל אמה איך יתנהגו. (סי' סד אות פד)
ב' נשים בבית אחד איך יתנהגו בהדלקת נר יח"כ. (שם)
אם אפשר תדליק בביתה ותלך לאכול לבית אמה או חמותה אחר חשיכה. (סי' סד אות פה)
ויותר טוב שתדליק נרות ארוכות באופן כשהחורין מבית אמה או חמותם יוכל לשותות טיי ולאכול פה"ב אצל הנרות. (שם)
על נר עלעקטרי אין לכוך אבל תדליק בלא ברכה כשאין לה נרות אחרות. (סי' סד אות פה)
חיתולים (ווינדלען) לחים כביה"ש ונתייבשו בשבת אם רשאי להשתמש בהן בשבת. (סי' סה)
חלב שהניחו בער"ש בימות החמה להיות ,ווינערע מילך" אם מותר לשותותו בשבת. (שם)
קריאת עיתונים בשבת. (סי' סו)
להזמין עיתונים על כל השנה ובשבת וכיו"ט מביאים ג"כ. (שם)
לעיין בספרי רפואה בשבת. (סי' סו אות פט)
קריאת העיתונים בבית הכסא. (שם)
"מאגאזינען" קריאתן. (שם)
"מאגאזינען" טילטולם בשבת. (שם)
"קוק-בוק" לעיין בו בשבת. (סי' סז)
"קוק-בוק" לעיין בו ללמוד לבשל ולאפות. (שם)
להתענין איך אחרים מבשלים. (שם)
בורר בספרים. (סי' סח)
בורר כדברים שאינם אוכל. (שם)
לברר ספר בליל שבת לצורך בקר. (סי' סח אות צג)
לברר בגדי קטנים בליל שבת לצורך בקר. (שם)
בגדי קטנים זעג"ז להסירם עד אותו בנר שצריך לו. (שם)
ביאור רחב אימת עובר האב על לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובנך. (סי' יח אות רכז)
כשהקטן רואה שלאביו יש הנאה ממלאכתו הוי כאלו צוה לו לעשות. (שם)
אימתי ספינן לקטן ואימתי מפרשיין. (סי' יח אות רכז)
קטן שאין לו דעת והבנה אם ג"כ האב עובר. (סי' יח אות רטו)
אם אשה רשאה לצאת עם אבנט תלוי' שבגדי' ולא

חקרונה בדרך לבישה. (סי' עז)
וכן איש ככל הג"ל. (שם)
לבישת בחי' דיים לאשה. (סי' פא)
בקר גדול אין להחמיר עליה. (שם)
הדחת כלים בליל שבת כשיש לו כלים ליום בלא"ה.
 (סי' פכ)

להלביש לקטנים מגעלים המצללים. (סי' פו)
כפתור שנפל או כפתור חדש לטלטלו. (סי' פז אות א)

כפתור שנדרופף לצאת בו. (סי' פח)
פתיחה קופסאות של חלב. (סי' פט)

פתיחה המקרה כששכחו לטול המנורה מער"ש. (סי' צ)
 (ז)

פתיחה קופסאות מצה. (סי' צא)

„קרים“ לעשות אותיות ע"ג עוגה לענין מחיקה. (סי' צב אות ו)

לברר כפות מולגות וסכינים. (סי' סח אות צד)

מעילים למאה החללים על עץ בביהכ"נ אין אפשר לברר מעילו. (שם)

עוקץ של פרי להסיריו בשבת. (סי' טט)

הסרת עצמות דגים בשבת. (שם)

להסיר חתיכת בשר מכלי מלא רוטב. (שם)

לקלוף תפוחים. (שם)

ניקור אם אסור משום בורר. (שם)

„שייטל“ להגביו ע"י דבר מה. (סי' ע)

כרטיס של שעטנו לצאת בו. (סי' עא)

„פאזל“ דינו בשבת. (סי' עב)

„שויער“ נטילתו בשבת. (סי' עג)

„שויער“ בימים חמים מאוד. (שם)

חצי לחם לצרף לחם שלם. (סי' עה)

ב' חתיכות לחם משנה. (שם)

„סעקשן-חלה“ לחם משנה. (סי' עז)

מצות הנאפות כיריעות ושוברין אותן לאחר האפיה לחם משנה. (סי' עז)

שכה להפריש חלה מלחם משנה. (סי' עז אות קג)

נשרף קצת מהלחם לענין לחם משנה. (שם)

כמה יחסר מהלחם שיהי' צריך ראו' ללח"מ. (סי' עז אות דק)

שעון עלקטרי לטלטלו בשבת. (סי' צג)

מברשת (בראש) לניקור בקבוק של חינוקות. (סי' צד)

לטייל עם בע"ח בשבת. (סי' צה)

„לימון-סקוויר“ בשבת. (סי' צו)

כיסוי עגלה דחינוקות לפתחו. (סי' צז)

לפרוס רשע על טעות חינוקות. (שם ועיין בהשמטות)

לשחוק בכדור לחינוקות. (סי' צח)

לנפוח בלון בשבת. (סי' צט)

לשחוק בכסף מדומה. (סי' ק)

טילטול מוקצה בגופו לכחחילה. (סי' קא)

כובע, אניה, אירון לעשותן מנייר. (סי' קב)

עשיית אלו מנייר קשה. (שם)

שכה רצא עם חפץ בכיסוי מה יעשה. (סי' קג)

אם התפץ הוא דבר שאינו חשוב. (שם או"ק א)

אם התפץ דבר חשוב. (שם או"ק ד"ה)

קשר האחרון בציצית נתרופף מה יעשה בשבת. (סי' קד)

לומר בשבת שהולך לישן כדי שיהי' נעור במוצש"ק לצורך מצוה. (סי' קה)

אם שרי לומר כן לצורך מצוה החלוי' במלאכה ראורייתא. (שם)

אם שרי לומר כן לצורך דבר רשות שאינו חלוי במלאכה. (שם)

אם שרי לישן בער"פ שחל בשבת כדי שיהי' נעור בלילה. (בהשמטות לסי' קה)

אם בשבת חזון שרי לו בשבת בבקר לומר לאשתו שחתך לו חלוק אחר כדי שיהיו לו חלוקים על שבוע שחל בו ח"ב. (שם)

אם שרי לו ללבוש בשבת אחה"צ אחר השינה חלוק אחר כדי שיהיו לו חלוקים לכל השבוע. (שם)

ה„לופ“ שהבגר עליו חלוי נקרע אם שרי לצאת בו. (סי' קו)

שחיקת „סקרעבל“ בשבת. (סי' קז)

פתיחת מטרי' לעגלת ילדים. (סי' קח ולעיל סי' צו)

לדחוק חתיכת לימון על צד הכוס בכף. (סי' קט)

צריך לנקות הכוס מכל לחלוחית לגמרי קודם שמעריץ בו משקה מכל ראשון. (סי' קי)

דין מיעוץ „בגנה“. (מ"ל קיא)

הדחת פירות משום בורר. (סי' קיב)

הדחת פירות מאבק שאיננו ניכר. (שם)

בטעות לקחה ה„טשאלענט“ מהתנור והניחה חזרה. (סי' קיג)

כלי העומד על האש להוציא ממנו מאכל. (סי' קיד)

לכסות ולגלות כלי העומד על האש. (סי' קטו)

„טערמא-פלאש“ לערות בו מים חם. (סי' קטז)

שכה לכבות מנורת המקדש מה יעשה. (סי' קיז)

מפת „ניילאן“ או „פלעסטיק“ אין לנקות. (סי' קיט)

„פאה נכרית“ לכסות בפלעסטיק. (סי' קכ)

משקפיי-שמש לצאת בשבת. (סי' קכא)

היתר בליעת „אספירין“. (סי' קכב)

אבקה (פרידער) צבוע לאשה. (סי' קכג)

„בלאש-אין“ להשתמש בו. (שם)

נשמט הכלי שחתח הנר בשבת אם שרי להחזירו. (סי' קכד)

לקרב ב' דפים קרועין שיהיו האותיות ניכרין. (סי' קכה)

מי בורית בשבת. (סי' קלב אות א)

מצטרף שרי לרחוץ כל גופו במים שהוחמו מע"ש. (סי' קלג אות א)

אם א"צ לו רחיצת כל גופו רק אבר אחד מהו. (שם ושם)

בחפלת הגשם איך מוכיר אצל משה „על הסלע הק"י". (שם אות ג)

בתפלת הוש"ר איך מוכריין אצל חוק"י מלך יהודה „סתימת המעיין" שלא הסכימו עמו חכמים. (שם ושם)

פליאה נשגבה בחי' הר"ן סנהדרין י"ט ט' שכ' שרשב"ט „טעה". (שם ושם)

מסנה"פ דמנהיגי ישראל הודם ותפארתם. (שם ושם)

להניח ע"ת בשביל לטבול במקוה בשבת בבקר. (שם אות ד. (שם)

סחיטה בשער בשבת. (שם אות יג)

ביאור דברי השו"ע בסי' שכ"ו ס"ד וס"ה. (שם אות יד)

אם מצוה לאחוז הב' לחמים תחת המפה בשעת ברכה או כני לאחוזם ע"י המפה. (סי' קלד)

כשמקדש על הפת אם צריך לכסות הלחמים. (שם אות א)

כשמקדש על הפת צריך לאחוז בב' ידיו הפת או סגי שידיו יהיו מונחים על המפה שעל

הלחמים. (שם אות ג ד)

המפה על הלחמים לא הו' חציצה. (שם אות ד)

אם כשר הדבר לטבול בשבת ק' בבקר במקוה חמה. (סי' קכח)

לחמם מקוה בשבת ע"י שפץ עלעקטרי. (סי' קכח אות ב)

להתחיל מלאכה בשבת ע"י כח הערכה מער"ש שרי. (שם)

רבירי הירושלמי האוסר בכה"ג נדחו. (שם)

אם מותר להנאות בשבת עצמו מאותה מלאכה. (שם אות ג)

מלאכה ע"י ערמה חמורה יותר ואסורה. (שם ושם)

במלאכה שאינה נראה החמירו יותר ממלאכה הניכרת לכל. (שם אות ד)

עשיית קאפפי בשבת בדרך היתר. (שם אות ה)

עשיית מלאכה ע"י עכו"ם לצורך מקוה. (סי' קכט אות ו)

לחוש שמא יסבב ישראל כפתור העלעקטרי. (שם אות כג ח)

מקוה חמה איך שרי לטבול בה. (סי' קל אות י)

מקוה של פורשין טוב מאוד. (שם אות יא)

אם מקוה חמה בכלל גזירת מרחצאות. (שם)

ביאור דין גזירת מרחצאות. (סי' קלא אות ט"ב)

זריקת הצפרנים לבית הכסא. (סי' קלג אות יב)

באיזה דרך יקצין הצפרנים. (שם אות יב)

נכון שהמפה הפרוסה על השלחן ועל הלחמים יהיו לבנים ולא צבועים כדרך המחתרשים. (סי' קלד אות ב)

הל' ראש חודש

נשים לא יקדשו הלבנה. (סי' קלה)

הל' פסח

בליל פסח שחל במצאי ש"ק אם אשה תאמר הברלה עם הקידוש או לא. (סי' פג וסי' קלו)

ערב פסח שחל בשבת אי שרי לו לישן בשבת כד' שיהי' נעזר בלילה. (סי' קה בהשמוטות)

הל' יו"ט

לאפות ביו"ט בכלי שיש בו צורה. (סי' קמג)

לעשות צורה ביד מהעיסה ביו"ט. (סי' קמג)

ניקור ביו"ט משום בורר. (סי' סט)

חל יו"ט במצאי ש"ק מקדשין ומברילין על הפת. (סי' קלו)

הל' תשעה באב

אם בשבת חזון שרי לו בשבת בבקר לומר לאשתו שחתן לו חלוק אחר כדי שיהיו לו חלוקים נקיים

לצורך השבוע. (סי' קה בהשמוטות)

אם שרי לו להחליף חלוקו בשבת חזון אחר שינת צהרים כדי שיהי' לו חלוקים לצורך השבוע. (שם)

הל' יוה"כ

ב' נשים בבית אחד כגון בת ואמה וכלה ותמותה איך יתנהגו בהדלקת נר יוה"כ. (סי' סד אות פד)

הל' סוכה

הישן בסוכה בלילות קרים מאוד אם שרי לו להשתין בכלי בסוכה או מחוייב לילך לחוץ. (סי' א אות

ג)

בזיון גדול לכז"ע אסור לעשות בסוכה מה"ת. (סי' ב אות ה)

היוצא מסוכה ע"מ לחזור בלא שהי' אינו חוזר ומבדק. (סי' ב אות ו ח)

היוצא מסוכה ע"מ להפליג בסוכהו וכיוצ"ב והסיח דעתו כשתחזר מבדק. (סי' ב אות ו ח)

היוצא מסוכה לביה"כ להסך דגליו וחזרו לסוכתו אי מבדק אם הי' ברעתו לחזור. (סי' ב אות ו ועיין

גם אות ה ובסי' א אות ג)

מננהיגו שאין מבדקין על סוכה מסעדה לסעדה כר"ת. (אות ח)

גם אם הסיח דעתו בין סעדה לסעדה אין מבדקין, טעם הרב. (אות ח)

ההולך לסוכת חבירו מצד הרין חייב לברך על הישיבה בעלמא. (אות ח)

המנהג שאינו מבדק רק כששותה שם עכ"פ יין. (אות ח)

יש מוקדיקין המבדקין גם על שחית מים בסוכת חבירו. (אות ח)

במוצאי ש"ק או מוצאי יו"ט בהבדלה האם יברך לישב בסוכה. (סי' ג)

כשמוזנות מוכן לאכול חתך אחר הבדלה בחדאי יברך לישב בסוכה. (שם)

אם אשה כשרה לסכך הסוכה. (סי' עח)

אם אשה כשרה לקשור הלולב. (שם)

הג' קשרים על הלולב בודאי יכולה לעשות. (שם)

הל' נדה

היתה לה וסת שאינו קבוע, ולקחה כדורים הקובעים הוסת ליום אחד, איננה צריכה לחוש על וסת

שאינו קבוע. (סי' קלו)

בוסת קבוע צריכה שתחוש לו גם אם לקחה כדורים אלו. (שם אות א)

עבר יום וסת קבוע אחר שלקחה הכדורים ולא ראתה אפילו פעם אחת א"צ שתחוש חו לוסתה. (שם)

אינדושעקשן (וריקות) כפי בוסת שאינו קבוע צריכה שתחוש פעם אחת. (שם)

אם קבעה וסת ע"י הכדורים ואח"כ פסקה מליקח איך חתנה אח"כ. (שם אות ג)

אם צריכה שתחוש לעונ"ב אחד שפסקה מליקח הכדורים. (שם אות ד)

אחר שפסקה מליקח הכדורים אם צריך לפרוש ממנה תיזמ"י. (שם אות ה)

אחר שפסקה מליקח הכדורים אם נשתנה אצלה הוסת הגוף. (שם אות ו)

כלות אם אפשר לא יקחו כדורים כאלו. (שם אות ו)

על שחית משקה לשנות וסתה אין לסמוך. (שם אות ח)

נשים שאינם יכולים לטהר שבועות וחודשים ועי"ז מוכרחים לבלוע כדורים מה דינן לענין הפלגה ועונ"ב. (סי' קלט אות ט)

סדר בדיקת אשה ביום וסת קבוע שלה. (סי' קלח אות א)

סדר בדיקת אשה בלילה בליל וסת קבוע שלה. (שם)

סדר בדיקת אשה ביום או בלילה וסת שאינו קבוע שלה. (שם)

סדר בדיקת אשה בליל או ביום עונ"ב שלה. (שם אות ב)

בעונ"ב דק באותה עונה שראתה לפני זה עושה בדיקות ולא בעונה אחרת. (שם)

סדר בדיקת בעונ"ב של החו"ר היינו ביום ל"א ביום ובלילה. (שם)

אין תעשה הבדיקות בחודש וסדקין. (שם אות ג)

כמה פעמים צריכה לסכך באצבע לצורך בדיקת חו"ס. (שם)

אם צריכה לדחוק היטב באצבע לצורך בדיקת חו"ס. (שם)

ראיה ע"י כדורים כאונס או כטבעי. (סי' קלט)

ל' ול"א צריכה למנות אבל לא הפלגה. (שם)

כשאין דרכה לראות עד ב' ג' חודשים רק ע"י כדורים. (שם)

אשה שאחד הטבילה בליל חודש קר נתקרה (דורכנעקעלטערט) ורצונה לקחת מקלחת (טוש)

חם או אמבטי' חמה כדי להתחמם אי שרי לא. (סי' קמ)

עיקר גירת מרחצאות אחר טבילה לא הי' אלא בתרומה. (שם אות א)

ראיה גדולה לשיטה זו. (שם)

כשרוצים להחליף מטתן אם סגי להחליף המאדראצן או כל המטה. (סי' קמא)

היה לה הפלגה של מ"ד ושוב הפלגה של ל"ג ונתעברה כפי דעת דופא מומחה אם צריכה

שתחוש להפלגה של מ"ד. (סי' קמב)

אם נפק"מ אם ראתה ביום או בלילה בראיה אחרונה. (שם)

אם יכולה לילך לטבילה בליל יו"ט כשהיתה יכולה לטבול לפני זה. (סי' קמג)
אם שרי לו להניח קרח במים שלפני אשתו גדה כדי לקרר. (סי' קמר)
אם שרי לו להניח צוקקער בקאפפי או טעע שלה בעת נדוטה, וכן להיפך. (שם)
אם שרי לו לטחוט מי לימון כתוך טעע שלפני. (סי' קמה)
תוכחת מוסר במדקדות חרב נגד נשים חסידי דעה שערשעות חתק מכלה שחופתה בלתי טהורה. (סי' ח אות יט כ)

הל' מקוה

שלג וברד וכל כיוצ"ב משלימין המקוה גם בעוין שלג וברד. (סי' קמו אות ב"ה וסי' קנ אות יח)
לרוב הפוסקים אפילו הובאו למקוה בכלים אך אגן חיישין לדעת הדו"ה. (שם ושם)
יש שחוששין לדעת הראב"ד והאשכול שלא לעשות כולה מקוה משלג וכפור וכיוצ"ב אפילו אחד שנחפשו, רק משלימין לרוב מים כשרין. (סי' קמו אות ר"א, לא, לד, מ, מב, מח)
מקוה שאוב שהגליד והופשר אפילו היו המים טהורים לכתחילה אין להחיר כך אבל מהני להמשיך לתוך המקוה מ' סאין מים טהורים. (סי' קמח אות יא"מ)
מים שאובים שנשנתו מדאיתן על ידי יין וכיוצ"ב אפילו בבור המקוה אחד שנפסלו כשרין, ואפילו חזרו למראה מים קודם שהיו מ' סאה עכ"ז כשרין לרוב אחרונים ובחשו ערובה מתמיד. (סי' קמט אות יד)
אין טובלין בשלג קודם שנחפשו אפילו לאלו דס"ל שמקוה כולה משלג כשרה ורק אחר שנחפשו כשרה. (סי' קמט אות ט"ג)
ממים טמאים אין לעשות מקוה בשום אופן ולכן מקוה מקרה מלאכותי פסולה. (סי' קנ אות יט"ט)
כשמתהרין מים שאובין ע"י חלב או יין וכיוצ"ב צריך להפך המים למטה ולמעלה. (סי' קנא)
אם שפכו מים רוחצין על השלג באופן שקודם שנימחו השלג והיו מ' סאה כבר באו ג' לוגין מים שאובין המקוה פסולה. (סי' קנב אות לא מ)
צריך לדקדק לפשר השלג ע"י ברזל מלובנים וכיוצ"ב. (שם ושם)
מקוה מטולטל פסולה. (סי' קנו וקמח)

הל' טריפות

נשתנו הטבעים כטריפות. (סי' קס אות ח)

הל' ת"ח

כתבי פלסתר — נגד ת"ח, דבנים, אדמו"דים — דין המחברן והמפרסמן והידועים ואינם מוסרין לב"ד. (סי' קסא)
כח ביד ב"ד לנדוח את המחפר. (שם אות א)
טעות העולם שמתפחדים לבזות ת"ח אחר מותו ולא בחייו והדין מהופך. (שם אות א)
הידועים מהדבר מחוייב להגידו. (שם אות ב)
החרם חל גם למפרע. (סי' קסב אות ג)
לישנא בישא ליכא כשמגלה את המחפר ת"ח. (שם ושם)
שלוחא דרבנן שרי לגלות לישנא בישא. (שם אות ד)
לישנא בישא על בעלי מחלוקת ליכא. (שם אות ה)
דוקא להשקט המחלוקת שרי לרבד לישנא בישא ולא כשמגדיל המחלוקת. (סי' קסג אות ו)
ביאור נפלא בהאי ענינא במדע ק"ט"ז א'. (שם)
הכובש בקלוננו של חבירו עובר על לאו דלא תעמוד על דם דעך. (שם אות ו)
המתכבד בקלוננו של חבירו אין לו חלק לעוה"ב. (שם אות ח)
עוברא נאה מרב שלא השיב ולא הניח לאחרים שישיבו כנגד כתב פלסתר שהוציאו כנגדו. (שם)

הל' מילה

ברין מציצה בפה דוקא. (סי' קסא אות ז)

הל' ס"ח

תפירת היריעות ע"י אשה. (סי' פד)
תפירת היריעה לעץ החיים ע"י אשה שרי. (שם)
קלף המשוש בסיד אי הוי חציצה לכתוב עליו ס"ח. (סי' קלד אות ד)

הל' מזוזה

אם אשה כשרה לקבוע מזוזה. (סי' עט)
אם עכו"ם קבע בדיעבד מהו. (שם)

נפל מסמר העלין ונתהפך המזוזה מלמטה למעלה כשחוזר וקובעו מכרין. (סי' ו' אות טו)
נפל מסמר העלין והמזוזה עומדת לרוחב מזוזה הפתח. (שם)
נפל מסמר העלין והמזוזה עומדת לרוחב מזוזה הפתח למטה מחציו. (שם)
נפל מסמר התחתון וע"י מסמר העלין המזוזה חלוי ומגענע לכאן ולכאן. (שם)
נפל מסמר התחתון וע"י מסמר העלין המזוזה עומדת במקומו. (שם)

הל' קידושין

בנתוח פראסטאט אם נעשה פצוע דכה. (סי' קלב אות ב)
נשואי קרובין כומנינו נגד עצת הרופאים. (סי' קנט אות א יא"ד)
בת אחותו אי מצוה לקדשה בזה"ו. (שם אות א"ג)
בת אחיו אם מצוה לנשאה. (שם ושם)
להרבק בננות משפחתו. (שם אות ב)
אם אינו מוצא לישא אלא מקרובותיו. (סי' קס אות יא"ב)

יולדת למקוטעין וחי נשתנה הטבע.

(סי' קנט אות ה)

חושן משפט

הל' נזיק גוף

לעשן טאבאק נגד דעת הרופאים שהחליטו שיש סכנה בדבר. (סי' קס אות ט)

שונות

דיני כחבי פלסטר ומפרסמן. (לעיל בדין ת"ח)
מי שאינו מוחה ש"מ דכוותי' ס"ל. (סי' קכח אות טז)
נשתנו הטבעיים. (סי' קנט אות ד"ח)
בניחא דאטוי בהדי בישרא. (סי' קנט אות ו)
אסור להעלות עשן נגד אזהרת הרופאים. (סי' קס אות ט)
אסור לחבול בעצמו ובנו. (סי' קס אות יא)
במצוה דרבנן גם להצלה א"צ כזית כפול דומיניו. (סי' קלג אות ה)
מי הוא הראוי ליטול את השם. (סי' קלג אות ט)

„דיני עלעקטרי בר' חלקי השו"ע“

בשבת יהי' נדלק עוה"פ להממו אסור. (שם אות י')
הנזיח בשבת קדרה חמה ע"ג תנור עלעקטרי שיהי' נדלק אח"כ ע"י שעון עלעקטרי עליו החוב להסירה קרם שידלוק ואם לא הסירו אסור באכילה בשבת. (שם אות יא)
אם שרי להחזיר הקדרה על הפלטה עלעקטרי בשבת. (שם אות יב יד)
פלטה עלעקטרי שאי אפשר לבשל עליה, רק לשמור חום הקדירה, א"צ כיסוי טס או אסבעסט וגם חזרה שרי. (סי' ב' אות טו)
כלי העומד על הפלטה דין כלי ראשון לו. (שם אות טז)
על פלטה עלעקטרי המוכשר לבשל עליו אסור להשתהות או להחזיר בלא טס או אסבעסט. (שם אות יח)
תנור עלעקטרי שנכבה בשבת ובעוד התבשיל חם חזר ונדלק אם התבשיל שרי באכילה. (סי' ג')

שרי להניח מערב שבת קדרה מלא מים על עלעקטריק רענטש (תנור עלעקטרי) המכוסה בטס, ובשבת ע"י שעון ידלק העלעקטרי ויחמם המים. (סי' א)
אבל מאכל אסור לעשות כן. (שם אות ד)
להעמידו בשבת בכל אופן אסור, אפילו אם לא ידליק השעון עלעקטרי אלא אחר כמה שעות שהניח הקדרה ע"ג הפלטה. (שם אות ה)
לא רק ע"י ישראל אסור להניחו שם בשבת אלא אפילו ע"י עכו"ם אסור. (שם אות ו)
אפילו מאכל שנחבשל כ"צ מעד"ש אסור להניח על עלעקטרי תנור מעד"ש שע"י שעון ידלוק ויחמם המאכל בשבת. (שם אות ו)
במקום חולה ככה"ג המיקל יש לו על מי לסמוך. (שם אות ח י')

אפילו להרליק התנור עלעקטרי מעד"ש כשמאכל ע"ג ושוב ע"י שעון יהי' נכבה בשבת ואח"כ

אם נדלק אחר שנצטק המאכל מהו. (שם)
אם ישראל מחלל שבת תיקן העלעקטרי שחור ונדלק
 גם אם הי' חם אסור. (שם)

איך להשתמש במקרר בשבת ויו"ט. (סי' ד)
דרך היותר טוב לסדר הכל ע"י שעון. (שם)
אם אין שעון היותר טוב לפתחו כשהמאטאר פועל.
 (שם אות ב)

הדלקת אור עלעקטרי בשבת אסור מה"ת. (שם אות
 ד)

כח עלעקטרי בלא אור מדרבנן אסור. (שם אות ה)
דעת החו"א דגם כח עלעקטרי דאורייתא. (סי' ו אות
 ד)

פתיהת המקרר לצורך חולה או חינוך הבוכה מותר
 גם כשאין המאטאר עובד. (סי' ו אות יג ד)
להניח דבר לחצוץ בין הפתח באופן שבכל יום השבת
 יהי' המאטאר עובד. (שם אות יד)

פתח נכרי או קטן לצורך עצמו יכול גדול ליקח
 מהמקרר מה שרוצה. (שם)

מקרר שיש לו מנורת עלעקטרי מבחוץ וכשהמאטאר
 עובד או דולק וכששוכנת אז האור נכבה, מקרר
 כזה לא יהי' נמצא בבית ישראל. (שם)

מקרר כזה שנמצא במלונות או ישיבות בע"כ
 מוכרחים לערוך שעון לצורך המקרר שהשעון
 דליק ויכבה אותו. (שם)

פתח המקרר שלא כדין המאכלים מותרים ללקחן
 לאכילה. (שם אות טו)

ישראל תקע התקע בשקע באיסור ונדלק המקרר
 ונתקדו המאכלים, מותרים באכילה. (שם)

אות טו
ואלמלא לא הי' מחבר המקרר להעלעקטרי היו
 המאכלים נפסדים עכ"ז המאכלים מותרים.
 (שם)

בארץ ישראל שכח עלעקטרי הוא נוצר בשבת ע"י
 מחללי שבת אם שדי' להשתמש במקרר בשבת
 בכלל. (שם אות יז)
יש מתירין לפתוח דלת המקרר גם כשהמאטאר שובת.
 (שם אות יז"ה)

טוב להחמיר שלא לפתוח המקרר אלא בשעה
 שהמאטאר פועל. (שם אות יז)

אסור להקטין או להגדיל כח העלעקטרי במקרר ע"י
 הסערמאטאטא. (סי' ז אות יט)

יש מקרר הפועל תמיד בלא הפסק מקרר כזה יהי' בכל
 בתי ישראל אם אפשר. (שם)

סידור מופלא בכל אופני תשמיש המקרר בשבת. (שם
 אות כ)

אם שרי ליקח קרח מהמקרר בשבת. (סי' ח אות כא)

שכחו להסיר מערב שבת הפנס (באלב), המאור
 שבמקרר, וכל הסעודה בהמקרר איך יעשו.
 (סי' ט אות א)

לפתוח המקרר בכה"ג ע"י עכו"ם. (שם)
יותר טוב שבכה"ג הגוי יוציא התקע מהשקע בשעה
 שהמאטאר שובת. (שם אות ב)

חלילה שישראל יפתח המקרר כלאחר יד בשמאלו או
 שיוציא התקע מהשקע אפילו בשעה
 שהמאטאר שובת. (סי' י אות ג)

שכח להסיר המאור בהמקרר, ושכח ופתח הדלת
 ונדלק המאור מה יעשה. (שם)

שכחו הפנס מלהסיר וא"א למצוא נכרי איך יעשו
 ע"י קטן. (שם אות ר)

אם א"א למצוא לא נכרי ולא קטן איך יעשו כשכל
 סעודתם במקרר ואיכא חולה או יונק שדים בבית.
 (שם אות ה)

להכניס מים במקרר כדי שיקפאו. (סי' יא אות א)
לערב ולטרוף חומרי הגלידה אסור בשבת אבל אם
 כבר נתערב מער"ש מותר להכניס בשבת
 במקרר כדי שיקפאו. (שם אות ב)

גלידה שנימס קצת בשבת מותר להכניסה במקרר.
 (שם אות ד)

מרק של דגים מותר להחזיר למקרר כדי שיקפא.
 (שם)

לעשות קרח ממים במקרר שרי. (שם)
תנור עלעקטרי נכבה ביום השבת והתבשיל שהי' על
 התנור עדיין חם אם שרי לו לילך עמו ולהניחו
 על תנור עלעקטרי או תנור גזו של חבירו או מתנור גזו
 על תנור עלעקטרי. (סי' יב)

הימזם עלעקטרי לפני שחיטת בהמה. (סי' יג)
נשיאת כלי השמיעה בשבת. (סי' יד)

כלי השמיעה מותר להעריכו ביו"ט ולא בשבת. (סי'
 טו אות ט)

להקטין ולהגביר כח השמיעה בשבת. (שם אות א ה
 ט)

לדבר בשבת לאיש שכלי שמיעה באונו אין שום
 חשש. (סי' טו אות ט)

לצאת בשבת עם כלי שמיעה התפורה בכיס. (סי' יד
 אות ב"ח סי' טו אות יא)

לסגור הכלי שמיעה אסור. (שם אות ו)
הפעלת טרוניםטטעד בשבת ויו"ט אסור בהחלט.
 (שם אות ח)

בכלי שמיעה החדשה המונחת אך ורק באופן שרי
 לכל. (סי' טו אות יא)

כלי שמיעה הנקבע במשקפים מותר לצאת בו גם אם
 אין צריך לו למשקפים. (סי' טו אות יב)

בשבת צריך שיהי' הכלי שמיעה ערוך מער"ש. (שם אות יג)

הנושא כלי שמיעה אם יוצא יד"ח חק"ש ע"י כלי שם. (שם ושם)

אם יוצא קריה"ת ומגילה ע"י כלי שמיעה זה. (שם ושם)

כלי שמיעה המונח אחורי האוזן אם שרי לצאת בשבת. (שם אות ד)

להחליף הבאטטערי בכלי שמיעה הוא איסור גמור. (שם אות ט)

במיקרופון אם שרי להשתמש. (סי' טז)

במיקרופון שייך שמא יחקן כלי שיר גם בזמנינו. (סי' טז אות א)

ביאור איסור משום אושא מילתא. (שם אות ב)
המחלל שבת בפרהסיא במלאכה דרבנן דינו כמחלל שבת לכל עניניו. (שם אות ו)

במיקרופון אין יוצאין משום חק"ש קרה"ת מקרא מגילה קידוש הברלה ושום דבר מצוה החלוי בשמיעה. (סי' יז אות ז)

דין עניית אמן. (שם אות ז)

לצאת ברכה בשמיעה על המיקרופון. (שם)
„אינטערקום“ של ילדים ושל בתיים. (שם)

בבתיים גדולים הגוי רואה שישראל בא דוחק הכפתור כרי שהישראל יהי' יכול ליכנס, אם שרי להנאות מזה. (סי' יט)

שמיעה עלעקטרי להשתמש בה. (סי' כ)

באיזה צורך צריך להכין מע"ש שיהי' שרי להשתמש בו בשבת. (שם)

שבת להעריך השמיכה מערב שבת חזק לה מאוד משום חליו אם שרי להעריכה בשבת ע"י נכרי. (שם אות ה)

קריאה לאור הנד בליל שבת. (סי' כא)

אור עלעקטרי כאור טבעי והמדליקו בשבת חייב חטאת. (סי' כב אות א ג)

ביו"ט חייב כמו על אור טבעי משום נולד. (שם אות א-ג)

הדלקה ע"י כפתור הוי הדלקה בידים ממש ולא דק גרמא. (שם אות ב)

שיטת החזק איש שעשיית זרם עלעקטרי חייב משום בונה. (שם אות ב ד"ה בשאלה)

ההדלקה משום עובר בונה ובכביי עובר משום סותר. (שם)

גדולי עולם טעו בהוראה מחמת חסרון ידיעה בהבנת אור עלעקטרי. (סי' כג אות ד ה ו ז)

שיטת הגאונים בעל בית יצחק ובעל איתעור וצ"ל ועוד גדולי עולם שאור עלעקטרי הוא כאור

טבעי וחייבים עליו משום מבעיר ומכבה מה"ת. (שם אות ח ט י יב-כד)

טעה והדליק נר עלעקטרי בשבת ויו"ט מה יהי' כפרתו. (שם אות יא)

כיבוי עלעקטרי אם מה"ת אסורה או מדרבנן משום דהוי מלאכה שאצל"ג. (שם אות ח ט י יב-כד)

דעת גדולי עולם שהדלקת וכיבוי נר עלעקטרי ביו"ט איסור גמור הוא. (סי' כד אות כו-לג)

אם שרי לטלטל מנורת עלעקטרי ביו"ט. (סי' כה)
אם שרי לטלטל שען עלעקטרי היינו מודה-שעות זייער וזעקער (מעורר) בשבת ויו"ט הנקשר לעלעקטרי לכבות ולהדליק. (סי' כו)

להדליק ולכבות נר עלעקטרי שבביהכ"נ ובביהמ"ד ע"י נכרי בשבת ויו"ט. (סי' כז)

להדליק ולכבות נר עלעקטרי בביתו ע"י נכרי בשבת ויו"ט. (שם)

בבאנאליזם שהבעה"ב שלו עכ"ם איך יחנהגו בכביי והדלקה במקום שמתפללים. (שם בריש החשובה)

בבאנאליזם שהבעה"ב מחלל שבת בפרהסיא לכתחילה לא ילכו כי שאלות קשות עולות בכל שבת ושבת, אבל אם כבר הלכו להחם צריך להזהר מאוד שלא דליק ולא יכבה ולא יעשה שום דבר לצרכינו. (שם בריש החשובה)

כל ציבור וציבור מחייב לקנות כלי שען להדליק ולכבות נר עלעקטרי לביהכ"נ וביה"ד. (שם בריש החשובה)

בבית יחיד לא יניחו לכבות ולהדליק בשבת ויו"ט הנד עלעקטרי אלא יניחו לדלוק מער"ש עד מוצש"ק וכן מעיו"ט עד מוציו"ט. (סי' כז אות א)

שכחו לכבות בעש"ק העלעקטרי בחדר השינה או בחדר איש ואשתו שרי לכבותו בשבת ע"י נכרי. (שם אות א)

שכחו מהלהדליק הנר עלעקטרי בחדר שרוצים בו לעשות בר מצוה, בריח מילה וכיוצא"ב, וצער הבעה"ב גדול יש להקל להדליקו ע"י נכרי. (שם אות א)

הדלקת עלעקטרי ע"י נכרי לצורך שמחת יו"ט יש להחזיר. (שם אות ב)

הדלקת נר עלעקטרי ע"י עכ"ם אסור באיסור גמור אם לא במקום מצוה שיש להחזיר. (שם אות ב)

טעות גדול ביד „העולם“ שמקילין לעשות כל מלאכה ביו"ט ע"י עכ"ם והוא טעות ראפילו מלאכה דרבנן אסור. (שם אות ב)

אסור לכבות ביו"ט העלעקטרי ע"י עכ"ם אם לא בחדר השינה. (שם אות ג)

בודאי גם בזמנינו במקום הפסד מרובה שחנור העלעקטרי יחקלאל או יגרום אור העלעקטרי דליקה וכיוצ"ב יש להחיר לכבות ע"י עכו"ם. (שם אות ד)

חלילה לכבות נר העלעקטרי בשביל שמפריעו משנתו. (שם אות ד)

גרם כיבוי במקום שאם לא יכבה יהי' יושב בחושך בעת שדעתו יש מקור להקל אבל כיבוי עלעקטרי אינו הגרמא אלא עש' גמורה ואסור. (שם אות ד)

הכנסה בכית שאור עלעקטרי נדלק כשנכנסים בו ונכבה כשסוגרים הפתח. (סי' כח)

חכמי הטעניק המציאו שאם אדם מגיע סמוך להדלח הדלח נפתח מעצמו ע"י קרבתו או מצלצל ע"י קרבתו אסור בשבת ויו"ט להחקיר אל דלוחו אלו. (שם אות א)

גם איננו יודע בכיור שדלח זה פועל באופן כנ"ל אסור לו להחקיר. (שם אות א)

אם חושש שדלח זה פועל כנ"ל ובשעה שנפתח מעצמו נדלק מנורה או בודאי אסור לו להחקיר גם כשיש ספק בדבר. (שם אות א)

טעה בשבת ולחץ או סיבב הכפתור להדליק מנורת עלעקטרי ויצא גץ ולא הדלק אם חייב כפרה. (סי' כט)

השוף מים על גתלים לכבותו אם חייב משום מבשל על המים. (שם אות ב)

שבת שהיום שבת ונטל צינדהלצל (מעטש בלשון המדינה, גפרור) וחיכך בו להדליק ולא נדלק אבל יצא גץ מה דינו. (שם אות ב)

מקדד שאין המנורה (באלב) מונה בו אם יש שום איסור לפתחו או לא. (סי' ל)

אם „פען“ פועל במקדד באופן שבשעה שהוא סגור ה„פען“ שובת ואם פותחין מתחיל לפעול מחוייבים להדביק הבורג מע"ש. (שם)

במקדד סעלפידעפראטינג ה„פען“ פועל כשהוא סגור ושובת כשפותחין ג"כ מחוייבים להדביק הבורג מעד"ש. (שם)

להעריך בורגעלער-אלארם בשבת. (סי' לא)

לצורך חולה שיכ"ס מוכרח להדליק נר אם ידליק נר עלעקטרי או נר שעווה וכיוצ"ב. (סי' לב)

אם בשבת או ביו"ט שרי לחבר השעון להעלעקטרי שיכבה בשבת או ביו"ט העלעקטרי. (סי' לג)

אם לטלטל שעון עלעקטרי בשבת ויו"ט. (סי' לד לה)

להזיז הבורג של שעון עלעקטרי בשבת ויו"ט כדי שיחאדק או יתקצר זמן ההדלקה. (סי' לו)

דין לבישה כחנות דקדון בשבת ויו"ט שבשעה

פשיטתן או לבישתן ניצוצות ניתזין. (סי' לו)

שבירת סוכר מרובעות שניצוצין ניתזין בשעת שבירה. (שם אות א)

דיני ניצוצין בעלעקטרי. (שם אות ב)

הרלקת וכיבוי נר עלעקטרי בשבת ויו"ט ע"י שעון נערך מעד"ש ומערו"ט. (סי' לח)

להזיז בשבת מחוגי כלי שעון עלעקטרי בזמן שהאור דולק כדי לאחר או להקדים הכיבוי. (סי' לט)

להזיז בשבת מחוגי כלי שעון עלעקטרי בזמן שנכבה העלעקטרי כדי להקדים או לאחר את ההדלקה. (שם)

להזיז מחוגי כלי שעון עלעקטרי ביו"ט בזמן שהאור דולק כדי לאחר או להקדים הכיבוי. (שם)

להזיז מחוגי כלי שעון עלעקטרי ביו"ט בזמן שהאור נכבה כדי לאחר או להקדים ההדלקה. (שם)

שכת לפתוח הראריאטאר קודם שבת האם שרי לפתוח בשבת. (סי' מ)

לבשל מים בשבת אסור מה"ח. (שם אות ג)

מים שכבר נחבשלו ונצטננו המבשלו בשבת עובר מה"ח. (שם)

האם שרי לסגור בשבת הבדו של סטים כשהחום גדול. (סי' מא)

מים הנוטפים מהסטים אם אסורין בטלטול. (שם אות ו)

מים הנוטפים מהעיראגנישין אם מותרין לטלטל. (שם)

בעה"ב מחלל שבת תיקן הסטים בשבת אם שרי ליהנות מהם בשבת כשהקור גדול מאוד ואם לא מה יעשה. (סי' מב)

אם שרי להעריך בשבת שעון עלעקטרי ע"י עכו"ם. (סי' מג)

אם שרי להעריך השעון ע"י נכרי כדי להדליק ולכבות נר עלעקטרי בשבת או ביו"ט. (סי' מד)

אם שרי להחליף כח אש החימום של עלעקטריק רענטג' (תנור עלעקטרי) ממונך לבינוני ומבינוני לגבוה. (סי' מו)

בתנור געז אי שרי להקטין האש לצורך בישול. (שם אות ג)

טעלעפאן הדיבור בו בשבת ויו"ט. (סי' מז)

מצוה החלוי' בשמיעה אין אדם יוצא יד"ח ע"י טעלעפאן. (שם אות ב)

יולדת בשבת אי שרי בשום אופן שבעולם לבעלה שעמה להרדע הוריה או הוריו שב"ה כבר ילדה. (סי' מח)

יולדת בשבת אי שרי לה בשום אופן שבעולם להרדע

הוריה הדואגים בעבודה שכבר ילדה. (שם)
אם שרי לצלצל בערב שבת מאמעריקא ליוראפ ששם
 כבר שבת. (סי' מט)

במוצש"ק ביוראפ אי שרי לצלצל לאמעריקא שכאן
 עדיין שבת. (שם)

לא גרם כבוי בלבד שרי אלא ה"ה גרם הכערה וגרם
 שאר מלאכות שבת. (שם אות א ב)

קשה מאד להורות היחד בגרמא שלא במקום פסיא.
 (שם אות ג)

כל היכא דשייך לחייבו משום דהו"ל כחציו חייב
 לקצת פוסקים גם בגרמא למאי דקיי"ל אשו משום
 חציו. (שם אות ה)

לדעת קצת פוסקים דוקא באינו מחכוין למלאכה אלא
 שהוא פסיק רישא מותר בגרמא, אבל מחכוין
 למלאכה גם בגרמא חייב. (שם אות ו)

פרס מצודה בשבת סמוך לחשיכה וצד במוצ"ש פטור,
 גם להסוברים בהדביק פת בתנור סמוך לחשיכה
 ונאפה במוצ"ש חייב. וה"ה דפטור בלחץ על הכפתור
 ולא נדלקה מנורה החשמל דק במוצ"ש. (שם אות ז)
נפסק הורם ע"י שעון-שבת, ולחץ על הכפתור
 שיחולק המנורה כשיחזור הורם, ונדלק בשבת,

יש בו חשש חיוב חטאת מה"ת. (שם אות ח)
נפסק הורם מתנתה הכח ידוע מתי יחזור הורם, או
 אין איסור מלאכה דאורייתא בלחיצה על
 הכפתור אף אם נדלק המנורה אח"כ בשבת, ויש חילוק
 בחומר האיסור בין אם פועלי חנות הכח הם יהודים או
 נכרים. (שם אות ח)

נפסק הורם מתנתה הכח ואין ידוע מתי יחזור הורם
 יש חשש איסור דאורייתא ללחוץ על הכפתור
 כדי להדליק מנורה שהיתה כבוי' גם לפני שנפסק הורם.
 (שם אות ט)

יש בהנעת הכפתור המשמש להדלקת מנורת החשמל
 וכבדו משום איסור טלטול מוקצה בשבת. (שם
 אות י)

דבר שהי' מוקצה אלו הי' חלוש, אין חבדו לקרקע או
 לדבר המחובר לקרקע מכלל ממנו איסור מוקצה,
 אבל דבר שאלו הי' חלוש ל"ה מוקצה אם חבדו
 לקרקע גורם לו איסור מוקצה היא מחלוקת הפוסקים.
 (שם אות יא)

נכבה מנורת החשמל ע"י שנוחת הורם מתחת הכח,
 אם אין ידוע מתי יחזור הורם אסור ללחוץ על
 הכפתור שלא ידלק לכשיחזור הורם מתחש איסור
 דאורייתא, ואם ידוע מתי יחזור וכן כשנפסק הורם ע"י
 שעון-שבת אין איסורו אלא משום טלטול מוקצה. (שם
 אות יב)

ענסעריג-פאן אם להעריכו מערב שבת. (סי' נ)
עומדת קודם לידה איך אפשר לצלצל על הטלעפאן
 עובר טעקסי. (סי' נא)

אם בעלה רשאי ליטע עמה. (שם)
כבר צלצלה אם רשאה להחזיר הידית הטלעפאן
 למקומה או לא. (סי' נב)

רופא מחלת לב איך יסדר הטלעפאן כשמצלצל
 הטלעפאן המיוחד לכך. (סי' נג)

הטלעפאן מצלצל בשבת זאח"ז בלא הפסק ומורא
 עולה בלבו שאחד מבני משפחתו
 מצלצל מה יעשה. (סי' נד)

הטלעפאן הי' מצלצל והרים השפופרת שלא כדון
 ונתברר שבמקום סכנה הרים אם צריך
 כפרה. (שם אות ב)

מבשל בשבת ונודמן חולה שיב"ס והוצרך לאותו
 מאכל אם נפטר מהחייבו. (שם אות ב ג)
זנתה אשת איש ואח"כ נודע שאו כבר מח בעלה אם
 מותרת לו. (שם אות ב)

הטלעפאן הי' מצלצל והרים השפופרת שלא כדת
 ונודע שמספר טעות הי' מה דינו. (שם
 אות ד)

הטלעפאן מצלצל בשבת וידוע שבבית קרובו איכא
 חולה שיב"ס והרים שפופרת והי' מספר
 טעות מה דינו. (שם אות ה)

חולה שיב"ס יחללו בעבורו והוא איננו רוצה אם
 למפדע עשו שום איסור. (שם אות ו)

חולה שיב"ס שמעיקרא אומר שלא יחללו בעבורו
 ואם יחללו לא יהנה ממנו אם שרי לחלל בעבורו
 או לא. (שם אות ג)

האם שרי לכבות או להדליק נר עלעקטרי וכיוצ"ב
 ע"י כלב מאומן לכך. (סי' נה)

אימת עוברים על מחמר. (שם אות א ב ג)
הבעל חי עושה מלאכה שאין דרך אותו בע"ח לעשות
 אי חייב ב"י משום מחמר. (שם)

במלאכה שאצל"ג אינו חייב משום שביחת בהמתו.
 (שם אות ג)

אי במחמר עוברים גם על עשה דשבתו. (שם אות ג)
אם יש מחמר בכרמלית. (שם אות ג ה)

מחמר כלאחר יד. (שם אות ג)
שביחת בהמתו כלאחר יד. (שם אות ג)

בהמת קטן בשביחת בהמתו. (שם אות ג)
שביחת בהמתו ברג. (שם אות ג)

לענין שביחת בהמתו בעינן מלאכה מחשבת דבעלים.
 (שם אות ד)

מלאכה שאצל"ג במחמר. (שם אות ד)

הנוסע באריוך בחנוכה ואין מניחין אותו להדליק נרות חנוכה ידליק נרות עלעקטרי הניכרין היטב שהן נרות חנוכה בלא ברכה. וכן יעשה בכל אופן שאם אינו יכול להדליק נרות ידליק נרות עלעקטרי כאלו בלא ברכה. (שם אות ה')

באריון וכיוצ"ב טוב יותר להדליק בלא ברכה נר עלעקטרי הניכרין שהן של נרות חנוכה. (שם אות ה')

מי שאין לו בערב שבת חנוכה אלא נר אחד, ידליק הנר העלעקטריק לשם נר שבת בלא ברכה ויברך על הנר לשם חנוכה בברכה. (שם אות ו')

זוגות צעירים שזה דרכן בשנה ראשונה לאכול אצל ההורים פעם אצל אביו ופעם אצל אביה וישנים בביתם איך חדליק. (שם אות ו')

טעמים שאין לברך ברכת נר חנוכה על נרות עלעקטרי. (שם אות ו' ח ט יא יב כח) **הבעל** יחרך הנר שבת מער"ש. (שם אות י')

בריעבד אם אין אבוקה או נר שעזה יש לברך ברכת בורא מאורי האש במצש"ק על נר עלעקטרי. (בהקדמה אות טו כא)

בריעבד אם אין לו נר שעזה וכיוצ"ב לבדיקת חמץ באור ל"ה, יכול לברך ברכת ביעור חמץ על פלעשלייט. (בהקדמה אות טו כג כד)

טעם נפלא להדליק ב' נרות לשבת. (שם אות יג) **הנודד** מן האור אם אסור באורן של כוכבים. (שם אות יז יט כ)

הנושא בתי עינים (ברילל) כדאי א"צ להסירם מעל עיניו לברכת בורא מאורי האש במצש"ק.

(שם אות כב ל) **על** עלעקטרישע „פלורוסענטייליט" אין לברך כלל ברכת במה"א. (שם אות כב ל)

על אור עלעקטרישע שבזוכית צבוע אין לברך עליו במה"ה. (שם אות ל')

למה ברכו הגאונים מהר"ח מברסק ומהר"ע מווילנא וצוק"ל בתחלתה במצש"ש על אור עלעקטרי. (שם אות לא)

להוסיף בורג ביו"ט בתוך השען עלעקטרי כדי שיכבה מהר או ידליק הרבה יותר. (סי' סו) **ואם** לא היתה בורג בעיו"ט בכלל אם שרי לו להניח ביו"ט. (שם)

נפסק זרם העלעקטרי בשבת ויו"ט ע"י שען-שבת אם מותר לו ללחוץ או לסבב הכפתור כדי שידליק אח"כ או לא ידליק אח"כ. (סי' סח)

לחץ בשגגת שבת על הכפתור כדי להדליק מנורת העלעקטרי ולא נדלק כי הזרם הי' מנותק ע"י שען שבת, אם רשאי או מחוייב או אסור לחזור וללחוץ על הכפתור להחזירו למקומו שלא ידלק

מלאכת מחשבת במחמר. (שם אות ד')

שנים שעשו כב' בהמות. (שם אות ה')

במציצת עלוקה עובר משום שביחת בהמתו. (סי' נו אות ו')

אי שביחת בהמתו משום צעב"ח. (שם אות ו')

אם שרי לרפות פת קשה מאוד ברוטב בשבת. (שם אות ו')

המעמיד בהמתו על קמת חבירו. (שם אות ו')

המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו. (שם אות ח')

דין חולב מאשה בשבת. (שם אות ח')

המשטה בהמתו לצדור אם חייב משום מחמר או שביחת בהמתו. (סי' נו אות י')

הרוכב והולך על סוס אינו עובר משום שביחת בהמתו. (שם אות י')

רוכב על הסוס והסוס עומד במקום אחד עובר משום שביחת בהמתו. (שם אות י')

המשטה כלב והכלב צד אם המשטה חייב משום צד. (שם אות יא)

ההורג נפש ע"י שם או כישוף אם חייב. (שם אות יב)

המפיל ולד אשה ע"י כישוף. (שם אות יב)

המכבה שבת ע"י שמות או סגולה. (שם אות יב)

הכותב בשבת ע"י השבעת הקולמוס. (שם אות יב)

הדלקת נר עלעקטרי לנדות שבת רי"ט וחנוכה וכל דיני נר עלעקטרי למצות ה'. (סי' נח"טו עט לד אותיות)

אין אדם יוצא יד"ח מצות הדלקת נר שבת ויו"ט בנר עלעקטרי אפילו ע"י נרות שניכרין שנדלקו אך ורק בשביל נרות שבת ויו"ט. (שם אות א ד יא יב יג יד)

אם נר דולק בערב שבת מבעוד יום אם מחייב לכבותו וחדר להדליק לשם הדלקת נר שבת. (שם אות א)

טעמים שאין לברך על נר עלעקטרי לנר שבת ונדחו. (שם אות ב ט י כז)

המדליק עלעקטרי בשבת כמדליק שאר אור טבעי מחייב חטאת. (שם אות ג יא יח כח)

הדלקת נר עלעקטרי כהדלקת אש ממש ואינו רק גרמא בעלמא היינו כגרם הדלקה. (שם אות ג יא כח)

אין לברך נר חנוכה על נר עלעקטרי גם אם הנרות ניכרין היטב שהדלקו לשם נר חנוכה. (שם אות ה')

אשה השוכנת בבית החולים ואיננה יכולה להדליק נרות שבת חדליק נרות עלעקטרי בלא ברכה. (שם אות ה')

העלעקטרי כשיחזור הדרם. (סי' סט)

לחץ על הכפתור להדליק את החשמל בשגגת שבת. ולא נדלק כי הי' הדרם מנותק מן החושים, אף שידלק אח"כ, אין זו מלאכת מחשבת ופטור לבו"ע (א"ת ב) וזה כשלא נצרך לאור החשמל בשעה שנדלק, אבל כשהי' צריך לו שידלוק בשעה שנדלק הוי"ל מלאכת מחשבת. (שם אות ג)

כשהוא עושה כל מעשה התיקון בשבת, אף שהתיקון יחול רק אחד השבת הר"ז אסור ובמלאכה דאורייתא כה"ג י"ל דחייב, אבל כשמקצת המעשה נעשה במוצ"ש לדעת קצת פוסקים פטור, היכא שהמלאכה נמשכה משבת למצ"ש, ובאינה נמשכה נראה דלבו"ע פטור. (שם אות ד)

שבת שהוא שבת ולחץ על הכפתור להדליק מנורה החשמל אלא שלא נדלק לפי שהי' הדרם מנותק, אסור לחזור וללחוץ עליו שלא ידלוק כשיחזור הדרם. (שם אות ה)

כלי שעון ההולך ע"י באטטערי אם שרי לשאת אותו. (סי' עג)

כלי שעון ההולך ע"י באטטערי וכשידחפין כפתור הומן המדויק נראה כאור עלעקטרי אם שרי לשאת אותו בשבת ויר"ט. (שם)

תקליט (טייפ) לשמוע ניגוני קודש מאיש רע מעללים. (סי' עד)

תקליט (טייפ) לשמוע ניגוני קודש מאיש שהי' כשר לעת הזאת ושוב יצא לתרבות רעה. (שם)

לתת מים בשבת במקרה כדי לעשות קרח. (סי' עה)
אשתו נדה שוכבת במטה שאפשר להווי צד הראש למטה ולמעלה ע"י לחיצת כפתור עלעקטרי אם שרי לו לעשות כן בחול. (סי' עו)

חרשות מקרוב המציאו נייר חרש שמשימים על המצת וע"י שינוי מראה יודעים אם יש לו תום או לא. (סי' עז)

הקטן בעצמו שרי לו להניח נייר כזה על מצחו. (שם)
מקרב המציאו שעון שהמספרים נראין על פני השעון אבל כשמקרבין אותו לאור עלעקטרי נחלגין האותיות ביותר שאת מה רינו בשבת ויר"ט. (סי' עח)

מדרחום (טערמאמעטער) חרש שבראשו נדלק אור להראות שומן המדידה עבר אסור להשתמש בו בשבת ויר"ט. (סי' עט)
להוציא מהרדייזר (כלי עלעקטרי המייכש בגדים לחים) בשבת. (סי' פ)

כלי הדחת כלים (ירשיחאשער) אם שרי ליתן בו הכלים המלוכלכים בשבת ויר"ט. (סי' פא)

להדית הכלים בשבת אחר תשישים ע"י כלי שעון הנערך מצר"ש חלילה להחיד. (שם)

בתים גדולים שקבוע נגד הפתח כעין טעלעוויזשן לדעת מי כנס אסור ליכנס בשבת. (סי' פב)

במוצאי יו"כ אם מברכין ברכת במה"א על אור עלעקטרי הדולק מצירו"כ. (סי' פג)

מכונה אריטאמאטי למכור ממחקים ושאר חפצים להניח בחצוצה בשבת ויר"ט. (סי' פד)

חנות כביסה (לאנדרי) שהבאים זורקין פרוטות בהכלי כביסה אסור לישראל להניח חנותו פתוחה בשבת. (שם אות ב)

באיטאמאט אסור להניח דברים של איסור סחורה. (שם אות ב)

בפסח אסור שחמץ יהי' בהאיטאמאט. (שם אות ד)

אויטאמאט עם חמץ לענין מכירת חמץ לפסח. (שם אות ד)

מי שפרנסתו מכלי כביסה המעמיד בחניות של נכרים איך יעשה עם שבת. (סי' פה)

חנות כביסה על שם „קארפאריישן" ויהי' פתוח בשבת. (שם)

החנות על שם הונכרי והנכרי מקבל ריווח מכל כביסה וכביסה אם יש מקום להחיד. (סי' פו)

כלי אריטאמאטי לצלם (פאטאגראפי) אם שרי להניח בחוץ כדי שבנ"א הבאים בשבת ויר"ט יצטלמו עצמן. (סי' פז)

מי שפרנסתו שמעמיד מכונה כביסה בביתם גדולים והבאים לכבס זורקין פרוטות בכלי הכביסה ויש בין הדרים מחללי שבת איך יעשה. (סי' פח)

מי שיש לו בית גדול ואוסר להדריס להעמיד להם כלי כביסה בביתם והוא מוכרח להעמיד כלי כביסה במרתף והדריס בבית באים וזורקין בכלי הכביסה ומכבסים בגדיהם איך יהי' רינו בשבת שהרבה מחללי שבת דרים שם, כגדר כהיתר ולא באיסור. (שם)

ביאורים בסוגיות הש"ס

אין קטיגור נעשה סניגור אינו אלא בפנים — סי' קלה
אית א

חידוש גדול בכלל אין קנ"ס בתוס' יבמות ד' א' ד"ה שנאמר — שם ושם

ביאור נפלא בדברי התוס' יבמות הנ"ל — שם אית א ב להירושל' רפ"ג רסוקה לולב הגוול פסול משום אקני"ס — שם אות ב

ביאור עמוק בענין זה בדברי הירושלמי הנ"ל — שם אות ב ג

שבת, השמחה עושה המלאכה למשצ"ג — סי' כר
 אות לג
 ביאור בשבת ט"ו א' בסוגיא ד"ח גזירות — סי' קלט
 ישוב נכון לקושית התוס' שבת ע"ג ב' ד"ה חביתא —
 סי' כג אות כו
 פליאה בשבת ע"ה ב' על קמח"ז מרן הח"ס זכ"ע —
 סי' כג אות כח"כט
 פליאה בשבת ק"ב ב' על בעל מרומי שרה — סי' כג
 אות כז
 ביאור רחב בסוגיא דשבת קכ"א א' — סי' יח אות ו'
 כד
 ביאור נכון בדברי התוס' עירובין פ"ב א' ד"ה קטן —
 סי' יח אות ה
 ביאור רחב בדברי התוס' ל' א' ד"ה משום — סי' קלה
 אות ד
 ביאור יפה באריכות רב סוגי' רסוכה מ"ו א' — סי' א
 אות א"ח
 ביאור דברי הש"ס מוע"ק ט"ז א' — סי' קסב אות ו'
 ביאור נאה בתוס' יבמות ד' א' ד"ה שנאמר — סי' קלה
 אות א ב
 ביאור רחב בסוגיא דמנחות מ"ג א' — סי' ד
 ביאור נכון בירוש' סוכה דפ"ג — סי' קלה אות ב ג.

ביאור רחב בכלל דאין קנ"ס — שם ושם
 ביאור דברי המג"א בכלל זה בס"י תכ"ו — שם ושם
 חינוך לקטן במקום שספינן ל' איסורא — סי' יח אות
 ה
 ביאור לאו רלא תעשה מלאכה אתה ובנך ובתך — סי'
 יח אות זכג
 פס"ר בשבת במלאכה דרבנן — סי' קלג אות ב
 קטן עושה מלאכה בשבת על דעת אביו בשבת — סי'
 יח אות ו'
 קטן עושה על דעת אביו פירושו וביאורו באריכות —
 סי' יח אות כ
 קטן לחנכו בעשה או בל"ת אם יש נפק"מ — סי' יט
 אות ט
 קטן שאין בו דעת ואביו מצוהו לעשות מלאכה — סי'
 יט אות יא
 קטן לענין הוצאה בשבת אי הוי כמתעסק — סי' יט
 אות יא
 קטן העושה ע"ד אביו לתרי"ד עובר על אמור ואמרת
 — סי' כ אות טריכג
 קטן עושה מלאכה בשבת בדרך שחוק — סי' כא אות
 יו יח
 שבת, מלאכה שאינה מחיימת — סי' כג אות ל

התנצלות

הנה זה כמה פעמים הבטחתי בחיבורי הקודמים שבחלק הששי אדפיס שמות המתנדבים לצורך הרפסת ספרי וגם להזכיר שמות כל אלו שקנו החמשה חלקים, ולצורך זה הנחתי כמעט חצי גליון בסוף ספרי זה חלק הששי, ולצערי הגדול גם בחלק הזה — חלק הששי — עדיין לא עלה בידי לקיים הבטחתי, כי אחר שכבר סדרתי שמות המנדבים וגם לרבות שמות שני עסקנים נאמנים מידידי בעיר מאנטרעאל במדינת קאנאדא, ונוסף על זה סדרתי השמות של הקונים כל החמשה חלקים, נעלם כל הנ"ל ממני ויותר קרוב שנאבד ממני הכל בדרך כשנסעתי בימי הקיץ מביתי למעון הקיץ להנפש קצת מעבודתי עבודת הפרך בעירי פה ברוקלין יצ"ו, העוברת כל גבול. מאוד מאוד לבי עלי דוי שגם עתה לא עלה בידי לקיים הבטחתי והחוב הנעים המוטל עלי.

ובאמת ספרי חלק הששי הזה כבר נגמר בדפוס עוד בחדש אלול שנת תשל"ט לפ"ק ולא הנחתי לכרוך כה' שבועות כי חפשתי חיפוש אחר חיפוש אולי אמצא כל הקיבוץ הנ"ל, ואחר כל אלה לא עלה בידי.

ועתה הנני תפלה לה' שיעזרני לקיים דברי בספרי חלק השביעי שכבר עולה ונרפס על מכבש הדפוס וחלק גדול כבר נגמר, ובטוח אני שבעזיה"ת בחלק השביעי סוף סוף יעלה בידי לקיים החוב הנעים שעלי מוטל, ובאמת כבר התחלתי לסדר הכל מחדש באופן שלא יהי' שום מניעה בדבר מצדי בעזיה"ת.

המחבר